INSTYTUT BADAŃ LITERACKICH
POLSKIEJ AKADEMII NAUK

OŚWIECENIE

OPRACOWAŁA
ELŻBIETA ALEKSANDROWSKA
Z ZESPOŁEM
REDAKTOR TOMU DO R. 1958
TADEUSZ MIKULSKI

HASŁA OSOBOWE

I-O

MCMLXVII
PAŃSTWOWY INSTYTUT WYDAWNICZY

http://rcin.org.pl

INSTYTUT BADAŃ LITERACKICH
POLSKIEJ AKADEMII NAUK

BIBLIOGRAFIA LITERATURY POLSKIEJ

· NOWY KORBUT ·

PRACA ZAINICJOWANA PRZEZ
KAZIMIERZA BUDZYKA
REDAKTORA NACZELNEGO
DO 1963 R.

KOMITET REDAKCYJNY
ELŻBIETA ALEKSANDROWSKA · EWA KORZENIEWSKA
JAROSŁAW MACIEJEWSKI · ROMAN POLLAK
STANISŁAW STUPKIEWICZ · ZYGMUNT SZWEYKOWSKI
IRMINA ŚLIWIŃSKA

5

PAŃSTWOWY INSTYTUT WYDAWNICZY

http://rcin.org.pl

REDAKTOR TECHNICZNY: WACŁAW WYSZYŃSKI
OKŁADKĘ I OBWOLUTĘ PROJEKTOWAŁA EWA FRYSZTAK

http://rcin.org.pl

I

IŻYCKI ANTONI (1742—1816)

Tłumacz, pedagog.

Ur. 14 lipca 1742 w Łukawce w ziemi łukowskiej. Uczył się w Łukowie, gdzie w 1760 wstąpił do zakonu pijarów. Studia zakonne odbywał w Rzeszowie (1762), Międzyrzeczu Koreckim (1763-1764) i w Warszawie. W 1765-1766 uczył w klasach niższych w Łukowie i Warszawie; po odbyciu dalszych studiów (1767-1768) — profesor składni i poezji w Warszawie (1769-1771). Następnie był nauczycielem retoryki w Górze (1772), Łukowie (1773) i Międzyrzeczu (1774-1775) oraz retoryki i filozofii w Łukowie (1776-1785). W 1786 wybrany na trzy lata asystentem prowincji, potem (do 1796) sprawował urząd rektora w Łukowie. W 1797-1800 — profesor nowicjuszów w Opolu (lubelskim), od 1800 do 1801 — prowincjał zakonu, po czym znów nauczyciel w Opolu (do 1805) i rektor w Łukowie (1806-1809), a następnie regens konwiktu Szaniawskiego. Zmarł 16 listopada 1816 w Łukowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Mowa przy otwarciu Szkół Wojewódzkich Międzyrzecza Koreckiego Scholarum Piarum... po skończonych wakacjach miana w r. 1775. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1775 t. 12 cz. 2 s. 337-367. Fragm. przedr. S. Tync w: Komisja Edukacji Narodowej. Wybór źródeł. Wr. (1954) *BN* I, 126.

Przekłady

1. Chansierges: Przypadki Neoptolema syna Achillesowego, na wzór Przypadków Telemaka, w których wystawia się obraz młodego zacnie urodzonego kawalera, prawdziwą się cnotą i poczciwymi zdaniami rządzącego. Napisane po francusku przez... a teraz na polski język z dodaniem geograficznych i historycznych przypisków przełożone. W-wa 1773.

OPRACOWANIA

Raporty generalnych wizytatorów z r. 1784. Wyd. T. Wierzbowski. W-wa 1911 *Komisja Edukacji Nar.* 27. — Raporty generalnych wizytatorów z r. 1786. Wyd. T. Wierzbowski. W-wa 1914 *Tamże* 29. — A. Horányi: Scriptores Piarum Scholarum.T. 2. Buda 1809. — S. Bielski: Vita et scripta. W-wa 1812 s. 171, 172. — A. Moszyński: Monografia kolegium i szkoły pijarskiej w Międzyrzeczu Koreckim. Kr. 1876. — L. Zalewski: Biblioteka Seminarium Duchownego w Lublinie i biblioteki klasztorne w diecezji lubelskiej i podlaskiej. W-wa 1926. — S. Tync: (Wstęp do) Komisja Edukacji Narodowej. Wybór źródeł. Wr. (1954) *BN* I, 126. — L. Chmaj: (Przypisy do) Historia Domus Varsaviensis Scholarum Piarum. Wr. 1959 *PAN. Arch. Dziejów Oświaty* 1. — E. Rabowicz. *Pol. słownik biogr.* T. 10 (1963).

IŻYCKI JAKUB (1736—po 1787)

Tłumacz.

Ur. 19 marca 1736 w parafii Szczurowice (nad Styrem?); syn Wacława i Anny z Nowickich. 27 sierpnia 1753 wstąpił do jezuitów. Nowicjat odbył w Krakowie, a studia filozoficzne w Ostrogu i Łucku. W 1758-1761 uczył w kolegium sandomierskim, po czym

http://rcin.org.pl

studiował teologię w Lublinie (1761-1765). W 1765-1769 — profesor retoryki w Żytomierzu i Ostrogu (1767/8), potem w Lublinie. 2 lutego 1771 złożył śluby wieczyste. Po kasacie zakonu był prefektem w szkołach kolonii akademickiej w Ostrogu (1773-1777), później w Kamieńcu Podolskim (1777-1783). W 1773-1775 współpracował z *Zabawami Przyjemnymi i Pożytecznymi*. W 1783 przeniesiony na emeryturę. W 1786 — sekretarz i kanonik nadliczbowy kapituły podolskiej; starał się wówczas (bez powodzenia) w Szkole Głównej Koronnej o przyznanie mu bez egzaminu stopnia doktora teologii, co miało mu umożliwić otrzymanie kanonii w kapitule kamienieckiej. Zmarł po 1787.

TWÓRCZOŚĆ

Przekłady

1. Q. F. Horatius: Satyry (wybór). *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1773 t. 8 cz. 2 s. 316-327, 338-345; 1774 t. 9 cz. 1 s. 56-90, cz. 2 s. 318-326; t. 10 cz. 2 s. 324-352; 1775 t. 12 cz. 1 s. 95-102.

2. Q. F. Horatius: Listy (wybór). *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1773 t. 8 cz. 2 s. 328-337; 1774 t. 9 cz. 2 s. 313-317; 1775 t. 12 cz. 1 s. 126-128.

Listy i materiały

1. Korespondencja z sekretariatem Szkoły Głównej Koronnej w Krakowie z 1786-1787. Rkpsy Arch. Uniw. Jagiel. nr 5, 244, 274.

2. Odpis metryki chrztu. W: Liber metricae novitiorum Societatis Jesu (1709-1773). Rkps Ossol. sygn. 100/II k. 98 v.

OPRACOWANIA

Catalogus personarum et officiorum provinciae Polonae Societatis Jesu ex anno 1753 ad annum 1774. Rkps Arch. Romanum S. J. (Polonica 46). — Catalogi personarum Societatis Jesu, 1753-1773. — Raporty generalnych wizytatorów z r. 1784. Wyd. T. Wierzbowski. W-wa 1911 *Komisja Edukacji Nar.* 27. — W. Ogrodziński: Polskie przekłady Horacego. *Commentationes Horatianae*. T. 2. Kr. 1935 i odb. — K. Mrozowska: Walka o nauczycieli świeckich w dobie Komisji Edukacji Narodowej na terenie Korony. Wr. 1956 *Monogr. Pedag.* 5. — E. Aleksandrowska: Zabawy Przyjemne i Pożyteczne, 1770-1777. Monografia bibliograficzna. Wr. 1959 *Książka w Dawnej Kulturze Pol.* 9. — S. Hrabec, F. Pepłowski: Wiadomości o autorach i dziełach cytowanych w „Słowniku" Lindego. W-wa 1963. — E. Rabowicz. *Pol. słownik biogr.* T. 10 (1963). — J. Poplatek: Udział byłych jezuitów w Komisji Edukacji Narodowej. Rkps w Wydawnictwie Apostolstwa Modlitwy w Kr. — B. Natoński: Wypisy ze źródeł jezuickich i uwagi. (Maszynopis w posiadaniu redakcji).

J

JABŁONOWSKA Z SAPIEHÓW ANNA (1728—1800)

Ekonomistka, kolekcjonerka.

Ur. w 1728; córka Kazimierza Leona Sapiehy, generała artylerii litewskiej, i Karoliny Teresy z Radziwiłłów. Po śmierci ojca (1738) i powtórnym zamążpójściu matki za Józefa Aleksandra Jabłonowskiego wychowywała się pod opieką ojczyma. W 1750 poślubiła Jana Kajetana Jabłonowskiego, od 1754 wojewodę bracławskiego, po którego śmierci (1764) odziedziczyła cały jego majątek. Zajęła się wówczas gorliwie podniesieniem z upadku swych dóbr, unowocześniając metody gospodarki i opracowując teorię organizacji wielkiej własności ziemskiej. Wzięła czynny udział w konfederacji barskiej (zebrania konfederatów w Kukizowie i Kocku, zjazdy w Preszowie i Koszycach), otrzymując przydomek „Madame de Barez". W 1770 przebywała w Rzymie i Paryżu. Po upadku konfederacji odsunęła się od życia politycznego i pogodziła się

http://rcin.org.pl

ze Stanisławem Augustem. W Siemiatyczach zgromadziła bogatą bibliotekę, zbiory medali, kopersztychów, przedmiotów z kości słoniowej i stworzyła „gabinet historii naturalnej", który zyskał sławę europejską. W 1777 odwiedził ją w Siemiatyczach Stanisław August, w 1780 cesarz Józef II, w 1782 wielki książę Paweł z żoną. Bywali u niej: I. Krasicki, A. Naruszewicz, H. Kołłątaj i S. Trembecki. Zmarła 7 lutego 1800. Zbiory jej uległy rozproszeniu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Ustawy powszechne dla dóbr moich rządców. T. 1-7. Siemiatycze 1783-1785. Wyd. nast.: t. 1-8. W-wa 1786 (dwa wyd.).

2. Porządek robót miesięcznych ogrodnika na cały rok wypisany i na miesiące podzielony. Siemiatycze 1786. Wyd. nast.: wyd. 2 W-wa 1787; wyd. 3 1792.

3. Księga ekonomiczna na trzy części podzielona. Rkps Ossol. sygn. 3705/III.

Przekłady

1. Physiologia albo krótko zebrane lekcje elementarne o naturze i własnościach duszy. Siemiatycze 1786. Wyd. 2 ze zmienioną w części egzemplarzy k. tyt.: Psychologia... W-wa 1786.

Autorstwo przekładu przypisuje Estr.

Listy i materiały

1. Do J. A. Jabłonowskiego z 1762. Rkps Bibl. Czart. sygn. 1136.

2. Korespondencja z J. A. Jabłonowskim z 1763-1764. Rkps jw. sygn. 1153.

3. Do Stanisława Augusta z 1764-1780. Rkps jw. sygn. 665.

4. Listy z okresu konfederacji barskiej w zbiorze A. Krasińskiego. Rkps jw. sygn. 948.

5. Do J. A. Jabłonowskiego z 1771. Rkps jw. sygn. 1156.

6. Do Stanisława Augusta 2 listy — z 1770, 1792. Rkps jw. sygn. 727.

7. Do J. A. Jabłonowskiego (przed 1777). Rkps jw. sygn. 845.

8. Do Stanisława Augusta 9 listów z 1780-1784. Rkps jw. sygn. 666.

9. Do Stanisława Augusta 3 listy z 1780-1786 oraz dokumenty urzędowe. Rkps jw. sygn. 697.

10. Do Stanisława Augusta 2 listy z 1786-1787. Rkps jw. sygn. 699.

11. Do Stanisława Augusta 3 listy z 1787-1792. Rkps jw. sygn. 732.

12. Do Stanisława Augusta z 1792. Rkps jw. sygn. 922.

13. Listy w zbiorze A. z Potockich Branickiej. Rkps Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Wilan.).

14. Korespondencja w zbiorach b. Ossol. Lw. (Arch. Sapiehów teka 32).

15. Ustawy dla mego rządcy. Rkps Bibl. Czart. sygn. 1508.

16. Akta i różne materiały. Rkpsy Ossol. sygn. 5429/III, 5772/II.

OPRACOWANIA

J. Sowiński: O uczonych Polkach. W-wa 1821 s. 87-89. — (P. Wilkońska). *Czas* 1859 nr 232 n. — Jabłonowska A. z Sapiehów. *Księga Świata* 1860. — *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 12 (1863). — K. W. Wójcicki. *Bluszcz* 1876. — F. M. Sobieszczański. *Kalendarz Ilustr.* J. Jaworskiego. W-wa 1877. — J. Bartoszewicz: A. z Sapiehów Jabłonowska. W: Dzieła. T. 10. Kr. 1881. — Sapiehowie. Materiały historyczno-genealogiczne. T. 3. Petersb. 1894. — A. Pietkiewicz. *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 31/32 (1902/03). — J. Rostafiński: Księżna wojewodzina bracławska jako przyrodniczka. *Księga pam. ku czci B. Orzechowicza.* T. 2. Lw. 1916. — K. Konarski: A. Jabłonowska. W-wa 1918. — M. Loret: Życie polskie w Rzymie w XVIII w. Rzym (1930). — J. Bergerówna: Z dziejów wielkiej własności w XVIII w. (Studium o księżnej A. z Sapiehów Jabłonowskiej). *Spr. Tow. Nauk. we Lw.* R. 15 (1935) z. 3. — J. Bergerówna: Księżna pani na Kocku i Siemiatyczach. (Działalność gospodarcza i społeczna A. z Sapiehów Jabłonowskiej). Lw. 1936 *Arch. Tow. Nauk. we Lw.* Dz. II t. 18 z. 1. — W. Konopczyński: Konfederacja barska. T. 1-2. W-wa 1936-1938. — J. Ziomek: Hugo Kołłątaj w czasie Sejmu Czteroletniego. *Pam. Lit.* R. 41 (1950) z. 3/4 s. 711. — B. Leśnodorski: Rzeczpospolita w drugiej połowie XVIII w. Typ państwa i zmiany formy rządu. *Kołłątaj i wiek Oświecenia.* W-wa 1951 s. 138-139. — H. Matejczyk: Siemiatyckie „księstwo" A. Jabłonowskiej. *Świat i Ludzie* (dod. do *Gaz. Białostockiej*) 1952 nr 5-6. — I. K. Gilewski: Siemiatycze. Zarys mo-

http://rcin.org.pl

nografii od pradziejów do 1939 r. Siemiatycze 1958. — W. Dworzaczek: Genealogia. W-wa 1959 (tabl. 154). — W. Konopczyński: Kiedy nami rządziły kobiety. Londyn 1960. — J. Berger-Mayerowa. *Pol. słownik biogr.* T. 10 (1963).

JABŁONOWSKI JAN KAJETAN (1699—1764)

Krypt.: J. N. X. O. K. Z. R.; J. N. X. O. K. Z. R. G. H. F. M. S. R. J. S. C.

Poeta.

Ur. 1699; syn Jana Stanisława, wojewody ruskiego, i margrabianki Joanny de Béthune; brat Stanisława Wincentego. Kształcił się w kolegium jezuickim we Lwowie. Kilkakrotnie wyjeżdżał z matką do Francji. W 1718 został starostą czehryńskim, w 1730 komisarzem z ziemi halickiej na trybunał skarbowy. Posłował na sejmy: 1728, 1729, 1732 i 1733; w czasie elekcji głosował na kandydaturę S. Leszczyńskiego. Konsyliarz konfederacji ziemi halickiej przy Leszczyńskim; w 1734 przebywał z nim w Królewcu. Z polecenia konfederacji dzikowskiej posłował do chana tatarskiego. Po sejmie pacyfikacyjnym wrócił do Warszawy (1737); w 1738 bawił w Dreźnie, Turynie i Lunéville, odwiedził podobno także Madryt. W 1739 Jakub III Stuart mianował go pełnomocnikiem w sprawie majątku pozostałego po Sobieskich. W 1743 miał w Polsce rangę pułkownika wojsk koronnych i starostwo bobrzeckie, później także starostwo brodnickie. Był grandem hiszpańskim i kawalerem orderu Złotego Runa. 5 sierpnia 1744 otrzymał od cesarza Karola VII tytuł książęcy. Spowinowacony przez Leszczyńskich z dworem francuskim, uważał się za równego monarchom. W 1744 szukał u Prus militarnej pomocy dla unicestwienia reformatorskich planów Czartoryskich, oferując w zamian Fryderykowi II Prusy Zachodnie, a nawet koronę polską. W czasie sejmu 1744 zabiegał o zjednanie Prusom przyjaciół. W 1746 posłował na sejm z ziemi halickiej. Pierwszą jego żoną (od 1730) była Teresa z Wielhorskich, po jej śmierci (1749) ożenił się w 1750 z Anną Sapieżanką, która zajęła się uporządkowaniem jego spraw majątkowych. 9 listopada 1754 został wojewodą bracławskim, co zbliżyło go do dworu. W 1756 feldmarszałek austriacki i kawaler orderu Orła Białego. W 1755 i 1758 dostał list przypowiedni na chorągiew pancerną. Należał nadal do przeciwników Czartoryskich i Rosji, utrzymując stale bliskie kontakty z Lunéville i Francją, ale większego wpływu politycznego już nie miał. W 1763 doprowadził do zerwania sejmiku deputackiego ziemi halickiej; w 1764, próbując zerwać sejmik przedkonwokacyjny w Winnicy, został poturbowany przez stronników Familii, co spowodowało podobno jego śmierć. Zmarł 5 marca 1764 w Ostrogu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Paralele dwóch świętych Józefów Starego i Nowego Testamentu. Pierwszego Józefa syna Jakubowego, Józefa czystego, Matki Boskiej Marii Niepokalanie poczętej oblubieńca, karmiciela Jezusowego, z homilii świętego Bernarda wzięta, wierszem polskim krótko objaśniona na chwałę Bogu, Matce Jego chwałę i zaszczyt. R. 1749, d. 16 maja zakończona. B. m. (1750).

Dedyk. J. A. Jabłonowskiemu.

2. Krótka ekspozycja do uwiadomienia naznaczonych senatorów do boku królewskiego, konstytucjami i prawem obwarowana, przez senatora ad latus regium naznaczonego ex senatus consilio. W-wa 1758.

3. Exempt, czyli akt zapisu wieczystego wdzięcznej obligacji od uchrony Lublina. Jaśnie Oświeconej Księżnie Jmci z hrabiów Sapiehów Jabłonowski, wojewodzinie bracławskiej, czehryńskiej etc. starościnie. R.P. 1760 dnia 25 kwietnia do publicznej oblaty podany, przez autora roborowany. B. m. (1760). (Wierszem).

Istnieją egzemplarze o dwóch zestawach treści.

Zawartość rozszerzonego egzemplarza: 1) Przemowa; 2) wierszowana dedykacja; 3) Historia Pulcherii, cesarzowej greckiej, siostry i opiekunki cesarza Phaedosii iunioris; 4) Margareta, królowa węgierska, króla Jędrzeja żona; 5) Adelajda, grafowa Bartoldowa, księcia szwabskiego żona.

4. Mowa... miana na radzie senatu przed sejmem convocationis die 7 Novembris r. 1763. B. m. r.

http://rcin.org.pl

Przekłady

1. Księgi Ester, Judyt, Zuzanny, z Pisma Świętego wybrane, na polski wiersz przetłumaczone. Lw. 1747. Wyd. nast.: Historie arcypiękne do wiedzenia potrzebne, to jest Estery, Judyty i Zuzanny, wierszem polskim opisane. Lw. 1749.
Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 1299.
Dedyk. żonie Teresie z Wielhorskich.

Listy i materiały

1. Korespondencja z J. A. Załuskim z 1731, 1742, 1743, 1745, 1747, 1748, 1751, 1754, 1759, 1763. Rkpsy Bibl. Nar. sygn. 3231, 3242, 3243, 3245, 3247, 3248, 3251, 3254, 3259, 3263.

2. Listy. Rkps Ossol. sygn. 486/III.

3. List do Jana Kajetana Jabłonowskiego. Rkps Ossol. sygn. 353/II.

4. Mowa. Rkps Bibl. Czart. sygn. 595.

OPRACOWANIA

M. Matuszewicz: Pamiętniki... 1714-1765. T. 3-4. W-wa 1876. — A. B. Jabłonowski: Pamiętnik. (Powst. XVIII w.). Lw. 1875 s. 29, 36, 38-39, 47, 48, 54, 66, 77, 78, 88. — *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 12 (1863). — A. Wołyński: Książęta Jabłonowscy w literaturze. *Tyg. Ilustr.* 1880 t. 2 nr 241-246, 249. — J. Bartoszewicz: Anna z Sapiehów Jabłonowska. W: Dzieła. T. 10. Kr. 1881. — J. Bartoszewicz: Studia historyczne i literackie. T. 3. Kr. 1881 s. 298-304. — *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 31/32 (1902/03). — W. Konopczyński: Polska w dobie wojny siedmioletniej. T. 1-2. Kr. 1909-1910. — M. Skibiński: Europa i Polska. T. 1-2. Kr. 1912-1913. — W. Konopczyński: Studia historyczne. W-wa 1922. — J. Bergerówna: Księżna pani na Kocku i Siemiatyczach. Lw. 1936 *Arch. Tow. Nauk. we Lw.* Dz. II t. 18 z. 1. — W. Konopczyński: Polska a Turcja. W-wa 1936. — W. Borowy: O poezji polskiej w w. XVIII. Kr. 1948. — E. Rostworowski: O polską koronę. W-wa 1958. — W. Dworzaczek: Genealogia. W-wa 1959 (tabl. 154). — W. Konopczyński: Kiedy nami rządziły kobiety. Londyn 1960 s. 27-28. — H. Wereszycka. *Pol. słownik biogr.* T. 10 (1963). — J. Rudnicka: Bibliografia powieści polskiej 1601-1800. Wr. 1964 *Książka w Dawnej Kulturze Pol.* 13.

JABŁONOWSKI JÓZEF ALEKSANDER (1711—1777)

Krypt.: I. A. X. z P. I. S. Z. X. L. B. K. W. Z. D. O. L. R. S.; X. J. J. P. W. N.

Bibliograf, historyk, heraldyk, mecenas, tłumacz, poeta.

Ur. 4 lutego 1711 w Tychomlu na Wołyniu; syn Aleksandra Jana, chorążego w. koronnego, i Teofili z Sieniawskich. Kształcił się w domu. Edukacji dokończyła podróż zagraniczna (1729-1731) do Francji, Niemiec, Holandii i Anglii. W 1732 posłował na sejm z województwa bełskiego; w 1733 wyjeżdżał w tajnej misji od Czartoryskich do dworu francuskiego i posłował z województwa inflanckiego na sejm konwokacyjny i elekcyjny. Towarzyszył Stanisławowi Leszczyńskiemu w podróży do Gdańska; posłował od niego do wojewody kijowskiego i do Rzymu (grudzień 1733). Z Leszczyńskim przebył oblężenie Gdańska i był podobno jego sekretarzem i podskarbim. W 1734 posłował od konfederacji dzikowskiej do Francji. W roku następnym walczył nad Renem w armii francuskiej, potem osiadł w Paryżu, oddając się astronomii i matematyce. Z końcem 1736 lub początkiem 1737 wrócił do kraju. W 1738, 1740 i 1750 posłował na sejmy z województwa wołyńskiego i ziemi halickiej. Prowadził korespondencję z Lunéville, utrzymywał dobre stosunki z dworem saskim, Potockimi i Czartoryskimi. W 1740 ożenił się z Karoliną Teresą z Radziwiłłów, wdową po Kazimierzu Leonie Sapieże. W 1743 otrzymał tytuł książęcy od cesarza Karola VII; w 1744 order Św. Huberta. Był starostą buskim, korsuńskim, dźwinogrodzkim, wołpiańskim, ławaryskim, rakanciskim i onykształńskim. W 1744 został stolnikiem litewskim, a w 1755 wojewodą nowogródzkim (zrzekł się tego stanowiska po pierwszym rozbiorze). W 1756 otrzymał od Ludwika XV order Św. Ducha. W czasie elekcji 1764 popierał J. K. Branickiego. W 1766 w zastępstwie króla hiszpańskiego wręczył Branickiemu order Złotego Runa.

W 1768 wyjechał do Saksonii, skąd pomagał konfederatom barskim; 9 maja 1771 zgłosił swój akces do konfederacji. W 1773 osiadł na stałe w Lipsku i oddał się nauce

http://rcin.org.pl

oraz mecenatowi kulturalnemu. Łożył na dzieła wydawane w kraju (*Acta Litteraria* W. Mitzlera de Kolof, „Kodeks dyplomatyczny" M. Dogiela, prace J. D. Janockiego); założył bibliotekę publiczną; utrzymywał kontakty z zagranicznymi i polskimi uczonymi (Załuskimi, F. Bohomolcem i in.); był członkiem akademii zagranicznych: w Bolonii, Padwie, Arkadii w Rzymie (pod imieniem Argisto Calidio), Académie des Inscriptions et des Belles Lettres i Académie des Sciences w Paryżu. W 1761 założył towarzystwo naukowe w Gdańsku; w 1768 przeniósł fundusz gdański na nowo utworzone przez siebie towarzystwo naukowe w Lipsku: Societas Jablonoviana (zatwierdzone przez elektora saskiego 17 lutego 1774). Od 1771 wydawał *Acta Societatis Jablonovianae*. Fundusze na wszystkie te przedsięwzięcia czerpał z licznych swych posiadłości dziedzicznych (klucz jabłonowski i lachowiecki, majątki na Pokuciu, w ziemi przemyskiej i liwskiej), majątków nowo zakupionych (Strzałków, Bereźnica, Stary Dworzec, Rydka, Ryczułkowce, miasto Kornice i Czarnolas, gdzie pietyzmem otoczył dom Kochanowskiego) oraz licznych starostw. Drugą jego żoną (pierwsza zmarła w 1765) była od 1766 Franciszka księżniczka Woroniecka. Zmarł 1 marca 1777 w Lipsku.

TWÓRCZOŚĆ

1. L'Empire des Sarmates, aujourd'hui Royaume de Pologne... Halle 1742. Wyd. nast.: zmien. i poszerz. Norymberga 1748; Halle 1755; Norymberga 1758.
Rkps Bibl. Czart. sygn. 1155.

2. Szachownica dla łatwiejszego pojęcia nauki heraldycznej w grę zabawną obrócona. Lw. 1742 (?).
Dedyk. A. i M. Sapiehom.

3. Heraldyka, to jest osada klejnotów rycerskich i wiadomość znaków herbownych, dotąd w Polszcze nie objaśniona... Lw. 1742. Wyd. nast.: poszerz. Lw. 1748; poszerz. Lw. 1752.
Przełęcki notuje też ed. 1749.

4. Tabulae Jablonovianae ex arboribus genealogicis familiarum Slavicarum Regni Poloniae... Editio prima atque novissima. Amsterdam 1743 (-1748). Dedyk. S. Leszczyńskiemu. (Cz. 2:) Tabulae Jablonovianae... Opus novissimum, editio prima. Norymberga (-W-wa) 1748 (-1754). Dedyk. Augustowi III.
Rkps był w Bibl. Nar. sygn. 285 (depozyt prezydenta z Arch. Wilan.) — zniszcz. w 1944.
Dzieło wychodziło tablicami. W obu częściach po dedykacjach ogł. adresowane do autora listy różnych osobistości (m.in. J. A. Załuskiego) oraz wiersze (W. Jakubowskiego, S. Konarskiego, J. K. Skopa).

5. Mowa... po kilku sesji na alternacie wojew. poznańskiego i krakowskiego strawionych. B. m. (ok. 1746).

6. Mowa... na pogrzebie J. O. Księżny Anny z Sanguszków Radziwiłłowej... miana w Nieświeżu d. 15 września 1747 r. W zbiorze: Kazania i mowy na pogrzebie J.O.X. Kanclerzyny W.W.X. Lit. Wil. 1750.

7. Opisanie fundacji zamku i kaplicy w Lachowcach 1751 r. B. m. r.

8. Ostafi po polsku, Eustachius po łacinie, Placyd po świecku. Życie którego świętego z poważnych autorów zebrane, jak pełne przeciwności czytelnika zdumiwa, tak przykłady jego, nauki i moralizacje tu przyłączone niech budują. Tudzież nauka o wierszach i wierszopiscach polskich wszystkich przydana... Lw. (1751).
Dedyk. wiersz. J. K. Jabłonowskiemu i jego żonie Annie.
Od k. 12: abecadłowy „Zbiór poetów polskich" sporządzony przez J. A. Załuskiego. Fragm. wyd. M. Juszyński w: Dykcjonarz poetów polskich. T. 1. Kr. 1820.

9. Museum Polonum seu collectionem in Regno Poloniae et Magno Ducatu Lituaniae scriptorum, editorum et edendorum opus bipartitum, dicat tomus I, tomus vero II complectitur alios Polonos et Polonas, supplementum alphabeticum tum eos, qui de Poloniae Regno variis idiomatibus scripsere. T. 1. Lw. 1752 (-1754). Wyd. 2 Elbląg 1766.
Dedyk. J. A. Załuskiemu.

10. Trygonometria z przypiskami do astronomii potrzebnymi. B. m. 1753.

11. Dodecas ducum Martis Poloniae Magnique Ducatus Lithuaniae... Dwanaście wodzów polskich z 16-tu wszystkich tylko dożywotnich i naszego już wieku: buławy szacowane, klejnot bezcenny, wolność upiastowały. A tu się mówi o wszystkich prawie hetmanach, potrzebach, domach, imionach i rycerzach, godnych nieśmiertelnej pamięci,

http://rcin.org.pl

w co i kronika wchodzi wojenna cała z zawistnymi sąsiady. Lw. 1754.

Dzieło w jęz. pol.; tytuł łac. i pol.

12. De motu telluris variorum propriumque systema. Lw. 1760.

Dedyk. papieżowi Klemensowi XIII.

13. Poloniam et patronum eius tutelarem ac apostolum patriae suae divum Adalbertum vindicat et defendit contra Bohemos, Boleslaum, Balbinum aliosque authores. W-wa 1761.

Dedyk. wiersz. papieżowi Klemensowi XIII.

14. Narratio... redeuntis a serenissimo throno Galliae, in bibliotheca arcis Lachovecensis reposita. W-wa 1761.

15. De astronomiae ortu atque progressu et de coelesti systemate opus astronomico-historicum. Rzym (ok. 1763). Wyd. nast.: De astronomiae ortu atque progressu et de telluris motu, opus astronomico-historicum... Gdańsk (1763).

Dzieło dedyk. i osobiście wręczone papieżowi Klemensowi XIII.

16. Lechi et Czechi adversus scriptorem recentissimum Vindiciae. Cz. 1-2. Lipsk 1771; cz. 3: Dissertatio de Lecho praemio Jablonoviano affecta d. 15 Maii 1770. Lipsk b.r. Wyd. nast. pomnoż.: Lechi et Czechi Vindiciae. Lipsk 1775 (tu załączonych szesnaście recenzji dzieła); Lipsk 1777.

Rkps Bibl. Czart. sygn. 1145-1146, 1165.

Polemika z dziełem A. L. Schloezera: Dissertatio de Lecho.

17. Carte de Pologne divisée par provinces et palatinats... Paryż 1772.

Współautorzy: S. Hilaire, F. F. Csaki de Kerestszegh, J. A. Rizzi Zannoni.

Zob. Prace edytorskie poz. 2.

18. Genealogia Sarmatów, Slawonów i Scytów. Rkps z 1774 Bibl. Czart. sygn. 1154.

19. Dissertatio de gestis Polonorum cum Bohemis et de vero corpore S. Adalberti Archi-Episcopi Gnesnensis et Martyris, Gnesnae quiescentis. B. m. r.

20. O królestwie i królach Tracji. Rkps Bibl. Czart. sygn. 1171. (Po łac.).

Pol. słownik biogr. wymienia nadto następujące dzieła rękopiśmienne Jabłonowskiego: O stosunkach Polski z Turcją; O hospodarach mołdawskich; O Kozakach; O Porcie Ottomańskiej.

Dwa utwory literackie ogł. w *Zabawach Przyjemnych i Pożytecznych* (1774, 1776) i kilka rozpraw w *Acta Societatis Jablonovianae* (t. 4-5. Lipsk 1774).

W. Konopczyński przypisuje mu nadto autorstwo broszury: Protestacja obywatela polskiego przeciw podziałowi swej ojczyzny, 1773. (Druk nie notowany przez Estr. ani Centralny Katalog Starych Druków w Bibl. Nar.)

Przekłady

1. Ustawy i zdania przeciwko wynikającym w sercu ludzkim zarazom. (Lw.) 1741 i W-wa 1741. „Edycja druga": 1754.

Tłum. sentencji i maksym A. N. Amelota de la Houssaye, J. T. Oxenstierny i in.

2. Ch. Rollin: Dziejopis starożytny. T. 1. Lubl. 1743.

Przekł. skróc.

3. Nagody Pańskie, powab i pokarm chrześcijańskiego człowieka, do zbioru obfitych łask Boskich... Odrobiny zbawienne przymietane z języków łacińskiego, francuskiego, włoskiego, polskiego i wielu własnych przydatków... B. m. (1755).

Dedyk. żonie, Karolinie z Radziwiłłów.

4. Pismo Święte w ogarnieniu, a psalmy w zupełności, polskim językiem podane przez autorów w przedmowie namienionych. B. m. 1760.

Współautor: A. Ostroróg.

Prace edytorskie

1. S. Szadurski: Principia ratiocinandi variis dialogis. (W-wa) 1760.

2. Carte de Pologne divisée par provinces et palatinats... Paryż 1772.

Zob. Twórczość poz. 17.

Listy i materiały

1. Korespondencja z J. A. Załuskim z 1731, 1742, 1743, 1745, 1747, 1748, 1751, 1754, 1759, 1763. Rkpsy Bibl. Nar. sygn. 3231, 3242, 3243, 3245, 3247, 3248, 3251, 3254, 3259, 3263.

2. Korespondencja z różnymi osobami z 1734-1772, m.in. z A. Jabłonowską. Rkps Bibl. Czart. sygn. 1156.

3. Do cesarza Karola VII z 1745. Rkps jw. sygn. 727.

Por. poz. 15.

4. Listy z 1754, 1769-1773, m.in. do W. Rzewuskiego. Rkps Bibl. Czart. sygn. 1160 (tu także notaty hist.).

5. Do H. Brühla. Rkps Sächsische Landeshauptarchiv w Dreźnie, zbiór „Korrespondenz des Pr. Min. Grafen Brühl mit den polnischen Grössen".

6. Korespondencja z 1763-1764, m.in. do A. Jabłonowskiej, S. Konarskiego, W. Rzewuskiego, od W. Jakubowskiego. Rkps

http://rcin.org.pl

Bibl. Czart. sygn. 1153. Stąd list od Konarskiego z kwietnia 1764 ogł. J. Nowak-Dłużewski w: Listy S. Konarskiego 1733-1771. W-wa 1962.

7. Do Stanisława Augusta 9 listów z 1764-1780. Rkps Bibl. Czart. sygn. 665.

8. Korespondencja z min. Sackenem z 1767. Rkps Sächsische Landeshauptarchiv w Dreźnie, loc. 3512, Polonica 1767.

9. Do księcia de Choiseul 26 listów z 1768-1769. Rkps Ossol. sygn. 3036/I.

10. Korespondencja z F. Pubičką z 1769-1772. Ogł. M. Kudelka w: K otázce česko-polských literárních vztahů v počátcích českého národního obrození. *Slezský sborník*. R. 5 (1957) nr 2 s. 251-271.

11. Korespondencja od 1770. Rkps Bibl. Czart. sygn. 1157 (tu także notaty hist.).

12. Listy z 1733-1763 od rodziny, S. Leszczyńskiego i in. Rkps jw. sygn. 601.

13. Listy z 1734-1772 od różnych osób, m.in. od J. A. Załuskiego z 1763. Rkps jw. sygn. 1162.

14. Od J. Tarły, J. Wiśniowieckiego i J. A. Załuskiego z 1738-1754. Wyd. zob. Twórczość poz. 4.

15. List i dyplom od cesarza Karola VII z 1745. Rkps Bibl. Czart. sygn. 788.
Por. poz. 3.

16. Listy od monarchów i książąt z 1757-1770, m.in. od Stanisława Leszczyńskiego. Rkps jw. sygn. 1135.

17. Listy z Francji z 1759-1765. Rkpsy jw. sygn. 1137, 1138.

18. Od różnych osób z 1762, m.in. od A. Jabłonowskiej, W. Jakubowskiego, S. Konarskiego, W. Rzewuskiego. Rkps jw. sygn. 1136.

19. Od różnych osób z 1764-1774, m.in. od żony, J. Chreptowicza z 1774, A. Krasińskiego z 1770, Stanisława Augusta z 1771, 1772. Rkps jw. sygn. 1170 (tu także zbiór materiałów do konfederacji barskiej).

20. Od różnych osób z 1769-1773, m.in. od Stanisława Augusta z 1773. Rkps jw. sygn. 1161.

21. Od różnych osób z 1772-1774. Rkps jw. sygn. 1167.

22. Od różnych osób, m.in. od A. Jabłonowskiej, A. Krasińskiego, Stanisława Augusta. Rkps jw. sygn. 845.

23. Listy od różnych osób. Rkps jw. sygn. 301.

24. Immatriculatio... in Academia Pataviensi. Rkps jw. sygn. 962.

25. Diariusz memorabilium podróży... 1762. Autograf Ossol. sygn. 9656/II.

Korespondencja, notaty hist., dzieła i in. znajdują się nadto w rkpsach:
Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Radziwiłłów dz. V teka 124 nr 5712, teka 125 nr 5717, 5721);
Bibl. Czart. sygn. 137, 1140-1142 (notaty hist.), 1144 (pisma hist.), 1155, 1158-1159 (notaty hist.), 1163 (notaty hist.) — 1166, 1168-1169 (pisma hist.), 3843, 5711-5713;
Bibl. Nar. (BOZ) sygn. 1141;
b. Ossol. we Lw. (Arch. Sapiehów sygn. 465, 531, 836, F. 152, F. 417-436; Teofilpol. T. 75, pl. 181, T. 74, 84; Teki Lubomirskich T. 32 i in.);
Stadtarchiv w Lipsku sygn. VII G 1-11 (akta dotyczące fundacji lipskiej).

OPRACOWANIA

Anonim Podolanin: Pamiętnik anegdotyczny z czasów Stanisława Augusta. Wyd. J. I. Kraszewski. Poz. 1867. — H. Kołłątaj: Stan oświecenia w Polszcze w ostatnich latach panowania Augusta III. (Powst. 1803-1810). Wyd. E. Raczyński. Poz. 1841 s. 55-56 i wyd. nast. — Towarzystwo naukowe księcia Jabłonowskiego w Lipsku. *Tyg. Lit.* 1838 t. 1 nr 9. — E. Raczyński: Materiały do historii Stanisława Leszczyńskiego, króla polskiego. Poz. 1841 s. 223-230. — T. Lipiński: Życiorys księcia J. A. Jabłonowskiego. *Bibl. Warsz.* 1842 t. 2. — T. Lipiński: Miscellanea numizmatyczne. Medale za rządów Stanisława Augusta. *Tamże* 1847 t. 3. — J. Bartoszewicz: Znakomici mężowie polscy. Petersb. 1853. — K. Wł. W. (Wójcicki). *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 12 (1863). — T. J. Stecki: Miasteczko Lachowce i uczony Jabłonowski. *Kłosy* 1872 nr 368-369. — W. Chomętowski: Rodzina hetmana Jabłonowskiego. *Bibl. Warsz.* 1880 t. 2 s. 287-288. — A. Wołyński: Książęta Jabłonowscy w literaturze. *Tyg. Ilustr.* 1880 t. 2 nr 241-246, 249. — Dr Antoni J. (Rolle): Jeden ze szczepów zasłużonego rodu. *Tyg. Powsz.* 1882 nr 17-27; przedr. w: Opowiadania historyczne. S. IV. T. 1. W-wa 1884. — W. Smoleński: Towarzystwa naukowe i literackie w Polsce. *Ateneum* 1887 t. 3; przedr. w: Pisma historyczne. T. 2. Kr. 1901. — S. Krzemiński. *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 31/32 (1902/1903). — B. Gubrynowicz: Romans w Polsce za czasów Stanisława Augusta. Lw. 1904 s. 150. — A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 7. W-wa 1905 s. 172-

http://rcin.org.pl

173. — W. A. Francew: Polskoje sławianowiedienije konca XVIII i pierwoj czetwierti XIX st. Praga 1906 s. 44-45. — B. Kalina: Lipsk i jego pamiątki. Lipsk 1910. — A. Kraushar: W sprawie fundacji naukowej Towarzystwa im. J. A. Jabłonowskiego, wojewody nowogródzkiego, w Lipsku. W-wa 1912. — E. Woroniecki: Stanisław Trembecki jako słowianofil. *Bibl. Warsz.* 1913 t. 1. —

P. Boyé: La Cour polonaise de Lunéville. Nancy 1926. — S. Łempicki: Mecenat kulturalny w Polsce. (Problem i postulaty). *Studia staropolskie. Księga ku czci A. Brücknera.* Kr. 1928. — A. Kraushar: Niefortunny los wieczystej fundacji naukowej. *Kur. Warsz.* 1930 nr 310. — H. Waniczkówna: Societas Jablonoviana w Lipsku. *Nauka Pol.* 1930. — W. Konopczyński: Przegląd źródeł do konfederacji barskiej. *Kwart. Hist.* R. 48 (1934) s. 563 i odb. — K. Buczek: Prace kartografów pruskich w Polsce za czasów króla Stanisława Augusta. Kr. 1935. — J. Bergerówna: Księżna pani na Kocku i Siemiatyczach. Lw. 1936 *Arch. Tow. Nauk. we Lw.* Dz. II t. 18 z. 1. — W. Hahn: Początek bibliografii polskiej. *Pam. Lit.* R. 33 (1936). — W. Konopczyński: Konfederacja barska. T. 1-2. W-wa 1936-1938. — Ł. Kurdybacha: Polonica w Gdańsku. *Kwart. Hist.* R. 50 (1936). — Ł. Kurdybacha: Stosunki literacko-kulturalne polsko-gdańskie w XVIII w. *Spr. Tow. Nauk. we Lw.* R. 16 (1936) z. 3. —

W. Borowy: O poezji polskiej w w. XVIII. Kr. 1948. — B. Leśnodorski, K. Opałek: Nauka polskiego Oświecenia w walce o postęp. (W-wa) 1951. — R. Kaleta, M. Klimowicz: Prekursorzy Oświecenia. Monitor z r. 1763 na tle swoich czasów. Mitzler de Kolof, redaktor i wydawca. Wr. 1953 *IBL. Studia Hist.-Lit.* 20. — B. Suchodolski: Nauka polska w okresie Oświecenia. (W-wa) 1953; przedr. w: Studia z dziejów polskiej myśli filozoficznej i naukowej. Wr. 1958 *PAN. Monogr. z Dziejów Nauki i Techniki* 8. — H. Lemke: Die Brüder Załuski und ihre Beziehungen zu Gelehrten in Deutschland und Danzig. Studien zur polnischen Frühaufklärung. Berlin 1958 *Quellen u. Studien z. Geschichte Osteuropas* 2. — E. Aleksandrowska: Johan Turesson Oxenstierna w Polsce. Z warsztatu bibliografa „Monitora" (1). *Pam. Lit.* R. 50 (1959) z. 3/4 s. 476. — W. Dworzaczek: Genealogia. W-wa 1959 (tabl. 154). — J. Dobrzyniecka. *Pol. słownik biogr.* T. 10 (1963). — W. Roszkowska: Polacy w rzymskiej Arkadii (1699-1766). *Pam. Lit.* R. 56 (1965) z. 3. — W. Konopczyński: Polscy pisarze polityczni XVIII w. (do Sejmu Czteroletniego). W-wa 1966.

JABŁONOWSKI STANISŁAW WINCENTY (1694—1754)

Poeta.

Ur. w styczniu 1694; syn Jana Stanisława, wojewody wołyńskiego, i margrabianki Joanny de Béthune, brat Jana Kajetana. Do chrztu trzymał go Jan III Sobieski. W 1722 został starostą białocerkiewskim, a w 1731 starostą międzyrzeckim. Był także starostą świeckim. Brał udział w elekcji Stanisława Leszczyńskiego i przystąpił do konfederacji dzikowskiej. Prawdopodobnie przebywał jakiś czas na dworze Leszczyńskiego w Królewcu. W 1735 został wojewodą rawskim. 16 kwietnia 1744 otrzymał od cesarza Karola VII tytuł książęcy. Pisał się: książę na Ostrogu, Bułszowie, Niźniowie, Krzywinie, Pułżnem etc. Był kawalerem orderów Orła Białego (1740) i Św. Ducha. Słabego zdrowia, kilkakrotnie wyjeżdżał w celach leczniczych do wód za granicę. Zasłużył się jako hojny fundator kościołów i kaplic dla franciszkanów, paulinów, bazylianów i pijarów. Po śmierci pierwszej żony, Joanny Potockiej (18 października 1726), ożenił się w 1729 z Dorotą z Broniszów, wdową po Janie Radomickim, wojewodzie inowrocławskim; rozszedł się z nią w 1748. Zmarł 25 września 1754 w Lubartowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Mowa... na senatus consilium w Wschowie d. 16 Maii a. 1742. B. m. r.

2. Pamiętne uprowadzenie wojska z cieśni Bukowińskiej przez J.W. Imci Pana Stanisława Jabłonowskiego, wojewody (!) i gen. ziem ruskich, hetm. w. kor., w R.P. tysiącznym sześćsetnym ośmdziesiątym piątym uczynione, a w roku tysiącznym siedmsetnym czterdziestym piątym wydane. Zamość 1745.

Dedyk. J. A. Jabłonowskiemu.

http://rcin.org.pl

3. Siedm łez grzesznika pokutującego, z uwagami ascetycznymi. Lw. b. r.

Wyd. pod allonimem nie wymienionym przez Estr.

4. Pamiętnik... 1734-1737. Rkps Ossol. sygn. 2249/III.

Przekłady

1. Historia życia, męczeństwa i cudów ś. Jana Nepomucena, kanonika pragskiego, dla sakramentalnego spowiedzi sekretu nie przełamanym statkiem dochowanego, w rzece Mołdawie utopionego... Drukiem podana r. 1729, a teraz z łacińskiego po polsku przetłumaczona, r. 1740. Częstochowa 1740.

2. A. N. Amelot de la Houssaye: Tacyt polski, albo raczej moralia Tacyta nad podchlebstwem. Lw. 1744.

OPRACOWANIA

J. A. Jabłonowski: Museum Polonum. Lw. 1752. — *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 12 (1863). — A. Wołyński: Książęta Jabłonowscy w literaturze. *Tyg. Ilustr.* 1880 t. 2 nr 241-246, 249. — A. Brückner: Źródła do dziejów literatury i oświaty polskiej. Wiersze historyczne. *Bibl. Warsz.* 1896 t. 1. — *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 31/32 (1902/03). — W. Dworzaczek: Genealogia. W-wa 1959 (tabl. 154). — J. Dobrzyniecka. *Pol. słownik biogr.* T. 10 (1963).

JAKUBOWSKI JÓZEF (1743—1814)

Tłumacz, wojskowy.

Ur. 30 listopada 1743 w Krakowskiem (zapewne w Maniewie); syn Kazimierza, brat Wincentego. Uczył się w kolegium pijarskim w Rzeszowie, następnie służył w Korpusie Artylerii Koronnej w Warszawie. W 1764 awansował na fajerwerka, w 1767 na porucznika cejgwarta artylerii, z przeznaczeniem do Kamieńca Podolskiego (pozostał w Warszawie), w 1771 na porucznika obercejgwarta, a w 1773 na kapitana obercejgwarta. W 1774 (od lipca) — 1776, subsydiowany przez Komisję Skarbu i A. K. Czartoryskiego, studiował w szkole artylerii w Metzu. W 1775 mianowany dowódcą kompanii artylerii w Kamieńcu Podolskim. Jesienią 1778 podał się do dymisji, którą otrzymał 5 grudnia; ale na prośbę gen. A. Brühla wykładał jeszcze do połowy 1781 w Szkole Artylerii Koronnej. 8 lipca 1781 wstąpił do Zgromadzenia Księży Misjonarzy. W 1781-1784 odbył studia filozoficzno-teologiczne w seminarium Św. Krzyża; w 1783 złożył śluby zakonne. Po otrzymaniu święceń kapłańskich był w 1785-1791 dyrektorem seminarium internum misjonarzy, a zarazem wykładowcą w seminarium świętokrzyskim. Wezwany przez Kościuszkę, wziął czynny udział w obronie Pragi. Od maja 1795 do sierpnia 1796 pełnił obowiązki rektora seminarium duchownego w Gnieźnie. 3 sierpnia 1796 wybrany wizytatorem generalnym polskich misjonarzy, rządził przez lat 18 prowincją polską i litewską. Równocześnie został proboszczem kościoła Św. Krzyża. Współpracował z arcybiskupem I. Raczyńskim, dbał o warszawskie zakłady dobroczynne, których majątki uratował od konfiskaty, bronił seminariów duchownych przed germanizacją. W 1802 powołany na członka Towarzystwa Przyjaciół Nauk. W 1808, zaproszony przez ks. Józefa Poniatowskiego, swego byłego ucznia, wygłosił mowę na otwarcie Szkoły Zakładowej Artylerii i Inżynierów w Arsenale warszawskim. Zmarł 19 września 1814 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Nauka artylerii zebrana z najróżniejszych autorów, napisana dla pożytku Korpusu Artylerii Narodowej z rozkazu i nakładem Jego Królewskiej Mci... do druku podana. T. 1-3. W-wa 1781-1783.

Na wstępie: list dedyk. do Stanisława Augusta. Dzieło oparte na pracach Le Blonda, É. Bézouta oraz rkpsie P. Tłubickiego. Dołączone słowniczki użytej terminologii pol.

Przekłady

1. J. B. Bernard: Krótki zbiór historii greckiej od czasów bohatyrskich aż do podbicia Grecji w prowincją rzymską... Dzieło z francuskiego na polski język przełożone. T. 1-2. W-wa 1775.

Z listem dedyk. do A. K. Czartoryskiego.

2. É. Bézout: Nauka matematyki do użycia artylerii francuskiej napisana... a dla

http://rcin.org.pl

pożytku pospolitego, osobliwiej dla Korpusu Artylerii Narodowej, na polski język przełożona z rozkazu i nakładem Jego Królewskiej Mci... do druku podana. T. 1-4. W-wa 1781-1783. Przedmowę przedr. Z. Florczak, L. Pszczołowska w: Ludzie Oświecenia o języku i stylu. T. 2. W-wa 1958.

Z listem dedyk. do Stanisława Augusta.

W każdym tomie słowniczek użytej terminologii pol.

3. Ch. J. Colbert: Nauki powszechne w sposób katechizmowy, w którym tłumaczą się krótko z Pisma i z historii, i tradycji fundamenta religii, obyczajność chrześcijańska, sakramenta, modlitwy, ceremonie i zwyczaje Kościoła. Cz. 1-4. W-wa 1790-1791.

4. J. B. Hédouin: Zasady wymowy świętej, objaśnione przykładami wyczerpnionymi osobliwie z Pisma Św., z Ojców Św. i z innych najsławniejszych krasomówców chrześcijańskich... na polski język przetłumaczone i do druku podane na rozkaz... Ignacego Raczyńskiego, arcybiskupa gnieźnieńskiego. W-wa 1809. Wyd. 2 W-wa 1819.

5. L. Cotte: Lekcje elementarne fizyki, hydrostatyki, astronomii i meteorologii z traktatem o sferze, przez pytania i odpowiedzi... W-wa 1809.

6. N. Jamin: Myśli ściągające się do błędów tegoczesnych... z francuskiego na polskie podług drugiej edycji turyńskiej przełożone i na rozkaz... Raczyńskiego, arcybiskupa gnieźnieńskiego, do druku podane. W-wa 1811.

7. Wyjątki z dzienników paryskich ściągające się do przywrócenia religii, mianowicie katolickiej w mocarstwie francuskim przez... Napoleona, cesarza Francuzów... z przydaniem niektórych innych uczonych, ciekawych i interesowanych artykułów z tychże dzienników wybranych... na ojczysty język przetłumaczone i na rozkaz... Raczyńskiego, arcybiskupa gnieźnieńskiego, do druku podane. T. 1-2. W-wa 1811-1813.

T. 1 opatrzony w części egz. dodruk. w 1813 k. tyt.

Prace edytorskie

1. (I. Raczyński): Sześcioletnia korespondencja władz duchownych z rządem świeckim Księstwa Warszawskiego, służąca do historii Kościoła polskiego. (Zebrał i oprac...). W-wa 1816.

Listy i materiały

1. Ważniejsze listy... z 1775-1804 do A. K. Czartoryskiego, Stanisława Augusta, G. Zachariasiewicza, F. Bruneta, Misjonarzy prowincji polskiej, Sióstr Miłosierdzia, Kamery pruskiej. Z druków (zob. Twórczość poz. 1 i Przekłady poz. 1-2) oraz rkpsów Arch. Archidiecezji Warsz., Arch. Domu Macierzystego Misjonarzy w Paryżu, Arch. Misjonarzy w Kr. i W-wie, Arch. S.S. Miłosierdzia w W-wie wyd. A. Schletz w: J. Jakubowski, żołnierz i kapłan (1743-1814). Kr. 1945. (Załącznik).

2. Ważniejsze dokumenty odnoszące się do ks. Jakubowskiego, z 1781-1807. Wyd. A. Schletz, jw. poz. 1.

OPRACOWANIA

Monografia: A. Schletz: J. Jakubowski, żołnierz i kapłan (1743-1814). Kr. 1945. (Ze szczegółową bibliografią).

(Nekrologi:) *Gaz. Lw.* 1814 nr 82; *Kur. Litewski* 1814 nr 84. — K. W. Wójcicki: Życiorysy znakomitych ludzi. T. 1. W-wa 1850. Przekł. franc. art. o Jakubowskim w: M. Kamocki, G. Perboyre: La Congrégation de la Mission en Pologne. *Mémoires de la Congrégation de la Mission.* T. 1. Paryż 1863/64. — K. Wł. W. (Wójcicki). *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 12 (1863). — J. Bartoszewicz: Opis Szpitala Dzieciątka Jezus w Warszawie. W: Rys historyczno-statystyczny szpitali i innych zakładów dobroczynnych w Królestwie Polskim. T. 1. W-wa 1872. — E. Rosset: Notices bibliographiques sur les écrivains de la Congrégation de la Mission. Angoulême 1878. — S. Dickstein. *Enc. wych.* T. 5 (1893). — A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 1. Kr. 1900. — S. D. *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 31/32 (1902/03). — X. J. N. (Niedzielski). *Podręczna enc. kościelna.* T. 17/18 (1909). — *Księga pam. trzechsetlecia Zgromadzenia Księży Misjonarzy (1625-1925).* Kr. 1925. — A. Skałkowski: Rozkazy Kościuszki do gen. Orłowskiego w r. 1794 skierowane. Poz. 1925. — *Enc. wojskowa.* T. 3 (1933). — J. Giergielewicz: Zarys historii korpusów inżynierów w epoce Stanisława Augusta. W-wa 1933. — W. Kwiatkowski: Sprawa pruskiej reorganizacji seminariów duchownych w Warszawie (1798-1802). W-wa 1936. — A. Knot: Dzieje szkolnictwa wojskowego w Polsce. Lw. 1938. — J. Giergielewicz: Wybitni polscy inżynierowie wojskowi. W-wa 1939. — Monumenta Hofbaueriana. Ed. L. Szołdrski. T. 13. Kr. 1939, t. 15. Rzym 1951. — A. Schletz: Działalność naukowo-oświatowa ks. J. Jakubowskiego. Lw. 1939. — A. Schletz: Współpraca Misjonarzy z Komisją Edu-

http://rcin.org.pl

kacji Narodowej. Kr. 1946.—A. Schletz: L'Activité culturelle des Prêtres de la Mission en Pologne (1651-1864). Paryż 1954. — A. Zahorski: Uzbrojenie i przemysł zbrojeniowy w powstaniu kościuszkowskim. W-wa 1957. — S. Skrzyński: Produkcja dział w Warszawie w l. 1778-1789. *Studia do Dziejów Rzemiosła i Przemysłu* t. 1 (1960). — A. Schletz, S. Skrzyński. *Pol. słownik biogr.* T. 10 (1963).

JAKUBOWSKI WINCENTY (1751—1826)

Krypt.: V. J.; V. J. Exp. S. P.

Tłumacz, poeta, kaznodzieja.

Ur. 18 marca 1751 w Maniewie w Krakowskiem; syn Kazimierza, brat Józefa. Uczył się u pijarów w Rzeszowie, w 1765 wstąpił do ich zgromadzenia. Uczył w konwikcie pijarskim w Warszawie, następnie w kolegiach: w Rzeszowie, Międzyrzeczu (logiki, matematyki i historii naturalnej) i Drohiczynie (tu pełnił urząd prefekta). W 1785 studiował w Wiedniu fizykę, po powrocie urządzał w szkołach zakonnych gabinety fizyczne i uzupełniał biblioteki, zwłaszcza w Łomży, gdzie objął wkrótce stanowisko rektora. Następnie był rektorem nowicjatu w Drohiczynie, potem wybrany w Warszawie asystentem prowincji. W 1807 — moderator prowincji pijarskiej; otworzył zamknięte szkoły pijarskie w Górze, obejmując w nich funkcję rektora. Z Góry przeniósł się do Warszawy, gdzie zmarł 27 września 1826.

TWÓRCZOŚĆ

1. Ad... Onuphrium a Słupow Szembek... B. m. (1798).

Druk nie notowany u Estr., egz. w Ossol.

2. Serenissimo ac potentissimo Friderico Wilhelmo III... scientiarum et artium liberalium fautori... die 5 Junii anno 1798. B. m. 1798.

3. Carmen (na cześć rektora Collegium, inc.: Sunt quos hortensis delectat...) B. m. (ok. 1800).

Podpisane: V. J. Exp. S. P.

4. In reditu augustiss. dynastiae Saxonicae in Polonia sub felicissimis auspiciis serenissimi Friderici Augusti... Carmen saeculare nomine iuventutis et Congregationis Schol. Piarum. B. m. (1807).

5. Sermones sacros diebus Dominicis ad iuvenes in convictu habitos de futuris eorum officiis tam christianis quam civilibus. Kazania krótkie do wieku i obyczajów edukującej się młodzi przystosowane, w konwikcie wielkim warszawskim... miane. W-wa 1808.

6. Paralella K.K. B. m. r.

Wiersz łac. o S. Konarskim i O. Kopczyńskim. Podpisane: V. J.

Miał nadto ogłaszać (w druk. pijarskiej) inne wiersze łac. (nie notowane u Estr.). W rkpsie Ossol. sygn. 692/I znajdują się wiersze podpisane jego nazwiskiem.

Przekłady

1. S. A. Tissot: Rada dla pospólstwa względem zdrowia jego.

Autorstwo niepewne, nie wiadomo nadto, do którego przekładu je odnieść, wyszły bowiem ówcześnie dwa przekłady tego dzieła, i oba u pijarów; 1) W-wa 1773 (wyd. 2 W-wa 1777), 2) W-wa 1785 (wyd. nast.: W-wa 1790, W-wa 1798). Przekł. pierwszy przypisują mu za S. Bielskim — F. M. Sobieszczański i S. Truchim oraz Z. Florczak i L. Pszczołowska (Jakubowski przeł. wspólnie z J. Karwowskim i Zarębskim); do przekładu drugiego odsyła przy haśle Jakubowskiego Estr. XVIII (1901), 396 (nie rozwiązuje jednak autora przekładu przy haśle Tissota, por. XXXI (1936), 167).

2. P. M. Vergilius: Eneida. Ks. 10-12. W: Eneida. Dzieło pośmiertne, przekładania F. K. Dmochowskiego. W-wa 1809.

3. B. Pascal: Myśli o religii. Nie wyd.

Inform. F. M. Sobieszczański, Estr., S. Truchim.

OPRACOWANIA

A. Horányi: Scriptores Piarum Scholarum. T. 2. Buda 1809 s. 142. — (Przekł. „Eneidy". Rec.): L. Osiński. *Pam. Warsz.* 1809 t. 2, przedr. w: Dzieła. T. 4. W-wa 1862; S. Wędykowski. Rkps Wojew. Arch. Państw. Kr. (Zbiory Krzeszowickie nr 211). — S. Bielski: Vita et scripta. W-wa 1812. — (Nekrolog). *Kur. Warsz.* 1826 nr 233. — K. W. Wójcicki: Życiorysy znakomitych ludzi. T. 1. W-wa 1850 s. 368. — F. M. S. (Sobieszczański). *Enc.*

http://rcin.org.pl

powsz. Orgelbranda. T. 12 (1863). — J. S. Pelczar: Zarys dziejów kaznodziejstwa w kościele katolickim. Cz. 2: Kaznodzieje polscy. Kr. 1896; wyd. 2 uzup.: Zarys dziejów kaznodziejstwa w Polsce. Kr. 1917. — *Podręczna enc. kościelna.* T. 17/18 (1909). — J. Birkenmajer: Les Traductions polonaises de Virgile. *Eos* R. 33 (1930/31). — S. Truchim. *Pol. słownik biogr.* T. 10 (1963).

JAKUBOWSKI WOJCIECH (1712—1784)

Krypt.: W. I. B. F.; W. I. B. W. F.; W. J. B. W.; W. J. B. W. F.

Poeta, tłumacz.

Ur. w 1712 w Krakowskiem; syn Franciszka, neofity, podstolego owruckiego (?), i Heleny z Rupniewskich. Uczył się w kolegium jezuickim we Lwowie. W 1732 z protekcji Tarłów udał się do Francji, gdzie w 1734 wstąpił do armii francuskiej (pułk Royal-Pologne). Walczył w wojnie o sukcesję polską, kampanię 1738 kończył w stopniu kapitana („à la suite"). Bywał częstym gościem w Lunéville, zyskując przyjaźń i zaufanie Marii Leszczyńskiej, J. A. Jabłonowskiego, S. Konarskiego i in. Protekcja Marii Leszczyńskiej otworzyła mu wstęp na dwór wersalski. W 1741-1748 uczestniczył w wojnie o sukcesję austriacką w pułku Royal-Allemand, dosługując się stopnia podpułkownika (3 maja 1747), a następnie pułkownika (10 czerwca 1749). 29 stycznia 1754 otrzymał order Św. Ludwika; w tymże czasie przeszedł do pracy w dyplomacji i słynnym „Secret du Roi", pozostając formalnie w czynnej służbie wojskowej. W 1754 przebywał w Dreźnie w podwójnym charakterze: agenta dyplomatycznego przy pośle francuskim oraz tajnego korespondenta Sekretu. W 1755 był w Białymstoku, pośrednicząc w układach między Wersalem a partią profrancuską. W tymże roku towarzyszył J. Mniszchowi w poselstwie do Stambułu (z Wiśniowca do Żwańca), pisząc dla hrabiego de Broglie diariusz poselstwa. W 1756 wrócił na dwór J. K. Branickiego. Od 1758 dzierżawił od D. Jabłonowskiej starostwo niegrodowe Lesznowolę (k. Warszawy), w tymże roku posłował od Branickiego do Wersalu. W lipcu 1759 wrócił do Polski. Do 1764 mieszkał na przemian w Warszawie, Lesznowoli, Białymstoku i Lubartowie (rezydencja marszałkostwa w. kor. Sanguszków). Od 1764 był w Warszawie francuskim chargé d'affaires, lecz w nieoficjalnym charakterze, od 1773 aż do śmierci sprawował (również nieoficjalnie) funkcję francuskiego rezydenta. Był baronem Rzeszy Niemieckiej. 10 grudnia 1765 uzyskał od Stanisława Augusta tajną nobilitację i herb Kopacz odmieniony. W listopadzie 1767 awansowano go z dniem 1 stycznia 1768 do stopnia generała brygadiera kawalerii wojsk francuskich. 18 lutego t. r. ożenił się z Salomeą Łoską, pułkownikówną wojsk koronnych i chorążanką owrucką. W 1771 zamieszkał w Pałacu Saskim. Sejm 1773-1775 zatwierdził mu starostwo Lesznowolę i obdarował go pojezuickim folwarczkiem Łopuszno na Wołyniu. W 1780 awansował do stopnia marszałka polnego („maréchal de camp") wojsk francuskich. Należał do stałych uczestników obiadów literackich Stanisława Augusta. Przyjaźnił się z I. Krasickim, A. Naruszewiczem i S. Trembeckim. Zmarł 3 grudnia 1784 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Celsissimo Josepho Prussio Jabłonowski S.R.I. Principi, ad excellens eius genealogiarum opus, etc. alia amicum praesagium. (Wiersz). Wyd. J. A. Jabłonowski w: Tabulae Jablonovianae... (Cz. 1). Amsterdam 1743 (-1748); przedr. tamże cz. 2. Norymberga (-W-wa) 1748 (-1754).

2. Żal przyjacielski, nadgrobek Stanisławowi Konarskiemu. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1773 t. 8 cz. 2 i odb. Wyd. nast.: Na śmierć Stanisława Konarskiego żal przyjacielski. W: S. Konarski: Wiersze wszystkie z łacińskich na polskie przełożone. W-wa 1778.

3. Życie Stanisława Konarskiego S. P. krótko zebrane. W: S. Konarski: Wiersze wszystkie... jw.

4. W dzień imienin J.O. Książęcia...

http://rcin.org.pl

Czartoryskiego, generała ziem podolskich... Oda. B. m. r.

5. Wiersze różne z dodaniem wierszy innych autorów. Zbiór rękopiśmienny wierszy nie publikowanych, poprawiony przez autora, w Bibl. Nar. (BOZ) sygn. 1413. (Tu także wiersze do Jakubowskiego).

Utwory Jakubowskiego znajdują się także w rkpsach: Bibl. Nar. (Zbiór Morsztynów sygn. 88); Bibl. PAN Kr. sygn. 615; Bibl. Akademii Nauk USRR we Lw. (Zbiory Baworowskich sygn. 778/I).

Utwory umieszczał nadto w *Zabawach Przyjemnych i Pożytecznych* (1771-1777; tu: Wiersz z okazji okropnego przypadku, dnia 3. 9. br. spraktykowanego. 1771 t. 4 cz. 2 s. 339-341; Żal przyjacielski nad stratą ks. Piotra Śliwickiego, wizytatora Księży Misjonarzów. 1774 t. 10 cz. 1 s. 8-11, cz. 2 s. 253-256; Odpowiedź (na wiersz A. Naruszewicza). 1774 t. 10 cz. 1 s. 106-107; (Inc.:) W drodze raz będąc, puszczam myślom lece (!)... 1776 t. 13 cz. 2 s. 258-260; O cnocie. 1776 t. 13 cz. 2 s. 319-322; O dobroczynności. 1776 t. 13 cz. 2 s. 322-325; O przymiotach wymowy dla płci obojej. 1777 t. 15 cz. 1 s. 60-68).

Kilka wierszy ogł. S. Tomkowicz: Z wieku Stanisława Augusta. T. 2. Kr. 1882 (z nie istniejącego obecnie rkpsu Bibl. Nar. „Litteraria"), i L. Bernacki: Materiały do życiorysu i twórczości Ignacego Krasickiego. *Pam. Lit.* R. 31 (1934) s. 145. Żartobliwą korespondencję Krasickiego i Jakubowskiego (list Krasickiego i respons Jakubowskiego) z 1781 ogł. M. Klimowicz: Nieznane wiersze Ignacego Krasickiego. *Pam. Lit.* R. 44 (1953) z. 2 s. 585-586.

Przekłady

1. J. P. Boudier de Villermet: Przyjaciel białych głów. W-wa 1760.

2. K. A. Bel: J.O.X. Imci Józefowi Aleksandrowi Jabłonowskiemu. B. m. (1760). Wyd. nast. W-wa 1761.

3. S. Konarski: Oda o mądrym królu. B. m. (1764). Przedr. w: Wiersze wszystkie, jw. Twórczość poz. 2.

4. Q. F. Horatius: (Pieśń). W: Pieśni wszystkie Horacjusza przekładania różnych. T. 2 ks. 3. W-wa 1773.

5. J. de La Fontaine: Bajki Ezopa wybrane, wierszem francuskim... ułożone... polskim językiem z przydatkami wydane. W-wa 1774. Jedną z bajek przedr. *Monitor* 1782 nr 68.

6. S. Konarski: Pieśń V. Do W. Rzewuskiego... O niezwyciężonym przeciwnościami sercu Augusta III. W: Wiersze wszystkie, jw. Twórczość poz. 2.

Prace edytorskie

1. S. Konarski: Wiersze wszystkie z łacińskich na polskie przełożone. W-wa 1778.

Współwydawca.

Listy

1. Korespondencja ze Stanisławem Leszczyńskim i Marią Leszczyńską. Rkpsy.

Inform. G. Korbut.

2. Korespondencja francuska z ks. de Broglie, opatem de Brenis, min. Choiseulem i in. Rkpsy Arch. du Ministère des Affaires Étrangères, Paryż, dz.: Pologne, Correspondance.

3. Do Hoguera Granda, bankiera holenderskiego, 7 listów; do A. Lanckorońskiego 1 list. Rkpsy Bibl. Pol. w Paryżu.

4. Listy... do J. K. Branickiego w. h. k. z l. 1758-1771. Przypisami objaśnił i dodatkami uzupełnił J. Bartoszewicz. W-wa 1882 *Bibl. Ordynacji hr. Krasińskich, Muz. K. Świdzińskiego* 7. (Tu także listy do A. Betańskiego).

5. Do J. A. Jabłonowskiego z 1762-1764. Rkpsy Bibl. Czart. sygn. 1136, 1153.

6. Do A. Mokronowskiego z 22 lipca 1770. Rkps Bibl. Kórn.

7. Do A. Małachowskiego. Rkps Ossol. sygn. 11825/II; do nieznanego adresata z 15 stycznia 1772. Rkps jw., sygn. 5427/III; Ekscerpt z listu od min. franc. É. F. de Choiseul. Rkps jw., sygn. 566/II.

OPRACOWANIA

M. Matuszewicz: Pamiętniki... 1714-1765. W-wa 1876. — Korespondencja Adama Naruszewicza 1762-1796. Wyd. J. Platt. Wr. 1959. — S. Łuskina: (Nekrolog). *Gaz. Warsz.* 1784 nr 98 *Suplement.* — Korespondencja Ignacego Krasickiego. Wyd. Z. Goliński, M. Klimowicz, R. Wołoszyński. T. 2. Wr. 1958. — J. U. Niemcewicz: Rozprawa o bajce czytana na posiedzeniu Tow. Królew. Warsz. Przyj. Nauk d. 30 IV 1814 r. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 10 (1817); przedr. w: Bajki i przypowieści. Wyd. 2. T. 1. W-wa 1820. — J. U. Niemcewicz: Pamiętniki czasów moich. T. 1. (Powst. 1823-1825). Wyd. J. Dihm. W-wa 1957 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* — A. Magier: Estetyka miasta stołecznego Warszawy.

http://rcin.org.pl

(Ukończ. ok. 1833). Wyd. H. Szwankowska. Komentarz hist.-lit. oprac. J. W. Gomulicki. Wr. 1963. — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 12 (1863). — J. Łoski: W. Jakubowski, marszałek polny wojsk francuskich. *Bibl. Warsz.* 1873 t. 4 i odb. — J. Łoski: W. Jakubowski. *Tyg. Ilustr.* 1873 t. 2 nr 310. — S. Tomkowicz: Z wieku Stanisława Augusta. T. 2. Kr. 1882 s. 85-89. — A. Kraushar: Frank i frankiści polscy. T. 1. W-wa 1895 s. 269. — J. Bojasiński. *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 31/32 (1902/03). — S. Wasylewski: Na dworze króla Stasia. Lw. 1919; wyd. 4 Kr. 1957. — P. Boyé: La Cour polonaise de Lunéville. Nancy 1926. — I. Z. Turowska-Barowa: Zabawy Przyjemne i Pożyteczne (1770-1777). Ze studiów nad literaturą stanisławowską. Kr. 1933 *Prace Hist.-Lit.* 40. — W. Konopczyński: Konfederacja barska. T. 1-2. W-wa 1936-1938. — M. Klimowicz: Nieznane wiersze Ignacego Krasickiego. *Pam. Lit.* R. 44 (1953) z. 2 s. 585-588. — E. Aleksandrowska: Zabawy Przyjemne i Pożyteczne, 1770-1777. Monografia bibliograficzna. Wr. 1959 *Książka w Dawnej Kulturze Pol.* 9. — E. Aleksandrowska. *Pol. słownik. biogr.* T. 10 (1963).

JANOCKI JAN DANIEL ANDRZEJ JÓZEF (1720—1786)

Inne formy nazwiska: Jaenisch; Janozki; Jönisch.

Bibliograf, bibliotekarz.

Ur. w końcu grudnia 1720 w Międzychodzie w Wielkopolsce. Pochodził prawdopodobnie ze zniemczonej rodziny serbołużyckiej; syn krawca, zajmującego się następnie handlem drzewa. Kształcił się w szkole Św. Krzyża w Dreźnie, pracując równocześnie jako chórzysta w kapeli elektorskiej. Następnie, otrzymawszy stypendium, uczył się (od 21 lipca 1738 do 16 lipca 1744) w instytucie pedagogicznym w Pforcie nad Salą (koło Naumburga). Kolegami jego w szkole pforteńskiej byli m.in. F. Klopstock i J. E. Schlegel. W Pforcie rozwinęły się jego zainteresowania bibliofilskie; wkrótce nawiązał kontakty z bibliofilami w Dreźnie, m.in. z B. H. Jonischem, który w marcu 1745 przedstawił go A. S. Załuskiemu, a 21 kwietnia tegoż roku polecił J. A. Załuskiemu na stanowisko bibliotekarza. W połowie czerwca 1745 przybył Janocki do Warszawy, w 1745-1750 był jednak oficjalnie tylko sekretarzem J. A. Załuskiego. Prefektem Biblioteki Załuskich został mianowany dopiero w lipcu 1751, po uprzednim przejściu z luteranizmu na katolicyzm. Ceremonia ta odbyła się 30 listopada 1750, przybrał wówczas imiona: Andrzej Józef (podpisywał się odtąd: Jan Andrzej). Jednocześnie przyjął niższe święcenia kapłańskie oraz otrzymał kanonię kolegiaty w Skalbmierzu. W marcu 1760 został kanonikiem katedry kijowskiej. Opiekował się biblioteką w czasie zesłania J. A. Załuskiego do Kaługi, za co otrzymał w 1773 od Stanisława Augusta tytularne probostwo babimojskie. Po śmierci Załuskiego pracował nadal nad uporządkowaniem zbiorów Biblioteki, nawet po całkowitej utracie wzroku w 1775. Utrzymywał kontakty z zagranicznymi uczonymi, w 1746-1747 był stałym korespondentem naukowo-literackim lipskiego czasopisma *Neue Zeitungen von Gelehrten Sachen*. Zmarł 29 października 1786 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Kritische Briefe an vertraute Freunde geschrieben und den Liebhabern der gelehrten Geschichte zu gefallen. Drezno 1745.

Dedyk. B. H. Jonischowi.

2. Litterarum in Polonia instauratores. Lipsk (1745).

Dedyk. A. S. Załuskiemu.

3. Litterarum in Polonia propagatores. Gdańsk 1746. Wyd. nast. w: Scriptorum rerum Polonicarum et Prussicarum collectio nova quindecim tractatus complectens. Gdańsk 1753.

4. Nachricht von denen in der Hochgräflich Zaluskischen Bibliothek sich befindenden raren polnischen Büchern. T. 1. Drezno 1747; t. 2. Wr. 1749; t. 3-5. Wr. 1753.

5. Polonia litterata nostri temporis. Cz. 1. Wr. 1750.

6. Specimen catalogi codicum manuscrip-

http://rcin.org.pl

torum Bibliothecae Zaluscianae. Drezno 1752.

7. Lexicon derer itztlebenden Gelehrten in Polen. T. 1-2. Wr. 1755.

Stąd biografię A. P. Zatorskiego w oryginale i przekł. pol. ogł. M. Klimowicz: Materiały do biografii A. P. Zatorskiego. W zbiorze: Miscellanea z doby Oświecenia. Wr. 1960 *Arch. Lit.* 5.

8. Polnischer Büchersaal, darinn die rühmlichsten Bemühungen derer Maecenaten und Gelehrten in Polen, auch andere zur Polnischen Literatur gehörige Merkwürdigkeiten, aufrichtig angezeigt werden. Cz. 1. Wr. 1756.

9. Bibliographia Zalusciana, exhibens... tam edita quam edenda scripta, inspersis plurimis notis atque observationibus litterariis ex eiusdem illustrissimi praesulis scrinio decuratis. Opus litterariae historiae Poloniae amatoribus iocundum ac perutile. Berdyczów i W-wa 1763-1766.

Wyd. w trzech egzemplarzach. Dwa znajdowały się w Bibl. Nar. (z tych jeden pokryty rękopiśmiennymi notami i mnóstwem wklejonych kart zapisanych ręką J. A. Załuskiego); zniszczone w 1944. Trzeci (niekompletny) zachował się w Bibl. Czart.

10. Serenissimi et potentissimi principis Stanislai Augusti regis Poloniarum imago. Lipsk 1764 (dwa wyd.).

11. Excerptum Polonicae litteraturae huius atque superioris aetatis. Cz. 1-4. Wr. 1764-1766.

Cz. 1 dedyk. Bibliotece Załuskich; cz. 2 — J. A. Załuskiemu; cz. 3 — M. Sołtykowi; cz. 4 — K. Sołtykowi.

12. Musarum Sarmaticarum specimina nova. Wr. 1771.

13. Parens Patriae Stanislaus Augustus, Poloniae regum maximus atque invictissimus, civibus fidelissimis a parricida ereptus redditusque. W-wa 1772.

14. Sarmaticae litteraturae nostri temporis fragmenta. T. 1. W-wa-Lipsk 1773.

Dedyk. Ch. G. Friesemu.

15. Janociana, sive clarorum atque illustrium Poloniae auctorum maecenatumque memoriae miscellae. T. 1-2. W-wa-Lipsk 1776-1779; t. 3 wyd. S. B. Linde. W-wa 1819.

Fragm. szeregu prac Janockiego przedr. i omówił W. Mitzler de Kolof w: *Acta Litteraria* (1755-1756) i *Warschauer Bibliothek* (1753-1755).

Mylnie przypisywano autorstwu Janockiego życiorys J. A. Załuskiego w dziele: Ch. G. Friese: De episcopatu Kioviensi. W-wa 1763. Janocki przeprowadził tylko korektę życiorysu i opracował przypisy.

Listy i materiały

1. Do A. S. Załuskiego. Rkps Bibl. Nar. sygn. 3226.

2. Korespondencja z J. A. Załuskim z 1746, 1747, 1749-1752, 1755, 1759-1760, 1762-1763, 1773 i b.d. Rkpsy jw. sygn. 3246, 3247, 3249-3252, 3255, 3259-3260, 3262-3263, 3268, 3269. List do Załuskiego z 1769 z rkpsu Bibl. PAN Kr. ogł. Z. Birkenmajerowa: Z młodzieńczych lat J. D. Janockiego. *Prace Komisji Hist. Tow. Przyj. Nauk w Poz.* T. 4. Poz. 1927 i odb. (Poz. 1925).

3. Do J. Albertrandiego. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 1) A/a).

4. Do I. Potockiego z 1775. Ogł. K. Estreicher: J. D. A. Janocki. *Roczn. Tow. Nauk. Kr.* t. 38 (1869) i odb.

5. Do K. Szembeka. Rkps Bibl. Czart. sygn. 603.

6. Papiery i listy Janockiego. Rkps Bibl. Publ. im. Sałtykowa-Szczedrina w Leningradzie (mikrofilm w Bibl. Nar.).

7. Od S. Konarskiego z 30 października 1759. Z rkpsu Bibl. Nar. sygn. 3274 ogł. J. Nowak-Dłużewski: Listy S. Konarskiego 1733-1771. W-wa 1962.

8. Od G. F. Müllera 2 listy. Rkps Arch. Akademii Nauk ZSRR w Leningradzie sygn. f. 21 op. 3 nr 309/8.

9. Geographicae Poloniae utriusque tabulae, quotquot in bibliotheca publica supersunt 1 III 1775. Rkps był w Ossol. sygn. 640 (obecnie we Lw.).

OPRACOWANIA

E. Czarnecki: Wiadomość o życiu i pismach J. D. Janockiego. *Roczn. Warsz. Tow. Przyj. Nauk* t. 14 (1821). — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 13 (1863). — K. Estreicher: J. D. A. Janocki. *Roczn. Tow. Nauk. Kr.* t. 38 (1869) i odb. — *Enc. kościelna* Nowodworskiego. T. 8 (1876). — P. Chmielowski: Metodyka historii literatury polskiej. W-wa 1899 s. 155. — A. Kleczyński: Dzieje Biblioteki Załuskich na podstawie obrazu życia i działalności jej fundatora. *Spr. c.k. I Gimn. w Przemyślu* i odb. (Przemyśl 1902). — P. Chmielowski. *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 31/32 (1902/03). — I. Baranowski: Biblioteka Załuskich w Warszawie. W-wa 1912. — Z. Birkenmajerowa: Z młodzieńczych lat J. D. Janockiego. *Prace Komisji Hist. Tow. Przyj. Nauk w Poz.* T. 4. Poz. 1927 i odb. (Poz. 1925). [Rec.: A. Lattermann. *Deutsche Wissenschaftliche Zeitschr. f. Polen* 1928 z. 12 s. 175-177; T. Wotschke.

http://rcin.org.pl

Tamże 1928 z. 13 s. 169-170]. — W. Hahn: Początki bibliografii polskiej. *Pam. Lit.* R. 33 (1936); *Księga referatów Zjazdu Nauk. im. I. Krasickiego.* Lw. 1936. — A. Lattermann: Der Vater der Bücherkunde in Polen. *Deutsche Gestalter und Ordner im Osten* (pod. red. K. Lücka). Poz. 1940. —

B. Kocowski: Zarys dziejów drukarstwa na Dolnym Śląsku. Wr. 1948. — R. Kaleta, M. Klimowicz: Prekursorzy Oświecenia. Monitor z r. 1763 na tle swoich czasów. Mitzler de Kolof, redaktor i wydawca. Wr. 1953 *IBL. Studia Hist.-Lit.* 20. — J. Korpała: Zarys dziejów bibliografii w Polsce. Wr. 1953 s. 24-40. — (Bibliografia i omówienie prac). *Biul. Ośrodka Bibliografii i Dokumentacji Nauk. PAN* 1955 nr 4. — M. Manteufflowa: Janocki czy Friese? *Przegl. Bibl.* 1955 s. 342-344. — H. Lemke: Der Bibliothekar J. D. Janocki. W: Die Brüder Załuski und ihre Beziehungen zu Gelehrten in Deutschland und Danzig. Berlin 1958 *Quellen und Studien z. Geschichte Osteuropas* 2. — M. Łodyński: Biblioteka Rzplitej — Załuskich zwana, na tle ówczesnych bibliotek zagranicznych. *Z dziejów książki i bibliotek w Warszawie.* W-wa 1961. — S. B. Kupść. *Pol. słownik biogr.* T. 10 (1964).

JARACZEWSKA Z KRASIŃSKICH ELŻBIETA (1791—1832)

Pseud.: Autorka „Emilii i Zofii"; Autorka „Wieczoru adwentowego"; Autorka „Zofii i Emilii"; Polka.

Powieściopisarka.

Ur. 10 stycznia 1791 w Warszawie; córka Kazimierza Krasińskiego, obożnego wielkiego koronnego, i Anny z Ossolińskich (1° v. Józefowej Ossolińskiej, wojewodziny podlaskiej). Dzieciństwo spędziła najpierw w majątku rodzinnym Zegrze, potem w Galicji, od 1802 mieszkała w Radziejowicach pod Warszawą. Otrzymała staranne wykształcenie. W 1815 wyszła za mąż za Adama Jaraczewskiego, dymisjonowanego majora (w powstaniu listopadowym generała brygady), i osiadła w majątku rodzinnym Borowica (na Lubelszczyźnie). Obok działalności filantropijnej i oświatowej wśród ludu zajęła się wówczas twórczością literacką. W 1818 poznała w Karlsbadzie Goethego. W czasie powstania listopadowego zamieszkała w Krakowie, gdzie doszła ją wiadomość o śmierci męża (zm. 22 lipca 1831 na cholerę). Zmarła 28 września 1832 w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Zofia i Emilia. Powieść narodowa, oryginalnie przez Polkę napisana. T. 1-2. W-wa 1827. Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior.; Bruksela 1862 *Bibl. Dom.* 31; W-wa 1957.

2. Wieczór adwentowy. Powieść narodowa, przez autorkę „Zofii i Emilii". T. 1-2. W-wa 1828. Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior.; Bruksela 1862 *Bibl. Dom.* 32; Tarnów 1890.

3. Upominek dla dzieci, czyli krótkie powieści moralne, przez autorkę „Zofii i Emilii". W-wa 1828. Wyd. nast.: Powieści krótkie, moralne dla dzieci. W-wa 1842.

4. Pierwsza młodość, pierwsze uczucia. Powieść narodowa, przez autorkę „Zofii i Emilii". T. 1-4. W-wa 1829. Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior.; Bruksela 1862 *Bibl. Dom.* 33-34. Fragm. przedr. M. Piszczkowski w: Obrońcy chłopów w literaturze polskiej. Cz. 2. Kr. 1948 s. 55-58.

Wydania zbiorowe

1. Powieści narodowe. Wydanie nowe J. N. Bobrowicza, uczynione za upoważnieniem familii autorki. T. 1-4. Lipsk 1845.

Zawartość: poz. 1, 2, 4.

Listy

1. Do K. Koźmiana 3 listy — z 1821, 1828 i b.d. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 2031 t. 2.

OPRACOWANIA

Autorka „Zofii i Emilii". *Rozmaitości Warsz.* 1830 nr 10-13. — (Pierwsza młodość, pierwsze uczucia. Rec.). *Gaz. Pol.* 1830 nr 82-83. — J. I. Kraszewski: O polskich romansopisarzach. *Wizerunki i Roztrząsania Nauk.* 1836 t. 11; przedr. w: Wybór pism. T. 10. W-wa 1894. — M. Grabowski: Literatura romansu w Polsce. W: Literatura i krytyka. T. 2. Wil. 1840 s. 51 n. — M. Grabowski: Korespondencja literacka. T. 2. Wil. 1843 s. 54-60. — L. Ossolińska: Życiorys E. z hr.

http://rcin.org.pl

Krasińskich Jaraczewskiej. *Przyj. Ludu* 1845 nr 9; toż (jako wstęp) w: E. Jaraczewska: Powieści narodowe. Lipsk 1845. — A. Tyszyński: Powieści E. Jaraczewskiej. *Bibl. Warsz.* 1846 t. 3; przedr. w: Rozbiory i krytyki. T. 3. Petersb. 1854 s. 289-304. — K. W. Wójcicki: Życiorysy znakomitych ludzi. T. 1. W-wa 1850. — C. B. (Biernacki). *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 13 (1863). — K. W. Wójcicki: E. z Krasińskich Jaraczewska. *Tyg. Ilustr.* 1863 t. 2 nr 217. —

(H. Skimborowicz): Rękopism babuni. *Przyj. Dzieci* 1865 nr 238-240. — K. W. Wójcicki: O powieści. *Kłosy* 1868 nr 136. — S. Tarnowski: Romans polski w początkach XIX w. *Przegl. Pol.* 1870/71 t. 3 i odb. (Kr. 1871). — Ks. Wojciech z Zaleszan: E. Jaraczewska z Krasińskich, matka ludu. *Dzwonek* (Lw.) 1871 t. 3 nr 4. — K. W. Wójcicki: Niewiasta polska w początkach naszego stulecia. *Bluszcz* 1874 nr 50 i osob. W-wa 1875. — Dr H. S. (Skimborowicz): Polki autorki i artystki, i w dziejach krajowych sławne. *Tamże* 1880 nr 5-7. — P. Chmielowski: E. z Krasińskich Jaraczewska. *Świt* 1884 nr 2-6; przedr. w: Autorki polskie XIX w. W-wa 1885. — P. Chmielowski: E. z Krasińskich Jaraczewska. *Złota przędza poetów i prozaików polskich.* T. 2. W-wa 1885. — A. Pilecki: Kobiety-poetki. *Bluszcz* 1894 nr 24. — J. Nitowski: E. z Krasińskich Jaraczewska. *Album biogr. zasłużonych Polaków i Polek w. XIX.* T. 1. W-wa 1901; przedr. w: *Dziewczę polskie.* W-wa 1917. — P. Chmielowski. *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 31/32 (1902/03). — Z. Kączkowska: E. Jaraczewska. (Znakomite Polki XIX w.). *Nasze Kłosy* 1905 nr 345-347. — K. Wojciechowski: Zagadnienia społeczne w powieści polskiej w w. XVIII i w początkach w. XIX. *Spr. Dyr. Gimn. VI we Lw. za r. 1906/7* i odb. (Lw. 1907). — H. Galle. *Sto lat myśli pol.* T. 3 (1907). — Z. Sokołowska: E. Jaraczewska. (Żywoty znakomitych Polek). *Tyg. Mód i Powieści* 1912 nr 27. — W. Borowy: Ignacy Chodźko. Kr. 1914 *Prace Hist.-Lit.* 4. —

K. Wojciechowski: Historia powieści w Polsce. Lw. 1925. — S. Czerwiński: E. z Krasińskich Jaraczewska. Studium z dziejów powieściopisarstwa polskiego. Kr. 1930 *Prace Hist.-Lit.* 35. [Rec.: Z. Ciechanowska. *Przegl. Powsz.* 1931 nr 567; J. Krzyżanowski. *Ruch Lit.* 1932]. — K. Czachowski: Powieść polska przed Kraszewskim. *Kur. Lit.-Nauk.* 1938 nr 32. — K. Meloch: (Zofia i Emilia. Rec.). *Nowe Książki* 1958 nr 9. — T. Syga, S. Szenic: Maria Szymanowska i jej czasy. (W-wa) 1960. — Z. Sinko: Powieść angielska osiemnastego wieku a powieść polska 1. 1764-1830. W-wa 1961 *IBL PAN. Hist. i Teoria Lit.* 6. — M. Piszczkowski: Zagadnienia wiejskie w literaturze polskiego Oświecenia. Cz. 2. Wr. 1963 *PAN. Oddz. w Kr. Prace Komisji Hist.-Lit.* 9. — Red. *Pol. słownik biogr.* T. 10 (1964). — M. Jasińska: Narrator w powieści przedromantycznej 1776-1831. (W-wa 1965) *IBL PAN. Historia i Teoria Lit.* 15.

JAROŃSKI FELIKS (1777—1827)

Pseud. i krypt.: F. N. J.; Przychylny rodak F... N... J...

Filozof, kaznodzieja.

Ur. 6 czerwca 1777 w Radomskiem, zapewne w majątku ojca — Kozłowie; syn Marcina i Franciszki z Kroczewskich. Uczył się w Krakowie, u pijarów i na uniwersytecie. Po wyświęceniu na księdza został proboszczem w Chotowie-Olesznie w Kieleckiem (zapewne w 1804). Potem był proboszczem kościoła Wszystkich Świętych w Krakowie oraz „sekretarzem i kanclerzem w konsystorzach". W 1809 ubiegał się o katedrę prawa kościelnego lub literatury w Szkole Głównej Krakowskiej; w 1810 otrzymał katedrę filozofii spekulatywnej (z początku jako zastępca profesora, potem jako profesor). W tymże roku doktoryzował się z teologii. Sprawował też funkcję sekretarza uniwersytetu i wykładał na teologii. W 1813 popadł w niełaskę Komisji Edukacji Publicznej. W 1816 protestował przeciw oddaniu przez senat akademicki i konsystorz krakowski kościoła Św. Marcina ewangelikom, za co 1 stycznia 1817 Komisja Organizacyjna zawiesiła go w czynnościach profesora (postawiono mu również zarzuty osobiste); równocześnie konsystorz zakazał mu wygłaszania kazań i usunął go z probostwa Wszystkich Świętych. Na odwołania nie otrzymywał odpowiedzi, odszedł z poczuciem krzywdy. W 1819 ubiegał się bez powodzenia o katedrę filozofii w Uni-

http://rcin.org.pl

wersytecie Warszawskim, a w 1820 o katedrę teologii w Krakowskim. Od 1819 uczył teologii w Seminarium Duchownym w Kielcach. Ostatecznie wrócił na probostwo w Olesznie. Jako filozof uchodzi za jednego z pierwszych w Polsce zwolenników i popularyzatorów Kanta. Zmarł 26 grudnia 1827 w Olesznie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Kazanie na dzień Niepokalanego Poczęcia Najśw. Marii Panny, miane w kościele kolegiaty łowickiej. B. m. 1800.

2. Kazanie pewnego Polaka na dzień zesłania Ducha Św., miane w Krakowie 1802 r. (Kr. 1802). Wyd. nast.: Kazanie teologa Polaka do filozofów. Zob. poz. 5.

3. Mowa na dzień obchodu imienin Najjaśniejszego Fryderyka Augusta, króla saskiego, księżęcia warszawskiego. Kr. 1810.

4. Jakiej filozofii Polacy potrzebują? Rozprawa na publicznym posiedzeniu Akademii Krakowskiej, dla obchodu pamiątki traktatu w Wiedniu 1809 zawartego i upamiętnienia wolności handlowej miasta Krakowa, d. 15 października r. 1810 zebranym czytana. Kr. 1810.

5. O filozofii. Cz. 1: Wiadomość o filozofii w powszechności; cz. 2: Logika; cz. 3: Przypisy i objaśnienia do logiki. Kr. 1812.

W cz. 1 (s. LXXXVIII-CXXIV) przedr. poz. 2. Cz. 2 ułożona wg G. E. Wentzel: Elementa philosophiae methodo critica adornata. Linz 1807.

6. De Michaële Vratislaviensi diatribe. *Miscellaneorum Cracoviensium fasciculus I* (1814); Addenda. *Tamże II* (1815); odb.

7. RR.PP. Josephi Frabronii, Justi Rabi et Petri Skargae S.J. vitae e necrologo Domus ad S. Barbaram Cracoviae, cum inscriptione, quae in stanneo Petri Skargae loculo in Basilica ad S. Petrum et Paulum reperitur. *Miscellaneorum Cracoviensium fasciculus II* (1815).

8. De Friderico Wilhelmo III, rege Borussiae, Thermarum Carolinarum aquas bibente, Cracoviam reversurus Polonus... publ. memori pectore cecinit die 26 Aug. a. 1816. B. m. r.

9. Die 24/12 Decemb. 1819, quae est quadragesima tertia natalis augustiss. ac potentissimi Alexandri I omnium Rossiarum authocratoris, Poloniae regis etc., presbyter Polonus natus 6 Junii 1777 ita procatur. Kielce 1819.

10. Bracia! Polacy. B. m. r. (Wiersz).

Podpisany krypt. F.N.J.

11. De arte moriendi, opusculo altero manuscripto, ineditoque, altero xylographico et saepe evulgato. Primus auctor Matheus de Cracovia. *Miscellanea Cracoviensia Nova* 1829 s. 45-63.

Ogł. anonim.; autorstwo Jarońskiego wg domniemania A. Kadler.

Wg P. Chmielowskiego, dwie (wg S. Harasska jedna) prace o Kancie zamieszczone w *Kalendarzyku kieszonkowym*. Kr. 1802, są autorstwa Jarońskiego. Drobne utwory ogł. w dod. do *Gaz. Kr.* (tu m.in.: Mowa podczas pogrzebu J. R, Czerwiakowskiego. 1816 nr 56). W rkpsie Bibl. Jagiel. sygn. 6909 IV zachowana „X. F. Jarońskiego mowa z powodu pogrzebu śp. Karola Surowieckiego w Warszawie d. 11 maja 1824 r." (kopia).

Listy i materiały

1. Do Komisji Wyznań i Oświecenia z 1 września 1819. Wyd. T. Wierzbowski w: Materiały do dziejów piśmiennictwa polskiego. T. 2. W-wa 1904.

2. Filozofia praktyczna i metafizyka obyczajów, czyli moralna czysta. 1812. Notaty z wykładów, wg domniemania A. Kadler, Jarońskiego. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 5164.

OPRACOWANIA

J. G. S. (Styczyński): Jakobinizm literacki. (Z powodu dzieła F. Jarońskiego: O filozofii). *Dzien. Wil.* 1817 t. 5 s. 105-107. — (O filozofii. Rec.): A. Dowgird. *Tamże* 1817 t. 6 s. 67-111, 191-231, 283-331; *Pam. Lw.* 1817 nr 18. — Korespondencja Metternicha w sprawie Uniwersytetu Krakowskiego 1820-1829. Wyd. W. Bobkowska. Kr. 1935. — J. N. Janowski: Notatki autobiograficzne (1803-1853). Wyd. M. Tyrowicz. Wr. 1950. — C. Biernacki. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 13 (1863). — F. Krupiński w: A. Schwegler: Historia filozofii w zarysie. W-wa 1863 s. 391-393. — A. Grabowski: Wspomnienia. (Powst. przed 1868). Wyd. S. Estreicher. T. 1. Kr. 1905. — *Enc. kościelna* Nowodworskiego. T. 8 (1876). — J. S. Pelczar: Zarys dziejów kaznodziejstwa w kościele katolickim. Cz. 2: Kaznodzieje polscy. Kr. 1896; wyd. 2 uzup.: Zarys dziejów kaznodziejstwa w Polsce. Kr. 1917. — A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 2. Kr. 1902. — P. Chmielowski. *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 31/32 (1902/03). — W. M. Kozłowski. *Sto lat myśli pol.* T. 2 (1907). — M. Szyjkowski:

http://rcin.org.pl

Génie du christianisme a prądy umysłowe w Polsce porozbiorowej. Lw. 1908. — H. Struve: Historia logiki jako teorii poznania w Polsce. W-wa 1911. — J. Bieliński: Królewski Uniwersytet Warszawski. T. 3. W-wa 1912. — M. Straszewski: Dzieje filozoficznej myśli polskiej w okresie porozbiorowym. T. 1. Kr. 1912. — F. Gabryl: Polska filozofia religijna w w. XIX. T. 1. W-wa 1913. —

S. Harassek: Kant w Polsce przed r. 1830. Kr. 1916 *Prace Hist.-Lit.* 8 (w dod.: „Słownik" Jarońskiego). — A. Zieleńczyk: Geneza i charakterystyka kantyzmu polskiego. *Przegl. Filoz.* 1924 s. 163-164. — M. Szyjkowski: Polská účast v českém národním obrození. Cz. 1. Praga 1931 s. 165-169. — J. Wiśniewski: Historyczny opis kościołów w pow. włoszczowskim. Mariówka 1932 s. 201. — W. Ogrodziński: Związki duchowe Śląska z Krakowem na przełomie w. XVIII i XIX. Kat. 1935 s. 26. — M. Szyjkowski: Polskie peregrynacje do Pragi i Karlowych Warów. Od Augusta Mocnego do Adama Mickiewicza. Bydgoszcz 1936 s. 127 n. — T. Glemma: Wydział teologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego w l. 1795-1847. Kr. 1949. — W. Tatarkiewicz: Losy krakowskiej katedry filozofii w XIX w. *Spr. PAU* 1951 nr 2. — B. Suchodolski: Filozofia polska w dobie rozkładu feudalizmu. *Myśl Filoz.* 1952 nr 1; przedr. w: Studia z dziejów polskiej myśli filozoficznej i naukowej. Wr. 1958 *PAN. Monogr. z Dziejów Nauki i Techniki* 8. — Bibliografia filozofii polskiej 1750-1830. Red. A. Kadler. W-wa 1955. — S. Wachholz: Rzeczpospolita Krakowska, okres od 1815 do 1830 r. W-wa 1957 s. 356, 360-361. — W. Wąsik: Historia filozofii polskiej. T. 1. W-wa 1958. — W. Tatarkiewicz. *Pol. słownik biogr.* T. 10 (1964). — M. Chamcówna, K. Mrozowska: Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego w l. 1765-1850. T. 2 cz. 1. Kr. 1965 *Univ. Jagellonica* 21/2. — R. Dutkowa: Uniwersytet Jagielloński w czasach Księstwa Warszawskiego. Wr. 1965 *PAN Monogr. z Dziejów Nauki i Techniki* 29. — S. Kaczmarek: Anioł Dowgird, filozof nieznany. (W-wa) 1965.

JASIŃSKI JAKUB KRZYSZTOF IGNACY (1761—1794)

Inna forma nazwiska: Jasieński.

Poeta.

Ur. 24 lipca 1761 w Węglewie koło Pyzdr w Wielkopolsce (chrzczony 11 czerwca 1763 w Pyzdrach); syn Pawła, dzierżawcy wójtostwa w Pyzdrach, byłego porucznika chorągwi wojewodzica smoleńskiego Jana Sapiehy, i Franciszki Kościeskiej (wg ustaleń archiwalnych W. Skowrońskiego). Dzieciństwo spędził Jakub w Pyzdrach, a następnie w Wieleniu nad Notecią, posiadłości Sapiehów, dokąd przenieśli się Jasińscy po spaleniu Pyzdr przez wojska rosyjskie w połowie 1768. 8 października 1773, zapewne w wyniku protekcji Sapiehów, przyjęty został na koszt królewski do Korpusu Kadetów, który ukończył w 1780. W 1783 zaliczony w poczet oficerów Korpusu, pełnił funkcję podbrygadiera 4 brygady. W 1785-1787 był guwernerem synów Piotra Potockiego, starosty szczerzeckiego, przebywając kolejno w Boćkach (woj. białostockie) i Warszawie. Rok 1788 spędził prawdopodobnie w Warszawie. W 1789 — „wyższy kapitan i brygadier szlacheckiego Korpusu Kadetów" — powołany został do organizowania Korpusu Inżynierów W. Ks. Litewskiego w Wilnie. 15 stycznia 1790 mianowany podpułkownikiem i powołany na stanowisko czynnego komendanta Korpusu. W maju 1791 skierowany do prac przy Kanale Królewskim. 13 stycznia 1792 awansował do stopnia pułkownika (na wniosek K. N. Sapiehy); brał udział w wojnie rosyjskiej w korpusie litewskim na stanowisku szefa inżynierów. Odznaczył się w walkach pod Brześciem. Po zakończeniu wojny otrzymał złoty krzyż Virtuti Militari. Za Targowicy pozostał w wojsku, 27 sierpnia złożył przysięgę posłuszeństwa jej władzom. Od września do stycznia 1793 był członkiem delegacji „dla wysłuchania rachunków i egzaminu komisariatu generalnego", po czym powrócił do Wilna i objął ponownie komendę Korpusu Inżynierów. W marcu 1793 został komisarzem w Komisji Wojskowej W. Ks. Litewskiego. Do konspiracji przystał w lecie 1793, za pośrednictwem Piotra Grozmaniego, w domu którego był częstym gościem, darząc uczuciem jego żonę Teklę.

http://rcin.org.pl

Zimą 1793/94 stał się Jasiński jednym z kierowników sprzysiężenia litewskiego. Dowodził powstaniem w Wilnie i po opanowaniu miasta został jego komendantem oraz członkiem Rady Najwyższej Narodowej W. Ks. Litewskiego. 3 maja mianowany generalnym komendantem wojsk litewskich; zatwierdzony na tym stanowisku przez Kościuszkę 12 maja i równocześnie awansowany do stopnia generała lejtenanta. Już jednak 21 t. m. Naczelnik odsunął faktycznie Jasińskiego, oskarżanego o radykalizm i separatyzm litewski, od ogólnego dowództwa z pozostawieniem mu jednego z trzech korpusów litewskich, a 4 czerwca mianował nowego głównodowodzącego. 26 czerwca Jasiński dowodził w zakończonej niepowodzeniem bitwie pod Sołami, po której zrzekł się dowództwa korpusu i pojechał do Warszawy, gdzie 15 lipca otrzymał nominację na dowódcę dywizji nadnarwiańskiej, którą objął w początkach sierpnia. 16 września, zniechęcony stanem wojska, „intrygą i zawiścią", zażądał dymisji. 29 września otrzymał w Grodnie z rąk Kościuszki pierścień orderowy „Ojczyzna swemu obrońcy", jednocześnie zostało mu powierzone dowództwo jednej z dywizji W. Ks. Litewskiego, idących na obronę Warszawy. W październiku wszedł w Warszawie do jakobińskiego Zgromadzenia na Utrzymanie Rewolucji i Aktu Krakowskiego. Dowodząc północnym skrzydłem frontu obrony na Pradze, poległ w czasie szturmu 4 listopada 1794.

TWÓRCZOŚĆ

1. Do Stefana Batorego. Powst. 1787 (wg J. Kelery). Ogł.: Poema o Zamoyskim. *Tyg. Wil.* t. 8 (1819) s. 159 n. Przedr. zob. Wyd. zbior.

W rkpsach występuje pod różnymi tytułami.

2. Kij krzywy. Powst. 1787 (wg J. Kelery). *Pam. Warsz.* 1805 s. 387. Wyd. nast.: *Rozmaitości* (Lw.) 1822 nr 70; (A. M. Pietkiewicz) w: Wybór poezji z pisarzy polskich. T. 2. Wil. 1835 s. 230; zob. Wyd. zbior.; J. Kott, A. Ważyk w: Wiersze, które lubimy. Antologia. W-wa 1951; wyd. kryt., uzup. fragm. opuszczonym w wyd. poprz., ogł. J. Kelera w: Poezja J. Jasińskiego. Wr. 1952 *IBL. Studia Hist.-Lit.* 11; przedr. J. Kott w: Poezja polskiego Oświecenia. Antologia. W-wa 1954, wyd. 2 W-wa 1956.

3. Do Boga. Powst. ok. 1789-1792 (wg J. Kelery). Z rkpsu Bibl. PAN Kr. sygn. 1281 ogł. J. Kelera, jw.; przedr. J. Kott w: Poezja polskiego Oświecenia, jw.

4. Kwestarz. Powst. ok. 1789-1792 (wg J. Kelery). Ogł. J. Kelera, jw. poz. 2.

5. Qui pro quo. Powst. ok. 1789-1792 (wg J. Kelery). Ogł. J. Kelera, jw. poz. 2. Fragm. uzupełnił J. W. Gomulicki. *Nowe Książki* 1959 nr 9.

6. Ciańcia. Poema żartobliwe. Powst. ok. 1789-1792. Zachowaną pieśń pierwszą i część drugiej ogł. *Tyg. Wil.* t. 8 (1819) s. 321. Przedr. J. Kelera, jw. poz. 2.

7. Sprzeczki. Poema żartobliwe w 6 pieśniach. Powst. ok. 1791-1792 (wg J. Kelery; wg R. Wołoszyńskiego ok. 1788-1789). Fragm. *Tyg. Wil.* t. 8 (1819) s. 48 i n.; całość zob. Wyd. zbior. Pieśń pierwszą przedr. K. Bartoszewicz w: Księgi humoru polskiego. T. 2. Petersb. 1898; fragm. przedr.: *Echo Kr.* 1948 nr 236; J. Kott w: Poezja polskiego Oświecenia, jw. poz. 2; J. W. Gomulicki, jw. poz. 5. Autograf Bibl. PAN Kr. sygn. 1280.

8. Wiersz w czasie obchodzonej żałoby przez dwór polski po Ludwiku XVI. Powst. 1793. *Kur. Pol.* 1831 nr 386. Przedr.: zob. Wyd. zbior.; J. Kott w: Poezja polskiego Oświecenia, jw. poz. 2. Liczne współczesne odpisy rękopiśmienne, m.in. w Ossol. sygn. 905/II.

9. Do exulantów polskich o stałości. Grodno 1793. Przedr.: zob. Wyd. zbior.; J. Horoszkiewicz w: Pieśni z muzyką. Kr. (1898); J. Kott w: Poezja polskiego Oświecenia, jw. poz. 2.

10. Wypis z ksiąg moralnych Wielkiego Good, filozofa indyjskiego, wiernym swoim za regułę życia podanego. Powst. 1793. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 2970 s. 129-131. Fragm. ogł. W. Dzwonkowski: T. Kościuszko. W-wa 1917 s. 76. Przedr. H. Mościcki: J. Jasiński. Kr. 1948.

Formalnie jest to naśladownictwo dzieła angielskiego Ph. D. Chesterfielda, przekł. pol. z r. 1767: Filozof indyjski albo sposób uszczęśliwienia życia ludzkiego w społeczności... Faktycznie utwór jest zaszyfrowanym katechizmem sprzysiężenia wileńskiego.

Na autorstwo Jasińskiego wskazali: H. Mościcki: Generał Jasiński... W-wa 1917 s. 116; B. Leśnodorski: Polscy jakobini. W-wa 1960 *Studia i Materiały z Dziejów Pol. w Okresie Oświecenia* 3 s. 153-156, 535.

11. Z okazji listu Igelströma do ministra wojennego, w którym odwołuje się do

http://rcin.org.pl

Boga i dobrej sprawy monarchini swojej. (Wiersz). *Gaz. Nar. Wil.* 1794 nr 7. Przedr. W. Włoch w: Polska elegia patriotyczna w dobie rozbiorów. Kr. 1916 s. 123.

Autorstwo Jasińskiego ustalił B. Leśnodorski, jw., s. 18, 500.

12. Do narodu. Powst. 1794. Wyd. K. L. Królikowski. *Bard oswobodzonej Polski.* T. 2. W-wa 1831. Przedr.: J. Horoszkiewicz, jw. poz. 9; H. Mościcki. *Tyg. Ilustr.* 1917 nr 19; H. Mościcki: Generał Jasiński i powstanie kościuszkowskie. W-wa 1917 i wyd. nast.; J. Nowak-Dłużewski w: Poezja powstania kościuszkowskiego. Kielce 1946; J. Kott w: Poezja polskiego Oświecenia, jw. poz. 2.

Przekł. ros.: W. Lewik: K narodu. W antologii: Polskaja poezija. T. 1. Moskwa 1963.

13. O wojsku. Fragm. Wyd. zob. Wyd. zbior.

Rozprawa zachowana we fragmentach.

14. Odezwa... do narodu litewskiego. *Gaz. Wolna Warsz.* 1794 nr 16 s. 229.

15. Odezwa do Rosjan (ułożona na sesji Rady Litewskiej 2/15 maja 1794). Druk ulotny (Muz. Nar. Kr. Zbiór Popielów sygn. NI 53160).

Rkps Ossol. sygn. 3054/I k. 41 wskazuje autora.

Przekł. franc.: *Journal historique de Varsovie* 1794 nr 9 s. 115-116.

Szereg odezw w *Gaz. Nar. Wil.* 1794, pozostającej pod wpływem Jasińskiego, wyszło prawdopodobnie spod jego pióra.

Ponadto drobne utwory, powst. od 1783, ogł. w Wyd. zbior. oraz w czasopismach: *Nowy Pam. Warsz.* (1802, 1805), *Pam. Warsz.* (1816), *Tyg. Ilustr.* (1885 t. 1 nr 105), *Tyg. Wil.* (1819, 1820), *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* (1804 t. 2 s. 102, t. 3 s. 100, 1806 t. 5 s. 108). Kilka wierszy jako utwory T. K. Węgierskiego ogł. w wyd. zbior. tego poety: Wiersze różne. W-wa 1803; Pisma wierszem i prozą. Lw. 1882; kilka wierszy z rkpsu ogł. J. Kelera, jw. poz. 2. Bajkę „Wrona" ogł. J. W. Gomulicki. *Nowe Książki* 1957 nr 20; szereg wierszy przedr. w antologiach Kotta i Ważyka, jw. poz. 2.

Rkpsy Jasińskiego w Bibl. PAN Kr. sygn. 1280, 1281, Ossol. 1745/I. Ponadto w bibliotekach polskich i ZSRR liczne rkpsy zawierające kopie wierszy Jasińskiego.

Przekłady

1. C. J. Dorat: List Barnaweta do Trumana, swego przyjaciela, z więzienia. Przekł. powst. 1780-1783 (wg J. Kelery; wg R. Wołoszyńskiego raczej ok. 1793). Wyd. z przedm. S. Jabłońskiego. W-wa 1816. Wyd. nast.: Pokuta dwóch zbójców, to jest list Zbójnickiego. Wyd. G. Gizewiusz (Olsztynek 1848).

Utwór Dorata jest przeróbką sztuki G. Lillo, napisanej w 1731.

Wydania zbiorowe

1. Pisma... generała inżynierii. Wyd. K. W. Wójcicki. Kr. 1869.

Wyd. niepełne.

Zawartość m.in.: Twórczość poz. 1, 2, 7, 8, 9, 13.

Listy i materiały

1. Do P. Potockiej z 16 maja 1785; do P. Potockiego z 1786-1788. Fragm. ogł. E. Kipa: Materiały do biografii J. Jasińskiego. *Przegl. Hist.* 1949 (1950) s. 306-320; przedr. w: Studia i szkice historyczne. Wr. 1959.

2. Do S. Potockiego. Rkps Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 264: Listy znakomitych w Polsce osób, w czasie Sejmu Czteroletniego do S. Potockiego pisane). List ze Słonimia z 13 czerwca 1792 ogł. E. Kipa. *Pam. Lit.* R. 42 (1951) z. 2 s. 482.

3. Do generała moskiewskiego mającego komendę w Wilnie, z 1794. *Gaz. Wolna Warsz.* 1794 nr 46 s. 607 (dod.).

4. Kilka listów do T. Kościuszki, M. Wielhorskiego i in. oraz odpowiedzi z rkpsu ogł. H. Mościcki: Generał Jasiński i powstanie kościuszkowskie. W-wa 1917 i wyd. nast.

5. Od H. Kołłątaja. Rkpsy Bibl. Nar. (BOZ, Teki Trębickiego: Teka „Jasiński-Kościuszko"). Fragm. listu z 12 maja 1794 cytuje W. Tokarz: Insurekcja warszawska. Lw. 1934, wyd. 2 W-wa 1950 s. 76.

6. Metryki rodziny Jasińskich: ślubu rodziców Jakuba, chrztu Jakuba oraz jego brata Wojciecha. Z dokumentów Arch. Diecezjalnego we Włocławku ogł. W. Skowroński: W sprawie pochodzenia generała J. Jasińskiego. *Studia i Materiały do Dziejów Wielkopolski i Pomorza* t. 5 z. 1 (1959) s. 333-334. (Tu również wyciągi z innych dokumentów rodziny Jasińskich).

7. Raport urzędowy gen. lejt. Jasińskiego o potyczce pod Sołominą dnia 25 Junii z Moskwą zaszłej. *Gaz. Nar. Wil.* 1794 nr 17 i wyd. osob.

Instrukcje i raporty Jasińskiego znajdowały się nadto w Bibl. Zamoyskich, Bibl.

http://rcin.org.pl

Jagiel., Bibl. Kórn., Bibl. Publ. Wil. (Arch. Prozorów); niektóre z nich cyt. w monografii H. Mościcki.

OPRACOWANIA

M o n o g r a f i e: H. Mościcki: Generał Jasiński i powstanie kościuszkowskie. W-wa 1917; wyd. nast. skróc. i zmien.: J. Jasiński. Kr. 1948 *Bibl. Hist.* 4. [Rec.: A. Skałkowski. *Kwart. Hist.* 1922 s. 190; J. E. Płomieński: Ekshumacja historyczna J. Jasińskiego. *Wiedza i Życie* 1948 nr 6/7; E. Kipa. *Kwart. Hist.* 1949 s. 145]. — J. Kelera: Poezja J. Jasińskiego. Zarys monograficzny. Wr. 1952 *IBL. Studia Hist.-Lit.* 11. [Rec.: M. Dobrowolski. *Wiedza i Życie* 1953 nr 4; J. Gawałkiewicz. *Życie Lit.* 1953 nr 7; R. Wołoszyński. *Pam. Lit.* R. 44 (1953) z. 3/4 i odb.: Wokół Jasińskiego. Wr. 1954].

Le Batave ou Le Sans-Culotte 1794 nr 519. — *Gaz. Wolna Warsz.* 1794. — Akty powstania Kościuszki. Wyd. S. Askenazy, W. Dzwonkowski, E. Kipa, R. Morcinek. T. 1-3. Kr. 1918-Wr. 1955. — Rozkazy Kościuszki do gen. Orłowskiego. Poz. 1925. — J. Kiliński: Pamiętniki. Wyd. K. W. Wójcicki. W-wa 1830 i wyd. nast.; wyd. S. Herbst. W-wa 1958 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* — *Dictionnaire biographique et historique des hommes marquants de la fin du XVIII s.* T. 2. (Londyn 1800) s. 221. — (Korsak R.): Nagrobek J. Jasińskiemu jenerałowi. *Nowy Pam. Warsz.* t. 18 (1805) s. 126. — *Biographie moderne.* T. 2. (Lipsk 1806) s. 470. — *Moderne Biographie.* T. 3. (Lipsk 1811) s. 176. — J. Lipiński: Mowa o Feliksie Potockim miana na posiedz. publ. Warsz. Tow. Przyj. Nauk 2 stycznia 1812. W-wa 1812. — *Biographie étrangère.* T. 1. (Paryż 1819) s. 320. — Poezje generała Jasińskiego, do redakcji Tygodnika Wileńskiego przesłane. *Tyg. Wil.* 1819 nr 146. — „Sprzeczki", poema żartobliwe p. Jasińskiego. *Tamże* 1819 nr 143,151. — K. A. Vieilh de Boisjoslin: Biographie universelle... Paryż 1826-1831. — E. Marylski: Wspomnienia zgonu zasłużonych w narodzie Polaków. W-wa 1829 s. 236. — J.U. Niemcewicz: Pamiętniki czasów moich. (Powst. 1823-1838). Wyd. J. Dihm. T. 2 W-wa 1957 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* — Nagrobek J. Jasińskiemu. *Tyg. Lit.* 1843 nr 5 s. 33. — S. Grabowski: Opis czynności r. 1794 w Litwie. (Powst. przed 1847). Wyd. F. Paszkowski: Dzieje Kościuszki. Kr. 1872 s. 307 n. — S. Bukar: Pamiętniki. (Powst. przed 1853). Wyd. J. I. Kraszewski. Drezno 1871 s. 168. — W. Kalinka: Żywot Tadeusza Tyszkiewicza. Poz. 1853; przedr. w: Pisma. T. 3. Kr. 1900 s. 245 n. — K. W. Wójcicki: Cmentarz Powązkowski pod Warszawą. T. 3. W-wa 1858. — W. Szymanowski: 300 portretów... W-wa 1860 s. 49. — Wilno w r. 1794 przez naocznego świadka... *Ruch Lit.* 1860. — (M. Romanowski): J. Jasiński. *Dzien. Lit.* 1863 nr 1-10. — K. W. W. (Wójcicki). *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 13 (1863). —

K. Kołaczkowski: Wspomnienia. (Powst. przed. 1870). T. 3. Wyd. Kr. 1900 s. 118. — J. W. Rychter: Z nieznanych poezji J. Jasińskiego. *Tyg. Ilustr.* 1885 t. 1 nr 105. — P. Chmielowski, S. Krzemiński. *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 31/32 (1902/03). — A. Kraushar: Echa warszawskie stracenia Ludwika XVI w Paryżu. Epizod historyczny z r. 1793. *Świat* 1906 nr 19; przedr. w: Okruchy przeszłości. W-wa 1913. — M. Rolle: Bohater Mickiewiczowskiej tragedii. Sylwetka generała-poety. W: Z minionych stuleci. Lw. 1908 s. 53 n. — H. Mościcki: Dzieje porozbiorowe Litwy i Rusi. T. 1. Wil. 1913. — H. Mościcki: Wiersz generała Jasińskiego. *Tyg. Ilustr.* 1917 nr 19. — M. Smolarski: Studia nad Wolterem w Polsce. Lw. 1918 *Arch. Nauk. Wydawnictwo Tow. dla Popierania Nauki Pol.* dz. 1 t. 9 z. 3 s. 136. —

A. Wolański: Wojna polsko-rosyjska 1792 r. T. 2. Poz. 1922. — A. Skałkowski: Z dziejów insurekcji 1794 r. W-wa 1926. — E. Jaworska: Jenerał-poeta. *Kur. Warsz.* 1931 nr 142. — J. Ujejski: Dzieje polskiego mesjanizmu do powstania listopadowego włącznie. Lw. 1931. — J. Giergielewicz: Zarys historii korpusów inżynierów w epoce Stanisława Augusta. W-wa 1933. — B. Gubrynowicz: O nieznanych utworach Wincentego Reklewskiego. W: Studia literackie. W-wa 1935 s. 115 n. — J. Nowak: Satyra polityczna konfederacji targowickiej i sejmu grodzieńskiego. Kr. 1935 *Prace Hist.-Lit.* 47. — L. Żytkowicz: Ze stosunków Jasińskiego z konfederacją targowicką. *Ateneum Wil.* t. 13 (1938) z. 1. —

S. R. Dobrowolski: J. Jasiński, poeta-rewolucjonista-żołnierz. *Polska Zbrojna* 1947 nr 113 s. 5. — Z. Młynarski: Poprzednicy naszych czasów. J. Jasiński. *Trybuna Wolności* 1947 nr 23. — W. Borowy: O poezji polskiej w w. XVIII. Kr. 1948. [Rec.: S. Żółkiewski. *Kuźnica* 1948 nr 25]. — H. Rzadkowska: Stosunek polskiej opinii publicznej do rewolucji francuskiej. W-wa 1948 *Bibl. Hist.* — J. Ziomek: Libertynizm literatury stanisławowskiej. *Kuźnica* 1949 nr 33-34. — E. Kipa: Materiały do biografii J. Jasińskiego. *Przegl. Hist.* 1949 (1950); przedr.

http://rcin.org.pl

w: Studia i szkice historyczne. Wr. 1959.— J. KOTT: O nową syntezę polskiego Oświecenia. *Pam. Lit.* R. 41 (1950) z. 3/4; *Przegl. Hist.* 1951; *Kołłątaj i wiek Oświecenia.* W-wa 1951; pt. Trwałe wartości literatury polskiego Oświecenia. W-wa 1951. — Z. LIBERA: J. Jasiński — poeta-jakobin. *Pam. Lit.* R. 41 (1950) z. 3/4 i odb. — S. R. DOBROWOLSKI: J. Jasiński — „Młodzian piękny i posępny". W-wa 1951. [Rec.: J. KELERA: Opowieść biograficzna o J. Jasińskim. *Nowa Kultura* 1951 nr 43; J. RURAWSKI. *Poprostu* 1951 nr 38; H. ZAWORSKA: Szlakiem polskich „jakobinów". *Wieś* 1951 nr 29; E. PARCZEWSKA. *Dziś i jutro* 1952 nr 1; *Przegl. Powsz.* 1952 nr 7/8; T. ZANIEC: Słowo o J. Jasińskim. *Dziś i jutro* 1953 nr 41]. — J. KELERA: Kilka uwag o poezji J. Jasińskiego. *Twórczość* 1951 nr 8. — E. KIPA: J. Jasiński w bitwie pod Mirem 11 czerwca 1792. *Pam. Lit.* R. 42 (1951) z. 2 i odb. — J. KOTT: Poezja polskich jakobinów. 2: Dwie Polski. *Nowa Kultura* 1951 nr 28. — W. KUBACKI: „Monachomachia" przed sądem potomności. W-wa 1951 s. 68-69. — Z. LIBERA: J. Jasiński i anonimowa poezja końca XVIII w. *Polonistyka* 1951 nr 2. — A. WAŻYK: Mickiewicz i wersyfikacja narodowa. W-wa 1951; wyd. 2 W-wa 1954. — S. R. DOBROWOLSKI: Bojownik sprawy wolności. *Tyg. Demokratyczny* 1953 nr 3. — W. ŁUKASZEWICZ: Targowica i powstanie kościuszkowskie. W-wa 1953. —

J. W. GOMULICKI: Blaski i nędze „Poezji polskiego Oświecenia". *Przegl. Hum.* 1957 nr 1. — J. W. GOMULICKI: „Wrona". *Nowe Książki* 1957 nr 20. — R. KALETA: Wiersze na cześć gen. J. Jasińskiego. *Roczn. Zakładu Nar. im. Ossol.* t. 5 (1957). — J. W. GOMULICKI: Z życia zwierząt. *Nowe Książki* 1959 nr 9. — W. SKOWROŃSKI: W sprawie pochodzenia generała J. Jasińskiego. *Studia i Materiały do Dziejów Wielkopolski i Pomorza* t. 5 z. 1 (1959). — R. WOŁOSZYŃSKI: Tadeusza Mikulskiego rozprawa o hymnie „Święta miłości kochanej ojczyzny"... *Pam. Lit.* R. 50 (1959) z. 3/4 s. 91-92. — R. KALETA: Stan badań nad polską poezją polityczną z l. 1788-1795. *Tamże* R. 51 (1960) z. 2 s. 329. — B. LEŚNODORSKI: Polscy jakobini. W-wa 1960 *Studia i Materiały z Dziejów Pol. w Okresie Oświecenia* 3. — E. RABOWICZ: Polonica oświeceniowe w bibliotekach i archiwach ZSRR. W zbiorze: Miscellanea z doby Oświecenia. Wr. 1960 *Arch. Lit.* 5. — K. MROZOWSKA: Szkoła Rycerska Stanisława Augusta Poniatowskiego (1765-1794). W-wa 1961 *Monogr. Pedag.* 8. — J. W. GOMULICKI: Cierpienia warszawskiego Wertera. *Stolica* 1963 nr 1. — K. KREJČÍ: Heroikomiczna geneza „Eugeniusza Oniegina" i „Pana Tadeusza". Cz. 1. *Pam. Lit.* R. 54 (1963) z. 2. — M. PISZCZKOWSKI: Zagadnienia wiejskie w literaturze polskiego Oświecenia. Cz. 2. Wr. 1963 *PAN. Oddz. w Kr. Prace Komisji Hist.-Lit.* 9. — S. HERBST, Z. LIBERA. *Pol. słownik biogr.* T. 11 (1964). — K. KREJČÍ: Heroikomika v básnictví Slovanů. Praga 1964. — S. LAND, M. PLEWKIEWICZ: Portret J. Jasińskiego. (W-wa) 1964. [Rec.: J. SIEWIERSKI. *Nowe Książki* 1964 nr 16]. — J. W. GOMULICKI. *Roczn. Lit. 1963* (W-wa 1965) s. 206.

JASIŃSKI JÓZEF (zm. 1833)

Antropolog, lekarz.

Ur. w drugiej połowie XVIII w. w Grodzieńszczyźnie. Po ukończeniu szkoły wydziałowej w Grodnie kształcił się w nowo założonej przez A. Tyzenhauza królewskiej szkole lekarskiej, a następnie — po przeniesieniu szkoły do Wilna i połączeniu jej z uniwersytetem (1781) — w Szkole Głównej W. Ks. Litewskiego. Nauczycielami jego byli: J. E. Gilibert i J. Forster. Uzyskawszy doktorat filozofii, medycyny i chirurgii (1789), zajmował się praktyką lekarską na prowincji. Przez kilka lat był domowym lekarzem podwojewody nowogródzkiego J. Obuchowicza. Następnie — kontynuując praktykę lekarską — mieszkał w Nowogródku, potem w Wilnie. Członek Towarzystwa Medycznego Wileńskiego (od 1814) i nowogródzkiego Towarzystwa Dobroczynności. Zmarł 22 września 1833 w Nowogródku.

TWÓRCZOŚĆ

1. Anthropologia o własnościach człowieka fizycznych i moralnych... w r. 1810 krótko zebrana i ułożona. Wil. 1818.

Dedyk. Filipowi, Michałowi i Ksaweremu Obuchowiczom.

Listy

1. Do J. Zawadzkiego 2 listy z 1817. Wyd. T. Turkowski w: Materiały do dziejów literatury i oświaty na Litwie i Rusi. T. 1. Wil. 1935 s. 159-161.

http://rcin.org.pl

OPRACOWANIA

L. Gąsiorowski: Zbiór wiadomości do historii sztuki lekarskiej w Polsce. Poz. 1853. — A. F. Adamowicz: Krótki rys początków i postępu anatomii w Polsce i na Litwie. Wil. 1855. — *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 13 (1863). — J. Bieliński: Doktorowie medycyny promowani w Wilnie. W-wa 1886. — J. Bieliński: Stan nauk lekarskich z czasów Akademii Medyko-Chirurgicznej Wileńskiej. W-wa 1889 s. 361, 797. — J. Bieliński: Cesarskie Towarzystwo Lekarskie Wileńskie. W-wa 1890 s. 45. — J. Bieliński: Uniwersytet Wileński (1579-1831). Kr. 1899-1900. — *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 31/32 (1902/03). — *Ruskij biograficzeskij słowar'*. Petersb. 1903-1913 s. 191-192. — K. Stołyhwo: Przyczynek do historii antropologii w Polsce. *Spr. z Posiedzeń Tow. Nauk. Warsz.* R. 5 (1912) z. 1: *Wydz. Nauk. Antropol., Społ., Historii i Filozofii* nr 2. — T. Turkowski: Materiały do dziejów literatury i oświaty na Litwie i Rusi. T. 1. Wil. 1935 s. 159-160. — L. Janowski: Słownik bio-bibliograficzny dawnego Uniwersytetu Wileńskiego. Wyd. pod kierunkiem R. Mienickiego. Wil. 1939. — A. Śnieżko: O pierwszej polskiej antropologii. *Tyg. Powsz.* 1953 nr 14. — E. Nowak. *Pol. słownik biogr.* T. 11 (1964).

JAŚKIEWICZ MIKOŁAJ (1717—1779)

Pseud. i krypt.: Eudoxus Dobrowierski; Philalethes Prawdzicki; X. J.

Poeta, moralista, tłumacz, kaznodzieja i pisarz religijny.

Ur. w 1717 w rodzinie ormiańskiej h. Sulima, osiadłej na Rusi. Ok. 1737 został księdzem (nie był jezuitą, niektórzy biografowie pomylili go z Mikołajem Juśkiewiczem ur. w 1691, jezuitą, tłumaczem „Szkoły pobożności" Ignacego Loyoli). Kanonik warszawski (tytułu tego używał już w 1762), w 1767-1770 — sufragan kanonii kijowskiej, równocześnie kanonik kapituły chełmskiej, później chełmskiej i łowickiej. Łączyły go bliskie stosunki z rodziną Józefa Jana Kantego Ossolińskiego, wojewody wołyńskiego, z J. A. Załuskim (od 1759) i J. E. Minasowiczem, za którego przyczyną został jednym z współpracowników *Monitora* (1769, 1776). Zmarł 23 lutego 1779 w Łowiczu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Polityk chrześcijański, albo przestrogi i uwagi chrześcijańsko-polityczne wszelkiemu stanowi służące, przez... M.K.W. S.J.R. wydane. W-wa 1757. Wyd. 2 W-wa 1767.

Dedyk. J. J. K. Ossolińskiemu. Po dedykacji wiersz J. E. M. (Minasowicza): Zaleta godnej autora pracy.

2. Wdzięczność obowiązanego serca przy imieninach dorocznych... Teresy z Stadnickich hrabiny na Tęczynie i Ossolinie Ossolińskiej, wojewodziny wołyńskiej, oświadczona. W-wa 1762.

3. Szczęśliwość życia wiejskiego. Wierszem ojczystym opisana. Łowicz (1773, z dedyk. do J. A. Załuskiego podpisaną krypt. X. J.); toż (Łowicz 1773, zamiast dedyk. wiersz: Wyprawa muzy wiejskiej do miasta; na końcu wiersz: Abrys ludzkiej mizerii).

Rkps (kopia) w Bibl. Racz. sygn. 514.

Zawiera nadto (w obu wyd.) wiersz: Próżność spraw i obrotów ludzkich.

4. Życzliwość okazana podczas aktu weselnego... hrabi na Tęczynie i Ossolinie Ossolińskiego... B. m. 1774.

5. Skarb w ziemi ukryty, nieśmiertelna w śmiertelnym ciele dusza, albo szacunek duszy ludzkiej. Przez... kanonika chełmskiego i łowickiego opisany wierszem ojczystym R.P. 1775. Dzieło pogrobkowe staraniem J.E.M. (Minasowicza) K.K.K. z rękopisma autora wydane. W-wa 1779.

Ze wstępem edytora.

6. Nabożeństwo do świętego Jana Bożego. Łowicz b. r.

7. Kazania postne z rozmyślaniem o Męce Pańskiej, na uwagi wszystkich tajemnic podzielone, albo na widok przedziwnej Boga miłości... Przez... kanonika chełmskiego i łowickiego... Łowicz 1779.

8. Wyprawa duszy na drogę wieczności, albo afekta do Boga strzeliste... Łowicz 1779.

Druk anonim., autora wskazał Minasowicz we wstępie do poz. 5. Wg Estr. XVIII (1901), 506: Jaśkiewicz raczej przerobił istniejącą książkę (pod tym tytułem wydawano modlitewniki już wcześniej: W-wa 1691, Kr. 1753, Przemyśl 1764), niż napisał oryginalną.

Nadto ogł. anonim. kilka artykułów w czasopiśmie *Monitor* (1769 nr 89, 96, 100; 1776 nr 90).

http://rcin.org.pl

Przekłady

1. J. B. Bossuet: Wykład nauki katolickiej o tych dowodach, o których jest sprzeczka Kościoła świętego z dysydentami, po francusku spisany od..., po łacinie tłumaczony przez Klaudiusza Fleury... a po polsku z obu języków przełożony przez... kanonika warszawskiego. W-wa 1762.

Dedyk. J. A. Załuskiemu.

2. A. Pope: Oda do człowieka.

Tekst nieznany. Fragm. cyt. S. Trembecki w liście b. d. i adresata (ogł. E. Rabowicz: Stanisław Trembecki w świetle nowych źródeł. Wr. 1965 *IBL PAN. Studia z Okresu Oświecenia* 3 s. 464).

Prace edytorskie

1. F. A. Muratowicz: Niepróżnujące próżnowanie. W-wa 1759.

Dedyk. przez wydawcę J. A. Załuskiemu.

OPRACOWANIA

J. E. Minasowicz: (Wstęp do) Skarb w ziemi ukryty... W-wa 1779. — S. Barącz: Żywoty sławnych Ormian w Polsce. Lw. 1856. — J. Brown: Biblioteka pisarzów asystencji polskiej Towarzystwa Jezusowego. Poz. 1862. — W. Smoleński: Towarzystwa naukowe i literackie w Polsce w. XVIII. W-wa 1887 s. 43. — B. Suchodolski: Nauka polska w okresie Oświecenia. W-wa 1953; przedr. w: Studia z dziejów polskiej myśli filozoficznej i naukowej. Wr. 1958 *Monogr. z Dziejów Nauki i Techniki* 8. — E. Rabowicz. *Pol. słownik biogr.* T. 11 (1964). — E. Rabowicz: Stanisław Trembecki w świetle nowych źródeł. Wr. 1965 *IBL. Studia z Okresu Oświecenia* 3. — E. Rabowicz: Z dziejów recepcji Pope'a w Polsce. *Prace o literaturze i teatrze ofiarowane Z. Szweykowskiemu.* Wr. 1966.

JAWORSKI STANISŁAW (1711—1779)

Pseud.: Eloquentiae professor publicus, presbiter e Societate Jesu; Publiczny w tychże Szkołach poetyki professor.

Teoretyk wymowy, autor tragedii szkolnych, filozof.

Ur. 25 kwietnia 1711 w Wielkopolsce (woj. kaliskie), w rodzinie szlacheckiej, prawdopodobnie h. Kościesza. 5 września 1728 wstąpił do nowicjatu jezuitów w Krakowie. W 1730-1740 odbył studia filozoficzne w Lublinie, uczył w klasach niższych w Jarosławiu i Krasnymstawie, następnie cztery lata słuchał teologii w kolegium Św. Piotra w Krakowie. Przez dwadzieścia lat był profesorem retoryki w różnych kolegiach zakonnej prowincji polskiej, następnie małopolskiej, z której w 1761 przeszedł do prowincji wielkopolskiej (w Piotrkowie, Lublinie, Collegium Nobilium we Lwowie, Krośnie, Kaliszu, Gdańsku i Brześciu n. Bugiem). Był zwolennikiem wprowadzenia na jezuicką scenę szkolną sztuk w języku polskim. W pracach literackich korzystał z poparcia J. A. Załuskiego. Oddawał się także pracy kaznodziejskiej i misjonarskiej. W 1749-1751 prowadził kurs filozofii w Rawie, w 1753-1754 i 1768-1769 uczył teologii moralnej w Przemyślu i Brześciu. Pełnił obowiązki dyrektora szkół w Samborze, Brześciu i Rawie oraz prefekta sodalicji mariańskiej uczniów. Kasata zakonu zastała go w Łęczycy na stanowisku regensa konwiktu. 6 maja 1775 Komisja Edukacji Narodowej przyznała mu jako nauczycielowi wysłużonemu emeryturę, mimo to uczył jeszcze w 1777-1778 w szkole wojewódzkiej w Łęczycy. Zmarł w 1779.

TWÓRCZOŚĆ

1. Jonatas, tragedia święta, na widok dana od prześwietnej młodzi ćwiczącej się w naukach poetycznych i geograficznych, na publicznej sali szkolnej Collegium kaliskiego Societatis Jesu. R. 1746. Wypracowana od... Roku tegoż do druku podana. Kalisz (1746). Wyd. nast. Kalisz 1748 (tu w tyt. inform. o wyst. na scenie teatru kolegium piotrkowskiego).

Wyd. 1 z dedyk.: „Adalberto a Potok Potocki..."

Por. poz. 5.

2. Pro M. Tullio Cicerone atque styli oratorii adiumento oratio in studiorum innovatione habita Petricoviae. Wygł. 1746. Wyd. Sandomierz 1748. Przedr. zob. poz. 6.

3. Pro vera eloquentia oratio in solenni studiorum innovatione Lublini habita, ... ultima Augusti 1751. Lubl. 1751. Przedr. zob. poz. 6.

4. Oratio in studiorum invocatione dicta Leopoli a... cum post duos annos magisterii rhetoricae in scholis publicis, post

http://rcin.org.pl

unam in Collegio Nobilium, ad eandem in iis publicis scholis cathedram superiorum dispositione rediret descripta A. D. 1758 die 3 Octobris. Rkps był w Ossol. sygn. 708 (116).

5. Pierwsza bezkrwawa ofiara w Jonacie, Bogu na śmierć poślubionym przez kapłaństwa powagę, krwi królewski godność, rycerstwa cnotę, przy życiu drogim i zasług koronie zachowanym, okazana..., powtórzona na sali szkół Societatis Jesu przez... młodzież prowincji pruskiej w krasomowstwie i dziejopistwie ćwiczącą się publicznemu widokowi podana, tragedia święta w Gdańsku... 1767, d. 15 czerwca. B. m. r.

„Argumenty" sztuki. Egz. Uniw. Warsz. zaginął.

Autorstwo ustalił B. Natoński na podstawie notatki w rkpsie Arch. Romanum S. J., Pol. 84 f. 152. Związek między tą sztuką a poz. 1 — nie ustalony. Wg hipotezy E. Rabowicza jest to ta sama sztuka opatrzona innym tytułem.

6. Specimina litteraria laborum in Reipublicae Orthodoxae atque Ecclesiae obsequia susceptorum. Sub auspiciis... J. A. Załuski. W-wa 1767.

Dedyk. J. A. Załuskiemu.

Zawartość cz. 1: mowy wygłoszone z okazji uroczystości kościelnych; cz. 2 pt. Orationes scholasticae: I. Cartesius; II. Perfecta eloquentia; III. Stylus Ciceronianus (przedr. poz. 2); IV. Vera eloquentia (przedr. poz. 3); V. Eloquentiae studium; VI. B. Steinvehrio in sua critica de dignitate Regum Polon. commentatione.

7. Pierwszy grunt łacińskiego języka do ugruntowania pamięci młodych na rozumne pojęcie początków tego powszechnego języka założony, dla łatwości zrozumienia jego przez jasne pytania i odpowiedzi nietrudne, to w powszechności, to w szczególności osnową nieprzerwaną szlachetnemu dzieciuchowi ojczystym językiem podany, a dla trwalszego pamiętania pod drukarską prasę rzucony roku Wcielonego Słowa 1779. Lw. (1779). Przedmowę przedr. Z. Florczak, L. Pszczołowska w: Ludzie Oświecenia o języku i stylu. T. 2. W-wa 1958.

Dzieło zawiera reguły gramatyczne ujęte w wierszyki.

Listy

1. Korespondencja z J. A. Załuskim z 1764, 1765, 1767, 1773. Rkpsy Bibl. Nar. sygn. 3264, 3265, 3267, 3268.

OPRACOWANIA

J. D. Janocki: Lexicon derer itztlebenden Gelehrten in Polen. T. 1. Wr. 1755 s. 60-61. — J. Brown: Biblioteka pisarzów asystencji polskiej Towarzystwa Jezusowego. *Przegl. Poz.* 1861 t. 32; wyd. osob. Poz. 1862. — *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 13 (1863). — W. Kubicki. *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 31/32 (1902/03). — S. Załęski: Jezuici w Polsce. T. 3. Lw. 1902. — M. Janik: Z dziejów wymowy w w. XVII i XVIII. *Pam. Lit.* R. 9 (1910) s. 17-21. — M. Szyjkowski: Dzieje nowożytnej tragedii polskiej. Typ pseudoklasyczny 1661-1831. Kr. 1920 s. 70-72. — S. Bednarski: Upadek i odrodzenie szkół jezuickich w Polsce. Kr. 1933. — L. Simon: Z dziejów teatru polskiego w Gdańsku. Garść notatek. *Roczn. Gdań.* R. 6 1932 (1933) s. 243-244 i odb. — W. Wąsik: Kartezjusz w Polsce. *Przegl. Filoz.* 1937 s. 229-233 i odb. — J. Poplatek: Udział byłych jezuitów w Komisji Edukacji Narodowej. T. 1-2. Rkps w Wydawnictwie Apostolstwa Modlitwy w Kr. — T. Witczak: Teatr i dramat staropolski w Gdańsku. Gdańsk 1959. — E. Rabowicz: Gdański teatr jezuicki wobec Oświecenia. *Gdań. Zesz. Nauk.* 1961 z. 1/2. — B. Natoński. *Pol. słownik biogr.* T. 11 (1964). — Dramat staropolski od początków do powstania sceny narodowej. Bibliografia. T. 1. (Red. W. Korotaj). Wr. 1965 *Książka w Dawnej Kulturze Pol.* 14.

JELEŃSKI GEDEON (1712—1798)

Moralista, tłumacz, mówca.

Ur. w 1712; syn Antoniego Dadźboga, podczaszego mozyrskiego. Od 1738 — cześnik mozyrski, od 1742 — horodniczy, od 1745 — podczaszy, a od 1752 — podstarosta. W 1752-1776 pełnił funkcję pisarza dekretowego sądów asesorskich litewskich. W 1751 nabył na własność majątek Dunajczyce, gdzie odtąd mieszkał. W 1758 wybrany posłem na sejm z powiatu mozyrskiego, posłował następnie na sejmy: 1761, 1762, 1764, 1766 i 1767. Od 1765 — sędzia ziemski mozyrski, od 1769 — podkomorzy. Przyjaźnił się z F. Bohomolcem, udzielał mu książek ze swej biblioteki i wspierał finansowo niektóre jego przedsięwzięcia wydawnicze (edycje: J. Kochanowski: Rymy wszystkie, 1767;

http://rcin.org.pl

A. M. Fredro: Przysłowia mów potocznych, 1769; J. Kryszpin: Stateczność umysłu, albo nauka polityczna, 1769). W 1771-1785 — starosta sądowy mozyrski. W czasie sejmu delegacyjnego 1773-1775 zbliżył się do Stanisława Augusta. W 1777 i 1778 prezydował sądom asesorskim w Grodnie. Od 1780 — kasztelan nowogródzki; jako senator brał czynny udział w sejmach: 1782, 1784 i 1786. W 1784 obrany konsyliarzem Rady Nieustającej. Po 1786 wycofał się z życia publicznego, choć jeszcze w 1789 ubiegał się o kasztelanię trocką. Żonaty był z Magdaleną Römerówną. Kawaler orderów: Św. Stanisława (1776) i Orła Białego (1783). Zmarł w lutym 1798.

TWÓRCZOŚĆ

1. Pożegnanie Trybunału Głównego W.X.Lit., przez... od Palestry miane w Mińsku die 3 Martii 1742. Wyd. J. Daneykowicz Ostrowski w: Swada polska. T. 1. Lubl. 1745 s. 396-399.

2. Cztery punkta do wiadomości każdemu najpotrzebniejsze. Nieśwież (1778).

Książkę recenzował G. Kaliński i dodał za zgodą autora „niektóre myśli".

Przekł. franc.: Quatre points les plus importans à savoir. Traduits en françois par Mr*** Chambellan du Roi (Feliksa Strzembosza). W-wa 1787.

3. Mowa miana w senacie r. 1780. B. m. (1780).

4. Mowa... miana w senacie roku 1782 miesiąca 8bris 22 dnia na sejmie ordynaryjnym warszawskim. (W-wa 1782).

W czasie tego sejmu wyd. nadto osobno mowy: z 27 oraz 30 października.

5. Zdanie o cechy... miane in pleno (Rady Nieustającej) w Warszawie roku 1785 9bra 13 dnia. B. m. (1785).

6. Nigdy nieodmienne prawdy. Nieśwież b.r.

Przekłady

1. J. G. Walpurger: Kosmo-teologiczne uwagi o najważniejszych cudach boskich i prawdach, które się w państwie natury i łaski znajdują. Wil. 1785.

Współtłum. Borzymowski. W tekście fragm. przekł. wierszy B. H. Brocka.

Listy i materiały

1. Do Stanisława Augusta. Rkpsy Bibl. Czart. sygn. 727 s. 531-542, sygn. 732 s. 731.

2. Do M. Poczobuta Odlanic'kiego. Rkps Bibl. Uniw. Wil. sygn. D.C.38.

3. Punkta ugodowe z 1785 (do uregulowania spraw rodzinnych i majątkowych). Rkps Bibl. Racz. sygn. 416.

Inne — w rkpsach: Bibl. Czart. sygn. 3851; Arch. Głównego Akt Dawnych (Zbiór z Muz. Nar. nr 337).

OPRACOWANIA

M. Matuszewicz: Pamiętniki... 1714-1765. T. 4. W-wa 1876 s. 174, 311-312. — W. Konopczyński: Polska w dobie wojny siedmioletniej. T. 2. W-wa 1911. — W. Konopczyński: Diariusze sejmowe z w. XVIII. T. 3. W-wa 1937 s. 259, 263, 289. — E. Rabowicz. *Pol. słownik biogr.* T. 11 (1964).

JEZIERSKI FRANCISZEK SALEZY (1740—1791)

Pseud.: Autor „Rzepichy"; Grzegorz a Słupia, decretorum doctor, opat świętokrzyski (?); Jarosz Kutasiński herbu Dęboróg, szlachcic łukowski; J. P. Sterne.

Publicysta, powieściopisarz, kaznodzieja.

Ur. w 1740 w ziemi łukowskiej, zapewne w Gołąbkach; syn Jana Franciszka, pisarza ziemskiego łukowskiego, i Izabeli z Kiełczewskich. Kształcił się prawdopodobnie u pijarów w Łukowie, potem został regentem ziemskim łukowskim. Z obowiązku związanego z odziedziczonym majątkiem musiał odbyć służbę w złotej chorągwi (husarskiej) księcia Sanguszki; jako namiestnik tej chorągwi walczył przeciwko hajdamakom na Ukrainie. Porzuciwszy służbę wojskową, wstąpił do misjonarzy w Warszawie i został księdzem. Wysłany do Włoch dla uzupełnienia wykształcenia. Po powrocie został kanonikiem kaliskim i cenzorem książek w archidiecezji gnieźnieńskiej. 20 września 1781 mianowany rektorem wydziału lubelskiego szkół koronnych, a w 1783 rektorem wydziału małopolskiego. Przebywając w owych latach w Lublinie był kaznodzieją przy

http://rcin.org.pl

tamtejszej kolegiacie. 1 września 1783 otrzymał w Szkole Głównej Koronnej dyplom doktora teologii i filozofii, a w rok później nominację na kaznodzieję katedralnego w Krakowie. Kandydował na profesora historii powszechnej w Szkole Głównej; w 1785 został wizytatorem generalnym szkół koronnych. Po wyjeździe J. Przybylskiego za granicę pełnił obowiązki substytuta biblioteki akademickiej (1785-1786). Na skutek niechęci Rady Szkoły Głównej ograniczono mu możliwości działania wizytatorskiego, a następnie — pod wpływem presji części szlachty łukowskiej na Komisję Edukacji Narodowej — usunięto go ze stanowiska wizytatora (w lecie 1785). Pełnił nadal obowiązki bibliotekarza i kaznodziei katedralnego, jednocześnie otrzymał koadiutorię kanonii krakowskiej. W 1787 obrany z ramienia kapituły krakowskiej delegatem na Trybunał Koronny. W 1788 przeniósł się do Warszawy. 6 października 1788 wygłosił w kolegiacie Św. Jana kazanie na otwarcie sejmu. Zbliżył się wkrótce do Kołłątaja, zamieszkał w jego domu na Solcu i wszedł w skład Kuźnicy Kołłątajowskiej, zyskując imię „Wulkana Gromów Kuźnicy". Zmarł 24 lutego 1791 w Warszawie (wg świadectwa Naruszewicza; wg Smoleńskiego: 14 lutego).

TWÓRCZOŚĆ

1. Wykład nauk podług przepisów publicznej instrukcji od Prześwietnej Komisji nad Edukacją Narodową w obydwóch Polskach i W. Ks. Litewskim przez Najjaśniejsze Stany Rzeczypospolitej na sejmie r. 1773 uchwalonej, do szkół większych Wydziału Lubelskiego stosowany na r. 1781. B. m. (1781).

2. Mowa... na pochwałę króla Jana III w dzień stuletniego aniwersarza (12 września 1783) zwycięstwa nad Turkami pod Wiedniem.
Rkps znajdował się w Bibl. Krasiń.; zniszcz. w 1944.

3. Kazanie przy zaczęciu Trybunału Koronnego na prowincją małopolską, poczynającego się dnia 19 kwietnia 1784 w Lublinie, powiedziane. Lubl. (1784).

4. Kazanie przed Stanami Rzeczypospolitej na sejmie w roku 1788 w kościele Ś. Jana w Kolegiacie Warszawskiej powiedziane. W-wa (1788). Wyd. nast. zob. Wyd. zbior.

5. Antoni Strzelbicki, kat krakowski, w r. 1782 ścięty w Krakowie. Powieść prawdziwa. Pieśni 1-4. Powst. 1789. Z rkpsu Ossol. 686/I wyd. J. Ziomek: „Antoni Strzelbicki — kat krakowski". Pamflet przypisywany F. S. Jezierskiemu. W zbiorze: Miscellanea z doby Oświecenia. Wr. 1960 *Arch. Lit.* 5.

Zob. E. Rabowicz: „Wydania" rękopiśmienne „Kata krakowskiego". *Tamże.*
Autorstwo domniemane.

6. Gowórek herbu Rawicz, wojewoda sandomirski. Powieść z widoku we śnie. W-wa 1789.

7. O bezkrólewiach w Polszcze i o wybieraniu królów, począwszy od śmierci Zygmunta Augusta Jagiełły aż do naszych czasów. Dzieło w teraźniejszych okolicznościach do wiadomości przydatne. W-wa 1790.

8. Wzmianka krótka o zjednoczeniu Księstwa Litewskiego z Królestwem Polskim w duchu wolności i równości. (W-wa 1790).

9. Rzepicha, matka królów, żona Piasta, między narodami sarmackimi słowiańskiego monarchy tej części ziemi, która się nazywa Polska. Cz. 1-2. W-wa 1790 (dwa wyd.). „Ed. nowa" W-wa 1794.

10. Katechizm o tajemnicach rządu polskiego, jaki był około roku 1735, napisany przez J. P. Sterne w języku angielskim, potem przełożony po francusku, a teraz na koniec po polsku. W Samborzu, w Drukarni Jego Cesarsko-Królewsko-Apostolskiej Mości. Roku 1790, dnia 10 stycznia. (W-wa 1790). Wyd. nast.: wyd. 2 (W-wa 1790); wyd. 3 (W-wa (?) 1790); wyd. 4: Rząd polski w tajemnicach odkryty, jaki był około roku 1735... (W-wa 1790); wyd. 5 (W-wa (?) 1790); wyd. K. Bartoszewicz. *Księga pam. setnej rocznicy ustanowienia Konstytucji 3 Maja.* T. 1. Kr. 1891 s. 160-168; ob. Wyd. zbior. Fragm. przedr.: M. Piszczkowski: Obrońcy chłopów w literaturze polskiej. Kr. 1948; B. Leśnodorski: Kuźnica Kołłątajowska. Wr. (1949) *BN* I, 130.

M. Baliński przypuszcza autorstwo lub współautorstwo Jana Śniadeckiego.

11. Ktoś piszący z Warszawy. (Dnia 11 lutego 1790 roku). (W-wa 1790). Wyd. nast.: w skróc. przedr. B. Leśnodorski, jw. poz. 10; zob. Wyd. zbior.

12. Jarosza Kutasińskiego herbu Dęboróg, szlachcica łukowskiego, Uwagi nad sta-

http://rcin.org.pl

nem nieszlacheckim w Polszcze. (W-wa) 1790. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. Fragm. przedr.: B. Suchodolski: Idee społeczne doby stanisławowskiej. W-wa 1948 s. 30-32, 175-176; B. Leśnodorski, jw. poz. 10.

13. Głos na prędce do stanu miejskiego. (W-wa 1790). Fragm. przedr.: B. Suchodolski, jw. poz. 12; B. Leśnodorski, jw. poz. 10; *Materiały do dziejów Sejmu Czteroletniego*. T. 3. Wr. 1960.

Autorstwo było przypisywane również J. Sołtykowiczowi (Estr.) i H. Kołłątajowi (W. Konopczyński).

14. Wypis z Kroniki Witykinda tłomaczony przez Grzegorza a Słupia, decretorum doktora, opata świętokrzyskiego, który żył około roku 1375, z autografu w bibliotece na Łysej Górze najdującego się. B. m. (ok. 1790). Wyd. nast. zob. Wyd. zbior.

Autorstwo domniemane.

15. Niektóre wyrazy porządkiem abecadła zebrane i stosownymi do rzeczy uwagami objaśnione. W-wa 1791. (Z przedmową H. Kołłątaja). Wyd. nast.: wyd. 2 W-wa 1792; zob. Wyd. zbior. Fragm. przedr.: J. Ziomek. *Zeszyty Wr.* 1948 nr 4 s. 79-91; B. Leśnodorski, jw. poz. 10.

16. Kazania wybrane. (Utwór znany tylko z tytułu).

Inform. H. Kołłątaj w przedmowie do poz. 15.

17. Podróż po Polszcze.

Inform. jw.

18. Korespondencja z Krakowa.

Inform. jw.

Przekłady

1. E. J. Sieyès: Duch nieboszczki Bastylii czyniący uwagi nad karą więzienia, niewoli i nad stanem pospólstwa francuskiego w dzisiejszej odmianie rządu. Z francuskiego przetłumaczony przez autora „Rzepichy". W-wa 1790.

Wolna przeróbka utworu: Qu'est ce que le tiers état?, poprzedzona uwagami nad „monadami" G. W. Leibniza.

2. E. J. Sieyès: Roztrząśnienie przywilejów. Wyjątek z pism Emanuela Sieyèsa, obywatela francuskiego. B. m. r.

Tłumacz — wg Estr.

Utwory mylnie przypisywane F. S. Jezierskiemu

1. Krótkie uwagi nad pismem Wojciecha Turskiego: O królach, o sukcesji, o przeszłym i przyszłym rządzie. W-wa 1790.

2. Refleksje nad pismem wydanym... pod imieniem Rzewuskiego. W-wa 1790.

3. Rozmowa między Sołtykiem... i Dekiertem. B. m. 1790.

4. Katechizm narodowy. W-wa 1791.

Wydania zbiorowe

1. Wybór pism. Oprac. Z. Skwarczyński, wstęp J. Ziomek. (W-wa) 1952.

Zawartość: Kazanie przed stanami Rzeczypospolitej; Katechizm o tajemnicach rządu polskiego; Jarosza Kutasińskiego Uwagi; Wypis z kroniki Witykinda; Ktoś piszący z Warszawy; Niektóre wyrazy porządkiem abecadła zebrane.

Listy i materiały

1. Do H. Kołłątaja z 16 marca 1785. Arch. Główne Akt Dawnych (Metryka Litewska, dz. IX t. 78 s. 460).

2. Do Stanisława Augusta, dat. Kr. 11 marca 1788; 3 lipca (1788-1789?). Rkpsy Bibl. Czart. sygn. 732 s. 733, sygn. 727 s. 581.

3. Raport wizyty generalnej szkół... dany Szkole Głównej roku 1785. Wyd. T. Wierzbowski w: Raporty generalnych wizytatorów z r. 1785. W-wa 1914 *Komisja Edukacji Nar.* 28, s. 28, 44-61.

Bibliografię podają: W. Smoleński: Kuźnica Kołłątajowska. Kr. 1885 s. 40-45 i wyd. nast.; J. Wojnar-Sujecka: F. S. Jezierski. W-wa 1956 s. 190-191.

OPRACOWANIA

Korespondencja Adama Naruszewicza 1762-1796. Wyd. J. Platt. Wr. 1959. — Dorywczy rozbiór pisma pod tytułem „Głos na prędce do stanu miejskiego". W-wa 1790; przedr.: *Materiały do dziejów Sejmu Czteroletniego*. T. 3. Wr. 1960. — H. Kołłątaj: (Przedmowa do) Niektóre wyrazy porządkiem abecadła zebrane. W-wa 1791. — M. Wolski: Obrona Stanisława Augusta. (Powst. 1795). *Roczn. Tow. Hist.-Lit. w Paryżu 1867*. Paryż 1868 s. 92-93. — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 13 (1863). — M. Baliński: Pamiętniki o Janie Śniadeckim. T. 1-2. Wil. 1865 (t. 1 s. 193, t. 2 s. 393). — R. Pilat: O literaturze politycznej Sejmu Czteroletniego (1788-1792). *Przegl. Pol.* 1871 listopad, 1872 styczeń-luty i odb. (Kr. 1872 s. 173-184). — J. I. Kraszewski: Polska w czasie trzech rozbiorów. T. 1-3. Poz. 1873-1875; wyd. nast. W-wa 1902-1903. — W. Smoleński: Kuźnica Kołłątajowska. 1: Kanonik Jezierski. *Ateneum* 1884 t. 1-3; wyd. osob.: Kuźnica Kołłątajowska. Kr. 1885; przedr.: Pisma historyczne. T. 2. Kr. 1901 s. 295-455; W-wa 1949; Wybór pism. W-wa 1954. — P. Chmielowski.

http://rcin.org.pl

Wielka enc. powsz. ilustr. T. 31/32 (1902/03). —

J. Nowak: Satyra polityczna Sejmu Czteroletniego. Kr. 1933 *Prace Hist.-Lit.* 41. [Rec.: K. Kolbuszewski. *Pam. Lit.* R. 31 (1934); M. Dunajówna. *Ruch Lit.* 1935 nr 2]. — Z. Leśnodorski: Miasta i mieszczanie w powieści stanisławowskiej. *Pam. Lit.* R. 32 (1935). — W. Berent: Diogenes w kontuszu. W-wa (1936); wyd. nast. W-wa 1950. [Rec.: M. Jordan: Kasztelan i kanonik. Książka W. Berenta o dwu Jezierskich. *Epoka* 1937 nr 20 s. 11-13]. — K. Wiskowaty: Polnische Enzyklopädien. *Slavische Rundschau* 1937. — A. Jobert: La Commission d'Éducation Nationale en Pologne (1773-1794). Son oeuvre d'instruction civique. Paryż 1941. —

Z. Skwarczyński: Zmiany w technice i funkcji romansu polskiego za czasów Stanisława Augusta. *Prace Polon.* S. V (1947). — W. Borowy: O poezji polskiej w w. XVIII. Kr. 1948. — H. Rzadkowska: Stosunek polskiej opinii publicznej do rewolucji francuskiej. W-wa 1948 *Bibl. Hist.* — B. Suchodolski: Idee społeczne doby stanisławowskiej. W-wa 1948 s. 216. — J. Ziomek: Polski dykcjonarz polityczny XVIII w. *Zeszyty Wr.* 1948 z. 4. — B. Leśnodorski: (Wstęp do) Kuźnica Kołłątajowska. Wybór źródeł. Wr. (1949) *BN* I, 130. — R. Kaleta: Powojenne prace o literaturze stanisławowskiej (1945-1950). *Pam. Lit.* R. 41 (1950) z. 3/4 i odb. — W. Konopczyński: Wśród błędów. *Przegl. Powsz.* 1950 nr 230. — A. Kr.: Językoznawstwo natchnione. *Poradnik Język.* 1950 z. 20. — T. Mikulski: Stan badań i potrzeby nauki o literaturze wieku Oświecenia. *Pam. Lit.* R. 41 (1950) z. 3/4; przedr. *O sytuacji w historii literatury polskiej.* (W-wa 1951). — J. Ziomek: Kuźnica Kołłątajowska. *Kuźnica* 1950 nr 12 s. 7. —

C. Bobińska: Społeczno-ekonomiczne idee polskiego Oświecenia. *Przegl. Hist.* 1951; *Kołłątaj i wiek Oświecenia.* W-wa 1951. — J. Kott: Poezja polskich jakobinów. 2: Dwie Polski. *Nowa Kultura* 1951 nr 28. — B. Leśnodorski: Postępowe tradycje polskiego Oświecenia. *Myśl Współcz.* 1951 nr 6-7. — B. Leśnodorski: Rzeczpospolita w drugiej połowie XVIII w. Typ państwa i zmiany formy rządu. *Przegl. Hist.* 1951; *Kołłątaj i wiek Oświecenia.* W-wa 1951. — B. Leśnodorski, K. Opałek: Nauka polskiego Oświecenia w walce o postęp. (W-wa) 1951. — T. Mikulski: Walka o język polski w czasach Oświecenia. *Pam. Lit.* R. 42 (1951) z. 3/4 i odb.; przedr. w: Ze studiów nad Oświeceniem. W-wa 1956. — L. Sempoliński: Zniszczony nagrobek ks. F. Jezierskiego. *Nowa Kultura* 1951 nr 39. — Z. Skwarczyński: F. S. Jezierski. („Jarosza Kutasińskiego, szlachcica łukowskiego, Uwagi o stanie nieszlacheckim w Polsce"). *Prace Polon.* S. IX (1951) i nadb. —

C. Bobińska: Szkice o ideologach polskiego Oświecenia. Kołłątaj i Staszic. Wr. 1952 *IBL. Studia Hist.-Lit.* 10. — K. Grzybowski: Dwa nurty polskiej myśli konstytucyjnej. *Kwart. Hist.* 1952 s. 48. — Z. Skwarczyński: F. S. Jezierski jako ideolog antyfeudalny. *Przegl. Nauk Hist. i Społ.* 1952 t. 2 s. 81-106 i odb. — J. Ziomek: (Wstęp do) Wybór pism. (W-wa) 1952. [Rec.: J. A. Szczepański. *Trybuna Ludu* 1953 nr 76; J. Michalski. *Przegl. Hist.* 1953 z. 4; J. Wojnar. *Myśl Filoz.* 1954 nr 2]. —

N. Gąsiorowska-Grabowska: Proces formowania się narodu burżuazyjnego w ramach kształtowania się stosunków kapitalistycznych w Polsce. *Pierwsza konferencja metodologiczna historyków polskich. Przemówienia. Referaty. Dyskusja.* T. 2. W-wa 1953 s. 27-28. — G. Kozłowski: „Ktoś piszący z Warszawy". (Rzecz o F. S. Jezierskim). *Dziś i jutro* 1953 nr 5. — M. H. Serejski: Pojęcie narodu w historiografii polskiej XVIII i XIX w. *Pierwsza konferencja metodologiczna...*, jw. — S. M.: Warszawa XVIII w. w oczach człowieka, który umiał patrzeć. *Kłosy* (Dod. do tyg. *Chłopska Droga*) 1953 nr 10. — B. Suchodolski: Nauka polska w okresie Oświecenia. (W-wa) 1953; przedr. w: Studia z dziejów polskiej myśli filozoficznej i naukowej. Wr. 1958 *PAN. Monogr. z Dziejów Nauki i Techniki* 8. — W. Taszycki: (Wstęp do) Obrońcy języka polskiego. Wiek XV-XVIII. Wr. (1953) *BN* I, 146 s. LXXXI. —

H. Hinz: Nowe dysertacje kandydackie z historii filozofii. *Myśl Filoz.* 1954 nr 1. — J. Lekczyńska: F. S. Jezierski w „Diogenesie w kontuszu" Berenta. *Prace Polon.* S. XII (1955). — K. Mrozowska: Walka o nauczycieli świeckich w dobie Komisji Edukacji Narodowej na terenie Korony. Wr. 1956 *Monogr. Pedag.* 5. — J. Wojnar: Ideologia F. S. Jezierskiego. *Z dziejów polskiej myśli filozoficznej i społecznej.* T. 2: Wiek XVIII. Oświecenie. W-wa 1956. — J. Wojnar-Sujecka: F. S. Jezierski. Zarys poglądów. W-wa 1956. — M. Chamcówna: Uniwersytet Jagielloński w dobie Komisji Edukacji Narodowej. Szkoła Główna Koronna w okresie wizyty i rektoratu H. Kołłątaja 1777-1786. Wr. 1957 *PAN. Monogr. z Dziejów Nauki i Techniki* 2. — E. Kipa: Na marginesie literatury Sejmu Wielkiego. *Pam. Lit.* R. 48 (1957) z. 1; przedr. w: Studia i szkice

http://rcin.org.pl

historyczne. Wr. 1959. [Polemika: G. Frydrychowicz. *Pam. Lit.* R. 49 (1958) z. 3]. — E. Rostworowski: Sprawa aukcji wojska na tle sytuacji politycznej przed Sejmem Czteroletnim. W-wa 1957. — M. Chamcówna: Uniwersytet Jagielloński w dobie Komisji Edukacji Narodowej. Szkoła Główna Koronna w l. 1786-1795. Wr. 1959 *PAN. Monogr. z Dziejów Nauki i Techniki* 9. —

B. Leśnodorski: Polscy jakobini. W-wa 1960 *Studia i Materiały z Dziejów Pol. w Okresie Oświecenia* 3. — *Materiały do dziejów Sejmu Czteroletniego.* T. 3. Wr. 1960. — E. Rabowicz: „Wydania" rękopiśmienne „Kata krakowskiego". W zbiorze: Miscellanea z doby Oświecenia. Wr. 1960 *Arch. Lit.* 5. — J. Ziomek: „Antoni Strzelbicki — kat krakowski". Pamflet przypisywany F. S. Jezierskiemu. *Tamże.* — S. Hrabec, F. Pepłowski: Wiadomości o autorach i dziełach cytowanych w „Słowniku" Lindego. W-wa 1963. — M. Piszczkowski: Zagadnienia wiejskie w literaturze polskiego Oświecenia. Cz. 2. Wr. 1963 *PAN. Oddz. w Kr. Prace Komisji Hist.-Lit.* 9. — K. Zienkowska: Jacek Jezierski, kasztelan łukowski (1722-1805). Z dziejów szlachty polskiej XVIII w. W-wa 1963. — I. Homola. *Pol. słownik biogr.* T. 11 (1964). — J. Rudnicka: Bibliografia powieści polskiej 1601-1800. Wr. 1964 *Książka w Dawnej Kulturze Pol.* 13. — J. W. Gomulicki. *Roczn. Lit. 1963* (W-wa 1965) s. 195. — M. Jasińska: Narrator w powieści przedromantycznej 1776-1831. (W-wa 1965) *IBL. PAN. Historia i Teoria Literatury* 15. — H. Stankowska: Początki powieści historycznej w Polsce. Opole 1965 *Zesz. Nauk. Wyższej Szkoły Pedag. w Opolu S. B: Studia i Rozprawy* 11.

JEZIERSKI JACEK (HIACYNT) (1722—1805)

Pisarz polityczny i ekonomiczny, publicysta.

Ur. w 1722 w ziemi łukowskiej; syn Ludwika, komornika ziemskiego łukowskiego, i Wiktorii ze Stoińskich. Za Augusta III służył przez 22 lata w wojsku, kończąc służbę w randze kapitana regimentu artylerii koronnej i tytularnego generała majora Buławy Wielkiej Koronnej. Ok. 1758 wykupił od rodzeństwa dobra rodzinne w ziemi łukowskiej. W 1764 — skarbnik łukowski i poseł na sejm konwokacyjny, na którym popierał program Czartoryskich. W latach następnych posłował na prawie wszystkie dalsze sejmy Rzeczypospolitej. W 1767 podpisał z ziemią łukowską manifest konfederacji radomskiej i został konsyliarzem do Konfederacji Generalnej. Już jako miecznik ziemi łukowskiej posłował z ziemi nurskiej na sejm rozbiorowy i wybrany został członkiem delegacji A. Ponińskiego. W „nagrodę zasług" otrzymał kasztelanię łukowską (1775) i 5 wsi w emphiteuzę. W 1776 organizował wspólnie z Wincentym Potockim z ramienia króla sejmik lubelski. Równocześnie przez cały ten okres zabiegał o pomnożenie majątku. Już w latach 60-tych spekulował dobrami ziemskimi; jako komisarz dóbr prymasa G. Podoskiego na własną rękę dzierżawił i brał w zastaw wsie z dóbr prymasowskich; pożyczał pod zastaw dóbr pieniądze Radziwiłłom. W 1776 wybudował na Bednarskiej osławione łazienki; brał udział w dzierżawie monopolu „tabacznego". W latach 80-tych rozpoczął lokowanie zdobytych kapitałów w inwestycje przemysłowe: uruchomił we wsi Solca w Łęczyckiem warzelnię soli (1780); w Malińcu w Kieleckiem (od 1780) i w pobliskiej Miedzieży (od 1783) eksploatował złoża rudy żelaznej i założył „fabryki" żelazne; w Sobieniach pod Warszawą wytwórnię kos, a w Grembenicach „fabrykę" fajansów. Za działalność przemysłową odznaczony w 1782 orderem Św. Stanisława. W obradach Sejmu Czteroletniego był zwolennikiem i propagatorem wielu reform gospodarczych, niektórych politycznych (np. aukcji wojska), a zdecydowanym przeciwnikiem równouprawnienia politycznego mieszczan. Uczestniczył w pracach deputacji do ułożenia projektu reformy Żydów. W sejmie grodzieńskim 1793 udziału nie brał. W czasie insurekcji w czerwcu potajemnie wyjechał z Warszawy; był pomawiany o tajną korespondencję z królem pruskim; w sierpniu, podejrzany o próbę ucieczki za granicę, poszukiwany był przez Wydział Bezpieczeństwa Rady Najwyższej Narodowej; ale i władzom powstańczym oferował swoje usługi w zakresie produkcji broni.

http://rcin.org.pl

Po upadku domów bankierów warszawskich został członkiem administracji masy upadłościowej Tepperów i Szulca (1793); w 1797 — członkiem delegacji do zarządzania dobrami Tepperów, Szulca, Cabrita i Prota Potockiego. W ostatnich latach mieszkał w dobrach otwockich wziętych w zastaw od Bielińskich. W 1801 otrzymał od cesarza Franciszka II tytuł hrabiowski. Zmarł w 1805 w Otwocku.

TWÓRCZOŚĆ

1. Mowy... na sejmie convocationis 1764 miane... W-wa 1764. Nadto wyd. osob.: Mowa... przy konkluzji sejmu convocationis 1764. B. m. r.

2. (Mowy sejmowe z 1788-1789). Druk bez k. tyt., zawiera 32 mowy. Toż powiększ. o mowy z 1790, zbiór 41 mów. Druk bez k. tyt.

Następujące mowy miały nadto wyd. osob.: z 12, 13, 27 stycznia, 19 lutego, 9, 12, 13, 16, 24, 28 marca, 6, 29, 30 kwietnia, 4, 12 maja, 21 lipca, 24 września, 9 października, 15 grudnia 1789; 21, 22 lipca, 3 sierpnia 1790; Mowa... o przerwanie głosu b.d.; Mowa... za projektami podatków b.d.

3. Zgoda i niezgoda z autorem „Uwag nad życiem Jana Zamoyskiego". *Zbiór pism, do których były powodem „Uwagi nad życiem Jana Zamoyskiego"*. W-wa 1788. Fragm. przedr. B. Suchodolski: Idee społeczne doby stanisławowskiej. W-wa 1948 s. 116-118, 152-154.

4. Projekt przez... podany: Dochód starostw tymczasowy. B. m. (1789).

5. Projekt sejmowy z autora „Zgoda i niezgoda" wynikający. B. m. (1789).

Wyd. anonim. Autorstwo wskazane w przypisie jednej z części poz. 12.

6. Respons na list plebana pod płaszczykiem kanonika. B. m. (1789).

Odpowiedź W. Skarszewskiemu na pismo: List plebana do korespondenta warszawskiego. B. m. 1788. Cd. polemiki: Odpowiedź plebana na nowe zarzuty przeciwko duchowieństwu polskiemu. B. m. 1789.

7. List do przyjaciela w okolicznościach miast tyczących się, z Warszawy pisany. W-wa (1790). Wyd. nast.: wyd. 2: ...„z dodatkami". W-wa (1790); *Materiały do dziejów Sejmu Czteroletniego*. T. 2. Wr. 1959 (przedr. z wyd. 2).

Wydania XVIII-wieczne, anonim., nie odnotowane u Estr. pod Jezierskim.

8. Odkrycie przekupstw. (Projekt do prawa). B. m. 1790.

9. Projekt banku narodowego. *Pam. Hist.-Polit.* 1790 t. 2 i osob. b. m. 1790.

10. Objaśnienie projektu do banku. B. m. 1790.

11. Prośba do Najjaśniejszych Stanów (oraz) Projekt... do powtórnego zalecenia. B. m. (1790).

12. Wszyscy błądzą. Rozmowa pana z rolnikiem, obaj z błędu wychodzą. W-wa 1790. Cz. 2: Wszyscy błądzą. Rozmowa druga pana z rolnikiem. W-wa 1790. Przedr.: *Materiały do dziejów Sejmu Czteroletniego*. T. 1. Wr. 1955.

13. Zdanie swoje o panowaniu dożywotnim i sukcesjonalnym rozwadze publiczności oddaje, a o sąd z doświadczenia, nie argumentów prosi. W-wa 1790.

14. Jak życzy, tak pisze. Skarb, wojsko, pierwsze uszczęśliwienie, reszta nie zginie. W-wa 1791.

15. Kopia listu do Angielczyka, pisanego w Warszawie. W-wa (1791).

16. Kurlandia bez pana, miasta bez prawa. Krótko niewiadomym o rewolucji Księstwa Kurlandzkiego Polsko-Moskiewskiego podana wiadomość. W-wa (1791). Przedr.: Miasta bez prawa. *Materiały do dziejów Sejmu Czteroletniego*. T. 4. Wr. 1961.

17. Objazd rzek z relacji W. Komara Starosty Szołomeckiego do druku podanej skrócony, a przez... dodatkami i uwagami powiększony... B. m. (1791).

18. Projekt w deputacji konstytucyjnej, za zniesieniem się z Komisją Skarbową roztrząsany i zgodnie ułożony. B. m. (1791).

19. Rada... na sejmie. W-wa (1791).

20. Stempel kortowy fabryk krajowych... zniżyć radzi. (Projekt do prawa). B. m. (1791).

21. Obrona kraju generalna. (Projekt do prawa). B. m. (1792).

22. Votowanie... podczas turnum dnia 27 stycznia 1792. W-wa b.r.

23. Votum... za Komisją Wojskową. W-wa b.r.

24. Taksa próżniaków do uwagi klubu warszawskiego i teraźniejszej policji. (Druk nie znany).

Złożony 3 maja 1792 na sesji Zgromadzenia Przyjaciół Konstytucji.

W rkpsie Arch. Głównego Akt Dawnych (Zbiory Branickich z Suchej sygn.

http://rcin.org.pl

18/1000) — znajdują się: Wiersze WP. Jezierskiego skarbnika ziemi łukowskiej na Sejm Convocationis... 1765 wydane.

Przekłady

1. W. Robertson: Historia odkrycia Ameryki przez Kolomba, wynalezienia i podbicia Meksyku przez Korteza, podbicia Peru przez Pizarra, napisana w francuskim języku (!) przez Robertsona, a na polski przełożona i skrócona przez... W-wa 1789.

W tyt. pomyłka tłumacza. Robertson napisał „Historię" po ang., przetłumaczona na franc. w 1778 przez J. B. A Suarda i A. Morelleta.

Prace edytorskie

1. Traktaty polskie z sąsiednimi mocarstwy zawarte od r. 1618, jak najkródziej być mogło, w samych istotniejszych punktach zebrane, z konstytucji wyjęte. Z przydatkiem niektórych innych autorów, dla sejmujących wypisane i do druku r. 1789... podane. W-wa (1789).

Pisma mylnie przypisywane J. Jezierskiemu

1. Bezstronne zastanowienie się nad projektowaną ustawą następstwa tronu w Polszcze. Przez pewnego szlachcica ziemi łukowskiej. (W-wa 1790).

Druk anonim. Przypisany Jezierskiemu przez M. Szyjkowskiego na podstawie mylnie odczytanej notki Estr. Pomyłkę prostuje K. Zienkowska. Por. Szaniawski J. K., Twórczość poz. 1.

2. List odpowiedni pisany do przyjaciela: Względem ustawy rządowej na d. 3 maja 1791 uchwalonej. Przez J. K. S. szlachcica ziemi łukowskiej. W-wa 1792.

Por. Szaniawski J. K., Twórczość poz. 2.

3. Czytałem. A ja wcale trzymam lepiej o królu. A ja wcale. To jest, tak, po prostu, jak widzę, słyszę i pojmuję, ziemianin. B. m. 1792.

Druk anonim. Przypisanie Estr. kwestionuje K. Zienkowska.

Materiały

1. Upewnienie emphiteusis ur. Jezierskiemu. B. m. (1774).

2. Pozwolenie rozrządzenia fortuną dla W. Jezierskiego kasztelana łukowskiego. B. m. r.

OPRACOWANIA

Monografia: K. Zienkowska: J. Jezierski, kasztelan łukowski (1722-1805). Z dziejów szlachty polskiej XVIII w. W-wa 1963. [Rec.: J. Pelc. *Nowe Książki* 1963 nr 16; J. W. Gomulicki. *Roczn. Lit. 1963* (W-wa 1965) s. 204-205].

Do autora „Zgody i niezgody z autorem „Uwag nad życiem Jana Zamoyskiego". W-wa 1788. — (J. Baudouin de Courtenay ?): Bezstronne uwagi nad mową J. W. Jezierskiego... mianą na sejmie dnia 15 grudnia 1789 przeciwko mieszczanom. B. m. (1790). — F. Schulz: Reise eines Liefländers von Riga nach Warschau. Berlin 1795-1796. Tłum. na pol. J. I. Kraszewski: Polska w r. 1793 według podróży... Drezno 1870; wyd. 3: Podróże Inflantczyka z Rygi do Warszawy. Oprac. W. Zawadzki. W-wa 1956. — J. Kitowicz: Pamiętniki do panowania Stanisława Poniatowskiego. T. 1. Poz. 1845 s. 64-66 i wyd. nast. — A. Magier: Estetyka miasta stołecznego Warszawy. (Ukończ. ok. 1833). Wyd. H. Szwankowska. Przypisy hist.-lit. oprac. J. W. Gomulicki. Wr. 1963. — Anonim Podolanin: Pamiętnik anegdotyczny z czasów Stanisława Augusta. Wyd. J. I. Kraszewski. Poz. 1867 i wyd. nast. — S. Bukar: Pamiętniki. (Powst. przed 1853). Drezno 1871 s. 82. — T. Święcki: Historyczne pamiątki... T. 1. W-wa 1858. — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 13 (1863). — R. Pilat: O literaturze politycznej Sejmu Czteroletniego (1788-1792). *Przegl. Pol.* 1871 listopad, 1872 styczeń-luty; odb. Kr. 1872 s. 103 n. — J. I. Kraszewski: Polska w czasie trzech rozbiorów. T. 2. Poz. 1873; wyd. nast. W-wa 1902 s. 50-51, 186. — W. Smoleński: Przewrót umysłowy w Polsce w. XVIII. Kr. 1891; wyd. 3 W-wa 1949.— T. Korzon: Wewnętrzne dzieje Polski. T. 1-4. W-wa 1897-1898. — W. Smoleński: Mieszczaństwo warszawskie. Kr. 1897. — W. Smoleński: Pisma historyczne. T. 2-3. Kr. 1901. — W. Smoleński: Publicyści anonimowi z końca w. XVIII. *Przegl. Hist.* t. 14 (1912) i odb. — M. Szyjkowski: Myśl Jana Jakuba Rousseau w Polsce XVIII w. Kr. 1913 s. 169-174. —

W. Konopczyński: Geneza i ustanowienie Rady Nieustającej. Kr. 1917. — M. Orłowski: Żelazny przemysł hutniczy na ziemiach polskich do 1914 r. W-wa 1931. — J. Nowak-Dłużewski: Satyra polityczna Sejmu Czteroletniego. Kr. 1933 *Prace Hist.-Lit.* 41. — W. Berent: Diogenes w kontuszu. W-wa (1936); wyd. nast. W-wa 1950. [Rec.: M. Jordan: Kasztelan i kanonik. Książka Wacława Berenta o dwu Jezierskich. *Epoka* 1937 nr 20]. — A. Grodek: Idea Banku Narodo-

http://rcin.org.pl

wego. (Geneza Banku Polskiego 1763-1828). W-wa 1936; przedr. w: Studia z historii myśli ekonomicznej. W-wa 1963. — W. Konopczyński: Konfederacja barska. T. 1-2. W-wa 1936-1938. — W. Kornatowski: Kryzys bankowy w Polsce 1793. W-wa 1937. —

N. Assorodobraj: Początki klasy robotniczej. W-wa 1946. — H. Rzadkowska: Stosunek polskiej opinii publicznej do rewolucji francuskiej. W-wa 1948 *Bibl. Hist.* — B. Suchodolski: Idee społeczne doby stanisławowskiej. W-wa 1948 s. 216. — J. Ziomek: Hugo Kołłątaj w czasie Sejmu Czteroletniego. *Pam. Lit.* R. 41 (1950) z. 3/4 s. 707. — B. Leśnodorski: Dzieło Sejmu Czteroletniego (1788-1792). Wr. 1951. — C. Bobińska: Szkice o ideologach polskiego Oświecenia. Kołłątaj i Staszic. Wr. 1952 *IBL. Studia Hist.-Lit.* 10. — J. Fabre: Stanislas-Auguste Poniatowski et l'Europe des Lumières. Paryż 1952. — R. Kaleta: Oświecenie swawolne. Wr. 1953. — E. Rostworowski: Sprawa zaplecza przemysłowego dla armii na Sejmie Czteroletnim. *Kwart. Hist.* 1956 nr 4/5. — J. Wojnar-Sujecka: Franciszek Salezy Jezierski. Zarys poglądów. W-wa 1956. — E. Rostworowski: Sprawa aukcji wojska na tle sytuacji politycznej przed Sejmem Czteroletnim. W-wa 1957. — M. Brandys: Nieznany książę Poniatowski. W-wa 1960 s. 162-163; wyd. nast. popr. W-wa 1964. — J. W. Gomulicki: Napis na kasztelanii. *Stolica* 1960 nr 37. — I. Homola-Dzikowska: „Pamiętnik Historyczno-Polityczny" Piotra Świtkowskiego, 1782-1792. Kr. 1960. — Z. Raszewski: Staroświeczyzna i postęp czasu. O teatrze polskim 1765-1865. (W-wa 1963). — K. Zienkowska. *Pol. słownik biogr.* T. 11 (1964).

JUNDZIŁŁ STANISŁAW BONIFACY (1761—1847)

Pseud.: Wawrzyniec Kostrzyca.

Przyrodnik, pamiętnikarz.

Ur. 6 maja 1761 we wsi Jasiańce (pow. lidzki); syn zagrodowego szlachcica Benedykta (h. Dunin) i Róży z Dowgiałłów. Od 1774 kształcił się w szkole pijarów w Lidzie. W 1777 wstąpił do ich zgromadzenia; przebywał najpierw w klasztorze w Szczuczynie, a następnie w nowicjacie w Lubieszowie. 6 sierpnia 1779 złożył śluby zakonne i rozpoczął nauczanie, najpierw w pijarskich szkołach w Rosieniach, potem (od 1780) w Wilnie, studiując równocześnie (1781-1783) filozofię i teologię w Szkole Głównej W. Ks. Litewskiego. W 1784 otrzymał święcenia kapłańskie. Latem 1785 pełnił obowiązki guwernera dzieci Zabiełłów w Łabunowie koło Kowna, w 1785-1790 był guwernerem Scypionów, przebywając z nimi w Szczuczynie (1785) i Wilnie (od 1786). W Szczuczynie był równocześnie kierownikiem szkoły pijarskiej, nauczycielem fizyki, historii naturalnej i botaniki; założył tam mały ogród botaniczny dla celów szkolnych. W 1786 wykładał logikę i metafizykę w śnipiskim klasztorze dla młodzieży pijarskiej (koło Wilna); słuchał chemii i zoologii na uniwersytecie. W 1790-1791 wykładał historię naturalną w wileńskiej szkole pijarskiej. Za „Opisanie roślin" otrzymał w 1791 z rąk Stanisława Augusta medal „Merentibus", po raz drugi otrzymał go w roku następnym za pracę „O źrzódłach słonych". W 1792 uzyskał nominację na wiceprofesora historii naturalnej w Szkole Głównej W. Ks. Litewskiego i stypendium Komisji Edukacji Narodowej na podróż naukową do Wiednia, Pragi, Drezna i na Węgry. Odbył ją w 1792-1797. W 1796-1797 studiował zoologię w wiedeńskiej szkole weterynaryjnej. Po powrocie został wiceprofesorem katedry historii naturalnej (od 1797/98). W 1798 uzyskał doktorat filozofii, a w 1800 — teologii; równocześnie powierzono mu urząd cenzora ksiąg, który pełnił do 24 lutego 1802. W 1799 założył w Wilnie ogród botaniczny. Profesorem zwyczajnym został 27 marca 1802, otrzymując równocześnie probostwo bystrzyckie jako beneficjum (do 1812), w 1807-1808 miał również probostwo niemenczyńskie, w 1812-1824 mereckie, a w 1818-1820 probostwo kościoła akademickiego Św. Jana w Wilnie. Przez krótki czas (1810-1811) był kanonikiem katedry wileńskiej. W 1805-1806 współpracował z Jędrzejem Śniadeckim w redakcji *Dziennika Wileńskiego*. Od 1808 do 1821 sprawował urząd prefekta kandydatów stanu nauczycielskiego; nale-

http://rcin.org.pl

żał też do Komitetu Szkolnego Wydziału Wileńskiego (od 1808). Był członkiem towarzystw naukowych: warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (od 1801), Société des Naturalistes de Moscou (od 1808), Towarzystwa Botanicznego w Gorenkach pod Moskwą (od 1809) i Wileńskiego Towarzystwa Lekarskiego (od 1822). W 1824 uzyskał emeryturę uniwersytecką, tytuł profesora wysłużonego i probostwo przy kaplicy Św. Kazimierza, które zatrzymał do śmierci. W 1826, 1828 i 1835 wyjeżdżał na leczenie do Karlsbadu, zwiedzając po drodze (w 1826) wrocławski ogród botaniczny. Zmarł 15 kwietnia 1847 w Wilnie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Opisanie roślin w prowincji W.X.L. naturalnie rosnących, według układu Linneusza. Wil. 1791. Przedmowę przedr. Z. Florczak, L. Pszczołowska w: Ludzie Oświecenia o języku i stylu. T. 2. W-wa 1958.

2. O źrzódłach słonych i soli stokliskiej. Wil. 1792.

3. Dysertacja mineralogiczno-geograficzna o krajach, gdzie się kruszce znajdują, i o wielości rocznego ich wydobywania. W dzień rozpoczęcia publicznych lekcji w Szkole Głównej Litewskiej. *Index lectionum in alma Academia Vilnensi anno 1798*; wyd. osob. Wil. 1798.

Praca doktorska.

4. Botanika stosowana, czyli wiadomość o własnościach i użyciu roślin w handlu, ekonomice, rękodziełach, o ich ojczyźnie, mnożeniu, utrzymywaniu, według układu Linneusza. Wil. 1799.

5. Dysertacja o szarańczy i sposobach jej wygubienia, czytana na publicznym posiedzeniu Akad. Wil. w dzień obchodu koronacji ... Aleksandra I. *Sesja publiczna Uniw. i Akad. Wil. w dzień uroczystego w Wilnie obchodu koronacji Najj. Aleksandra I.* Wil. 1801; wyd. osob. Wil. 1801.

6. Index plantarum horti botanici Universitatis Vilnensis. Anno 1802. Wil. (1802).

Wyd. także indeksy za lata: 1804, 1808, 1810, 1811 (z dopełnieniem), 1814, 1815, 1817, 1821, 1822, 1823 (z dopełnieniem), 1824, 1825.

7. Początki botaniki. Cz. 1: Fizjologia roślin. W-wa 1804; cz. 2: Nauka wyrazów. W-wa 1805. Wyd. nast. cz. 1-2. Wil. 1818; wyd. 3 Wil. 1829.

8. Zoologia krótko zebrana. Cz. 1: Zwierzęta ssące; cz. 2: Ptastwo; cz. 3: Płazy i ryby; cz. 4: Owady i robactwo. T. 1-4. Wil. 1807. Wyd. nast. cz. 1-2 jako t. 1-2: wyd. 2 Wil. 1824-1825; wyd. 3 Wil. 1827; wyd. 4 Wil. 1829 (na k. tyt. t. 2 błędnie podano r. 1827 i określenie „Trzecie wydanie").

9. O przymiotach potrzebnych w sztuce ogrodniczej rozprawa. B. m. 1809.

10. Opisanie roślin litewskich według układu Linneusza. Wil. 1811.

11. Opisy różnych przedmiotów historii naturalnej z rycinami kolorowymi. Wil. 1820.

Współautor: F. Jurewicz.

12. Uwagi nad pismem P. Szymonowicza o dzisiejszym stanie mineralogii. Wil. b. r.

13. Zbiór ułamkowych wiadomości o osobach i zakładach naukowych w dawniejszym i obecnym stanie Wileńskiego Uniwersytetu. Powst. głównie 1829, uzup. 1833, 1834, 1843. Fragmenty ogł.: J. Jundziłł. *Bibl. Warsz.* 1850 t. 1; A. H. Kirkor. *Pismo zbior. wil. na r. 1859* s. 117-150; (A. H. Kirkor). *Tyg. Wielkopol.* 1872 nr 51-52 i odb., 1873 nr 13-27, toż wyd. osob.: Obrazki litewskie. Ze wspomnień tułacza Sobarri. Poz. 1874; L. Janowski. *Roczn. Tow. Przyj. Nauk w Wil. na r. 1909* t. 3 (1910) s. 19-52, toż przedr. w: W promieniach Wilna i Krzemieńca. Wil. 1923 s. 39-71.

Rkps zaginiony, dwa fragmenty w Bibl. Jagiel. sygn. 949, 228.

14. Pamiętniki życia. Powst. ok. 1835-1840, na podstawie notatek prowadzonych w 1800-1835. Wyd. A. M. Kurpiel. Kr. 1905 jako odb. z *Arch. do Dziejów Lit. i Oświaty w Pol.* t. 13 (1914) (sic!). Fragm. przedr. Z. Florczak, L. Pszczołowska, jw. poz. 1.

Rkps w Bibl. Pol. w Paryżu sygn. 245 (do s. 75 autograf, dalej pisany inną ręką, ale poprawiany przez Jundziłła).

15. Bibliophobia, czyli księgowstręt. Rkps.

Artykuły humorystyczno-satyryczne pisane pod pseud.: Wawrzyniec Kostrzyca.

16. Rzut oka na „Chowannę" B. Trentowskiego. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 1362 oddz. 5.

Rozprawy ogł. nadto w czasopismach: *Bibl. Warsz.* (1850 t. 1), *Dzien. Wil.* (1805-1806, 1815, 1816, 1818, 1821, 1822), *Kur. Litewski* (1818, 1846; tu m.in.: O owadach spadłych w Wilnie. 1846 nr 62), *Orędownik Nauk.* (tu: O stanie

http://rcin.org.pl

Akademii Wileńskiej za moich czasów. 1841 s. 292), *Pam. Farmaceutyczny Wil.* (1822).

Przekłady

1. G. B. Beccaria: O elektryczności sztucznej i naturalnej... księgi dwie z włoskiego na język polski przez... przełożone. Wil. 1786.

Listy i materiały

1. Do S. K. Potockiego z 10 lipca 1791. Rkps Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 279/VI).

2. Korespondencja ze Stanisławem Augustem z 20 lipca 1791 — 6 sierpnia 1792. Rkps Bibl. Czart. sygn. 727 s. 703-709.

3. Do Izby Edukacyjnej Księstwa Warszawskiego 2 listy z 1809. Rkps był w Arch. Oświecenia Publ. w W-wie sygn. 4138, 4599.

4. Do A. J. Czartoryskiego 6 listów z 1822-1824. Rkps Arch. Kuratorii Wil. sygn. 5457.

5. Do J. Lelewela. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 4435.

6. Pisma w sprawie Uniwersytetu Wileńskiego. Rkpsy Arch. Kuratorii Wil.

Bibliografię twórczości podaje W. Sławiński: Bibliografia dzieł, prac i artykułów ks. St. B. Jundziłła. W: X. S. B. Jundziłł. Lubl. 1947 *Annales Univ. M. Curie-Skłodowska.*

OPRACOWANIA

Monografia: W. Sławiński: X. S. B. Jundziłł, profesor historii naturalnej Wszechnicy Wileńskiej. Lubl. 1947 *Annales Univ. M. Curie-Skłodowska.*

Korespondencja księcia Adama Czartoryskiego i rektora Twardowskiego z l. 1822-1824. Wyd. J. Ogończyk. *Roczn. Tow. Przyj. Nauk Poz.* t. 26 (1899) s. 215, 222, 229, 281, 385, 426; odb. (Poz. 1900). — K. A. Vieilh de Boisjoslin: Biographie universelle... Paryż 1826-1831. — S. Morawski: Kilka lat młodości mojej w Wilnie (1818-1825). (Powst. 1848). W-wa 1924; wyd. nast. W-wa 1959 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* — J. Jundziłł: Wiadomość o życiu i pracach naukowych ks. S. Jundziłła. *Bibl. Warsz.* 1850 t. 1. — Jan ze Śliwina (A. H. Kirkor): Przechadzki po Wilnie i jego okolicach. Wil. 1856. — A. Wiślicki: Ks. S. Jundziłł. *Księga Świata* 1858 cz. 1. — (Zbiór ułamkowych wiadomości... Rec.): K. W. Wójcicki. *Gaz. Codz.* 1859 nr 174; K. Kaszewski. *Bibl. Warsz.* 1860 t. 1; N. *Ruch Lit.* 1874 nr 7-8; Powidaj. *Przegl. Pol.* 1873/74 t. 3. — A. Andrzejowski: Ramoty starego Detiuka o Wołyniu. T. 2, 4. Wil. 1861, 1862 i wyd. nast. — F. Berdau: S. Jundziłł. *Tyg. Ilustr.* 1862 t. 3 nr 145, 146. — *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 13 (1863). — M. Baliński: Pamiętniki o Janie Śniadeckim. T. 1. Wil. 1864 s. 619. — M. Malinowski: Księga wspomnień. (Powst. przed 1865). Kr. 1907 s. 82-83. — (A. H. Kirkor): (Życiorys). *Tyg. Wielkopol.* 1873 nr 12; przedr. w: Obrazki litewskie. Ze wspomnień tułacza Sobarri. Poz. 1874. — *Enc. kościelna* Nowodworskiego. T. 9 (1876) s. 295. — A. Adamowicz: S. Jundziłł. *Kłosy* 1877 t. 24. — J. Bieliński: Stan nauk lekarskich za czasów Akademii Medyko-Chirurgicznej wileńskiej. W-wa 1889 s. 131-133. — A. S. Krasiński: Wspomnienia. (Powst. przed 1891). Kr. 1901. — A. Bućkiewicz: O b. wyższych zakładach naukowych w Wilnie i Krzemieńcu. (Powst. przed 1895). Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 1062 t. 2 s. 42, 75-76, 106-110, 120, 144, 145-146, 147-148; t. 3 s. 48, 85-86, 174. — J. Bieliński: Uniwersytet Wileński. T. 2. Kr. 1899-1900. — G. Chmielewski. *Enc. wych.* T. 6 (1902). — J. Bieliński. *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 33/34 (1903). — A. M. Kurpiel: (Wstęp i oprac.) Pamiętniki życia. Kr. 1905. Odb. z *Arch. do Dziejów Lit. i Oświaty w Pol.* t. 13 (1914). [Rec. wyd.: B. Chlebowski. *Książka* 1906 s. 183-184; Preiter. *Muzeum* 1907 t. 1 s. 526-530]. — L. Janowski: O pismach historycznoliterackich Jundziłła. *Roczn. Tow. Przyj. Nauk w Wil. na r. 1909* t. 3 (1910) s. 1-67; przedr. w: W promieniach Wilna i Krzemieńca. Wil. 1923 s. 17-89.—

Z. Jabłońska-Erdmanowa: Oświecenie i romantyzm w stowarzyszeniach młodzieży wileńskiej na początku XIX w. Wil. 1931 s. 25-26. — T. Bielecki: Zatarg polsko-żydowski z r. 1815. *Myśl Nar.* 1933 s. 182. — M. Dunajówna: Tomasz Zan. Wil. 1933 s. 13-14. [Rec.: *Alma Mater Vilnensis* z. 12 (1935) s. 77-78]. — B. Hryniewiecki: Tentamen florae Lithuaniae. Zarys flory Litwy. W-wa 1933 s. 102-104, 311-312. — A. Śnieżko: S. B. Jundziłł. *Ziemia Lidzka* 1937 nr 10. — L. Janowski: Słownik bio-bibliograficzny dawnego Uniwersytetu Wileńskiego. Wyd. pod kierunkiem R. Mienickiego. Wil. 1939. — A. Jobert: La Commission d'Éducation Nationale en Pologne (1773-1794). Son oeuvre d'instruction civique. Paryż 1941. —

B. Hryniewiecki: Rozwój botaniki w Polsce. Kr. 1948. — W. Kubacki: Quasi una fantasia. W: Krytyk i twórca.

http://rcin.org.pl

Łódź 1948 s. 39-63. — T. Mikulski: Ksiądz profesor herboryzuje. W: Spotkania wrocławskie. Wr. 1950; wyd. 2 Kr. 1954. — Z. Skwarczyński: W szkole sentymentalizmu. „Tygodnik Wileński" z 1804 r. Łódź 1958 *Łódz. Tow. Nauk. Wydz. I* 34. — W. Sławiński. *Pol. słownik biogr.* T. 11 (1965).

JURKIEWICZ MARCELI (ok. 1735—1791)

Kaznodzieja.

Ur. ok. 1735. W 1753 wstąpił do nowicjatu franciszkanów w Krakowie. Zakonne studia filozoficzno-teologiczne odbywał w Lublinie, Krakowie i Warszawie. W 1756/57 wyświęcony na księdza; w dwa lub trzy lata później wyznaczony na profesora filozofii w studium zakonnym w Piotrkowie Trybunalskim. W 1763 (lub 1764) uzyskał zakonny stopień doktora i został regensem studium zakonnego w Poznaniu. W 1765 — kaznodzieja sądzącego w Poznaniu Trybunału Koronnego. W 1770 na zaproszenie biskupa A. S. Młodziejowskiego głosił kazania wielkopostne w kolegiacie warszawskiej („pierwszej w Królestwie kazalnicy"). 13 maja udał się z Warszawy do Kalisza, gdzie oddał do druku wygłoszone w stolicy kazania. We wrześniu t. r. obrany przez kapitułę prowincjonalną regensem studium zakonnego w Warszawie, na którym to stanowisku pozostawał do 1774. W 1782 i 1783 — kaznodzieja sądzącego w Piotrkowie Trybunału Koronnego. W 1786 powierzono mu nadzór nad budową kościoła franciszkańskiego w Stężycy, w dalszych latach pełnił tamże funkcję gwardiana (przełożonego). Zmarł 10 czerwca 1791 w Stężycy.

TWÓRCZOŚĆ

1. Kazania niedzielne w obecności Jaśnie Oświeconego Trybunału Koronnego miane przez... w Poznaniu roku 1765. T. 1. Poz. 1766.

2. Kazania świętne w obecności Jaśnie Oświeconego Trybunału Koronnego miane przez... w Poznaniu roku 1765. T. 2. Poz. 1766.

3. Kazania postne i inne w Katedrze Warszawskiej i gdzie indziej miane przez... Roku Pańskiego 1770. T. 3. Kalisz 1770.

4. Kazanie na niedzielę XV po Świątkach przy zaczęciu Trybunału Koronnego miane przez... w Kościele Farnym Piotrkowskim roku 1782 dnia 1 września. Łowicz 1782.

5. Kazanie o przysiędze przy rozpoczęciu Trybunału Koronnego miane przez... w Kościele Farnym Piotrkowskim, roku 1783 dnia 1 września. Łowicz 1783.

OPRACOWANIA

Acta Provinciae Poloniae ab a. 1748-1757; ab a. 1764-1778; ab a. 1783-1789. Rkpsy Arch. franciszkanów Kr. sygn. XXIX, XXXI, XXXIII. — M. Halkiewicz: Continuatio Protocoli ab a. 1758-1759. Rkps jw. — Księga zmarłych. Rkps jw. — A. Karwacki: Materiały do historii klasztorów: Lublin, Smardzewice, Stężyca, Warka. Rkps jw., sygn. XVII. — A. Karwacki: Materiały do historii Polskiej i Ruskiej Prowincji oo. franciszkanów. Rkps jw., sygn. VII. — J. S. Pelczar: Zarys dziejów kaznodziejstwa w kościele katolickim. Cz. 2: Kaznodzieje polscy. Kr. 1896; wyd. 2 uzup.: Zarys dziejów kaznodziejstwa w Polsce. Kr. 1917. — K. Kantak: Franciszkanie polscy. T. 2. Kr. 1938. — W. L. Maryniak: Kaznodziejstwo polskiej prowincji oo. franciszkanów w drugiej poł. XVIII w. Praca magisterska Uniw. Jagiel. Radomsko 1951 (maszynopis Arch. franciszkanów Kr.). — K. Gruczyński: Działalność duszpasterska franciszkanów warszawskich w l. od 1645 do 1864 r. Studium historyczno-pastoralne. Praca licencjacka KUL. Lubl. 1963 (maszynopis jw.).

JURKOWSKI MICHAŁ (1765 lub 1766—1833)

Filolog klasyczny, poeta.

Ur. w 1765 lub 1766 w Lwowskiem; syn Maksymiliana, ziemianina. Kształcił się w gimnazjum i na uniwersytecie we Lwowie. 16 kwietnia 1789 otrzymał na podstawie konkursu stanowisko „nauczyciela niższych klas gramatykalnych" w Gimnazjum

http://rcin.org.pl

Zamojskim, 16 września 1790 awansując na nauczyciela poetyki; uczył tam przez lat dziesięć. 27 września 1799 przeniesiony na równorzędne stanowisko do Gimnazjum Tarnowskiego, uczył tam także języka greckiego. 4 lutego 1802 powołany na nauczyciela języka greckiego i zastępcę prefekta w Szkołach Przygłównych krakowskich, zorganizowanych wówczas w gimnazjum akademickie. W 1803-1805 był nadto seniorem bursy Jeruzalem. Jesienią 1805 T. Czacki zaangażował go na profesora języka i literatury greckiej w nowo otwartym Gimnazjum Wołyńskim, gdzie pracował przez lat dwadzieścia pięć aż do końca istnienia uczelni (rozpoczął wykłady 1 listopada 1805, nominacja datowana 25 października). W Krzemieńcu prowadził również stancję uczniowską. Zmarł jako emeryt ok. 15 lutego 1833 w Krzemieńcu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Odezwa rytmu po złożeniu przysięgi przez Aleksandra Zamoyskiego przy objęciu ordynacji... Zamość 1792; toż pt.: Odezwa rytmu podczas złożenia przysięgi... W-wa 1792.

Egz. nie zachowane; 6 wersów początkowych cytuje Estr. XVIII (1901), 682.

2. Wiersze przez M. Jurkowskiego P.P.G. Z. napisane. Lw. 1796.

Eg:. Bibl. PAN Kr. sygn. 2928.

Wg kroniki Gimnazjum Zamojskiego Jurkowski miał wydać w 1795 w Zamościu zbiorek: Pieśni... dla jego własnej zabawy napisane i dla udzielenia niektórym z przyjaciół do druku podane. M. Plezia przypuszcza, że był to ten sam zbiorek, co wydany w 1796.

3. Dysertacja o porównaniu składni języka polskiego ze składnią języka greckiego napisana przez... Dnia 6 czerwca roku 1805. Rkps Bibl. Kórn. sygn. 1001. Wyd. M. Plezia w dod. do: Michał Jurkowski i greka w Krzemieńcu 1805-1830. Wr. 1964 *PAN Oddz. w Kr. Prace Komisji Filologii Klas.* 5.

4. Gramatyka języka greckiego, napisana na zlecenie T. Czackiego w 1805-1806. Nie wyd., rkps nie znany.

Inform. za T. Czackim M. Plezia, jw., s. 30.

5. Literatura grecka, napisana na użytek Gimnazjum Wołyńskiego przed 1811. Nie wyd., rkps nie znany.

Inform. jw., s. 37.

6. O demonach, czyli geniuszach u filozofów greckich w stosunku do duszy człowieka. Rozprawa czytana na publicznym posiedzeniu w czasie obchodzonej pamiątki J.W. śp. T. Czackiego... przy dokonaniu roku szkolnego d. 15 lipca 1814... Krzemieniec 1814.

7. O celu i układzie tragedii greckiej. Rozprawa czytana w Krzemieńcu 18 września 1814. Nie wyd., rkps nie znany.

Inform. za programem krzemienieckim M. Plezia, jw., s. 41.

8. Słownik grecko-polski... T. 1-2. Autograf Bibl. PAN Kr. sygn. 1375. Powst. 1820, ostateczna red. 1822. Wyd. (do Pir): t. 1-2. Krzemieniec 1830-1831. Przedmowę z autografu wraz z podobizną k. tyt. t. 1 ogł. M. Plezia, jw. poz. 3.

Druk przerwały wypadki polityczne 1830-1831, zamierzał go podjąć w 1862 J. K. Żupański.

Prace edytorskie

1. Antologia grecka, którą dla uczniów języka greckiego w Gimnazjum Wołyńskim z różnych sławnych rymotwórców zebrał i krótkim objaśnił wykładem... Powst. 1809. Wyd. Wil. 1815.

Listy i materiały

1. Korespondencja z G. E. Grodkiem z 1806-1821. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 3097/IV.

Por. poz. 6.

2. Do J. Lelewela z 1811-1827. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 4435/II.

3. Do A. J. Czartoryskiego jako kuratora szkolnego okręgu wileńskiego. Rkpsy Bibl. Czart. sygn. 5477, Bibl. Jagiel. sygn. 976/1. Fragm. listu z 14 lipca 1819 ogł. M. Plezia, jw. Twórczość poz. 3.

4. Do J. Zawadzkiego z 7 stycznia 1821. Ogł. T. Turkowski w: Materiały do dziejów literatury i oświaty na Litwie i Rusi... z l. 1805-1865. T. 2. Wil. 1937.

5. Do K. Moniuszki, wizytatora szkół guberni wołyńskiej, z 26 czerwca 1824. Rkps Bibl. Uniw. Wil. (Kuratoria Czartoryskiego sygn. 289).

6. Od T. Czackiego z 1812 i G. E. Grodka z 1815 (nie 1825!). Ogł. T. Wierzbowski w: Materiały do dziejów piśmiennictwa polskiego. T. 2. W-wa 1904.

7. Nominacja na profesora Gimnazjum Wołyńskiego z 15 października 1805. Rkps Bibl. Czart. sygn. 3446 k. 283.

8. Opisy służbowe Jurkowskiego. Rkpsy Bibl. Uniw. Wil. (Kuratoria Czartoryskiego sygn. 128, 129, 130, 141 i in.).

http://rcin.org.pl

9. Programy nauk Gimnazjum a następnie Liceum Krzemienieckiego z 1805/06-1829/30. Wychodziły współcześnie pt.: Wzór i porządek nauk..., Materie z nauk..., Praelectiones in Lyceo Volhynensi..., Poczet nauk... Prawie komplet znajduje się w Bibl. Czart., luźne egzemplarze w Bibl. Jagiel. i Bibl. PAN Kr.

10. Krótki wykład historii literatury greckiej. Krzemieniec 1814/15. Kopia uczniowska. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 1919 II.

OPRACOWANIA

Materiały do dziejów literatury i oświaty na Litwie i Rusi... z l. 1805-1865. T. 1-2. Wyd. T. Turkowski. Wil. 1935-1937. — J. Lelewel: Listy. T. 1. Poz. 1878 (listy z 1809 n.). — Ks. H. Kołłątaja korespondencja listowna z T. Czackim. (Do 1813). T. 1-4. Wyd. F. Kojsiewicz. Kr. 1844-1845. — Korespondencja G. E. Groddcka z T. Czackim i J. Lelewelem. (Do 1825). Ogł. Z. Węclewski. *Przew. Nauk. i Lit.* t. 4 (1876), t. 6 (1878). — *Kur. Litewski* 1814 nr 70. — J. Lelewel: (Antologia grecka. Rec.). *Dzien. Wil.* t. 2 (1815) s. 191; przedr. w: Polska, dzieje i rzeczy jej. T. 18. Poz. 1865; J. Bieliński: Uniwersytet Wileński. T. 2. Kr. 1899-1900 s. 680 n. — *Gaz. Lit.* (Wil.) 1816 nr 5. — (O „Słowniku grecko-polskim"). *Gaz. Lit.* (W-wa) 1821 nr 23. — N. Glücksberg: Prospekt na „Słownik grecko-polski" M. Jurkowskiego. Krzemieniec 1830 (egz. Bibl. PAN Kr. sygn. 135050 I). — A. W.: (O „Słowniku grecko-polskim"). *Athenaeum* 1844 t. 5 s. 216-219. — A. Kozieradzki: Wspomnienia z lat szkolnych 1820-1831. (Powst. 1850-1854). Wyd. S. Kawyn. Wr. 1962. — *Gaz. Pol.* 1862 nr 84 (zapowiedź nie zrealizowanego wyd. 2 „Słownika grecko-polskiego"). — A. Słowikowski: Wspomnienia szkoły krzemienieckiej. *Bibl. Warsz.* 1863 t. 2. — (A. Słowikowski?): Liceum Wołyńskie w Krzemieńcu, wykład dawanych w nim nauk przez Antoniego Kamieńskiego (!), ucznia tej szkoły, kuratora szkoły równieńskiej, przepisany z własnoręcznego oryginału. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 5912. — F. M. S. (Sobieszczański). *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 13 (1863). — W. Spectator (K. Witte): Krzemieniec. Przygody i wspomnienia studenta pierwszej klasy. Kr. 1873 s. 231-233. — F. Majchrowicz: Tadeusz Czacki, jego życie i działalność wychowawcza. Petersb. 1898 s. 39. — M. Rolle: Ateny wołyńskie. Lw. 1898; wyd. 2 powiększ. Lw. 1923. — Helleniusz (E. Iwanowski): Listki wichrem z Ukrainy do Krakowa przyniesione. T. 2, 3. Kr. 1901, 1902. — A. A. K. (Kryński). *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 33/34 (1902/03). — L. Janowski: Słownik bio-bibliograficzny dawnego Uniwersytetu Wileńskiego. Wyd. pod kierunkiem R. Mienickiego. Wil. 1939. — M. Plezia: Nowy słownik grecko-polski i jego poprzednicy. *Eos* R. 51 (1961) z. 2.— M. Plezia: Zapomniany przyjaciel Joachima Lelewela. *Meander* R. 16 (1961) z. 11/12. — M. Plezia: Porównanie składni greckiej z polską w ujęciu M. Jurkowskiego z r. 1805. *Spr. z Posiedzeń Komisji Oddz. PAN w Kr. lipiec-grudzień 1962* 1963. — M. Plezia: M. Jurkowski i greka w Krzemieńcu 1805-1830. Wr. 1964 *PAN. Oddz. w Kr. Prace Komisji Filologii Klas.* 5. — M. Plezia. *Pol. słownik biogr.* T. 11 (1965).

JUSZYŃSKI MICHAŁ HIERONIM (1760—1830)

Krypt.: M. H. J.; M... H... J...

Poeta, bibliograf, historyk, kaznodzieja.

Ur. w 1760 w Gniazdowie (pow. olkuski). Studiował w Akademii Krakowskiej, gdzie miał uzyskać doktorat filozofii. Potem uczył jako nauczyciel prywatny w domach Jordanów i Morsztynów. W 1785 został księdzem. Początkowo przebywał na dworze prymasa M. Poniatowskiego w Warszawie, prowadził studia w Bibliotece Załuskich, nawiązał znajomość z T. Czackim, J. M. Ossolińskim, H. Kołłątajem, J. U. Niemcewiczem i in. W 1789 — profesor szkoły wydziałowej w Pińczowie, w 1792-1794 prorektor. Przed 1794 współpracował z Czackim, towarzyszył mu w podróżach i poszukiwaniach starych druków i rękopisów; później stale utrzymywał z nim kontakt. W 1794 przeniósł się do diecezji tarnowskiej i został wikarym kolegiaty w Wojniczu. W 1795 — pleban w Podolem, a od 1799 w Zgórsku. Tam przebywał 11 lat, pełniąc równocześnie obowiązki kaznodziei katedralnego w Tarnowie. Poróżniwszy się ze swym protektorem — J. M. Ossolińskim, przeniósł się w 1810 do Księstwa Warszawskiego. Za wsta-

http://rcin.org.pl

wiennictwem biskupa kieleckiego W. Górskiego otrzymał wówczas probostwo w Ostrowcu (pow. stopnicki) i administrację w Szydłowie. Potem był proboszczem w Wiślicy oraz profesorem i oficjałem w Kielcach (od 1819). W 1825 wrócił na probostwo w Szydłowie. Przez całe życie gromadził stare druki, które potem sprzedał za 200 dukatów kasztelanowi J. F. Tarnowskiemu do Dzikowa. Zmarł 23 sierpnia 1830 w Szydłowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Kazanie na pogrzebie ks. Janowskiego, biskupa tarnowskiego, w kościele katedralnym tarnowskim d. 7 stycznia 1781... miane. Kr. b. r.

2. Rymy i proza. T. 1-3. Kr. 1787-1789.

Zawartość t. 1 (1787): Skotopaski i miłostki; t. 2 (1787): Skotopaski, miłostki, powiastki, liryki, mieszanki; t. 3 (1789): Skotopaski i miłostki.

3. Groby. Poema oryginalne. Kr. 1788.

Autorstwo domniemane na podstawie notatki rękopiśmiennej na egz. Bibl. PAN Kr.

4. Wiersz do posłów z sejmu 1788 do cudzoziemskich dworów wysłanych, pisany r. 1790. Rkps Ossol. sygn. 1379/II.

5. Asketemoria w sześciu pieśniach. (Kr. 1795). Wyd. nast. (tyt.): Zgromadzenie fartuszkowe, czyli sejm mniszek. Satyra. Drezno b. r.

6. Kazanie jubileuszowe w kościele katedralnym tarnowskim miane dnia 1 czerwca r. 1795. B. m. r.

Dedyk. F. A. Janowskiemu, biskupowi tarnowskiemu.

7. Dykcjonarz poetów polskich. T. 1-2. Powst. 1798. Wyd. Kr. 1820. Fragm. rkpsu Bibl. Akademii Nauk USRR Lw. (Zbiory Baworowskich, sygn. 810/II).

8. Kazanie na pogrzebie p. Eufrozyny z Jordanów Kotkowskiej... w kościele katedralnym tarnowskim, dnia 16 stycznia r. 1799 miane. B. m. r.

9. Kazanie na egzekwiach za Piusa VI w katedrze tarnowskiej odprawionych, miane dnia 13 listopada 1799. Kr. b. r.

Dedyk. kapitule tarnowskiej.

10. Zajazd. (Kr. 1810). Wyd. nast.: Poemat o stanie Galicji (1772-1809). Petersb. 1886 (jako dod. lit. nr 23 czasopisma *Kraj*).

11. Apokryficzna mowa Jana Kazimierza. *Pam. Warsz.* 1817.

12. Krótkie przypowieści dawnych Polaków, czyli apoftegmata, anegdoty, odpowiedzi dowcipne i ucinki satyryczne, zdania moralne, opisy i porównania piękne itp., z rzadkich dzieł i rękopismów ojczystych zebrane. (Zebrał M. H. Juszyński. Wyd. i uzup. A. Grabowski). Kr. (1819).

Z przedmową J. M. Ossolińskiego.

13. Dykcjonarz ascetów polskich. Rkps.

Inform. A. Grabowski i L. Sowiński.

14. Historia synodów polskich. Rkps.

Inform. jw.

15. Spis chronologiczny najdawniejszych druków polskich. Rkps miał się znajdować u Tarnowskich w Dzikowie (wg L. Sowińskiego).

Przypisywane błędnie Juszyńskiemu autorstwo poematu heroicznego „Kartago" rozstrzygnął na rzecz Aleksandra Chodkiewicza R. Sobol. I. Kozłowska przekonywająco zakwestionowała przypisywane Juszyńskiemu autorstwo poematu „Żydoswaros".

Przekłady

1. J. Lipsius: Myśli i zdania z pism Justa Lipsiusza wyjęte. Kr. 1789 (od s. 119: przekład listów do B. Maciejowskiego, J. Mniszcha, D. Solikowskiego, A. Zamoyskiego, A. Próchnickiego i in.). Wyd. nast. Kr. 1808.

2. Gheraeds: Bunt w Antiochii z francuskiego. Przydane Życie Jana Złotoustego, przez Erazma Rotterdamczyka napisane. Kr. 1792. Wyd. nast. Kr. 1802.

Dedyk. I. Dembińskiemu.

3. P. Corneille: Tragedie (Cid; Cinna; Horace). Przekł. powst. 1796.

Teksty nieznane. Inform. J. Korpała.

4. Pierwszy zaciąg, albo przysięga Francuzów. Scena obywatelska, tłumaczenie z francuskiego wyjęte z dzieła „Les Concerts républiquains".

Inform. A. Grabowski.

Listy

1. Do T. Czackiego. Rkpsy Bibl. PAN Kr. sygn. 715 (W), Bibl. Czart. sygn. 1180.

2. Do S. B. Lindego. Rkpsy Bibl. Jagiel. sygn. 1874, sygn. 3468.

3. 3 listy w zbiorze listów z 1793-1837 adresowanych przeważnie do J. Januszewicza. Rkps jw., sygn. 3758.

4. Do J. Przybylskiego. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 148 t. 4.

http://rcin.org.pl

5. Do J. S. Bandtkiego. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 1874.

6. Do Wizytatora Szkoły Głównej. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 3758.

OPRACOWANIA

Nowy Pam. Warsz. t. 7 (1802). — Listy Józefa Maksymiliana Ossolińskiego do Ambrożego Grabowskiego (1813-1826). Wyd. B. Horodyski. Wr. 1950. [Rec.: T. Mikulski. *Pam. Lit.* R. 42 (1951) z. 2, przedr. w: W kręgu oświeconych. W-wa 1960]. — J. Łukaszewicz: Poeci opuszczeni przez Juszyńskiego. *Weteran* (Poz.) 1825. — L. Łętowski: Katalog biskupów, prałatów i kanoników krakowskich. T. 2. Kr. 1852 s. 94 n. — M. Gliszczyński. *Gaz. Codz.* 1860 nr 279. — (Życiorys). *Bibl. Warsz.* 1861 t. 1. — A. Grabowski: Ks. M. H. Juszyński. Dopełnienie wiadomości o życiu jego. *Tamże* 1861 t. 2. — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 13 (1863). — A. Grabowski: Wspomnienia. (Powst. przed 1868). T. 1. Wyd. S. Estreicher. Kr. 1909 s. 187-188.— L. Łętowski: Wspomnienia pamiętnikarskie. (Powst. przed 1868). Wyd. 2. Wr. 1956 s. 134-136. — L. Sowiński: Rys dziejów literatury polskiej podług notat A. Zdanowicza. W-wa 1875. — *Enc. kościelna* Nowodworskiego. T. 9 (1876). — A. Jougan: O kazaniach jubileuszowych polskich. Lw. 1902. — P. Chmielowski. *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 33/34 (1902/03). — I. Chrzanowski. *Sto lat myśli pol.* T. 1 (1906). — W. Smoleński: Publicyści anonimowi z końca w. XVIII. *Przegl. Hist.* t. 14 (1912) i odb. —

A. Brückner: Dzieje literatury polskiej w zarysie. W-wa 1921 s. 414. — J. Wiśniewski: Katalog prałatów i kanoników sandomierskich. Radom 1926 s. 101-103. — L. Hajdukiewicz: Z przeszłości szkół pińczowskich (1586-1914). *Przegl. Hist.-Oświat.* 1959. — I. Kozłowska: M. H. Juszyński. Życie i twórczość. Praca magisterska. Wr. 1960 (maszynopis Bibl. Katedry Lit. Pol. Uniw. Wr. sygn. 240). — S. Pigoń: Początki pracy badawczej nad dziejami literatury polskiej. *Ruch Lit.* 1960 z. 1/2. — R. Sobol: Karpiński jako doradca literacki Aleksandra Chodkiewicza. W zbiorze: Miscellanea z doby Oświecenia. Wr. 1960 *Arch. Lit.* 5 (s. 451). — J. Korpała. *Pol. słownik biogr.* T. 11 (1965).

K

KALIŃSKI WILHELM (GWILHELM) (1747—1789)

Pseud.: Ksiądz Nikodem Puzyna, kanonik kathedr., offic. gener. wileński.

Kaznodzieja, mówca.

Ur. 6 marca 1747 w Warszawie. 12 maja 1762 wstąpił do Zgromadzenia Księży Misjonarzy w Warszawie; śluby zakonne złożył 7 marca 1765. Studia filozoficzno-teologiczne odbył w seminarium przy kościele Św. Krzyża; w 1772 otrzymał święcenia kapłańskie. W 1772-1774 profesor seminarium świętokrzyskiego, od 1774 profesor historii kościoła w seminarium wileńskim. Pełnił też w Wilnie obowiązki egzaminatora prosynodalnego. Doradca biskupa I. Massalskiego w sprawach oświatowych i kościelnych; opracował tematy kazań na obchodzony w Wilnie wielki jubileusz 1776. W 1783 uzyskał doktorat teologii i nominację na profesora historii kościoła i teologii moralnej w Szkole Głównej W. Ks. Litewskiego. Zmarł 20 stycznia 1789 w Wilnie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Mowa... przy rozpoczęciu nauk miana w Seminarium Generalnym Diecezji Wileńskiej. Wil. 1775. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. t. 2.

2. Kazanie... o zepsuciu krajowych obyczajów miane w Wilnie w dzień ś. Ignacego Wyznawcy w kościele seminaryjskim tegoż świętego. Wil. 1776. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. t. 1.
Zob. poz. 14.

3. Materie do kazań w mieście stołecznym Wilnie. Wyd. T. Hussarzewski w: *Książka jubileuszowa na diecezję wileńską...* Wil. (1776).

http://rcin.org.pl

4. Kazania miane podczas wielkiego jubileuszu roku 1776... Wil. (1776). Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. t. 1.

Dedyk. I. Massalskiemu.
Zawartość: O pożytkach z wiary dla całego świata; O przyjaźniach; O miłości społeczności; O staraniu się o oświecenie rozumu własnego; O formowaniu serca w dobroci; O odmianie oświecenia świata, o chwytaniu się nowości, o przywiązaniu się do starożytności; O nabożeństwie ku Bogu; O powinnościach ku bliźniemu.

5. Mowa do J. P. P. Kawalerów (jak cenić szlachetność urodzenia). Wil. 1776. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. t. 2 (pt. Mowa I. Do Ichmość Panów Kawalerów edukujących się w Konwikcie Szlacheckim ks. ks. pijarów).

Zob. poz. 14.

6. Mowa do J. M. Panów Kawalerów Konwiktu Szlacheckiego ks. ks. pijarów miana 23 stycznia r. 1777. Wil. 1777. (O edukacji do świata). Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. t. 2 (pt. Mowa III. O edukacji do świata do Ichmość...).

Zob. poz. 14.

7. Mowa... o prawdziwej i fałszywej chwale miana do JJ. PP. Kawalerów edukujących się w Konwikcie Szlacheckim ks. ks. pijarów w dzień Jana (!) Kalasantego. Wil. 1777. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. t. 2 (pt. Mowa II...).

Zob. poz. 14.

8. Kazanie... miane na pogrzebie... Mikołaja Łopacińskiego, wojewody brzeskiego, w Wilnie r. 1778 dnia 24 lutego. Wil. 1778. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. t. 2.

Zob. poz. 14.

9. Kazanie... miane w czasie pogrzebu... Józefy z Platerów Burzyńskiej, wojewodziny mińskiej... w Wilnie r. 1778 dnia 9 marca. Wil. 1778. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. t. 2.

Zob. poz. 14.

10. Mowa o prawdziwej obyczajności, do Ichmościów Panów Kawalerów w Konwikcie ks. ks. pijarów. Wygłoszona w 1779. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. t. 2 (pt. Mowa IV...).

Zob. poz. 14.

11. Mowa... o pociechach stanu rolniczego, miana w Pawłowie R. P. 1779 dnia 29 czerwca. W-wa (1779). Wyd. nast. w: Mowy do rolników, miane w Pawłowie. Wil. b. r. (razem z poz. 13 i 15), toż pt. Mowy... do rolników. W-wa 1780; zob. Wyd. zbior. t. 2; przedr. M. Baliński: Pamiętniki o Janie Śniadeckim. T. 2. Wil. 1865.

Estr. jako rok wygłoszenia podaje błędnie 1777.

12. Mowa... o obieraniu stanu miana do... Kawalerów edukujących się w Konwikcie Szlacheckim wileńskim ks. ks. pijarów... dnia 4 lipca r. 1779. Wil. b. r. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. t. 2 (pt. Mowa V...).

Rok wygłosz. wg A. Schletza; wg Estr.: 1780.
Zob. poz. 14.

13. Mowa... o wolności, miana w Pawłowie R. P. 1779 d. 28 paźdź. Wil. b. r. Wyd. nast. w: Mowy do rolników, jw. poz. 11; zob. Wyd. zbior. t. 2.

Estr. jako rok wygłosz. podaje błędnie: 1777.

14. Kazania przygodne i mowy o edukacji... Edycja druga. Mohylew 1779.

Tu zapewne przedr. poz.: 2, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12.

15. Mowa... o pożytkach z nauk dla rolników, miana w Pawłowie R. P. 1780 d. 5 maja. Wil. 1780. Wyd. nast. w: Mowy do rolników, jw. poz. 11; zob. Wyd. zbior. t. 2.

Estr. jako rok wygłosz. podaje błędnie: 1777.

16. Początki historii naturalnej dla dzieci. Wil. 1780.

17. Kazanie na egzekwiach za duszę... Michała Frąckiewicza... Scholarum Piarum... miane w Wilnie R. P. 1781 dnia 30 stycznia. (Wil. 1781). Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. t. 2.

18. Kazanie na początku sejmu grodzieńskiego r. 1784 mca paźdź. 4 dnia miane przez księdza Nikodema Puzynę... Grodno (1784).

19. Kazanie... miane w dzień uroczystości ś. Stanisława, biskupa i męczennika, w kościele akademickim. Wil. (1784). Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. t. 1.

20. Prelekcje akademickie teologii moralnej i historii kościelnej. Rkps. Fragm. ogł. *Wizerunki i Roztrząsania Nauk.* 1836 t. 1 s. 127-149.

Wydania zbiorowe

1. Kazania i mowy. T. 1-2. W-wa 1791. Wyd. nast.: Wil. 1802; Kr. 1808 (dwa wyd.).

Zawartość t. 1: Twórczość poz. 4, 2, 19; t. 2: poz. 9, 8, 17, 5, 7, 6, 10, 12, 11, 13, 15, 1.

OPRACOWANIA

F. N. Golański: Mowa o zakładzie i dalszym wzroście Akademii Wileńskiej... Wil. 1803 s. 56-58. — F. N. Golański. *Nowy Pam. Warsz.* t. 12 (1803) s. 220. — A. Korniłowicz: O życiu i pismach ks.

http://rcin.org.pl

G. Kalińskiego, misjonarza. *Dzien. Wil.* t. 7 (1829) s. 409-438 i odb. — Rękopism zawierający prace nie ogłoszone drukiem ks. G. Kalińskiego. *Wizerunki i Roztrząsania Nauk.* 1836 t. 1 s. 122-127. — *Gaz. Warsz.* 1861 nr 43. — M. Baliński: Dawna Akademia Wileńska. Petersb. 1862 s. 273-329. — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 13 (1863). — *Warta* 1879 nr 249 s. 2687. — A. Bućkiewicz: O byłych wyższych zakładach naukowych w Wilnie i Krzemieńcu... (Powst. przed 1895). Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 1062 t. 2 s. 68. — J. S. Pelczar: Zarys dziejów kaznodziejstwa w kościele katolickim. Cz. 2: Kaznodzieje polscy. Kr. 1896; wyd. 2 uzup.: Zarys dziejów kaznodziejstwa w Polsce. Kr. 1917. — J. Bieliński: Uniwersytet Wileński (1579-1831). T. 2-3. Kr. 1899-1900. — A. Jougan: O kazaniach jubileuszowych polskich. Lw. 1902. — J. Kurczewski: Biskupstwo wileńskie. Wil. 1912 s. 57. — L. Janowski: Historiografia Uniwersytetu Wileńskiego. Wil. 1922 s. 14. — L. Janowski: Słownik bio-bibliograficzny dawnego Uniwersytetu Wileńskiego. Wyd. pod kierunkiem R. Mienickiego. Wil. 1939. — A. Jobert: La Commission d'Éducation Nationale en Pologne (1773-1794). Son oeuvre d'instruction civique. Paryż 1941. — A. Schletz: W. Kaliński — pedagog i fizjokrata (1747-1789). W: Współpraca Misjonarzy z Komisją Edukacji Narodowej. Kr. 1946. — E. Rostworowski: Reforma pawłowska Pawła Ksawerego Brzostowskiego (1767-1795). *Przegl. Hist.* 1953 z. 1/2 s. 146. — A. Schletz: L'Activité culturelle des Prêtres de la Mission en Pologne (1651-1864). Paryż 1954. — A. Schletz. *Pol. słownik biogr.* T. 11 (1965).

KALISZEWSKI CELESTYN ADAM (1725—1767)

Krypt.: C. K.; X. C. K. S. P.

Pedagog, historyk prawa, leksykograf, tłumacz.

Ur. 26 lutego 1725 w Malczycach (woj. ruskie). 19 czerwca 1739 wstąpił do pijarów, przyjmując imię Celestyna (chrzestne: Adam). W 1741/42 studiował „humaniora", a w 1742-1744 filozofię w Rzeszowie. Następnie prowadził w Warszawie infimę (1744/45) i gramatykę (1745/46) oraz jako podprefekt w Collegium Nobilium studiował teologię (1746/47). W 1748/49 — katecheta w Radomiu, w następnym — nauczyciel poezji w Warszawie. W 1750-1751 był wychowawcą Jana Józefa Wielopolskiego, wojewodzica sandomierskiego. W 1752 kontynuował w zastępstwie chorego Jana Obertona wykłady retoryki w Łowiczu, w tymże roku przeniesiony do Rzeszowa na profesora retoryki (do 1755). W tym czasie (1753) uczył zapewne w Warężu. W 1755-1758 wykładał retorykę, a w 1758-1765 historię i geografię w warszawskim Collegium Nobilium. Czynnie uczestniczył w organizowaniu wskrzeszonych przez Stanisława Konarskiego „sejmików" uczniowskich. W 1766 mianowany wicerektorem Collegium Nobilium, tuż przed śmiercią przeniesiony na stanowisko regenta Konwiktu Szaniawskiego w Łukowie. Zmarł (na „złośliwą gorączkę") 14 kwietnia 1767 w Łukowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. (Krótkie wprowadzenie do nauki historii do użytku polskiej młodzi). Nie wyd.

Inform. J. D. A. Janocki: „Er hat eine Kurze Anleitung, zu den historischen Wissenschaften, zum Gebrauch der polnischen Jugend, in der Muttersprache entworfen, aber noch nicht dem Drucke übergeben" (Lexicon... t. 2, s. 137).

2. Gratulatio senatoriae dignitatis... Francisco Salesio Potocki, palatino Volyniae... dum... palatinatûs sui metropolim adiret... facta... W-wa (1755).

3. Rozmowa o celu i najpierwszym edukacji końcu. W-wa (1757). Wyd. nast. w: A. Wiśniewski: Rozmowy w ciekawych i potrzebnych, w filozoficznych i politycznych materiach. T. 1. W-wa 1760 (pt. O co najbardziej i najpierwej w edukacji starać się potrzeba; bez wymienienia nazwiska Kaliszewskiego). Stąd mowę tę Ł. Kurdybacha włączył błędnie do wyd.: S. Konarski: Pisma pedagogiczne. Wr. 1959 *PAN. Bibl. Klasyków Pedagogiki.*

4. Nomenclator czterech języków: francuskiego, polskiego, niemieckiego i łacińskiego. T. 1: Zebranie słów, których do wyrażenia tych zażywamy rzeczy, które się na świecie znajdują; T. 2: Zebranie gładkich i dowcipnych powieści i listów. W-wa 1757-1758. Wyd. nast.: W-wa

http://rcin.org.pl

1763-1765; W-wa 1773-1774; Lw. 1773-1775; W-wa 1774-1775; W-wa 1777-1778; W-wa 1787-1789; W-wa 1795; W-wa 1800.

Podręcznik do nauki języków obcych.

5. Traités des puissances de l'Europe les plus célèbres et les plus intéressants. W-wa 1760 (dedyk. markizowi de Paulmy).

Wersja pol., wyd. rozszerz.: Historia celniejszych i sławniejszych traktatów między europejskimi mocarstwami różnymi czasy poczynionych. W-wa 1764. (Ze „Wstępem" oraz „Przydatkiem" — zob. Przekłady poz. 1; dedyk. S. Lubomirskiemu). Wyd. 2 W-wa 1767. Wstęp przedr. F. Obermeier w: Traktaty między mocarstwami europejskimi od r. 1648 zaszłe, podług lat porządku... T. 1. W-wa 1773.

Publikacja wykorzystywana jako pomoc w nauczaniu prawa w szkołach wydziałowych Komisji Edukacji Narodowej.

Przekłady

1. Przydatek traktatów z samą Polską poczynionych, które z łacińskich oryginałów na polski język wiernie przetłumaczone tu się kładą. Wyd. zob. Twórczość poz. 5.

2. Q. F. Horatius: Oda 3 księgi III. *Monitor* 1770 nr 90; przedr. w zbiorze: Pieśni wszystkie Horacjusza przekładania różnych. T. 2. W-wa 1773.

OPRACOWANIA

Listy Stanisława Konarskiego 1733-1771. Zebrał i oprac. J. Nowak-Dłużewski. W-wa 1962. — J. D. A. Janocki: Lexicon derer itztlebenden Gelehrten in Polen. T. 2. Wr. 1755 s. 137. — J. D. A. Janocki: Excerptum Polonicae litteraturae. T. 1. Wr. 1764 s. 32. — A. Horányi: Scriptores Piarum Scholarum. T. 1. Buda 1808. — S. Bielski: Vita et scripta. W-wa 1812. — J. Łukaszewicz: Historia szkół w Koronie i Wielkim Księstwie Litewskim. T. 2. Poz. 1850 s. 118-119. — W. Smoleński: Przewrót umysłowy w Polsce w. XVIII. Kr. 1891; wyd. 3 W-wa 1949. — P. Chm. (Chmielowski). *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 33/34 (1903). — S. Tync: Nauka moralna w szkołach Komisji Edukacji Narodowej. Kr. 1922. — W. Konopczyński: Stanisław Konarski. W-wa 1926. — W. Ogrodziński: Polskie przekłady Horacego. *Commentationes Horatianae.* T. 2. Kr. 1935 i odb. — Estr. XXXIII (1939), 77. —

B. Suchodolski: Nauka polska w okresie Oświecenia. W-wa 1953; przedr. w: Studia z dziejów polskiej myśli filozoficznej i naukowej. Wr. 1958 *PAN. Monogr. z Dziejów Nauki i Techniki* 8. — J. Kolasa: Prawo narodów w szkołach polskich wieku Oświecenia. W-wa 1954 s. 162-163. — W. Wąsik: Historia filozofii polskiej. T. 1. W-wa 1958. — S. Hubert: Poglądy na prawo narodów w Polsce czasów Oświecenia. Wr. 1960 *Prace Wr. Tow. Nauk. S. A* 66. — J. Buba: Pijarzy w Polsce. *Nasza Przeszłość* t. 15 (1962). — S. Hrabec, F. Pepłowski: Wiadomości o autorach i dziełach cytowanych w „Słowniku" Lindego. W-wa 1963. — E. Rabowicz. *Pol. słownik biogr.* T. 11 (1965).

KALNASSY JOACHIM OTTO ZYGMUNT (1741—1802)

Poeta, tłumacz.

Ur. w listopadzie 1741 w Wartemborku (dziś Barczewo, pow. olsztyński) w rodzinie wywodzącej się z Węgier i osiadłej na Warmii w pocz. XVIII w. Syn Zygmunta, miejscowego burgrabiego, i Barbary Demut. Uczył się w Wartemborku i Reszlu. Ok. 1766 został sekretarzem osobistym I. Krasickiego. Współpracował w tym czasie z *Monitorem*. Bliski kontakt z Krasickim i współpracę utrzymał przez ok. 30 lat. Prowadził nie tylko sprawy kancelarii biskupa, lecz niejednokrotnie także otrzymywał najbardziej poufne i osobiste misje. Jeździł często do Warszawy (1767, 1773, 1780, 1781, 1782, 1788), przyjmowany przez króla i K. Ghigiottiego, z którymi kontaktował się w sprawach swego mecenasa. W 1788 został koadiutorem Ghigiottiego na kanonii warmińskiej, instalowany 12 października 1789; w t.r. (12 lutego) wyświęcony na księdza. Był w 1790 proboszczem kolejno w Kwiecowie, Lamkowie i Lubominie, przebywał jednak bardzo często na dworze Krasickiego. W 1792 został proboszczem lidzbarskim. W 1796, po śmierci Ghigiottiego, otrzymał kanonię warmińską, a 4 listopada 1799 obrany był prałatem i kustoszem katedralnym we Fromborku, instalowany na tę godność 6 maja 1800. Zmarł 2 kwietnia 1802.

http://rcin.org.pl

TWÓRCZOŚĆ

1. Tłomaczenia różne i własnej myśli wiersze. Autograf sprzed 1790 Bibl. Czart. sygn. 938 s. 167-253. Wiersz „Na ogrody zamku heilsberskiego" ogł. T. Mikulski: Gość w Heilsbergu. *Zesz. Wr.* 1952 nr 1 s. 14-15, przedr. w: W kręgu oświeconych. W-wa 1960; przedr. J. Kott w: Poezja polskiego Oświecenia. Antologia. Wyd. 2 W-wa 1956. Całość wyd. Z. Goliński, M. Klimowicz w zbiorze: Miscellanea z doby Oświecenia, 2. Wr. 1965 *Arch. Lit.* 9.

Rkps zawiera tłumaczenia z Horacego (4 pieśni), Propercjusza (2 elegie) i wiersze oryginalne.

2. Tłomaczenia różne i własnej myśli wiersze. Autograf Arch. Fromborskiego, obecnie zaginiony. Fragm. ogł. A. M. Kurpiel: „Prawa ręka" X. Biskupa Warmińskiego. *Pam. Lit.* R. 6 (1907) s. 492-500.

Był to późniejszy zbiór wierszy wpisywanych do rkpsu aż do śmierci autora.

Rkps zawierał wiersze okolicznościowe, sielanki, bajki oraz przekłady z Horacego i Propercjusza.

3. Gramatyka polsko-grecka. Rkps nie dokończony znajdował się w 1803 w Arch. Tow. Przyj. Nauk w W-wie; później zaginął.

Przez pewien czas współpracował z czasopismem *Monitor* (jego autorstwa jest nr 78 z 1766).

Przekłady

1. Franciszek Salezy: Przygotowania pożyteczne do pobożnego życia i szczęśliwej śmierci. Kwidzyn 1802.

2. Elegie Propercjusza. Ks. I-II. Rkps znajdował się w 1803 w Arch. Tow. Przyj. Nauk w W-wie; później zaginął.

Por. też Twórczość poz. 1 i 2.

Listy

1. Do I. Krasickiego z 15 lutego 1773. Wyd. Z. Goliński, M. Klimowicz, R. Wołoszyński w: Korespondencja I. Krasickiego. T. 1. Wr. 1958.

Nadto wiele dopisków w listach Krasickiego do rodziny, a także w listach Antoniego Krasickiego do żony, Róży z Charczewskich (rkps Bibl. Nar. sygn. III 6102 k. 12v).

OPRACOWANIA

Korespondencja Ignacego Krasickiego. Wyd. Z. Goliński, M. Klimowicz, R. Wołoszyński. T. 1-2. Wr. 1958. (Liczne wzmianki w listach). — M. Fox: Diariusz z Heilsberga. Kr. 1898. (Liczne wzmianki). — A. Eichhorn: Die Prälaten des ermländischen Domkapitels. *Zeitschr. f. die Geschichte u. Alterthumskunde Ermlands* (Braniewo) t. 3 (1866) s. 578-579. — A. M. Kurpiel: „Prawa ręka" X. Biskupa Warmińskiego. *Pam. Lit.* R. 6 (1907) s. 492-500. — G. Lühr: Die Schüler des Rösseler Gymnasiums nach dem Album der Marianischen Kongregation. Cz. 2: 1749-1797. *Zeitschr.* ..., jw. t. 17 (1908) s. 52. — L. Bernacki: Materiały do życiorysu i twórczości Ignacego Krasickiego. *Pam. Lit.* R. 30 (1933) s. 429. — W. Ogrodziński: Polskie przekłady Horacego. *Commentationes Horatianae.* T. 2. Kr. 1935 i odb. — J. Obłąk: Polska prezbyteriologia warmińska. *Warmińskie Wiad. Diecezjalne* R. 7 (1951) nr 2 s. 18. — J. Obłąk: Stosunek niemieckich władz kościelnych do ludności polskiej w diecezji warmińskiej w l. 1800-1870. Lubl. 1960 s. 121. — H. Szymańska: J. Kalnassy — poeta nieznany, w świetle twórczości zawartej w rękopisie Bibl. Czart. Praca magisterska 1960 (maszynopis w Arch. Katedry Lit. Pol. Uniw. Wr. sygn. 264). — T. Oracki: Słownik biograficzny Warmii, Mazur i Powiśla. W-wa 1963. — Z. Goliński, M. Klimowicz: J. Kalnassego „Tłomaczenia różne i własnej myśli wiersze". W zbiorze: Miscellanea z doby Oświecenia, 2. Wr. 1965 *Arch. Lit.* 9. — W. Chojnacki, Z. Goliński. *Pol. słownik biogr.* T. 11 (1965).

KAMIEŃSKI ADOLF BARTŁOMIEJ (1737—1781)

Krypt.: A.K.; A.K.****; A. K...

Pedagog, tłumacz.

Ur. 8 września 1737 w Bereźnicy. 15 sierpnia 1752 wstąpił do zgromadzenia pijarów, przyjmując imię Adolfa od św. Brygidy (imię chrzestne: Bartłomiej). Po odbyciu nowicjatu w Podolińcu (1752/53-1753/54) studiował retorykę w Rzeszowie (1 rok) i filozofię w Międzyrzeczu Koreckim (2 lata). Następnie uczył w szkołach pijarskich w Warężu (1757/58), Międzyrzeczu (1758/59, 1760/61) i Złoczowie (1759/60). W 1762-1763 studiował w Rzymie, powołany wówczas na członka akademii arkadyjskiej (pod imieniem

http://rcin.org.pl

Niviso Paflagonio). Po powrocie do kraju uczył retoryki w Międzyrzeczu, w 1766 pełnił tam nadto obowiązki kaznodziei. Od 1766/67 do końca 1769 przebywał w Warszawie jako profesor filozofii w Collegium Regium. W 1770 — guwerner w domu Aleksandra Borzęckiego; od r. n. — nauczyciel prywatny wojewodziców podlaskich Ossolińskich w warszawskim Collegium Nobilium. W 1774/75 — profesor nauk moralnych w tymże Collegium. W 1776-1777 był członkiem domu zakonnego w Warężu. W 1778 osiadł u K. Radziwiłła w Nieświeżu. Zmarł 9 lutego 1781 tamże.

TWÓRCZOŚĆ

1. Edukacja obywatelska. Przez A. K... W-wa 1774. Fragm. (pt. Powszechne szkolenie narodu) przedr. S. Tync: Komisja Edukacji Narodowej. Wybór źródeł. Wr. (1954) *BN* I, 126.

Przekłady

1. G. B. de Mably: Uwagi nad historią grecką, czyli o przyczynach pomyślności i nieszczęścia Greków, po francusku napisane..., a z francuskiego na polski język przetłumaczone przez A. K.****. W-wa 1771.

2. Przyjaźń patriotyczna, w której się podają sposoby niezawodne do uczynienia ludzi cnotliwymi i lepszymi obywatelami... Z francuskiego po polsku wytłumaczona przez A. K. W-wa 1772.

Dedyk. C. Czaplicowi.

3. Saige: Kato, czyli rozmowa o wolności i cnotach politycznych. Po francusku napisana..., a zaś po polsku przetłumaczona przez A. K... W-wa 1772.

4. D. Hume: O ludności czasów dawnych i teraźniejszych..., z francuskiego. Wr. 1785 (dwa wyd.).

Autorstwo przekł. przypisane Kamieńskiemu przez Estr. II (1874) 70 — kwestionuje *Pol. słownik biogr.*

Prace edytorskie

1. Sulpicius Severus: Excerpta sacrae historiae... adjectis quaestionibus illustrata ad usum juventutis scholasticae. W-wa 1771.

OPRACOWANIA

S. Bielski: Vita et scripta. W-wa 1812. — E. Marylski: Wspomnienia zgonu zasłużonych w narodzie Polaków. W-wa 1829. — J. A. Kamiński: Przegląd materiałów do monografii i historii rodzin Kamieńskich i Kamińskich. Lw. 1856. — K. Estreicher. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 13 (1863). — J. W. Dawid: Nauka o rzeczach. W-wa 1892 s. 191-192 i wyd. nast. — S. Urbanowski. *Enc. wych.* T. 6 (1903). — A. Karbowiak: Pedagogika Komisji Edukacji Narodowej w świetle systemów pedagogicznych XVIII w. *Przew. Nauk. i Lit.* 1907. — M. Węglewicz: Jana Amosa Komeńskiego „Didaction Magna" i system szkolny Komisji Edukacji Narodowej. W-wa 1927 s. 19. — W. Wąsik: Zagadnienie wartości kultury w Polsce w wieku Oświecenia. *Kultura i Wych.* 1938 z. 3 s. 240. — A. Jobert: La Commission d'Éducation Nationale en Pologne (1773-1794). Son oeuvre d'instruction civique. Paryż 1941. — S. Tync: (Wstęp do) Komisja Edukacji Narodowej. Wybór źródeł. Wr. (1954) *BN* I, 126. — J. Lubieniecka: Towarzystwo do Ksiąg Elementarnych. W-wa 1960 *PAN. Monogr. z Dziejów Oświaty* 4. — J. Buba: Pijarzy w Polsce. *Nasza Przeszłość* t. 15 (1962). — S. Tync: Pijarzy a sprawa włościańska. *Tamże* t. 15 (1962).— H. Hintz, R. Leszczyński: Kamieński B. *Pol. słownik biogr.* T. 11 (1965). — W. Roszkowska: Polacy w rzymskiej Arkadii (1699-1766). *Pam. Lit.* R. 56 (1965) z. 3. — J. Buba: Wypisy z „Matricula Provinciae Polonae Scholarum Piarum 1742-1865". (Maszynopis w posiadaniu redakcji).

KAMIEŃSKI WINCENTY DADZIBÓG (ok. 1768—po 1811)

Krypt.: W. K.; W. K.....; W. K***.

Poeta, tłumacz.

Ur. ok. 1768, zapewne na Humańszczyźnie, w szlacheckiej rodzinie unickiej. Syn Kazimierza, zarządcy starostwa kaniowskiego, właściciela wsi Jampolczyk, od 1769 starosty drohickiego, i Karoliny z Matczyńskich. Otrzymał wykształcenie prawnicze; 20 października 1783 złożył przysięgę na urząd obrońcy w Sądzie Zwyczajnym Trybunału Głównego w Lublinie. W 1791-1794 pełnił urząd wojskiego trembowelskiego. 30 stycznia 1796 wraz z bratem Tadeuszem sprzedał z upoważnienia ojca wieś Jampolczyk i dworek murowany w Kamieńcu Podolskim, po czym przeniósł się do Lwowa.

http://rcin.org.pl

Ok. 1805 ożenił się z Domicelą z Olszewskich Hadziewiczową (wdową po Janie Hadziewiczu). Wraz z żoną był właścicielem połowy dóbr Wołosów w Stanisławowskiem. Żył jeszcze w 1812.

Nie należy go utożsamiać z Wincentym Kamieńskim, sekretarzem Komisji Rządzącej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (w 1820) oraz członkiem loży wolnomularskiej Polacy Zjednoczeni. Współcześnie żyli dwaj inni Kamieńscy tegoż imienia i herbu (Ślepowron): Wincenty, syn Franciszka i Apolonii Ochockiej, skarbnik wiski; Wincenty z powiatu grodzieńskiego, syn Jerzego.

TWÓRCZOŚĆ

1. Gaj. Poema oryginalne w 5 pieśniach. Przez W.K. B. m. 1809.

2. Przypadki lubelskie. Poema oryginalne, wierszem takim jak „Monachomachium" ułożone, w 10 pieśniach. Przez W.K. B. m. 1810. Fragm. przedr. P. Hertz w: Zbiór poetów polskich XIX w. Ks. 1. W-wa 1959.
Rkps Ossol. sygn. 4576/I.

3. Bajki. Lw. 1812. Kilka bajek przedr. P. Hertz, jw.

Przekłady

1. Cnota w drodze do szczęścia, czyli Aspazja. Przypadki angielskie, tłumaczenie W.K.***T. 1-2. W-wa 1787. Wyd. nast.: „edycja nowa" t. 1-2. W-wa 1803 (pod. krypt.: W.K.....).

Krypt. rozwiązany wg domniemania Estr. II (1874) 344.

2. Voltaire: Semiramis. Tragedia Woltera, tłumaczenia Wincentego Kamieńskiego (tekst pol. i franc.). Autograf Bibl. Akad. Nauk USRR Lw. (Zbiory Baworowskich sygn. 764/I).

OPRACOWANIA

J. A. Kamiński: Materiały do monografii i historii rodzin Kamieńskich i Kamińskich. T. 1. Lw. 1854. — C. Von Wurzbach: Biographisches Lexikon des Kaiserthums Österreich. T. 10. Wiedeń 1863. — *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 13 (1863). — A. Grychowski: Lublin w twórczości pisarzy polskich. Cz. 1. Lubl. 1939; wyd. nast. Lubl. 1965. — P. Hertz: W. Kamieński. W: Zbiór poetów polskich XIX w. Ks. 1. W-wa 1959. — Z. Sinko: Powieść angielska XVIII w. a powieść polska l. 1764-1830. W-wa 1961 *IBL PAN. Historia i Teoria Literatury* 6. — E. Rabowicz. *Pol. słownik biogr.* T. 11 (1965).

KAMIŃSKI JAN NEPOMUCEN (1777—1855)

Krypt.: i.n.k.; i-n-k; i... n... k...; J. N. K.; J. N. Kam.

Dramatopisarz, tłumacz, poeta, redaktor, autor pism filozoficznych i językoznawczych.

Ur. 16 maja 1777 (wg autobiografii, inne przekazy podają zapewne datę chrztu: 27 października) w Kutkorzu (pow. złoczowski), w zubożałej rodzinie szlacheckiej h. Topór; syn ekonoma dóbr hr. Łączyńskich. Do szkół uczęszczał we Lwowie, tamże w 1796 ukończył gimnazjum, po czym studiował filozofię na tamtejszym uniwersytecie. Już chyba jako uczeń był częstym widzem teatru niemieckiego. Próbował także przeróbek niemieckich dramatów. Pierwsze polskie przedstawienia oglądał zapewne w wykonaniu zespołu M. Każyńskiego (1793). Dla teatru D. Morawskiego (1793-1794) tłumaczył sztuki z niemieckiego. Zasadniczy wpływ na dalsze losy Kamińskiego miał trzeci pobyt W. Bogusławskiego we Lwowie (1795-1799). Dostarczał wówczas jego zespołowi tłumaczeń i przeróbek sztuk. Podobno próbował także aktorstwa. Po wyjeździe Bogusławskiego utworzył zespół amatorski ze stałą siedzibą (w pałacyku S. Wronowskiego). Po kilkuletniej działalności władze austriackie zakazały występów. Wtedy (1803) Kamiński wyjechał do Kamieńca Podolskiego, stworzył nowy zespół aktorski i objął tamtejszy teatr. Powstało tam wiele przekładów i projektów inscenizacji („Hamlet", „Makbet", „Medea"), realizowanych potem we Lwowie przez kilkadziesiąt lat. Następnie występował m.in. w Dubnie, Kijowie, Mińsku. W 1805-1809 prowadził teatr w Odessie.

W 1809 wrócił do Lwowa i, przy współudziale Kaspra Kamińskiego, 27 maja zainaugurował przedstawienia polskie. Po powrocie Austriaków zdołał pozostać we Lwowie

http://rcin.org.pl

dzięki poparciu dyrektora teatru niemieckiego F. H. Bulli i gubernatora P. Goessa, a z czasem uzyskał zgodę na 8 przedstawień polskich w miesiącu, usankcjonowanych w 1817 pozwoleniem cesarza Franciszka I. Od 1820 borykał się ze stałymi trudnościami finansowymi, które 2 sierpnia 1822 zmusiły go do rozwiązania zespołu; zdołał go jednak reaktywować już 9 grudnia t.r. Dla poratowania finansów wyjeżdżał z teatrem na występy do Krakowa (sierpień — październik 1820, odrzucił wówczas propozycję objęcia kierownictwa teatru krakowskiego; czerwiec-sierpień 1824 i 1829). W 1829 opracował projekt nowej organizacji teatru, finansowanego przez spółkę akcjonariuszy, zawiadującą instytucją za pomocą wyłonionego komitetu. Na tych zasadach działał teatr lwowski w 1830-1832 (komitetowi przewodniczył T. Wasilewski, dyrektorem pozostał Kamiński). Od 1832 teatr przeszedł na własność zespołu aktorskiego, na czele zespołowej dyrekcji stał Kamiński (do 28 marca 1842). W ufundowanym przez S. Skarbka w 1842 teatrze nowym Kamiński do 1848 zajmował stanowisko reżysera (w 1843-1846 razem z B. Dawisonem). W 1849-1854, mimo oficjalnego przejścia na emeryturę, pełnił funkcję „dramaturga" (z obowiązkiem dostarczenia teatrowi 6 sztuk rocznie). Jako aktor występował do 1830, później tylko sporadycznie.

W 1822 ubiegał się (bez powodzenia) o katedrę języka polskiego w Uniwersytecie Lwowskim.

W 1835-1848 był redaktorem *Gazety Lwowskiej* i *Rozmaitości*. W 1844 ogłaszał podobno recenzje teatralne (nie podpisane). Zyskał nazwę „ojca galicyjskiej sceny polskiej". Udostępnił swój teatr A. Fredrze (16 premier) i J. Korzeniowskiemu. Nadto stworzył pierwsze we Lwowie środowisko artystyczne, skupiające się wokół teatru. Interesował się filozofią i historią języka. Żoną jego była aktorka lwowska Apolonia z Sobotowskich. Zmarł 5 stycznia 1855 we Lwowie. Pochowany na cmentarzu Łyczakowskim.

TWÓRCZOŚĆ

1. Wiersz do publiczności lwowskiej w wilią Nowego Roku 1812. *Roczn. Teatru Pol. we Lw.* 1815.

2. Kłótnia przez zakład. Sceniczna fraszka w 1 akcie, z muzyką (K.) Lipińskiego. Wyst. Lw. 1812 lub 1813. Rkps Ossol. sygn. 11482/I. Fragm. *Roczn. Teatru Pol. we Lw.* 1814.

Wg komedii ros.: Sobolowa szuba.

3. Śpiewy do komedioopery w 1 akcie „Gaweł w piekle". Powst. 1813. Wyst. Lw. 30 stycznia 1814. Fragm. *Roczn. Teatru Pol. we Lw.* 1814.

Być może wg M. A. M. Désaugiers, M. F. D. d'Allarde: Jocrisse aux enfers, ou l'Insurrection diabolique. Przerobił A. F. Żółkowski.

4. Wiersze do opery krotochwilnej „Syrena z Dniestru", cz. I. (Muzyka: F. Kauer, S. Dawydow; do wierszy polskich: K. Lipiński). Wyst. Lw. przed 1814. Fragm. *Roczn. Teatru Pol. we Lw.* 1814.

Wg F. Kauer: Das Donauweibchen. Przerobił D. Jakubowicz.

5. Syrena z Dniestru, cz. II, czyli Terefere w tarapacie. Opera krotochwilna we 3 aktach, z niemieckiego przerobiona i oryginalnym tekstem powiększona... Powst. 1813 (?). Wyst. Lw. 21 marca 1814. Rkps Ossol. sygn. 1613/I s. 11-148.

Wg F. Kauer.

6. Rotmistrz ogrodnikiem. Komedia w 1 akcie. Wyst. Lw. przed 1814.

Wg A. F. Kotzebue.

7. Mieszczanin szlachcic, czyli Turcy na Wołyniu. Komedia w 5 aktach z muzyką, wierszem i prozą, naśladowana z francuskiego p. Moliera. Wiersz F. Kowalskiego, proza J. N. Kamińskiego. Wyst. Lw. 21 lutego 1814. Rkps Ossol. sygn. 10675/I.

8. Kantata w dzień Nowego Roku 1815. *Roczn. Teatru Pol. we Lw.* 1815.

9. Kantata w dzień imienin Najjaśniejszego Franciszka I, Cesarza Austriackiego, Króla Galicji i Lodomerii, d. 5 października 1814. *Roczn. Teatru Pol. we Lw.* 1815.

10. Jan z Paryża. Opera komiczna we 2 aktach, przez p. St. Just (Godard d'Aucour de Saint-Just) w francuskim, przez J. N. Kamińskiego i K. Łopuszańskiego w polskim języku napisana. Muzyka p. F. A. Boieldieu. Wyst. Lw. 24 maja 1815. Rkps Ossol. sygn. 10764/I s. 1-90. Fragm. *Roczn. Teatru Pol. we Lw.* 1815.

http://rcin.org.pl

11. Kantata w dzień imienin J. W. Piotra Goessa, b. Gubernatora Galicji i Lodomerii. *Roczn. Teatru Pol. we Lw.* 1815.

12. Zabobon, czyli krakowiacy i górale. Zabawka dramatyczna ze śpiewkami, w 3 aktach. (Muzyka: K. Kurpiński). Powst. 1815. Wyst. W-wa 16 czerwca 1816. Wyd. Lw. 1821 (z przedmową autora). Wyd. nast.: W-wa 1859; Tarnów 1881 *Bibl. Uniwersalna Arcydzieł Pol. i Obcych*; Lw. (1885) *Bibl. Mrówki* 196-197; Poz. 1886; Złoczów 1906 *Bibl. Powsz.* 242-243.

Rkpsy: 1) prawdopodobnie autograf z licznymi poprawkami autora, egz. do druku wyd. 1. Bibl. Uniw. we Lw. sygn. 319/II; 2) Zabobon, czyli krakowiacy i górale. Opera w 2 aktach. We Lwowie 1815. Z dedyk. „Do autora pierwszej części Krakowiaków". Egz. Teatru Nar. z obsadą, skreśleniami tekstu. Bibl. Nar. BOZ sygn. 1015; 3) Bibl. Teatru Śląskiego w Kat. sygn. 5612; 4) Tekst oraz fragm. partytury. Ossol. sygn. 10845/I.

Przekł. niem.: J. A. Gleich: Die Drachenhöhle Ländliche. (Muzyka: W. Müller). 1829.

13. Odpowiedź na krytykę „Emilii Galotti" w nrze 196 (Gaz. Lw.) umieszczoną. *Gaz. Lw.* 1816 nr 202.

14. Kantata napisana przez... dyrektora teatru polskiego, a śpiewana przez aktorów polskich dnia 18 lipca w obecności Najjaśniejszego Cesarstwa Ichmość Austriackich w teatrze lwowskim. *Rozmaitości* (Lw.) 1817 nr 16.

15. Helena, czyli hajdamacy na Ukrainie. Dramat w 5 aktach. Wyst. Lw. 20 grudnia 1819. Rkps Centralnego Państw. Arch. Hist. we Lw. (Zbiór Tow. Nauk. Szewczenki sygn. C.N. 309/3c).

Wg T. Koerner: Hedwig.

16. Mądry po szkodzie. Powiastka. *Rozmaitości* (Lw.) 1822 nr 4.

17. Artykuł nadesłany. (O krytyce teatralnej). *Rozmaitości* (Lw.) 1822 nr 28.

18. Głos boleści na skon Franciszka barona Hauera, gubernatora Galicji, przez... *Rozmaitości* (Lw.) 1822 nr 138 i wyd. osob. Lw. (1822). Wyd. nast. zob. poz. 27.

19. Książęta Mazowieccy, czyli dolina czarów. Romantyczna komedia w 5 aktach wierszem i prozą, podług niemieckiego naśladowana... Powst. 1824 (1834?). Rkps Bibl. Czart. sygn. II 4972.

20. Twardowski na Krzemionkach. Krotochwila czarodziejska we 3 aktach, z powieści gminnej dla teatru lwowskiego w kwietniu 1825 napisana... Wyst. Lw. 1825 (pt. Twardowski na Krzemionkach, czyli Złotomir i Lubowida). Rkps Ossol. sygn. 4666/III.

21. Twardowski tegoczesny, czyli diabeł na Krzemionkach. Komedia w 4 aktach. Rkps Bibl. Teatru Śląskiego w Kat. sygn. 732.

22. Szlachta czynszowa, czyli kłótnia o wiatr. Komedioopera w 1 akcie. Wyst. Lw. 1825. Rkpsy: Bibl. Teatru Śląskiego w Kat. sygn. 699 i 1708; Ossol. sygn. 10472/I (egz. dat. 1877 z adnotacją: muzyka hr. Tarnowskiego).

23. Bolesław Śmiały, mieszkaniec przepaści, czyli dziewica (skreślone: z monasteru) w górach Karynckich. Romantyczne melodrama w 3 aktach, które poprzedzi bitwa pod Karpatami. Prolog w 1 akcie... Powst. 1825 (1826?). Wyst. Lw. 28 czerwca 1826 (pt. Bolesław Śmiały, czyli dziewica w górach Karynckich). Rkps Ossol. sygn. 1054/I. (Adnotacja cenzury z 8 czerwca 1826).

Wg powieści Ch. V. d'Arlincourt: Le Solitaire.

24. Kominiarz i młynarz, czyli zawalenie się wieży. Komedioopera w 1 akcie. Powst. 1826. Wyst. Lw. 1827 (?). Wyd. Poz. 1898 *Naród sobie* 14. Wyd. nast.: Poz. 1908; Poz. 1930.

Rkpsy: Bibl. Teatru Śląskiego w Kat. sygn. 1962; Bibl. Czart. sygn. II 5012 (pt. Młynarz i kominiarz. Krotochwila w 1 akcie).

25. Pieśń z powodu uroczystości założenia kamienia węgielnego na Dom Radny... miasta Lwowa d. 21 października 1827. (Lw. 1827). Wyd. nast. zob. poz. 27.

26. Sonety. Lw. 1827.

Dedyk. Augustowi Długoszowi Lobkowiczowi.

Przekł. niem.: Die Sonetten. 1840.

27. Przekłady i ulotne wiersze. T. 2. Lw. 1828.

Dedyk. Wincentemu Kopystyńskiemu.

Zawartość m.in.: poz. 18, 25; Przekłady poz. 31, fragm. poz. 32 i 37; Tempe (z J. P. Uza); Do autora pierwszej części „Krakowiaków"; Kantata w dzień Imienin Naj. Cesarza Austrii; Wiersz do ks. Metternicha.

Autograf „Wiersza z powodu szczęśliwego ozdrowienia Jaśnie Oświeconego Książęcia Jego Mości Klemensa Wacława Lotar de Metternich Winneburg podczas bytności tegoż we Lwowie" w Bibl. Uniw. Lw. sygn. 808/III.

28. Hymn śpiewany przez aktorów sceny polskiej w wigilię urodzin Najjaśniejszego Cesarza i Króla Galicji i Lodomerii, napisany przez... Lw. 1828.

29. Skalmierzanki, czyli koniki zwierzynieckie. Komedioopera w 3 aktach. Powst.

http://rcin.org.pl

1828. Wyst. Lw. 13 lutego 1830. Wyd. W-wa 1863. Wyd. 2. Poz. 1905 *Naród sobie* 101. (Z muzyką Baschnego).

Rkpsy: 1) Szkalmierzanki. Opera w 3 aktach. Prawdopodobnie autograf. Bibl. Teatru Śląskiego w Kat. sygn. 678. (Adnotacja cenzury z 13 lutego 1831); 2) Ossol. sygn. 11061/I (kopia z 1873); 3) Bibl. Teatru im. Słowackiego w Kr. sygn. 209.

Przekł. niem.: Die Mädchen von Skalmierz. B. m. r.

30. Krótka treść o początkach i stanie teatru polskiego we Lwowie. Powst. 1829. Wyd. B. Czarnik. *Spr. z Czynności Zakładu Nar. im. Ossol. za r. 1890* i odb.

31. Kosynier, czyli Antek spod Racławic. Komedioopera w 1 akcie. Powst. 1829. Wyd. W-wa 1831.

32. Burmistrz zapieczętowany. Krotochwila w 2 aktach, przez... przerobiona. Wyst. Lw. przed 1830.

33. Lwowianka, królowa Golkondy, czyli Finfa w obrotach. Krotochwila ze śpiewkami i chórami, w 3 aktach, dla sceny lwowskiej przez... napisana. Powst. 1829. Wyst. Lw. 25 stycznia 1830. Rkps Ossol. sygn. 5202/I.

Wg Treitschle: Aline, Königin von Golkonda. Treitschle przełożył (przerobił?) z J. B. C. Vial, E. G. Favières: Aline, reine de Golconde.

15 kwietnia 1822 odbyła się we Lwowie premiera opery: Alina, królowa Golkondy. Chyba przekład z Treitschle'a. Być może tłumaczył Kamiński, a dopiero potem przerobił na „Lwowiankę". Zob. też Hebdowski K., Twórczość poz. 6.

34. Czy nasz język jest filozoficzny? *Haliczanin*. T. 1. Lw. 1830 s. 71-108.

35. Wywód filozoficzności naszego języka. *Haliczanin*. T. 2. Lw. 1830 s. 108-164.

36. Myśli o umnictwie dramatycznym. *Haliczanin*. T. 2. Lw. 1830 s. 233-254.

37. Taraban, mały dobosz. Komedioopera w 1 akcie, z francuskiego przerobiona... Powst. 1831. Wyst. Lw. 4 grudnia 1839. Rkps Bibl. Czart. sygn. I 5149.

Wg E. A. Scribe.

38. Wybór piosenek z części trzeciej „Krakowiaków i górali". *Rozmaitości* (Lw.) 1832 nr 3. Wyd. nast.: Kilka śpiewów ze szkicu do trzeciej części... zob. poz. 51.

Cz. 2 (zob. poz. 12) i 3 „Krakowiaków i górali" jest kontynuacją „Cudu mniemanego" Bogusławskiego. Okolicznościowe kuplety do utworu Kamińskiego pisali różni autorzy. Wyd.: T. Skalski w: Kuplety z operetek... „Krakowiacy i górale", śpiewane we Lwowie i Krakowie... Kr. 1885; A. Szczepański w: Kuplety z opery „Krakowiacy i górale"... Wiedeń 1892. (Tekst pol. i niem.).

39. Lunatyk, czyli sześć wieczorów kasztelana. *Rozmaitości* (Lw.) 1832 nr 39-42. Przedr. zob. poz. 43.

40. Hymn błagalny o długie panowanie Najj. Cesarza i Króla Franciszka I, d. 4 października 1834. B. m. r.

41. Dlaczego? Komedia w 2 aktach. Wyst. Lw. 15 grudnia 1834. Rkps Bibl. Teatru Śląskiego w Kat. sygn. 1206 (współoprawne z poz. 67).

42. Wiersz na ukończenie wieży ratuszowej miasta Lwowa. Dnia 2 października 1835. B. m. r.; *Rozmaitości* (Lw.) 1835 nr 40. Przedr. zob. poz. 51.

43. Haliczanka, czyli zbiór nowszy wierszy. Lw. 1835.

Dedyk. Walentemu Chłędowskiemu.

Zawartość m.in.: Bajazzo (rkps Instytutu Lit. Ukraińskiej Akad. Nauk, Kijów, sygn. 3/3107); Czerwony płaszcz (powieść); Skutki przestrachu (powiastka); Wiersz w dzień Nowego Roku; poz. 39, 44; Przekłady poz. 42.

Por. poz. 51.

44. Pan Piotr z Podlasia. Przypadek na odpuście. (Poemat). Wyd. w poz. 43. Wyd. nast.: wyd. osob. Lw. 1848; zob. poz. 54; Lw. 1881 *Bibl. Uniwersalna Arcydzieł Pol. i Obcych*. (Tu razem: „Poezje" F. Morawskiego).

45. Tetera. Powieść zaporoska. Podług rosyjskiego. *Rozmaitości* (Lw.) 1835 nr 50.

46. Król żołędny, czyli szuler i grabarz. Melodramat w 6 aktach p. A. Varry (A. Varin) i J. Schik... przerobiona (!). 1839. (Muzyka: H. Proch). Wyst. Lw. 18 lutego 1839. Rkpsy: Ossol. sygn. 10573/I; Bibl. Czart. sygn. II 5122 (pt. Król żołędny, czyli szuler i grabarz. Dzieło sceniczne w 5 aktach, 6 odsłonach).

47. Powitanie. Obraz narodowego życia, z okazji wizyty we Lwowie Arcyksięcia Franciszka Karola. Wyst. Lw. 25 września 1839.

48. Niebezpieczna ciotunia. Komedia w 4 aktach z prologiem. Wyst. Lw. 3 stycznia 1840.

Wg L. A. Albini.

49. Kilka scen z biura dziennikarza. (Fragm. dramatu). Deklamowany Lw. 12 lipca 1841. Wyd. zob. poz. 51.

50. Myśl przy zaprowadzeniu do nowo wystawionego budynku dla szkoły głuchoniemych etc., datkiem... arcyksięcia Ferdynanda d'Este... uposażonej. Lw. (1841); *Rozmaitości* (Lw.) 1841 nr 40. Przedr. zob. poz. 51.

51. Zbiór niektórych poezji... Jako dalszy ciąg „Haliczanki". *Gołąb pożaru*. (Album

http://rcin.org.pl

wyd... na korzyść pogorzelców miasta Rzeszowa). Lw. 1843; toż wyd. nast. (tyt.) Lw. 1862.

Zawartość m.in.: Do W(incentego) K(opystyńskiego) o tłumaczeniu; poz. 38, 42, 49, 50; Przekłady poz. 54.

Pierwodr. niektórych zebranych tu utworów ogł. *Rozmaitości* (Lw.) 1840-1841.

52. Dziwak z uprzedzenia, czyli staroświecczyzna i postęp czasu. Szkic dramatyczny, komiczno-krotochwilny, w 4 aktach, ze śpiewkami i obrazem. Wyst. Lw. 6 lipca 1849. Rkpsy: 1) najpewniej autograf z teatru lw. w Ossol. sygn. 11300/I; 2) Bibl. Teatru Śląskiego w Kat. sygn. 1140; 3) Dziwak z uprzedzenia, czyli postęp czasu albo staroświecczyzna. Szkic dramatyczny ze śpiewami w 4 aktach. Bibl. Teatru im. Słowackiego w Kr. sygn. 881. (Adnotacja cenzury kr. z 12 grudnia 1870); 4) Dziwak z uprzedzenia, czyli staroświecczyzna i postęp czasu. Krotochwila ze śpiewami i tańcami, w 4 aktach. Bibl. Teatru Pol. w Poz. sygn. R. 1102. (Adnotacja cenzury warsz. z 4 (9?) stycznia 1878); 5) Staroświecczyzna, czyli postęp czasu. Komedia ze śpiewami, w 4 aktach, 5 odsłonach. Bibl. Teatru im. Słowackiego w Kr. sygn. 882. (Tekst przepisany z rkpsu 3).

Wg A. Bäuerle: Rococo.

53. Ostre wychowanie i miłość macierzyńska. Drama w 1 akcie, podług niemieckiego p. (Ch.) Birch-Pfeiffer przepolszczona dla sceny lwowskiej... Wyst. Lw. 19 listopada 1849. Rkps Ossol. sygn. 10040/I.

54. Zbiór wierszów wesołych. Lw. 1849.

Zawartość m.in.: poz. 44.

55. Czy to we śnie, czy na jawie, czyli ostatnia rola aktorki. Krotochwila w 2 aktach. Podług niemieckiego dla sceny lwowskiej przerobiona... Wyst. Lw. 1850. Rkps Ossol. sygn. 10586/I.

Wg F. Keller: Ein Traum, kein Traum oder der Schauspielerin letzte Rolle.

56. Kwiaty z błoń wesołości. Sceniczne widowisko w 7 oddziałach, z nowych i ulubionych dzieł dramatycznych i muzykalnych ułożone. Wyst. Lw. 3 lipca 1850.

57. Wesele na Podgórzu. Krotochwila w 1 akcie, ze śpiewami, tańcami i obrazem. Wyst. Lw. 18 sierpnia 1850.

58. Dwanaście dziewcząt pod bronią. Krotochwila ze śpiewkami, w 1 akcie, podług francuskiego... napisana, z muzyką rozmaitych autorów. Wyst. Lw. 6 listopada 1850.

Najpewniej wg L. Angely: Siedm dziewcząt pod bronią, przeł. przez Kamińskiego. Zob. Przekłady poz. 40.

59. Bracia Strawińscy. Dramat w 5 oddziałach, według powieści Henryka Rzewuskiego „Listopad, czyli bracia Strawińscy". Wyst. Lw. 27 czerwca 1851.

Inny tyt.: Listopad.

60. Dusza uważana jako myśl, słowo i znak. Psychologiczno-etymologiczne poszukiwanie. Lw. 1851.

61. Książka do czytania na klasę drugą c.k. szkół ludowych. Wiedeń 1852.

62. Książka do czytania na klasę trzecią szkół głównych. Wiedeń 1852.

63. Helikon i uroczystość na dolinie Tempe. Obraz w 3 przemianach. Wyst. Lw. 23 czerwca 1852.

64. Lewater sędzia. Komedia w 2 aktach, z francuskiego przez Rudolfa Genée, dla tutejszego teatru na polski język... wolno przełożona. Wyst. Lw. 1853. Rkps Ossol. sygn. 10158/I.

65. Cicha woda brzegi rwie! Szkic z obrazu życia w 5 aktach a 6 oddziałach oryginalnie napisany. Wyst. Lw. 27 czerwca 1853.

Wg Der Spekulant und sein Schwiegersohn.

66. Diabeł w zalotach, czyli zaręczyny Beliala. Widowisko sceniczne w 3 aktach, ze śpiewami i tańcami, przerobiona (!) z niemieckiego... Wyst. Lw. 11 września 1853. Rkpsy: 1) Ossol. sygn. 11032/I i 11081/I; 2) Podróż na wesele, czyli diabeł w zalotach. Bibl. Teatru Śląskiego w Kat. sygn. 4134. (Adnotacja cenzury ros. z 1876); 3) Bibl. Czart. sygn. 5055; 4) Diabeł w zalotach. Sztuka czarodziejska w 3 aktach. Bibl. Teatru im. Słowackiego w Kr. sygn. 801.

Wg A. G. Meissner: Der Liebesteufel oder Alchymist.

67. Po angielsku. Komedia w 1 akcie, podług C. A. Gaerner napisana... Powst. 1854. Rkps Bibl. Teatru Śląskiego w Kat. sygn. 1206 (współoprawne z poz. 41).

68. Przymuszone związki, czyli herszt opryszków karpackich. Dramat w 5 aktach..., z powieści gminnej oryginalnie napisany. Rkps Bibl. Czart. sygn. II 4934.

69. Wójt sędzia prezydujący, czyli sprawa w Osiecku. Krotochwila ze śpiewkami, w 1 akcie. Z komedii francuskiej przerobił...

Inform. L. Bernacki: J. N. Kamiński. 1777-1855. Lw. 1911.

70. Zdrajca kraju.

Inform. L. R. (Estreicher): J. N. Kamiński. *Postęp* 1861 z. 5.

http://rcin.org.pl

Nadto artykuły i drobne utwory ogł. w czasopismach i zbiorach: *Rozmaitości* (Lw. 1821-1848; tu: wiersze, fraszki, powiastki, przekłady), *Haliczanin* (Lw. 1830 t. 1-2; tu: Myśl pod krzyżem, wiersz), *Lwowianin* (1842; tu: Mowa... miana do publiczności dnia 18 marca 1842 r. przy ostatnim przedstawieniu scenicznym polskim w miejskim teatrze. Nr 4 s. 136).

Wiele wierszy przedr. w antologiach, m.in.: W. Bełza w: Ojczyzna w pieśniach poetów polskich. Lw. 1901 (tu wiersze patriotyczne: Polak nie sługa; Przekłady poz. 55; Do wolności), J. Tuwim w: Księga wierszy polskich XIX w. T. 1. W-wa 1956, P. Hertz w: Zbiór poetów polskich XIX w. Ks. 1. W-wa 1959.

P r z e k ł a d y

1. Inkle i Jaryko. Sztuka w 1 akcie. Wyst. przez uczniów gimnazjum we Lw. przed 1796.

Prawdopodobnie przekład (może przeróbka?) tragedii Inkle und Yaryko (Augsburg 1777) lub dramatu pod tym tyt., przerobionego z ang. przez F. L. Schrödera (Schwerin 1794).

Inform. H. Skimborowicz: Literaci i artyści polscy zmarli w ubiegłym roku. *Gaz. Warsz.* 1856 nr 28; J. N. Kamiński. *Nowiny* 1855 nr 5.

2. L. Da Ponte: Drzewo Diany. Opera komiczna. (Muzyka: J. Martini). Wyst. Lw. 1798.

3. Pustelnicy w lesie. Komedia. Z niemieckiego przełożona dla teatru Bogusławskiego we Lwowie. Wyst. Lw. przed 1799.

Inform. L. Bernacki: J. N. Kamiński. 1777-1855. Lw. 1911; K. W. Wójcicki: Życiorysy znakomitych ludzi. T. 2. W-wa 1851; L. R. (Estreicher): J. N. Kamiński. *Postęp* 1861 z. 5; Skimborowicz, jw.

4. Żal przed uczynkiem. Opera. Przełożona dla teatru Bogusławskiego we Lwowie. Wyst. Lw. przed 1799.

Inform. jw.

5. J. P. Richter (?): Proces, jaki rzadko się wydarza. Komedia w 3 aktach, z prawdziwej anekdoty z niemieckiego Richtera przełożona... 1803 (?) w Kamieńcu. Rkps Bibl. Teatru Śląskiego w Kat. sygn. 850.

6. A. F. Kotzebue: Edward w Szkocji, czyli noc prześladowanego. Historyczne drama w 3 aktach, podług p. Duval przez p. Augusta de Kocebue napisane, a... tłumaczone w Dubnie 20 Septembris 1804 roku. Rkps Ossol. sygn. 10178/I.

Adnotacja cenzury z 28 stycznia 1818.

A. F. Kotzebue przerobił dramat A. V. Pineux-Duval: Édouard en Écosse, ou la Nuit d'un proscrit.

7. F. J. de Soden: Aurora, czyli dziecko piekła. Drama w 5 aktach. Z niemieckiego... przełożona w Kamieńcu 1804. Rkps Ossol. sygn. 10183/I.

8. J. A. Törring Cronsfeld: Agniszka (!) Bernauer, czyli smutne zamęście. Tragedia w 5 aktach. Tłumaczona w Kamieńcu w Nowembrze (1804)... Rkps Ossol. sygn. 10770/I.

9. J. H. Zschokke: Karol XII pod Benderem (Karl der Zwölfte bei Bender). Drama historyczna w 5 aktach. Z niemieckiego 1804 tłumaczył...

Kamiński przeł. raczej dramę Zschokkego niż przeróbkę Ch. A. Vulpiusa: Karol XII pod Benderem, czyli Sitach Manni. Dramat w 4 aktach. Por. też: Gliński A., Przekłady poz. 4.

Inform. Bernacki, jw.

10. W. Shakespeare: Hamlet, królewicz duński. Tragedia w 5 aktach, w angielskim języku przez wiekopomnego Szekspira napisana, z niemieckiego zaś polskim piórem... przełożona. Minkowce 1805.

Egz. unik. w Bibl. Jagiel. sygn. 24944/I.

Przekł. z przeróbki F. L. Schrödera.

11. W. Shakespeare: Makbet. Tragedia z Szekszpara (!) w 5 aktach... 1805 w Kamieńcu. Rkps Ossol. sygn. 11306/I.

Przekł. z przeróbki Schrödera.

12. F. W. Ziegler: Wielkość duszy, czyli miłość ojczyzny Tyrolczyków. Komedia w 5 aktach... Wyst. Kamieniec 1805. Rkps Bibl. Teatru Śląskiego w Kat. sygn. 786.

13. Bratobójstwo, czyli Osmond graf Convai. Romantyczne drama w 5 aktach. Podług angielskiego z niemieckiego na polski język... przełożone 1806 roku w Kamieńcu. Rkps Ossol. sygn. 10008/I.

14. J. H. Zschokke: Jezuici i straszny nieznajomy. Dramat historycznej osnowy, w 5 aktach, przez sławnego Czokę w niemieckim, a na polski język... 1807 (w Odessie przełożony). Rkps Ossol. sygn. 11282/I.

15. J. M. Babo: Otto z Wittelsbachu, falcgraf bawarski (Otton von Wittelsbach). Tragedia w 5 aktach, z niemieckiego... na teatr odeski uszczuplona... w Odessie 1808.

Por. też: Gliński A., Przekłady poz. 9.

Inform. Bernacki, jw.

16. C. Goldoni: Łgarz, czyli prawdą świat przejdziesz. Komedia w 3 aktach... przełożona w Odessie 1808 roku. Rkps Ossol. sygn. 10054/I.

Adnotacja cenzury z 27 lutego 1836.

http://rcin.org.pl

17. Więźniowie z miłości. Komedia w 5 aktach. Z francuskiego na niemiecki, z niemieckiego na polski tłumaczył... Powst. 1809. Wyst. Lw. przed 1814.

Inform. Bernacki, jw.

18. A. F. Kotzebue: Beniowski na Syberii (Graf Benjowsky oder Verschwörung auf Kamtschatka). Drama w 5 aktach. Wyst. Lw. 1812 (?).

Inny tyt.: Osada na Kamczatce, czyli hrabia Beniowski.

Inform. Bernacki, jw.

A. F. Kotzebue przerobił prawdopodobnie sztukę A. V. Pineux-Duvala.

Por. też: GLIŃSKI A., Przekłady poz. 2.

19. G. Cords: Dwaj grenadierowie (Die beiden Grenadiere). Komedia w 3 aktach, z francuskiego na niemiecki, z niemieckiego na polski język przełożona... Powst. 1809. Wyst. Lw. przed 1814. Rkps Ossol. sygn. 10541/I.

Adnotacja cenzury z 3 października 1832, podpisał Hofmann.

Autorem oryginału franc.: J. Patrat. Por. też HEBDOWSKI K., Twórczość poz. 2.

20. F. W. Gotter: Medea. Melodrama w 1 akcie, z niemieckiego... przełożona. Powst. 1812. Wyst. Lw. przed 1815. Rkps Ossol. sygn. 10782/I.

Toż ok. 1785 przerabiał F. Zabłocki.

21. F. Holbein: Miryna, królowa Amazonek (Mirina, Königin der Amazonen). Poema dramatyczne w 3 aktach, z niemieckiego... Muzyka p. Girowetz, kapelmistrza nadwornego wiedeńskiego. Wyst. Lw. przed 1814. Rkps Ossol. sygn. 10204/I. (Brak III aktu).

22. J. H. Collin: Regulus. Tragedia w 5 aktach. Wyst. Lw. 1 kwietnia 1814.

Zob. też: GLIŃSKI A., Przekłady poz. 14; PĘKALSKI W., Twórczość poz. 51.

23. F. Kratter: Piotr Alexiewicz Pierwszy, car rosyjski, czyli dziewczyna z Marienburga. Drama w 5 aktach, z prawdziwej historii rosyjskiej napisana oryginalnie... Tłumaczona przez... dyr. teatrów lwowskich. Wyst. Lw. przed 1815. Rkps Ossol. sygn. 10086/I.

Adnotacja cenzury ros. z 1862, zakazująca grania w Kielcach.

24. A. F. Kotzebue: Zamieszanie (Der Wirrwarr). Komedia w 5 aktach. Wyst. Lw. przed 1816.

25. F. Schiller: Ideały (Die Ideale). Poemat. *Pam. Lw.* 1816 t. 2 s. 172-175. Wyd. nast. zob. poz. 31 (i jej wyd. nast.).

26. F. Schiller: Rękojmia (Die Bürgschaft). Ballada. Deklamowana w teatrze lwowskim 9 czerwca 1816. Wyd. zob. poz. 31 (i jej wyd. nast.).

Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 2965.

27. F. Schiller: Nurek. Poemat. Deklamowany w teatrze lwowskim 9 czerwca 1816. Wyd. zob. poz. 31 (i jej wyd. nast.).

28. W. Shakespeare: Król Lear. Tragedia w 5 aktach... z prologiem. Wyst. Lw. 2 grudnia 1816. Rkps Ossol. 10036/I.

Przekł. z przeróbki Schrödera.

29. P. Corneille: Cyd. Tragedia w 5 aktach. Wyst. Lw. 3 marca 1817. Rkps Bibl. Akademii Nauk USRR Lw., Zbiór Baworowskich sygn. 850/II (odpis z egz. teatr. z poprawkami i podpisem J. N. Kamińskiego).

30. F. Schiller: Pieśń o dzwonie. Lw. 1818. Wyd. nast.: zob. poz. 31 (i jej wyd. nast.); *Bibl. Konwersacyjna* t. 3 (1830); Lw. 1895; Lw. 1904.

31. F. Schiller: Ballady i pieśni. Lw. 1818 (tekst pol. i niem.). Wyd. nast.: Wiedeń 1820 rozszerz. zob. Twórczość poz. 27 (tu m.in. poz. 25, 26, 27, 30, fragm. poz. 32, ponadto: Hymn do radości, Rezygnacja, Rękawiczka, Życie bogów. Ułomek). Wiele utworów przedr. w: F. Schiller: Dzieła poetyczne i dramatyczne. T. 1. Lw. (1885); toż. T. 1. Stanisławów (1906); toż pt. Dzieła wybrane. T. 1. W-wa 1958; nadto w wielu drobniejszych polskich zbiorkach poezji Schillera.

32. F. Schiller: Don Karlos. Tragedia w 5 aktach. Fragm. (pt. Ułomek tragedii Don Karlos) zob. Twórczość poz. 27.

33. F. Schiller: Zbójcy. Tragedia w 5 aktach. Wyst. Lw. 5 listopada 1819. Rkps Bibl. Teatru Śląskiego w Kat. sygn. 801. (Dat.: 1864; zapewne odpis z rkpsu wcześniejszego).

34. A. F. Kotzebue: Wielowiedz (Wszystkowiedz). Komedia w 5 aktach. Powst. październik 1819. Wyst. 1821. Rkps Bibl. Nar. sygn. 987.

Przekł. przypisywany również L. A. Dmuszewskiemu i A. F. Żółkowskiemu.

35. Servasin: Aladyn, czyli nic więcej, jak tylko, co najpotrzebniejsze. Opera w 1 akcie, podług powieści p. Servasin z francuskiego dla lwowskiego teatru przełożona... z muzyka p. Girowetz. Wyst. Lw. 10 grudnia 1819. Rkps Ossol. sygn. 10759/I.

36. A. F. Kotzebue: Zwierciadło. Komedia w 1 akcie. Wyst. Lw. 20 marca 1820.

37. P. Calderón de la Barca: Otwarta tajemnica. Komedia w 3 aktach. Wyst. Lw.

http://rcin.org.pl

1824. Fragm. *Rozmaitości* (Lw.) 1824 nr 20; zob. Twórczość poz. 27 (s. 110-113: Wyjątki z komedii Kalderona pod nazwiskiem „Głośna tajemnica").

Przekł. z przeróbki J. W. Lembert: Das öffentliche Geheimnis.

38. M. E. G. Théaulon, C. Ménissier: Dower i Kalet, czyli wet za wet (Douvre et Calais, ou partie et revanche). Komedia ze śpiewkami z francuskiego... we 2 aktach przełożona... (1824). Rkps Ossol. sygn. 10163/I.

39. A. Moreto: Donna Diana, czyli miłość i duma (El desden con el desden). Komedia w 3 aktach. Wyst. Lw. 1825.

Przekł. z przeróbki C. A. West (pseud., właść.: J. Schreyvogel): Donna Diana.

40. L. Angely: Siedm dziewcząt pod bronią (Sieben Mädchen in Uniform). Krotochwila w 1 akcie z muzyką różnych kompozytorów przetłumaczona z francuskiego. Wyst. Lw. 6 stycznia 1826. Wyd. W-wa 1835 *Teatra Warsz. Oddz. II* cz. 6.

Por. Twórczość poz. 58.

Angely przełożył (przerobił?) wodewil A. d'Artois, M. E. G. Théaulon: Les Femmes soldats, ou la forteresse mal défendue.

41. P. Calderón de la Barca: Lekarz swojego honoru. Trajedia w 5 aktach, z dzieł... dla teatru polskiego przerobiona. Lw. 1827. (Dedyk. „Obywatelom Galicji w hołdzie wdzięczności z głębokim uszanowaniem poświęcona..."). Wyd. nast. Poz. 1881.

Rkps Ossol. sygn. 10081/I.

Przekł. z przeróbki niem. C. A. West: Don Gutierre.

42. Tatzauer: J.O. Księciu JMci August. Longinowi Lobkowiczowi... kantata, tłumaczona z niemieckiego..., z muzyką Basznego. Lw. 1830. Toż pt. Kantata na obchód ozdrowienia i szczęśliwego powrotu do Galicji J.O. Książęcia Jmci Augusta Longina Lobkowicza. *Rozmaitości* (Lw.) 1830 nr 44. Przedr. zob. Twórczość poz. 43.

43. E. A. Scribe, E. Mazères: Duma w kuchni. Komedioopera w 1 akcie. Powst. ok. 1832. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 7357.

Adnotacja cenzury austriackiej.

44. Adela (Adélie, ou les faux aveugles). Komedia w 1 akcie. Powst. 1833. Rkps Ossol. sygn. 10578/I.

Adnotacja cenzury austriackiej z marca 1833.

45. I. Lambinon: Gustaw, wychowaniec lasów Dalekarlijskich. Dramat w 3 aktach... Wyst. Lw. 7 października 1833. Rkps Ossol. sygn. 11399/I.

46. M. Guyot de Merville: Juan Murillo, czyli zbrodnia i odgłos sumienia. Dramat w 5 oddziałach... Wyst. Lw. 16 grudnia 1833. Rkps Ossol. sygn. 11278/I.

47. L. A. Albini: Sztuka i natura. Komedia w 4 aktach. Przeł. zapewne w 1834.

48. F. Schiller: Dwaj Pikkolominiowie. Rzecz w 5 aktach... Lw. 1834. (Dedyk. Wincentemu hr. Łodzia Ponińskiemu). Wyd. nast.: zob. poz. 51; F. Schiller: Dzieła poetyczne i dramatyczne. T. 2. Lw. (1885); toż t. 3. Stanisławów (1906); F. Schiller: Dzieła wybrane. T. 2. W-wa 1958.

49. J. L. Deinhardstein: Garyk w Bristolu. Komedia w 4 aktach. Wyst. Lw. 12 listopada 1834.

50. J. Sheridan Knowles: Marianna, czyli mogiła ojca. Dramat w 5 aktach. Tłumaczył..., grudzień 1834. Wyst. Lw. 3 kwietnia 1835.

51. F. Schiller: Wallensztajn. Poemat dramatyczny. (Trylogia). Przekł... Cz. 1-2. Lw. 1837. Wyd. nast. w: F. Schiller: Dzieła poetyczne i dramatyczne. T. 2. Lw. (1885); toż. T. 3. Stanisławów (1906); F. Schiller: Dzieła wybrane. T. 2. W-wa 1958.

Rkpsy: Bibl. Akad. Nauk USRR Lw. (Zbiór Baworowskich sygn. 1279/I, egz. z arch. cenzury); Bibl. Teatru Śląskiego w Kat. sygn. 5389.

Części trylogii: Prolog; I. Obóz Wallensztajna; II. Dwaj Pikkolominiowie (zob. poz. 48); III. Śmierć Wallensztajna (pierwodr. fragm. *Rozmaitości* (Lw.) 1836 nr 44, 56).

52. M. N. Balisson de Rougemont: Leon, czyli syn nieznanych rodziców (Léon). Dramat w 5 aktach... Przedstawiony po raz pierwszy w Paryżu na teatrze de la Porte Saint-Martin 1836, a na scenie lwowskiej przez towarzystwo artystów francuskich odegrany w 1840. Rkps Ossol. sygn. 10051/I.

53. A. Arago, J. Marty: Wybuch śmiechu, czyli piętno hańby. Dzieło sceniczne w 3 aktach... Powst. 1841 (?). Wyst. Lw. 5 stycznia 1842. Rkps Bibl. Czart. sygn. II 5169.

54. H. von Maltitz (H. von Kleucke): Jeździec artysta. Poemat. W teatrze lwowskim deklamował Dawison 1 lipca 1841. Wyd. zob. Twórczość poz. 51.

55. J. Mosen: Ostatnich dziesięciu z czwartego pułku. (Lw. 1848). Inny tyt.: Pułk czwarty.

56. L. Feldmann: Radca izby obrachunkowej i jego córki (Der Rechnungsrat

http://rcin.org.pl

und seine Töchter). Komedia w 3 aktach. Powst. 1849.

57. F. Hebbel: Judyth, czyli oblężenie Bethulii. Trajedia w 5 aktach... dla sceny lwowskiej w czerwcu 1849 (przełożona). Rkps Ossol. sygn. 11180/I.

58. Ch. Birch-Pfeiffer: Matka i córka. Komedia w 4 aktach... Powst. 1849.

Inform. Bernacki, jw. poz. 3.

59. Córki na wydaniu. Komedia w 3 aktach, z niemieckiego... Powst. 1849. Wyst. Lw. 1 stycznia 1851.

60. F. Soulié, T. Dehay: Wywołaniec (Le Proscrit). Dramat w 5 aktach... Wyst. Lw. 25 stycznia 1850. Rkps Bibl. Czart. sygn. 5178.

61. Wielka inkwizycja. Dramat historyczny z ewolucjami, tańcami, w 5 aktach. Wyst. Lw. 19 kwietnia 1850. Rkps Bibl. Czart. sygn. 5186.

62. Faustyn I, cesarz Haity. Krotochwila w 4 aktach z przygrywką: Europą znudzeni. Wyst. Lw. 11 października 1850. Rkps Ossol. sygn. 11260/I.

63. E. Raupach: Homeopata i alleopata, czyli doktor i aptekarz. Krotochwila w 3 aktach... Wyst. Lw. 14 lutego 1851. Rkps Ossol. sygn. 10199/I.

64. F. Kaiser: Przerachował się! Obraz oryginalny charakterów, ze śpiewkami, w 3 aktach. Wyst. Lw. 28 września 1851.

65. J. Kolar: Monika. Tragedia w 3 aktach. Wyst. Lw. 12 listopada 1851.

Przekł. z przeróbki niem. J. Philippa.

66. J. Sandeau: Helena de Seiglière. Komedia w 4 aktach... Powst. 1852. Rkps Ossol. sygn. 101/I.

Przekł. z przeróbki niem. Bernarda.

67. E. A. Scribe, G. M. J. B. Legouvé: Wojna kobiet, czyli walka o miłość. Komedia w 3 aktach. Wyst. Lw. 1852. Rkps Bibl. Teatru Śląskiego w Kat. sygn. 750.

68. M. Warner: Żona stangreta. Komedia w 1 akcie. Wyst. Lw. 12 stycznia 1853.

69. A. M. B. Gaudichot-Masson: Żebraczka. Dramat w 5 aktach. Wyst. Lw. styczeń 1853.

70. V. Prix: Życie bliźniaków, czyli koleje losu. Dramatyczny obraz. Wyst. Lw. 13 marca 1853.

71. F. P. Dumanoir, A. F. d'Ennery: Chata wuja Tomasza. Dramat w 5 aktach. Wyst. Lw. 20 stycznia 1854.

72. A. Anicet-Bourgeois, A. M. B. Gaudichot-Masson: Podrzutki. Dramat w 7 krótkich oddziałach. Wyst. Lw. 8 lutego 1854.

73. A. Anicet-Bourgeois, F. P. Dumanoir: Czarny lekarz. Dramat w 3 oddziałach, 5 aktach. Wyst. Lw. 30 czerwca 1854.

74. J. F. A. Bayard, M. E. G. Théaulon: Matka debiutantki, czyli przed- i zakulisowe sceny. Obraz dramatyczny z życia aktorki, w 5 oddziałach... Wyst. Lw. 1854. Rkps Ossol. sygn. 10223/I.

Przekł. z przeróbki niem.: Der Vater der Debütantin oder doch dargesetzt.

75. M. F. Soulié, M. H. A. Bossange (pseud. Nemo): Człowiek z wielkiego świata i skutki obłąkanej miłości. Drama w 5 aktach... Wyst. Lw. 1854. Rkps Ossol. sygn. 5070/I.

76. Hymn ludu. Na melodię Haydena (!). Lw. 1854.

77. F. Schiller: Wilhelm Tell, czyli oswobodzenie Szwajcarii. Dramat w 5 aktach. Lw. 1880 *Bibl. Mrówki* 82-83. Wyd. nast.: F. Schiller: Dzieła poetyczne i dramatyczne. T. 2. Lw. (1885); wyd. osob. Złoczów 1903; F. Schiller: Dzieła... T. 6. Stanisławów (1906); wyd. osob. W-wa 1911 *Bibl. Uniw. Lud. i Młodzieży Szk.* 157, tož wyd. 2 W-wa 1925; W-wa 1958 *Bibl. Szk.*; F. Schiller: Dzieła wybrane. T. 3. W-wa 1958.

78. A. Dumas, L. Lhérie (Brunswick): Lird z Dumbicki (albo: Laird z Dumbiki). Komedia w 5 aktach. Rkps Ossol. sygn. 11322/I.

79. J. Engel(?): Przypowieści naukowe dla aktorów (Ideen zu einer Mimik).

Inform. F. Jaworski: Lwów stary i wczorajszy. (Szkice i opowiadania). Lw. 1911.

Listy i materiały

1. Do A. Fredry 2 listy — z 25 kwietnia 1825 i 28 lutego 1833. Ogł. S. Schnür-Pepłowski: Z papierów po Fredrze. Przyczynek do biografii poety. Kr. 1899. List z 28 lutego ogł. także E. Kucharski: Chronologia komedii i niektórych pomniejszych utworów A. Fredry. *Rozpr. AU Wydz. Filol.* t. 61 (1933).

2. Do G. Pawlikowskiego z 14 lipca 1826. Ogł. L. Bernacki: J. N. Kamiński. 1777-1855. Materiały do biografii Kamińskiego i dziejów teatru polskiego we Lwowie. *Stulecie Gaz. Lw. 1811-1911.* T. 1 cz. 2. Lw. 1911 i odb.

3. Do H. Rzewuskiego z 1829. Rkps Ossol. sygn. 5997/II.

4. Do T. Wasilewskiego 2 listy — z 1829 i z 1830. Rkps Ossol. sygn. 3230/II. Ogł.

http://rcin.org.pl

B. Czarnik: Z życia J. N. Kamińskiego. *Ateneum* 1890 t. 4 z. 2 i odb. (W-wa 1891); list z 1829 ogł. nadto B. Czarnik. *Spr. z Czynności Zakładu Nar. im. Ossol. za r. 1890* i odb.

5. Do Adama Zamoyskiego z 1844. Ogł. K. Estreicher: Teatra w Polsce. T. 3. Kr. 1879 s. 461-475, toż wyd. 2 W-wa 1953.

6. Wyimek z listu do W. Chł.(ędowskiego) b.d. (sprzed 1846). Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 716 k. 34-36.

7. Do nieznanego adresata list w jęz. niem. (1849/50). Ogł. M. Rulikowski: Autobiografia J. N. Kamińskiego. *Ruch Lit.* 1926 z. 10.

8. Do B. Zaleskiego z 13 grudnia 1852. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 9202/III.

9. Do K. Szajnochy b. d. Rkps Ossol. sygn. 6518/I.

10. Świadectwo ukończenia gimnazjum z 1796. Ogł. W. Hahn: Do biografii J. N. Kamińskiego. *Ruch Lit.* 1929 nr 8 s. 252.

11. Wspomnienia. Fragm. *Afisz Teatr.* 1873 nr 148. Przedr.: K. Estreicher, jw. poz. 5, s. 155-159.

INDEKS TYTUŁÓW

(Cz — Czasopisma, L — Listy i materiały, P — Przekłady, T — Twórczość, U — Uwagi)

Adela P-44
Agniszka Bernauer, czyli smutne zamęście (J. A. Törring Cronsfeld) P-8
Aladyn, czyli nic więcej, jak tylko, co najpotrzebniejsze (Servasin) P-35
Artykuł nadesłany (O krytyce teatralnej) T-17
Aurora, czyli dziecko piekła (J. de Soden) P-7
Autobiografia L-7
Bajazzo T-43
Ballady i pi śni (F. Schiller) P-31
Beniowski na Syberii (A. F. Kotzebue) P-18
Bolesław Śmiały, czyli dziewica w górach Karynckich T-23
Bolesław Śmiały, mieszkaniec przepaści, czyli dziewica w górach Karynckich T-23
Bracia Strawińscy (H. Rzewuski) T-59
Bratobójstwo, czyli Osmond graf Convai P-13
Burmistrz zapieczętowany T-32
Chata wuja Tomasza (F. P. Dumanoir, A. F. d'Ennery) P-71
Cicha woda brzegi rwie T-65
Córki na wydaniu P-59
Cyd (P. Corneille) P-29
Czarny lekarz (A. Anicet-Bourgeois, F. P. Dumanoir) P-73
Czerwony płaszcz T-43
Człowiek z wielkiego świata i skutki obłąkanej miłości (M. F. Soulié, M. H. A. Bossange) P-75
Czy nasz język jest filozoficzny? T-34
Czy to we śnie, czy na jawie, czyli ostatnia rola aktorki (F. Keller) T-55
Diabeł w zalotach, czyli zaręczyny Beliala (A. G. Meissner) T-66
Dlaczego? T-41
Do autora pierwszej części „Krakowiaków" T-12, 27
Don Karlos (F. Schiller) P-32
Donna Diana, czyli miłość i duma (A. Moreto) P-39
Dower i Kalet, czyli wet za wet (M. E. G. Théaulon, C. Ménissier) P-38
Do W(incentego) K(opystyńskiego) o tłumaczeniu T-51
Do wolności U-T
Die Drachenhöhle Ländliche T-12
Drzewo Diany (L. Da Ponte) P-2
Duma w kuchni (E.A.Scribe, E. Mazères) P-43
Dusza uważana jako myśl, słowo i znak T-60
Dwaj grenadierowie (G. Cords) P-19
Dwaj Pikkolominiowie (F. Schiller) P-48, 51
Dwanaście dziewcząt pod bronią T-58
Dziwak z uprzedzenia, czyli staroświeczyzna i postęp czasu (A. Bäuerle) T-52
Edward w Szkocji, czyli noc prześladowanego (A. F. Kotzebue) P-6
Europą znudzeni P-62
Faustyn I, cesarz Haity P-62
Garyk w Bristolu (J. L. Deinhardstein) P-49
Głos boleści na skon Franciszka barona Hauera T-18
Głośna tajemnica (P. Calderón de la Barca) P-37
Gustaw, wychowaniec lasów Dalekarlijskich (I. Lambinon) P-45
Haliczanka, czyli zbiór nowszy wierszy T-43
Hamlet (W. Shakespeare) P-10
Helena, czyli hajdamacy na Ukrainie (T. Koerner) T-15
Helena de Seiglière (J. Sandeau) P-66
Helikon i uroczystość na dolinie Tempe T-63
Homeopata i alleopata, czyli doktor i aptekarz (E. Raupach) P-63
Hymn błagalny o długie panowanie Najj. Cesarza... T-40
Hymn do radości (F. Schiller) P-31
Hymn ludu P-76
Hymn śpiewany przez aktorów... w wigilię urodzin Najjaśniejszego Cesarza T-28
Ideały (F. Schiller) P-25
Inkle i Jaryko P-1
Jan z Paryża (G. d'Aucour de Saint Just) T-10
Jezuici i straszny nieznajomy (J. H. Zschokke) P-14
Jeździec artysta (H. von Maltitz) P-54
J.O. Księciu Jmci August. Longinowi Lobkowiczowi (Tatzauer) P-42
Juan Murillo, czyli zbrodnia i odgłos sumienia (M. Guyot de Merville) P-46
Judyth, czyli oblężenie Bethulii (F. Hebbel) P-57
Kantata na obchód ozdrowienia... (Tatzauer) P-42
Kantata napisana przez... T-14
Kantata w dzień imienin J.W. Piotra Goessa T-11
Kantata w dzień imienin Naj. Cesarza Austrii T-27
Kantata w dzień imienin Najjaśniejszego Franciszka I T-9

http://rcin.org.pl

Kantata w dzień Nowego Roku 1815 T-8
Karol XII pod Benderem (J. H. Zschokke) P-9
Kilka scen z biura dziennikarza T-49
Kłótnia przez zakład T-2
Kominiarz i młynarz, czyli zawalenie się wieży T-24
Kosynier, czyli Antek spod Racławic T-31
Król Lear (W. Shakespeare) P-28
Król żołędny, czyli szuler i grabarz (A. Varin, J. Schik.) T-46
Krótka treść o początkach i stanie teatru polskiego we Lwowie T-30
Książęta Mazowieccy, czyli dolina czarów T-19
Książka do czytania na klasę drugą c. k. szkół ludowych T-61
Książka do czytania na klasę trzecią szkół głównych T-62
Kwiaty z błoń wesołości T-56
Lekarz swojego honoru (P. Calderón de la Barca) P-41
Leon, czyli syn nieznanych rodziców (M. N. Balisson de Rougemont) P-52
Lewater sędzia (R. Genée) T-64
Lird z Dumbicki (A. Dumas, L. Lhérie (Brunswick)) P-78
Listopad T-59
Lunatyk, czyli sześć wieczorów kasztelana T-39
Lwowianka, królowa Golkondy, czyli Finfa w obrotach (Treitschle) T-33
Łgarz, czyli prawdą świat przejdziesz (C. Goldoni) P-16
Die Mädchen von Skalmierz T-29
Makbet (W. Shakespeare) P-11
Marianna, czyli mogiła ojca (J. Sheridan Knowles) P-50
Matka debiutantki, czyli przed i zakulisowe sceny (J. F. A. Bayard, M. E. G. Théaulon) P-74
Matka i córka (Ch. Birch-Pfeiffer) P-58
Mądry po szkodzie T-16
Medea (F. W. Gotter) P-20
Mieszczanin szlachcic, czyli Turcy na Wołyniu (Molière) T-7
Miryna, królowa Amazonek (F. Holbein) P-21
Młynarz i kominiarz T-24
Monika (J. Kolar) P-65
Mowa... miana... 18 marca 1842 Cz-Lw.
Myśli o umnictwie dramatycznym T-36
Myśl pod krzyżem Cz-Hal.
Myśl przy zaprowadzeniu do nowo wystawionego budynku dla szkoły głuchoniemych T-50
Niebezpieczna ciotunia (L. A. Albini) T-48
Nurek (F. Schiller) P-27
Obóz Wallensztajna (F. Schiller) P-51
Odpowiedź na krytykę „Emilii Galotti" T-13
Osada na Kamczatce, czyli hr. Beniowski (A. F. Kotzebue) P-18
Ostatnich dziesięciu z czwartego pułku (J. Mosen) P-55
Ostre wychowanie i miłość macierzyńska (Ch. Birch-Pfeiffer) T-53
Otto z Wittelsbachu, falcgraf bawarski (J. M. Babo) P-15
Otwarta tajemnica (P. Calderón de la Barca) P-37
Pan Piotr z Podlasia T-44
Pieśń o dzwonie (F. Schiller) P-30
Pieśń z powodu uroczystości założenia kamienia węgielnego... T-25
Piotr Alexiewicz Pierwszy, car rosyjski (F. Kratter) P-23
Po angielsku (C. A. Gaerner) T-67
Podróż na wesele, czyli diabeł w zalotach T-66
Podrzutki (A. Anicet-Bourgeois, A. M. B. Gaudichot-Masson) P-72
Polak nie sługa U-T
Powitanie T-47
Proces, jaki rzadko się wydarza (J. P. Richter?) P-5
Przekłady i ulotne wiersze T-27
Przerachował się (F. Kaiser) P-64
Przymuszone związki, czyli herszt opryszków karpackich T-68
Przypowieści naukowe dla aktorów (J. Engel?) P-79
Pułk czwarty (J. Mosen) P-55
Pustelnicy w lesie P-3
Radca izby obrachunkowej i jego córki (L. Feldmann) P-56
Regulus (J. H. Collin) P-22
Rezygnacja (F. Schiller) P-31
Rękawiczka (F. Schiller) P-31
Rękojmia (F. Schiller) P-26
Rotmistrz ogrodnikiem (A. F. Kotzebue) T-6
Siedm dziewcząt pod bronią (L. Angely) P-40
Skutki przestrachu T-43
Die Sonetten T-26
Sonety T-26
Staroświecczyzna, czyli postęp czasu T-52
Syrena z Dniestru, cz. II (F. Kauer) T-5
Skalmierzanki, czyli koniki zwierzynieckie T-29
Szlachta czynszowa, czyli kłótnia o wiatr T-22
Sztuka i natura (L. A. Albini) P-47
Śmierć Wallensztajna (F. Schiller) P-51
Śpiewy do komedioopery... „Gaweł w piekle" T-3
Taraban, mały dobosz (E. A. Scribe) T-37
Tempe (z J. P. Uza) T-27
Tetera T-45
Twardowski na Krzemionkach... T-20
Twardowski tegoczesny, czyli diabeł na Krzemionkach T-21
Ułomek tragedii „Don Karlos" (F. Schiller) P-32
Wallensztajn (F. Schiller) P-51
Wesele na Podgórzu T-57
Wielka inkwizycja P-61
Wielkość duszy, czyli miłość ojczyzny Tyrolczyków (F. W. Ziegler) P-12
Wielowiedz (A. F. Kotzebue) P-34
Wiersz do ks. Metternicha T-27
Wiersz do publiczności lwowskiej T-1
Wiersze do opery... „Syrena z Dniestru", cz. I (F. Kauer) T-4
Wiersz na ukończenie wieży ratuszowej miasta Lwowa T-42
Wiersz w dzień Nowego Roku T-43
Wiersz z powodu szczęśliwego ozdrowienia... T-27
Więźniowie z miłości P-17
Wilhelm Tell, czyli oswobodzenie Szwajcarii (F. Schiller) P-77
Wojna kobiet, czyli walka o miłość (E. A. Scribe, G. M. J. B. Legouvé) P-67
Wójt sędzia prezydujący, czyli sprawa w Osiecku T-69
Wszystkowiedz (A. F. Kotzebue) P-34

http://rcin.org.pl

Wybór piosenek z części trzeciej „Krakowiaków i górali" T-38
Wybuch śmiechu, czyli piętno hańby (A. Arago, J. Marty) P-53
Wywołaniec (F. Soulié, T. Dehay) P-60
Wywód filozoficzności naszego języka T-35
Zabobon, czyli krakowiacy i górale T-12
Zamieszanie (A. F. Kotzebue) P-24
Zbiór niektórych poezyj... Jako dalszy ciąg „Haliczanki" T-51
Zbiór wierszów wesołych T-54
Zbójcy (F. Schiller) P-33
Zdrajca kraju T-70
Zwierciadło (A. F. Kotzebue) P-36
Żal przed uczynkiem P-4
Żebraczka (A. M. B. Gaudichot-Masson) P-69
Żona stangreta (M. Warner) P-68
Życie bliźniaków (V. Prix) P-70
Życie bogów (F. Schiller) P-31

OPRACOWANIA

(L. A. Dmuszewski). *Roczn. Teatru Nar. Warsz. za l. 1812, 1814*; przedr. E. Szwankowski w: Teatr Wojciecha Bogusławskiego w l. 1799-1814. Wr. 1954. *Materiały do Dziejów Teatru w Pol.* 1. — *Roczn. Teatru Pol. we Lw. za l. 1814, 1815*; repertuar przedr. L. Bernacki: J. N. Kamiński. 1777-1855. Materiały do biografii Kamińskiego i dziejów teatru polskiego we Lwowie. *Stulecie Gaz. Lw. 1811-1911.* T. 1 cz. 2 Lw. 1911 i odb. — (Zabobon, czyli krakowiacy i górale. Rec.): X. *Dod. do Gaz. Korespondenta Warsz. i Zagr.* 1816 nr 88, przedr. J. Lipiński w: Recenzje teatralne Towarzystwa Iksów, 1815-1819. Wr. 1956 *Materiały do Dziejów Teatru w Pol.* 4; Z..... *Gaz. Lw.* 1816 nr 192; *Gaz. Lit.* 1821 nr 35; X.X. *Pam. Galicyjski* 1821 t. 1 nr 1. — F. K. Prek: Czasy i ludzie. (Powst. 1818-1856). Wyd. H. Barycz. Wr. 1959. Fragm. nie wyd. rkpsu: Dziennik Ksawerego Preka od 1818 do 1838 r. T. 4 s. 110-112. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 938. — (Helena, czyli hajdamacy na Ukrainie. Rec.): ...i. *Pszczoła Pol.* 1820 nr 1; *Rozmaitości* (Lw.) 1820 nr 142. —

M. Mochnacki: (Lekarz swojego honoru. Rec.). *Gaz. Pol.* 1827 nr 222, 229, 234, 240; przedr. w: Pisma po raz pierwszy edycją książkową objęte. Wyd. A. Śliwiński. Lw. 1910. — (Donna Diana, czyli miłość i duma. Rec.). *Pątnik Nar.* 1827 t. 1 s. 183-200. — J. J. Szczepański: O poezji J. N. Kamińskiego. *Rozmaitości* (Lw.) 1827 nr 49-50. — (Sonety. Rec.): *Gaz. Pol.* 1828 nr 36; *Motyl* 1828 nr 2. — A. Batowski: O pieśni Szyllera „Die Ideale" i jej przekładzie pióra pana J. N. Kamińskiego. *Czasopismo Nauk. od Zakładu Nar. im. Ossol. Wyd.* 1831 z. 4. — K. Słotwiński: Nowe dzieła polskie w Galicji. „Wallensztajn", poemat dramatyczny Szyllera przekładu J. N. Kamińskiego. *Tamże* 1833 z. 3. — S. Goszczyński: Nowa epoka poezji polskiej. *Powsz. Pam. Nauk i Umiejętności* t. 1-2 (1835). — W. Pol: Teatr i Aleksander Fredro. *Kwart. Nauk.* t. 1 (1835). — J. P. Koubek. *Ost u. West* (Praga) 1837 nr 18, 19. — (J. Dobrzański, K. Szajnocha?): Uwagi ogólne nad literaturą w Galicji. *Tyg. Lit.* 1842 nr 12, 17, 49-52. — A. Czajkowski: Do J. N. Kamińskiego. (Wiersz). *Dzien. Mód Paryskich* 1842 nr 18. — E. Dembowski: J. N. Kamiński. *Przegl. Nauk.* 1842 t. 3 nr 22, t. 4 nr 32, 36. — K. W. Wójcicki: Spojrzenie na literaturę dramatyczną polską. *Bibl. Warsz.* 1843 t. 2. —

H. Rzewuski: Pamiętniki o literaturze polskiej między 1830 a 1848 r. Literatura galicyjska. *Dzien. Warsz.* 1851 nr 54-57; *Czas* 1851 nr 156-158. — *Wanderer* (Wiedeń) 1851 nr 51. — K. W. Wójcicki: Życiorysy znakomitych ludzi wsławionych w różnych zawodach. T. 2. W-wa 1851. — (Biografia J. N. Kamińskiego). *Kur. Warsz.* 1852 nr 187. — S. Przyłęcki: O Kamińskim. (Powst. 1853). Wyd. L. Bernacki: J. N. Kamiński. 1777-1855. Materiały do biografii Kamińskiego i dziejów teatru polskiego we Lwowie. *Stulecie Gaz. Lw. 1811-1911.* T. 1 cz. 2. Lw. 1911 i odb. — A. Tyszyński: Rozbiory i krytyki. T. 1. Petersb. 1854 s. 404-407. — Krótki rys dziejów sceny lwowskiej od 1780 aż do chwili obecnej. *Gaz. Warsz.* 1854 nr 344, 1855 nr 1-4. — Pamięci J. N. Kamińskiego. (Wiersz). *Nowiny* 1855 nr 4. — (Nekrologi): J. N. Kamiński. *Tamże* 1855 nr 5; L. P. (Pietrusiński): Wspomnienie o J. N. Kamińskim. *Gaz. Warsz.* 1855 nr 14; *Monatschr. f. Theater u. Musik* (Wiedeń) 1855; *Oesterreichische Blätter f. Literatur u. Kunst* (Wiedeń) 1855 nr 5; *Die Zeit* (Berlin) 1855 nr 16. — J. A. Kamiński: Materiały do monografii i historii rodzin Kamieńskich i Kamińskich. T. 1-2. Lw. 1854-1856. — J. A. Kamiński: Przegląd materiałów do monografii i historii rodzin Kamieńskich i Kamińskich. Lw. 1856 s. 129-137. —

H. Skimborowicz: Literaci i artyści polscy zmarli w ubiegłym roku. *Gaz. Warsz.* 1856 nr 28, 30, 33. — W. Sowiński: Les Musiciens polonais... Paryż 1857. Wersja pol.: Słownik muzyków polskich... Paryż 1874. — (W. Zawadzki): (Wstęp do) Celniejsze tragedie Rasyna przekładania Wincentego Kopystyńskiego. Lw. 1859. — A.B.C. (K. Estreicher): J. N. Kamiński. *Kółko Rodz.* 1860 nr 43.— L.R. (K. Estreicher). J. N. Kamiński.

http://rcin.org.pl

Postęp 1861 z. 5 i odb. (Wiedeń 1862). — (O pomniku J. N. Kamińskiego). *Dzien. Pol.* 1861 nr 37. — (K. Estreicher). *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 13 (1863). — K. E. (Estreicher): J. N. Kamiński. *Tyg. Ilustr.* 1863 nr 182. — C. Von Wurzbach: Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich. T. 10. Wiedeń 1863 s. 417-421. — Dramatycy polscy. *Kalendarz ilustr. na r. 1864* J. Ungra. W-wa 1864 s. 25. — L. Łukaszewicz: Rys dziejów piśmiennictwa polskiego. Wyd. 3. Poz. 1866 s. 613-614. —

H. Struve: Wykład systematyczny logiki, czyli nauka dochodzenia i poznania prawdy. W-wa 1870 s. 220-222. — W. Zawadzki: Rys dziejów teatru polskiego we Lwowie. Artykuł odczytany przez autora z okazji otwarcia szkoły dramatycznej 21 XI 1869. *Strzecha* 1870 z. 8, 9; wyd. nast. w: Pamiętniki życia literackiego w Galicji. Oprac. A. Knot. Kr. 1961. — K. Estreicher: Teatra w Polsce. T. 1-3. Kr. 1873-1879; wyd. 2 W-wa 1953 (tu dod. t. 4: Indeks. Oprac. E. Szwankowski, W. Zawadzki. W-wa 1956). — Mowa pana J. Dobrzańskiego przy pomniku J. N. Kamińskiego. *Ruch Lit.* 1877 nr 46. — P. Kostecki: Wiersz w stuletnią rocznicę urodzin śp. J. N. Kamińskiego, wygłoszony przez panią Henrykę Ładnowską na scenie lwowskiej w d. 27 października 1877. (Lw. 1877). — S. Spausta: J. N. Kamiński i początki sceny polskiej we Lwowie. *Gaz. Nar.* 1877. — Stuletnia rocznica urodzin J. N. Kamińskiego we Lwowie. *Ruch Lit.* 1877 nr 45.— S. Tarnowski: Szekspir w Polsce. *Przegl. Pol.* 1877 z. 3. — W. Zawadzki: Literatura w Galicji. Ustęp z pamiętników. *Przew. Nauk. i Lit.* 1877 s. 689-714 i odb. (Lw. 1878); wyd. nast. w: Pamiętniki życia literackiego w Galicji. Kr. 1961. — K. Chłędowski: Fragmenta towarzyskie. *Gaz. Lw.* 1879 nr 279. — A. Sąsiedzki: Sprawy żywotne. 1: Popielowskie myszy i rzeczywistość, czyli J. N. Kamiński w skórze P. Popiela z Ruszczy... Berlin 1880. —

S. Błotnicki: Z dziejów teatru lwowskiego (1830-1840). Lw. 1886. — S. Schnür-Pepłowski: J.N. Kamiński. Ustęp z dziejów sceny polskiej we Lwowie. *Dzien. Pol.* 1886 nr 44, 45, 68. — W. Baworowski: Notatka o liście A. Mickiewicza do J. N. Kamińskiego. *Pam. Tow. Lit. im. A. Mickiewicza* R. 2 (1888) s. 153-154. — L. Dębicki: Puławy. Monografia z życia towarzyskiego, politycznego i literackiego, na podstawie Archiwum ks. Czartoryskich w Krakowie. T. 3. Lw. 1888 s. 380-382. — S. (Schnür-) Pepłowski: Teatr polski we Lwowie (1780-1881). Lw. 1889. [Rec.: Ais. *Echo* 1889; K. Estreicher. *Czas* 1889 nr 117; T. Z. (Zadurowicz). *Przegl. Tyg.* 1889 nr 21, 24; B. Czarnik. *Kwart. Hist.* 1890 z. 2; Z. Kaczkowski. *Gaz. Nar.* 1892 nr 28; *Kur. Pol.* 1892 nr 30]. — B. Czarnik: Memoriał J. N. Kamińskiego (1829). *Spr. z Czynności Zakładu Nar. im. Ossol. za r. 1890* 1890 i odb. — B. Czarnik: Z życia J. N. Kamińskiego. *Ateneum* 1890 t. 4 z. 2 i odb. (W-wa 1891). — S. Schnür-Pepłowski: Teatr polski w Galicji Wschodniej. Lw. 1894 s. 6-7. — Swoi i obcy. Kartka z przeszłości Lwowa. *Gaz. Lw.* 1895 nr 185, 186, 188, 189. — Stary repertuar. *Gaz. Lw.* 1895 nr 229. — M. Rolle: Seweryn Malinowski. Kartka z dziejów sceny polskiej na wschodnich kresach. *Dzien. Poz.* 1896 nr 237, 338 n. — K. Chłędowski: Pamiętniki. T. 1: Galicja (1843-1880). (Powst. ok. 1897). Wyd. A. Knot. Wr. 1951; wyd. nast. uzup. Kr. (1957). —

L. Bernacki: Z dziejów Hamleta w Polsce. *Tyg. Słowa Pol.* 1902 nr 18, 21-23. — P. Chm. (Chmielowski). *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 33/34 (1903). — L. Bernacki: Z dziejów Szekspira w Polsce. Przekład „Hamleta" J. N. Kamińskiego. *Bibl. Warsz.* 1904 t. 1 z. 1. — W. Korotyński: Pamięci J. N. Kamińskiego. *Kur. Warsz.* 1905 nr 58. — G. Korbut. *Sto lat myśli pol.* T. 3 (1907). — L. Bernacki: J. N. Kamiński. 1777-1855. Materiały do biografii Kamińskiego i dziejów teatru polskiego we Lwowie. *Stulecie Gaz. Lw. 1811-1911.* T. 1 cz. 2. Lw. 1911 i odb. — W. Hahn: Przyczynki do twórczości J. N. Kamińskiego, D. Jakubowicza i S. Starzewskiego. *Pam. Lit.* R. 10 (1911) z. 2/3. — W. Hahn: Przyczynki do twórczości J. N. Kamińskiego. *Tamże* R. 10 (1911) z. 4. — F. Jaworski: Lwów stary i wczorajszy. (Szkice i opowiadania). Lw. 1911 s. 211-218. — H. Struve: Historia logiki jako teorii poznania w Polsce. W-wa 1911 s. 272-275, 278. — J. Białynia Chołodecki: Arcyksiążę Ferdynand d'Este o J. N. Kamińskim. Wspomnienie sprzed lat siedemdziesięciu. *Kron. Powsz.* 1913 nr 13. — S. Lam: Mieczysław Romanowski. Lw. 1913. — W. Tarnawski: O polskich przekładach dramatów Szekspira. Kr. 1914. — M. Szyjkowski: Schiller w Polsce. Studium historyczno-porównawcze. Kr. 1915. — H. Cepnik: Stulecie „Krakowiaków i górali", 1816 — 22 listopada 1916. Garść wspomnień. *Gaz. Poranna* 1916 nr 3263 n. —

W. Hahn: Tłumaczenia J. N. Kamińskiego z języka hiszpańskiego. *Pam. Lit.* R. 17/18 (1920) s. 93-140. — M. Szyjkowski: Dzieje nowożytnej tragedii pol-

http://rcin.org.pl

skiej. Typ pseudoklasyczny, 1661-1831. Kr. 1920. — S. Wasylewski: Żywot i sprawy Jana Nepomucena. W: Historie lwowskie. Lw. 1921; wyd. nast.: Bardzo przyjemne miasto. Poz. (1929). — H. Cepnik: Tradycje sceny lwowskiej. *Gaz. Lw.* 1923 nr 192-196. — M. Opałek: Gdy Alkar kochał Eminę. Obrazki z epoki biedermeierowskiej. Lw. 1924 s. 61-65. — M. Rulikowski: Autobiografia J. N. Kamińskiego. *Ruch Lit.* 1926 nr 10. — W. Hahn: Do biografii J. N. Kamińskiego. *Tamże* 1929 nr 8. — W. Hahn: Kotzebuego „Der Wirrwarr" w tłumaczeniach polskich. *Tamże* 1929 nr 8. — J. Lorentowicz: Dwadzieścia lat teatru. T. 1. W-wa 1929. — (Twardowski na Krzemionkach. Rec.): *Gaz. Lw.* 1929 nr 104; *Ilustr. Kur. Codz.* (Kr.) 1929 nr 185; *Kur. Poranny* 1929 nr 301. — W. Hahn: „Sen srebrny Salomei" Juliusza Słowackiego i „Helena, czyli hajdamacy na Ukrainie" J. N. Kamińskiego. *Pam. Lit.* R. 27 (1930) s. 483-485. — L. Simon: „Helena, czyli hajdamacy na Ukrainie" J. N. Kamińskiego na scenie warszawskiej. *Scena Pol.* 1930 nr 21. — A. Bar: Die ersten Einflüsse Hegels in der polnischen Zeitschriftenliteratur. *Germanoslavica* (Brno-Praga-Lipsk-Wiedeń) 1931-1932 s. 76-82. — Z. Nowakowski: Geografia serdeczna. W-wa (1931). — J. Ujejski: Dzieje polskiego mesjanizmu do powstania listopadowego włącznie. Lw. 1931. — S. Dąbrowski: Zabiegi J. N. Kamińskiego o dyrekcję teatru w Lublinie w r. 1811. *Głos Lubel.* 1934 nr 208. — K. Chłędowski: Józef Dzierzkowski i lwowski świat literacki. W: Z przeszłości naszej i obcej. Lw. 1935. — Twórcza trójka. (W. Bogusławski, J. N. Topór Kamiński, S. Skarbek). *Szkice historyczne.* (Red. K. Hauer). Lw. (1939). —

R. Skulski: (Wstęp do) A. Fredro: Śluby panieńskie. Kr. (1948). — C. Zgorzelski: Duma — poprzedniczka ballady. Tor. 1949. — W. Hahn: „Syrena z Dniestru" na scenach polskich. *Teatr* 1951 nr 9/10. — S. Straus: Bibliografia tytułów czasopism teatralnych. Wr. 1953. — S. Dąbrowski, S. Straus: (Wstęp do) W. Bogusławski: Cud mniemany, czyli krakowiacy i górale. Wr. (1956) *BN* I, 162. — J. W. Gomulicki: J. N. Kamiński. W: J. Tuwim: Księga wierszy polskich XIX w. T. 1. W-wa 1956. — Z. Raszewski: „Krakowiaken und Goralen". W stulecie występów Teatru Krakowskiego w Wiedniu. *Pam. Teatr.* 1956 z. 4; przedr. popr. i uzup. w: Staroświecczyzna i postęp czasu. O teatrze polskim (1765-1865). W-wa 1963. — S. Straus: Bibliografia źródeł do historii teatru w Polsce. Wr. 1957. — W. Hahn: Shakespeare w Polsce. Bibliografia. Wr. 1958. — M. Strzałkowa: Początki hispanistyki polskiej — Leonard Rettel. *Kwart. Neofilol.* 1958 z. 4; przedr. w: Studia polsko-hiszpańskie. Kr. 1960 *Zesz. Nauk. Uniw. Jagiel. Rozpr. i Studia* 26. — L. Schiller: Teatr ogromny. Oprac. Z. Raszewski. W-wa 1961. — S. Wasylewski: Życie polskie w XIX w. Oprac. Z. Jabłoński. Kr. 1962. — Z. Raszewski: Staroświecczyzna i postęp czasu. O teatrze polskim (1765-1865). W-wa 1963. — Z. Jabłoński: Teatr lwowski w r. 1820. *Roczn. Bibl. PAN w Kr.* R. 10 (1964). — Z. Jabłoński. *Pol. słownik biogr.* T. 11 (1965). — B. Lasocka: J. N. Kamiński. (W przygot.) *Monogr. Czołowych Artystów Sceny Pol.*

KAMIŃSKI LUDWIK (1786—1867)

Krypt.: L. K.

Tłumacz, poeta.

Ur. w 1786 w majątku Bostyń (na Litwie?); syn naturalny Michała Paca i nieznanej z imienia Kamińskiej. Do czternastego roku życia kształcił się w Warszawie na pensji Francuza Rousseau, następnie w Paryżu (2 lata) i w Londynie (razem z przyrodnim bratem Ludwikiem Pacem). W końcu 1806 zaciągnął się w Poznaniu do pułku S. Mielżyńskiego, późniejszego 11 pułku piechoty (w stopniu podporucznika) i wiosną 1807 brał udział w oblężeniu Gdańska. W t. r. awansowany na porucznika i kapitana. W 1809 — oficer sztabu głównego; 1 sierpnia przeniesiony do 5 pułku piechoty w stopniu szefa batalionu (podpułkownika). Za zasługi wojenne odznaczony krzyżem kawalerskim Virtuti Militari. Z końcem 1809 przydzielony do sztabu II dywizji (H. Dąbrowskiego); od 5 kwietnia 1810 — do 15 pułku piechoty. W kampanii 1812 walczył jako szef batalionu 5 pułku. Odznaczył się w czasie odwrotu w walkach w Kurlandii (wyróżniony w raporcie marszałka Macdonalda z 21 listopada), na Litwie i w Prusach; przetrwał

http://rcin.org.pl

następnie oblężenie Gdańska. Po zwolnieniu z wojska ożenił się w 1815 z Barbarą Walknowską i osiadł w Górkach Bożych k. Węgrowa, ofiarowanych mu przez przyrodniego brata, Michała Gedeona Radziwiłła. W 1821 wstąpił do Towarzystwa Patriotycznego. W 1830 wybrany członkiem korespondentem Towarzystwa Przyjaciół Nauk. 2 marca 1831 mianowany dowódcą województwa mazowieckiego (w stopniu pułkownika), a następnie wicegubernatorem Warszawy. Z tego tytułu wchodził w skład komisji powołanej do zbadania rozruchów ulicznych z 29 czerwca. W ostatnich miesiącach powstania — podszef sztabu głównego. Po klęsce wycofał się z wojskiem gen. M. Rybińskiego przez Prusy na Pomorze i osiadł w Elblągu. W 1832 mieszkał w Poznaniu (w czerwcu bawił u Mielżyńskich w Miłosławiu), nawiązując kontakty z polskim światem literackim w zaborze pruskim. Ok. 1834 usiłował powrócić do Królestwa, po przekroczeniu granicy został aresztowany, uwięziony w Kaliszu, a następnie wywieziony do Wiatki. Z zesłania wrócił do Górek ok. 1839; podjął wówczas współpracę literacką z *Biblioteką Warszawską* i innymi czasopismami. Interesował się florą, układał zielniki i założył oranżerię rzadkich roślin. Miał dwie córki, młodszą z nich była Zofia, 2° v. Węgierska, pisząca pod pseudonimem Bronisławy Kamińskiej utwory dla dzieci i korespondencje z Paryża. Przyjaźnił się z Narcyzą Żmichowską, która dedykowała mu „Wolne chwile Gabrielli" (1845). Zmarł w Warszawie 7 sierpnia 1867.

M. Tyrowicz pomieszał go z innym Kamińskim tegoż imienia, podporucznikiem w sztabie głównym w 1831, członkiem galicyjskiego Stowarzyszenia Ludu Polskiego, Powszechnej Konferencji Narodu Polskiego (1837) i paryskiego Towarzystwa Demokratycznego Polskiego (od 1846).

TWÓRCZOŚĆ

Wiersze i recenzje literackie ogł. w czasopismach i zbiorach, m.in.: *Bibl. Warsz.* (tu recenzje: 1841 t. 1 s. 166-169; 1842 t. 4 s. 622-626); *Dniestrzanka. Zbiór artykułów wierszem i prozą ku zabawie i nauce.* Wyd. S. Jaszowski. Lw. 1841 (tu: Boginki. Powieść gminna górali tatrzańskich z Opatowszczyzny; Rzeka Lepietnica. Powiastka gminna górali z Opatowszczyzny, przedr. C. Zgorzelski w: Ballada polska. Wr. (1962) *BN* I, 177); *Marzanna.* Wyd. Wolniewicz. Wr. 1834 (tu: Śmierć, sonet; Więzienie); *Radegast* (tu: Czym nadzieja dla człowieka? Czym człowiek bez nadziei? 1843 t. 1 s. 26-28).

Bardzo popularny współcześnie wiersz Kamińskiego „Wspomnienie weterana" ogł. W. Korotyński. *Kur. Warsz.* 1917 nr 224; dwa wiersze wpisane do sztambucha A. Mielżyńskiej (Na widok Miłosławia, 24 czerwca 1832; Na widok Anieli Mielżyńskiej) ogł. J. Mikołajtis: Album Anieli. *Ruch Lit.* 1932 nr 2.

Przekłady

1. O. Goldsmith: Wieś opuszczona. Poema z angielskiego przełożone przez L.K. W-wa 1806.

2. A. Pope: Wiersz o człowieku. Z angielskiego przełożony. W-wa 1816 (z dedyk. dla L. Osińskiego). Wyd. nast. zob. poz. 5.

3. V. Alfieri: Filip. Tragedia w 5 aktach. Tłumaczył wierszem Kamiński. Wyst. W-wa 29 listopada 1816.

Ludwikowi — przypisuje E. Rabowicz.

4. Sapho: Do Faona. Wg przekładu angielskiego J. Addisona. *Pam. Warsz.* t. 10 (1818) s. 339-340.

5. A. Pope: Wybór poezji... wierszem z angielskiego przełożonych. W-wa 1822 (tu m.in. poz. 2).

Wyd. zaopatrzone we „Wstęp" tłumacza oraz „Wiadomość o życiu i pismach Aleksandra Popa".

Pierwodr. przekładów kilku wierszy w czasopismach: *Pam. Warsz.* (1809 t. 1 s. 155-158); *Rozmaitości* (Lw. 1821 nr 40, 41).

6. A. Manzoni: Piąty maja. Oda..., z włoskiego przełożona... 1831. Elbląg (1831).

7. H. von Maltitz (H. von Kleucke): Piętno. Wiersz barona Maltitz. Z niemieckiego wolno przełożony... w Elblągu 1831. Rkps Ossol. sygn. 3533/I.

8. A. Lamartine: Poeta umierający. *Niezapominajki* 1839 s. 80-89; *Tyg. Lit.* 1839 nr 23-24; *Podarek dla Płci Pięknej* 1850 t. 4.

9. A. Lamartine: Kobieta. *Muz. Domowe* 1839 s. 80-89.

10. F. Schiller: Dzieciobójczyni. *Bibl. Warsz.* 1841 t. 1 s. 520.

11. G. G. Byron: Wiersz... wyryty na pucharze z czaszki ludzkiej. *Bibl. Warsz.* 1841 t. 2 s. 166-167.

http://rcin.org.pl

12. T. Tasso: Jerozolima wyzwolona. T. 1-2. W-wa 1846 (z nutami, informacją o życiu Tassa i „Żalami Tassa" Byrona).

Fragm. z pieśni 12 (Śmierć Kloryndy) czytał 30 kwietnia 1830 na posiedzeniu Tow. Warsz. Przyj. Nauk. Pierwodr. kilku fragm. ogł. czasopisma: *Bibl. Warsz.* 1841 t. 3 s. 674-682, 1846 t. 1 s. 118-122; *Pielgrzym* 1842 t. 1 s. 57-65, t. 3 s. 80-86.

13. A. Pope: O poznawaniu ludzi. Wiersz... z angielskiego. *Przegl. Nauk.* 1848 t. 1 nr 1/2 s. 38-44.

14. Dante Alighieri: Piekło Boskiej komedii. Pieśń 1-5. *Bibl. Warsz.* 1853 t. 1 s. 343-369 (ze wstępem o życiu i pismach Dantego); fragm. Pieśni 32 i 33. *Bibl. Warsz.* 1857 t. 1 s. 284-287; inne fragm. w rkpsach (nie odnalezionych).

15. A. Pope: Listy o znajomości ludzi. Z angielskiego. List 1 (Charaktery mężczyzn) — 2 (Charaktery kobiet). *Bibl. Warsz.* 1866 t. 4 s. 207-219.

Miał nadto przekładać J. Macphersona.

Listy i materiały

1. Do A. E. Odyńca (?) z 15 grudnia 1827. Ogł. J. Humnicki: Dawna korespondencja. *Kronika Rodz.* 1883 nr 10 s. 300-301.

2. Do T. Wojkowskiego z 1839. *Tyg. Lit.* 1839 nr 23 s. 177-178.

Inne materiały w rkpsach: Bibl. Pol. w Paryżu sygn. 254; Arch. Historiques de la Guerre w Paryżu C 2 133; Arch. Nationales w Paryżu ser. AF IV, 1649 plaq. 3.

OPRACOWANIA

Recenzje teatralne Towarzystwa Iksów, 1815-1819. Wyd. i oprac. J. Lipiński. Wr. 1956 *Materiały do Dziejów Teatru w Pol.* 4 s. 203-207 (rec. przekładu „Filipa"). — *Gaz. Warsz.* 1822. — Sprawozdanie z działalności Królewskiego Tow. Przyj. Nauk. w Warszawie. *Pam. Umiejętności Moralnych i Literatury* 1830 t. 1 s. 433. — *Wizerunki i Roztrząsania Nauk.* 1834 t. 3. — (Przekład „Jerozolimy wyzwolonej". Rec.). *Przegl. Poz.* 1847 t. 4 s. 523-524. — J. A. Kamiński: Przegląd materiałów do monografii i historii rodzin Kamieńskich i Kamińskich. Lw. 1856. — J. Korsak: (Przedmowa do) Dante Alighieri: Boska komedia. W-wa 1860 s. 76. — K. W. Wójcicki. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 13 (1863). — (Nekrolog). *Gaz. Warsz.* 1867 nr 277. — F. Chmieliński: L. Kamiński. *Tyg. Ilustr.* 1868 nr 9. — L. Kapliński: Zofia Węgierska. *Roczn. Tow. Hist.-Lit.* w *Paryżu. Rok 1869.* Paryż 1870 s. 228-230. — A. Tyszyński: (Przekład „Boskiej komedii". Rec.). *Bibl. Warsz.* 1870 t. 4 s. 150. —

N. Żmichowska: Memoary. (Powst. 1875-1876). Wyd. M. Romankówna w: N. Żmichowska, J. Baranowska: Ścieżki przez życie. Wspomnienia. Wr. 1961 s. 65, 85-86, 94-100, 311, 324. — N. Żmichowska: Listy. T. 1-2. Do druku przygot. M. Romankówna. Wr. 1960. — B. Gembarzewski: Wojsko Księstwa Warszawskiego. W-wa 1905 s. 92, lista s. XVI. — A. Kraushar: Życie potoczne Warszawy w czasach listopadowych, 1830-1831. W-wa 1910 s. 85-86. — W. K. (Korotyński): Poeta — wojownik. *Kur. Warsz.* 1917 nr 224. — R. Pollak: „Gofred" Tassa—Kochanowskiego. Poz. 1922 s. 163 n. — M. Dadlez: Pope w Polsce w XVIII w. Kr. 1923 *Prace Hist.-Lit.* 19. — S. Helsztyński: Polskie przekłady Miltona i Pope'a. *Pam. Lit.* R. 25 (1928). — S. Helsztyński: Pope in Poland. *The Slavonic Review* t. 7 (1928) nr 19. — Z. Ciechanowska: Literatura niemiecka w Polsce w pierwszych latach romantyzmu. *Prace historyczno-literackie. Księga zbior. ku czci I. Chrzanowskiego.* Kr. 1936 s. 333. — S. Przewalski: Generał Maciej Rybiński, ostatni wódz naczelny powstania listopadowego. Wr. 1949. — W. Preisner: Dante i jego dzieła w Polsce. Bibliografia krytyczna z historycznym wstępem. Tor. 1957 *Tow. Nauk. w Tor. Prace Wydz. Filol.-Filoz.* 6 z. 2. — C. Zgorzelski: (Nota do): Ballada polska. Wr. (1962) *BN* I, 177 s. 371. — M. Tyrowicz: Towarzystwo Demokratyczne Polskie 1832-1863. (W-wa) 1964. — E. Rabowicz. *Pol. słownik biogr.* T. 11 (1965).

KAPOSTAS ANDRZEJ (JĘDRZEJ) (1757—po 1796)

Inne formy nazwiska: Kapostasz, Kaposztas, Káposztás, Kaposztasz, Kapustas, Kapustaś.

Pseud.: Autor pisma „Raczej piórem niż orężem".

Pisarz ekonomiczny, publicysta.

Ur. w 1757, prawdopodobnie w mieście Galgocz na Węgrzech. Ok. 1780 osiadł w Warszawie (w 1786 wpisany w „album civile" Starej Warszawy) i wraz z Franciszkiem Morino prowadził kantor bankierski (przy Krakowskim Przedmieściu 426).

http://rcin.org.pl

Nadzorował interesy finansowe I. Działyńskiego i związał się z jego rodziną. Był członkiem afiliowanej z masonerią sekty illuminatów, zajmował się swoistą interpretacją Pisma Św., Talmudu i kabalistyką. W okresie Sejmu Czteroletniego prowadził ożywioną działalność polityczną i publicystyczną; jako starszy konfraterni kupieckiej, występował publicznie w imieniu mieszczaństwa. W grudniu 1790 nobilitowany (17 grudnia 1791 nadano mu herb Odrowąż odmieniony). 5 sierpnia 1791 wybrany z cyrkułu Dziekanki deputatem na zebranie wyborcze miast wydziału warszawskiego. 15 kwietnia 1792 wybrany radnym (pracował w departamencie regestratury magistratu warszawskiego). Wszedł nadto do deputacji miejskiej powołanej do współpracy z Komisją Policji. W okresie Targowicy był jednym z administratorów masy upadłościowej F. Cabrita oraz biegłym w Komisji Sądowej rozpatrującej sprawę upadku banków Tepperów i Szulca. Od lata 1793 należał do tajnego komitetu przygotowującego insurekcję (wraz z I. Działyńskim, K. Jelskim, J. Pawlikowskim i J. Czyżem); we wrześniu wszedł do tzw. Małej Rady; reprezentował wraz z Działyńskim prawicę sprzysiężenia. W marcu 1794, powiadomiony o grożącym mu aresztowaniu, schronił się w Krakowie (następnie przebywał w okolicach Kalwarii). Do Warszawy wrócił 20 maja. 12 t.m. powołany przez Radę Zastępczą Tymczasową w skład deputacji do uformowania projektu „względem cyrkulacji pieniędzy"; 28 maja powołany na zastępcę radcy w Wydziale Porządku Rady Najwyższej Narodowej. Wchodził też w skład deputacji „dla roztrząśnienia rachunków" Wydziału Skarbowego (od 9 października) oraz do deputacji „dla rozpatrzenia żądań obywateli wielkopolskich" (od 28 października). 6 czerwca 1794 powrócił nadto do obowiązków radnego miejskiego (wobec powołania magistratu w składzie z czasów Sejmu Czteroletniego). Najwybitniejszą rolę w powstaniu odegrał jako twórca (wg A. Grodka był autorem ustawy o pieniądzach papierowych), organizator i kierownik powołanej 11 czerwca Dyrekcji do Uskutecznienia Biletów Skarbowych, przemianowanej następnie (2 sierpnia) na Dyrekcję Biletów Skarbowych. Po upadku powstania został aresztowany (21 grudnia) i osadzony w twierdzy Pietropawłowskiej w Petersburgu (wraz z J. Kilińskim, J. U. Niemcewiczem, T. Mostowskim, I. Potockim). 3 grudnia 1796 uwolniony wraz z innymi przez Pawła I; wycieńczony więzieniem i epilepsją, według relacji Niemcewicza: „umarł wkrótce".

TWÓRCZOŚĆ

1. Najjaśniejszy Królu, Panie Nasz Miłościwy! Naj. Rzptej Skonfederowane Stany! B. m. r.

Prośba za K. Wieprzowskim. Podpisani: J. Kaposztas i A. Móratowicz.

2. O banku narodowym, w Polszcze ustanowić się mającym. B. m. (1789).

Druk anonim. Autorstwo wg ustaleń R. Pilata i W. Smoleńskiego.

3. Planta ułożenia projektu banku narodowego, do Prześwietnej Deputacji projektu ekonomiki krajowej podana przez... W-wa 1790.

Poprzednio (23 lipca 1790) przedstawiona sejmowi za pośrednictwem posła S. Kublickiego.

4. Odpowiedź z uwagami na plantę bankową pana Karola Glawe, przez... uczyniona. W-wa 1790.

Por. Glave Kolbielski K., Twórczość poz. 1.

5. Zasady do projektu urządzenia Żydów. Warszawa, 23 listopada 1791. Z rkpsu Wojew. Arch. Państw. Kr. (Arch. M. Kr. sygn. 1323) wyd. J. Woliński, J. Michalski, E. Rostworowski. *Materiały do dziejów Sejmu Czteroletniego*. T. 5. Wr. 1964.

Współautor: A. Móratowicz.

6. Scena ostatnia Pythona, czyli odpowiedne pismo na dzieło pod tytułem Python lipsko-warszawski diabeł, kontrtragedia na tragedię Saul, wyjętą z Pisma Świętego... B. m. (1792).

Druk anonim., autorstwo ustalił W. Smoleński.

Odpowiedź K. Surowieckiemu, który z kolei replikował broszurą „Góra rodząca". Zob. Surowiecki K., Twórczość poz. 2, 3.

7. Raczej piórem niż orężem, czyli droga do traktowania z Imperatorową Imcią Rosyjską. B. m. (maj 1792). (Dwa wyd.).

Druk. anonim., autorstwo jw.

8. Pogoda, zabytek prawdy z greckiego wyjęty. Przez autora pisma „Raczej piórem niż orężem" na dokończenie bajki „Wiatry". B. m. (1792).

http://rcin.org.pl

Druk anonim., autorstwo jw.
Jest to odpowiedź na pismo anonim.: Dla autora „Raczej piórem niż orężem" bajka wschodnia „Wiatry", tłumaczona z arabskiego. B. m. (1792).

Materiały

1. Zeznania składane w śledztwie w Petersburgu. *Cztienija w Moskowskom obszczestwie istorii i driewnostiej* 1867 t. 1-3.

Zob. też zbiory: Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Starej Warszawy sygn. 445-447; Arch. Królestwa Pol. sygn. 159, 193). — Bibl. Czart. sygn. 930, 970.

OPRACOWANIA

Pam. Polit.-Hist. 1790 listopad s. 1300. — *Materiały do dziejów Sejmu Czteroletniego*. Oprac. J. Woliński, J. Michalski, E. Rostworowski. T. 3-5. Wr. 1960-1964. — Akty powstania Kościuszki. T. 1-3. Wyd. S. Askenazy, W. Dzwonkowski, E. Kipa, R. Morcinek. Kr. 1917 — Wr. 1955. — J. Kiliński: Pamiętniki. Oprac. S. Herbst. W-wa 1958 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* — J. Pawlikowski: Pamiętnik o przygotowaniach do insurekcji kościuszkowskiej. Wyd. L. S.(Siemieński). *Przegl. Pol.* 1876 t. 3 z. 7 s. 63-66, 81, 96. — J. Zajączek: Pamiętnik albo historia rewolucji, czyli powstanie r. 1794, przekładu H. Kołłątaja. Poz. 1862 *Pamiętniki z XVIII w.* 2 s. 75. — H. Błędowska: Pamiątka przeszłości. Wspomnienia z l. 1794-1832. Wyd. K. Kostenicz, Z. Makowiecka. W-wa 1960 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* — J. U. Niemcewicz: Pamiętniki czasów moich. T. 1-2. (Powst. 1823-1838). Wyd. J. Dihm. W-wa 1957 *Tamże.* — A. Magier: Estetyka miasta stołecznego Warszawy. (Ukończ. ok. 1833). Wyd. H. Szwankowska. Komentarz hist.-lit. oprac. J. W. Gomulicki. Wr. 1963. —

R. Pilat: O literaturze politycznej Sejmu Czteroletniego (1788-1792). Kr. 1872 s. 100-101. — W. Smoleński: Przewrót umysłowy w Polsce w. XVIII. Kr. 1891; wyd. 3 W-wa 1949. — W. Kalinka: Sejm Czteroletni. T. 2. Kr. 1895. — W. Smoleński: Ostatni rok Sejmu Wielkiego. Kr. 1896. — T. Korzon: Wewnętrzne dzieje Polski za Stanisława Augusta. T. 1-3, 5. Kr. 1897-1898. — W. Grabski: Zarys idei gospodarczych w Polsce. Kr. 1903. — W. Tokarz: Ostatnie lata Hugona Kołłątaja (1794-1812). T. 1-2. Kr. 1905. — K. Bartoszewicz: Dzieje insurekcji kościuszkowskiej. Wiedeń b. r. — W. Tokarz: Warszawa przed wybuchem powstania 1794 r. Kr. 1911. — W. Smoleński: Publicyści anonimowi z końca XVIII w. *Przegl. Hist.* t. 14 (1912) i odb. — M. Janik: Hugo Kołłątaj. Lw. 1913. — A. Zaleski: Konfraternia kupiecka. W-wa 1913. — W. Smoleński: Mieszczaństwo warszawskie. W-wa 1917. —

C. Łagniewski: Bankierstwo w dawnej Polsce i w epoce stanisławowskiej. *Dzieje gospodarcze Polski porozbiorowej w zarysie.* Red. S. A. Kempner. W-wa 1920 s. 63-65. — S. Woyzbun: Historia bankowości. W-wa 1927 s. 111-114. — S. Kieniewicz: Ignacy Działyński. Kórnik 1930. — W. Tokarz: Insurekcja warszawska. Lw. 1934; wyd. 2 W-wa 1950. — A. Grodek: Idea banku narodowego. W-wa 1936; przedr. w: Studia z historii myśli ekonomicznej. W-wa 1963. — W. Kornatowski: Kryzys bankowy w Polsce 1793 r. W-wa 1937. — R. Rybarski: Skarbowość Polski w okresie rozbiorów. Kr. 1937. — W. Łukaszewicz: Targowica i powstanie kościuszkowskie. W-wa 1953. — B. Leśnodorski: Polscy jakobini. Karta z dziejów insurekcji 1794 r. W-wa 1960 *Studia i Materiały z Dziejów Pol. w Okresie Oświecenia* 3. — A. Grodek: Papierowe pieniądze podczas insurekcji 1794 r. W: Rozwój kapitalizmu w Polsce. W-wa 1963. — A. Zahorski: Ignacy Wyssogota Zakrzewski. W-wa 1963. — I. Homola, A. Zahorski. *Pol. słownik biogr.* T. 12 (1966).

KARCZEWSKI WINCENTY ROCH (1757—1817)

Krypt.: W. K.; W. K.***; W. R. K.

Filozof, tłumacz.

Ur. w 1757; syn Jana, h. Jasieńczyk z kluczem. Od 1769 studiował w Akademii Krakowskiej, uzyskując tytuł doktora filozofii (1775) i obojga praw (1776). Następnie uczył w Szkole Głównej Koronnej: w 1781/82 wykładał prawo, a w 1782/83 — matematykę i logikę. Równocześnie do 1785 był nauczycielem w krakowskich Szkołach Przygłównych. Zbytnie uwielbienie dla Locke'a, Voltaire'a i Condillaca, jak i „gorsząca przyjaźń" dla Jacka Przybylskiego sprawiły, że musiał opuścić szkoły krakowskie. W 1786

http://rcin.org.pl

krótko przebywał na wsi w Grzybowie, jako nauczyciel siostry Przybylskiego —Magdaleny. W 1787 przybył do Warszawy, gdzie „przez lat trzydzieści zajmował się edukacją prywatną w najznakomitszych domach polskich" (m.in. uczył młodych Grabowskich na dworze Stanisława Augusta, Małachowskich, Ostrowskich, Karnkowskich, Łąckich). Równocześnie jako tłumacz i autor nawiązał długoletnią współpracę z warszawskimi firmami wydawniczymi (P. Dufourem, P. Zawadzkim i in.). Zmarł 11 stycznia 1817 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Prospekt na dzieło pod tytułem: O prawach fizycznych i moralnych świata, czyli prawdziwe systema natury, z dzieł francuskich zebrane przez..., w Akademii Krakowskiej filozofii doktora. B. m. (1791). Fragm. przedr. Z. Florczak, L. Pszczołowska w: Ludzie Oświecenia o języku i stylu. T. 2. W-wa 1958.

2. O prawach fizycznych i moralnych świata, czyli prawdziwe systema natury, z dzieł francuskich zebrane przez..., w Akademii Krakowskiej filozofii doktora. T. 1-5. W-wa 1791-1793. Fragm. przedr. Z. Florczak, L. Pszczołowska, jw.

W t. 1 dedyk. dla Antoniego Okęckiego; na s. LXIX-LXXXI: słownik neologizmów filozoficznych.

Dzieło oparte głównie na pracach: A. H. Paulian: Véritable système de la nature (1788) i N. S. Bergier: Examen du matérialisme ou réfutation du système de la nature (1771).

3. Treść prawdy, wiecznej wiary i obyczajności, z Pisma Bożego ku powszechnemu pożytkowi wyjęta. W-wa 1793.

Z dedyk. dla K. H. Szembeka.
Data druku u Estr.: 1795.

Przekłady

1. (L. Mayeul de Chaudon): Dopełnienie Dykcjonarza historycznego, albo historii skróconej wszystkich ludzi, którzy się wsławili cnotą, mądrością, rozumem, przemysłem, męstwem, wynalazkiem, błędami etc. od początku świata aż do naszych czasów, po francusku od towarzystwa uczonych ludzi ułożone, a z francuskiego na polski język, podług najnowszej edycji w Kaen, Rotomagu i Paryżu r. 1783, przez..., dawnego w Akademii Krakowskiej filozofii doktora i profesora przełożone, przydatkami zaszłych odmian i wielu artykułów nowych powiększone. T. 8 cz. 1-2. W-wa 1787-1788.

T. 1-7 „Dykcjonarza" przekładał J. I. Boelcke.

2. (P. F. Nicolas, Demarque, Laservole): Dykcjonarz powszechny medyki, chirurgii i sztuki hodowania bydląt, czyli lekarz wiejski... Dzieło przystosowane przez towarzystwo lekarzów francuskich. Na język polski przełożone i wielu ważnymi dodatkami powiększone przez W.K.***, dawnego w Akademii Krakowskiej filozofii doktora i profesora. T. 1-9. W-wa 1788-1793.

W t. 8 na s. 461-483: Tablica polsko-łacińska chorób najpospolitszych.

Rozwiązanie kryptonimu tłumacza za S. Kośmińskim; uzasadnia je E. Aleksandrowska. Estr. XXIII (1910), 101 przypisuje bez dowodu przekład Walentemu Kłossowskiemu.

3. G. Filangieri: Nauka prawodawctwa. Przez Kawalera Kajetana Filangieri napisana po włosku, tłumaczenia... T. 1-8. W-wa 1791-1793. (Wyd. kosztem i nakładem tłumacza).

Z dedyk. dla Tomasza Adama Ostrowskiego.

4. (Ch. Sturm): Rok fizyczno-moralny, czyli uwagi nad dziełami Boga, w porządku natury i Opatrzności uważanymi. Na każdy dzień roku rozłożone. T. 1-4 (nry 1-12). W-wa 1792 (styczeń-marzec) — 1793 (kwiecień-grudzień).

Dedyk. dla Bony ze Świdzińskich Granowskiej i Marii ze Świdzińskich Lanckorońskiej.

Tłumaczenie ukazywało się w formie periodyku (miesięcznika łączonego kwartalnie w tom) — por. ogłoszenia P. Zawadzkiego. *Korespondent Kraj. i Zagr.* 1793 nr 1-12, 19, 25, 36, 51.

5. P. J. Buchoz: Krótka wiadomość o kawie, o jej własnościach i skutkach na zdrowie ludzkie spływających, przez P. Buchoz medycyny doktora po francusku napisana, a teraz na polski język przełożona. Kr. 1795.

Tłumacz podpisany w przedmowie krypt. W.K.; rozwiązuje go Estr. XVIII (1894), 419.

6. Prawo natury wyłuszczone i wydoskonalone prawem Ewangelii, części dwoje, z francuskiego, przekładania W.R.K. w Warszawie 1798. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 134 (części 1, z „imprimatur" cenzury duchownej, dat. 16 sierpnia 1798).

7. (Lalourcey): Nowy Buffon dla młodzieży, czyli treść początkowa historii naturalnej, z 130 figurami, z francuskiego tłumaczenie... T. 1-4. W-wa 1806.

8. Ch. F. L'Homond: Nauka chrześcijańska podzielona na czytania duchowne, w których wykładają się dowody religii, prawdy do wiary i obyczajów należące

http://rcin.org.pl

tudzież sakramenta święte i modlitwa, dla użytku domów wychowania publicznego i rodzin chrześcijańskich napisana w języku francuskim przez X. L'Homond. Przekład pośmiertny Wojciecha (!) Rocha ... filozofii doktora, przejrzany i wydany przez Modesta Watta Kosickiego filozofii doktora. Cz. 1-3. W-wa 1826. Wyd. 2 W-wa 1829.

Prace edytorskie

1. Popis roczny z nauk: moralnej, prawa i historii, przez cztery klasy w Szkołach Większych Krakowskich dawanych. Pod dozorem... 1782. Rkps Ossol. sygn. 202 410. Fragm. ogł. J. Kolasa. *Ze skarbca kultury* 1952 z. 1.

2. Popis roczny z arytmetyki, algebry początkowej, geometrii... Pod dozorem... w Szkołach Wydziałowych Krakowskich... odprawiony. B. m. (po 9 lipca 1783).

Listy

1. Do Jacka Przybylskiego. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 148 t. 1. List z 15 kwietnia 1791 ogł. J. Dihm. *Biuletyn Mies. Bibl. Jagiel.* 1953 nr 5.

OPRACOWANIA

Decus litterarium eruditi sudoris pretio XI.VV.DD. in A.A.L.L. et philosophia licentiatorum... Kr. 1777. — J. Muczkowski: Statuta nec non liber promotionum philosophorum ordinis in Universitate studiorum Jagellonica ab anno 1402 ad annum 1849. Kr. 1849. — F.M.S. (Sobieszczański). *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 14 (1863). — *Enc. kościelna* Nowodworskiego. T. 10 (1877). — S. Kośmiński: Słownik lekarzów polskich. W-wa 1888 s. 104. — *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 33/34 (1903). — M. Szyjkowski: Génie du christianisme a prądy umysłowe w Polsce porozbiorowej. Lw. 1908 s. 69-71, 75. — M. Straszewski: Dzieje filozoficznej myśli polskiej w okresie porozbiorowym. T. 1. Kr. 1912. — M. Szyjkowski: Myśl Jana Jakuba Rousseau w Polsce XVIII w. Kr. 1913. — M. Smolarski: Studia nad Wolterem w Polsce. Lw. 1918. — W. Smoleński: Wolter w Polsce. W: Przewrót umysłowy w Polsce w. XVIII. Wyd. 2 Kr. 1923; wyd. 3 W-wa 1949. — T. Mańkowski: O poglądach na sztukę w czasach Stanisława Augusta. Lw. 1929. — J. Dihm: „Nikczemny podrzutek parnasowy". *Biul. Mies. Bibl. Jagiel.* 1953 nr 5. — Bibliografia filozofii polskiej 1750-1830. Red. A. Kadler. W-wa 1955. — Z. Florczak, L. Pszczołowska: (Komentarz do) Ludzie Oświecenia o języku i stylu. T. 2. W-wa 1958. — W. Wąsik: Historia filozofii polskiej. T. 1. W-wa 1959. — S. Hrabec, F. Pepłowski: Wiadomości o autorach i dziełach cytowanych w „Słowniku" Lindego. W-wa 1963. — E. Aleksandrowska: Materiały do życia i działalności literackiej Józefa Ignacego Boelckego. W zbiorze: Miscellanea z doby Oświecenia, 2. Wr. 1965 *Arch. Lit.* 9 s. 85-86. — S. Schwann: O chorobach zawodowych w polskim piśmiennictwie medycznym w XVIII i na początku XIX w. *Kwart. Historii Nauki* 1965 nr 1/2. — B. Leśnodorski. *Pol. słownik biogr.* T. 12 (1966).

KARMOWSKI KAJETAN (1744—1820)

Kaznodzieja.

Ur. w 1744. W 1764 wstąpił do nowicjatu franciszkanów w Krakowie. Zakonne studia filozoficzne odbywał w Poznaniu i Kaliszu, teologiczne w Krakowie (do 1770). W 1768 wyświęcony na księdza. Po studiach wykładał w seminarium zakonnym w Nowym Mieście Korczynie, Warszawie i Lublinie (po 1 roku). W 1774 na kapitule prowincjonalnej w Warce przedstawiony do doktoratu; uzyskał go, po czym objął obowiązki regensa studiów filozoficznych w Piotrkowie Trybunalskim. W 1777 prowadził w opactwie kanoników regularnych w Czerwińsku dwutygodniowe misje dla ludu. W 1784 — regens studium zakonnego w Poznaniu; w 1784-1786 był równocześnie komisarycznym zarządcą klasztoru poznańskiego; w 1787-1789 — gwardianem. W 1803 pełnił obowiązki gwardiana w Wyszogrodzie. 15 września 1804 obrany prowincjałem zakonu, pozostawał na tym urzędzie do 1807. Następnie był kustoszem chełmskim, a w 1810-1817 — gwardianem w Stawiskach koło Łomży. Tamże pozostał po zwolnieniu z obowiązków przełożonego. Zmarł 14 marca 1820 w Stawiskach.

http://rcin.org.pl

TWÓRCZOŚĆ

1. Illustrissimo Excellentissimo et Reverendissimo D. Francisco Candido Comiti de Tęczyn Ossoliński Episcopo Kijoviensi et Czernichoviensi... sermo in neo-electi ministri provincialis inauguratione Anno Domini 1774, die 26 Septembris... B. m. 1774.

2. Kazanie żałobne. Przedmowa w dzień rocznicy śmierci J. W. Najprzewielebniejszego J. X. Jana Chryzostoma Żdżarskiego, opata... Zgromadzenia Kanoników Regularnych Lateraneńskich czerwińskiego, 23 listopada 1776 miana. B. m. r.

3. Kazania w przeciągu Jubileuszu Wielkiego podczas dwutygodniowej misji w kościele czerwińskim u ks. ks. Kanoników Regularnych przez... W-wa 1777.

4. Kazanie w dzień św. Barbary Panny i Męczenniczki podczas urzędowego wprowadzenia W. Jmć. X. Tomasza Guzowskiego, kanonika Ś. Grobu Chrystusowego jerozolimskiego, prowincjała mazowieckiego, na probostwo wyszogrodzkie R. P. 1781, od... B. m. 1784.

5. Kazanie na nabożeństwie żałobnym za duszę śp. J. X. Stefana Wiktora Bronisza katedr. chełmsk. Kolegiaty kamieńskiej kanonika... w kościele Bieganowskim, przez... 1792, 6 lutego miane. Poz. 1792.

6. Kazania niedzielne całego roku, przez... napisane i różnymi czasami w różnych miejscach mówione. T. 1-2. Tor. 1807.

Listy i materiały

1. Prowincjalski list okólny. W: Liber magistralis Conventus Obornicensis... s. 133. Rkps Ossol. sygn. 1481/II.

2. Sprawozdanie z wizytacji przeprowadzonej w Stawiskach. W: Acta Provinciae Poloniae ab a. 1804-1827, k. 38-41. Rkps Arch. franciszkanów Kr. sygn. XXXIX.

OPRACOWANIA

Acta Confraternitatis Compassionis ab a. 1760-1836. Rkps Arch. franciszkanów Kr. — Acta Provinciae Poloniae ab. a. 1764-1778; ab a. 1783-1789; ab a. 1804-1827. Rkpsy jw., sygn. XXXI, XXXIII, XXXIX. — Księga zmarłych. Rkps jw. — A. Karwacki: Materiały do historii polskiej i ruskiej prowincji oo. franciszkanów. Rkps jw., sygn. VII. — A. Karwacki: Sławniejsi franciszkanie polscy. Rkps jw., sygn. XX. — K. Kantak: Franciszkanie polscy. T. 2. Kr. 1938. — C. C. Baran: Kościół i klasztor oo. franciszkanów w Warszawie. W-wa 1949 (maszynopis Arch. franciszkanów W-wa). — W. L. Maryniak: Kaznodziejstwo polskiej prowincji oo. franciszkanów w drugiej poł. XVIII w. Praca magisterska Uniw. Jagiel. Radomsko 1951 (maszynopis Arch. franciszkanów Kr.). — C. C. Baran: Z przeszłości Stawisk. W-wa 1958 (maszynopis Arch. franciszkanów W-wa). — K. Gruczyński: Działalność duszpasterska franciszkanów warszawskich w I. od 1645 do 1864. Studium historyczno-pastoralne. Praca licencjacka KUL. Lubl. 1963 (maszynopis Arch. franciszkanów Kr.). — B. J. Urban: Teoria kaznodziejstwa w świetle dzieła K. Karmowskiego (1744-1820) „Kazania niedzielne". Praca licencjacka KUL. Lubl. 1965 (maszynopis jw.).

KARNIEWSKI KAJETAN (1754—1782)

Tłumacz literatury dla młodzieży.

Ur. 7 sierpnia 1754 w Krakowskiem, w rodzinie szlacheckiej. 9 sierpnia 1769 wstąpił do zakonu pijarów; śluby zakonne złożył 15 sierpnia 1771. Następnie studiował kolejno przez trzy lata: „humaniora" w Podolińcu, logikę w Rzeszowie i fizykę w Międzyrzeczu. W 1775 uczył w infimie w Warężu, w 1776 wykładał gramatykę w Podolińcu, a w 1777-1778 w Rzeszowie. W 1778 przeniesiony do Collegium Nobilium w Warszawie (na nauczyciela syntaksy). W 1779-1780 studiował teologię w Krakowie, po czym był profesorem klasy IV w Drohiczynie. Zmarł 3 czerwca 1782 w Opolu (lubelskim) na „złośliwą gorączkę".

TWÓRCZOSĆ

Przekłady

1. Biblioteka dziecinna. Dzieło dla rozrywki młodych umysłów, prostowania serc do cnoty i odrażenia od występków, z pisarzów dawnych i tegoczesnych zebrane, prozą i wierszem z francuskiego przełożone. W-wa 1783. Wyd. 2 W-wa 1796.

http://rcin.org.pl

Zbiór 48 utworów o tematyce moralnej, wierszem i prozą. M.in.: anegdoty, powieści wschodnie, bajki, sielanki, fragm. F. Fénelona „Rozmowy Dionizjusza i Pitiasza" (pt. Pożytki Przyjaźni).

OPRACOWANIA

A. Horányi: Scriptores Piarum Scholarum. T. 2. Buda 1809. — S. Bielski: Vita et scripta. W-wa 1812. — E. Rabowicz. *Pol. słownik biogr.* T. 12 (1966).

KAROLI TEOFIL JERZY (1739—1825)

Inna forma nazwiska: Caroli.

Krypt.: T. C. S. P.

Tłumacz, pisarz religijny, poeta, kaznodzieja.

Ur. 26 marca 1739 w Warszawie, w rodzinie mieszczańskiej. Kształcił się w Warszawie. 1 września 1753 wstąpił do zakonu pijarów, przyjmując imię Teofila od św. Konstancjusza (chrzestne Jerzy). Po dwuletnim nowicjacie w Podolińcu odbył studia humanistyczne w Rzeszowie (1755/56) i filozoficzne w Międzyrzeczu Koreckim (1756/57-1757/58), po czym rozpoczął pracę nauczycielską w Międzyrzeczu (1758/59) i Złoczowie (1759/60-1760/61). W 1761/62-1762/63 studiował teologię w Krakowie. Następnie skierowany do nowicjatu w Podolińcu na profesora retoryki; w ostatnim roku swojego tam pobytu (1768/69) pełnił również obowiązki magistra spiritualis. W 1769/70 i w 1771/72 — magister spiritualis w Rzeszowie. W r. szk. 1770/71 wykładał teologię w seminarium pijarskim w Chełmie; w 1772/73-1773/74 — w Warszawie. Następnie uzupełniał studia w Rzymie (1774/75). Po powrocie został kierownikiem duchownym i kaznodzieją warszawskiego Collegium Nobilium. W 1780 mianowany regensem Konwiktu Szaniawskiego w Łukowie; w 1781-1783 pełnił obowiązki sekretarza prowincji zakonnej (z siedzibą w Łukowie). Potem był vicesuperiorem (1783/84-1785/86) i superiorem (1786/87-1791/92) w Opolu (lubelskim).

Jesienią 1792 przeniesiony do Drohiczyna, gdzie objął rektorstwo zakonnego domu probacji, kierownictwo szkoły oraz parafii. Posiadał tam drukarenkę, w której odbijał m.in. własne utwory. W 1798 emerytowany i odsunięty na trzy lata od kierownictwa szkoły (prawdopodobnie z powodu krytyki rządowego projektu zmniejszenia ilości świąt). Po klęsce Napoleona odsunięty ponownie od kierownictwa szkoły, kierował nią jednak już w 1815. Zmarł w 1825 w Drohiczynie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Versiculi ex occasione obitus S. Konarski. 1773.

Tekst i dokładny tyt. nie znane. Inform. Estr. XIV (1896) 64.

2. Stanislae Auguste Rex! (Votum nomine Piarum Scholarum Collegii et Ecclesiae Paroch. Drohicinensis). In villa Graune 7 April 1793. Drohiczyn 1793. (Wiersz).

3. Rozmyślanie o czterech końcach ostatecznych. W-wa 1795.

4. Exhorta w kościele farnym drohickim przed złożeniem ciała do grobu śp. Wielmożnej Julianny Smorczewskiej, szambelanowej JKMci, miana... 1 marca r. 1796. W-wa 1796.

5. In inscriptione Regii numismatis. Drohiczyn 1796. (Wiersz).

6. Testimonium de Congregatione Missionis. 1797.

7. Vota pro salute ac prosperitate Serenissimi atque Potentissimi Friderici Wilhelmi III... In suscepti diadematis die quinta Junii 1798, Regiomonti nuncupata. Nomine Congregationum Clericorum Saecularium atque Regularium, nec non conventuum monasteriorum religiosorum utriusque nexus, existentium intra Dioecesim Plocensem atque Luceoriensem per Podlachiam. B. m. (1798). (Wiersz).

8. Consideratio christiana de non minuendo festorum numero. Ex occasione quaestionis in hac materia propositae ad examinandum in Decanatu Drohicinensi A. D. 1797 31 Julii oblata etc. W-wa b.r.

Wersja pol.: Uwaga chrześcijańska o niezmniejszaniu świąt, a przy tym i o zac-

http://rcin.org.pl

ności prawa i nauki Chrystusa Pana, przeciwko owym niepobożnym. W-wa 1798.

9. In natali Clementissimi et Potentissimi Regis Friderici Guilielmi III, die tertia Augusti Anni Saecularis 1801. Theophilus Caroli suo et Scholarum Piarum nomine. B. m. (1801). (Wiersz).

Tu także: Supplicatio pro conservando coetu Scholarum Piarum.

10. Odpowiedź chrześcijańskiego prostaka na niektóre zarzuty wiersza bluźnierskiego. Znajduje się w tej odpowiedzi proste i rzetelne wyłuszczenie przedniejszych prawd i pobudek wiary chrześcijańskiej, a w przypiskach ostrzeżenie względem najszkodliwszej na obyczaje ludzkie zarazy, która jest ukryta w nauce libertyńskich nauczycielów, czyli wolnych mularzów i nowych illuminatów. W-wa 1801. (Wierszem i prozą). Wyd. 2 popr.: Odpowiedź chrześcijańskiego prostaka na niektóre zarzuty wiersza bluźnierskiego, który się zaczyna od tych słów: Nie masz komu na świecie wierzyć... W-wa 1804.

Tu także dod. wersja pol. poz. 11.

11. Vetus et constans in Ecclesia Catholica de sacerdotum. coelibatu doctrina. W-wa 1801.

Wersja pol.: O bezżeństwie księży. Wyd. w dod. do poz. 10.

12. Mowa przy poświęceniu nowego cmentarza w Drohiczynie, miana d. 3 maja 1803. W-wa 1803.

13. Kazanie w dzień ś. Antoniego, miane w kościele XX. Franciszkanów w Drohiczynie. W-wa 1804.

14. Rozprawa napisana na konkurs Towarzystwa Przyjaciół Nauk pt. Jaki wpływ miała reforma Marcina Lutra do stanu politycznego w Polszcze i postępku oświecenia narodowego. Powst. po 3 marca 1805.

Inform. E. Rabowicz.

15. Ad Alexandrum, Imperatorem Rossiae, pacificatorem Europae, anno 1814. Epigramma. B. m. (1814).

Podpis: T. C. S. P.

16. Kazanie na obchodzie żałobnym za duszę zmarłej w Bogu śp. Józefy z Morsztynów hrabiny Ossolińskiej, w kościele parafialnym w Sarnakach, die 14 grudnia 1815 r. odprawionym, miane. W-wa 1816.

17. Ad Alexandrum, Imperatorem totius Rossiae, Regem Poloniae, die trigesima mensis Augusti v. s. 1816. B. m. r. (dwa wyd.; w tyt. drugiego pominięte słowo „totius"). (Wiersz).

Podpis: T. C. S. P.

18. Catalogus patrum et fratrum Provinciae Lithuanae utriusque Russiae Ord. Min. S. P. Francisci Convent. A. D. 1825, diebus Julii, post convocationem Olkienicensem comparatus. Wil. 1825.

Druk anonim., autorstwo przypisuje Estr. III (1962) 26.

19. Kazania na wszystkie niedziele roku. Rkps.

Inform. E. Rabowicz.

Przekłady i prace edytorskie

1. M. T. Cicero: Cogitationes selectae... ex libro I De officiis. Myśli wyborne... z księgi pierwszej O powinnościach. (W-wa 1781).

Od s. 299: Z Waleriusza Maksyma Pamiętnych zdań i dzieł niektóre przykłady.

Teksty pol. i łac.

OPRACOWANIA

S. Bielski: Vita et scripta. W-wa 1812. — F. M. S. (Sobieszczański). *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 14 (1863). — *Enc. kościelna* Nowodworskiego. T. 3 (1874). — P. Chm. (Chmielowski). *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 11 (1893). — Wołyniak (M. J. Giżycki): Kilka słów o dwóch szkołach parafialnych na Podlasiu. *Dzien. Poz.* 1888 i odb. — J. I. Buba: Pijarzy w Polsce. Próba charakterystyki. *Nasza Przeszłość* t. 15 (1962) s. 26. — E. Rabowicz. *Pol. słownik biogr.* T. 12 (1966).

KARP' MAURYCY FRANCISZEK (1749—1817)

Krypt.: M. F. K.; M. F. K. P. Ż.; W. J. P. M. F. K**** tłumacz „Arysta, czyli powabów poćciwości".

Tłumacz, publicysta, poeta.

Ur. w 1749. Pochodził ze starego rodu szlachty żmudzkiej, syn Józefa, ciwuna eyragolskiego, i Barbary Nagurskiej. Studiował w Krakowie; podróżował do Anglii, Francji i Włoch. Przeznaczony w młodości do stanu duchownego, nie ożenił się. Był starostą jodayckim. Odziedziczył dobra Rykijów w pobliżu miasteczka Szawle. W 1790 posło-

http://rcin.org.pl

wał z Księstwa Żmudzkiego na Sejm Czteroletni, gdzie należał do wytrwałych stronników reformy majowej. W czasie insurekcji kościuszkowskiej — delegowany z pow. szawelskiego do Najwyższej Rady Narodowej Zastępczej W. Ks. Litewskiego (przybył do Wilna 15 maja). Po zmianie Rady w Deputację Centralną — powołany do Wydziału Instrukcji Narodowej (10 czerwca). Po upadku powstania, zagrożony sekwestrem majątku, wykonał przysięgę homagialną i dobra odzyskał. W 1797 wchodził w skład wileńskiej Komisji Edukacyjnej. W 1802 sprzedał Rykijów swemu kuzynowi Benedyktowi, zachowując dożywocie. Zmarł 22 października 1817 w Rykijowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Obrona mitologii, albo odpis na Monitora Warszawskiego na Rok P. 1772 d. 19 sierpnia wydanego. Lipsk 1773.

Wyd. pod krypt. M. F. K.; rozwiązał go B. Gubrynowicz.

2. Z Rykijewa na Żmudzi d. 29 listopada 1789. B. m. (1789).

Egz. unik. Bibl. IBL W-wa. Z treści druku wynika, że nie był to pierwszy list „Z Rykijewa" jego autorstwa.

3. Obraz sejmików. Czyli, co są sejmiki teraźniejsze nasze? Czym są i być mają z natury ustawy swojej? Czy w ten ustawy ich zamiar trafia projekt podany od deputacji rządowej? Jaki sposób albo jaka może być im dana forma, aby były tym, czym być powinny. W-wa 1791. (Od s. 26: List, albo zdanie do przyjaciela w Warszawie o sejmikach, z Rykijewa na Żmujdzi 24 kwietnia 1790).

4. Pytanie, czy do doskonałości konstytucji politycznej państwa naszego koniecznie potrzeba, aby gmin miał uczęstek w prawodawstwie? albo raczej, czyli przeto ta konstytucja jest najgorszą i potworną, iż chłopi rolnicy nie są do prawodawstwa przypuszczeni? a w przypadku nieuchronnej potrzeby przyjęcia ich do niego, komu by raczej tego zaszczytu udzielić, chłopom wieśniakom czy kupcom mieszczanom, pod ogólnym imieniem gminu u nas zajętym? Powst. między listopadem 1790 a kwietniem 1791 (wg J. Wolińskiego, J. Michalskiego, E. Rostworowskiego; wg T. Korzona po 3 maja 1791). Wyd. (W-wa ok. 1791). Wyd. nast.: wyd. 2: Pytanie i odpowiedź... Przez M.F.K.P.Ż. (W-wa ok. 1791); fragm. przedr. S. Inglot w: Próby reform włościańskich w Polsce XVIII w. Wybór źródeł. Wr. 1952; całość *Materiały do dziejów Sejmu Czteroletniego*. T. 1. Wr. 1955.

5. Głos... na sejmie roku 1790 dnia 21 grudnia po przystąpieniu posłów nowego wyboru do Aktu Konfederacji miany. B. m. r.

W czasie tego sejmu wyd. nadto osob. mowy dat.: 24 stycznia, 15 lutego, 14 marca, 12 maja, 13 października, 3 grudnia 1791 (pt. Zdanie... Do projektu Sądu Skarbowego Litewskiego); 14 lutego (mowa miana na sejmiku żmudzkim), 19 marca 1792.

6. Projekt... Dodatek do prawa o sejmikach. O zjazdach przedsejmikowych. B. m. r.

A. Meysztowicz wymienia nadto szereg rękopiśmiennych prac Karpia, m.in.: 1) pisma wierszem: Założenie i zburzenie miasta Kowna (napisane w 17 roku życia), 3 zbiory wierszy pt. Dowody zbliżonej starości. — 2) pisma filozoficzne: Trudności około wiary, przełożone ojcu Malebranchiuszowi; Odszczepy filozofów na podkupie, czyli rozmowa Jowisza z Merkurym, w której wielu innych mówi; Myśl o współubolewaniu nad nieszczęściem człowieka; Myśl o cnocie; O dowcipie i pamięci; O uszczęśliwieniu człowieka w tym życiu. — 3) Rzecz o krasomówstwie; prace historyczne.

T. Korzon przypisywał mu autorstwo broszur J. Pawlikowskiego: O poddanych polskich. (Kr.) 1788; Myśli polityczne dla Polski. W-wa 1789.

Przekłady

1. Séguier de Saint-Brisson: Aryst, albo powaby poćciwości. Przekł. powst. przed 1776. W-wa 1792 (pod krypt. M.F.K.P.Ż.).

Z 40-stronicowym listem dedyk. Do... Ignacego Krzuckiego.

2. (Chansierges): Przypadki Pirrusa, syna Achillesowego. Dzieło pośmiertne nieboszczyka J. X. Fénelona (!), za dodatek do Przypadków Telemaka ujść mogące, z francuskiego na ojczysty język przełożone usiłowaniem W.J.P.M.F.K.**** tłumacza Arysta, czyli powabów podczciwości. Cz. 1-2. Kr. 1776 (dwa warianty). Wyd. 2 (tyt.) W-wa 1782.

Krypt. rozwiązuje M. Strzałkowa. Usunięcie w przekł. przedmowy Chansiergesa, dodanie „Przedmowy wydawczej", usiłującej przekonać, że jest to przekład z Fénelona. Zmiana imienia bohatera.

Toż pod właściwym tyt. tłum. A. Iżycki. Por.: Iżycki A., Przekłady poz. 1.

3. J. J. Rousseau: Uwagi nad rządem polskim oraz nad odmianą, czyli reformą

http://rcin.org.pl

onego projektowaną. Z francuskiego na ojczysty język przełożone miesiąca grudnia dnia 20 r. 1788. Cz. 1-2. W-wa 1789 (z apostrofą: Do Russego). Wyd. nast.: (tyt.) b. m. 1799; apostrofę „Do Russego" przedr. M. Strzałkowa. *Pam. Lit.* R. 46 (1955) z. 1 s. 233.

OPRACOWANIA

(Nekrolog). *Dzien. Wil.* 1817 t. 6 s. 677. — R. Pilat: O literaturze politycznej Sejmu Czteroletniego (1788-1792). *Przegl. Pol.* 1871 listopad — 1872 styczeń-luty i odb. (Kr. 1872). — W. Kalinka: Sejm Czteroletni. T. 2. Lw. 1881 § 159. — T. Korzon: Wewnętrzne dzieje Polski za Stanisława Augusta. T. 1-2, 4. Kr. 1882-1885 i wyd. nast. — A. Meysztowicz: Karpiowie herbu własnego. Wil. 1907. — W. Smoleński: Publicyści anonimowi z końca w. XVIII. *Przegl. Hist.* t. 14 (1912) i odb. — M. Szyjkowski: Myśl Jana Jakuba Rousseau w Polsce XVIII w. Kr. 1913 s. 102-103. — H. Mościcki: Generał Jasiński i powstanie kościuszkowskie na Litwie. W-wa 1917. — B. Gubrynowicz: Walka o mitologię. Epizod z dziejów krytyki literackiej w Polsce w XVIII w. *Prace Filol.* 1927. — W. Olszewicz: O polskich przekładach J. J. Russa. Notatka bibliograficzna. *Pam. Lit.* R. 33 (1936). — S. Inglot: Próby reform włościańskich w Polsce XVIII w. Wybór źródeł. Wr. 1952. [Rec.: J. Michalski, E. Rostworowski. *Przegl. Hist.* 1953 z. 1/2 s. 236-237]. — M. Strzałkowa: Nieznany tłumacz dwu powieści francuskich. M. F. Karp (1749-1817). *Pam. Lit.* R. 46 (1955) z. 1. — J. Woliński, J. Michalski, E. Rostworowski: (Oprac. wyd.) *Materiały do dziejów Sejmu Czteroletniego.* T. 1. Wr. 1955. — E. Rostworowski: Jakobin Józef Pawlikowski anonimowym autorem słynnych pism politycznych. (O poddanych polskich; Myśli polityczne dla Polski). *Kwart. Hist.* 1956 nr 2. — E. Rostworowski: „Myśli polityczne" Józefa Pawlikowskiego. W: Legendy i fakty XVIII w. W-wa 1963. — E. Rostworowski: La Suisse et la Pologne au XVIII siècle. *Échanges entre la Pologne et la Suisse du XIV au XIX siècle.* Genewa 1964. — J. Rudnicka: Bibliografia powieści polskiej 1601-1800. Wr. 1964 *Książka w Dawnej Kulturze Pol.* 13. — E. Rostworowski. *Pol. słownik biogr.* T. 12 (1966).

KARPIŃSKI FRANCISZEK (1741—1825)

Pseud. i krypt.: Autor „Zabawek wierszem i prozą"; F. K.

Poeta, pamiętnikarz, dramatopisarz, tłumacz, publicysta, moralista.

Ur. 4 października 1741 w Hołoskowie na Pokuciu (pow. kołomyjski); syn Andrzeja, zarządcy Hołoskowa należącego do Potockich, i Rozalii ze Szlachtów (wg metryki ślubu rodziców; wg relacji poety z 1798: Rozalii ze Spendowskich!). Kształcił się najpierw w kolegium jezuickim w Stanisławowie (zapewne w 1750-1758), następnie w akademii jezuickiej we Lwowie, którą ukończył z dyplomem bakałarza teologii oraz doktora filozofii i nauk wyzwolonych (stało się to w 1762 albo też w 1763-1765; w październiku 1765 był już absolwentem). Pod koniec pobytu w kolegium przeżył młodzieńczą miłość do Marianny Broselówny, „pierwszej Justyny", bohaterki kilku sielanek. Po ukończeniu studiów odrzucił propozycję obrania stanu duchownego i pracował co najmniej rok w palestrze lwowskiej; równocześnie sprawował w dalszym ciągu obowiązki guwernera M. J. Cieńskiego, których podjął się jeszcze na początku studiów akademickich. Praktykę sądową porzucił najprawdopodobniej w 1766 i wyjechał do Chocimierza do brata, ks. Antoniego Karpińskiego, i owdowiałej w 1761 matki. Niebawem przeniósł się do Zahajpola, gdzie w domu Józefa i Marianny Ponińskich, starostostwa ostrskich, zajmował się m.in. nauczaniem łaciny. W Zahajpolu też zawiązał się trwający ok. 10 lat romans pomiędzy Karpińskim i starszą od niego o lat kilkanaście starościną, „drugą Justyną". W 1769 przeżył we Lwowie oblężenie miasta przez konfederatów barskich (26 maja — 1 czerwca).

Wiosną 1770 wyjechał na półtora roku do Wiednia, wystarawszy się uprzednio o patent oficera złotej chorągwi. Pobyt w Austrii wykorzystał m.in. na dopełnienie wykształcenia i badania historyczne. Po powrocie do kraju u schyłku 1771 rozpoczął

http://rcin.org.pl

żywot ziemianina-dzierżawcy, trzymając na terenie Galicji kolejno wsi: Wierzbowiec, Żabokruki, Dobrowody. Najprawdopodobniej w czasie pobytu w Żabokrukach (1777) zrodził się tajemny romans poety-dzierżawcy z córką właściciela wsi, Franciszką Koziebrodzką, starościanką olchowiecką, późniejszą księżną Puzyniną.

W poł. 1780 przybył do Warszawy, powołany przez A. K. Czartoryskiego na stanowisko sekretarza do spraw politycznych. Wkrótce potem A. Naruszewicz podczas obiadu czwartkowego przedstawił go królowi. Zimę 1780/81 spędził zapewne w Warszawie, od kwietnia zaś 1781 do kwietnia 1782 przebywał na Litwie (głównie w Grodnie i Wilnie), uczestnicząc w sesjach Trybunału Litewskiego, obradującego pod laską jego protektora. Po powrocie pełnił krótko obowiązki bibliotekarza w Pałacu Błękitnym. Tam też poznał kilku pisarzy związanych z mecenatem Czartoryskich: J. Szymanowskiego, S. Kłokockiego, J. U. Niemcewicza; szczególnie bliskie i serdeczne stosunki łączyły go z F. D. Kniaźninem. W listopadzie 1782 opuścił Pałac Błękitny i przeniósł się do konwiktu pijarów warszawskich, gdzie 9-letnim kontraktem objął obowiązki guwernera R. Sanguszki, marszałkowicza w. litewskiego. Z guwernerką u Sanguszków łączył funkcję nauczyciela księżniczek Marii i Zofii Czartoryskich, którym udzielał lekcji literatury i języka polskiego. W związku z obchodami setnej rocznicy odsieczy Wiednia wygłosił w konwikcie pijarskim, w obecności prymasa, mowę pochwalną na cześć Sobieskiego (13 października 1783). Pod koniec tegoż roku bądź też na samym początku następnego wrócił do Dobrowód. W 1784 odbył szereg podróży: do Lwowa, Warszawy (31 lipca), Dubiecka.

Najprawdopodobniej w pierwszej poł. 1785 powrócił do stolicy i zamieszkał u zaprzyjaźnionych pijarów (łączyły go bliższe stosunki z M. Stadnickim, U. Szostowiczem, O. Kopczyńskim, D. M. Krajewskim i in.). W tym okresie zbliżył się do I. Branickiej, kasztelanowej krakowskiej, i przez kilka kolejnych lat spędzał miesiące wakacyjne w Białymstoku; bywał również w Siedlcach u hetmanowej A. Ogińskiej. Na początku 1787 bawił w Galicji; w 1788 lub 1789 objął nową dzierżawę, klucz Suchodolina w Grodzieńskiem. W poł. 1788 odbył w towarzystwie b. wychowanka, R. Sanguszki, podróż do Krakowa i okolic. W pierwszych latach Sejmu Wielkiego przebywał głównie w Warszawie; wkrótce po ogłoszeniu konstytucji majowej wyjechał do Suchejdoliny. W lecie 1791 przyjął na 10 lat obowiązki guwernera D. Radziwiłła i we wrześniu przeniósł się do Zabłudowa. Na początku maja 1792 bawił wraz z wychowankiem i jego matką w Warszawie na uroczystości „aniwersarza" konstytucji. Latem porzucił posadę u Radziwiłłów i podążył via Galicja do Warszawy. Przed 20 maja t. r. wybrany członkiem honorowym Szkoły Głównej W. Ks. Litewskiego (w 1787 projektowano powołanie go na stanowisko wiceprofesora literatury). Zimę 1792/93 spędził prawdopodobnie w stolicy, na pewno był tam od maja do lipca 1793 (uczył wówczas łaciny J. Potockiego, starościca szczerzeckiego). Następnie pojechał do Grodna, gdzie przysłuchiwał się obradom sejmowym.

Po zamknięciu sejmu (23 listopada 1793) udał się do Kraśnika (Karpina), kolonii położonej na skraju Puszczy Białowieskiej (przy drodze z Prużany do Świsłoczy). Dzierżawę tej królewszczyzny otrzymał jeszcze w 1791, ale dopiero teraz miał osiąść tu na przeszło ćwierć wieku. W czasie powstania kościuszkowskiego kolonia została splądrowana, poeta zaś ratował się ucieczką w puszczę. Po trzecim rozbiorze składał dwukrotnie przysięgę wiernopoddańczą Katarzynie II (na przełomie 1794/95 oraz na początku 1796). W 1795-1796 jeździł często do Grodna, gdzie spotykał się z królem (w dokumentach biograficznych pochodzących z epoki porozbiorowej pojawia się przy nazwisku poety tytuł: „szambelan dworu polskiego" — bliższe okoliczności tej sprawy — np. data nominacji — nie są znane). W 1795 poznał N. Repnina, generał-gubernatora Litwy. W pierwszych latach porozbiorowych wyjeżdżał corocznie

http://rcin.org.pl

do położonych na terenie zaboru austriackiego Wisznic; pobierał tam procenty od pożyczki udzielonej księżnie T. Sapieżynie w 1794. W tym czasie rozpoczął wieloletnie, uwieńczone pomyślnym rezultatem dopiero ok. 1805, starania o rewindykację ze skarbu radziwiłłowskiego należności za rok opieki nad Dominikiem (w 1791-1792).

W listopadzie 1800 powołany na członka czynnego warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (6 lutego 1820, z uwagi na podeszły wiek, przeniesiony do rzędu członków-korespondentów). W październiku i listopadzie 1801 bawił kilka tygodni w Puławach, zatrudniając się m.in. edukacją gromadki wychowanków puławskich. Pod koniec 1802 odnowił starą przyjaźń z powracającym z emigracji K. Prozorem; pod jego nieobecność interesował się był losami jego prześladowanej przez zaborców rodziny, troszcząc się zwłaszcza o kształcenie i wychowanie dzieci. Utrzymywał też w tym czasie bliższe stosunki z grupą przebywających na Litwie i Wołyniu francuskich emigrantów-rojalistów. Na początku doby porozbiorowej nawiązał bądź też odnowił kontakty towarzysko-literackie z A. hr. Chodkiewiczem, I. Bykowskim, F. K. Dmochowskim. Przez wiele lat przyjaźnił się z rektorem M. Poczobutem. W r. 1801 rektor H. Stroynowski proponował mu funkcję sekretarza Szkoły Głównej Wileńskiej. Propozycji tej Karpiński nie przyjął. Podobnie w 1805 nie wyraził zgody na projekt Uniwersytetu Wileńskiego mianowania go wizytatorem generalnym szkół guberni litewskiej. Ostatecznie otoczył opieką nowo otwarte (koniec 1805) gimnazjum w Świsłoczy, przekazując jego bibliotece część książek z własnego zbioru.

Na przełomie 1811/12 bawił kilka miesięcy w Warszawie i uczestniczył w posiedzeniach Towarzystwa Przyjaciół Nauk (m.in. 3 listopada i 1 grudnia 1811). W czasie wojny 1812 Kraśnik został splądrowany, a część zabudowań spłonęła; zamieszkał wówczas Karpiński przejściowo w wydzierżawionej na 3 lata pobliskiej wsi Murawa. Uciuławszy przez lata dzierżaw i pracy guwernerskiej sporą sumę pieniędzy, postanowił osiąść wreszcie na swoim. Początkowo zabiegał o kupno wsi Masiewo, ostatecznie (najprawdopodobniej w 1818) nabył Chorowszczyznę pod Łyskowem (pow. Wołkowysk) i sprowadził się tam wraz z siostrzeńcem F. Kozierowskim, który też miał być głównym spadkobiercą właściciela Chorowszczyzny. Nie opublikowane rękopisy poety otrzymał mocą testamentu K. Prozor. Karpiński zmarł 16 (wg starego stylu: 4) września 1825 w Chorowszczyźnie; pochowany na cmentarzu parafialnym w Łyskowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Do Justyny. Tęskność na wiosnę. Powst. ok. 1762-1765 (wg R. Sobola; wg R. Pilata 1756 lub 1757; wg K. M. Górskiego 1755-1760). Wyd. zob. poz. 4. Wyd. nast.: zob. poz. 30; zob. Wyd. zbior. poz. 2-14.

Ten najpopularniejszy wiersz liryczny Karpińskiego zamieszczano nadto w licznych antologiach poetyckich, wypisach literackich itp.

Przekł. czeskie: A. Puchmajer w: Sebrání básní. 2 1797 s. 36; *Krasořečník* 1 1823 s. 88-9. — F. J. Burian. *Světozor* 1874. — H. Horský. *Beseda* 1874.

Przekł. franc. w: *L'Esprit de Journaux François et Étrangers* R. 21 (1792) t. 12 s. 406-407.

Przekł. serbski: S. Vraz. *Šišićev zbornik* 1929 s. 578, 588.

2. Laura i Filon. Wyd. zob. poz. 4. Wyd. nast.: zob. poz. 30; zob. Wyd. zbior. poz. 2-5, 7, 8, 10-14. Estr. notuje nadto trzy osob. wyd. b. m. r. — jedno z XVIII w., dwa z XIX w. (jedno z nich miało się ukazać w Kr. pomiędzy 1820-1825).

Autograf dedyk. I. Stryjeńskiej w Bibl. Jagiel. sygn. 4998.

Utwór przedr. równie często jak poz. 1.

Przekł. serbski: J. Benešić w: Poljska lirika. Zagrzeb 1939.

3. Sumienie. Wyd. zob. poz. 4 i wyd. osob. (Lw.) b. r. (najprawdopodobniej 1780) wraz z wierszem dedyk.: Do J.W.J. Księdza Adama Naruszewicza B.K.S., oddając mu wiersze na Sumienie. Wyd. nast.: zob. poz. 30; zob. Wyd. zbior. poz. 2-5, 8, 14 (wiersz dedyk.).

4. Zabawki wierszem i przykłady obyczajne. Lw. 1780. Wyd. nast.: wyd. 2 Lw. 1782; od wyd. 3: Zabawki wierszem i prozą. T. 1. W-wa 1782; wyd. 4 pomnoż. W-wa 1785; wyd. 5 W-wa 1790; W-wa

http://rcin.org.pl

1796 (dziś nie znane, wymienia je Estr.); (W-wa?) 1803.

Teksty tu zawarte weszły w całości lub w wyborze i zmienionym układzie do poz. 30 i Wyd. zbior.

Dedyk. A. K. Czartoryskiemu.

Zawartość m.in.: poz. 1-3; pozostałe Sielanki; Tęskność do kraju; Do przyjaciela; Matka syna wyprawia do obozu.

Przekł. niem. wiersza „Uspokojenie z cnoty": J. G. Fülleborn: Zufriedenheit und Tugend. *Nebenstunden* (Wr.) t. 2 (1800).

5. Krótko zebrane życie Stefana Czarneckiego (oraz wiersz:) Z okoliczności czasów Czarneckiego. Wyd. zob. Przekłady poz. 1. Wyd. nast. życiorysu i wiersza zob. poz. 9; wyd. nast. wiersza: zob. poz. 30; zob. Wyd. zbior. poz. 2-5, 11, 13.

6. O wielkości Boga. Wiersz... B. m. r. (najprawdopodobniej Grodno 1781). Wyd. nast.: zob. poz. 9, 30; zob. Wyd. zbior. poz. 2-8. Tekst główny poprzedza wiersz dedyk.: Do Najjaśniejszego Stanisława Augusta, Króla Polskiego, Wielkiego Książęcia Litewskiego. Wyd. nast.: zob. poz. 9, 30; zob. Wyd. zbior. poz. 2-5, 11, 12.

7. O powinnościach obywatela... Na rocznicę urodzin... J.O. Książęcia (A. K. Czartoryskiego). Powst. 1781. Wyd. zob. poz. 9. Wyd. nast.: zob. poz. 30; zob. Wyd. zbior. poz. 2-3; wyd. osob.: Wiersz... o powinnościach obywatela, przedrukowany kosztem E. S. i ofiarowany młodzieży polskiej 1830 roku. Kr. 1830 (wydawca zastąpił 10 ostatnich strof oryginału 3 nowymi zwrotkami, dodanymi „z powodu obecnych wypadków"); zob. Wyd. zbior. poz. 4-5.

8. O wymowie w prozie albo wierszu. Powst. najprawdopodobniej 1781-1782. Wyd. zob. poz. 9. Wyd. nast.: zob. poz. 30; zob. Wyd. zbior. poz. 2-5, 8, 12 (fragm.).

9. Zabawki wierszem i prozą. T. 2. W-wa 1782. Wyd. nast.: W-wa 1785; W-wa 1790; (W-wa?) 1803.

Teksty tu zawarte weszły w całości bądź w wyborze i zmienionym układzie do poz. 30 i Wyd. zbior.

Zawartość m.in.: poz. 5-8 oraz Do Wolności; Duma Luidgardy, czyli Lukierdy; Sen; Przekłady poz. 1.

Zabawki... T. 3 zob. Przekłady poz. 2-4.

Przekł. niem. wiersza „Duma Luidgardy": J. G. Fülleborn: Luitgards Klagelied. *Nebenstunden* (Wr.) t. 2 (1800).

10. Mowa na pochwałę Jana Sobieskiego... do młodzieży szkolnej. Powst. 1783. Wyd. zob. poz. 11. Wyd. nast.: w zbiorze: Mowy wyborne. T. 2. Wil. 1784; zob. poz. 30; zob. Wyd. zbior. poz. 2-5.

Autograf Bibl. Akademii Nauk Lw. (Arch. Chreptowiczów sygn. I 6061).

11. Zabawki wierszem i prozą. T. 4. W-wa 1783. Wyd. nast.: W-wa 1792; (W-wa?) 1803.

Teksty tu zawarte weszły w całości lub w wyborze i zmienionym układzie do poz. 30 i Wyd zbior.

Zawartość m.in. wiersze: Mazurek; Już ja nie ten; Przeciwko pojedynkom; Głos zabitego do sądu; Bajki; proza: poz. 10; Przywary; O szczęściu człowieka.

Przekł. niem.: bajkę „Człowiek i kamień" tłum. J. E. S. Sack w: Gedichte. Lw. 1799 s. 100. — J. G. Fülleborn: Fühlen und nicht fühlen. *Nebenstunden* (Wr.) t. 2 (1800).

Zabawki... T. 5-6 zob. Przekłady poz. 5.

12. Powrót z Warszawy na wieś Autora „Zabawek wierszem i prozą". Grodno 1784 (tekst w jęz. pol. i niem.). Wyd. nast.: *Magazyn Warsz.* 1784 t. 2 s. 319-322; zob. poz. 15; wyd. osob.: Powrót na wieś p. Karpińskiego. B. m. r. (katalog Gröllа z 1790 notuje również wyd. osob.: Powrót z Warszawy na wieś Autora „Zabawek wierszem i prozą" — nie udało się stwierdzić, czy zapis ten świadczy o istnieniu 3 osob. wyd. wiersza, czy też należy identyfikować go z wymienionym wyżej wyd. b. m. r.); zob. poz. 30; zob. Wyd. zbior. poz. 2-5, 8-14; nadto w licznych antologiach, wypisach literackich itp.

Przekł. czeski: J. Kolář. *Lumír* 3 1853 s. 295-297.

Przekł. niem.: Grodno 1784 (tekst w jęz. pol. i niem.).

13. Przeciwko fanatyzmowi. Wyd. zob. poz. 15. Wyd. nast.: zob. poz. 30; zob. Wyd. zbior. poz. 2-5, 8, 13.

K. Estreicher zamieścił ten tekst wśród wierszy Węgierskiego, chociaż we wstępie sam podał w wątpliwość słuszność tej decyzji wspominając, że współcześni przypisywali autorstwo Karpińskiemu (T. K. Węgierski: Pisma wierszem i prozą. Lw. 1882 *Bibl. Klasyków Pol.* 6 s. LI, 97-98). Autorstwo Karpińskiego jest bezsporne: wiersz znajduje się bowiem w edycji zbior. jego pism, która powstawała przy współudziale poety (zob. poz. 30).

14. List do... Szczęsnego Potockiego, wojewodzica ruskiego. O szczęściu człowieka w towarzystwie, czyli o Rzeczypospolitej. Powst. w 1784-1787. Wyd. zob. poz. 15. Wyd. nast.: zob. poz. 30 (pt.: O Rzeczypospolitej); Wyd. zbior. poz. 2-5.

Estr. (XIX) notuje wyd. osob. (odb.?): Rzeczpospolita czym jest, czym być powinna, uważając ją względnie za szczęście człowieka w towarzystwie; list z tej okazji do Szczęsnego przez Karpińskiego. (W 12-ce).

15. Zabawki wierszem i prozą. T. 7. W-wa 1787.

http://rcin.org.pl

Teksty tu zawarte weszły w całości lub w wyborze i zmienionym układzie do poz. 30 i Wyd. zbior.

Zawartość m. in.: poz. 14, 12,13; oraz wiersze: Podróż z Dobiecka na Skałę; Żebrak przy drodze; Do mądrości; Przypomnienie dawnej miłości.

Przekł. ros. (wiersza): M. Żiwow: Wospominanija o byłoj lubwi. W antologii: Polskaja poezija. T. 1. Moskwa 1963.

16. Podróż do Krakowa i jego okolic. W-wa 1788 (dwa wyd.). Wyd. nast.: zob. poz. 30; zob. Wyd. zbior. poz. 2-5, 8.

17. Czynsz. Komedia w 3 aktach. Wyst. W-wa i Kr. 1789. Wyd. (W-wa przed 28 stycznia 1789). Wyd. nast.: zob. poz. 30; zob. Wyd. zbior. poz. 2-5, 8.

Rkps znajdował się Bibl. Teatr. Warsz. sygn. 314.

18. Bolesław III. Tragedia. W-wa 1790. Wyd. nast.: (ze zmien. tyt. i zakończeniem) Judyta, królowa polska. Tragedia. W-wa 1792; Poz. 1806; zob. poz. 30; zob. Wyd. zbior. poz. 2-5, 8.

19. Projekt, czyli uwagi, co jest lepsze dla Polski: sukcesja tronu, czyli elekcja królów... (Druk ulotny, nieznany, prawdopodobnie z 1790). Tekst, znany dotąd z lakonicznej charakterystyki Karpińskiego w „Pamiętnikach", z kopii autografu Bibl. Litewskiej Akademii Nauk w Wil. sygn. B_4 49 wyd. J. Platt: Karpinsciana wileńskie. W zbiorze: Miscellanea z doby Oświecenia, 2. Wr. 1965 *Arch. Lit.* 9.

Estr. notuje pod hasłem Karpiński druk „O następstwie i wyborze królów", wydaje się wszakże, iż mamy tutaj do czynienia z rekonstrukcją bibliograficzną opartą na autobiografii pisarza.

20. Do Stanisława Małachowskiego... z okoliczności danej przez niego wolności poddanym swoim. (W-wa 1790.) Wyd. nast.: zob. poz. 30; zob. Wyd. zbior. poz. 2-5, 11, 13.

Niektórzy badacze przypisywali ten utwór J. Wybickiemu; autorstwo Karpińskiego nie może jednak podlegać dyskusji: poeta włączył ten wiersz do edycji zbior. swoich pism (zob. poz. 30).

21. Pieśń na dzień Trzeci Maja, szczęśliwie doszłej konstytucji kraju. (W-wa 1791). Wyd. nast.: zob. poz. 30; zob. Wyd. zbior. poz. 2-5, 9, 11-13.

22. Wiersz do... księdza Poczobuta, rektora Akademii Wileńskiej, i... księdza Kundzicza, kanonika inflanckiego, z przypadku mostu spalonego w Wilnie. B. m. r. (powst. po 25 kwietnia 1791, druk. prawdopodobnie w 1791). Wyd. nast.: zob. poz. 30; zob. Wyd. zbior. poz. 2-5; M. Baliński: Dawna Akademia Wileńska. Petersb. 1862 s. 335-342 (tekst wg pierwodr., bogatszy o strofę wstępną, której nie ma w Wyd. zbior.); zob. Wyd. zbior. poz. 8.

23. Pieśni nabożne. Supraśl 1792 (dwa wyd.). (Tu również 20 psalmów). Wyd. nast.: Wil. 1793; Wil. 1795; Kr. 1798; zob. poz. 30; Wil. 1819; zob. Wyd. zbior. poz. 2; W-wa 1829 (w: Psałterz. T. 2, zob. Przekłady poz. 5); Pieśni poranne. Bochnia 1829 (wybór); zob. Wyd. zbior. poz. 3-5; F. Karpiński i jego pieśni. W-wa 1862 (wybór); Lw. (1882) *Bibl. Mrówki* 11; Dziesięć pieśni nabożnych z nutami. Lw. 1894 (wybór); zob. Wyd. zbior. poz. 8; zob. Wyd. zbior. poz. 9-12, 14 (wybór).

Pieśni nabożne Karpińskiego pojawiają się nadto w licznych antologiach, śpiewnikach i modlitewnikach religijnych, np.: K. Ekartshausen: Samuel, czyli Bóg jest najczystszą miłością. W-wa 1802, toż 1808; Nabożeństwo codzienne dla młodzieży chrześcijańskiej... Wil. 1828; M. M. Mioduszewski: Śpiewnik kościelny, czyli pieśni nabożne... w kościele katolickim używane... T. 1-2. Kr. 1838 i Dodatki.

Wyd. bibliofil.: Pieśń o Narodzeniu Pańskim. Oprac. R. Sobol. Wr. 1957.

24. Przeciw samobójstwu. B. m. (9 stycznia 1793). Wyd. nast.: zob. poz. 30; zob. Wyd. zbiór poz. 2-5, 8.

Estr. na podstawie katalogu Grölla wiąże ten anonim. i niedostępny dziś druczek ulotny z Karpińskim. Wiarogodność informacji drukarza i zapisu bibliografa potwierdza anons *Gaz. Warsz.* 1793 nr 3.

Z wierszem „Przeciwko samobójstwu" łączy się nieporozumienie filologiczno-bibliograficzne. T. Słoniewski ogł. w 1880 z autografu fragm. nieznanego rzekomo wiersza Karpińskiego: Opisanie nieszczęść moich... od r. 1777 do r. 1793, inc.: Ja, co nieszczęściami słynę... (Pamięci F. Karpińskiego... Kołomyja 1880 s. 30-31, przyp.). Za nim powtórzył tekst K. M. Górski w: Pisma literackie. W-wa 1913 s. 649. Obaj badacze nie spostrzegli jednak, że mają do czynienia z fragm. wiersza „Przeciwko samobójstwu".

25. Pieśń chudopacholska. B. m. r. (XVIII w.). Wyd. nast.: *Dzien. Wil.* 1827 *Literatura Nadobna* t. 2 nr 8 (pt. Pieśń na drożyznę); zob. Wyd. zbior. poz. 3-5, 8; R. Kaleta. *Przegl. Hum.* 1960 nr 5 (z pierwodr.).

Autograf w Bibl. Czart. sygn. 3955.

26. Żale Sarmaty nad grobem Zygmunta Augusta, ostatniego polskiego króla z domu Jagiełłów. Powst. 1801 lub 1797-1801. Wyd. zob. poz. 30. Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 2-5, 9-14.

Nadto wielokrotne przedr. w antologiach, wypisach literackich itp.

Przekł. franc.: Paul de Saint-Vincent (W. Budzyński) w: Écrivains et poètes modernes de la Pologne. *Revue Contemporaine* (Paryż) 1859 S. 2 t. 12 s. 132-133 (prozą).

http://rcin.org.pl

Przekł. ros.: W. Lewik: Płacz Sarmata nad mogiłoj Sigizmunda-Awgusta. W antologii: Polskaja poezija, jw. poz. 15.

27. Rozmowy Platona z uczniami swoimi. Cz. 1. Grodno 1802 (traktat moralno-filozoficzny składający się z 5 „Rozmów", wzorowanych na dialogach Platona). Wyd. nast.: zob. poz. 30; zob. Wyd. zbior. poz. 2-5, 8.

Dedyk. Aleksandrowi I, „imperatorowi rosyjskiemu".

Karpiński przygotowywał również cz. 2 „Rozmów", lecz pracy nie doprowadził do końca. W jego papierach zachowały się jednak materiały (bruliony, pierwsze rzuty itp.) związane z tym dziełem, i to zarówno z ogł. cz. 1, jak też nie dokończoną cz. 2. Materiały te wyd. w 2 zespołach:

1) Wyd. K. Prozor (z opuszczeniem kilku fragm.). *Dzien. Wil.* 1827 *Literatura Nadobna* t. 2 nr 5, 6, 8 (Rozmowa 8: O małżeństwach i ćwiczeniu młodzieży; Myśli pozostałe od 1 cz. Rozmów Platona z uczniami swymi. Od Rozmowy o cnocie i występkach). Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 3-5, 8.

2) Wyd. J. Platt, jw. poz. 19 (fragm. pominięte w wyd. wil.; Rozmowa 6: O rządzie kraju, czyli o królach albo Rzeczypospolitej; Rozmowa 7: O prawie w pokoju albo wojnie; Rozmowa 9: O miłości ojczyzny).

Przekł. franc. cz. 1: przeł. emigrant Sempigni (wg inform. „Pamiętników"). Tekst nieznany.

28. Podróż w kraju zaczarowanym. Powst. przed 16 grudnia 1802. Wyd. zob. poz. 31; *Wanda* 1820 s. 169-175. Wyd. nast.: R. Sobol. *Pam. Lit.* R. 50 (1959) z. 3-4 (z autografu Muz. Nar. Kr. sygn. VIII. 10.049).

29. Alcesta, królowa Tessalii. Opera w 1 akcie. Wyd. zob. poz. 30. Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 2-5, 8.

30. Dzieła... wierszem i prozą. Edycja nowa i zupełna, wielą pismami od autora nadesłanymi pomnożona. T. 1-4. Wyd. F. K. Dmochowski. W-wa 1806.

Zawartość t. 1: Sielanki, Pieśni, Wiersze różne; t. 2: Przekłady poz. 5; t. 3: Przekłady poz. 2-4, Twórczość poz. 18, 17, 29, 16, 10, Przekłady poz. 1; t. 4: Twórczość poz. 8, Przykład uczynności dla bliźniego, Przykład religii, Przywary, O szczęściu człowieka, Twórczość poz. 14, 27, Przekłady poz. 6.

31. Dzieciom dla ich rozrywki i nauki, niektóre zabawniejsze historie z różnych dziejów świata dawniejszego zebrane. Wil. 1820 (tu również poz. 28).

32. Historia mego wieku i ludzi, z którymi żyłem (tzw. Pamiętniki). Pisana przez lat kilkanaście, zamknięta ostatecznie w 1822. Fragm. wyd. m.in.: A. Korniłowicz: O życiu F. Karpińskiego. Wil. 1827; J. Krzeczkowski. *Znicz* 1834. Całość wyd.: I. Moraczewski. Poz. 1844; Lw. 1849; Poz. 1884; K. J. Turowski. Kr. 1862 (zob. Wyd. zbior. poz. 5); P. Chmielowski. W-wa 1896 (zob. Wyd. zbior. poz. 8); tenże. W-wa 1898; R. Sobol. W-wa *Bibl. Pam. Pol. i Obcych* (wyd. kryt.; w przygot.).

Autograf był w Bibl. Krasiń. zniszcz. w 1944. Kopie m.in. w: Bibl. Jagiel. sygn. 6838/II; Bibl. Nar. (BOZ). sygn. 887; Bibl. Litewskiej Akademii Nauk Wil., sygn. B_4 49; Ossol. sygn. 5200/I (pt. Życie F. Karpińskiego przez niego samego napisane).

Wiersz Karpińskiego ogł. nadto *Gaz. Warsz.* 1802 nr 52 dod., przedr. *Gaz. Kr.* 1802 nr 55.

Drobne utwory wierszem i prozą nie ogł. przez autora wyd. m.in.: K. Prozor. *Dzien. Wil.* 1827 *Literatura Nadobna* t. 2 nr 3, 5-6, 8 (15 wierszy oryg. i 1 przekład; proza: Przestrogi pod błogosławieństwem dane wnuczce mojej, Katarzynie Kozierowskiej, po ślubie jej z Walentym Polanowskim, starościcem ostrskim; zob. też Twórczość poz. 25 i 27); A. Korniłowicz: O życiu F. Karpińskiego. Wil. 1827 (proza: Projekt podany Dymitrowi Koszelo(wo)wi, gubernatorowi grodzieńsko-litewskiemu; Projekt o Żydach w czasie Sejmu 3 maja 1792 roku; Przestrogi pod błogosławieństwem dane...); *Znicz* 1834 (wiersz); *Dwutyg. Lit.* 1844 nr 5 (wiersz); L. Zienkowicz: Wieczory Lacha z Lachów, czyli opowiadania starego literata polskiego. Lipsk 1864 (wiersze); L. Siemieński. *Przegl. Lw.* 1877 t. 14 (wiersze); F. Morawski: Pisma zbiorowe wierszem i prozą. T. 4. Poz. 1882 (wiersz); K. M. Górski. *Pam. Lit.* R. 3 (1904), przedr. w: Pisma literackie. Z badań nad literaturą polską XVII i XVIII w. W-wa 1913 (wiersz); I. Chrzanowski. *Spr. Tow. Nauk. Warsz.* 1908 z. 4-5 (wiersz); T. Mikulski. *Pam. Lit.* R. 41 (1950) z. 2, przedr. w: Ze studiów nad Oświeceniem. W-wa 1956 (wiersze); T. Mikulski. *Ze skarbca kultury* 1951 z. 1 (wiersz); R. Sobol: (Komentarz do) Korespondencja F. Karpińskiego z l. 1763-1825. Zebrał i do druku przygot. T. Mikulski. Komentarz oprac... Wr. 1958 *Arch. Lit.* 4 (wiersz); J. W. Gomulicki. *Nowe Książki* 1959 nr 14 (wiersz); R. Kaleta. *Przegl. Hum.* 1960 nr 5 (wiersze); J. Platt w zbiorze: Miscellanea z doby Oświecenia, 2. Wr. 1965 *Arch. Lit.* 9 (wiersze oraz proza; m.in.: Myśli na hymn do ognia; zob. też Twórczość poz. 19, 27); R. Sobol. *Tamże* (wiersze).

Natomiast wiersz: Do jego Książęcej Jegomości Mikołaja Repnina w dzień jego imienin (ogł. N. P. Bobrik. *Slawianskij archiw.* T. 2. Moskwa 1959) — wg konstatacji R. Sobola nie jest wierszem Karpińskiego.

http://rcin.org.pl

Przekłady

1. Przywilej Jana Kazimierza, króla polskiego, Szczepanowi Czarneckiemu na starostwo tykocińskie dany. Wyd. pt.: Kopia przywileju... Z oryginału w Archiwum Białostockim będącego wypisana, na polski język przetłumaczona... Grodno b. r. (najprawdopodobniej w 1781-1782; Estr. (XVIII, 425) notuje tę pozycję jako anonim. z błędną dat.: 1793). (Zawiera także Twórczość poz. 5). Wyd. nast. Przywileju: zob. Twórczość poz. 9, 30; zob. Wyd. zbior. poz. 2-5.

2. J. Delille: Ogrody. Wyd. w: Zabawki wierszem i prozą. T. 3. W-wa 1783 (i nadb.). Wyd. nast.: toż W-wa 1790 i (W-wa?) 1803; zob. Twórczość poz. 30, zob. Wyd. zbior. poz. 2-5, 8.

Zawiera również poz. 3, 4.

3. Caius Plinius Caecilius Secundus: List o ogrodach dawnych Rzymian. Wyd. jw.

Przekład ten razem z poz. 4 stanowił „Przydatek" do poz. 2.

4. W. Chambers: List o ogrodach Chińczyków. Wyd. jw. poz. 2.

Przekład ten razem z poz. 3 stanowił „Przydatek" do poz. 2.

5. Psałterz Dawida nowo przetłumaczony. Cz. 1-2. Wyd. w: Zabawki wierszem i prozą. T. 5-6. W-wa 1786 i nadb. (?). Wyd. nast.: zob. Twórczość poz. 30; pt. Psałterz. Połock 1807; zob. Wyd. zbior. poz. 2 i odb.: Psalmy Dawida. Wr. 1826; pt. Psałterz. T. 1-2. W-wa 1829 (na końcu t. 2 również „Pieśni nabożne" — zob. Twórczość poz. 23); zob. Wyd. zbior. poz. 3-4; pt. Siedem psalmów pokutnych. Poz. 1848 (fragm.), toż Lw. 1872; zob. Wyd. zbior. poz. 5, 9 (wybór), 12 (wybór), 13 (wybór), 14 (wybór).

6. J. F. Michaud: Wiara, prawa i obyczaje Indianów. Lipsk (w rzeczywistości Wilno) 1803. Wyd. nast.: zob. Twórczość poz. 30; zob. Wyd. zbior. poz. 2-5.

Jest to skróc. przekł. dzieła J. F. Michaud: Histoire du progrès et de la chûte de l'empire de Mysore sous les règnes d'Hyder-Aly et de Tippoo-Saib. T. 1-2. Paryż 1801.

Drobne przekł. z lit. franc. (m.in. J. Delille'a), ang. (fragm. Pieśni Osjana), łac. (Horacy), greckiej (Antologia) zob. Twórczość poz. 4, 9, 11, 30 (wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 2-5, 8).

Wydania zbiorowe

1. Dzieła... wierszem i prozą. Edycja nowa i zupełna, wielą pismami od autora nadesłanymi pomnożona. T. 1-4. W-wa 1806. Zob. Twórczość poz. 30.

2. Dzieła... wierszem i prozą. Nowe i zupełne wydanie. T. 1-4. Wr. 1826.

Zawartość: jw. Twórczość poz. 30.

3. Dzieła. Wyd. W. Krasiński. W-wa 1830.

Zawartość: jw. Twórczość poz. 30. Jako wstęp dod. rozprawa K. Brodzińskiego „O życiu i pismach F. Karpińskiego". W skład tego wyd. weszły również po raz pierwszy — jako „Pisma pozostałe F. Karpińskiego, które nie były umieszczone w żadnej edycji pism jego" — teksty ogł. pośmiertnie w *Dzien. Wil.* 1827: 16 wierszy oraz Myśli pozostałe od 1 cz. Rozmów Platona z uczniami swymi. Od Rozmowy o cnocie i występkach — oraz Rozmowa 8: O małżeństwach i ćwiczeniu młodzieży. Nadto: Przestrogi pod błogosławieństwem dane..., List do ks. Dominika Radziwiłła. Por. Twórczość poz. 27 oraz informację o wyd. drobnych utworów wierszem i prozą.

4. Dzieła. Wyd. J. N. Bobrowicz. T. 1-5. Lipsk 1835-1836.

Zawartość: jw. poz. 3.

5. Dzieła. Wyd. K. J. Turowski. Kr. 1862.

Zawartość: jw. poz. 3; tu nadto po raz pierwszy weszły w skład wyd. zbior. Pamiętniki.

6. Sielanki. Lw. (1882) *Bibl. Mrówki* 7.

7. Sielanki. W-wa 1892. Wyd. 2 W-wa 1894.

Zawiera również bajki.

8. Pisma wierszem i prozą. Wyd. P. Chmielowski. W-wa 1896.

Zawartość: w zasadzie jw. poz. 5 (bez rozprawy Brodzińskiego). W wyd. tym pominięto jednak: O Rzeczypospolitej; Psałterz Dawida; Przywilej Jana Kazimierza...; Mowa na pochwałę Jana Sobieskiego; Wiara, prawa i obyczaje Indianów — oraz szereg drobnych wierszy.

Wyd. skażone przez cenzurę.

9. Pisma. Wyd. W. Bruchnalski. Lw. 1896 *Wyd. Macierzy Pol.* 67.

Zawartość: Pieśni nabożne i psalmy (wybór); Pieśni i wiersze świeckie (wybór).

10. Wybór poezji w: F. Karpiński, F. D. Kniaźnin: Wybór poezji. W-wa 1910 *Bibl. Uniw. Lud. i Młodzieży Szk.* 152; toż wyd. nast. W-wa 1925.

Zawartość: Pieśni nabożne; Sielanki; Pieśni; Wiersze różne.

11. Wybór poezji. Oprac. W. Jankowski. Kr. (1926) *BN* I, 89.

Zawartość: Pieśni nabożne; Sielanki i wiersze miłosne; Wiersze treści politycznej i patriotycznej; Wiersze różne.

12. Wybór poezji i prozy. Oprac. J. Kijas. Kr. 1949 *Bibl. Arcydzieł Poezji i Prozy* 62.

Zawartość: Poezje wybrane; Z pism prozą.

http://rcin.org.pl

13. (Wybór poezji). W-wa 1964 *Poeci Pol.*

14. Wiersze wybrane. Wybrał i wstępem opatrzył J. Kott. (W-wa 1966) *Bibl. Poetów.*

Listy

1. Do W. Cieńskiego, dat. Lw. 4 października 1763. Wyd. K. M. Górski: Pierwsza młodość Karpińskiego. *Bibl. Warsz.* 1891 t. 4; przedr. zob. poz. 5.

2. Do F. Cieńskiej, dat. Lw. 22 października 1765. Fragm. wyd. A. Wybranowski: Jeszcze o starych aktach. *Przew. Nauk. i Lit.* 1892 s. 427.

3. Do Bachmińskich 5 listów — z 1775, 1776, 1778, 1780. Wyd. K. M. Górski: Karpiński w l. 1770-1780. *Pam. Lit.* R. 3 (1904); przedr. zob. poz. 5.

4. Do H. Dzieduszyckiej z 2 marca 1777. Fragm. wyd. K. Kantecki: Z autografów Biblioteki Poturzyckiej. *Przew. Nauk. i Lit.* 1878 s. 121; całość T. Mikulski: List imieninowy F. Karpińskiego do Heleny Dzieduszyckiej. *Ze skarbca kultury* 1951 z. 1. Podobizna autografu zob. poz. 29 s. 18-19.

5. Do K. Radziwiłła z 1782; do F. Bachmińskiej z 1784; Do M. Radziwiłła 6 listów z 1791-1792; do Stanisława Augusta 2 listy — z 1785 i 1792; do F. Puzyniny 6 listów — z 1792-1804; do Z. Radziwiłłowej z 1792 (w jęz. franc.), do J. Potockiego 5 listów z 1793 (w jęz. łac.); do D. Radziwiłła 5 listów — z 1801-1805; do H. Stroynowskiego z 1801 (w jęz. łac.); do K. Prozora z 1802; do F. K. Dmochowskiego 3 listy — z 1803-1805; do A. Kułakowskiej z 1812; do A. K. Czartoryskiego z 1813; do I. Kułakowskiego z 1818. Wyd. S. Pigoń w: K. M. Górski: Pisma literackie. W-wa 1913 (tu także przedr. poz. 1, 3, 10, 19, 21).

6. Do M. Poczobuta, dat. Białystok 6 sierpnia 1787. Wyd. J. Kliński: Nieznany list F. Karpińskiego. *Roczn. Tow. Przyj. Nauk w Wil.* t. 3 (1909, wyd. 1910) (tu nadto trzy nabożne „pieśni dla pospólstwa").

7. Do M. Stadnickiego z 22 marca 1788. Wyd. H. Łopaciński: List i wiersz nieznany F. Karpińskiego. *Tyg. Pol.* 1899 nr 16.

8. Do M. Radziwiłła 5 listów — z 1791-1792; do D. Radziwiłła 4 listy z 1801. Fragm. i streszcz. podał W. Korotyński: Karpiński nauczyciel. *Tyg. Ilustr.* 1891 t. 4; pełne teksty zob. poz. 5.

9. Do M. Poczobuta z 20 maja 1792. Z rkpsu Bibl. Litewskiej Akademii Nauk Wil. (Zbiory Wróblewskich sygn. A. F. 1835) wyd. J. Platt: Karpinsciana wileńskie. W zbiorze: Miscellanea z doby Oświecenia, 2. Wr. 1965 *Arch. Lit.* 9.

10. Do F. Puzyniny 3 listy z 1792-1795. Wyd. F. Jaworski: Trzy listy F. Karpińskiego. *Pam. Lit.* R. 9 (1910) s. 106-109; przedr. zob. poz. 5; przedr. B. Merwin: Polskie listy miłosne od XV-XIX w. Lw. 1922 s. 88-92.

11. Do Z. Radziwiłłowej z 1798; do M. (?) Szwykowskiego z 1810. Wyd. A. Czartkowski: Dwa listy F. Karpińskiego. *Ruch Lit.* 1930 nr 6.

12. Do J. Albertrandiego z 1801. Wyd. S. Pigoń: Małoduszność „śpiewaka Justyny". *Myśl Nar.* 1937 nr 35.

13. Do K. Dembowskiego z 1801; do L. Dembowskiego z 1801 (wierszem); do J. M. Fredry z 1801; do E. Jawornickiego z 1801 i 1802; do I. Kułakowskiego z 1819; do A. Łopota z 1801; do R. Puzyny z 1801. Wyd. S. Pigoń: Kilka listów F. Karpińskiego. *Ruch Lit.* 1937 nr 7/8.

14. Do nieznanego adresata (A. Łopota) z 1801. Wyd. S. Pigoń: Z pedagogicznej działalności F. Karpińskiego. *Ruch Lit.* 1928 nr 6.

15. Do Rektora (H. Stroynowskiego) i Senatu Uniwersytetu Wileńskiego z 1801 (w jęz. łac.); do F. K. Dmochowskiego z 1805 (fragm.); do D. Radziwiłła z 1805. Wyd. A. Korniłowicz: O życiu F. Karpińskiego. Wil. 1827 s. 50-51, 75, 44-45.

16. Do L. Chodkiewiczowej z 16 grudnia 1802. Z rkpsu Wojew. Arch. Państw. Kr. (Arch. Chodkiewiczów z Młynowa) wyd. S. Pełeszowa: Nieznany list F. Karpińskiego do L. Chodkiewiczowej. *Ruch Lit.* 1964 z. 5-6.

17. Do Aleksandra I z 1802; do A. J. Czartoryskiego z 1802 i 1803. Wyd. S. Pigoń: Wysoko wymierzona dedykacja F. Karpińskiego. Trzy nieznane listy poety. *Ruch Lit.* 1931 nr 7.

18. Do nieznanego adresata z 1802. Wyd. S. Pigoń: Ostatnia miłość F. Karpińskiego. Przyczynek do biografii poety. W: Z epoki Mickiewicza. Studia i szkice. Lw. 1922.

19. Do K. Prozora z 1802. Wyd. M. Dubiecki: Karol Prozor. Kr. 1897 s. 292-294; przedr. zob. poz. 5; wyd. T. Mikulski, zob. poz. 20.

20. Do J. Prozorówny z ok. 1802; do M. Prozorówny z ok. 1802; do K. Prozora z 1802; do W. Prozora z 1825. Wyd. T. Mikulski: Karpinsciana w archiwum Prozorów. *Pam. Lit.* R. 41 (1950) z. 2;

http://rcin.org.pl

przedr. w: Ze studiów nad Oświeceniem. W-wa 1956.

21. Do F. K. Dmochowskiego 3 listy — z 1803-1805. Wyd. K. Tańska (Hoffmanowa): O F. Karpińskim. *Rozrywki dla Dzieci* t. 6 (1826) nr 36 s. 302-307; 2 listy przedr. J. Popliński: Nowe wypisy polskie. Leszno-Głogów 1834 s. 194-195 i wyd. nast.; przedr. zob. poz. 5.

22. Do F. Puzyniny z 1804 (fragm.). Wyd. T. Słoniewski: Pamięci F. Karpińskiego. Kołomyja 1880 s. 36.

23. Do M. Zaleskiego z 1804. Streścił M. Zaleski: Pamiętniki. *Roczn. Tow. Hist.-Lit. w Paryżu. Rok 1873-1878*. Poz. 1879 s. 159.

24. Do A. J. Czartoryskiego z 1817. Wyd. J. Tretiak: Przyczynek do biografii F. Karpińskiego. *Tyg. Powsz.* 1885 s. 279.

25. Do A. F. Żołkowskiego z 1819/20. Wyd. A. F. Żołkowski. *Tyg. Wil.* 1820 nr 156; *Wanda* 1820 t. 1 s. 224-225.

26. Do S. Zamoyskiego z 1821. Fragm. wyd. J. K.: O Karpińskim. *Wanda* 1821 s. 345.

27. Do L. Byszewskiej. Powst. w 1794-1825. Wyd. L. Siemieński. *Przegl. Lw.* t. 14 (1877) s. 87. Wyd. nast.: A. Borkowska: Dziennik podróży z Wilna odbytej w 1786 r. przez szambelanową Byszewską. *Kron. Rodz.* 1878 nr 24 s. 749-750.

28. Od M. Poczobuta z 1799; od E. Sapieżyny z 1799. Wyd. K. W. Wójcicki: F. Karpiński. *Kłosy* 1869 nr 218.

29. Korespondencja F. Karpińskiego z 1763-1825. Zebrał i do druku przygot. T. Mikulski. Komentarz oprac. R. Sobol. Wr. 1958 *Arch. Lit.* 4.

W skład edycji weszły wszystkie publikowane przedtem listy Karpińskiego i listy pisane do niego; korespondencja zgromadzona przez różnych badaczy, lecz przez nich nie ogłoszona; znalazły się tu również dotąd nie znane, stanowiące rezultat własnych poszukiwań wydawców, listy Karpińskiego i jego korespondentów w liczbie 23. Łącznie wydanie to obejmuje 146 pozycji, w tym 33 listy do poety. Do zbioru weszły nadto, na prawach aneksów przyporządkowanych tekstom głównym, bruliony listów Karpińskiego i listy osób trzecich jego dotyczące. Edycja nie objęła poz. 9 i 16, odnalezionych i ogłoszonych już po r. 1958.

Rkpsy (autografy:) Arch. Główne Akt Dawnych, Bibl. Jagiel., Bibl. Czart., Ossol., Bibl. PAN Kr., Bibl. Nar., Muz. Nar. Kr., Wojew. Arch. Państw. Kr., Bibl. Akademii Nauk USRR Lw., Bibl. Akademii Nauk LSRR Wil.

INDEKS TYTUŁÓW

(P — Przekłady, T — Twórczość, U — Uwagi po Twórczości lub Przekładach, Z — Wydania zbiorowe)

Alcesta, królowa Tessalii T-29
Antologia grecka P-U
Bajki T-11, Z-7
Bolesław III T-1
Człowiek i kamień T-11
Czynsz T-17
Do Justyny. Tęskność na wiosnę T-1
Do J.W.J. Księdza Adama Naruszewicza, oddając mu wiersze na Sumienie T-3
Do mądrości T-15
Do Najjaśniejszego Stanisława Augusta, Króla Polskiego, Wielkiego Książęcia Litewskiego T-6
Do przyjaciela T-4
Do Stanisława Małachowskiego... z okoliczności danej przez niego wolności poddanym swoim T-20
Do Wolności T-9
Duma Luidgardy, czyli Lukierdy T-9
Dzieciom dla ich rozrywki i nauki, niektóre zabawniejsze historie z różnych dziejów świata dawniejszego zebrane T-31
Dzieła Z-3-5
Dzieła... wierszem i prozą T-30, Z-2
Fühlen und nicht fühlen T-11
Głos zabitego do sądu T-11
Historia mego wieku i ludzi, z którymi żyłem T-32
Judyta, królowa polska T-18
Już ja nie ten T-11
Kopia przywileju Jana Kazimierza, króla polskiego, Szczepanowi Czarneckiemu na starostwo tykocińskie danego... P-1
Krótko zebrane życie Stefana Czarneckiego T-5
Laura i Filon T-2
List do ks. Dominika Radziwiłła Z-3
List do... Szczęsnego Potockiego, wojewodzica ruskiego. O szczęściu człowieka w towarzystwie, czyli o Rzeczypospolitej T-14
List o ogrodach Chińczyków (W. Chambers) P-4
List o ogrodach dawnych Rzymian (C. Plinius Caecilius Secundus) P-3
Luitgards Klagelied T-9
Matka syna wyprawia do obozu T-4

http://rcin.org.pl

Mazurek T-11
Mowa na pochwałę Jana Sobieskiego... do młodzieży szkolnej T-10
Myśli na hymn do ognia T-U
Myśli pozostałe od 1 cz. Rozmów Platona z uczniami swymi. Od Rozmowy o cnocie i występkach T-27, Z-3
Ogrody (J. Delille) P-2
Opisanie nieszczęść moich... od r. 1777 do r. 1793 T-24
O powinnościach obywatela... T-7
O Rzeczypospolitej T-14
O szczęściu człowieka T-11, 30
O wielkości Boga T-6
O wymowie w prozie albo wierszu T-8
Pamiętniki T-32, Z-5,
Pieśni T-30, Z-10
Pieśni i wiersze świeckie Z-9
Pieśni nabożne T-23, Z-9-11
Pieśni Osjana P-U
Pieśni poranne T-23
Pieśń chudopacholska T-25
Pieśń na drożyznę T-25
Pieśń na dzień Trzeci Maja, szczęśliwie doszłej konstytucji kraju T-21
Pieśń o Narodzeniu Pańskim T-23
Pisma Z-9
Pisma pozostałe Z-3
Pisma wierszem i prozą Z-8
Płacz Sarmata T-26
Podróż do Krakowa i jego okolic T-16
Podróż w kraju zaczarowanym T-28
Podróż z Dobiecka na Skałę T-15
Poezje wybrane Z-12
Powrót na wieś T-12
Powrót z Warszawy na wieś T-12
Projekt, czyli uwagi, co jest lepsze dla Polski: sukcesja tronu, czyli elekcja królów... T-19
Projekt o Żydach w czasie Sejmu 3 maja 1792 roku T-U
Projekt podany Dymitrowi Koszelo(wo)wi, gubernatorowi grodzieńsko-litewskiemu T-U
Przeciwko fanatyzmowi T-13
Przeciwko pojedynkom T-11
Przeciwko samobójstwu T-24
Przeciw samobójstwu T-24
Przestrogi pod błogosławieństwem dane wnuczce mojej, Katarzynie Kozierowskiej, po ślubie jej z Walentym Polanowskim, starościcem ostrskim T-U, Z-3
Przydatek do Ogrodów P-3-4
Przykład religii T-30
Przykład uczynności dla bliźniego T-30
Przypomnienie dawnej miłości T-15
Przywary T-11, 30
Przywilej Jana Kazimierza, króla polskiego, Szczepanowi Czarneckiemu na starostwo tykocińskie dany P-1
Psalmy Dawida P-5
Psałterz Dawida P-5
Rozmowa 6: O rządzie kraju, czyli o królach albo Rzeczypospolitej T-27
Rozmowa 7: O prawie w pokoju albo wojnie T-27
Rozmowa 8: O małżeństwach i ćwiczeniu młodzieży T-27, Z-3
Rozmowa 9: O miłości ojczyzny T-27
Rozmowy Platona z uczniami swoimi T-27, Z-3
Rzeczpospolita czym jest, czym być powinna, uważając ją względnie za szczęście człowieka w towarzystwie; list z tej okazji do Szczęsnego... T-14
Sen T-9
Siedem psalmów pokutnych P-5
Sielanki T-4, 30, Z-6-7, 10
Sielanki i wiersze miłosne Z-11
Sumienie T-3
Tęskność do kraju T-4
Uspokojenie z cnoty T-4
Wiara, prawa i obyczaje Indianów (J. F. Michaud) P-6
Wiersz do... księdza Poczobuta, rektora Akademii Wileńskiej, i... księdza Kundzicza, kanonika inflanckiego, z przypadku mostu spalonego w Wilnie T-22
Wiersze różne T-30, Z-10-11
Wiersze treści politycznej i patriotycznej Z-11
Wiersze wybrane Z-14
Wiersz... o powinnościach obywatela T-7
Wospominanija o byłoj lubwi T-15
Wybór poezji Z-10-11, 13
Wybór poezji i prozy Z-12
Zabawki wierszem i prozą. T. 1 T-4
Zabawki wierszem i prozą. T. 2 T-9
Zabawki wierszem i prozą. T. 3 P-2-4
Zabawki wierszem i prozą. T. 4 T-11
Zabawki wierszem i prozą. T. 5-6 P-5
Zabawki wierszem i prozą. T. 7 T-15
Zabawki wierszem i przykłady obyczajne T-4
Z okoliczności czasów Czarneckiego T-5
Z pism prozą Z-12
Zufriedenheit und Tugend T-4
Żale Sarmaty nad grobem Zygmunta Augusta, ostatniego polskiego króla z domu Jagiełłów T-26
Żebrak przy drodze T-15
Życie... przez niego samego napisane T-32

http://rcin.org.pl

OPRACOWANIA

M o n o g r a f i e: K. M. Górski: F. Karpiński. W: Pisma literackie. Wyd. S. Pigoń. W-wa 1913. (Praca nie ukończ.; w zakresie biografii doprowadzona do 1795, w zakresie twórczości do 1790 (1787)). — R. Sobol: Ze studiów nad Karpińskim I. Wr. 1967 *IBL. Studia z Okresu Oświecenia* 7.

Historia Domus Varsaviensis Scholarum Piarum (1729-1788). Oprac. L. Chmaj. Wr. 1959 *Arch. Dziejów Oświaty* 1. — J. P. Woronicz: Rozprawa o pieśniach narodowych. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 2 (1803); przedr. w: Pisma. T. 4. Kr. 1832 i wyd. nast. — J. S. Kaulfuss: Über den Geist der polnischen Sprache. Halle 1804. — E. Słowacki: Rozbiory pisarzów. (Powst. przed 1815). W: Dzieła. T. 3. Wil. 1826. — K. Brodziński: O klasyczności i romantyczności tudzież o duchu poezji polskiej. *Pam. Warsz.* 1818 i wyd. nast. — J. K.: O F. Karpińskim. *Wanda* 1820 t. 1 s. 223 n., 1821 t. 1 s. 343 n. — (Pieśni nabożne. Rec.). *Tyg. Wil.* t. 9 (1820) s. 121 n. — (Nekrolog). *Dzien. Wil.* 1825 t. 2. — K. Tańska (Hoffmanowa): O F. Karpińskim. *Rozrywki dla Dzieci* t. 6 (1826) nr 36. — A. Kornitowicz: O życiu F. Karpińskiego. Wil. 1827. — K. Tańska (Hoffmanowa): Przejażdżka w Podlaskie. *Rozrywki dla Dzieci* t. 7 (1827) nr 39. — (Wspomnienia pośmiertne): A. Mickiewicz: F. Karpiński. *Moskowskij tielegraf* 1827 nr 9 (tekst ros., tekst pol. ogł. R. Pilat: Nieznana rozprawka Mickiewicza o Karpińskim. *Pam. Tow. Lit. im. A. Mickiewicza* R. 4 (1890)); J. H. *Motyl* 1828 t. 1; F. Morawski. *Wanda* 1828; *Motyl* 1828 t. 2. — K. Brodziński: O życiu i pismach F. Karpińskiego. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 20 (1828); przedr. w: Pisma rozmaite. W-wa 1830 s. 59 n. i wyd. nast. — J. Kr. (Kraszewski): Kilka słów o Karpińskim. *Noworocznik litewski na r. 1831.* Wil. 1830 s. 127-136. —

W. Zaleski: Pieśni polskie i ruskie ludu galicyjskiego. Lw. 1833. — J. I. Kraszewski: Prużana. Karpiński. *Tyg. Petersb.* 1837 nr 79; przedr. w: Obrazy z życia i podróży. T. 1. Wil. 1842. — Najpiękniejszy dzień w życiu F. Karpińskiego. *Zbieracz Lit. i Polit.* 1837 t. 2 s. 72. — F. Morawski: Ostatni pobyt Karpińskiego w Warszawie. (Wyjątek z rękopismu „Moje wspomnienia"). *Przyj. Ludu* 1837/38 nr 41; przedr. w: Pisma zbiorowe. T. 4. Poz. 1882 s. 95 n. — K. Podwysocki: O F. Karpińskim z okazji jego pamiętników. *Rusałka.* Cz. 2. Wil. 1838. — M. Gr. (Grabowski): Literatura. Jeszcze kilka słów o Karpińskim; J. I. Kraszewski: I jeszcze o panu Franciszku. *Tyg. Petersb.* 1838 nr 54, 55, 69. — W. Korotyński: Stanowisko Karpińskiego w literaturze. *Wieniec* 1839 t. 1. — S. Wodzicki: Wspomnienia z przeszłości od r. 1768 do r. 1840. Wyd. Kr. 1873 s. 218 n. — A. Mickiewicz: Kurs drugoletni literatury słowiańskiej. (1841/42). Paryż 1842 (wykład 20) i wyd. nast. — S. Morawski: Kilka lat młodości mojej w Wilnie (1818-1825). (Powst. 1848). Wyd. W-wa 1924; wyd. nast. W-wa 1959 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* — K. W. Wójcicki: Życiorysy znakomitych ludzi. T. 1. W-wa 1850. —

K. W. Wójcicki. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 14 (1863). — W. Łoziński: F. Karpiński. *Dzwonek* (Lw.) 1864 t. 12 nr 2. — L. Zienkowicz: Wieczory Lacha z Lachów, czyli opowiadania przy kominku starego literata polskiego. Lipsk 1864 *Bibl. Pisarzy Pol.* 27. — F. S. Dmochowski: Studia nad pismami F. Karpińskiego. *Gaz. Warsz.* 1866 nr 250. — K. W. Wójcicki: F. Karpiński. *Kłosy* 1869 t. 9. — S. M. Rzędkowski: F. Karpiński. *Tyg. Ilustr.* 1872 t. 1 nr 212-214. — F. Próchnicki: O życiu F. Karpińskiego. *Spr. Dyrektora c.k. Gimn. Lw. Franciszka Józefa za r. szk. 1876.* Lw. 1876 i odb. [Rec.: P. Chmielowski. *Niwa* 1877 t. 12]. — J. Tretiak: F. Karpiński. *Tydzień* t. 4. (1876/77). [Rec.: P. Chmielowski. *Niwa* 1877 t. 12]. — F. Jezierski: Psalmy i ważniejsze ich przekłady polskie. *Bibl. Warsz.* 1878 t. 3 s. 205-207. — W. M.: Świsłocz. Kilka wspomnień. *Kłosy* 1879 nr 744-747. — A. Bełcikowski: F. Karpiński. *Bibl. Warsz.* 1880 t. 4; przedr. w: Ze studiów nad literaturą polską. W-wa 1886. — K. Kaszewski: O F. Karpińskim. *Kłosy* 1880 nr 801; przedr. w: Wybór pism. T. 1. Kr. 1892. — Odczyt Tytusa Słoniewskiego. Pamięci F. Karpińskiego „poety serca" przy uroczystym odsłonięciu pomnika w Kołomyi. Kołomyja 1880. —

H. Tarczyński: O wielkim pieśniarzu F. Karpińskim. W-wa 1881. — W. Nehring: Karpiński F. *Allgemeine Encyklopädie der Wissenschaften u. Künste*, herausgegeben von Ersch u. Grüber. S. II. T. 34 (1883) s. 142-143. — J. Tretiak: Przyczynek do biografii F. Karpińskiego. *Tyg. Powsz.* 1885 nr 18. — P. Chmielowski: Pogląd na poezję polską w pierwszej poł. XIX stulecia. W: Studia i szkice z dziejów literatury polskiej. S. II. Kr. 1889. — L. Dębicki: Poeci w Puławach. F. Karpiński. *Przew. Nauk. i Lit.* 1889; toż

http://rcin.org.pl

w maszynopisie Ossol.: Puławy. T. 5. — W. Bruchnalski: Autograf rozprawy „O krytykach i recenzentach warszawskich". (Tu zdanie A. Mickiewicza o F. Karpińskim — z r. 1827). *Pam. Tow. Lit. im. A. Mickiewicza* R. 4 (1890). — M. Gawalewicz: Kochanek Justyny. *Kur. Warsz.* 1891 nr 274. — M. Gawalewicz: Poeta serca. *Świat* 1891 nr 21. — G. C.: F. Karpiński. *Biesiada Lit.* 1891. — K. M. Górski Dziecinne i szkolne lata Karpińskiego. *Bibl. Warsz.* 1891 t. 2. — K. M. Górski: Pierwsza młodość Karpińskiego. *Bibl. Warsz.* 1891 t. 4. — W. Korotyński: Karpiński — nauczyciel. *Tyg. Ilustr.* 1891 t. 2 nr 93, 95. — W. Korotyński: F. Karpiński. *Tyg. Ilustr.* 1891 t. 4 nr 92. — H. Mich.: F. Karpiński. *Dzien. dla Wszystkich* 1891 nr 222. — Notatki literacko-artystyczne. *Gaz. Lw.* 1891 nr 227, 238. — M. Służewski: Przedmowa; F. Próchnicki: Wspomnienie o życiu i pismach F. Karpińskiego. W: F. Karpińskiego dziesięć pieśni nabożnych z nutami. Lw. 1894. — P. Chmielowski: (Wstęp do) F. Karpiński: Pisma wierszem i prozą. W-wa 1896. — A. Szycówna: Dzieci w literaturze polskiej. 1: Samorodna pedagogia w poezjach Karpińskiego. *Przegl. Pedag.* 1896 nr 5. — P. Chmielowski: (Wstęp do) F. Karpiński: Pamiętniki. W-wa 1898. — P. Chmielowski: Estetyka Mickiewicza. Lw. 1898. — L. Dembowski: Moje wspomnienia. T. 1. Petersb. 1898 s. 88. —

A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 1, 2, 5. Kr. 1900-1904. — M. Gawalewicz: F. Karpiński. *Album biogr. zasłużonych Polaków i Polek w. XIX.* T. 1. W-wa 1901. — (Szary): Śpiewakowi „Pieśni porannej". *Życie i Sztuka. Dod. do Kraju* 1901 nr 46. — P. Chmielowski: Dzieje krytyki literackiej w Polsce. W-wa 1902. — K. M. Górski: Karpiński w Wiedniu. 1770-1771. *Pam. Lit.* R. 1 (1902). — P. Chmielowski. *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 33/34 (1903). — K. M. Górski: Karpiński w l. 1771-1780. *Pam. Lit.* R. 3 (1904). — K. B.: Mateczka Tamburini. *Świat* 1906 nr 23. — W. Gomulicki: Szkoła ludowa „Śpiewaka Justyny". *Przegl. Lit. Dod. do Kraju* 1907 nr 45. — P. Kwoczyński: „Psałterz" Karpińskiego i jego stosunek do „Psałterza" Kochanowskiego. Lubl. 1907. [Rec.: I. Chrzanowski. *Książka* 1908 s. 54; R. Koppens. *Pam. Lit.* R. 7 (1908) s. 377-380]. — Ruiny grobu F. Karpińskiego. *Dzien. Poz.* 1908 nr 103; *Kur. Poz.* 1908 nr 120; *Szkoła* 1908 nr 22. — Zapomniany grób F. Karpińskiego. *Głos Narodu* 1908 nr 238. — F. Karpiński. *Dzien. Chicagowski* 1909 nr 77. — J. Kliński: Nieznany list F. Karpińskiego. *Roczn. Tow. Przyj. Nauk w Wil.* t. 3 (1909, wyd. 1910). — T. Sinko: „Sobie śpiewam a muzom". *Eos* t. 15 (1909); przedr. w: Echa klasyczne w literaturze polskiej. Kr. 1923. — J. Sokulski: Ze wspomnień i pamiątek po F. Karpińskim. *Nasz Kraj* 1909 nr 52. — L. Zalewski: „Sztuka rymotwórcza" Franciszka Ksawerego Dmochowskiego. W-wa 1910. —

W. Zosel: Sielanki Karpińskiego. *Bibl. Warsz.* 1911 t. 3. — M. Szyjkowski: Osjan w Polsce na tle genezy romantycznego ruchu. *Rozpr. AU Wydz. Filol.* t. 52 (1913) s. 49-54 i odb. (Kr. 1912). — S. Pigoń: Echa „Trenów" w „Judycie" Karpińskiego. *Pam. Lit.* R. 12 (1913); przedr. w: Z epoki Mickiewicza. Lw. 1922. — M. Szyjkowski: Myśl Jana Jakuba Rousseau w Polsce XVIII w. Kr. 1913 s. 208-213. — S. Pigoń: Ostatnia miłość F. Karpińskiego. Przyczynek do biografii poety. *Tyg. Ilustr.* 1914 t. 1 nr 16; przedr. w: Z epoki Mickiewicza. Lw. 1922. — W. Włoch: Polska elegia patriotyczna w epoce rozbiorów. Kr. 1916 *Prace Hist.-Lit.* 6. — Dr. Ł.: F. Karpiński o międzynarodowym sejmie rozjemczym. *Ilustr. Kur. Codz.* 1917 nr 162. — S. Wasylewski: Na dworze króla Stasia. Lw. 1919; wyd. 4 Kr. 1957. —

S. Czosnowski: Nuta patriotyczna w pieśniach Karpińskiego. *Przegl. Nar.* 1921 nr 3. — I. Chrzanowski: Echa starożytne w dwóch utworach nowoczesnej poezji polskiej. *Charisteria C. de Morawski oblata.* Kr. 1922; Echa starożytne w pieśni Kniaźnina i w sielance Karpińskiego. W: Studia i szkice. T. 1. Kr. 1939 *Prace Hist.-Lit.* 51. — I. Chrzanowski „Laura i Filon" Karpińskiego. *Tyg. Ilustr.* 1923 nr 11. — H. Życzyński: (Wstęp do) A. Mickiewicz: Pisma estetyczno-krytyczne. Kr. (1924) *BN* I, 79. — J. Birkenmajer: „Poeta serca" (w 100 rocznicę śmierci F. Karpińskiego). *Dzien. Wil.* 1925 nr 214. — W. Borowy: „Kiedy ranne wstają zorze". W setną rocznicę śmierci F. Karpińskiego (16 IX 1825). *Warszawianka* 1925 nr 254; przedr.: „Oto mój dom ubogi". W: Kamienne rękawiczki. W-wa 1932. — W. Jankowski: F. Karpiński. *Ilustr. Kur. Codz.* 1925 nr 245. — J. Stycz. (H. Naglerowa): F. Karpiński. W setną rocznicę śmierci. *Echo Warsz.* 1925 nr 243. — Stulecie zgonu F. Karpińskiego. *Dzien. Poz.* 1925. — S. Vrtel-Wierczyński: Puchmajer a Karpiński. *Słowo Pol.* 1925 nr 258. —

W. Jankowski: (Wstęp do) F. Karpiński: Wybór poezji. Kr. (1926) *BN* I, 89. [Rec. wyd.: T. Pini. *Ruch Lit.* 1926; M. Piszczkowski. *Pam. Lit.* R. 25 (1928)].

http://rcin.org.pl

— H. Schipper: Sentymentalizm w twórczości Mickiewicza. Lw. 1926. — F. Stopa: Idee pedagogiczne Karpińskiego. *Muz.* 1926. — F. Stopa: Stanowisko filozoficzne Karpińskiego. *Przegl. Filoz.* 1926 z. 1-2 i odb. — S. Pigoń: Z pedagogicznej działalności F. Karpińskiego. *Ruch Lit.* 1928 nr 6. — W. Bruchnalski: Uwag kilka o F. Karpińskim. *Lw. Kur. Por.* 1929 nr 519. — C. Chowaniec: Do biografii poety serca. *Księga pam. I Gimn. Państw. w Stanisławowie* 1929. — S. Czosnowski: Pasterskie fujary. *Epoka* 1929 nr 170. — S. Pigoń: F. Karpiński niedoszłym sekretarzem Uniwersytetu Wileńskiego. *Dzien. Wil.* 1929 nr 232. — T. Sinko: Królowa kolęd. *Czas* 1929 nr 296. — E. Samogyi: Karpiński-Mickiewicz. *Spraw. Dyr. Gimn. II w Nowym Sączu r. 1929/1930.* — T. Zieliński: Włościaństwo w literaturze polskiej. *Wiedza i Życie* 1929 nr 7 i odb. — A. Czartkowski: Dwa listy F. Karpińskiego. *Ruch Lit.* 1930 nr 6. — Z. Janowicz: Pamiętniki F. Karpińskiego. *Tamże* 1930 nr 1. — J. Lange: „Kto się w opiekę poda Panu swemu". *Jęz. Pol.* 1930 z. 6. — A. Bronarski: Stosunki intelektualne polsko-szwajcarskie w ciągu wieków. *Przegl. Współcz.* t. 38 (1931) nr 112-113. — S. Pigoń: Wysoko wymierzona dedykacja F. Karpińskiego. *Ruch Lit.* 1931 nr 7. — M. Szyjkowski: Polská účast w českém národním obrození. Cz. 1. Praga 1931. — L. Kamykowski: „Ty śpisz, Eneaszu..." Z dziejów jednego motywu. *Ruch Lit.* 1932 nr 6. — S. Kolbuszewski: Mesjaniczne pomysły Karpińskiego. *Tamże* 1932 nr 1. — W. Berent: Nurt. W: Dzieła. T. 8. W-wa 1933 s. 17-56; wyd. nast. W-wa 1956. — W. Jankowski: Drobiazgi bibliograficzne. *Pam. Lit.* R. 30 (1933). — S. Łukasik: La France et la Pologne à travers les siècles jusqu'à la Grande Révolution. Paryż 1933. — J. Wepsięć: Zapomniane utwory F. Karpińskiego. *Ruch Lit.* 1933 nr 10. — J. Wepsięć: Ze studiów nad Karpińskim. „Pieśni nabożne" a „Psałterz" Dawida. *Tamże* 1933 nr 10. — W. Borowy: Słówko o zasadach cytowania. *Tamże* 1934 nr 6 s. 190. — M. Piszczkowski: Literatura staropolska jako twórczość warstwy posiadającej. *Pam. Lit.* R. 31 (1934). — A. Załuska: Poezja opisowa Delille'a w Polsce. Kr. 1934 *Prace Hist.-Lit.* 44. [Rec.: I. Chrzanowski. *Nowa Książka* 1935 nr 5 s. 243]. — I. Chrzanowski: Poezja polska za czasów Stanisława Augusta. *Dzieje literatury pięknej w Polsce. PAU.* Cz. 1. Wyd. 2. Kr. 1935; przedr.: Poezja stanisławowska. W: Studia i szkice. T. 1. Kr. 1939 *Prace Hist.-Lit.* 51. — J. Krzyżanowski: „Moc truchleje..." Kilka słów o kolędzie F. Karpińskiego. W: Paralele. W-wa 1935 s. 134-140; wyd. nast. W-wa 1961. — W. Ogrodziński: Polskie przekłady Horacego. *Commentationes Horatianae.* T. 2. Kr. 1935 i odb. —

L. B.: Przejazd F. Karpińskiego przez Śląsk. *Zaranie Śląskie* 1936 z. 1. — L. Kamykowski: Sielanka polska. (Zasadnicze linie rozwoju i kwestia dalszych badań). *Prace historycznoliterackie. Księga zbior. ku czci I. Chrzanowskiego.* Kr. 1936. — S. Łempicki: Udział ziem południowowschodnich Rzeczypospolitej w piśmiennictwie polskim. *Pam. Lit.* R. 33 (1936) i odb. — I. Turowska-Barowa: Echa orientalne w literaturze stanisławowskiej. *Prace historycznoliterackie. Księga zbior. ku czci I. Chrzanowskiego.* Kr. 1936 i odb. —S. Pigoń: Kilka listów F. Karpińskiego. *Ruch Lit.* 1937 nr 7/8. — S. Pigoń: Małoduszność „śpiewaka Justyny". *Myśl Nar.* 1937 nr 35. — S. Windakiewicz: Epika polska. Kr. 1939 s. 48. —

R. Pisarski: Pierwiastek ludowy i społeczny w piśmiennictwie polskim. Kr. (1946) s. 62-64. — W. Borowy: F. Karpiński jako poeta. *Zesz. Wr.* 1947 nr 3. — W. Hahn: Wpływ Szekspira na polską literaturę dramatyczną. *Teatr* 1947 nr 1-2. — W. Borowy: O poezji polskiej w w. XVIII. Kr. 1948. — W. Borowy: (Wstęp do): F. D. Kniaźnin: Wybór poezji. Wr. (1948) *BN* I, 129. — H. Rzadkowska: Stosunek polskiej opinii publicznej do rewolucji francuskiej. W-wa 1948 *Bibl. Hist.* — C. Zgorzelski: O pierwszych balladach Mickiewicza. *Pam. Lit.* R. 38 (1948). — J. Kijas: (Oprac. wyd.) F. Karpiński: Wybór poezji i prozy. Kr. 1949 *Bibl. Arcydzieł Poezji i Prozy* 62. — W. Kubacki: Pierwiosnki polskiego romantyzmu. Kr. 1949 s. 42-46. — T. Mikulski: Korespondencja F. Karpińskiego. *Spr. PAU* 1949 nr 8. — C. Zgorzelski: Duma — poprzedniczka ballady. Tor. 1949 *Tow. Nauk. w Tor. Prace Wydz. Filol.-Filoz.* t. 2 z. 3. —

R. Kaleta: Powojenne prace o literaturze stanisławowskiej (1945-1950). *Pam. Lit.* R. 41 (1950) z. 3/4 i odb. — J. Kott: O nową syntezę polskiego Oświecenia. *Pam. Lit.* R. 41 (1950) z. 3/4; przedr.: *Przegl. Hist.* 1951; *Kołłątaj i wiek Oświecenia.* W-wa 1951; pt. Trwałe wartości literatury polskiego Oświecenia. (W-wa 1951). — T. Mikulski: Karpinsciana w archiwum Prozorów. *Pam. Lit.* R. 41 (1950) z. 2 i odb.; przedr. w: Ze studiów nad Oświeceniem. W-wa 1956. — T. Mikulski: Stan badań i potrzeby nauki o literaturze wieku Oświecenia. *Pam. Lit.* R. 41 (1950) z. 3/4 s. 848; przedr. *O sytuacji w historii literatury polskiej.* W-wa 1951

http://rcin.org.pl

s. 173. — T. Mikulski: Kniaźnin w Bibliotece Załuskich. *Studia nad książką poświęcone pamięci K. Piekarskiego*. Wr. 1951; przedr. w: Ze . tudiów nad Oświeceniem. W-wa 1956. — T. Mikulski: List imieninowy F. Karpińskiego do Heleny Dzieduszyckiej. *Ze skarbca kultury* 1951 z. 1. — A. Ważyk: Mickiewicz i wersyfikacja narodowa. (W-wa) 1951; wyd. 2 rozszerz. i zmien. (W-wa) 1954. — J. Kelera: Poezja Jakuba Jasińskiego. Wr. 1952 *IBL. Studia Hist.-Lit.* 11. — T. Mikulski: Jerzy Gustaw Fülleborn, zapomniany tłumacz Krasickiego. *Zesz. Wr.* 1952 nr 1; przedr. w: W kręgu oświeconych. W-wa 1960. — M. Piszczkowski: Kwestia chłopska i chłopi w teatrze polskiego Oświecenia. *Pam. Teatr.* 1952 z. 2-3. — S. Śreniowski: Rzeczpospolita i Galicja w l. 1772-1795. *Przegl. Hist.* 1952 z. 1. — J. Michalski: Z dziejów Towarzystwa Przyjaciół Nauk. W-wa 1953 s. 45, 47-48. — M. Straszewska: Czasopisma literackie w Królestwie Polskim w l. 1832-1848. Cz. 1 (1832-1840). Wr. 1953 *IBL. Studia Hist.-Lit.* 22. — J. Kott: (Przedmowa do) Poezja polskiego Oświecenia. Antologia. W-wa 1954; wyd. 2 W-wa 1956. — K. W. Zawodziński: Studia z wersyfikacji polskiej. Oprac. J. Budkowska. Wr. 1954. — R. Kaleta: Wiadomość o autografach Trembeckiego i Karpińskiego. *Pam. Bibl. Kórn.* z. 5 (1955). — J. Prosnak: Kultura muzyczna XVIII w. Kr. 1955 *Studia i Materiały do Dziejów Muzyki Pol.* 2. — C. Zgorzelski: Naruszewicz — poeta. *Roczn. Hum.* t. 4 1953 (Lubl. 1955) z. 1. —

T. Dobrowolski: O dwóch scenach sejmikowych Norblina, o Koźmianie i Karpińskim. *Muz. Nar. w Kr. Rozpr. i Spr. za r. 1953* t. 3. (Wr.) 1957. — J. W. Gomulicki: Dwie piosenki Karpińskiego. *Nowe Książki* 1957 nr 12. — S. Pietraszko (Wstęp do) F. K. Dmochowski: Sztuka rymotwórcza. Wr. (1956) *BN* I, 158. — Z. Skwarczyński: W szkole sentymentalizmu. „Tygodnik Wileński" z 1804 r. Łódź 1958 *Łódz. Tow. Nauk. Wydz. I* 34. — J. Kelera: Tragedia oświeceniowo-sentymentalna w Polsce przed r. 1795. *Pam. Lit.* R. 49 (1958) z. 3. — Z. Libera: Z problemów sentymentalizmu w literaturze polskiej. *Z polskich studiów slawistycznych*. T. 2. W-wa 1958. — *Ludowość u Mickiewicza. Praca zbior.* W-wa 1958. — M. R. Mayenowa: (Wstęp); Z. Florczak, L. Pszczołowska: (Objaśnienia do) Ludzie Oświecenia o języku i stylu. T. 1-2. W-wa 1958. — T. Mikulski, R. Sobol: (Wstęp i komentarz do) Korespondencja F. Karpińskiego z l. 1763-1825. Wr. 1958 *Arch. Lit.* 4 [Rec. wyd.: S. Pigoń. *Pam. Lit.* R. 50 (1959) z. 3-4; J. Kott. *Przegl. Kult.* 1959 nr 3; S. Graciotti. *Ricerche Slavistiche* t. 8 (1960) i odb.]. — R. Sobol: Pierwodruk „Pieśni nabożnych" Karpińskiego. *Pam. Lit.* R. 49 (1958) z. 2. — R. Sobol: F. Karpińskiego „Podróż w kraju zaczarowanym". *Pam. Lit.* R. 50 (1959) z. 3-4. — J. W. Gomulicki: Piosneczka „śpiewaka Justyny". *Nowe Książki* 1959 nr 14. —

A. Aleksandrowicz: Julian Ursyn Niemcewicz w Puławach. (Z mecenatu A. K. Czartoryskiego). *Roczn. Lubel.* t. 3 (1960) i odb. — M. Głowiński. *Spr. z Prac Nauk. Wydz. Nauk Społ. PAN* 1960 nr 5. (Streszcz. pracy A. Okopieniowej i T. Pyszniewskiej o formach wypowiedzi lirycznej u Karpińskiego). — T. Mikulski: F. Karpiński w Lubeku... Wr. 1960 (pastiche „Pamiętników", druk bibliofil.). [Rec.: M. Danilewiczowa. *Wiadomości* (Londyn) 1961 nr 44]. — M. Piszczkowski: Zagadnienia wiejskie w literaturze polskiego Oświecenia. Cz. 1. Kr. 1960 *PAN. Oddz. w Kr. Prace Komisji Hist.-Lit.* 6; cz. 2. Wr. 1963 *tamże* 9. — R. Kaleta: „Pieśni światowe" F. Karpińskiego. (Z odszukanego autografu). *Przegl. Hum.* 1960 nr 5. — W. Kubacki: Religia smutku (Cz. 1). *Tamże* 1960 nr 4. — J. Lubieniecka: Towarzystwo do Ksiąg Elementarnych. W-wa 1960 *Monogr. z Dziejów Oświaty* 4. — J. Nowak-Dłużewski: Periodyzacja polskiego Oświecenia. *Przegl. Hum.* 1960 nr 3; (c.d.) Periodyzacja literatury stanisławowskiej. *Tamże* 1960 nr 4. — R. Sobol: F. Karpiński jako doradca literacki Aleksandra Chodkiewicza. W zbiorze: Miscellanea z doby Oświecenia. Wr. 1960 *Arch. Lit.* 5. — R. Sobol: Ze studiów nad prozą Karpińskiego — „Podróż w kraju zaczarowanym". *Spr. z Prac Nauk. Wydz. Nauk Społ. PAN* 1960 z. 1. —

C. Hernas: Hejnały polskie. Studium z historii poezji melicznej. Wr. 1961 *Studia Staropol.* 9. — M. Inglot: Poglądy literackie koterii petersburskiej w l. 1841-1843. Wr. 1961 *Prace Wr. Tow. Nauk. S.A* nr 37. — H. Muszyńska-Hoffmanowa: W Wersalu podlaskim. Olsztyn 1961. — R. Skręt: Kazimierz Brodziński jako historyk literatury. Kr. 1962 *PAN Oddz. w Kr. Prace Komisji Hist.-Lit.* 3. — S. Pietraszko: Z dziejów poetyki klasycystycznej w Polsce. *Acta Univ. Wr.* nr 1 *Prace Lit.* z. 3 (1962). — A. Witkowska: Rówieśnicy Mickiewicza. Życiorys jednego pokolenia. W-wa 1962. — H. Barycz: Wśród gawędziarzy, pamiętnikarzy i uczonych galicyjskich. T. 2. Kr. 1963. — K. Bartoszyński: O powieściach Fryderyka Skarbka. W-wa 1963 *IBL PAN.*

http://rcin.org.pl

Historia i Teoria Lit. 8. — S. Hrabec, F. Pepłowski: Wiadomości o autorach i dziełach cytowanych w „Słowniku" Lindego. W-wa 1963. — Z. Kopczyńska, L. Pszczołowska: O wierszu romantycznym. W-wa 1963 *IBL PAN. Historia i Teoria Lit.* 3. — Z. Raszewski: Staroświecczyzna i postęp czasu. O teatrze polskim (1765-1865). W-wa 1963. — S. Pietraszko: O pojmowaniu poezji w Polsce w epoce Oświecenia. *Przegl. Hum.* 1963 nr 1. — T. Kostkiewiczowa: Liryka i gatunki liryczne w poetykach polskiego Oświecenia. *Z teorii i historii literatury. Prace poświęcone V Międzynarodowemu Kongresowi Slawistów w Sofii.* Wr. 1963. — T. Kostkiewiczowa: Model liryki sentymentalnej w twórczości F. Karpińskiego. Wr. 1964 *Katedra Teorii Lit. Uniw. Warsz. IBL PAN. Z Dziejów Form Artyst. w Lit. Pol.* 2. [Rec.: M. Szpakowska. *Przegl. Hum.* 1965 nr 1]. — S. Pełeszowa: Nieznany list F. Karpińskiego do L. Chodkiewiczowej z 1802 r. *Ruch Lit.* 1964 z. 5-6. — J. Reychman: Orient w kulturze polskiego Oświecenia. Wr. 1964. — C. Hernas: W kalinowym lesie. T. 1: U źródeł folklorystyki polskiej. W-wa 1965. — J. Platt: Karpinsciana wileńskie. W zbiorze: Miscellanea z doby Oświecenia, 2. Wr. 1965 *Arch. Lit.* 9. — R. Sobol: Nieznane fragmenty poematu F. Karpińskiego z okresu konfederacji barskiej. *Tamże.* — A. Guzek: Z problemów estetyki polskiego sentymentalizmu. *Przegl. Hum.* 1966 nr 1. — J. Kott: Prowincjonalny Karpiński. *Twórczość* 1966 nr 4: toż jako wstęp do: Wiersze wybrane. (W-wa 1966). — S. Pietraszko: Doktryna literacka polskiego klasycyzmu. Wr. 1966 *IBL. Studia z Okresu Oświecenia* 4. — R. Sobol. *Pol. słownik biogr.* T. 12 (1966).

KARPOWICZ MICHAŁ FRANCISZEK (1744—1803)

Krypt.: X. M. F. K. P. G.; X. M. F. K. P. G. i P.

Kaznodzieja, poeta.

Ur. 4 października 1744 w Kamieńcu (woj. brzesko-litewskie). Kształcił się w 1757-1761 u jezuitów w Brześciu. 29 lipca 1761 wstąpił do Zgromadzenia Księży Misjonarzy w Warszawie, gdzie odbył dalsze studia. Po święceniach kapłańskich (1767) mianowano go profesorem filozofii w warszawskim seminarium świętokrzyskim. W 1771 przeniesiony do Krakowa, gdzie, obok obowiązków kaznodziejskich, prowadził w seminarium wykłady teologii. W 1772-1774 wykładał teologię i historię Kościoła w wileńskim seminarium diecezjalnym. W 1774, uczestnicząc w konwencie prowincjonalnym misjonarzy w Warszawie, popadł w zatarg z władzami zgromadzenia i wystąpił z klasztoru. Biskup I. Massalski ofiarował mu probostwa w Grażyszkach i Prenach (1778). Otrzymał też godność archidiakona smoleńskiego (1776) i kanonika poznańskiego (1783). Zyskał wielką sławę jako kaznodzieja („Massillon polski", „Książę kaznodziejów", „Skarga XVIII w."); zabierał głos w sprawach społecznych i politycznych; był ceniony przez króla, który obdarzył go medalem „Merentibus" (1778) i orderem Św. Stanisława (1792). Od 1783 profesor teologii dogmatycznej i Pisma św. w Szkole Głównej W. Ks. Litewskiego. W t. r. uzyskał promocję na doktora teologii. W 1794, członek powstańczego rządu litewskiego, gorliwie popierał insurekcję. 29 września powołany przez Kościuszkę na zastępcę radcy w Wydziale Instrukcji Narodowej Rady Najwyższej Narodowej; zaprzysiężony w Warszawie 23 października. Po upadku powstania utracił katedrę uniwersytecką. Z początkiem 1797 został pierwszym biskupem w Wigrach, konsekracja odbyła się 30 marca 1800 w Warszawie. Zmarł 5 listopada 1803 w Berżnikach pod Sejnami; pochowany w podziemnej kaplicy w Wigrach. Pozostawił bogatą bibliotekę.

TWÓRCZOŚĆ

1. Kazanie na przyjęcie do kościoła Misjonarzów wileńskich in Monte Salvatoris ciała... z... Radziwiłłów Brigitty Sołłohubowej... 13 grudnia miane... Wil. 1773.

2. Kazanie na pogrzebie... Franciszki z Chaleckich Pociejowej... miane... 31 stycznia r. 1774. Wil. (1774).

3. Kazanie... w kościele P. P. Kanoniczek r. 1774 w Marywilu, w Warszawie, w dzień

http://rcin.org.pl

Niepokalanego Poczęcia N. M. Panny. Wil. 1775. Wyd. nast. zob. poz. 12 t. 1.

4. Kazanie w kaplicy Collegium Nobilium... ks. ks. pijarów, do kawalerów tam edukujących się, w Warszawie, w niedzielę pierwszą po Trzech Królach r. 1775 miane. (O edukacji młodzi pożytecznej Bogu i ojczyźnie). W-wa (1775). Wyd. nast. zob. poz. 12 t. 1.

5. Kazanie... do... Trybunału Głównego W.Ks. Litewskiego w Grodnie... w dzień... imienin... Antoniego Giełguda... i Antoniego Tyzenhauza. (O sprawiedliwości, jaką obywatele winni są ojczyźnie i sobie). Wil. 1775. Wyd. nast.: zob. poz. 11; poz. 12 t. 1.

6. Kazanie w dzień... ś. Anny, w kościele S. Katarzyny p.p. zakonnych benedyktynek. (O pożyteczności obywatelstwa, samej tylko godnej imienia prawdziwej cnoty). Wil. 1775. Wyd. nast. zob. poz. 12 t. 1.

Przypisane A. Tyszkiewiczowej.

7. Kazanie... do Trybunału Głównego W. Ks. Litewskiego w Grodnie, w kościele S. Ksawiera, w dzień... obchodu pamiątki pierwszego dnia dwunastego roku panowania... Stanisława Augusta. Dnia 8 września 1775. (O uszanowaniu i posłuszeństwie królom). Grodno 1775. Wyd. nast.: z nieco zmienionym tyt. W-wa 1776; zob. poz. 11; poz. 12 t. 1.

Przypisane K. Poniatowskiemu.

8. Kazanie... do... Trybunału Głównego W. Ks. Litewskiego na limitę kadencji ruskiej w dzień S. Michała Archanioła. (O nadgrodzie sprawiedliwych). Grodno 1775. Wyd. nast.: zob. poz. 11; poz. 12 t. 1.

9. Do... Kazimierza Poniatowskiego... w dzień imienin 4 marca r. 1776. B. m. (1776). (Wiersz).

10. Kazanie... do... Trybunału Głównego W. Ks. Litewskiego 1 maja 1776 w Grodnie. Wyd. w poz. 11. Wyd. osob. Wil. 1777.

11. Kazania na Post Wielki r. 1775 i do Trybunału Głównego W. Ks. Litewskiego miane. W-wa 1776. Wyd. nast.: zob. poz. 12 t. 1 (bez poz. 10); zob. Wyd. zbior. poz. 4 (tu 6 pierwszych kazań).

Zawartość: 7 kazań wygłoszonych w czasie Wielkiego Postu 1775 w warsz. kolegiacie Św. Jana oraz poz. 5, 7, 8, 10.

12. Kazania. Religii i społeczności. T. 1-2. W-wa 1776-1777. Wyd. nast.: Kazania... w różnych okolicznościach miane. T. 1-3. Kr. 1806. Wyd. nast. t. 2: B. m. 1778; zob. Wyd. zbior. poz. 3 t. 6 (dwa wyd.).

Zawartość t. 1: 7 kazań postnych, jw. poz. 11, m. in. poz. 3, 7, 4, 5, 6, 8; t. 2: 10 kazań wygłoszonych w czasie jubileuszu 1776 o powinności panów względem poddanych.

Kazanie 4 wywołało wśród szlachty i części duchowieństwa zgorszenie i spotkało się następnego dnia (25 września) z kaznodziejską repliką w kościele dominikańskim. Wynikiem tego był druk osob. kazania: Kazanie jubileuszowe, w porządku 80, z rozkazu J. O. Jmci Kscia Pasterza dnia 24 września 1776 w kościele Św. Ducha miane, O powinnej poddanym od panów miłości względem ich duszy, a zatem o powinności wyprowadzenia ich z tej grubości rozumu, w której zostają. I o szkołach parafialnych. Słowo w słowo tak, jak z ambony opowiedziane wiernym Chrystusowym było. Wil. b. r.

13. Do Jerzego z książąt litewskich na Łubnie Połubińskiego, archidiakona wileńskiego, na ofiarowany order od Stanisława Augusta. Wil. 1777. (Wiersz).

Druk nie notowany przez Estr.; inform. E. Rabowicz.

14. Kazanie... do... Trybunału Głównego W. Ks. Litewskiego... dnia 1 maja r. 1777 w Grodnie. B. m. r.

Dedyk. J. Judyckiemu.

15. Kazanie... w dzień dorocznej szczęśliwej koronacji Najjaśniejszego Pana miane. Wil. 1777.

16. Kazanie... do... Trybunału Głównego W. Ks. Litewskiego na rozpoczęcie kadencji litewskiej miane... dnia 15 listopada. Wil. (1777).

Dedyk. J. Judyckiemu.

17. Kazanie... do... Trybunału Głównego W. Ks. Litewskiego... w dzień pamiątki... koronacji... Stanisława Augusta d. 25 grudnia 1777... Wil. b. r.

18. Kazanie... na rozpoczęcie Trybunału Głównego W. Ks. Litewskiego przed obraniem do laski marszałkowskiej... Michała hr. Rokickiego... i o rozumnej narodu wolności i szlachetności prawdziwej d. 1 maja 1778. Grodno b. r.

19. Do Michała Butlera, starosty preńskiego, kawalera orderu Św. Stanisława, na tenże order jemu ofiarowany od Stanisława Augusta. W Prenach, r. 1778, w miesiącu sierpniu. B. m. (1778). (Wiersz).

Druk nie notowany przez Estr.; inform. E. Rabowicz.

20. Na pogrzebie... Antoniego na Łohojsku i Berdyczewie hr. Tyszkiewicza... dnia 22 marca 1779 w Mińsku... Wil. 1779.

21. Kazanie... do... Trybunału W. Ks. Litewskiego w uroczystość imienin N. Pana... i festu orderu S. Stanisława... w Grodnie d. 8 maja 1779. Grodno b. r.

http://rcin.org.pl

22. Kazanie o miłości ojczyzny na rozpoczęcie Trybunału Głównego W. Ks. Litewskiego dnia 1 maja 1781 w Grodnie... B. m. 1781. Wyd. inne b. m. r.

Dedyk. A. K. Czartoryskiemu.

23. Kazanie o miłości ojczyzny na reasumpcji Trybunału Głównego W. Ks. Litewskiego 1781 miane w Wilnie. Wil. 1781 (dwa wyd., w tyt. drugiego dokładna data wygłoszenia: „15 9bra" i dedyk. A. K. Czartoryskiemu). Wyd. nast. Wil. 1782 (z wierszem do JWW. Karpowiczów).

Estr. XIX (1903) 150 notuje jeszcze wyd.: Kazanie o miłości ojczyzny. W-wa 1781. Nie podaje jednak, którego z dwóch kazań dotyczy.

24. Kazania na rozpoczęcie Trybunału Głównego W. Ks. Litewskiego w r. 1782 d. 1 i 8 maja miane w Grodnie. Pierwsze o szlachetności i chęci do usług ojczyźnie. Drugie o ciężarach i pociechach osób na urzędzie i godności będących. Wil. 1783.

Dedyk. J. Radziwiłłowi.
Por. też poz. 25.

25. Kazanie... do... Trybunału. Wil. 1782.

Zapewne identyczne z jednym, zapisanym w poz. 24.

26. Kazanie... na rozpoczęcie Trybunału Głównego W. Ks. Litewskiego w r. 1783 d. 1 maja w Grodnie, o poczciwości... miane. Grodno 1783.

27. Na rocznicę imienin Kscia Ignacego Massalskiego bisk. wileń. oda. 1783, 31 lipca. B. m. r.

28. Kazanie na obchód stoletniej pamiątki zwycięstwa króla Jana III i Polaków nad Turkami w obronie Wiednia i chrześcijaństwa całego, r. 1683... Miane w kościele Ś. Jana w Akademii Wileńskiej. Wyd. M. Poczobut: Pamiątka stoletnia zwycięstwa. Wil. (1783) i odb.

29. Kazanie w dzień Katarzyny ś. na uroczystość Akademii i pamiątkę... koronacji... Stanisława Augusta króla... miane... 25 Novembra 1783. Wil. (1784).

30. Oratio ad initium lectionum theologiae dogmaticae in Schola Principe M. D. L... Mowa przy zaczęciu lekcji teologii dogmatycznej w Szkole Głównej W. Ks. Litewskiego w Akademii Wileńskiej publicznie miana r. 1783 (3 grudnia). B. m. r.

Tekst łac. i pol.

31. Kazanie w uroczystość imienin... Stanisława Augusta do Trybunału Głównego W. Ks. Litewskiego w Grodnie miane. (Rząd nie może być bez władzy i naród nie może stać bez rządu i zwierzchności). Wil. (1784).

32. Kazanie o zgodzie i jedności obywatelów... w uroczystość imienin... Stanisława Augusta króla miane 8 maja r. 1786. Wil. (1786, dwa wyd.).

W rkpsie Bibl. Nar. (depozyt prezydenta z Arch. Wilan. sygn. 242), zniszcz. w 1944, był „Przydatek do rozesłanego kazania mianego a. 1786 przez..."

33. Kazanie na uroczystość ś.ś. Piotra i Pawła apostołów, przy wprowadzeniu odpustów od Stolicy Apostolskiej... miane... dnia 29 Junii 1788. (O władzy duchownej w kościele). Wil. 1788.

Dedyk. J. Pacowi.

34. Kazanie o władzy Kościoła, jak jest narodom zbawienna, i o majątkach kościołów, jak narodom są użyteczne, w dzień ś.ś. apostołów Piotra i Pawła w Wilnie... miane 1789. B. m. r.

Dedyk. J. K. Kossakowskiemu.

35. Kazanie o potrzebie poczciwości i religii w obywatelach i urzędach na rozpoczęciu Trybunału Głównego W. Ks. Litewskiego... w Wilnie... d. 15 Novembris 1789. Wil. b. r.

36. Kazanie w uroczystość dorocznej pamiątki... koronacji... Stanisława Augusta, o władzy boskiej nad rządami ludzkiego narodu, do Trybunału Głównego W. Ks. Litewskiego... w Wilnie 25 9bris 1789 miane. Wil. 1789.

37. Kazanie... w uroczystość imienin J. Kr. Mości i pamiątkę ustanowienia orderu Ś. Stanisława... do Trybunału Głównego W. Ks. Litewskiego w dzień doszłej wiadomości do Grodna o konstytucji rządowej miane 8 maja 1791. Grodno (1791).

Przypisane P. Brzostowskiemu.

38. Kazanie... na pierwszym zafundowaniu powiatu preńskiego i rozpoczęciu pierwszych sejmików w kościele parafialnym preńskim 14 lutego 1792 r. Wil. b. r.

39. Na zaprzysiężeniu uroczystym Ustawy Rządowej 3 i 5 Maja od Trybunału Głównego W. Ks. Litewskiego, jego palestry, kancelarii i chorągwi trybunalskiej, w dniu 15 marca r. 1792... w Wilnie kazanie... Wil. b. r.

40. Kazanie na żałobnym obchodzie pamiątki tych obywateli, którzy w dniu Powstania Narodu w Wilnie i w następnym gonieniu nieprzyjaciół życie swe mężnie za wolność i ojczyznę położyli... miane w Wilnie dnia 20 maja 1794. A z rozkazu Rady Narodowej Litewskiej do druku podane. Wil. (1794).

http://rcin.org.pl

Przekł. litewski: Kazonius... ant gailinga, at prowijma pagraba... Wilniuj Bazniczoj S. Jona Sakitas d. 20 karwala 1794. Wil. (1794).

41. Mowa kaznodziejska obywatela... przy poświęceniu broni i chorągwi, gdy pospolite ruszenie województwa wileńskiego wychodzące już na wojnę, miana 25 Junii na równinach, Jozafatową Doliną zwanych, pod Wilnem 1794... Z dodatkiem modlitw, pobudek i przykładów rycerskich z Pisma Ś. przez ks. Skargę zebranych. Wil. (1794).

42. Mowa przed zaprzysiężeniem homagii od prowincji dotąd polskich, Litwy, Żmudzi, Mazowsza i Podlasia w pewnych częściach... Fryderykowi Wilhelmowi królowi pruskiemu w Gembinie dnia 6 lipca r. 1796. W-wa (1796). Wyd. inne: Mowa... w dniu hołdu patentem N. Króla JMci Pruskiego przeznaczonym w Gumbinie r. 1796 mca lipca 6 dnia miana. B. m. 1796. Wyd. nast.: Mowa odpowiednia... na mowę mianą w Gumbinie podczas homagium odbieranego 6 Julii 1796 przez ministra pruskiego, barona de Schrötter. *Arch. Wróblewieckie* z. 2 (1876) s. 97-99.

Wydania zbiorowe

1. Kazania... w różnych okolicznościach miane. T. 1-3. Kr. 1806. Zob. Twórczość, poz. 12.

2. Kazania i inne dzieła. T. 1-3. Edycja nowa i zupełna. W-wa 1807-1808 *Zbiór Bibl. Kaznodziejskiej*. T. 1 miał dwa wyd.

Zawartość t. 1: Kazania postne; t. 2-3: Kazania niedzielne.

3. Kazania. T. 1-8. W-wa 1808-1814.

Z portretem autora i biografią.

Zawartość t. 1: Kazania postne troiste; t. 2: Kazania niedzielne w r. 1770 i 1771 miane w kościele Św. Krzyża w Warszawie; t. 3: Kazania niedzielne; t. 4-5: Kazania świątalne; T. 6: Kazania jubileuszowe; t. 7: Kazania trybunalskie; t. 8: Kazania przygodne.

Wyd. zamierzone na 11 tomów. W trzech ostatnich miały się znajdować „Uwagi nad historią kościelną".

4. Kazania postne we czwartki Wielkiego Postu miane. Przemyśl 1830. Zob. Twórczość poz. 11.

Przekłady

Czeski: (Wybór kazań). Wyd. A. Mužik, V. Štulc w zbiorze: Kazatelé Slovanšti. T. 1-4. Praga 1869-1875.

Listy i materiały

1. Korespondencja ze Stanisławem Augustem. Rkpsy: Bibl. Czart. sygn. 667, 697 (listy z 1786), 728 (listy z 1791), 733, 924 (listy z 1791-1792); Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Królestwa Pol. sygn. 355 t. 5 k. 8-9, list z 8 stycznia 1795). Fragm. ogł. A. Marciejewski w: Mowa duchowna przy wprowadzeniu ciała do kościoła katedralnego... M. F. Karpowicza... miana d. 11 grudnia 1803. W-wa 1805 s. 25-27.

2. Do Kazimierza Rogowskiego... z okazji mów od niego po łacinie przełożonych, dat. Wil., 1 czerwca 1788. Ogł. w: Ł. Górnicki: Sprawa przeciw Dymitrowi i za Dymitrem, po łacinie przełożona... (Tłum. Adam i Aleksander Chreptowiczowie). (Wil. 1788).

3. Do J. Komarzewskiego. Rkpsy Bibl. Czart. sygn. 733, 924 (listy z 1791-1792).

4. Do M. Poczobuta. Rkps Bibl. Uniw. Wil. sygn. D.C. 42.

5. Do I. Potockiego. Rkps Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 279 b t. 6).

6. Autograf kazania z 19 września 1784. Rkps Bibl. Czart. sygn. 959 s. 307-322.

7. Rachunek za druk kazania. Rkps Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Jabłonny sygn. A 248).

OPRACOWANIA

(M. Wolski): Do W. Jmci Ks. M. Karpowicza z okazji kazania jego o miłości ojczyzny. (Powst. ok. 1781). B. m. r.; przedr. *Astrea* 1820 (toż przedr. pod nazwiskiem F. Zabłockiego *Przegl. Lw.* 1872 t. 3 s. 254-257). — Akty powstania Kościuszki. T. 2-3. Wyd. S. Askenazy, W. Dzwonkowski, E. Kipa, R. Morcinek. Kr. 1918-Wr. 1955. — F. N. Golański: Mowa o zakładzie i dalszym wzroście Akademii Wileńskiej... Wil. 1803 s. 59. — A. Marciejewski: Mowa duchowna przy wprowadzeniu ciała do kościoła katedralnego... M. F. Karpowicza... W-wa 1805. (Tu także mowa M. Karpowicza, synowca). — T. Mietelski: Kazanie miane na pogrzebie ks. biskupa M. Karpowicza. Białystok 1805; wyd. nast. Poz. 1886. — J. Karpowicz: Wiadomość o życiu i pismach... M. Karpowicza. (Przedmowa do) Kazania... T. 1. W-wa 1807. — N.: (Przedmowa do) Kazania... T. 1. W-wa 1808. — E. Marylski: Wspomnienia zgonu zasłużonych w narodzie Polaków. W-wa 1829. — *Czasopism Nauk. Księgozbioru Publ. im. Ossol.* 1830 z. 1. — N.: M. Karpowicz. *Przyj. Ludu* 1838 t. 1 nr 21. — S. B. Jundziłł: Pamiętniki życia. (Powst. ok. 1835-1840). Wyd. A. M. Kurpiel. Kr. 1905 jako odb. z *Arch. do Dziejów Lit. i Oświaty w Pol.* t. 13 (1914). — S. Pla-

http://rcin.org.pl

TER. *Enc. mała pol.* T. 1 (Leszno 1841) s. 328-329. — S. MORAWSKI. *Teka Wil.* 1858 s. 58 n. — M. BALIŃSKI: Dawna Akademia Wileńska. Petersb. 1862 s. 269, 273, 286, 292, 295-296, 311, 317, 321, 358. — F. M. SOBIESZCZAŃSKI. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 14 (1863). — J. I. KRASZEWSKI: Polska w czasie trzech rozbiorów, 1772-1799. T. 1. Poz. 1873 s. 317; t. 3 Poz. 1875 s. 492. — S. J. (JAMIOŁOWSKI). *Enc. kościelna* Nowodworskiego. T. 10 (1877). — P. CHMIELOWSKI: Obchód wiktorii wiedeńskiej przed stu laty w Wilnie. *Biesiada Lit.* 1883. — A. BUĆKIEWICZ: O b. wyższych zakładach naukowych w Wilnie i Krzemieńcu... (Powst. przed 1895). Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 1062 t. 2 s. 48, 51, 95, 118-119. — J. S. PELCZAR: Zarys dziejów kaznodziejstwa w kościele katolickim. Cz. 2: Kaznodzieje polscy. Kr. 1896; wyd. 2 uzup.: Zarys dziejów kaznodziejstwa w Polsce. Kr. 1917. — J. BIELIŃSKI: Uniwersytet Wileński. T. 2, 3. Kr. 1900. — A. JOUGAN: O kazaniach jubileuszowych polskich. Lw. 1902. — *Russkij biograficzeskij słowar'*. T. 2. Petersb. 1903 s. 306-308. — W. KRYNICKI. *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 33/34 (1903/04). — J. M. GIŻYCKI: O misjonarzach w Wilnie. *Przew. Nauk. i Lit.* t. 33 (1905). — *Podręczna enc. kościelna.* T. 19/20 (1910). — J. KURCZEWSKI: Biskupstwo wileńskie. Wil. 1912. — J. FIJAŁEK: Praca oświatowa Towarzystwa Szkoły Ludowej na tle dziejów oświaty narodowej w Polsce. *Przew. Oświat.* t. 15 (1917) s. 16. — A. P. (PECHNIK): O kazaniach ks. M. Karpowicza. *Gaz. Kościelna* (Lw.) 1918. — T. WIERZBOWSKI: Szkoły parafialne w Polsce i na Litwie za czasów Komisji Edukacji Narodowej .Kr. 1921. — P. DYLLA: Działalność oświatowa Zgromadzenia Księży Misjonarzy w Polsce. *Ks. pam. trzechsetlecia Zgromadzenia Księży Misjonarzy* (1625-1925). Kr. 1925. — H. POHOSKA: Sprawa oświaty ludu w dobie Komisji Edukacji Narodowej. Kr. 1925. — M. ŚLIWIŃSKA: Duchowieństwo a sprawa włościańska za Stanisława Augusta. *Przegl. Powsz.* t. 183 (1929). — L. PUKIANIEC: Kazania jubileuszowe ks. M. Karpowicza. Ich geneza i charakter społeczno-religijny. *Alma Mater Vilnensis* z. 11 (1933) i odb. (Wil. 1934). — L. JANOWSKI: Słownik bio-bibliograficzny dawnego Uniwersytetu Wileńskiego. Wyd. pod kierunkiem R. Mienickiego. Wil. 1939. — A. JOBERT: La Commission d'Éducation Nationale en Pologne (1773-1794). Son oeuvre d'instruction civique. Paryż 1941. — A. SCHLETZ: Oświata ludu w kazaniach ks. Karpowicza. W: Współpraca Misjonarzy z Komisją Edukacji Narodowej. Kr. 1946. — B. LEŚNODORSKI, K. OPAŁEK: Nauka polskiego Oświecenia w walce o postęp. (W-wa) 1951. — K. OPAŁEK: Prawo natury u polskich fizjokratów. W-wa 1953. — E. ROSTWOROWSKI: Reforma pawłowska Pawła Ksawerego Brzostowskiego (1767-1795). *Przegl. Hist.* 1953 z. 1/2 s. 146-147. — A. SCHLETZ: L'Activité culturelle des Prêtres de la Mission en Pologne (1651-1864). Paryż 1954. — S. HRABEC, F. PEPŁOWSKI: Wiadomości o autorach i dziełach cytowanych w „Słowniku" Lindego. W-wa 1963. — W. KONOPCZYŃSKI: Polscy pisarze polityczni XVIII w. (do Sejmu Czteroletniego). W-wa 1966. — E. RABOWICZ. *Pol. słownik biogr.* T. 12 (1966).

KASPEROWSKI ADAM (1784—1839)

Krypt.: AD. K.

Powieściopisarz, tłumacz, technolog rolny.

Ur. w 1784 w Kołomyi; syn byłego sekretarza magistratu lwowskiego, potem dzierżawcy dóbr w Żółkiewskiem. W 1809 wstąpił do armii Księstwa Warszawskiego; 11 lutego 1813 został porucznikiem adiutantem Sztabu Generalnego. W 1813-1815 służył w armii neapolitańskiej, w 1815-1821 w wojsku Królestwa Polskiego; od 12 lutego 1816 — major, od 30 marca 1821 — major na reformie. W 1821 napisał broszurę „O stosunku przełożonego do oficerów i szeregowych w armii", co stało się powodem dymisji (9 stycznia 1822).). Osiadł w Galicji i poświęcił się badaniom nad rolnictwem i przetwórstwem rolnym. 29 stycznia 1831 wrócił do czynnej służby wojskowej; 6 lutego przydzielony do sztabu jazdy gen. J. Weyssenhoffa; 7 marca — szef sztabu I dywizji, a od 11 t. m. II dywizji w I korpusie jazdy. 28 lipca awansowany na podpułkownika. Po powstaniu krótko przebywał w Krakowie, następnie udał się do Petersburga dla badania urządzeń fabrycznych, w 1832 wrócił do Galicji. W 1838-1839 wydawał we Lwowie *Tygodnik Rolniczo-*

http://rcin.org.pl

Przemysłowy. Odznaczony krzyżem kawalerskim Legii Honorowej (1813), orderem Obojga Sycylii (ok. 1815) i krzyżem kawalerskim Virtuti Militari (9 czerwca 1831). Zmarł 6 listopada 1839 we Lwowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Żale Elwiry. Dzieło oryginalne. W-wa 1821.

2. O stosunku przełożonego do oficerów i szeregowych w armii. Wyd. 1821.

Druk nie notowany u Estr., inform. G. Korbut.

3. Cierpienia Albina. (Romans nie dokończony). Fragm. *Rozmaitości* (Lw.) 1822 nr 117, 123, 140, 1826 nr 42.

4. Rolnictwo. T. 1-2. Lw. 1826.

5. O pługu poprawnym bezkoleśnym. Lw. 1827.

6. O gorzelniach parowych drewnianych. Lw. 1828. Wyd. 2: Nauka praktyczna o gorzelniach parowych drewnianych. Lw. 1828.

7. Wypis z listu pisanego z Monachium. Lw. 1831.

Inform. *Pol. słownik biogr.*

8. Die Dampfbierbräuerei, oder die Kunst mittelst Dampf Bier zu bräuen, ohne zu schmelzen... Lw. 1832.

Wersja pol. skróc.: Sposób warzenia piwa parą bez szmelcowania, z przyłączeniem do każdej gorzelni parowej. Lw. 1833.

9. Über die hohle Mauer. Lipsk 1833.

10. Katechizm przepisów podatkowania od wyrobu płynów spirytusowych wypalanych. Lw. 1836.

Wersja niem.: Katechismus über die Vorschriften... Lw. 1836.

11. Rozbiór aparatów gorzelnianych, przy tym nauka gorzelni parowych drewnianych. T. 1-2. W-wa 1836.

12. Die Branntweinbrennerei mit Wasserdämpfen in Holzgefässen. T. 1-2. Lw. 1853.

Pisma ogł. w czasopismach: *Lwowianin* (1835), *Rozmaitości* (Lw. 1826-1831), *Tyg. Rolniczo-Przemysłowy* (red. 1838-1839), *Tyg. Rolniczo-Techniczny* (1837).

Przekłady

1. G. Compagnoni: Marzenia Tassa. Rękopism znaleziony i wydany po włosku przez Kompanioniego, przekładania... W-wa 1820. (Z uwagami nad życiem Tassa).

2. T. Tasso: Tasso do księcia Ferrary. Tłumaczenie przez... B. m. r.

OPRACOWANIA

F. S. Dmochowski: Wspomnienia od 1806 do 1830 r. W-wa 1858 s. 170-173; wyd. nast. W-wa 1959 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych*. — K. Estreicher. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 14 (1863). — W. Bruchnalski: Pierwsze utwory Mickiewicza naśladowane w literaturze galicyjskiej 1822-1830. *Spr. Zakładu Nar. im. Ossol.* 1894 i odb. s. 10. — K. Wojciechowski: Werter w Polsce. Lw. 1904 s. 74-82. — B. Gembarzewski: Wojsko polskie. Królestwo Polskie. 1815-1830. W-wa 1903 lista s. IX. — B. Gembarzewski: Wojsko polskie. Księstwo Warszawskie. 1807-1814. W-wa 1905 s. 41 i lista s. XVII. — K. Ostaszewski-Barański: Wacław Michał Zaleski. Lw. 1912 s. 59 n. — M. Szyjkowski: Osjan w Polsce na tle genezy romantycznego ruchu. *Rozpr. AU. Wydz. Filol.* t. 52 (1913) i odb. (Kr. 1912). — M. Tyrowicz. *Pol. słownik biogr.* T. 12 (1966).

KATENBRING JÓZEF (1730—po 1804)

Inne formy nazwiska: Katembring; Katembryng; Katembrynk; Katenbringk; Kattenbring; Kattenbringk.

Krypt.: J. K. S. J.

Poeta łaciński, dramatopisarz, kaznodzieja.

Ur. 18 (nie 30) lipca 1730 w Dobrym Mieście na Warmii; syn Hermana, mistrza kowalskiego, i Małgorzaty Berent. 30 sierpnia 1745 wstąpił do jezuitów. Nowicjat odbył w Świętej Lipce i Wilnie. Przeszedł zakonne studia: retoryki (1 rok), filozofii (3 lata) i teologii (4 lata). Pracę nauczycielską rozpoczął w Nieświeżu jako nauczyciel gramatyki, następnie uczył tam wymowy i poezji, języka niemieckiego (już w 1750), pełnił urząd

http://rcin.org.pl

kaznodziei (od 1759), prefekta szkół niższych i biblioteki, następnie prefekta szkół. W 1767 uczył nadto języka niemieckiego w nieświeskiej „akademii kadetów". Cieszył się względami Radziwiłłów (najpierw Michała Kazimierza „Rybeńku", potem Karola „Panie Kochanku"). W 1770/71 był prefektem szkół w Mińsku, w 1771/72 przeniesiony do kolegium w Połocku na stanowiska kaznodziei, prefekta szkół niższych i biblioteki oraz spowiednika. W końcu 1772 towarzyszył rektorowi S. Czerniewiczowi i astronomowi G. Lenkiewiczowi do Petersburga w celu złożenia homagium Katarzynie II. W poł. listopada 1773 w towarzystwie tychże księży jeździł powtórnie do Petersburga dla zdania sprawy ze stanu majątkowego zagrożonego kasatą zakonu oraz czynienia starań, by nie dopuścić do ogłoszenia na Białorusi kasacyjnego breve papieskiego. W marcu 1774 (wraz z Czerniewiczem i Lenkiewiczem) wizytował domy zakonne prowincji; zorientowawszy się w nastrojach — wbrew zakazowi gen. M. Kreczetnikowa — opuścił Połock i udał się przez Wilno i Warszawę (udzielił wówczas pożyczki A. Naruszewiczowi) do Niemiec, gdzie Karol Radziwiłł oferował mu posadę nauczyciela swego przyrodniego brata, Hieronima. Na pocz. sierpnia 1775 był w Mannheimie. Do kraju powrócił jesienią 1776, w poł. kwietnia 1777 bawił w Nieświeżu, wkrótce jednak ponownie wybrał się do Bawarii, skąd wrócił już latem t. r., towarzysząc księciu Hieronimowi i jego młodej żonie, Zofii von Thurn und Taxis. W 1778 osiadł na probostwie w Nieświeżu, otrzymał tytuł kanonika łuckiego i opiekował się miejscową szkółką parafialną. W 1780 został prałatem-kustoszem kapituły smoleńskiej. Utrzymywał związki z jezuitami połockimi (w 1781 wygłosił u nich kazanie). 16 września 1784 witał w Nieświeżu w imieniu swych protektorów Stanisława Augusta. Po rozbiorach reaktywował własnym kosztem nieświeską szkółkę parafialną, zarząd jej powierzając miejscowym dominikanom. Żył jeszcze 20 listopada 1804 i tytułował się wtedy prałatem mińskim.

Postać Katenbringa jako totumfackiego księcia „Panie Kochanku" spopularyzowały powieści K. W. Wójcickiego, H. Rzewuskiego, J. I. Kraszewskiego, J. Grajnerta i in.

TWÓRCZOŚĆ

1. Foedus principum. (Wiersz z okazji ślubu Karola Radziwiłła z Marią Lubomirską). Powst. 1753.

Inform. E. Rabowicz.

2. De incitamentis ad litterarum studia oratio in anniversaria earundem instauratione habita Nesvisii in Ducali Radiviliano Gymnasio Soc. Jesu. B. m. 1754.

Po dedyk. dziewięciu uczniom szkół nieświeskich podpis: J.K.S.J.

3. Próżność nad próżnościami, abo Tomasz Poundus. Trajedia (w 5 aktach). Jaśnie Oświeconym... Teofili i Katarzynie Radziwiłłównom, wojewodziankom wileńskim... przypisana, od Prześwietnej Młodzi, w szkołach nieświskich Societatis Jesu ćwiczącej się, na sali książęcej wyprawiona Roku Pańskiego 1755 dnia 27 lipca, podczas solennej u Dworu Książęcego gali. Nieśwież (1755).

W dedyk. wspomina autor ogólnikowo o innych swych sztukach wystawionych uprzednio w teatrze nieświeskim.

4. (Wiersze:) Mars Austriacus. Ad serenissimos Poloniae principes Xaverium et Carolum, reditum e castris parantes; Polonia redeuntes e castris suos principes Xaverium et Carolum singulari laetitia excipit. Dithyrambus; Polonia ad serenissimos Poloniarum principes Xaverium et Carolum e castris Austriacis reduces. Elegia; De singulari fortitudine serenissimorum principum Xaverii et Caroli. Epigrammata. (Ogł. W. Mitzler de Kolof). *Acta Litteraria Regni Poloniae et M.D.L.* 1756 trimestre 3 s. 230-234.

Wiersz pierwszy (Mars Austriacus...) włączono w 1817, zapewne błędnie, do pośmiertnego wydania zbiorowego poezji Michała Koryckiego (zob. Korycki M., Twórczość poz. 1).

5. Carmen genethliacum suavissimis filiis Stanislai Rzewuski recens natis. B. m. 1759.

6. Żal J.O. Księżny Jmci Anny z Mycielskich Radziwiłłowy, wojewodziny wileńskiej, najgodniejszemu książęciu mężowi, Panu swemu, na pogrzebie oświadczony. R. 1763 dnia 16 maja w Nieświeżu. Nieśwież 1763.

Druk anonim., autorstwo przyjmuje Estr. XIX (1903), 189 za dopiskiem rękopiśmiennym.

7. Nuncius in Elysios post unanimem et felicem Stanislai Augusti in Regem Polo-

http://rcin.org.pl

niae electionem expeditus 7 Septemb. 1763.

Druk zaginiony, inform. Estr. XIX, 188 za J. D. Janockim.

8. Saeculum Marianum sive centum tituli Augustissimae Dei Matris Virginis Mariae e sacris paginis et Sanctorum Patrum monumentis deprompti ac eidem maximae coelorum terrarumque imperatrici prodigiis et gratiis Grodnae in ecclesia patrum Soc. Jesu ab anno 1664 clarissimae ob solemnem aevi memoriam, nec non in perpetuum beneficiorum et gratiarum monimentum a Collegio Grodnensi Soc. Jesu totidem epigrammatis ornati ac dicati. Anno 1764 die 25 Martii. Wil. 1764.

9. Eligidion elegans Zaluskio Kioviae antistiti.

Druk. jw.

10. Do J.O. Książęcia Jmci Karola Radziwiłła, z nową wojewody wileńskiego godnością do Nieświża powracającego. B. m. (1768).

Druk anonim., autorstwo przypisuje Estr. jw. poz. 6.

10 a. Pios manes Illi Dni Antonii comitis in Chalcz Chalecki... ad solennes inferias lugubri carmine prosequitur. B. m. 1769.

Wierszowany panegiryk pol.-łac. Druk nie notowany u Estr., egz. zachowany w Bibl. Racz. sygn. II B 1. 2/11.

11. Kazanie na pogrzebie... Marianny z Jesmanów Sumarokowy, sędziny pogranicznej województwa połockiego. Miane w kościele połockim roku 1772 dnia 18 stycznia. B. m. (1772).

12. Kazanie na pogrzebie... F. Żaby... Nieśwież 1772.

13. Petropolis urbium septentrionalium regina. B. m. (luty 1773).

Dedyk. Z. Czerniszewowi, gubernatorowi ros.

14. Kazanie wygłoszone na pogrzebie Karola Radziwiłła, wojewody wileńskiego, w 1790 r. Wyd. K. W. Wójcicki w: Silva rerum. T. 1. Wil. 1861.

Do sławnych kazań Katenbringa (omawia je S. Załęski) należą nadto: Kazanie w Połocku po ogłoszeniu 15 września 1772 edyktu Katarzyny II o włączeniu do Rosji ziem północno-wschodnich Rzeczypospolitej (wzywał w nim do modlitwy za Katarzynę, „bo i Żydzi w niewoli babilońskiej modlili się za ciemiężcę Nabuchodonozora"); kazanie u jezuitów połockich w 1781; kazanie na sprowadzenie zwłok A. L. z Mycielskich Radziwiłłowej i pogrzebie Hieronima Radziwiłła w 1786.

Listy

1. Listy, głównie do K. Radziwiłła. Rkps Arch. Główne Akt. Dawnych (Arch. Radziwiłłów dz. V. teka 144 nr 6535).

OPRACOWANIA

Korespondencja ks. Karola Stanisława Radziwiłła... 1744-1790. Z archiwum w Werkach wyd. C. Jankowski. Kr. 1898 s. 146-147, 153. — Catalogus personarum et officiorum provinciae Lithuanicae S.J. a. 1746, 1765-1773. Rkpsy Arch. Romanum S. J. (Lithuanica 27 f 105 nr 70, 32 A f 62 nr 9, 60). — Korespondencja ks. Karola Stanisława Radziwiłła... 1762-1790. Wyd. K. Waliszewski. Kr. 1888 s. 114. — Korespondencja Adama Naruszewicza, 1762-1796. Wyd. J. Platt. Wr. 1959. — J. D. A. Janocki: Excerptum Polonicae litteraturae. T. 4. Wr. 1766 s. 7, 228. — A. Naruszewicz: Diariusz podróży... Stanisława Augusta... do Grodna. W-wa 1784 (Dalsza podróż JKMci..., s. 23). — H. Rzewuski: Pamiątki JPana Seweryna Soplicy. Paryż 1839 i wyd. nast. — S. Szantyr: Zbiór wiadomości o kościele i religii katolickiej w cesarstwie rosyjskim. T. 1-2. Poz. 1843. — K. W. Wójcicki: Silva rerum. T. 1. Wil. 1861 s. 47-53, 239-244. — J. Brown: Biblioteka pisarzów asystencji polskiej T. J. *Przegl. Poz.* 1862; wyd. osob. Poz. 1862. — Pamiętnik o ks. Karolu Radziwille. Lw. 1864 s. 64, 159. — M. Moroszkin: Jezuity w Rossii w carstwowanije Jekatieriny II i naszego wriemieni. Petersb. 1867. — S. Załęski: Historia zniesienia zakonu jezuitów i jego zachowanie na Białej Rusi. T. 2. Lw. 1875. — K. W. Wójcicki: Społeczność Warszawy w początkach naszego stulecia (1800-1830). *Bibl. Warsz.* 1876 t. 2; wyd. osob. W-wa 1876. — R. M. Arkadiana: Z papierów ostatniej wojewodziny wileńskiej. *Przegl. Pol.* t. 76 (1885) s. 502. — J. I. Kraszewski: Król w Nieświeżu — 1784. Obrazek z przeszłości. W-wa 1887 i wyd. nast. —

W. Smoleński: Żywioły zachowawcze i Komisja Edukacyjna. *Ateneum* 1889 t. 2; przedr. w: Pisma historyczne. T. 2. Kr. 1901. — S. Załęski: Jezuici w Polsce. T. 3, 4. Lw. 1902-Kr. 1905. — S. K. (Kościałkowski?): Kilka szczegółów o korpusie kadetów w Nieświeżu. *Litwa i Ruś* t. 4 (1912) s. 22, 25, 28, 31. — J. Grajnert: Książę Radziwiłł „Panie Kochanku". Poz. 1914. — H. Mościcki: Generał Jasiński i powstanie kościuszkowskie. W-wa 1917. — G. Lühr: Die Jesuiten von Rössel und Heiligelinde. *Zeitschr. f. d. Geschichte u. Alterthums-*

http://rcin.org.pl

kunde Ermlands (Braniewo) t. 20 (1919) s. 394. — T. Wierzbowski: Szkoły parafialne w Polsce i na Litwie za czasów Komisji Edukacji Narodowej, 1773-1794. Kr. 1921. — K. Bartoszewicz: Radziwiłłowie. W-wa (1928) s. 211-212. — L. Simon: Teatr Radziwiłłów w Nieświeżu. *Teatr* 1931 nr 7 s. 128. — A. Stender-Petersen: Die Dramen insbesondere die Komödien der Fürstin Radziwiłł. *Zeitschr. f. Slavische Philologie* t. 28 (1960) z. 2 s. 266-267. — A. Sajkowski: Z dziejów teatru nieświeskiego (1746-1762). *Pam. Teatr.* 1961 z. 3 s. 416-419. — T. Oracki: Słownik biograficzny Warmii, Mazur i Powiśla. (W-wa) 1963. — Dramat polski od początków do powstania sceny narodowej. Bibliografia. T. 1. Red. W. Korotaj. Wr. 1965 *Książka w Dawnej Kulturze Pol.* 14. — A. Sajkowski: Od Sierotki do Rybeńki. (Poz. 1965). — E. Rabowicz. *Pol. słownik biogr.* T. 12 (1966). — B. Natoński: Wyciągi ze źródeł jezuickich i uwagi. (Maszynopis w posiadaniu redakcji).

KAULFUSS JAN SAMUEL (ok. 1780—1832)

Filolog, pisarz pedagogiczny.

Ur. ok. 1780; syn Jana Christiana, rektora szkoły w Kargowej (pow. Babimost), późniejszego konseniora generalnego w konsystorzu ewangelickim Wielkopolski. Studiował w Niemczech, uzyskując w 1803 w Halle stopień doktora filozofii. Od 1804 był profesorem Królewskiego Gimnazjum Poznańskiego (Marii Magdaleny, uczył historii i literatury starożytnej), a w latach 1815-1824 rektorem.Z jego inicjatywy i pod jego dozorem otwarto w 1813 pierwszą w Poznaniu średnią szkołę dla dziewcząt. W 1824 usunięty ze stanowiska dyrektora Gimnazjum Poznańskiego i przeniesiony na stanowisko dyrektora gimnazjum w Szczecinku (Neustettin), a następnie w Koszalinie (Köslin). Członek warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (od 5 maja 1805) oraz Towarzystwa Naukowego w Krakowie. Zmarł 5 września 1832 w Koszalinie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Judicium criticum de H. E. G. Paulo, professore Jenensi, commentatio philologica in Novum Testamentum. Halle 1803.

2. Ueber den Geist der polnischen Sprache. Eine Einleitung in die polnische Literär-Geschichte für Deutsche. Halle 1804.

Wersja pol. fragm.: *Nowy Pam. Warsz.* 1805 s. 106-122, 235-245.

Odpowiedź na broszurę J. F. Baumanna.

3. List 36. W zbiorze: Korespondencja w materiach obraz kraju i narodu polskiego rozjaśniających. Cz. 1. W-wa 1807 (wyd. jako dod. do *Gaz. Warsz.*).

4. O edukacji narodowej dla kraju naszego. Projekt złożony Izbie Edukacyjnej 10 sierpnia 1807. Wyd.: H. J. Rygier w: Materiały do dziejów oświaty w Polsce. W-wa 1917; Z. Kukulski w: Źródła do dziejów wychowania i szkolnictwa w Polsce z doby Izby Edukacji Publicznej. Lubl. 1931.

5. Polens Untergang. Ein charakteristisches Gemälde dieser Adels-Nation. Kolonia 1808-1809.

6. O filologii, czyli nauce starożytności klasycznej, o jej wpływie do kształcenia rozumu i serca, do przysposabiania na dobrego obywatela i urzędnika, nie mniej do szczęśliwości publicznej i prywatnej. *Pam. Warsz.* 1810; wyd. osob. Wr. 1814.

7. Wiadomość o Szkole Panieńskiej założonej w Poznaniu. Poz. 1813.

8. Einige Bitten an die Eltern und Vormünder der jetzigen und künftigen Schüler des Königlichen Gymnasiums zu Posen. B. m. 1815.

9. Warum ist die deutsche Sprache und Literatur, als Hilfsmittel zur Fortbildung der französischen Sprache vorzuziehen. Poz. 1816.

Wersja pol.: Dlaczego język i literatura niemiecka zdolniejszymi są do ukształcenia rozumu i serca niż język i literatura francuska. Rozprawa na popis uczniów Król. Liceum W. Ks. Poz. odbywać się mający. Poz. b. r.

10. Die Erziehung für den Staat. Versuch eines Plans zur Einrichtung des Erziehungswesens im Preussischen Staate. Poz. 1817.

11. Kurze Darstellung der gesammten Einrichtung des Königlichen Gymnasiums zu Posen. Eine Einleitungsschrift zu der öffentlichen Prüfung. Poz. 1817.

Wersja pol.: Wiadomość o urządzeniu Królewskiego Gimnazjum Poznańskiego.

http://rcin.org.pl

Rozprawa na popis uczniów Królewskiego Gimnazjum Poznańskiego w dniach 23, 24, 25 i 26 lipca 1817 odbywać się mający. Poz. 1817.

12. Uwagi niektóre nad prowadzeniem młodzieży do szkół poznańskich uczęszczającej. Rozprawa, którą na popis uczniów Królewskiego Gimnazjum Poznańsk., odbywać się mający, zaprasza szan. publiczność etc. Poz. 1818.

13. Dissertatio de studiis Graecarum et Romanarum litterarum in scholis acrius et rectius exercendis. Sulechów 1819; Poz. 1819. (Dod. do programu szk.).

14. Cur lingua Graeca juventuti Polonicae inprimis addiscenda sit? Ad solemne examen in Gymnasio Regio Posnaniensi omnes litterarum cultores invitat. Poz. 1821.

Wersja pol.: Dlaczego młodzież polska języka greckiego szczególniej uczyć się powinna? *Mrówka Poz.* 1821 t. 4 s. 218-232.

15. Die Monarchie und Schule. (Program). Poz. 1822.

16. Uwagi nad wychowaniem teraźniejszym. Wstęp: Rzut oka na wychowanie i oświecenie w Polsce w dawniejszych czasach, osobiście w XVI w. Rozprawa na popis uczniów Król. Gimnaz. Poz. w dniach 24, 25, 26, 27 września odbywać się mający. Poz. 1823.

17. De peculiaribus aevi nostri vitiis, eorumque remediis. Koszalin 1826.

18. Wie muss alte Literatur gelehrt werden, wenn sie einen Platz unter den Gymnasial-Lehrgegenständen verdienen soll? Koszalin 1826.

Por. poz. 21.

19. Die Religion des Herrn in den Gymnasien. Koszalin 1830.

20. Kurze Nachricht von dem jetzigen Zustand des Kön. Gymn. in Neu-Stettin. Koszalin 1830.

21. Ueber meine Methode die alte Literatur zu lehren. Koszalin 1830.

Por. poz. 18.

22. De authoribus veteris ad usum gymnasiorum edendis. Koszalin 1831.

Przyznawane błędnie Kaulfussowi autorstwo rozprawy „O pięknościach języka polskiego" (Poz. 1820) — uchylił J. Petr, przyznając je dowodnie J. F. Królikowskiemu (zob. Królikowski J. F., Twórczość poz. 4).

Prace edytorskie

1. J. G. Fülleborn: Encyclopaedia philologica. Editionem alteram auctiorem et emendatiorem curavit... Wr. 1805.

Z przedmową edytora i ułożoną przez niego bibliografią prac Fülleborna.

OPRACOWANIA

S. Staszic: Raport o projekcie edukacji krajowej, od Kaulfussa podanym. (Powst. 1807). Z rkpsu wyd. Z. Kukulski w: S. Staszic: Pisma pedagogiczne. Lubl. 1926 s. 79-80. — (O rozprawie: Dlaczego język i literatura niemiecka zdolniejszymi są do ukształtowania rozumu i serca niż język i literatura francuska). *Dzien. Wil.* t. 6 (1817) s. 232; *Pam. Warsz.* t. 11 (1818) s. 517-537. — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 14 (1863). — A. Małecki: Lechici w świetle historycznej krytyki. Lw. 1897 s. 110-111. — M. Motty: Przechadzki po mieście. T. 1-5. Poz. 1888-1891; wyd. 2: t. 1-2. Oprac. Z. Grot. W-wa 1957 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* — A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 1. Kr. 1900. — M. Szyjkowski: Schiller w Polsce. Kr. 1915 s. 33-34. — A. Wojtkowski: J. S. Kaulfuss. *Kronika Miasta Poz.* 1925 nr 4. — A. Wojtkowski: Z dziejów walki o język w Wielkopolsce. *Minerwa Pol.* 1927 s. 324. — Z. Ciechanowska: Twórczość Goethego a romantyzm polski. *Spr. PAU* 1932 nr 10 s. 15-19. — E. Suchan: Historyczny zarys organizacji szkolnictwa elementarnego w Polsce od Komisji Edukacji Narodowej po dobę obecną. Brześć n/Bugiem 1937 s. 92. — R. Skulski: J. S. Kaulfuss w dziejach nauczania języka polskiego. *Spr. PAU* 1947 nr 8 s. 338-340 i odb. — W. Bobkowska: Pruska polityka szkolna na ziemiach polskich w l. 1793-1806. W-wa 1948 s. 58. — S. Hammer: Historia filologii klasycznej w Polsce. Kr. 1948 s. 13-14. — T. Mikulski: Jerzy Gustaw Fülleborn, zapomniany tłumacz Krasickiego. *Zesz. Wr.* 1952 nr 1; przedr. w: W kręgu oświeconych. Wr. 1960. — J. Petr: Kto był autorem rozprawy „O pięknościach języka polskiego..." z r. 1820? *Język Pol.* 1954 z. 3. — M. Plezia: Pierwsza myśl założenia w Polsce towarzystwa filologicznego. *Eos* R. 53 (1963) z. 1. — A. Głowacka. *Pol. słownik biogr.* T. 12 (1966).

http://rcin.org.pl

KĘMPSKI ADAM JAN MICHAŁ (XVIII w.)

Inna forma nazwiska: KEMPSKI.

Krypt.: A. K. B.; A. K. S. L. W. K.

Poeta, zbieracz pieśni ludowych.

Ur. w pierwszym 10-leciu XVIII w.; syn Michała, podczaszego stężyckiego, i Teresy z Czarnkowa. Prawdopodobnie w 1720 wstąpił do Szkół Nowodworskich w Krakowie. W 1721, jako uczeń klasy gramatyki, napisał krótki wiersz łaciński z okazji wystawienia w kolegium sztuki F. Mitulskiego „Imago salutis humanae". Dalszy ciąg studiów niejasny, ale trwają one jeszcze ok. 1730. Studiuje zapewne prawo, jak wnioskować można z późniejszej uwagi Kitowicza: „w prawie oboim, tak świeckim, jak i duchownym, wielce biegły".

Ok. 1735, lub nieco wcześniej, związał się z marszałkiem nadwornym Franciszkiem Bielińskim, który, uzyskawszy urząd marszałka wielkiego koronnego (1742), powierzył mu sekretariat laski marszałkowskiej. Przyjaźń i współpraca z Bielińskim trwały do 1763. Stał się zaufanym doradcą marszałka i inspiratorem jego publicznych poczynań. Odegrał wybitną rolę w sporze szlachty z konsystorzem warszawskim o jurysdykcję w sprawach dziesięciny (1750-1753), w którym jako komisarz reprezentował interesy szlachty. 7 grudnia 1753 wziął udział w inauguracyjnym wieczorze literackiej Akademii Mariańskiej J. A. Załuskiego jako autor wierszy polskich. Był również bibliotekarzem (królewskim?). W 1741-1742 otrzymał wraz z małżonką w zapisie od ojca wieś Starogród w ziemi czerskiej, w 1763 przekazał ją swojej córce Mariannie. Zmarł prawdopodobnie pod koniec lat 60-tych.

TWÓRCZOŚĆ

1. In Fluvio Classis cur non spectatur Avito? (Czterowiersz łaciński bez tyt.). Wyd. F. Mitulski w: Imago salutis humanae. Kr. (1721) k.A_2.

2. (Wiersze polskie). Powst. w latach 20-tych XVIII w. Rkps Bibl. Czart. sygn. 783.

3. Myśli o Bogu i człowieku w mowie człowieka i ducha wyrażone. Księga pierwsza. W-wa 1756.

4. Muzy polskie do Najjaśniejszych Królewiców Ksawerego i Karola, powracających z wojny na zimę do Warszawy r. 1757. B. m. 1757.

5. Muzy polskie do Najjaśniejszych Królewiców Ksawerego i Karola, śpieszących na wojnę po przezimowaniu w Warszawie. B. m. 1758.

6. Na Nowy Rok 1763 do Jaśnie Wielmożnej Pani Bielińskiej, wojewodziny chełmińskiej. B. m. r.

7. Pasterz do króla. Przez A.K.B. napisany. B. m. r.

Przekłady

1. H. Grotius: O prawdzie wiary chrześcijańskiej. Przetłumaczony roku 1766. W-wa b. r.

Materiały i listy

1. Pieśni wiejskie. Zbiór sprzed r. 1730 zawierający 32 teksty. Z rkpsu ogł. C. Hernas: W kalinowym lesie. T. 2. W-wa 1965. Bibl. Czart. sygn. 783 s. 406-407.

2. Pieśni mazowieckie. Zbiór sprzed r. 1731 zawierający 92 teksty. Z rkpsu jw. ogł. C. Hernas jw.

3. Korespondencja z J. A. Załuskim z 1750, 1752, 1753. Rkpsy Bibl. Nar. sygn. 3250, 3252, 3253.

OPRACOWANIA

J. A. ZAŁUSKI: Bibliotheca poetarum Polonorum. B. m. (1754) s. 47. — J. D. JANOCKI: Lexicon derer itztlebenden Gelehrten in Polen. T. 1-2. Wr. 1755 (t. 1 s. 67, t. 2 s. 181). — J. D. JANOCKI: Excerptum Polonicae litteraturae... T. 1. Wr. 1764 s. 110-111. — J. KITOWICZ. Opis obyczajów za panowania Augusta III. (Powst. w XVIII w.). Wyd. E. Raczyński. T. 2. Poz. 1840 *Obraz Polaków i Polski w XVIII W.* 8 i wyd nast.; wyd. R. Pollak. Wr. (1951) *BN* I, 88 (s. 281-283). — W. SMOLEŃSKI: Towarzystwa naukowe i literackie w Polsce w. XVIII. *Ateneum* 1887 t. 3 i odb. (s. 9-10); przedr. w: Pisma historyczne. T. 2. Kr. 1901. — W. SMOLEŃSKI: Przewrót umysłowy w Polsce w. XVIII. Kr. 1891; wyd. 3

http://rcin.org.pl

W-wa 1949 s. 105. — A. Brückner: Poezja czasów saskich. *Dzieje literatury pięknej w Polsce. AU.* Cz. 1. Kr. 1918 s. 279. — H. Waniczkówna: Bieliński Franciszek. *Pol. słownik biogr.* T. 2 (1936). — R. Skulski: Kempskiego „Myśli o Bogu i człowieku". *Pam. Lit.* R. 35 (1938) i odb. — W. Borowy: O poezji polskiej w w. XVIII. Kr. 1948 s. 17-18. — C. Hernas: Wiek prefolklorystyki polskiej. *Pam. Lit.* R. 54 (1963) z. 2. — C. Hernas: W kalinowym lesie. T. 1-2. W-wa 1965.

KICIŃSKI BRUNO (1796—1844)

Krypt. i pseud.: B. hr. K.; Lajbuś; ***.

Tłumacz, poeta, publicysta, redaktor i wydawca.

Ur. 7 października 1796 w Lachowicach (w Galicji); syn Piusa, b. kasztelana połanieckiego, od 1806 hrabiego, i Franciszki z Cieciszowskich. Kształcił się od 1804 w Theresianum w Wiedniu, od 1809 u pijarów w Warszawie. Następnie mieszkał u swego krewnego, J. Lelewela. W 1814-1815 przebywał we Lwowie i zorganizował tam wydawnictwo i redakcję *Pamiętnika Lwowskiego*, który zaczął wychodzić w 1816, już po jego wyjeździe do Warszawy. Od 1815/16 studiował w Szkole Prawa i Administracji w Warszawie, po czym został sekretarzem w Komisji Trzech Dworów do uregulowania stosunków handlu i żeglugi, za pracę w niej — odznaczony orderem Św. Stanisława. Równocześnie założył drukarnię (przy ul. Gęsiej) i rozpoczął na szeroką skalę działalność wydawniczą i redaktorską. W 1817 rozpoczął wraz z J. Brykczyńskim wydawanie *Tygodnika Warszawskiego*, przemianowanego w 1818 na *Tygodnik Polski i Zagraniczny*, w 1819 na *Tygodnik Polski*, a w poł. 1820 na *Wandę*. W 1818-1819 wydawał z T. Morawskim *Gazetę Codzienną Narodową i Obcą*. W 1817 w charakterze sekretarza towarzyszył ministrom I. Sobolewskiemu i J. Węgleńskiemu w podróży do Petersburga; po powrocie mianowany wicereferendarzem przy Radzie Stanu. Stanowiska tego został pozbawiony w 1819 za artykuł w *Gazecie Codziennej* „O nadużyciach policji w państwie konstytucyjnym" (z 5 maja). Należał do loży wolnomularskiej Bracia Polacy Zjednoczeni (w III stopniu wtajemniczenia), w 1820 piastował w niej urząd archiwisty i pieczętarza. W 1819 wydał z Morawskim *Kronikę drugiej połowy 1819 r.*, pismo formalnie nie periodyczne, więc nie podlegające cenzurze. Równocześnie rozpoczął wydawanie (z Morawskim i Brykczyńskim) *Orła Białego*, zawieszonego we wrześniu 1820. W 1821 założył *Kurier Warszawski*, w 1822 odstąpił go L. A. Dmuszewskiemu. W 1822-1823 redagował *Pamiętnik Zagraniczny*. Brał udział w założeniu Towarzystwa Patriotycznego i należał początkowo do Komitetu Centralnego.

30 maja 1821 ożenił się z Julianną Zaborowską i osiadł w Grochowie pod Warszawą, gdzie odwiedził go Aleksander I (1822). W 1826 przeniósł się do nowo nabytego Ojrzenia k. Przasnysza. W powstaniu — szeregowiec 1 pułku piechoty i działacz polityczny związany z „partią" Skrzyneckiego; od lipca redaktor *Orła Białego* i *Pogoni*. Po powstaniu gospodarował w Ojrzeniu. Od 1818 był członkiem Towarzystwa Naukowego Krakowskiego, a od 1831 warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Zmarł 23 marca 1844 w Ojrzeniu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Kobiety. Poema w 2 pieśniach. Powst. 1817. Wyd. W-wa 1818. Wyd. nast.: Minkowce 1818 (wg inform. autora w poz. 13 wyd. 2 dat. 1819); zob. poz. 13 t. 1 (tu: Kobiety. Poema w 3 pieśniach).

2. Wiersz do wojsk polskich. W-wa 1830.

3. Do dyktatora Chłopickiego. Wiersz. B. m. r. Toż wyd. w poz. 11.

4. Dwa dni zwycięstw odniesionych pod naczelnym dowództwem Jana Skrzyneckiego. Wiersz. (W-wa 1831). Toż wyd. w poz. 11.

5. Oda do ziomków. (W-wa) 1831.

http://rcin.org.pl

6. Pieśń wieśniaków polskich. W-wa 1831.

7. Pieśń żołnierska z r. 1794, zastosowana do teraźniejszych okoliczności. W-wa 1831.

8. Nowa wiara. (W-wa 1831). Toż wyd. w poz. 11. Przedr. P. Hertz w: Zbiór poetów polskich XIX w. Ks. 1. W-wa 1959.

9. Śpiew Żydka warszawskiego o Rożnieckim. (W-wa 1831). (Pod pseud. Lajbuś).

10. Trzeci Mai na znaną nutę. (W-wa 1831). Toż wyd. w poz. 11.

10a. Dziesięcioro przykazania ojczyzny. B. m. (1831).

11. Zbiór poezji... wydanych w czasie powstania narodowego. W-wa 1831. Wyd. 2 W-wa b. r.

Tu m.in.: poz. 3, 4, 8, 10; Przekłady poz. 12.

12. Myśliwy, czyli dwoje oczu za jedno. Komedioopera w 2 aktach przerobiona z niemieckiego. (Muzyka: F. K. Zaremba). W-wa 1840. Wyd. nast. zob. poz. 13 t. 3.

Rkps Ossol. 11173/I.

13. Poezje..., częścią przekładane, częścią oryginalne w XII tomach. (Wydał autor). (Oddz. 1:) t. 1-5. W-wa 1840-1841; Oddz. 2: t. 6-8. W-wa 1843.

Wyd. nie ukończ.

Zawartość t. 1 (1840): dedyk. rodzicom; Przedmowa; Poezje Piusa hr. Kicińskiego; (Cykle wierszy): Trzy obrazy rodzinne, Dumy, Ballady, Sielanki, Alegorie, Różne wiersze; Twórczość poz. 1; Przekłady poz. 1, 5, 9, 14; (tu także kilka przekładów z T. Paine'a, I. F. Castellego, J. B. Rousseau, Woldemara). —

T. 2 (1840) pt. Poezje myśliwskie: dedyk. S. Kicińskiemu; Poezje myśliwskie (oryginalne:) Kaczołowstwo, czyli polowanie na kaczki dzikie, Polowanie na jelenie, Czarne pole, czyli łowy na wilki i odyńce, w 2 częściach, Wiersze różne, Przycinki; Przekłady poz. 15, 16; Wyjątki z terminologii łowieckiej W. Kozłowskiego. —

T. 3 (1840): Powieści oryginalne. (Wiersze); Twórczość poz. 12; Przekłady poz. 17, 18, 19, 20. —

T. 4 (1840) pt. Antologia niemiecka: dedyk. J. D. Minasowiczowi; Przekłady poz. 21 (cz. 1), 22, 23, 24, 25, 26 (cz. 1). —

T. 5 (1841) pt. Antologia grecka: wiersz dedyk. do F. Skarbka; Przekłady poz. 3, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36. —

T. 6 (1843) pt. Antologia niemiecka. T. 2: Przedmowa; Przekłady poz. 21 (cz. 2), 26 (cz. 2), 37. —

T. 7-8 (1843): Przekłady poz. 8.

Artykuły i poezje ogł. w czasopismach: *Dzien. Powsz.* (1830-1831), *Dzien. Wil.* (1815), *Gaz. Codz. Nar. i Obca* (1818-1819), *Kronika drugiej poł. 1819 r.* (1819), *Kur. Pol.*, *Kur. Warsz.*, *Merkury* (1831), *Muz. Dom.* (1836), *Orzeł Biały* (1819-1820, 1831), *Pam. dla Płci Pięknej* (1830), *Pam. Lw.* (1816-1820), *Pam. Warsz.* (1815), *Pam. Zagr., Nauk., Hist. i Polit.* (1816, 1822-1823), *Piśmiennictwo Kraj.* (1840), *Pogoń* (1831), *Polak Sumienny* (tu art. przeciwko J. Lelewelowi. 1831, przedr. A. Kraushar: Wolność druku i dziennikarstwo warszawskie w czasach listopadowych. W-wa 1902), *Tyg. Warsz.* (1817), *Tyg. Pol.* (1819-1820), *Tyg. Pol. i Zagr.* (tu m. in.: Ludmiła w Ojcowie. Duma. 1818 nr 35, przedr. C. Zgorzelski w: Ballada polska. Wr. (1962) *BN* I, 177), *Wanda* (1820-1822), *Zjednoczenie* (1831).

Kilka wierszy Kicińskiego przedr. P. Hertz w: Zbiór poetów polskich XIX w. Ks. 1. W-wa 1959.

Przekłady

1. S. Gessner: Wstęp z poematu pod tytułem „Dafnis". Powst. 1811. Wyd. zob. Twórczość poz. 13 t. 1.

2. J. G. Eichhorn (Ch. A. Vulpius): Rinaldo Rinaldini, herszt zbójców. Romans historyczny wieku osiemnastego, z niemieckiego. T. 1-2. W-wa 1814. Wyd. nast.: W-wa 1815; wyd. 3 t. 1-3. W-wa 1819; wyd. 4 t. 1-2. Kr. 1845; wyd. 4 t. 1-4. W-wa 1845.

3. Batrachomyomachia Homera, czyli wojna żab z myszami. Lw. 1815. Wyd. nast.: zob. Twórczość poz. 13 t. 5 (tu inform. tłumacza, że wyd. 1 wyszło w r. 1813 (?)).

Rkps Bibl. Akademii Nauk USRR Lw. (Zbiór Baworowskich sygn. 1423/I).

4. J. P. C. Florian: Powieści... z francuskiego. T. 1-2. W-wa 1816.

Druk nie wymienia tłumacza, autorstwo Kicińskiego domniemane (na podstawie inform. J. Zawadzkiego w liście do A. K. Czartoryskiego z jesieni 1814 o mającym się wkrótce drukować przekładzie Kicińskiego powieści Floriana).

5. J. Macpherson: Kroma. Poema Osjana. Powst. 1817. Wyd. zob. Twórczość poz. 13 t. 1.

6. G. G. Byron: Poemata i powieści z dzieł... T. 1. W-wa 1820 *Bibl. Romansów, Powieści, Podróży, Biografii, Poematów...* wyd. przez W. Malecką.

Zawiera: Oblężenie Koryntu. Poema; Korsarz. Poema w 3 księgach.

7. C. J. Rouget de Lisle: Hymn wojenny marsylczyków. *Tyg. Pol.* 1820 marzec (w art.: O francuskich pieśniach ludu). Wyd. osob. W-wa 1831.

http://rcin.org.pl

8. P. N. Ovidius: Przemiany. Poema w 15 pieśniach z oryginałem obok i przypisami objaśniającymi. T. 1-3. W-wa 1825-1826. Wyd. nast.: zob. Twórczość poz. 13 t. 7-8 (bez tekstu łac., ze wstępem „O życiu i pismach P. Owidiusza Nasona"); wybór wyd. B. Świba. Kr. 1907 (ze zmianami); wybór wyd. J. Czubek. W-wa (1921) *Wybór Pisarzów Pol. i Obcych dla Domu i Szkoły* 25, toż W-wa 1933 *Bibl. Uniw. Lud. i Młodzieży Szk.* 255; fragm. wyd. M. S. Popławski w: Wielka literatura powszechna. T. 5. W-wa 1932 s. 578-582 (ze zmianami); wybór wyd. J. Krókowski. Wr. (1953) *BN* II, 76.

Przekł. rozpoczęty w 1812; fragm. ogł. *Pam. Warsz.* 1815.

9. F. N. V. Campenon: Mieszkanie wiejskie. Poema. Wolny przekład. Powst. 1827. Wyd. W-wa 1829. Wyd. nast. zob. Twórczość poz. 13 t. 1.

10. T. H. Friedrich: Wyprawa satyryczna. Z niemieckiego. Przekład wolny. W-wa 1830.

11. F. Schiller: Maria Stuart. Tragedia w 5 aktach, przerobiona z Szyllera przez P. Lebrun, przełożona z francuskiego przez... W-wa 1830.

Egz. ze skreśleniami cenzury w rkpsach Ossol. sygn. 11532/I. Rkps znajdow się w Bibl. Nar. sygn. B.T. 613.

12. T. Campbell: Wspomnienie o upadku Polski i rzezi Pragi. Wyjątek z poematu Kampbella O nadziei. Wyd. zob. Twórczość poz. 11.

13. V. Hugo: Wybór poezji pomniejszych. W-wa 1840.

Kilka wierszy ogł. *Muz. Domowe* 1836.

14. L. N. M. Carnot: Poezje. Wyd. zob. Twórczość poz. 13 t. 1.

15. Poezje myśliwskie (tłumaczone): Polowanie na kuropatwy. Poema w 3 pieśniach; Polowanie na słonki; Polowanie na skowronki; Polowanie na głuszce. Wyd. zob. Twórczość poz. 13 t. 2.

16. M. A. O. Nemesianus: Kynegetikon, czyli sztuka układania psów. Poema. Powst. 1840. Wyd. zob. Twórczość poz. 13 t. 2 (tekst łac. i pol.).

17. H. Frakaster: Alkon. Wiersz opisujący wychowanie psów myśliwskich. Wyd. zob. Twórczość poz. 13 t. 3 (tekst łac. i pol.).

18. P. N. Ovidius: Halieutika, czyli rybołówstwo. Wyd. zob. Twórczość poz. 13 t. 3 (tekst łac. i pol., przedmowa tłumacza).

19. Adrian VI, papież: Polowanie pod Rzymem. Wyd. zob. Twórczość poz. 13 t. 3 (tekst łac. i pol., przedmowa tłumacza).

20. J. Darcjusz: Psy myśliwskie. Wyd. zob. Twórczość poz. 13 t. 3.

21. I. F. Castelli: Poezje Kastellego. (Cz. 1-2). Wyd. zob. Twórczość poz. 13 t. 4, 6.

22. G. A. Bürger: Wybór poezji. Wyd. zob. Twórczość poz. 13 t. 4 (z przedmową „O życiu i pismach Bürgera").

23. F. Schiller: Poezje. Wyd. zob. Twórczość poz. 13 t. 4 (z przedmową „O życiu i pismach Szyllera").

24. J. G. Herder: Poezje. Wyd. zob. Twórczość poz. 13 t. 4.

25. J. W. L. Gleim: Poezje. Wyd. zob. Twórczość poz. 13 t. 4 (z przedmową „O życiu i pismach Glejma").

26. A. F. E. Langbein: Poezje. (Cz. 1-2). Wyd. zob. Twórczość poz. 13 t. 4 (z przedmową „O życiu i pismach Langbeina"), t. 6.

27. Solon: Pozostałe poezje. Wyd. zob. Twórczość poz. 13 t. 5 (tekst grecki i pol; z przedmową „O życiu i pismach Solona").

28. Pitagoras: Pozostałe poezje. Wyd. zob. Twórczość poz. 13 t. 5 (tekst grecki i pol.; z przedmową „O życiu i pismach Pitagorasa").

29. Anakreon: Pieśni. Wyd. zob. Twórczość poz. 13 t. 5 (tekst grecki i pol.; z przedmową „O życiu i pismach Anakreona").

30. Safona: Pozostałe poezje. Wyd. zob. Twórczość poz. 13 t. 5 (tekst grecki i pol.; z przedmową „O życiu i pismach Safony").

31. Alkajos: Poezje Alceusza. Wyd. zob. Twórczość poz. 13 t. 5.

32. Erinna z Telos: Poezje Erynny. Wyd. zob. Twórczość poz. 13 t. 5.

33. Bakchylides z Keos: Poezje. Wyd. zob. Twórczość poz. 13 t. 5.

34. Arystoteles: Śpiew. Wyd. zob. Twórczość poz. 13 t. 5.

35. Bion: Pieśni. Wyd. zob. Twórczość poz. 13 t. 5.

36. Moschos z Sycylii: Pieśni. Wyd. zob. Twórczość poz. 13 t. 5.

37. Poezje pomniejsze dziś żyjących lub niedawno zmarłych poetów niemieckich: J. H. Voss, A. Grün, A. A. von Auersperg, J. Ch. von Zedlitz (m.in. wiersz:

http://rcin.org.pl

Przegląd nocny), G. B. Schwab, L. Uhland, K. E. von Ebert, Ch. F. A. von Württemberg, F. von Gaudy, G. F. M. von Schenkendorf, A. von Tschabuschnigg, J. Kerner, G. Zeidel, A. von Chamisso. Wyd. zob. Twórczość poz. 13 t. 6.

38. L. Schefer: Brewiarz świecki. W-wa 1843. Fotokopię niedruk. fragm. ogł. *Książka jubileuszowa Kuriera Warszawskiego*. W-wa 1896.

Szereg przekładów ogł. wcześniej w czasopismach (jw. Twórczość). Fragm. „Odysei" druk. *Dzien. Wil.* 1815 t. 2 i *Pam. dla Płci Pięknej* 1830; „Warszawiankę" z francuskiego poety (C.) Delavigne. *Kur. Warsz.* 1831 nr 77 i *Merkury* 1831 nr 91. Por. nadto Twórczość poz. 13 t. 1.

Wydania zbiorowe

1. Poezje... częścią przekładane, częścią oryginalne w XII tomach. (Wydał autor). (Oddz. 1:) t. 1-5. W-wa 1840-1841; Oddz. 2: t. 6-8. W-wa 1843. Zob. Twórczość poz. 13.

Listy i materiały

1. Do J. Lelewela z 1814-1818, 1822. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 4435. Fragm. przytacza K. W. Wójcicki: Warszawa, jej życie umysłowe i ruch literacki w ciągu lat trzydziestu (od 1800 do 1830 r.). *Bibl. Warsz.* 1878 t. 2, 1879 t. 1-3 i odb. (W-wa 1880 rozdz. 5).

2. Do A. Cieciszowskiej 16 listów z Petersburga z 1817. Wyd. B. Erzepki. *Dzien. Poz.* 1896 nr 204-228 (z przerwami) i odb.

3. Do ojca z 1817, 1820, 1822, do przyszłego teścia z 1821 i do nie zidentyfikowanego księcia z 1840. *Książka jubileuszowa Kuriera Warszawskiego*. W-wa 1896.

4. Do K. A. A. Czartoryskiego list z 1840. Rkps Bibl. Nar. sygn. 2674/I.

5. Memoriał... w sprawie „Gazety Codziennej Narodowej i Obcej" (1819). Wyd. i oprac. J. Łojek. *Roczn. Historii Czasopiśmiennictwa Pol.* t. 4 (1965) z. 2.

OPRACOWANIA

J. Zawadzki: List do A. K. Czartoryskiego z 20 września 1814. Wyd. T. Turkowski: Materiały do dziejów literatury i oświaty na Litwie i Rusi. T. 1. Wil. 1935 s. 86-87. — J. U. Niemcewicz: Pamiętniki, 1811-1820. T. 2. Wyd. Poz. 1871. — Raporty szpiega Mackrotta z 1819-1821. Rkps Arch. Głównego Akt Dawnych. — A. Magier: Estetyka miasta stołecznego Warszawy. (Ukończ. ok. 1833). Wyd. H. Szwankowska. Komentarz hist.-lit. oprac. J. W. Gomulicki. Wr. 1963. — F. S. Dmochowski: Wspomnienia od 1806 do 1830 r. W-wa 1858; wyd. nast. W-wa 1959 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych*. — K. W. Wójcicki. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 14 (1863). —J. Lelewel: Listy do rodziny. Poz. 1878. — K. W. Wójcicki: Warszawa, jej życie umysłowe i ruch literacki w ciągu lat trzydziestu (od 1800 do 1830 r.). *Bibl. Warsz.* 1878 t. 2, 1879 t. 1-3 i odb. (W-wa 1880 rozdz. 5). — A. Nowicki: Pionier dziennikarstwa polskiego. *Przegl. Tyg.* 1879. — B. Erzepki: Listy hr. B. Kicińskiego do Antoniny Cieciszowskiej, pisane z Petersburga w r. 1817. *Dzien. Poz.* 1896 nr 204-228 (z przerwami) i odb. — Życiorys B. Kicińskiego. *Książka jubileuszowa Kuriera Warszawskiego*. W-wa 1896 s. 9-39. — A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 4, 6, 8. Kr. 1902-1906. — A. Kraushar: Wolność druku i dziennikarstwo warszawskie. W-wa 1902. — P. Chmielowski. *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 35/36 (1904). — K. Kaszewski: (Wstęp do) Anakreon. W-wa 1907. — S. Askenazy: Łukasiński. T. 2. W-wa 1909 s. 31-32. — J. Kucharzewski: Czasopiśmiennictwo polskie w. XIX w Królestwie, na Litwie i Rusi oraz na emigracji. W-wa 1911. — W. Korotyński: Marsylianka. *Kur. Warsz.* 1915 nr 196. — Ł. Kurdybacha: Wpływ kultury wileńskiej na Lwów w początkach XIX w. *Ateneum Wil.* 1936. — C. Zgorzelski: O wierszach mylnie przypisywanych Kazimierzowi Brodzińskiemu. *Pam. Lit.* R. 35 (1938). — A. Brückner: Dzieje kultury polskiej. T. 4. Kr. 1946. — A. Bar: Pseudoklasyczne zabawy. W: Kumoszki na Parnasie. Kr. (1947) s. 9-22, 57, 409 n. — C. Zgorzelski: Duma — poprzedniczka ballady. Tor. 1949. — Z. Libera: Jakub Jasiński — poeta-jakobin. *Pam. Lit.* R. 41 (1950) z. 3/4 s. 761. — J. Krókowski: (Wstęp do) Owidiusz: Przemiany. Wr. (1953) *BN* II, 76. — A. Kowalska: „Momus" Alojzego Żółkowskiego. 1820-1821. W-wa 1956. — A. Kowalska: Pierwsza entuzjastyczna recenzja „Ballad i romansów" w prasie warszawskiej. *Prace Polon. S. XIII* (1957). — F. German: Chopin i literaci warszawscy. (Kr. 1960). — A. Kowalska: Warszawa literacka w okresie przełomu kulturalnego 1815-1822. W-wa 1961 *Bibl. Syrenki*. — W. Kubacki: „Do matki Polki". *Przegl. Hum.* 1961 nr 3 s. 35-36. — W. Gielżyński: Prasa warszawska 1661-

http://rcin.org.pl

1914. W-wa 1962. — C. Zgorzelski: Ballada polska. Wr. (1962) *BN* I, 177 s. 53. — D. Kamolowa: B. Kiciński i jego czasopisma. *Roczn. Historii Czasopiśmiennictwa Pol.* t. 3 (1963) z. 1. — J. Łojek: Memoriał B. Kicińskiego w sprawie „Gazety Codziennej Narodowej i Obcej" (1819). *Tamże* t. 4 (1965) z. 2.

KICIŃSKI PIUS (1752—1828)

Publicysta, poeta.

Ur. 5 maja 1752 w Sławkowie, syn Michała i Anny z Rychłowskich. Uczył się u jezuitów i w Szkołach Nowodworskich w Krakowie. Od 1776 pracował w Gabinecie Stanisława Augusta (1784 — pierwszy sekretarz, 1786 — dyrektor). W 1781 powołany na sekretarza Komisji Ekonomicznej Skarbu JKMci, a w 1784 na komisarza (do poł. 1789). W 1782 poślubił Franciszkę Cieciszowską i był sekretarzem sejmowym. Poseł na sejmy: 1784 (czerski), 1786 i 1788-92 (liwski); w 1791 wszedł do deputacji do opracowania prawa o sejmikach. Członek Klubu Przyjaciół Konstytucji. W 1792 został kasztelanem połanieckim, ale po przystąpieniu króla do Targowicy zwrócił nominację i wyjechał do Galicji. W 1793 wrócił do pracy w Gabinecie. W powstaniu — członek Sądu Kryminalnego Ks. Mazowieckiego (17 maja), Deputacji do Rachunków Komisji Edukacji (21 maja) i Komisji Porządkowej (23 czerwca). Po rozbiorach osiadł w Galicji, w 1806 uzyskał tytuł hrabiowski. W 1817 — senator-kasztelan Królestwa Polskiego, w 1819-27 zasiadał w Sądzie Najwyższej Instancji, na sejmie 1825 członek komisji praw organicznych. Zmarł 23 kwietnia 1828 w Warszawie.

Ojciec Brunona Kicińskiego, wuj Joachima Lelewela.

TWÓRCZOŚĆ

1. Sermo veras et notas laudes B. Joanni Cantii continens... Mowa prawdziwe i wyraźne pochwały B. Jana Kantego w sobie zawierająca... Przez... Szkoły Retoryki ucznia, przy licznym zacnych gości zgromadzeniu powiedziana... dnia 20 miesiąca października. B. m. (1765).

Tekst łac. i pol.

Dedyk. J. M. Marciszewskiemu, A. S. Załuskiemu, F. Potkańskiemu, J. Pawłowskiemu.

2. Diariusz Sejmu Walnego Ordynaryjnego Warszawskiego 6-cio niedzielnego, r. 1782 odbywającego się. W-wa 1782.

3. Relacja... dnia 21 października 1784 w Izbie Senatorskiej uczyniona. B. m. r. Przedr. Z. Florczak, L. Pszczołowska w: Ludzie Oświecenia o języku i stylu. T. 2. W-wa 1958.

4. Głos... na sesji sejmowej dnia 26 stycznia 1786. B. m. r.

5. Mowy miane na sejmie od r. 1788-1792. W-wa 1792.

Następujące mowy wyszły nadto osob.: dat. 26 stycznia i 5 czerwca 1789; 30 kwietnia, 4 i 10 czerwca, 1, 6, 10, 13 września (tę przedr. A. Małecki w: Wybór mów staropolskich. Kr. 1860 *Bibl. Pol.* Ser. V z. 6-8) i 19 września 1790; 15 i 25 stycznia, 4, 11, 17 i 21 lutego, 24 marca, 3 maja, 10 i 16 października, 12 grudnia 1791; 27 stycznia, 24 marca 1792.

6. Poezje. Wyd. w: B. Kiciński: Poezje... częścią przekładane, częścią oryginalne, w XII tomach. T. 1. W-wa 1840.

Artykuły umieszczał w *Dzien. Handlowym* 1787.

Listy i materiały

1. Korespondencja ze Stanisławem Augustem. Rkpsy Arch. Głównego Akt Dawnych (Zbiór Popielów sygn. 422); Bibl. Czart. sygn. 667, 728, 733.

2. Listy w korespondencji Gabinetu z Petersburgiem, m.in. do A. Debolego z 1783. Rkpsy Arch. Głównego Akt Dawnych (Arch. Królestwa Pol. sygn. 266).

3. Do M. J. Mniszcha z 1783, 1785, 1786, 1787. Streścił i fragm. ogł. K. Puławski w: Korespondencja M. J. Mniszcha, marszałka w. kor. z l. 1783-1793. W: Szkice i poszukiwania historyczne. S. II. Petersb. 1898 s. 108-110, 116-117, 127-129, 133.

4. Listy w korespondencji sekretarzy gabinetowych. Rkpsy Arch. Głównego Akt Dawnych (Arch. Królestwa Pol. pudło 90 ks. 356).

5. Korespondencja ze Stanisławem Augustem w okresie Kaniowa (1787). Rkps Bibl. Czart. sygn. 924, 925. Kopie z XIX w. w Bibl. Pol. w Paryżu sygn. 38.

6. Do J. Albertrandiego. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 1 (A/a) (w zbiorze listów z 1765-1805).

http://rcin.org.pl

7. Do A. K. Czartoryskiego z 20 grudnia 1812. Rkps Bibl. Czart. (Arch. Dom. sygn. 597).

8. Do A. A. Ankwicza arcybiskupa lw. 2 listy z 1818-1819. Rkps Ossol. sygn. 6288/III.

9. Do J. Buczyńskiego 2 listy z 1825. Rkps Ossol. sygn. 5739/II.

10. Od J. Albertrandiego z 1789-1790. Fragm. ogł.: K. W. Wójcicki. *Muz. Domowe* 1836 s. 326 n.; tenże: Archiwum Domowe. W-wa 1856 s. 135-177; W. Olszewicz: Biblioteka króla Stanisława Augusta. *Przegl. Bibl.* 1931 i odb. (s. 11-15); P. Bańkowski: Archiwum Stanisława Augusta. W-wa 1958 s. 54.

11. Od K. K. Cieciszowskiego 2 listy — z 1817 i 1821. Rkps Bibl. Nar. sygn. 2674.

12. Memoriał do Stanisława Augusta z 1786 w sprawie budżetu dworu. Wyd. M. Rymszyna. *Teki Arch.* t. 7 (1961) s. 241-319.

13. Papiery po P. Kicińskim. Rkpsy Bibl. Nar. (BOŻ) sygn. 1721, 1821.

OPRACOWANIA

Akty powstania Kościuszki. T. 1-3. Wyd. S. Askenazy, W. Dzwonkowski, E. Kipa, R. Morcinek. Kr. 1918 - Wr. 1955. — Życiorys P. Kicińskiego. *Przyj. Ludu* 1840/41 nr 7 s. 145-147. — K. W. Wójcicki: Kiciński P. Rogala. W: Cmentarz Powązkowski pod Warszawą. T. 2. W-wa 1856 s. 188. — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 14 (1863). — J. Bartoszewicz: P. Kiciński. *Tyg. Ilustr.* t. 10 (1864) s. 269. — W. Kalinka: Sejm Czteroletni. T. 2. Lw. 1881 § 161. — S. Cieszkowski: Senatorowie Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego. W-wa 1891. — W. Smoleński: Ostatni rok Sejmu Wielkiego. Kr. 1896. — Życiorys Brunona Kicińskiego. *Książka jubileuszowa Kuriera Warszawskiego.* W-wa 1896. — W. Smoleński: Publicyści anonimowi z końca w. XVIII. *Przegl. Hist.* 1912 i odb. — B. Olszewicz: Biblioteka króla Stanisława Augusta. *Przegl. Bibl.* 1931 i odb. — J. Fabre: Stanislas Auguste Poniatowski et l'Europe des Lumières. Paryż 1952. — P. Bańkowski: Archiwum Stanisława Augusta. W-wa 1958. — P. Bańkowski: Gabinet Jego Królewskiej Mości i jego Archiwum. *Archiwum Główne Akt Dawnych. Przewodnik po zespołach.* T. 1. W-wa 1959. — M. Rymszyna: Gabinet Stanisława Augusta. W-wa 1962 *Studia i Materiały z Dziejów Pol. w Okresie Oświecenia* 5.

KIEŁCZEWSKI IGNACY SKARBEK (koniec XVIII—początek XIX w.)

Krypt.: I. S. K.

Filozof, tłumacz.

Szczegóły życia nieznane.

TWÓRCZOŚĆ

1. Rozprawa o arystokracji w różnych względach uważanej. W-wa 1818.

2. Mowa „Rzecz o nierówności stanów" wyjaśniająca, przez tłumacza tej rozprawy napisana. Wyd. zob. Przekłady poz. 3.

3. Wiadomość charakterystyczna o życiu i pismach pani baronowej Holstein de Staël. W-wa 1819.

Podobiznę k. tyt. ogł. A. Jakubiszyn-Tatarkiewicz w: A. L. de Staël-Holstein: Wybór pism krytycznych. Wr. (1954) *BN* II, 49.

4. Mowa nad dziełem margrabiego Chastellux „O szczęśliwości publicznej, czyli uwagi nad losem rodzaju ludzkiego w rozmaitych historii epokach". W-wa 1822.

5. Mowa o duchu klasyczności i romantyczności we względzie filozoficznym. Przez I. S. K. W-wa 1822.

Autorstwo przypisywano także J. K. Szaniawskiemu.

6. Traktat o szczęściu. W-wa 1823.

Przekłady

1. A. L. de Staël-Holstein: O Niemczech. Powst. przed 1819. Nie wyd.

Inform. tłumacza (zob. Twórczość poz. 3).

Anonim. przekł. fragmentu tegoż dzieła: Jak wiele nauka języków wpływa na rozwinięcie władz umysłowych w dzieciach. Wyjątek z dzieła „O Niemcach". *Dzien. Wil.* 1815 t. 1 s. 248-253. Może jest to fragm. przekładu Kiełczewskiego?

2. E. A. Las Casas: Projekt prośby do parlamentu angielskiego. W-wa 1819.

3. J. J. Rousseau: Wielka rozprawa o nierówności stanów pomiędzy ludźmi... Z francuskiego... od lat trzech przełożona przez... W-wa 1819 (tu nadto: poz. 4 i Twórczość poz. 2).

4. J. J. Rousseau: Rozprawa o ekonomii politycznej. Wyd. zob. poz. 3.

5. A. L. de Staël-Holstein: O wpływie namiętności na szczęście narodów i poje-

http://rcin.org.pl

dynczych osób. Fragm.: O miłości. *Astrea* 1823 t. 3 s. 121-130, 149-165.

OPRACOWANIA

K. Estreicher. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 14 (1863). — P. Chmielowski. *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 35/36 (1903/04). — M. Szyjkowski: Génie du christianisme a prądy umysłowe w Polsce porozbiorowej. Lw. 1908 s. 160-161. — S. Wasylewski: „Mowa o duchu klasyczności i romantyczności we względzie filozoficznym" (1822). *Pam. Lit.* R. 9 (1910). — W. Olszewicz: O polskich przekładach J. J. Russa. Notatka bibliograficzna. *Tamże* R. 33 (1936). — Bibliografia filozofii polskiej 1750-1830. Red. A. Kadler. W-wa 1955 s. 53-54, 195, 199. — T. Kozanecki: Uwagi o haśle „Szaniawski Józef Kalasanty (1764-1843)", opracowanym dla „Nowego Korbuta". (Maszynopis w posiadaniu redakcji).

KIEŁŁPSZ MICHAŁ (1718—1765)

Inne formy nazwiska: Kiełbsz; kiełpsz.

Kaznodzieja, tłumacz, poeta.

Ur. 22 września 1718 w rodzinie szlacheckiej na Białorusi. 12 sierpnia 1737 wstąpił w Wilnie do jezuitów. Po odbyciu tamże nowicjatu (skróconego do jednego roku) i studiów filozoficznych (trzy lata) — uczył w klasach niższych wileńskich szkół jezuickich (1740/41-1743/44) i w Krożach na Żmudzi (1744/45). Potem studiował teologię w Akademii Wileńskiej (1745/46-1746/47) i w Collegium Romanum w Rzymie (1747/48-1748/49), tamże odbył trzeci rok nowicjatu (1749/50). Po powrocie do kraju uczył przez trzy lata retoryki i historii w warszawskim kolegium jezuickim; od 1752 pełnił też urząd kaznodziei odświętnego w kościele jezuickim na Starym Mieście. W 1753 został profesorem teologii kazuistycznej w seminarium zakonnym i kaznodzieją w kolegiacie Św. Jana, zdobył wówczas sławę najpierwszego kaznodziei czasów Augusta III. Z chwilą wyodrębnienia się z zakonnej prowincji litewskiej prowincji mazowieckiej (w 1755) — został jej prokuratorem. Od 23 lipca 1760 do 12 września 1763 był prepozytem i rektorem domu profesów i kolegium warszawskiego, potem ponownie prokuratorem prowincji. Przyjaźnił się z F. Bohomolcem. Zmarł 5 czerwca 1765 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Odgłos sławy przy weselnym akcie... Jerzego Augusta Wandalina Mniszcha i... Amelii... Brühlówny Ocieskiej... o nieba się odbijający, poetyckim aplauzem od Kolegium Warszawskiego Societatis Jesu opisany, roku 1750. Splendor gloriae ex illustrissimorum Nominum coniuncta luce effugens... panegiryco applausu celebratur a Collegio Varsavensi Soc. Jesu. W-wa 1750.

Tekst pol. i łac. Autorstwo domniemane.

2. Radość obojga narodów Korony Polskiej przy zawołaniu do Polski Ksawiera i Karola królewiczów, książąt saskich, wierszem ofiarowana. W-wa 1752.

3. Serenissimi Poloniae, Magni Lithuaniae, Augusti Saxoniae principes Xaverius, Carolus, ut summa totius reipublicae gratulatione hospites excepti, sic a Collegio Varsaviensi Soc. Jesu Salutati. Anno salutis humanae 1752. W-wa 1752.

4. Kazanie na Niepokalane Poczęcie Najświętszej Panny Marii, miane dnia 8 grudnia 1756, w kościele WW. Kanoniczek warszawskich. W-wa 1756.

5. Mowa... przy oddawaniu powinszowania Xstwa Kurlandzkiego i Semigalskiego Najjaśn. Królewiczowi Jmci Karolowi od całego zakonu S. J. Prowincji Litewskiej, dnia 11 stycznia 1759 w Warszawie miana. Wyd. w zbiorze: Mowy wyborne... Lubl. 1759 s. 379-391.

Przekłady

1. C. Malaperti: Sedecjasz. Tragedia Jaśnie Wielmożnym Lanckorońskich i Świdzińskich Domom, w dożywotnią u ołtarza przyjaźń stułą distingwowaną związanym, przez duchowną asystencją i mocną koligacją temu aktowi... Jmci Księdza Józefa na Załuskach Załuskiego... pożądanie, zacnie i wieczyście złączonym, dla pamięci aktu tak wielkiego w czas potomny po wyprawieniu na publicznej sali w Szkołach Warszawskich Societatis Jesu, ofiarowana. (W-wa) 1752. Wyst. W-wa, kolegium jezuickie, 26 lipca 1752.

Tekst pol. i łac., wierszem.

Listy

1. Do J. A. Jabłonowskiego. Rkpsy Bibl. Czart. sygn. 1136, 1153.

http://rcin.org.pl

2. Do Elżbiety i Jana Klemensa Branickich. Rkpsy Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Roskie pudło II nr 8, pudło IX nr 32).

3. Do K. S. Radziwiłła. Rkpsy Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Radziwiłłowskie dz. V pudło 147 nr 6676).

OPRACOWANIA:

J. A. Załuski: Bibliotheca poetarum Polonorum qui patrio sermone scripserunt. W-wa (1754) s. 80. — J. D. Janocki: Lexicon derer itztlebenden gelehrten in Polen. T. 1. Wr. 1755 s. 67. — M. H. Juszyński: Dykcjonarz poetów polskich. T. 1. Kr. 1820. — S. Jaszowski: Dzieje krótkie teatrów polskich. *Czasopism Nauk. Księgozbioru Publ. im. Ossol.* R. 3 (1830) z. 2 s. 121. — A. Magier: Estetyka miasta stołecznego Warszawy. (Ukończ. ok. 1833). Wyd. H. Szwankowska. Wr. 1963. — Ch. Forster: L'Art dramatique en Pologne. W: L. Chodźko: La Pologne historique, littéraire, monumentale et pittoresque. T. 3. Paryż 1839-1842 s. 21.— J. Brown: Biblioteka pisarzów asystencji polskiej Towarzystwa Jezusowego. *Przegl. Poz.* 1862 i osob. Poz. 1862. — *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 14 (1863). — S. Załęski: Jezuici w Polsce. T. 3. Lw. 1902. — M. Szyjkowski: Dzieje nowożytnej tragedii polskiej. Typ pseudoklasyczny. 1661-1831. Kr. 1920. — A. Stender-Petersen: Die Schulkomödien des Paters Franciszek Bohomolec S. J. Heidelberg 1923 s. 24-25. — Dramat staropolski od początków do powstania sceny narodowej. Bibliografia. T. 1. Wr. 1965 *Książka w Dawnej Kulturze Pol.* 14. — E. Rabowicz. *Pol. słownik biogr.* T. 12 (1966).

KILIŃSKI JAN (1760—1819)

Pamiętnikarz.

Ur. w 1760 w Trzemesznie; syn Augustyna, majstra murarskiego, i Marcjanny. Ok. 1780 osiadł w Warszawie, ok. 1788 został majstrem szewskim i poślubił Mariannę Rucińską. W 1792 i 1793 wybrany radnym Warszawy. Współorganizator insurekcji; radca Rady Zastępczej Tymczasowej (w Wydziale Skarbowym, Deputacji Indagnacyjnej i Paszportowej), potem zastępca radcy Rady Najwyższej Narodowej. 2 lipca — pułkownik milicji mazowieckiej, organizator 20 regimentu piechoty, dowodził nim w obronie stolicy przed Prusakami. W październiku wysłany do Poznania, został tam po upadku powstania aresztowany i wywieziony do twierdzy Pietropawłowskiej. Uwolniony 3 grudnia 1796, został w Wilnie posądzony o udział w spisku F. Ciecierskiego i ponownie zesłany do Rosji. Po powrocie (ok. 1798) prowadził warsztat szewski, w Ks. Warszawskim — radny Warszawy. W 1811 poślubił Anastazję Jasińską. Internowany za okupacji austriackiej (1809) i rosyjskiej (1813). W Królestwie uzyskał emeryturę pułkownikowską. Zmarł 28 stycznia 1819 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Nieszczęśliwy i smutny dla mnie przypadek dostania się w niewolę pruską r. 1794. Wyd. (bez tyt.) T. Działyński. (Brzeg 1828; wyd. niepełne). Wyd. nast. pełne: Kilińskiego Jana, szewca, a zarazem pułkownika 20 regimentu, pamiętniki. Z autografu wyd. K. W. Wójcicki. W-wa 1830 (1831); pt. Historia... Poz. 1850; pt. Pamiętniki... Poz. 1860 *Pamiętniki z XVIII W.* 1; Paryż (1868) *Bibl. Lud. Pol.* 55; Lw. (1881); Poz. 1882; Lw. 1894; W-wa 1907; W-wa 1918 *Skarbiec Pol.*; wg wyd. K. W. Wójcickiego wyd. S. Herbst pt. Pierwszy pamiętnik. W: Pamiętniki. W-wa 1958 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.*

Rkps Bibl. Pol. w Paryżu (wersja bogatsza od druk.).

Przekł. ros.: *Russkaja starina* 1895.

2. Drugi pamiętnik, nieznany, o czasach Stanisława Augusta. Powst. ok. 1818. Fragm. wyd. J. I. Kraszewski. *Roczn. Tow. Hist.-Lit. w Paryżu. Rok 1867.* Paryż 1868; całość wyd. z rkpsu A. Kraushar. Kr. 1899. Wyd. nast.: Kr. 1900; Kr. 1906; z autografu wyd. S. Herbst pt. Drugi pamiętnik. W: Pamiętniki, jw. poz. 1.

Autograf Bibl. Nar. (BOZ) cim. 80b; tu również kopia z 1868 cim. 80a.

Listy i materiały

1. Do T. Kościuszki i gen. A. Gorzeńskiego z 1794. Fragm. przytoczył autor w tekście: Drugi pamiętnik..., jw. Twórczość poz. 2.

http://rcin.org.pl

2. Inkwizycje... z rewolucji warszawskiej, dokument z 12 lutego 1795, Petersburg. Wyd. J. I. Kraszewski, jw. Twórczość poz. 2; przedr. S. Herbst, jw. Twórczość poz. 1.

Tekst ros.: *Cztienija w Moskowskom obszczestwie istorii i driewnostjej* 1867.

3. Własnoręczny życiorys. Powst. 1809. Wyd. S. Herbst, jw. Twórczość poz. 1.

4. Testament z 1818. Wyd. K. W. Wójcicki: Cmentarz Powązkowski pod Warszawą. T. 3. W-wa 1858 s. XII; fragm. przedr. J. W. Gomulicki. *Nowe Książki* 1958 nr 18.

OPRACOWANIA

K. W. Wójcicki: Cmentarz Powązkowski pod Warszawą. T. 1. W-wa 1855 s. 207; t. 2. W-wa 1856 s. 31-33; t. 3. W-wa 1858 s. VIII-XIV. — K. W. Wójcicki. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 14 (1863). — K. W. Wójcicki: (Wstęp do) Pamiętniki. Paryż (1868) *Bibl. Lud. Pol.* 55. — T. Korzon: Wewnętrzne dzieje Polski za Stanisława Augusta. T. 2, 4. Kr. 1883, 1885 i wyd. nast. — A. (A. Kraushar): (Wstęp do) Drugi pamiętnik. Kr. 1899. [Rec. wyd.: T. Korzon. *Kwart. Hist.* R. 13 (1899), przedr. w: Listy otwarte, mowy, rozprawy, rozbiory. T. 3. W-wa 1916 s. 353 n.]. — W. Tokarz: Warszawa przed powstaniem 17 kwietnia 1794. Kr. 1911. — A. Kraushar: J. Kiliński przed cesarzem Napoleonem w r. 1807; J. Kiliński i jego „Drugi pamiętnik". W: Okruchy przeszłości. W-wa 1913. — W. P.: Pierwsze wydania „Pamiętników" Kilińskiego. *Silva Rerum* 1927. — Wydawnictwo Biblioteki Kórnickiej. *Tamże* 1928 z. 1/2 s. 21. — W. Mącińsk: Przyczynki do życiorysu J. Kilińskiego. *Roczn. Hist.* 1932 z. 2. — W. Tokarz: Insurekcja warszawska. Lw. 1934; wyd. 2 W-wa 1950. — J. Kott: Poezja polskich jakobinów. 2: Dwie Polski. *Nowa Kultura* 1951 nr 28. — B. Leśnodorski: Rzeczpospolita w drugiej połowie XVIII w. Typ państwa i zmiany formy rządu. *Przegl. Hist.* 1951; przedr.: *Kołłątaj i wiek Oświecenia*. W-wa 1951. — W. Łukaszewicz: Targowica i powstanie kościuszkowskie. (W-wa 1953). — W. Borys: Na marginesie pierwszego wydania „Pamiętników" Kilińskiego. Listy J. B. Ostrowskiego do Tytusa Działyńskiego. *Kwart. Hist.* 1958 nr 3. — S. Herbst: (Posłowie do) Pamiętniki. W-wa 1958 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych*. [Rec. wyd.: A. Zahorski. *Kwart. Hist.* 1960 nr 1; M. Prosnak. *Przegl. Hum.* 1961 nr 5; M. Stępień. *Ruch Lit.* 1962 z. 2]. — B. Leśnodorski: Polscy jakobini. W-wa 1960 *Studia i Materiały z Dziejów Pol. w Okresie Oświecenia*. 3. — J. Łojek: Szewc warszawski w historii i tradycji. *Tyg. Demokratyczny* 1961 nr 12. — W. Sulewski: Szewc, książę i endecja. *Tamże* 1961 nr 10.

KITOWICZ JĘDRZEJ (1728—1804)

Krypt.: X. J. K.

Pamiętnikarz-historyk, korespondent polityczny.

Ur. 1 grudnia 1728 w Wielkopolsce; pochodzenie dotąd nie wyjaśnione (wg R. Pollaka mieszczańskie, wg A. Zajączkowskiego i T. Mikulskiego szlacheckie). Kształcił się w szkołach publicznych w Warszawie, kończąc naukę na klasie retoryki. Następnie służył na dworach magnackich. W latach 40-tych związany był zapewne z dworem T. Czartoryskiego, biskupa poznańskiego, rezydującego w Dolsku koło Gostynia. W 1751-1768 sekretarz M. Lipskiego, opata komendataryjnego lubińskiego i pisarza wielkiego koronnego, od którego otrzymał w dożywocie wójtostwo we wsi Wieszkowo pod Lubiniem (w 1759). Przy końcu 1768 znalazł się w szeregach konfederacji barskiej (w oddziałach A. Morawskiego i J. Zaremby). Od marca 1770 do sierpnia 1771 pracował w kancelarii sztabu konfederacji województw wielkopolskich (w stopniu rotmistrza); w tym okresie nawiązał bliższą znajomość z biskupem kujawskim A. Ostrowskim. W 1771 (5 lutego) odsprzedał wójtostwo wieszkowskie i 1 października wstąpił do seminarium Ks. Ks. Misjonarzy w Warszawie. Równocześnie rozpoczęto starania w Watykanie zmierzające do uzyskania dla niego dyspensy, usuwającej istniejące przeszkody do przyjęcia przezeń święceń kapłańskich. Tymczasem jednak już 20 lipca 1772 opuścił seminarium bez żadnych święceń. Po krótkim pobycie w Krzcikowicach (u Lipskiego) i Sokolnikach (u Zaremby) podjął pracę sekretarza-plenipotenta u Ostrowskiego w Wol-

http://rcin.org.pl

borzu; nie porzucając funkcji korespondenta politycznego M. Lipskiego (którą pełnił do 1776). 17 września 1777 — „primae tonsurae clericus" — uzyskał od ówczesnego biskupa kujawskiego J. Rybińskiego zezwolenie na przyjęcie święceń wyższych i niższych poza diecezją włocławską. Księdzem został przed 30 października 1780. 20 grudnia 1777 Ostrowski, już wówczas prymas, a jednocześnie opat komendataryjny łądzki, wypuścił mu w dzierżawę (do 24 czerwca 1787) kilka należących do opactwa wsi (Sługocin, Wola, Kowalewo, Wierzbno i Koszuty). Osiadł wtedy w Koszutach. W akcie dzierżawy występuje jako kantor wolborski. Wkrótce został proboszczem w Rzeczycy (pow. rawski); faktycznie jednak probostwo to objął dopiero w poł. 1787. W 1793 zostaje kanonikiem kaliskim. Zmarł 3 kwietnia 1804 w Rzeczycy.

TWÓRCZOŚĆ

1. Listy (gazetki pisane) do Michała Lipskiego z 1771-1776. Rkps Bibl. Pol. w Paryżu sygn. 50. Omów. i ogł. fragm.: K. Sienkiewicz: Skarbiec historii polskiej. T. 1. Paryż 1839 s. 17-18; D. Maniewska: Zagadki życia i twórczości J. Kitowicza. W zbiorze: Miscellanea staropolskie. Wr. 1962 *Arch. Lit.* 6.

Tu w podpisie kilkakrotnie krypt.: X. J. K.

2. Pamiętniki, czyli historia polska.

Cz. 1 wyd. pt. Pamiętniki do panowania Augusta III i pierwszych lat Stanisława Augusta. Przez nieznajomego autora. Wyd. (z autografu — dziś rkps Bibl. Kórn. sygn. 433) E. Raczyński. T. 1-3. Poz. 1840 *Obraz Polaków i Polski w XVIII W.* 1-3. Wyd. nast.: Pamiętniki (z nazwiskiem autora) wyd. A. Woykowski. Poz. 1840 (też z autografu, tekst mniej okrojony niż w wyd. Raczyńskiego).

Cz. 2 wyd. pt. Pamiętniki... do panowania Stanisława Poniatowskiego. Z manuskryptu dotąd drukiem nie ogłoszonego (dziś rkps PAN Kr. sygn. 1906). T. 1-3. (Wyd. A. Popliński w:) Dzieła historyczne ks. J. Kitowicza. Wydanie zupełne t. 4-6. Poz. 1845. Przedr.: Pamiętniki... do panowania Stanisława Poniatowskiego. T. 1-3. Poz. 1886.

Całość wraz z przedmową autora (pierwodr. przedmowy ogł. K. W. Wójcicki: J. Kitowicz. *Bibl. Warsz.* 1853 t. 1) wyd. W. Zawadzki. T. 1-3. Lw. 1882 *Bibl. Pol.* 29-31 (przedr. wyd. częściowych: Raczyńskiego z r. 1840 i Poplińskiego z r. 1845). Wyd. nast.: wyd. A. Kaczurba. T. 1-4. Lw. 1882 (przedr. wyd. Zawadzkiego); wyd. P. Matuszewska. (W-wa) *Bibl. Pam. Pol. i Obcych* (w przygot.).
Fragm. wyd.: *Tyg. Lit.* 1838 t. 1 nr 2, 3, 4, 14, 1839 t. 2 nr 10, 12, 13, 19; *Przyj. Ludu* R. 5 (1839/40) t. 2 nr 49, 50; *Orędownik Nauk.* 1842 nr 45, 46, 47, 48, 1845 nr 1, 2. Fragm. redakcji brulionowej (z rkpsu Bibl. Pol. w Paryżu sygn. 240) wyd. K. Sienkiewicz, jw. poz. 1.

3. Opis obyczajów za panowania Augusta III. Fragm.: Wyimki z rękopisma o obyczajach za czasów Augusta Trzeciego. Wyd. (F. Skarbek). *Pam. Warsz.* 1823 t. 4-5 (bez nazwiska autora); *Orędownik Nauk.* 1840 nr 9; *Przyj. Ludu* R. 6 (1840/41) nr 41, 45, 46.
Całość wyd. E. Raczyński. T. 1-4. Poz. 1840-1841 *Obraz Polaków i Polski w XVIII W.* 7-10 (tekst okrojony). Wyd. nast.: (nie dokończ.) t. 1. Poz. 1850; „wyd. 2" t. 1-4. Petersb. i Mohylew 1855 (ze wstępem K. W. Wójcickiego); Tarnów 1881 *Bibl. Uniwersalna Arcydzieł Pol. i Obcych*; t. 1-2. Lw. 1883 *Bibl. Pol.* 32-33 (ze wstępem W. Zawadzkiego); oprac. szkolne wyd. W. Jankowski. Śniatyń 1910; oprac. M. Janik. Kr. (1925) *BN* I, 88; niedruk. fragm. wyd. M. Janik. *Pam. Lit.* R. 27 (1930) s. 128-157; „wyd. 2 (w *BN*) zmienione, tekst po raz pierwszy wydany w całości" oprac. R. Pollak. Wr. (1951) *BN* I, 88.

Streszcz. i wyjątki podał Ł. Gołębiowski w: Domy i dwory. W-wa 1830; Lud polski. W-wa 1830; Ubiory w Polsce. W-wa 1830.

Szereg przedr. fragmentów w różnych antologiach i wypisach.

Autograf Bibl. Czart. sygn. 2265.

4. Podział Polski w trzech aktach. Rkps zaginął.

5. Historia kościoła w Rzeczycy. Rkps zaginął.

Inform. W. Dąbrowski.

Listy i materiały

1. Listy z 1763-1776, m.in. do Snowadzkiego, J. Brodzyńskiego, I. Konopki. Rkps Bibl. Pol. w Paryżu sygn. 50 (zob. nadto Twórczość poz. 1). Omów. i cyt. fragm. D. Maniewska, jw. Twórczość poz. 1.

2. Do J. z Grodzickich Zarembiny 12 listów — z 1771, 1774-1775. Rkpsy Bibl. Kórn. sygn. 2122, 2123 (Arch. Zarembów). List z 20 listopada 1774 ogł. J. Kozłowska-Studnicka. *Pam. Bibl. Kórn.* z. 5

http://rcin.org.pl

(1955) s. 236-237. Podobiznę faksymilową listu z 6 lipca 1774 ogł. R. Pollak w: Opis obyczajów... Wr. (1951) *BN* I, 88.

2a. Do J. z Grodzickich Zarembiny 3 listy z 1774. Autografy w zbiorach po T. Mikulskim.

3. Do siostry, L. Makowskiej, z 1801; do S. Rutkowskiego z 1801. Fragm. ogł. K. W. Wójcicki. *Bibl. Warsz.* 1853 t. 1; przedr. w: Opis obyczajów... Petersb. i Mohylew 1855.

4. Zapiski urzędowe w aktach sztabu generalnego konfederacji województw wielkopolskich od marca 1770 do sierpnia. 1771. Rkpsy Bibl. Kórn. sygn. 2096-2117 (Arch. Zarembów). Faksymile dwóch autografów (z 28 sierpnia i 8 grudnia 1770) ogł. J. Kozłowska-Studnicka. *Pam. Bibl. Kórn.* z. 5 (1955) tabl. 42-43.

5. Notatki(?)-autografy. Rkps Bibl. Pol. sygn. 49.

6. Oryginał umowy dzierżawnej zawartej z A. Ostrowskim 20 grudnia 1777. Wojew. Arch. Państw. w Poz. (Księgi grodz. Konińskie, Relacja ks. 24 k. 332-333). Faksymile fragm. ogł. D. Maniewska, jw. Twórczość poz. 1.

7. Testament z 9 lutego 1799. Ogł. K. W. Wójcicki, jw. poz. 3.

8. Akt zgonu. Ogł. W. Dąbrowski. *Pam. Lit.* R. 51 (1961) z. 4 s. 476.

Nadto materiały w rkpsach: Bibl. PAN Kr. sygn. 685 (w zbiorze drobnych dokumentów do dziejów rodzin szlacheckich); Wojew. Arch. Państw. w Kr. i Poz.

OPRACOWANIA

K. Sienkiewicz: Skarbiec historii polskiej. T. 1. Paryż 1839. [Rec.: J. Łukaszewicz, A. Popliński. *Tyg. Lit.* 1839 t. 2 nr 21]. — M. Wiszniewski: Historia literatury polskiej. T. 1. Kr. 1840 s. 93. — (Korespondencja J. Łukaszewicza, A. Poplińskiego i J. Żochowskiego z M. Wiszniewskim z l. 1840-1845). W: Listy do Michała Wiszniewskiego (z archiwum hr. Przeździeckich). *Kron. Rodz.* 1886 s. 267-392, 1887 s. 310. — J. I. Kraszewski: (Opis obyczajów... Wyd. E. Raczyński. Rec.). *Athenaeum* 1841 t. 5 s. 207-215. — (A. Lenartowicz): Biografia Kazimierza Albina z Giezgiezlowca Lenartowicza. Poz. 1844. — L. Łukaszewicz: Rys dziejów piśmiennictwa polskiego. Wyd. 3 przejrzał i uzup. W. K(alinka). Kr. 1848 (tu pierwsza wzmianka o Kitowiczu); wyd. nast.: Kr. 1858; wyd. większe (uzup. T. Kiliński) Poz. 1859; wyd. 2 większe Poz. 1860 (tu najobszerniejsza inform. o Kitowiczu); Poz. 1866. — K. W. Wójcicki: J. Kitowicz. *Bibl. Warsz.* 1853 t. 1; przedr. jako wstęp do: Opis obyczajów i zwyczajów za panowania Augusta III. Wyd. 2. T. 1. Petersb. 1855. — K. W. Wójcicki: A. Kitowicz. *Tyg. Ilustr.* 1860 t. 1 nr 39-40. — K. W. Wójcicki. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 14 (1863). — *Enc. kościelna* Nowodworskiego. T. 10 (1877). — W. Zawadzki: (Wstęp do) Pamiętniki. T. 1. Lw. 1882. — (O kościele rzeczyckim). *Przegl. Katolicki* 1891 nr 45. — S. Krzemiński. *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 35/36 (1904). — A. A. Titow: O zapiskach A. Kitowicza. *Russkij archiv* ok. 1909. — M. Janik: (Wstęp do) Opis obyczajów i zwyczajów za panowania Augusta III. Kr. (1925) *BN* I, 88. — M. Sobociński: Jeszcze jedno źródło „Ogniem i mieczem". *Ruch Lit.* 1929 nr 8. — W. Konopczyński: Przegląd źródeł do konfederacji barskiej. *Kwart. Hist.* 1934 s. 540-541 i odb. — W. Konopczyński: Konfederacja barska. T. 1-2. W-wa 1936-1938. —

R. Pollak: Kitowicz i jego „Opis obyczajów". *Spr. PAU* 1950 nr 3 s. 85-87. — R. Pollak: (Wstęp do) Opis obyczajów za panowania Augusta III. Wr. (1951) *BN* I, 88. [Rec. wyd.: W. Konopczyński: Szkoda, że to nie powieść. *Tyg. Powsz.* 1951 nr 51/52; K. W. *Dziś i jutro* 1952 nr 18; J. Michalski. *Kwart. Hist.* 1954 nr 1]. — R. Pollak: Kitowicziana. *Pam. Lit.* R. 43 (1952) z. 1/2. — A. Zajączkowski: O pochodzeniu Kitowicza. *Tamże* R. 43 (1952) z. 3/4 i odb. — T. Mikulski: Do historii i źródeł Kitowicza. *Tamże* R. 44 (1953) z. 3/4 i odb.; przedr. popr. w: Ze studiów nad Oświeceniem. W-wa 1956. — M. Morelowski: W sprawie pochodzenia J. Kitowicza. *Tamże* R. 44 (1953) z. 3/4. — J. Kozłowska-Studnicka: Zapiski J. Kitowicza w archiwaliach konfederackich 1770-1771. Notatka archiwalna. *Pam. Bibl. Kórn.* z. 5 (1955). — W. Rudź: Memoriał J. Kitowicza do Komisji Cywilno-Wojskowej w Łęczycy. *Ziemia Łęczycka* R. 7 (1959) nr 11. —

W. Dąbrowski: Kitowicziana rzeczyckie. *Pam. Lit.* R. 51 (1960) z. 4. — D. Maniewska: Z badań nad biografią J. Kitowicza. *Spr. Poz. Tow. Przyj. Nauk* 1961 nr 1. — J. Trzynadlowski: Struktura relacji pamiętnikarskiej. *Księga pam. ku czci S. Pigonia.* Kr. 1961. — Konferencja naukowa poświęcona zagadnieniom związanym z postacią J. Kitowicza. *Spr. Poz. Tow. Przyj. Nauk* 1962 nr 1. — D. Maniewska: Zagadki życia i twórczości J. Kitowicza (w świetle lis-

http://rcin.org.pl

tów z Biblioteki Polskiej w Paryżu i dokumentów archiwalnych). W zbiorze: Miscellanea staropolskie. Wr. 1962 *Arch. Lit.* 6. — P. Matuszewska: Z dziejów „Historii polskiej" Kitowicza. *Pam. Lit.* R. 52 (1962) z. 4. — H. Barycz: J. Kitowicz — pamiętnikarz, powieściopisarz, historyk? *Przegl. Hum.* 1963 nr 2. — J. Reychman: Orient w kulturze polskiego Oświecenia. Wr. 1964. — M. Jasińska: Narrator w powieści przedromantycznej (1776-1831). (W-wa 1965) *IBL. Historia i Teoria Lit.* 15. — P. Matuszewska: Proza J. Kitowicza. Wr. 1965 *IBL. Studia z Okresu Oświecenia* 2. — P. Matuszewska. *Pol. słownik biogr.* T. 12/4 (1967). — P. Matuszewska: (Wstęp do) Pamiętnik, czyli historia polska. (W-wa) *Bibl. Pam. Pol. i Obcych* (w przygot.).

KLECZEWSKI STANISŁAW DOMINIK (1714—1776)

Językoznawca, historyk, filozof, pisarz religijny, tłumacz.

Ur. 1714 w Krakowie; syn Stanisława i Teresy. W 1732 wstąpił do reformatów, w 1738 wyświęcony we Lwowie na księdza. Od 1746 należał do nowej ruskiej kustodii zakonu (od 1763 prowincji), w 1755-8 pełnił urząd kustosza, w 1772-5 prowincjała. W 1752 — wizytator generalny prowincji wielkopolskiej, w 1771 małopolskiej. Zmarł 7 maja 1776 w Krzemieńcu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Socius viatorum Deus T.O.M. per brevia colloquia ad modum meditationum itinerantibus adiunctus... Lw. 1755.

Przekł. pol.: Rozmyślania tygodniowe w codziennych rozmowach Boga z człowiekiem zamknięte. Przez..., łacińskim językiem napisane, teraz zaś przez Piotra Potockiego... na ojczysty przetłumaczone i do druku podane. Lw. 1760.

2. Institutiones politico-religiosae, juxta regulas prudentiae ac modestiae christianae in actibus externis religiosum juvenem dirigentes. B. m. 1758. Wyd. nast. Lw. 1759.

Dedyk. J. K. Jabłonowskiemu.

3. Dysertacja, albo mowa o Pismach żydowskich i Talmudzie podczas walnej dysputy contra talmudzistów z talmudzistami... publico ore miana. Lw. 1759.

4. Kalendarz seraficzny, zamykający w sobie żywoty wielebnych sług boskich zakonu Ś.O. Franciszka, reformatów polskich, osobliwą świątobliwością znamienitych. Lw. 1760.

5. O początku, dawności, odmianach i wydoskonaleniu języka polskiego zdania... Lw. 1767. Fragm. przedr. Z. Florczak, L. Pszczołowska w: Ludzie Oświecenia o języku i stylu. T. 1. Wr. 1958.

Dedyk. I. Krasickiemu.

6. Sarmatia Europaea mox post diluvium universale inhabitata, seu fragmentum tractatus de diluvio universali partis III... Lw. 1769.

Dedyk. A. S. Młodziejowskiemu.

7. Soliloquium octiduanum tempore annui recessus pia consuetudine practicandum usui Fratrum Religiosorum accomodatum praedicatoribus quoque... Poczajów 1771. Wyd. nast. Kłodzko 1778.

8. Prima elementa philosophiae rationalis et experimentalis synthetice disposita, pro usu Scholasticorum Regularium succincte collecta. Lw. 1772.

9. Lechus historiae Polonae restitutus. Ołomuniec 1774.

Dedyk. J. A. Jabłonowskiemu.

OPRACOWANIA

J. E. Jankowski: Krótki rys logiki wraz z jej historią ułożony. Kr. 1822 s. 207-209. — Ł. Gołębiowski: O dziejopisach polskich, ich duchu, zaletach i wadach. B. m. 1825; wyd. nast. W-wa 1826 s. 208. — J. K. Plebański: Gramatyka i gramatycy. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 10 (1862) s. 539-540. — F. M. S. (Sobieszczański). *Tamże.* T. 14 (1863). — *Enc. kościelna* Nowodworskiego. T. 10 (1877). — K. Chodynicki: Poglądy na zadania historii w epoce Stanisława Augusta. Kr. 1915 *Prace Hist.-Lit.* 5. — R. Skulski: Z dziejów polonistyki lwowskiej. *Pam. Lit.* R. 33 (1936) s. 556-557, 558. — R. Kaleta, M. Klimowicz: Prekursorzy Oświecenia. Wr. 1953 *IBL. Studia Hist.-Lit.* 20. — M. Rudnicki: Językoznawstwo polskie w dobie Oświecenia. Poz. 1956 *Prace Komisji Filol. Poz. Tow. Przyj. Nauk* t. 17 z. 2. — M. R. Mayenowa: (Wstęp); Z. Florczak, L. Pszczołowska: (Komentarz do) Ludzie Oświecenia o języku i stylu. T. 1. Wr. 1958. — W. Wąsik: Historia filozofii polskiej. T. 1. W-wa 1958. — A. Koronczewski: Polska terminologia gramatyczna. Wr. 1961 *Prace Językozn.* 23.

http://rcin.org.pl

KLEWAŃSKI ADAM (1763—1843)

Zgalicyzowana forma nazwiska: CHLEWASKI.

Tłumacz, erudyta, krytyk literacki.

Ur. w 1763; naturalny syn Adama Kazimierza Czartoryskiego i matki nieznanej. Wychowywał się w Łańcucie u siostry ojca, Elżbiety Lubomirskiej, następnie mieszkał w pensjonacie p. Chillet i w 1777-1779 kształcił się w Szkole Rycerskiej. W 1783 wyjechał do Wiednia, potem do Włoch, skąd w 1787 udał się w towarzystwie Lubomirskiej do Paryża, gdzie przeżył rewolucję francuską. Ok. 1795 znalazł się w Tuluzie. Do kraju nie zdołał wrócić z powodu oporu ojca. Utrzymywał się z przesyłanych nieregularnie zasiłków pieniężnych Czartoryskich. Brał udział w pracach tuluskiego towarzystwa naukowego Athenée, interesował się pracami paryskiego Towarzystwa Literackiego. 3 listopada 1805 został członkiem przybranym warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, w którym ok. 1830 liczono na jego pomoc w nawiązaniu ściślejszych kontaktów z zagranicą. Interesował się literaturą, historią i teatrem (w korespondencji i wypisach). W 1834 Adam Jerzy Czartoryski zachęcał go do przetłumaczenia na język francuski „Dziejów" Ł. Górnickiego; on sam zgłaszał gotowość tłumaczenia J. Długosza. Prowadził wśród emigrantów polskich działalność filantropijną. Zmarł 26 stycznia 1843 w Tuluzie.

TWÓRCZOŚĆ

Przekłady

1. J. U. Niemcewicz: Épître... au général Charles Kniaziewicz... Deuxième édition publiée par... A. Jelowicki... Traduction française. (Tuluza, przed 30 września 1835). (Przekł. prozą). Egz. w Bibl. Czart. i Bibl. Pol. w Paryżu.

Tłumacza rozszyfrowała M. Strzałkowa. Jej zdaniem zachodzi możliwość istnienia innych druk. anonim. prac Klewańskiego.

Listy i materiały

1. Wypisy z 1782-1795 — wybór tekstów wierszem i prozą w językach: francuskim, greckim, łacińskim i polskim. Autograf Bibl. Czart. sygn. R. 2351.

2. Listy z 1832-1842 do A. J. Czartoryskiego, H. Błotnickiego, J. U. Niemcewicza, K. Sienkiewicza i in., oraz różne notatki i bruliony. Rkps Bibl. Czart. sygn. Ew. 3212.

3. Listy od p. Chillet i mlle Filleul z 1783-1787 i 1805-1811; od E. Lubomirskiej z 1805; od K. Sołtykowej, a następnie jej córki, K. Łempickiej, i sekretarki, mlle Ollier, z 1807-1814; od J. U. Niemcewicza z 1832, 1841; od przyjaciół francuskich i in.; w sumie 74 listy oraz różne notatki i bruliony. Rkps Bibl. Czart. sygn. 849.

4. Osiem listów z 1842-1843 pisanych przez różne osoby z Tuluzy do A. J. Czartoryskiego w związku z chorobą i śmiercią Klewańskiego. Rkps Bibl. Czart. sygn. 5479.

OPRACOWANIA

Monografia: M. STRZAŁKOWA: Adam Klewański (1763-1843). Kr. 1960 *PAN Oddz. w Kr. Prace Komisji Hist.-Lit.* 7. [Rec.: W. NATANSON: Tajemnicza sprawa Klewańskiego. *Twórczość* 1960 nr 11].

(F. WROTNOWSKI: Nekrolog). *Dzien. Pol.* 1843 nr z 18 lutego. — A. KRAUSHAR: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 1. Kr. 1900 s. 299; t. 7. Kr. 1905 s. 510. — J. MICHALSKI: Z dziejów Towarzystwa Przyjaciół Nauk. W-wa 1953 s. 293. — K. MROZOWSKA: Szkoła Rycerska Stanisława Augusta Poniatowskiego (1765-1794). Wr. 1961 *Monogr. Pedag.* 8.

KLUK JAN KRZYSZTOF (1739—1796)

Przyrodnik.

Ur. 13 września 1739 w Ciechanowcu na Podlasiu; syn zubożałego szlachcica Jana Krzysztofa Adriana, budowniczego-architekta, i Marianny Elżbiety. Kształcił się w Warszawie, Drohiczynie i u pijarów w Łukowie. W 1761 wstąpił do seminarium Ks. Ks. Misjonarzy u Św. Krzyża w Warszawie, gdzie w 1763 otrzymał święcenia ka-

http://rcin.org.pl

płańskie. Był kapelanem Tomasza Ossolińskiego, starosty nurskiego, i dzięki Ossolińskim uzyskał w 1767 stanowisko administratora parafii w Winnej i przywileje altarzysty w pobliskiej parafii ciechanowieckiej. W 1770 przeniósł się na stałe na probostwo do rodzinnego Ciechanowca. Zajął się badaniami przyrodniczymi i zainteresował swą pracą Annę z Sapiehów Jabłonowską, która udostępniła mu zbiory biblioteczne i muzealne w Siemiatyczach. Brał udział w pracach Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych. Uzyskał tytuł doktora nauk wyzwolonych i filozofii Szkoły Głównej W. Ks. Litewskiego oraz „Akademii Wileńskiej Kolegium Fizycznego Towarzysza", a władze duchowne nadały mu kolejno tytuły kanonika kruszwickiego, brzeskiego, inflanckiego, a następnie dziekana drohickiego. Stanisław August obdarzył go w 1781 medalem „Merentibus". Zmarł 2 lipca 1796 w Ciechanowcu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Kazanie o szacunku i miłości kapłanów podczas kongregacji dekanatu drohickiego w diecezji łucko-brzeskiej a oraz podczas pięćdziesięcioletniej rocznicy kapłaństwa... Macieja Święckiego, kanonika łuckiego... Miane d. 11 listop. 1777 r. w parafialnym kościele w Pierlejewie. W-wa b. r.

2. Roślin potrzebnych, pożytecznych, wygodnych, osobliwie krajowych albo które w kraju użyteczne być mogą, utrzymanie, rozmnożenie i zażycie.

T. 1: O drzewach, ziołach ogrodowych i ogrodach. W-wa 1777 (dwa wyd.). Wyd. nast.: W-wa 1797; W-wa 1808.

T. 2: O drzewach i ziołach dzikich, lasach etc. W-wa 1778. Wyd. nast.: W-wa 1781; W-wa 1788 (dwa wyd.); W-wa 1802; W-wa 1808.

T. 3: O rolnictwie, zbożach, łąkach, chmielnikach, winnicach i roślinach gospodarskich. Powst. 1778. Wyd. W-wa 1779. Wyd. nast.: W-wa 1781 (dwa wyd.); W-wa 1802; W-wa 1808; W-wa 1823; oprac. S. Inglot. Wr. 1954.

3. Zwierząt domowych i dzikich, osobliwie krajowych, historii naturalnej początki i gospodarstwo. Potrzebnych i pożytecznych domowych chowanie, rozmnożenie, chorób leczenie, dzikich łowienie, oswojenie, zażycie, szkodliwych zaś wygubienie.

T. 1: O zwierzętach ssących. W-wa 1779. Wyd. nast.: W-wa 1795; W-wa 1809.

T. 2: O ptastwie. W-wa 1779. Wyd. nast.: W-wa 1797; W-wa 1813.

T. 3: O gadzie i rybach. W-wa 1780. Wyd. nast.: b. m. 1798; W-wa 1816.

T. 4: O owadzie i robakach. W-wa 1780. Wyd. nast.: W-wa 1802; W-wa 1823.

Przekł. litewski fragm. t. 4 — rozdz. o pszczołach: K. Niezabitowski: Surinkimas dasekimu par Mokintus žmonias senowias amziose tikray daritu apey bytes... Wil. 1823.

Wyd. pod nazwiskiem brata: C. J. Niezabitowskiego.

4. Rzeczy kopalnych osobliwie zdatniejszych szukanie, poznanie i zażycie.

T. 1: O rzeczach kopalnych w powszechności, o wodach, solach, tłustościach ziemnych i ziemiach. W-wa 1781 (dwa wyd.). Wyd. nast. W-wa 1797.

T. 2: O kamieniach w powszechności, o klejnotach, kruszcach, ich kopaniu, i o górnictwie. W-wa 1782. Wyd. nast.: W-wa 1791; W-wa 1802.

5. Botanika dla szkół narodowych. W-wa 1785. Wyd. nast.: Wil. 1787; pt. Botanika dla szkół publicznych. Uzup. B. Wierzbicki. W-wa 1833.

Podręcznik napisany na zamówienie Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych wg prospektu P. Czenpińskiego.

6. Dykcjonarz roślinny, w którym podług układu Linneusza są opisane rośliny nie tylko krajowe, dzikie, pożyteczne albo szkodliwe: na roli, w ogrodach, oranżeriach utrzymywane: ale oraz i cudzoziemskie, które by w kraju pożyteczne być mogły albo z których mamy lekarstwa, korzenie, farby etc., albo które jakową nadzwyczajność w sobie mają: ich zdatności lekarskie, ekonomiczne, dla ludzi, koni, bydła, owiec, pszczół etc. utrzymywanie, z poprzedzającym wykładem słów botanicznych i kilkorakim na końcu regestrem.

T. 1. W-wa 1786. Wyd. nast.: W-wa 1803; W-wa 1805.

T. 2. W-wa 1787. Wyd. nast.: W-wa 1803; W-wa 1808; W-wa 1845.

T. 3. W-wa 1788. Wyd. nast.: W-wa 1804; W-wa 1811; W-wa 1875.

7. Zoologia. Powst. 1785-1789. Po przeróbce P. Czenpińskiego wyd. pt. Zoologia, czyli zwierzętopismo, dla szkół narodowych. W-wa 1789. Wyd. nast. W-wa 1800.

Podręcznik napisany na zamówienie Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych, a po przeróbce wydany bez nazwiska autora.

8. Myśli nawracającego się grzesznika. W-wa b. r.

http://rcin.org.pl

9. Kazania z 1782-1794. Rkps Ossol. sygn. 3285/I.

Ponadto tłumaczył z niem. podręcznik rolnictwa J. M. Hubego. Przekład powst. 1778-1779. Nie wyd.

Zob. Hube J. M., Twórczość poz. 6.

Materiały

1. Testament. Rkps Ossol. sygn. 5422/III.

Bibliografię twórczości podaje J. Kołodziejczyk: Ks. K. Kluk. Dzieła i twórczość. Kr. 1932 *Rozpr. AU. Wydz. Mat.-Przyr.* t. 69 oddz. B nr 10.

OPRACOWANIA

Monografie: J. Kołodziejczyk: Ks. K. Kluk. Dzieła i twórczość. Kr. 1932 *Rozpr. AU. Wydz. Mat.-Przyr.* t. 69 oddz. B nr 10. — G. Brzęk: K. Kluk. W-wa 1957.

Gaz. Warsz. 1781 nr 15. — S. B. Jundziłł: Opisanie roślin w prowincji W. Księstwa Litewskiego. Wil. 1791. — S. Bielski: Wiadomość o życiu i pismach ks. K. Kluka, proboszcza ciechanowieckiego. W: Zoologia, czyli zwierzętopismo, dla szkół narodowych. W-wa 1800 i odb.; przedr. w: Roślin potrzebnych... utrzymanie, rozmnożenie i zażycie. T. 1. W-wa 1808; Zwierząt domowych i dzikich, osobliwie krajowych, historii naturalnej początki i gospodarstwo... T. 1. W-wa 1809. — J. Arnold: Rozprawa piąta o hojności królów i panów polskich na lekarzy i rzecz lekarską. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 15 (1822). — I. Chodynicki: Dykcjonarz uczonych Polaków. T. 1. Lw. 1833. — A. Waga: Wzmianka o życiu i dziełach naturalisty naszego, księdza K. Kluka. *Bibl. Warsz.* 1843 t. 3; *Przyj. Ludu* 1843 t. 2. — J. Moszyński: Podróż do Prus, Saksonii i Czech, odbyta w r. 1838-1839. Wil. 1844. — A. Waga: Pomnik Klukowi w Ciechanowcu. *Bibl. Warsz.* 1847 t. 4. — Pomnik ks. K. Kluka w Ciechanowcu. *Bibl. Warsz.* 1850 t. 4. — 1. Materiały do biografii ks. K. Kluka, naturalisty. 2. Przypis i list dra Jana Wolfganga, b. profesora farmacji w Uniwersytecie Wileńskim. *Pam. Nauk.-Lit.* 1850 oddz. 1 t. 2 z. 4. — K. W. Wójcicki. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 14 (1863). — W. L. Anczyc: K. Kluk i jego pisma. *Tyg. Ilustr.* 1869 t. 3 nr 73-74. — *Enc. kościelna* Nowodworskiego. T. 10 (1877).— J. Rostafiński: Kilka słów o naszej nomenklaturze i terminologii botanicznej na tle historii botaniki w Polsce. *Wszechświat* 1887 t. 6. — A. Karbowiak: O książkach elementarnych na szkoły wojewódzkie z czasów Komisji Edukacji Narodowej. Lw. 1893 s. 88-91. — A. Jaworowski: Obchód 100-letniej rocznicy zgonu ks. dr K. Kluka. *Muzeum* 1897 i odb. — J. Limbach: Kilka słów o dziełach botanicznych ks. kan. K. Kluka. *Tamże* 1897 i odb. — L. Wajgel: Ocena prac mineralogicznych ks. kan. K. Kluka. *Tamże* 1897 i odb. — J. Rostafiński: Sprostowanie poglądów przypisywanych Klukowi. *Kosmos* t. 22 (1898). — J. Morozewicz: Przegląd historyczny podręczników mineralogii w Polsce. Wyd. jako przedmowa do G. Tschermak: Podręcznik mineralogii. W-wa 1900. — J. Rostafiński: Słownik polskich imion, rodzajów oraz wyższych skupień roślin, poprzedzony historyczną rozprawą o źródłach. Kr. 1900. — G. Ch., R. P.: Kluk K. *Enc. wych.* T. 6 (1903). — K. Kulwieć. *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 35/36 (1903/04). — J. Nusbaum-Hilarowicz: Szlakami nauki ojczystej. W-wa 1916. — J. Rostafiński: Udział Polaków w postępie nauk botanicznych i dawniejszych zoologicznych. *Polska w kulturze powszechnej.* T. 2. Kr. 1918. — M. Siedlecki: Udział Polaków w pracach w dziedzinie zoologii w najnowszych czasach. *Tamże.* — J. Kołodziejczyk: Dzieła gospodarskie ks. K. Kluka. *Piśmiennictwo Rolnicze* (W-wa) 1928 nr 6. — J. Kołodziejczyk: Pierwszy polski podręcznik leśnictwa. *Sylwan* (Lw.) 1928 z. 1. — M. Śliwińska: Duchowieństwo a sprawa włościańska za Stanisława Augusta. *Przegl. Powsz.* 1929 z. 183. — J. Domaniewski: Synonimika nazw ptaków w „Historii naturalnej" ks. K. Kluka. *Acta Ornithologica Musei Zoologici Polonici* t. 1 (1933) nr 2. — S. Wasylewski: Proboszcz, który dał nazwę 361 roślinom. *Tęcza* 1933 z. 8. — J. Bergerówna: Księżna Pani na Kocku i Siemiatyczach. Działalność gospodarcza i społeczna Anny z Sapiehów Jabłonowskiej. Lw. 1936. — J. Kołodziejczyk: Nauki przyrodnicze w działalności Komisji Edukacji Narodowej. *Arch. Nauk Biologicznych Tow. Nauk. Warsz.* t. 5 (1936) z. 2. — Z. Maślankiewiczowa: Biologowie polscy. *Bibl. Biologiczna* 1936 nr 6. — A. Jobert: La Commission d'Éducation Nationale en Pologne (1773-1794). Son oeuvre d'instruction civique. Paryż 1941. —

G. Brzęk: Historia zoologii w Polsce do r. 1918. Cz. 1-2. *Annales Univ. M. Curie-Skłodowska, Suppl. 2 Sectio C.* 1947; cz. 3. *Tamże. Suppl. 7 Sectio C.* 1955. — J. Fierich: Nauki rolnicze w szkołach średnich Komisji Edukacji Narodowej. Kr. 1950 *Arch. Komisji do*

http://rcin.org.pl

Dziejów Oświaty i Szkolnictwa w Pol. 8. — B. Leśnodorski, K. Opałek: Nauka polskiego Oświecenia w walce o postęp. (W-wa) 1951. — L. Ż.: Pierwszy ornitolog polski. *Wiedza i Życie* 1952 nr 9. — A. Makarewicz: K. Kluk. *Postępy Wiedzy Rolniczej* 1952 z. 1. — J. Nusbaum: Idea ewolucji w biologii. T. 1. Wyd. 2. Oprac. i uzup. K. Petrusewicz. W-wa 1952. — B. Suchodolski: Nauka polska w okresie Oświecenia. (W-wa) 1953; przedr. w: Studia z dziejów polskiej myśli filozoficznej i naukowej. Wr. 1958 *PAN. Monogr. z Dziejów Nauki i Techniki* 8. — S. Inglot: (Wstęp do) O rolnictwie, zbożach, łąkach, chmielnikach, winnicach i roślinach gospodarskich. Wr. 1954. — S. Inglot: Eksploatacja płodów leśnych w XVIII w. Na podstawie pracy K. Kluka „O drzewach i ziołach dzikich, lasach, etc." *Ze skarbca kultury* 1958 z. 2. — J. Lubieniecka: Towarzystwo do Ksiąg Elementarnych. W-wa 1960 *Monogr. z Dziejów Oświaty* 4. — J. Kolbuszewski: Z dziejów literatury górniczej XVIII w. (K. Kluka „Rzeczy kopalnych osobliwie zdatniejszych szukanie, poznanie i zażycie"). *Węgiel Brunatny* 1962 nr 3. — S. Hrabec, F. Pepłowski: Wiadomości o autorach i dziełach cytowanych w „Słowniku" Lindego. W-wa 1963. — J. Piaskowski: K. Kluk (1739-1796) i jego wkład w rozwój polskiego piśmiennictwa hutniczego. *Wiad. Hutnicze* 1964 nr 5. — K. Uszyński: K. Kluk i jego troska o postęp w rolnictwie. *Biologia w Szkole* 1965 nr 1.

KŁOKOCKI STANISŁAW KOSTKA (1763—po 1831)

Krypt.: S. K.; Kł...

Publicysta, ekonomista, tłumacz.

Ur. 1763 w Syczykach koło Wołczyna; syn Jana Józefa, starosty kołaczewskiego, komisarza i plenipotenta kanclerza Michała Czartoryskiego, od 1772 wojskiego mińskiego, i Joanny z Niezabytowskich. W 1776-1778 był uczniem pojezuickiego warszawskiego Collegium Nobilium. Po ukończeniu szkół związał się z dworem Adama Kazimierza Czartoryskiego, przebywał często w Wołczynie i Puławach, pracował w kancelarii księcia przy Komisji Edukacji Narodowej w Warszawie, brał udział w lustracjach szkół w miastach na Rusi i Litwie. W czasie insurekcji kościuszkowskiej wybrany do Komisji Porządkowej Brzesko-Litewskiej. Należał do członków-założycieli Towarzystwa Przyjaciół Nauk, gdzie reprezentował przede wszystkim stanowisko Czartoryskiego. Mimo starań obu Czartoryskich — nie uzyskał katedry w organizującym się Uniwersytecie Wileńskim. W okresie Księstwa Warszawskiego brał udział w pracach Izby Edukacyjnej. Po 1812 przebywał przez kilka lat u Czartoryskich w Sieniawie; wciągnięty w orbitę ich polityki, mającej na celu doprowadzenie do kapitulacji Księstwa Warszawskiego wobec Rosji. Z początkiem 1814 wszedł do utworzonej przez Adama Jerzego Czartoryskiego Komisji Włościańskiej i Ludności Starozakonnej, która miała zająć się sprawą oczynszowania włościan. Pod koniec 1814 wycofał się z życia publicznego i zajął się pracą literacką i naukową. W 1817 mieszkał w wydzierżawionych (przed 1813) u Dominika Radziwiłła Woskrzenicach. W końcu 1831 w wykazie dla Paskiewicza był wymieniony wśród członków żyjących Towarzystwa Przyjaciół Nauk.

TWÓRCZOŚĆ

1. Mowa do Najjaśniejszego Pana konwikt swój odwiedzającego, miana od... wojszczyca mińskiego. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1776 t. 14 cz. 1 s. 173-181.
Rkps Bibl. Czart. sygn. 818 nr 91 s. 165-167.

2. Mowa do Jego Królewskiej Mości podczas danego dowodu z rocznego w różnych naukach postępku w szkołach normalnych warszawskich pod rządem JO. Kscia Imci Poniatowskiego, biskupa płockiego, koadiutora krakowskiego zostających, miana przez... wojskowicza mińskiego, dnia 23 lipca r. 1778. B. m. r. Fragm. przedr. S. Tync w: Komisja Edukacji Narodowej. Wybór źródeł. Wr. (1954) *BN* I, 126, s. 203-207.

Artykuły i drobne utwory ogł. w czasopismach: *Astrea* (tu: Czy uczucie moralne i opinia winny mieć wpływ na sędziego. 1821 t. 1 s. 37-42), *Pam. Nauk. Oddz.*

http://rcin.org.pl

Literatury (tu: O idei i uczuciu nieskończoności. 1819 t. 2 s. 3-31), *Pam. Umiejętności Moralnych i Literatury* (tu: Wspomnienie. Sonet oryginalny. 1830 t. 2 s. 211; Ekonomia polityczna Droza. 1830 t. 3 s. 241-261).

Przekłady

1. J. F. Marmontel: Inkasy, czyli zniszczenie państwa Peru. T. 1-2. W-wa 1781. Wyd. nast.: Lw. 1794 (prawdopodobnie „korsarskie"); „wyd. 2" W-wa 1801.

2. A. R. J. Turgot: O składaniu się i podzielaniu majątków w społeczności, z francuskiego. Dodane do tego pismo oryginalne o Reprodukcji corocznej krajowej. W-wa 1802.

Autorem pisma „Reprodukcja coroczna krajowa" — J. Chreptowicz. (Por. Prace edytorskie poz. 1).

3. P. S. Dupont de Nemours: Dlaczego najwięcej dróg krętych i czemu ludzie rzadko chodzą prosto. *Nowy Pam. Warsz.* t. 14 (1804) s. 198-206. Przedr. zob. poz. 7.

4. A. Smith: O naturze i przyczynach bogactwa narodów. Przekł. powst. przed 1814. Fragm.: Rozprawa o handlu zbożowym i o ustawach tyczących się handlu tego. Wyjęta z dzieła Adama Smitha: O naturze i przyczynach bogactwa narodów, z księgi 4-tej rozdziału 5-go. W-wa 1814.

5. T. R. Malthus: O zaludnienia sile. Przekł. powst. przed 1814. Nie wyd.

Inform. w liście autora z 1 czerwca 1814 do A. Horodyskiego (zob. Listy poz. 4).

6. Ch. Ganilh: O dochodzie publicznym. Przekł. powst. przed 1814. Nie wyd.

Inform. jw. poz. 5.

7. B. Franklin: Uwagi nad powiększeniem zapłat robotnikom i rzemieślnikom, którego będzie przyczyną w Europie rewolucja amerykańska... Z poprzedzającym rozwiązaniem zapytania: Dlaczego najwięcej dróg krętych i czemu ludzie rzadko chodzą prosto. W-wa 1814. (Por. poz. 3).

8. W. Sterne: Podróż sentymentalna... Z poprzedzającym uwiadomieniem o życiu i dziełach autora. Przekł. powst. ok. 1815. Wyd. W-wa 1817.

Autorstwo przypisuje T. Mikulski za Estr.

9. A. F. G. Crome: Wstęp do dzieła J. Soden pt. Narodowa ekonomia. Przekł. powst. ok. 1815.

10. F. Reuter: Nauka doręczna o rolnictwie w związku wszystkich jego części, czyli usiłowania otrzymania z ziemi ile tylko można obfitego plonu jak najmniejszym sił nakładem. Napisana dla Galicji... Przełożona z niemieckiego. Lw. 1816.

11. Saadi: Powieści wschodnie. Przełożone z francuskiego. Przekł. powst. ok. 1816. Fragm. *Pam. Umiejętności Moralnych i Literatury* 1830 t. 4 s. 190-208.

Rkps Bibl. Czart. sygn. 2991.

12. Voltaire: Zadig. Przekł. powst. ok. 1816. Rkps Bibl. Czart. sygn. 2991.

13. G. P. M. de Lévis: Uwagi nad skarbem narodowym we względzie moralnym. Przekł. powst. ok. 1817. Rkps Bibl. Czart. sygn. 2282.

Ponadto liczne przekłady znajdują się w czasopismach: *Pam. Umiejętności Moralnych i Literatury* (tu: fragm. dzieła: J. E. M. Portalis: De l'usage et de l'abus de l'esprit philosophique durant le dix-huitième siècle. 1830 t. 1-3; Ch. V. Ronstetten: O zmianie wychowania młodzieży szlacheckiej. 1830 t. 1 s. 223-242; F. Schiller: O wzniosłym. 1830 t. 1 s. 335-356; G. G. Byron: Słońce bezsennych. Melodia hebrajska. 1830 t. 2 s. 211; F. J. P. Ancillon: O wielkich charakterach. 1830 t. 2 s. 241-263; Ch. Pinot Duclos: O obyczajach, a szczególniej Francuzów. 1830 t. 4 s. 3-13; Ch. Pinot Duclos: O poczciwości, cnocie i honorze. 1830 t. 4 s. 154-172), *Pam. Warsz. Umiejętności Czystych i Stosowanych* (tu: A. Ch. Renouard: Uwagi nad urządzeniem szkół średnich, czyli drugiego rzędu, między szkołami wyższymi a początkowymi. 1829 t. 1-2; A. L. de Staël: O entuzjazmie. 1829 t. 4 s. 117-134; A. Gindroz: O potrzebie wychowania domowego, w pomoc instrukcji publicznej. 1829 t. 4 s. 243-255).

Prace edytorskie

1. J. Chreptowicz: Reprodukcja coroczna krajowa. Wyd. zob. Przekłady poz. 2.

Domniemany współwydawca: A. Horodyski.

2. J. Chreptowicz: O prawie natury. Pismo oryginalne jednego z współziomków. W-wa 1814.

Listy

1. Do A. K. Czartoryskiego 10 listów z 1804-1806, 1815. Rkps Bibl. Czart. (Arch. Dom. sygn. 590). List z 3 kwietnia 1804 ogł. J. Platt: Tadeusz Mostowski jako wydawca. Z problemów „polskich Didotów". *Ze skarbca kultury* 1960 z. 1 s. 111-114.

2. Do G. E. Grodka 5 listów z 1804-1818. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 3097.

http://rcin.org.pl

3. Do A. J. Czartoryskiego i administracji książęcej 3 listy z 1813. Rkps Bibl. Czart. sygn. 5476.

4. Do A. Horodyskiego z 1814-1815. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 163/2.

5. Do nieznanego adresata z Woskrzenic z 9 grudnia 1817. Rkps Bibl. Czart. (Arch. Dom. sygn. 598 k. 935).

6. Od F. Karpińskiego z Grodna z 18 czerwca 1781. Wyd. T. Mikulski, R. Sobol w: Korespondencja Franciszka Karpińskiego z l. 1763-1825. Wr. 1958 *Arch. Lit.* 4 (s. 18-19).

7. Od F. D. Kniaźnina z 25 listopada 1782 i 23 kwietnia 1786. Wyd. T. Mikulski: Z korespondencji Kniaźnina. *Pam. Lit.* R. 42 (1951) z. 3/4 i odb.; przedr.: Listy Kniaźnina. W: Ze studiów nad Oświeceniem. W-wa 1956 s. 267-279.

OPRACOWANIA

Exercitationes literariae... habitae in Collegio Nobilium Varsaviensi S. R. M. mense Augusto 1776. W-wa 1776. — Protokół Rady Najwyższej Narodowej z 27 czerwca 1794. W: Akty powstania Kościuszki. T. 1. Kr. 1918 s. 371. — Listy A. K. Czartoryskiego do syna, Adama Jerzego, z 16 sierpnia 1801 i 7 grudnia 1804. Rkps Bibl. Czart. (Arch. Dom. sygn. 1046 nr 40, 134). — L. Dembowski: Pamiętniki (1800-1808). T. 1-2. Rkps Bibl. Czart. sygn. 3811, 3812 b. — L. Dembowski: Moje wspomnienia. Wyd. Aër (A. Rzążewski). T. 1-2. Petersb. 1898. — Dziennik posiedzeń ogólnych Towarzystwa Przyjaciół Nauk (1802-1810). Rkps Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Tow. Przyj. Nauk nr 59) — A. J. Czartoryski: Mémoires... et sa correspondance avec l'empereur Alexandre I. Paryż 1887 s. 5. Przekł. pol. w: Pamiętniki... i korespondencja jego z cesarzem Aleksandrem I. T. 1. Kr. 1904 s. 13. — A. J. Czartoryski: Notes (1813, 1814). Rkps Bibl. Czart. (Arch. Dom. sygn. 1504). Wykorzystał i fragm. ogł. S. Askenazy: Polska a Europa 1813-1815. *Bibl. Warsz.* 1909 t. 2. — F. Skarbek: (A. Smith: Rozprawa o handlu zbożowym. Rec.). *Pam. Warsz.* 1815 t. 4; przedr. w: Pisma pomniejsze. T. 1: Pisma ekonomiczne. W-wa 1936 s. 150-155. — J. U. Niemcewicz: Pamiętniki czasów moich. (Powst. 1823-1825). Wyd. J. Dihm. T. 1. W-wa 1957. — F. M. S. (Sobieszczański). *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 14 (1863). — L. Dębicki: Puławy (1762-1830). T. 3. Lw. 1888 s. 122, 123, 127, 197. — A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 1-9. Kr. 1900-1911. — T. Turkowski: Materiały do dziejów literatury i oświaty na Litwie i Rusi. T. 1. Wil. 1935 s. 116. — M. Handelsman: Adam Czartoryski. T. 1. W-wa 1948 s. 68-117. — T. Mikulski: Teofila Glińska. *Pam. Lit.* R. 41 (1950) z. 3/4; przedr. w: Ze studiów nad Oświeceniem. W-wa 1956. — T. Mikulski: Z korespondencji Kniaźnina. *Pam. Lit.* R. 42 (1951) z. 3/4 i odb.; przedr. jw. — G. Frydrychowicz: S. Kłokocki. W kręgu Puław. *Pam. Lit.* R. 50 (1959) z. 3/4. — J. Platt: Tadeusz Mostowski jako wydawca. Z problemów „polskich Didotów". *Ze skarbca kultury* 1960 z. 1. — J. Reychman: Orient w kulturze polskiego Oświecenia. Wr. 1964.

KNIAŹNIN FRANCISZEK BORGIASZ DIONIZY (1749 lub 1750—1807)

Inna forma nazwiska: Kniażnin.

Krypt.: F. D. K.; F. K.

Poeta, dramatopisarz, tłumacz.

Ur. w październiku 1749 lub 1750 (katalogi jezuickie podają obie daty, jako daty dzienne wymieniają dni: 1, 7 i 8; wg napisu na nagrobku: ur. 4 października 1750) w Witebsku, w rodzinie spolszczonej szlachty białoruskiej spod Smoleńska; syn Leona Ignacego i Anastazji. Uczęszczał do kolegium jezuickiego w Witebsku (do retoryki włącznie). 15 sierpnia 1764 wstąpił do zakonu jezuitów. Nowicjat odbył w Połocku (1764/65) i Nieświeżu (1765/66), po czym studiował w seminariach zakonnych retorykę (w Słucku w 1766/67) i filozofię (w Nieświeżu w 1767/68 — 1769/70). Od jesieni 1770 był nauczycielem w kolegium warszawskim, ucząc kolejno (po roku) w infimie („majoris"), gramatyce i syntaksie. Po kasacie jezuitów — nie mając jeszcze złożonych ślubów ostatecznych, odbytych studiów teologicznych i święceń kapłańskich — wrócił do stanu świeckiego. Niebawem został sekretarzem Adama Kazimierza Czartoryskiego i towarzyszył mu w podróżach po kraju i za granicą (Karlsbad). Był nauczycielem literatury polskiej Ada-

http://rcin.org.pl

ma Jerzego, starszego syna księcia. Z dworem Czartoryskich przebywał kolejno w Wołczynie na Podlasiu, Różance nad Bugiem i Powązkach pod Warszawą. Od 1 kwietnia 1781 do 1 października 1783 pracował w Bibliotece Załuskich, znajdującej się wówczas pod zarządem Komisji Edukacji Narodowej. Jesienią 1783 został ponownie powołany na dwór Czartoryskich, który z Warszawy przeniósł się na stałe do Puław. Został tam nadwornym poetą i dostawcą sztuk dla teatru puławskiego. Po drugim rozbiorze popadł w obłęd. Po 1800 przeniesiony do Końskowoli, spędził tam resztę życia pod opieką przyjaciela, Franciszka Zabłockiego. Zmarł 25 sierpnia 1807 w Końskowoli.

TWÓRCZOŚĆ

1. Bajki. W-wa 1776. Wyd. nast.: zob. poz. 17 t. 3; Wyd. zbior. poz. 2, 3, 4; wyd. Z. Łempicka, wstęp J. Krzyżanowskiego. W-wa 1947 (wyd. rozszerz. bajkami późniejszymi); Wyd. zbior. poz. 5 (wybór).
Przekł. ros.: D. Samojłow: Dwa pietucha i kurica; Gora rożajet. W antologii: Polskaja poezija. T. 1. Moskwa 1963.

2. Do Ignacego Bykowskiego. Powst. ok. 1778. Z rkpsu pamiętnika: Życie Ignacego Bykowskiego... przez niego samego napisane w r. 1806, wyd. J. G. Styczyński. *Pam. Warsz.* t. 14 (1819) s. 93-96. Wyd. nast.: z rkpsu wyd. W. Borowy. *Pam. Lit.* R. 37 (1947) s. 266-267 i Wyd. zbior. poz. 5; wyd. T. Mikulski. *Pam. Lit.* R. 41 (1950) s. 1058-1059, przedr. w: Ze studiów nad Oświeceniem. W-wa 1956.

3. Do wąsów.
Red. 1 powst. 1779. Wyd. zob. poz. 4 t. 2 s. 295-296.
Red. 2 powst. 1782. Wyd. zob. poz. 7 s. 145-146; wyd. T. Mikulski: Z korespondencji Kniaźnina. *Pam. Lit.* R. 42 (1951) z. 3/4 s. 976-977 i odb., przedr. w: Ze studiów nad Oświeceniem. W-wa 1956.
Red. 3 powst. ok. 1783. Wyd. osob. (W-wa 1783).
Red. 4 powst. 1787. Wyd. zob. poz. 17 t. 1 s. 84-85; wyd. osob. (W-wa 1788).
Red. 5 powst. ok. 1796. Rkps Bibl. Czart. sygn. 2223 t. 1 s. 11.
Tekst w pięciu wariantach wyd. T. Mikulski: Nad tekstami Kniaźnina. I. Wr. 1947 *Prace Wr. Tow. Nauk. S. A* 3 (tamże szczegółowsza bibliografia wydań), przedr. w: W kręgu oświeconych. W-wa 1960. Zob. też Wyd. zbior. poz. 2-5.

4. Erotyki. T. 1-2. W-wa 1779. (Tu m.in. red. 1 poz. 3).
Stąd przeszło dwadzieścia utworów wyd. w poz. 7; dwanaście w poz. 17 i Wyd. zbior. poz. 2-4; większy wybór w Wyd. zbior. poz. 5.

Autograf „Erotyków" z przekreśleniami i poprawkami różniącymi się od tekstu druk. był w Zbiorach Branickich z Suchej sygn. 309.

5. Carmina. W-wa 1781. (Tu m. in.: Przekłady poz. 4, 5).
Przekł. ros.: D. Samojłow: K Bugu; Sposienije; Prakticzeskij sowiet. W antologii: Polskaja poezija, jw. poz. 1.

6. Żale Orfeusza nad Eurydyką. Powst. 1780-1781. Wyd. zob. poz. 7; poz. 17 t. 2 s. 219-255. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 2-4.

6a. Kolęda na rok 1783. (W-wa przed 15 I 1783). Wyd. nast.: pt. Kolęda na nowy rok, zob. poz. 7, 17 t. 2 s. 271-279; zob. Wyd. zbior. poz. 2-4; z pierwodr. wyd. T. Mikulski. *Pam. Lit.* R. 39 (1950), przedr. w: W kręgu oświeconych, jw. poz. 3.
Egz. pierwodr. Bibl. Nar. sygn. XVIII 2. 10557 zniszcz. w 1944.

7. Wiersze. W-wa 1783. (Tu m.in. wyd. red. 2 poz. 3, przeszło dwadzieścia utworów poz. 4, poz. 6 i 6a).
Stąd 15 utworów wyd. w poz. 17 i Wyd. zbior. poz. 2-4; w Wyd. zbior. poz. 5 wybór 4 utworów.
Egz. unik. Bibl. Czart.

8. Balon, czyli wieczory puławskie. Poema w 10 pieśniach. Powst. ok. 1784. Wyd. zob. poz. 17 t. 2 s. 49-152. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 2-4.

9. Gala — Wielka, czyli przydatek do Balonu. Dwie pieśni. Powst. ok. 1784. Wyd. zob. poz. 17 t. 2 s. 153-172. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 2-4.

10. Na regiment J. W. Potockiego wwdy ruskiego i 24 sztuk armat Rzplitej na sejmie grodzieńskim 1784 r. dany. B. m. 1784.

11. Troiste wesele. Sielanka we 2 aktach. Powst. 1783-1785. Wyd. zob. poz. 17 t. 3 s. 169-230. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 2.
Przeróbka pt. Trzy gody, zob. poz. 20.

12. Matka do córki. O cnocie. Powst. 1784-1785. Wyd. zob. poz. 17 t. 3 s. 151-168. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 2-4.
Fragm. autografu Ossol. sygn. 4962/II s. 217-228.

13. Rozmaryn. Poema liryczne. Trzy pieśni. Powst. 1784-1785. Wyd. zob. poz. 17

http://rcin.org.pl

t. 3 s. 1-60. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 2-4.

14. Matka Spartanka. Opera we 3 aktach. Red. 1 powst. 1786. Wyst. Puławy 15 czerwca 1786. Red. 2 powst. 1787. Wyd. zob. poz. 17 t. 2 s. 1-48. Red. 3 powst. 1794-1796. Rkps Bibl. Czart. sygn. 2223 t. 2 cz. 1 s. 3-68. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 2-4, 6. (Muzyka: W. Lessel).

15. Cyganie. Opera we 3 aktach. Wyst. Siedlce 1786. Wyd. zob. poz. 17 t. 2 s. 173-242. Red. 2 powst. 1794-1796. Rkps Bibl. Czart. sygn. 2223 t. 2 cz. 1 s. 55-69. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 2-4, 6. (Muzyka: M. Kazimierz Ogiński; F. Lessel (1815, fragm.); A. Mirecki (1822)).

16. Anakreon. Krotofila we 3 aktach. Na imieniny kżny Izabeli Czartoryskiej. Powst. 1787. Z rkpsu wyd. F. S. Dmochowski, zob. Wyd. zbior. poz. 3 t. 3. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 4.
Rkps Bibl. Czart. sygn. 2223 t. 2 cz. 2 s. 89-96.

17. Poezje. Edycja zupełna. T. 1-3. W-wa 1787-1788. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 2-4 i 5 (tu wybór).

Zawartość t. 1 (1787): Ody, czyli liryków 4 ks., poz. 3; t. 2 (1787): poz. 6a, 8, 9, 14, 15 drobne wiersze; t. 3 (1788): poz. 11, 12, 13, Bajki i powieści (ks. 1-3, m.in. z poz. 1), Idylle.
Wyd. nie objęło w zasadzie „Erotyków" (zob. poz. 4) i większej części „Wierszy" (zob. poz. 7).

Przekł. czeski: kilka wierszy (Óda o velikosti Božské; Na Marynu) i wiele bajek przeł. A. J. Puchmajer, wyd. m.in. w: A. J. Puchmajer: Sebrání básní. T. 2. 1797; tenże: Nové básní. 1798 (wyd. nast.: 1804, 1814); tenże: Fialky. 1833; J. Jungmann: Slovesnost. 1820 (wyd. nast. 1846); S. K. Macháček: Krasořečník. T. 1. 1823.

Przekł. niem.: kilka wierszy (m.in. Ode an Gotte, An Elmiren, Die Rose der Themire, Der Tempel der Themis). *Polnische Bibliothek* (W-wa) 1788 t. 4-5.

18. Marynki. Krotofila w 1 akcie. Powst. 1790-1791. Z rkpsu wyd. F. S. Dmochowski, zob. Wyd. zbior. poz. 3 t. 4. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 4, 6.
Rkps Bibl. Czart. sygn. 2223 t. 2 cz. 2 s. 35-54.

19. Do Jaśnie Oświeconego Księcia IMci Wirtemberskiego. Na obóz pod Gołębiem. (W-wa 1791). Wyd. 2: Do J. O. Książęcia Jegomości Ludwika Wirtemberskiego gen. lejtn. dyw. małopol. Na obóz pod Gołębiem. (W-wa 1791).

20. Trzy gody. Sielanka w 5 aktach. Powst. 1790-1792. Z rkpsu wyd. F. S. Dmochowski, zob. Wyd. zbior. poz. 3 t. 5. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 4, 6.
Rkps Bibl. Czart. sygn. 2223 t. 2 cz. 2 s. 97-115.
Rozszerz. wersja „Troistego wesela", zob. poz. 11.

21. Zosiny. Sielanka w 1 akcie. Powst. 1791-1792. Z rkpsu wyd. F. S. Dmochowski, zob. Wyd. zbior. poz. 3 t. 5. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 4, 6.
Rkps Bibl. Czart. sygn. 2223 t. 2 cz. 2 s. 123-128.

22. Hejnał na dzień Trzeci Maja 1792. B. m. (1792). Wyd. nast.: z pierwodr. wyd. W. Borowy: Kniaźniniana. *Pam. Lit.* R. 37 (1947) s. 260-265; C. Hernas: Hejnały polskie. Studium z historii poezji melicznej. Wr. 1961 *Studia Staropol.* 9 s. 233-239.

23. Hektor. Tragedia w 5 aktach. Powst. 1792-1793. Z rkpsu wyd. F. S. Dmochowski, zob. Wyd. zbior. poz. 3 t. 4. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 4.
Rkps Bibl. Czart. sygn. 2223 t. 2 cz. 1 s. 12-35.

24. Poezje... ręką własną pisane. T. 1-2. Powst. 1794-1796. Autograf Bibl. Czart. sygn. 2223.

Zawartość: prawie wszystkie utwory, zebrane i przeredagowane przez autora pod koniec życia. T. 1 cz. 1: liryki i wiersze różne; cz. 2: poematy i bajki; t. 2 cz. 1: utwory dramatyczne; cz. 2: pieśni Anakreona, krotofile i sielanki sceniczne, przekł. łac., pieśni Osjana.

Drobne utwory ogł. w książkach i czasopismach: S. Konarski: Wiersze wszystkie z łacińskich na polskie przełożone. W-wa 1778 (tu: Na śmierć Stanisława Konarskiego); *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* (1773 t. 8 s. 357-360; 1774 t. 10 s. 319-323, 374-380, 413-414; 1775 t. 11 s. 310, t. 12 s. 25-31; 1776 t. 13 s. 10-12; 1777 t. 15 s. 3-33, 152-164, 208-210, t. 16 s. 180-188).

Pośmiertnie kilkanaście wierszy z rkpsów ogł. m.in.: *Pam. Warsz.* (1817-1819, 1822-1823); *Motyl* 1828 t. 1 s. 144 (Do dzieci); H. Skimborowicz. *Przegl. Nauk.* 1842 nr 3-4; W. Jankowski. *Pam. Lit.* R. 3 (1904) (Oda do Tadeusza Kościuszki); K. Badecki. *Przew. Nauk. i Lit.* 1909 s. 88-96; W. Borowy. *Pam. Lit.* R. 37 (1947) (Oda do Stanisława Trembeckiego, i in.); T. Mikulski. *Tamże* R. 39 (1950), R. 41 (1950) z. 3/4 (kilka wierszy).

Wiele wierszy przedr. różne antologie i wypisy, m.in.: W. Włoch w: Polska elegia patriotyczna w epoce rozbiorów. Kr. 1916 *Prace Hist.-Lit.* 6; W. Borowy w: Od Kochanowskiego do Staffa. Lw. 1930 i wyd. nast.; J. Kott, A. Ważyk w: Wiersze, które lubimy. Antologia. W-wa 1951; J. Kott w: Poezja polskiego Oświe-

http://rcin.org.pl

cenia. Antologia. W-wa 1954, wyd. 2 W-wa 1956.

Kilka autografów utworów zachowanych nadto w rkpsach: Bibl. Czart. sygn. 1962, Ossol. sygn. 9871/II.

Przekłady

1. C. Claudianus: Wiersz panegiryczny na konsulat Olibriusza; Feniks. Wyd. w: C. Claudian: O porwaniu Prozerpiny. Wyd. 3. W-wa 1772 s. 92, 112.

2. Q. F. Horatius: Pieśni. Niektóre wyd. w: Pieśni wszystkie Horacjusza przekładania różnych. W-wa 1773; ks. 1-4 w Wyd. zbior. poz. 3 t. 7, poz. 4 t. 4.

3. S. Konarski: (Kilka wierszy). W: S. Konarski: Wiersze wszystkie z łacińskich na polskie przełożone. W-wa 1778.

4. J. Kochanowski: Treny. Przekł. łac. Wyd. w: Carmina, jw. Twórczość poz. 5.

5. J. Kochanowski: Muza. Przekł. łac. Wyd. jw., Twórczość poz. 5.

6. Anakreon: Pieśni. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 3 t. 3. Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 4 i 5 (tu wybór).

7. P. A. Metastasio: Temistokles. Tragedia w 5 aktach. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 3 t. 4.

Rkps z XVIII w. w Arch. Hist. w Wil. (zbiór nr 739: Arch. Tow. Przyj. Nauk, rejestr 14 nr 147).

8. J. Macpherson: Pieśni Osjana; Pienia selmskie. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 3 t. 5-6. Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 4.

Drobne przekł. łac. z Biona, Musaiosa, C. Montesquieu, A. Kossakowskiego, A. Naruszewicza — zob. Twórczość poz. 5; drobne przekł. pol. z Teokryta, P. A. Metastasia, S. Gessnera i J. B. L. Gresseta — zob. Wyd. zbior. poz. 3 t. 2; przekł. z J. Owena. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1773 t. 8 cz. 2 s. 361-370.

Wydania zbiorowe

1. Poezje. Edycja zupełna. T. 1-3. W-wa 1787-1788. Zob. Twórczość poz. 17.

2. Poezje... Edycja zupełna podług wydania r. 1787 i 1788. T. 1-3. Wil. 1820.

Zawartość: jw., Twórczość poz. 17.

3. Dzieła. Wyd. F. S. Dmochowski. T. 1-7. W-wa 1828-1829 *Bibl Nar.* oddz. I-III.

Zawartość t. 1: Liryki, ks. 1-4 (wg wyd. z 1787); t. 2: Balon, Gala-Wielka, Rozmaryn, Matka do córki, Idylle, Wiersze różne; t. 3: Bajki i powieści (ks. 1-4), Żale Orfeusza nad Eurydyką, Pieśni Anakreona (ks. 1-4), Anakreon; t. 4: Matka Spartanka, Temistokles, Hektor, Marynki; t. 5: Cyganie, Trzy gody, Zosiny, Pieśni Osjana (cz. 1); t. 6: Pieśni Osjana (cz. 2), Pienia selmskie; t. 7: Pieśni Horacjusza (ks. 1-4); Ody z pośmiertnych rękopisów wyjęte.

Wydawca korzystał z rkpsu Bibl. Czart. sygn. 2223 (por. Twórczość poz. 24). Wyd. cenzurowane; niektóre wiersze zostały pominięte lub skrócone.

4. Dzieła. T. 1-6. Wyd. J. N. Bobrowicz. Lipsk 1837 *Bibl. Kieszonkowa Klasyków Pol.* 32-37.

Zawartość: jw. poz. 3 (ale w innym ułożeniu tomów).

5. Wybór poezji. Oprac. W. Borowy. Wr. (1948) *BN* I, 129.

6. Utwory dramatyczne. (Wybór). Oprac. A. Jendrysik. W-wa 1958 *Teatr Pol. Oświecenia.*

Zawartość: Matka Spartanka; Cyganie; Trzy gody; Marynki; Zosiny.

Listy

1. Do S. Kłokockiego 2 listy — dat. 25 listopada 1782 z Warszawy, 23 kwietnia 1786 z Puław; do S. K. Potockiego z 4 marca 1787 z Puław. Z rkpsów Arch. Głównego Akt Dawnych (Arch. Wilan.) wyd. T. Mikulski: Z korespondencji Kniaźnina. *Pam. Lit.* R. 42 (1951) z. 3/4 i odb., przedr.: Listy Kniaźnina. W: Ze studiów nad Oświeceniem. W-wa 1956.

2. Do L. Kropińskiego, dat. 5 lutego 1793 z Puław. Z autografu Ossol. sygn. 4962/II wyd.: B. Nadolski. *Ruch Lit.* 1934 nr 1; T. Mikulski, jw. poz. 1.

3. Do J. Przybylskiego, dat. 1 sierpnia 1793 z Puław. Z rkpsu Bibl. Jagiel. sygn. 148 t. 3 wyd.: L. Kamykowski. *Ruch Lit.* 1932 nr 3; T. Mikulski, jw. poz. 1.

OPRACOWANIA

K. B. Steiner: (Poezje F. D. Kniaźnina. W-wa 1787-1788. Rec.). *Polnische Bibliothek* (W-wa) 1788 z. 4/5. — (K. Lach Szyrma): Letters Literary and Political on Poland. Edynburg 1823. — E. Słowacki: Kniaźnina „Żale". W: Dzieła. T. 3. Wil. 1826. — (A. J. Czartoryski): Życie Kniaźnina. (Z manuskryptu pisanego w r. 1817). *Przegl. Poz.* t. 16 (1853). — K. Brodziński: O klasyczności i romantyczności tudzież o duchu poezji polskiej. *Pam. Warsz.* 1818 marzec-lipiec i wyd. nast.; oprac. A. Łucki. Kr. (1920) *BN* I, 10. — F. Karpiński: Pamiętniki. (Powst. przed 1822). Wyd. I. Moraczewski. Poz. 1844 i wyd. nast. — M.....:

http://rcin.org.pl

O wystawieniu opery „Cyganie"... uwagi. *Gaz. Warsz.* 1822 nr 83. — T.: (Cyganie. Rec.). *Tamże* 1822 nr 85. — K. Brodziński: Literatura polska. (Powst. 1822-1823). Wyd. w: Pisma. T. 4. Poz. 1872 s. 370-383. — K. Tańska (Hoffmanowa): O F. D. Kniaźninie. *Rozrywki dla Dzieci* 1827 t. 8. — F. S. Dmochowski: Wiadomość o życiu i pismach F. D. Kniaźnina. (Wstęp do) Dzieła. T. 1. W-wa 1828; przedr. w: Satyryczne powieści i gawędy. W-wa 1859. — Kniaźnin. *Przyj. Ludu* 1835 t. 1 s. 368. — O**: Krótka wiadomość o życiu F. D. Kniaźnina. (Wstęp do) Dzieła. T. 1. Lipsk 1837. —

A. Tyszyński: Amerykanka w Polsce. Cz. 1-2. Petersb. 1837 cz. 1 s. 262, cz. 2 s. 78-87. — J. U. Niemcewicz: Pamiętniki czasów moich. Wersja 1 cz. 1-2 (powst. 1823-1825). Wyd. J. Dihm. T. 1-2. W-wa 1957. Toż wersja 2 (powst. 1834-1838). Wyd. Paryż 1848. — J. U. Niemcewicz: Żywoty znacznych w XVIII w. ludzi. Wyd. A. M. Kurpiel. Kr. 1904. — K. Podwysocki: F. D. Kniaźnin. *Rusałka.* Cz. 3. Wil. 1840. — K. W. Wójcicki: Życiorysy znakomitych ludzi. T. 1. W-wa 1850. — J. Brown: Biblioteka pisarzów asystencji polskiej Towarzystwa Jezusowego. *Przegl. Poz.* t. 33 (1862); wyd. osob. Poz. 1862. — K. W. Wójcicki: *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 14 (1863). — W. Przyborowski: Niewieście ideały poetów polskich. W-wa 1881. — F. Suryn: F. D. Kniaźnin. *Tyg. Ilustr.* 1881 t. 1 nr 283-286. — Aër (A. Rzążewski): Pierwszy romantyk. T. 1-2. Kr. 1883. — W. Nehring: Kniaźnin F. D. *Allgemeine Encyklopädie d. Wissenschaften u. Künste,* herausgegeben von Ersch u. Grüber. S. II t. 38 (1885). — L. Dębicki: Puławy. T. 1-4. Lw. 1887-1888. — L. Dębicki: F. D. Kniaźnin. *Przew. Nauk. i Lit.* 1888; toż w: Puławy. T. 5. Maszynopis Ossol. —

R. Plenkiewicz: Księżna Maria Wirtemberska. *Album biogr. zasłużonych Polaków i Polek w. XIX.* T. 1. W-wa 1901. — W. Jankowski: Pierwiastek ludowy w poezji F. D. Kniaźnina. *Lud* 1902. — P. Chmielowski: Ostatni z poetów polsko-łacińskich. *Eos* 1903 i odb. — P. Chmielowski. *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 35/36 (1904). — W. Jankowski: F. D. Kniaźnin. *Pam. Lit.* R. 3 (1904). — P. Kwoczyński: „Psałterz" Karpińskiego i jego stosunek do „Psałterza" Kochanowskiego. Lubl. 1907. — S. Paluchowski: Kniaźnin i Zabłocki w stosunku do siebie i dworu Czartoryskich. *Spr. Dyr. c. k. Gimn. V we Lw. za r. szk. 1907.* — I. Chrzanowski: O wydaniach poetów stanisławowskich. *Pam. Lit.* R. 7 (1908). — K. Badecki: (Wstęp do) F. D. Kniaźnin: Modlitwy ks. Izabelli Czartoryskiej. *Przew. Nauk. i Lit.* R. 37 (1909) i odb. [Rec.: I. Krasicki. *Tamże* R. 37 (1909); *Tyg. Ilustr.* 1909 t. 1 s. 156]. — K. Jarecki: Polskie tłumaczenia i przeróbki Anakreonta. *Pam. Lit.* R. 9 (1910). — Z. S. Polakowski: „Hektor", tragedia F. D. Kniaźnina. *Spr. Dyr. c. k. Gimn. w Złoczowie za r. szk. 1910.* — K. Hoffman: „Hejnał na dzień trzeci maja 1792". *Kur. Warsz.* 1916 nr z 3 maja. — M. Szyjkowski: Gessneryzm w poezji polskiej. *Rozpr. AU. Wydz. Filol.* t. 53 (1916) i odb. — W. Włoch: Polska elegia patriotyczna w epoce rozbiorów. Kr. 1916 *Prace Hist.-Lit.* 6. —

I. Chrzanowski: Echa starożytne w dwóch utworach nowoczesnej poezji polskiej. *Charisteria C. de Morawski... oblata.* Kr. 1922; przedr. pt. Echa starożytne w pieśni Kniaźnina i w sielance Karpińskiego. W: Studia i szkice. T. 1. Kr. 1939 *Prace Hist.-Lit.* 51. — T. Sinko: O tradycjach klasycznych Adama Mickiewicza. Kr. 1923 s. 26-28. — L. Kalisz: Liryka Kniaźnina a poezja klasyczna. *Pam. Lit.* R. 21 (1924/25). — L. Bernacki: „Oda do wąsów" F. Kniaźnina. *Ruch Lit.* 1926 nr 3. — W. Koneczny: „Na obóz pod Gołębiem" F. D. Kniaźnina. *Tamże* 1926 nr 6. —

A. Bronarski: Stosunki intelektualne polsko-szwajcarskie w ciągu wieków. *Przegl. Współcz.* t. 38 (1931) nr 112/113.— M. Szyjkowski: Polská účast w českém národním obrození. Cz. 1. Praga 1931. — J. Ujejski: Dzieje polskiego mesjanizmu do powstania listopadowego włącznie. Lw. 1931. — A. Zajączkowski: Turecka wersja bajki ezopowej o żonie i śmierci. (Z zagadnień wpływu Wschodu na literaturę polską). *Pam. Lit.* R. 29 (1932). — W. Jankowski: Drobiazgi bibliograficzne. *Tamże* R. 30 (1933). — S. Łukasik: La France et la Pologne à travers les siècles jusqu'à la Grande Révolution. Paryż 1933. — I. Z. Turowska-Barowa: Zabawy Przyjemne i Pożyteczne (1770-1777). Ze studiów nad literaturą stanisławowską. Kr. 1933 *Prace Hist.-Lit.* 40. [Rec.: K. Kolbuszewski. *Pam. Lit.* R. 31 (1934)]. — B. Nadolski: List F. D. Kniaźnina z r. 1793. *Ruch Lit.* 1934 nr 1. — J. Horowski: Przybyła, przybyła jaskółka. *Filomata* R. 7 (1935). — W. Ogrodziński: Polskie przekłady Horacego. *Commentationes Horatianae.* T. 2. Kr. 1935 i odb. — W. Borowy: W cypryjskim powiecie. *Prace historycznoliterackie. Księga zbior. ku czci I. Chrzanowskiego.* Kr. 1936 i nadb.; przedr. w: Studia i rozprawy. T. 1. Wr. 1952. [Rec.:

http://rcin.org.pl

J. Birkenmajer. *Ruch Lit.* 1936 s. 87-93]. — W. Olszewicz: O polskich przekładach Jana Jakuba Russa. *Pam. Lit.* R. 33 (1936); *Księga referatów Zjazdu Nauk. im. I. Krasickiego.* Lw. 1936. — I. Chrzanowski: Poezja stanisławowska. W: Studia i szkice. T. 1. Kr. 1939 *Prace Hist.-Lit.* 51. —

W. Borowy: Kniaźniniana. *Pam. Lit.* R. 37 (1947) i odb. (W-wa 1948). — J. Krzyżanowski: (Wstęp do) Bajki. W-wa 1947. — T. Mikulski: Nad tekstami Kniaźnina. I. Wr. 1947 *Prace Wr. Tow. Nauk. S. A* 3; przedr. w: W kręgu oświeconych. W-wa 1960. — M. Piszczkowski: Drużbacka i Kniaźnin jako poeci wsi polskiej. *Spr. PAU. Wydz. Filol.* t. 48 (1947) nr 5. — W. Borowy: O poezji polskiej w w. XVIII. Kr. 1948. — W. Borowy: (Wstęp do) Wybór poezji. Wr. (1948) *BN* I, 129. [Rec.: T. Mikulski. *Zeszyty Wr.* 1949 nr 1/2, przedr. w: W kręgu oświeconych. W-wa 1960; J. Nowak-Dłużewski. *Dziś i jutro* 1949 nr 24]. — J. Gajek: „Troiste wesele" F. D. Kniaźnina w świetle folkloru. *Księga pam. ku uczczeniu... J. Kleinera.* Łódź 1949 i nadb. — R. Kaleta: Powojenne prace o literaturze stanisławowskiej (1945-1950). *Pam. Lit.* R. 41 (1950) z. 3/4 i odb. — J. Kott: O nową syntezę polskiego Oświecenia. *Tamże* R. 41 (1950) z. 3/4; przedr.: *Przegl. Hist.* 1951; *Kołłątaj i wiek Oświecenia.* W-wa 1951; pt. Trwałe wartości literatury polskiego Oświecenia. (W-wa 1951). — W. Kubacki: Metastasiana. *Pam. Lit.* R. 41 (1950) z. 3/4. — J. Pietrkiewicz: Collins and Kniaźnin. A Parallel, Its Background. *The Slavonic and East European Review* 1950 nr 71. — T. Mikulski: Nad tekstami Kniaźnina. „Kolęda na r. 1783". *Pam. Lit.* R. 39 (1950); przedr. w: W kręgu oświeconych. W-wa 1960. — T. Mikulski: Życie Ignacego Bykowskiego. *Pam. Lit.* R. 41 (1950) z. 3/4; przedr. w: Ze studiów nad Oświeceniem. W-wa 1956. —

L. Kalisz: Liryka Kniaźnina a poezja klasyczna. Przekłady Anakreonta. *Eos* R. 44 (1951) z. 2. — T. Mikulski: Kniaźnin w Bibliotece Załuskich. *Studia nad książką poświęcone pamięci K. Piekarskiego.* Wr. 1951; przedr. jw. — T. Mikulski: Z korespondencji Kniaźnina. *Pam. Lit.* R. 42 (1951) z. 3/4 i odb.; przedr. jw. — L. Przemski: Edward Dembowski jako krytyk i historyk literatury. *Twórczość* 1951 nr 7 s. 102. — J. Kelera: Poezja Jakuba Jasińskiego. Wr. 1952 *IBL. Studia Hist.-Lit.* 11. — T. Mikulski: „Matka Spartanka" Kniaźnina. *Spr. PAU* t. 53 (1952) nr 2. — T. Mikulski: Nad tekstami Kniaźnina. Autografy ossolińskie. *Ze skarbca kultury* 1952 z. 1; przedr. w: W kręgu oświeconych. W-wa 1960. — M. Piszczkowski: Wodewile Kniaźnina. *Pam. Teatr.* 1952 z. 2/3. — R. Górski: Zainteresowania kulturą ludową w epoce Mickiewicza. *Pol. Sztuka Lud.* 1956 z. 1. —

A. Jendrysik: (Wstęp do) Utwory dramatyczne. W-wa 1958 *Teatr Pol. Oświecenia.* [Rec.: R. S. (Sobol). *Odra* 1958 nr 24; J. W. Gomulicki. *Roczn. Lit. 1958-1960* (W-wa 1964) s. 238-239]. — J. Kelera: Tragedia oświeceniowo-sentymentalna w Polsce przed r. 1795. *Pam. Lit.* R. 49 (1958) z. 3. — E. Aleksandrowska: Zabawy Przyjemne i Pożyteczne, 1770-1777. Monografia bibliograficzna. Wr. 1959 *Książka w Dawnej Kulturze Pol.* 9. — J. W. Gomulicki: Przygana wąsom. *Nowe Książki* 1959 nr 12. — A. Paluchowski: Matka Boska w poezji czasów stanisławowskich i okresu romantyzmu. *Matka Boska w poezji polskiej.* T. 1: Szkice o dziejach motywu. Lubl. 1959. — R. Kaleta: „Spartanka". Nieznany poemat Stanisława Trembeckiego. W zbiorze: Miscellanea z doby Oświecenia. Wr. 1960 *Arch. Lit.* 5. — R. Kaleta: Stan badań nad polską poezją polityczną z l. 1788-1795. *Pam. Lit.* R. 51 (1960) z. 2. — M. Piszczkowski: Zagadnienia wiejskie w literaturze polskiego Oświecenia. Cz. 1. Kr. 1960 *PAN. Oddz. w Kr. Prace Komisji Hist.-Lit.* 6; cz. 2. Wr. 1963 *tamże* 9. — C. Hernas: Hejnały polskie. Studium z historii poezji melicznej. Wr. 1961 *Studia Staropol.* 9. — W. Kubacki: „Do Matki Polki". *Przegl. Hum.* 1961 nr 3 s. 19-22. — S. Hrabec, F. Pepłowski: Wiadomości o autorach i dziełach cytowanych w „Słowniku" Lindego. W-wa 1963. — J. Starnawski: Przyczynki do biografii Kniaźnina, Zabłockiego i Piramowicza, zebrane w Kurowie i Końskowoli. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* t. 7 (1963). — A. Aleksandrowicz: Puławy — środowisko kulturalne i literackie (w. XVIII—XIX). *Puławy. Materiały z sesji popularnonaukowej Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Puławach.* Lubl. 1964. — T. Kostkiewiczowa: Model liryki sentymentalnej w twórczości Franciszka Karpińskiego. Wr. 1964 *Katedra Teorii Lit. Univ. Warsz., IBL. Z Dziejów Form Artyst. w Lit. Pol.* 2. — K. Krejčí: Heroikomika v básnictví Slovanů. Praga 1964. — C. Hernas: W kalinowym lesie. T. 1: U źródeł folklorystyki polskiej. W-wa 1965. — A. Guzek: Z problemów estetyki polskiego sentymentalizmu. *Przegl. Hum.* 1966 nr 1. — T. Kostkiewiczowa: F.D. Kniaźnin: „Tryumf Miłości". *Liryka polska. Interpretacje.*

http://rcin.org.pl

(Red. J. Prokop, J. Sławiński). Kr. 1966.— S. Pietraszko: Doktryna literacka polskiego klasycyzmu. Wr. 1966 *IBL. Studia z Okresu Oświecenia* 4. — B. Natoński: Wypisy ze źródeł jezuickich i uwagi (Maszynopis w posiadaniu redakcji). — E. Aleksandrowska. *Pol. słownik biogr.* (w druku).

KOBLAŃSKI JÓZEF (1738—1798)

Zniekształcona forma nazwiska: Kobylański.

Krypt.: I. K.; I. K. S. Y.; J. K.; J. Kob.

Poeta, tłumacz, pedagog.

Ur. 2 marca 1738 w ziemi przemyskiej. 14 września 1752 wstąpił do jezuitów w Krakowie. W 1754/55 studiował retorykę w Jarosławiu, następnie filozofię w Kaliszu (1755/56-1756/57) i Lwowie (1757/58). W 1758/59 uczył w infimie w Lublinie, w następnym w syntaksie we Lwowie. Tamże w 1759-1761 odbył pod kierunkiem T. Siekierzyńskiego specjalne studia matematyczno-fizyczne, a w 1762-1766 studiował teologię. W 1766/67 przebywał w Łaszczowie, w r. n. w Jarosławiu. W 1768-1769 był zastępcą rektora konwiktu szlacheckiego w Ostrogu. W 1770-1772 wysłany na dalsze studia nauk ścisłych do Wiednia (jako guwerner J. Puzyny) i Rzymu. Współpracował z *Monitorem* (1767-1769) i *Zabawami Przyjemnymi i Pożytecznymi* (1770-1774). Kasata zakonu zastała go w Krakowie na stanowisku sekretarza prowincjała prowincji małopolskiej, J. Konarskiego. Wkrótce potem przeniósł się do Warszawy, gdzie 16 maja 1774 uzyskał nominację na akademika, a 10 lutego 1775 — na członka Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych, którego gorliwym współpracownikiem był aż do 1792 (opiniował podręcznik nauk ścisłych, współpracował w przygotowaniu wypisów z autorów klasycznych dla kl. 5 i 6, uczestniczył w pracach programowych i in.). W 1778 został proboszczem w Słonimiu Ogińskich, zbliżył się wówczas do Czartoryskich. W 1781 (?) przeniósł się na probostwo w Górze-Jaroszynie k. Puław, niebawem podjął obowiązki nauczyciela młodych Czartoryskich, nauczyciela szkoły puławskiej i kapelana dworskiego. W okresie Sejmu Czteroletniego brał udział w pracach patriotycznych. W jesieni 1792 przebywał w Krakowie, zimą r.n. w Warszawie, skąd przysyłał Czartoryskim nowiny polityczne. Po rozbiorach był proboszczem w Końskowoli. W lecie 1796 leczył się w Karlsbadzie, co miast polepszenia spowodowało gwałtowne pogorszenie stanu jego zdrowia. Zmarł w 1798, pochowany w Końskowoli.

TWÓRCZOŚĆ

1. Oda na śmierć... Stanisława Konarskiego. (W-wa 1773). Wyd. nast. w: Wiersze wszystkie z łacińskich na polskie przełożone. W-wa 1778.

Tenże wiersz ogł. dwukrotnie w *Zabawach Przyjemnych i Pożytecznych* (1773 t. 8 cz. 1 s. 188-192 i cz. 2 s. 279-284) pod innymi tytułami jako utwór Mateusza Czarnka.

2. Uwagi na krytykę p. Bel, auctora „Actorum Lipsensium" (podane 17 września 1776 na posiedzeniu Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych). Fragm. z rkpsu Bibl. Jagiel. sygn. 5335 ogł. Z. Florczak, L. Pszczołowska w: Ludzie Oświecenia o języku i stylu. T. 2. Wr. 1958.

3. O płacach. Rozdz. w zbiorze: Projekt. Ustawy Komisji Edukacji Narodowej dla stanu akademickiego i na szkoły w krajach Rzeczypospolitej przepisane. W-wa 1781. Wyd. nast. popr.: Ustawy... W-wa 1783 (tu rozdz. XXIII: Płaca); toż wyd. parokrotnie, m.in. przedr.: J. Lewicki w: Ustawodawstwo szkolne za czasów Komisji Edukacji Narodowej... Kr. 1925; S. Tync: Komisja Edukacji Narodowej. Wr. (1954) *BN* I, 126.

4. Dykcjonarz historyczny. Ukończ. 1782. Nie wyd.

Praca zlecona przez Towarzystwo do Ksiąg Elementarnych.

Inform. Protokoły posiedzeń Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych 1775-1792. Wyd. T. Wierz-

http://rcin.org.pl

bowski. W-wa 1908 *Komisja Edukacji Nar.* 36 (s. 60).

5. Dykcjonarz mitologiczny. Opracowywany w 1783, 1784, 1785 i nast. Nie wyd.

Praca zlecona przez Towarzystwo do Ksiąg Elementarnych.
Inform. jw., s. 66, 71, 78.

6. Bukiet dla Marianny Czartoryskiej. Fragm. z rkpsu wyd. S. Tomkowicz: Z wieku Stanisława Augusta. T. 2. Kr. 1882 s. 72.

7. Wiersze w albumie Zofii Czartoryskiej. W: Zbiór różnych wierszów polskich (z 1793-1794). Rkps Bibl. Nar. (BOZ sygn. 1942).

8. Zbiór poezji. Rkps Bibl. Czart. sygn. Ew. 1958. Kopiariusz z końca XVIII w. w Bibl. Akademii Nauk USRR Lw. (Zbiory Baworowskich sygn. 814/I).

Stąd wiersz: Nieszczęśliwa dla Polaków jesień 1773 — ogł. E. Rabowicz: Stanisław Trembecki w świetle nowych źródeł. Wr. 1965 *IBL. Studia z Okresu Oświecenia* 3 s. 249-251.

Wiersze umieszczał nadto w *Monitorze* (1767 nr 61) i *Zabawach Przyjemnych i Pożytecznych* (tu m.in.: Moje żądania do przyjaciela. 1773 t. 8 cz. 1 s. 121-123; Do Stanisława Potockiego. 1774 t. 10 cz. 1 s. 4-6).

Wiersze Koblańskiego znajdują się też w rkpsach: Bibl. Czart. sygn. 2594, 3955; Bibl. Kórn. sygn. 1619 i in.

P r z e k ł a d y

1. A. L. Thomas: Do ludu. *Monitor* 1768 nr 44-45.

2. Q. F. Horatius: Ody. *Monitor* 1769 nr 21; *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1771 t. 3 cz. 1 s. 190-192, t. 4 cz. 1 s. 15-16, 30-32, cz. 2 s. 406-414. Przedr. w: Pieśni wszystkie Horacjusza przekładania różnych. T. 1. W-wa 1773.

3. List do potomności. Z francuskiego. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1771 t. 4 cz. 2 s. 225-237 i odb.

4. M. A. Muret, J. Zamoyski: (Korespondencja). *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1771 t. 4 cz. 2 s. 238-245.

Ponadto drobniejsze przekłady ogł. w *Zabawach Przyjemnych i Pożytecznych* (m.in.: z La Fontaine'a. 1770 t. 1 cz. 1 s. 39-40; z A. Deshoulières. 1770 t. 1 cz. 1 s. 45-48; 1771 t. 4 cz. 1 s. 3-7; z Liwiusza. 1771 t. 4 cz. 2 s. 211-221).

L i s t y

1. Do P. Potockiego. Rkps Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Branickich sygn. 541).

2. Do I. Potockiego. Rkps jw. (Arch Wilan. sygn. 279 a nr 167).

3. Do I. Czartoryskiej listy b. d. i z 1790-1796. Rkps Bibl. Czart. sygn. Ew. 1958.

OPRACOWANIA

Catalogus... Collegii Leopoliensis S. J. a. 1764, 1766, 1769. Rkps Arch. Romanum Societatis Jesu (Polonica 40 f. 66 nr 40). — Catalogus personarum et officiorum provinciae Poloniae Minoris S.J. 1752-1773. (W-wa 1752-1773). — Protokoły posiedzeń Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych, 1775-1792. Wyd. T. Wierzbowski. W-wa 1908 *Komisja Edukacji Nar.* 36. — A. J. Czartoryski: O Koblańskim. Rkps Bibl. Czart. Arch. Dom. nr 128. — F. Karpiński: Pamiętniki. (Powst. przed 1822). Poz. 1844 i wyd. nast. — S. Tomkowicz: Z wieku Stanisława Augusta. T. 2. Kr. 1882. — L. Dębicki: Puławy. T. 4. Lw. 1887. — J. Bieliński: Żywot ks. A. J. Czartoryskiego. T. 1-2. W-wa 1905. — J. Lewicki: (Wstęp do) Ustawodawstwo szkolne za czasów Komisji Edukacji Narodowej. Kr. 1925. — S. Bednarski: Upadek i odrodzenie szkół jezuickich w Polsce. Kr. 1933. — I. Z. Turowska-Barowa: Zabawy Przyjemne i Pożyteczne (1770-1777). Ze studiów nad literaturą stanisławowską. Kr. 1933 *Prace Hist.-Lit.* 40. — W. Ogrodziński: Polskie przekłady Horacego. *Commentationes Horatianae.* T. 2. Kr. 1935 i odb. — G. Przychocki: Literatura augustowska w Polsce. *Przegl. Współcz.* t. 67 (1938) nr 10 s. 36. — A. Jobert: La Commission d'Éducation Nationale en Pologne (1773-1794). Son oeuvre d'instruction civique. Paryż 1941. —
W. Borowy: O poezji polskiej w w. XVIII. Kr. 1948. — E. Aleksandrowska: Zabawy Przyjemne i Pożyteczne, 1770-1777. Monografia bibliograficzna. Wr. 1959 *Książka w Dawnej Kulturze Pol.* 9. — J. Lubieniecka: Towarzystwo do Ksiąg Elementarnych. W-wa 1960 *PAN. Monogr. z Dziejów Oświaty* 4. — J. Lubieniecka: (Wstęp do) Reforma programu szkolnego Komisji Edukacji Narodowej. Wybór tekstów. W-wa (1962). — S. Hrabec, F. Pepłowski: Wiadomości o autorach i dziełach cytowanych w „Słowniku" Lindego. Wr. 1963. — E. Rabowicz: Stanisław Trembecki w świetle nowych źródeł. Wr. 1965 *IBL. Studia z Okresu*

http://rcin.org.pl

Oświecenia 3. — J. Poplatek: Udział byłych jezuitów w Komisji Edukacji Narodowej. Rkps w Wydawnictwie Apostolstwa Modlitwy Kr., t. 1 s. 76-77. — B. Natoński: Wyciągi ze źródeł jezuickich i uwagi. (Maszynopis w posiadaniu redakcji). — E. Rabowicz. *Pol. słownik biogr.* (w druku).

KOCHAŃSKI JÓZEF (zm. 1811)

Poeta.

Pochodzenie nieznane. „Część znaczną najlepszego wieku swego" pozostawał w służbie Stanisława Augusta. W 1793 zatrudniony był w królewskiej Kancelarii Wojskowej; następnie służył w regimencie fizylierów. W insurekcji kościuszkowskiej w dniach kwietniowych walczył w Warszawie (w stopniu kapitana), potem czynny był przy komendancie miasta, generale S. Mokronowskim. 19 maja został ponownie skierowany do fizylierów. Po upadku Warszawy wzięty do niewoli rosyjskiej i zesłany do Kazania, skąd — uwolniony na interwencję Stanisława Augusta — 21 lipca 1796 przybył do Grodna i został jego prywatnym sekretarzem. W tym charakterze towarzyszył Stanisławowi Augustowi w drodze do Petersburga. Na przełomie XVIII i XIX w. obracał się w kręgu J. Szymanowskiego, J. U. Niemcewicza, T. Mostowskiego, F. K. Dmochowskiego, S. K. Potockiego. Należał do loży wolnomularskiej Świątynia Izis. Zmarł przed 16 grudnia 1811.

TWÓRCZOŚĆ

1. Do Jasia o fryzurze. Powst. 1796. Autograf Bibl. PAN Kr. sygn. 2665 I k. 20-21, z dopiskiem Stanisława Augusta: „Aut(or) Kap(itan) Kochański"; facsimile ogł. E. Rabowicz: Stanisław Trembecki w świetle nowych źródeł. Wr. 1966 *IBL. Studia z Okresu Oświecenia* 3.

Autorstwo uzasadnia Rabowicz, podważając równocześnie przypisywanie utworu S. Trembeckiemu, od pierwodruku w *Pam. Warsz.* 1817 sierpień (pt. Do Jasia o fryzowaniu) począwszy, aż do wydania „Pism wszystkich" poety przez J. Kotta w 1953 (W-wa 1953, t. 1)

2. Do Juliana Ursyna Niemcewicza (wówczas bawiącego w Ameryce). Powst. w 1801 lub 1802. *Pam. Warsz.* 1818 październik s. 219-222.

Rkpsy: Bibl. Jagiel. sygn. 7042 II s. 301-303 (pt. Do Juliana Niemcewicza w Ameryce r. (ok.) 1802), sygn. 161/51 s. 227-230 (pt. Do Juliana Niemcewicza imieniem ziomków); Bibl. Nar. sygn. 3396 (ze Zbioru Morstinów nr 87; pt. Do Niemcewicza ubolewanie).

3. Na „Wybór Pisarzów Polskich". *Nowy Pam. Warsz.* t. 6 (1802) s. 259. Przedr. J. W. Gomulicki. *Nowe Książki* 1960 nr 3.
Rkps Ossol. sygn. 5599/I s. 73-74.

4. Obraz Pompejusza i Cezara. Wolne tłumaczenie z Lukana. *Nowy Pam. Warsz.* t. 1 (1803) s. 122-123.

Inne przypisywane mu wiersze w rkpsach: Bukiet (Gdyby nie burza ze wschodu...). Powst. 1794. Rkpsy: Bibl. Jagiel. 161/51 s. 183; Ossol. sygn. 4783/I k. 79-80 (pt. Do Aleks. z hr. Skórzewskich Gorzeńskiej... 1794, anonim.), sygn. 5599/I s. 84-85 (pt. Bukiet Molskiego (?); Bibl. Nar. sygn. 5396 (pt. Do Zofii księżny Czartoryskiej przez Zabłockiego (!)); Bibl. Kórn. sygn. 508 s. 94-95 (anonim.). — Na śmierć Józefa Szymanowskiego (Ta, co długo swą dzielnością wspiera...). Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 7042 II s. 360; Bibl. Nar. sygn. 5396. — Do pani Sobolewskiej (Gdy się wdziękami wiosny przyozdabiać miała...). Rkps Ossol. sygn. 5599/I s. 77-78. — Zagadka. Do panny Teresy Kickiej (Wszyscy są mną zachwyceni...). Rkps jw. s. 87-88. — Zob. też Bibl. Czart. sygn. Ew. 1275.

Listy

1. Do Stanisława Augusta z Kazania 13 stycznia 1796. Autograf Arch. Główne Akt Dawnych (Korespondencja Stanisława Augusta sygn. 2 k. 582-583). Ogł. E. Rabowicz w: Stanisław Trembecki w świetle nowych źródeł. Wr. 1965 *IBL. Studia z Okresu Oświecenia* 3.

OPRACOWANIA

W. Pękalski: Mowa przy obchodzie pamiątki zeszłych B.·. B.·. loży Świątynia Izis... (16 XII 1811). W-wa 1811. — *Pam. Warsz.* 1818 październik s. 219. — S. Małachowski-Łempicki: Wykaz polskich lóż wolnomularskich i ich członków w. l. 1738-1821. Kr. 1929. — J. W. Go-

http://rcin.org.pl

MULICKI: Kochański. *Nowe Książki* 1960 nr 3. — M. RYMSZYNA: Gabinet Stanisława Augusta. W-wa 1962 *Studia i Materiały z Dziejów Pol. w Okresie Oświecenia* 5. — E. RABOWICZ: Stanisław Trembecki w świetle nowych źródeł. Wr. 1965 *IBL. Studia z Okresu Oświecenia* 3. — E. RABOWICZ. *Pol. słownik biogr.* (w druku).

KOŁŁĄTAJ HUGO STUMBERG (1750—1812)

Inna forma nazwiska: KOLLONTAY.

Pseud. i krypt.: ANONIM; JEDEN OBYWATEL; H. K.; X. H. K. (?).

Pisarz polityczny, pedagog, historyk, poeta.

Ur. 1 kwietnia 1750 w Dederkałach Wielkich (pow. krzemieniecki); syn Antoniego, podstolego mścisławskiego, i Marianny z Mierzyńskich. Pochodził z rodziny egzulantów smoleńskich osiadłej od XVI w. na Wołyniu, używającej tytułu hrabiów Stumberg. Dzieciństwo spędził we wsi Niecisławice w Sandomierskiem, dokąd przenieśli się jego rodzice. Uczył się w szkole (kolonii akademickiej) w Pińczowie, od 1764 w Akademii Krakowskiej, uzyskując w 1768 doktorat filozofii. W 1770 studiował w Wiedniu prawo kanoniczne. Następnie przebywał we Włoszech (1770-1775), oddając się studiom teologii i prawa (w Neapolu i Rzymie), zakończonym uzyskaniem doktoratu obu tych nauk. W 1772 członek Instytutu Bonońskiego, nieco później — Zgromadzenia Nauk Wyzwolonych w Rzymie. W 1774 papież Klemens XIV mianował go kanonikiem katedralnym krakowskim (vacat po śmierci J. A. Załuskiego), kanonię tę objął po powrocie do kraju (1775) na interwencję Watykanu, wbrew sprzeciwom biskupa K. Sołtyka i kapituły. Uzyskał nadto probostwa w Mielcu i Krzyżanowicach.

Po odprawieniu prymicji w Dederkałach (10 stycznia 1776) wyjechał do Warszawy, zyskał życzliwość biskupa M. Poniatowskiego, za poparciem którego rozpoczął we wrześniu t. r. współpracę z Komisją Edukacji Narodowej, najpierw w Towarzystwie do Ksiąg Elementarnych, a następnie jako inicjator i wykonawca reformy szkół krakowskich. W 1777 (od 15 maja) delegat Komisji do reformy Szkół Nowodworskich; w 1778 powołany na wizytatora Akademii — przeprowadził jej gruntowną reorganizację. Po uroczystości wprowadzenia reformy (1 października 1780) mianowany Pierwszym Emerytem Szkoły Głównej Koronnej. W 1781 skutkiem intryg kapituły pozwano go przed sąd biskupi (sprawy: o „popielate pończochy", nadużycia w parafiach, zajazd w Bieńczycach i z ks. Krzanowskim), a Komisja Edukacji Narodowej zawiesiła go w urzędowaniu. W jesieni t. r., skazany kilkoma wyrokami, apelował do prymasa A. Ostrowskiego i 17 listopada wyjechał do Warszawy. Po uchyleniu wyroków przez prymasa i dochodzeniu I. Potockiego — Komisja Edukacji Narodowej 27 maja 1782 przywróciła mu urząd wizytatora, z przydaniem rady. W grudniu t. r. został rektorem Szkoły Głównej (do kwietnia 1786). Wiosną 1786 odznaczony orderem Św. Stanisława i powołany na referendarza wielkiego litewskiego przeniósł się do Warszawy.

Zbliżył się wówczas do przywódców przyszłego Stronnictwa Patriotycznego. W 1789 utworzył wraz z Jędrzejem Śniadeckim, F. Siarczyńskim i F. K. Dmochowskim Towarzystwo Krytyczne do walki z zacofaniem części profesury krakowskiej. W okresie Sejmu Czteroletniego zorganizował w swym domu na „Szolcu" (Czerniakowska 3007) ośrodek propagandy stronnictwa reform — słynną Kuźnicę Kołłątajowską. Współpracował w dziele reformy i był współautorem Ustawy Majowej. W końcu kwietnia 1791 odznaczony orderem Orła Białego. 3 maja odbierał od króla przysięgę na zachowanie konstytucji; 17 maja na interwencję Klubu Przyjaciół Konstytucji mianowany podkanclerzym koronnym; odtąd uczestniczył w obradach sejmu. 29 czerwca wybrano go przewodniczącym koronnej komisji mającej przygotować tzw. Kodeks Stanisława Augusta. 23 lipca 1792 na posiedzeniu Straży Praw miał wypowiedzieć się za akcesem

http://rcin.org.pl

króla do konfederacji targowickiej; sam taki akces podpisał (pozostawił go u L. Strassera), lecz już 25 lipca opuścił Warszawę, udając się przez Krakowskie i Śląsk (Cieplice) do Lipska, gdzie mieszkał do początku sierpnia 1793. Następnie przebywał na kuracji w Karlsbadzie i Cieplicach, po czym zamieszkał w Dreźnie. Targowica pozbawiła go urzędu podkanclerskiego, probostwa krzyżanowickiego i skonfiskowała dobra prywatne (5 wsi).

Był jednym z kierowników przygotowań do insurekcji. 17 kwietnia 1794 przybył do Krakowa (z paszportem na nazwisko opata Szanowskiego) i rozpoczął pracę we władzach powstańczych. 30 maja objął stanowisko radcy prezydującego w Wydziale Skarbu Rady Najwyższej Narodowej. Po Maciejowicach założył Zgromadzenie na Utrzymanie Rewolucji i Aktu Krakowskiego. 4 listopada opuścił Warszawę. W przejeździe przez Galicję, 6 grudnia, aresztowany koło Przemyśla (na podstawie denuncjacji) i osadzony jako więzień stanu w Ołomuńcu (19 grudnia 1794 — 10 lutego 1795), Josefsztadzie (14 lutego 1795 — 29 czerwca 1798) i znowu Ołomuńcu (od 3 lipca 1798, jako sekretny „więzień nr 4"). W tym czasie majątek jego uległ ponownej konfiskacie, odebrano mu również wszystkie probostwa, zachowując jedynie — na utrzymanie w więzieniu — kanonię krakowską. Mimo kilkakrotnych interwencji dyplomatycznych Francji i starań przyjaciół, uwolniony dopiero na interwencję cesarza Aleksandra I — reskryptem Franciszka II z 9 października 1802, z zakazem pobytu w krajach Austrii. Ołomuniec opuścił 7 grudnia — udając się przez Warszawę na Wołyń. Początkowo przebywał u przyjaciół w Berechu (28 stycznia — 6 czerwca 1803), Krzemieńcu i Stołpcu (od kwietnia 1804), a od czerwca 1806 na dzierżawie w Tetyłkowcach. Współpracował z T. Czackim przy organizacji szkolnictwa. Przez cały ten czas borykał się z wierzycielami, bezskutecznie zabiegał o odzyskanie majątku i pozostawał pod nadzorem policji. 11 stycznia 1807 wywieziony i internowany w Moskwie (od kwietnia 1807 do maja 1808). 2 marca uzyskał pozwolenie na powrót na Wołyń i wyjazd do Cieplic. W drodze do Cieplic przebywał parę dni w Warszawie (czerwiec) i Opatówku k. Kalisza u gen. J. Zajączka (lipiec). Po kuracji pozostał w Księstwie Warszawskim (u Zajączka). 5 marca 1809 powołany na członka warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. W 1809-1811 brał udział w reformie Szkoły Głównej Krakowskiej. W 1810 czynił w Dreźnie starania o odzyskanie majątku, uwieńczone częściowym powodzeniem (zwrot wsi Michałowice i kanonii krakowskiej z beneficjami), nadto 3 listopada 1810 nadano mu kustodię sandomierską z dyspensą. W czasie sejmu 1811 bawił w Warszawie. Zmarł 28 lutego 1812 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Kopie listów pisanych od Anonima do JWJ. Mci pana Zamoyskiego, ekskanclerza koronnego. Powst. 1776. Z rkpsu wyd. W. Konopczyński: Pierwsze pismo polityczne Kołłątaja. *Tyg. Powsz.* 1951 nr 17.
Rkps Bibl. Czart. sygn. 968.
Autorstwo niepewne.

2. Kazanie o gorliwości chrześcijańskiej, na dzień 8 maja pamiątką męczeństwa Ś. Stanisława biskupa krakowskiego, imieninami J. K. Mci i dorocznym obchodzeniem postanowienia orderu Kawalerów Św. Męczennika uroczysty. W kościele Ś. Krzyża... powiedziane. W-wa 1776.
Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 177.

3. O wprowadzeniu dobrych nauk do Akademii Krakowskiej i o założeniu seminarium nauczycielów szkół wojewódzkich. Powst. 1776. Ogł. (z red. późniejszej) Ł. Kurdybacha: Kuria rzymska wobec Komisji Edukacji Narodowej. Kr. 1949 s. 68-87. Fragm. przedr.: zob. Wyd. zbior. poz. 2, 3.
Rkps z 1776 Bibl. Jagiel. sygn. 5171/31.

4. Mowa... do Prześwietnej Komisji Edukacji Narodowej, imieniem młodzi polskiej miana. Wygłosz. 1776. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 177. Fragm. wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 3.

5. Mowa... od Przeświętnej Komisji Edukacji Narodowej do Krakowskiej Akademii delegata. Dnia 15 maja roku 1777. (Kr. 1777).
Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 177.

http://rcin.org.pl

6. Wyłożenie nauk dla Szkół Nowodworskich krakowskich, podług przepisu Przeświętnej Komisji nad Edukacją Narodową w tabeli (na szkoły wojewódzkie) ułożonego. Kr. (1777). Wyd. nast. (skróc.) zob. Wyd. zbior. poz. 3.

7. Mowa... delegowanego od Prześwietnej Komisji Edukacyjnej do Akademii Krakowskiej wizytatora. W dzień wprowadzenia do Szkół Władysławskich nowego instrukcji publicznej układu. Roku 1777, dnia 26 czerwca. (Kr. 1777). Wyd. nast. (skróc.) zob. Wyd. zbior. poz. 3.

8. Ratio studiorum pro facultate philosophica in Universitate Cracoviensi. (Kr.) 1778.

Przekł. pol. fragm.: zob. Wyd. zbior. poz. 3.

9. S. T. O. P. Doktor, kanonik katedralny krakowski, Kolegium Teologicznego towarzysz, w Akademii pierwszy emeryt, od prześwietnej Komisji nad Edukacją Narodową przełożonej do Szkoły Głównej Koronnej delegowany wizytator, tejże Szkoły, wszystkich i całego stanu akademickiego w Koronie rektor i sędzia ordynaryjny. Ordynacja sądów rektorskich Szkoły Głównej Koronnej. Powst. Kr. 5 lutego 1783. Wyd. b. m. (1783).

Przekł. łac.: Kr. 1783.

10. Do zgromadzeń szkół koronnych. List uwiadamiający, jakim obrządkiem ma być obchodzona uroczystość pamiątki stoletnej zwycięstwa pod Wiedniem, przez Jana III z Turków odniesionego. Powst. Kr. 1 paźdz. 1783. Wyd. b. m. (1783).

11. O poprawie szkoły kadetów i o wskrzeszeniu milicji wojewódzkich, napisany roku 1784. Z odpisu Metryki Litewskiej Dz. IX nr 26, Arch. Głównego Akt Dawnych wyd. B. Leśnodorski, H. Wereszycka, zob. poz. 12 t. 2 ş. 343-366.

12. Do Stanisława Małachowskiego, referendarza koronnego. O przyszłym sejmie Anonima listów kilka. Cz. 1: O podźwignieniu sił krajowych. Od dnia 1 do dnia 24 sierpnia. (W-wa) 1788; cz. 2: O poprawie Rzeczypospolitej. Od dnia 7 paźdz. do dnia 7 listop. (W-wa) 1788 (1789); cz. 3: O poprawie Rzeczypospolitej. Od dnia 11 listop. do dnia 19 grudnia roku 1788. W-wa (1789).

Wyd. nast.: oprac. i wyd. B. Leśnodorski, H. Wereszycka: Listy Anonima i Prawo polityczne narodu polskiego. T. 1-2. W-wa 1954 (razem z poz. 11, 14, 15, 16, 19). Fragm. przedr.: zob. Wyd. zbior. poz. 1; H. Mościcki: Konstytucja 3 maja 1791 r. W-wa 1924; B. Suchodolski: Idee społeczne doby stanisławowskiej. W-wa 1948; M. Piszczkowski w: Obrońcy chłopów w literaturze polskiej. Kr. 1948; B. Leśnodorski w: Kuźnica Kołłątajowska. Wr. (1949) *BN* I, 130; zob. Wyd. zbior. poz. 2, 3.

Autograf cz. 3 (zakończenie) oraz kopia całości w Bibl. PAN Kr. sygn. 176.

Przekł. niem. fragm.: Auszüge aus der unter dem Titel: Briefe eines Ungenannten an den Kron Referendair Małachowski über den künftigen Reichstag. Erster Theil: Von der Vergrösserung der Kräfte des Staats, 1788, vom 1-sten bis 24-sten August. Wyd. w: Tagebuch des unterm Bande der Konföderation im Jahr 1788 angefangenen und ins gegenwärtige 1789 Jahr fortgesetzten merkwürdigen polnischen Reichstages nebst verschiedenen bei dieser Gelegenheit herausgekommenen Schriften. T. 1, 3. W-wa i Lipsk 1789.

13. Do Prześwietnej Deputacji dla ułożenia projektu konstytucji rządu polskiego od sejmu wyznaczonej. Wyd. na początku dzieła: Prawo polityczne narodu polskiego, zob. poz. 14; odb. osob. (W-wa 1789). Wyd. nast. osob.: Do Prześwietnej Deputacji. O sprawach moralnych człowieka. Oprac. M. Janik. Brody (1912) *Arcydzieła Pol. i Obcych Pisarzy* 82; przedr. H. Mościcki, jw. poz. 12. Fragm. przedr.: B. Suchodolski, jw. poz. 12; zob. Wyd. zbior. poz. 2.

Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 186.

Przekł. niem. fragm.: An die Erlauchte Deputation zur Entwerfung der Staatsverfassung. Wyd. w: Tagebuch... jw. poz. 12 t. 5.

14. Prawo polityczne narodu polskiego, czyli układ rządu Rzeczypospolitej. Projekt w trzeciej części Listów do Stanisława Małachowskiego, marszałka sejmowego i Ko federacji Generalnej obiecany, a Prześwietnej Deputacji do układu przyszłego rządu wyznaczonej podany, służący do dzieła Listów rzeczonych za część 4. Ks. 1. Powst. 1789. W-wa 1790. (Tu na s. 1-60: Do Prześwietnej Deputacji, por. poz. 13). Wyd. nast.: oprac. B. Leśnodorski, H. Wereszycka, zob. poz. 12; fragm.: zob. Wyd. zbior. poz. 1, 2.

Odpis F. Kojsiewicza Bibl. PAN Kr. sygn. 183.

15. Memoriał miast. Red. 1 powst. 24 listopada 1789. (W-wa 1789). Wyd. nast.: z rkpsu Ossol. sygn. 1778/III wyd. B. Leśnodorski, H. Wereszycka, jw. poz. 12 s. 367-374; wg pierwodr. *Materiały do dziejów Sejmu Czteroletniego*. T. 2. Wr. 1959 s. 256-268. Red. 2 podpisana na „sali ratuszowej" 1 grudnia 1789. (W-wa 1789). Red. 3: Najjaśniejszy Królu, Panie Nasz Miłościwy, Najjaśniejsze Skonfederowane Rzeczypospolitej Stany. (W-wa 1789). (Podpisani: Jan Dekert, prezydent

http://rcin.org.pl

miasta Warszawy, i 120 delegatów miejskich). Przedr.: Prośby miast koronnych i W. Ks. Litewskiego przełożone stanom sejmującym dnia 18 grudnia 1789. *Pam. Hist.-Polit.-Ekonomiczny* 1789 t. 4 s. 1171-1205; *Zbiór mów i pism niektórych w czasie sejmu stanów skonfederowanych r. 1790.* T. 9. Wil. 1790 s. 233-261; *Materiały do dziejów Sejmu Czteroletniego*, jw. s. 339-357 (w przypisach warianty red. 2).

16. Informacja względem interesu miast. Powst. na przełomie 1789/90. Z odpisu Bibl. PAN Kr. sygn. 183 wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 2. Przedr.: B. Leśnodorski, H. Wereszycka, jw. poz. 12 s. 375-378; *Materiały do dziejów Sejmu Czteroletniego.* T. 2. Wr. 1959 s. 361-363.

17. Tron dla próżnej powagi, szlachta dla poddaństwa. (Powieść). Powst. ok. 1789-1790. Autograf Bibl. PAN Kr. sygn. 231.

18. Korespondencja jednego obywatela z podkomorzym pewnego województwa z okoliczności przyszłego rządu. (List pierwszy, dnia 16 grudnia 1789 roku). (W-wa 1790); toż: ...z okoliczności przyszłego rządu i Uwagi nad nią z odpowiedzią jednego nieparcjalnego arbitra. (W-wa 1790).

Wg notatki współczesnej jest to korespondencja Kołłątaja z podkomorzym lubelskim, Tomaszem Dłuskim.

Przekł. niem. fragm.: Korrespondenz eines gewissen von Adel mit einen Landkämmer aus Veranlassung der gegenwärtigen Zeitumstände. Wyd. w: Tagebuch..., jw. poz. 12 t. 6.

19. Prospekt, według którego ma być napisane i ułożone prawo polityczne narodu polskiego, czyli ustawa rządowa. Powst. 1790. Z rkpsu Ossol. sygn. 1778/III wyd. B. Leśnodorski, H. Wereszycka, jw. poz. 12.

20. Uwagi nad pismem, które wyszło w Warszawie, z drukarni Dufourowskiej, pod tytułem: Seweryna Rzewuskiego, hetmana polnego koronnego, O sukcesji tronu w Polszcze rzecz krótka. W-wa 1790. Fragm. przedr. B. Leśnodorski w: Kuźnica Kołłątajowska, jw. poz. 12.

Przekł. franc.: M. Anglois: Observations de Mr. de Kołłątaj, référendaire du Grand-Duché de Lithuanie, sur un ouvrage de M. Séverin Rzewuski, général de Camp de la Couronne, lequel a pour titre: Essai sur le droit de succession au trône de Pologne. W-wa 1791.

Przekł. niem. fragm.: Auszug aus Hugo Kołłątais, Refer. des Gross-Herzogthums Lithauen, Gedanken über die unter dem Titel Severin Rzewuski, Kron Unterfeldherrn, über die Erbthronfolge in Polen erschienene Schrift Wyd. w: Tagebuch..., jw. poz. 12 t. 4.

21. Ostatnia przestroga dla Polski. W-wa 1790. Fragm. przedr. B. Leśnodorski w: Kuźnica Kołłątajowska, jw. poz. 12.

Przekł. niem.: J. J. Kausch: Letzte Warnung für Polen. W: Nachrichten über Polen. T. 2. Graz 1793. — Inny przekł.: Letzte Warnung für Polen. Aus dem Polnischen übersetzt und mit Erläuterungen versehen. (Bazyleja 1794).

22. Co się też to dzieje z nieszczęśliwą ojczyzną naszą? Wiadomość poświęcona prawdzie i przyszłości. Chełmno 1790; (W-wa 1790); W-wa 1790 (wyd. tyt.); (Wil. 1790).

23. Krótka rada względem napisania dobrej konstytucji rządu. Roku 1790. (W-wa 1790).

24. Mowy... na sejmie teraźniejszym roku 1791. W-wa (1791). (Zawiera 4 mowy, miane: 20 maja, 3, 21, 28 czerwca 1791). Inne wyd. zob. poz. 26.

Mowy z 20 maja i 3 czerwca również wyd. osob. Fragm. przedr.: mowy z 20 maja, zob. Wyd. zbior. poz. 2; z 3 czerwca, B. Leśnodorski w: Kuźnica Kołłątajowska, jw. poz. 12.

25. Mowa... na sesji sejmowej dnia 10 listopada r. 1791 w materii starostw miana. (W-wa 1791). Fragm. przedr. zob. Wyd. zbior. poz. 2.

Przekł. franc.: Discours sur la nécessité de mettre en vente les domaines royaux et de les commuer en biens... W-wa 1792; wyd. tyt. (?): Discours sur le nouvel ordre à établir dans la régie des domaines royaux, prononcé dans l'Assemblée des États, le 10 Novembre 1791. W-wa 1792 (tu również: Second Discours prononcé à la séance dans laquelle on statua définitivement sur les Starosties. (W-wa 1792)).

26. Mowy... miane na sejmie teraźniejszym roku 1791. W-wa 1791. (Zawiera 6 mów mianych 3, 21 i 28 czerwca, 30 września i 11 października).

Mowę z 28 czerwca 1791 przedr.: S. Borowski w: Kodeks Stanisława Augusta. W-wa 1938; B. Leśnodorski w: Kuźnica Kołłątajowska, jw. poz. 12. Fragm. mowy z 30 września i 11 października przedr. zob. Wyd. zbior. poz. 2.

27. Odpowiedź od tronu... delegowanym od Komisji cywilno-wojskowej ziemi dobrzyńskiej na audiencji d. 13 września 1791 r. Odpowiedź tegoż druga plenipotentom miast d. 15 września. Odpowiedź trzecia delegowanym z Komisji d. 26 września. Mowa piąta na sesji sejmowej dnia 30 września. Odpowiedź tegoż sędziom asesorskim d. 11 października. (W-wa 1791).

28. List... do J. OO. J. WW. Panów senatorów, urzędników i obywatelów prześwietnego województwa wołyńskiego na

http://rcin.org.pl

sejmiki powiatu łuckiego zgromadzonych pisany. (Dat. w Warszawie, dnia 7 lutego 1792). (Łuck 1792).

29. O ustanowieniu i upadku Konstytucji polskiej 3 Maja 1791. Cz. 1-2. Metz (właściwie Lipsk lub Kr.) 1793. Wyd. nast.: Lw. 1793 (W-wa 1794); W-wa 1830; Paryż 1868 *Bibl. Lud.* 21-26; Lw. b. r. *Bibl. Mrówki* 146-151. Fragm.: zob. Wyd. zbior. poz. 1, 2.

Współautor dzieła: I. Potocki; wyd. F. K. Dmochowski, któremu przypisywano również współautorstwo.

Przekł. niem.: S. B. Linde: Vom Entstehen und Untergange der polnischen Konstitution vom 3-ten Mai 1791. T. 1-2. (Lipsk) 1793.

30. Memoriał o przygotowaniach do powstania 1794, napisany dla T. Wawrzeckiego. Wyd. W. Tokarz: Ostatnie lata H. Kołłątaja. T. 2. Kr. 1905. Przedr. zob. Wyd. zbior. poz. 1.

31. Smutki. Ks. 1-4. Powst. 1795-1796. Z rkpsu Bibl. PAN Kr. sygn. 232 wyd. I. Chrzanowski. *Pam. księga... J. Tretiaka.* Kr. 1913 s. 1-26.

32. Nad snami, czyli marzeniami nocnymi moje uwagi w Józefsztacie d. 8 i 9 sierpnia 1796. Autograf i 2 kopie Bibl. PAN Kr. sygn. 229; kopia: Uwagi nad snami, czyli marzeniami nocnymi w Józefsztadzie. Ossol. sygn. 9859/II.

33. Prace poetyczne, wybrane przez niego samego z rękopism, którymi się bawił podczas swej niewoli w Józefsztacie i później. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 232, Bibl. Jagiel. sygn. 3690. (Tu m.in.: poz. 31; Jobiada, czyli poema o cierpliwości (3 pieśni). Fragm. wyd. *Nowa Reforma* 1912 nr 95; Daremne projekta (poemat); hymny).

Wiersze znajdują się również w rkpsie Ossol. sygn. 4332/I. Niektóre wiersze ogł. w czasopismach: *Krakus* (1822 nr 27), *Kur. Warsz.* (1902 nr 59), *Nowa Reforma* (1911 nr 587, 1921), *Pam. Warsz.* (t. 9 (1818) s. 236 n.), *Spr. z Posiedzeń Tow. Nauk. Warsz. Wydz. II* (1909 z. 4), *Tyg. Ilustr.* (1908 nr 33-34, toż osob. A. Kraushar: Wierszyk karlsbadzki Kołłątaja. W-wa 1908 *Miscellanea Hist.* 30).

34. O początku ludów słowiańskich. Powst. 1801. Autograf Bibl. PAN Kr. sygn. 217.

35. Opisanie miasta Moskwy. Powst. 1807-1808. Z rkpsu Bibl. PAN Kr. sygn. 208 wyd. S. Białas. *Kwart. Instytutu Pol.-Radzieckiego* 1954 s. 157-192.

36. Uwagi nad teraźniejszym położeniem tej części ziemi polskiej, którą od pokoju tylżyckiego zaczęto zwać Księstwem Warszawskim. Lipsk (W-wa) 1808 (9 marca 1809), wyd. anonim. Wyd. nast.: (W-wa) 1808 (!); Lipsk (W-wa) 1810. Fragm. przedr. zob. Wyd. zbior. poz. 1, 2.

Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 212 (brulion); Ossol. sygn. 1950/I.

Korektura datacji wg T. Mikulskiego.

Praca znana również pod nazwą położonego na niej słynnego motta: „Nil desperandum".

37. Plan historii Piastowskiej. Powst. 1809. Wyd. A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 3. W-wa 1902.

38. Porządek fizyczno-moralny, czyli nauka o należytościach i powinnościach człowieka, wydobytych z praw wiecznych, nieodmiennych i koniecznych przyrodzenia. T. 1. Kr. 1810. (Więcej tomów nie wyszło). Wyd. nast.: wyd. Z. Daszyńska-Golińska. W-wa 1912 *Bibl. Dzieł Społ.-Ekonomicznych* S. I t. 9; wyd. K. Opałek (z partiami przedtem nie druk.). W-wa 1955 *Bibl. Klasyków Filoz.* Fragm. przedr.: M. Janik, zob. poz. 13; zob. Wyd. zbior. poz. 1; B. Suchodolski, jw. poz. 12; zob. Wyd. zbior. poz. 2, poz. 3.

Autograf Bibl. PAN Kr. sygn. 223: Pomysły do dzieła „Porządek fizyczno-moralny..."

39. Pamiętnik o stanie duchowieństwa katolickiego polskiego i innych wyznań w połowie XVIII wieku. Z rkpsu wyd. J. K. Żupański. Poz. 1840. Wyd. nast.: z rkpsu wyd. E. Raczyński, zob. poz. 40; fragm. przedr. *Orędownik Nauk.* 1841 nr 3-4; wyd. J. Hulewicz: Pamiętnik o stanie Kościoła polskiego katolickiego, zob. poz. 40.

Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 226 (razem z poz. 40).

40. Stan oświecenia w Polszcze w ostatnich latach panowania Augusta III (1750-1764). Powst. prawdopodobnie 1803-1810 (wg J. Hulewicza). Z rkpsu wyd. E. Raczyński. T. 1-2. Poz. 1841 *Obraz Polaków i Polski* 11-12 (razem z poz. 39). Wyd. nast.: Poz. 1881; wyd. H. Mościcki. W-wa 1905; wyd. J. Hulewicz. Wr. (1953) *BN* I, 144 (razem z poz. 39); fragm. zob. Wyd. zbior. poz. 1, 3.

Autograf i kopia Bibl. PAN Kr. sygn. 226 (tu również poz. 39).

41. Rozbiór krytyczny zasad historii o początkach rodu ludzkiego. Z rkpsu wyd. F. Kojsiewicz. T. 1-3. Kr. 1842. Fragm. przedr. zob. Wyd. zbior. poz. 3.

Rkpsy Bibl. PAN Kr. sygn. 225 (autograf) i 222/1 (kopia).

42. Obraz historii filozofii na Wschodzie od wczesnych początków, a w szczególności o układach kosmogonicznych i do-

http://rcin.org.pl

gmatach teologicznych, na których zasadzało się prawodawstwo ludów. Autograf Bibl. PAN Kr. sygn. 222/2.

43. O konstytucji w ogólności i w szczególności, czyli nauka prawa politycznego ogólnego i szczególnego przystosowana do konstytucji Księstwa Warszawskiego. Praca nie ukończ. Autograf i odpis F. Kojsiewicza Bibl. PAN Kr. sygn. 179. Fragm. wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 3.

44. Ułomki memoriałów w sprawie edukacji narodowej w dobie Księstwa Warszawskiego. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 212, 228. Fragm. z tego ostatniego: Jaki zamiar rząd mieć może w ustanowieniu systematycznego dozoru nad edukacją krajową, wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 3.

Kilka pism politycznych domniemanego autorstwa Kołłątaja ogł. *Materiały do dziejów Sejmu Czteroletniego*. T. 2. Wr. 1959; t. 3. Wr. 1960, t. 4. Wr. 1961.

Szereg innych prac w rękopisach, m.in.: Arch. Główne Akt Dawnych, Bibl. PAN Kr., Bibl. Jagiel., Ossol.

H. Kołłątajowi mylnie przypisywano autorstwo wielu broszur z okresu Sejmu Czteroletniego, m.in.: O bezkrólewiach w Polszcze. W-wa 1790 (zob. JEZIERSKI F. S., Twórczość poz. 7); Przedłożenie do Stanów za ludem wiejskim. B. m. r.; O rokoszu pod Targowicą rzecz krótka. B. m. (1792) (zob. DMOCHOWSKI F. K., Twórczość poz. 16).

Przekłady

1. J. B. Cléry: Śmierć Ludwika XVI, króla francuskiego, z opisaniem ostatnich dni życia jego w więzieniu Temple... (Red. hrabina Schomberg). B. m. 1803. Wyd. nast. Gniezno 1871.

Tłumacz ukryty pod krypt. X. H. K. Autorstwo przekładu sporne: G. Korbut i S. Krzemińsk kwestionują autorstwo Kołłątaja.

2. J. Zajączek: Pamiętnik albo historia rewolucji, czyli powstanie r. 1794, przekładu Hugona Kołłątaja: Histoire de la révolution de Pologne en 1794 par un témoin oculaire. Poz. 1862 *Pamiętniki z XVIII W.* 2.

Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 190, 997; Bibl. Jagiel. sygn. 215; Bibl. Kórn. sygn. 2663.

Autorstwo przekładu niepewne.

Wydania zbiorowe

1. Wybór pism. Oprac. S. Rymar. Kr. 1912.

2. Wybór pism politycznych. Oprac. B. Leśnodorski. Wr. (1952) *BN* I, 140.

3. Wybór pism naukowych. Oprac. K. Opałek. W-wa 1953.

Listy i materiały

1. Do J. Wybickiego 2 listy — z 21 sierpnia 1772 i z 22 sierpnia 1791. Wyd. A. M. Skałkowski: Wybiciana. *Zapiski Tow. Nauk. w Tor.* t. 7 (1926/28) nr 9 s. 253-254, nr 10 s. 278-279. Przedr. listu drugiego oraz list z 28 października 1809 wyd. tenże: Archiwum Wybickiego. T. 1. Gdańsk 1948 s. 150-151, t. 2. Gdańsk 1950 s. 451.

2. Raport z wizytacji Akademii Krakowskiej odbytej w 1777; do M. Poniatowskiego 2 listy — dat. 17 maja 1777 i 29 lipca 1777. Wyd. J. Leniek. *Arch. do Dziejów Literatury i Oświaty w Pol.* t. 13 (1909) s. 185-255 i odb. Przedr. fragm. Raportu zob. Wyd. zbior. poz. 3.

Niepublikowana część raportu H. Kołłątaja do Komisji Edukacji Narodowej z wizytacji Akademii Krakowskiej, odbytej w 1777 r. Wyd. M. R. Lang. *Przegl. Hum.* 1958 nr 4 s. 95-100.

3. Listy z 1777-1787. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 194.

4. Listy z 1780-1792. Rkps jw. sygn. 195.

5. Do M. Poniatowskiego z 22 kwietnia 1782. Wyd. M. Janik. *Pam. Lit.* R. 11 (1912).

6. Do Jana Śniadeckiego 13 listów z 1782-1805. Fragm. wyd. M. Baliński: Pamiętniki o Janie Śniadeckim. T. 1-2. Wil. 1864-1865.

7. Do F. Szopowicza 4 listy z 1783. Ogł. H. Orsza-Radlińska: Ks. H. Kołłątaj jako pedagog. Ks. Kołłątaja nieznane listy o wychowaniu. Lw. 1912 *Przyczynki do Dziejów Wychowania i Oświaty w Pol.* Dod. 3. do *Muzeum* 1912 i odb.

Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 193.

8. Do I. Potockiego, w zbiorach z 1783-1792, 1786-1788. Rkps Arch. Główne Akt Dawnych (Arch Wilan. sygn. 279/a-b).

9. List z 1784. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 1170.

10. Do Stanisława Augusta z 1785. Ogł. K. W. Wójcicki: Archiwum domowe. W-wa 1856.

11. Do F. Oraczewskiego z 31 maja 1786. Rkps Arch. Główne Akt Dawnych (Metryka Litewska dz. IX t. 95).

12. Listy z 1790-1810 oraz list od A. Horodyskiego. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 204.

13. Do magistratu Krakowa. Autografy Bibl. PAN Kr. sygn. 413. 5 listów dat. 27 lipca 1791 — 7 stycznia 1792. *Materia-*

http://rcin.org.pl

ły do dziejów Sejmu Czteroletniego. T. 4-5. Wr. 1961-1964.

14. Do Stanisława Augusta z 26 sierpnia 1791. *Materiały...*, jw. T. 5. Wr. 1964. Rkps Arch. Głównego Akt Dawnych (Metryka Litewska dz. VII t. 169).

15. Korespondencja z 1791-1806. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 203.

16. Do biskupa K. K. Cieciszowskiego 2 listy z 1792. Rkps jw. sygn. 199.

17. Do L. Hulewicza z 21 stycznia 1792. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 2. Rkps Muz. Nar. Kr. sygn. 82595.

18. Listy... pisane z emigracji w r. 1792, 1793 i 1794. Zebrał L. Siemieński. T. 1-2. Poz. 1872 *Pamiętniki z XVIII W.* 12.

Tu m.in. listy do F. Barssa, Reptowskiego, L. Strassera, S. Małachowskiego.

19. Listy z Saksonii, 1 sierpnia 1792 — 17 stycznia 1794. Odpisy F. Kojsiewicza. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 202. Fragm. listu do B. Hulewicza z 18 października 1792 wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 2.

20. Odpisy listów z 1792-1794. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 200. Fragm. listu do Reptowskiego z 12 listopada 1792 wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 2.

21. Do I. Potockiego z Lipska. Rkps Arch. Głównego Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 280).

22. Do Jakuba Jasińskiego z 1794. Rkpsy Bibl. Nar. (BOZ, Teki Trębickiego: Teka „Jasiński — Kościuszko"). Fragm. listu z 12 maja 1794 cyt. W. Tokarz: Insurekcja warszawska. Lw. 1934; wyd. 2. W-wa 1950 s. 76.

23. Do F. Barssa z 21 września i 17 października 1794; do Ch. M. Talleyranda z 1 lutego 1798. Wyd. W. M. Kozłowski. *Kwart. Hist.* 1898 s. 837-842.

24. Do arcyksięcia Karola z 28 lutego 1798; do NN. b. d.; podanie do cesarza Aleksandra I z 14 kwietnia 1802; listy do różnych osób; dokumenty z 1801-1804. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 201.

25. Do J. Przybylskiego. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 148 (zbiór z 1776-1800).

26. Listy z Wołynia w przedmiocie windykacji majątku, od 1802-1806 pisane. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 205.

27. Listy w przedmiotach naukowych. Korespondencja listowna z T. Czackim, wizytatorem nadzwyczajnym szkół w guberniach wołyńskiej, podolskiej i kijowskiej..., przedsięwzięta w celu urządzenia instytutów naukowych i pomnożenia oświecenia publicznego w trzech rzeczonych guberniach. Z rękopismu wyd. F. Kojsiewicz. T. 1-4. Kr. 1844-1845.

Z a w i e r a: również listy do innych adresatów, m.in. Jana i Jędrzeja Śniadeckich, F. K. Dmochowskiego, J. Maja (z 15 lipca 1802 przedr. zob. Wyd. zbior. poz. 2; przedr. M. H. Serejski w: Historycy o historii. W-wa 1963), Mirowskiego (z 12 sierpnia 1805 przedr.: B. Suchodolski: Idee społeczne doby stanisławowskiej. W-wa 1948; zob. Wyd. zbior. poz. 3), Kudlickiego, A. Jurkowskiego, A. Osińskiego (z 8 maja 1806), E. Słowackiego; ponadto akta i projekty dotyczące organizacji szkolnictwa z 1803-1806.

28. Korespondencja z 1802-1807 (25 listów). Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 206.

Tu m.in.: odpisy listów do S. B. Lindego z 12 lutego 1803 i od tegoż z 13 kwietnia 1803. Autografy Muz. Nar. Kr.; rkpsy Wojew. Arch. Państw. Kr. (Arch. Krzeszowickie nr 234).

29. Korespondencja i dokumenty w sprawie medali S. K. Potockiego z 1803-1804. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 207.

30. Do E. Kołłątaja z 1804. Rkps Ossol. sygn. 6520/III.

31. Do S. B. Lindego z 1806. Wyd. T. Wierzbowski w: Materiały do dziejów piśmiennictwa polskiego. T. 2. W-wa 1904.

32. Listy pisane w czasie uwięzienia w 1807. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 208. Do J. Maja z 12 stycznia 1807. Ogł. S. Krzemiński. *Sto lat myśli pol.* T. 1. (1906) s. 125-133.

33. Do Jana Śniadeckiego z 4 stycznia 1810, od tegoż z 7 i 19 listopada 1809. Wyd. w: J. Śniadecki: Żywot literacki H. Kołłątaja. Wil. 1814 i wyd. nast.

34. Do R. Kołłątaja z 19 lipca 1810 i do M. Wężyka z 28 lipca t. r. Rkps był w zbiorach S. Lariasza-Niedzielskiego w Śledziejowicach (pow. wielicki).

35. Do P. Kicińskiego b. d. Rkps Bibl. Nar. sygn. 2674 k. 128-129.

36. Do L. Osińskiego b. d. Rkps (brulion) Bibl. PAN Kr. sygn. 1054.

37. Do J. Potockiego b. d.; do Jana Śniadeckiego; do S. B. Lindego 3 listy; do Sokolnickiego i od A. Horodyskiego. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 224.

38. Do S. K. Potockiego. Rkps Arch. Głównego Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 265).

39. Do Jana Śniadeckiego b. d. Ogł. F. Grzymała. *Sybilla Nadwiślańska* 1821 t. 1 s. 227-239.

http://rcin.org.pl

40. Do Jana Śniadeckiego, fragmenta. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 3108.

41. Dwa listy. *Prawda* 1886; listy. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 955.

42. Od J. Bogucickiego 3 listy z 1780, 1781 i b. d. (1784?) oraz do Bogucickiego b. d. (1785?); od W. R. Karczewskiego i in. Rkpsy Arch. Główne Akt Dawnych (Metryka Litewska dz. IX t. 76, 96, 78, 119).

43. Od A. Popławskiego 17 listów z 1780-1782. Z rkpsów Arch. Głównego Akt Dawnych wyd. S. Tync w: A. Popławski: Pisma pedagogiczne. Wr. 1957 *Bibl. Klasyków Pedagogiki.*

44. Od Jana Śniadeckiego 143 listy z 1781-1806. Wyd. w: Korespondencja Jana Śniadeckiego. Listy z Krakowa. T. 1. Wyd. L. Kamykowski. Kr. 1932; t. 2. Wyd. M. Chamcówna, S. Tync. Wr. 1954.

45. Od P. Małachowskiego z 1784. Rkps Ossol. sygn. 11862/II.

46. Od różnych osób z 1790-1791, m.in. od B. Hulewicza, Zubowskiego. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 196. List od magistratu Włodzimierza z 26 lipca 1791. *Materiały do dziejów Sejmu Czteroletniego.* T. 4. Wr. 1961; 9 listów dat. 2 sierpnia — 5 października 1791 od magistratu Łucka, J. Wesołowskiego, J. Lenarta, K. Medeckiego. P. Czerskiego, J. Witwickiego, J. Ilińskiego. *Materiały...* jw. T. 5. Wr. 1964.

47. Od J. Wybickiego z 30 maja 1791. Ogł. R. Kaleta: (Wstęp do) J. Wybicki: Utwory dramatyczne. (W-wa 1963) *Teatr Pol. Oświecenia.*

48. Od magistratu Krakowa 3 listy dat. 16 października 1791 — 16 kwietnia 1792. *Materiały...* jw. poz. 46. T. 5. Wr. 1964. Rkps Wojew. Arch. Państw. Kr. (Arch. M. Kr. sygn. 1323, 1324).

49. Od różnych osób z 1791-1793, m.in. od Stanisława Augusta. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 198.

50. Od różnych osób z 1792, m.in. od F. Barssa, B. Hulewicza. Rkps jw. sygn. 197. 12 listów dat. 7 stycznia — 23 maja 1792, od J. Witwickiego, J. Stokowskiego, W. Jedlickiego, magistratu Żytomierza, magistratu Kalisza, magistratu Łucka, W. Brzozowskiego, W. Łęskiego, deputatów piotrkowskich. *Materiały...* jw. poz. 46. T. 5. Wr. 1964.

51. Od J. Wytackiego z 21 kwietnia 1792. *Materiały...* jw. poz. 46. T. 5. Wr. 1964. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 218.

52. Od różnych osób z 1805-1811, m.in. od H. Dąbrowskiego, T. Matuszewicza. Rkps jw. sygn. 209.

53. Papiery osobiste, m.in: kopia metryki; świadectwo prymicji z 10 stycznia 1776; notaty genealogiczne; sumariusz papierów majątkowych z 1788-1795; „Myśli do ułożenia zbioru pism moich". Rkps jw. sygn. 235.

54. Pisma i papiery z czasów wizyty i reformy Akademii Krakowskiej, 1777-1788. Rkps jw. sygn. 227; Bibl. Jagiel. sygn. 4011.

55. Dziennik... (17 XI 1802 — 22 III 1803). Przeł. z franc. i wyd. I. Polkowski. *Przew. Nauk. i Lit.* 1882 s. 464-480, 566-576.

56. Oświadczenie wyraźne i rozmyślne ostatniej woli mojej. Testament sporządzony w Stołpcu 20 sierpnia 1804, publikowany urzędowo w Warszawie 27 marca 1812. Oryginał oraz protokoły publikacji w Arch. Państw. M. St. Warszawy i Województwa Warsz., wyd. J. Stoch. *Teki Archiwalne* t. 9 (1963).

Poprzednio fragm. z różnych kopii (m.in. Ossol. sygn. 2181/I, Bibl. PAN Kr. sygn. 214) ogł.: F. Grzymała. *Astrea* 1821 t. 1; H. Schmitt: Pogląd na żywot i pisma H. Kołłątaja. *Dzien. Lit.* 1859 i odb. (Lw. 1860); *Korespondent Płocki* 1882 nr 55-56; E. Kipa: Ks. H. Kołłątaj. Lw. 1912; M. Janik: H. Kołłątaj. Monografia. Lw. 1913.

Tekst wydany redakcją testamentu z 1800; kopia dwóch redakcji: z 20 sierpnia 1800 i 20 sierpnia 1804 w rkpsie Ossol. sygn. 2181/I. Rkps testamentu również w Bibl. PAN Kr. sygn. 214.

57. Dokumenty odnoszące się do starań o przywrócenie majątku i in. z 1804-1811. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 213.

58. Materiały biograficzne: notaty, odpisy, dokumenty. Rkps jw. sygn. 216.

59. Różne dokumenty. Rkps jw. sygn. 214, 233, 234.

Wiadomości o rękopisach podają: Spis rękopisów H. Kołłątaja. Rkps Ossol. sygn. 2179/III; Bibl. Jagiel. sygn. 1816; M. Baliński: Pamiętniki o Janie Śniadeckim. T. 2. Wil. 1865; A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 6. W-wa 1905; A. Kraushar: Zatracona puścizna po ks. H. Kołłątaju. *Kur. Warsz.* 1902 nr 59; W. Tokarz: Ostatnie lata H. Kołłątaja. T. 1-2. Kr. 1905; S. Krzemiński. *Sto lat myśli pol.* T. 1 (1906); M. Janik, zob. Twórczość poz. 13; M. Janik: H. Kołłątaj. Monografia. Lw. 1913; A. Kraushar: Zawieruszony spadek rękopiśmienny po H. Kołłątaju. *Księga pamiątkowa ku czci O. Balzera.* Lw. 1925.

http://rcin.org.pl

OPRACOWANIA

M o n o g r a f i e: Jan Śniadecki: Żywot literacki H. Kołłątaja. Wil. 1814; wyd. H. Barycz. Wr. (1951) *BN* I, 136. [Rec.: S. Dür. *Myśl Filoz.* 1953 nr 3; J. A. Szczepański. *Trybuna Ludu* 1953 nr 76 s. 4]. — W. Tokarz: Ostatnie lata H. Kołłątaja. T. 1-2. Kr. 1905. — M. Janik: H. Kołłątaj. Monografia. Lw. 1913. [Rec.: B. Limanowski. *Krytyka* 1913 wrzesień s. 72-77].

Tajna korespondencja z Warszawy 1792-1794 do Ignacego Potockiego. Oprac. M. Rymszyna, A. Zahorski. W-wa 1961 *Studia i Materiały z Dziejów Pol. w Okresie Oświecenia* 4. — A. Linowski: List do przyjaciela, odkrywający wszystkie czynności Kołłątaja w ciągu insurekcji. Pisany r. 1795. (Kr. 1795). Wyd. 3. Wr. 1846. — J. Zajączek: Pamiętnik albo historia rewolucji, czyli powstanie r. 1794. (Powst. ok. 1800). Poz. 1862 *Pamiętniki z XVIII W.* 2. — Anonim Podolanin: Pamiętnik anegdotyczny z czasów Stanisława Augusta. Wyd. J. I. Kraszewski. Poz. 1867. — (Nekrologi): A. Horodyski. *Allgemeine Literaturzeitung* 1812 lipiec; *Kur. Litewski* 1812 nr 20. — I. Badeni: Nekrolog dla H. Kołłątaja czytany na posiedzeniu publicznym Towarzystwa Naukowego Krakowskiego w dniu 15 lipca 1817. *Roczn. Tow. Nauk. Kr.* R. 3 (1818) t. 4 i odb. (Kr. 1819). — Dwa epigrammata H. Kołłątaja. *Pam. Warsz.* t. 9 (1818) s. 236 n. — F. Grzymała: Wzmianka o życiu politycznym H. Kołłątaja i jego listy oryginalne. *Sybilla Nadwiślańska* 1821. — M. Grabowski. *Tyg. Petersb.* 1844 nr 30. —

L. Łętowski: Katalog biskupów, prałatów i kanoników krakowskich. T. 3. Kr. 1852. — H. Schmitt: Pogląd na żywot i pisma H. Kołłątaja. *Dzien. Lit.* 1859 nr 73-104 i odb. (Lw. 1860). — W. Grochowski: H. Kołłątaj. *Tyg. Ilustr.* 1861 t. 2 nr 101, 103. — M. Baliński: Pamiętniki o Janie Śniadeckim. T. 1-2. Wil. 1864-1865. — K. Mecherzyński: O reformie Akademii Krakowskiej zaprowadzonej w r. 1780 przez Kołłątaja. Kr. 1864. — K. W. Wójcicki. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 15 (1864). — L. Zienkowicz: Wieczory Lacha z Lachów, czyli opowiadania przy kominku starego literata polskiego. Lipsk 1864 *Bibl. Pisarzy Pol.* 27. — K. B. Hoffman: Historia reform politycznych w dawnej Polsce. Lipsk 1867. — B. Zaleski: Mikołaja Wolskiego „Obrona Stanisława Augusta". *Roczn. Tow. Hist.-Lit. w Paryżu. Rok 1867.* Paryż 1868. — L. Wegner: H. Kołłątaj na posiedzeniu rady królewskiej z dnia 23 lipca 1792 r. *Roczn. Tow. Przyj. Nauk Poz.* t. 5 (1869) i odb. —

F. Dobrowolski: Odczyt w Dreźnie o życiu i pismach H. Kołłątaja. *Dzien. Poz.* 1871 nr 11-38. — R. Pilat: O literaturze politycznej Sejmu Czteroletniego (1788-1792). *Przegl. Pol.* 1871 listopad, 1872 styczeń-luty i odb. (Kr. 1872). — L. Siemieński: (Oprac. wyd.) Listy... pisane z emigracji w r. 1792, 1793 i 1794. Poz. 1872. — J. I. Kraszewski: Polska w czasie trzech rozbiorów. T. 1-3. Poz. 1873-1875. — H. Schmitt: Ks. H. Kołłątaj i jego prześladowcy. Lw. 1873. — M. Chyliński: H. Kołłątaj wobec Targowicy. Ustęp z politycznych dziejów Polski od r. 1792-1794. *Spr. Wydz. Czytelni Akademickiej Lw. za r. 1874* i odb. (Lw. 1875). — F. Krupiński: Nasza historiozofia. *Ateneum* 1876 t. 3 z. 9. — N. *Enc. kościelna* Nowodworskiego. T. 10 (1877). — H. Merczyng: Kołłątaja i Czackiego projekt urządzenia Gimnazjum Wołyńskiego i wszystkich innych szkół w guberni wołyńskiej. *Roczn. zbior. prac nauk. na r. 1880* i odb. (W-wa 1881). —

W. Kalinka: Ks. H. Kołłątaj. W: Sejm Czteroletni. T. 2. Lw. 1881 s. 370 n.; przedr. *Przegl. Pol.* 1885 z. 229. — J. Boguski: Ks. H. Kołłątaj jako przyrodnik. *Prawda* 1882 nr 42-44. — T. Korzon: Wewnętrzne dzieje Polski za Stanisława Augusta. T. 1-4. Kr. 1882-1885 i wyd. nast. — W. Smoleński: Kuźnica Kołłątajowska. *Ateneum* 1884 t. 1-3; wyd. osob. Kr. 1885; przedr. w: Pisma historyczne. T. 2. Kr. 1901; wyd. Ż. Kormanowa. W-wa 1949. [Rec.: BD. *Kuźnica* 1949 nr 20; Z. Cybulska. *Nowe Drogi* 1949 z. 3; Z. L. *Wiad. Hist.* 1949 nr 3]. — T. Korzon: Kościuszko. Kr. 1894. — J. Marchlewski: Der Physiokratismus in Polen. Zurych 1896. Przekł. pol. skróc.: Fizjokratyzm w dawnej Polsce. *Bibl. Warsz.* 1896 t. 4 i odb. (W-wa 1897); tekst pełny w: Pisma wybrane. T. 1. W-wa 1952. — P. Chmielowski: Tadeusz Czacki. Jego życie i działalność wychowawcza. Kr. 1898. — W. M. Kozłowski: Kościuszko, Kołłątaj i rewolucja francuska. *Kwart. Hist.* 1898. — J. L.: Kilka słów o miejscu spoczynku serca ks. H. Kołłątaja. *Gaz. Radomska* 1899 nr 61. — W. Smoleński: Uwięzienie Kołłątaja. *Bibl. Warsz.* 1899 t. 4; przedr. w: Pisma historyczne. T. 2. Kr. 1901. — P. W. Dropiowski: H. Kołłątaja „Porządek fizyczno-moralny". Szkic historyczno-krytyczny. *Przew. Nauk. i Lit.* 1900 i odb. — P. W. Dropiowski: Pierwsze ślady zajęcia się twórczością ludową w literaturze polskiej XIX w. *Spr. dyrekto-*

http://rcin.org.pl

ra c. k. Wyższego Gimn. w Rzeszowie za r. szk. 1900. —

W. NAŁKOWSKI: Zasługi H. Kołłątaja na polu geografii. W: Ziemia i człowiek. W-wa 1901; przedr.: *Myśl Współcz.* 1951 nr 6/7; *Problemy* 1951 nr 4. — S. GRABSKI: Zarys rozwoju idei społeczno-gospodarczych w Polsce od pierwszego rozbioru do r. 1831. *Przegl. Pol.* t. 144-146 (1902) i odb. (Kr. 1903). — A. KRAUSHAR: Barss, palestrant warszawski, i jego misja polityczna we Francji. *Przew. Nauk. i Lit.* 1902 i odb. (Lw. 1903). — A. KRAUSHAR: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 3. W-wa 1902; t. 6. W-wa 1905. — A. KRAUSHAR: Zatracona puścizna po ks. H. Kołłątaju. *Kur. Warsz.* 1902 nr 59. — W. PROKESCH: Nieznane poezje Kołłątaja. *Tamże* 1902 nr 59; *Nowa Reforma* 1911 nr 587. — P. CHMIELOWSKI. *Enc. wych.* T. 6 (1903). — S. CZARNOWSKI: Filozofia społeczna w Polsce XVIII w. i początku XIX w. *Bibl. Warsz.* 1904 t. 4. — H. MOŚCICKI: (Wstęp do) Stan oświecenia w Polsce w ostatnich latach panowania Augusta III (1750-1763). W-wa 1905. — M. SOKOLNICKI: Polska myśl historyczna od Naruszewicza do Lelewela. *Bibl. Warsz.* 1905 t. 3. — W. TOKARZ. *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 37/38 (1905). (Tu także: S. KRZEMIŃSKI: Bibliografia ogólna pism Kołłątaja; L. KRZYWICKI: Kołłątaja wstęp krytyczny do historii). —

S. KRZEMIŃSKI. *Sto lat myśli pol.* T. 1 (1906). — K. RUDNICKI: Biskup Kajetan Sołtyk. W-wa 1906. — A. KRAUSHAR: Wierszyk karlsbadzki Kołłątaja. *Tyg. Ilustr.* 1908 t. 2 nr 33-34 i wyd. osob. W-wa 1908 *Miscellanea Hist.* 30. — T. CZAPCZYŃSKI: Nauka moralna w systemie wychowawczym Kołłątaja. *Spr. Dyr. c. k. Gimn. I z polskim językiem wykładowym w Stanisławowie za r. szk. 1909-1910* i odb. (Stanisławów 1910). — W. HAHN: Kilka notatek o Euzebiuszu Słowackim. *Pam. Lit.* R. 8 (1909). — S. KRZEMIŃSKI: O poezjach Kołłątaja. *Spr. z Posiedzeń Tow. Nauk. Warsz. Wydz. II* 1909 z. 4. — S. KRZEMIŃSKI: Przyczynek do sprawy pochodzenia Kołłątajów i miejsca urodzenia Hugona. *Tamże* 1909 z. 8. — W. SMOLEŃSKI: Z korespondencji Kołłątaja podczas Sejmu Wielkiego. *Przegl. Hist.* 1909; przedr. w: Studia historyczne. W-wa 1925. — M. DUBIECKI: Kolebka H. Kołłątaja. *Kur. Warsz.* 1910 nr 167. — S. KRZEMIŃSKI: O miejscu urodzenia H. Kołłątaja. *Spr. z Posiedzeń...*, jw. 1910 z. 5. — M. DUBIECKI: Ks. H. Kołłątaj na Wołyniu. *Ruś* 1911 z. 1; przedr. w: Obrazy i studia historyczne. Kijów 1916. — H. STRUVE: Historia logiki jako teorii poznania w Polsce. W-wa 1911. — W. TOKARZ: Warszawa przed wybuchem powstania 17 kwietnia 1794 r. Kr. 1911. —

Z. CELICHOWSKI: H. Kołłątaj. Życie jego i praca. Poz. 1912. — I. CHRZANOWSKI: H. Kołłątaj. Przemówienie w auli Uniwersytetu Jagiellońskiego podczas uroczystego obchodu setnej rocznicy śmierci Kołłątaja, urządzonego przez młodzież akademicką dn. 28 II 1912. Lw. 1912. — I. CHRZANOWSKI: „Smutki" H. Kołłątaja. *Pam. księga... J. Tretiaka.* Kr. 1913 i odb. (Kr. 1912). — T. CZAPCZYŃSKI: Druga reforma w Akademii Krakowskiej przez ks. H. Kołłątaja. *Spr. Gimn. S. S. Urszulanek w Stanisławowie za 1909-1910.* Stanisławów 1912. — Z. DASZYŃSKA-GOLIŃSKA: H. Kołłątaj jako filozof społeczny. (Wstęp do) Porządek fizyczno-moralny, czyli nauka o należytościach i powinnościach człowieka. W-wa 1912 *Bibl. Dział Społ.-Ekonomicznych* S. I t. 9. — T. GRABOWSKI: H. Kołłątaj. *Przew. Oświat.* 1912 t. 12. — S. GRABSKI: Ks. H. Kołłątaj. *Szkoła* 1912 nr 7/8. — Ż. GROTOWSKI: H. Kołłątaj. (W setną rocznicę zgonu). *Bibl. Warsz.* 1912 t. 2. — W. HAHN: Bogusławski czy Kołłątaj? W sprawie autorstwa „Cudu, czyli krakowiaków i górali". *Pam. Lit.* R. 11 (1912). — W. HAHN: Wiadomości bibliograficzne. *Tamże* R. 11 (1912), R. 16 (1918). —

M. JANIK: H. Kołłątaj. W setną rocznicę śmierci. *Tamże* R. 11 (1912). — M. JANIK: Krótka wiadomość o życiu i pismach Kołłątaja. (Wstęp do) Do Prześwietnej Deputacji. O sprawach moralnych człowieka. Brody (1912) *Arcydzieła Pol. i Obcych Pisarzy* 82. — M. JANIK: List H. Kołłątaja do ks. biskupa Michała Poniatowskiego z dnia 22 kwietnia r. 1782. *Pam. Lit.* R. 11 (1912). — M. JANIK: Uwagi H. Kołłątaja w sprawach duchowieństwa katolickiego w Polsce. *Krytyka* t. 33 (1912). — S. A. KEMPNER: Kołłątaj jako ekonomista. *Miscellanea społeczno-ekonomiczne.* W-wa 1912; *Nauka i Życie* (Dod. do *Nowa Gaz.*) 1912 nr 92. — E. KIPA: Ks. H. Kołłątaj. Lw. 1912 *Wyd. Macierzy Pol.* 101. — E. KIPA: Nieznana broszura Kołłątaja. *Pam. Lit.* R. 11 (1912). — W. KOROTYŃSKI: Kilka szczegółów o Kołłątaju. *Kur. Warsz.* 1912 z 13 kwietnia. —W. KORYCKI: H. Kołłątaj. (Próba rehabilitacji). W-wa 1912. — Ks. H. Kołłątaj. *Praca* 1912 nr 11. — Z. KUKULSKI: Program naukowo-wychowawczy ks. H. Kołłątaja. *Wychowanie w Domu i Szkole* 1912 nr 1. — A. MIKULSKI: H. Kołłątaj a szkoły średnie. *Przyczynki do Dziejów Wych. i Oświaty w Pol.* Dod. 3 do *Muzeum* 1912 i odb. — A. MIKULSKI: Ks. H. Kołłątaj o sądach uczniowskich. *Muzeum* 1912. —

http://rcin.org.pl

K. M. Morawski: H. Kołłątaj. W stuletnią rocznicę śmierci. *Czas* 1912 nr 95. — *Pamięci H. Kołłątaja. Akademia na jego cześć 18 II 1912.* Kr. 1912 (tu m.in.: H. Radlińska: Ks. H. Kołłątaj jako pedagog; M. Straszewski: Kołłątaj jako filozof). — W. Prokesch: Nieznana epopeja H. Kołłątaja. *Nowa Reforma* 1912. — H. Orsza Radlińska: Ks. H. Kołłątaj jako pedagog; Ks. H. Kołłątaja nieznane listy o wychowaniu. *Przyczynki do Dziejów Wych. i Oświaty w Pol.* Dod. 3 do *Muzeum* 1912 i odb. — S. Rymar: O księdzu H. Kołłątaju, jego życiu i dziełach na tle owoczesnej epoki. (Wstęp do) Wybór pism. Kr. 1912. — W. Smoleński: Zbiory artystyczne Kołłątaja w r. 1795. *Przegl. Hist.* t. 15 (1912); przedr. w: Studia historyczne. W-wa 1925. — M. Sokolnicki: H. Kołłątaj. Próba syntezy. *Przew. Oświat.* t. 4-5 (1912) i odb. — M. Straszewski: Dzieje filozoficznej myśli polskiej w okresie porozbiorowym. T. 1. Kr. 1912 s. 119-165. — S. Zaleski: Ks. H. Kołłątaj. Szkic biograficzny na tle jego dzieł politycznych i pedagogicznych. *Głos Nauczycielstwa Lud.* 1912 nr 3 — 1913 nr 1. —

A. Brückner: Rok jubilejní 1912. *Časopis pro moderní filologii* 1913 s. 84-86. — T. Charzewski: H. Kołłątaj a Liceum Krzemienieckie. *Bibl. Warsz.* 1913 t. 2. — K. Sochaniewicz: Kołłątaj jako pierwszy metodyk etnografii. *Lud* t. 18 (1913). — E. Wielowieyska: H. Kołłątaj w świetle nowoczesnej krytyki. *Echo Lit.-Artyst.* 1913 z. 8/9 i odb. — K. Chodynicki: Poglądy na zadania historii w epoce Stanisława Augusta. Kr. 1915 *Prace Hist.-Lit.* 5. — W. Smoleński: Długi Kołłątaja w r. 1794. *Przegl. Hist.* t. 19 (1915); przedr. w: Studia historyczne. W-wa 1925. — T. Wiśniowski: Z dziejów geologii w Polsce. Kilka słów o Kołłątaju. *Kosmos* 1915 i nadb. (Lw. 1916). — K. Kosiński: Ks. H. Kołłątaja uwagi o edukacji narodowej. *Ilustracja Pol.* i odb. W-wa 1916. — W. Włoch: Polska elegia patriotyczna w epoce rozbiorów. Kr. 1916 *Prace Hist.-Lit.* 6. — L. Dobrzyńska-Rybicka: System etyczny H. Kołłątaja. Kr. 1917. — M. Szyjkowski: Dzieje polskiego upiora przed wystąpieniem Mickiewicza. *Rozpr. AU Wydz. Filol.* t. 55 (1917) s. 391-392 i odb. —

B. Limanowski: H. Kołłątaj. W-wa (po 1919). — Ż. Grotowski: Statyści polscy początku XIX stulecia. Kr. 1923. — S. Kot: Historia wychowania. W-wa 1924; wyd. 2: t. 2. Lw. 1934 s. 234-240. — W. Tokarz: Początki H. Kołłątaja. *Kur. Warsz.* 1927 nr 228. — W. Bobkowska: Nowe prądy w polskim szkolnictwie ludowym w początku XIX w. Kr. 1928. — L. Dziach: Jan Śniadecki a H. Kołłątaj. *Ziemia Lubel.* 1928 nr 36. — S. Kutrzeba: Stosunek prawny Biblioteki Jagiellońskiej do Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie do r. 1918. *Studia staropolskie. Księga ku czci A. Brücknera.* Kr. 1928. — C. Leśniewski: H. Kołłątaj. *Sztuka i Praca* 1928. — E. Giergielewicz: Poglądy filozoficzno-prawne H. Kołłątaja (1750-1812). W-wa 1930. — M. Hornowska: Rękopisy Biblioteki Ordynacji Krasińskich dotyczące dziejów szkolnictwa polskiego. W-wa 1930. — M. Loret: Życie polskie w Rzymie w XVIII w. Rzym (1930). — W. Ogrodziński: Qua cura Thaddaeus Czacki et H. Kołłątaj studia classica in Gymnasio Volhyniensi foverint. *Eos* R. 33 (1930/31). —

A. Bronarski: Stosunki intelektualne polsko-szwajcarskie w ciągu wieków. *Przegl. Współcz.* t. 38 (1931) nr 112/113. — J. Ujejski: Dzieje polskiego mesjanizmu do powstania listopadowego włącznie. Lw. 1931. — I. Chrzanowski: Około wychowania narodowego. Trzy odczyty. W-wa 1932. — S. Bednarski: Upadek i odrodzenie szkół jezuickich w Polsce. Kr. 1933. — H. Barycz: Jan Śniadecki w świetle własnej korespondencji. *Przegl. Współcz.* t. 51 (1934) nr 151. — M. Loret: Watykan a Polska w dobie rozbiorów (1772-1795). *Przegl. Współcz.* t. 49 (1934) nr 146. — J. Mękarska: Zagadnienia potopu u ks. H. Kołłątaja. *Zbiór prac poświęconych przez Towarzystwo Geograficzne we Lwowie E. Romerowi...* Lw. 1934 i odb. — W. Sierakowski: O życiu i dziełach H. Kołłątaja. *W dziesiątą rocznicę Prywatnego Seminarium Nauczycielskiego im. ks. H. Kołłątaja w Łucku.* Łuck 1934. — W. Tokarz: Insurekcja warszawska. Lw. 1934; wyd. 2 W-wa 1950. — K. Drewnowski: Dziennikarstwo polskie za czasów powstania kościuszkowskiego. *Przegl. Hist.* 1935 z. 1 s. 184. — J. Lewicki: Korespondencja Kołłątajowska z okresu reformy Akademii Krakowskiej. *Spr. PAU* 1935 nr 9. — W. Ogrodziński: Związki duchowe Śląska z Krakowem na przełomie w. XVIII i XIX. Kat. 1935 s. 10, 13. — M. Skorzepianka: Feliks Oraczewski, rektor krakowskiej Szkoły Głównej. Kr. 1935 *Bibl. Kr.* 84. — B. Suchodolski: Kultura i osobowość. W-wa 1935 s. 633-634. —

L. Kamykowski: Katedra literatury w Krakowie za czasów Komisji Edukacji Narodowej. *Księga referatów Zjazdu Nauk. im. I. Krasickiego.* Lw. 1936. (Dyskusja: s. 710). — Z. L. Zaleski: Wartości żywe mesjanizmu polskiego. *Prace historyczno-literackie. Księga zbior. ku czci I. Chrza-*

http://rcin.org.pl

nowskiego. Kr. 1936. — M. Danilewiczowa: Życie naukowe dawnego Liceum Krzemienieckiego. *Nauka Pol.* 1937 s. 58-101. — A. Grot: H. Kołłątaj o Polsce... dzisiejszej. *Epoka* 1937 nr 15. — H. Barycz: Podróże polskie do Neapolu w w. XV-XVIII. *Przegl. Współcz.* t. 68 (1939) nr 1; przedr. w: Spojrzenia w przeszłość polsko-włoską. Wr. 1965. — I. Chrzanowski: Poezja stanisławowska. W: Studia i szkice. T. 1. Kr. 1939 *Prace Hist.-Lit.* 51. — L. Janowski: Słownik bio-bibliograficzny dawnego Uniwersytetu Wileńskiego. Wyd. pod kierunkiem R. Mienickiego. Wil. 1939. — C. Leśniewski: H. Kołłątaj — zarys biograficzny i wybór pism. 1939-1944. (W rkpsie). — A. Jobert: La Commission d'Éducation Nationale en Pologne (1773-1794). Son oeuvre d'instruction civique. Paryż 1941. [Rec.: H. Pohoska. *Kwart. Hist.* 1948 s. 175-179]. —

Z. Klemensiewicz: Miłośnictwo języka w dziejach polszczyzny. *Jęz. Pol.* 1945 z. 1; przedr. w: W kręgu języka literackiego i artystycznego. W-wa 1961. — A. Ostrowski: H. Kołłątaj i łagodna re• olucja 1791 r. *Kuźnica* 1945 nr 4/5. — B. Dudziński: Jak pani Firlejowa ze świętymi tańcowała, albo jak karmelici jezuitów w kozi róg zapędzili. *Tamże* 1946 nr 40. — T. Mańkowski: Genealogia sarmatyzmu. W-wa 1946 s. 26. — A. Ostrowski: H. Kołłątaj — ojciec demokracji polskiej. W-wa 1946. [Rec.: W. Kula. *Myśl Współcz.* 1946 nr 3/4]. — R. Pisarski: Pierwiastek ludowy i społeczny w piśmiennictwie polskim. Kr. (1946) s. 58-61. — M. H. Serejski: Rozwój nowoczesnej myśli historycznej od Oświecenia do czasów najnowszych. *Wiedza i Życie* 1947 nr 11 s. 930 n. — T. Czapczyński: H. Kołłątaj. (W-wa) 1948 *Wiedza Powsz.* [Rec.: E. Czekalski. *Odrodzenie* 1948 nr 26]. — H. Rzadkowska: Stosunek polskiej opinii publicznej do rewolucji francuskiej. W-wa 1948 *Bibl. Hist.* — B. Suchodolski: Idee społeczne doby stanisławowskiej. W-wa 1948 s. 216. — H. Barycz: Rozwój historii, oświaty, wychowania i kultury w Polsce. Kr. 1949. — Ł. Kurdybacha: Kuria rzymska wobec Komisji Edukacji Narodowej w l. 1773-1783. Kr. 1949 *Arch. Komisji do Dziejów Oświaty i Szkolnictwa w Pol.* 7. — B. Leśnodorski: (Wstęp do) Kuźnica Kołłątajowska. Wybór źródeł. Wr. (1949) *BN* I, 130. — Z. Mierzyński: Wybrane żywoty książąt kościoła polskiego w okresie rozbiorowym. W-wa 1949 s. 25-33. — J. Ziomek: Libertynizm literatury stanisławowskiej. *Kuźnica* 1949 nr 33-34. —

W. Błachut: H. Kołłątaj na tle epoki. *Dzien. Lit.* 1950 nr 51. — S. Borkiewicz: Wystawa historyczna. H. Kołłątaj. Kielce 1950. — M. Chamcówna: Dyskusja nad katedrą literatury w Szkole Głównej Koronnej. *Pam. Lit.* R. 41 (1950) z. 3/4. — B. Leśnodorski: „Rok Kołłątajowski". *Wieś* 1950 nr 14/15. — B. Leśnodorski: U źródeł myśli politycznej H. Kołłątaja. *Pam. Lit.* R. 41 (1950) z. 3/4 i odb. — B. Leśnodorski: Wielki reformator. W dwusetną rocznicę urodzin H. Kołłątaja. *Wiad. Hist.* 1950 nr 3. — W. Łukaszewicz: H. Kołłątaj — w dwusetną rocznicę urodzin (1750-1812). *Prace Polon.* S. VIII (1950). — W. Łukaszewicz: Kołłątaj a mieszczaństwo. *Wieś* 1950 nr 25. — W. Łukaszewicz: Kołłątaj w walce o postępowe szkolnictwo. *Tamże* 1950 nr 24. — T. Mikulski: Podagra Kołłątaja. W: Spotkania wrocławskie. Wr. (1950); toż wyd. 2 Kr. 1954. — A. J. Mikulski: Reformator szkolnictwa i wychowania. *Tyg. Powsz.* 1950 nr 36. — J. Nowak-Dłużewski: Postać reformatora. (W dwóchsetlecie urodzin H. Kołłątaja). *Dziś i jutro* 1950 nr 13. — A. Hutnikiewicz: H. Kołłątaj. *Tamże* 1950 nr 13. [Polemika: J. Semeńko. *Tamże* 1950 nr 16; A. Hutnikiewicz, J. Nowak-Dłużewski. *Tamże* 1950 nr 19]. — W. J. Rose: H. Kołłątaj. 1750-1812. *The Slavonic and East European Review* t. 29 (1950) nr 72. — E. Rostworowski: Walka H. Kołłątaja o związek nauki z życiem. *Życie Nauki* 1950 nr 7/8. — J. A. Szczepański: Droga rewolucyjna Kołłątaja. *Dzien. Lit.* 1950 nr 18. — M. Szulkin: H. Kołłątaj jako działacz oświatowy. (W 200-lecie urodzin). *Nowa Szkoła* 1950 nr 1/2. — J. Ziomek: H. Kołłątaj i Kuźnica Kołłątajowska. Cz. 1-2. *Wszechnica Radiowa* 1950 skrypt 16-17. — J. Ziomek: H. Kołłątaj w czasie Sejmu Czteroletniego. *Pam. Lit.* R. 41 (1950) z. 3/4 i odb. — J. Ziomek: Kuźnica Kołłątajowska. *Kuźnica* 1950 nr 12. — J. Ziomek: Na otwarcie Roku Kołłątajowskiego. Autor „Listów Anonima". *Przekrój* 1950 nr 265.— J. Ziomek: Walka Kołłątaja o reformę Akademii Krakowskiej. *Nowa Kultura* 1950 nr 10. [Sprostowanie: B. Wieczorkiewicz: W sprawie Kołłątaja. *Tamże* 1950 nr 12]. —

Z. Bieńkowski: H. Kołłątaj — szermierz wolności i sprawiedliwości społecznej. *Głos Nauczycielski* 1951 nr 9. — C. Bobińska: Bojowe dzieło H. Kołłątaja. *Nowa Kultura* 1951 nr 18. — C. B. (Bobińska): Rzut oka na życie i działalność Kołłątaja. *Myśl Współcz.* 1951 nr 6/7. — C. Bobińska: Społeczno-ekonomiczne idee polskiego Oświecenia. *Przegl. Hist.* 1951; *Kołłątaj i wiek Oświecenia*. W-wa 1951. — A. Bocheński: Czterej księża Oświecenia.

http://rcin.org.pl

(Analogie i różnice). *Tyg. Powsz.* 1951 nr 19. — M. Chamcówna: Szkoła Główna Koronna w okresie wizyty i rektoratu H. Kołłątaja (1777-1786). *Spr. PAU* R. 52 (1951) nr 1. — J. Hulewicz: Geneza „Stanu oświecenia w Polsce" H. Kołłątaja i wpływ tego dzieła na późniejszą historiografię polską. *Tamże* t. 52 (1951) nr 9. — J. Hulewicz: Projekty oświatowe H. Kołłątaja z czasów Księstwa Warszawskiego. *Tamże* t. 52 (1951) nr 10. — H. Jabłoński: Kołłątaj o reformie szkolnej Stanisława Konarskiego. W 250 rocznicę urodzin Konarskiego. *Trybuna Ludu* 1951 nr 1. — W. Jakóbczyk: Ks. H. Kołłątaj (1750-1812). *Życie i Myśl* 1951 nr 3/4. — W. Konopczyński: Pierwsze pismo polityczne Kołłątaja. *Tyg. Powsz.* 1951 nr 17. — A. Korta: H. Kołłątaj. *Nowe Drogi* 1951 nr 1 i odb.; *Przegl. Hist.* 1951; *Kołłątaj i wiek Oświecenia.* W-wa 1951. — J. Korzonek (W. Konopczyński): Staszic a Kołłątaj. *Przegl. Powsz.* 1951 nr 3. — J. Kott: Poezja polskich jakobinów. 2: Dwie Polski. *Nowa Kultura* 1951 nr 28. —

B. Leśnodorski: Dzieło Sejmu Czteroletniego (1788-1792). Wr. 1951. — B. Leśnodorski: Postępowe tradycje polskiego Oświecenia. *Myśl Współcz.* 1951 nr 6/7. — B. Leśnodorski: Rzeczpospolita w drugiej połowie XVIII w. Typ państwa i zmiany formy rządu. *Przegl. Hist.* t. 42 (1951); *Kołłątaj i wiek Oświecenia.* W-wa 1951. — B. Leśnodorski: Z postępowych tradycji szkoły polskiej i nauki w okresie Oświecenia. *Wiedza i Życie* 1951 nr 6/7. — B. Leśnodorski, K. Opałek: Nauka polskiego Oświecenia w walce o postęp. (W-wa) 1951. — W. Łukaszewicz: H. Kołłątaj na tle epoki (1750-1812). *Polonistyka* 1951 nr 2. — J. Marchlewski: H. Kołłątaj. *Myśl Współcz.* 1951 nr 6/7. — J. Michalski: Kołłątaj a Warszawskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. *Pam. Lit.* R. 42 (1951) z. 3/4 i odb. — T. Mikulski: Kuźnica Kołłątajowska „na Szolcu", Czerniakowska 3007. *Nowa Kultura* 1951 nr 43; przedr. rozszerz. i popr. w: Ze studiów nad Oświeceniem. W-wa 1956. — H. Mościcki: Kołłątaj jako reformator Akademii Krakowskiej. *Trybuna Ludu* 1951 nr 66. — K. Opałek: Podstawowe koncepcje Kołłątaja w naukach społecznych. *Myśl Współcz.* 1951 nr 6/7. — S. J. Pietraszko: Próby poetyckie H. Kołłątaja. *Sprawy i Ludzie* (Dod. do *Gaz. Robot.*) 1951 nr 13. — L. Przemski: Edward Dembowski jako krytyk i historyk literatury. *Twórczość* 1951 nr 7 s. 101. — E. Rostworowski: H. Kołłątaj wobec zagadnienia obywatelskiej siły zbrojnej. (1784-1793). *Przegl. Hist.* t. 42 (1951). — B. Suchodolski: U źródeł postępowych tradycji nauki w Polsce. *Myśl Współcz.* 1951 nr 6/7. — M. Tyrowicz: Kołłątaj i Kraków. *Życie Lit.* 1951 nr 4. — J. Ziomek: Hugo Kołłątaj. (W-wa) 1951 *Wiedza Powsz.* —

C. Bobińska: Szkice o ideologach polskiego Oświecenia. Kołłątaj i Staszic. Wr. 1952 *IBL. Studia Hist.-Lit.* 10. — (A. Grodek): Zarys historii polskiej myśli ekonomicznej. *Ekonomista* 1952 nr 3; przedr. w: Studia z historii myśli ekonomicznej. W-wa 1963. [Rec.: K. Krzyczkowski: Uwagi na temat oświetlenia poglądów Kołłątaja w „Zarysie historii polskiej myśli ekonomicznej". *Ekonomista* 1952 nr 4; S. Żurawicki: Uwagi do „Zarysu polskiej myśli ekonomicznej". *Tamże* 1953 nr 2]. — M. Klimowicz: Krasicki wobec reformy Akademii Krakowskiej. *Zesz. Wr.* 1952 nr 1. — B. Leśnodorski: (Oprac. wyd.) Wybór pism politycznych. Wr. (1952) *BN* I, 140. — M. Łodyński: H. Kołłątaj a bibliotekarstwo polskie. *Przegl. Bibl.* 1952 z. 2/3 i odb. — K. Opałek: H. Kołłątaja poglądy na państwo i prawo. W-wa 1952. — Z. Rewski: Z działalności Kołłątaja na polu budownictwa. *Biul. Historii Sztuki* 1952 nr 2 i nadb. — B. Suchodolski: Filozofia polska w dobie rozkładu feudalizmu. *Myśl Filoz.* 1952 nr 1; przedr. w: Studia z dziejów polskiej myśli filozoficznej i naukowej. Wr. 1958 *PAN. Monogr. z Dziejów Nauki i Techniki* 8. — J. Ziomek: Współtwórcy Konstytucji Trzeciego Maja. *Życie Lit.* 1952 nr 9. —

N. Gąsiorowska-Grabowska: Proces formowania się narodu burżuazyjnego w ramach kształtowania się stosunków kapitalistycznych w Polsce. *Pierwsza konferencja metodologiczna historyków polskich. Przemówienia. Referaty. Dyskusja.* T. 2. W-wa 1953 s. 27. — J. Hulewicz: (Oprac. wyd.) Stan oświecenia w Polsce w ostatnich latach panowania Augusta III. Wr. (1953) *BN* I, 144. [Rec.: Z. Florczak. *Pam. Lit.* R. 49 (1958) z. 1]. — W. Łukaszewicz: Targowica i powstanie kościuszkowskie. (W-wa 1953). — K. Opałek: H. Kołłątaj jako uczony. W wyd.: Wybór pism naukowych. (W-wa) 1953. [Rec.: T. Bukowski. *Życie Lit.* 1953 nr 30; H. Hinz. *Myśl Filoz.* 1954 nr 4]. — K. Opałek: Prawo natury u polskich fizjokratów. W-wa 1953. — Z. Rewski: Zagadnienia sztuki w działalności H. Kołłątaja. Wr. 1953 *Studia z Historii Sztuki Pol.* 3. — E. Rostworowski: „Zabawy ekonomiczne" H. Kołłątaja. *Kwart. Hist.* R. 60 (1953) nr 4. — B. Suchodolski: Nauka polska w okresie Oświecenia. (W-wa) 1953; przedr. w: Studia z dziejów

http://rcin.org.pl

polskiej myśli filozoficznej i naukowej. Wr. 1958 *PAN. Monogr. z Dziejów Nauki i Techniki* 8. — W. Taszycki: (Wstęp do) Obrońcy języka polskiego. Wiek XV-XVIII. Wr. (1953) *BN* I, 146. —

S. Białas: (Wstęp do) Opisanie miasta Moskwy. *Kwart. Instytutu Pol.-Radzieckiego* 1954 nr 4. [Rec.: H. Hinz. *Myśl Filoz.* 1955 nr 5-6]. — B. Leśnodorski, H. Wereszycka: (Oprac. wyd.) Listy Anonima i Prawo polityczne narodu polskiego. T. 1-2. (W-wa) 1954. [Rec.: E. Rostworowski. *Przegl. Hist.* t. 46 (1955) z. 3; J. Michalski. *Kwart. Hist.* R. 63 (1956) nr 2]. — K. Opałek: „Porządek fizyczno-moralny" H. Kołłątaja. *Myśl Filoz.* 1954 nr 3; przedr. jako wstęp do: Porządek fizyczno-moralny. W-wa 1955 *Bibl. Klasyków Filoz.* [Rec.: H. Hinz. *Nowe Drogi* 1955 nr 12; J. Kolasa. *Pam. Lit.* R. 48 (1957) z. 3]. — S. Tync: (Wstęp do) Komisja Edukacji Narodowej. Wybór źródeł. Wr. (1954) *BN* I, 126. — Bibliografia filozofii polskiej 1750-1830. Red. A. Kadler. W-wa 1955. — K. Opałek: Myśl Oświecenia w Krakowie. Kr. 1955. — E. Rzadkowska: Encyklopedia i Diderot w polskim Oświeceniu. Wr. 1955 *IBL. Studia Hist.-Lit.* 24. — J. Ziomek: H. Kołłątaj a wielka rewolucja francuska. *Kronika Uniw. im. A. Mickiewicza w Poz. za r. szk. 1955/56.* — R. Górski: Zainteresowania kulturą ludową w epoce Mickiewicza. *Pol. Sztuka Lud.* 1956 nr 1. — E. Rostworowski: Sprawa zaplecza przemysłowego dla armii na Sejmie Czteroletnim. *Kwart. Hist.* R. 63 (1956) nr 4/5. — K. Mrozowska: Walka o nauczycieli świeckich w dobie Komisji Edukacji Narodowej na terenie Korony. Wr. 1956 *Monogr. Komitetu Nauk Pedag. PAN.* — B. Suchodolski: Rozwój i problematyka filozofii Oświecenia w Polsce. *Z dziejów polskiej myśli filozoficznej i społecznej.* T. 2. W-wa 1956; przedr. w: Studia z dziejów polskiej myśli filozoficznej i naukowej. Wr. 1958 *PAN. Monogr. z Dziejów Nauki i Techniki* 8. —

M. Chamcówna: Uniwersytet Jagielloński w dobie Komisji Edukacji Narodowej. Szkoła Główna Koronna w okresie wizyty i rektoratu H. Kołłątaja. 1777-1786. Wr. 1957 *PAN. Monogr. z Dziejów Nauki i Techniki* 2. [Rec.: J. Michalski. *Kwart. Hist.* 1958 nr 3]. — E. Kipa: Na marginesie literatury Sejmu Wielkiego. *Pam. Lit.* R. 48 (1957) z. 1; przedr. w: Studia i szkice historyczne. Wr. 1959. [Polemika: G. Frydrychowicz. *Pam. Lit.* R. 49 (1958) z. 3]. — E. Rostworowski: Sprawa aukcji wojska na tle sytuacji politycznej przed Sejmem Czteroletnim. W-wa 1957. — J. Berger-Mayerowa: Akt sprzedaży spuścizny rękopiśmiennej H. Kołłątaja. *Roczn. Bibl.* 1958 z. 1/2. — H. Hinz: Rozważania H. Kołłątaja o religii. *Studia Filoz.* 1958 nr 1. — M. R. Lang: Niepublikowana część raportu H. Kołłątaja do Komisji Edukacji Narodowej z wizytacji Akademii Krakowskiej, odbytej w 1777 r. *Przegl. Hum.* 1958 nr 4. — H. Rzadkowska: H. Kołłątaj o nauczaniu historii. *Wiad. Hist.* 1958 nr 4/5. — W. Wąsik: Historia filozofii polskiej. T. 1. W-wa 1958. — M. Chamcówna: Uniwersytet Jagielloński w dobie Komisji Edukacji Narodowej. Szkoła Główna Koronna w l. 1786-1795. Wr. 1959 *PAN. Monogr. z Dziejów Nauki i Techniki* 9. — H. Hinz: Problemy metodologii w twórczości H. Kołłątaja. *Studia Filoz.* 1959 nr 6. — J. Wojnar-Sujecka: Walka Oświecenia o nowożytny charakter państwa. *Kultura świecka w dziejach naszego narodu.* W-wa 1959. — J. Woliński, J. Michalski, E. Rostworowski: (Oprac. wyd.) *Materiały do dziejów Sejmu Czteroletniego.* T. 3-5. Wr. 1959-1964. —

S. Hubert: Poglądy na prawo narodów w Polsce czasów Oświecenia. Wr. 1960 *Prace Wr. Tow. Nauk. S. A* 66. — B. Leśnodorski: Polscy jakobini. W-wa 1960 *Studia i Materiały z Dziejów Pol. w Okresie Oświecenia* 3. — J. Lubieniecka: Towarzystwo do Ksiąg Elementarnych. Wr. 1960 *PAN. Monogr. do Dziejów Oświaty* 4. — E. Rabowicz: „Wydania" rękopiśmienne „Kata krakowskiego". W zbiorze: Miscellanea z doby Oświecenia. Wr. 1960 *Arch. Lit.* 5 (s. 415-416). — I. Stasiewiczówna: Z problemów nauki okresu Oświecenia. Wr. 1960 *PAN. Monogr. z Dziejów Nauki i Techniki* 12. — M. Chamcówna: Pisma oświatowe H. Kołłątaja. Problematyka wydawnicza. *Spr. Wr. Tow. Nauk. S. A* t. 16 (1961) s. 41. — K. Kosiński: Drogi staropolskiej literatury politycznej. *Przegl. Hum.* 1961 nr 1 s. 58-60. — H. Hinz: H. Kołłątaj. *Roczn. Wolnej Myśli* 1962. — H. Hinz: Refleksje o nauce i oświeceniu w twórczości Kołłątaja. *Kwart. Historii Nauki* 1962 nr 1/2. — B. Leśnodorski: H. Kołłątaj w opinii współczesnych. W 150 rocznicę śmierci. *Tyg. Demokratyczny* 1962 nr 8. — Z. Libiszowska: Opinia polska wobec rewolucji amerykańskiej w XVIII w. Łódź 1962 *Łódz. Tow. Nauk. Wydz. II* 44. — H. Rzadkowska: Świeckość w systemie pedagogicznym H. Kołłątaja. *Roczn. Nauk.-Dydaktyczne* 1962 z. 14. —

S. Hrabec, F. Pepłowski: Wiadomości o autorach i dziełach cytowanych w „Słowniku" Lindego. W-wa 1963. — B. Leśnodorski: H. Kołłątaja „spotkanie" z Jean Jacques Rousseau. *Problemy kultury i wy-*

http://rcin.org.pl

chowania. Zbiór studiów ofiarowanych B. Suchodolskiemu. W-wa 1963. — M. Piszczkowski: Zagadnienia wiejskie w literaturze polskiego Oświecenia. Cz. 2. Wr. 1963 *PAN. Oddz. w Kr. Prace Komisji Hist.-Lit.* 9. — E. Rostworowski: „Marzenie dobrego obywatela", czyli królewski projekt konstytucji. W: Legendy i fakty XVIII w. W-wa 1963. — J. Stoch: Testament H. Kołłątaja. *Teki Archiwalne* t. 9 (1963) s. 123-167. — K. Zienkowska: Jacek Jezierski, kasztelan łukowski, 1722-1805. W-wa 1963. — H. Kowalenko: „Karlsbadzki" wiersz H. Kołłątaja i noty dyplomatyczne. *Wiad. Uzdrowiskowe* 1964 nr 4. — M. Chamcówna, K. Mrozowska: Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego w l. 1765-1850. T. 2 cz. 1. Kr. 1965 *Univ. Jagellonica* 21/2. — R. Dutkowa: Uniwersytet Jagielloński w czasach Księstwa Warszawskiego. Szkoła Główna Krakowska w l. 1809-1814. Wr. 1965 *PAN. Monogr. z Dziejów Nauki i Techniki* 29. — C. Hernas: W kalinowym lesie. T. 1: U źródeł folklorystyki polskiej. W-wa 1965. — W. Konopczyński: Polscy pisarze polityczni XVIII w. (do Sejmu Czteroletniego). W-wa 1966.

KONARSKI STANISŁAW HIERONIM (1700—1773)

Pseud. i krypt.: Anonym Polonus; J. W. A. J. K. W. K. B. O.; Nobilis Polonus, Iurium Patriorum peroptime gnarus; Pewien Ziemianin; Prywatnie rezydujący w Gdańsku; S. K. S. P.; Stanislaus a S. Laurentio Scholarum Piarum; Stanislaus Hieronymus a S. Laurentio Scholarum Piarum; X. Stanisław a S. Laurentio Scholarum Piarum.

Pedagog, publicysta, poeta, dramatopisarz, tłumacz, edytor.

Ur. 30 września 1700 w Żarczycach (woj. sandomierskie); syn Jerzego, miecznika sandomierskiego, potem kasztelana zawichojskiego, i Heleny z Czermińskich (spokrewnionej z rodziną Tarłów). Po śmierci rodziców wychowywał go wuj, kasztelan zawichojski Antoni Czerminski. W 1709-1715 uczył się u pijarów w Piotrkowie. W 1715, po ukończeniu szkół, wstąpił do zakonu pijarów w Podolińcu, przyjmując imię Stanisława od św. Wawrzyńca (imię chrzestne: Hieronim). W kolegium pijarskim w Podolińcu wykładał przez dwa lata (1719-1721) poetykę i retorykę. Przeniósł się potem do Warszawy i przez cztery lata (1722-1725) był również nauczycielem tego przedmiotu. W 1725 został wysłany przez wuja, biskupa poznańskiego Jana Tarłę, na dalsze studia do Collegium Nazarenum w Rzymie, gdzie w 1727-1729 był nauczycielem retoryki. W 1729 wyjechał do Paryża dla pogłębienia studiów, potem do Niemiec i Austrii. W 1730 wrócił do kraju i z zachęty J. A. Załuskiego zajął się badaniem historii prawa polskiego. W walce politycznej po śmierci Augusta II zaangażował się po stronie Stanisława Leszczyńskiego i w 1735, jako sekretarz antysaskiego poselstwa Jerzego Ożarowskiego, wyjechał do Francji. W 1736 powrócił do Polski i uczył w kolegiach pijarskich w Krakowie i Rzeszowie. W 1738-1741 kierował obroną prawną kolegium pijarskiego w Wilnie przed grożącą mu wskutek zabiegów jezuitów likwidacją. W 1741 został prowincjałem prowincji polskiej, zajął się przeprowadzeniem reformy szkół i zaczął prace nad zorganizowaniem w Warszawie Collegium Nobilium, zakończone otwarciem nowego gmachu Collegium w 1754. W 1742 wyjechał do Rzymu. W 1747 przebywał we Francji: w Lunéville i w Wersalu. Do Rzymu wyjeżdżał jeszcze w latach następnych (1749, 1750 i 1754), został wówczas członkiem akademii arkadyjskiej (pod imieniem Florisio Cilleniense). Po zdobyciu w Rzymie specjalnych uprawnień (1750) zlikwidował hegemonię kół konserwatywnych w prowincji pijarskiej polskiej i umocnił swe dzieło reformy szkolnej. Po 1754 związał się z białostockim dworem i polityką J. K. Branickiego. Jeszcze przed śmiercią Augusta III stał się stronnikiem Familii, a po wyborze Stanisława Augusta szybko zdobył jego łaski. W 1765 otrzymał z rąk króla medal honorowy „Sapere auso". Po porwaniu senatorów przez Repnina

http://rcin.org.pl

w 1767, jako zaangażowany w walce z pretensjami dysydenckimi, ukrył się w Białymstoku u Branickiego. W 1770 ściągnął na siebie szykany nuncjusza papieskiego A. Duriniego i zarzuty polityki antykościelnej, został jednak uniewinniony przez sąd kongregacji rzymskiej. Zmarł 3 sierpnia 1773 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Consul et pontifex... Petrus Comes a Tęczyn et Czekarzewice Tarło... In solemni ad insignem collegiatam Varsaviensem ingressu panegyrico Varsaviensis Scholarum Piarum Collegii Officio salutatus. W-wa 1721.

2. Anima consiliorum coelo recepta... Petrus Comes de Czekarzewice Tarło... In ipso generalium Regni comitiorum exitu, ecclesiam, patriam dioecesim nunquam satis dolendo obitu suo funerans inter publicos statuum Regni luctus parentali stylo dioecesani Varsaviensis Schol. Piar. regii collegii comploratus. B. m. 1722.

3. Cor militantis Ecclesiae divinissimus Thomas Aquinas... e cathedra Ordinis Praedic. Major. Conv. Varsaviensis a Stanislao a S. Laurentio Scholarum Piarum ac oecumenica omnium gratitudine adoratus. W-wa 1723.

4. Angelus Posnaniensis Ecclesiae... Joannes comes de Czekarzewice Tarło, episcopus Posnaniensis praesuleas ad aras a devinctissimo pontificio nomini et honori dioecesano Varsoviensi Schol. Piarum. Colleg. panegyrico cultu adoratus. W-wa 1723.

5/6. Konstancja Słuszczanka hrabina Denhoffowa... Do kaplicy i grobu Denhoffowskiego z Warszawy do Częstochowy w asystencji serc żałosnych wyprowadzona. Roku Pańskiego 1723 dnia 7 października. B. m. r.

Zapewne to samo zapisane u Estr. pt. Kazanie na pogrzebie...

7. In numerum annorum Divinae Matris B. V. Mariae Elegiarum libri III. In gratiam vero eorum, qui ultra septuagesimum annum vitam Marianam extensam volunt: adiicitur septima decas lyrica. W-wa 1724.

Dedyk. J. J. Tarle.

8/9. Iter palatinis maiorum purpuris trabeatum innumeris Wielopolsciani senatus et colligatarum prosapiarum fascibus exornatum, instructo Vandalinorum pennis gentilitio Wielopolsciorum Sonipedi sub festiva hymenaei solennia... Caroli comitis in Pieskova Skała Wielopolski... Elisabethae Mniszchoviae comitissae in Magna Konczyce Mareschalcidis Regni apertum, assistente Regio Vladislaviani Scholarum Piarum Collegii homagio 1725. W-wa (ok. 1725).

10. Kazanie na pogrzebie... Józefa... Sapiehy miane w kościele Ichmciów XX. Misjonarzów w Warszawie die 28 Junii... r. 1732 w Warszawie. W-wa (ok. 1732).

11. Rozmowa pewnego ziemianina z sąsiadem o teraźniejszych okolicznościach. Roku 1733. Cz. 1-3. (W-wa) 1733. Inne wyd. (Lipsk) 1733. Fragm. wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 3; poz. 4 t. 1.

Autorstwo przypisywane było również J. Lipskiemu.

12. Prawdziwe racje cudzoziemców oponujących się Stanisławowi (Leszczyńskiemu) i nad nimi krótkie refleksje. B. m. 1733.

Autorstwo uzasadnił E. Rostworowski (W. Konopczyński: Polscy pisarze polityczni..., s. 89 przypis 11).

13. Epistolae familiares, sub tempus interregni. Cz. 1-2. B. m. 1733.

S. Krzemiński i P. Chmielowski tytułują te broszurę: Litterae familiares.

Przekł. pol.: Listy poufne podczas bezkrólewia r. 1733. (Wybór). Tłum. W. Konopczyński. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 3; (Wybór). Tłum. W. Konopczyński, J. Nowak-Dłużewski. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 4 t. 1.

14. Rezolucja teologiczna na przysięgę konfederacji generalnej warszawskiej 1733. B. m. (1733).

Autorstwo hipotetyczne.

15. Consona et conscientiosa circa imminentem, utinam concordem neo-eligendi unius probi, prudentis et probati Poloniarum regis inaugurationem animadversio. B. m. (1733).

16. Contra spiritus Germanici scripta anonyma Polonus, sub tempus interregni. B. m. 1733.

17. Opposita penes se posita magis elucescunt. B. m. 1735.

18. Respons od prywatnie rezydującego we Gdańsku na list korespondenta swego z Warszawy. B. m. (1735).

Przekł. franc.: b. m. 1735.

19. Pismo na obronę nowo założonego kolegium pijarskiego. Wil. 1738.

http://rcin.org.pl

20. Sacrae purpurae gratulatio... Joanni... Cardinali Lipski. W-wa (1738).

21. Na skrypt wydany pod tytułem: Academia Vilnensis etc. respons — dowodzący dwóch kategorii: pierwsza, dlaczego Akademia Wileńska przegrała swoją sprawę z XX. Scholarum Piarum w Rzymie przed Stolicą Św. Apostolską. Druga, kto wciągnął tę sprawę in forum ecclesiasticum. Z supliką ad clementiam et justitiam judicii i z przydatkiem sapientissimi consilii cardinalis Richelii ministri Galliae. W-wa 1738.

22. De emendandis eloquentiae vitiis liber I. W-wa (1741).

Przekł. pol.: O poprawie wad wymowy. Fragm. przeł. K. Górski w: Literatura polska. Cz. 2: Wypisy... Lw. 1938; wybór przeł. J. Nowak-Dłużewski. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 4 t. 2, poz. 5. Fragm. przedr. Z. Florczak, L. Pszczołowska w: Ludzie Oświecenia o języku i stylu. T. 1. W-wa 1958.

23. Grammatica ad usum iuventutis Scholarum Piarum. W-wa 1741. Wyd. nast.: W-wa 1742; W-wa 1743; W-wa 1748; W-wa 1752; W-wa 1756; W-wa 1763; W-wa 1776; Wil. 1797.

Przekł. pol.: Gramatyka łacińska... Wil. 1759. Wyd. nast.: W-wa 1772; W-wa 1776; W-wa 1786; Wil. 1799; W-wa 1801; W-wa 1804; Wil. 1805; Wil. 1814; W-wa 1817 (dwa wyd.); Wil. 1818; Kr. 1819; Wil. 1821; Berdyczów 1822; Połock 1825; Wil. 1826; wyd. przerobione W-wa 1829.

24. Oratio ad proceres Regni Poloniae, dum exstruendae convictus magni fabricae primus lapis poneretur. W-wa 1743.

25. Josepho Pr. Jabłonowski. Carmen. (Inc.: Pulchra quidem nuper...) Wyd. w: J. A. Jabłonowski: Tabulae Jablonovianae... Cz. 1. Amsterdam 1743; przedr. w cz. 2. Norymberga 1748.

Estr. (XVIII, 353) bałamutnie informuje, że publikacja ta zawiera: „28 wierszy łac. S. Konarskiego"; faktycznie jest tam jeden, zapisany wyżej, wiersz liczący 28 wersów.

26. Desseins et plans du bâtiment du Collège pour la Noblesse... Planty fabryki Collegii Nobilium. (W-wa 1744).

Tekst w jęz. franc. i pol.

27. Wiersz do J. W. Marianny z Gozdzkich hrabiny Werbno Pawłowskiej. B. m. (1745).

28. Carmen in adventu... Stanislai I regis Poloniae... ad regiam Ludovici XV anno 1747, 20 Aprilis. (Paryż) 1747. Wyd. nast. zob. poz. 46.

Przekł. pol.: Przy wjeździe do Wersalu Stanisława Leszczyńskiego... Tłum. U. Szostowicz. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 1.

29. Informacja o zupełnie odmienionym sposobie loterii erygowanej za przywilejem J. Kr. Mości Pana Naszego Miłościwego, datowanym w Dreźnie dnia 8 kwietnia roku 1748. B. m. (1748). Przedr. W-wa 1918.

Współautor: P. G. Baudouin.

30. Ordinationes visitationis Apostolicae... pro Provincia Polona... Scholarum Piarum. Pars 4-5. (W-wa) 1753; pars 1-3. (W-wa) 1754. (Wg S. Kota druk ukończ. w końcu 1755).

Współautorzy: C. Komorowski, F. Mąkolski, A. Orłowski, A. Wiśniewski. Największe partie pióra Konarskiego w cz. 5 (prawie cała) i 4 (większość). Trzy rozdz. cz. 5 mają tekst polski.

Przekł. pol.: F. Bizon, fragm. pt. Ustawy szkolne (Ordinationes). Tłumaczenie wstępu, § 2 i 3 (cz. 4). *Spr. Gimn. Żeńskiego Z. Strzałkowej we Lw. za r. szk. 1910/11* i odb. (Lw. 1911). — Całość z pewnymi opuszczeniami tłum. W. Germain, wyd. S. Kot pt. Ustawy szkolne. Kr. 1925 *Bibl. Pol. Pisarzy Pedag.* 1; przedr. fragm.: zob. Wyd. zbior. poz. 4 t. 2; Z. Florczak, L. Pszczołowska, jw. poz. 22 t. 2; całość w tłum. skorygowanym przez M. Stokowską wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 5 (pt. Ordynacje wizytacji apostolskiej dla polskiej prowincji szkół pobożnych).

31. De viro honesto et bono cive... W-wa 1754.

Przekł. pol.: fragm. tłum. F. Bizoń w: Historia wychowania ze źródeł czerpana. Lw. 1913 s. 176-185. — Całość pt. Mowa o kształtowaniu człowieka uczciwego i dobrego obywatela, tłum. J. Nowak-Dłużewski, zob. Wyd. zbior. poz. 4 t. 2; pt. Mowa, jak od wczesnej młodości wychowywać uczciwego człowieka i dobrego obywatela, tłum. I. Lichońska, zob. Wyd. zbior. poz. 5.

32. Tragedia Epaminondy. Wyst. W-wa Collegium Nobilium Scholarum Piarum 1756. Wyd. F. Nowakowski. *Arch. do Dziejów Lit. i Oświaty w Pol.* t. 2 (1880) i odb. Fragm. przedr. A. Lange w: Skarbiec poezji polskiej. W-wa 1903. Wyd. nast. całości oprac. W. Kloss. W-wa 1923.

Domniemane źródło: D. Gráff S. P.: De Epaminonda (sztuka wyst. w 1738 w kolegium pijarskim w Peszcie).

33. Rozmowa, na czym dobro i szczęście Rzeczypospolitej zależało? W Warszawskim Kolegium Nobilium S. P. miana R. P. 1757. W-wa b. r. Wyd. nast.: Rozmowa o uszczęśliwieniu własnej ojczyzny. W:

http://rcin.org.pl

A. Wiśniewski: Rozmowy w ciekawych i potrzebnych w filozoficznych i politycznych materiach... T. 1. W-wa 1760. Przedr. z wyd. 2 zob. Wyd. zbior. poz. 4 t. 2; przedr. z wyd. 1 zob. Wyd. zbior. poz. 5.

Zamykający „Rozmowę" w wyd. 2 przekł. ody Horacjusza (6 l. 3): Przeciw zaniedbaniu religii i złym obyczajom w Rzymie, przedr. przez J. Nowaka-Dłużewskiego w Wyd. zbior. poz. 4 — autorstwa P. Skaradkiewicza, nie Konarskiego.

34. Dissertatio de principatu Curoniae et Semigalliae. W-wa 1758.

35. In verba Salomonis... Ad Durandum ministrum Galliae apud regem et Rempubl. Polonam. Ode. W-wa 1759. Wyd. nast. zob. poz. 46.

Przekł. pol.: Do Duranda, posła francuskiego... Tłum. U. Szostowicz. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 1; przedr. zob. Wyd. zbior. poz. 4 t. 2.

36. Mowa o konwiktach — na skrypt pt. Skarga ubogiej szlachty, odpowiadająca. W-wa 1760. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 5.

Autorstwo wg W. Konopczyńskiego, J. Nowaka-Dłużewskiego i Ł. Kurdybachy. Autorem formalnym, podpisanym krypt. J. W. A. J. K. W. K. B. O., jest A. Jordan, uczeń Konarskiego.

37. O skutecznym rad sposobie, albo o utrzymaniu ordynaryjnych sejmów. Cz. 1-4. W-wa 1760-1763. Przedr. anastat. W-wa 1923. Fragm. przedr. *Monitor* 1766 nr 88-89; wybór: zob. Wyd. zbior. poz. 3, poz. 4 t. 1.

Przekł. niem.: Von einem nützlichen Mittel zum Bestande der ordentlichen Reichstäge in Polen. Wyd. W. Mitzler de Kolof. Cz. 1-2. W-wa 1762.

38. Projekt do skutecznego utrzymywania sejmów z obwarowaniem, aby chęć zysku, zawziętość, zemsta lub ambicja nie była sprężyną uknowania jakowej uchwały ku szkodzie dobra pospolitego. B. m. (ok. 1762).

39. Ad comitem Aranda principem virum optimatemque Hispaniae... Ode. B. m. (1762). (Wyd. anonim.). Wyd. nast. zob. poz. 46.

Przekł. pol.: Do Arandy, Kawalera Złotego Runa. Tłum. U. Szostowicz. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 1.

40. Uwagi szlachcica polskiego nad usposobieniem sąsiednich mocarstw względem naszych sejmów. Memoriał dla Paulmy'ego z 4 stycznia 1764. Przeł. i wyd. L. Nabielak. *Bibl. Ossol.* 1865 t. 6. Fragm. zob. Wyd. zbior. poz. 3.

41. Réponse aux Rémonstrances des messieurs les dissidents présentées à la Diète de Convocation de l'année 1764. Wyd. A. Theiner: Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae. T. 4. Rzym 1864 s. 69-71.

42. Stanislao Augusto... De sapiente rege. Ode. B. m. 1764. Wyd. nast. zob. poz. 46.

Przekł. pol.: M. Eysymont: Oda o mądrym królu. W-wa (1764). — W. Jakubowski: Oda o mądrym królu. B. m. (1764). — O. Korytyński: Oda o mądrym królu. B. m. (po 1764). — U. Szostowicz: O mądrym królu, wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 1, przedr. zob. Wyd. zbior. poz. 4 t. 2. W Wyd. zbior. poz. 1 przedr. wszystkich wymienionych wyżej przekł. wiersza.

43. In solenni die inaugurationis... Stanislai Augusti regis Poloniae cum Corona regia libertatis colloquium. B. m. (ok. 1764). Wyd. nast. zob. poz. 46, 52.

Przekł. pol.: W dzień koronacji... Stanisława Augusta... rozmowa Wolności z Koroną Królewską. Tłum. U. Szostowicz. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 1; przedr. Wyd. zbior. poz. 4 t. 2.

44. Myśli na myśli, albo uwagi nad projektem pod tytułem: Myśli o niezawodnym utrzymaniu sejmów i liberi veto z projektami na konwokacją roku 1764. (W-wa 1764).

Przeciwko broszurze W. Rzewuskiego: Myśli o niezawodnym utrzymaniu sejmów... 1764. B. m. r.

45. De inscriptione regii numismatis, suscepto sacro diademate sparsi... Oratio. W-wa 1764.

46. Opera lyrica. (W-wa) 1767. Wyd. nast.: „wyd. 3". Wyd. E. Andraszek. W-wa 1826 (tu też przedr. z poz. 52).

Zawartość: 23 ody, m.in.: poz. 28, 35, 39, 43.

Przekł. pol.: zob. Wyd. zbior. poz. 1; wybór zob. Wyd. zbior. poz. 2, 4 t. 2.

47. De arte bene cogitandi ad artem dicendi bene necessaria. Cz. 1-3. W-wa 1767.

W zamierzeniu autora stanowi c. d. poz. 22.

Przekł. pol.: O sztuce dobrego myślenia, koniecznej do sztuki dobrej wymowy. Wybór przeł. J. Nowak-Dłużewski. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 4 t. 2; fragm. przedr. Z. Florczak, L. Pszczołowska, jw. poz. 22; fragm. zob. Wyd. zbior. poz. 5.

48. List pewnego Polaka do JW. Duranda ministra francuskiego, posłanego do dworu wiedeńskiego ku końcu roku 1770. Z rkpsu pol. z uwzględnieniem wersji franc. wyd. W. Konopczyński, zob. Wyd. zbior. poz. 3.

Autorstwo wg Konopczyńskiego.

http://rcin.org.pl

49. O religii poczciwych ludzi. W-wa (1769). (Wg. Estr.: 1770). Wyd. nast. Kr. 1887 *Nowa Bibl. Uniwersalna.*

Wersja łac., zmieniona: De religione honestorum hominum. W-wa 1771.

50. Providentiae divinae evidens argumentum, consideratio historica de summo regis periculo 1771, 3 Novembris. B. m. r.

Wersja pol.: Boskiej Opatrzności dowód oczywisty, uwaga historyczna nad strasznym niebezpieczeństwem życia Najjaśniejszego Pana roku 1771, dnia 3 listopada. B. m. r. Fragm. zob. Wyd. zbior. poz. 3.

Autorstwo przypisywane powszechnie Konarskiemu za świadectwem J.D. Janockiego i S. Bielskiego. Równocześnie, za świadectwem S. Parczewskiego (Oraison funèbre de... S. Siestrzeńcewicz de Bohusz... Petersb. 1827 s. 40), wersja łac. figuruje w bibliografii pism Siestrzeńcewicza, z adresem wyd.: Wil. 1771. Zob. SIESTRZEŃCEWICZ S., Twórczość poz. 3.

51. In nuptias Ignatii Potocki et Elisabethae Lubomirska 1772. Wyd. zob. poz. 52.

Wersja pol. (autoprzekł.): Na dzień szlubny JW Ignacego Potockiego... z... Elżbietą... Lubomirską... 1772. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 1; przedr. zob. Wyd. zbior. poz. 4 t. 2.

Przekł. pol.: U. Szostowicz, wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 1.

52. Carmina posthuma. W-wa 1778. Wyd. nast.: wyd. E. Andraszek, zob. poz. 46.

Tu m.in. poz. 43, 51, Przekłady poz. 6.

Przekł. pol. zob. Wyd. zbior. poz. 1; wybór zob. Wyd. zbior. poz. 2, 4 t. 2.

Broszury mylnie przypisywane S. Konarskiemu

1. Wolność polska, rozmową Polaka z Francuzem roztrząśniona, a przez kochającego wolność prawdziwą do druku podana. B. m. (ok. 1730). Wyd. nast.: wyd. T. Wierzbowski. W-wa 1904 *Bibl. Zapomnianych Poetów i Prozaików Pol. XVI-XVIII w.* 21.

Autorstwo przypisywał Konarskiemu Estr. A. Brückner i G. Korbut przypisują je J. Lipskiemu; W. Konopczyński — A. S. Dembowskiemu. Przedmowa pierwodr. podpisana krypt. U.W.P.

2. Zebranie racji i refleksji do skonwinkowania, że w teraźniejszym stanie osierociałej ojczyzny nic pożądańszego i dobru pospolitemu przyzwoitszego być nie może, jako Najjaśniejszego Stanisława obrać za króla polskiego. Do uwagi życzącym dobrze synom Ojczyzny podane. B. m. 1733 (dwa wyd.).

Autorstwo Konarskiego uchylił E. Rostworowski (W. Konopczyński: Polscy pisarze polityczni..., s. 89 przypis 11).

3. Refleksje przyjaciela do przyjaciela nad Przestrogą braterską. B. m. (1733).

Przypisywana A.S. Dembowskiemu i J. Lipskiemu.

4. O co najbardziej i najpierwej w edukacji starać się potrzeba. Wyd. w: A. Wiśniewski: Rozmowy w ciekawych i potrzebnych w filozoficznych i politycznych materiach. T. 1. W-wa 1760.

Zob. KALISZEWSKI C., Twórczość poz. 3.

5. List Imci Pana Wołłowicza... do Imci P. Mikulskiego. W broszurze: List ciekawy przeciw autorowi książki o utrzymywaniu sejmów, z responsem tak na ten list, jako na przyszłą książkę, która w nim jest obiecana i na podobneż insze zarzuty. (W-wa) 1762.

6. Rozmowy dwóch kawalerów, katolika z dysydentem, o piśmie, które wyszło z napisem Wykład praw dysydenckich, wiernie spisane r. 1767. B. m. 1767.

Zob. ZAŁUSKI J.A., Twórczość poz. 53.

7. Suum cuique. B. m. (1771?).

Zob. CZARTORYSKI A.K., Twórczość poz. 5.

Przekłady

1. P. Corneille: Otto. Tragedia, w Warszawie in Collegio Privato Nobilium... roku 1744 we dni zapustne reprezentowana. W-wa (1744).

2. Voltaire: Zaira. Tragedia. Wyst. W-wa Collegium Nobilium Scholarum Piarum 1747.

Tłum. Konarski i A. Orłowski; zob. też ORŁOWSKI A., Twórczość poz. 1.

3. Voltaire: Alzyra. Tragedia. Wyst. W-wa Collegium Nobilium Scholarum Piarum 1750.

Tłum. jw. poz. 2. Zob. też ORŁOWSKI A., Twórczość poz. 2.

4. J. Racine: Attalia. Tragedia. Wyst. W-wa Collegium Nobilium Scholarum Piarum 1751.

Tłum. jw. poz. 2. Zob. też ORŁOWSKI A., Twórczość poz. 4.

5. J. Racine: Esther. Tragedia.

Tłum. jw. poz. 2. Zob. też ORŁOWSKI A., Twórczość poz. 5.

6. I. Krasicki (wg L. Bernackiego): Sermo de virtute. *Monitor* 1766 nr 105. Wyd. nast. zob. Twórczość poz. 52. W Wyd. zbior. poz. 1 przedr. oryginał pol. z „przydatkiem" U. Szostowicza.

http://rcin.org.pl

Przypisywany przez J. A. Załuskiego autorstwu Konarskiego i Orłowskiego przekład tragedii P. Corneille'a „Polyeucte" — wg źródeł pijarskich sporządził A. Ożga.

Wydania zbiorowe

1. Wiersze wszystkie, z łacińskich na polskie przełożone. W-wa 1778.

Pierwodr. niektórych przekł. ogł. *Monitor* 1775 nr 101 i *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1777 t. 15 cz. 2; niektóre przedr.: A. Lange: Skarbiec poezji polskiej. W-wa 1903; zob. poz. 4 t. 2.

Zawartość: Twórczość poz. 46, 52; Przekłady poz. 6; nadto wiersz dedyk. U. Szostowicza do Stanisława Augusta; Życie S. Konarskiego... przez W. Jakubowskiego; 3 wiersze na śmierć Konarskiego (Jakubowskiego, J. Koblańskiego, F. D. Kniaźnina). Tłumacze: U. Szostowicz (najwięcej przekł.), J. Jakliński, S. Rymaszewski, A. W. Rzewuski, W. Jakubowski, P. Skaradkiewicz, M. Eysymont, T. Nowaczyński, F. D. Kniaźnin, O. Korytyński, S. Konarski, I. Minasowicz.

2. Wybrane ody... Tłum. B. Butrymowicz. *Spr. Dyr. C. K. Gimn. Św. Jacka w Kr.* 1902.

3. Wybór pism politycznych. Oprac. W. Konopczyński. Kr. (1921) *BN* I, 35.

4. Pisma wybrane. Oprac. J. Nowak-Dłużewski. Wstęp: Z. Libera. T. 1-2. (W-wa 1955).

5. Pisma pedagogiczne. Wyd. 1. Przekł. z łac. W. Germain, I. Lichońska, M. Stokowska. Red. B. Suchodolski. Wstęp i objaśnienia: Ł. Kurdybacha. Wr. 1959 *PAN. Bibl. Klasyków Pedagogiki.*

Zawartość: m.in.: Twórczość poz. 30, 31, 33, 36.

Prace edytorskie

1. Summarium Privilegiorum, Decretorum, Testimoniorum etc. concernentium fundationem Vilnensem Scholarum Piarum. (Wil. 1730).

Wyd. bezimienne.

2. (Volumina legum). Leges, statuta, constitutiones, privilegia Regni Poloniae, Magni Ducatus Lithuaniae, omniumque provinciarum annexarum a Comitiis Visliciae anno 1347 celebratis usque ad ultima Regni Comitia. T. 1. (W-wa) 1732; t. 2: Prawa, przywileje, konstytucje Królestwa Polskiego i W. X. Litewskiego i wszystkich prowincji należących. W-wa 1733.

Wg Estr. i S. Krzemińskiego Konarski redagował tylko dwa tomy. T. 1 poprzedził rozprawą: Ad lectorem (Praefatio de legibus).

3. C. C. Sallustius: Opera omnia. In usum iuventutis scholasticae. W-wa 1759.

Listy i materiały

1. 99 listów z 1732-1772, m.in. do J. Gozdzkiego, J. J. Tarły, J. A. Jabłonowskiego, U. Radziwiłła, J. K. Branickiego, L. Konarskiego. Wyd. W. Konopczyński: S. Konarski. W-wa (Kr.) 1926.

Z rkpsów Bibl. Czart., Bibl. Jagiel., Bibl. Krasińskich, Ossol., Arch. Głównego Pijarów w Rzymie, zbiorów Mieleszko-Maliszkiewiczów, K. Podwysockiego i in.

2. 77 listów z 1733-1771, tu: 53 listy do kurii pijarskiej w Rzymie z 1748-1771 i 24 listy do adresatów polskich, m.in.: J. A. Załuskiego, W. Rzewuskiego, J. D. Janockiego, J. A. Jabłonowskiego, U. Radziwiłła. Wyd. J. Nowak-Dłużewski: Listy Stanisława Konarskiego 1733-1771. W-wa 1962.

Z rkpsów Arch. Głównego Pijarów w Rzymie, Arch. Pijarów w Kr., Bibl. Nar., Bibl. Czart., Arch. Głównego Akt Dawnych, Wojew. Arch. Państw. w Kr.

3. Korespondencja z J. Tarłą z 1738-1746 (51 listów). Wyd. H. Biegeleisen. *Przew. Nauk. i Lit.* 1883.

Z rkpsu Bibl. Jagiel. sygn. 3612/II.

4. 5 listów do Ł. Rosołowskiego i T. Tymińskiego. W pol. niepełnym przekł. wyd. H. Biegeleisen: S. Konarski w procesie jezuitów z pijarami. *Muzeum* 1896. Pełny łac. tekst tych listów wyd. W. Konopczyński, jw. poz. 1.

Z rkpsu Bibl. Jagiel. sygn. 4201.

5. Do A. Rogalińskiego z 15 sierpnia 1759. Ogł. W. Wisłocki. *Kłosy* 1877 t. 2 nr 636.

6. Do J. M. Lubomirskiego z 1764. Wyd. T. Wierzbowski w: Materiały do dziejów piśmiennictwa polskiego. T. 2. W-wa 1904.

7. Od Stanisława Augusta z 20 maja 1766. Rkps Ossol. sygn. 1405/II.

Zob. nadto — S. Biegański: Konarsciana. Zbiór dokumentów odnoszących się do życia i działalności S. Konarskiego. Z. 1. Mikołów 1897.

Bibliografię twórczości Konarskiego podają: S. Biegański: Poczet prac ks. S. Konarskiego S. P. (Mikołów) 1896; T. Viñas: Index bio-bibliographicus CC. RR. PP. Matris Dei Scholarum Piarum... T. 1. Rzym 1908 s. 372-382; W. Konopczyński: Bibliografia pism Konarskiego i o Konarskim. Wyd. w wyd. zbior. poz. 3; J. Nowak-Dłużewski: Bibliografia prac S. Konarskiego. W: S. Konarski. W-wa 1951.

OPRACOWANIA

Monografie: W. Konopczyński: S. Konarski. W-wa (Kr.) 1926. — W. J. Rose: Stanislas Konarski. Reformer of Education in XVIIIth Century Poland. Londyn 1929. [Rec.: F. Nowak. *The*

http://rcin.org.pl

Slavonic and East European Review 1929 nr 22; R. Dyboski. *Czas* 1930 nr 295]. — J. Nowak-Dłużewski: S. Konarski. W-wa 1951. [Rec. i polemiki: J. Rostworowski. *Przegl. Powsz.* 1951 nr 5/6; A. Z.: O właściwą miarę dla Konarskiego. *Dziś i jutro* 1952 nr 5; J. M. S.: W obronie Konarskiego. *Tyg. Powsz.* 1952 nr 14; A. Z.: Wokół Konarskiego. *Dziś i jutro* 1952 nr 18; B. Suchodolski: Idealistyczna monografia o Konarskim. *Myśl Filoz.* 1953 nr 2]. — Ł. Kurdybacha: Działalność pedagogiczna S. Konarskiego. Wr. 1957 *Monogr. z Dziejów Oświaty* 1. [Rec.: S. Tync. *Kwart. Hist.* 1958 nr 3].

K. Wieruszewski: Literae amici ad auctorem libelli cui titulus: De emendandis vitiis eloquentiae. B. m. 1741. — (De emendandis eloquentiae vitiis. Recenzje). Rkps Arch. Główne Pijarów w Rzymie sygn. 75; wyd. Z. Florczak, L. Pszczołowska w: Ludzie Oświecenia o języku i stylu. T. 1. W-wa 1958. — J. A. Załuski: Bibliotheca poetarum Polonorum, qui patrio sermone scripserunt. W-wa 1754. — J. D. Janocki: Lexicon derer itztlebenden Gelehrten in Polen. T. 1-2. Wr. 1755. — Historia Domus Varsaviensis Scholarum Piarum (1729-1788). Wyd. L. Chmaj. Wr. 1959 *PAN. Arch. Dziejów Oświaty* 1. — (D. M. Krajewski): Pochwała S. H. Konarskiego. W-wa 1783. — F. K. Dmochowski: Wiadomość o życiu i pismach S. Konarskiego. *Nowy Pam. Warsz.* 1803 sierpień; przedr. w: Pisma rozmaite. T. 2. W-wa 1826. — S. Bielski: (Wstęp i objaśnienia do) Wybór różnych gatunków poezji z rymotwórców polskich. Cz. 3. W-wa 1807. — A. Horãnyi: Scriptores Piarum Scholarum liberaliumque artium magistri... T. 1. Buda 1808. — H. Kołłątaj: Stan oświecenia w Polszcze w ostatnich latach panowania Augusta III (1750-1764). Powst. prawdopodobnie 1803-1810. Wyd. Poz. 1841 i wyd. nast. — S. Bielski: Vita et scripta. W-wa 1812. — J. Albertrandi: Opisanie medalu S. Konarskiego... *Dzien. Wil.* 1817. — J. Łopacki: Wiadomość biograficzna o życiu i pismach S. Konarskiego. *Pszczoła Pol.* 1820 nr 1. — K. Brodziński: Literatura polska. (Powst. 1822-1823). W: Pisma. T. 4. Poz. 1872 s. 267-270 i wyd. nast. — J. Łukaszewicz: Historia szkół w Koronie i w Wielkim Księstwie Litewskim od najdawniejszych czasów aż do r. 1794. T. 1-4. Poz. 1849-1851. — A. Theiner: Histoire du pontificat de Clément XIV. Paryż 1852. — M. Dzieduszycki: Rzut oka na stan religijno-obyczajowy Polski w osiemnastym wieku. *Czas. Dod. Mies.* 1857 t. 8. — J. Łukaszewicz: Wiek Stanisława Augusta uważany pod względem religii i obyczajów. *Bibl. Warsz.* 1858 t. 4. — M. Ricci: Di S. Konarski. Florencja 1860. — A. Szeleski: S. Konarski. *Tyg. Ilustr.* 1861 t. 3 s. 77-79. — F. Krupiński. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 15 (1864). — A. Sarg: Die Piaristenschulen im ehemaligen Polen und ihre Reform durch Konarski. W: Programm der Koeniglichen Realschule zu Meseritz. Sulęcin 1864. — A. Theiner: Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae gentiumque finitimarum. T. 4. Rzym 1864. —

K. B. Hoffman: Historia reform politycznych w dawnej Polsce. Lipsk 1867. — R. Pilat: Nieznane pismo polityczne S. Konarskiego pt. Suum cuique. *Przegl. Pol.* 1869 t. 2. [Polemika: J. Szlachtowski. *Tamże* 1871 t. 4]. — W. Chomętowski: Dzieje teatru polskiego od najdawniejszych czasów do 1750 r. W-wa 1870 s. 136-138. — A. Moszyński: Słówko o dawnym konwikcie szlacheckim Konarskiego. *Kronika Rodz.* 1875. — (S. Załęski): Odpowiedź na artykuł w Gazecie Narodowej (nr 24). *Przegl. Lw.* 1875 t. 9 s. 261. — R. Roepell: Polen um die Mitte des 18. Jahrhunderts. Gotha 1876. — J. Bartoszewicz: O przedrukowaniu Voluminów legum 1732 r. W: Dzieła. T. 8. Kr. 1880. — F. Nowakowski: Tragedia Epaminondy. *Arch. do Dziejów Lit. i Oświaty w Pol.* t. 2 (1880) s. 253 i odb. — A. Brandowski: Ks. Konarski. *Goniec Wielkopol.* 4 (1882) i odb. — Uroczystość pochowania serca śp. ks. S. Konarskiego... w kościele Ks. Ks. Pijarów krakowskich w dniu 13 lutego 1882 r. Kr. 1882. — H. Biegeleisen: Korespondencja S. Konarskiego z wujem Janem Tarło, wojewodą sandomierskim (z l. 1738-1746). *Przew. Nauk. i Lit.* 1883. — H. Biegeleisen: S. Konarski jako dyplomata. *Bibl. Warsz.* 1883 t. 4. — T. Nacher: Dwa dzieła Konarskiego: „O religii poczciwych ludzi" i „De religione honestorum hominum". *Spr. siódme c. k. wyższej szkoły realnej, a trzecie c. k. gimn. w Stryju za r. szk. 1882/83.* Stryj 1883. —

F. Łagowski: Konarski jako reformator szkół publicznych. *Przegl. Pedag.* 1884 nr 5/6 i odb. — Ku czci wielkiego reformatora. (Zagajenie obchodu... 1884 r.... na cześć S. Konarskiego). *Szkoła* 1884 nr 8, 11, 12. — W. Nehring. *Allgemeine Encyklopädie d. Wissenschaften u. Künste* (Ersch u. Grüber). S. II t. 38 (1885). — S. K. (Krzemiński): Ks. S. Konarski. *Kłosy* 1887 nr 1133; *Złota przędza poetów i prozaików polskich.* T. 4. W-wa 1887. — F. Łagowski: Collegium No-

http://rcin.org.pl

bilium. *Przegl. Pedag.* 1887 nr 16, 17, 19-22, 1888 nr 3 i osob. — K. Falkiewicz: Zasługi Konarskiego około nadania Konstytucji 3 Maja. *Szkoła* 1891 nr 18. — W. Smoleński: Przewrót umysłowy w Polsce w. XVIII. Kr. 1891; wyd. 3 W-wa 1949. — T. Ch.: Pijarzy w dawnej prowincji polskiej. *Enc. kościelna* Nowodworskiego. T. 19 (1893) s. 314 n. — K. Wojciechowski: Młodość S. Konarskiego. (1700-1725). *Czas. Akad.* 1895 nr 1-5 i odb. — S. Biegański: Poczet prac ks. S. Konarskiego S. P. (Mikołów) 1896. — H. Biegeleisen: S. Konarski w procesie jezuitów z pijarami. *Muzeum* 1896. — J. S. Pelczar: Zarys dziejów kaznodziejstwa w kościele katolickim. Cz. 2: Kaznodzieje polscy. Kr. 1896; wyd. 2 uzup.: Zarys dziejów kaznodziejstwa w Polsce. Kr. 1917. — S. Biegański: Konarsciana. Zbiór dokumentów odnoszących się do życia i działalności S. Konarskiego. Z. 1. Mikołów 1897. — S. Biegański: Szkoły pijarskie w Polsce. *Muzeum* 1897 s. 832-835. — A. Sienicki: Reformy Konarskiego w szkolnictwie polskim. *Spr. dyrektora c. k. IV Gimn. we Lwowie za r. szk. 1898.*— S. Biegański: Poczet autorów, którzy o S. Konarskim pisali. Kr. 1900. — K. Chłędowski: S. Konarski. *Ateneum* 1900 t. 2. — P. Chmielowski: S. Konarski. *Kur. Codz.* 1900 nr 20. — I. Chrzanowski: S. Konarski. *Tyg. Ilustr.* 1900 t. 2 nr 39-41; przedr. w: Okruchy literackie. W-wa 1903. — W. Gomulicki: S. Konarski. Sylwetka społeczno-literacka. *Kraj* 1900 nr 6-7. — H. Wernic: S. Konarski. Jego życie i działalność wychowawcza. Petersb. 1900 *Życiorysy Sławnych Polaków.* — S. Askenazy: Dwa stulecia XVIII i XIX. Badania i przyczynki. T. 1. W-wa 1901. — (S. Krzemiński): Miejsce urodzenia ks. S. Konarskiego. *Ateneum* 1901 t. 2. — F. Majchrowicz: Historia pedagogiki. Drohobycz 1901. — P. Chmielowski: Dzieje krytyki literackiej w Polsce. W-wa 1902. — F. Łagowski. *Enc. wych.* T. 6 (1902). — S. Załęski: Jezuici w Polsce. T. 3. Lw. 1902. — (A. Lange): S. Konarski. W: Skarbiec poezji polskiej. S. I. T. 1. W-wa 1903. — A. Snowacki: S. Konarski, sein Leben und Wirken. Poz. 1903. — J. Weissblum: S. Konarski i jego działalność między r. 1725-1736. *Spr. Dyr. c. k. gimn. w Złoczowie za r. szk. 1903.* [Rec.: S. Kossowski. *Pam. Lit.* R. 3 (1904)]. — W. Ścibor-Rylski: Pierwsze pisma polityczne ks. S. Konarskiego. Lw. 1904. [Rec.: S. Kossowski. *Pam. Lit.* R. 3 (1904)]. —

S. Krzemiński. *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 37/38 (1905). — I. Chrzanowski: Wielka reforma szkolna Konarskiego. W-wa 1908 *Książki dla Wszystkich* 405; wyd. nast. W-wa 1924 *Biblioteczka Hist.* 7. — W. Konopczyński: S. Konarski jako reformator polityczny. *Przegl. Nar.* 1908 14-46. — T. Viñas: Index bio-bibliographicus CC. RR. PP. Matris Dei Scholarum Piarum, qui in universo ordine pietatem, litteras ac scientias scriptis suis foventes ornaverunt. Rzym 1908-1911. — M. Janik: Z dziejów wymowy w w. XVII i XVIII. (Rozdz. III i IV). *Pam. Lit.* R. 9 (1910). — F. Bizoń: (Wstęp do) Ustawy szkolne. (Ordinationes). Lw. 1911. — W. Konopczyński: System konstytucyjny Konarskiego. *Przegl. Pol.* t. 182 (1911); przedr. w: Mrok i świt. W-wa 1911 s. 320 n. — T. Sinko: Polski Anti-Lukrecjusz. *Rozpr. AU Wydz. Filol.* t. 49 (1911) s. 325-330. — J. Tretiak: S. Konarski jako poeta i filozof. *Księga pam. ku czci B. Orzechowicza.* T. 2. Lw. 1916 s. 532-550. — W. Włoch: Polska elegia patriotyczna w epoce rozbiorów. Kr. 1916 *Prace Hist.-Lit.* 6. —

W. Bruchnalski: Rozwój wymowy w Polsce. *Dzieje literatury pięknej w Polsce AU.* T. 1. Kr. 1918. — T. Sinko: Poezja nowołacińska w Polsce. *Tamże* i wyd. 2 Kr. 1935. — W. Konopczyński: (Wstęp do) S. Konarski: Wybór pism politycznych. Kr. (1921) *BN* I, 35. [Rec.: M. Piszczkowski. *Pam. Lit.* R. 25 (1928)]. — S. Kot: Sejmiki szkolne jako środek wychowania obywatelskiego w Polsce XVIII w. *Spr. PAU* t. 26 (1921) nr 1 s. 6. — S. Tync: Nauka moralna w szkołach Komisji Edukacji Narodowej. Kr. 1922. — A. Bednarowski: Horacy a „Opera lyrica" S. Konarskiego. *Eos* 1923 i nadb. — W. Hahn: Ks. S. Konarski jako reformator teatru szkolnego. *Epoka wielkiej reformy.* Lw. 1923 i odb. — S. Kot: Reforma szkolna S. Konarskiego. Kr. 1923. — W. Kucharski: W sto pięćdziesiątą rocznicę utworzenia Komisji Edukacji Narodowej i śmierci ks. S. Konarskiego. Lw. 1923. — F. Majchrowicz: Wielka reforma szkolna ks. S. Konarskiego i Komisji Edukacji Narodowej. Lw. 1923. — J. Świerzyński: S. Konarski. (Przemówienie). W-wa 1923. — W. Żarecki: W 150-tą rocznicę. S. Konarski 1770-1773 i Komisja Edukacji Narodowej 1773-1794. Łódź 1923. — S. Kot: Historia wychowania. W-wa 1924; wyd. 2 (rozszerz.). T. 1-2. Lw. 1934. — L. Bernacki: Teatr, dramat i muzyka za Stanisława Augusta. T. 1-2. Lw. 1925. — S. Kot: (Wstęp do) Ustawy szkolne. Kr. 1925 *Bibl. Pol. Pisarzy Pedag.* 1. — Życiorysy S. Konarskiego i twórców Komisji Edukacji Narodowej. Łódź 1925. —

http://rcin.org.pl

K. Golachowski: Prawo i dobro ojczyzny w „Epaminondasie" S. Konarskiego. *Program Gimnazjum Bolesława Chrobrego w Nowym Sączu.* Nowy Sącz 1926/27. — A. Palmieri: Praeceptor Poloniae. *Il Libri dei Giorno.* (Mediolan) 1926. —

M. Loret: Polskie pielgrzymstwo naukowe w Rzymie od XVI-XVIII w. *Nauka Pol.* 1929 s. 170. — E. Starczewski: Widma przeszłości. Szkice historyczne. Kr. 1929 s. 87-89. — M. Hornowska: Rękopisy Biblioteki Ordynacji Krasińskich dotyczące dziejów szkolnictwa polskiego. W-wa 1930. — M. Loret: Życie polskie w Rzymie w XVIII w. Rzym (1930). — A. Brückner: Dzieje kultury polskiej. T. 3. Kr. 1931; wyd. 3 W-wa 1958. — M. Piszczkowski: Staropolska literatura moralna. *Ruch Lit.* 1931 nr 8 s. 229. — A. Szlagowski: Etyka w wychowaniu w świetle poglądów S. Konarskiego. *Przegl. Pedag.* 1931 dod. do nr 15, 16. — I. Chrzanowski: Około wychowania narodowego. (Trzy odczyty). W-wa 1932. — S. Bednarski: Upadek i odrodzenie szkół jezuickich w Polsce. Kr. 1933. — W. Łukasik: La France et la Pologne à travers les siècles jusqu'à la Grande Révolution. Paryż 1933. —

M. Gembarzewski: Jan Tarło, pierwszy powstaniec polski. Kr. 1935. — G. Korbut: Pijarzy czy jezuici? W: Szkice i drobiazgi historycznoliterackie. W-wa 1935 s. 155-157. — S. Truchim: Szkice z historii szkolnictwa. W-wa 1935. [Rec.: J. Willaume. *Kwart. Hist.* 1935 s. 701]. — S. Bednarski: Dzieje kulturalne jezuickiego kolegium we Lwowie w XVIII w. *Pam. Lit.* R. 33 (1936). — A. Grodek: Idea Banku Narodowego. (Geneza Banku Polskiego 1763-1828). W-wa 1936; przedr. w: Studia z historii myśli ekonomicznej. W-wa 1963. — R. Skulski: Z dziejów polonistyki lwowskiej. *Pam. Lit.* R. 33 (1936). — W. Wąsik: Kartezjusz w Polsce. *Przegl. Filoz.* 1937 i odb. [Rec.: *Myśl Nar.* 1938 nr 7]. — Ł. Kurdybacha: Staropolski ideał wychowawczy. Lw. 1938. [Rec.: H. Barycz: Z ostatnich badań nad humanizmem w Polsce. *Przegl. Hist.* 1946 s. 147-148]. — S. Windakiewicz: Poezja ziemiańska. Kr. 1938 s. 243-244. — I. Chrzanowski: Poezja stanisławowska. W: Studia i szkice. T. 1. Kr. 1939 *Prace Hist.-Lit.* 51. — Estr. XXXIII (199k), 278-279. — W. Konopczyński: Stosun3i polsko-szwajcarskie w XVIII w. *Przegl. Współcz.* t. 70 (1939) nr 7 s. 16. — W. Szulc: Spory Akademii Wileńskiej z pijarami o wyłączne prawo na szkoły. (1723-1753). *Ateneum Wil.* 1939 z. 1. — A. Jobert: La Commission d'Éducation Nationale en Pologne (1773-1794). Son oeuvre d'instruction civique. Paryż 1941. — W. J. Rose: S. Konarski Preceptor of Poland. W: Great Men and Women of Poland. Nowy Jork 1941. —

Z. Klemensiewicz: Miłośnictwo języka w dziejach polszczyzny. *Jęz. Pol.* 1945 z. 1; przedr. w: W kręgu języka literackiego i artystycznego. W-wa 1961. — R. Pisarski: Pierwiastek ludowy i społeczny w piśmiennictwie polskim. Kr. (1946) s. 44-46. — W. Bobkowska: Pruska polityka szkolna na ziemiach polskich w l. 1793-1806. W-wa 1948. — W. Borowy: O poezji polskiej w w. XVIII. Kr. 1948. — J. Nowak-Dłużewski: O mądrości politycznej pijara Konarskiego, o którym winien zwłaszcza pamiętać Elbląg. *Odra* 1948 nr 44. — J. Birn: Język francuski w Polsce saskiej. *Studia z dziejów kultury polskiej.* W-wa 1949. — J. Lechicka: Rola dziejowa Stanisława Leszczyńskiego oraz wybór z jego pism. *Roczn. Tow. Nauk. w Tor. R. 54 1949.* Tor. 1951. — M. Chamcówna: Dyskusja nad katedrą literatury w Szkole Głównej Koronnej. *Pam. Lit.* R. 41 (1950) z. 3/4. — J. Kott: O nową syntezę polskiego Oświecenia. *Pam. Lit.* R. 41 (1950) z. 3/4; przedr.: *Przegl. Hist.* 1951; *Kołłątaj i wiek Oświecenia.* W-wa 1951; pt. Trwałe wartości literatury polskiego Oświecenia. (W-wa 1951). — T. Mikulski: Dyplomata z księdza pijara. W: Spotkania wrocławskie. Wr. (1950), też wyd. 2 Kr. 1954. —

A. Bocheński: Czterej księża Oświecenia. (Analogie i różnice). *Tyg. Powsz.* 1951 nr 19. — B. Leśnodorski: Postępowe tradycje polskiego Oświecenia. *Myśl Współcz.* 1951 nr 6/7 s. 276. — B. Leśnodorski: Rzeczpospolita w drugiej poł. XVIII w. Typ państwa i zmiany formy rządu. *Przegl. Hist.* 1951; *Kołłątaj i wiek Oświecenia.* W-wa 1951. — B. Leśnodorski: Z postępowych tradycji szkoły polskiej i nauki w okresie Oświecenia. *Wiedza i Życie* 1951 nr 6/7. — Z. Libera: Pionierzy postępu: S. Leszczyński i S. Konarski. *Wszechnica Radiowa* 1951 skrypt 7. — L. Przemski: Edward Dembowski jako krytyk i historyk literatury. *Twórczość* 1951 nr 7 s. 99-100. — Z. Skwarczyński: Preliminaria okresu kształtowania się stosunków kapitalistycznych w Polsce. *Prace Polon.* S. X (1952). — B. Suchodolski: Filozofia polska w dobie rozkładu feudalizmu. *Myśl Filoz.* 1952 nr 1; przedr. w: Studia z dziejów polskiej myśli filozoficznej i naukowej. Wr. 1958 *PAN. Monogr. z Dziejów Nauki i Techniki* 8. — F. Weber: Jezuici a upadek kultury w okresie kontrreformacji w Polsce. *Wiedza i Życie* 1952 nr 7. — S. Grodziski: Poglądy S. Konarskiego na państwo i pra-

http://rcin.org.pl

wo w świetle wstępu do „Volumina legum". *Czasopismo Prawno-Hist.* t. 5 (1953). —

R. Kaleta, M. Klimowicz: Prekursorzy Oświecenia. „Monitor" z r. 1763 na tle swoich czasów. Mitzler de Kolof, redaktor i wydawca. Wr. 1953 *IBL. Studia Hist.-Lit.* 20. — M. Plezia: Dookoła reformy szkolnej S. Konarskiego. (Studia klasyczne pijarów polskich). Lubl. 1953 *Rozpr. Wydz. Hist.-Filol. KUL* 9. — J. Sikora: Tradycje zdrady i tradycje patriotyzmu. (Z dziejów stosunków polsko-watykańskich). *Nowe Drogi* 1953 nr 5 s. 62-63. — B. Suchodolski: Nauka polska w okresie Oświecenia. (W-wa 1953); przedr. w: Studia z dziejów polskiej myśli filozoficznej i naukowej. Wr. 1958 *PAN. Monogr. z Dziejów Nauki i Techniki* 8. — W. Taszycki: (Wstęp do) Obrońcy języka polskiego. Wiek XV-XVIII. Wr. (1953) *BN* I, 146. — Z. Libera: (Wstęp do); J. Nowak-Dłużewski: (Oprac. wyd.) Pisma wybrane. T. 1. W-wa 1955. — L. Chmaj: Kartezjanizm w Polsce w XVII i XVIII w. *Myśl Filoz.* 1956 z. 5. — S. Pietraszko: (Wstęp do) F. K. Dmochowski: Sztuka rymotwórcza. Wr. (1956) *BN* I, 158. — B. Suchodolski: Rozwój i problematyka filozofii Oświecenia w Polsce; S. Konarski. *Z dziejów polskiej myśli filozoficznej i społecznej.* T. 2. *Wiek XVIII. Oświecenie.* W-wa 1956; przedr. w: Studia z dziejów polskiej myśli filozoficznej i naukowej. Wr. 1958 *PAN. Monogr. z Dziejów Nauki i Techniki* 8. —

Z. Florczak, L. Pszczołowska: (Objaśnienia do) Ludzie Oświecenia o języku i stylu. T. 1. W-wa 1958. — W. Wąsik: Historia filozofii polskiej. T. 1. W-wa 1958. — E. Aleksandrowska: Zabawy Przyjemne i Pożyteczne, 1770-1777. Monografia bibliograficzna. Wr. 1959 *Książka w Dawnej Kulturze Pol.* 9. — Ł. Kurdybacha: (Wstęp i oprac.) S. Konarski: Pisma pedagogiczne. Wr. 1959 *Bibl. Klasyków Pedagogiki.* [Rec. wyd.: H. Hinz. *Nowe Książki* 1960 nr 5; S. Truchim. *Przegl. Hist.-Oświat.* R. 4 (1961) nr 1]. — J. Wojnar-Sujecka: Walka Oświecenia o nowożytny charakter państwa. *Kultura świecka w dziejach naszego narodu.* W-wa 1959 s. 161-186. — T. Bieńkowski: Antyk w szkolnym dramacie pijarskim w Polsce. *Meander* 1961 nr 6. — K. Kosiński: Drogi staropolskiej literatury politycznej. *Przegl. Hum.* 1961 nr 1.— A. Karczewski: Działalność budowlana pijarów. *Nasza Przeszłość* t. 15 (1962). — W. Konopczyński: Promieniowanie myśli politycznej ks. Konarskiego. *Tamże* t. 15 (1962). — J. Nowak-Dłużewski: (Wstęp i oprac.) Listy S. Konarskiego. W-wa 1962. [Rec. wyd.: Z. Libera. *Przegl. Hum.* 1963 nr 4; J. W. Gomulicki. *Roczn. Lit. 1962* (W-wa 1964) s. 200]. — S. Tync: Pijarzy a sprawa włościańska. *Nasza Przeszłość* t. 15 (1962). — S. Hrabec, F. Pepłowski: Wiadomości o autorach i dziełach cytowanych w „Słowniku" Lindego. W-wa 1963. — R. Leszczyński: Z repertuaru teatru pijarskiego. *Prace Polon.* S. XIX (1963). — E. Rostworowski: La Suisse et la Pologne au XVIII siècle. *Échanges entre la Pologne et la Suisse du XIV au XIX siècle. Choses — Hommes — Idées.* Genewa 1964. — Dramat staropolski od początków do powstania sceny narodowej. Bibliografia. T. 1. Red. W. Korotaj. Wr. 1965 *Książka w Dawnej Kulturze Pol.* 14. — Ł. Kurdybacha: Reforma S. Konarskiego. *Historia wychowania.* T. 1. W-wa 1965. — W. Roszkowska: Polacy w rzymskiej Arkadii. *Pam. Lit.* R. 56 (1965) z. 3. — W. Konopczyński: Polscy pisarze polityczni XVIII w. (do Sejmu Czteroletniego). W-wa 1966. — S. Pietraszko: Doktryna literacka polskiego klasycyzmu. Wr. 1966 *IBL. Studia z Okresu Oświecenia* 4.

KONTRYM KAZIMIERZ (1772—1836)

Pseud.: Ojciec; P. Piotr spod Krewy; Poklus.

Publicysta, współzałożyciel Towarzystwa Szubrawców.

Ur. prawdopodobnie w 1772 w Bohdanowie (pow. wilejski); syn (pogrobowiec) Józefa, właściciela niewielkiego folwarku. Kształcił się w Szkole Podwydziałowej w Wilnie (w 1791 był w klasie V). W insurekcji 1794 walczył jako szeregowiec artylerii w Krakowskiem. 28 lipca 1795 rozpoczął karierę urzędniczą na stanowisku regenta Departamentu Kryminalnego Litewskiego Zarządu Najwyższego. Po roku został sekretarzem wileńskiego zarządu gubernialnego. 4 maja 1797 przeniósł się na stanowisko archiwisty Sądu Nadwornego guberni litewskiej, a 20 marca 1799 objął sekretariat cenzury wileńskiej, awansując na sekretarza kolegialnego. Po przyłączeniu cenzury

http://rcin.org.pl

do zreformowanego Uniwersytetu Wileńskiego został wybrany na buchaltera uczelni (27 czerwca 1803) oraz przydzielony do pracy w bibliotece, jako pomocnik bibliotekarza, z tytułem adiunkta (30 czerwca). Funkcję pomocnika bibliotekarza pełnił aż do momentu usunięcia go z Wilna, z paroletnią przerwą (14 września 1808-1814) spowodowaną powierzeniem mu najpierw czasowo, a od 9 kwietnia 1809 na stałe obowiązków sekretarza rektora (Jędrzeja Śniadeckiego). Po zajęciu Litwy przez Napoleona był sekretarzem Komisji Skarbowej (od 20 sierpnia 1812) i konsyliarzem Komisji Policji W. Ks. Litewskiego. W 1814 uzyskał w karierze urzędniczej rangę radcy nadwornego.

Współpracę z czasopismami wileńskimi rozpoczął już w 1806 na łamach *Gazety Literackiej Wileńskiej*; w 1815-1818 był współredaktorem *Dziennika Wileńskiego*, a w 1820-1822 *Dziejów Dobroczynności Krajowej i Zagranicznej*. Zainicjował i współredagował *Wiadomości Brukowe* (1816-1822). Należał do organizatorów i zarządu (z tytułem założyciela) Towarzystwa Szubrawców (1817-1822). Był też jednym z założycieli Towarzystwa Typograficznego (1817), Towarzystwa Wspierania Niedostatnich Uczniów Uniwersytetu (1821), członkiem loży masońskiej Gorliwy Litwin (1818), następnie Gorliwy Litwin Reformacyjny (1818-1820), kończąc swą karierę masońską w III stopniu w loży Zum guten Hirten (1821). W 1824 wespół z J. Lelewelem, M. Bobrowskim i in. został usunięty z Uniwersytetu z zakazem mieszkania w Wilnie. Przez jakiś czas przebywał u krewnych w Ponarach k. Wilna i w Niestaniszkach w pow. zawilejskim. W 1829 uzyskał paszport na wyjazd do Warszawy, gdzie otrzymał pracę w Banku Polskim. W tymże roku odbył z polecenia Banku podróż naukową po Polesiu, badając możliwości komunikacyjne i handlowe regionu. Przez krótki czas redagował *Bibliotekę Handlową* i *Wiadomości Handlowe*. W 1830 otrzymał od wielkiego księcia Konstantego nakaz opuszczenia Warszawy. Zamieszkał wówczas u bratanka w Luterkach. W czasie powstania listopadowego kierował wydziałem skarbowym rządu centralnego dla Litwy i Żmudzi, miał też być członkiem Towarzystwa Patriotycznego. Po upadku powstania zamieszkał u stryjecznego brata, Leona, prawdopodobnie w Skorojtyszkach k. Szydłowa na Żmudzi. Następnie pomagał koadiutorowi żmudzkiemu, Szymonowi Giedrojciowi, w zarządzie diecezji. Przebywał wówczas w Worniach i Szydłowie. Zmarł w 1836 w Szydłowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Kodeks szubrawski. Przyjęty przez Towarzystwo 18 czerwca 1817. *Rozmaitości* (dod. do *Gaz. Korespondenta Warsz.*) 1818/19 nr 37, 39, 41, 43, 44, 47; *Pam. Lw.* 1818 wrzesień; *Tyg. Wil.* 1819 i odb. Wil. 1819.

Współautorzy: M. Baliński, K. Strawiński. Przekł. ros.: *Russkij inwalid* 1818 nr 186.

2. Prawidła ogólne dla powszechności księgarskiej w Królestwie Polskim. (Projekt). Powst. 1818. Rkps Bibl. im. Zielińskich w Płocku.

Autorstwo ustalił Z. Skwarczyński (K. Kontrym. Towarzystwo Szubrawców. Dwa studia. Łódź 1961 *Łódz. Tow. Nauk. Wydz. I* 48).

3. Powody zaprowadzenia nauki języków orientalnych w Uniwersytecie Wileńskim. Powst. ok. 1820. Rkps Bibl. Czart. sygn. 5458.

4. Dykcjonarz. Rkps fragm. Bibl. im. Zielińskich w Płocku, częściowo ogł. pt. Uwagi pana Piotra. *Wiad. Brukowe* 1821-1822. Fragm. z rkpsu ogł. Z. Skwarczyński, jw. poz. 2 s. 72.

5. Uwagi na temat przekładu kodeksu Napoleona. Rkps i autorstwo jw. poz. 2.

6. Jak wiele przyłożyli się monarchowie rosyjscy do rozszerzenia nauk w kraju swoim. Rkps i autorstwo jw. poz. 2.

7. Podróż... urzędnika Banku Polskiego, odbyta w r. 1829 po Polesiu. (W-wa) 1829. (Wyd. litograficzne; w kilkudziesięciu egz.). Wyd. nast. Poz. 1839.

Utwory zamieszczał ponadto w czasopismach: *Bibl. Handlowa* (red. 1830), *Dzien. Wil.* (1815-1818; tu m.in.: Pociecha w nieszczęściu, fragm. przekł. dzieła F. R. Weiss: Principes philosophiques, politiques et moraux. 1815 nr 1), *Dzieje Dobroczynności Kraj. i Zagr.* (1820-1822; tu m.in.: Historia zakonu braci miłosierdzia, czyli bonifratrów, z dodat-

http://rcin.org.pl

kiem wiadomości o szczególnych fundacjach tego zakonu w Polszcze i Litwie. 1820 s. 565-572), *Gaz. Lit. Wil.* (1806), *Wiad. Brukowe* (współred. 1816-1822; tu m.in. w 1817 nr 5: Pochlebstwo i prawdomówność), *Wiad. Handlowe* (red. 1830).

Listy i materiały

1. Do Rządu Imperatorskiego Wileńskiego Uniwersytetu z 19 sierpnia 1805. Wyd. T. Turkowski: Materiały do dziejów literatury i oświaty na Litwie i Rusi. T. 1. Wil. 1935 s. 370-371.

Współautor listu: T. Życki.

2. Do J. Lelewela z 1809-1830. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 4435.

3. Do K. Chromińskiego z 1810. Rkps Bibl. Nar. sygn. 2675/1.

4. Do A. Dobrowolskiego z 24 stycznia 1822. Rkps Bibl. Czart. sygn. 5458.

5. Bruliony listów i pism urzędowych J. Zawadzkiego z 1805-1823, pisanych ręką Kontryma. Z rkpsów b. Bibl. Wróblewskich w Wil. sygn. 1403, 1404 (Arch. Zawadzkich) i Arch. Głównego Akt Dawnych wyd. T. Turkowski, jw. poz. 1 t. 1-2. Wil. 1935-1937.

6. Memoriał z 1809 w imieniu J. Węckiego i J. Zawadzkiego do Dyrekcji Edukacji Księstwa Warszawskiego w sprawie wydawania pięknych podręczników elementarnych. Rkps Bibl. im. Zielińskich w Płocku.

7. Projekt „Pamiętnika Warszawskiego". Memoriał dla A. Chodkiewicza. Rkps jw.

8. Pojaśnienie do Komisji Śledztwiennej z ok. 1824. Fragm. ogł. A. Wrzosek: Jędrzej Śniadecki. T. 1. Kr. 1910.

OPRACOWANIA

Materiały do dziejów literatury i oświaty na Litwie i Rusi. Z archiwum drukarni i księgarni Józefa Zawadzkiego w Wilnie z l. 1805-1865. Zebrał T. Turkowski. T. 1-2. Wil. 1935-1937. — Archiwum filomatów. Cz. I: Korespondencja filomatów, 1815-1823. T. 1-5. Wyd. J. Czubek. Kr. 1913. — T. Krasiński: Dziennik ucznia Uniwersytetu Wileńskiego (1816-1818). (Powst. 1818). Ogł. H. Mościcki w: Z filareckiego świata. Zbiór wspomnień z l. 1816-1824. W-wa 1924. — F. Grzymała: Filantropia. Wiadomość o Towarzystwie zawiązanym w Wilnie... *Astrea* 1822 nr 2. — Korespondencja księcia Adama Czartoryskiego i rektora Twardowskiego z l. 1822-1824. Wyd. J. Ogończyk. *Roczn. Tow. Przyj. Nauk Poz.* t. 26 (1899) i odb. (Poz. 1900). — K. A. Vieilh de Boisjoslin: Biographie universelle... Paryż 1826-1831. — M. Malinowski: Dziennik. (Powst. Petersb. 1827-1828). Wyd. M. Kridl. Wil. 1914 *Bibl. Pamiętników* R. 2 nr 6; wyd. nast. Wil. 1921 *Bibl. Wil.* s. 46, 48, 82 n. — S. B. Jundziłł: Zbiór ułamkowych wiadomości... (Powst. 1829). Fragm. ogł. (A. H. Kirkor): Obrazki litewskie. Ze wspomnień tułacza Sobarri. Poz. 1874 s. 74, 161. — J. Lelewel: Nowosilcow w Wilnie w roku szkolnym 1823/4. W-wa 1831 s. 42-43, 45 n. i wyd. nast.; przedr. H. Mościcki: Promieniści, Filomaci — Filareci. W-wa 1916 i wyd. nast. — F. Wrotnowski: Zbiór pamiętników o powstaniu Litwy w r. 1831. Paryż 1835; wyd. 2 Lipsk 1875 *Bibl. Pisarzy Pol.* 72 s. 100. — S. B. Jundziłł: Pamiętniki życia. (Powst. ok. 1835-1840). Wyd. A. M. Kurpiel. Kr. 1905, jako odb. z *Arch. do Dziejów Lit. i Oświaty w Pol.* 13 (1914). — M. Czarnocki: Krótka wiadomość o tajnych towarzystwach uczniów Uniwersytetu Wileńskiego aż do ich rozwiązania w r. 1824. (Powst. 1844). *Roczn. Tow. Przyj. Nauk w Wil.* t. 1 (1908); przedr. H. Mościcki: Z filareckiego świata, jw. — S. Morawski: Kilka lat młodości mojej w Wilnie (1818-1825). (Powst. ok. 1848). Wyd. A. Czartkowski, H. Mościcki. W-wa 1924; wyd. 2 W-wa 1959 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* — S. Barzykowski: Historia powstania listopadowego. T. 4. (Powst. ok. 1850-1860). Wyd. Aër (A. Rzążewski). Poz. 1884 s. 243. — M. Malinowski: Księga wspomnień. (Powst. 1864). Wyd. J. Tretiak. Kr. 1907 *Źródła do Dziejów Pol. Porozbiorowych* 3 (s. 25-26). —

L. Rogalski. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 15 (1864). — T. Dobszewicz: Wspomnienia z czasów, które przeżyłem. *Przegl. Pol.* 1881/82 t. 4 — 1882/83 t. 2; wyd. osob. Kr. 1883. — Z. Horodyński: Towarzystwo Szubrawców. *Przew. Nauk. i Lit.* 1882. — P. Chmielowski: Liberalizm i obskurantyzm na Litwie i Rusi. *Ateneum* 1883 t. 1-2; wyd. osob. W-wa 1898 *Bibl. Dzieł Wyborowych* 21. — I. Domeyko: Pamiętniki (1831-1838). (Powst. przed 1889). Wyd. J. Tretiak. Kr. 1908 s. 30-31. — W. Mickiewicz: Żywot Adama Mickiewicza. T. 1. Poz. 1890 s. 35-36, 97 i wyd. nast. — A. Bućkiewicz: O b. wyższych zakładach naukowych w Wilnie i Krzemieńcu. (Powst. przed 1895). Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 1062 t. 3 s. 12-13, 161, 162. — J. Tretiak: Młodość Mickiewicza (1798-1829). T. 1. Petersb. 1898 s. 57-58. — J. Bie-

http://rcin.org.pl

LIŃSKI: Uniwersytet Wileński. T. 2-3. Kr. 1899-1900. —

H. MOŚCICKI: Ze stosunków wileńskich w okresie 1816-1829. *Bibl. Warsz.* 1904 t. 2 s. 518-519. — H. GALLE. *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 37/38 (1905). — H. MOŚCICKI: Wilno i Warszawa w „Dziadach" Mickiewicza. W-wa 1908 s. 11, 149-150, 167-170. — J. BIELIŃSKI: Szubrawcy w Wilnie. Wil. 1910. — A. WRZOSEK: Jędrzej Śniadecki. T. 1. Kr. 1910 s. 273-277. — J. IWASZKIEWICZ: Litwa w r. 1812. Kr. 1912. —

M. BRENSZTEJN: Biblioteka Uniwersytecka w Wilnie do 1832 r. Wil. 1922; wyd. 2 Wil. 1925. — S. MAŁACHOWSKI-ŁEMPICKI: Wolnomularstwo na ziemiach dawnego Wielkiego Księstwa Litewskiego, 1776-1822. Wil. 1930. — M. DUNAJÓWNA: Tomasz Zan. Lata uniwersyteckie, 1815-1824. Wil. 1933 *Rozpr. i Materiały Wydz. I Tow. Przyj. Nauk w Wil.* t. 5 z. 1. [Rec.: *Alma Mater Vilnensis* z. 12 (1935) s. 77-78]. — W. NOWODWORSKI: Koledzy i przyjaciele Joachima Lelewela z lat uniwersyteckich. *Księga pam. Koła Historyków... w Wilnie.* Wil. 1933 *Alma Mater Vilnensis. Bibl.* z. 3 s. 223-225. — J. KLEINER: Mickiewicz. T. 1. Lw. 1934 s. 40-41, 80; wyd. nast. Lubl. 1948. —

Z. SKWARCZYŃSKI: O działalności K. Kontryma na tle ruchu umysłowego i społecznego w Wilnie w l. 1812-1822. *Przegl. Nauk Hist. i Społ.* t. 4 (1954). — Z. SKWARCZYŃSKI: Poprzednicy filomatów. *Pam. Lit.* R. 47 (1956) z. 1. — Z. SKWARCZYŃSKI: W szkole sentymentalizmu. „Tygodnik Wileński" z 1804 r. Łódź 1958 *Łódz. Tow. Nauk. Wydz. I* 34. — A. KOWALSKA: Warszawa literacka w okresie przełomu kulturalnego 1815-1822. (W-wa 1961) *Bibl. Syrenki.* — Z. SKWARCZYŃSKI: K. Kontrym. Towarzystwo Szubrawców. Dwa studia. Łódź 1961 *Łódz. Tow. Nauk. Wydz. I* 48. [Rec.: Z. LIBERA. *Roczn. Lit. 1961* (W-wa 1962) s. 180-181; A. WITKOWSKA. *Pam. Lit.* R. 54 (1963) z. 3]. — Z. SKWARCZYŃSKI: (Wstęp do) „Wiadomości Brukowe". Wybór artykułów. Wr. (1962) *BN* I, 178. — A. WITKOWSKA: Rówieśnicy Mickiewicza. W-wa 1962 *Wiedza Powsz.* [Rec.: W. BILLIP. *Pam. Lit.* R. 56 (1965) z. 2].

Zob. też.: TOWARZYSTWO SZUBRAWCÓW.

KOPCZYŃSKI ONUFRY ANDRZEJ (1735—1817)

Krypt.: X. K. S. P.

Językoznawca, poeta łaciński, pedagog.

Ur. 30 listopada 1735 w Czerniejewie (woj. gnieźnieńskie). Na chrzcie otrzymał imię Andrzej. Uczył się w szkołach pijarów w Warszawie; w 1752 wstąpił w Podolińcu do ich zgromadzenia, przyjmując imię Onufrego. Święcenia kapłańskie otrzymał w 1754. Studia zakonne odbywał w Rzeszowie (1755), Międzyrzeczu (1756-1757) oraz w Krakowie (1761-1762). W 1758 rozpoczął pracę nauczycielską jako wykładowca gramatyki w Radomiu. Następnie uczył poezji w Piotrkowie (1759-1760), retoryki w nowicjacie w Podolińcu (1763), w Rzeszowie (1764), w Złoczowie (1765-1767), w nowicjacie w Rzeszowie (1768) oraz w Podolińcu (1769-1771). W 1772-1773 jako wychowawca Antoniego Wisłockiego przebywał w Wiedniu i Paryżu. Od 1774 uczył wymowy w warszawskim Collegium Nobilium, lecz w 1778 został zwolniony z powodu choroby oczu. Od 1780 — członek Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych. W 1783-1794 pomocnik pierwszego bibliotekarza w Bibliotece Załuskich. Za opracowanie gramatyki polskiej otrzymał od Stanisława Augusta medal „Merentibus". W 1784 wybrany konsultorem prowincji zakonnej. Miał uczestniczyć w sławnych literackich pojedynkach z Józefem Bielawskim. Z początkiem 1794 należał do jakobińskiego skrzydła Związku Rewolucyjnego. W czasie insurekcji aktywny działacz rządowej Deputacji Opieki nad Insurgentami i pośrednik w układach z nuncjuszem Littą (m.in. w sprawie zdjęcia sakry z Józefa Kossakowskiego). Po upadku powstania przebywał w Dzikowie, a następnie, aresztowany przez Austriaków, w Ołomuńcu. Do Warszawy powrócił w 1802 na skutek zabiegów A. K. Czartoryskiego, ale proponowanego mu przez rząd pruski stanowiska inspektora szkolnego nie przyjął. W tymże roku wybrany członkiem warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. W 1804-1807 prowincjał pijarów. W czasach

http://rcin.org.pl

Księstwa Warszawskiego członek Izby (od 1807), a następnie (od 1811) Dyrekcji Edukacyjnej i wizytator szkół. Zasługi Kopczyńskiego uczczono w 1816 zorganizowaniem specjalnych uroczystości, podczas których minister oświecenia S. K. Potocki wręczył mu złoty medal z napisem: „Za gramatykę języka polskiego — wdzięczni ziomkowie". Zmarł 14 lutego 1817 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Monumentum Catharinae Secundae (oraz:) Mathaeo principi Radivilio poeta Petropolim S. P. (W-wa 1776).

2. Gramatyka dla szkół narodowych na klasę I. (W-wa) 1778. Wyd. nast.: (W-wa) 1780; wyd. 4 b. m. 1784; wyd. 5 Kr. 1786; wyd. 7 Kr. 1789; wyd. 9 Kr. 1793; wyd. 11 W-wa 1796; W-wa 1800; W-wa 1803; Wil. 1806; Wil. 1807; Wil. 1809; Kr. 1809; Kr. 1810; Kr. 1815; W-wa 1816 (trzy wyd.); W-wa 1818; Kr. 1819; W-wa 1825; W-wa 1829; W-wa 1830; W-wa 1835; Wil. 1838. Fragm. z wyd. 1 przedr. Z. Florczak, L. Pszczołowska w: Ludzie Oświecenia o języku i stylu. T. 2. W-wa 1958.

3. Gramatyka dla szkół narodowych na klasę II. (W-wa) 1780. Wyd. nast.: W-wa 1781; Kr. 1780 (właściwie: 1784); W-wa 1784; Kr. 1789; W-wa 1791; Wil. 1794; W-wa 1804; W-wa 1806; Wil. 1807; W-wa 1808; Kr. 1809; Wil. 1809; Wil. 1810; Wil. 1813; W-wa 1816; W-wa 1818; Wil. 1830; W-wa 1830 (dwa wyd.); W-wa 1834 (trzy wyd.); Wil. 1839. Fragm. z wyd. 1 przedr. Z. Florczak, L. Pszczołowska, jw. poz. 2.

4. Gramatyka dla szkół narodowych na klasę III. (W-wa) 1781. Wyd. nast.: (W-wa) 1783; Kr. 1787; b. m. 1794; b. m. r. (dwa wyd.); W-wa 1804; W-wa 1806; Wil. 1807; Wil. 1809; Kr. 1809; W-wa 1813; W-wa 1816; W-wa 1818; Krzemieniec 1822; W-wa 1828; W-wa (1831); Wil. 1831; Wil. 1839. Fragm. z wyd. 1 przedr. Z. Florczak, L. Pszczołowska, jw. poz. 2.

Brulion autorski gramatyki łacińsko-polskiej w trzech częściach w 1780 napisanej — w Bibl. Nar. nr akcesji 6934 (Arch. Wilan. sygn. 208).

5. Elegia in obitum Juliannae comitis de Stackelberg conjugis legati ad Rempublicam Polonam Serenissimae Imperatricis Russiae. W-wa 1781.

6. Rozdział o szkołach parafialnych. W zbiorze: Projekt Ustawy Komisji Edukacji Narodowej dla stanu akademickiego i na szkoły w krajach Rzeczypospolitej przepisane. W-wa 1781. Toż wyd. nast.: wyd. zmien.: Ustawy Komisji Edukacji Narodowej... W-wa 1783 (tu: rozdz. XXII: Szkoły parafialne); wyd. 2 Wil. 1819; wyd. S. Sobieski. Lw. 1872; W-wa 1902; wyd. J. Lewicki w: Ustawodawstwo szkolne za czasów Komisji Edukacji Narodowej. Kr. 1925; wyd. S. Tync w: Komisja Edukacji Narodowej. Wr. (1954) *BN* I, 126.

7. Elegia in stemma Stanislai Augusti Poniatowski regis Poloniae. W-wa 1782.

8. Zbior nauki: I chrześcijańskiej, II obyczajowej. W-wa 1784. Wyd. nast. pt. Zbiór nauki chrześcijańskiej i obyczajowej. W-wa 1786 (dwa wyd.); W-wa 1794; wyd. 5 W-wa 1804; W-wa 1812; W-wa 1815; Krzemieniec 1817; W-wa 1817 (trzy wyd.); Kr. 1818; W-wa 1818 (dwa wyd.); W-wa 1819; Lublin 1823; W-wa 1830; W-wa 1840; W-wa 1846; W-wa 1858.

9. Układ Gramatyki dla szkół narodowych z dzieła już skończonego wyciągniony. W-wa 1785. Fragm. przedr.: S. Tync, jw. poz. 6; J. Lubieniecka w: Reforma programu Komisji Edukacji Narodowej. Wybór tekstów. W-wa (1962).

10. Nauka pisania i czytania. Wyd. jako cz. 1 w: Elementarz dla szkół parafialnych narodowych. Kr. 1785. Wyd. nast.: Kr. 1792; Wil. 1808; Kr. 1810; Wil. 1820.

11. Uwagi nad projektem J. P. Fiałkowskiego, profesora literatury w Akademii Krakowskiej (1787). Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 227/I. Wyd. M. Chamcówna. *Pam. Lit.* R. 41 (1950) z. 3/4; Z. Florczak, L. Pszczołowska, jw. poz. 2.

12. Pileus libertatis symbolon et palladium quo usus est Stanislaus Augustus Poloniarum rex, dum, memorabili die 3 Maii 1791 ad cantandum Ambrosianum hymnum, iret in ecclesiam, aeviternae memoriae ac cultui in Zalusciana Reipublicae Bibliotheca dicatus. (W-wa 1791).

Przekł. pol.: M. Wyszkowski: Czapka znak i puklerz wolności... B. m. (1791); pt. Czapka znamię wolności i paladium... B. m. (1791).

13. Ad quosdam Polonos diffidentes adhuc rebus patriis. (W-wa) 1792.

14. Tabela kościołów, kwestarek i asystentów, do wybierania we dni świętalne i niedzielne jałmużny patriotycznej dla osób biednych, z okoliczności najszczę-

http://rcin.org.pl

śliwszej rewolucji cierpiących. (W-wa 1794). (Dwa wyd.).

15. O duchu języka polskiego... Wstęp na posiedzeniu publicznym d. 16 listopada 1804. (W-wa 1804). Przedr. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 4 (1807).

16. Prawa studentów pijarskich. W-wa (1806). Wyd. nast.: b. m. (1806); Krzemieniec 1819 (razem z poz. 17).

17. Prawidła przystojności i obyczajności dla studentów pijarskich. W-wa 1806. Wyd. nast.: W-wa 1810; W-wa 1816; Krzemieniec 1819 (razem z poz. 16).

18. Treść gramatyki polskiej... służąca za wstęp do nauk filozoficznych. Wil. 1806.

19. Essai de grammaire polonaise pratique et raisonnée pour les François. W-wa 1807.

20. Nauka o dobrym piśmie. Przez... z przyszłej jego gramatyki polskiej wyjęta. W-wa 1807. Wyd. nast. W-wa 1816.

21. Poprawa błędów w ustnej i pisanej mowie polskiej. W-wa 1808.

22. De Varsaviensi convictu, Martem inter atque Minervam certamen, a Galliarum legato Varsaviae residente, J. Serra armis et scriptis inclyto, diremptum. Carmen historicum. B. m. 1808.

23. Religiosus et sapiens princeps Fredericus Augustus rex Saxoniae et dux Varsaviae religionis et literarum in scholis piis stator. Epigramma. B. m. 1809. Wyd. nast.: b. m. 1811; Wil. 1838.

24. Kalendae Octobris a. 1814 ad congressum Vindobonensem. B. m. 1814.

Przekł. pol.: J. D. Minasowicz: Do kongresu wiedeńskiego... B. m. (1814).

Przekł. franc.: J. Baudouin de Courtenay: Version libre des vers latins au Congrès de Vienne. (W-wa 1815).

25. Ad Alexandrum Rossiarum Imperatorem. W-wa 1816.

Przekł. pol.: J. D. Minasowicz. *Korespondent Warsz.* 1816 nr 81. Tekst pol. i łac. przedr. pt. Do N. Aleksandra I C.W.R.K.P. w: J. D. Minasowicz: Twory. T. 3. Lipsk 1844; toż wyd. nast. Lipsk 1872.

Przekł. franc.: J. Baudouin de Courtenay: Version libre et en même temps fidèle des vers latins... B. m. (1816).

26. Gramatyka języka polskiego. Dzieło pozgonne. W-wa 1817.

27. Wyjątek z rękopisma ks. Kopczyńskiego. (Z Dykcjonarza polskiego). *Pam. Warsz.* t. 6 (1823).

Kilka tysięcy tablic, w których ułożył wyrazy polskie według swego systemu (wg 8 części mowy i wg zakończeń), złożył Kopczyński „na wieczną pamiątkę" w Bibl. Załuskich.

Parę pism edukacyjnych Kopczyńskiego wyd. Z. Kukulski w: Źródła do dziejów wychowania i szkolnictwa w Polsce z doby Izby Edukacji Publicznej, 1807-1812. Lubl. 1931.

Listy

1. Do I. Potockiego z 1783 i 1784. Rkps w Arch. Głównym Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 279b/II).

2. Do Jana Śniadeckiego z 1785, 1808. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 3131.

3. Korespondencja z A. Osińskim. Fragm. ogł. A. Osiński: Pochwała ks. O. Kopczyńskiego. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 12 (1818) i odb. Wyd. 2 W-wa 1819.

4. Kwit dla Wydziału Instrukcji z 7 lipca 1794; podanie w imieniu Deputacji Ratunkowej pisane do Wydziału Instrukcji w sprawie pokrycia kosztów druku publikacji Deputacji, dat. 10 lipca 1794. Ogł. H. Oprawko, J. Szczepaniec. *Ze skarbca kultury* z. 16 (1964) s. 252-253.

OPRACOWANIA

Historia Domus Varsaviensis Scholarum Piarum (1729-1788). Oprac. L. Chmaj. Wr. 1959 *PAN. Arch. Dziejów Oświaty* 1. — Protokoły posiedzeń Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych, 1775-1792. Wyd. T. Wierzbowski. W-wa 1908 *Komisja Edukacji Nar.* 36. — Akty powstania Kościuszki. T. 2. Wyd. S. Askenazy, W. Dzwonkowski. Kr. 1918. — Materiały do działalności wydawniczej władz powstańczych 1794 r. w Warszawie. Oprac. H. Oprawko, J. Szczepaniec. *Ze skarbca kultury* z. 16 (1964). — Korespondencja Jana Śniadeckiego. Listy z Krakowa. T. 1: 1782-1786. Wyd. L. Kamykowski. Kr. 1932; t. 2: 1787-1807. Wyd. M. Chamcówna, S. Tync. Wr. 1954. — F. K. M. Bohusz: (Dod. do wyd.) Poprawa błędów w ustnej i pisanej mowie polskiej. W-wa 1808. — (Wstęp do) J. K. Szaniawski: O naturze i przeznaczeniu urzędowań. W-wa 1808. — O...: (Poprawa błędów w ustnej i pisanej mowie polskiej. Rec.). *Pam. Warsz.* 1809 t. 2 s. 288-301, t. 3 s. 2-19. — J. Zawadzki: (List do ks. A. K. Czartoryskiego, dat. Wil. 7 czerwca 1809). Wyd. T. Turkowski w: Materiały do dziejów literatury i oświaty na Litwie i Rusi. T. 1. Wil. 1935 s. 18. — S. Bielski: Vita et scripta. W-wa 1812 s. 138. — A. Feliński: Przyczyny używa-

http://rcin.org.pl

nej przeze mnie pisowni. W: Pisma własne i przekładania wierszem. T. 1. W-wa 1816 s. I-CC. — Opis pogrzebu Kopczyńskiego, mowy uczniów szkół pijarskich, Leona Potockiego i F. S. Dmochowskiego, oraz wiersz z powodu jego zgonu Stanisława Wyżewskiego. *Gaz. Korespondenta Warsz. i Zagr.* 1817 dod. do nr 14 i 15. — (Nekrologi): A. Chodkiewicz. *Pam. Warsz.* 1817; *Dzien. Wil.* 1817 t. 5 s. 205. — W. Szweykowski, S. K. Potocki: Mowy (przy oddaniu medalu). *Pam. Warsz.* 1817. — Uroczystość oddania medalu złotego Imci ks. O. Kopczyńskiemu S. P. w d. 30 listopada r. 1816... Z ryciną tegoż medalu i mowami przy tej okoliczności mianymi. W-wa 1817. — A. Osiński: Pochwała ks. O. Kopczyńskiego. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 12 (1818) i odb. (W-wa 1819) (tu bibliografia). — Catalogus librorum Bibliothecae Collegii Regii Varsaviensis cler. reg. Schol. Piar. renovatus. W-wa 1822. — J. Mroziński: Odpowiedź na umieszczoną w „Gazecie Literackiej" recenzję. W-wa 1824. — Rozprawy i wnioski o ortografii polskiej. W-wa 1830. —

K. W. Wójcicki: Spoczywający w ziemi pijarzy. W: Cmentarz Powązkowski pod Warszawą. T. 2. W-wa 1856 s. 94-95. — J. K. Plebański: Gramatyka i gramatycy. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 10 (1862). — A. Kudasiewicz. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 15 (1864). — W. Wisłocki: Nauka języka polskiego w szkołach polskich przed Kopczyńskim. *Spr. Roczne c. k. Gimn. im. Franciszka Józefa we Lw. R. szk. 1868* i odb. — S. Zarański: Zarys dziejów nauki czytania. Kr. 1868. — F. Nowakowski: O elementarzu Komisji Edukacyjnej. Lw. 1871. — A. A. Kryński: Kwestia językowa. W-wa 1873. — W. Wisłocki: Poczet chronologiczny prac drukowanych i rękopiśmiennych Grzegorza Piramowicza. *Rozpr. AU Wydz. Filol.* T. 5 (1877) s. 311-351, 399-400 i odb. — *Enc. kościelna* Nowodworskiego. T. 11 (1878). — J. Hanusz: O zakończeniu instrumentalu i locativu singul. masc. neutr. i instrumentalu plur. deklinacji zaimkowej i złożonej w języku polskim. *Przegl. Akademicki* i odb. (Kr. 1880). — F. Nowakowski: Elementarz. *Enc. wych.* T. 3 (1885). — A. Karbowiak: O książkach elementarnych na szkoły wojewódzkie z czasów Komisji Edukacji Narodowej. *Muzeum* 1893 i odb. —

A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 1-9. Kr. 1900-1911. — B. Bieńkowski: Gramatyka polska. *Enc. wych.* T. 5 (1901). — P. Chmielowski: Stylistyka polska. W-wa 1903 s. 38. — A. Hajdecki: O. Kopczyński i G. Piramowicz austriackimi więźniami stanu. *Czas* 1904 nr 221. — Lector: O. Kopczyński jako austriacki więzień stanu. *Kraj* 1904 nr 51. — G. Korbut. *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 37/38 (1905). — K. Bartoszewicz: Drobny przyczynek do 3 maja. *Świat* 1906 nr 22. — A. Karbowiak: Pedagogika Komisji Edukacji Narodowej w świetle systemów pedagogicznych XVIII w. *Przew. Nauk. i Lit.* 1907. — G. Korbut. *Sto lat myśli polskiej.* T. 2 (1907). — P. Kopko: Krytyczny rozbiór gramatyki narodowej O. Kopczyńskiego. *Rozpr. AU Wydz. Filol.* t. 46 (1910). — Z. Szybalska: Praca Komisji Edukacji Narodowej nad językiem polskim. *Wych. w Domu i Szkole* 1911 t. 2 i odb. — J. Łoś: Pisownia polska w przeszłości i obecnie. Kr. 1917. —

M. Rudnicki: Z dziejów polskiej myśli językowej i wychowawczej. Poz. 1921. — S. Tync: Nauka moralna w szkołach Komisji Edukacji Narodowej. Kr. 1922. — M. Węglewicz: J. A. Komeńskiego „Didactica magna" i system szkolny Komisji Edukacji Narodowej. W-wa 1927 s. 20. — W. Bobkowska: Nowe prądy w polskim szkolnictwie ludowym w początku XIX w. Kr. 1928. — M. Szyjkowski: Polská účast v českém národním obrození. Cz. 1. Praga 1931 s. 153. — W. Berent: Nurt. T. 1. W: Dzieła. T. 8. W-wa 1933 s. 59-90; wyd. osob. W-wa 1956. — *Krzysztof Celestyn Mrongowiusz 1764-1855. Księga pam.* Gdańsk 1933. — T. Lehr-Spławiński: Polnische Sprachpflege in Vergangenheit und Gegenwart. *Slavische Rundschau* 1933. — M. Łodyński: Zagadnienie dubletów w reformie bibliotecznej Komisji Edukacji Narodowej. Kr. 1934. — A. Szyperski: Geografia talentów wielkopolskich. Poz. 1934 *Bibl. Wici Wielkopol.* 4. — W. Tokarz: Insurekcja warszawska. Lw. 1934; wyd. 2 W-wa 1950. — M. Łodyński: Biblioteka Rzeczypospolitej im. Załuskich. Kr. 1935. — M. Łodyński: Ks. O. Kopczyński — bibliotekarz. (Komunikat). *Spr. z Posiedzeń Tow. Nauk. Warsz. Wydz. I* 1935 s. 67. — M. Łodyński: U kolebki polskiej polityki bibliotecznej (1774-1794). W-wa 1935. — M. Łodyński: Z dziejów „Biblioteki Rzeczypospolitej Załuskich zwanej" w l. 1783-1794. W-wa 1935. — S. Szober: Ksiądz O. Kopczyński. Wspomnienie w dwóchsetną rocznicę urodzin. *Poradnik Język.* 1935/36 z. 4. — R. Skulski: Z dziejów polonistyki lwowskiej. *Pam. Lit.* R. 33 (1936). — A. Jobert: La Commission d'Éducation Nationale en Pologne (1773-1794). Son oeuvre d'instruction civique. Paryż 1941. —

http://rcin.org.pl

Z. KLEMENSIEWICZ: Miłośnictwo języka w dziejach polszczyzny. *Jęz. Pol.* 1945 z. 1; przedr. w: W kręgu języka literackiego i artystycznego. W-wa 1961. — S. ROSPOND: Nowotwory czy nowopotwory językowe? *Jęz. Pol.* 1945 z. 4. — W. BOBKOWSKA: Pruska polityka szkolna na ziemiach polskich w l. 1793-1806. W-wa 1948. — M. CHAMCÓWNA: Dyskusja nad Katedrą Literatury w Szkole Głównej Koronnej. *Pam. Lit.* R. 41 (1950) z. 3/4. — J. MICHALSKI: Z dziejów Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Wr. 1953. — M. ŁODYŃSKI: Z dziejów organizacji nauki w Polsce. Początki polskiej polityki bibliotecznej (1774-1794). *Przegl. Zach.* 1953 nr 4/5. — W. ŁUKASZEWICZ: Targowica i powstanie kościuszkowskie. Ze studiów nad historią Polski XVIII w. (W-wa 1953). — J. SIWKOWSKA: O słowniku języka polskiego Osińskiego. *Poradnik Język.* 1953 z. 5. — B. SUCHODOLSKI: Nauka polska w okresie Oświecenia. (W-wa) 1953; przedr. w: Studia z dziejów polskiej myśli filozoficznej i naukowej. Wr. 1958 *PAN. Monogr. z Dziejów Nauki i Techniki* 8. — B. WIECZORKIEWICZ: Z tradycji językoznawczych polskiego Oświecenia. *Poradnik Język.* 1953 z. 3/4. — J. MICHALSKI: Spór o koncepcję słownika Lindego. *Studia i Materiały z Dziejów Nauki Pol.* t. 2 (1954). — A. KORONCZEWSKI: Walka o polską terminologię gramatyczną w XVIII w. *Poradnik Język.* 1955 z. 7. — F. PRZYŁUBSKI: Opowieść o Lindem i jego słowniku. W-wa 1955 *Wiedza Powsz.* — B. WIECZORKIEWICZ: Poglądy metodyczne Kopczyńskiego. *Poradnik Język.* 1955 z. 10. — S. GNIADEK: Metodologiczne źródła doktryn gramatycznych Kopczyńskiego. *Kwart. Neofilol.* 1956 z. 2. — M. KOSSOWSKA: Stosunek ks. O. Kopczyńskiego do staropolszczyzny (na podstawie „Grammatyki dla szkół narodowych"). *Jęz. Pol.* 1956 nr 5. — M. RUDNICKI: Językoznawstwo polskie w dobie Oświecenia. Poz. 1956 *Prace Komisji Filol. Poz. Tow. Przyj. Nauk* t. 17 z. 2. — B. WIECZORKIEWICZ: Kopczyński a słowniki. *Poradnik Język.* 1956 z. 2. —

A. CIEŃSKI: Ignacy Włodek jako krytyk i teoretyk literatury. *Roczn. Zakładu Nar. im. Ossol.* t. 5 (1957) rozdz. 6. — Z. KAWYN-KURZ: Mroziński jako gramatyk. *Poradnik Język.* 1957 z. 3-5. — S. TRUCHIM: Rola pijarów w rozwoju szkolnictwa Księstwa Warszawskiego. *Zesz. Nauk. Uniw. Łódz. S. I: Nauki Hum.-Społ.* z. 7 (1957). — M. KOSSOWSKA: O. Kopczyński jako badacz i teoretyk mowy. *Spr. Tow. Nauk. KUL* t. 7 (1958). — M. KOSSOWSKA: Generał Józef Mroziński w opozycji do „Gramatyki narodowej" ks. O. Kopczyńskiego. *Tamże* t. 7 (1958). — M. R. MAYENOWA: (Wstęp); Z. FLORCZAK, L. PSZCZOŁOWSKA:(Komentarz do) Ludzie Oświecenia o języku i stylu. T. 1-2. W-wa 1958. — S. GNIADEK: Wpływy francuskie na gramatykę Kopczyńskiego. *Spr. Poz. Tow. Przyj. Nauk 1957* t. 50 (1959) nr 2. — Z. KAWYN-KURZ: Poglądy gramatyczne Kopczyńskiego w świetle krytyki Józefa Mrozińskiego. *Tamże* t. 50 (1959) nr 2. — Sesja naukowa poświęcona ks. O. Kopczyńskiemu przez Komisję Filologiczną w ramach obchodu stulecia Towarzystwa w dniu 3 VI 1957. *Tamże* t. 50 (1959) nr 2. — R. WOŁOSZYŃSKI: Tadeusza Mikulskiego rozprawa o hymnie „Święta miłości kochanej Ojczyzny". *Pam. Lit.* R. 50 (1959) z. 3/4 s. 84, 99, 101-103. — T. SKUBALANKA: Stanowisko O. Kopczyńskiego wobec nowotworów językowych. *Zesz. Nauk. Uniw. M. Kopernika* z. 2 *Filol. Pol.* 1 (1959) i odb. Por. *Spr. Poz. Tow. Przyj. Nauk* t. 50 (1959) nr 2. — V. FALKENHAHN: Das polnische Wörterbuch von seinen Anfängen bis Michel Abraham Troc und die Wörterbuchtheorie des Grammatikers O. Kopczyński. *Zeitschr. f. Slawistik* t. 5 (1960) nr 1. — B. LEŚNODORSKI: Polscy jakobini. W-wa 1960 *Studia i Materiały z Dziejów Pol. w okresie Oświecenia* 3. — J. LUBIENIECKA: Towarzystwo do Ksiąg Elementarnych. W-wa 1960 *PAN. Monogr. z Dziejów Oświaty* 4. — E. PODGÓRSKA: Szkolnictwo elementarne Księstwa Warszawskiego i Królestwa Kongresowego, 1807-1831. W-wa 1960 *PAN. Monogr. z Dziejów Oświaty* 2. — E. RABOWICZ: Nieznana oświeceniowa satyra na opresję chłopską. *Gdań. Zesz. Hum.* 1960 z. 1/2 s. 160. — A. KORONCZEWSKI: Polska terminologia gramatyczna. Wr. 1961 *PAN. Prace Językozn.* 23. — W. BOBKOWSKA: Losy pijarów w czasie pierwszej okupacji pruskiej 1793-1806. *Nasza Przeszłość* t. 15 (1962). — J. BUBA: Pijarzy w Polsce. *Tamże* t. 15 (1962). — H. POHOSKA: Pijarzy wizytatorami Komisji Edukacji Narodowej. *Tamże* t. 15 (1962). — S. HRABEC, F. PEPŁOWSKI: Wiadomości o autorach i dziełach cytowanych w „Słowniku" Lindego. W-wa 1963. — I. BAJEROWA: Kształtowanie się systemu polskiego języka literackiego w XVIII w. Wr. 1964 *PAN Prace Językozn.* 38. — M. MITERA-DOBROWOLSKA: Komisja Edukacji Narodowej. *Historia wychowania.* T. 1. W-wa 1965.

http://rcin.org.pl

KOPEĆ JÓZEF (1762—1827)

Przydomek rodowy: Kołodziński.

Pamiętnikarz.

Ur. 15 maja 1762 w pow. pińskim. Pochodził ze starego zubożałego rodu litewsko-ruskiego h. Kroje. Uczył się w domu pod kierunkiem ojca. Od 16 roku życia służył w Pińskiej Brygadzie Kawalerii Narodowej W. Ks. Litewskiego (tzw. petyhorskiej, późniejszej II litewskiej), najpierw jako szeregowy, potem kolejno: podoficer, towarzysz, namiestnik chorąży, podporucznik. W 1791 mianowany porucznikiem; w wojnie 1792 dowodził szwadronem. Po drugim rozbiorze wcielony wraz z brygadą do armii rosyjskiej.

Na wieść o wybuchu powstania, bez wiedzy brygadiera Słomińskiego, objął dowodzenie brygadą (był już wtedy majorem) i przedarł się z nią spod Kijowa na Wołyń. Mianowany przez Kościuszkę wicebrygadierem (8 maja), a następnie brygadierem, dowodził nadal macierzystą brygadą, biorąc udział w bitwie pod Chełmem i obronie Warszawy przed Prusakami. Odznaczony pierścieniem orderowym „Ojczyzna swemu obrońcy". Ranny pod Maciejowicami, dostał się do niewoli, a uznany za dezertera z armii rosyjskiej, po śledztwie w Smoleńsku, został zesłany jako bezimienny więzień na Kamczatkę.

Uwolniony przez Pawła I, w końcu 1797 wyruszył w drogę powrotną przez Ochock i Moskwę do Wilna. Wydalony stamtąd do Galicji, został jednak zatrzymany na Wołyniu, gdzie zamieszkał w Dubnie, a następnie u T. Czackiego w Porycku. Przyznanej mu przez zaborczą Komisję Warszawską dla likwidacji długów królewskich emerytury brygadierskiej nie przyjął. Po 1801 przebywał lat kilka w nadanej mu przez A. Chodkiewicza posesji, następnie u T. Wawrzeckiego, po 1807 w otrzymanym od D. Radziwiłła folwarku. Zmarł w 1827.

TWÓRCZOŚĆ

1. Dziennik podróży... przez całą wzdłuż Azją, lotem od portu Ochocka, oceanem przez wyspy Kurylskie do niższej Kamczatki, a stamtąd na powrót do tegoż portu na psach i jeleniach. Powst. 1810. Fragm.: Obyczaje kamczackie. *Gaz. Lit.* 1821 nr 6. Całość wyd. E. Raczyński. Wr. 1837. Wyd. nast.: uzup. pt. Dziennik... brygadiera wojsk polskich, z rozmaitych not dorywczych sporządzony. Berlin 1863 (z własnoręcznymi rysunkami autora), stąd fragm. przedr. *Dzien. Lit.* 1863 nr 47-52; Berlin 1868; pt. Dziennik podróży... Chełmno 1865 *Sybirskie Pam. Polaków z Pobytu na Sybirze* 2; Paryż (1867) *Bibl. Lud. Pol.* (z przedmową A. Mickiewicza); pt. Niewola i ciekawe przygody jenerała polskiego... podług jego własnych pamiętników ułożone. Lw. 1893; Lw. 1894; Lw. 1906. Fragm. w zbiorze: Sybir. Obrazy i wspomnienia. W-wa 1916.

Najpełniejszy tekst pamiętników pt. Obyczaje kamczackie, 1821 — znajduje się w Bibl. Czart. rkps 2266; rkps z pocz. XIX w. — w Arch. Hist. w Kijowie (Zbiór 228 rejestr 1 nr 104).

Przekł. franc.: Mémoires du général Joseph Kopeć. *La Pologne illustrée*. Paryż 1839 t. 4 cz. 2.

Materiały

1. Do rady wojennej w r. 1812. (Podanie). Z rkpsu Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie wyd. H. Mościcki w przypisach do: A. Fredro: Trzy po trzy. W-wa (1917) s. 222.

OPRACOWANIA

J. U. Niemcewicz: Pamiętniki czasów moich. T. 2 cz. 2. (Powst. 1823-1825). Wyd. J. Dihm. W-wa 1957 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych*. — L. Dembowski: Moje wspomnienia. T. 1. Wyd. Petersb. 1898 s. 177. — L. Siemieński: Wieczór u gen. Kopcia. W: Muzamerit, czyli powieści przy świetle księżyca. T. 1. Poz. 1843; przedr. w: Dzieła. T. 6. W-wa 1881 s. 196 n. — A. Fredro: Trzy po trzy. (Powst. ok. 1848). Wyd. w: Dzieła. T. 11. W-wa 1880; wyd. osob. oprac. H. Mościcki. W-wa (1917) s. 182, 222. — K. W. Wójcicki: (Dziennik. Rec.). *Bibl. Warsz.* 1863 t. 3. — K. W. Wójcicki. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 15 (1864). — A. Mickiewicz: Kurs drugoletni (1841/42) literatury słowiańskiej. Paryż 1842 (wykłady 23-24) i wyd. nast.; przedr. jako wstęp do: Dziennik podróży. Paryż (1867) *Bibl. Lud. Pol.* — T. Korzon: Wewnętrzne dzieje Polski za Stanisława Augusta. T. 1,

http://rcin.org.pl

4. Kr. 1882, 1885 i wyd. nast. — Z. Librowicz: Polacy w Syberii. Kr. 1884. — B. Dybowski: O Syberii i Kamczatce. Lw. 1899. —

J. Bojasiński. *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 37/38 (1905). — M. Janik: Literatura polska syberyjska. Lw. (1907) *Charakterystyki Lit. Pisarzów Pol.* XVII (s. 24 n). — M. Janik: Dzieje Polaków na Syberii. Kr. 1928. — M. Janik: Najpełniejszy tekst pamiętników J. Kopcia. *Kwart. Hist.* 1931. — S. Zieliński: Mały słownik pionierów polskich kolonialnych i morskich. W-wa 1932. — J. Pertek: Polacy na szlakach morskich świata. Gdańsk 1957.

KOPYSTYŃSKI WINCENTY (1763—1839)

Tłumacz, poeta.

Ur. w 1763 we wsi Topolnica k. Sambora. Pochodził z rodziny szlacheckiej h. Leliwa. Kształcił się u jezuitów w Samborze. W 1796 został komornikiem granicznym obwodu samborskiego. W 1804 porzucił życie publiczne, zajął się gospodarką rolną (dziedzic Wojniłowa, Monastrzyk i in.) i pracą literacką. Dwukrotnie żonaty; pierwszą żoną była Trzcińska, drugą Amelia hr. Karśnicka. Przyjaźnił się z J. N. Kamińskim, mecenasował teatrowi lwowskiemu i fundacji Ossolińskich. Członek korespondent warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (od 1826) i członek honorowy Towarzystwa Naukowego Krakowskiego. Zmarł 3 października 1839 we Lwowie.

TWÓRCZOŚĆ

Wiersze ulotne. Nie wyd. i nie znane. Jeden (Wiersz do F. Mrozowieckiego w odpowiedzi na wezwanie do drukowania tragedii Racine'a, powst. 1837) ogł. W. Zawadzki, zob. Przekłady poz. 2 (wstęp).

Przekłady

1. J. Racine: Fedra. Tragedia w 5 aktach. Wyst. W-wa 28 stycznia 1822. Wyd. Lw. 1825. Wyd. nast. zob. poz. 2.

2. J. Racine: Celniejsze tragedie Rasyna. Przekładania... Wydane staraniem rodziny. Wstępem opatrzył W. Zawadzki. Lw. 1859.

Zawartość: Andromaka; Brytanik; Berenika; Mitrydat; Ifigenia; Fedra; Atalia.

Fragm. Ifigenii. *Rozmaitości* (Lw.) 1838.

Listy

1. Do A. Benzy z 1811. Rkps Ossol. sygn. 3458/II. Ogł. K. Estreicher: Teatra w Polsce. T. 3. Kr. 1879. Wyd. 2 fotooffs. W-wa 1953 s. 171.

OPRACOWANIA

(W. Zawadzki): (Wstęp do) J. Racine: Celniejsze tragedie Rasyna. Przekładania W. Kopystyńskiego. Lw. 1859. — A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 5, 7. Kr. 1904, 1906. — M. Szyjkowski: Dzieje nowożytnej tragedii polskiej. Typ pseudoklasyczny, 1661-1831. Kr. 1920 s. 122-126. — K. Chłędowski: Józef Dzierzkowski i lwowski świat literacki. W: Z przeszłości naszej i obcej. Lw. 1935 s. 358-360.

KORCZYŃSKI KASJAN (ok. 1725—1784)

Kaznodzieja.

Ur. ok. 1725. W 1742 członek krakowskiego klasztoru franciszkanów; 5 sierpnia 1743 złożył śluby zakonne. Wiosną 1749, posiadając już święcenia kapłańskie, studiował w Warszawie teologię. W tymże roku kapituła prowincjonalna w Poznaniu przyznała mu stopień bakałarza i wyznaczyła na wykładowcę filozofii w Krakowie (do 1751); następnie przeniesiony na równorzędne stanowisko do Poznania. 17 września 1753 odbył publiczną dysputę doktorską w Nowym Mieście Korczynie wobec definitorów i gości, po zdaniu egzaminu z teologii i filozofii otrzymał stopień doktora. Potem mianowany regensem zakonnego studium filozoficznego w Lublinie; jednocześnie pełnił obowiązki kaznodziei. Od 1756 był w Krakowie na przemian profesorem i regensem studiów teologicznych. W 1761-1764 sprawował funkcję kaznodziei katedralnego

http://rcin.org.pl

w Krakowie. Po przygotowaniu zbiorowego wydania swoich kazań wybrany został sekretarzem prowincji i pozostawał na tym stanowisku do 1770. W 1770-1774 był gwardianem warszawskim, a w 1774-1777 — prowincjałem. W jego rozporządzeniach prowincjalskich wyrażała się troska o odpowiedni poziom studiów zakonnych i kaznodziejstwa. W 1777-1783 — gwardian krakowski (odnowił kościół i klasztor, uporządkował bibliotekę, do której dołączył własny zbiór). Zmarł 17 stycznia 1784 w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Sol Doctorum Divinissimus Augustinus Antistes Hipponensis Ecclesiae Doctor... ad publicas in Capitulo Provinciali Posnaniensi theses... Anno Domini 1749, die 30 Junii. W-wa 1749.

2. Kazanie o Bł. Józefie z Kopertynu, wyznawcy franciszkanie, miane przy dokończeniu trzechdniowego nabożeństwa beatyfikacji jego... w kościele zawichostskim Franciszkanów w r. 1754. B. m. 1754. Wyd. nast.: Wzrost i ozdoba Błogosławionego z Kopertynu Józefa... Lubl. 1755 (dedyk. Aleksandrowi Czyżowskiemu, kasztelanowi połanieckiemu); w: Nieoszacowane dwóch serafinów klejnoty ofiarą życia w ustawicznej śmierci i ofiarą śmierci w nieustannym życiu... Kr. 1760 (razem z poz. 4; dedyk. jw.).

3. Kazania pokazujące jedność, prawdę, świątobliwość, powszechność, apostolstwo Chrystusa wiary, jak w pierwszych wiekach, tak zawsze w Kościele Rzymskim kwitnącej. Miane w Krakowie w Kolegiacie Wszystkich ŚŚ. podczas czterdziestodniowego postu we czwartki po południu r. 1757... Kr. 1757 (dedyk. A. Czyżowskiemu). Wyd. nast. Kr. 1767 (jako kolejny t. 4 wydawanego wówczas zbioru kazań, por. poz. 12-14).

4. Kazanie o B. Salomei miane w Krakowie w kościele Ś. Jędrzeja Apostoła roku 1758. (Kr. 1758). Wyd. nast.: Ofiara życia i śmierci ogniem miłości Boskiej nieustannie gorejąca w sercu B. Salomei, rodem i nazwiskiem córki Leszka V, polskiego książęcia... Kr. 1759 (dedyk. Janowi Gawrońskiemu, stolnikowi bracławskiemu); razem z poz. 2 (zob. wyżej); zob. poz. 12.

5. Skarb Starego i Nowego Testamentu, nieprzebranych łask, darów i błogosławieństw Boskich, Niepokalanie Poczętej Marii Panny Matka, Jezusowa Babka, całego Chrystusowego Kościoła Opiekunka, Ś. Anna. Przy uroczystości dorocznej święta Jej w kościele Ks. Ks. Franciszkanów Konwentu Nowomiejskiego kaznodziejską mową ogłoszony... Kr. 1760.

Dedyk. Annie Kossakowskiej, podstolinie chęcińskiej.

6. Poselstwo życia ludzkiego w krótkim pozwolonym doczesności czasie w Wielmożnym świętej pamięci Imci Panie Janie od Boga Gawrońskim, stolniku bracławskim, chwalebnym sprawy zleconej sobie od Boga zakończeniem wsławione... przy pogrzebie ciała jego w kościele Nowomiejskim Franciszkanów roku 1760 dnia 14 lutego ogłoszone... Kr. 1760.

7. Ofiara całopalenia w nieustannych miłości Chrystusowej pożarach jedna, cała, zawsze gorejąca w sercu Bł. Kunegundy Panny, rodem i nazwiskiem córki Beli IV króla węgierskiego... Kr. 1761 (dedyk. Stanisławowi Chronowskiemu). Wyd. nast. zob. poz. 13.

8. Kazanie o dobrodziejstwach Boskich w darach natury, w darach łaski i w darach chwały swojej nam udzielonych. Miane w Krakowie w kościele Archipresbyterialnym Panny Marii roku 1758 w stępną sobotę... Kr. 1761.

Dedyk. ks. Mateuszowi Błędowskiemu.

9. Kazanie przy obłóczynach Wielmożnej Panny Józefy Lisickiej, skarbnikówny liwskiej, miane. Dnia 8 września roku 1761 w kościele Ś. Marii Magdaleny Wielebnych Panien Franciszkanek Chęcińskich... Kr. 1761.

10. Dobroć pasterska Stanisława Biskupa Krakowskiego Męczennika, w kazaniu ku czci jego powiedzianym w Nowym Mieście w kościele pod tytułem tegoż Świętego Biskupa Ks. Ks. Franciszkanów... Kr. 1761 (dedyk. ks. Antoniemu Zwanowi). Wyd. nast. zob. poz. 13.

11. Kazanie pogrzebowe sławnej i świętej pamięci... Apolonii z Morsztynów Lanckoroński, stolnikowy podolskiej etc., w kościele Włodzisławskim dnia 12 maja 1762 r. miane. Kr. 1762.

12. Kazania w Katedrze Krakowskiej różnymi czasy przez kilka lat miane, a potem złożone na niedziele całego roku... i do druku... podane. T. 1. Kr. 1764.

Tu m.in. poz. 4. Dalsze tomy zbioru zob. poz. 13, 14, 3.

http://rcin.org.pl

13. Kazania na święta całego roku w Katedrze Krakowskiej różnymi czasy przez kilka lat miane... T. 2. Kr. 1767.

Tu m.in. poz. 7, 10. Inne tomy zbioru zob. poz. 12, 14, 3.

14. Kazania o tajemnicy Męki Pańskiej Chrystusowej, w różnych kolegiatach krakowskich i w kościele Archipresbyterialnym Panny Marii, w poście przez kilka lat miane, a potem na wszystkie dni całej Quadragesymy rozłożone... T. 3. Kr. 1767.

Zob. też poz. 12, 13, 3.

OPRACOWANIA

Acta Confraternitatis Compassionis ab a. 1760-1836. Rkps Arch. franciszkanów Kr. — Acta Provinciae Poloniae ab a. 1764-1777; ab a. 1783-1789. Rkpsy jw., sygn. XXXI, XXXIII. — Księga zmarłych. Rkps jw. — Liber Magistralis Conventus Obornicensis Ordinis Minorum S.P. Francisci Conventualium... Rkps Ossol. sygn. 1481/II. — A. Karwacki: Materiały do historii Polskiej i Ruskiej Prowincji. Rkps Arch. franciszkanów Kr. sygn. VII. — A. Karwacki: Sławniejsi franciszkanie polscy. Rkps jw., sygn. XX. — J. S. Pelczar: Zarys dziejów kaznodziejstwa w kościele katolickim. Cz. 2: Kaznodzieje polscy. Kr. 1896; wyd. 2 uzup.: Zarys dziejów kaznodziejstwa w Polsce. Kr. 1917. — S. Rosenbeiger: Dzieje kościoła OO. Franciszkanów w Krakowie w wiekach średnich. Kr. 1933. — K. Kantak: Franciszkanie polscy. T. 2. Kr. 1938. — C. C. Baran: Kościół i klasztor OO. Franciszkanów w Warszawie. W-wa 1949 (maszynopis Arch. franciszkanów W-wa). — W. L. Maryniak: Kaznodziejstwo polskiej prowincji OO. Franciszkanów w drugiej poł. XVIII w. Praca magisterska Uniw. Jagiel. Radomsko 1951 (maszynopis Arch. franciszkanów Kr.). — K. Gruczyński: Działalność duszpasterska franciszkanów warszawskich w l. od 1645 do 1864. Studium historyczno-pastoralne. Praca licencjacka KUL. Lubl. 1963 (maszynopis jw.).

KORSAK RAJMUND (1767—1817)

Poeta, tłumacz.

Ur. w 1767 (wg H. Biegeleisena w 1768) na Litwie. Był superintendentem ceł przy Komisji Skarbowej litewskiej, w 1791 regentem Komisji Skarbowej litewskiej w Grodnie. W 1794 służył w litewskiej armii powstańczej w stopniu pułkownika, przyjaźnił się z J. Jasińskim. Po upadku Warszawy został internowany w Grodnie, zbliżył się wówczas do króla i bawiących z nim literatów. W 1796 więziony w Wilnie i w Kamieńcu Podolskim. W 1797 osiadł w Babczyńcach na Podolu (pow. winnicki). Ożenił się z wdową, Justyną Wolańską. Pod koniec życia zamieszkał u przyjaciela, Jana Bogusza, w Żwańczyku (pow. uszycki). Zmarł 9 listopada (wg starego stylu: 28 października) 1817 w Żwańczyku.

TWÓRCZOŚĆ

1. Brutus i Kasjusz. Tragedia oryginalna we 3 aktach. B. m. (ok. 1790).

M. Szyjkowski i L. Bernacki przypisują autorstwo Korsakowi, kwestionuje je H. Biegeleisen.

2. Nad nową konstytucją (wiersz). (W-wa 1791).

3. Nagrobek Jakuba Jasińskiego jenerała. Powst. 1794 lub 1795. B. m. (1794 albo 1795). Wyd. nast.: *Nowy Pam. Warsz.* t. 18 (1805); S. Jabłoński w: (Wstęp do) List Barnaweta do Trumana... przeł. przez J. Jasińskiego... W-wa 1816 (fragm.); *Kur. Pol.* 1830; *Tyg. Lit.* 1843 nr 5; K. W. Wójcicki w: (Wstęp do) J. Jasiński: Pisma. Kr. 1869; H. Mościcki: Generał Jasiński a powstanie kościuszkowskie. W-wa 1917 s. 412-413; J. Nowak-Dłużewski w: Poezja powstania kościuszkowskiego. Kielce 1946; R. Kaleta: Wiersze na cześć gen. Jakuba Jasińskiego. *Roczn. Zakł. Nar. im. Ossol.* t. 5 (1957).

4. Przedmowa do: J. Baka: Uwagi o śmierci niechybnej... Wil. 1807. Powst. 1795-1796. Wyd. nast.: W-wa 1828; Wil. 1855; K. Bartoszewicz w: Księgi humoru polskiego. T. 3. Petersb. 1897.

5. Wiersz do Aleksandra Chodkiewicza z powodu rozpoczętego przez niego poematu „Kartago"... Powst. 1803. *Pam. Warsz.* 1809 t. 3. Wyd. nast.: R. Kaleta: Wiersze na cześć gen. Jakuba Jasińskiego. *Roczn. Zakł. Nar. im. Ossol.* t. 5 (1957); R. Sobol: Franciszek Karpiński jako doradca literacki Aleksandra Chodkiewicza.

http://rcin.org.pl

W zbiorze: Miscellanea z doby Oświecenia. Wr. 1960 *Arch. Lit.* 5 (fragm.).

6. Bibejda, czyli garniec. Poemat satyryczno-humorystyczny (zamierzony na 12 pieśni, zrealizowane tylko 5). Wyd. fragm.: *Tyg. Wil.* 1818 (pieśni 3-5); H. Biegeleisen. *Bibl. Warsz.* 1880 t. 2 (fragm. pieśni 1); K. Bartoszewicz w: Księgi humoru polskiego. T. 3. Petersb. 1897 (fragm.); P. Hertz w: Zbiór poetów polskich XIX w. Ks. 1. W-wa 1959 (fragm. pieśni 3).

7. Elegia na śmierć Onufrego Kopczyńskiego. Wyd. A. Osiński w: Pochwała ks. Onufrego Kopczyńskiego. W-wa 1818. Wyd. 2 W-wa 1819. Przedr. P. Hertz, jw. poz. 6.

8. O miłości ojczyzny. Poemat. Wyd. fragm.: *Pam. Nauk.* 1819 (fragm. pt. „Obraz rozkoszy"); *Pam. Warsz.* 1819 (fragm. pieśni 1 i in.); H. Biegeleisen. *Bibl. Warsz.* 1880 t. 2 (fragm. pieśni 2); przedr. P. Hertz jw. poz. 6 (fragm. z pieśni 1).

9. Durniada. Satyra. Wyd. H. Biegeleisen. *Bibl. Warsz.* 1880 t. 2.

10. Pisma wszystkie. T. 1-2. Rkps Bibl. Akademii Nauk USRR Lw. (Zbiory Baworowskich sygn. 827-828/I).

Zebrał i przygotował do druku w 1818 J. Sabiński, wychowanek i przyjaciel Korsaka. Odpisy tych materiałów przesłał Sabiński v. 1831 A. Batowskiemu, który — planując edycję pism Korsaka — ok. 1840 uporządkował je, skopiował oraz pomnożył nowymi znaleziskami (m.in. listami), dołączając przedmowę własną i Sabińskiego. Zamierzone wydanie nie doszło do skutku, a materiały Batowskiego przeszły w ręce W. Baworowskiego.

Utwory oryginalne i naśladowania ogł. w czasopismach: *Ćwiczenia Nauk.* (tu: Do ks. Alojzego Osińskiego; Pienie o Bogu. 1818); *Dzien. Wil.* (tu: Do księcia Michała Ogińskiego... we wrześniu 1817. 1818; Do Jana Kossakowskiego, biskupa wil.; Do Dionizego Korzeniowskiego; Wiersz do Fortuny. 1819; Miłość i Przyjaźń. 1827); *Pam. Nauk.* (tu: Do potomności. 1819); *Tyg. Wil.* (tu: Naśladowanie z Drydena. 1816; Znikomość rzeczy ludzkich. 1819; Sąd Jowisza. Naśladownictwo z grec.; Do Stanisława Trembeckiego. 1820); *Dzien. Warsz.* (tu: Do Jana Bogusza; Wiersz napisany w ogrodach Przytuli. 1827); *Wanda* (tu: O próżności świata. 1820 t. 2).

Wiele wierszy przedr. antologie, m.in.: Przypomnienie kilku poezji dawniej powszechnie znanych, dziś rzadkich. Lw. 1827; P. Hertz, jw. poz. 6.

Rkpsy utworów Korsaka znajdują się nadto w: Ossol. sygn. 692/II, 3681/I, 6778/II; Bibl. Kórn. sygn. 1380, 1532; Poz. Tow. Przyj. Nauk sygn. 241; Bibl. Czart. sygn. 2457 (b); Bibl. Uniw. Wil. sygn. 892; Arch. Hist. Kijów (Zbiory: 228 i 243); Bibl. Akad. Nauk USRR Lw. (Zbiory Baworowskich sygn. 313/II).

Rkps wiersza do Wincentego Krasińskiego (z 1814) był w Bibl. Krasińskich sygn. 4476.

Przekłady

1. J. Delille: Ziemianin. Poemat. Fragm. pieśni 3: Obrazy straszne w naturze. *Nowy Pam. Warsz.* 1803.

2. J. Racine: Aleksander Wielki. Tragedia. Tłum. 2 akty. Nie wyd.

3. Ch. P. Colardeau: Abelard i Heloiza. Nie wyd.

4. G. de Brébeuf: O Kadmie. Nie wyd.

5. M. Krasuski: Oda do Jana Kazimierza... idącego... pod Beresteczko... w r. 1651. Z łac. Nie wyd.

Nadto tłumaczył: A. von Lafontaine'a, C. Marota, P. Metastasia, Horacego i Cicerona.

Prace edytorskie

1. J. Baka: Uwagi o śmierci niechybnej. (Wil.) 1807.

Zob. Twórczość poz. 4.

Listy

13 listów do różnych osób z 1791-1815 wymienia i publikuje w całości bądź we fragm. H. Biegeleisen: R. Korsak. *Bibl. Warsz.* 1880 t. 2 (tu m.in.: list do Stanisława Augusta z 1791 oraz do Augusta hr. Legarde de Messence, tłumacza „Sofiówki" Trembeckiego, z 1811 — list ten w prawie dosłownym brzmieniu zamieścił tłumacz w 1815 we wstępie do edycji przekładu; 1 list do Korsaka z 1813). — List do A. W. Rzewuskiego z 1813 przedr. J. Kott, R. Kaleta w: S. Trembecki: Listy. T. 2. Wr. 1954. — Fragm. listu do M. Wolskiego z 1797 przedr. E. Rabowicz w: Stanisław Trembecki w świetle nowych źródeł. Wr. 1965 *IBL. Studia z Okresu Oświecenia* 3 s. 381.

Z rkpsu Bibl. Akademii Nauk USRR Lw. (Zbiory Baworowskich sygn. 828/I).

OPRACOWANIA

J. Zawadzki. Do A. K. Czartoryskiego (6 sierpnia 1808). Ogł. T. Turkowski w: Materiały do dziejów literatury i oświaty na Litwie i Rusi. T. 1. Wil. 1935. — Nekrolog. *Dzien. Wil.* 1817 t. 6 s. 580. —

http://rcin.org.pl

K. Brodziński: Literatura polska. (Powst 1822-1823). Wyd. w: Pisma. T. 4. Poz. 1872 s. 403-405 i wyd. nast. — A. B. (Batowski): R. Korsak. (Powst. 1831. Przygot. dla „Wizerunków znakomitych Polaków" F. K. Preka). Rkps Bibl. Akad. Nauk USRR Lw. (Zbiory Baworowskich sygn. 1123/I). — *Przyj. Ludu* 1841 nr 39. — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 15 (1864). — W. Zawadzki: Z teki literackiej. Poz. 1870. — H. Biegeleisen: R. Korsak. *Bibl. Warsz.* 1880 t. 2. — Dr Antoni J. (A. J. Rolle): Literacka drużyna. W: Szkice i opowiadania. S. 5. Kr. 1887. — A. Brückner. *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 39/40 (1905). — W. Smoleński: Publicyści anonimowi z końca w. XVIII. *Przegl. Hist.* t. 14 (1912) i odb. — H. Mościcki: Generał Jasiński a powstanie kościuszkowskie. W-wa 1917 s. 412. —

M. Szyjkowski: Dzieje nowożytnej tragedii polskiej. Typ pseudoklasyczny (1661-1831). Kr. 1920. — L. Bernacki: Teatr, dramat i muzyka za Stanisława Augusta. T. 2. Lw. 1925. — B. Gubrynowicz: O nieznanych utworach Wincentego Reklewskiego. *Pam. Lit.* R. 24 (1927). — B. Gubrynowicz: Studia literackie. W-wa 1935 *Bibl. Pam. Lit.* 2. — R. Kaleta: Wiersze na cześć gen. Jakuba Jasińskiego. *Roczn. Zakł. Nar. im. Ossol.* t. 5 (1957). [Rec.: J. W. Gomulicki. *Roczn. Lit. 1957.* (W-wa 1962) s. 194-195]. — E. Rabowicz: Polonica oświeceniowe w bibliotekach i archiwach ZSRR. W zbiorze: Miscellanea z doby Oświecenia. Wr. 1960 *Arch. Lit.* 5. — R. Sobol: Franciszek Karpiński jako doradca literacki Aleksandra Chodkiewicza. *Tamże.* — K. Krejčí: Heroikomiczna geneza „Eugeniusza Oniegina" i „Pana Tadeusza". Cz. 1. *Pam. Lit.* R. 54 (1963) z. 2. — K. Krejčí: Heroikomika v básnictví Slovanů. Praga 1964. — E. Rabowicz: Stanisław Trembecki w świetle nowych źródeł. Wr. 1965 *IBL. Studia z Okresu Oświecenia* 3.

KORYCKI MICHAŁ (1714—1784)

Poeta łaciński.

Ur. 7 września 1714 w Dzitrykach (pow. lidzki na Litwie). Uczył się w szkołach jezuickich w Bobrujsku, zakończył naukę na klasie retoryki. W początkach lipca (2 lub 7) 1730 wstąpił do jezuitów w Wilnie. W zakonie odbył studia retoryczne (1 rok), filozoficzne (3 lata) i teologiczne (4 lata), po czym uczył w kolegiach jezuickich kolejno gramatyki, poetyki, retoryki, filozofii i teologii. Retorykę wykładał również w jezuickim seminarium nauczycielskim. Przez szereg lat sprawował urząd kaznodziei świątecznego i niedzielnego. Śluby zakonne złożył 2 lutego 1748. W 1754 był magistrem nauk wyzwolonych i filozofii i przebywał jeszcze w Wilnie. Następnie pełnił obowiązki rektora kolegium warszawskiego. 6 września 1766 został prowincjałem prowincji mazowieckiej; godność tę piastował do 17 września 1770. W 1773 był kaznodzieją i prefektem biblioteki zakonnej w Bobrujsku. Po kasacie zakonu jezuitów Komisja Edukacji Narodowej powołała go na rektora szkół w Mińsku; ze stanowiska tego ustąpił w 1780 „dla wieku i zdrowia starganego", otrzymując z rąk Stanisława Augusta medal „Merentibus" (jako „chwalebnie i użytecznie na tym urzędzie dla edukacji publicznej pracujący"). 26 stycznia 1781 przyznano mu dożywotnio pensję emerytalną. Zmarł 10 marca 1784 w Mińsku.

TWÓRCZOŚĆ

1. Mars Austriacus. Ad serenissimos Poloniae principes Xaverium et Carolum, reditum e castris parantes, nomine Collegii Varsaviensis S. J. anno 1757. Wyd. zob. Wyd. zbior. s. 1-2.

Autorstwo wątpliwe, gdyż wiersz ten już w 1756 pod nazwiskiem J. [Katenbringa ogł. W. Mitzler de Kolof. Zob. Katenbring J., Twórczość poz. 4.

2. Augustus III, Poloniarum rex, Caietano Cracoviensium episcopo, ex Campis Elysiis. Wyd. J. D. Janocki: Excerptum Polonicae litteraturae huius atque superioris aetatis. T. 4. Wr. 1766 s. 403-407; wyd. osob. b. m. r. Przedr.: Elegia... zob. Wyd. zbior. s. 75-78.

3. Illustrissimo, excellentissimo, reverendissimo domino Andreae Młodziejowski, cancellario Gnesnensi, canonico Cracoviensi, archidiacono Pszczeviensi, abbatiarum, Hebdoviensis coadiutori, Czervinscensis administratori, die natali suo, anno 1764. Wyd. J. D. Janocki, jw. poz. 2 t. 3 s. 286-287. Przedr.: Ad Andream

http://rcin.org.pl

Młodziejowski... zob. Wyd. zbior. s. 130-131.

2 wiersze łac. i przekł. pol. 1 wiersza.

4. Urbium Poloniae nunc principem, Varsaviam, inter festivos ignes ad communem omnium significandam laetitiam excitatos, serenissimo Stanislao Augusto Poloniarum regi coronato, applaudentem, hisce elegidiis celebravit. Powst. 1764. Wyd. J. D. Janocki, jw. poz. 2 t. 3 s. 282-285. Przedr.: Epigrammata. In ignes festivos in urbe metropoli Varsavia... zob. Wyd. zbior. s. 123-126.

8 wierszy łac. i ich przekł. pol.

5. Illustrissimo, excellentissimo, ac reverendissimo domino, comiti in Zaluskie Zaluski, Kioviensium et Czernichoviensium antistiti, cum suas pastorales litteras, pro tuenda Societate Iesu, in dioecesim suam mitteret ... Carmen. (1:) Fabula. (2:) Veritas fabulae. Wyd. J. D. Janocki, jw. poz. 2 t. 4 s. 436-440. Przedr.: Fabula... zob. Wyd. zbior. s. 20-24.

6. Ad reverendos illustresque viros, Adamum Wansowicium, atque Ioannem Ianocium, illum episcopalis curiae auditorem, hunc Bibliothecae publicae praefectum, utrosque Kioviensis cathedralis ecclesiae canonicos. Elegia. Wyd. J. D. Janocki: Musarum Sarmaticarum specimina nova. T. 1. Wr. 1771 s. 61-62. Prawdopodobnie ta elegia ukazała się po śmierci J. A. Załuskiego pt. Elegia in mortem Josephi Załuski episc. Kijov. et Czernichov. ad Andream Wąsowicz et Joannem Janocki. (Kijów 1774). Przedr.: Elegia... zob. Wyd. zbior., s. 91-92.

Informację o druku z 1774 podaje L. Finkel (poz. 9438).

7. Dirae in Vulcanum qui in bonis illustrissimi atque excellentissimi domini Joachimi in Szczorse, Ziembin et Wiszniew comitis Littawor Chreptowicz procancellarii Magni Ducatus Lithuaniae, praefecti castri Orsensis, officinam ad conficiendum ferrum magnis impensis magnisque utilitatibus constructam in cineres redegit. W-wa 1780. Przedr. zob. Wyd. zbior. s. 58-61.

8. Gaudium et luctus Polociae in adventu scilicet et abitu augustissimae Catharinae II imperatricis totius Rossiae, dominae clementissimae, carmen illustrissimo, excellentissimo D. Zachariae comiti Czerniszew... a Collegio Polocensi S. J. infinitis excellentiae suae nominibus obstricto dicatum. Wil. 1780. Przedr.: Carmen...; Gaudium Polociae...; Luctus Polociae... zob. Wyd. zbior. s. 25-29, 42-47, 47-52.

9. Serenissimo Stanislao Augusto Poloniarum regi, Lithuaniae et annexarum provinciarum Magno Duci, litteratorum fautori, munificentissimo litterarum promotori maximo... pro aureo numismate Eucharisticon. B. m. 1780. Przedr.: Eucharisticon... zob. Wyd. zbior. s. 69-73.

10. Cum augustissima imperatrix totius Rossiae Catharina II aegra uteretur valetudine, dicatum honoribus celsissimi S. R. I. principis Gregorij Potemkin... a Collegio Polocensi Societatis Iesu infinitis ipsi nominibus obstricto. Wil. 1781. Przedr.: Vota pro incolumitate augustissimae imperatricis Catharinae II, cum aegra uteretur valetudine... zob. Wyd. zbior. s. 64-65.

11. Augustissimae Catharinae II totius Rossiae imperatrici, Turcarum triumphatrici, regnorum pacatrici, publicae felicitatis propagatrici, Societatis Iesu servatrici clementissimae, cum Albae Russiae oras inviseret... carmen oblatum. Wil. b. r. (XVIII w.). Przedr.: Carmen... zob. Wyd. zbior. s. 34-42.

12. Ignes artificiosi in triumphali augustae Catharinae II, imperatricis totius Rossiae Szkloviam adventu ab illustr. Simone Zoricz... in signum exuberantis laetitiae excitati, jam vero a Collegio Mohiloviensi S. J. suae augustae Imperatrici, subjectissimo oblato carmine celebrati. B. m. r. (XVIII w.). Przedr. zob. Wyd. zbior. s. 52-56.

Ponadto wiele wierszy okolicznościowych: poematów, pieśni, elegii, epigramatów. Kilka z nich ogł. J. D. Janocki, jw. poz. 2, 6; wszystkie — zob. Wyd. zbior.

Wydanie zbiorowe

1. Carmina. Połock 1817.

Zawartość: wszystkie znane utwory Koryckiego.

OPRACOWANIA

Catalogus primus Collegii Vilnensis S. J. a. 1754. Rkps Arch. Romanum S. J. (Lithuanica 29 f. 210 nr 25). — Catalogus primus provinciae Masoviae a. 1767. Rkps jw. (Lithuanica v. 32A f 1 nr 1). — Catalogus personarum et officiorum provinciae Masoviae S. J. ex a. 1772 in a. 1773. Nieśwież (1773). — Notitia de vita et scriptis auctoris. Wyd. jako wstęp do: Carmina. Połock 1817; wersja pol.: O życiu i pismach ks. M. Koryckiego. *Dzien. Wil.* 1817 t. 2. —

http://rcin.org.pl

I. CHODYNICKI: Dykcjonarz uczonych Polaków. T. 1. Lw. 1833. — F. M. SOBIESZCZAŃSKI. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 15 (1864). — *Enc. kościelna* Nowodworskiego. T. 11 (1878). — J. BIELIŃSKI: Uniwersytet Wileński. T. 3. Kr. 1899-1900 s. 230-231. — H. GALLE. *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 39/40 (1905). — S. BEDNARSKI: Upadek i odrodzenie szkół jezuickich w Polsce. Kr. 1933. — T. SINKO: Poezja nowołacińska. *Dzieje literatury pięknej w Polsce PAU.* Cz. 1. Wyd. 2. Kr. 1935 s. 140. — J. POPLATEK: Udział byłych jezuitów w Komisji Edukacji Narodowej. Rkps w Wydawnictwie Apostolstwa Modlitwy Kr. s. 389-390. — B. NATOŃSKI: Wyciągi ze źródeł jezuickich i uwagi. (Maszynopis w posiadaniu redakcji).

KORYTYŃSKI ONUFRY TOMASZ (ok. 1730—1770)

Krypt.: O. K.

Poeta, tłumacz.

Ur. ok. 1730 w woj. mazowieckim; syn Jana h. Korczak. W 1745 rozpoczął studia w Akademii Krakowskiej. W 1751-1752 przebywał w Krystynopolu u Franciszka Salezego Potockiego, potem w Boćkach lub innej rezydencji Karola Józefa Sapiehy. Od wiosny 1754 był sekretarzem Hieronima Floriana Radziwiłła (Biała — Słuck). Po jego śmierci w maju 1760 zamieszkał u Marcina Matuszewicza w Ratnie. W 1761 osiadł na dworze biskupa krakowskiego, Kajetana Sołtyka. W 1764 został sekretarzem wojewody bełskiego Cetnera. Pod koniec życia opiekował się nim Andrzej Zamoyski i August Czartoryski. Zdobył sobie rozgłos jako tłumacz Horacjusza. Zmarł w styczniu 1770.

TWÓRCZOŚĆ

1. Olkinicka potyczka. Poemat oryginalny. Powst. 1760. Fragm. wyd. A. Przeździecki w: Podole, Wołyń, Ukraina. W-wa 1841. Całość wyd. M. Grabowski, A. Przeździecki, M. Malinowski w: Źródła do dziejów polskich. Wil. 1843.

Rkpsy (kopie): Bibl. Jagiel. sygn. 6357 IV (pt. Olkinicka bitwa, wierszem opisana), Bibl. Kórn.

2. Jaśnie Oświeconemu Książęciu JMci Aleksandrowi Augustowi Czartoryskiemu, wojewodzie i generałowi ziem ruskich... na Nowy Rok 1769 d. 1 stycznia w Warszawie. B. m. r.

3. Jaśnie Wielmożnemu JMci Panu Andrzejowi Zamoyskiemu... na Rok Pański 1769 dnia 1 stycznia... kolęda. B. m. (1769). Przedr. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1777 t. 16 cz. 1 s. 70-73.

4. Bukiet na szczęśliwy powrót z zagranicy... Adama Czartoryskiego, generała ziem podolskich... dnia 21 marca 1769. B. m. (1769).

5. Jaśnie Oświeconej księżnie Izabelli z hrabiów Flemingów Czartoryskiej, ziem podolskich generałowej. W Warszawie dnia 30 marca R. P. 1769. B. m. (1769).

Kilka fragm. wierszy z 1754, 1755, 1758, 1760 i b.r. ogł. (z korespondencji pisarza i rkpsu Bibl. PAN Kr. 615) A. Sajkowski. *Pam. Lit.* R. 55 (1964) z. 3.

Przekłady

1. S. Konarski: Oda o mądrym królu, z łacińskiej tłumaczona. B. m. (po 1764). Przedr. w: Wiersze wszystkie z łacińskich na polskie przełożone. W-wa 1778.

2. F. Leśniewski: Na ten nowy Kornarego i Lessjusza wykład polski do J. W. Imci Księdza S. R. P. hrabi Krasickiego wiersz. Wyd. w: L. Cornaro, L. Lessjusz: Nauka zdrowia. Lw. 1765.

3. Q. F. Horatius: Satyra I. Do Mecenasa. *Monitor* 1767 nr 43.

Autorstwo wg I. Chrzanowskiego (*Pam. Lit.* R. 1 (1902) s. 442). Zdaniem A. Sajkowskiego należy przypuszczać, że Korytyński pomagał M. Matuszewiczowi w przekładzie satyr Horacjusza (por. MATUSZEWICZ M., Przekłady poz. 1).

4. Q. F. Horatius: 17 pieśni, z tych: 13 ogł. *Monitor* 1767 nr 64, 70, 80, 90, 99, 104; 7 powtórzył z pewnymi zmianami *Monitor* 1770 nr 80, 90, 100; 10 powtórzonych i 3 nowe wyd. w zbiorze: Pieśni wszystkie Horacjusza przekładania różnych. T. 1-2. W-wa 1773, toż wyd. nast. W-wa 1819; 1 ogł. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1777 t. 15 cz. 2.

5. Q. F. Horatius: De arte poetica liber ad Pisones, tj. Q. Horacjusza Flakka O sztuce rymotwórskiej księga do Pizonów... Dzieło pogrobkowe, czyli pozostałe. W-wa 1770. Wyd. nast.: W-wa 1795;

http://rcin.org.pl

w: Listów księgi dwie, przekładania Franciszka Dmochowskiego, i O sztuce rymotwórczej do Pizonów księga jedna z tekstem łacińskim. W-wa 1814.

6. (Maximianus): Opisanie starości z Korneliusza Galla (!). Przez O.K. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1773 t. 8 cz. 2.

Jest to przekł. I elegii Maximianusa.

S. Tomkowicz przytacza przekład satyry 6 ks. II Horacego — jakoby O. Korytyńskiego, ale przypuszcza, że pod jego nazwiskiem ukrył się S. Trembecki. J. Kott w wyd.: S. Trembecki: Pisma wszystkie. T. 2. W-wa 1953 — zamieścił go wśród wierszy Trembeckiego. Autorstwo Trembeckiego budzi jednak wątpliwości (por. TREMBECKI S.).

Listy

1. 59 listów z 1754-1759, przeważnie do Hieronima Floriana Radziwiłła. Rkps Arch. Głównego Akt Dawnych (Arch. Radziwiłłów dz. V teka 162 nr 7347). Fragm. cyt. A. Sajkowski.).

OPRACOWANIA

M. MATUSZEWICZ: Pamiętniki... 1714-1765. T. 3. W-wa 1876 s. 107 n. — F. M. SOBIESZCZAŃSKI. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 15 (1864). — S. TOMKOWICZ: Jeszcze o uczoności Trembeckiego i kilka nieznanych jego tłumaczeń poetyckich. *Przegl. Pol.* t. 57 (1880); przedr. w. Z wieku Stanisława Augusta. T. 2. Kr. 1882. — W. SMOLEŃSKI: O. Korytyński. *Ateneum* 1893 t. 4; przedr. w: Pisma historyczne. T. 1. Kr. 1901. — A. BRÜCKNER. *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 39/40 (1905/07). — W. OGRODZIŃSKI: Polskie przekłady Horacego. *Commentationes Horatianae.* T. 2. Kr. 1935 i odb. — E. ALEKSANDROWSKA: Zabawy Przyjemne i Pożyteczne, 1770-1777. Monografia bibliograficzna. Wr. 1959 *Książka w Dawnej Kulturze Pol.* 9. — E. ALEKSANDROWSKA: Monitorowe „autopowtórzenia". Z warsztatu bibliografa „Monitora" (3). *Pam. Lit.* R. 54 (1963) z. 4. — A. SAJKOWSKI: O. Korytyński. *Pam. Lit.* R. 55 (1964) z. 3.

KOSSAKOWSKI ANTONI KORWIN (1718—1786)

Krypt.: A. K.; A. K. K. S. I. K. M.; A. K. K. S. J. K. M.; A. K. Kos. S. I. K. M.; A. Kos.; A. Kos., PEREWODCZYK RUSKI, RANGIEM KAPITAN PORUCZNIK DZIEWIĘCIOLETNI; A. K. Koss. S. J. K. M.; A. Kos. S. J. K. M.; A. Koss.; AN. KOR. KOSS. J. K. MCI GABINETOWY SEKRETARZ I PRZY R. N. OD EXPED. RUSK.; ANT. KORW. KOSS. S. J. K. MCI; K...; Kos.

Poeta, tłumacz.

Ur. 12 października 1718 zapewne we wsi Bielewicze na Żmudzi; syn Remigiana, chorążego husarii, i Kamińskiej. Po wczesnej śmierci rodziców opiekował się nim i jego braćmi Dominik Kossakowski, stolnik kowieński. W młodości pracował Antoni krótko w kancelarii króla Stanisława Leszczyńskiego (za sekretarstwa Syrucia), potem gospodarował w Bielewiczach, ożenił się z młynarzówną i w obawie przed gniewem opiekuna uciekł „i 24 lata za zaginionego był miany". W okresie tym przebywał w Rosji (miał być guwernerem w Moskwie i „profesorem akademii"), na Wołoszczyźnie (jako starszy sekty „bohomolców"; „stamtąd rozpisywał do różnych osób listy, oznajmując o sobie, że pod imieniem Moliwdy panuje na jednej wyspie w Grecji"), a nawet, jak się zdaje, w Grecji (w klasztorze na górze Athos).

Ok. 1758 prowadził we Lwowie publiczne dysputy z talmudystami (pod imieniem Moliwdy), „książkę też dysertacji swoich przeciw talmudystom napisał i do druku we Lwowie podał" (?). Uzyskawszy względy arcybiskupa lwowskiego W. Łubieńskiego, dostał się na jego dwór, a po postąpieniu Łubieńskiego na godność prymasowską (w marcu 1759) przeniósł się z nim do Łowicza i został marszałkiem dworu prymasowskiego. W 1764 i 1765 tytułował się nadto majorem wojsk koronnych. Pod koniec 1764 wstąpił do klasztoru kamedułów na Bielanach, skąd w krótkim czasie „wyciągnął" go jego „imiennik", J. K. Kossakowski, ówczesny proboszcz wołpiański, i zabrał ze sobą do Wołpy. W 1765 za jego i A. S. Młodziejowskiego protekcją wszedł w służbę „przy kancelarii" Stanisława Augusta. Od 1 kwietnia 1767 — sekretarz Gabinetu J.K.Mci; następnie pracował również w Radzie Nieustającej do „ekspedycji

http://rcin.org.pl

ruskiej" (w Departamencie Spraw Cudzoziemskich) oraz w Archiwum Metryki Koronnej (jako znający język i pismo staroruskie sprawował nadzór nad transliterowaniem na alfabet łaciński Metryki Litewskiej, od 1777). Był w bliskich stosunkach z A. Naruszewiczem (do 1781). W 1771-1777 należał do grona autorów *Zabaw Przyjemnych i Pożytecznych*. Zmarł 29 grudnia 1786 w Warszawie; pochowany „in Ecclesia Germana Nationali".

W dotychczasowych pracach (poza artykułem Z. Raszewskiego) utożsamiany był z innym Antonim Kossakowskim (synem Marcina, podstolim nowogródzkim), a nawet traktowany jako dwie różne osoby (zob. T. Żychliński). Podawano też mylne daty jego śmierci.

TWÓRCZOŚĆ

1. Do Jaśnie Wielmożnego... Andrzeja Młodziejowskiego... w dzień ś. Andrzeja. B. m. 1764.

2. Wiersz w dzień dożywotniego złączenia się W. JPana Michała Kaszyca, starosty zarzyckiego, z W. JPanną Marianną Piotrowiczówną, ciwunowną pojurską Księstwa Żmudzkiego, ofiarowany od... majora Wojsk Kor. J.K.Mci i Rzplitej. R. 1765 d. 30 czerwca. B. m. (1765).

3. Wiersz na sprawiedliwą pochwałę heroiny W.X.L. JW. JPani Anny z Pociejów Tyszkiewiczowej, mścisławskiej kasztelanowej. B. m. 1765.

4. JJ.WW. Jmć PP. Kazimierzowi Karasiowi, kasztelanowi wiskiemu... Jackowi Ogrodzkiemu, pisarzowi W. Koronnemu... na początku 1771 roku 1 stycznia, prośba pasterska oddana. B. m. (1771).

5. Do narodu i potomności o okropnym przypadku przez J.K. Mć P.N.M. w roku 1771 dnia 3 listopada doświadczonym. (W-wa 1771); *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1771 t. 4 cz. 2 s. 42-60.

6. Wiersz w dzień doroczny elekcji Najjaśniejszego Pana przeczytany w garderobie przed J.K. Mością przez... sekretarza Gabinetu J.K.Mci dnia 7 września roku 1779. B. m. (1779).

7. Suplement „Przewodnikowi warszawskiemu" przez innego autora wydany w tymże roku 1779. (Poemat satyryczno-obsceniczny w 135 sekstynach). Rkps (kopia) Arch. Hist. w Kijowie (zbiór 228 rejestr 2 nr 14), wymieniający jako autora Jana Ancutę; fragm. pod tegoż nazwiskiem ogł. J. W. Gomulicki. *Nowe Książki* 1957 nr 22, *Stolica* 1962 nr 6-7. Fragm. (pt. Józefka) pod nazwiskiem Kossakowskiego ogł. J. Jackl. *Teatr Narodowy 1765-1794*. (Red. J. Kott). W-wa 1967.

Autorstwo Kossakowskiego przyjęte za świadectwem gazetki pisanej T. Ostrowskiego z 1780 (rkps Bibl. Jagiel. sygn. 6799 II k. 18 (r. 1780)). Inform. J. Jackl, jw.

„Suplement" — uzupełnieniem poematu J. Czyża. Por. Czyż J., Twórczość poz. 3.

Najwięcej wierszy ogł. w 1771-1777 w *Zabawach Przyjemnych i Pożytecznych* (tu: Oda. Kto mądry. 1771 t. 3 cz. 2 s. 233-238; Paraphrasis z Kwinktiliana (!). 1772 t. 5 cz. 2 s. 327-362; Do Jaśnie Oświeconego Księcia... Adama Czartoryskiego, generała ziem podolskich. 1774 t. 10 cz. 1 s. 37-89. Na portret... Generałowej ziem podolskich. 1774 t. 10 cz. 1 s. 89-90; Bogu jedynemu... 1774 t. 10 cz. 1 s. 129-137; Co jest szczęśliwego, błogosławionego, pomyślnego, niech Bóg zdarza prawemu królowi i kochanej Ojczyźnie na ten 1775 rok... 1775 t. 11 cz. 1 s. 1-28; Smutek nad Dafnisem, pól północnych pasterzem, chorującym. 1775 t. 12 cz. 2 s. 398-411; Epigrammata. 1775 t. 12 cz. 2 s. 412-416; Dnia 4 listopada 1777. 1777 t. 16 cz. 2 s. 303-304).

Kilka wierszyków Kossakowskiego z zaginionego dziś rkpsu Zbioru Popielów „Litteraria" (przed wojną był w Bibl. Nar. sygn. 262) ogł. S. Tomkowicz: Z wieku Stanisława Augusta. T. 2. Kr. 1882 s. 83-84.

Nieznany w wersji pol. wiersz Kossakowskiego tłum. na łac. F.D. Kniaźnin (Kalendae Januariae, e Polon. ... W: Carmina. W-wa 1781 s. 85-89).

Przekłady

1 Opisanie Państwa Moskiewskiego wydrukowane w r. 1768, z słowiańskiego na polski język przetłumaczone przez...

Druk nie notowany przez Estr. i Centralny Katalog Starych Druków Bibl. Nar.; na podstawie inwentarza J. Albertrandiego inform. P. Bańkowski (Archiwum Stanisława Augusta. W-wa 1958 s. 32, 304).

2. Demofila filozofa podobieństwa, albo poprawa życia. Z Pithagoresa. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1773 t. 7 cz. 2 s. 211-266.

Z wierszem dedyk. do M. Czarnka.

Źródło: Similitudines seu vitae curatio, Pythagorea.

3. Mniemania Pithagoresowe. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1773 t. 7 cz. 2 s. 226-237.

Źródło: Sententiae Pythagoricae, Pythagorea.

http://rcin.org.pl

4. Demokratesa (!) filozofa Złote wyroki. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1773 t. 7 cz. 2 s. 238-254.

Z apostrofą do M. Czarnka.

Źródło: Sententiae aureae, Pseudo-Democratia moralia fragmenta.

5. Katarzyna II, carowa rosyjska: Komedia oszukaniec. Tłum. 7 marca 1786. Rkps Bibl. Uniw. Warsz. sygn. 1069.

Listy

1. Korespondencja ze Stanisławem Augustem w zbiorze korespondencji z 1764-1780. Rkps Bibl. Czart. sygn. 668.

2. Do Stanisława Augusta z Warszawy 16 września 1781. Rkps jw. sygn. 928. Ogł. J. Platt w: Korespondencja Adama Naruszewicza, 1762-1796. Wr. 1959.

3. Bilety potoczne od Stanisława Augusta z 1782-1783 (?). Rkps był w Zbiorze Popielów sygn. 54, inform. P. Bańkowski (s. 211).

4. Metryka Litewska, przepisywania Kossakowskiego. Fragm. Rkps Bibl. Czart. sygn. 227.

OPRACOWANIA

F. Paprocki: Wiadomość... albo specyfikacja starostw i królewszczyzn... Łowicz 1777. (Przedmowa). — J. (K.) Kossakowski: Pamiętniki... biskupa inflanckiego. 1738-1788. Wyd. A. Darowski. W-wa 1891 s. 20, 23, 52-53, 59, 60, 174, 206. — Korespondencja Adama Naruszewicza, 1762-1796. Wyd. J. Platt. Wr. 1959. — A. Naruszewicz: Oczekiwanie pasterza na towarzyszów. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1771 t. 3 cz. 1. — A. Naruszewicz: Bezżeństwo. *Tamże* 1773 t. 7 cz. 2 s. 329. — W. Skorochód Majewski: Rzecz o archiwach. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 8 (1812) i wyd. osob. b. m. 1813. — F. M. S. (Sobieszczański). *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 15 (1864). — S. K. Kossakowski: Monografie historyczno-genealogiczne niektórych rodzin polskich. T. 1. W-wa 1876 s. 174-175. — S. Tomkowicz: Z wieku Stanisława Augusta. T. 2. Kr. 1884 s. 82-85. — T. Żychliński: Złota księga szlachty polskiej. R. 12. Poz. 1890 s. 97-98. — D. *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 39/40 (1905/07). — A. Boniecki: Herbarz polski. T. 11. W-wa 1908 s. 298-299. — I. Chrzanowski: Z dziejów satyry polskiej XVIII w. W-wa 1909. — S. Uruski: Rodzina. T. 7. W-wa 1910 s. 292. — I. Baranowski: Udział Stanisława Augusta w przygotowaniu kodeksu dyplomatycznego. *Przegl. Hist.* 1911 z. 2 s. 251. — P. Bańkowski: Archiwum Stanisława Augusta. W-wa 1958. — E. Aleksandrowska: Zabawy Przyjemne i Pożyteczne, 1770-1777. Wr. 1959 *Książka w Dawnej Kulturze Pol.* 9. — M. Rymszyna: Gabinet Stanisława Augusta. W-wa 1962 *Studia i Materiały z Dziejów Pol. w Okresie Oświecenia* 5. — S. Hrabec, F. Pepłowski: Wiadomości o autorach i dziełach cytowanych w „Słowniku" Lindego. W-wa 1963. — Z. Raszewski: Kto przetłumaczył „Oszusta"? *Pam. Lit.* R. 55 (1964) z. 2 s. 502-503. — J. Jackl: (Komentarz do) *Teatr Narodowy 1765-1794.* (Red. J. Kott). W-wa 1967.

Zob. też Ancuta J.

KOSSAKOWSKI JAN NEPOMUCEN KORWIN (1755—1808)

Kaznodzieja, pamiętnikarz, slawista.

Ur. 16 maja 1755 (wg J. Bartoszewicza w 1753) w woj. krakowskim; syn Antoniego, podstolego nowogródzkiego, i Konstancji z Krosnowskich. Do 13 roku życia był wychowywany przez babkę, Krosnowską. W 1768-1772 kształcił się u pijarów w Piotrkowie, a w 1775-1776 w konwikcie pijarskim w Warszawie. W 1777 wstąpił do seminarium Ks. Ks. Misjonarzy w Warszawie. W 1781 wyjechał na dalsze studia przez Wiedeń i Wenecję do Rzymu, stamtąd w 1785 do Paryża i Londynu. Do kraju wrócił w końcu 1786. W 1789 — proboszcz koadiutor, od śmierci Józefa Kazimierza Kossakowskiego w 1794 — proboszcz wołpiański. W 1797 powołany na prezesa wileńskiej Komisji Edukacyjnej. W 1798 został biskupem wileńskim. Był jednym z inicjatorów i założycieli wileńskiego Towarzystwa Dobroczynności. Zajmował się pracą oświatową wśród ludu. Od 1802 członek warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Zmarł 26 września 1808 w Baden pod Wiedniem.

http://rcin.org.pl

TWÓRCZOŚĆ

1. Dziennik mego życia r. 1781 (od 1 września 1781 do 16 września 1782). Z rkpsu wyd. J. Weyssenhoff: Pamiętnik ks. Jana Nepomucena Kossakowskiego, biskupa wileńskiego (ur. 1755, †1808). *Bibl. Warsz.* 1895 t. 2.

2. Pamiętnik życia mojego, zaczęty w Rzymie roku 1782 (od 16 maja 1755 do 1781). Z rkpsu wyd. J. Weyssenhoff, jw.

3. Kazanie o miłości ojczyzny... miane roku 1789. Wil. (1790). Wyd. 2 Wil. 1803.

Kazanie to rozpoczyna cykl patriotycznych kazań, zob. poz. 6, 8-13.

4. Kazanie na pogrzebie... Aleksandra Pocieja, wojewody trockiego. Wil. (1790).

5. Kazanie na pogrzebie... Tomasza Zienkowicza, sufragana i dziekana wileńskiego. Wil. (1790).

6. Kazanie o zachowaniu praw narodowych... miane r. 1790. Wil. (1790).

7. Kazanie na uroczystość poświęcenia kościoła w Wojtkuszkach, dobrach dziedzicznych... Michała i Barbary z Zyberków Kossakowskich. Wil. 1791.

8. Kazanie o spełnieniu powinności stanu, powołania i urzędu... miane r. 1791. Wil. (1791). Toż wyd. równocześnie razem z poz. 9 w: Kazanie o spełnieniu powinności... Przy tym kazanie tegoż z okoliczności ustanowionego rządu 3 Maja. Wil. (1791).

9. Kazanie w dzień uroczystego nabożeństwa, w Wilnie odprawionego na podziękowanie Bogu za całość i szczęśliwość ojczyzny naszej ustanowieniem dobrego rządu dnia 3 Maja r. 1791 zabezpieczoną. Wil. (1791). Toż wyd. równocześnie razem z poz. 8.

10. Kazanie o prawdziwej wielkości i chwale człowieka... miane r. 1792. Wil. (1792).

11. Kazanie o jedności, zgodzie i pokoju... r. 1792 miane. Wil. (1792).

12. Kazanie o uszanowaniu zwierzchności... miane r. 1793. Wil. (1793).

13. Kazanie o zasadach szczególnej każdego człowieka i powszechnej narodów szczęśliwości, w cnocie tylko mogących się znajdować, przy zaczęciu sejmu grodzieńskiego r. 1793 mówione. Wil. (1793).

14. Dziennik (od 1 lipca do 1 października 1793). Nie wyd.

O rkpsie inform. J. Weyssenhoff, jw. poz. 1.

15. Kazanie miane przy otwarciu szpitala Św. Jakuba w Wilnie d. 16 czerwca 1799 roku. Wil. 1799.

16. Kazanie przy poświęcaniu cmentarza Św. Stefana. Wil. b. r.

17. Kazanie w dzień poświęcenia kościoła katedralnego. Wil. 1801.

18. Kazanie w dzień otwarcia drugiej guberni w Grodnie, 1 stycznia 1802 r. miane. Grodno (1802).

19. Dziennik (od 1 stycznia 1794 do końca lipca 1803). Nie wyd.

O rkpsie inform. J. Weyssenhoff, jw. poz. 1.

20. Rzut oka na literaturę czeską i związek języków słowiańskich. Rzecz... czytana na posiedzeniu publicznym d. 5 grudnia 1803. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 3 (1804).

Przekł. czeski: J. Jungmann: Výtah řeči.. o literatuře české, 1814. *Hromádkové Prvotiny pěkných umění* (*Vídeňské listy*) 1814 9-16, 21-23.

21. Mowa przy pierwszym zdawaniu sprawy Towarzystwa Dobroczynności, które ustanowione w roku przeszłym 1807 w mieście guberskim w Wilnie..., na publicznym posiedzeniu d. 14 maja 1808 r... miana. Wil. 1808. Przedr. *Dzieje Dobroczynności* 1820.

22. O sztukach wyzwolonych i naukach u dawnych Etrusków. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 7 (1811).

Pisał ponadto pisma w sprawie Kościoła.

Przekłady

1. A. Berquin: Przyjaciel młodych. Dzieło o edukacji. T. 1-2. W-wa 1781.

Prawdopodobnie umieszczał przekł. z franc. w czasopiśmie *Monitor* (ok. 1776-1777).

OPRACOWANIA

J. P. Woronicz: Pochwała J. N. Kossakowskiego. (Powst. 1813). *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 10 (1817); przedr. w: Pisma. T. 5. Kr. 1832 i wyd. nast. — F. M. S. (Sobieszczański). *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 15 (1864). — J. Bartoszewicz: J. N. Kossakowski. *Tyg. Ilustr.* 1865 t. 1 nr 289. — *Enc. kościelna* Nowodworskiego. T. 11 (1878). — J. Weyssenhoff: (Oprac. wyd.) Pamiętnik. *Bibl. Warsz.* 1895 t. 2. — J. S. Pelczar: Zarys dziejów kaznodziejstwa w Kościele katolickim. Cz. 2: Kaznodzieje polscy. Kr. 1896; wyd. 2 Zarys dziejów kaznodziejstwa w Polsce. Kr. 1917. — A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 1. Kr.

http://rcin.org.pl

1900. — S. Dziadulewicz. *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 39/40 (1905/07). — W. A. Francew: Polskoje sławianowiedienije konca XVIII i pierwoj czetwierti XIX st. Praga 1906. — H. Ułaszyn: Z zarania slawistyki polskiej. *Przew. Bibliogr.* 1926 nr 6. — A. Pražák: The Slovak Sources of Kollar's Panslavism. *The Slavonic and East European Review* 1928 s. 579-592. — M. Szyjkowski: Polská účast v českém národním obrození. Cz. 1. Praga 1931. — M. Szyjkowski: Polacy w Karlowych Warach. *Przegl. Zach.* 1948 półr. II s. 225.

KOSSAKOWSKI JÓZEF KAZIMIERZ KORWIN (1738—1794)

Publicysta, powieściopisarz, komediopisarz, tłumacz, kaznodzieja.

Ur. 16 marca 1738 w Szyłach (pow. kowieński); syn Dominika, stolnika kowieńskiego, i Marianny z Zabiełłów. Kształcił się w 1746-1755 w szkołach jezuickich w Kownie i w Akademii Wileńskiej. W 1758 jako podczaszy kowieński posłował na sejm (z pow. kowieńskiego). W 1759 otrzymał od Augusta III tytuł szambelana. W 1760 wstąpił do seminarium Św. Krzyża w Warszawie, w 1761 przyjął święcenia kapłańskie i został kanonikiem willeńskim oraz proboszczem w Wołpie w Grodzieńszczyźnie. Zbliżył się do podskarbiego w. litewskiego J. Flemminga i bywał z nim na sejmikach i trybunałach. Brał udział w konfederacji barskiej. W 1775 został biskupem sufraganem trockim i pisarzem W. Ks. Litewskiego, w 1781 biskupem inflanckim, a w parę lat później (1792) koadiutorem biskupa wileńskiego. Rozbudował rezydencję rodową w Janowie k. Kowna; na scenie domowej wystawiał pisane przez siebie komedie. W 1788 powołany na konsyliarza Rady Nieustającej. Jako senator uczestniczył w obradach Sejmu Czteroletniego, występując przeciwko reformom. Przeciwnik konstytucji majowej; zainscenizował protest J. Suchorzewskiego. W 1792 wraz z bratem Szymonem należał do przywódców Targowicy na Litwie. Autor „Aktu konfederacji generalnej W. Ks. Litewskiego", członek delegacji odbierającej przysięgę na wierność Targowicy, prezes litewskiej Komisji Edukacyjnej. Insurekcja zastała go w Warszawie. 17 kwietnia został aresztowany i, z wyroku Sądu Kryminalnego dla Warszawy i Księstwa Mazowieckiego, powieszony 9 maja 1794 w Warszawie przed kościołem bernardynów (Św. Anny). Pochowany w Janowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Kazanie na pogrzebie Aleks. Pocieja, wojew. trock. 25 stycznia 1770. Wil. (1770).

2. Kazanie... na pogrzebie... Ludwika i Wiktorii z Potockich Pociejów... miane w kościele ks. ks. dominikanów Ś. Ducha d. 17 maja r. 1771. Wil. (1771).

3. Kazanie na pogrzebie ciała... Leonarda hrabi Pocieja... miane w roku 1774 miesiąca października 25 dnia... Na żądanie... familii do druku podane. Wil. (1774).

4. Piotruszek. Powst. ok. 1778-1779. Nie wyd.

Pamflet na A. Tyzenhauza. Inform. „Pamiętniki" autora (s. 103).

5. Warszawianin w domu. Komedia oryginalna we 3 aktach. Wyst.: Janów 1784, W-wa 26 listopada 1785. Wyd. W-wa 1786.

6. Panicz gospodarz, czyli kontynuacja Warszawianina w domu. Komedia oryginalna we 3 aktach. Wyst: Janów 1784, W-wa 22 stycznia 1786. Wyd. W-wa 1786.

7. Mądry Polak po szkodzie, czyli kontynuacja Panicza gospodarza i Warszawianina w domu. Komedia oryginalna we 3 aktach, na teatrze warszawskim reprezentowana (24 czerwca 1786). W-wa 1786.

Tę zapewne komedię tytułuje autor w „Pamiętnikach" (s. 171): Pan oszukany (wyst. Janów 1784).

8. Gospodarz znudzony. Komedia. Wyst. Janów 1784.

Inform. „Pamiętniki" (s. 171).

9. Ksiądz pleban. Cz. 1. W-wa 1786. Wyd. 2 zmien. W-wa 1788.

10. Obywatel. T. 1. W-wa 1788.

Estr. XXII (1908), 567, mylnie przypisywał utwór T. Morskiemu.

http://rcin.org.pl

11. Pamiętniki... 1733-1788. Wyd. A. Darowski. W-wa 1891.

12. Mowa... na sesji sejmowej dnia 27 października 1788. W-wa (1788).

W czasie tegoż sejmu wyd. nadto następujące mowy: z 3 listopada, z 12 listopada, z 9 grudnia 1788; z 13 stycznia, z 21 lipca 1789; z 9 września (toż w przekł. niem.), z 17 września 1790; z 29 marca 1791.

13. Odpowiedź na pismo w języku francuskim przez JP. d'Heykinga, delegata Piltyńskiego, podane do Stanów, usprawiedliwiająca projekt podany pod tytułem: Pozwolenie uczynienia... (W-wa 1790).

Przekł. niem.: Antwort zur Rechtfertigung des unter dem Titel: Erlaubnis zur Abschliessung... (W-wa 1790).

14. Rozmowa Solona z Kadym. (W-wa 1790; dwa wyd.). Przedr. B. Leśnodorski w: Kuźnica Kołłątajowska. Wr. (1949) *BN* I, 130.

Autorstwo przyznawane tradycyjnie Kossakowskiemu (por. J. Nowak-Dłużewski i G. Frydrychowicz); Estr. mylnie przypisywał M. Czackiemu, a E. Kipa — A. K. Czartoryskiemu.

Przekł. franc.: Dialogue entre Solon et Cadi. Rkps (odpis z Arch. Wiedeńskiego) Ossol. sygn. 6847/II (Teki W. Kalinki).

15. Czarownica. B. m. (1791; dwa wyd.).

Pamflet na Konstytucję 3 Maja.

16. Fragment z rękopisma arabskiego. B. m. (1791).

Rkps Bibl. Czart. sygn. 2348.

Autorstwo sporne; przypisane Kossakowskiemu przez W. Smoleńskiego i J. Nowaka-Dłużewskiego; kwestionowane przez G. Frydrychowicz. E. Kipa przypisywał A. K. Czartoryskiemu jako wysuwanemu przez siebie autorowi poz. 14.

17. Spowiedź polityczna, albo wyznanie polityczne przekonania. Grodno 1792.

18. Pamiętnik, albo zbiór krótki obchodzących szczególniej naród polski wiadomości dla oświecenia i pokazania prawdy stanu rzeczy polskich. B. m. 1792.

19. Uwagi nad pismem pt. Uniwersał do narodu pod dniem 29 maja 1792. B. m. (1792).

20. Kontynuacja Fragmentu Biblie targowickiej, Ksiąg Szczęsnego. (W-wa 1792).

Wg J. Nowaka; wymienia ją również Korbut i Estr. (za W. Smoleńskim).

21. Projekt prawa o sądzie ziemskim. Wyd. S. Borowski: Kodeks Stanisława Augusta. W-wa 1938 s. 228-235.

22. Warszawianin na wojnie. Komedia. Prawdopodobnie nie wyd.

Inform. Estr. XX (1905), 138.

Ponadto wyd. pisma urzędowe i pisma w sprawach Kościoła, zob. Estr. jw. s. 136.

Przekłady

1. M. de Lavalle: Lińska hrabina. Powieść polska. Supraśl 1789.

2. L. S. Mercier: Groby Werony, czyli Romeo i Julia. Drama w 5 aktach. Wyst. W-wa 1799. Rkps Bibl. Nar. (BOZ sygn. 991).

Toż popr. przez L. A. Dmuszewskiego wyst. W-wa grudzień 1824.

3. J. Delille: Cztery pory roku. Fragm. przytacza I. Krasicki w: O rymotwórstwie i rymotwórcach. W: Dzieła. T. 3. W-wa 1803. Fragm. rkps Ossol. sygn. 1286/I s. 391-3.

Listy i materiały

1. Do J. Staszewskiego z 1782. Rkps (odpis) Bibl. Jagiel. sygn. 6339 IV k. 2 v.

2. Do I. Krasickiego z 1786 i odpowiedź Krasickiego. *Sławianin* t. 2 (1839) s. 229-230. Z odpisu L. Bernackiego Ossol. sygn. 7063/II wyd. Z. Goliński, M. Klimowicz, R. Wołoszyński w: I. Krasicki: Pisma wybrane. T. 4. W-wa 1954; Korespondencja Ignacego Krasickiego. T. 2. Wr. 1958.

3. Do A. Naruszewicza z 8 września 1790. Autograf Bibl. Czart. sygn. 922 s. 783. Wyd. J. Platt w: Korespondencja Adama Naruszewicza, 1762-1796. Wr. 1959.

4. Do S. Sz. Potockiego 6 listów — z 1792-1793. Rkps Ossol. sygn. 6851/I (odpisy W. Kalinki).

OPRACOWANIA

Korespondencja Adama Naruszewicza, 1762-1796. Wyd. J. Platt. Wr. 1959. — Tajna korespondencja z Warszawy do Ignacego Potockiego z 1792-1794. Oprac. M. Rymszyna, A. Zahorski. W-wa 1961 *Studia i Materiały z Dziejów Pol. w Okresie Oświecenia* 4. — Dziennik podróży Stanisława Staszica, 1789-1805. Wyd. Cz. Leśniewski. Kr. 1931 *Arch. do Dziejów Lit. Pol.* S. 2 t. 2 s. 366-367. — J. Kiliński: Drugi pamiętnik o czasach Stanisława Augusta. Wyd. A. Kraushar. Kr. 1899 i wyd. nast.; z autografu wyd. S. Herbst. W-wa 1958 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* — J. U. Niemcewicz: Pamiętniki czasów moich. Powst. 1823-1838. T. 1-2. Wyd. J. Dihm. W-wa 1957 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* — *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 15 (1864). — *Enc. kościelna* Nowodworskiego. T. 11 (1878). — A. Da-

http://rcin.org.pl

ROWSKI: (Wstęp do) Pamiętniki. W-wa 1891. — W. SMOLEŃSKI: Konfederacja targowicka. Kr. 1903. — B. GUBRYNOWICZ: Romans w Polsce za czasów Stanisława Augusta. Lw. 1904. — *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 39/40 (1905/07). — P. PIERLING: La Russie et le Saint-Siège. Études diplomatiques. Paryż 1912. — W. SMOLEŃSKI: Publicyści anonimowi z końca w. XVIII. *Przegl. Hist.* t. 14 (1912) i odb. —

L. BERNACKI: Teatr, dramat i muzyka za Stanisława Augusta. T. 1-2. Lw. 1925. — L. GALLE: Wojciech Bogusławski i repertuar teatru polskiego w pierwszym okresie jego działalności (do r. 1794). W-wa 1925. — K. WOJCIECHOWSKI: Historia powieści w Polsce. Lw. 1925. — S. KOŚCIAŁKOWSKI: Z literatury polemiczno-sądowej XVIII w. *Ateneum Wil.* 1928 z. 15. — E. STARCZEWSKI: J. i Szymon Kossakowscy. W: Widma przeszłości. Szkice historyczne. Kr. 1929 s. 255-266. — M. MLECZKÓWNA: Ludwik Sebastian Mercier w Polsce XVIII w. *Ruch Lit.* 1932 nr 5 s. 143. — J. NOWAK: Satyra polityczna Sejmu Czteroletniego. Kr. 1933 *Prace Hist.-Lit.* 41. [Rec.: E. P. (T. MIKULSKI). *Myśl Nar.* 1933 s. 365; A. GRZYMAŁA-SIEDLECKI. *Kur. Warsz.* 1933 nr 161 wiecz.; J. PROSNAK. *Tyg. Ilustr.* 1933 s. 828]. — W. KONOPCZYŃSKI: Przegląd źródeł do konfederacji barskiej. *Kwart. Hist.* 1934 s. 545 n. i odb. — Z. LEŚNODORSKI: Miasta i mieszczanie w powieści stanisławowskiej. *Pam. Lit.* R. 32 (1935). — J. NOWAK: Satyra polityczna konfederacji targowickiej i sejmu grodzieńskiego. Kr. 1935 *Prace Hist.-Lit.* 47. — W. KONOPCZYŃSKI: Konfederacja barska. T. 2. W-wa 1938. — A. JOBERT: La Commission d'Éducation Nationale en Pologne (1773-1794). Son oeuvre d'instruction civique. Paryż 1941. —

Z. SKWARCZYŃSKI: Zmiany w technice i funkcji romansu polskiego za czasów Stanisława Augusta. *Prace Polon.* S. V (1947). — H. RZADKOWSKA: Stosunek polskiej opinii publicznej do rewolucji francuskiej. W-wa 1948 *Bibl. Hist.* — Z. SKWARCZYŃSKI: Przegląd materiałów dotyczących chłopa i sprawy chłopskiej w romansie stanisławowskim. *Prace Polon.* S. VI (1948). — B. LEŚNODORSKI: (Wstęp i objaśnienia do) Kuźnica Kołłątajowska. Wr. (1949) *BN* I, 130. — Z. MIERZYŃSKI: Wybrane żywoty książąt Kościoła polskiego w okresie rozbiorowym. W-wa 1949 s. 103-119. — M. PISZCZKOWSKI: Idylla pańsko-chłopska w literaturze polskiej. *Księga pam... J. Kleinera.* Łódź 1949. — J. WILJARZ: „Nigdy sprawiedliwszy nie został wydany wyrok". *Przekrój* 1949 nr 214. — Z. SKWARCZYŃSKI: Chłop i sprawa chłopska w romansie stanisławowskim. Łódź 1950 *Łódz. Tow. Nauk. Wydz. I* 8. — R. KALETA: Oświecenie swawolne, czyli rozkład feudalizmu w Polsce w świetle nieznanej satyry bibliograficznej. *Pam. Lit.* R. 44 (1953) z. 2 i odb. — W. ŁUKASZEWICZ: Targowica i powstanie kościuszkowskie. (W-wa 1953). — R. WOŁOSZYŃSKI: Postawa ideowa Ignacego Krasickiego po r. 1780. Wr. 1953 *IBL. Studia Hist.-Lit.* 19. —

E. KIPA: Na marginesie literatury Sejmu Wielkiego. *Pam. Lit.* R. 48 (1957) z. 1; przedr. w: Studia i szkice historyczne. Wr. 1959. [Polemika: G. FRYDRYCHOWICZ. *Pam. Lit.* R. 49 (1958) z. 3]. — B. LEŚNODORSKI: Polscy jakobini. W-wa 1960 *Studia i Materiały z Dziejów Pol. w Okresie Oświecenia* 3. — M. PISZCZKOWSKI: Zagadnienia wiejskie w literaturze polskiego Oświecenia. Cz. 1. Kr. 1960 *PAN. Oddz. w Kr. Prace Komisji Hist.-Lit.* 6; cz. 2. Wr. 1963 *tamże* 9. — Z. WOŁOSZYŃSKA: (Wstęp do) Komedia obyczajowa warszawska. T. 1. W-wa 1960 *Teatr Pol. Oświecenia* s. 108-109. — J. NOWAK-DŁUŻEWSKI: W sprawie spornych autorstw dzieł literackich. *Przegl. Hum.* 1961 nr 3. — S. HRABEC, F. PEPŁOWSKI: Wiadomości o autorach i dziełach cytowanych w „Słowniku" Lindego. W-wa 1963. — J. RUDNICKA: Bibliografia powieści polskiej 1601-1800. Wr. 1964 *Książka w Dawnej Kulturze Pol.* 13. — M. JASIŃSKA: Narrator w powieści przedromantycznej 1776-1831. (W-wa 1965) *IBL. Historia i Teoria Lit.* 15. — W. KONOPCZYŃSKI: Polscy pisarze polityczni XVIII w. (do Sejmu Czteroletniego). W-wa 1966.

KOŹMIAN KAJETAN (1771—1856)

Krypt.: X.

Poeta, tłumacz, krytyk literacki, publicysta, pamiętnikarz.

Ur. 31 grudnia 1771 w Gałęzowie (woj. lubelskie); syn Andrzeja, sędziego ziemskiego, i Anny z Kiełczewskich. Kształcił się w 1780-1781 w Lublinie, w 1781-1784 w Zamościu i w 1784-1787 ponownie w Lublinie. Potem (do 1792) należał jako dependent

http://rcin.org.pl

do palestry lubelskiej, gdzie poznał L. Osińskiego i A. Felińskiego. W czasie powstania kościuszkowskiego pełnił obowiązki sekretarza lubelskiej Komisji Porządkowej. Po śmierci ojca (1795) osiadł w rodzinnych Piotrowicach pod Lublinem. W 1802 ożenił się z Anną Mossakowską, a po jej śmierci w 1806 — z Marianną, jej siostrą. W 1810 został referendarzem stanu w Księstwie Warszawskim, w 1812 — sekretarzem Konfederacji Sejmowej. Był członkiem czynnym masońskiej loży Świątynia Izis. Od 1811 — członek warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. W czasie odwrotu armii napoleońskiej przebywał krótko w Krakowie, Bejscach i Piotrowicach. W czasach Królestwa Kongresowego mieszkał stale w Warszawie, gdzie zajmował kolejno kilka wysokich stanowisk urzędowych. W 1815 został referendarzem w Wydziale Oświecenia, w 1818 nadzwyczajnym radcą stanu, w 1821 dyrektorem administracji krajowej w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych, a w 1829 senatorem kasztelanem Królestwa. W życiu literackim Warszawy urósł do roli głównego sędziego literatury, przywódcy i naczelnego ideologa obozu pseudoklasyków. Należał do Towarzystwa Iksów (1815-1819). Uczestniczył w obiadach literackich W. Krasińskiego. Wrogi wobec powstania, potępiony przez sejm powstańczy, w lutym 1831 wyjechał do Kalisza. Powrócił do stolicy w lecie i tam przeżył kapitulację. Jesienią t. r. osiadł na stałe w Piotrowicach, utrzymując stosunki tylko z kilku starszymi pisarzami, m.in. F. Morawskim i F. Wężykiem, a z młodszych — z Z. Krasińskim. Zmarł 7 marca 1856 w Piotrowicach.

TWÓRCZOŚĆ

1. Wiersze z 1787-1792.

Nieznane. Inform. (za „Pamiętnikami" Koźmiana) K. Wojciechowski: K. Koźmian. Życie i dzieła. Lw. 1897 s. 17.

2. Wierszowana korespondencja z Joachimem Owidzkim i Tadeuszem Kownackim. Powst. po 1795.

Nieznana. Inform. K. Wojciechowski, jw. s. 22.

3. Do Ignacego Potockiego. Powst. 1797. *Wanda* 1821. Tekst pierwotny zob. Wyd. zbior. poz. 1.

Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 2059 k. 108-110.

4. Do Aleksandra Zamoyskiego, ordynata, w dzień jego imienin. Powst. ok. 1797. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 1.

Rkps jw., sygn. 2059 k. 107v-108.

5. Wierszowana polemika z Mikołajem Wolskim.

Nieznana. Inform. K. Wojciechowski, jw. poz. 1 s. 24.

6. Modlitwa o pokój. Powst. 1800. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 1. Przedr.: J. Tuwim w: Księga wierszy polskich XIX w. T. 1. W-wa 1954, wyd. 2 W-wa 1956; P. Hertz w: Zbiór poetów polskich XIX w. Ks. 1. W-wa 1959.

Rkps jw. poz. 3 sygn. 2053 k. 36v-37, 2059 k. 38-39.

7. Do kochanki; Do tejże. Powst. 1800. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 1.

Rkps jw. poz. 3 sygn. 2053 k. 26-27, 2059 k. 77v-79.

8. Oda na wojnę w roku 1800, ukończoną batalią pod Marengo. Powst. 1800. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 1.

Rkps jw. poz. 3 sygn. 2053 k. 1-3.

Oda stanowi początek cyklu utworów poświęconych Napoleonowi.

9. Sosna i małe drzewka. Bajka. Powst. 1800. *Nowy Pam. Warsz.* t. 9 (1803); *Gaz. Warsz.* 1803 nr 22; *Gaz. Korespondenta Warsz. i Zagr.* 1803.

Rkps Ossol. sygn. 12982/II (14).

10. Oda do księżnej generałowej Czartoryskiej przy poświęceniu kościoła Sybilli. Powst. ok. 1800-1808. Rkps zaginął.

11. Do księżnej Stanisławowej Jabłonowskiej, wyjeżdżającej do Paryża w czasie kampanii 1809 roku. Powst. 1809. Fragm. ogł. A. E. Koźmian: Wspomnienia moje. T. 1. Poz. 1867 s. 23. Całość zob. Wyd. zbior. poz. 1. Przedr. P. Hertz, jw. poz. 6.

Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 2053 k. 28.

12. Oda czytana na posiedzeniu u... Kajetana Hebdowskiego, zastępcy ministra wojny i generała komenderującego w obydwóch Galicjach, w dzień uroczystości zawieszenia orłów francuskich w Lublinie... W Zamościu d. 4 sierpnia 1809 r. W-wa (1809); b. m. (1809). Wyd. nast.: W-wa 1810; fragm. ogł. A. E. Koźmian, jw. poz. 11 s. 34-35; przedr. *Sto lat myśli pol.* T. 2 (1907).

Rkps jw., sygn. 2053 k. 4v-6.

13. Przestroga dla ziomków w teraźniejszych czasach. Powst. ok. 1809. *Czas* 1880 nr 179-181, 183. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1.

http://rcin.org.pl

Rkps jw. poz. 11 sygn. 2055 k. 100-115.

Naśladowanie Horacjusza „Beatus ille..."

14. Druga przestroga dla ziomków, a raczej dla biurokratów. Powst. 1809. Ogł. pt. Naśladowanie ody Horacjusza 3 z ks. III. Napisane po przyłączeniu Galicji do Księstwa Warszawskiego roku 1809. *Pam. Warsz.* 1810. Wyd. nast.: *Pam. Warsz.* t. 14 (1819) s. 362-368; zob. Wyd. zbior. poz. 1.

15. Oda na zawarcie pokoju w dzień publikacji onego w Lublinie 25 października 1809. W-wa (1809); pt. Oda na zawarty pokój 1809. *Gaz. Warsz.* 1809 nr 89. Wyd. nast.: W-wa 1810; pt. Oda na pokój w roku 1809, zob. Wyd. zbior. poz. 1; przedr. P. Hertz, jw. poz. 6.

Przekł. franc.: J. Mostowski, J. Wielhorski. Tekst nieznany. Inform. K. Wojciechowski, jw. poz. 1 s. 43.

16. Uczniowie dawnej Szkoły Kadetów do ks. Adama Czartoryskiego. Puławy, 24 grudnia 1809. Lubl. 1809. Wyd. nast. zmien.: *Pam. Warsz.* 1810 nr 1; przypisy do wyd.: Ziemiaństwo. Wr. 1839 (zob. poz. 44); zob. Wyd. zbior. poz. 1.

17. Kantata na rocznicę koronacji Napoleona. Powst. 1810. Wyd. pt. Hymn z okazji koronacji Najj. Napoleona W. ... *Gaz. Korespondenta Warsz. i Zagr.* 1810 nr 97 *Dod.* Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1.

Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 2052 k. 154.

18. Hymn żałobny na obchód zgonu B.·. Jana Pawła Łuszczewskiego. Powst. 1810. Odśpiewany w 1812 na zebraniu masońskim. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 1.

19. Mowa Katona cenzora, miana w Senacie, o obyczajach rzymskich. (Wyjęto z rękopismu r. 1811). *Pam. Warsz.* t. 12 (1818) s. 315-320. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1.

Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 2052 k. 158-161.

20. Mowa o życiu i pismach ks. Ignacego Nagurczewskiego. Wygł. 1811. *Gaz. Korespondenta Warsz. i Zagr.* 1811 nr 40-41. Wyd. nast.: *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 9 (1816) i wyd. osob. b. r.; fragm. przedr. I. Szydłowski w: Przykłady stylu polskiego. T. 1. Wil. 1827; zob. Wyd. zbior. poz. 2.

21. Dzieje powstania Polski, pod panowaniem Domu Austriackiego będącej... Powst. przed 1812. Fragm. *Czas* 1879 nr 215-247 (z przerwami). Przedr. zob. Wyd. zbior. poz. 2.

Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 2054 k. 72-99.

22. Odezwy Konfederacji Jeneralnej Królestwa Polskiego. Powst. 1812. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 2 s. 214-250, 318-320.

Tu m.in.: Odezwa do narodu z okoliczności wzięcia Moskwy.

23. Oda na pożar Moskwy. Powst. 1812. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 1.

Rkpsy Bibl. PAN Kr. sygn. 2052 k. 4-5, sygn. 2057 k. 37-38.

24. Do tańcującego Krakowa. Powst. 1813. Fragm. ogł. A. E. Koźmian, jw. poz. 11, s. 105. Całość zob. Wyd. zbior. poz. 1. Przedr.: *Sto lat myśli pol.* T. 2 (1907); P. Hertz, jw. poz. 6.

Rkps jw. sygn. 2053 k. 42.

25. Na pogrzeb poczciwego człowieka, na którym nikt nie był w Krakowie. Powst. 1813. Ogł. pt. Myśl z okazji śmierci poczciwego człowieka... *Pam. Warsz.* 1815. Wyd. nast. zmien. zob. Wyd. zbior. poz. 1.

Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 2053 k. 43.

26. Oda na upadek dumnego. Powst. 1813 (wg F. Morawskiego; H. Galle i in. dat. 1815). Wyd. J. J. Szczepański. *Polihymnia.* T. 1. Lw. 1827. Wyd. nast.: *Przyj. Ludu* 1837/38 nr 10; *Pokłosie* 1856; zob. Wyd. zbior. poz. 1 (tu uwaga: „Oda ta napisana wcześniej, lecz doszła do wiadomości publicznej dopiero w r. 1822"); *Sto lat myśli pol.* T. 2 (1907); P. Hertz, jw. poz. 6.

Rkpsy: Bibl. Jagiel. sygn. 3599, Bibl. PAN Kr. sygn. 2053 k. 6v-9.

Teksty różnią się znacznie.

27. O duchu publicznym. Powst. 1807-1815. Fragm. zob. Wyd. zbior. poz. 2.

Rkps fragm. Bibl. PAN Kr. sygn. 2055 k. 136-139.

28. Postrzeżenie ogólne o sądownictwie. Powst. 1807-1815. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 2.

29. Raport o „Śpiewach historycznych" Niemcewicza. Powst. 1807-1815 dla Towarzystwa Warszawskiego Przyjaciół Nauk. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 2.

30. Prośba wieśniaka do Fortuny. Powst. przed 1815. Czytana na posiedzeniu Towarzystwa Warszawskiego Przyjaciół Nauk 1819. *Pszczoła Pol.* 1820 t. 2 s. 45-49. Wyd. nast.: *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 14 (1821) s. 137-142; *Bibl. Pol.* 1826 t. 3 s. 285-288; zob. Wyd. zbior. poz. 1.

Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 2053 k. 45-48.

Teksty różnią się.

http://rcin.org.pl

31. Recenzje teatralne, ogł. w czasopismach w 1815-1830. Cztery rec.: Zdanie o nowej tragedii A. Hoffmana pt. „Heligunda"; „Filip"; O powtórnym wznowieniu „Andromaki"; „Starościanka Malwina" — z rkpsu wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 2; rec.: „Filip" i „Starościanka Malwina" z *Gaz. Warsz.* 1816 nr 98 i *Gaz. Korespondenta Warsz. i Zagr.* 1817 nr 19— przedr. J. Lipiński w: Recenzje teatralne Towarzystwa Iksów, 1815-1819. Wr. 1956 *Materiały do Dziejów Teatru w Pol.* 4.

Rkpsy: Bibl. Jagiel. sygn. 5207 (z popr. autora), Bibl. PAN Kr. sygn. 2055 k. 159 (fragm.).

32. Pochwała Jana Henryka Dąbrowskiego, z polecenia Towarzystwa Przyjaciół Nauk Warszawskiego napisana. Powst. 1815-1830. *Przegl. Pol.* 1874/75 t. 1 i odb. (W-wa 1874).

Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 2055 k. 15-53.

33. Raport o stanie umysłów Polaków dla cesarza Aleksandra. Przedstawiony na sejmie 1818 r.

Nieznany. Inform. K. Wojciechowski, jw. poz. 1 s. 96.

34. Parnas nowy, do autora wierszy o nim. Wyd. w druku: Niesnaski Parnasu. W-wa 1818, toż wyd. 2 rozszerz. W-wa 1821.

Wyd. 1 odbito w 12 egz., oba wyd. nie zachowane. Egz. wyd. 2 znajdował się w Bibl. Krasiń.

Wiersz skierowany przeciw K. Jaxie Marcinkowskiemu.

35. Fragment wierszowanej poetyki. Powst. po 1820. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 2054 k. 226. Fragm. ogł. A. Bar: Kumoszki na Parnasie. Kr. (1947) s. 166-167.

36. Mowa przy żałobnym obchodzie zgonu Stanisława Mokronowskiego, bywszego generała lejtnanta wojsk polskich, w kościele Św. Krzyża powiedziana... d. 6 listopada 1821. Fragm. *Astrea* 1821 t. 1. Całość wyd. osob. W-wa 1821; W-wa b. r. Wyd. nast. W-wa 1822.

Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 2057 k. 18-25 (w jęz. franc.).

37. Biografia księcia Adama Czartoryskiego, jenerała ziem podolskich. Powst. 1823. *Czas. Dod. Mies.* t. 8 (1857). Wyd. nast.: *Czas* 1878 nr 61; zob. Wyd. zbior. poz. 2.

Teksty różnią się między sobą.

Przekł. franc.: wyd. współcześnie w czasopismach paryskich. Informacja K. Wojciechowski, jw. poz. 1 s. 117.

38. Mowa na pogrzebie Marcina Badeniego... miana przy złożeniu zwłok jego w kościele O.O. Kapucynów... d. 15 listopada 1824 r. W-wa 1824.

Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 2055 k. 60-71.

39. Cnota i rozum. Powieść (wierszem). *Astrea* 1825 t. 1 nr 1.

40. Naśladowanie „Pieśni czerkieskiej" w Bibliotece Polskiej umieszczonej — napisane po czerkiesku. Powst. 1825. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 2053 k. 108. Fragm. ogł. A. Bar, jw. poz. 35, s. 235.

41. Odpis Franciszkowi Morawskiemu jenerałowi na list jego o klasykach i romantykach, przypisany Julianowi Niemcewiczowi w r. 1825. Powst. 1825. Wyd. pt. List. Odpowiedź Franciszkowi Morawskiemu na jego list o klasykach i romantykach, zob. Wyd. zbior. poz. 1. Przedr.: *Sto lat myśli pol.* T. 2 (1907); S. Kawyn w: Walka romantyków z klasykami. Lubl. 1947 (fragm.); P. Hertz, jw. poz. 6; S. Kawyn w: Walka romantyków z klasykami. Wr. (1963) *BN* I, 183.

Autograf Bibl. PAN Kr. sygn. 2056 k. 7-11 (różny od tekstu w Wyd. zbior.). Inne rkpsy tamże, sygn. 2052, 2053, 2054.

42. Żywot Staszica. Powst. 1826 dla Towarzystwa Warszawskiego Przyjaciół Nauk. *Przyj. Ludu* 1837 nr 33-34.

43. O życiu Tadeusza Kościuszki. Powst. 1828 (na prośbę I. Czartoryskiej). *Czas* 1878 nr 15. Przedr. zob. Wyd. zbior. poz. 2.

Rkps Bibl. PAN Kr. 2057 k. 4-13.

44. Ziemiaństwo polskie. Poema w 4 pieśniach. Powst. 1802-1830 (wg A. Bara, jw. poz. 35, s. 179: pierwsza wersja całości była gotowa już w 1812). Fragm.: Spotkanie się rolnika z rycerzem. *Gaz. Warsz.* 1812 nr 36; Zalety ziemi polskiej. *Pszczoła Pol.* 1820 t. 2, toż przedr.: *Wanda* 1821 nr 1, *Pszczółka Kr.* 1822 t. 4, *Polihymnia.* T. 1. Lw. 1827, *Motyl* 1828 nr 5; fragm. ks. I. *Sybilla Nadwiślańska* 1821 nr 6 (ten fragm. nie zamieszczony w wyd. całości); Pieśni 1-2 wyd. osob. (Puławy 1830; druk przerwany wybuchem powstania, tekst różny od tekstu wyd. całości); fragm. *Przyj. Ludu* 1835. Całość wyd. Wr. 1839 (tu w przypisach poz. 16). Fragm. nie ogł. w wyd. całości: Bal w stolicy (1818); Rzeź Chmielnickiego. *Przegl. Poz.* 1857.

Fragm. poematu przedr. m.in.: J. Kott, A. Ważyk w: Wiersze, które lubimy. Antologia. W-wa 1951; J. Tuwim, jw. poz. 6; P. Hertz, jw. poz. 6.

http://rcin.org.pl

Autograf i odpis I red. pieśni I w rkpsie Bibl. PAN Kr. sygn. 2054, tam też szereg wersji brulionowych i zarzuconych wariantów. Opis rkpsu i druk nieznanych wariantów ogł. M. Kaczmarek, K. Pecold: Z zagadnień edytorskich pełnego i poprawnego tekstu „Ziemiaństwa polskiego". *Prace Polon.* S. XVIII (1962).

Rkps pieśni 1-4 w Bibl. PAN Kr. sygn. 2052 a).

Przekł. ang. fragm. w: Jones: The Georgics of Poland, a Poem in Four Books, by C. Koźmian. Londyn (przed 1874).

Przekł. franc.: rkps. (Inform. K. Wojciechowski, jw. poz. 1, s. 145).

45. Przeciwko nowym senatorom z r. 1831 (Obierz Zamoyskich z szkarłatu...). Fragm. cyt. K. Wojciechowski, jw. poz. 1, s. 111-112.

46. Na Lafajeta polskiego r. 1831 (Czemu Paryża mordy nie splamiły krwawe...). Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 2052 k.2. Fragm. cyt. A. Bar, jw. poz. 35 s. 203-204.

47. Na fałszywych patriotów (Rozrządzić losem wszystkich pokoleń zuchwale...). Powst. 1831. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 2053 k. 85. Fragm. cyt. A. Bar, jw. poz. 35 s. 204-205.

48. Kilka słów o Joachimie Lelewelu i o rewolucji 1830 r. Powst. po 1831. Fragm. wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 2.

Rkpsy Bibl. Jagiel. sygn. 5207, Bibl. PAN Kr. sygn. 2055 k. 140-154.

49. Do fałszywych Jeremiaszów. Powst. po 1831. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 1.

Rkpsy Bibl. PAN Kr. sygn. 2052 k. 147v, sygn. 2056 k. 88.

50. O gminowładztwie (Gruby, ciemny, niesforny, gdyby trzoda bydła...). Powst. po 1831. Rkps znajdował się w Bibl. Krasiń. sygn. 6521. Fragm. ogł. A. Bar, jw. poz. 35 s. 205-206.

51. List do Jędrzeja, syna, o rządzie reprezentacyjnym i rewolucji polskiej. Powst. przed 1832. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 1.

Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 2052 k. 138-142, 2053 k. 54-56.

52. Drugi list do Jędrzeja, syna, dlaczego rząd umiarkowany monarchią przekłada nad gminny. Powst. 1832. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 1.

Rkps jw. sygn. 2052 k. 133-137.

53. Partyzant. Ballada. Powst. 1831/32. Fragm. ogł. A. Bar, jw. poz. 35 s. 247-250. Całość z autografu wyd. M. Kaczmarek, K. Pecold: Nie drukowany paszkwil K. Koźmiana („Partyzant" — ballada). W zbiorze: Miscellanea z l. 1800-1850. Wr. 1963 *Arch. Lit.* 7.

Rkpsy jw. poz. 51 sygn. 2053 k. 79-82 (odpis), 2057 k. 27-31 (autograf).

Paszkwil na F. Grzymałę, znany też pt. Grzymaliada.

54. List do Franciszka Morawskiego 1832 r. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 1 (z wielu opuszczeniami). Przedr. P. Hertz, jw. poz. 6. Fragm. z rkpsu Bibl. PAN Kr. sygn. 2056 k. 73 ogł. A. Bar, jw. poz. 35, s. 213-214.

Rkps jw. sygn. 2053 k. 50-53.

54a. Dzwon Zygmunta w Krakowie. Wiersz powst. ok. 1841 i odpowiedź Cypriana Norwida przy liście Norwida z maja 1856. Rkps Ossol. sygn. 12319/III (papiery F. Wężyka).

55. Rys życia Jana Feliksa hr. Tarnowskiego. Fragm. *Bibl. Nauk. Zakładu im. Ossol.* 1842 t. 3. Całość *Przyj. Ludu* 1842 nr 5-14 i wyd. osob. Lw. 1842.

Rkps jw. sygn. 2055 k. 5-14.

56. Do jenerała Wincentego Krasińskiego w roku 1843. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 1.

Rkpsy: Bibl. PAN Kr. sygn. 2052 k. 165, Ossol. sygn. 12323/III poz. 11 (odpis w papierach F. Wężyka).

57. Stefan Czarniecki. Poemat w 12 pieśniach. Powst. 1832-1847. Fragm. ogł.: *Przyj. Ludu* 1838 nr 23-24, 1839 nr 4; *Przegl. Poz.* 1845, 1847, 1851. Całość wyd. Poz. 1858 (tekst różny od tekstów fragm.).

Fragm. rkpsy Bibl. PAN Kr. sygn. 2056 k. 36-62, sygn. 2057 k. 44.

Dedyk. Z. Krasińskiemu.

58. Do Zofii Przewłockiej, przepisującej „Czarnieckiego". Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 1.

Rkpsy: Bibl. PAN Kr. sygn. 2052 k. 148, Ossol. sygn. 12323/III poz. 6 (odpis w papierach F. Wężyka).

59. Do demagogów. Powst. 1850. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 1.

Rkpsy jw. sygn. 2052 k. 167v, sygn. 12323/III poz. 7.

60. Żywot Stanisława Nałęcz Małachowskiego, generała wojsk polskich, senatora Królestwa Polskiego. Powst. 1850. *Czas* 1878 nr 145-146. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 2.

Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 2056 k. 23-25.

61. Do Zygmunta Krasińskiego cztery wiersze. Powst. przed 1850 — po 1851. Wiersz drugi. *Nowiny* 1855 nr 1; dwa *Czas* 1859 nr 244; cztery, zob. Wyd. zbior. poz. 1.

http://rcin.org.pl

Rkpsy: Bibl. PAN Kr. sygn. 2052 k. 142v-167, Ossol. sygn. 12323/III poz. 12 (odpis w papierach F. Wężyka).

62. Żywot ks. Józefa Szczepana z Rzeczycy Koźmiana, biskupa kalisko-kuawskiego. Przez... brata jego w r. 1851 skreślony. Poz. 1864.

63. Do panny Jadwigi Łuszczewskiej... dnia 20 listopada 1852. *Gaz. Codz.* 1853 nr 27. Wyd. nast.: wyd. A. E. Koźmian, jw. poz. 11 t. 2 s. 122; zob. Wyd. zbior. poz. 1.

Rkpsy jw. poz. 61 sygn. 2052 k. 137, sygn. 12323/III poz. 10.

64. Stary rymokleta parafianin do swego pasterza, ks. Walentego Baranowskiego, kanonika lubelskiego, proboszcza bychowskiego. *Pokłosie* 1853. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1.

Rkpsy jw. poz. 61 sygn. 2056 k. 82, sygn. 12323/III poz. 7.

65. Oda żałobna na grobie Ludwika Osińskiego. Powst. 1853. *Pokłosie* 1855. Wyd. nast.: wyd. A. E. Koźmian w art.: Znad Bystrzycy. *Kron. Wiad. Kraj. i Zagr.* 1856 nr 14; pt. Żałość na grobie..., zob. Wyd. zbior. poz. 1; przedr. P. Hertz, jw. poz. 6.

Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 2053 k. 60-63.

66. Pieśń kościelna dla uczniów szkółki w Bychowce ułożona. B. m. 1854.

67. Odpowiedź 82-letniego starca do Zygm. Kaczkowskiego. Lw. 1855.

68. Pamiętniki. T. 1-3. Powst. 1850-1855. (Oddz. 1-2: wspomnienia z 1780-1815; t. 3: od 1815). Fragm.: *Gaz. Codz.* 1854 nr 197-202; *Nowiny* 1854 nr 137-139; *Przegl. Poz.* 1857 t. 1 s. 1-26; *Kron. Wiad. Kraj. i Zagr.* 1857 nr 74, 76, 77, 79, 80. Całość: oddz. 1-2. Poz. 1858; t. 3 Kr. 1865 (z licznymi zmianami wprowadzonymi przez syna, A. E.), fragm.: Ustęp z pozostałego w rękopisie 3 tomu „Pamiętników". *Chwila* 1864 nr 53, 54, 56, 58, 60, 62, 65, 66. Wyd. nast.: cz. 1-6. W-wa 1907 *Bibl. Dzieł Wyborowych* 491, 492, 496, 497, 499, 502; skróc. pt. Z pamiętników K. Koźmiana. Cz. 1 (od 1779 do Sejmu Czteroletniego). Z objaśnieniami P. Parylaka i wstępem S. Tarnowskiego. Lw. 1891 *Bibl. dla Młodzieży* 5; fragm. z t. 3 przedr. S. Kawyn (*BN*), jw. poz. 41; nieznane fragm. wyd. z autografu M. Kaczmarek, K. Pecold. *Pam. Lit.* R. 51 (1960) z. 1; całość z autografu wyd. A. Kopacz, J. Willaume, M. Kaczmarek, K. Pecold. T. 1-2. Wr. (w przygot.)

Autograf Bibl. PAN Kr. sygn. 2049 t. 1-3.

69. Napisy pod wizerunkami znakomitych rodaków, znajdującymi się u K. Koźmiana. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 1. Podobiznę napisu pod portretem S. Staszica ogł. A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 4. W-wa 1902 s. 214.

Rkpsy Bibl. PAN Kr. sygn. 2053 k. 64, sygn. 2056 k. 87 (tekst różny od druk.).

70. O tłumaczeniach pieśni Horacjusza w języku polskim rzecz krótka. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 2.

Ponadto drobne utwory zob. Wyd. zbior. poz. 1-2. Kilka ogł.: A. E. Koźmian: Wspomnienia moje. *Dzien. Poz.* 1866-1867 i wyd. osob. Poz. 1867 (t. 1-2); S. Kawyn w: Walka romantyków z klasykami. Wr. (1963) *BN* I, 183.

Utwory ogł. w czasopismach: *Astrea* (1821, 1825); *Bibl. Nauk. Zakładu Nar. im. Ossol.* (1842), *Bibl. Pol.* (1826), *Bibl. Warsz.* (1853 t. 1), *Czas* (1852, 1856, 1857), *Czas. Dod. Mies.* (1856, 1857), *Dzien. Lit.* (1853 nr 12), *Dzien. Warsz.* (1856 nr 71), *Gaz. Codz.* (1853), *Gaz. Korespondenta Warsz. i Zagr.* (1803, 1810, 1811, 1815-1819), *Gaz. Warsz.* (1803, 1809, 1812, 1815-1819), *Kron. Wiad. Kraj. i Zagr.* (1856-1857), *Kur. Warsz.* (1842 nr 42, 1848 nr 106, 247), *Magazyn Mód* (1853 nr 13), *Motyl* (1828, 1830), *Nowiny* (1854, 1855), *Nowy Pam. Warsz.* (1803 t. 9 i 11, 1805), *Pam. Warsz.* (1810, 1815, 1818, 1819), *Pokłosie* (1853, 1855, 1856), *Przegl. Poz.* (1845, 1847, 1851, 1857), *Przyj. Ludu* (1835, 1837, 1838, 1839, 1842, 1846), *Pszczoła Pol.* (1820), *Pszczółka Kr.* (1822), *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk.* (1816, 1821), *Sławianin* (1837), *Sybilla Nadwiślańska* (1821), *Tyg. Pol.* (tu: Oda do chwały. 1832), *Wanda* (1821).

Przekłady

1. J. Delille: Polowanie na jelenia. Powst. ok. 1800. Rkpsy: Bibl. PAN Kr. sygn. 2053 k. 36, Ossol. sygn. 1595/I s. 40-42.

Fragm. z „L'Homme des champs".

Fragm. przekł. z poematu „O imaginacji" w rkpsie Bibl. PAN Kr. sygn. 2053 k. 102-107.

2. Q. F. Horatius: Ody (wybrane). Tłum. ok. 1800-1829. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 1.

Dwie pierwsze wersje ody 8 z ks. II ogł.: *Nowy Pam. Warsz.* 1803; A. E. Koźmian, jw. Twórczość poz. 11 s. 98.

Autografy kilku ód: rkpsy Bibl. PAN Kr. sygn. 2052, sygn. 2057 k. 16, Ossol. sygn. 12323/III.

Wg K. W. Wójcickiego tłumaczenia Koźmiana jest również oda „Do Wirgiliusza". *Nowy Pam. Warsz.* 1805.

http://rcin.org.pl

3. Tibullus: Elegie (wybrane). Tłum. ok. 1800-1829. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 1.

Elegia 1 z ks. I tłum. ok. 1800, tekst pierwotny w rkpsie Ossol. sygn. 159/II; wersję II ogł. *Nowy Pam. Warsz.* 1802; wersja III w Wyd. zbior. poz. 1.

Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 2053 k. 71-76.

4. Ch. G. Étienne: Oda na zwycięstwo pod Jeną. Przetłum. w 1807.

Przekł. zaginął. Inform. K. Wojciechowski, jw. Twórczość poz. 1 s. 76. Tyt. oryginału: L'Homme du destin.

5. Baron Serra: In Varsoviam vota reducis amici. Przekł. pol. *Gaz. Korespondenta Warsz. i Zagr.* 1811 nr 100 *Dod.*

6. Dies irae. Tłum. po 1831. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 1.

7. P. M. Vergilius: Bukoliki. Rkpsy Bibl. PAN Kr. sygn. 2051, 2053 k. 90-101.

Tekst łac. i pol. z uwagami tłumacza.

8. Q. F. Horatius: List do Pizonów. Nie wyd.

Inform. wydawca „Różnych wierszy".

Wg K. W. Wójcickiego przekładu Koźmiana jest nadto: Piosnka z pana J. Ségur. *Nowy Pam. Warsz.* 1803.

Drobne przekł. ogł. w czasopismach, jw. Twórczość.

Wydania zbiorowe

1. Różne wiersze. *Przegl. Pol.* 1881/82 t. 1 i odb. Kr. 1881.

Wyd. niezupełne.
Zawiera m.in.: Twórczość poz. 3, 4, 6-8, 11, 13-19, 23-26, 30, 41, 49, 51, 52, 54, 56, 58, 59, 61, 63-65, 70; Przekłady poz. 2, 3, 6.

2. Pisma prozą. Wyd. S. Koźmian. Kr. 1888.

Wyd. niezupełne.
Zawiera m.in.: Twórczość poz. 20-22, 27-29, 31 (4 rec.), 37, 43, 60, 71.

Listy

1. Do S. Staszica z 1811. Ogł. A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 3. W-wa 1902.

2. List z 1811 w zbiorze listów pisanych przeważnie do J. Januszewicza. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 3758.

3. Do S. K. Potockiego. Rkps Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 265/I-VIII).

4. Do A. E. Koźmiana, i F. Morawskiego zbiór listów z 1824-1830. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 2035. Fragm. listu do Morawskiego z 3 marca 1827 ogł. S. Kawyn w: Walka romantyków z klasykami. Wr. (1963) *BN* I, 183; do tegoż 3 listy z 1827-1829 ogł. W. Billip, jw.

Zob. też poz. 25.

5. Do A. E. Koźmiana 31 listów z 1825-1830 i b. d. oraz do F. Morawskiego 8 listów — z 1829 i b. d. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 2036. List do Morawskiego z kwietnia 1829 i do A. E. Koźmiana (?) dat. jw. (bez początku) ogł. W. Billip w: Mickiewicz w oczach współczesnych. Dzieje recepcji na ziemiach polskich w l. 1818-1830. Wr. 1962.

Zob. też poz. 25.

6. 4 listy z 1831-1832 z papierów A. Batowskiego ogł. Ł. Kipowa: Z listów o powstaniu listopadowym. *Droga* 1930 s. 811-820.

7. Do L. Osińskiego 2 listy z 1832-1833. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 6233 III.

8. Do I. Czartoryskiej, w zbiorze korespondencji z 1791-1834. Rkps Bibl. Czart. Ew. 624 (Arch. Dom. nr 56).

9. Do W. Krasińskiego z 1 września 1839. Rkps był w Bibl. Krasiń. sygn. 6288. Fragm. cyt. A. Bar: Kumoszki na Parnasie. Kr. (1947) s. 217.

10. Do E. Raczyńskiego b. d. (ok. 1839). Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 2054.

11. Do W. Krasińskiego 6 listów z 1841-1844. Rkps był w Bibl. Krasiń. sygn. 6206. Fragm. cyt. A. Bar, jw. poz. 9 s. 208-210, 216, 218, 219.

12. Do A. E. Koźmiana z 1841-1856. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 2037.

13. Do F. Morawskiego 2 listy — z 1842, 1856. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 9331 II t. 3.

14. Do J. Kruszyńskiego i F. S. Dmochowskiego z 1845-1855. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 716. Fragm. cyt. A. Bar, jw. poz. 9 s. 209, 217.

15. Do Jana i Marii Wentzlów 5 listów z 1845-1855. Rkps Bibl. Nar. sygn. 2963.

16. Korespondencja z F. Wężykiem z 1845-1856. Wyd. I. Skrochowski. *Przegl. Pol.* 1874/75 t. 4 (kwiecień — czerwiec); wyd. S. Tomkowicz: Korespondencja literacka K. Koźmiana z Franciszkiem Wężykiem 1845-1856. *Arch. do Dziejów Lit. i Oświaty w Pol.* 14 (1914) i odb. (Kr. 1913).

Rkpsy Ossol. sygn. 12317/II, 12322/II. (Papiery F. Wężyka).

http://rcin.org.pl

17. Do A. E. i Teofili Koźmianów z 1846. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 2039.

18. Do F. Morawskiego 6 listów z 1847-1852. Ogł. A. E. Koźmian. *Przew. Nauk. i Lit.* 1890; przedr. w: Listy (1829-1864). T. 2. Lw. 1894 (tu także dopiski Kajetana w listach syna do Morawskiego).

19. Do S. Koźmiana b. d.; do W. Krasińskiego b. d.; do M. Koźmianowej b. d.; do F. Morawskiego z 1850. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 4042.

20. Do Olimpii z Wentzlów Łaniewskiej b. d. w korespondencji z 1851-1887. Rkps Bibl. Nar. sygn. 2964.

21. Do A. E. Odyńca z 1 lipca 1852, 10 sierpnia 1852 i b. d. Ogł. K. W. Wójcicki. *Bibl. Warsz.* 1867 t. 1 s. 465-468.

22. Do N.N. z 1853. Rkps Ossol. sygn. 12293/II.

23. Do W. Krasińskiego z 20 grudnia 1853. Ogł. H. Kopia. *Pam. Lit.* R. 30 (1933). Rkps Ossol. sygn. 12036/III.

24. Wyjątek z listu Koźmiana wraz z wierszem o Mickiewiczu. *Gaz. Pol.* 1875 nr 133.

25. Do F. Morawskiego. Ogł. L. Siemieński: Obóz klasyków. Kr. 1866 i wyd. nast. Fragm. przedr. S. Kawyn, jw. poz. 4.
M.in. z rkpsów zapisanych w poz. 4-5.

26. Do Rozalii Rzewuskiej. Fragm. pt. List o Puławach, wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 2; inny tekst ogł. L. Dębicki: Puławy. T. 3. Lw. 1888.

27. Do L. Platera i I. Sobolewskiego b. d. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 2031 t. 1.

28. Od różnych osób z 1800-1833. M.in. od A. J. Czartoryskiego 2 listy — z 1815 i b.d.; od A. K. Czartoryskiego 8 listów — z 1812-1813 i b. d.; od J. M. Fredry b. d.; od K. Kosseckiego 2 listy z 1833; od W. Krasińskiego 2 listy z 1823; od T. Matuszewicza 5 listów — z 1814-1816 i b. d.; od F. Morawskiego 4 listy b. d.; od T. Mostowskiego 3 listy z 1820-1828; od J. U. Niemcewicza 2 listy z 1826; od L. Osińskiego 5 listów — z 1831-1832 i b. d.; od S. Staszica z 1813; od J. K. Szaniawskiego z 1815; od Jana Śniadeckiego z 1825; od M. Wolskiego z 1800. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 2031 t. 1.

29. Od A. K. Czartoryskiego z 12 czerwca 1813; od T. Matuszewicza z 6 kwietnia 1814; od A. J. Czartoryskiego z 14 marca 1815. Ogł. A. E. Koźmian: Wspomnienia moje. *Dzien. Poz.* 1866-1867 i wyd. osob. T. 1. Poz. 1867 s. 125-127, 130-131.

30. Od różnych osób z 1813-1839. M.in. od A. J. Czartoryskiego z 1817; F. S. Dmochowskiego z 1839; F. Gawdzickiego z 1825; E. Jaraczewskiej 3 listy — z 1821, 1828 i b. d.; W. Krasińskiego 10 listów z 1822-1839; T. Matuszewicza b. d.; F. Morawskiego 9 listów b. d.; T. Morskiego b. d.; J. U. Niemcewicza z 1824; K. Tańskiej b. d. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 2031 t. 2.

31. Od różnych osób z 1814-1842. M.in. od W. Krasińskiego 4 listy z 1840-1842; T. Matuszewicza z 1814; F. Morawskiego 9 listów z 1840-1842; L. Osińskiego 2 listy z 1832; F. Wężyka z 1840. Rkps jw. sygn. 2031 t. 3. List L. Osińskiego z 18 października 1832 ogł. Z. Jabłoński. *Roczn. Bibl. PAN w Kr.* R. 1 1955 (Wr. 1957).

32. Od J. B. D. Le Nain de Rosemont z 1824. Rkps jw. poz. 30 sygn. 2060 k. 91-92.

33. Od F. Morawskiego 8 listów — z 1824 i b. d. Rkps jw. poz. 30 sygn. 2034 t. 1.

34. Od F. Morawskiego z 1824-1827 i 1 list do Morawskiego b. d. Rkps jw. poz. 30 sygn. 2032, częściowo ogł. L. Siemieński, jw. poz. 25.

35. Od A. E. Koźmiana — z 1829-1830, 1833-1842, 1851-1856. Wyd. w: A. E. Koźmian: Listy. T. 1-2. Lw. 1894. List z kwietnia 1829 ogł. nadto: Z. Jabłoński, jw. poz. 31; W. Billip, jw. poz. 5.
Rkps jw. poz. 30 sygn. 2041 t. 1-3.

36. Od F. Morawskiego 40 listów — z 1845-1849 i b. d. Rkps jw. poz. 30 sygn. 2034 t. 2.

37. Od F. S. Dmochowskiego b. d.; od A. E. Koźmiana b. d. Rkps jw. poz. 30 sygn. 2063.

38. Od W. Krasińskiego b. d. Rkps Bibl. Nar. sygn. 7112.

Bibliografię twórczości Koźmiana podaje K. Wojciechowski: K. Koźmian. Życie i dzieła. *Roczn. Tow. Przyj. Nauk Poz.* R. 23 (1896) i odb. (Lw. 1897).

INDEKS TYTUŁÓW

(Cz — Czasopisma, P — Przekłady, T — Twórczość, Z — Wydania zbiorowe)

Bal w stolicy	T-44	Cnota i rozum	T-39
Biografia ks. Adama Czartoryskiego	T-37	Dies irae	P-6
Bukoliki (Vergilius)	P-7	Do Aleksandra Zamoyskiego	T-4

http://rcin.org.pl

Do demagogów T-59
Do fałszywych Jeremiaszów T-49
Do Ignacego Potockiego T-3
Do jenerała Wincentego Krasińskiego T-56
Do kochanki T-7
Do księżnej Stanisławowej Jabłonowskiej T-11
Do panny Jadwigi Łuszczewskiej T-63
Do tańcującego Krakowa T-24
Do tejże T-7
Do Wirgiliusza (Horatius) P-2
Do Zofii Przewłockiej T-58
Do Zygmunta Krasińskiego T-61
Druga przestroga dla ziomków, a raczej dla biurokratów T-14
Drugi list do Jędrzeja, syna, dlaczego rząd umiarkowany monarchią przekłada nad gminny T-52
Dzieje powstania Polski pod panowaniem Domu Austriackiego będącej T-21
Dzwon Zygmunta w Krakowie T-54
Elegia 1 z ks. I (Tibullus) P-3
Elegie Tibullusa P-3
„Filip" T-31
Fragment wierszowanej poetyki T-35
Grzymaliada T-53
Hymn z okazji koronacji Najj. Napoleona W. T-17
Hymn żałobny na obchód zgonu B.'. Jana Pawła Łuszczewskiego T-18
In Varsoviam vota reducis amici (Serra) P-5
Kantata na rocznicę koronacji Napoleona T-17
Kilka słów o Joachimie Lelewelu i o rewolucji 1830 r. T-48
List do Jędrzeja, syna, o rządzie reprezentacyjnym i rewolucji polskiej T-51
List do Franciszka Morawskiego 1832 r. T-54
List do Pizonów (Horatius) P-8
List. Odpowiedź Franciszkowi Morawskiemu na jego list o klasykach i romantykach T-41
Modlitwa o pokój T-6
Mowa Katona cenzora... o obyczajach rzymskich T-19
Mowa na pogrzebie Marcina Badeniego T-38
Mowa o życiu i pismach ks. Ignacego Nagurczewskiego T-20
Mowa przy żałobnym obchodzie zgonu Stanisława Mokronowskiego T-36
Myśl z okazji śmierci poczciwego człowieka T-25
Na fałszywych patriotów T-47
Na Lafajeta polskiego T-46
Napisy pod wizerunkami znakomitych rodaków T-69
Na pogrzeb poczciwego człowieka T-25]
Naśladowanie ody Horacjusza 3 z ks. III T-14
Naśladowanie „Pieśni czerkieskiej" T-40
Oda 8 z ks. II (Horatius) P-2
Oda do chwały Cz-TP
Oda do księżnej generałowej Czartoryskiej przy poświęceniu kościoła Sybilli T-10
Oda na pokój w roku 1809 T-15
Oda na pożar Moskwy T-23
Oda na upadek dumnego T-26
Oda na wojnę w r. 1800 T-8
Oda na zawarcie pokoju T-15
Oda na zawarty pokój T-15
Oda na zwycięstwo pod Jeną (Ch. G. Étienne) P-4
Oda... w dzień uroczystości zawieszenia orłów francuskich w Lublinie T-12
Oda żałobna na grobie Ludwika Osińskiego T-65
Odezwa do narodu z okoliczności wzięcia Moskwy T-22
Odezwy Konfederacji Jeneralnej Królestwa Polskiego T-22
Odpis Franciszkowi Morawskiemu jenerałowi na list jego o klasykach i romantykach T-41
Odpowiedź 82-letniego starca do Zygm. Kaczkowskiego T-67
O duchu publicznym T-27
Ody Horacjusza P-2
O gminowładztwie T-50
O imaginacji (Delille) P-1
O powtórnym wznowieniu „Andromaki" T-31
O tłumaczeniach pieśni Horacjusza w języku polskim rzecz krótka T-70
O życiu Tadeusza Kościuszki T-43
Pamiętniki T-68
Parnas nowy, do autora wierszy o nim T-34
Partyzant T-53
Pieśń kościelna dla uczniów szkółki w Bychowce ułożona T-66
Piosnka z pana J. Ségur P-U
Pisma prozą Z-2
Pochwała Jana Henryka Dąbrowskiego T-32
Polowanie na jelenia (J. Delille) P-1
Postrzeżenia ogólne o sądownictwie T-28
Prośba wieśniaka do Fortuny T-30
Przeciwko nowym senatorom T-45
Przestroga dla ziomków w teraźniejszych czasach T-13
Raport o stanie umysłów Polaków T-33
Raport o „Śpiewach historycznych" Niemcewicza T-29
Recenzje teatralne T-31
Różne wiersze Z-1
Rys życia Jana Feliksa hr. Tarnowskiego T-55
Rzeź Chmielnickiego T-44
Sosna i małe drzewka T-9
Spotkanie się rolnika z rycerzem T-44
„Starościanka Malwina" T-31
Stary rymokleta parafianin do swego pasterza, ks. Walentego Baranowskiego T-64
Stefan Czarniecki T-57
Uczniowie dawnej Szkoły Kadetów do ks. Adama Czartoryskiego T-16
Ustęp z pozostałego w rękopisie 3 tomu „Pamiętników" T-68
Wiersze z 1787-1792 T-1
Wierszowana korespondencja z Joachimem Owidzkim i Tadeuszem Kownackim T-2
Wierszowana polemika z Mikołajem Wolskim T-5
Zalety ziemi polskiej T-44
Zdanie o nowej tragedii A. Hoffmana pt. „Heligunda" T-31
Ziemiaństwo polskie T-44
Z Pamiętników T-68
Żałość na grobie Ludwika Osińskiego T-65
Żywot ks. Józefa Szczepana z Rzeczycy Koźmiana T-62
Żywot Stanisława Nałęcz Małachowskiego T-60
Żywot Staszica T-42

OPRACOWANIA

Monografia: K. Wojciechowski: K. Koźmian. Życie i dzieła. *Roczn. Tow. Przyj. Nauk Poz.* R. 23 (1896) i odb. (Lw. 1897). [Rec.: *Przegl. Polit., Społ. i Lit.* 1897 nr 260; (m. r.) (M. Rolle). *Przew. Nauk. i Lit.* 1897 s. 670-672; P. Chmielowski. *Prawda* 1899 nr 7].

http://rcin.org.pl

K. Po. (Podwysocki): (Ziemiaństwo. Rec.). *Tyg. Petersb.* 1839 nr 86. — A. Mickiewicz: Kurs drugoletni (1841/42) literatury słowiańskiej. Paryż 1842 (wykład 26) i wyd. nast. — K. Koźmian i Franciszek Wężyk. *Czas* 1852 nr 182. — „Nie zachodzące, ale wschodzące słońce czcić należy!" powiedział Pompejusz. *Dzien. Warsz.* 1852 nr 317. — F. S. Dmochowski: Życie i pisma K. Koźmiana. *Gaz. Codz.* 1856 nr 69-71. — A. E. Koźmian: Znad Bystrzycy. O ojcu swoim K. Koźmianie napisał syn jego. *Kronika Wiad. Kraj. i Zagr.* 1856 nr 14-18. [Polemika: D. Chodźko: Słów kilka znad brzegów Słuczy z powodu artykułu „Znad Bystrzycy". *Tamże* 1856 nr 86]. — F. Morawski: Życie K. Koźmiana. *Przegl. Poz.* t. 22 (1856) i odb.; przedr. w: Pisma zbiorowe. T. 4. Poz. 1882. — (Nekrologi): (J. Koźmian). *Przegl. Poz.* t. 22 (1856), przedr. w: Pisma. T. 3. Poz. 1881 s. 259 n.; *Nowiny* 1856 nr 38; H. Skimborowicz: K. Koźmian. *Gaz. Warsz.* 1856 nr 84-86. [Polemika: List z powodu nekrologu w „Gazecie Warszawskiej" o śp. K. Koźmianie. *Czas* 1856 nr 73]; *Wiad. Pol.* (Paryż) 1856 nr 19; A. hr. Z...ski (Zamoyski). *Dzien. Warsz.* 1856 nr 71 s. 1-2. — L. Siemieński: Przegląd piśmiennictwa. (K. Koźmian). *Czas. Dod. Mies.* 1856 t. 2; przedr.: Klasyczność rzymska i K. Koźmian. W: Kilka rysów z literatury i społeczeństwa od r. 1848-1858. T. 1. W-wa 1859; przedr.: K. Koźmian (1772-1856). W: Portrety literackie. T. 1. Poz. 1865; przedr. w: Dzieła. T. 3. W-wa 1881. — F. Wężyk: K. Koźmian i Franciszek Paszkowski. *Czas. Dod. Mies.* 1856 t. 2. —

„Dzieła" K. Koźmiana. *Czas* 1858 nr 159-160. — (Pamiętniki. T. 1-2. Rec.): W. Zawadzki. *Dzien. Lit.* 1858 nr 121-131; L. Siemieński. *Czas. Dod. Mies.* 1859 t. 13 s. 354-361. — (Stefan Czarniecki. Rec.): *Przegl. Powsz.* 1858 s. 59-65; L. Siemieński. *Czas. Dod. Mies.* 1859 t. 13 s. 147-162. — Z. Krasiński: Listy o poemacie K. Koźmiana pt. Stefan Czarniecki. Poz. 1859. (Ze wstępem A. E. Koźmiana). — K. W. Wójcicki. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 15 (1864). — (Pamiętniki. T. 3. Rec.): *Czas* 1865 nr 135; *Dzien. Lit.* 1865 nr 52; *Dzien. Poz.* 1865 nr 172; *Dzien. Lit.* 1869 nr 35-36. — L. Siemieński: Obóz klasyków. Ustęp z historii wyobrażeń literackich w XIX w. *Czas* 1865 nr 230-245 (z przerwami); wyd. osob. Kr. 1866; przedr. w: Dzieła. T. 5. W-wa 1881. [Rec.: J. K. Turski. *Tyg. Ilustr.* t. 12 (1866) s. 221; K. W. Wójcicki. *Bibl. Warsz.* 1867 t. 1 s. 456-469]. — A. E. Koźmian: Wspomnienia moje. *Dzien. Poz.* 1866 nr 254, 255, 259, 260, 1867 nr 53, 97; wyd. osob. T. 1-2. Poz. 1867. — F. S. Dmochowski: Znakomici literaci z okresu od 1800 do 1830 r. *Kłosy* 1871 nr 310; przedr. Z. Libera w: F. S. Dmochowski: Wspomnienia od 1806 do 1830 r. W-wa 1959 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* — A. Tyszyński: „Stefan Czarniecki" i „Pacholę hetmańskie". Paralela. *Kłosy* 1873 nr 414-415. — Jones: The Georgics of Poland, a Poem in Four Books, by C. Koźmian. Londyn (przed 1874). — (Pochwała jenerała Dąbrowskiego. Rec.). *Czas* 1874 nr 174. — Ostatni Mohikanie. *Gaz. Lw.* 1875 nr 133-134. — Rzut oka na poemat K. Koźmiana „Stefan Czarniecki". *Przegl. Lw.* 1875 t. 10. — I. Skrochowski: Korespondencja K. Koźmiana z F. Wężykiem (1845-1856). *Przegl. Pol.* 1874/75 t. 4 (kwiecień — czerwiec). — F. H. L. (Lewestam): K. Koźmian. *Kłosy* 1877 nr 609. — L. Kurtzmann: Goethes Beziehungen zu polnischen Dichtern: Mickiewicz, Odyniec, Fredro, Koźmian und Pol. *Magazin f. d. Literatur d. Auslandes* 1879 nr 35. — L. D. (Dębicki): (Różne wiersze. Rec.). *Czas* 1881 nr 199-202. — L. Siemieński: Biografie. W: Dzieła. T. 2. W-wa 1881 s. 303-307. — S. Tarnowski: (Przedmowa do) Różne wiersze. *Przegl. Pol.* 1881/82 t. 1 i odb. (Kr. 1881). — H. Biegeleisen: Echa walki klasyków z romantykami. *Tyg. Ilustr.* 1885 nr 110-111. — L. Dębicki: Między Warszawą a Puławami. *Gaz. Lw.* 1887 nr 64, 66, 67; przedr. w: Puławy. T. 3. Lw. 1888 rozdz. 5. — S. Koźmian: (Wstęp do) Pisma prozą. Kr. 1888. — (Pisma prozą. Rec.): L. Dębicki. *Czas* 1887 nr 298; (Lx). *Gaz. Lw.* 1888 nr 31; W. P. (Poniecki). *Prawda* 1888 nr 51; *Przegl. Polit., Społ. i Lit.* 1888 nr 43; S. T. (Tarnowski). *Przegl. Pol.* 1888 marzec; P. *Ateneum* 1889 t. 1 s. 177-178. — A. E. Koźmian: Listy. (1829-1864). T. 1-4. Lw. 1894-1896. —

K. Wojciechowski: Ślad wpływu dzieł K. Koźmiana na „Odzie do młodości". *Pam. Tow. Lit. im. A. Mickiewicza* R. 6 (1898). — I. Chrzanowski: K. Koźmian. *Album biogr. zasłużonych Polaków i Polek w. XIX.* T. 1. W-wa 1901. — S. Dobrzycki: Klasycyzm w „Odzie do młodości" Mickiewicza. *Pam. Lit.* R. 2 (1903). — A. Brückner. *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 39/40 (1905/07). — S. Cieszkowski: Ostatni klasyk. *Wędrowiec* 1906 nr 13. — H. Galle. *Sto lat myśli pol.* T. 2 (1907). — N. Janczewska: (Pamiętniki. W-wa 1907. Rec.). *Bluszcz* 1907 nr 52. — M. Rolle: Krasiński i Koźmian. *Gaz. Lw.* 1912 nr 168-169. — S. Tomkowicz: Korespondencja literacka K. Koź-

http://rcin.org.pl

miana z F. Wężykiem, 1845-1856. *Arch. do Dziejów Lit. i Oświaty w Pol.* t. 14 (1914) i odb. (Kr. 1913). [Rec.: S. Tarnowski, *Przegl. Pol.* 1914 styczeń s. 114-117; S. Zdziarski. *Przegl. Powsz.* t. 135 (1917) s. 392-396]. — M. K. Morawski: Pseudoklasyczne dąsy. *Czas* 1914 nr 48. — M. Rolle: Echa walki klasyków z romantykami. *Gaz. Lw.* 1914 nr 170-173. — M. Rolle: Ostatni Mohikanie. *Dzien. Poz.* 1914 nr 22. —

J. Seruga: Wspomnienia K. Koźmiana z lat szkolnych w Zamościu. *Teka Zamojska* 1920 nr 5-8. — T. Sinko: O tradycjach klasycznych Adama Mickiewicza. Kr. 1923. — M. Jastrun: Zapomniany poemat o pracy. *Gaz. Lit.* 1926 nr 7. — R. Brandstaetter: O rehabilitacji twórczości literackiej K. Koźmiana. *Głos Prawdy* 1928 nr 244. — T. Zieliński: Włościaństwo w literaturze polskiej. *Wiedza i Życie* 1929 nr 7 i odb. Wersja niem.: Der polnische Bauer in der Geistesgeschichte und Dichtung Polens. *Osteuropa* 1933/34 nr 10 s. 573-574. — K. Bartoszewicz: Napoleon w rymach polskich. Od 1806-1812. W: Szkice i portrety literackie. T. 1. Kr. 1930 s. 255, 271-276. — J. Birkenmajer: Les Traductions polonaises de Virgile. *Eos* 1930/31. — T. Sinko: Nasz przyjaciel Maro. Kr. 1930 *Z Hist. i Lit.* (40). — M. Tyrowicz: Julian Ursyn Niemcewicz w dobie Królestwa Kongresowego i nocy listopadowej. *Przegl. Współcz.* t. 35 (1930) nr 10. — J. Krókowski: Wergiliuszowa pieśń o ziemi ojczystej w ujęciu klasycystycznym i romantycznym. („Ziemiaństwo polskie" — „Pan Tadeusz"). *Spr. Gimn. I w Kr.* 1931 i odb. — J. Ujejski: Dzieje polskiego mesjanizmu do powstania listopadowego włącznie. Lw. 1931. — A. Załuska: Poezja opisowa Delille'a w Polsce. Kr. 1934 *Prace Hist.-Lit.* 40. — B. T. Lepecki: Upadek Polski w świetle pamiętników Koźmiana. *Tyg. Ilustr.* 1935 nr 14. — W. Ogrodziński: Polskie przekłady Horacego. *Commentationes Horatianae.* T. 2. Kr. 1935 i odb. — R. Ganszyniec: Sądy Polaków o Horacym. *Przegl. Klas.* 1936 z. 2 s. 122. — L. Kamykowski: Sielanka polska. (Zasadnicze linie rozwoju i kwestia dalszych badań). *Prace historyczno-literackie. Księga zbior. ku czci I. Chrzanowskiego.* Kr. 1936. — J. S. Bystroń: Literaci i grafomani z czasów Królestwa Kongresowego, 1815-1831. Lw. 1938. — A. Bar: Niefortunne dzieje Koźmianowego „Ziemiaństwa". *Przegl. Powsz.* t. 223 (1939). — A. Grychowski: Lublin w twórczości pisarzy polskich. Cz. 1. Lubl. 1939; wyd. nast. Lubl. 1965. — S. Windakiewicz: Epika polska. Kr. 1939. — P. Stamm: Leben und Schaffen K. Koźmians. Ein Charakterbild aus der Zeit des Warschauern Klassizismus. Greifswald 1941. —

Z. Klemensiewicz: Miłośnictwo języka w dziejach polszczyzny. *Język Pol.* 1945 z. 2; przedr. w: W kręgu języka literackiego i artystycznego. W-wa 1961. — A. Bar: Warszawski Kato. W: Kumoszki na Parnasie. Kr. (1947) s. 141-222 n. — J. Hulewicz: Opinia publiczna wobec Komisji Edukacji Narodowej. *Studia z dziejów kultury polskiej.* W-wa 1949. — M. Piszczkowski: Idylla pańsko-chłopska w literaturze polskiej. *Księga pam... J. Kleinera.* Łódź 1949. — M. Dziewisz, S. Kaszyński, Z. Macużanka. Z. Szprokoff: Obóz klasyków. *Prace Polon.* S. IX (1951); pt. Walka romantyków z klasykami. *Polonistyka* 1951 nr 5. — J. W. Gomulicki: K. Koźmian. W: J. Tuwim: Księga wierszy polskich XIX w. T. 1. W-wa 1956. — J. Lipiński: (Wstęp i objaśnienia do) Recenzje teatralne Towarzystwa Iksów, 1815-1819. Wr. 1956 *Materiały do Dziejów Teatru w Pol.* 4. — T. Dobrowolski: O dwóch scenach sejmikowych Norblina, o Koźmianie i Karpińskim. *Muz. Nar. w Kr. Rozpr. i Spr. za R. 1953* t. 3. (Wr.) 1957. — H. Turska: Język opisów przyrody w „Panu Tadeuszu" wobec tradycji polskiego klasycyzmu. W: O języku Adama Mickiewicza. Wr. 1959. — F. German: Chopin i literaci warszawscy. (Kr. 1960). — M. Kaczmarek, K. Pecold: Nieznane fragmenty „Pamiętników" K. Koźmiana. *Pam. Lit.* R. 51 (1960) z. 1. — A. Kowalska: Warszawa literacka w okresie przełomu kulturalnego 1815-1822. (W-wa 1961) *Bibl. Syrenki.* — W. Billip: (Wstęp do) Mickiewicz w oczach współczesnych. Dzieje recepcji na ziemiach polskich w l. 1818-1830. Antologia. Wr. 1962. — M. Kaczmarek, K. Pecold: Z zagadnień edytorskich pełnego i poprawnego tekstu „Ziemiaństwa polskiego". *Prace Polon.* S. VIII (1962). — M. Kaczmarek, K. Pecold: Nie drukowany paszkwil K. Koźmiana („Partyzant" — ballada). W zbiorze: Miscellanea z l. 1800-1850. Wr. 1963 *Arch. Lit.* 7. — S. Kawyn (Wstęp do) Walka romantyków z klasykami. Wr. (1963) *BN* I, 183. — Z. Kopczyńska, L. Pszczołowska: O wierszu romantycznym. (W-wa 1963) *IBL. Historia i Teoria Lit.* 3. —M. Piszczkowski: Zagadnienia wiejskie w literaturze polskiego Oświecenia. Cz. 2. Wr. 1963 *PAN Oddz. w Kr. Prace Komisji Hist-Lit.* 9. — T. Kostkiewiczowa: Z problematyki gatunkowej polskiego poematu opisowego („Sofiówka" i „Ziemiaństwo polskie"). *Styl i kompozycja. Konfe-*

http://rcin.org.pl

rencje teoretycznoliterackie w Toruniu i Ustroniu. Wr. 1965. — S. Treugutt: Ody napoleońskie K. Koźmiana. *Pam. Lit.* R. 57 (1966) z. 1. — J. Willaume: (Wstęp do) Pamiętniki. Wr. (w przygot.).

Zob. też: III. Literatura polska okresu Oświecenia 2 B b).

KRAJEWSKI DYMITR MICHAŁ TADEUSZ (1746—1817)

Pseud.: Mierzejewski Lew.

Powieściopisarz, historyk.

Ur. 8 września 1746 na Rusi. 22 lipca 1763 wstąpił do zgromadzenia pijarów, przyjmując imię Dymitra od św. Michała (imię chrzestne: Tadeusz; jako pisarz używał imienia Michał). Po odbyciu nowicjatu w Podolińcu studiował w Międzyrzeczu Koreckim retorykę (1766) i filozofię (1767-1768). Od 1769 uczył w kolegium pijarskim w Warszawie. Następnie dla poratowania zdrowia przebywał poza zakonem (1771-1772). W 1773-1775 był nauczycielem domowym u Tarnowskich. Od 1776 przebywał w domu zakonnym w Nowym Sączu; od 1777 był nauczycielem u Wodzickich. W 1782 wrócił do Warszawy, podejmując w roku następnym obowiązki prefekta w Collegium Nobilium, a w 1784 rektora Collegium. Miał też uczyć w domach Małachowskich i Bielińskich. W 1793 wystąpił z zakonu i otrzymał probostwo w Końskich, potem kanonię kielecką i lwowską. W okresie tym poświęcił się szczególnie badaniom historycznym. Był członkiem warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (od 5 kwietnia 1812). Zmarł w 1817 w Końskich.

TWÓRCZOŚĆ

1. Gry nauk dla dzieci, służące do ułatwienia ich edukacji, przez które łatwo nauczyć się mogą: poznawania liter, sylabizowania, czytania w polskim i francuskim języku, formowania charakteru, pisania, języków ze zwyczaju, historii, geografii i początków arytmetyki. Kr. 1777.

Dedyk. S. i K. Wodzickim.

Wyd. anonim., autora wymienia katalog pijarów.

2. Pochwała Stanisława Hieronima Konarskiego. W-wa 1783 (wyd. anonim.). Wyd. 2 b. m. 1809 (pod nazwiskiem autora).

3. Podolanka wychowana w stanie natury, życie i przypadki swoje opisująca. W-wa 1784 (wyd. anonim.; cztery wyd.). Wyd. nast.: Lw. 1784 (trzy wyd.; tu dołączone trzy głosy polemizujące z tezami powieści, a) — c), zob. niżej); fragm. przedr. Z. Florczak, L. Pszczołowska w: Ludzie Oświecenia o języku i stylu. T. 2. W-wa 1958.

Wg powieści H. J. Dulaurens: Imirce, ou la fille de la nature. (Paryż 1765).

Utwór wywołał polemikę:

a) List Sandomierzanki do Podolanki. Kr. 1784.

Zob. Dmochowski F. K., Twórczość poz. 1; Siarczyński F., Twórczość poz. 2.

b) Odpis męża Podolanki na List Sandomierzanki. W-wa 1784.

Autorstwo nieustalone; Estr. i B. Gubrynowicz przypisują je niesłusznie Krajewskiemu, Szyjkowski zaprzecza.

c) List Paryżanki do Podolanki, czyli oryginał do kopii. (W-wa 1784).

Zob. Siarczyński F., Twórczość poz. 3.

C.d. polemiki zob. poz. nast.

4. List Podolanki wychowanej w stanie natury do swojej przyjaciółki. B. m. (1784).

Odpowiedź autora na zapisane wyżej głosy polemiczne. C.d. polemiki:

d) Dialog, czyli rozmowa Podolanki z jej mężem. Dzieło ostatnie. W-wa 1784.

Autorstwo nieustalone, zapewne autora „Odpisu męża Podolanki"; B. Gubrynowicz mylnie przypisuje „Dialog" Krajewskiemu.

e) D. Ossuchowski: (Wstęp do przekł. z G. de Beaurieu) Wychowaniec natury. Supraśl 1785.

Zob. też Brzostowski P. K., Twórczość poz. 7.

5. Wojciech Zdarzyński życie i przypadki swoje opisujący. W-wa 1785 (dwa wyd.). Fragm. przedr. Z. Florczak, L. Pszczołowska, jw. poz. 3.

Przekł. niem.: J. W. L. T. Hann (Haan): Albert der Abentheurer. Wiedeń-Lipsk 1794.

6. Pani Podczaszyna. Tom 2 Przypadków Wojciecha Zdarzyńskiego. W-wa 1786.

7. Historia Stefana na Czarncy Czarnieckiego, wojewody kijowskiego, hetmana polnego koronnego. W-wa 1787. Wyd. nast.: wyd. T. Mostowski w: Życia sławnych Polaków. T. 2. W-wa 1805 *Wybór Pisarzów Pol.* 10; wyd. F. S. Dmochow-

http://rcin.org.pl

ski. Radom 1831; Lipsk 1837; W-wa 1845; Kr. 1859 *Bibl. Pol.* 45-46.

Wyd. 1 dedyk. Stanisławowi Augustowi.

8. Leszek Biały książę Polski, syn Kazimierza Sprawiedliwego. W 12 księgach. T. 1. W-wa 1789. Wyd. nast.: t. 1-2. W-wa 1791-1792; Kr. 1806; Sanok 1856.

Wyd. 1 nie notowane przez J. Rudnicką.

Prospekt dzieła pt. Leszek Biały — wyd. K. W. Wójcicki: Archiwum Domowe. W-wa 1856.

9. Stary w zalotach. Komedia w 3 aktach oryginalna, wierszem napisana. Wyst. W-wa 23 lutego 1806.

10. Dzieje panowania Jana Kazimierza od r. 1656 do jego abdykacji w r. 1668. Z rkpsu wyd. M. Baliński. T. 1-2. W-wa 1846.

Listy

1. Do S. Wodzickiego 2 listy z 1814. Rkps Ossol. sygn. 11654/II.

OPRACOWANIA

(Historia Stefana... Czarnieckiego. Rec.). *Polnische Bibliothek* 1788 z. 6 s. 92-94. — A. Horányi: Scriptores Piarum Scholarum liberaliumque artium magistri. T. 2. Buda 1809. — J. Bartoszewicz: M. D. Krajewski. *Dzien. Warsz.* 1852 nr 107-121. — J. Bartoszewicz: Nowa epoka literatury historycznej polskiej. *Bibl. Warsz.* 1852 t. 1. — J. Bartoszewicz: Ks. M. D. Krajewski. *Tyg. Ilustr.* 1864 t. 1. — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 15 (1864). — S. Wodzicki: Wspomnienia z przeszłości od r. 1768 do r. 1848. Kr. 1873 s. 76. — N. *Enc. kościelna* Nowodworskiego. T. 11 (1878). — S. Sobieski: Ks. M. D. Krajewski jako pedagog. *Wiek* 1883 dod. do nru 55 i 61. — J. W. Dawid: Nauka o rzeczach. W-wa 1892 i wyd. nast. — P. Chmielowski. *Enc. wych.* T. 6 (1903). — B. Gubrynowicz: Romans w Polsce za czasów Stanisława Augusta. Lw. 1904. [Rec.: H. R. *Bibl. Warsz.* 1904 t. 4]. — K. Wojciechowski: Zagadnienia społeczne w powieści polskiej w w. XVIII i w początkach w. XIX. *Spr. Gimn. VI we Lw. za r. 1905/06* i odb. (Lw. 1906). — *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 39/40 (1905/07). — K. Wojciechowski: Utopia i satyra w ks. Krajewskiego „Wojciechu Zdarzyńskim" a Swifta „Podróże Guliwera". *Pam. Lit.* R. 6 (1907). — K. Wojciechowski: Pierwsze naśladownictwo „Nowej Heloizy" w romansie polskim. (Ks. Krajewskiego „Pani Podczaszyna"). *Rozpr. AU. Wydz. Filol.* t. 44 (1908). — M. Szyjkowski: Myśl Jana Jakuba Rousseau w Polsce XVIII w. Kr. 1913. — K. Wojciechowski: Historia powieści w Polsce. Lw. 1925. — A. Bronarski: Stosunki intelektualne polsko-szwajcarskie w ciągu wieków. *Przegl. Współcz.* t. 38 (1931) nr 112/113. — S. Łukasik: La France et la Pologne à travers les siècles jusqu'à la Grande Révolution. Paryż 1933. — Z. Leśnodorski: Miasta i mieszczanie w powieści stanisławowskiej. *Pam. Lit.* R. 32 (1935). — Z. Ciechanowska: Literatura niemiecka a polska w XVIII w. Stan badań. *Tamże* R. 33 (1936). —

Z. Skwarczyński: Zmiany w technice i funkcji romansu polskiego za czasów Stanisława Augusta. *Prace Polon.* S. V (1947). — W. Borowy: O poezji polskiej w w. XVIII. Kr. 1948. — Z. Skwarczyński: Chłop i sprawa chłopska w romansie stanisławowskim. Łódź 1950 *Łódz. Tow. Nauk. Wydz. I* 8. — W. Taszycki: (Wstęp do) Obrońcy języka polskiego. W. XV-XVIII. Wr. (1953) *BN* I, 146. — E. Szwankowski: Teatr Wojciecha Bogusławskiego w l. 1799-1814. Wr. 1954 *Materiały do Dziejów Teatru w Pol.* 1. — S. Tync: (Wstęp do) Komisja Edukacji Narodowej. Wybór źródeł. Wr. (1954) *BN* I, 126 s. CXL. — S. Pietraszko: (Wstęp do) F. K. Dmochowski: Sztuka rymotwórcza. Wr. (1956) *BN* I, 158. — M. R. Mayenowa: (Wstęp); Z. Florczak, L. Pszczołowska: (Komentarz do) Ludzie Oświecenia o języku i stylu. T. 1, 2. W-wa 1958. — Z. Maresch: Polskie prawykonanie polemiki literackiej, czyli spór o „Podolankę wychowaną w stanie natury". *Zesz. Nauk. Uniw. Wr. S. A* nr 17 (1959) s. 123-150. — J. Platt: (Przypis do) Korespondencja Adama Naruszewicza (1762-1796). Wr. 1959 s. 257. — W. Kubacki: „Do matki Polki". *Przegl. Hum.* 1961 nr 3 s. 22. — Z. Sinkowa: Powieść angielska osiemnastego wieku a powieść polska l. 1764-1830. W-wa 1961 *IBL. Historia i Teoria Lit.* 6. — J. Pietrkiewicz: Krajewski's Warsaw on the Moon. *The Slavonic and East European Review* 1962 nr 95. — S. Hrabec, F. Pepłowski: Wiadomości o autorach i dziełach cytowanych w „Słowniku" Lindego. W-wa 1963. — M. Piszczkowski: Zagadnienia wiejskie w literaturze polskiego Oświecenia. Cz. 2. Wr. 1963 *PAN. Oddz. w Kr. Prace Komisji Hist.-Lit.* 9. — J. W. Gomulicki: Oświecenie (do r. 1815). *Roczn. Lit. 1962* (W-wa 1964) s. 196. — J. Rudnicka: Bibliografia powieści polskiej 1601-1800. Wr. 1964 *Książka w Dawnej Kulturze Pol.* 13. — M. Jasińska: Narrator w powieści przedromantycznej 1776-1831. (W-wa 1965) *IBL. Historia i Teoria Lit.* 15. — K. Sporny: D.M.T. Krajewski — prekursor wychowania przedszkolnego.

http://rcin.org.pl

Zesz. Nauk. Uniw. Łódz. S. I z. 40 (1965). — H. Stankowska: Początki powieści historycznej w Polsce. Opole 1965 *Zesz. Nauk. Wyższej Szkoły Pedag. w Opolu. S. B: Studia i Rozprawy* 11. — S. Pietraszko: Doktryna literacka polskiego klasycyzmu. Wr. 1966 *IBL. Studia z Okresu Oświecenia* 4. — J. Buba: Wypisy z „Matricula Provinciae Polonae Scholarum Piarum 1742-1865". (Maszynopis w posiadaniu redakcji).

KRAJEWSKI MARCIN JASIEŃCZYK (ok. 1740—po 1800)

Kaznodzieja, wierszopis.

Ur. ok. 1740; dziedzic Sendziwujów k. Zambrowa. Zostawszy księdzem uczył w seminarium diecezjalnym w Pułtusku. Od 1767 proboszcz zambrowski, potem też nowogródzki. W 1769 mianowany kanonikiem płockim; w 1779 — deputat kapituły na Trybunał Koronny. Od 1788 sprawował też urząd oficjała łomżyńskiego. W 1792 rozwinął patriotyczną działalność kaznodziejską i zorganizował dla mieszczan ćwiczenia wojskowe, którymi osobiście kierował. W czasie insurekcji 1794 doznał prześladowań ze strony wojsk rosyjskich. Kawaler orderów Św. Stanisława i Orła Białego. Zmarł po 1800.

TWÓRCZOŚĆ

1. Krótkie zebranie nabożeństwa parafialnego, zawierające modlitwy poranne, wieczorne, sposób trojaki Mszy Ś. słuchania itd. W-wa 1771. Wyd. nast.: Nabożeństwo parafialne. W-wa 1800.

2. Kazanie na uroczystość ś. Stanisława biskupa i męczennika, patrona Korony Polskiej, w dzień imienin Najjaśniejszego Stanisława Augusta króla polskiego etc. i na fest orderu tegoż Ś. Stanisława miane. W-wa 1772.

3. Przepis obrządkowy, podług którego odprawi się w kościele farnym łomżyńskim uroczystość narodzin Najjaśniejszego Króla Naszego, Pana Miłościwego, dnia 17 stycznia. Dan w Zambrowie 9 Jan. 1792. B. m. (1792).

4. Zbiór napisów zambrowskiego kościoła. W-wa 1799.

Teksty wierszowane pol. i łac.

OPRACOWANIA

Tajna korespondencja z Warszawy 1792-1794 do Ignacego Potockiego. Wyd. M. Rymszyna, A. Zahorski. W-wa 1961 *Studia i Materiały z Dziejów Pol. w Okresie Oświecenia* 4. — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 15 (1864). — K. W. Wójcicki: (Zbiór napisów zambrowskiego kościoła). *Bibl. Warsz.* 1852 t. 3 s. 160-162.

KRASICKI IGNACY (1735—1801)

Pseud. i krypt.: Antalewicz; Autor „Podstolego"; Frater Blasius Dubecensis; Kloryndowicz; Łykaczewski; Mathuszalski; Mathyasz; Milczyński; Mistrz Błażej Bakałarz; Michał Mowiński; Niegustowski; Politycznicki; Powolnicki; Prawdzicki; Princeps Polonus; Rzetelski; Ignacy Słabski; Starosłużalski; Staruszkiewicz; X. A. G.; X. B. W.; Xiążę JMci B. W.; Yunip (?).

Poeta, prozaik, dramatopisarz, tłumacz, encyklopedysta.

Ur. 3 lutego 1735 w Dubiecku k. Sanoka (woj. ruskie). Pochodził ze zubożałej rodziny magnackiej z tytułem hrabiowskim; syn Jana, kasztelana chełmskiego, i Anny ze Starzechowskich. Wychowywał się początkowo w domu rodzinnym, potem u swej matki chrzestnej, Teofili z Wapowskich Podoskiej, i u ciotki, Anny Sapieżyny z Krasickich. Od ok. 1743 do 1750 uczył się w kolegium jezuickim we Lwowie. Następnie, przeznaczony do stanu duchownego, kształcił się w seminarium Ks. Ks. Misjonarzy przy kościele Św. Krzyża w Warszawie (od 1 maja 1751). Przed 8 lipca 1751 przyjął niższe święcenia duchowne. Po ukończeniu seminarium, w 1754, otrzymał szereg godności kościelnych: w lipcu t. r. został kanonikiem kijowskim, w styczniu 1757

http://rcin.org.pl

kanonikiem katedry przemyskiej, a we wrześniu — proboszczem. Święcenia kapłańskie przyjął z rąk biskupa przemyskiego W. H. Sierakowskiego 2 lutego 1759 w Brzozowie. Wkrótce potem (15 lutego), dzięki staraniom biskupa kijowskiego J. A. Załuskiego, uzyskał koadiutorię opactwa wąchockiego. 18 sierpnia t. r. na koszt F. S. Potockiego wyjechał przez Wiedeń do Rzymu, dokąd przybył w połowie listopada. W Hospicjum polskim przy kościele Św. Stanisława, gdzie przez pewien czas mieszkał, pełnił funkcję prowizora (najpierw czwartego, potem pierwszego). Do kraju powrócił na początku lata 1761.

W 1763, po śmierci Augusta III, był sekretarzem interreksa, prymasa W. Łubieńskiego, zwolennika orientacji saskiej (zgodnie z programem F. S. Potockiego). W tym okresie nawiązał bliższe stosunki ze stolnikiem litewskim, późniejszym królem Stanisławem Augustem, po którego elekcji został kapelanem królewskim. 7 grudnia 1764 — obrany przez kapitułę archidiecezji lwowskiej na kustosza katedralnego. We wrześniu 1765 otrzymał z protekcji wojewody brzeskiego Karola Sapiehy probostwo infułackie w Kodniu, a 4 lipca 1766 z protekcji królewskiej — probostwo mościskie. 15 listopada 1766 wybrany przez kapitułę kolegiacką w Stanisławowie na dziekana kolegiaty.

Z inspiracji króla opracował w 1764 plan wydawniczy czasopisma moralno-obyczajowego *Monitor*. Powołany w 1765 na prezydenta trybunału małopolskiego (z kadencją lubelską od 11 lutego do 30 marca i lwowską od 15 kwietnia do 20 grudnia), pozostawał w stałym kontakcie z redakcją, pełniąc obowiązki redaktora literackiego. W październiku 1766 za staraniem króla został kanonikiem (instalowany 3-go t. m.) i biskupem koadiutorem warmińskim (wybrany 14-go) z tytułem biskupa uranopolitańskiego. Po śmierci biskupa A. S. Grabowskiego (15 grudnia) został biskupem warmińskim (konsekracja odbyła się 28 grudnia 1766 w kościele teatynów w Warszawie) z tytułem książęcym i godnością senatora (zaprzysiężony w senacie 2 stycznia 1767). Ingres do kościoła katedralnego odbył dopiero w grudniu 1767. 8 maja t. r. odznaczony orderem Św. Stanisława i orderem Św. Krzyża Zakonu Św. Jana Jerozolimskiego.

W czasie konfederacji barskiej przebywał za granicą. W marcu 1769 wyjechał przez Drezno do Paryża. Powrócił do Heilsberga (Lidzbarka Warmińskiego) w listopadzie t. r. W 1772, po pierwszym rozbiorze Polski, został poddanym pruskim; przebywał odtąd często na dworze króla pruskiego w Berlinie i Poczdamie (m.in. od grudnia 1772 do połowy lutego 1773; zimą 1773/74 — w czasie tego pobytu, 1 listopada 1773 dokonał konsekracji kościoła katolickiego Św. Jadwigi). Spotykał się też z Fryderykiem II w Elblągu, Królewcu i na manewrach w Mokrem k. Grudziądza.

W końcu sierpnia 1773 odbył krótką podróż do Białegostoku, w 1774 jeździł do stron rodzinnych w Małopolsce (przez Warszawę). 12 grudnia t. r. odznaczony orderem Orła Białego. Ponownie bawił w Warszawie od kwietnia do lipca 1780, uzyskał wówczas od Stanisława Augusta zapewnienie sukcesji prymasostwa po A. Ostrowskim. W tymże roku otrzymał od króla na imieniny (31 lipca) medal wybity na jego cześć (wręczono mu go w połowie sierpnia w Królewcu). Następnie przebywał w Warszawie i Małopolsce (od lipca do listopada 1782); potem przez dwa tygodnie, w lipcu 1789, w Warszawie — utracił wtedy ostatnią szansę otrzymania biskupstwa krakowskiego.

W czasie wojny 1792 bawił na kuracji w Baden, potem, od końca września do wiosny 1793, w Małopolsce. 24 lutego t. r. powołany na członka Berlińskiej Akademii Kunsztów i Nauk Technicznych. W lipcu był na kuracji w Wiedniu. Do Heilsberga wrócił (przez Warszawę) w sierpniu.

26 lutego 1795 otrzymał od Fryderyka Wilhelma II nominację na arcybiskupstwo gnieźnieńskie, zatwierdzoną przez papieża 22 grudnia t. r. Ingres do kościoła metropolitalnego w Gnieźnie odbył 7 kwietnia 1796. Od lata 1795 przebywał przeważnie w Skierniewicach i Berlinie, rzadziej w Łowiczu i Warszawie. Latem 1795 i 1797

http://rcin.org.pl

bawił na kuracji w Karlsbadzie. W maju 1798 odznaczony orderem pruskim Czerwonego Orła. Od lipca 1798 i w 1799 wydawał czasopismo *Co tydzień*. W 1800 przyczynił się do powstania warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, należał do grona jego członków-założycieli. Zmarł 14 marca 1801 w Berlinie, gdzie przebywał od połowy listopada roku ubiegłego. Zwłoki jego przewieziono do Gniezna w marcu 1829.

TWÓRCZOŚĆ

1. Trojaka korona świętobliwości, czci i godności, wielowładności i mocy, za hołd i odwdzięczenie Królowej Nieba i Ziemie w Obrazie Berdyczowskim, kazaniem koronacjalnym przez... natenczas kanonika kijowskiego, teraz zaś proboszcza przemyskiego, oddana, roku 1750 (1756), dnia 16 lipca. Wyd. w: G. Trześniewski: Ozdoba i obrona ukraińskich krajów, Przecudowna w Berdyczowskim Obrazie Maria, watykańskimi koronami... przez JO. Książęcia JM. Kajetana Ignacego Sołtyka... w roku 1766 (1756), dnia 16 miesiąca lipca ukoronowana. To jest opisanie tejże odprawionej koronacji... T. 2. Berdyczów 1765.

2. Kazanie miane podczas koronacji Stanisława Augusta. Wyd. w: Diariusz Sejmu Coronationis. W-wa 1764.

3. *Monitor*. W-wa 1765-1768, 1772. Wyd. nast. (wybór): zob. Wyd. zbior. poz. 20 t. 3 (oprac. R. Kaleta); Z. Florczak, L. Pszczołowska w: Ludzie Oświecenia o języku i stylu. T. 2. W-wa 1958.

Autorstwo przeszło 220 numerów (wg L. Bernackiego) z l. 1765-1768 oraz całego rocznika 1772. Nadto Krasicki opracował plan wydawniczy czasopisma na r. 1765 (w 1764) i do 1768 współpracował w jego redakcji.

Znaczna część artykułów monitorowych Krasickiego to przekł. i adaptacje ze *Spectatora* (za pośrednictwem przekł. franc.).

Przekł. niem.: L. Mitzler de Kolof: *Monitor auf das Jahr 1765*. W-wa 1766. — L. Mitzler de Kolof: *Monitor auf das Jahr 1766*. W-wa 1767.

4. Hymn do miłości ojczyzny. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1774 t. 10 cz. 2 s. 318. Wyd. nast.: pt. Hymn do miłości ojczyzny. (W-wa 1774); w: A. K. Czartoryski: Katechizm moralny dla uczniów Korpusu Kadetów. (W-wa 1774); w: Zbiór pism tyczących się moralnej edukacji młodzi Korpusu Kadetów. W-wa (1774); zob. pierwodr. i wyd. nast. poz. 5 (jako strofa oktawowa pieśni IX w. 33-40); *Monitor* 1776 nr 58; pt. Hymn. Święta miłości kochanej ojczyzny. Dla Gwardii Narodowej. (Muzyka J. Elsnera). W-wa 1831.

Nadto liczne przedr. w historiach literatury, wypisach szkolnych, antologiach i drukach patriotycznych.

Przekł. czeskie: zob. poz. 5.

Przekł. franc.: zob. poz. 5. — L. Lemaître: Invocation à la Patrie. (Muzyka W. Sowińskiego). Paryż 1831. — pt. Amour sacré de la Patrie... *L'Exilé de la Pologne* 1833. — Boyer-Nioche. *La Pologne littéraire. Traductions et imitations en vers*. Paryż 1839.

Przekł. łac.: K. Drzewiecki: O amor! o pietas Patriae studiosa bonorum... Ogł. L. Bernacki: Materiały do życiorysu i twórczości I. Krasickiego. *Pam. Lit.* R. 31 (1934) s. 144. — F. Leśniewski: Lyrica, elegiae et epigrammata selectiora. Lw. 1790 s. 111.

Przekł. niem.: zob. poz. 5.

Przekł. ros.: zob. poz. 5. — A. Argo: Gimn lubwi k rodinie. W antologii: Polskaja poezija. T. 1. Moskwa 1963.

5. Myszeis. Powst. 1774. Wyd. pt. Myszeidos pieśni X. W-wa 1775. Wyd. nast.: W-wa 1778; W-wa 1780; Wil. 1801; pt. Myszeis w X pieśniach, zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 1 i osob. W-wa 1802; zob. Wyd. zbior. poz. 2 t. 1, poz. 3 t. 1, poz. 4 t. 1; Wil. 1817 (tekst pol. i franc.); zob. Wyd. zbior. poz. 5 t. 1, poz. 6 t. 1, poz. 7 t. 1, poz. 8 t. 1 i osob. Poz. 1830; Wil. 1830 (tekst pol. i niem.); zob. Wyd. zbior. poz. 9, poz. 10 t. 1, poz. 11 t. 2; Lw. 1875 *Bibl. Mrówki* 38; zob. Wyd. zbior. poz. 12 t. 1; W-wa 1878 (1879); zob. Wyd. zbior. poz. 13 t. 2, poz. 14 t. 2 i odb. Kr. 1882; Złoczów (1900) *Bibl. Powsz.* 286; zob. Wyd. zbior. poz. 15; oprac. K. Król. W-wa 1908 *Wybór Pisarzy Pol. i Obcych dla Domu i Szkoły* 16, toż wyd. 2 W-wa (po 1917); oprac. H. Galle. W-wa (1913) *Książki dla Wszystkich* 569; Poz. 1922 *Bibl. Arcydzieł Literatury* 12; oprac. W. Bruchnalski. Lw. 1922 (z 24 ilustr. P. Norblina); oprac. S. Vrtel-Wierczyński (wg wyd. z l. 1775, 1778 i 1780). W-wa b. r. *Wielka Bibl.* 105; zob. Wyd. zbior. poz. 16 (fragm.), poz. 17 (fragm.), poz. 19 (fragm.), poz. 20 t. 1; oprac. M. Klimowicz, ilustr. M. Berezowska. (W-wa 1954); oprac. M. Klimowicz. Wr. 1954 *Nasza Bibl.*, toż wyd. 2 popr. Wr. 1958; zob. Wyd. zbior. poz. 22 (fragm.).

Nadto liczne przedr. fragm. w historiach literatury, wypisach szkolnych i antologiach. Zob. też poz. 4.

Treść I i II pieśni „Myszeidy", spisaną prozą przez Krasickiego, w jęz. franc., z rkpsu Bibl. Baworowskich we Lw. ogł. L. Bernacki: Przyczynki do genezy i dziejów „Myszeidy" Krasickiego. *Spr. Zakładu Nar. im. Ossol.* 1909 i odb. Lw. 1910.

http://rcin.org.pl

Fragm. pierwotnego planu utworu zakrojonego na 6 pieśni wg tzw. Notatnika Sternschussa (rkps Ossol. sygn. 4988/I) ogł. L. Bernacki: Materiały..., jw. poz. 4. *Pam. Lit.* R. 30 (1933).

Przekł. czeskie: S. Rožnay: Myšiada. *Hromádkové Prvotiný pěkných umění* (*Vídeňské listy*) 1815. (Pieśni I-VIII). — E. Sojka: Myšeis, v deseti zpěvech. Zob. Wyd. zbior. Przekł. czeski.

Przekł. franc.: J. B. Dubois: La Myseide. Poème heroï-comique. Traduit du polonais. (Berlin?) 1778. (Tłum. prawdopodobnie w 1776, przy współpracy Ch. P. Duclos). — J. B. Lavoisier: La Souriade. Poème en X chants. Wil. 1817 (tekst pol. i franc.).

Przekł. niem.: *Polnische Bibliothek* 1788 z. 4. (Pieśń I). — Die Mäuseade. W-wa 1790. (Całość). — W. Tugendhold: Die Mäuseade. Ein komisches Epos. Wil. 1830. (Pieśni I-II, tekst pol. i niem.).

Przekł. ros.: A. Argo: Myszeida. Zob. Wyd zbior. Przekł. ros.

6. Mikołaja Doświadczyńskiego przypadki. Powst. na przełomie 1774/75. Wyd. pt. Mikołaja Doświadczyńskiego przypadki przez niegoż samego opisane, na trzy księgi rozdzielone. W-wa 1776. Wyd. nast.: W-wa (Lipsk) 1776, Lw. 1778 (wyd. „korsarskie"); W-wa 1779; W-wa 1801; zob. Wyd. zbior. poz. 2 t. 5, poz. 3 t. 5, poz. 5 t. 5, poz. 6 t. 5, poz. 7 t. 5, poz. 9, poz. 11 t. 5; Sanok 1855 *Bibl. Pol.* 18-19; zob. Wyd. zbior. poz. 12 t. 3, poz. 14 t. 3 i odb. Kr. 1883; zob. Wyd. zbior. poz. 15 (skróc.); Lw.-Złoczów b. r. *Bibl. Powsz.* 476-478; wyd. skróc. oprac. K. Król. W-wa 1910 *Wybór Pisarzów Pol. i Obcych dla Domu i Szkoły* 22, toż W-wa 1914; z autografu wyd. B. Gubrynowicz. Kr. (1921) *BN* I, 41, toż Kr. (1925), toż Kr. (1929), toż uzup. J. Krzyżanowski. Wr. (1948), toż Wr. 1950; W-wa 1936 *Bibl. Klejnotów Lit. Pol.* 7; zob. Wyd. zbior. poz. 16 (Ks. I), poz. 17 (fragm.); wyd. S. Adamczewski. W-wa 1947 *Bibl. Pisarzy Pol. i Obcych* 12, toż wyd. 2 W-wa 1948; oprac. Z. Skwarczyński. W-wa 1951 *Bibl. Pisarzy Pol. i Obcych* 56; wyd. skróc. oprac. I. Maciejewska. Wr. 1953 *Nasza Bibl.*; oprac. R. Wołoszyński, wstęp I. Maciejewskiej. Wr. 1954 *Nasza Bibl.*; zob. Wyd. zbior. poz. 20 t. 3.

Autograf (brak w nim 2 k. z Rozdz. 1 Ks. I) w Bibl. Czart. sygn. 1485. Stąd nie druk. w edycjach dedykację Józefowi Boznańskiemu, cześnikowi kruszwickiemu, ogł. A. M. Kurpiel. *Pam. Lit.* R. 3 (1904) s. 116-117. Przedr. B. Gubrynowicz: Romans w Polsce za czasów Stanisława Augusta. Lw. 1904 s. 74-75; tu także na s. 77 i 83: dwa fragm. z autografu, które nie weszły do druku.

Autograf planu nie zrealizowanej kontynuacji powieści pt. Listy Mikołaja Doświadczyńskiego do syna, w Zbiorach Baworowskich we Lw. sygn. 1622/I; ogł. P. Mączewski: „Mikołaja Doświadczyńskiego przypadki". Szkic literacki. *Pam. Lit.* R. 3 (1904) s. 206.

Przekł. franc.: J. B. Lavoisier: Aventures de Nicolas Doswiaczynski. Paryż 1818.

Przekł. niem.: Begebenheiten des Nicol. Doświadczyński. W-wa 1776.

Przekł. ros.: J. Krotowska: Prikluczenija Nikołaja Doswiadczynskogo. (Wybór). Zob. Wyd. zbior. Przekł. ros.

7. Mędrzec. Powst. ok. 1776-1777. Wyd. pt. Mędrzec. Komedia w 3 aktach, z własnoręcznych rękopismów autora wyjęta, zob. Wyd. zbior. poz. 7 t. 18 (8). Wyd. nast.: pt. Mędrzec. Komedia w 5 aktach, oryginalnie prozą napisana przez Wybickiego... Poz. 1841 *Zbiór Dramatyczny Ułożony i Wyd. dla Teatru Amatorów w Poz.* 2; zob. Wyd. zbior. poz. 12 t. 2, poz. 14 t. 5.

Poznańskie wyd. E. Raczyńskiego, który mylnie przypisał komedię Wybickiemu, przynosi w stosunku do wyd. 1 i późniejszych redakcję odmienną i szerszą.

Autografy nie dochowały się.

8. Bajki i przypowieści. Powst. 1776-1778. Wyd. pt. Bajki i przypowieści, na cztery części podzielone. W-wa 1779. Wyd. nast.: W-wa 1800; zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 2, poz. 2 t. 2 i odb. pt. Bajki i przypowieści tudzież Bajki nowe... dla użytku dzieci. W-wa 1804; ...tudzież Bajki nowe, z przydaniem bajek różnych autorów. W-wa 1805; jw. W-wa 1806; jw. W-wa 1808; zob. Wyd. zbior. poz. 3 t. 2, poz. 4 t. 2; ...tudzież Bajki nowe. Wil. 1815; jw. Wr. 1817; jw. Kr. 1818; jw. W-wa 1818; jw. W-wa 1819; zob. Wyd. zbior. poz. 5 t. 2; ...tudzież Bajki nowe, z przydatkiem bajek z różnych autorów. W-wa 1820; Wil. 1820 (razem z poz. 34, choć nie zaznaczono tego w tyt.; podobnie w dalszych analogicznych wyd.); ...tudzież Bajki nowe, z przydatkiem bajek z różnych autorów. W-wa 1821; Wil. 1821; zob. Wyd. zbior. poz. 6 t. 2; ...tudzież Bajki nowe, z przydatkiem bajek z różnych autorów. W-wa 1825; zob. Wyd. zbior. poz. 7 t. 2; ...tudzież Bajki nowe, z przydaniem bajek z innych autorów i przypowieści prozą dla użytku dzieci. Wil. 1829, toż Wil. 1849; zob. Wyd. zbior. poz. 9, poz. 10; Kalisz 1830 (tekst pol. i franc.); ...tudzież bajki wybrane z różnych autorów. W-wa 1830; ...tudzież Bajki nowe, z przydaniem bajek z różnych autorów. W-wa 1830; ...tudzież bajki wybrane z różnych autorów. Wil. 1830; zob. Wyd. zbior. poz. 11 t. 1; pt. Bajki. Kr. 1836; jw. Poz. 1844; ...tudzież Bajki nowe. Lw. 1849; Sanok 1856 *Bibl. Pol.* 83; w: S. Jachowicz, I. Krasicki: Fables choisies. W-wa 1860 (tekst franc. i pol.);

http://rcin.org.pl

W-wa 1862 (wybór); pt. Bajki. Ilustr. J. Müncheimer. W-wa 1863; W-wa 1868 (ilustr. W. Gerson); W-wa 1869; wyd. G. Ehrenberg: Wykład bajek Krasickiego wraz z tekstem tychże. Kr. 1871 (tekst pol. i łac.); Sanok 1871: Lw. 1874 *Bibl. Mrówki* 33, toż Lw. 1879; pt. Bajki. Poz. 1874 (dod. do *Wiarusa*); zob. Wyd. zbior. poz. 12 t. 1; Petersb. 1879 (druk. Lipsk, z drzeworytami B. Zaleskiego i K. Pilatiego); Lipsk (1880); zob. Wyd. zbior. poz. 13 t. 1, poz. 14 t. 1 i odb. Kr. 1882, toż Kr. 1883; pt. Bajki. Kr. 1886 (ilustr.); pt. Wybór bajek. W-wa 1890; pt. Bajki. Wyd. kompletne. W-wa 1891 (1892), toż wyd. 2 W-wa 1897; Złoczów (1895) *Bibl. Powsz.* 148; pt. Wybór bajek i satyr dla młodzieży. W-wa 1898; pt. Bajki i inne pisma. W-wa 1899; pt. Bajki wybrane, zob. Wyd. zbior. poz. 15; W-wa 1903 *Biblioteczka Nar.* 11; wyd. A. M. Kurpiel. Brody 1904 *Bibl. Arcydzieł Pol. i Obcych Pisarzy* 22; ...Wybór. W-wa 1908 *Bibl. Uniw. Lud. i Młodzieży Szk.* 102, toż wyd. 3 popr. W-wa 1931; oprac. S. Vrtel-Wierczyński (wg wyd. z l. 1779 i 1802). W-wa (1931) *Wielka Bibl.* 87; pt. Bajki i satyry. W-wa 1935 *Bibl. Klejnotów Lit. Pol.* 3; zob. Wyd. zbior. poz. 16 (wybór), poz. 17; W-wa 1947 *Bajki, Baśnie, Powieści, Podania* 2; Paryż (1948 ?) *Bibl. Arcydzieł* 2; zob. Wyd. zbior. poz. 19 (wybór); pt. Bajki. Wybrała J. Wełykanowicz, wstępem opatrzył Z. Libera, ilustr. J. Skarżyński. W-wa 1951; pt. Bajki. Wybór. Oprac. F. Przyłubski, wstępem opatrzyła K. Kuliczkowska, ilustr. J. M. Szancer. W-wa 1951, wyd. 2 W-wa 1952 (1953), wyd. 3 W-wa 1954; zob. Wyd. zbior. poz. 20 t. 1; oprac. R. Wołoszyński. Wr. 1956 *Nasza Bibl.*; zob. Wyd. zbior. poz. 22 (fragm.).

Nadto liczne przedr. poszczególnych bajek w historiach literatury, wypisach szkolnych i antologiach.

Autograf „Bajek i przypowieści" w Arch. Diecezji Warmińskiej w Olsztynie, fotokopia w dziale rkpsów Ossol. Kilka bajek poprzednio nie publikowanych ogł. z autografu A. M. Kurpiel: Nieznane bajki I. Krasickiego. *Pam. Lit.* R. 5 (1906).

Brulionowy zapis, pierwsze redakcje cz. 1 i streszcz. franc. ogł. L. Bernacki: Materiały..., jw. poz. 4. *Pam. Lit.* R. 30 (1933) s. 461-502.

Przekł. chorwacki: M. Topalević: Miš i mačak. *Danica Ilirska* (Zagrzeb) 1837 (Mysz i kot).

Przekł. czeskie (wybory): A. J. Puchmajer: Nové básně. 1798 (Lew pokorny; Pies i pan; Filozof; Księgi; Pieniacze; Łakomy i zazdrosny). Przedr. w: J. Jungmann: Slovesnost. 1820; A. J. Puchmajer: Fialky. 1833. — F. L. Čelakovský. *Čechoslav* 5 1824 37 (Plato). — J. Kollár: Čítanka aneb Kniha k'čítání ve škole. 1825 (Dziecię i ojciec; Pszczoła; Sąsiedztwo; Lis młody i stary; Ryba mała i szczupak; Motyl i chrząszcz; Skarb; Podróżny; Potok i rzeka; Człowiek i zdrowie; Lew pokorny; Tulipan i fiołek; Pan i pies; Woły krnąbrne; Mądry i głupi; Dzieci i żaby; Słońce, obłoki, ziemia; Wróbel; Szczygieł i kos; Słowik i szczygieł; Człowiek i gołębie; Gęsi; Jodła i jabłoń; Wino i woda; Ptaszki w klatce); J. Kollár: Slabikář. 1826 (Mędrzec; Ojciec łakomy, syn rozrzutka; Talar i czerwony złoty; Chart i kotka; Dobroczynność; Żółw i mysz; Dwa psy; Kałamarz i pióro; Dąb i dynia; Dewotka; Zwierzęta i niedźwiedź; Orzeł i jastrząb; Słowik i szczygieł; Lis i osioł; Diament i kryształ; Źrebiec i koń stary; Orzeł i sowa; Ptaki i osioł; Człowiek i suknia; Mysz i kot; Lew i zwierzęta; Wyrok (Bajki nowe); Wino szampańskie; Wóz z sianem; Zajączek; Chmiel, Cesarz chiński i jego syn). — L. Z. S. *Zlaté klasy* 1 1853/54 73 (Filozof i rolnik). — H. z W(išniowskich) Z(apová). *Zlaté klasy* 1 1853/54 129 (Konik polny i motyl; Hrající psové (?)). — F. M. Vrána: Kytice z Krasickeho bajek. Praga 1877 *Nová knihovna pro mládež* 21, toż wyd. 2 Praga 1879. — E. Sojka: Bajky a podobenství. (Wybór). Zob. Wyd. zbior. Przekł. czeski. — R. Brtáň. *Roháč* 1961 nr 16 (wybór).

Przekł. franc.: J. B. M. de Vienne: Fables polonaises. Paryż 1828. — L. Gravin: Fables. Kalisz 1830 (tekst pol. i franc.). — E. Trimail: Fables. Poz. 1834. — Boyer-Nioche: (Wybór). *La Pologne littéraire. Traductions et imitations en vers.* Paryż 1839. — P. de Saint-Vincent (W. Budzyński): (2 bajki). W: Écrivains et poètes modernes de la Pologne. *Revue Contemporaine* (Paryż) 1859 t. 12 s. 132. — Leclère et Rollinat: (Wybór). W: S. Jachowicz, I. Krasicki: Fables choisies. W-wa 1860 (tekst franc. i pol.). — B. Norblin: Fables polonaises imitées de Krasicki. Paryż 1879. — A. L. (Łubieńska): (Wybór). W: Fables et poésies polonaises. Paryż (1885).

Przekł. łac.: Pedagogus Agricola (J. J. Marquart): Fabulae principis Poloni. W-wa 1796. Przedr. G. Ehrenberg: Wykład bajek Krasickiego wraz z tekstem tychże. Kr. 1871.

Przekł. niem.: *Polnische Bibliothek* 1788 z. 6 (kilka bajek). — J. J. Marquart: Fabeln eines polnischen Fürsten. W-wa 1796. — J. E. Sack: (Kilka bajek). W: Gedichte. Lw. 1799. Przedr. *Mnemosyne* (Lw.) 1824 nr 28, 31, 34, 35. — (J. G. Fülleborn): Zwey Fabeln nach dem Polnischen des Krasitzki. *Der Breslauische Erzähler* 1801 nr 31 (Łakomy i zazdrosny; Dwa psy). — E. von Feuchtersleben: Eingang zu Krasicki's Fabeln. *Illyrisches Blatt* 1839 (Wstęp do Bajek). — H. Nitschmann: (Kilka bajek). W: Der Polnische Parnass. Wyd. 4. Lipsk 1875. — A. Loewenfeld. *Spr. Pryw. Gimn. Realnego w Chrzanowie* 1913 i odb.: Die älteren Fabeln von I. Krasicki. Chrzanów 1913; Krasicki's Fabeln und Lehrgedichte verdeutscht von... *Spr. Pryw. Gimn. Realnego w Chrzanowie* 1914. — M. Remané: Fabeln. Nachdichtung. Uffig am Staffelsee 1960. — H. Landefeld. *Deutsch-Polnische Hefte* 1961 nr 7/8 s. 398-399 (Przyjaciele; Lew pokorny).

Przekł. ros. (wybory): P. Wiaziemskij. *Mniemozina* 1824 nr 9 s. 44; *Uranija* 1826. Przedr. w: Polnoje sobranije soczinienij. T. 3. Petersb. 1880; N. Nejsztadt: Basni. Moskwa 1941; w antologii: Polskaja poezija, jw. poz. 4. — Biestużew-Riumin.

http://rcin.org.pl

Syn otieczestwa 1829 nr 124 s. 436-437. — O. Gołownina. *Bibliotieka tieatra i iskusstwa* 1914 z. 3. — M. Tarłowskij, M. Żiwow, M. Pawłowa, M. Mirowaja, J. Galickij, A. Argo, i in.: Basni. (Wybór 82 bajek). Zob. Wyd. zbior. Przekł. ros. Przedr. (12 bajek) w antologii: Polskaja poezija, jw.

Przekł. węgierskie: A. Bardócz: (24 bajki). *Napkelet* 1939; *Erdélyi Helikon*. Koloszwar 1940; *Magyar Muzsa* 1943 nr 5.

Przekł. włoskie (wybór): D. Ciampoli: Gemme straniere. Rocca S. Casciano 1889. Przedr. w: D. Ciampoli, L. Morandi: Poeti stranieri... nelle migliori traduzioni italiane. Lipsk 1902. — E. Damiani. *Meridiano di Roma* 1940; *Iridion*; *Pagine nuove di scienza, arte, letteratura nel mondo* 1948. — G. Maver. W: E. Lo Gatto: Antologia delle letterature straniere. Florencja 1946-1947.

9. Monachomachia. Powst. ok. 1778. Wyd. pt. Monachomachia, czyli wojna mnichów. (Lipsk 1778); (Lw.) 1778. Wyd. nast.: (Lw.) 1778 (1779, „z przydatkiem komedii"); b.m.r.; (W-wa) 1797; zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 1; Wil. 1802; zob. Wyd. zbior. poz. 2 t. 1, poz. 3 t. 1, poz. 4 t. 1; W-wa 1816; zob. Wyd. zbior. poz. 5 t. 1, poz. 6 t. 1, poz. 7 t. 1, poz. 8, poz. 9, poz. 10 t. 1, poz. 11 t. 2; Lw. 1878 (razem z poz. 19); zob. Wyd. zbior. poz. 12 t. 1, poz. 13 t. 2, poz. 14 t. 2 i odb. Kr. 1882 (razem z poz. 19); Lw. 1882 (razem z poz. 19); zob. Wyd. zbior. poz. 15; Złoczów (1900) *Bibl. Powsz.* 285 (razem z poz. 19); wyd. Z. Gąsiorowska. W-wa (1921) *Pisarze Pol. i Obcy* 3 (razem z poz. 19); ilustr. Z. Stryjeńska. Kr. (1922); zob. Wyd. zbior. poz. 17 (fragm.), poz. 18, poz. 19 (fragm.); oprac. W. Kubacki. W-wa 1951 *Bibl. Pisarzy Pol. i Obcych* 60 (razem z poz. 19); oprac. T. Mikulski, ilustr. A. Uniechowski. (W-wa 1954); zob. Wyd. zbior. poz. 20 t. 1; oprac. J. Gawałkiewicz. Wr. 1955 *Nasza Bibl.*; zob. Wyd. zbior. poz. 22 (fragm.); oprac. Z. Goliński. Wr. *BN* I (w przygot.).

Autograf w Arch. Diecezji Warmińskiej w Olsztynie, fotokopia w dziale rkpsów Ossol. Dwie zwrotki rozpoczynające pierwotnie pieśń III, skreślone przez Krasickiego, z autografu ogł. A. M. Kurpiel: Nieznane bajki I. Krasickiego. *Pam. Lit.* R. 5 (1906) s. 78.

Odpowiedź na Monachomachię: Reskrypt na uszczypliwe satyry, wydane od Jaśnie Oświec. K-cia JMci Krasickiego, biskupa warmińskiego. Rkps. Utwór anonim., przypisywany S. Łuskinie. Ogł. pod różnymi tyt.: *Przyj. Ludu* 1845 nr 26; *Warta* 1890 nr 627; W. Smoleński: Przewrót umysłowy w Polsce wieku XVIII. (Dodatek). W-wa 1923 i wyd. nast.

Przekł. czeski: E. Sojka: Monachomachia čili Vojna mnichoů. Zob. Wyd. zbior. Przekł. czeski.

Przekł. niem.: Ecker v. Eckhofen: Monachomachia oder der Mönchenkrieg. Hamburg 1782. — *Polnische Miscellen* (W-wa) 1826-1828 (fragm). — A. Winklewski: Der Mönche-Krieg. (Monachomachia). Komisches Heldengedicht in Stanzen. Berlin 1870.

Przekł. ros.: M. Pawłowa: Monachomachia. Zob. Wyd. zbior. Przekł. ros.

10. Pan Podstoli. Cz. 1 pt.: Pan Podstoli, na trzy księgi podzielony. W-wa 1778 (druk. M. Gröllа), W-wa (Lw.) 1778 (wyd. „korsarskie"), W-wa 1784; cz. 2. W-wa 1784 (dwa wyd.); cz. 1-3. Zob. Wyd. zbior. poz. 2 t. 4.

Wyd. nast.: W-wa 1803; zob. Wyd. zbior. poz. 3 t. 4, poz. 5 t. 4, poz. 6 t. 4; „nowe i popr. wyd. z rycinami" Wr. 1825; wyd. skróc. pt. Pan Podstoli, tudzież bajki różnych autorów. Wil. 1828; zob. Wyd. zbior. poz. 7 t. 4, poz. 9, poz. 11 t. 4; Wr. 1836; wyd. K. J. Turowski. Kr. 1860 *Bibl. Pol.*; Petersb. 1861 *Bibl. Zaściankowa* 5; zob. Wyd. zbior. poz. 12 t. 2, poz. 13 t. 3, poz. 14 t. 4 i odb. Kr. 1883; Lw. (1908) *Bibl. Powsz.* 653-658; wybór i streszcz. oprac. K. Król. W-wa 1910 *Wybór Pisarzów Pol. i Obcych dla Domu i Szkoły* 23; oprac. J. Krzyżanowski. Kr. (1927) *BN* I, 101; zob. Wyd. zbior. poz. 16 (fragm.), poz. 20 t. 3 (cz. 1).

Autograf dwu red. cz. 1 w Bibl. Nar. sygn. 6099. Autograf fragm. planu cz. 2 (Ks. I) w Bibl. Czart. sygn. 1965; autograf planu cz. 2 (Ks. III) Ossol. sygn. 12292/III. Rkps cz. 3 w Bibl. Uniw. Warsz. sygn. 208.

Przekł. chorwacki: A. Veber-Tkalčević: Pan Podstoli ili dobar domaćin. T. 1-3. Zagrzeb (1850, antedat. 1848); fragm. *Slavenski Jug* 1849; przedr. fragm. w licznych wypisach szkolnych.

Przekł. niem. cz. 1: J. R. Migula: Herr Untertruchsess. W-wa 1779.

Przekł. słoweński: fragm. przeł. W. Mandele w wypisach szkolnych (1852).

11. Historia. Powst. między 1776-1779. Wyd. pt. Historia na dwie księgi podzielona. W-wa 1779. (Tyt. uzup. przez wydawcę). Wyd. nast.: W-wa 1802 (wg Estr.); zob. Wyd. zbior. poz. 2 t. 5, poz. 3 t. 5, poz. 5 t. 5, poz. 6 t. 5, poz. 7 t. 5, poz. 9, poz. 11 t. 5, poz. 12 t. 3, poz. 14 t. 3 i odb. Kr. 1883; oprac. J. Ziomek. W-wa 1951 *Bibl. Pisarzy Pol. i Obcych* 63; zob. Wyd. zbior. poz. 20 t. 4; oprac. i wstępem poprzedził M. Klimowicz. (W-wa 1956).

Autograf Bibl. Nar. sygn. 6104 (z Arch. Krasickich w Bachórcu).

Przekł. franc.: J. B. Lavoisier: L'Histoire. Paryż 1817.

Przekł. niem.: J. B = = = n (J. Bernouilli): Eine gefundene Geschichte. Berlin 1785.

http://rcin.org.pl

Przekł. ros.: G. Zielnickij: Stranstwowanija nieumirajuszczago czełowieka po znatniejszym driewnim gosudarstwam. Kaługa 1794.

12. Satyryk. Komedia w 5 aktach. (Nie ukończ., doprowadzona w brulionie do aktu V sc. 3). Powst. ok. 1778-1779 (wg. R. Wołoszyńskiego). Wyd. R. Wołoszyński w zbiorze: Miscellanea z doby Oświecenia. Wr. 1960 *Arch. Lit.* 5.

Autograf Ossol. sygn. 12292/III (z Arch. Konarskich w Dubiecku).

13. Solenizant. Powst. ok. 1778-1779. (Wg L. Bernackiego, za ,,Krótką kroniką teatru polskiego", wyst. W-wa 1777). Wyd. pt. Solenizant. Komedia w 3 aktach, przez Michała Mowińskiego. W-wa 1780. Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 7 t. 17 (7), poz. 12 t. 2, poz. 14 t. 5, poz. 21.

Autograf Ossol. sygn. 440/III.

14. Frant. Powst. ok. 1779. Wyd. pt. Frant. Komedia w 3 aktach, z własnoręcznych rękopismów autora wyjęta, zob. Wyd. zbior. poz. 7 t. 17 (7). Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 12 t. 2, poz. 14 t. 5.

Autograf Ossol. sygn. 440/III.

15. Krosienka. Powst. ok. 1779. Wyd. pt. Krosienka. Komedia w 3 aktach, z własnoręcznych rękopismów autora wyjęta, zob. Wyd. zbior. poz. 7 t. 18 (8). Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 12 t. 2, poz. 14 t. 5, poz. 21.

Autograf Ossol. sygn. 440/III, pt. Po modnemu; inne tyt.: Papilot, Rubasznicki.

16. Łgarz. Powst. ok. 1779. Wyst. W-wa 1780 (wg L. Bernackiego; wg Korbuta: 1779). Wyd. pt. Łgarz. Komedia w 3 aktach, przez Michała Mowińskiego. W-wa 1780. Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 7 t. 17 (7), poz. 12 t. 2, poz. 14 t. 5.

Autograf Ossol. sygn. 12292/III.

17. Statysta. Powst. ok. 1779. Wyst. W-wa 1780 (wg L. Bernackiego). Wyd. pt. Statysta. Komedia w 3 aktach, przez Michała Mowińskiego. W-wa 1780. Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 7 t. 17 (7), poz. 12 t. 2, poz. 14 t. 5, poz. 21.

Autograf Ossol. sygn. 440/III (urwany na sc. 3 aktu III).

18. Satyry.

Tzw. cz. 1 (zawiera: Do króla; Świat zepsuty; Złość ukryta i jawna; Szczęśliwość filutów; Marnotrawstwo; Oszczędność; Pijaństwo; Przestroga młodemu; Żona modna; Życie dworskie; Pan niewart sługi; Gracz; Odwołanie) powst. 1778-1779. Wyd. W-wa 1779 (dwa wyd.). Wyd. nast. (W-wa 1794 ?); (Łowicz) 1800. Szczęśliwość filutów i Gracz — przedr. zob. poz. 25; ponadto te obie satyry oraz: Złość ukryta i jawna; Żona modna — przedr. parokrotnie w końcu XVIII w. w ulotnych drukach straganowych.

Tzw. cz. 2 (zawiera: Pochwała milczenia; Pochwała wieku; Pochwała głupstwa; Wziętość; Człowiek i zwierz; Klatki; Mędrek; Małżeństwo; Podróż) powst. 1781-1784. Wyd.: Małżeństwo, ogł. pt. Satyra, zob. pierwodr. poz. 25, toż pt. Do tego, co się ma żenić, zob. jw., wyd. Grodno 1783; Człowiek i zwierz, zob. poz. 27; 8 satyr (bez ,,Podróży") wyd. zob. poz. 28.

Wyd. nast. cz. 1-2: zob. Wyd zbior. poz. 1 t. 2, poz. 2 t. 2, poz. 3 t. 2, poz. 4 t. 2, poz. 5 t. 2, poz. 6 t. 2, poz. 7 t. 2, poz. 9, poz. 10, poz. 11 t. 1; wyd. A. Matuszewski, z 12 drzeworytami. W-wa 1863; Lw. 1877 *Bibl. Mrówki* 47, toż Lw. 1878; zob. Wyd. zbior. poz. 12 t. 1, poz. 13 t. 1, poz. 14 t. 1 i odb. Kr. 1882; W-wa 1898 (wybór, razem z poz. 8); zob. Wyd. zbior. poz. 15; Złoczów (1901) *Bibl. Powsz.* 344-345 (razem z poz. 26); wyd. kryt. L. Bernacki. Lw. 1908 (razem z poz. 26); W-wa 1910 *Bibl. Uniw. Lud. i Młodzieży Szk.* 154 (razem z poz. 26), toż W-wa 1911, toż W-wa (ok. 1918); W-wa 1911 *Biblioteczka Nar.*; oprac. G. Korbut. W-wa 1911 *Książeczki dla Wszystkich* 531; oprac. S. Vrtel-Wierczyński (wg wyd. z l. 1779, 1784, 1804). W-wa (1928) *Bibl. Szk.* 19; oprac. S. Vrtel-Wierczyński. W-wa b. r. *Wielka Bibl.* 10; oprac. R. Skulski. W-wa (1929) *Wielka Bibl.* 10; W-wa 1935 *Bibl. Klejnotów Lit. Pol.* 3 (razem z poz. 8); zob. Wyd. zbior. poz. 16 (4 satyry), poz. 17 (9 satyr), poz. 18 (10 satyr), poz. 19 (13 satyr); wybór oprac. F. Przyłubski, wstępem poprzedził J. Kott, ilustr. J. M. Szancer. W-wa 1952; zob. Wyd. zbior. poz. 20 t. 2; wybór oprac. Z. Goliński. Wr. 1954 *Nasza Bibl.* (tu także wybór z poz. 26); oprac. Z. Goliński. Wr. (1958) *BN* I, 169 (razem z poz. 26); zob. Wyd. zbior. poz. 22 (fragm.).

Fragm. brulionowe satyr nie dokończonych: Czy dobrze ten uczynił w Atenach szalony...; Mąż — z autografu Bibl. Uniw. Warsz. sygn. 6.2.13 ogł. L. Bernacki w wyd.: Satyry i Listy. Lw. 1908. (Tu także bibliografia ,,Satyr" i ,,Listów" oraz ich przekładów do r. 1908).

Autograf wszystkich satyr tzw. cz. 1 w Ossol. sygn. 439/III; autoryzowany odpis satyr cz. 1 i 2 oraz ,,Listów" (zob. poz. 26, prócz listu do Lucińskiego) w Bibl. Czart. sygn. 1459.

Rkps Ossol. sygn. 5966/III zawiera bruliony 5 satyr: Mędrek; Marnotraw-

http://rcin.org.pl

stwo; Oszczędność; Czy dobrze ten uczynił w Atenach szalony...; Pijaństwo. W zaginionym rkpsie Bibl. Uniw. Warsz. sygn. 6.2.13 znajdowały się autografy 11 satyr i listów: Pochwała milczenia; Pochwała głupstwa; Wziętość; Człowiek i zwierz; Mędrek; Małżeństwo; (listy:) Do króla; Do Krzysztofa Szembeka; Do Pawła; Do Antoniego hr. Krasickiego; Do ks. Naruszewicza (zob. poz. 26).

Liczne przedr. poszczególnych satyr i fragm. w historiach literatury, wypisach szkolnych i antologiach.

Przekł. czeski: E. Sojka: Satiry (Na krále; Opilství; Módní žena). Zob. Wyd. zbior. Przekł. czeski.

Przekł. niem.: Die Frau nach der Mode; An den König; Die verdorbene Welt. *Polnische Bibliothek* 1788 z. 6-7. — Jenisch: An den König von Polen. *Neue Deutsche Monatschrift* 1795 cz. 1 s. 166-176; Die Frau nach der Mode. *Tamże* 1795 cz. 2 s. 34-43; Das National-Laster der Polen. *Tamże* 1796 cz. 3 s. 89-95; Bubenglück. *Tamże* 1797 cz. 1 s. 90-96. — Dwie poprzednie satyry oraz: Der schlechte Herr oder die polnische Wirthschaft. *Arch. d. Zeit* (Berlin) 1796 cz. 2, 1797 cz. 1, 1799 cz. 1. — Poll von Pollenburg: Die Frau nach der Mode. *Mnemosyne* (Lw.) 1824 nr 58 s. 231-233.

Przekł. ros.: M. Żiwow, M. Zatachowskij, A. Argo, M. Pawłowa, M. Tarłowskij: Satiry. (Wybór). Zob. Wyd. zbior. Przekł. ros.

19. Antymonachomachia. Powst. 1779-1780. Wyd. pt. Anti-Monachomachia w sześciu pieśniach. (W-wa 1780). Wyd. nast.: (Lw. ok. 1780); Wil. 1801; zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 1, poz. 2 t. 1, poz. 3 t. 1, poz. 4 t. 1, poz. 5 t. 1, poz. 6 t. 1, poz. 7 t. 1, poz. 8 t. 1, poz. 9, poz. 10, poz. 11 t. 2; Lw. 1878 (razem z poz. 9); zob. Wyd. zbior. poz. 12 t. 1, poz. 13 t. 2, poz. 14 t. 2 i odb. Kr. 1882 (razem z poz. 9); Lw. 1882 (razem z poz. 9); Złoczów (1900) *Bibl. Powsz.* 285 (razem z poz. 9); wyd. Z. Gąsiorowska. W-wa (1921) *Pisarze Pol. i Obcy* 3 (razem z poz. 9); zob. Wyd. zbior. poz. 18; oprac. W. Kubacki. W-wa 1951 *Bibl. Pisarzy Pol. i Obcych* 60 (razem z poz. 9); zob. Wyd. zbior. poz. 20 t. 1, poz. 22 (fragm.); oprac. Z. Goliński. Wr. *BN* (razem z poz. 9, w przygot.).

Plan poematu i jego rzut brulionowy pt. Anti-Monacheidos — w rkpsie Ossol. sygn. 5966/III.

20. Przemowa do Pieśni Osjana. Powst. ok. 1779-1780. Z rkpsu Bibl. Czart. wyd. L. Bernacki. *Pam. Lit.* R. 31 (1934) s. 165-170.

Autograf Bibl. Czart. sygn. 1965.

Por. Przekłady poz. 3.

21. Pieniacz. Powst. 1779-1780 (wg R. Wołoszyńskiego; wg L. Bernackiego: 1780-1781). Wyd. pt. Pieniacz. Komedia w 5 aktach, z własnoręcznych rękopismów autora wyjęta, zob. Wyd. zbior. poz. 7 t. 18 (8). Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 12 t. 2, poz. 14 t. 5, poz. 21.

Autograf był w Bibl. Uniw. Warsz. sygn. 6.2.13; zaginął.

22. Wojna chocimska. W-wa 1780. Wyd. nast.: (Wil. 1801 ?); zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 1, poz. 2 t. 1, poz. 3 t. 1, poz. 4 t. 1, poz. 5 t. 1, poz. 6 t. 1, poz. 7 t. 1 i osob. W-wa 1829; zob. Wyd. zbior. poz. 8, poz. 9, poz. 10, poz. 11 t. 2, poz. 12 t. 1; Lw. 1879 *Bibl. Mrówki* 78; poz. 13 t. 2, poz. 14 t. 2 i odb. Kr. 1882.

23. Zygmunt August. Tragedia. Akt II sc. 7 i 8. Powst. ok. 1780. Wyd. L. Bernacki: Krasiciana. *Studia staropolskie. Księga ku czci A. Brücknera.* Kr. 1928 i odb. Kr. 1927.

Autograf Ossol. sygn. 5966/III (bez tyt.).

Fragm. ten został włączony do tragedii J. Wybickiego: Zygmunt August. Tragedia oryginalna w 5 aktach. W-wa 1779 (1783); wyd. nast. W-wa 1787. Zob. Wybicki J., Twórczość poz. 11.

24. Zbiór potrzebniejszych wiadomości, porządkiem alfabetu ułożonych. Wyd. T. 1-2. W-wa 1781 (-pocz. 1783). Red. I zakończona 20 września 1777 w Heilsbergu. Uzupełnień do wyd. dokonywali różni autorzy, głównie K. H. Szembek, biskup płocki. Z egz. interfoliowanego i uzup. ręką autora — reedycji dokonał A. Jakubowski, zob. Wyd. zbior. poz. 7 t. 11-16 (1-6). Wyd. nast. (wybór) zob. Wyd. zbior. poz. 12 t. 4.

Autograf w vol. 1-5 znajdował się w Bibl. Krasiń. sygn. 333-336 (cztery vol.) i w Bibl. Uniw. Warsz. sygn. 3.4.2 (jeden vol.). Egz. interfoliowany z uzup. Krasickiego znajduje się w Bibl. Uniw. Warsz. sygn. 214 (cztery vol.).

25. Opisanie podróży z Warszawy do Biłgoraja w liście do Jaśnie Oświeconego Książęcia JMci Stanisława Poniatowskiego. W-wa 1782 (tu także satyra Małżeństwo, pt. Satyra — zob. poz. 18). Wyd. nast.: (W-wa) 1782; Grodno 1783 (tu także pod zmien. tyt. satyry: Szczęśliwość filutów, Małżeństwo, Gracz — zob. poz. 18 oraz list: Do pana Lucińskiego — zob. poz. 26); pt. Podróż z Warszawy. Do Księcia Stanisława Poniatowskiego, zob. poz. 28; pt. Wyjazd z Warszawy. Do Księcia Stanisława Poniatowskiego, zob. poz. 29; zob. poz. 30 i jej wyd. nast.

Por. poz. 27.

Przekł. niem.: Fn. (J. G. Fülleborn): Reise von Warschau nach Bulgarien (!). Aus dem Polnischen frey übersetzt. *Der Breslauische Erzähler* 1800 nr 52.

http://rcin.org.pl

26. Listy. Powst. 1780-1783. Zebrane po raz pierwszy w Wyd. zbior. poz. 1 t. 2.

Uprzednie wyd. poszczególnych listów: Do króla, zob. poz. 29 t. 2.
Do Krzysztofa Szembeka, koadiutora płockiego, zob. poz. 29 t. 2 (tyt. odmien.).
Do Pawła, zob. poz. 29 t. 2 (tyt. odmien.).
Podróż pańska. Do księcia Stanisława Poniatowskiego. Wyd. pt. Do JO. Księcia Stanisława Poniatowskiego objeżdżającego Polskę. (W-wa 1780). Przedr.: zob. poz. 27; pt. Podróż pańska. Do Księcia Stanisława Poniatowskiego, zob. poz. 28.
O obowiązkach obywatela. Do Antoniego hrabi Krasickiego. Wyd. pt. O obowiązkach obywatela. Do mego brata, zob. poz. 27. Przedr. zob. poz. 28.
Do ks. Naruszewicza, koadiutora smoleńskiego, zob. poz. 28.
Do pana Rotkiewicza. Wyd. pt. Autor „Podstolego" do JMć Pana Rotkiewicza. (W-wa 1780). Przedr. zob. poz. 27, poz. 28.
Do pana Lucińskiego, podczaszego J.K.Mci. Wyd. pt. Autor „Podstolego" do JMć Pana Lucińskiego, podczaszego J.K.Mci. (W-wa 1780). Przedr. w zbiorze: Spór rymotwórski między chwalcami miodu i wina koncyliacją pośrzedniczą zagodzony. W-wa 1780; zob. poz. 25, poz. 27.

Wyd. nast. zbioru: zob. Wyd. zbior. poz. 2 t. 2; Połock 1806; zob. Wyd. zbior. poz. 3 t. 2, poz. 4 t. 2, poz. 5 t. 2, poz. 6 t. 2, poz. 7 t. 2, poz. 9, poz. 10, poz. 11 t. 1, poz. 12 t. 1, poz. 13 t. 1, poz. 14 t. 1 i odb. Kr. 1883; zob. Wyd. zbior. poz. 15; Złoczów (1901) *Bibl. Powsz.* 344-345 (razem z poz. 18); wyd. kryt. L. Bernacki. Lw. 1908 (razem z poz. 18); W-wa 1910 *Bibl. Uniw. Lud. i Młodzieży Szk.* 154 (razem z poz. 18); zob. Wyd. zbior. poz. 17 (3 listy), poz. 18 (4 listy), poz. 19 (5 listów), poz. 20 t. 2; wybór oprac. Z. Goliński. Wr. 1954 *Nasza Bibl.* (tu także wybór z poz. 18); oprac. Z. Goliński. Wr. (1958) *BN* I, 169 (razem z poz. 18); zob. Wyd. zbior. poz. 22 (fragm.).

Liczne przedr. jw. poz. 18.

Rkps zob. poz. 18; autograf Do pana Rotkiewicza w Bibl. Czart. sygn. 2725.

27. Przydatek do opisania podróży do Biłgoraja, w którym się znajdują następujące wiersze: 1) Satyra (Człowiek i zwierz). 2) O obowiązkach obywatela. Do mego brata. 3) Do mojego worka. 4) Czerwony złoty. 5) Laur. 6) Do pana Antoniego. 7) Do pana Wojciecha. 8) Do pana Jędrzeja. 9) Do JO. Książęcia Stanisława Poniatowskiego objeżdżającego Polskę. 10) Autor „Podstolego" do pana Rotkiewicza. 11) Autor „Podstolego" do pana Lucińskiego. W-wa 1783. Wyd. nie autoryzowane. (Por. poz. 18, 25, 26). Wyd. nast. zob. poz. 36 i jej wyd. nast.

28. Wiersze X. B. W. W-wa 1784. Wyd. nast. zob. poz. 36 i jej wyd. nast.

Zawartość: 8 satyr tzw. cz. 2: Pochwała milczenia, Pochwała wieku, Pochwała głupstwa, Wziętość, Człowiek i zwierz, Klatki, Mędrek, Małżeństwo (zob. poz. 18); 4 listy: Do Pana Rotkiewicza, Do ks. Naruszewicza, O obowiązkach obywatela. Do Antoniego hr. Krasickiego, Podróż pańska. Do ks. Stanisława Poniatowskiego (zob. poz. 26); 12 drobnych wierszy (m.in. zob. poz. 27); Podróż z Warszawy. Do Księcia Stanisława Poniatowskiego (Opisanie podróży..., zob. poz. 25).

29. Listy i pisma różne X. B. W. T. 1. W-wa 1786; t. 2. W-wa 1788.

Zawartość: Wyjazd z Warszawy (Opisanie podróży..., zob. poz. 25); 3 listy: Do króla, Do Pawła, Do Krzysztofa Szembeka (zob. poz. 26); 10 powieści wschodnich (zob. poz. 35); 13 bajek (zob. poz. 34); drobne wiersze (wyd. nast. zob. poz. 36 i jej wyd. nast.) i wiersze z prozą (zob. poz. 30); drobne przekłady, urywki prozą.

Układ obu tomików bardzo chaotyczny. Wyd. nie autoryzowane.

Przekł. niem.: Über den Werth des heraldischen Werke des Niesiecki; Nachrichten von dem im Jahre 1584 verstorbenen polnischen Dichter Kochanowski. *Polnische Bibliothek* 1787 z. 1-2 (2 fragm. prozą).

30. Wiersze z prozą. Powst. przed 1788. Większość ogł. w poz. 29. Niektóre wyd. zob. poz. 25. Wg odpisu autoryz. Bibl. Uniw. Warsz. sygn. 206 zebrane w Wyd. zbior. poz. 1 t. 2. Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 2 t. 2, poz. 3 t. 2, poz. 4 t. 2, poz. 5 t. 2, poz. 6 t. 2, poz. 7 t. 2, poz. 9, poz. 10, poz. 11 t. 1, poz. 12 t. 1, poz. 13 t. 1, poz. 14 t. 1 i odb. Kr. 1882 (razem z poz. 36), poz. 17 (wybór), poz. 20 t. 2.

31. Kalendarz obywatelski, przez X.B.W. W-wa 1794; Lw. 1794. Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 2 t. 7, poz. 3 t. 7, poz. 5 t. 7, poz. 6 t. 7, poz. 7 t. 7, poz. 9, poz. 11 t. 10, poz. 12 t. 4.

Przekł. franc.: Calendrier historique de la cour de Pologne pour l'année 1794 avec le Calendrier civique ou légende historique et politique de ce royaume. W-wa b. r. Cz. 2 wyd. osob. pt. Calendrier civique ou légende historique et politique du royaume de Pologne. B. m. 1794.

32. Powieść prawdziwa o narożnej kamienicy w Kukorowcach. W-wa 1794. Wyd. nast.: wyd. zmien. pt. Prawdziwa powieść o kamienicy narożnej w Kukurowcach, przez mistrza Błażeja Bakałarza tamże. *Co tydzień* 1798 nr 26; przedr. (z niewielkimi zmianami) pt. Prawdziwa powieść o kamienicy narożnej w mieście Kukurowcach, przez Błażeja Bakałarza tamże, zob. Wyd. zbior. poz. 2 t. 6, poz. 3 t. 6, poz. 5 t. 6, poz. 6 t. 6, poz. 7 t. 6, poz. 9,

http://rcin.org.pl

poz. 11 t. 6, poz. 12 t. 3; wg pierwodr. wyd. W. Korotyński. W-wa 1918 (tu także wybór wierszy patriotycznych); wyd. zmien. W-wa 1918 *Bibl. Uniw. Lud. i Młodzieży Szk.* 198; zob. Wyd. zbior. poz. 20 t. 4.

Przekł. niem.: Das Eckhaus in der Stadt Kukurowitz. W: T. Mundt: Völkerschau auf Reisen. Cz. 1. Stuttgart 1840.

33. *Co tydzień.* Poz. 1798 nr 1-26; 1799 nr 1-13. Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 7 t. 18 (8) (wybór), poz. 12 t. 4. Nadto zob. wyd. nast. fragmentów ogł. tu pozycji, jak poz. 18, 32, 34-42.

Teksty z wyjątkiem przekładów utworów poetyckich ilustrujących poszczególne artykuły, jakie weszły do tomu „O rymotwórstwie i rymotwórcach" (np. Horacjusz, Tasso), są pióra Krasickiego.

Szczegółową bibliografię zawartości czasopisma podaje J. Gawałkiewicz: Krasicki w czasopiśmie „Co tydzień". *Pam. Lit.* R. 43 (1952) z. 3/4.

34. Bajki nowe. Powst. 1779-1800. Do druku przygotował sam autor ok. 1800. Wyd. F. K. Dmochowski, zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 2. Wyd. nast. zob. Bajki i przypowieści (poz. 8).

Poszczególne bajki poprzednio ogł. w wyd.: Listy i pisma różne (zob. poz. 29); *Co tydzień* 1798 nr 2, 3, 4, 5, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 24, 25; 1799 nr 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9 (zob. poz. 33); wyd. F. K. Dmochowski. *Nowy Pam. Warsz.* t. 1 (1801), t. 2 (1802).

Do zbioru są włączane bajki nie objęte rkpsem autora, a ogł.: J. U. Niemcewicz: Pisma różne wierszem i prozą. T. 2. W-wa 1805 s. 422, 424. — A.M. Kurpiel: Nieznane bajki I. Krasickiego. *Pam. Lit.* R. 5 (1906) (10 bajek).

Pełne wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 20 t. 1.

Autografy: Bibl. Czart. sygn. 1460, 2279, (1459 odpis); Ossol. sygn. 1127/I; Bibl. Uniw. Warsz. (66 bajek) sygn. 205.

Przekł. czeskie: E. Sojka: Nové bajky. (Wybór). Zob. Wyd. zbior. Przekł. czeski.

Zob. też poz. 8.

35. Powieści wschodnie. Zebrane po raz pierwszy (z opuszczeniem „Derwisza") w Wyd. zbior. poz. 2 t. 6. Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 3 t. 6, poz. 5 t. 6, poz. 6 t. 6, poz. 7 t. 6, poz. 9, poz. 11 t. 6, poz. 12 t. 3; oprac. B. Wojdowski, ilustr. A. Pucek. W-wa 1952 (wybór); zob. Wyd. zbior. poz. 20 t. 4.

Poszczególne powieści poprzednio ogł.: w wyd. Listy i pisma różne (zob. poz. 29, tu: Dziekan z Badajoz, Hamid, Ibrahim i Osman, Seryf, Kadur, Seged, Hazad, Ibrahim, Juzup, Azem); *Co tydzień* 1798 nr 4, 12, 15, 18; 1799 nr 6 (zob. poz. 33, tu: Lizymach, Powieść arabska (bez tyt.), Rustan, Skład (w Wyd. zbior. przedr. pt. Depozyt), Derwisz).

Autoryzowany odpis w Bibl. Uniw. Warsz. sygn. 211.

Niektóre powieści są tłum. lub adaptowane z jęz. obcych, zob. Przekłady poz. 4.

Przekł. chorwacki: M. Topalević: Ibrahim i Osman. *Danica Ilirska* (Zagrzeb) 1837.

Przekł. czeski: V. Sv. K. (Štulc): Hamid. *Jindy a nyní* 1833 I s. 113-116. — J. P. (Pospíšil): Seged. *Květy* 6 1839 s. 363-366.

Przekł. niem.: Ibrahim; Jusup. *Polnische Bibliothek* 1788 z. 9. — Fn. (J. G. Fülleborn): Der Schein betrügt. Eine orientalische Erzählung. *Der Breslauische Erzähler* 1801 nr 9-10 (Hamid); Wer war frömmer? Eine Erzählung nach dem Polnischen... *Tamże* 1801 nr 11 (Ibrahim i Osman); Kadur. *Tamże* 1803 nr 36-37.

Przekł. ros.: P. Mierkinoj: Diekan iz Badachosa; Aleksandr i indijskij fiłosof; Zawieszczanije; Chranitiel; Rustan. Zob. Wyd. zbior. Przekł. ros.

Przekł. słoweński: Depozyt, przeł. L. Svetec w wypisach szkolnych (1852); Hazad, przeł. A. Janežić, jw. (1865).

36. Wiersze różne. Powst. 1772-1800. Zebrane po raz pierwszy w Wyd. zbior. poz. 1 t. 2. Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 2 t. 2, poz. 3 t. 2, poz. 4 t. 2, poz. 5 t. 2, poz. 6 t. 2, poz. 7 t. 2, poz. 9, poz. 10 t. 3, poz. 11 t. 1, poz. 12 t. 1, poz. 13 t. 1, poz. 14 t. 1 i odb. Kr. 1882 (razem z poz. 30), poz. 19 (wybór), poz. 20 t. 2, poz. 22 (fragm.).

Kilka wierszy wyd. osob.: Krasicki, biskup warmiński, Potockiemu, wojewodzie ruskiemu. B. m. (1784); Do przyjaciela znajdującego się w Helzbergu 20 sierpnia 1787. (W-wa 1787) (tu: Pociecha, Do Boga); Pieśń na 3 dzień maja roku 1792. (W-wa 1792).

Poszczególne wiersze ogł. wydania poz. 27, 28, 29, 33 oraz: *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1775 t. 12, 1776 t. 14, 1777 t. 16; *Gaz. Warsz.* 1791 nr 46 *Suplement.*

Zbiór uzupełniły publikacje: *Dzien. Wil.* 1817 t. 5; *Gaz. Pol.* 1827 nr 182; *Sławianin* 1837; *Gaz. Lw.* 1888 nr 50; S. Tomkowicz: Z wieku Stanisława Augusta. T. 2. Kr. 1882; A. M. Kurpiel: Kilka szczegółów do żywota i twórczości I. Krasickiego. *Pam. Lit.* R. 3 (1904); L. Bernacki: Materiały..., jw. poz. 4. *Tamże* R. 31 (1934) s. 146-147; M. Klimowicz: Nieznane wiersze I. Krasickiego. *Tamże* R. 44 (1953) z. 2; M. Klimowicz: „Pamiątka Andrzejowi Mokronowskiemu" — nieznany wiersz Krasickiego. *Tamże* R. 48 (1957) z. 3.

Autograf sporządzony ok. 1800 w Bibl. Czart. sygn. 1459; niektóre wiersze w korespondencji Krasickiego rkps Ossol. sygn. 7063/II.

http://rcin.org.pl

Przekł. niem.: E. von Feuchtersleben: Der Trost. *Illyrisches Blatt* 1839 (Pociecha). — H. Nitschmann: Mein Wunsch. W: Der Polnische Parnass. Gdańsk 1860. Wyd. nast.: Gdańsk 1861; Gdańsk 1862.

Przekł. ros.: W. Bieniediktow: K Grigoriju. W: N. Gierbiel: Poezija Sławian. Petersb. 1871.

37. Lucjan. Fragm. *Co tydzień* 1798 nr 18 (zob. poz. 33). Całość zob. Wyd. zbior. poz. 2 t. 7. Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 3 t. 7, poz. 5 t. 7, poz. 6 t. 7, poz. 7 t. 7, poz. 9, poz. 11 t. 7, poz. 12 t. 5.

Autoryz. odpis w Bibl. Uniw. Warsz. sygn. 213.

38. O rymotwórstwie i rymotwórcach. Fragm. *Co tydzień* 1798 nr 8, 9, 10, 11, 20, 22, 23, 24; 1799 nr 11, 12, 13 (zob. poz. 33, por. też Przekłady poz. 6). Całość zob. Wyd. zbior. poz. 2 t. 3. Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 3 t. 3, poz. 5 t. 3, poz. 6 t. 3, poz. 7 t. 3, poz. 9, poz. 11 t. 3, poz. 12 t. 4.

Autograf, zawierający tylko część dzieła, w Bibl. Uniw. Warsz. sygn. 207.

39. Rozmowy zmarłych. Fragm. *Co tydzień* 1798 nr 3, 12, 21; 1799 nr 5, 8, 9 (zob. poz. 33). Całość zob. Wyd. zbior. poz. 2 t. 7. Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 3 t. 7, poz. 5 t. 7, poz. 6, t. 7, poz. 7 t. 7, poz. 9, poz. 11 t. 7, poz. 12 t. 5.

40. Uwagi. Fragm. *Co tydzień* 1798 nr 2, 16, 17, 19, 21, 25; 1799 nr 1, 2, 3, 4, 8 (zob. poz. 33). Całość zob. Wyd. zbior. poz. 2 t. 6. Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. por. 3 t. 6, poz. 5 t. 6, poz. 6 t. 6, poz. 7 t. 6, poz. 9, poz. 11 t. 6, poz. 12 t. 3.

Autografy i kopie w Bibl. Uniw. Warsz. sygn. 212.

41. Życia zacnych mężów, na wzór Plutarcha. Fragm. *Co tydzień* 1798 nr 14 (zob. poz. 33). Całość zob. Wyd. zbior. poz. 2 t. 10. Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 3 t. 10, poz. 5 t. 10, poz. 6 t. 10, poz. 7 t. 10, poz. 9, poz. 11 t. 10, poz. 12 t. 6.

Autografy i kopie, jw. sygn. 209.

42. Życia zacnych mężów, z Plutarcha. Fragm. *Co tydzień* 1798 nr 6 (zob. poz. 33). Całość zob. Wyd. zbior. poz. 2 t. 8-9. Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 3 t. 8-9, poz. 5 t. 8-9, poz. 7 t. 8-9, poz. 9, poz. 11 t. 8-9, poz. 12 t. 5. Żywoty Tymoleona, Aleksandra, Tyberiusza i Gajusza Grakchów oraz Mariusza — przedr. T. Sinko w: Plutarch: Żywoty sławnych mężów. Kr. (1921) *BN* II, 3.

Autoryz. odpis, jw. sygn. 210.

Krasicki opierając się na przekł. franc. dał nie przeróbkę, lecz streszcz. lub raczej opowiadanie wg Plutarcha.

43. Listy o ogrodach. *Nowy Pam. Warsz.* t. 2-4 (1801). Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 2 t. 5, poz. 3 t. 5, poz. 5 t. 5, poz. 6 t. 5, poz. 7 t. 5, poz. 9, poz. 11 t. 5, poz. 12 t. 6.

44. Kazania. (Pierwsze kazanie opatrzone datą 4 czerwca 1764, inne powst. prawdopodobnie u schyłku życia). Wyd. W-wa 1819. Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 7 t. 16 (6), poz. 12 t. 6.

45. Konsolacja. Rozdz. 1-5. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 7 t. 18 (8).

46. Dopełnienia „Herbarza" K. Niesieckiego, wpisywane przez Krasickiego na interkalowany egz., znajdujący się obecnie w Bibl. Jagiel. sygn. 22 849/II. Z uzupełnień Krasickiego korzystał J. N. Bobrowicz przy wyd.: Herbarz polski Kaspra Niesieckiego. Powiększony dodatkami późniejszych autorów, rękopismów, dowodów urzędowych. T. 1-10. Lipsk 1839-1845.

Rkps nowego tekstu „Herbarza" Niesieckiego w opracowaniu Krasickiego zaginął.

Ponadto ogł. listy pasterskie.

Przekłady

1. L. Racine: O religii. Nie wyd.

Tekst nieznany; miał być najwcześniejszym utworem Krasickiego.

2. *Monitor*. W-wa 1772.

Większość artykułów rocznika — to przekł. lub przeróbki Krasickiego z czasopisma ang. *Spectator*, za pośrednictwem przekł. franc. (Por. Twórczość poz. 3).

3. J. Macpherson: Pieśni Osjana. Wyd. pt. Pieśni Osjana syna Fingala, z angielskiego tłumaczone na francuski język, a z francuskiego na polski przez... księcia biskupa warmińskiego. Powst. 1779-1784. Wyd. (Lw. ok. 1792/93). Fragm. przedr. *Co tydzień* 1799 nr 7 (zob. poz. 33). Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 1, poz. 2 t. 1, poz. 3 t. 1, poz. 4 t. 1, poz. 5 t. 1, poz. 6 t. 1, poz. 7 t. 1, poz. 8, poz. 9, poz. 10, poz. 11 t. 2, poz. 12 t. 1, poz. 13 t. 2, poz. 14 t. 2 i odb. Kr. 1882.

Autograf dum I-VI w Bibl. Czart. sygn. 1965; autograf red. brulionowej dum II, III, IV w Ossol. sygn. 5966/III; autograf fragm. w Bibl. Kórn. PAN sygn. 1367.

4. Powieści wschodnie. Zob. Twórczość poz. 35.

Niektóre powieści są tłum. lub adaptowane z autorów: F. Blanchet (Dziekan z Badajoz, Testament, Seged), D. D. Cardonne (Powieść arabska, Rustan), O. Goldsmith (Azem), Ch. Montesquieu (Lizymach), Ch. Mouton (Skład, Der-

http://rcin.org.pl

wisz). Być może niektóre inne powieści są również przeróbkami lub przekładami.

5. Hezjod: Roboty i dni. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 2 t. 6. Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 3 t. 6, poz. 5 t. 6, poz. 6 t. 6, poz. 7 t. 6, poz. 9, poz. 11 t. 6, poz. 12 t. 3.

6. W rozprawie O rymotwórstwie i rymotwórcach — przekł. wielu fragm. utworów cytowanych pisarzy. Zob. Twórczość poz. 38.

Ponadto drobne przekł. z Anakreonta, Biona, Moschusa, Teokryta, Lucjana, N. Boileau zob. Twórczość poz. 29, 36; Wyd. zbior. poz. 2; *Nowy Pam. Warsz.* t. 9 (1803).

Utwory błędnie przypisywane Krasickiemu

1. Organy, czyli odpowiedź na list przyjaciela z Warszawy. B. m. r. (wg Estr.: W-wa 1789; dwa wyd.). Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 12 t. 4, poz. 13 t. 1.

2. Les Coups du sort. Comédie en 5 actes et en prose. Par A. Mowinsky. Paryż 1822/23 *Chefs- d'Oeuvre des Théâtres Étrangers... Livraison* 23: *Chefs-d'Oeuvre du Théâtre Polonais.*

Wyd. pod nazwiskiem Krasickiego, jako przekł. z jego polskiej komedii.

Wydania zbiorowe

1. Dzieła poetyckie. T. 1-2. (Wyd. F. K. Dmochowski). W-wa 1802.

Zawartość t. 1: F. K. Dmochowski: Mowa na obchód pamiątki I. Krasickiego; Myszeis; Monachomachia; Antymonachomachia; Wojna chocimska; Pieśni Osjana. —
T. 2: Bajki i przypowieści; Bajki nowe; Satyry; Listy; Wiersze różne; Wiersze z prozą; S. Trembecki: Gość z Heilsberga; F. K. Dmochowski: Do I. Krasickiego... przy ofiarowaniu „Nocy" Junga.

2. Dzieła. Edycja nowa i zupełna przez F. (K.) Dmochowskiego. T. 1-10. W-wa 1803-1804.

Zawartość t. 1-2 (1803-1804): jw. poz. 1. —
T. 3 (1803): O rymotwórstwie i rymotwórcach. —
T. 4 (1803): F. K. Dmochowski: O „Panu Podstolim"; Pan Podstoli. —
T. 5 (1803): Mikołaja Doświadczyńskiego przypadki; Historia; Listy o ogrodach. —
T. 6 (1803): Powieści wschodnie; Powieść prawdziwa; Roboty i dni Hezjoda; Uwagi. —
T. 7 (1804): Rozmowy zmarłych; Lucjan; Pisma różne; Kalendarz obywatelski. —
T. 8-9 (1804): Życia zacnych mężów, z Plutarcha. —
T. 10 (1804): Życia zacnych mężów, na wzór Plutarcha.

3. Dzieła. Edycja nowa i zupełna przez F. (K.) Dmochowskiego. T. 1-10. W-wa 1803-1804 (wyd. antydat., właściwie na przełomie 1809/10).

Zawartość: jw. poz. 2.
Wyd. identyfikuje Z. Goliński: Pierwsze zbiorowe wydanie dzieł I. Krasickiego (1802-1804). *Roczn. Bibl.* t. 4 (1960) z. 1/2 i odb.; przedr. zmien. w: Nad tekstami Krasickiego. Wr. 1966 *IBL. Studia z Okresu Oświecenia* 5.

4. Dzieła. Edycja nowa i zupełna przez F. (K.) Dmochowskiego. T. 1-2. W-wa 1812.

Zawartość: jw. poz. 1.

5. Dzieła wierszem i prozą. Edycja nowa sporządzona przez Wileńskie Towarzystwo Typograficzne. T. 1-10. Wil. 1819. Wyd. nast. (tyt.): Wil. 1851. (Wyd. A. Zawadzki).

Zawartość: jw. poz. 2.

6. Dzieła. Nowe i zupełne wydanie. Z popiersiem autora. T. 1-10. Wr. 1824. (Wyd. W. B. Korn).

Zawartość: jw. poz. 2.

7. Dzieła. Pierwsze zupełne wydanie. T. 1-18. W-wa 1829-1833. (Wyd. N. Glücksberg).

Zawartość t. 1-10 (1829): jw. poz. 2. —
T. 11-18 pt. Dzieła (Dopełnienia) w żadnym z dotychczasowych wydań nie zawarte, a po większej części z własnoręcznych po śmierci autora pozostałych rękopismów wyjęte. T. 1-8. W-wa 1830-1833. (Oprac. A. Jakubowski).
T. 11-15 (1-5): Zbiór potrzebniejszych wiadomości. —
T. 16 (6): Zbiór potrzebniejszych wiadomości (dokończenie); Kazania. —
T. 17 (7): Łgarz; Solenizant; Frant; Statysta. —
T. 18 (8): Mędrzec; Krosienka; Pieniacz; Konsolacja; nadto kilka wierszy, bajek, wyimki z *Co tydzień.*

8. Dzieła poetyckie. Wyd. E. Raczyński. T. 1. Poz. 1830.

Zawartość: jw. poz. 1 t. 1.

9. Dzieła. Dziesięć tomów w jednym. Z portretem autora. Paryż-Genewa 1830. (Oprac. M. Podczaszyński, wyd. J. Barbezat). Wyd. nast. (tyt.): Paryż 1833; Berlin 1845.

Zawartość: jw. poz. 2. W t. 1 dod.: M. Podczaszyński: Przedmowa wydawcy; w t. 2 pominięte wiersze S. Trembeckiego i F. K. Dmochowskiego.

10. Poezje. T. 1-3. Paryż-Genewa 1830. (Wyd. J. Barbezat). Wyd. nast. (tyt.): Paryż-Genewa 1833.

Zawartość: jw. poz. 9 s. 1-163, obejmujące utwory poetyckie (zob. poz. 1).
Wyd. to pochodzi z początkowej części składu poz. 9 (s. 1-163), przełamanego do rozmiarów wydania kieszonkowego.

http://rcin.org.pl

11. Dzieła wierszem i prozą. Wyd. J. N. Bobrowicz. T. 1-10. Lipsk 1834-1835 *Bibl. Kieszonkowa Klasyków Pol.* Wyd. nast. (tyt.): Dzieła wierszem i prozą. Powtórne i nieodmienne wydanie J. N. Bobrowicza. Lipsk 1840.

Zawartość: jw. poz. 2, z zamianą zawartości t. 1 i 2 (Mowa Dmochowskiego zachowana jednak w t. 1). Nadto pominięto wiersze Trembeckiego i Dmochowskiego, a w t. 1 dod.: Przedmowa wydawcy.

12. Dzieła. T. 1-6. W-wa 1878-1879 *Bibl. Najcelniejszych Utworów Lit. Europejskiej.* (Wyd. S. Lewental. Oprac. przypisywane niesłusznie P. Chmielowskiemu).

Zawartość t. 1 (1878): (Przedmowa wydawcy); Bajki i przypowieści; Bajki nowe; Satyry; Listy; Myszeis; Monachomachia; Wojna chocimska; Wiersze różne; Wiersze z prozą; Pieśn Osjana. —
T. 2 (1878): Łgarz; Solenizant; Frant; Statysta; Mędrzec; Krosienka; Pieniacz; Pan Podstoli. —
T. 3 (1878): Mikołaja Doświadczyńskiego przypadki; Historia; Powieści wschodnie; Prawdziwa powieść; Roboty i dni, z Hezjoda; Uwagi. —
T. 4 (1878): O rymotwórstwie i rymotwórcach; Pisma różne (tu m.in. wybrane hasła ze Zbioru potrzebniejszych wiadomości, kilka wierszy, bajek oraz przypisywane Krasickiemu niesłusznie Organy); *Co tydzień*; Kalendarz obywatelski. —
T. 5 (1879): Rozmowy zmarłych; Lucjan; Życia zacnych mężów, z Plutarcha. —
T. 6 (1879): Życia zacnych mężów, z Plutarcha (dokończenie); Życia zacnych mężów, na wzór Plutarcha; Kazania; Listy o ogrodach; Korespondencja (fragm.); Próba bibliografii utworów Krasickiego.

13. Wybór dzieł. T. 1-3. Lw.-Lipsk 1882 *Bibl. Klasyków Pol.* 3-5. (Nakł. H. Altenberga).

Zawartość t. 1: Bajki i przypowieści; Bajki nowe; Satyry; Listy; Wiersze różne; Wiersze z prozą; przypisywane Krasickiemu niesłusznie Organy. —
T. 2: Myszeis; Monachomachia; Antymonachomachia; Wojna chocimska; Pieśni Osjana. —
T. 3: Pan Podstoli.

14. Dzieła. T. 1-5. Wyd. K. Bartoszewicz. Kr. 1882-1883.

Zawartość t. 1-2 (1882): jw. poz. 13 (ale bez „Organów"). —
T. 3 (1883): Mikołaja Doświadczyńskiego przypadki; Historia. —
T. 4 (1883): Pan Podstoli. —
T. 5 (1883): Łgarz; Solenizant; Frant; Statysta; Mędrzec; Krosienka; Pieniacz.
Wiele utworów wchodzących w skład wydania rozpowszechniano nadto w formie odbitek tyt.

15. Wybór pism. Z portretem autora. W-wa 1900. (Nakł. Gebethnera i Wolffa. Wyboru dokonał F. Hoesick).

Zawartość: Bajki i przypowieści (wybór); Bajki nowe (wybór); Satyry; Listy; Myszeis; Monachomachia; Wiersze z prozą (wybór); Mikołaja Doświadczyńskiego przypadki (skróc.).

16. Wybór pism. Oprac. K. Giebułtowski. Lw. 1938.

Zawartość: Myszeis (fragm.); Pan Podstoli (fragm.); 4 satyry; Podróż pańska; Bajki (wybór); Mikołaja Doświadczyńskiego przypadki (Ks. I).
Wyd. to, a także poz. 17-19, ma charakter popularnego wydania szkolnego.

17. Wybór pism. Oprac. W. Weintraub. Jerozolima 1945 *Szk. Biblioteczka na Wschodzie* 69.

Zawartość: Bajki i przypowieści; 9 satyr; 3 listy; Myszeis (fragm.); Monachomachia (fragm.); Mikołaja Doświadczyńskiego przypadki (fragm.); Wiersze z prozą (wybór).

18. Utwory wierszowane w wyborze. Oprac. S. Adamczewski. W-wa 1947 *Bibl. Pisarzy Pol. i Obcych* 20.

Zawartość: Monachomachia; Antymonachomachia; 10 satyr; 4 listy.

19. Utwory wierszowane w wyborze. Oprac. S. Adamczewski. Wyd. 2 zmien. Ze wstępem T. Mikulskiego. W-wa 1951 *Bibl. Pisarzy Pol. i Obcych* 20.

Zawartość: Myszeis (fragm.); Monachomachia (fragm.); 13 satyr; 5 listów; Bajki (wybór); Wiersze różne (wybór).

20. Pisma wybrane. T. 1-4. Oprac. Z. Goliński, M. Klimowicz, R. Wołoszyński pod red. T. Mikulskiego. W-wa 1954.

Zawartość t. 1: Myszeis; Monachomachia; Antymonachomachia; Bajki i przypowieści; Bajki nowe. —
T. 2: Satyry; Listy; Wiersze różne; Wiersze z prozą. —
T. 3: Wybór z *Monitora* (oprac. R. Kaleta); Mikołaja Doświadczyńskiego przypadki; Pan Podstoli, Cz. 1. —
T. 4: Historia; Powieści wschodnie; Powieść prawdziwa; Wybór korespondencji.

21. Komedie. Oprac. M. Klimowicz, wstęp R. Wołoszyńskiego. W-wa 1956 *Teatr Pol. Oświecenia.*

Zawartość: Solenizant; Krosienka; Statysta; Pieniacz.

22. Wiersze wybrane. Wybrał i wstępem opatrzył J. Kott. (W-wa 1964) *Bibl. Poetów.*

Zawartość (fragm. z): Wierszy różnych; Wierszy z prozą; Listów; Satyr; Myszeis; Monachomachii; Antymonachomachii; Bajek i przypowieści; Bajek nowych.

Przekłady
Czeski: Vojna mnichů a jiné básně. (Z polského originálu I. Krasicki, Pisma wybrane. I-IV, W-wa 1954, přeložil E. Sojka. Výbor sestavil, předmluvu a vysvětlivky napsal B. Křemenák). Praga 1959 *Světová četba* 214.
Zawartość: Myšeis; Monachomachia; Satiry (wybór); Bajky a podobenství (wybór); Nové bajky (wybór).

Ros.: Izbrannyje proizwiedienija. Pieriewod s polskogo. Moskwa 1951. (Przekł. zbior.).

http://rcin.org.pl

Zawartość: Basni (wybór); Satiry (wybór); Myszeida; Monachomachia; Prikluczenija Nikołaja Doświadczynskogo (wybór); (Powieści wschodnie, wybór).

Listy i materiały

1. Korespondencja ze Stanisławem Augustem, A. Husarzewskim, J. R. Thaddenem, Fryderykiem II, M. Kunickim, 41 listów z 1751-1790. Ogł. L. Bernacki: Materiały do życiorysu i twórczości I. Krasickiego. *Pam. Lit.* R. 26 (1929).

2. Do F. S. Potockiego, J. A. Mniszcha, K. Rościszewskiego, F. K. Dmochowskiego 15 listów — z 1757-1801; do rodziny z 1760-1800, na podstawie publikacji Kraszewskiego (poz. 3). Ogł. zob. Wyd. zbior. poz. 12 t. 6 s. 389-452.

3. Do rodziny (głównie do brata Antoniego). Ok. 100 fragm. (i streszcz.) z 1760-1800. Ogł. J. I. Kraszewski: Krasicki. Życie i dzieła. *Ateneum* 1878 t. 1 i wyd. osob. W-wa 1879.

4. Do F. S. Potockiego 3 listy z 1760-1764; do J. A. Mniszcha z 8 czerwca 1763; do K. Rościszewskiego z 18 lutego 1764 i 10 czerwca 1772; do Fryderyka II z 25 lutego 1776; do I. Krasickiego (bratanka) z 6 stycznia 1787. Wyd. T. Wierzbowski: Materiały do dziejów piśmiennictwa polskiego. T. 2. W-wa 1904, s. 129-144. List do Fryderyka II przedr. M. Lehmann: Preussen und die Katholische Kirche seit 1640. T. 5. Lipsk 1885 s. 110. List do I. Krasickiego (bratanka) ogł.: *Ateneum* 1876 t. 4 z. 12 s. 202; *Ze skarbca kultury* 1951 z. 1 (por. poz. 27).

5. Do W. A. Łubieńskiego z 30 kwietnia 1762; do A. Krasickiego z 29 stycznia 1767; do P. Stankiewicza z 7 maja 1771; do F. K. Dmochowskiego z 24 czerwca 1790. Ogł. A. M. Kurpiel: Kilka szczegółów do żywota i twórczości I. Krasickiego. *Pam. Lit.* R. 3 (1904) s. 113-118.

6. Do Antoniego i Róży Krasickich 7 listów z 1764-1796. Ogł. W. Pol. *Bibl. Nauk. Zakładu im. Ossol.* 1847 t. 1 s. 73-82, 184-191.

7. Do J. Ogrodzkiego 8 listów z 1765. Ogł. J. Tretiak: Krasicki jako prezydent trybunału. *Rozpr. AU. Wydz. Filol.* t. 24 (1895) s. 24-37 i odb.

8. Do A. Krasickiego z Warszawy 29 stycznia 1767. Ogł. W. Dębski. *Tyg. Ilustr.* 1864 t. 9 nr 234 s. 112; A. M. Kurpiel, jw. poz. 5.

9. Do I. Czartoryskiej z Warszawy z 1774 lub 1775. Ogł. L. Dębicki. *Gaz. Lw.* 1888 nr 50, też w: Puławy. T. 5. Maszynopis Ossol. s. 12-13; L. Bernacki: Materiały..., jw. poz. 1. *Pam. Lit.* R. 31 (1934) s. 147.

10. Do... 1 list z Heilsberga 19 czerwca 1776. Ogł. *Rozmaitości* (Lw.) 1859 nr 17 s. 133.

11. Do F. (?) Rościszewskiej z Berlina 5 lutego 1777. Ogł. *Tyg. Ilustr.* 1864 t. 10 nr 249 s. 247-248.

12. Korespondencja z J. F. Wernerem (2 listy) z sierpnia 1778 (list Krasickiego do Wernera z 8 sierpnia i odpowiedź Wernera z 20 sierpnia). Ogł. H. Barycz, T. Mikulski: Zagadka wydania „Monachomachii". *Pam. Lit.* R. 46 (1955) z. 3 s. 190-196.

13. Do A. Husarzewskiego z 19 lutego 1779 i od Stanisława Augusta z 4 marca 1779. Ogł. S. Turowski: Do króla. *Pam. Lit.* R. 2 (1903) s. 431-433; L. Bernacki, jw. poz. 1.

14. Do J. K. Kossakowskiego i od niego z kwietnia-maja 1786 (2 listy). Ogł. *Sławianin* 1839 t. 2 s. 229-230.

15. Do B. z Duninów Sanguszkowej z 14 grudnia 1786. Z rkpsu Muz. A. Mickiewicza w W-wie ogł. J. W. Gomulicki. *Stolica* 1961 nr 31 s. 22.

16. Do I. Krasickiego (bratanka) z Heilsberga 24 kwietnia 1787. Ogł. *Sławianin* 1837 t. 1 s. 39-40; *Gaz. Wielkiego Księstwa Poz.* 1837 nr 269 s. 1523; B. Erzepki. *Literatura i Sztuka* (dod. do *Dzien. Poz.*) 1913 nr 42.

17. Do A. Charczewskiej 13 listów z 1790-1792 (dopiski, fragm.) i od E. A. H. Lehndorffa z Frankfurtu n. Menem z września 1790. Ogł. S. Konarski w: M. Fox: Diariusz z Heilsberga od r. 1790-1792. Kr. 1898 (passim).

18. Do J. U. Niemcewicza 3 listy i 2 listy od niego z 1790-1792. Ogł. J. U. Niemcewicz: Pisma różne wierszem i prozą. T. 2. W-wa 1805 s. 415-424.

19. Do J. M. Ossolińskiego z Heilsberga 5 września 1793. Ogł. K. Kantecki. *Tyg. Ilustr.* 1877 t. 2 s. 61; przedr. w: Szkice i opowiadania. Poz. 1883 s. 377.

20. Do Magistratu miasta Krakowa, z Gniezna 26 października 1795. Ogł. A. Grabowski: Starożytnicze wiadomości o Krakowie. Kr. 1852 s. 62-63.

21. Do E. A. H. Lehndorffa 3 listy z marca-maja 1794. Ogł. M. Klimowicz. *Ze skarbca kultury* 1952 z. 1 s. 62-67.

http://rcin.org.pl

22. Do F. F. Karśnickiego ze Skierniewic 18 kwietnia 1796. Ogł. *Przyj. Ludu* 1837 t. 1 s. 80.

23. Do N. N. bez daty i do biskupa płockiego (K. H. Szembeka) z Berlina 4 lutego 1797. Z rkpsów Literární Arch. Národního Mus. w Pradze. Ogł. F. L. Čelakovský: Všeslovanské počáteční čtení. Praga 1850 s. 25-27.

24. Do F. K. Dmochowskiego z Berlina 9 i 22 grudnia 1800. Ogł. *Nowy Pam. Warsz.* 1801 t. 4 s. 247-249; przedr. L. Bernacki w wyd.: Satyry i listy. Lw. 1908 s. 237-238.

25. Do F. A. Heinitza i odpowiedź Heinitza z 17 lutego 1801; do Z. Vogla z Berlina 24 lutego 1801. Z odpisów Z. Batowskiego w Arch. PAN ogł. A. Ryszkiewicz. *Roczn. Olsztyński* t. 4 (1961/62, wyd. 1964).

26. Od J. Sapiehy ze Lwowa 1743 lub 1744. Ogł. L. Bernacki: Materiały..., jw. poz. 1. *Pam. Lit.* R. 28 (1931) s. 130.

27. Od J. Kalnassego z 15 lutego 1773. Ogł. *Ze skarbca kultury* 1951 z. 1 s. 64-67. (Tu także list do I. Krasickiego-bratanka z 6 stycznia 1787, por. poz. 4).

28. Od Fryderyka II 2 listy — z 27 września 1773 i 14 marca 1774. Ogł. J. D. E. Preuss: Friedrich der Grosse als Schriftsteller..., Ergänzungsheft. Berlin 1838 s. 114-115; przedr. w: Frédéric le Grand: Oeuvres. T. 20. Berlin 1852 s. 201-202. List z r. 1773 przedr. M. Lehmann, jw. poz. 4 t. 4. Lipsk 1883 s. 552.

29. Od Fryderyka II z Poczdamu 27 września 1775 (w jęz. franc.). Ogł. w przekł. pol. *Gaz. Warsz.* 1776 nr z 31 stycznia, *Suplement*; przedr. K. Zimmermann: Fryderyk Wielki i jego kolonizacja rolna... T. 1. Poz. 1915 s. 361-362.

Przekł. niem. w: Friedrich der Grosse: Denkwürdigkeiten des Lebens... Grenzbotensammlung, 2 Reihe. T. 2. Lipsk 1886 s. 252.

30. Od Fryderyka II z Poczdamu 7 lutego 1776. Ogł. M. Lehmann, jw. poz. 4 t. 5. Lipsk 1885 s. 98.

31. Od Stanisława Augusta z Warszawy 31 lipca 1780. Ogł. J. Radwański. *Pam. Kr.* 1866 nr 6 s. 46-47; L. Bernacki, jw. poz. 1.

32. Od K. Zubowskiego z 11 kwietnia 1787. Ogł. w: K. Zubowski: Zebrany wiersz. T. 2. W-wa 1787; przedr. J. W. Gomulicki. *Nowe Książki* 1959 nr 23.

33. Wybór korespondencji, 85 listów z 1751-1801, w tym listy do: M. Kunickiego, J. Sapiehy, A. Krasickiego, A. Krasickiej, F. S. Potockiego, J. Ogrodzkiego, E. A. H. Lehndorffa, I. Czartoryskiej, A. Husarzewskiego, Stanisława Augusta, K. Ghigiottiego, J. K. Kossakowskiego, I. Krasickiego (bratanka), J. U. Niemcewicza, F. K. Dmochowskiego, J. M. Ossolińskiego; listy od: Stanisława Augusta, J. K. Kossakowskiego, J. U. Niemcewicza. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 20 t. 4 s. 216-317.

34. Korespondencja I. Krasickiego. T. 1 (1743-1780) — 2 (1781-1801). Z papierów L. Bernackiego wyd. i oprac. Z. Goliński, M. Klimowicz, R. Wołoszyński pod red. T. Mikulskiego. Wr. 1958.

Wyd. obejmuje 648 listów Krasickiego do 66 adresatów i 78 do niego (od 33 adresatów). Oparte jest głównie na zbiorach L. Bernackiego, gromadzonych w 1907-1939 i zachowanych w Ossol. (rkps sygn. 7063/II). Tu po raz pierwszy ogł. m.in. bogaty zespół korespondencji Krasickiego z E. A. H. Lehndorffem i K. Ghigiottim. Wyd. nie obejmuje korespondencji urzędowej Krasickiego jako biskupa i arcybiskupa; ogarnia listy objęte poz. 1-14, 16-22, 24, 26-31, 33; uzupełniają je natomiast poz. 15, 23, 25, 32.

Rkpsy korespondencji: Arch. Główne Akt Dawnych, Wojew. Arch. Państw. Kr., Wojew. Arch. Państw. w Przemyślu, Arch. Diecezji Warmińskiej w Olsztynie, Arch. PAN W-wa, Arch. Uniw. Jagiel., Bibl. Czart., Bibl. Jagiel., Bibl. Nar., Bibl. PAN Kr., Bibl. Racz., Muz. A. Mickiewicza W-wa, Muz. Nar. Kr., Ossol., Centralne Arch. Państw. Hist. Kijów, Bibl. Publ. Lw., Bibl. Uniw. Amsterdam, Arch. Uniw. Królewiec i in.; znajdowały się również w Arch. Krasickich w Bachórcu i Arch. Lehndorffów w Sztynorcie. Dokładną lokalizację rkpsów podaje poz. 34.

35. Metryka chrztu, notatki o początkach edukacji Krasickiego, podział majątku z r. 1762, pisma dotyczące nominacji na biskupa, itp. Ogł. L. Bernacki: Materiały..., jw. poz. 1. *Pam. Lit.* R. 26 (1929), R. 28 (1931).

36. Metryka wyższych święceń, dat. 6 lutego 1763; Proces informacyjny na koadiutorię biskupstwa warmińskiego, dat. 20 października 1766; Decyzja Piusa VI w sprawie procesu informacyjnego na arcybiskupstwo gnieźnieńskie, dat. 24 maja 1795; Proces informacyjny na arcybiskupstwo gnieźnieńskie, dat. 17 sierpnia 1795. Z rkpsów Bibl. Apostolica Vaticana ogł. B. Kumor w zbiorze: Miscellanea z doby Oświecenia, 2. Wr. 1965 *Arch. Lit.* 9.

37. Kilka pism urzędowych królewskich z 1766 i kwit Krasickiego z 30 stycznia 1766. Ogł. T. Wierzbowski w: Materiały

http://rcin.org.pl

do dziejów piśmiennictwa polskiego. T. 2. W-wa 1904.

38. Notatniki zawierające wypisy utworów francuskich oraz kilka pism urzędowych dotyczących diecezji warmińskiej. Ogł. L. Bernacki: Materiały..., jw. poz. 1. *Pam. Lit.* R. 27 (1930), R. 30 (1933), R. 31 (1934).

39. Notatki do utworów. (Tematy do artykułów w *Monitorze*, plan „Historii Doświadczyńskiego", „Rzemiosła wierszów", poematu „Róża", „Listów Mikołaja Doświadczyńskiego do syna", „Życia zacnych mężów, na wzór Plutarcha", notatki do „Pana Podstolego", *Co tydzień*, „Uwag", pierwsze red. „Bajek" i „Bajek nowych", streszcz. bajek w jęz. franc., „Myśli różne" i in.). Ogł. L. Bernacki: Materiały..., jw. poz. 1. *Pam. Lit.* R. 30 (1933).

40. Dokumenty dotyczące działalności biskupiej. Rkpsy Arch. Diecezji Warmińskiej w Olsztynie i Arch. Kurii Metropolitalnej w Gnieźnie.

Wiadomości o rkpsach w: wyd. zbior. Dzieła. T. 6. W-wa 1879; L. Bernacki: Materiały..., jw. poz. 1. *Pam. Lit.* R. 31 (1934); Z. Goliński: Nad tekstami Krasickiego. Wr. 1966 *IBL. Studia z Okresu Oświecenia* 5.

Bibliografia twórczości w: wyd. zbior. Dzieła. T. 6, jw.; Z. Goliński: Bibliografia druków. W: Nad tekstami Krasickiego, jw.

INDEKS TYTUŁÓW

(P — Przekłady, T — Twórczość, Z — Wydania zbiorowe)

Aleksandr i indijskij filosof T-35
Amour sacré de la Patrie T-4
An den König T-18
Anti-Monacheidos T-19
Anti-Monachomachia T-19
Antymonachomachia T-19
Autor „Podstolego" do JMć Pana Lucińskiego T-26
Autor „Podstolego" do JMć Pana Rotkiewicza T-26
Aventures de Nicolas Doswiaczynski T-6
Azem T-35, P-4
Bajki T-8
Bajki i przypowieści T-8
Bajki nowe T-34
Bajky a podobenství T-8
Basni T-8
Begebenheiten des Nicol. Doświadczyński T-6
Bubenglück T-18
Calendrier civique ou légende historique... T-31
Calendrier historique T-31
Cesarz chiński i jego syn T-8
Chart i kotka T-8
Chmiel T-8
Chranitiel T-35
Co tydzień T-33
Czerwony złoty T-27
Człowiek i gołębie T-8
Człowiek i suknia T-8
Człowiek i zdrowie T-8
Człowiek i zwierz T-18
Czy dobrze ten uczynił w Atenach szalony... T-18
Dąb i dynia T-8
Depozyt T-35
Derwisz T-35, P-4
Dewotka T-8
Diament i kryształ T-8
Diekan iz Badachosa T-35
Do Boga T-36
Dobroczynność T-8
Do JO. Książęcia Stanisława Poniatowskiego objeżdżającego Polskę T-27
Do JO. Księcia Stanisława Poniatowskiego objeżdżającego Polskę T-26
Do króla (List) T-26
Do króla (Satyra) T-18
Do Krzysztofa Szembeka T-26
Do ks. Naruszewicza T-26
Do mojego worka T-27
Do pana Antoniego T-27
Do pana Jędrzeja T-27
Do pana Lucińskiego T-26
Do pana Rotkiewicza T-26
Do pana Wojciecha T-27
Do Pawła T-26
Dopełnienia „Herbarza" Niesieckiego T-46
Do przyjaciela znajdującego się w Helzbergu T-36
Do tego, co się ma żenić T-18
Dwa psy T-8
Dziecię i ojciec T-8
Dzieci i żaby T-8
Dziekan z Badajoz T-35, P-4
Dzieła Z-2, 3, 4, 6, 7, 9, 12, 14
Dzieła poetyckie Z-1, 8
Dzieła wierszem i prozą Z-5, 11
Eckhaus in der Stadt Kukurowitz T-32
Eine gefundene Geschichte T-11
Fabeln T-8
Fables T-8
Fabulae T-8
Filozof T-8
Filozof i rolnik T-8
Frant T-14
Frau nach der Mode T-18
Gęsi T-8
Gimn lubwi k rodinie T-4
Gracz T-18
Hamid T-35
Hazad T-35
Herr Untertruchsess T-10
„Herbarz" Niesieckiego — dopełnienia T-46
Histoire T-11
Historia T-11
Historia na dwie księgi podzielona T-11
Hrajíci psové (?) T-8

http://rcin.org.pl

Hymn do miłości ojczyzny T-4
Hymn. Święta miłości... T-4
Ibrahim T-35
Ibrahim i Osman T-35
Invocation à la Patrie T-4
Izbrannyje proizwiedienija Z-P
Jodła i jabłoń T-8
Jusup T-35
Juzup T-35
Kadur T-35
Kalendarz obywatelski T-31
Kałamarz i pióro T-8
Kazania T-44
Kazanie miane podczas koronacji Stanisława Augusta T-2
K Grigoriju T-36
Klatki T-18
Komedie Z-21
Konik polny i motyl T-8
Konsolacja T-45
Krasicki, biskup warmiński, Potockiemu, wojewodzie ruskiemu T-36
Krosienka T-15
Księgi T-8
Laur T-27
Lew i zwierzęta T-8
Lew pokorny T-8
Lis i osioł T-8
Lis młody i stary T-8
Listy T-26
Listy i pisma różne X.B.W. T-29
Listy Mikołaja Doświadczyńskiego do syna T-6
Listy o ogrodach T-43
Lizymach T-35, P-4
Lucjan T-37
Łakomy i zazdrosny T-8
Łgarz T-16
Małżeństwo T-18
Marnotrawstwo T-18
Mäuseade T-5
Mądry i głupi T-8
Maż T-18
Mein Wunsch T-36
Mędrek T-18
Mędrzec (bajka) T-8
Mędrzec (komedia) T-7
Mikołaja Doświadczyńskiego przypadki T-6
Miš i mačak T-8
Módní žena T-18
Monachomachia T-9
Monitor T-3, P-2
Motyl i chrząszcz T-8
Mönche-Krieg T-9
Myseïde T-5
Myszeida T-5
Myszeidos T-5
Myszeis (Myšeis) T-5
Mysz i kot T-8
Myšiada T-5
Nachrichten von dem im Jahre 1584... T-29
Na krâle T-18
National-Laster der Polen T-18
Nové bajky T-34
O amor! o pietas... T-4
Odwołanie T-18
Ojciec łakomy, syn rozrzutka T-8
O obowiązkach obywatela T-26
Opilství T-18
Opisanie podróży z Warszawy do Biłgoraja T-25
O religii (L. Racine) P-1
O rymotwórstwie i rymotwórcach T-38, P-6
Orzeł i jastrząb T-8
Orzeł i sowa T-8
Oszczędność T-18
Pamiątka Andrzejowi Mokronowskiemu T-36
Pan i pies T-8
Pan niewart sługi T-18
Pan Podstoli T-10
Papilot T-15
Pieniacz T-21
Pieniacze T-8
Pieśni Osjana (J. Macpherson) P-3
Pieśń na 3 dzień maja 1792 T-36
Pijaństwo T-18
Pisma wybrane Z-20
Plato T-8
Pochwała głupstwa T-18
Pochwała milczenia T-18
Pochwała wieku T-18
Pociecha T-36
Podróż T-18
Podróżny T-8
Podróż pańska T-26
Podróż z Warszawy T-25
Poezje Z-10
Po modnemu T-15
Potok i rzeka T-8
Powieści wschodnie T-35, P-4
Powieść arabska T-35, P-4
Powieść prawdziwa o narożnej kamienicy w Kukorowcach T-32
Prawdziwa powieść o kamienicy narożnej w Kukurowcach T-32
Prawdziwa powieść o kamienicy narożnej w mieście Kukurowcach T-32
Prikluczenija Nikołaja Doswiadczynskogo T-6
Przemowa do Pieśni Osjana T-20
Przestroga młodemu T-18
Przydatek do opisania podróży do Biłgoraja T-27
Pszczoła T-8
Ptaki i osioł T-8
Ptaszki w klatce T-8
Reise von Warschau nach Bulgarien (!) T-25
Roboty i dni (Hezjod) P-5
Rozmowy zmarłych T-39
Rubasznicki T-15
Rustan T-35, P-4
Ryba mała i szczupak T-8
Satiry T-18
Satyra (Człowiek i zwierz) T-27
Satyra (Małżeństwo) T-18
Satyry T-18
Satyryk T-12
Sąsiedztwo T-8
Schein betrügt T-35
Schlechte Herr oder die polnische Wirthschaft T-18
Seged T-35, P-4
Seryf T-35
Skarb T-8
Skład T-35, P-4
Słońce, obłoki, ziemia T-8
Słowik i szczygieł T-8
Solenizant T-13

http://rcin.org.pl

Souriade T-5
Spectator P-2
Statysta T-17
Stranstwowanija nieumirajuszczago czełowieka T-11
Szczęśliwość filutów T-18
Szczygieł i kos T-8
Świat zepsuty T-18
Święta miłości kochanej ojczyzny T-4
Talar i czerwony złoty T-8
Testament T-35, P-4
Trojaka korona świętobliwości T-1
Tulipan i fiołek T-8
Utwory wierszowane w wyborze Z-19
Uwagi T-40
Über den Werth des heraldischen Werke des Niesiecki T-29
Verdorbene Welt T-18
Vojna mnichů a jiné básně Z-P
Wer war frömmer? T-35
Wiersze różne T-36
Wiersze wybrane Z-22
Wiersze z prozą T-30
Wiersze X.B.W. T-28
Wino i woda T-8
Wino szampańskie T-8
Wojna chocimska T-22
Woły krnąbrne T-8
Wóz z sianem T-8
Wróbel T-8
Wybór dzieł Z-13
Wybór pism Z-15, 16, 17
Wyjazd z Warszawy T-25
Wyrok T-8
Wziętość T-18
Zajączek T-8
Zawieszczanije T-35
Zbiór potrzebniejszych wiadomości T-24
Złość ukryta i jawna T-18
Zygmunt August T-23
Zwierzęta i niedźwiedź T-8
Źrebiec i koń stary T-8
Żona modna T-18
Żółw i mysz T-8
Życia zacnych mężów, na wzór Plutarcha T-41
Życia zacnych mężów, z Plutarcha T-42
Życie dworskie T-18

OPRACOWANIA

Monografie i zarysy monograficzne

J. I. Kraszewski: Krasicki. Życie i dzieła. Kartka z dziejów literatury XVIII w. *Ateneum* 1878 t. 1-3 i osob. W-wa 1879. [Rec.: P. Chmielowski. *Nowiny* 1879 s. 328, *Niwa* t. 17 (1880); *Czas* 1879 s. 216]. — P. Chmielowski: I. Krasicki. W: Historia poezji polskiej XVIII w. Lw. 1908. — K. Wojciechowski: I. Krasicki. Życie i dzieła. Lw. 1914 *Bibl. Macierzy Pol.* 89; wyd. 2 Lw. 1922; wyd. 3 w: Wiek Oświecenia. Lw. 1926. [Rec.: *Dzien. Poz.* 1922 nr 14; J. Kleiner. *Książka* 1922 nr 8/12, *Pam. Lit.* R. 20 (1923)]. — P. Cazin: Le Prince-Évêque de Varmie, I. Krasicki. 1735-1801. Paryż 1940. [Rec.: T. Mikulski. *Pam. Lit.* R. 37 (1947) s. 336-339 i odb., przedr. w: W kręgu oświeconych. W-wa 1960]. — R. Wołoszyński: I. Krasicki. Utopia i rzeczywistość. Wr. *IBL. Studia z Okresu Oświecenia* (w przygot.).

Biografie

Stanisław August Poniatowski: Correspondance inédite... Wyd. M. Ch. de Mouy. Paryż 1875. Przekł. pol. (wyd. L. Siemieński): Stanisław August w korespondencji z panią Geoffrin. *Czas* 1875 nr 219-297 (z przerwami), 1876 nr 1 i odb.: Listy Stanisława Augusta do pani Geoffrin od r. 1764 do r. 1777. — A. F. Büsching: Zuverlässige Beiträge zu der Regierungsgeschichte König Friedrich II. Hamburg 1790. — R. Zimmermann: Fragmente über Friedrich den Grossen zur Geschichte seines Lebens. Frankfurt 1790. — (M. Fox): Diariusz z Heilsberga od r. 1790 do r. 1792. Kr. 1898. [Rec.: A. M. Kurpiel. *Czas* 1898; S. T. (Turowski). *Przegl. Pol.* 1899 marzec s. 118-120; L. Boratyński. *Przegl. Powsz.* 1900 t. 2]. — E. A. H. Lehndorff: Dreissig Jahre am Hofe Friedrichs des Grossen. Aus den Tagebüchern des Reichsgrafen... (Powst. przed 1811). Wyd. K. E. Schmidt. T. 2. Gotha 1913. Przekł. pol. fragm. tłum. W. Zawadzki w: Polska stanisławowska w oczach cudzoziemców. T. 2. W-wa 1963 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* — E. A. H. Lehndorff: Des Reichsgrafen... Tagebücher nach seiner Kammerherrnzeit. (Powst. i wyd. jw.). T. 1. Gotha 1921. Przekł. pol. fragm. jw. — A. Chodkiewicz: Portrety wsławionych Polaków. W-wa 1820. [Rec.: *Gaz. Lit.* 1821 nr 12].— S. J. (Jaszowski): Nieco o Krasickim. *Pszczoła Pol.* 1820 t. 3 s. 35-40. — Ant. Kre. (Krechowiecka): Krasicki. (Anegdota o Krasickim i Fryderyku II). *Rozmaitości* (Lw.) 1821 nr 25. — (Opis pogrzebu Krasickiego w bazylice gnieźnieńskiej). *Gaz. Kr.* 1829 nr 28 s. 327. — I. Krasicki. (Notatka o rodzicach chrzestnych i o rkpsach baranowskich). *Rozmaitości* (Lw.) 1834 nr 13 s. 103. — Anegdoty z życia I. Krasickiego. *Tamże* 1835 nr 20. — S. Jaszowski: Stuletnia pamiątka urodzenia I. Krasickiego. *Sławianin* 1837 s. 34-38. — (F. Morawski): Anegdoty o Krasickim. *Przyj. Ludu* 1837 nr 32; przedr. w: Pisma zbiorowe. T. 4. Poz. 1882. — A. G.: Dom, w którym się urodził Krasicki w Dubiecku, w Galicji. *Przyj. Ludu* 1838 nr 51. — J. U. Niemcewicz: Żywoty znacznych w XVIII w. ludzi. Kr. 1904 s. 14-15. —

W. P. (Pol?): W Dubiecku. *Dzwonek*

http://rcin.org.pl

1850 t. 4 s. 44. — J. Łukaszewicz: Archiwum katedralne w Frauenburgu. *Czas* 1851 nr 143. — J. Łukaszewicz: Akta archiwum biskupiego we Frauenburgu. *Dzien. Warsz.* 1855 nr 171. — J. Małyszewicz: Korespondencja „Dziennika Warszawskiego" z powodu Krasickiego. Troszkę o infułacji kodeńskiej. *Tamże* 1855 nr 292-293. — K. Bartoszewicz: Nowe materiały do życia Hozjusza i o jednej jeszcze zasłudze Krasickiego. *Kron. Wiad. Kraj. i Zagr.* 1856 nr 244. — J. Bartoszewicz: Arcybiskupi gnieźnieńscy i prymasi. W-wa 1858 s. 65. — A. Eichhorn: Geschichte der ermländischen Bischofswahlen. *Zeitschr. f. d. Geschichte u. Alterthumskunde Ermlands* 1861/63 s. 461-465, 610-631; 1867/69 s. 551-573. — A. Eichhorn: Die Prälaten des ermländischen Domkapitels. *Tamże* 1866 s. 641. — A... z S... K. (Krasicki): Pamiątka po I. Krasickim. *Czas* 1871 nr 73. — K. W. Wójcicki: Warszawa i jej społeczność w początkach naszego stulecia. *Bibl. Warsz.* 1874 t. 1 s. 9-10 i wyd. osob. — F. S. Dmochowski: Ks. I. Krasicki, arcybiskup gnieźnieński. *Kłosy* 1875 nr 194-196. — A. Gruszecki: Sprowadzenie zwłok Krasickiego i grobowca ich tablica. *Kron. Rodz.* 1878 s. 691-692. — A. Mieleszko-Maliszkiewicz: Kilka szczegółów do biografii I. Krasickiego. *Kłosy* 1878 t. 27 nr 688, 690, 691. — St. Str. *Enc. kościelna* Nowodworskiego. T. 11 (1878). — K. Chłędowski: Dwa pokolenia. *Przew. Nauk. i Lit.* 1879 z. 7; przedr. w: Z przeszłości naszej i obcej. Lw. 1935. — A. Kolberg: Die Porträts Sammlung des ermländischen Bischofes Krasicki. W: Analecta Warmiensia. *Zeitschr. f. d. Geschichte u. Alterthumskunde Ermlands* 1879/80 s. 60-78. — W. Korotyński: Pomnik I. Krasickiego. *Tyg. Powsz.* 1880 nr 31. — A. Kolberg: (Notatki o kolekcjonerstwie Krasickiego). *Zeitschr. f. d. Geschichte u. Alterthumskunde Ermlands* 1881 s. 60-78. — W Karlsbadzie... (Mickiewicz a Krasicki i jego stryjeczny brat). *Echo* 1883 nr 190. — L. Dębicki: Poeci w Puławach. *Gaz. Lw.* 1888 nr 49-55; przedr.: *Przew. Nauk. i Lit.* 1888-1889; *Tyg. Ilustr.* 1889 nr 314-315. — B. K. (Kowalska): Pomnik I. Krasickiego w Płocku. *Przyj. Dzieci* 1889 nr 33. — J. Krasicki: Echa z przeszłości. *Przegl. Polit., Społ. i Lit.* 1891 nr 261. — J. Korytkowski: Ignacy I — Krasicki. W: Arcybiskupi gnieźnieńscy, prymasowie i metropolici polscy od r. 1000 aż do r. 1821. T. 5. Poz. 1892 s. 215-252. — A. Kolberg: Zur Verfassung Ermlands beim Übergang unter die preussische Herrschaft. *Zeitschr. f. d. Geschichte u. Alterthumskunde Ermlands* 1894. — J. Tretiak: I. Krasicki jako prezydent trybunału. Przyczynek do biografii poety. *Rozpr. AU. Wydz. Filol.* t. 24 (1895) i odb.; przedr. w: Szkice literackie. S. II. Kr. 1901. [Rec.: A. M. Kurpiel. *Przegl. Powsz.* t. 47 (1895) s. 89-91; T. Mandybur. *Kwart. Hist.* R. 11 (1897) s. 371-372]. —

A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 1, 6-8. W-wa 1900-1907. — Krasicki jako antysemita. *Niwa Pol.* 1901 nr 13. — I. Krasicki: W sprawie pamiętnika I. Krasickiego. *Kwart. Hist.* R. 16 (1902) s. 707. — T. Grabowski: O bibliotece I. Krasickiego. *Pam. Lit.* R. 2 (1903). — Episkopat polski w XVIII w. Prymas I. Krasicki. *Gaz. Nar.* 1904 nr 278. — A. M. Kurpiel: Kilka szczegółów do żywota i twórczości I. Krasickiego. *Pam. Lit.* R. 3 (1904). — L. Bernacki: Urywek dziennika I. Krasickiego. *Tamże* R. 6 (1907). — A. M. Kurpiel: „Prawa ręka" ks. biskupa warmińskiego. *Tamże* R. 6 (1907). — W. Wittyg. *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 39/40 (1907). — F. Jaworski: Pierścienie historyczne. I. Krasicki. *Na naszej ziemi* (dod. do *Kur. Lw.*) 1911 nr 4. — Z. Kukulski: Krasicki a Komisja Edukacyjna. *Bibl. Warsz.* 1913 t. 3. [Rec.: L. Dziama. *Szkoła* 1913 s. 716-717]. — E. Brachvogel: Die Bildnisse der ermländischen Bischöfe. *Zeitschr. f. d. Geschichte u. Alterthumskunde Ermlands* 1919 s. 521-522, 580-583, 598-601. —

S. Rygiel: Losy księgozbioru I. Krasickiego. *Ex libris* 1922 z. 4 i odb. — L. Bernacki: Trzy biografie I. Krasickiego. *Pam. Lit.* R. 22/23 (1925/26) i odb. — B. Grużewski: Napad na prezydenta trybunału. Przyczynek biograficzno-obyczajowy z drugiej poł. XVIII w. *Pam. 30-lecia pracy naukowej P. Dąbkowskiego.* Lw. 1927 i odb. — L. Bernacki: Rękopisy w bibliotece I. Krasickiego. *Pam. Lit.* R. 26 (1929). — M. Loret: Życie polskie w Rzymie w XVIII w. Rzym (1930). — T. Glemma: O archiwach warmińskich we Fromborku. *Archeion* 1931 s. 19-35. — S. Wasylewski: Bratanica księcia biskupa. *Tęcza* 1931 z. 18. — R. Skulski: I. Krasicki — człowiek i poeta. *Filomata* R. 5 l. 53 (1933). — K. Piotrowicz: Polonica w Niemczech. *Nauka Pol.* t. 18 (1934). —

B. Grużewski: I. Krasicki w Lwim Grodzie. *Głos. Lit.-Nauk.* (dod. do *Głosu Nar.*) 1935 nr 183; *Kur. Lit.-Nauk.* (dod. do *Kur. Powsz.*) 1935 nr 27. — (Kr.): Książę poetów we fioletach. *Głos Lit.-Nauk.* 1935 nr 33; *Kur. Lit.-Nauk.* 1935 nr 33. — Z. Leśnodorski: Krasiciana

http://rcin.org.pl

na zjeździe lwowskim. *Czas* 1935 nr 175.— *Pamiątki po I. Krasickim na tle epoki.* Katalog wystawy urządzonej przez Zakład Nar. im. Ossolińskich w dn. 8-30 czerwca 1935. Lw. 1935. — J. Puciata-Pawłowska: Wystawa pamiątek po I. Krasickim we Lwowie. *Pion* 1935 nr 26. — (R.): I. Krasicki w Rzymie. *Głos Lit.-Nauk.* 1935 nr 40; *Kur. Lit.-Nauk.* 1935 nr 40. — M. Szyjkowski: Książę biskup warmiński u wód karlisbadzkich. *Wiad. Lit.* 1935 nr 7. — S. Wasylewski: Od „Myszeidy" do „Mohorta". *Gaz. Pol.* 1935 nr 55, 57. — A. Wrzosek, M. Ćwirko-Godycki: O szczątkach I. Krasickiego w archikatedrze gnieźnieńskiej. *Przegl. Antropol.* 1935 t. 9 i odb. (Poz. 1936). — J. Zieliński: Do biografii I. Krasickiego. Nieznany szczegół historyczny. *Kur. Powsz.* 1935 nr 158. — J. S. Harbut: W dwusetną rocznicę urodzin I. Krasickiego, autora „Monachomachii" i jednego z pierwszych pionierów prawdziwego Oświecenia w Polsce. W: Mały Rzym. T. 2. W-wa 1936. — W. Kwiatkowski: Sprawa pruskiej reorganizacji seminariów duchownych w Warszawie (1798-1802). W-wa 1936. [Rec.: M. Żywczyński. *Kwart. Hist.* R. 51 (1937) s. 766-768]. — T. Mańkowski: Krasicki jako kolekcjoner dzieł sztuki. *Pam. Lit.* R. 33 (1936); *Księga referatów Zjazdu Nauk. im. I. Krasickiego.* Lw. 1936. — Nowe Krasiciana. *Rodzina Pol.* R. 10 (1936) nr 12. — Z. Obertyński: Materiały do biografii Krasickiego w warszawskim konsystorzu metropolitalnym. *Tamże* R. 10 (1936) nr 12. — M. Szyjkowski: Polskie peregrynacje do Pragi i Karlowych Warów. Od Augusta Mocnego do Adama Mickiewicza. Bydg. 1936; przedr.: Polacy w Karlowych Warach. *Przegl. Zach.* 1948 półr. II s. 223. — J. M. Chudek: „Dobre przypisy" Krasickiego. *Pam. Lit.* R. 34 (1937) i odb. — J. Czarnecki: Krasicki śledzi wypadki hiszpańskie. *Przegl. Katolicki* 1937 nr 38. — S. Windakiewicz: Angielszczyzna Krasickiego. *Czas* 1937 nr 86. — J. Chudek: Krasicki w wydaniu kamiennym. *Przegl. Katolicki* 1938 nr 3. — K. Niedobitowski: Dubiecko — gniazdo rodziny Krasickich. *Światowid* 1938 nr 3. —

A. Triller: I. Krasicki, Dichter und Fürstbischof als preussischer Untertan (1772-1802 (!)). Beiträge zu seiner Biographie. *Staatliche Akademie zu Braunsberg. Personal und Vorlesungs-Verzeichnis. Wintersemester 1944/45.* Braniewo 1944. [Rec.: Z. Goliński. *Zesz. Wr.* 1952 nr 1]. — W. Bobkowska: Pruska polityka szkolna na ziemiach polskich w l. 1793-1806. W-wa 1948. — A. Bocheński: Czterej księża Oświecenia. (Analogie i różnice). *Tyg. Powsz.* 1951 nr 19. — Z. Goliński: Krasicki w pamiętnikach Lehndorffa. *Zesz. Wr.* 1952 nr 1. — K. Górski: Krasicki jako biskup warmiński. *Tamże* 1952 nr 1. — B. Horodyski: Teka dubiecka. Nieco o listach I. Krasickiego. *Tamże* 1952 nr 1. — M. Klimowicz: Krasicki wobec reformy Akademii Krakowskiej. *Tamże* 1952 nr 1. — J. Kott: Dwa listy Trembeckiego. *Tamże* 1952 nr 1. — J. Łanowski: X.A.G. na cenzurowanym. („List" Grodka do Krasickiego i marginalia). *Tamże* 1952 nr 1. — J. Waglewski: Nad listami Krasickiego. *Sprawy i Ludzie* (dod. do *Gaz. Robot.*) 1952 nr 71. — T. Gostyński: Prace Tylmana z Gameren w zamku w Baranowie. *Biul. Historii Sztuki* 1953 nr 2 s. 154. — W. Łukaszewicz: Targowica i powstanie kościuszkowskie. W-wa 1953. — S. Łoś: Altana księcia biskupa. *Tyg. Powsz.* 1955 nr 47. — W. Łukaszewicz: Przyczynek do działalności społeczno-gospodarczej I. Krasickiego na Warmii w l. 1767-1774. *Prace Polon.* S. XII (1955) i nadb. [Polemika: R. Wołoszyński: O „rewelacjach" na temat I. Krasickiego. *Pam. Lit.* R. 48 (1957) z. 3; W. Ogrodziński: Pomiędzy Krasickim a von Zehmenem. *Roczn. Olsztyński* t. 1 (1958) s. 145-164]. —

A. Ryszkiewicz: Portret rodziny Krasickich z 1753 r. i jego twórca. *Biul. Historii Sztuki* 1956 nr 2. — J. Obłąk: Materiały do działalności kulturalnej I. Krasickiego. O stosunku do sztuki i zbiorach artystycznych. *Studia pomorskie.* T. 2. Wr. 1957 i nadb. [Rec.: J. Lechicka. *Zapiski Hist.* t. 24 (1958/59) z. 2]. — Z. Goliński: Kronika życia i twórczości I. Krasickiego. W: Korespondencja I. Krasickiego. T. 1. Wr. 1958 i odb. — (Korespondencja I. Krasickiego. T. 1-2. Wr. 1958. Rec. wyd.): R. Kaleta. *Nowe Książki* 1958 nr 21; E. Rabowicz. *Rejsy* 1958 nr 47; J. Pawłowiczowa. *Nowa Kultura* 1959 nr 6; (M. Piszczkowski). *Tyg. Powsz.* 1959 nr 9; E. Szermentowski. *Wiadomości* 1959 nr 27, *Życie i Myśl* 1959 nr 9/10; S. Graciotti. *Ricerche Slavistiche* t. 8 (1960) i odb. (Rzym 1960); W. Olszewicz. *Pam. Lit.* R. 51 (1960) z. 4; R. Sobol. *Tamże* R. 51 (1960) z. 4. — J. Obłąk: Stanisław Drożyłowski, kapelan i dworzanin I. Krasickiego. *Roczn. Olsztyński* t. 1 (1958) s. 31-46. — J. W. Gomulicki: Nieznany list do X.B.W. *Nowe Książki* 1959 nr 23 (Podróże po Szpargalii). — J. Obłąk: Historia diecezji warmińskiej. Olsztyn 1959. — J. Jaworowski: Śladami I. Krasickiego w Rzeszowszczyźnie. *Kalendarz*

http://rcin.org.pl

Rzeszowski 1960 s. 215-222. — T. Mikulski: I. Krasicki. W: W kręgu oświeconych. W-wa 1960. — S. Szymański: Zainteresowania numizmatyczne I. Krasickiego. *Roczn. Olsztyński* t. 3 (1960) s. 133-156. —

M. Czerwiński: Szkoła — pomnik im. I. Krasickiego. *Trybuna Ludu* 1961 nr 246 s. 4. (O nadaniu imienia Krasickiego szkole w Lidzbarku Warmińskim). — J. W. Gomulicki: List z Heilsberga. *Stolica* 1961 nr 31. — Z. Libera: Krasicki w Heilsbergu. *Polonistyka* 1961 nr 1. — E. Rabowicz: Krasicki w Gdańsku. *Gdań. Zesz. Hum.* 1961 z. 1/2. — S. Graciotti: Sulla biblioteca di Krasicki (Il registro di Sucha e il fondo della Collegiata di Łowicz). *Ricerche Slavistiche* t. 10 (1962) nr 10 i odb. (Rzym 1962). — J. Krausowa: Skandal w rodzinie biskupa Krasickiego. *Głos Olsztyński* 1962 nr 226, 232. — Tu mieszkał I. Krasicki. *Tamże* 1962 nr 90. — T. Oracki: Słownik biograficzny Warmii, Mazur i Powiśla od poł. XV w. do 1945 r. (W-wa) 1963. — A. Ryszkiewicz: Poeta i artyści. (Nad „Korespondencją" I. Krasickiego). *Roczn. Olsztyński* t. 4 (1961/62, wyd. 1964). — B. Kumor: Nowe przyczynki do biografii biskupa I. Krasickiego. W zbiorze: Miscellanea z doby Oświecenia, 2. Wr. 1965. *Arch. Lit.* 9. — I. Sikorski: Lidzbarskie apartamenty I. Krasickiego. *Roczn. Olsztyński* t. 5 (1963, wyd. 1965). — R. Wołoszyński: I. Krasicki w zapiskach Archiwum Zamku Leskiego. W zbiorze: Miscellanea..., jw.

Ogólne charakterystyki i przyczynki

F. K. Dmochowski: O życiu i pismach I. Krasickiego, dawniej księcia biskupa warmińskiego, a potem arcybiskupa gnieźnieńskiego. *Nowy Pam. Warsz.* t. 2 (1801). — F. K. Dmochowski: Mowa na obchód pamiątki I. Krasickiego, arcybiskupa gnieźnieńskiego, miana 12 grudnia 1801 r. *Tamże* t. 5 (1802) i odb.; *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 1 (1802) i odb.; w wyd.: Dzieła poetyckie. T. 1. W-wa 1802 i inne wyd. zbior. —

E. Słowacki: Rozbiory dzieł. (Powst. przed 1815). Wyd. w: Dzieła. T. 3. Wil. 1826 s. 240-244. — F. D. Kinský: Hynek Krasicki, básníř polský. *Hromádkové Prvotiny pěkných umění* (*Vídeňské listy*) 1815. — S. K. Potocki: Pochwała I. Krasickiego. *Pam. Warsz.* t. 1 (1816); w: Pochwały, mowy i rozprawy. T. 1. W-wa 1816; przedr. jako wstęp do: Myszeis. Wil. 1817; jako wstęp do: Mikołaja Doświadczyńskiego przypadki. Paryż 1818 (tekst pol. i franc.). — K. Brodziński: O klasyczności i romantyczności tudzież o duchu poezji polskiej. *Pam. Warsz.* t. 11 (1818) s. 353-357 i wyd. nast. — L. Osiński: Wykłady z literatury porównawczej na Uniwersytecie Warszawskim 1818-1830. Wyd. w: Dzieła. T. 2. W-wa 1861. — (A. Kłodziński): Krasicki. W: F. K. Prek: Wizerunki znakomitych ludzi w Polszcze. Z. 2. Kr. 1830; przedr. rozszerz. *Przyj. Ludu* 1836 nr 38-39. — G. P.: Edycja paryska „Dzieł" Krasickiego. *Rozmaitości* (Lw.) 1830 nr 24. — Edycja poezji Krasickiego. *Pam. Emigracji* 1833 cz. 3 z. pt. *Jan Albrecht Jagiellończyk* s. 8. — I. Chodynicki: Dykcjonarz uczonych Polaków. T. 3. Lw. 1833. — S. Witwicki: Wieczory pielgrzyma. T. 1. Paryż 1837 s. 103; wyd. nast. Paryż 1844; Lipsk 1866. — K. Podwysocki: Krasicki. *Rusałka* 1839 cz. 2. — W. Wr...ki (Wróblewski): O Krasickim i oryginalności jego w literaturze. *Athenaeum* 1841 t. 5. — A. Mickiewicz: Kurs drugoletni (1841-2) literatury słowiańskiej. Paryż 1842 (wykład 16) i wyd. nast. — J. Majorkiewicz: Słówko o Krasickim i duchu pism jego. *Przegl. Nauk.* 1846 nr 8/9; przedr. w: Pisma pomniejsze. T. 1. W-wa 1852. — J. Bartoszewicz: I. Krasicki. W: K. W. Wójcicki: Życiorysy znakomitych ludzi. T. 1. W-wa 1850; przedr. powiększ. w: Znakomici mężowie polscy w XVIII w. T. 3. Petersb. 1856. [Rec.: *Nowiny* 1856; *Dzien. Lit.* 1858]. — (b. a.): Pisarze polscy. Krasicki. *Gwiazdka Cieszyńska* 1857 nr 50. — H. Sk. (Skimborowicz): Krasicki. *Przyj. Dzieci* 1862 nr 42. — W. Grochowski: Krasicki. *Tyg. Ilustr.* 1864 nr 249-250. — K. Mecherzyński: O poetach czasów Stanisława Augusta. *Roczn. Tow. Nauk. Kr.* t. 32 (1864) s. 375-403 i odb. (Kr. 1865). — K. W. Wójcicki. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 15 (1864) s. 957-962. —

L. Rogalski: I. Krasicki. *Opiekun Domowy* 1867 nr 31; przedr. *Nowiny* 1886 nr 1. — A. Bełcikowski: Jeden rozdział z monografii o I. Krasickim. *Dzien. Lit.* 1869 nr 51; przedr. w: Ze studiów nad literaturą polską. W-wa 1886. — Otto: Krasicki. *Gwiazdka Cieszyńska* 1872 nr 6-10. — K. Kantecki: Brak pamięci. (Krasicki zapomniany). *Ruch Lit.* 1875 nr 38. — P. Chmielowski: „Dzieła" I. Krasickiego (rec.). *Niwa* 1878 t. 13 s. 652. — Dr H. Sk. (Skimborowicz): I. Krasicki i J. I. Kraszewski, polymaci XVIII i XIX w. *Bluszcz* 1878 nr 44-45. — P. Chmielowski: Charakterystyka I. Krasickiego. *Niwa* 1879 t. 16 nr 109-116; przedr. w: Studia i szkice z dziejów literatury polskiej. S. I. Kr.

http://rcin.org.pl

1886. [Rec.: R. Pilat. *Kwart. Hist.* R. 1 (1887) s. 47 n.]. — R. Gryf (P. Bykowski): I. Krasicki. *Wieczory Rodz.* 1880 nr 21. — A. Methner: Voltaire, Lessing und I. Krasicki. Ein Studium und eine Parallele. Als Manuscript gedruckt (w 4 egz.). Fryburg 1880. — Z. Morawska: Bajki, a nie bajki. (Gawęda o I. Krasickim). *Wieczory Rodz.* 1880 nr 44-46. — W. Smoleński: Szlachta w świetle opinii XVIII w. *Ateneum* 1881 t. 1 s. 98-114. — A. G. Bem: Śmielsze błyski humoru satyrycznego w literaturze staropolskiej. (Szkicowe studium). *Ognisko. Książka zbior. ... T. T. Jeża.* W-wa 1882; przedr. w: Studia i szkice literackie. W-wa 1904. — H. Sk. (Skimborowicz): I. Krasicki. *Towarzysz* (Lw.) 1882 nr 7-8. — A. Asnyk: Krasicki jako poeta. *Nowa Reforma* 1883 nr 210-214, 216; przedr. *Wędrowiec* 1884 nr 1-2. [Rec.: J. Słotwiński: Krasicki w ocenie Asnyka. *Dzien. Pol.* 1937 nr 321]. — W. Nehring: Poezje Krasickiego. W: Studia literackie. Poz. 1884. — W. Nehring. *Allgemeine Encyklopädie d. Wissenschaften u. Künste.* S. II. T. 39 (1886). —

T. Mandybur: I. Krasicki w stosunku do Lucjana i Erazma z Rotterdamu. *Ateneum* 1891 t. 4 s. 41-56. [Rec.: S. Bielawski. *Kwart. Hist.* R. 8 (1894) s. 494-495]. — A. M. Kurpiel: Przekonania religijne I. Krasickiego. (Jeden rozdział z pracy pt. Filozofia I. Krasickiego). *Spr. Dyr. Wyższej Szk. Realnej w Kr. za r. 1893* i odb. [Rec.: W. Hahn. *Kwart. Hist.* R. 8 (1894) s. 677-681]. — A. M. Kurpiel: Polityczne i społeczne przekonania I. Krasickiego. *Spr. Gimn. w Jarosławiu za r. 1896.* [Rec.: R. Zawiliński. *Przegl. Lit.* 1897 nr 6]. — J. S. Pelczar: Zarys dziejów kaznodziejstwa w Kościele katolickim. Cz. 2: Kaznodzieje polscy. Kr. 1896; wyd. 2: Zarys dziejów kaznodziejstwa w Polsce. Kr. 1917. — A. Szycówna: Dzieci w literaturze polskiej. II. Ojcowie, matki i nauczyciele w dziełach I. Krasickiego. *Przegl. Pedag.* 1896 nr 23; przedr. *Tyg. Pol.* 1899 nr 35-36. — M. Mazanowski: I. Krasicki. Złoczów (ok. 1898) *Bibl. Powsz.* 340-341. — A. Szycówna: Wychowanie fizyczne w dziełach I. Krasickiego. *Przegl. Pedag.* 1898 nr 2. — A. Szycówna: Pogląd I. Krasickiego na wychowanie moralne. *Tyg. Pol.* 1899 nr 35-36. — A. Szycówna: Świat dziecięcy w literaturze polskiej. Pogląd Krasickiego na kształcenie chłopców i dziewcząt. *Tyg. Pol.* 1899 nr 22, 23, 25. — Uwagi Krasickiego o Żydach. *Prawda* 1899 nr 11. —

W. Bukowiński: Książę biskup warmiński. *Prawda* 1901 nr 11. — P. Chmielowski: I. Krasicki. *Kur. Codz.* 1901 nr 74; *Nowa Reforma* 1901 nr 69. — Czesi o I. Krasickim. (Z okazji 100 rocznicy zgonu I. Krasickiego „Česká revue" zamieszcza obszerniejszą pracę, nazwaną: „jubilejní studie"). *Gaz. Nar.* 1901 nr 146. — M. Dubiecki: I. Krasicki, książę biskup warmiński, arcybiskup gnieźnieński. *Tyg. Ilustr.* 1901 nr 12-13. — j. f. (J. Flach): I. Krasicki. *Przedświt* 1901 nr 61. — W. Gomulicki: O I. Krasickim w sto lat po zgonie. *Gaz. Pol.* 1901 nr 72-73; przedr. w: Kłosy z polskiej niwy. W-wa 1912. — W. Hahn: I. Krasicki. W setną rocznicę śmierci. *Gaz. Lw.* 1901 nr 60-61. — B. Kąsinowski: I. Krasicki. *Dzien. Poz.* 1901 nr 142-149. — (O. K.): Wspomnienie o Krasickim. W stuletnią rocznicę śmierci. *Tamże* 1901 nr 61. — O. K.: I. Krasicki. *Głos Lit. i Społ.* (Kr.) 1901 nr 12. — W. Marrené-Morzkowska: I. Krasicki. *Wieczory Rodz.* 1901 nr 13. — Kaz. Ost. Bar. (Ostaszewski-Barański): „Książę poetów polskich". *Dzien. Pol.* 1901 nr 73-74. — (r.): I. Krasicki. *Wędrowiec* 1901 nr 12, 13. — J. Sk.: I. Krasicki. *Zgoda* (Chicago) 1901 nr 19. — S. (M. Synoradzki?): Książę bajkopisarzy i satyryków polskich, I. Krasicki. *Biesiada Lit.* 1901 nr 12. — J. Tretiak: I. Krasicki. Charakterystyka w ramach szkicu biograficznego. *Bibl. Warsz.* 1901 t. 4. [Rec.: L. Bielski (L. Blumenthal). *Życie i Sztuka* (dod. do *Kraju*) 1902 nr 19-20; A. M. Kurpiel. *Pam. Lit.* R. 1 (1902)]. — -w-: I. Krasicki. *Wiek Ilustr.* 1901 nr 73. — K. Warski: Wielki satyryk polski. *Rola* 1901 nr 11; *Głos Rzeszowski* 1901 nr 13. — K. Wróblewski: O Krasickim. *Poseł Związku Śląskich Katolików.* (Cieszyn) 1901 s. 20-27. —

L. Bernacki: Stosunek Krasickiego do Szekspira. *Słowo Pol.* 1902 nr 114, 127. — P. Chmielowski: Znaczniejsze teorie dramatyczne w literaturze polskiej. *Pam. Lit.* R. 1 (1902) s. 56-59. — F. Łagowski: I. Krasicki i jego dzieła. W-wa 1902 *Książki dla Wszystkich.* — T. Mandybur: I. Krasicki a reformy Komisji Edukacyjnej. *Księga pam. ... L. Cwiklińskiego.* Lw. 1902. — R. Plenkiewicz. *Enc. wych.* T. 6 (1904) s. 375-382. — T. K.: I. Krasicki. *Czytelnia dla Wszystkich* 1904 nr 52 (s. 821-22). — H. Galle: „Nie chcom chcieć..." *Tyg. Ilustr.* 1909 t. 1 s. 104. — G. Korbut: Początki wpływu Boileau w Polsce. *Spr. z Posiedzeń Tow. Nauk. Warsz. Wydz. Językozn. i Lit.* t. 3 (1910) s. 8 i odb. — M. Szyjkowski: Rousseau a Krasicki. W: Myśl J. J. Rousseau w Polsce XVIII w. Kr.

http://rcin.org.pl

1913 s. 220-226. — Z. Leitgeber: Obce ślady w poematach Krasickiego. *Lit. i Sztuka* 1914 nr 13-14. — M. Szyjkowski: Gessneryzm w poezji polskiej. *Rozpr. AU. Wydz. Filol.* t. 53 (1916) s. 202-204 i odb. (Kr. 1914) s. 66-68. — M. Szyjkowski: Dzieje polskiego upiora przed wystąpieniem Mickiewicza. *Tamże* t. 55 (1917) s. 391 i odb. (Kr. 1917) s. 55. — M. Smolarski: Studia nad Wolterem w Polsce. Lw. 1918 *Arch. Nauk. Wydawnictwo Tow. dla Popierania Nauki Pol.* dz. 1 t. 9 z. 3. —

J. Łoś: Wiersze polskie w ich dziejowym rozwoju. W-wa (1920) s. 141-143. — B. Gubrynowicz: Renesans twórcy „Myszeidy". *Kur. Warsz.* 1922 nr 66. — T. Sinko: Spór o antyk w w. XVII i XVIII. *Przegl. Warsz.* 1922 nr 14 s. 262-263. — A. Szymankiewicz: Krasicki na tle pokolenia. *Rzeczpospolita* 1922 nr 198. — M. Wagner: Kochanowski, Krasicki, Mickiewicz jako przedstawiciele trzech epok i trzech pokoleń. *Dzien. Bydg.* 1922 nr 256-271 (z przerwami). — A. Waśkowski: Na temat Krasickiego. *Głos Narodu* 1925 nr 110. — J. Kleiner: Krasicki jako przeciwnik literatury dworskiej. *Studia staropolskie. Księga ku czci A. Brücknera.* Kr. 1928; przedr. w: W kręgu Mickiewicza i Goethego. Kr. 1938; O Krasickim i o Fredrze. Dziesięć rozpraw. Wr. 1956.— L. Bernacki: Materiały do życiorysu i twórczości I. Krasickiego. *Pam. Lit.* R. 26 (1929), R. 27 (1930), R. 28 (1931), R. 30 (1933), R. 31 (1934). — F. Ilešić: Neki prévodi iz poljskoga. *Šišicev Zbornik.* Zagrzeb 1929. —

A. Bronarski: Relations intellectuelles entre la Pologne et la Suisse au cours des siècles. W-wa 1930. Wersja pol.: Stosunki intelektualne polsko-szwajcarskie w ciągu wieków. *Przegl. Współcz.* t. 38 (1931) nr 112/113. — M. Piszczkowski: I. Krasicki a La Rochefoucauld i La Bruyère. *Pam. Lit.* R. 27 (1930) i odb. — M. Piszczkowski: Staropolska literatura moralna. *Ruch Lit.* 1931 nr 8. — M. Szyjkowski: Polská účast w českém národním obrození. Cz. 1. Praga 1931. — Z. Ciechanowska: Die Anfänge der Goethe-Kenntnis in Polen. *Germanoslavica* 1931/32 s. 392. — N. Nucci: Sotto il sorriso di Krasicki. Padwa 1932. — A. Wojtkowski: O wydaniu „Dzieł poetyckich" Krasickiego przez Raczyńskiego. *Kron. M. Poz.* 1932 nr 2/3. — S. Łukasik: La France et la Pologne à travers les siècles jusqu'a la Grande Révolution. Paryż 1933. — J. Morawski: Hispano-polonica. II. Krasicki a Cervantes. *Spr. Poz. Tow. Przyj. Nauk* t. 7 (1933) s. 38-40. — M. Piszczkowski: Problem moralności w literaturze pięknej. *Spr. Tow. Nauk. we Lw.* t. 13 (1933) z. 1 s. 9. — M. Piszczkowski: Literatura staropolska jako twórczość warstwy posiadającej. *Pam. Lit.* R. 31 (1934). —

P. Wakulski (F. Bielarz): I. Krasicki. (W dwusetną rocznicę urodzin). *Głos Narodu* 1935 nr 109. — A. Bogdanowicz: Na marginesie Zjazdu Naukowego im. I. Krasickiego. *Gregoriana* 1935 s. 102-104. — A. Buzek: I. Krasicki. *Poseł Ewangelicki* 1935 nr 28. — I. Chrzanowski: Poezja za Stanisława Augusta. *Dzieje literatury pięknej w Polsce. PAU.* Cz. 1. Kr. 1935; wyd. nast. w: Studia i szkice. T. 1. Kr. 1939 *Prace Hist.-Lit.* 51. — J. M. Chudek: Koteczek. *Rodzina Pol.* R. 9 (1935) nr 7. — Ebrem: O I. Krasickim w 200-ną rocznicę urodzin. *Gaz. Tyg.* 1935 nr 28-29. — F. P.: Książę naszych poetów. *Antena* 1935 nr 5. — P. G. (Grzegorczyk): Poloniści w hołdzie Krasickiemu. *Warsz. Dzien. Nar.* 1935 nr 14. — J. Kijas: Zjazd Naukowy im. I. Krasickiego. *Przegl. Pedag.* 1935 s. 190-192. — Z. Konarzewski: Życie i dzieło I. Krasickiego. *Czas* 1935 nr 157. — H. Korotyński: Na 200-lecie urodzin „Księcia Poetów". *Polonia* 1935 nr 3827.— K. Krobicki: I. Krasicki na tle epoki Oświecenia. *Kur. Lit.-Nauk.* (dod. do *Kur. Powsz.*) 1935 nr 23. — J. Krzyżanowski: Książę biskup warmiński. *Czas* 1935 nr 157; *Kur. Warsz.* 1935 nr 157. — S. Łempicki: Krasicki jako krajoznawca. *Ziemia* 1935 nr 10. — W. Osten (Ołpiński): W 200-lecie Krasickiego. *Warsz. Dzien. Nar.* 1935 nr 15. — M. Piszczkowski: Złudzenia moralisty. Refleksje o I. Krasickim. *Głos Lit.-Nauk.* (dod. do *Głosu Nar.*) 1935 nr 157; *Kur. Lit.-Nauk.* 1935 nr 23. — E. Sawrymowicz: Echa Zjazdu Naukowego im. Krasickiego. *Polonista* 1935 nr 5/6. — H. Sieliszczański: Książę biskup — poeta. *Kur. Zach.* 1935 nr 157. — R. Skulski: I. Krasicki — człowiek i poeta. *Tydzień Pol.* 1935 nr 21. — Z. Szmydtowa: Krasicki w polskiej szkole. *Polonista* 1935 nr 4. — J. Szymański: 200-lecie urodzin I. Krasickiego. *Trzeźwość* 1935 nr 5. — W. Ś.: Zjazd im. Krasickiego. Wpływ polskiego poety na piśmiennictwo słowiańskie. *ABC* 1935 nr 145. — W. Wolert: Publicystyka księcia biskupa. *Kur. Warsz.* 1935 nr 157. —

Księga referatów Zjazdu Nauk. im. I. Krasickiego. Lw. 1936; toż *Pam. Lit.* R. 33 (1936). (Tu m.in.: L. Bernacki: Stan badań nad Krasickim; Z. Ciechanowska: Literatura niemiecka a polska w XVIII w. Stan badań; W. Czernobajew: I. Krasicki w literaturze rosyjskiej;

http://rcin.org.pl

F. Ilešić: Sto lat I. Krasickiego u południowych Słowian (dzisiejszych Jugosłowian); J. Janów: Dzieła Krasickiego na Rusi; J. Kleiner: I. Krasicki. (Przedr. w: W kręgu Mickiewicza i Goethego. Kr. 1938; O Krasickim i o Fredrze. Dziesięć rozpraw. Wr. 1956); Z. Leśnodorski: Świat starożytny w twórczości I. Krasickiego; S. Łempicki: Dlaczego Mickiewicz nazwał Krasickiego Rusinem? (i w odb. zbior.: Mickiewicz — Krasicki. Lw. 1936); S. Łempicki: Udział ziem południowowschodnich Rzeczypospolitej w piśmiennictwie polskim (i odb. jw.); B. Nadolski: Epoka stanisławowska wobec polskiego Renesansu; M. Piszczkowski: Krasicki jako moralista; R. Skulski: Krasicki jako autor szkolny; M. Szyjkowski: I. Krasicki w czeskim odrodzeniu; W. Tatarkiewicz: Poglądy estetyczne epoki Stanisława Augusta; J. Wieleżyńska: Krasicki jako historyk i teoretyk literatury. (Wszystkie prace mają nadb.). —

W. Hahn: Religijność I. Krasickiego. *Ateneum Kapłańskie* 1936 z. 1 i odb. — Z. Leśnodorski: Echa starożytne w poglądach Krasickiego na teorię literatury. *Prace historyczno-literackie. Księga zbior. ku czci I. Chrzanowskiego.* Kr. 1936 i odb. — S. Łempicki: Mickiewicz — Krasicki. Lw. 1936. [Rec.: I. Chrzanowski. *Nowa Książka* 1936 z. 10 s. 573-574; R. *Kur. Lit.-Nauk.* (dod. do *Kur. Powsz.*) 1936 nr 30]. — I. Turowska-Barowa: Echa orientalne w literaturze stanisławowskiej. *Prace historyczno-literackie...*, jw. — J. Wepsięć: Poglądy filozoficzne Krasickiego. *Przegl. Powsz.* t. 211/212 (1936). — S. Witkowski: Sądy o Homerze w Polsce na przełomie XVIII i XIX w. *Munera philologica L. Ćwikliński... oblata.* Poz. 1936 s. 422-423. — A. S. Wolanin: I. Krasicki jako krytyk literacki. Kr. 1936. — S. Windakiewicz: Angielszczyzna Krasickiego. *Czas* 1937 nr 86. — J. Birkenmajer: Epika polska przed Mickiewiczem. *Prąd* t. 36 (1938). — T. Gostyński: Krasicki w Rumunii. *Kultura* (Poz.) 1938 nr 32; przedr. *Zesz. Wr.* 1952 nr 1. — Ł. Kurdybacha: Staropolski ideał wychowawczy. Lw. 1938 *Prace Hist.-Kult.* 4. — I. Chrzanowski: Kult przeszłości narodowej w literaturze polskiej. (Odczyt). W: Studia i szkice. T. 1. Kr. 1939 *Prace Hist.-Lit.* 51. — A. Grychowski: Lublin w twórczości pisarzy polskich. Cz. 1. Lubl. 1939; wyd. nast. Lubl. 1965. —

W. Weintraub: (Wstęp do) Wybór pism. Jerozolima 1945 *Szk. Biblioteczka na Wschodzie* 69. — R. Pisarski: Pierwiastek ludowy i społeczny w piśmiennictwie polskim. Kr. (1946). — S. Adamczewski: (Wstęp do) Utwory wierszowane w wyborze. W-wa 1947 *Bibl. Pisarzy Pol. i Obcych* 20. — W. Borowy: O poezji polskiej w w. XVIII. Kr. 1948. [Rec.: S. Żółkiewski. *Kuźnica* 1948 nr 25]. — M. Piszczkowski: Idylla pańsko-chłopska w literaturze polskiej. *Księga pam. ... J. Kleinera.* Łódź 1949. — J. Ziomek: Libertynizm literatury stanisławowskiej. *Kuźnica* 1949 nr 33-34. — J. Kott: O nową syntezę polskiego Oświecenia. *Pam. Lit.* R. 41 (1950) z. 3/4; przedr.: *Kołłątaj i wiek Oświecenia.* W-wa 1951 (tu dyskusja, m.in.: Z. Libera, s. 266-267, K. Wyka, s. 265); *Przegl. Hist.* R. 58 (1950/51); *Twórczość* 1951 nr 4; wyd. osob.: Trwałe wartości literatury polskiego Oświecenia. (W-wa 1951). — T. Mikulski: Stan badań i potrzeby nauki o literaturze wieku Oświecenia. *Pam. Lit.* R. 41 (1950) z. 3/4 i odb.; przedr.: *O sytuacji w historii literatury polskiej.* (W-wa 1951); Ze studiów nad Oświeceniem. W-wa 1956. — T. Mikulski: Walka o język polski w czasach Oświecenia. *Pam. Lit.* R. 42 (1951) z. 3/4 i odb.; przedr. w: Ze studiów nad Oświeceniem, jw. — T. Mikulski: (Wstęp do) Utwory wierszowane w wyborze. Wyd. 2. W-wa 1951 *Bibl. Pisarzy Pol. i Obcych* 20. — S. Pietraszko: Krasicki po rosyjsku. *Sprawy i Ludzie* (dod. do *Gaz. Robot.*) 1951 nr 41. — J.A. Szczepański: I. Krasicki. W 150-lecie śmierci. *Trybuna Ludu* 1951 nr 80. — A. Cieński: Nieznany wrocławski tłumacz Krasickiego. *Sprawy i Ludzie* 1952 nr 61. — J. Kott: Sylwetka I. Krasickiego. *Tamże* 1952 nr 59. —

Zeszyty Wrocławskie 1952 nr 1. (Numer specjalny. Tu m.in.: J. Gawałkiewicz: Badania nad Krasickim, 1945-1951; R. Kaleta: „Poselstwo do Rzymu"; Z. Kubikowski: Godebski o Krasickim; J. Łanowski: X.A.G. na cenzurowanym. („List" Grodka do Krasickiego i marginalia); T. Mikulski: Gość w Heilsbergu, przedr. w: W kręgu oświeconych. W-wa 1960; T. Mikulski: Jerzy Gustaw Fülleborn, zapomniany tłumacz Krasickiego, przedr. jw.; J. Reychman: Rzekome przekłady Krasickiego na arabski i ich autor; R. Sobol: I. Krasicki w walce o język narodowy; S. S. Sowietow: Do zagadnienia języka polskich poematów satyrycznych w. XVIII. Przeł. T. Karpowicz). [Rec.: an. *Dziś i jutro* 1952 nr 44; J. Gawałkiewicz. *Życie Lit.* 1953 nr 7; J. Pelc. *Polonistyka* 1953 nr 4]. —

W. Taszycki: (Wstęp do) Obrońcy języka polskiego, wiek XV-XVIII. Wr. (1953) *BN* I, 146. — R. Wołoszyński: Postawa ideowa I. Krasickiego po r. 1780. Wr. 1953 *IBL. Studia Hist.-Lit.* 19.

http://rcin.org.pl

[Rec.: Z. Goliński. *Pam. Lit.* R. 45 (1954) z. 3]. — M. Piszczkowski: Erazm z Rotterdamu a I. Krasicki. (Z zagadnień Renesansu i Oświecenia). *Tyg. Powsz.* 1954 nr 22. — (Pisma wybrane. W-wa 1954. Rec.). *Polonistyka* 1956 nr 1. — M. Piszczkowski: Krasicki — epik wsi polskiej. *Zesz. Nauk. Univ. Jagiel.* nr 13 *Filologia* z. 3 (1957) i odb. — P. N. Bierkow: Russko-polskije litieraturnyje swiazi w XVIII w. Moskwa 1958. — P. Matuszewska: Literatura Oświecenia w wydawnictwach „Naszej Biblioteki". *Pam. Lit.* R. 49 (1958) z. 3. — E. Aleksandrowska: Zabawy Przyjemne i Pożyteczne, 1770-1777. Monografia bibliograficzna. Wr. 1959 *Książka w Dawnej Kulturze Pol.* 9. — B. Křemenák: I. Krasicki a jeho básnické dílo. (Wstęp do) Vojna mnichů a jiné básně. Praga 1959 *Světová četba* 214. —

(dor.): I. Krasicki i wiek Oświecenia. (Wielka wystawa na zamku w Lidzbarku Warmińskim). *Trybuna Ludu* 1961 nr 149 s. 6. — W Olsztynie otwarto wystawę „I. Krasicki i wiek Oświecenia". *Tamże* 1961 nr 153 s. 3. — E. Aleksandrowska: Wrocławska konferencja naukowa poświęcona I. Krasickiemu i literaturze wieku Oświecenia, 23-25 listopada 1961. *Pam. Lit.* R. 53 (1962) z. 2. — H. Duczmaj-Pacowska, J. Jasiuk: Wystawa „I. Krasicki i Oświecenie w Polsce". (W Lidzbarku Warmińskim). *Kwart. Historii Nauki i Techniki* R. 7 (1962) nr 1/2. — M. Piszczkowski: Konferencja naukowa poświęcona twórczości I. Krasickiego i literaturze Oświecenia. *Ruch Lit.* 1962 z. 1. — D. J. Welsh: „At the Sign of the Poets": Gröll's Printing-House in Warsaw. *The Slavonic a. East European Review* t. 41 (1962) nr 96. — S. Hrabec, F. Pepłowski: Wiadomości o autorach i dziełach cytowanych w „Słowniku" Lindego. W-wa 1963. — J. Kleiner: Studia inedita. Oprac. J. Starnawski. Lubl. 1964. — J. Kott: Gorzki Krasicki. *Twórczość* 1964 nr 7; przedr. jako wstęp do: Wiersze wybrane. W-wa 1964. [Rec. wyd.: A. Międzyrzecki. *Nowe Książki* 1964 nr 24. M. Szypowska. *Twórczość* 1965 nr 11]. — I. Krasicki. Materiały zebrał i wstępem opatrzył J. Nowak-Dłużewski. W-wa 1964 *Bibl. „Polonistyki"*. [Rec.: W. Billip. *Nowe Książki* 1964 nr 20; sg. (S. Grzeszczuk). *Ruch Lit.* 1964 z. 5/6]. — J. Reychman: Orient w kulturze polskiego Oświecenia. Wr. 1964. — S. Gawor: O funkcjach nazw osobowych i miejscowych w twórczości I. Krasickiego. *Onomastyka* 1965 z. 1/2, 1966 z. 1/2. — Z. Goliński: Nad tekstami Krasickiego. Wr. 1966 *IBL. Studia z Okresu Oświecenia* 5. — S. Pietraszko: Doktryna literacka polskiego klasycyzmu. Wr. 1966 *IBL. Studia z Okresu Oświecenia* 4. — S. Graciotti: Krasicki et la culture de son temps: De la pédagogie à la poésie. *Księga pam. poświęcona J. Krzyżanowskiemu.* W-wa 1967.

Opracowania dotyczące poszczególnych utworów

Monitor: I. Chrzanowski: Krasicki jako autor „Monitora" z r. 1772. *Pam. Lit.* R. 3 (1904); przedr. nieco zmien.: Pierwsze utwory Krasickiego. W: Z dziejów satyry polskiej XVIII w. W-wa 1909. — J. Kleiner: Z nieznanych utworów Krasickiego. *Gaz. Wiecz.* 1921 nr 5756. — L. Kisiel: „Pan Podstoli" wobec „Monitora". *Księga pam. ku uczczeniu pięciolecia istnienia Gimn. Państw. im. J. Słowackiego.* Kowel 1926 i odb. (Kowel 1927). [Rec.: J. Krzyżanowski. *Ruch Lit.* 1926 nr 2]. — B. Gubrynowicz: Na marginesie „Monitora". Przyczynek do dziejów czasopiśmiennictwa polskiego w XVIII w. *Studia staropolskie. Księga ku czci A. Brücknera.* Kr. 1928. — Z. Leśnodorski: Przyczynki do twórczości Krasickiego. *Ruch Lit.* 1932 nr 10. — L. Bernacki: Materiały do życiorysu i twórczości Krasickiego. *Pam. Lit.* R. 30 (1933), R. 31 (1934). — W. Hahn: Zapomniany przekład Horacego pióra I. Krasickiego. *Krytyka i Życie* (dod. *Dzien. Pol.*) 1936 nr 3; *Głos Lit.-Nauk.* (dod. *Głosu Narodu*) 1936 nr 18. — T. Mikulski: Krasicki w szkole „Monitora". *Życie Lit.* 1951 nr 5; *Sprawy i Ludzie* (dod. do *Gaz. Robot.*) 1951 nr 9. — S. Ozimek: Kto to był Theatralski? *Pam. Teatr.* 1956 z. 2/3. — Z. Sinko: „Monitor" wobec angielskiego „Spectatora". Wr. 1956 *IBL. Studia Hist.-Lit.* 31. — S. Ozimek: Udział „Monitora" w kształtowaniu Teatru Narodowego (1765-1785). Wr. 1957 *Studia z Dziejów Teatru w Pol.* 2. [Rec.: J. Jackl. *Pam. Teatr.* 1960 z. 1; J. W. Gomulicki. *Roczn. Lit. 1957* (W-wa 1962) s. 196]. — P. Matuszewska: Z problematyki „Monitora". *Pam. Lit.* R. 50 (1959) z. 3/4. — E. Aleksandrowska: Monitorowe „autopowtórzenia". Z warsztatu bibliografa „Monitora" (3). *Tamże* R. 54 (1963) z. 4.

Myszeis: S. Gruszczyński: O znaczeniu „Myszeidy" Krasickiego. Poz. 1863. — W. Chotkowski: O „Myszeidzie" I. Krasickiego. Poz. 1874. — P. Chmielowski: Czy „Myszeis" jest alegorią? Jakie jej znaczenie? *Pogląd na Świat* 1902 s. 236-237. — K. Król:

http://rcin.org.pl

(Wstęp do) Myszeis. W-wa 1908 *Wybór Pisarzy Pol. i Obcych dla Domu i Szkoły* 16. — L. Bernacki: Przyczynki do genezy i dziejów „Myszeidy" Krasickiego. *Spr. Zakładu Nar. im. Ossol.* 1909 i odb. (Lw. 1910). — W. Bruchnalski: O „Myszeidzie" Krasickiego. *Spr. Tow. Nauk. we Lw.* 1922 t. 2 s. 10-12. — W. Bruchnalski: (Wstęp do) Myszeidos pieśni X. Lw. 1922. [Rec.: B. Gubrynowicz. *Książka* 1922 nr 2; S. Łempicki. *Pam. Lit.* R. 20 (1923)]. — J. Kleiner: „Myszeidos pieśni" przypomniane. *Tyg. Ilustr.* 1922 nr 14. — T. Sinko: Pochodzenie trzech formuł poetyckich... 2: My rządzim światem. *Przegl. Powsz.* t. 158/159 (1923) s. 64-65. — L. Bernacki: „Myszeida" I. Krasickiego. *Pam. Lit.* R. 21 (1924/25) i odb.: I. Krasickiego „Myszeida". Lw. 1925. [Rec.: J. Koller. *Dzien. Poz.* 1925 nr 31; Kurier Wydawniczy (J. Lorentowicz). *Express Pol.* 1925 nr 43]. — W. Borowy: Rominogrobis. *Pam. Lit.* R. 22/23 (1925/26). — S. Windakiewicz: Epika polska. Kr. 1939. —

G. Pianko: „Batrachomyomachia" i poemat heroikomiczny w literaturze europejskiej. *Meander* 1947 nr 3. — M. Klimowicz: (Wstęp do) Myszeidos. Wr. 1954 *Nasza Bibl.* — J. Kleiner: Drobiazgi z zakresu poezji stanisławowskiej. (1. O jeden wiersz „Myszeidos pieśni"; 3. O właściwe rozumienie jednej ilustracji Norblina do „Myszeidos pieśni"; 4. Patronowie epiccy „Myszeidos pieśni"). *Pam. Lit.* 46 (1955) z. 2. — M. Klimowicz: W sprawie jednego wiersza „Myszeidos pieśni X". *Tamże* R. 46 (1955) z. 2. — J. Krzyżanowski: „My rządzim światem, a nami kobiety". (1. Przysłowie Krasickiego). *Tamże* R. 50 (1959) z. 3/4; przedr. w: Mądrej głowie dość dwie słowie. T. 2: Dwie nowe centurie przysłów polskich. W-wa 1960. — D. J. Welsh: Augustan elements in Krasicki's „Myszeidos pieśni X". *Polish Review* 1963 nr 3 s. 70-79. — K. Krejčí: Heroikomika v básnictví Slovanů. Praga 1964.

Monachomachia: (L. Borowski): Uwagi nad pierwszą pieśnią „Monachomachii" Krasickiego. *Dzien. Wil.* 1818 t. 2 s. 284, 471. — P. Chmielowski: „Monachomachia". *Nowiny* 1878 nr 77; *Tydzień* 1878 t. 8 nr 58. — w.: Wiersz polemiczny przeciwko I. Krasickiemu z r. 1780. *Warta* 1890 nr 627. — S. Pszon: Reminiscencje w „Monachomachii" i „Wojnie chocimskiej" I. Krasickiego. *Pam. Lit.* R. 7 (1908). — W. Folkierski: Ślady Boileau w „Monachomachii" i „Satyrach" Krasickiego. *Bibl. Warsz.* 1914 t. 3. — Z. Gąsiorowska: Źródła „Monachomachii" Krasickiego. W-wa 1920 *Prace Tow. Nauk. Warsz. Wydz. I* 9. [Rec.: I. Chrzanowski. *Przegl. Warsz.* 1921 nr 2]. — Z. Gąsiorowska: (Posłowia do) Monachomachia i Antymonachomachia. W-wa (1921). [Rec.: B. Gubrynowicz. *Książka* 1922 nr 2]. — B. Gubrynowicz: (Monachomachia. Ilustr. Z. Stryjeńska. Kr. 1922. Rec.). *Książka* 1922 nr 20. — M. Brahmer: „Monachomachia" a „Orland szalony". *Pam. Lit.* R. 25 (1928). — M. Piszczkowski: Drobne reminiscencje (z „Eneidy"). *Ruch Lit.* 1930 nr 6. — J. S. Harbut: Karmelici bosi a „Monachomachia" I. Krasickiego. W: Mały Rzym. T. 1. W-wa 1936 s. 164-174. —

W. Kubacki: „Monachomachia" przed sądem potomności. (W-wa) 1951. [Rec.: T. Mikulski. *Zesz. Wr.* 1952 nr 1, przedr. w: W kręgu oświeconych. W-wa 1960; J. Gawałkiewicz. *Życie Lit.* 1953 nr 7]. — W. Kubacki: (Wstęp do) Monachomachia i Antymonachomachia. W-wa 1951 *Bibl. Pisarzy Pol. i Obcych* 60. — W. Kubacki: Z dziejów recepcji „Monachomachii". *Widnokrąg* (dod. do *Gaz. Poz.*) 1952 nr 7. — R. Pollak: Antecedencje „Monachomachii". *Zesz. Wr.* 1952 nr 1. — S. S. Sowietow: Do zagadnienia języka polskich poematów satyrycznych w. XVIII. Przeł. T. Karpowicz. *Tamże* 1952 nr 1. — T. Mikulski: Ojciec Gaudenty w Peterburku. *Przegl. Kult.* 1953 nr 20; przedr. w: W kręgu oświeconych. W-wa 1960. — T. Mikulski: Rękopisy fromborskie ocalone. *Życie Lit.* 1953 nr 32; przedr. jw. — Z. Obrzud: I. Krasicki i „Wojna mnichów". *Trybuna Tygodnia* (dod. do *Trybuny Robot.*) 1953 nr 48. — T. Mikulski: „Monachomachia, czyli wojna mnichów". *Polonistyka* 1954 nr 3; toż jako wstęp do: Monachomachia. W-wa 1954; przedr. w: W kręgu oświeconych, jw. — H. Barycz, T. Mikulski: Zagadka wydania „Monachomachii". *Pam. Lit.* R. 46 (1955) z. 3 i odb. — J. Gawałkiewicz: (Wstęp do) Monachomachia czyli wojna mnichów. Wr. 1955 *Nasza Bibl.* — J. Gomulicki: Nad klawiaturą „Organów" Kajetana Węgierskiego. W: T. K. Węgierski: Organy. W-wa 1956. [Rec.: T. Mikulski: Organy i organista. *Nowe Książki* 1957 nr 15; przedr. w: W kręgu oświeconych, jw.]. — J. W. Gomulicki: Glosa do „Monachomachii". *Nowe Książki* 1957 nr 8. — J. W. Gomulicki: O vitrium gloriosum! Nasz Bóg, kufel spory, *Tamże* 1958 nr 15. — B. Gramse: „Monachomachia" i „Antymonachomachia" w świetle badań leksykometrycznych. *Językoznawca* 1961 nr 6. — Z. Goliński: Prolegomena filo-

http://rcin.org.pl

logiczne do „Monachomachii". *Pam. Lit.* R. 54 (1963) z. 2; przedr. zmien. w: Nad tekstami Krasickiego. Wr. 1966 *IBL. Studia z Okresu Oświecenia* 5. [Rec.: J.W. Gomulicki. *Roczn. Lit. 1963* (W-wa 1965) s. 189-190]. — K. Krejčí: Heroikomika v básnictví Slovanů. Praga 1964. — W. Podgórski: Z okazji Vitrium Gloriosum w „Monachomachii". *Ruch Lit.* 1965 z. 1. — R. Wierzbowski: O dacie powstania „Monachomachii" *Spr. z Czynności i Posiedzeń Łódz. Tow. Nauk.* R. 20 (1966) nr 1. — Z. Goliński: (Wstęp i oprac. wyd.) Wr. *BN* I (w przygot.).

Satyry i Listy: K. Brodziński: O satyrze. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 16 (1823) s. 269-286; przedr. w: Pisma. T. 5. Poz. 1873 i wyd. nast. — F. Konarski: Metodyczny rozbiór satyry I. Krasickiego pt. „Marnotrawstwo". *Spr. Dyr. c. k. Lw. Gimn. im. Franciszka Józefa za r. szk. 1884* i odb. [Rec.: P. P. (Parylak). *Szkoła* 1884 s. 336]. — A. Mazanowski: Nieznana satyra Krasickiego. *Dzien. Pol.* 1884 nr 68. — T. Mandybur: Ślady wpływu satyryków rzymskich na polskich. *Spr. Dyr. c. k. Wyższej Szk. Realnej w Jarosławiu za r. szk. 1888.* — J. Tretiak: O satyrach Krasickiego. *Świat* 1893 nr 1-5; *Niwa* 1893 nr 8; przedr. w: Szkice literackie. S. I. Kr. 1896. — Witold z Ponar: Śladem „Świętoszka". *Gaz. Warsz.* 1900 nr 9. — I. Chrzanowski: Przyczynek do genezy „Pijaństwa" i „Żony modnej" Krasickiego. *Pam. Lit.* R. 1 (1902). — S. Turowski: „Do króla". Satyra I. Krasickiego. *Tamże* R. 2 (1903). — A. Ryniewicz: „Listy" Krasickiego. Szkic krytyczno-porównawczy. *Spr. Dyr. c. k. Wyższej Szk. Realnej w Stanisławowie za r. szk. 1906/07.* — L. Bernacki: (Wstęp do) Satyry i Listy. Lw. 1908. [Rec.: I. Chrzanowski. *Książka* 1909 nr 3; H. M. (Mościcki). *Bibl. Warsz.* 1909 t. 1 s. 600-601; str.: Autentyczny Krasicki. *Gaz. Lw.* 1909 nr 63; J. Kleiner. *Pam. Lit.* R. 9 (1910)]. — G. Korbut: Początki wpływu Boileau w Polsce. *Spr. Tow. Nauk. Warsz. Wydz. I* t. 3 (1910) z. 8 i odb.; przedr. w: Szkice i drobiazgi historycznoliterackie. W-wa 1935. — W. Folkierski: Ślady wpływu Boileau w „Monachomachii" i „Satyrach" Krasickiego. *Bibl. Warsz.* 1914 t. 3. —

A.C.S.: (Satyry. Rec. wyd.). *Kur. Lw.* 1922 nr 288. — R. Skulski: (Oprac. wyd.) Satyry. Cz. 2. W-wa 1929 *Wielka Bibl.* 10. — Z. Leśnodorski: Źródło listu Krasickiego „Do Adama Naruszewicza o pisaniu historii". *Ruch Lit.* 1932 nr 4. — W. Hahn: Krasicki i Horacy. *Eos* 1935 i nadb. [Rec.: J. Birkenmajer. *Nowa Książka* 1937 z. 7]. — W. Ogrodziński: Polskie przekłady Horacego. *Commentationes Horatianae.* T. 2. Kr. 1935 i odb. — W. Floryan: Satyry Krasickiego a Boileau. *Pam. Lit.* R. 33 (1936); *Księga referatów Zjazdu Nauk. im. I. Krasickiego.* Lw. 1936. —

D. Hopensztand: „Satyry" Krasickiego. (Próba morfologii i semantyki). *Stylistyka teoretyczna w Polsce.* W-wa 1946. — J. Kott: (Wstęp do) Satyry. W-wa 1952. [Rec.: K. Barnaś. *Echo Tygodnia* (dod. do *Gaz. Kr.*) 1953 nr 3; W. Sadkowski. *Słowo Tyg.* (dod. do *Słowa Ludu*) 1953 nr 4]. — T. Mikulski: Adresaci „Listów" Krasickiego. *Zesz. Wr.* 1952 nr 1; przedr. w: W kręgu oświeconych. W-wa 1960. — J. Kleiner: Pierwszy cykl „Satyr" Krasickiego. *Pam. Lit.* R. 44 (1953) z. 3/4 i odb.; przedr. w: O Krasickim i o Fredrze. Dziesięć rozpraw. Wr. 1956. — J. Kozłowski: Boileau-Despréaux w polskich przekładach i przeróbkach. *Pam. Lit.* R. 44 (1953) z. 3/4. — Z. Goliński: (Wstęp do) Satyry i Listy. Wybór. Wr. 1954 *Nasza Bibl.* — Satyry Krasickiego: „Pan niewart sługi", „Pijaństwo". (Analiza ideowo-artystyczna). *Polonistyka* 1954 nr 3. — J. Kleiner: Drugi cykl „Satyr" Krasickiego. Kr. 1955 *Zesz. Nauk. Uniw. Jagiel. S. Nauk Społ. Filologia* 1; przedr. w: O Krasickim i o Fredrze..., jw. — J. Kleiner: Drobiazgi z zakresu poezji stanisławowskiej (2. O średnik czy przecinek w „Żonie modnej"). *Pam. Lit.* R. 46 (1955) z. 2. — Z. Goliński: (Wstęp do) Satyry i Listy. Wr. (1958) *BN* I, 169. — J. Krzyżanowski: Nikt nie jest prorokiem między swymi. W: Mądrej głowie dość dwie słowie. T. 2: Dwie nowe centurie przysłów polskich. W-wa 1960. — J. Krzyżanowski: Po smacznym kąsku. W: Mądrej głowie..., jw. — D. J. Welsh: Krasicki's Satires and the „Art of Fiction". *Polish Review* 1961 nr 4 s. 23-29.

Powieści: (Pan Podstoli. Cz. 2. Rec.). *Magazyn Warsz.* 1784 cz. 3 s. 749-750. — Uwagi Polaka Patrioty nad „Zdarzyńskim" tymi czasy z druku wyszłym. *Polak Patriota* 1785 cz. 10 rozdz. 7 s. 542-551. — P. Chmielowski: Stulecie polskiej powieści obyczajowej. *Nowiny* 1878 nr 182. — T. Mandybur: O „Historii" I. Krasickiego. *Kwart. Hist.* R. 9 (1895) s. 458-471. — M. Kawczyński: Apulejusza „Metamorfozy", czyli powieść o złotym ośle. *Rozpr. AU. Wydz. Filol.* t. 31 (1900). — A. Karbowiak: Wychowanie fizyczne Komisji Edukacji Narodowej w świetle historii pedagogii. *Muzeum*

http://rcin.org.pl

t. 17 (1901) — t. 18 (1902). — J. Ciembroniewicz: Pamiętnik Doświadczyńskiego w świetle pedagogii. *Szkoła* 1902 nr 45-47. — B. Gubrynowicz: Działalność powieściopisarska Krasickiego. W: Romans w Polsce za czasów Stanisława Augusta. Lw. 1904. [Rec.: H. R. *Bibl. Warsz.* 1904 t. 4]. — P. Mączewski: „Mikołaja Doświadczyńskiego przypadki". *Pam. Lit.* R. 3 (1904) i odb. [Rec.: H. R. *Bibl. Warsz.* 1905 t. 2; W. I. *Przegl. Powsz.* t. 84 (1904) s. 309]. — K. Wojciechowski: Zagadnienia społeczne w powieści polskiej w XVIII i początkach w. XIX. *Spr. Gimn. VI we Lw. za r. 1905/06* i odb. (Lw. 1906). — W. Brandl: Vor-Defoesche Robinsonade in der Weltliteratur. *Germanisch-Romanische Monatschrift.* 1913 s. 233 n. — B. Kielski: „Nowa Heloiza" jako jedno ze źródeł „Pana Podstolego". *Pam. księga... J. Tretiaka.* Kr. 1913 i odb. —

W. Korotyński: (Wstęp do) Powieść o narożnej kamienicy w Kukurowcach. W-wa 1918. [Rec.: A. L. (Lange). *Nowa Gaz.* 1918 nr 545]. — L. Dębicki: „Powieść o narożnej kamienicy". *Dzien. Poz.* 1919 nr 212. — B. Gubrynowicz: (Wstęp do) Mikołaja Doświadczyńskiego przypadki. Kr. (1921) *BN* I, 41; wyd. 4 uzup. J. Krzyżanowski. Wr. (1948); wyd. 5 Wr. (1950). [Rec.: I. Chrzanowski. *Książka* 1922 nr 2; M. Piszczkowski. *Pam. Lit.* R. 25 (1928) s. 333]. — Z. Łempicki: Doświadczyński. *Kur. Warsz.* 1922 nr 47. — L. Kisiel: „Pan Podstoli" wobec „Monitora". *Księga pam. ku uczczeniu pięciolecia istnienia Gimn. Państw. im. J. Słowackiego.* Kowel 1926 i odb. (Kowel 1927). [Rec.: J. Krzyżanowski. *Ruch Lit.* 1926 nr 2]. — L. Bernacki: Krasiciana. *Studia staropolskie. Księga ku czci A. Brücknera.* Kr. 1928 i odb. (Kr. 1927). — W. Czernobajew: Dwie sławianskije pierierabotki odnogo anglijskogo originała. (O „Azemie"). *Izwiestija Otdielenija russkogo jazyka i słowiesnosti Akadiemii Nauk* (Leningrad) 1927 t. 2. — J. Krzyżanowski: (Wstęp do) Pan Podstoli. Kr. (1927) *BN* I, 101. [Rec.: S.: Wśród pism i książek. *Epoka* (Częstochowa) 1927 nr 25; M. Piszczkowski. *Pam. Lit.* R. 25 (1928) s. 333]. — T. Pawiński: Próba wyjaśnienia nazwy wyspy Nipu. *Ruch Lit.* 1933 nr 8. [Uzup.: J. Birkenmajer: O nazwie wyspy Nipu. *Tamże* 1933 nr 10]. — I. Turowska-Barowa: Powieści wschodnie I. Krasickiego. *Pam. Lit.* R. 30 (1933). — S. Łempicki: Głosy do „Pana Tadeusza". II. „Pan Podstoli wierszem napisany". *Tamże* R. 31 (1934) i w odb. zbior.: Mickiewicz — Krasicki. Lw. 1936. — S. Łempicki: „Pan Tadeusz" a „Pan Podstoli" Krasickiego. *Spr. Tow. Nauk. we Lw.* t. 14 (1934) z. 3 s. 194. — Z. Leśnodorski: Miasta i mieszczanie w powieści stanisławowskiej. *Pam. Lit.* R. 32 (1935). — J. Łempicka: Do rodowodów postaci w „Panu Tadeuszu". *Tamże* R. 32 (1935). — B. Nadolski: Lwowski „Pan Podstoli". *Tydzień Pol.* 1935 nr 21. — J. Krzyżanowski: O powiastkach orientalnych Krasickiego. *Prace historyczno-literackie. Księga zbior. ku czci I. Chrzanowskiego.* Kr. 1936 i odb. — J. Krzyżanowski: Romans stanisławowski. *Pam. Lit.* R. 33 (1936); *Księga referatów Zjazdu Nauk. im. I. Krasickiego.* Lw. 1936 i nadb. — Z. Szweykowski: Powieść w l. 1776-1930. *Dzieje literatury pięknej w Polsce. PAU.* Wyd. 2. Cz. 2. Kr. 1936. — K. Czachowski: Powieść polska przed Kraszewskim. *Kur. Lit.-Nauk.* (dod. do *Kur. Powsz.*) 1938 nr 32. —

S. Adamczewski: (Wstęp do) Mikołaja Doświadczyńskiego przypadki. W-wa 1947 *Bibl. Pisarzy Pol. i Obcych* 12; wyd. 2 W-wa 1948. — Z. Skwarczyński: Chłop i sprawa chłopska w powieści XVIII w. Cz. 1: „Pan Podstoli". *Wieś* 1947 nr 27-28; przedr. w: Chłop i sprawa chłopska w romansie stanisławowskim. Łódź 1950 *Łódz. Tow. Nauk. Wydz. I* 8. — Z. Skwarczyński: Zmiany w technice i funkcji romansu polskiego za czasów Stanisława Augusta. *Prace Polon.* S. V (1947). — S. Papée: Pierwsza antywojenna powieść polska. *Dzien. Lit.* 1949 nr 34. — J. Kram: Interpretacja „Doświadczyńskiego przypadków". *Polonistyka* 1950 nr 3/4. — J. Ziomek: I. Krasickiego „Historia na dwie księgi podzielona". *Pam. Lit.* R. 41 (1950) z. 2 i odb.; przedr. jako wstęp do: Historia... W-wa 1951 *Bibl. Pisarzy Pol. i Obcych* 63. — J. Błoński: „Przypadki Doświadczyńskiego". *Przekrój* 1951 nr 315. — Z. Skwarczyński: (Wstęp do) Mikołaja Doświadczyńskiego przypadki. W-wa 1951 *Bibl. Pisarzy Pol. i Obcych* 56. — J. Ender: Krasicki o edukacji niewieściej. *Dziś i jutro* 1952 nr 31. — B. Wojdowski: (Wstęp do) Powiastki wschodnie. W-wa 1952. — I. Maciejewska: (Wstęp do) Mikołaja Doświadczyńskiego przypadki. Wr. 1953 *Nasza Bibl.*; wyd. 2 Wr. 1954. — J. Kott: „Mikołaj Doświadczyński" albo o początkach powieści. *Twórczość* 1954 nr 10. — M. Klimowicz: Nad „Historią" Krasickiego. *Pam. Lit.* R. 46 (1955) z. 4 i odb. —

J. Kleiner: Mandeville'owska koncepcja społeczeństwa w powieści wschodniej Krasickiego. W: O Krasickim i o Fredrze. Dziesięć rozpraw. Wr. 1956. Por.

http://rcin.org.pl

Czy Krasicki godził się na poglądy Mandeville'a. *Spr. PAU* t. 53 (1952). — J. KLEINER: Ślady sentymentalizmu w „Przypadkach Doświadczyńskiego". (Krasicki a Boufflers). W: O Krasickim i o Fredrze..., jw. Por. Oddźwięki „Królowej Golkondy" Boufflersa w „Doświadczyńskim". *Spr. PAU* t. 53 (1952). — M. KLIMOWICZ: (Wstęp do) Historia. W-wa 1956. [Rec.: S. K. (KRZEMIEŃ). *Argumenty* 1959 nr 36]. — S. GRACIOTTI: Il vecchio e il nuovo nel „Pan Podstoli" di Krasicki. *Ricerche Slavistiche* t. 9 (1959) s. 63-136 i odb. (ze streszcz. w jęz. pol. s. 132-136). [Rec. i polemiki: T. ULEWICZ. *Ruch Lit.* 1962 z. 3; M. PISZCZKOWSKI: Nieporozumienie wokół „Pana Podstolego". *Tamże* 1963 z. 2; J. W. GOMULICKI. *Roczn. Lit. 1958-1960* (W-wa 1964) s. 239-240]. — Z. GOLIŃSKI: Metryka „Pana Podstolego". W zbiorze: Miscellanea z doby Oświecenia. Wr. 1960. *Arch. Lit.* 5; przedr. zmien. w: Nad tekstami Krasickiego. Wr. 1966 *IBL. Studia z Okresu Oświecenia* 5. — J. KRZYŻANOWSKI: Gospodarka jak u „Pana Podstolego". W: Mądrej głowie dość dwie słowie. T. 2: Dwie nowe centurie przysłów polskich. W-wa 1960. — R. ŁUŻNY: „Historia" Krasickiego po rosyjsku. (Z dziejów powiązań kulturalnych polsko-rosyjskich okresu Oświecenia). *Slavia Orientalis* 1960 nr 2. — M. PISZCZKOWSKI: Zagadnienia wiejskie w literaturze polskiego Oświecenia. Cz. 1. Kr. 1960 *PAN. Oddz. w Kr. Prace Komisji Hist.-Lit.* 6; cz. 2. Wr. 1963 *Tamże* 9. — J. SŁAWIŃSKI: Oświeceniowe początki polskiej powieści. *Spr. PAN* 1960 nr 5 (12). — A. CIEŃSKI: Książka i literatura w „Mikołaja Doświadczyńskiego przypadkach". *Acta Univ. Wr.* nr 30 *Prace Lit.* z. 6 (1964). — J. RUDNICKA: Bibliografia powieści polskiej 1601-1800. Wr. 1964 *Książka w Dawnej Kulturze Pol.* 13. — A. CIEŃSKI: Funkcje stylistyczne sentencji w „Mikołaja Doświadczyńskiego przypadkach". *Styl i kompozycja. Konferencje teoretycznoliterackie w Toruniu i Ustroniu.* Wr. 1965. — M. JASIŃSKA: Narrator w powieści przedromantycznej 1776-1831. (W-wa 1965) *IBL. Historia i Teoria Literatury* 15. — J. KOTT: Wokół „Doświadczyńskiego". (Z zagadnień powieści polskiego Oświecenia). *Prace o literaturze i teatrze ofiarowane Z. Szweykowskiemu.* Wr. 1966.

Bajki: J. U. NIEMCEWICZ: Rozprawa o bajce. *Roczn. Tow. Król. Warsz. Przyj. Nauk* t. 10 (1817) s. 305-307; toż jako przedmowa w: Bajki i powieści. T. 1. W-wa 1817. — O tłumaczeniu na język francuski bajek Krasickiego. *Gaz. Pol.* 1828 nr 273. — Tłumaczenia francuskie niektórych bajek Krasickiego i Niemcewicza przez pana Boyer-Nioche. *Tamże* 1830 nr 305. — Tłumaczenia francuskie bajek Krasickiego. *Kur. Pol.* 1830 nr 136. — G. E. (EHRENBERG): Próba wykładu bajki Krasickiego „Osieł i baran". *Książka zbior. ofiarowana K. W. Wójcickiemu.* W-wa 1862. — PODBRZEŹNY: Bajki i powiastki w naśladowaniu Kryłowa i Krasickiego. W-wa 1865. — G. EHRENBERG: Wykład bajek Krasickiego. Kr. 1871. [Rec. i polemiki: A. J. S. (SZABRAŃSKI). *Bibl. Warsz.* 1872 t. 1 s. 490-492; *Czas* 1872 nr 54; G. EHRENBERG: Kilka słów z powodu recenzji „Wykładu bajek Krasickiego". *Tamże* 1872 nr 63; L. P. (POWIDAJ). *Przegl. Pol.* 1872 luty s. 335-337]. — JAN KOMENTATOR: Bajka Krasickiego (o czapli). *Czas* 1876 nr 233. — L. SIEMIEŃSKI: Bajka Krasickiego. („Czapla, ryby i rak"). W: Dzieła. T. 1. W-wa 1881. — ŚWIEŻ (ŚWIEŻAWSKI). „Przyjaciele". Bajka Krasickiego. *Tyg. Powsz.* 1881 nr 46. — J. W. D. (DAWID): Wykład etyczny bajki „Czapla, ryby i rak" I. Krasickiego. *Przegl. Pedag.* 1883 s. 177-180. — K. M. GÓRSKI: Studia nad bajkami Krasickiego. *Przegl. Pol.* t. 85-86 (1887/88); pt. Nowe studia o bajkach Krasickiego, przedr. w: Pisma literackie. Kr. 1913. [Rec.: W. NEHRING. *Kwart. Hist.* R. 2 (1888) s. 423 n.; H. ZATHEY. *Przegl. Powsz.* 1888 t. 2 s. 17-37]. — K. M. GÓRSKI: Die Fabeln vom Löwenantheil in ihrer geschichtlichen Entwickelung. Berlin 1888. Przekł. pol. (tłum. S. Pigoń) w: Pisma literackie. Kr. 1913. [Rec.: W. NEHRING, jw.]. — M. F.: I. Krasicki, biskup warmiński, jego bajki i inne pisma. Dla młodzieży napisała... W-wa 1899. — A. M. KURPIEL.: (Wstęp do) Bajki i przypowieści. Brody 1904 *Bibl. Arcydzieł Pol. i Obcych Pisarzy* 22. — J. TENNER: Analiza krytyczna tekstu. (Bajka „Mysz i kot"). W: Estetyka żywego słowa. Lw. 1904 s. 357-367. — A. M. KURPIEL: Nieznane bajki I. Krasickiego. *Pam. Lit.* R. 5 (1906). — W. FOLKIERSKI: Krasicki a Lafontaine. *Bibl. Warsz.* 1911 t. 3. —

J. KLEINER: „Bajki i przypowieści". *Przegl. Warsz.* 1922 nr 22-23; Wiersz w „Bajkach i przypowieściach" Krasickiego. *Pam. Lit.* R. 20 (1923). Przedr. pt. Krasickiego „Bajki i przypowieści". W: Studia z zakresu literatury i filozofii. W-wa 1925; toż w: O Krasickim i o Fredrze. Dziesięć rozpraw. Wr. 1956. — L. BERNACKI: Krasiciana. *Studia staropolskie. Księga ku czci A. Brücknera.* Kr. 1928 i odb. (Kr. 1927). — S. OGONOWSKI: O wilku i owcach w bajkach i w życiu.

http://rcin.org.pl

(Przyczynek do studiów nad bajkami Krasickiego). *Spr. Dyr. Państw. Gimn. w Czortkowie za r. 1929/30.* — I. Turowska: O dwóch gołąbkach, czyli historia jednej bajki. *Silva rerum* R. 5 (1930) z. 1/3 i odb. — I. Turowska: Źródło jednej bajki Krasickiego. *Ruch Lit.* 1931 nr 6. — J. Krzyżanowski: Bajka o „Kulawym i ślepym" w literaturze polskiej. *Spr. PAU* 1933 nr 3 s. 11. — J. Krzyżanowski: „Niósł ślepy kulawego..." *Ruch Lit.* 1933 nr 4; przedr. w: Paralele. W-wa 1935, wyd. nast. W-wa 1962. [Rec.: T. Mikulski. *Ruch Lit.* 1936 nr 2]. — K. Nitsch: Uwagi językowe o wydaniach bajek Krasickiego. *Jęz. Pol.* 1938 z. 6. —

W. Borowy: O bajkach Krasickiego. *Spr. PAU* 1946 nr 6. — F. Ilešić: Literatura polska w Jugosławii. (III. Egzemplarz „Bajek i przypowieści" Krasickiego, 1808, w lublańskiej Bibliotece Państwowej). *Pam. Lit.* R. 37 (1947). — T. Mikulski: Bajki wschodnie Krasickiego. *Roczn. Zakładu Nar. im. Ossol.* t. 3 (1948) i odb.; przedr. w: Ze studiów nad Oświeceniem. W-wa 1956. Por. *Spr. Wr. Tow. Przyj. Nauk* 1948. — Z. Libera: (Wstęp do) Bajki. W-wa 1951. — K. Kuliczkowska: (Wstęp do) Bajki. Wybór. Wyd. 2. W-wa 1952; wyd. 3 W-wa 1954. — T. Mikulski: Rękopisy fromborskie ocalone. *Życie Lit.* 1953 nr 32; przedr. w: W kręgu oświeconych. W-wa 1960. — M. Klimowicz: I. Krasickiego „Bajka o kapitule" i inne nieznane wiersze. *Pam. Lit.* R. 45 (1954) z. 3 i nadb. — J. Kleiner: Drobiazgi z zakresu poezji stanisławowskiej (5. Niektóre źródła i pokrewieństwa bajek Krasickiego). *Tamże* R. 46 (1955) z. 2. — M. Piszczkowski: Stanisława Trembeckiego „Bajka o dwóch gołębiach". Kr. 1955 *Zesz. Nauk. Uniw. Jagiel.* 5. Por. *Spr. PAU* 1949 nr 4. — R. Wołoszyński: (Wstęp do) Bajki. Wr. 1956 *Nasza Bibl.* — J. W. Gomulicki: Geneza pewnej bajki. *Nowe Książki* 1959 nr 21. — J. Krzyżanowski: Stary pies — stary sługa. W: Mądrej głowie dość dwie słowie. T. 2: Dwie nowe centurie przysłów polskich. W-wa 1960. — A. Wierzbicka: O gramatyce „Bajek i przypowieści" Krasickiego. *Pam. Lit.* R. 52 (1961) z. 2.

D r a m a t y: J. Heine: Teatr Narodowy 1765-1766. Raporty szpiega... Przeł. i oprac. M. Klimowicz. (W-wa 1962). — S. Jaszowski: Dzieje krótkie teatrów polskich. *Czasopism Nauk. Księgozbioru Publ. im. Ossol.* 1830 z. 2 s. 129. — Pl. Szcz. (K. Estreicher): Krasicki komediopisarz. *Rozmaitości* (Lw.) 1859 nr 1-2. — Studia nad epoką Stanisława Augusta Poniatowskiego, a w szczególności nad teatrem. *Przegl. Europejski* 1863 t. 6. s. 26-28. — A. Tyszyński: Komedia polska w XVIII w. *Bibl. Warsz.* 1870 t. 3 s. 412-415; przedr. w: Wizerunki polskie. W-wa 1875 s. 181-184. — K. W. Wójcicki: Komedie I. Krasickiego. *Kron. Rodz.* 1876 S. II nr 5. — S. Bielawski: Komedia „warszawska". Kartka do oceny żywota i pism I. Krasickiego. *Spr. c. k. I Wyższego Gimn. w Kołomyi za r. szk. 1902/03* i odb. (Kołomyja 1903). [Rec.: W. Jankowski. *Pam. Lit.* R. 3 (1904) s. 318-320; M. Mazanowski. *Książka* 1904 nr 3]. — B. Kielski: O wpływie Moliera na rozwój komedii polskiej. *Rozpr. AU. Wydz. Filol.* t. 42 (1907) s. 171-178 i odb. (Kr. 1906 s. 43-50). — Z. Gąsiorowska: Wpływ Moliera na komedie Krasickiego. *Pam. Lit.* R. 13 (1914/15). — W. Hahn: O komedii przypisanej Józefowi Wybickiemu, pt. Mędrzec. *Księga pam. ku czci B. Orzechowicza.* T. 1. Lw. 1916 i odb. [Rec.: L. Simon. *Tyg. Ilustr.* 1928 nr 43]. — I. Chrzanowski: O komediach Aleksandra Fredry. Kr. 1917 (rozdz. IV). — W. Hahn: Poezja dramatyczna w epoce przedrozbiorowej. *Dzieje literatury pięknej w Polsce. AU.* Cz. 2. Kr. 1918. — (Solenizant. Rec. teatr.). *Głos* 1918 nr 340. —

M. Szyjkowski: Dzieje komedii polskiej. Kr. 1921. — L. Bernacki: Teatr, dramat i muzyka za Stanisława Augusta. T. 1-2. Lw. 1925. — L. Bernacki: Krasiciana. *Studia staropolskie. Księga ku czci A. Brücknera.* Kr. 1928 i nadb. (Kr. 1927). — L. Simon: Pseudo-Krasickiego tragedia o Zygmuncie Auguście. *Tyg. Ilustr.* 1928 nr 40 s. 805. — L. Simon: Repertuar teatrów w Polsce za czasów Stanisława Augusta. *Pam. Lit.* R. 26 (1929). — M. Szyjkowski: Dramat w Polsce. *Dzieje literatury pięknej w Polsce. PAU.* Wyd. 2. Cz. 2. Kr. 1936. — S. Reczek: O nazwiskach bohaterów komedii polskiej XVIII w. *Pam. Lit.* R. 44 (1953) z. 3/4. — R. Wołoszyński: (Wstęp); M. Klimowicz: (Oprac. do) Komedie. W-wa 1956 *Teatr Pol. Oświecenia.* [Rec.: Z. Goliński. *Pam. Lit.* R. 48 (1957) z. 1]. — R. Wołoszyński: „Satyryk" I. Krasickiego. W zbiorze: Miscellanea z doby Oświecenia. Wr. 1960 *Arch. Lit.* 5. — M. Klimowicz: Początki teatru stanisławowskiego 1765-1773. W-wa 1965. —

I n n e u t w o r y: L. Siemieński: Historyczność i poezja ogrodów. *Przegl. Pol.* 1867/68 t. 4 s. 187-190. — A. Wejnert: Wiadomość o wynalezieniu najobszerniejszego dzieła I. Krasickiego. *Bibl. Warsz.*

http://rcin.org.pl

1876 t. 2 i odb. — Jul. K.: Herbarz I. Krasickiego. *Przegl. Archeol.* 1876 z. 2. — S. Leliwa (Ornowski): Kilka uwag w kwestii nowo odkrytego herbarza Krasickiego. *Niwa* 1876 nr 38 s. 115-119. — S. Leliwa (Ornowski): List do redakcji „Niwy" w sprawie nowo odkrytego herbarza Krasickiego. *Tamże* 1876 nr 48 s. 971-976. — A. Wejnert: Odpowiedź na kilka uwag co do nowo odkrytego herbarza Krasickiego. *Bibl. Warsz.* 1876 t. 3 s. 535-539 i nadb. — S. Tomkowicz: Wiersze nieznane tudzież warianty Naruszewicza, Krasickiego, Trembeckiego. *Przegl. Pol.* 1882/83 t. 1 s. 10-12; przedr. w: Z wieku Stanisława Augusta. T. 2. Kr. 1882. — J. J. Rychter: Nieznana bajka I. Krasickiego; Gość w Heilsbergu. *Ognisko Domowe* 1886 nr 70-71. —

P. Chmielowski: Dzieje krytyki literackiej w Polsce. W-wa 1902 s. 104-111. — A. M. Kurpiel: Kilka szczegółów do żywota i twórczości I. Krasickiego. *Pam. Lit.* R. 3 (1904). — A. M. Kurpiel: Sprawozdanie ze studiów w archiwach fromborskim, gdańskim i królewskim. *Spr. AU* t. 11 (1906) nr 2 s. 11-12. — L. Bernacki: Urywek dziennika I. Krasickiego. *Pam. Lit.* R. 6 (1907). — L. Zalewski: Kto jest autorem artykułu o poezji, zawartego w „Zbiorze potrzebniejszych wiadomości" r. 1781? *Tamże* R. 6 (1907). — I. Chrzanowski: O wydaniach poetów stanisławowskich. *Tamże* R. 7 (1908). — S. Pszon: Reminiscencje w „Monachomachii" i „Wojnie chocimskiej" I. Krasickiego. *Tamże* R. 7 (1908).— M. Szyjkowski: Osjan w Polsce na tle genezy romantycznego ruchu. *Rozpr. AU. Wydz. Filol.* t. 52 (1913) s. 54-63 i odb. (Kr. 1912). — B. Erzepki: Drobne przyczynki do literackiej twórczości niektórych poetów epoki stanisławowskiej. I. Krasicki. *Lit. i Sztuka* 1913 nr 42. — W. Włoch: Polska elegia patriotyczna w epoce rozbiorów. Kr. 1916 *Prace Hist.-Lit.* 6. — M. Szyjkowski: Edwarda Younga „Myśli nocne" w poezji polskiej. *Rozpr. AU. Wydz. Filol.* t. 55 (1917) s. 36-37. — T. Grabowski: Krytyka literacka w Polsce w epoce pseudoklasycyzmu. Kr. 1918 s. 211-214, 440-442. —

J. Flach: Encyklopedia Krasickiego. (O „Zbiorze potrzebniejszych wiadomości"). *Przegl. Nauk. i Lit.* 1920 s. 494-511, 603-623, 696-725. — L. Bernacki: Krasiciana. *Studia staropolskie. Księga ku czci A. Brücknera.* Kr. 1928 i odb. (Kr. 1927). [Rec.: S. Łempicki. *Pam. Lit.* R. 26 (1929)]. — W. Tarnawski: Z dziejów wpływu „Osjana" w Polsce. *Prace Filol.* t. 12 (1927). — I. Chrzanowski: Domniemane źródło apostrofy Krasickiego „Święta miłości kochanej ojczyzny". *Spr. PAU* t. 34 (1929) nr 9. — I. Chrzanowski: „Święta miłości kochanej ojczyzny". *Tyg. Ilustr.* 1929 nr 49. — T. Sinko: Spicilegium Herodoteum. *Spr. PAU* t. 33 (1930) nr 7. — J. Birkenmajer: Les Traductions polonaises de Virgile. *Eos* 1930/31. — Z. Leśnodorski: Źródła starożytne „Wojny chocimskiej" Krasickiego. *Pam. Lit.* R. 28 (1931) i odb. [Rec.: R. *Kur. Lit.-Nauk.* (dod. do *Kur. Powsz.*) 1932 nr 19]. — L. Kamykowski: „Ty śpisz, Eneaszu..." Z dziejów jednego motywu. *Ruch Lit.* 1932 nr 6. — Z. Leśnodorski: Lucjan w Polsce. Kr. 1933 *Prace Hist.-Lit.* 43. — I. Turowska-Barowa: Zabawy Przyjemne i Pożyteczne (1770-1777). Ze studiów nad literaturą stanisławowską. Kr. 1933 *Prace Hist.-Lit.* 40. [Rec.: K. Kolbuszewski. *Pam. Lit.* R. 31 (1934)]. —

A. Krynicki: I. Krasicki jako propagator ogrodnictwa. *Ilustr. Kur. Codz.* 1935 nr 167. — W. Czernobajew: I. Krasicki w literaturze rosyjskiej. *Pam. Lit.* R. 33 (1936); *Księga referatów Zjazdu Nauk. im. I. Krasickiego.* Lw. 1936. [Rec.: St. St. (Stankiewicz). *Balticoslavica* 1938 s. 384]. — F. Ilešić: Sto lat Krasickiego u południowych Słowian (dzisiejszych Jugosłowian). *Pam. Lit.* R. 33 (1936); *Księga referatów...*, jw. — J. Janów: Dzieła Krasickiego na Rusi. *Tamże.* [Rec.: St. St. (Stankiewicz). *Balticoslavica* 1938 s. 384]. — W. Olszewicz: O polskich przekładach Jana Jakuba Russa. Notatka bibliograficzna. *Pam. Lit.* R. 33 (1936); *Księga referatów...*, jw. — Z. Leśnodorski: Echa starożytne w poglądach Krasickiego na teorię literatury. *Prace historyczno-literackie. Księga zbior. ku czci I. Chrzanowskiego.* Kr. 1936 i odb. — M. Wrześniewska: Uwagi o Gulistanie i fraszce polskiej. *Lwów Lit.* 1937 nr 3 s. 5. — S. Wasylewski: „Święta miłości kochanej ojczyzny". Biskup Krasicki a kapitan Rouget Delisle. *Gaz. Pol.* 1939 nr 188. —

T. Mikulski: (Wstęp do) Utwory wierszowane w wyborze. Oprac. S. Adamczewski. Wyd. 2 zmien. W-wa 1951 *Bibl. Pisarzy Pol. i Obcych* 20. — J. Kott: Trembeciana (II). *Pam. Lit.* R. 42 (1951) s. 914-916. — J. Gawałkiewicz: Krasicki w czasopiśmie „Co tydzień". (Z bibliografią zawartości pisma). *Pam. Lit.* R. 43 (1952) z. 3/4 i odb. — R. Kaleta: „Poselstwo do Rzymu". *Zesz. Wr.* 1952 nr 1. — J. Łanowski: X.A.G. na cenzurowanym. („List" Grodka do Krasickiego i marginalia). *Tamże* 1952 nr 1. — T. Mikulski: Gość w Heilsbergu. *Tamże* 1952 nr 1; przedr. w: W kręgu oświeconych.

http://rcin.org.pl

W-wa 1960. — M. Klimowicz: Nieznane wiersze I. Krasickiego. *Pam. Lit.* R. 44 (1953) z. 2 i odb. — M. Klimowicz: I. Krasickiego „Bajka o kapitule" i inne nieznane wiersze. *Tamże* R. 45 (1954) z. 3 i odb. — J. Kleiner: Debiut poetycki Krasickiego. W: O Krasickim i o Fredrze. Dziesięć rozpraw. Wr. 1956. Por. *Spr. PAU* t. 53 (1952). — M. Klimowicz: „Pamiątka Andrzejowi Mokronowskiemu" — nieznany wiersz Krasickiego. *Pam. Lit.* R. 48 (1957) z. 3. — A. Vincenz: Rzecz o polszczyźnie. (O „Wojnie chocimskiej"). *Kultura* 1957 nr 12. [Polemika: J. Skibiński. *Tamże* 1958 nr 3]. — Z. Goliński: Nie autoryzowane wydania pism Krasickiego. *Pam. Lit.* R. 50 (1959) z. 3/4; przedr zmien. w: Nad tekstami Krasickiego. Wr. 1966 *IBL Studia z Okresu Oświecenia* 5. — R. Wołoszyński: Tadeusza Mikulskiego rozprawa o hymnie „Święta miłości kochanej ojczyzny..." *Pam. Lit.* R. 50 (1959) z. 3/4. — Z. Goliński: Pierwsze zbiorowe wydanie dzieł Krasickiego (1802-1804). *Roczn. Bibl.* 1960 z. 1/2 i odb.; przedr. zmien. jw. — S. Makowski: O najdawniejszych podręcznikach historii literatury polskiej. (Z polskich tradycji metodycznych). *Polonistyka* 1961 nr 2. — M. Piszczkowski: Juliusz Słowacki wobec poezji Krasickiego. *Studi in onore di Ettore Lo Gatto e Giovanni Maver*. Florencja 1962 *Collana di „Ricerche Slavistiche"* 1962 nr 1 s. 541-546. — J. Wieczerska: „O rymotwórstwie i rymotwórcach" I. Krasickiego. *Pam. Lit.* R. 53 (1962) z. 2. — J. Kolbuszewski: Na marginesie „Reskryptu na uszczypliwe satyry..." *Ruch Lit.* 1965 z. 4.

KRASIŃSKI ADAM STANISŁAW (1714—1800)

Pseud.: Obywatel oraz senator i biskup.

Pisarz polityczny.

Ur. 4 kwietnia 1714; syn Jana, późniejszego kasztelana wiskiego, i Elżbiety Teresy z Sołtyków. W młodości wyjeżdżał do Francji jako wysłannik konfederatów dzikowskich i przebywał tam podobno lat dwanaście. Ukończył studia teologiczne, był kanonikiem płockim, w 1746-1752 proboszczem łęczyckim. W 1752 został sekretarzem w. koronnym, w 1753 kanonikiem, a w 1757 scholastykiem gnieźnieńskim. Od 1759 — biskup kamieniecki.

Był jednym z przywódców konfederacji radomskiej; należał do spisku przedbarskiego. 11 października 1767 uszedł z Warszawy do Kamieńca w obawie przed aresztowaniem przez N. Repnina. Od stycznia 1768 przebywał we Wrocławiu, gdzie zaskoczyła go wiadomość o akcie barskim. Udał się wówczas do Drezna w poszukiwaniu poparcia dla konfederacji. Następnie przebywał w Karlsbadzie i Pradze, w lipcu 1768 osiadł w Cieszynie. Ok. 18 września t. r. wyjeżdżał do Paryża, gdzie w wyniku rokowań z ministrem Choiseulem skłonił Francję do udzielenia poparcia konfederacji. W połowie listopada wrócił na Śląsk i zajął się organizacją ruchu barskiego. Po naradach w Zborowie słowackim (wrzesień 1769) wszedł 31 października do utworzonej w Białej Generalności, pełniąc w niej obowiązki kierownika polityki zagranicznej. W końcu stycznia 1770 wyjeżdżał w misji politycznej do Drezna. Ostro sprzeciwił się aktowi detronizacji Stanisława Augusta. 15 kwietnia 1771 wszedł do zmniejszonej Rady Generalności. W 1772 nie wyemigrował, lecz osiadł w Koszęcinie. 2 października aresztowany, wkrótce jednak (28) uwolniony.

Przed sejmem rozbiorowym wycofał się z czynnego życia politycznego i na długie lata zaszył się w diecezji. W 1789 odwiedził Kraków i Warszawę i wziął udział w Sejmie Czteroletnim. 7 września 1789 obrany przewodniczącym Deputacji do Ułożenia Formy Rządu. Starali się go pozyskać patrioci, a z drugiej strony F. K. Branicki. Sympatyzował z pierwszymi, wzywał do realizacji aukcji wojska i uchwalenia dziedziczności tronu, poparł ogłoszenie Konstytucji 3 Maja (członek Klubu Przyjaciół Konstytucji).

Ostatnie lata przeszły mu na zabiegach o utrzymanie biskupstwa. Przed śmiercią przeniósł się do zaboru pruskiego. Zmarł w listopadzie 1800 w Kraśnem koło Ciechanowa.

http://rcin.org.pl

TWÓRCZOŚĆ

1. (Memoriał w dwu częściach:) 1. Refleksje o prawach różnych i rządach dobrych każdego państwa. 2. Projekt do poprawy praw i rządu. Powst. w okresie konfederacji barskiej. Z rkpsu wyd. W. Konopczyński. *Przegl. Nar.* 1913 kwiecień-maj.

2. Głos... na sesji sejmowej in turno dnia 18 sierpnia roku 1789 miany. B. m. (1789).

W okresie tego sejmu wyd. nadto osob. następujące mowy: z 28 sierpnia, 11 grudnia, 17 grudnia 1789; 7 maja, 25 maja, 30 lipca, 17 września 1790.

3. List w materii sukcesji tronu do przyjaciela, pisany dnia 9 stycznia roku 1790. B. m. r. (dwa wyd.).

Na broszurę tę replikował S. Rzewuski: Odpis na List przyjaciela... B. m. (1790), w dyskusję wdał się anonim broszurą pt. Myśli obywatelskie względem wolnej elekcji królów w Polsce... B. m. r.

Wg W. Konopczyńskiego (Wśród błędów... s. 47) ma być nadto autorem innej broszury polemizującej z Rzewuskim, przypisywanej I. Potockiemu. Zob. Potocki I., Twórczość poz. 18.

4. Odezwa obywatela oraz senatora i biskupa do narodu przed sejmikami, z determinacji stanów 16 Novembris 1790 roku nastąpić mającymi. B. m. (po 6 listopada 1790; dwa wyd.).

Ponadto ogł. pisma urzędowe i listy pasterskie (zob. Estr. XX (1905), 229). Wiele pism politycznych (projektów, manifestów, mów i in.) pozostawił w licznych rkpsach.

Estr. przypisał mu błędnie broszurę I. Potockiego: Zasady do poprawy rządu r. 1789. B. m. (1789). Podpisał ją wprawdzie Krasiński, jako przewodniczący Deputacji do Ułożenia Formy Rządu, faktycznym autorem był jednak Potocki.

Listy i materiały

1. Do NN. z 1759. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 6147 IV t. 6 k. 9.

2. Do S. Konarskiego. W załącznikach do cz. 2 dzieła: O skutecznym rad sposobie. Cz. 1-4. W-wa 1760-1763.

3. Korespondencja z czasów konfederacji barskiej, najważniejsze zbiory w rkpsach: Bibl. Czart. sygn. 828, 832, 833, 836, 837, 845, 941-948, 1170; Bibl. PAN Kr. sygn. 320, 1145, 1849; Bibl. Kórn. (Arch. Zarembów); Bibl. Jagiel. sygn. 5435; Arch. Główne Akt Dawnych, Arch. Ordynacji Nieświeskiej (tu głównie korespondencja z K. Radziwiłłem); Ossol. sygn. 564/II, 1409/II; Arch. Miejskie Łodzi (Teki T. Wessla); Arch. du Ministère des Affaires Étrangères w Paryżu (Pologne, Correspondance); Hauptstaatsarchiv w Dreźnie; Arch. Ministerstwa Spraw Zagranicznych w Moskwie (Dieła polskija) i in.

Wiele listów i pism konfederackich Krasińskiego ogł. w publikacjach: K. Sienkiewicz: Skarbiec historii polskiej. T. 1. Paryż 1839. — Sz. Morawski: Materiały do konfederacji barskiej. Lw. 1851. — H. Schmitt: Dzieje panowania Stanisława Augusta. T. 3. Lw. 1880. — H. Schmitt: Źródła odnoszące się do pierwszego okresu panowania Stanisława Augusta do r. 1773. Lw. 1884 (tu kilkadziesiąt listów). — K. Pułaski: Korespondencja z Franciszką Krasińską, królewiczową kurlandzką, z 1769-1772 (30 listów). W dod. do: Z życia księżnej kurońskiej. W-wa 1890. — A. Wybranowski. *Przew. Nauk. i Lit.* 1891. — K. Pułaski: Szkice i poszukiwania historyczne. S. 3. Kr. 1906; S. 4. Lw. 1909. — W. Konopczyński: Wybór tekstów do dziejów konfederacji barskiej. Kr. (1928) *BN* I, 102 (tu obok korespondencji memoriały i manifesty Krasińskiego). — W. Konopczyński: Materiały do dziejów wojny konfederackiej, 1768-1774. Kr. 1931. — A. M. Skałkowski: Wybiciana. *Zapiski Tow. Nauk. w Tor.* t. 7 (1926/28) nr 9. — A. M. Skałkowski: Archiwum Wybickiego. T. 1. Gdańsk 1948.

4. Do Stanisława Augusta. Do listu dołączona: Relacja rozmowy z różnymi obywatelami województwa podolskiego, wołyńskiego i lubelskiego. Powst. 1792. Ogł. W. Smoleński: Ostatni rok Sejmu Wielkiego. Kr. 1896 s. 451-454.

5. Kopia listu... do pewnego kanonika z Usiatyna, z 23 października 1792. Ogł. M. Rymszyna, A. Zahorski w: Tajna korespondencja z Warszawy do Ignacego Potockiego, 1792-1794. W-wa 1961 *Studia i Materiały z Dziejów Pol. w Okresie Oświecenia* 4 (s. 92-93).

6. Od I. Krasickiego z 29 grudnia 1766. Wyd. Z. Goliński, M. Klimowicz, R. Wołoszyński w: Korespondencja Ignacego Krasickiego. T. 1. Wr. 1958.

7. Od Stanisława Augusta i M. Poniatowskiego. Rkps Bibl. Czart. sygn. 1704.

OPRACOWANIA

Materiały do konfederacji barskiej. Wyd. Sz. Morawski. Lw. 1851. — Wybór tekstów do dziejów konfederacji barskiej. Wyd. W. Konopczyński. Kr. (1928) *BN* I, 102. — Materiały do dziejów wojny konfederackiej. 1768-1774. Wyd.

http://rcin.org.pl

W. Konopczyński. Kr. 1931. — Archiwum Wybickiego. T. 1 (1768-1801). Wyd. A. M. Skałkowski. Gdańsk 1948. — *Materiały do dziejów Sejmu Czteroletniego.* T. 2. Wyd. J. Woliński, J. Michalski, E. Rostworowski. Wr. 1959. — Tajna korespondencja z Warszawy do Ignacego Potockiego, 1792-1794. Wyd. M. Rymszyna, A. Zahorski. W-wa 1961 *Studia i Materiały z Dziejów Pol. w Okresie Oświecenia* 4. — J. Wybicki: Życie moje. Powst. przed 1822. Wyd. Poz. 1840 i wyd. nast. — J. U. Niemcewicz: Pamiętniki czasów moich. T. 1. Powst. 1823-1825. Wyd. J. Dihm. W-wa 1957 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* — J. Bartoszewicz. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 15 (1864). — H. Schmitt: Dzieje panowania Stanisława Augusta. T. 3. Lw. 1880. — K. Kantecki: Biskup Krasiński w 1787. W: Szkice i opowiadania. Poz. 1883. — K. Pułaski: Z życia księżnej kurońskiej. W-wa 1890. — W. Smoleński: Ostatni rok Sejmu Wielkiego. Kr. 1896. — K. Pułaski: Szkice i poszukiwania historyczne. S. 2. Petersb. 1897; S. 3. Kr. 1906; S. 4. Lw. 1909. —

K. Rudnicki: Biskup Kajetan Sołtyk (1715-1788). Kr. 1906. — S. Krzemiński. *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 39/40 (1907). — W. Konopczyński: Polska w dobie wojny siedmioletniej. Cz. 1-2. Kr. 1909-1911. — W. Smoleński: Publicyści anonimowi z końca w. XVIII. *Przegl. Hist.* t. 14 (1912) i odb. — W. Konopczyński: Biskupa A. Krasińskiego traktat o naprawie Rzeczypospolitej. *Przegl. Nar.* 1913. — J. Nowak: Satyra polityczna Sejmu Czteroletniego. Kr. 1933 *Prace Hist.-Lit.* 41. — W. Konopczyński: Polska a Turcja, 1683-1792. W-wa 1936. — W. Konopczyński: Konfederacja barska. T. 1-2. W-wa 1936-1938. — A. Jobert: La Commission d'Éducation Nationale en Pologne (1773-1794). Son oeuvre d'instruction civique. Paryż 1941. —

W. Konopczyński: Wśród błędów. *Przegl. Powsz.* 1950 nr 7/8. — B. Leśnodorski: Dzieło Sejmu Czteroletniego (1788-1792). Wr. 1951. — W. Łukaszewicz: Targowica i powstanie kościuszkowskie. (W-wa 1953). — W. Konopczyński: Kiedy nami rządziły kobiety. Londyn 1961. — K. Kosiński: Drogi staropolskiej literatury politycznej. *Przegl. Hum.* 1961 nr 1 s. 55. — W. Konopczyński: Polscy pisarze polityczni XVIII w. (do Sejmu Czteroletniego). W-wa 1966.

KRASUSKI PIOTR (1718—1765)

Pseud.: P. Petrus a s. Daniele.

Tłumacz tragedii szkolnych.

Ur. w 1718 we wsi Krasusze (Krasuse) k. Łukowa. W dwudziestym roku życia wstąpił do zakonu pijarów, przyjmując imię Piotra od św. Daniela. Po ukończeniu studiów zakonnych uczył w szkołach pijarskich, m.in. w Chełmie Lubelskim (1747) i w Podolińcu („wiele lat"). Dla pijarskiej sceny szkolnej przekładał (swobodnie) wierszem polskim religijne tragedie łacińskie. W ostatnich latach życia był superiorem domu zakonnego w Nowym Sączu. Zmarł 19 listopada 1765 w Nowym Sączu.

TWÓRCZOŚĆ

Przekłady

1. Historia functam Mauritii Caesaris cladem a Phoca sibi illatam continens. Wyst. Chełm Lubelski 1747. Program ogł. W. Hahn. *Pam. Lit.* R. 27 (1930).

2. (G. F. Le Jay): Daniel seu Veri Dei cultus in Oriente restitutus. Tragoedia (w 4 aktach). Wyst. Podoliniec. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 1941 pt. Tragoediae sacrae versu patrio in Collegio Podoliensi scriptae a P. Petro a S. Daniele.

Przekł. wierszowany. Oryginał (także w pozycjach następnych) wskazał S. Pigoń.

3. (G. F. Le Jay): Joseph a fratribus venditus. Tragoedia (w 4 aktach). Wyst. Podoliniec. Rkps jw.

4. (G. F. Le Jay): Joseph Aegypto praefectus. Tragoedia (w 5 aktach). Wyst. Podoliniec. Rkps jw. poz. 2.

5. (G. F. Le Jay): Joseph fratres agnoscens. Tragoedia (w 5 aktach). Wyst. Podoliniec. Rkps jw. poz. 2.

6. (Ch. Porée): Sennacherib impietatis suae poenas exolvens. Tragoedia (w 5 aktach). Wyst. Podoliniec. Rkps jw. poz. 2.

7. (Ch. Porée?): Sanctus Hermenegildus jussu patris in carcere ob fidem strangulatus. Tragoedia.

Tekst nieznany. Inform. S. Bielski.

http://rcin.org.pl

8. Conversio Sancti Augustini. Tragoedia.

Tekst nieznany. Inform. jw.

Przypuszczalnie przekł. z J. Surius: Lucta carnis et spiritus in S. Augustini conversione.

OPRACOWANIA

S. Bielski: Vita et scripta. W-wa 1812 s. 14. — L. Bernacki: Teatr, dramat i muzyka za Stanisława Augusta. T. 2. Lw. 1925. — S. Pigoń: Le Jay w Polsce. *Spr. z Czynności i Posiedzeń PAU* 1949 (1950) s. 36-39. — S. Pigoń: Z dziejów dawnego teatru szkolnego. *Pam. Lit.* R. 43 (1952) z. 1/2; przedr. uzup.: Działalność dramaturgiczna P. Krasuskiego. Kartka z dziejów pijarskiego teatru konwiktowego. W: Z ogniw życia i literatury. Wr. 1961. — W. Hahn: Pijarski teatr szkolny w Polsce. *Nasza Przeszłość* t. 15 (1962) s. 211-212. — S. Pietraszko: Doktryna literacka polskiego klasycyzmu. Wr. 1966 *IBL. Studia z Okresu Oświecenia* 4.

KROPIŃSKI LUDWIK (1767—1844)

Inne formy nazwiska: Krópiński; Krupiński.

Pseud. i krypt.: Janusz Bohd.; L. K.

Poeta, dramatopisarz, powieściopisarz.

Ur. w 1767 we wsi Paszuki (woj. brzesko-litewskie); syn Stanisława i Zuzanny z Orzeszków. Rodzice odumarli go w dzieciństwie. Wychowywał się na dworze Aleksandry Ogińskiej w Siedlcach i Warszawie, następnie przebywał u Czartoryskich w Puławach (przyjaźnił się z młodymi książętami, z F. D. Kniaźninem, J. Koblańskim, T. Matuszewiczem i J. U. Niemcewiczem). Brał udział w kampanii litewskiej 1792 jako adiutant 4 pułku przedniej straży koronnej szefostwa L. Wirtemberskiego (początkowo w stopniu chorążego, potem porucznika). Po przystąpieniu króla do Targowicy podał się do dymisji i wyjechał do Woronczyna na Wołyniu (koło Krzemieńca), gdzie zajął się gospodarstwem. Walczył w insurekcji kościuszkowskiej; 18 maja 1794 mianowany podpułkownikiem w korpusie grenadierów krakowskich (kosynierów), 6 sierpnia awansowany do stopnia pułkownika. Był ciężko ranny pod Szczekocinami, podczas oblężenia Warszawy i w obronie Pragi. Przebywającym w szpitalu praskim zaopiekował się A. J. Czartoryski, przewiózł go do Warszawy, a następnie Sieniawy.

W 1796-1812 gospodarował Kropiński w Woronczynie, przyjaźnił się z T. Czackim, Ł. Gołębiowskim, S. K. Potockim, prowadził ożywioną korespondencję z A. K. Czartoryskim, którego pomocy i opiece finansowej zawdzięczał w 1796 wyjazd do Niemiec, Szwajcarii i Włoch. W 1800 powołany na członka warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk.

Po utworzeniu Księstwa Warszawskiego wstąpił do armii (w stopniu pułkownika). W 1812 powierzono mu dowodzenie organizowanym przez T. Morskiego powstaniem na Wołyniu. Brał udział w kampanii rosyjskiej, awansował na generała brygady (17 lipca 1812), kilkakrotnie zastępował w Radzie Stanu ministra wojny Michała Wielhorskiego.

27 lutego 1813 wystąpił ze służby wojskowej i udał się do Czartoryskich do Sieniawy, wkrótce potem osiadł w Woronczynie, wydobytym dzięki protekcji Czartoryskich z sekwestru rosyjskiego. W 1815-1816 przebywał w Wiedniu (w związku z planami politycznymi A. J. Czartoryskiego), następnie przez krótki czas w Szwajcarii. Od 1815 był generalnym plenipotentem w dobrach podolsko-wołyńskich A. J. Czartoryskiego; pośredniczył w nabyciu Biblioteki Poryckiej dla Puław (zgromadził również znaczne własne zbiory biblioteczne). Pełnił też urząd wizytatora szkół guberni wołyńskiej. W 1818 ożenił się z Anielą Błędowską. W czasie powstania listopadowego zbierał na Wołyniu fundusze na cele powstańcze i donosił Czartoryskiemu do Warszawy o obrotach wojsk. Po upadku powstania przebywał przez dwa lata w Galicji, m.in. we Lwowie. Po emigracji Czartoryskich zwrócił swe nadzieje w stronę T. Działyńskiego z Kórnika, posy-

http://rcin.org.pl

łając mu manuskrypty swych utworów. W 1837 utracił wzrok, w roku 1839 zmarła mu ukochana córka, Zofia Kalikstowa Czetwertyńska. Zmarł 4 sierpnia (wg L. Janowskiego: 22 maja) 1844 w Woronczynie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Tomik wierszy ofiarowanych w grudniu 1795 Marii Wirtemberskiej. Rkps Bibl. Czart. sygn. 1963. Fragm. ogł. T. Frączyk. *Roczn. Komisji Hist.-Lit.* t. 2 (1964) s. 12, 14-15.

Rkps zawiera 22 wiersze (15 ód, 1 dumę, 5 listów poetyckich, wśród nich poz. 2, oraz opis Lwowa dedyk. J. Koblańskiemu).

2. List... do Tadeusza Matuszewica z Łańcuta do Sieniawy; Odpis Matuszewica z Sieniawy. Powst. ok. 1795. *Kron. Rodz.* 1885 (tu dat. powst. 1796).

Rkps jw.
Oba listy autorstwa Kropińskiego.

3. Dzieło miłości, czyli Muz i pęzla żarty. Wolne z włoskiego tłumaczenie i myśli oryginalne. Powst. 1796. *Astrea* 1821 t. 1 nr 3. Wyd. nast. zob. poz. 15.

Wg G. Rossi: Scherzi poetici et pittorici.

4. Gustaw Waza. Tragedia w 5 aktach wierszem, wg J. H. F. Lamartellière'a. Powst. 1797. Rkps Bibl. Czart. sygn. 3070 t. 1 (z notką: „aby nigdy, po mojej nawet śmierci, ani drukować, ani przepisywać"). Wyst. W-wa 26 listopada 1809.

Por. poz. 10.

5. Dumania na śmierć T. K(ropińskiej). Powst. ok. 1796. Wyd. pt. Duma na śmierć Telimeny. *Znicz* 1834. Wyd. nast. zmien. pt. Żale na śmierć Telimeny, zob. poz. 15.

5a. Pamiętnik z podróży po Niemczech i Włoszech w r. 1796. Nie wyd.

Znał go H. Cieszkowski.

6. Sztuka rymotwórcza. Pieśń 1-4. Powst. ok. 1803-1828. Fragm. z 1803 pt. Wyjątek z rozprawy o sztuce poetycznej (z rkpsu Bibl. Czart. sygn. 3070 t. 2 s. 67-68) — ogł. T. Frączyk, jw. poz.1. Fragm. pieśni 1 i 2. *Czasop. Nauk. od Zakładu Nar. im. Ossol. Wyd.* 1831 z. 3 s. 128-129. Całość wyd. zob. poz. 15. Fragm. pieśni 1 przedr. P. Hertz w: Zbiór poetów polskich XIX w. Ks. 1. W-wa 1959.

7. Ludgarda. Tragedia w 5 aktach. Powst. 1807-1809. Wyst. W-wa 21 kwietnia 1816. Fragm. ogł.: *Tyg. Pol. i Zagr.* 1818 t. 1 s. 228; *Rozmaitości* (Lw.) 1820 nr 62; *Wanda* 1820; *Mrówka Poz.* 1821 t. 1; *Astrea* 1823 t. 4 nr 4; *Noworocznik Lit.* (Petersb.) 1838 s. 62-69. Całość (z nieautoryzowanej kopii) wyd. E. Raczyński. Poz. 1841 *Zbiór Dramatyczny Ułożony i Wyd. dla Teatru Amatorów w Poz.* 1. Wyd. nast. popr. zob. poz. 15.

Rkpsy: Bibl. Czart. sygn. 3070 t. 3 (z dedyk. dla M. Wirtemberskiej, dat. 25 marca 1811), Ossol. sygn. 10499/I (odpis), Bibl. Jagiel. sygn. 6062/II, Bibl. Nar. (BOZ) sygn. 749 (rkps z Arch. Wilan. zniszcz. w 1944), Bibl. PAN Kr. sygn. 1911, Bibl. Akad. Nauk USRR (Zbiory Baworowskich sygn. 1286/I), Bibl. Kórn. sygn.1729 (odpis).

Por. poz. 10.

Przekł. niem.: J. Malisch. Kr. 1829. Z nieautoryzowanej kopii.

8. Julia i Adolf, czyli nadzwyczajna miłość dwojga kochanków nad brzegami Dniestru. Przez L. K. Cz. 1-2. Powst. 1810. Wyd. W-wa 1824. Fragm.: Romans z nowego dzieła pod tytułem Julia i Alfons (!). *Pszczółka Pol.* 1823 t. 3 nr 17; Dumka z powieści Julia i Adolf. *Kur. Warsz.* 1824 nr 45.

Przekł. franc.: M. de Maury: Adolf i Julie, ou Lettres de deux amants habitants les bords du Dniester. Paryż 1824. Wyd. nast.: Paryż 1828; Paryż 1833.

Przekł. ros.: A. Połowcow. Petersb. 1831.

9. Emrod. Elegia. *Pam. Warsz.* 1810 nr 3. Wyd. osob. Krzemieniec 1815. Wyd. nast.: *Dzien. Wil.* 1817 t. 5 nr 30; zob. poz. 15; przedr. P. Hertz, jw. poz. 6.

Przekł. franc.: Księżna C. (I. Czartoryska). *Dzien. Warsz.* 1825 nr 3. — F. X. Betleyczyk (fragm.). Rkps Ossol. sygn. 4979/I (dat. 1836).

10. Wiersze rozmaite. Rkps Bibl. Czart. sygn. 3070 t. 2, zdeponowany przez autora w Bibl. Puławskiej, 25 marca 1811.

Rkps zawiera wiele wierszy nie druk., w stosunku do wyd. przynosi znaczne odmiany tekstowe. W t. 1 znajduje się poz. 4, w t. 3 poz. 7.

11. Wiersz z powodu powrotu do Księstwa Warszawskiego wojsk polskich. Powst. 1814. *Wanda* 1821 t. 1 s. 201-208.

12. Mowa miana przy rozdawaniu medalów i listów pochwalnych uczniom Liceum Wołyńskiego d. 30 czerwca 1820 r. Krzemieniec (1820).

13. Mowa na egzekwiach uroczystych... Adama Czartoryskiego, jenerała ziem podolskich etc., miana w kościele krzemienieckim licealnym d. 12 maja 1823 r. W-wa 1823.

http://rcin.org.pl

Rkps Ossol. sygn. 535, Bibl. Jagiel. sygn. 6025 III k. 9 (pt. Głos...).

14. Uwagi Galicjanina w podróży do Litwy i Białorusi, w lecie 1822 odbytej. *Rozmaitości* (Lw.) 1824 nr 6, 8, 10, 14-18.

15. Rozmaite pisma. Lw.-Stanisławów-Tarnów 1844.

Rkps dostarczony był wydawcy w 1832, przeleżał w cenzurze do 1841. Obejmował, zdaniem autora, 1/3 jego pism. Tekst z interwencjami cenzora, nie kontrolowany przez autora w czasie druku.

Zawartość: Ostrzeżenie (autora); Do czytelnika (od wydawcy, J. Milikowskiego); poz. 3; Rozmaite wiersze: Bajki, Pieśnie, Powieści (m.in.: poz. 9, pieśń „Te brzóz kilka, ten bieg wody...", Wiersz na inaugurację Domku Gotyckiego, List do Jana Śniadeckiego, Poeci, Do moich niwek w Woronczynie); poz. 6; Modlitwy; poz. 5; Moje uczucia, rady, uwagi i przestrogi, jedynie dla moich córek; Moje marzenia w szarych wieczorach; poz. 7 (z dołączeniem Przedmowy autora, Przedmowy wydawcy, wiersza: List do Romualda Bystrego, oraz listów o „Ludgardzie" — zob. Listy poz. 22).

Drobne utwory ogł. w czasopismach: *Astrea* (bajki. 1821 t. 1), *Czasop. Nauk. od Zakładu Nar. im. Ossol. Wyd.* (1831, 1832), *Dzien. Wil.* (1805-1806, 1816-1817), *Gaz. Codz.* (1854), *Kron. Rodz.* (1885, 1886), *Kur. Warsz.* (1824, 1830; tu m.in.: Mądry rozprawiał o istocie Ducha...), *Noworocznik Lit.* (1830), *Pam. Warsz.* (1810, 1818), *Pielgrzym* (1842, 1843; tu m.in.: Życie człowieka), *Pszczółka Pol.* (1823), *Rozmaitości* (Lw. 1820, 1824), *Tyg. Pol. i Zagr.* (1818, 1819), *Wanda* (1820-1823; tu m.in.: Wyjątek z poematu Ostatnie pożegnanie, czyli mój powrót do domu. 1820), *Znicz* (1834), *Zbieracz Lit. i Polit.* (Kr. 1838).

Niektóre wiersze przedr. w zbiorach, m.in.: W. Borowy: Od Kochanowskiego do Staffa. Antologia liryki polskiej. Lw. 1930 i wyd. nast.; P. Hertz, jw. poz. 6.

Nadto rkpsy wierszy znajdują się w: Bibl. Uniw. Poz. sygn. 16-18 IV (z tych dwa ogł. S. Wasylewski w: W. Czetwertyński: Na wozie i pod wozem (1837-1917). Poz. 1939); Ossol. sygn. 1021/1II, 1286/II, 5430/III, 9902/I (tu: Te moje wiersze przeze mnie dyktowane w mojej ślepocie od r. 1838... Józefowi Dzieduszyckiemu... przesyłam), 12252/I, 12895/II.

Wydania zbiorowe

1. Rozmaite pisma. Lw.-Stanisławów-Tarnów. 1844. Zob. Twórczość poz. 15.

Listy

1. Zbiory korespondencji Kropińskiego, głównie z Czartoryskimi. Rkpsy Bibl. Czart. sygn. 5446, 5535, 5536, 5537.

2. Do cesarza Aleksandra I z Wiednia 13 marca 1815; do A. J. Czartoryskiego z 1816. Ogł. L. Dębicki. *Gaz. Lw.* 1888, toż w maszynopisie Ossol.: Puławy. T. 5 s. 133-137.

3. Do Jana Śniadeckiego 5 listów z 1808-1822. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 3110.

4. Do bratowej i niewiadomego adresata 2 listy z 1819. Rkps Ossol. sygn. 4962/II.

5. Do J. Lelewela z 1827. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 4435.

6. Do Jana Śniadeckiego 2 listy. Ogł. M. Baliński: Pamiętniki o Janie Śniadeckim. T. 2. Wil. 1865.

7. Do K. Słotwińskiego. *Czasop. Nauk. od Zakładu Nar. im. Ossol. Wyd.* 1831.

8. Do H. Lubomirskiego z 8 grudnia 1831 i od Lubomirskiego. Rkps Ossol. sygn. 535/III.

9. Do W. Dzieduszyckiego 2 listy z 1832 i b.d. Rkps Ossol. sygn. 6516/II.

10. Do córki, Zofii Czetwertyńskiej, 8 listów z 1836-1839; do Dymitra i Ludwiki Czetwertyńskich 3 listy z 1836-1837. Rkps Bibl. Uniw. Poz. sygn. 16 IV.

11. Korespondencja z Danielem Tomaszewskim z 1837-1838 (3 listy Kropińskiego i 5 Tomaszewskiego). Rkps Bibl. Uniw. Poz. sygn. 17 IV. Wybór ogł. J. Cybertowicz. *Zesz. Nauk. Uniw. Poz.* nr 45 *Biblioteka* 1963 z. 3.

12. Do M. Wirtemberskiej z 5 maja 1840. *Kron. Rodz.* 1886 nr 5.

13. Do Magdaleny Cieciszewskiej z 1840, Józefa Dzieduszyckiego z 1841, Jana Milikowskiego z 17 czerwca 1841, Franciszka Skibickiego i A. S. Krasińskiego. Rkps (kopie) Bibl. Uniw. Poz. sygn. 18 IV. Wybór ogł. J. Cybertowicz, jw. poz. 11.

14. Do Ł. Gołębiowskiego z 1842. Ogł. S. Gołębiowski: Pamiętnik o życiu Łukasza Gołębiowskiego. W-wa 1852.

15. Do J. Milikowskiego z 13 maja 1842 oraz „Kondycje wzajemne do zawarcia umowy" wydawniczej, dat. 1 lipca 1832. Ogł. B. Janusz. *Exlibris* 1918 z. 2.

16. Od A. K. Czartoryskiego 30 listów z różnych lat, od A. J. Czartoryskiego 13 listów, od M. Wirtemberskiej 1. Rkps Bibl. Czart. sygn. Ew. 3189 (Zbiór J. Bartoszewicza).

17. Od F. D. Kniaźnina z 5 lutego 1793. Ogł.: B. Nadolski. *Ruch Lit.* 1934 nr 1; T. Mikulski: Z korespondencji Kniaźnina. *Pam. Lit.* R. 42 (1951) z. 3/4 i odb. przedr.

http://rcin.org.pl

pt. Listy Kniaźnina. W: Ze studiów nad Oświeceniem. W-wa 1956 s. 280-283 (tekst popr.).

Autograf Ossol. sygn. 4962/II.

18. Od T. Czackiego z 1796-1802. Ogł. J. Bartoszewicz. *Dzien. Warsz.* 1854 nr 159, 160, 162, 170, 187.

19. Od T. Czackiego 12 listów z 1800-1805; od J. Sz. Koźmiana 1 list. Rkps Ossol. sygn. 4962/II.

20. Od T. Czackiego b.d. Fragm. ogł. J. Michalski w: Spór o koncepcję słownika Lindego. *Studia i Materiały z Dziejów Nauki Pol.* t. 2 (1954).

21. Od I. Czartoryskiej z 1812; A. J. Czartoryskiego 3 listy — z 1813, 1816 (o „Ludgardzie"), 1834; Z. Zamoyskiej z 1817; S. Zamoyskiego 2 listy — z 1817, 1826; A. Sapieżyny b.d. Ogł. L. Dębicki, jw. poz. 2 (w maszynopisie s. 130-132, 139-152).

22. Od J. U. Niemcewicza, J. Tarnowskiego, A. Felińskiego z 1816 (o „Ludgardzie"). Ogł. zob. Twórczość poz. 7.

23. Od Z. Dołęgi Chodakowskiego (A. Czarnockiego) z 1817-1821. *Bibl. Warsz.* 1866 t. 2 s. 161-197. — List b.d. (1818?). Rkps Bibl. im. Sałtykowa-Szczedrina w Leningradzie (Zbiór Pogodina sygn. 2018/I).

24. Od córki, Z. Czetwertyńskiej, 2 listy i 48 adresowanych do obojga rodziców — z 1836-1839; od D. i L. Czetwertyńskich 17 listów; od Wiktora Ożarowskiego i Michała Piwnickiego. Rkps Bibl. Uniw. Poz. sygn. 16 IV.

25. Od Ł. Gołębiowskiego z 18 kwietnia 1842. Rkps Bibl. Uniw. Poz. sygn. 18 IV. Ogł. J. Cybertowicz, jw. poz. 11.

OPRACOWANIA

Akty powstania Kościuszki. T. 3. Wyd. W. Dzwonkowski, E. Kipa, R. Morcinek. Wr. 1955. — (Ludgarda. Rec.): X. (T. Mostowski). *Gaz. Korespondenta Warsz. i Zagr.* 1816 nr 35 *Dod.*; *Gaz. Warsz.* 1816 nr 91; *Gaz. Korespondenta Warsz. i Zagr.* 1816 nr 91, 1817 nr 41. Przedr. J. Lipiński w: Recenzje teatralne Towarzystwa Iksów, 1815-1819. Wr. 1956 *Materiały do Dziejów Teatru w Pol.* 4. — M. Sokolnicki: Rozprawa historyczno-krytyczna o śmierci gwałtownej Przemysława, króla polskiego, z powodu granej na Teatrze Narodowym tragedii pod nazwiskiem „Ludgarda". *Pam. Warsz.* t. 5 (1816) s. 286-321. [Polemika: A. Kożuchowski: Uwagi nad „Rozprawą...". *Tamże* t. 5 (1816) s. 470-482; J. K. (Kruszyński?): Uwagi nad zdaniem o tragedii „Ludgarda". *Tamże* t. 6 (1816) s. 84-100; W. Siekierzyński: List do redaktora „Pamiętnika". *Tamże* t. 6 (1816) s. 224-226]. — J. Lelewel: Juliana Ursyna Niemcewicza „Śpiewy historyczne" pod względem historycznym uważane. *Dzien. Wil.* 1817 t. 5 s. 270; wyd. osob. uzup. W-wa 1817. — J. Lelewel: Do redakcji list piąty. *Tyg. Wil.* 1818 t. 5 nr 114. — Literatura dramatyczna polska. *Mrówka Poz.* 1821 t. 1 s. 20-22 (o „Ludgardzie"). — A. Chodźko: Zwrotki do Adolfa i Julii. *Dzien. Wil.* 1824 nr 6. — K. Brodziński: List do Fryderyka Skarbka (ok. 1824). Fragm. ogł. B. Gubrynowicz: Ze studiów nad życiem i pismami Kazimierza Brodzińskiego. *Księga pam. ku uczczeniu 250 rocznicy założenia Uniw. Lw.* T. 1. Lw. 1912 s. 28-29; wyd. A. Łucki w: K. Brodziński: Pisma estetyczno-krytyczne. T. 2. W-wa 1934. — F. S. Dmochowski: (Julia i Adolf. Rec.). *Bibl. Pol.* 1825 t. 1 s. 41-44. — (M. Mochnacki?): Kilka myśli o wpływie tłumaczeń z obcych języków na literaturę polską, z dołączeniem wiersza opisowego „Emroda" przełożonego na język francuski przez Polkę, Księżnę C. (I. Czartoryską). *Dzien. Warsz.* 1825 nr 3. Przedr. w: M. Mochnacki: Pisma po raz pierwszy edycją książkową objęte. Wyd. A. Śliwiński. Lw. 1910 s. 48-52. — A. E. K.: Słów kilka o tłumaczeniu francuskim „Emroda". *Bibl. Pol.* 1825 t. 4 s. 249-252. — K. S. (Słotwiński): Kilka słów o „Ludgardzie". *Czasop. Nauk. od Zakładu Nar. im. Ossol. Wyd.* 1831 z. 4 s. 89-110. — Ł. Gołębiowski: Biografia L. Kropińskiego. (Powst. 1837). Rkps Bibl. Uniw. Poz. sygn. 18 IV. — J. U. Niemcewicz: Pamiętniki czasów moich. T. 1-2. (Powst. 1823-1838). Wyd. J. Dihm. W-wa 1957 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* — D. M. (Magnuszewski): Uwagi nad dramatem polskim. *Tyg. Lit.* 1839 nr 16. —

(Nekrologi): (H. Cieszkowski). *Tyg. Petersb.* 1844 nr 68; *Gaz. Kr.* 1844 nr 226; *Kur. Warsz.* 1844 nr 250. — H. Cieszkowski: Wspomnienie o L. Kropińskim. *Tyg. Petersb.* 1844 nr 72. — (Ludgarda. Rec.). *Dzien. Mód Paryskich* 1845 nr 6. — H. Cieszkowski: L. Kropiński. W: K. W. Wójcicki: Życiorysy znakomitych ludzi. T. 2. W-wa 1851. — T. Nekanda (K. W. Wójcicki): Mój pamiętnik literacki. *Dzien. Warsz.* 1853 nr 315-316. — („Adolf i Julia"). *Dzien. Warsz.* 1854 nr 204. — Dołęga (A. Czarnocki): („Ludgarda"). *Gaz. Warsz.* 1854. — H. Błędowska: Pamiątka przeszłości. (Powst. przed 1855). Wyd. K. Kostenicz, Z. Makowiecka. W-wa 1960 *Bibl.*

http://rcin.org.pl

Pam. Pol. i Obcych. — H. Cieszkowski: Aniela z Błędowskich Kropińska. Wspomnienie. *Dzien. Warsz.* 1855 nr 303. — A. Z. W. (Wicherski): List do „Gazety Warszawskiej" (w sprawie „Ludgardy"). *Gaz. Warsz.* 1856 nr 306. — („Adolf i Julia"). *Nowiny* 1856 nr 37-38. — H. Cieszkowski: Józef Massalski i L. Kropiński. *Bibl. Warsz.* 1857 t. 3 s. 674-686.— S. Konopacki: Wyjątek z listu (w sprawie „Adolfa i Julii"). *Bibl. Warsz.* 1857 t. 2 s. 298-299. — J. Bartoszewicz: Kropińscy. Obrazki sejmikowego życia z czasów saskich. *Teka Wil.* 1858 nr 3; przedr. w: Dzieła. T. 7. Kr. 1880. — F. S. Dmochowski: Wspomnienia od 1806 do 1830 r. W-wa 1858; wyd. nast. oprac. Z. Libera. W-wa 1959 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* — G. Olizar: Pamiętniki. (Powst. przed 1864). Wyd. J. Lenczyc (J. Siemieński). Lw. 1892 s. 110-114. — K. W. Wójcicki. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 16 (1864). — M. Baliński: Pamiętniki o Janie Śniadeckim. T. 2. Wil. 1865. — K. W. Wójcicki: Literatura krajowa. O powieści. *Kłosy* 1868 nr 133. — S. Tarnowski: Romans polski w początku XIX w. *Przegl. Pol.* 1870/71 t. 3 i odb. (Kr. 1871). — H. Cieszkowski: Notatki z mojego życia. Poz. 1873 s. 11, 68-77. — P. Sobolewski: Poets and Poetry of Poland. Chicago 1881 s. 192-194. — L. Dębicki. *Gaz. Lw.* 1888; toż w maszynopisie Ossol.: Puławy. T. 5. — A. S. Krasiński: Wspomnienia. (Powst. przed 1891). Kr. 1901 s. 33 n. — (W. Czetwertyński): Katalog biblioteki milanowskiej Czetwertyńskich. Cz. 1. W-wa 1892; cz. 2. W-wa 1916; cz. 3. W-wa 1917. — Z. S. Feliński: Pamiętniki. Cz. 1. Wyd. S. Smolka. Kr. 1897; wyd. 2 Kr. 1911. — M. Rolle: Ateny wołyńskie. Lw. 1898; wyd. 2 Lw. 1923 s. 232 n. — J. Bieliński: Uniwersytet Wileński. T. 3. Kr. 1899-1900. — A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 1. Kr. 1900. —

H. Galle: L. Kropiński. *Wędrowiec* 1902 nr 22. — K. Wojciechowski: Werter w Polsce. Lw. 1904 s. 65-67. — B. Gembarzewski: Wojsko polskie. Księstwo Warszawskie. W-wa 1905 s. 39. — H. Galle. *Sto lat myśli pol.* T. 2 (1907). — J. Starża: Stosunki towarzyskie w Polsce przed stu laty. *Lechita* 1907 nr 7. — M. Smolarski: Poezja legionów. Kr. 1912 s. 136-138. — M. Szyjkowski: Osjan w Polsce na tle genezy romantycznego ruchu. *Rozpr. AU. Wydz. Filol.* t. 52 (1913) s. 124-126 i odb. (Kr. 1912). — W. Czetwertyński: Na wozie i pod wozem (1837-1917). Oprac. S. Wasylewski. Poz. (1939). — B. Janusz: Kłopoty pierwszego nakładcy lwowskiego. *Exlibris* 1918 z. 2. — M. Szyjkowski: Dzieje nowożytnej tragedii polskiej. Typ pseudoklasyczny, 1661-1831. Kr. 1920. — K. Wojciechowski: Historia powieści w Polsce. Lw. 1925. — A. Bronarski: Stosunki intelektualne polsko-szwajcarskie w ciągu wieków. *Przegl. Współcz.* t. 38 (1931). — A. Czartkowski: Goethe i „Ludgarda" Kropińskiego. *Ruch Lit.* 1931 nr 3. — W. Jankowski: Drobiazgi bibliograficzne. *Pam. Lit.* R. 30 (1933). — *Enc. wojskowa.* T. 4 (1934). — L. Janowski: Słownik bio-bibliograficzny dawnego Uniwersytetu Wileńskiego. Wil. 1939. —

C. Zgorzelski: Duma poprzedniczka ballady. Tor. 1949. — T. Mikulski: Z korespondencji Kniaźnina. *Pam. Lit.* R. 42 (1951) z. 3/4 i odb.; przedr. w: Ze studiów nad Oświeceniem. W-wa 1956. — J. Michalski: Spór o koncepcję słownika Lindego. *Studia i Materiały z Dziejów Nauki Pol.* t. 2 (1954). — S. Kawyn: Mickiewicz w ocenie autora „Ludgardy". (Kartka z dziejów walki romantyków z klasykami). *Prace Polon.* S. XIII (1957). — K. Górski: Zagadka imienia Telimeny. *Nowa Kultura* 1958 nr 5. — Z. Sinkowa: Powieść angielska osiemnastego wieku a powieść polska l. 1764-1830. W-wa 1961 *IBL PAN. Historia i Teoria Lit.* 6. — G. Zych: Armia Księstwa Warszawskiego. W-wa 1961. — J. Cybertowicz: Z nie wydanych rękopisów L. Kropińskiego. *Zesz. Nauk. Uniw. Poz.* nr 45 *Biblioteka* 1963 z. 3. — A. Aleksandrowicz: Puławy — środowisko kulturalne i literackie (w. XVIII-XIX). *Puławy. Materiały sesji popularnonaukowej Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Puławach.* Lubl. 1964. — T. Frączyk: Puławy w życiu i twórczości L. Kropińskiego. *Roczn. Komisji Hist.-Lit.* t. 2 (1964). — M. Jasińska: Narrator w powieści przedromantycznej 1776-1831. W-wa 1965 *IBL PAN. Historia i Teoria Lit.* 15.

http://rcin.org.pl

KRÓLIKOWSKI JÓZEF FRANCISZEK (1781—1839)

Krypt.: F. K.; J. F. K.; J. F. Król.

Teoretyk literatury, językoznawca, poeta, tłumacz, dziennikarz.

Ur. w 1781 w Galicji. Od 1793 kształcił się w Sanoku, Przemyślu i Zamościu, po czym studiował prawo na Uniwersytecie Lwowskim, które ukończył w 1803. Następnie był sędzią w cyrkule brzeżańskim. W 1808 uczył zastępczo matematyki i filozofii w Gimnazjum Zamojskim. Po włączeniu w 1809 Zamościa do Księstwa Warszawskiego przeszedł do pracy w administracji, obejmując kolejno funkcje: rachmistrza w Izbie Rozrachunkowej i sekretarza komisarza królewskiego do odbierania przysięgi wierności na ziemiach Galicji Zachodniej. W 1810 powołany do pracy w Ministerium Spraw Wewnętrznych, a w 1814 mianowany prezydentem miasta Radomia. Przy zwalnianiu urzędu prezydenckiego w 1816 — odznaczony orderem Św. Stanisława. Od 1816 pracował jako sekretarz w Komisji Likwidacyjnej Trzech Dworów, następnie był kontrolerem w Biurze Likwidacyjnym.

Interesował się językiem polskim i literaturą, już w 1809 należał do towarzystwa literackiego Sfinks, od 1817 współpracował z *Pamiętnikiem Warszawskim*. 8 sierpnia 1820 objął posadę profesora języka i literatury polskiej w Gimnazjum Królewskim Marii Magdaleny w Poznaniu. Od marca 1821 do czerwca 1822 redagował wydawaną przez J. A. Munka *Mrówkę Poznańską*, a przez dalsze trzy miesiące (do września) — *Pismo Miesięczne Poznańskie w Ciągu „Mrówki"* (własnym nakładem). Po ogłoszeniu „Prozodii polskiej" uzyskał na Uniwersytecie Jagiellońskim stopień doktora filozofii, został członkiem korespondentem warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (1823) i Towarzystwa Naukowego Krakowskiego.

W 1830 przeniósł się do Warszawy, gdzie do 1833 pełnił funkcję inspektora szkół elementarnych. W 1835 zamierzał wydawać (od 1836) *Młyn. Pismo Czasowe bez Planu*, ale nie zdołał zebrać dostatecznej liczby prenumeratorów. Zmarł 17 kwietnia 1839 w Warszawie, w opuszczeniu i nędzy.

TWÓRCZOŚĆ

1. Suflerois, czyli wojna piór uczonych. Poema rycersko-żartobliwe w 5 aktach. *Pam. Warsz.* t. 7 (1817).

2. Rozprawa o śpiewach polskich z muzyką, do rozszerzenia tej nauki w kraju naszym bardzo użytecznych, i o zastosowaniu poezji do muzyki. *Pam. Warsz.* t. 9 (1817) — t. 10 (1818). Wyd. nast. zmien. i rozszerz. zob. poz. 5; fragm. przedr. K. Budzyk: Spór o polski sylabotonizm. W-wa 1957 (aneks).

3. Uwagi nad dziełem „Rozprawa o metryczności i rytmiczności języka polskiego, szczególniej o wierszach polskich we względzie muzycznym przez Józefa Elsnera... Z przykładami rzecz objaśniającymi przez Kazimierza Brodzińskiego". Przez J. F. K. W-wa 1818. Wyd. nast. zob. poz. 5.

4. O pięknościach języka polskiego pod względem dramatycznym i o potrzebie jego doskonalenia. Poz. 1820.

Druk z nagłówkiem: Na popis publiczny uczniów Królewskiego Gimnazjum Poznańskiego w dniach 20, 21, 22 września odbywać się mający...

Rozprawa przypisywana błędnie J. S. Kaulfussowi; autorstwa Królikowskiego dowiódł J. Petr.

5. Prozodia polska, czyli o śpiewności i miarach języka polskiego, z przykładami w nutach muzycznych. Poz. 1821.

Zawartość: poz. 2, 3; Rozprawa o heksametrach polskich; Dodatek o operze w ogólności; Uwagi nad jednozgłoskowym rymem z powodu „Panegiryka" Okraszewskiego (*Pam. Warsz.* 1817).

6. Wątpliwości względem zasad języka i pisowni polskiej. *Mrówka Poz.* t. 6 (1822) nr 5 i odb. Poz. 1822.

7. Rozrywki literackie prozą i wierszem. T. 1-2. Poz. 1824.

8. Proste zasady stylu polskiego, rozmaitymi postrzeżeniami względem języka, dla użytku jasno, zwięźle, poprawnie, gładko i szczerze po polsku pisać chcących, praktycznie w przykładach okazane, a wzorami rozmaitego toku i sposobu

http://rcin.org.pl

pisania, nauką o listach, wykładem pewnej liczby synonimów i kilku rozprawkami o języku tudzież wyjaśnieniem pisowni dopełnione. Poz. 1826.

9. Wzory estetyczne poezji polskiej w pięknościach pierwszych mistrzów naszych, z przytoczeniem teorii wystawione. Poz. 1826.

10. Rys poetyki wedle przepisów teorii, w szczegółach z najznakomitszych autorów czerpanej, ułożony... Poz. 1828. Fragm. przedr. pt. Poezja uczucia, gęślowa. *Polska krytyka literacka (1800-1918). Materiały*. T. 1. W-wa 1959.

11. Dziwak filozof herbu Gaduła. Nie wyd.

Wg H. Skimborowicza było to „dziełko opisujące obyczaje i zwyczaje stolicy naszej".

Artykuły i poezje umieszczał w czasopismach: *Gaz. Wielkiego Księstwa Poz.* (1822, tu w nrach 53, 55, 56, 57: polemika między Królikowskim a Munkiem w sprawie „Mrówki Poz.", przedr. M. Michałowska), *Mrówka Poz.* (red. 1821-1822; tu m.in.: O głównym tego pisma dążeniu. 1821 t. 1; Rozprawa, w której się okazuje, że nie każda romantyczność przeciwna jest klasyczności, że owszem, ażeby literatura była narodową i celowi odpowiadającą, romantyczności wyrzekać się nie powinna. t. 3 (1821), przedr. S. Kawyn w: Walka romantyków z klasykami. Wr. (1963) *BN* I, 183; *Pam. Warsz.* (tu m.in.: Zdanie o Myślach Stanisława Okraszewskiego. t. 10 (1818); O niektórych wyrazach do sztuki rymotwórczej należących. t. 11 (1818); O literaturze. Rozprawa, w której się rozważają istotne cele dzieł smaku i sposoby ich osiągnięcia tudzież co szczególniejszym przedmiotem literatury narodowej być powinno. t. 14 (1819)), *Pismo Miesięczne Poz.* (red. 1822), *Tyg. Pol.* (1832-1833; tu poezje).

Przekłady

1. V. Fioravanti: Śpiewaczki wiejskie. Opera w 2 aktach. Wyst. W-wa 22 października 1818. Nie wyd.

2. F. Paër: Gryzelda. Wyst. 1818. Nie wyd.

3. Czerwony kapelusik. Wyst. W-wa 1820. Nie wyd.

4. A. Bronikowski: Mysza wieża na jeziorze Gople. Powieść sarmacka z pierwszej połowy IX wieku, podług oryginału niemieckiego. Cz. 1-2. W-wa 1827.

Prace edytorskie

1. *Biblioteka konwersacyjna, czyli wykład wiadomości i rzeczy najpotrzebniejszych i najużyteczniejszych w pożyciu towarzyskim*. Oddz. I-II. T. 1-4. Poz. 1830.

Zawartość: 1) Człowiek towarzyski, czyli sposób zachowania się przyzwoicie i z delikatnością w każdym towarzystwie. T. 1-2; 2) Romantyk towarzyski, czyli zbiór krótkich, przyjemnych i zabawnych romansów i powieści tudzież z życia czerpanych anegdot itp. T. 1-2.

Wg Estr. II (1874), 493 i Korbuta, Królikowski był wydawcą tylko czterech wymienionych wyżej tomów. Prawdopodobnie wydawał jednak i dalsze tomy *Biblioteki*. Por.: Estr. II (1961), 254; *Literackie przystanki nad Wartą*. Poz. 1962.

Wykaz twórczości Królikowskiego podaje H. Skimborowicz. *Przegl. Nauk.* 1842 t. 1 nr 1.

OPRACOWANIA

Recenzje teatralne Towarzystwa Iksów, 1815-1819. Oprac. J. Lipiński. Wr. 1956 *Materiały do Dziejów Teatru w Pol.* 4. — S. Okraszewski: Myśli moje nad pracą F. Królikowskiego o zastosowaniu poezji do muzyki. *Pam. Warsz.* t. 10 (1818). — J. U. Niemcewicz: Podróż do Wielkopolski i Szląska w r. 1821. Poz. 1872 s. 93. — H. Skimborowicz: Życiorys Królikowskiego dr. f. *Przyj. Ludu* 1841/42 nr 26-27; *Przegl. Nauk.* 1842 t. 1 nr 1. — K. W. Wójcicki: Cmentarz Powązkowski pod Warszawą. T. 1. W-wa 1855. — K. W. Wójcicki. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 16 (1864). — E. Kierski: Czasopisma polskie w Poznańskiem od ich początków. *Przegl. Wielkopol.* 1867 s. 13-18. — K. Jarochowski: Literatura poznańska w pierwszej połowie bieżącego stulecia. Poz. 1880. — M. Motty: Przechadzki po mieście. T. 1-5. Poz. 1888-1891; wyd. 2: t. 1-2. Oprac. Z. Grot. W-wa 1957 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych*. — M. Bersohn: Kilka słów o polskim towarzystwie naukowym „Sfinks", założonym w Warszawie w 1810 r. *Bibl. Warsz.* 1889. — J. Kallenbach: Adam Mickiewicz. T. 1. Kr. 1897 s. 145-147. — S. Mieczyński: Poradnik dla samouków. T. 2. W-wa 1899. — K. Estreicher: Józef Muczkowski. *Album biogr. zasłużonych Polaków i Polek w. XIX*. T. 2. W-wa 1903 s. 418. — R. Plenkiewicz. *Enc. wych.* T. 6 (1904). — B. Chlebowski. *Sto lat myśli pol.* T. 2 (1907) s. 260-261. — S. Karwowski: Czasopisma wielkopolskie. Cz. 1: *Dzien. Poz.* 1908 i odb. — M. Laubert: Studien zur Geschichte der Provinz Posen in der ersten Hälfte des neunzehntes Jahrhunderts. Poz. 1908. — H. Życzyński: Badania nad historią estetyki i teorii literatury

http://rcin.org.pl

w Polsce. I. Estetyka „Pamiętnika Warszawskiego" (1815-1822). *Pam. Lit.* R. 16 (1918). — W. Borowy: Z historii równouprawnienia Żydów w powieści polskiej. *Pam. Lit.* R. 22/23 (1925/26); przedr. w: Kamienne rękawiczki i inne studia i szkice literackie. W-wa 1932. — A. Wojtkowski: Walka o język Polaków w Poznaniu. *Kron. Miasta Poz.* R. 4 (1926) s. 131-166. — A. Drogoszewski: Ludwik Börne w stroju sentymentalizmu polskiego. *Pam. Lit.* R. 26 (1928). — Katalog wystawy zbiorów teatralnych i muzycznych Biblioteki Narodowej w Warszawie. W-wa 1934. — J. Powidzki: „Mrówka Poznańska". Z cyklu: To i owo o poznańskich czasopismach z pierwszej ćwierci XIX w. *Kur. Poz.* 1936 nr 388, 412. — R. Skulski: Krasicki jako autor szkolny. *Pam. Lit.* R. 33 (1936); *Księga referatów Zjazdu Nauk. im. I. Krasickiego.* Lw. 1936. — S. Witkowski: Sądy o Homerze w Polsce na przełomie XVIII i XIX w. *Munera philologica L. Ćwikliński oblata.* Poz. 1936 s. 429. — M. Dłuska: Prozodia języka polskiego. Kr. 1947 *Prace Komisji Język. PAN* 31. — M. Straszewska: Czasopisma literackie w Królestwie Polskim w l. 1832-1848. Cz. 1. Wr. 1953 *IBL. Studia Hist.-Lit.* 22. — J. Petr: Kto był autorem rozprawy „O pięknościach języka polskiego..." z r. 1820? *Język Pol.* 1954 z. 3. — M. Dłuska: Józef Elsner o sylabotonizmie i o heksametrach Mickiewicza. *Pam. Lit.* R. 47 (1956) z. 1. — K. Budzyk: Nowaczyński, Elsner, Królikowski— rzekomi prekursorzy obecnej szkoły „metrystów". W: Spór o polski sylabotonizm. W-wa 1957. — J. Krzyżanowski: J. F. Królikowski. *Polska krytyka literacka (1800-1918). Materiały.* T. 1. W-wa 1959. — M. Dłuska: Próba teorii wiersza polskiego. W-wa 1962 *IBL Historia i Teoria Lit.* 1. — M. Michałowska: „Mrówka Poznańska" (1821-1822). Zarys historyczny oraz bibliografia zawartości. *Zesz. Nauk. Uniw. Poz.* nr 54 *Biblioteka* 1964 z. 4. — M. Prażmowski: Działalność J. F. Królikowskiego w Poznaniu. *Sprawy Oświaty i Kultury Wojew. Poz.* t. 4 (1964) s. 175-179. — S. Walatyńska: Królikowski — Munk. Przyczynek do dziejów wydawniczych „Mrówki Poznańskiej". *Tamże* t. 4 (1964) s. 189-202.

KRUSZYŃSKI JAN (1773—1846)

Krypt.: J. K.; J. P. K.

Tłumacz, poeta.

Ur. 28 października 1773 w ziemi rawskiej; syn Antoniego h. Pomian, podstolego upickiego, i Rozalii ze Szczygielskich. Uczył się w Rawie, od 1785 u pijarów w Warszawie, a następnie w seminarium przy kolegiacie Św. Jana. W czerwcu 1791, spełniając życzenie swego protektora biskupa A. Okęckiego, wstąpił do Ks. Ks. Misjonarzy i rozpoczął studia teologiczno-filozoficzne w seminarium świętokrzyskim. Po śmierci Okęckiego (1793) wystąpił z zakonu i rozpoczął służbę wojskową w Korpusie Inżynierów Koronnych, uzyskując stopień podporucznika. W powstaniu walczył pod dowództwem gen. K. Sierakowskiego; związany był z ruchem jakobińskim.

Po rozbiorach pracował jako nauczyciel prywatny w domach: Jana Niemierycza i Jana Ramockiego (od 1799). W 1800 uczył łaciny i francuskiego w pensjonacie Badera, następnie w pensjonacie Riepoltza. Przez rok przebywał z Józefem Kossowskim w Paryżu. Po powrocie był wychowawcą Antoniego Jabłonowskiego w Annopolu na Wołyniu (przez 3 lata), w 1804 otrzymał od T. Czackiego propozycję objęcia posady profesora literatury w Liceum Krzemienieckim, której jednak nie przyjął. W 1805 został bibliotekarzem i kustoszem zbiorów Świątyni Sybilli w Puławach. Tamże 17 maja 1806 ożenił się z wychowanką księżny, Barbarą Poświatowską. W 1812 S. K. Potocki ofiarowywał mu katedrę literatury polskiej na Uniwersytecie Krakowskim, której również nie przyjął. W tymże roku objął stanowisko sekretarza generalnego Ministerstwa Przychodów i Skarbu w Warszawie, awansując w 1828 na referendarza Rady Stanu Królestwa Polskiego. 10 lutego 1814 wszedł w skład nowej Dyrekcji Rządowej Teatru Narodowego.

Od 10 stycznia 1804 członek przybrany Towarzystwa Przyjaciół Nauk, od 1827 — czynny; wchodził również w skład wyłonionej przez Towarzystwo Deputacji do Usta-

http://rcin.org.pl

lenia Zasad Pisowni Polskiej. Należał do wolnomularstwa (w I stopniu), był członkiem czynnym loży Świątynia Izis oraz deputowanym do Wielkiego Wschodu Narodowego Polskiego od loży Węzeł Jedności (1819). Należał też do Towarzystwa Biblijnego (od 1817), pełniąc w nim funkcję sekretarza. Zmarł 29 sierpnia 1846 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Do Tadeusza Kościuszki. Paryż 1802. Przedr. *Bard Oswobodzonej Pol.* 1830 t. 1 s. 27-28 (tu na końcu dod. dwuwiersz aktualny).

2. Pochwała ludu pracowitego. Czytana na publicznym posiedzeniu dnia 30 kwietnia 1827 r. (Wiersz). *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 20 (1828) s. 88-93.

3. Wiersz dla wojsk polskich. *Bard Oswobodzonej Pol.* 1830 t. 1 s. 51-53.

Przekłady

1. Voltaire: Edyp. Tragedia w 5 aktach. Wyst. W-wa 1801. Nie wyd.

2. J. Racine: Brytanik. Tragedia w 5 aktach. Wyst. W-wa 1802. Nie wyd.

3. J. Racine: Bajazet. Tragedia w 5 aktach. Wyst. W-wa 6 lutego 1803. Nie wyd.

4. N. Boileau: Satyry. *Nowy Pam. Warsz.* t. 12 (1803) s. 239-248, t. 16 (1804) s. 104-108.

5. C. J. Dorat: List Julii do Owidiusza. *Nowy Pam. Warsz.* t. 16 (1804) s. 234-241.

6. A. L. Thomas: List do gminu. *Dzien. Wil.* 1805 nr 5.

7. A. Pope: Mesjasz. Ekloga święta. *Dzien. Wil.* 1805 nr 7.

8. List księdza Rausé do przyjaciela z Trappy (i) Odpis. *Dzien. Wil.* 1806 nr 10.

9. A. Pope: Oda do muzyki. *Pam. Warsz.* 1809 t. 3 nr 10. Przedr. fragm.: Do broni. Urywek Ody do muzyki. *Bard Oswobodzonej Pol.* 1830 t. 1 nr 2.

10. P. M. Vergilius: Ziemiaństwo. Pieśń I. *Gaz. Poz.* 1814 nr 18-19; *Rozmaitości Warsz.* 1827 nr 35. Fragm. pieśni II. *Kron. drugiej poł. 1819 r.* W-wa 1819 s. 43-47.

11. L. B. Picard: Opera włoska w podróży. Wyst. W-wa 18 stycznia 1817. Nie wyd. (Muzyka: V. Fioravanti).

12. Q. F. Horatius: Ody wybrane. Odę 4 z ks. IV ogł. *Mrówka Poz.* 1821 t. 1 s. 18-19.

13. J. Racine: Athalia. Tragedia w 5 aktach. Fragm. ogł.: *Mrówka Poz.* 1821 t. 2 s. 74-76; *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 21 (1830) s. 90-106.

14. M. W. Łomonosow: Oda o Bogu. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 18 (1825) s. 336-341.

15. J. Racine: Fedra. Tragedia w 5 aktach. Nie wyd.

Inform. o tej pozycji i innych nie publik. podaje K. W. Wójcicki: Życiorysy znakomitych ludzi. T. 2. W-wa 1851.

16. V. Alfieri: Antygona. Tragedia. Nie wyd.

17. V. Alfieri: Orest. Tragedia. Nie wyd.

18. V. Alfieri: Polinik. Tragedia. Nie wyd.

19. V. Alfieri: Sonety wybrane. Nie wyd.

20. T. Moore: Pieśni wybrane. Nie wyd.

21. P. N. Ovidius: Heroidy wybrane. Nie wyd.

22. T. Tasso: Jerozolima wyzwolona. Pieśń 1. Nie wyd.

23. L. Ariosto: Orland szalony. Pieśń 1. Nie wyd.

Drobne utwory ogł. w *Bard Oswobodzonej Pol.* (1830), *Dzien. Wil.* (1805, 1806; tu m.in. bajki), *Gaz. Warsz.*, *Nowy Pam. Warsz.* (1801, 1804), *Pam. Warsz.* (1816, 1819), *Pielgrzym* (1842), *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* (1825, 1830).

Listy i materiały

1. Od T. Czackiego 2 listy — z 1804, 1805; od S. Jabłonowskiego list z 1807; od T. Matuszewicza list z 1807; od A. K. Czartoryskiego list z 1812; od I. Czartoryskiej list z 1815; od A. Prażmowskiego list z 1817; od M. Wirtemberskiej list z 1817. Ogł. K. W. Wójcicki: Cmentarz Powązkowski pod Warszawą. T. 1. W-wa 1855 s. 116-120.

2. Od K. Koźmiana z 1845-1846. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 716.

3. Intercyza ślubna z 16 maja 1806. Ogł. K. W. Wójcicki: Życiorysy znakomitych ludzi. T. 2. W-wa 1851 s. 185-186.

OPRACOWANIA

(L. Osiński): (Rec. przekł. „Bajazeta"). *Gaz. Warsz.* 1803 nr 11 *Dod.* — Re-

http://rcin.org.pl

cenzje teatralne Towarzystwa Iksów, 1815-1819. Oprac. J. Lipiński. Wr. 1956 *Materiały do Dziejów Teatru w Pol.* 4. — K. Brodziński: (Rec. przekł. „Ody o Bogu"). Wyd. w: Pisma estetyczno-krytyczne. T. 2. Wr. 1964. — K. W. Wójcicki: Życiorysy znakomitych ludzi. T. 2. W-wa 1851. — K. W. Wójcicki: Cmentarz Powązkowski pod Warszawą. T. 1. W-wa 1855. — K. W. Wójcicki. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 16 (1864). — K. W. Wójcicki: Warszawa, jej życie umysłowe i ruch literacki w ciągu lat trzydziestu (od 1800 do 1830 r.). *Bibl. Warsz.* 1878 t. 2, 1879 t. 1-3 i odb. (W-wa 1880) s. 156. — L. Dembowski: Moje wspomnienia. T. 1. Petersb. 1898 s. 90-91. — A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 3. Kr. 1902; t. 6. Kr. 1905. — J. Starża: Stosunki towarzyskie w Polsce przed stu laty. *Lechita* 1907 nr 7. — M. D. (Dubiecki). *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 41/42 (1908/09). — S. Helsztyński: Polskie przekłady Miltona i Pope'a. *Pam. Lit.* R. 25 (1928). — E. Szwankowski: Teatr Wojciecha Bogusławskiego w l. 1799-1814. Wr. 1954 *Materiały do Dziejów Teatru w Pol.* 1. — W. Ogrodziński: Polskie przekłady Horacego. *Commentationes Horatianae.* T. 2. Kr. 1935 i odb. — B. Leśnodorski: Polscy jakobini. W-wa 1960 *Studia i Materiały z Dziejów Pol. w Okresie Oświecenia* 3. — F. Siedlecki: Łomonosow w Polsce. *Slavia Orientalis* 1962 nr 2.

KRZYŻANOWSKI ADRIAN (1788—1852)

Pseud.: Anonym.

Matematyk, historyk, tłumacz.

Ur. 7 września 1788 we wsi Dębowo k. Augustowa; syn Ignacego i Bogumiły z Przyłuskich. Kształcił się u pijarów w Łomży; w 1805 wstąpił w Warszawie do ich zgromadzenia. W 1806-1809 uczył w klasach niższych w kolegium na Żoliborzu, w 1809-1810 wykładał matematykę w gimnazjum w Rydzynie w Wielkopolsce. Następnie, nie związany jeszcze ślubami, wystąpił z zakonu. Do września 1814 zarządzał biblioteką Lubelskich Szkół Departamentowych. Po przedłożeniu Izbie Edukacyjnej rozprawy „O najdogodniejszym sposobie uczenia i napisania jeometrii elementarnej" otrzymał katedrę matematyki w Szkole Departamentowej w Płocku. Zarządzał również biblioteką szkolną, którą uporządkował i znacznie pomnożył. W 1817-1819 studiował matematykę i fizykę w Paryżu; po powrocie (1820) mianowany pierwszym profesorem w Szkole Wojewódzkiej w Kielcach. W 1821 (10 sierpnia) uzyskał doktorat filozofii i otrzymał posadę nauczycielską w Liceum Warszawskim. W 1822 został profesorem mechaniki analitycznej i algebry na Uniwersytecie Warszawskim (do 1831). Ok. 1826 poślubił Cecylię Kamocką. Po 1831 zaniechał nauczania matematyki, a oddał się badaniom historycznym. W 1832-1839 był wychowawcą Edwarda Dembowskiego. Od 1827 należał do Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Zmarł 21 sierpnia 1852 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Mowa na zaczęcie szkół... Z odezwą do obywatelstwa. Płock (1815).

2. Teoria liczebnych równań wszech stopni podług binomu Newtona. W-wa 1816.

3. De construendis cameris ellipsoidicis ope projectionis graphicae. Dissertatio inauguralis mathematico-philosophica... W-wa 1821.

4. Rozprawa nad zadaniem: z czyjej bardziej winy, czy królów, czy narodu, Polska upadła? Napisane z okoliczności rocznego z nauk popisu uczniów Szkoły Wojewódzkiej Krakowskiej w Kielcach. Kielce 1821. Przedr.: *Pszczółka Pol.* 1823 t. 2; zob. poz. 11.

5. Geometria analityczna linii i powierzchni drugiego rzędu. W-wa 1822.

6. O życiu uczonym Stanisława Solskiego. Rozprawa napisana i na posiedzeniu publicznym Królewsko-Warszawskiego Uniwersytetu d. 31 lipca 1822 r. czytana. W-wa 1822 (odb. z *Programu*).

7. O zabytkach mowy słowiańskiej pozostałych w nazwiskach rodzin i miejsc krajów, które niegdyś były ojczyzną Sławian. *Pam. Warsz.* 1823 t. 4 i odb.

8. Kopernik w Walhalli. *Gaz. Lw.* 1843 i odb. Wyd. nast.: W-wa 1843; przedr.

http://rcin.org.pl

I. Polkowski w: Kopernikijana. T. 2. Gniezno 1873.

9. Kalendarz historyczny na wszystkie dni odnoszone do lat ery chrześcijańskiej. W-wa 1843.

10. Mikołaja Kopernika, założyciela dzisiejszej astronomii, w 300 lat od jego skonu i objawienia jego układu, spomnienie jubileuszowe. Powst. 1843. Wyd. osob. W-wa 1844; toż wyd. w poz. 11.

11. Dawna Polska ze stanowiska jej udziału w dziejach postępującej ludzkości, skreślona w jubileuszowym Mikołaja Kopernika roku 1843. W-wa 1844 (tu także poz. 4 i 10). Wyd. nast.: wyd. H. Skimborowicz. Cz. 1-2. W-wa 1857; cz. 2 przedr. I. Polkowski, jw. poz. 8.

12. O kalendarzu żydowskim. W-wa 1844 (odb. z *Kalendarza*).

13. O kalendarzu Mikołaja Kopernika. W-wa 1844.

Druk nie notowany przez Estr., inform. L. Finkel, poz. 20947.

14. O kalendarzu arabsko-tureckim. W-wa 1845 (odb. z *Kalendarza*).

15. Zarys dziejów zakonu maltańskiego w Polsce. *Album warszawskie*. W-wa 1845 i odb. W-wa 1845.

16. Dziejowość bojowych zapasów chrześcijaństwa z potęgą turecką w XV i XVI w. W-wa 1850 (odb. z *Kalendarza* S. Strąbskiego).

17. Obraz życia śp. Teofila Wolickiego, arcybiskupa gnieźnieńskiego i poznańskiego. W-wa 1850.

W rkpsie pozostała część „Algebry", obejmująca: A) Wykład równań drugiego stopnia; B) Wykład równań trzeciego stopnia; C) Wykład równań czwartego stopnia. Z dedyk. S. K. Potockiemu. Autograf Bibl. Nar. nr akc. 6942 (Arch. Wilan. sygn. 222).

Artykuły historyczne ogł. w czasopismach, m.in.: *Bibl. Warsz.* (tu: O rodzinach spółczesnych i zażyłych w Krakowie z Kopernikami. 1841 t. 3), *Gaz. Lw.*, *Pam. Warsz.*, *Pszczółka Pol.*

Przekłady

1. A. Bronikowski: Powieści historyczne. Oddz. I: Kazimierz Wielki i Esterka. Powieść historyczna z XIV wieku, z niemieckiego na język ojczysty przełożona. T. 1-2. W-wa 1828. Wyd. nast. Lw. 1879.

2. A. Bronikowski: Powieści historyczne. Oddz. II: Jana Kazimierza Wazy więzienie we Francji. Powieść historyczna z XVII wieku, z niemieckiego na język ojczysty przełożona. T. 1-2. W-wa 1828. Wyd. nast. W-wa 1904 (pt. Powieści historyczne. T. 4-5).

Listy i materiały

1. Do wydawcy dzieła „Cent médailles d'hommes célèbres", z 1819, w jęz. franc. Wyd. A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 4. W-wa 1902.

2. Korespondencja z J. Brenanem z 1824, list do K. Hubickiego z 1830. Wyd. I. Polkowski w: Kopernikijana. T. 3. Gniezno 1875.

3. Do J. Śniadeckiego z 1824. Wyd. M. Baliński: Pamiętniki o Janie Śniadeckim. T. 2. Wil. 1865.

4. Do Komisji Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z 15 marca 1830. Wyd. M. Łodyński w: Materiały do dziejów państwowej polityki bibliotecznej w Księstwie Warszawskim i Królestwie Polskim (1807-1831). Wr. 1958 *Książka w Dawnej Kulturze Pol.* 8 (s. 187-189).

5. Autobiografia i sprawozdanie z podróży za granicę (1817-1820). Wyd. H. Skimborowicz we wstępie do: Dawna Polska... Cz. 1. W-wa 1857 (por. Twórczość poz. 11).

6. Osoboje mnienije kasatielno projekta isprawlenija nynieszniego uczyliszcznego ustawa. 1835. Rkps Bibl. Nar. (Arch. Wilan. depozyt prezydenta sygn. 322), zniszcz. w 1944.

OPRACOWANIA

Materiały do dziejów państwowej polityki bibliotecznej w Księstwie Warszawskim i Królestwie Polskim (1807-1831). Oprac. M. Łodyński. Wr. 1958 *Książka w Dawnej Kulturze Pol.* 8. — H. Skimborowicz: Feliks Bentkowski i A. Krzyżanowski. *Gaz. Warsz.* 1852 nr 227-237. — H. Skimborowicz: Życiorys A. Krzyżanowskiego. (Wstęp do) Dawna Polska... Cz. 1. Wyd. 2. W-wa 1857 (z bibliografią). — K. W. Wójcicki. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 16 (1864). — W. Grochowski: A. Krzyżanowski. *Tyg. Ilustr.* 1865 nr 283. — P. Chmielowski: Pierwszy uczeń Comte'a w Polsce. *Niwa* 1875 t. 7. — S. Dickstein. *Enc. wych.* T. 6 (1903). — A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 5. Kr. 1905. — H. Struve: Historia logiki jako teorii poznania w Polsce. W-wa 1911. — J. Ujejski: Dzieje polskiego mesjanizmu do powstania listopadowego włącznie. Lw. 1931.

http://rcin.org.pl

KUBLICKI STANISŁAW (zm. 1809)

Dramatopisarz, poeta, tłumacz, działacz polityczny.

Pochodził ze znaczniejszej szlachty inflanckiej. W 1775 notowany jako jeden z komisarzy wyznaczonych przez sejm dla rozpatrzenia sporów granicznych dotyczących Przysieki. W latach 70-tych wymieniany wśród dworzan A. K. Czartoryskiego. W 1779 uzyskał stopień rotmistrza w kawalerii narodowej wojsk litewskich. W lipcu 1788 wybrany, obok J. U. Niemcewicza i J. Weyssenhoffa, posłem inflanckim (dzięki protekcji Czartoryskiego, a wbrew kandydaturom Stanisława Augusta). Na Sejmie Wielkim popierał program patriotyczny, szczególnie zapisał się jako rzecznik praw mieszczaństwa piastując funkcję sekretarza odpowiedniej deputacji. 9 października 1789 awansował do stopnia majora kawalerii narodowej wojsk koronnych, a 1 marca 1790 — do stopnia wicebrygadiera. Walczył w kampanii 1792. 8 sierpnia „abszytował się", ale już w październiku przystąpił do konfederacji targowickiej i wrócił do służby wojskowej. 6 maja 1793 została wcielona do armii rosyjskiej 1 Ukraińska Brygada, w której służył. 27 czerwca t. r. Kublicki objął jej dowództwo. W czasie insurekcji kościuszkowskiej brygada bez jego udziału przedarła się do Polski i złączyła z oddziałami powstańczymi. Należał do wolnomularstwa, był członkiem czynnym i starszym mówcą loży Świątynia Izis. Zmarł w 1809 (w stopniu pułkownika).

TWÓRCZOŚĆ

1. Lunatyk. Komedia we 2 aktach dla teatru warszawskiego przetłumaczona. W-wa 1779 (wyd. anonim.). Wyst.: Kr. 12 kwietnia 1782; W-wa 29 października 1785 (wg afisza, prawdopodobnie grana już jednak ok. daty druku).

Wg A. Pont de Vesle: Le Somnambule.

Autorstwo sztuki wyst. w Kr. przypisał Kublickiemu, zapewne na podstawie *Theater-Kalender auf das Jahr 1783* (Gotha b. r. s. 314-319), Z. Raszewski, w konsekwencji czego Kublickiego uznać wypada również za autora druku.

2. Ubył bankrut. Komedia oryginalna w 3 aktach. W-wa 1780.

Na wstępie: Komedia za sobą do powszechności (z bajką o dwu drzewach w tekście); Przedmowa autora.

3. Na postrachu wszystko się zakończy. Drama oryginalne we 3 aktach. (Wierszem). W-wa 1780.

Na wstępie: wiersz dedyk. do Stanisława Augusta; Argument.

4. Bajeczki i zabawki, prozą i wierszem. Grodno 1785.

Stąd wiersz „Do strumyczka" przedr. J. Kott w: Poezja polskiego Oświecenia. Antologia. W-wa 1954, wyd. 2 W-wa 1956.

5. Przemówienie się za projektem Komisji Wojskowej (16 lub 24 października 1788)... (W-wa 1788).

W czasie Sejmu Wielkiego wyd. nadto osob. mowy: z 3 listopada 1788, 11 listopada t. r. (wg Estr. błędnie: 1758), 16 i 19 grudnia t. r., 7 i 17 stycznia 1789, 1 i 19 lutego t. r., 5, 9 i 31 marca t. r., 21 kwietnia t. r., 15 maja t. r., 27 lipca t. r., 20 sierpnia t. r. (wg Estr. błędnie: 1779), 1 i 28 września t. r., 15 grudnia t. r., 10 czerwca 1790, 1 października t. r.

6. Obrona Trembowli, czyli męstwo Chrzanowskiej. Opera we 3 aktach. (W-wa po lipcu 1788). Wyd. 2 W-wa 1789. Fragm. przedr. S. Bielski w: Wybór różnych gatunków poezji z rymotwórców polskich. Cz. 3. W-wa 1807.

W wyd. 2 dod.: dedyk. Józefie z Mniszchów Potockiej; list Potockiej do autora, dat. 19 czerwca 1788; Argument (o wojnie tureckiej wg A. Ch. Załuskiego); Przedmowa autora; O prawdziwym bohaterstwie do Szczęsnego Potockiego (wiersz).

7. Kalendarzyk nowy damski na rok 1807, zawierający rozmaite poezje, powieści, anegdoty. Wil. 1807.

8. Powieści moralne i anegdoty. Wil. 1807.

Prawdopodobnie to samo co poz. poprzednia.

9. Zabawy wierszem i prozą. T. 1-2. Wil. 1807.

Zawartość t. 1: 22 wiersze okolicznościowe i religijno-moralne, w tym 2 przekł. z G. Dierżawina (Bóg; Gracje) i 1 z M. W. Łomonosowa (O Bogu). — T. 2: Anegdoty z życia Nurzyrwana szacha perskiego (z Mesnera); Sprawiedliwa wspaniałość (z niem.); Rozbójnik uczciwy (z niem.).

Wg wskazówki autora przekł. t. 2 dokonane za pośrednictwem przekł. ros. w książce ros.: Przyjemne i pożyteczne przepędzenie czasu.

Przekłady

1. Koszula damska. Prezent dla mojej żony. Powieść wyjęta z rosyjskiego. Wil 1806.

http://rcin.org.pl

Z dedyk. żonie, Magdalenie Kublickiej, oraz wierszem: Pauper ubique iacet.

2. A. F. Kotzebue: Gołąbek. Prezent dla mojej córki. Powieść z niemieckiego na rosyjski, a z rosyjskiego na polski język przełożona. Wil. 1807.

Inne przekł. zob. Twórczość poz. 9.

Listy i materiały

1. Od J. Potockiej z 19 czerwca 1788. Wyd. zob. Twórczość poz. 6.

2. Projekt w sprawie zniesienia monopolu teatralnego, podany w październiku 1788. Rkps Bibl. Czart. sygn. 738 s. 310.

3. Do magistratu Krakowa z ok. 14 września 1789. *Materiały do dziejów Sejmu Czteroletniego*. T. 2. Wr. 1959.

Niektóre urzędowe prace Kublickiego, wykonane na zlecenie Sejmu Czteroletniego, ukazały się drukiem, dwie przedr. *Materiały...*, jw.

OPRACOWANIA

Materiały do dziejów Sejmu Czteroletniego. Wyd. J. Woliński, J. Michalski, E. Rostworowski. T. 2-4. Wr. 1959-1961. — Tajna korespondencja z Warszawy do Ignacego Potockiego, 1792-1794. Oprac. M. Rymszyna, A. Zahorski. W-wa 1961 *Studia i Materiały z Dziejów Pol. w Okresie Oświecenia* 4. — W. Pękalski: Mowa przy obchodzie pamiątki zeszłych B.·. B.·. loży Świątynia Izis... (16 XII 1811). W-wa 1811. — J. U. Niemcewicz: Pamiętniki czasów moich. T. 1-2. (Powst. 1823-1838). Wyd. J. Dihm. W-wa 1957 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych*. — K. Estreicher. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 16 (1864). — A. Boniecki: Herbarz polski. T. 13. W-wa 1909 s. 71. —

L. Bernacki: Teatr, dramat i muzyka za Stanisława Augusta. T. 1-2. Lw. 1925. — L. Galle: Wojciech Bogusławski i repertuar teatru polskiego w pierwszym okresie jego działalności. W-wa 1925 (wymieniony błędnie jako Kubicki). — B. Gembarzewski: Rodowody pułków polskich i oddziałów równorzędnych od r. 1717 do r. 1831. W-wa 1925 s. 9. — S. Małachowski-Łempicki: Wykaz polskich lóż wolnomularskich i ich członków w l. 1738-1821. Kr. 1929. —

K. Wierzbicka: Życie teatralne w Warszawie za Stanisława Augusta. W-wa 1949. — Z. Wołoszyńska: (Wstęp do) Komedia obyczajowa warszawska. T. 1. (W-wa 1960) *Teatr Pol. Oświecenia*. — R. Kaleta: (Wstęp do) J. Wybicki: Utwory dramatyczne. (W-wa 1963) *Teatr Pol. Oświecenia*. — Z. Raszewski: Staroświecczyzna i postęp czasu. O teatrze polskim, 1765-1865. (W-wa 1963).

KUCHARSKI ANDRZEJ (JĘDRZEJ) (1795—1862)

Slawista, językoznawca.

Ur. 30 listopada 1795 w Baranach (woj. sieradzkie). Kształcił się u pijarów w Piotrkowie. Następnie uczył w Lublinie i Płocku oraz w Warszawie, gdzie równocześnie studiował na Uniwersytecie Warszawskim; w 1821 uzyskał magisterium nauk i sztuk pięknych. Po studiach uczył w Szkole Wojewódzkiej w Kielcach. W 1825-1830 odbył z polecenia Ministerstwa Oświecenia, jako kandydat na profesora Uniwersytetu Warszawskiego, podróż naukową po krajach słowiańskich. Od 1833 był profesorem Gimnazjum Warszawskiego przy ul. Leszno, następnie emerytem. Zmarł 18 stycznia 1862 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. O dialektach słowiańskich i języku sanskryckim. *Dzien. Warsz.* 1825 t. 1 nr 1, 4.

2. Szczegóły tyczące się języka i literatury słowiańsko-czeskiej, w listach z 1826 i 1827 r. *Pam. Warsz.* 1829 t. 1.

3. Listy z krajów słowiańskich. *Gaz. Pol.* 1828 nr 2, 32, 33, 265, 266, 331, 332, 333; 1829 nr 39, 40.

Przekł. czeski fragm.: Ze Slovanských Uher. *Časopis českého Musea* R. 2 (1828) nr 2. — J. Franta Šumavský: Literarní zaprávy z Dalmatska. *Tamże* R. 3 (1829) nr 4.

4. Słowiańskie napisy runiczne. *Rozmaitości* (Lw.) 1829 nr 19-21.

5. Listy do Ministra Wyznań i Oświecenia. *Dzien. Powsz. Kraj.* 1829 nr 33, 38, 39, 40.

6. Wyjątki z listów Polaka podróżującego po krajach słowiańskich. *Kur. Pol.* 1830 nr 96, 110, 154, 161.

7. O nowej erze słowiańskiej. Rzecz czytana na akcie uroczystym zakończenia

http://rcin.org.pl

rocznego biegu nauk w Gimnazjum Warszawskim przy ul. Leszno, d. 28 lipca 1834. *Dzien. Powsz. Warsz.* 1834; *Rozmaitości* (Lw.) 1834 nr 40.

Przekł. czeski: O nové době slovanské. *Česká včela* 1 (1834) s. 371-375.

8. Słownik geograficzny miast i wiosek należących niegdyś do Słowian. Nie wyd.

Inform. F. M. Sobieszczański.

Być może, wzmianka o przygotowywanym „słowniku jeograficznym słowiańskim niemiecko-polskim" dotyczy także tej pracy; zob. *Dzien. Warsz.* 1852 nr 54.

Ponadto ogł. artykuły i recenzje w czasopismach: *Bibl. Warsz.* (1850); *Gaz. Lit.* (tu m.in. ocena książki J. Mrozińskiego: Pierwsze zasady gramatyki języka polskiego. 1822 nr 26, 28, 29, 32; rec. wywołała słynną odpowiedź Mrozińskiego); *Gaz. Warsz.* (O przekładach Jerozolimy Tassa. 1856 nr 191); *Kur. Pol.* (1829, 1831); *Pam. Religijno-Moralny* (O przekładach Pisma Św. na język słowiański. 1853); *Pam. Warsz.* (1829); *Piśmiennictwo Kraj.* (O pamiętnikach Janczara Polaka. (1840 nr 32); *Tyg. Petersb.* (1830).

Przekłady

1. S. Zaborowski: Ortografia polska. Z łacińskiego na polski język przełożona. Z przydaniem uwag tłumacza tudzież ortografii Seklucjana i spisu bibliograficznego gramatyki i słowników polskich. W-wa 1825.

Prace edytorskie

1. Najdawniejsze pomniki prawodawstwa sławiańskiego. W-wa 1838. (Tyt. w jęz. pol., ros., łac. i niem.).

Listy i materiały

1. Autobiografia. Wyd. W. A. Francew. *Nowyj sbornik statjej po sławianowiedieniju.* (Wyd. przez uczniów W. Łomanskiego). Petersb. 1905.

2. Do V. Hanki 16 listów. Wyd. W. A. Francew: Pisma k Wiaczesławu Gankie. W-wa 1905 s. 569-601.

3. Do J. E. Purkyniego z 15 kwietnia 1835. Wyd. W. A. Francew. *Ruch Lit.* 1931 nr 6.

OPRACOWANIA

S. J. (S. Janowski): Pan Kucharski. *Rozmaitości* (Lw.) 1828 nr 51. — *Kur. Pol.* 1830 nr 206, 1831 nr 398. — A. Tyszyński: O przyjaciołach Słowian w Warszawie i ich obecnych zajęciach. *Gaz. Codz.* 1839. — Wspomnienie o profesorze J. Kucharskim. *Czas* 1862 nr 29. — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 16 (1864). — K. W. Wójcicki: Kawa literacka w Warszawie (r. 1829-1830). W-wa 1873 s. 26. — W. A. Francew: K istorii kafiedry sławianowiedienija w Warszawskom Kor. Aleksandr. Uniwiersitietie. *Nowyj sbornik statjej po sławianowiedieniju.* (Wyd. przez uczniów W. Łomanskiego). Petersb. 1905. — W. A. Francew: Polskoje sławianowiedienije konca XVIII i pierwoj czetwierti XIX st. Praga 1906. — H. Glück: Gundulić w Polsce. *Świat Słowiański* 1906 t. 1 s. 31-33. — J. Bieliński: Królewski Uniwersytet Warszawski (1816-1831). T. 1-2. W-wa 1907-1912. — W. A. Francew: List A. Kucharskiego do Jana Purkyniego. *Ruch Lit.* 1931 nr 6. — M. Szyjkowski: Polská účast v českém národním obrození. Cz. 1. Praga 1931.

KUDLICZ BONAWENTURA (1780—1848)

Krypt.: B. K.

Dramatopisarz.

Ur. 12 lipca 1780 w Pleszewie w Poznańskiem i tam zapewne, a następnie w Poznaniu, uczęszczał do szkół. W 1801 wszedł w skład występującego gościnnie w Poznaniu zespołu W. Bogusławskiego i zadebiutował jako aktor w roli Susceptowicza w „Szkole obmowy" R. Sheridana. Odtąd na stałe związał się z Teatrem Narodowym w Warszawie. W 1802-1809 występował gościnnie (w porze letniej) z zespołem Bogusławskiego w Poznaniu, Kaliszu i Łowiczu, w 1808 — w Białymstoku, w 1811 — w Gdańsku, w 1812 — w Wilnie (z zespołem L. A. Dmuszewskiego). W tym czasie rozwinął aktywną działalność w opozycyjnej względem Bogusławskiego grupie aktorów Teatru Narodowego. Od 1 maja 1814 do 10 lipca t. r. przewodniczył wespół z L. A. Dmuszewskim i K. Kurpińskim kierującemu teatrem Zrzeszeniu Aktorów. 1 lipca 1814 mianowany reżyserem; pełnił tę funkcję do 1 lipca 1825, a potem jeszcze w 1831-1842. 4 lutego 1815 przejął

http://rcin.org.pl

po Bogusławskim wykłady „dramatyki praktycznej" w Szkole Dramatycznej (do 1843) oraz kierownictwo Szkoły. Od 1821 wykładał też w Konserwatorium Muzycznym kierowanym przez J. Elsnera. W 1823 zwiedzał teatry Drezna i Berlina, w tymże i następnym kierował występami gościnnymi teatru warszawskiego w Płocku, Poznaniu i Kaliszu. Od 15 lipca 1825 do 30 czerwca 1830 należał do wyłonionego przez Zrzeszenie Aktorów Komitetu, który kierował teatrem aż do jego upaństwowienia. W 1829 stanął na czele założonego wtedy Teatru Rozmaitości. W t. r. występował w Krakowie; w następnym bawił w Berlinie, gdzie jako profesor Szkoły Dramatycznej studiował przedstawienie „Niemej z Portici" F. D. Aubera.

Przez 40 lat był czynny jako aktor zyskując powodzenie w różnych rodzajach ról. Zasłynął jako odtwórca „Skąpca", kreował główne role w warszawskich premierach sztuk A. Fredry począwszy od „Pana Geldhaba" (7 października 1821) aż po Radosta ze „Ślubów panieńskich" (16 listopada 1834) oraz „Pana Jowialskiego" (10 maja 1835). Ostatni raz wystąpił na scenie 28 listopada 1842 (w „Skąpcu"). W 1839 uzyskał emeryturę. W 1841 jeździł do Marienbadu, a w 1842 do Wiednia, Wenecji i Paryża. 31 sierpnia 1844 ożenił się z dawną uczennicą, aktorką Balbiną Rostkowską. Od 1805 — członek warszawskiego Towarzystwa Muzycznego. Należał do wolnomularstwa, dochodząc V stopnia wtajemniczenia: był członkiem kapituły loży Rycerze Gwiazdy i członkiem czynnym Świątyni Minerwy (1821). Zmarł 10 sierpnia 1848 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Dzień wybawienia. Drama z niemieckiego. Wyst. W-wa 12 maja 1808.

Autorstwo ustalił E. Szwankowski wg *Roczn. Teatru Nar. Warsz.*

2. Oberon, król Elfów. Opera w 3 aktach. Wyst. W-wa 1 czerwca 1810. Muzyka: P. Wranitzky.

Autorstwo jw. poz. 1.
Wg J.G. Giesecke, Ch. M. Wieland: Oberon, König der Elfen. Estr. (I, 1870) podaje jako autora źródła nazwisko Derley.

3. Hrabia Osmond, czyli dwaj wielkorządcy królestwa Galicji. Drama w 5 aktach z niemieckiego. Wyst. W-wa 17 sierpnia 1810.

Autorstwo jw. poz. 1.
Estr. (I, 1870) podaje tyt.: Hrabia Osmond bratobójca.

4. Omyłki na wszystkie boki, czyli figle Jędrusia. Komedia w 5 aktach. Wyst. W-wa 1810 (?).

Autora za Estr. (I, 1870) wskazał E. Szwankowski.
Wg O. Goldsmith: She stoops to Conquer(?).

5. Ida, czyli zemsta spełniona. Opera w 4 aktach. Wyst. W-wa 19 kwietnia 1811. Muzyka: A. Gyrowetz (V. Jirovec).

Autorstwo jw. poz. 1.
Wg A. F. Kotzebue.
Estr. (I, 1870, 381) podaje tyt.: Ida z Montfacon.

6. Podejrzliwy, czyli wszyscy są winni a niewinni. Komedia w 4 aktach z niemieckiego (wierszem). Wyst. W-wa 4 października 1811. Rkps znajdował się w Bibl. Teatr. Warsz.

Autorstwo jw. poz. 1.
Wg F.L. Schröder.

7. Don Juan. Fragmenty libretta do opery W. A. Mozarta (wg tekstu włoskiego i niem.) przekł. eksperymentalnie ok. 1811, starając się uzyskać zgodność muzyki z tekstem.

Inform. J.F. Królikowski: Prozodia polska. Poz. 1821 s. IX.

8. Romans. Opera w 1 akcie z francuskiego. Wyst. W-wa 26 marca 1812 (wg E. Szwankowskiego; wg M. Karasowskiego: 1813; wg J. Lipińskiego: 1814). Muzyka: H. Berton.

Autorstwo jw. poz. 1.
Wg M.F. Loraux: La Romance. Estr. (I, 1870, 379) podaje jako autora tekstu F.B. Hoffmanna.

9. Rywal swego pana. Komedia w 1 akcie z francuskiego przełożona. Wyst. W-wa 3 maja 1812.

Autorstwo jw. poz. 1.

10. Skarb mniemany, czyli niebezpieczno podsłuchiwać pod drzwiami. Opera w 1 akcie z francuskiego. Wyst. W-wa 30 października 1812. Muzyka: E.H. Méhul. Rkps Ossol. sygn. 5118/I (tu dat. premiery: 17 września 1812).

Autorstwo jw. poz. 1.
Wg F.B. Hoffmann.

11. Gruba żałoba. Opera komiczna w 1 akcie z francuskiego. Wyst. W-wa 22 października 1813. Muzyka: H. Berton.

http://rcin.org.pl

Autorstwo jw. poz. 1.
Wg Ch. G. Étienne, J.C. Vial.

12. Dwie bezsenne nocy. Drama w 5 aktach z niemieckiego. Wyst. W-wa 25 lutego 1814. Rkps Ossol. sygn. 10764/I (tu dat. powst.: 1813).

Autorstwo jw. poz. 1.
Wg. J. G. Dyk.

13. Opera naprędce, czyli aktorowie zmyśleni. Opera w 1 akcie z francuskiego. Wyst. W-wa 1 kwietnia 1814. Muzyka: Nicolo (N. Isouard).

Autorstwo jw. poz. 1.

14. Ludzie honoru. Drama w 3 aktach. Wyst. W-wa 17 marca 1815. Rkps znajdował się w Bibl. Teatr. Warsz. sygn. 1276.

Autorstwo za Estr. (I, 1870) ustalił B. Korzeniewski, wymieniając jako współautora L. A. Dmuszewskiego (?).
Wg. J.B. Cantiran de Boirie.

15. Skąpiec. Komedia w 5 aktach. Wyst. W-wa 11 listopada 1815 (?).

Autorstwo wg Estr. (I, 1870). Dat. wg hipotezy E. Szwankowskiego.

16. Dwaj Anglicy. Komedia w 3 aktach. Wyst. W-wa 28 czerwca 1818.

Autorstwo wg Estr. (I, 1870); dat. wg E. Szwankowskiego.
Wg. P.F.C. Merville.

17. Beniowski. Opera w 3 aktach, Wyst. W-wa grudzień 1817. Muzyka: F. A. Boieldieu.

Autorstwo wg M. Karasowskiego; u J. Lipińskiego nie rozwiązane.
Wg A.V. Pineux Duval (na podstawie dramatu Kotzebuego).

18. Machabeusze, czyli wzięcie Jerozolimy. Drama w 4 aktach z francuskiego. Wyst. W-wa 26 maja 1820. Wyd. W-wa 1820.

Wg J.G.A. Cuvelier de Trye, L. Chandezon: Les Machabées ou la Prise de Jérusalem.

19. Upiór. Melodrama w 3 aktach z Prologiem, z francuskiego. Wyst. W-wa 8 kwietnia 1821. Wyd. W-wa 1821.

Rkps z adnotacją: „według opowieści Byrona" znajdował się w Bibl. Teatrów Warsz. sygn. 1465.

Wg P.F.A. Carmouche, Jouffroy i Ch. Nodier: Le Vampire.

20. Nowy Kopciuszek, czyli Zofia. Komedia w 4 aktach przez p. M. Rougemont, przetłumaczona przez B.K. Wyst. W-wa 27 czerwca 1821. Rkps Ossol. sygn. 4829/I.

Dat. wg E. Szwankowskiego.

21. Nocleg w zamku. Operetka w 1 akcie z francuskiego. Wyst. W-wa 13 lipca 1821. Muzyka: J. Damse.

Autorstwo wg M. Karasowskiego, K. Michałowskiego i A. Papierzowej.

22. Ofiara Abrahama. Drama liryczne w 4 aktach. Wyst. W-wa 11 grudnia 1821. Wyd. W-wa 1821 (tu błędna dat. premiery: 8 grudnia). Muzyka: J. Elsner.

Wg J.G.A. Cuvelier de Trye, L. Chandezon: Le Sacrifice d'Abraham.

23. Teresa, czyli sierota z Genewy. Drama w 3 aktach. Wyst. W-wa 1 lutego 1822; Lw. 1822. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 6721/II.

Rkps znajdował się także w Bibl. Teatrów Warsz. sygn. 1364.

Autorstwo jw. poz. 14.
Wg St. Victor (V. H. Ducange): Thérèse ou l'Orpheline de Genève.

24. Powrót Stanisława żołnierza polskiego. Komedia w 1 akcie p. (E.A.) Scribe z francuskiego przełożona. (Cz. 2 sztuki: Michał i Krysia). Wyst. W-wa 10 grudnia 1824. Rkps Ossol. sygn. 5074/I (z dat.: 1825).

Dat. wg E. Szwankowskiego.

25. Szkoła dramatyczna. Komedia. Wyst. W-wa 15 grudnia 1824 (na popisie Instytutu Muzyki i Deklamacji).

Inform. A. Nowak-Romanowicz (w przyp. do „Summariusza" J. Elsnera) i Estr. IV (1966) 323.

26. Głuchy, czyli pełna oberża. Komedia w 3 aktach z francuskiego przez P., poprawiona i pomnożona przez p.p. Batiste i Brunet, przełożona w r. 1825 przez... Rkps Ossol. sygn. 5056/I. Wyst. W-wa 8 maja 1826.

Źródło i dat. premiery wskazał E. Szwankowski.
Wg J.B. Choudart, P.J. Desforges. Wcześniejsze opracowanie sztuki pióra K. Boskamps Lasopolskiego wyst. 20 stycznia 1804.

27. Kominiarczyk. Drama (komedia ?) w 3 aktach. Wyst. W-wa 25 maja 1826. Rkps znajdował się w Bibl. Teatrów Warsz. sygn. 1357. Fragm.: Śpiewka z dramy „Kominiarczyk". *Kolęda na r. 1827.* W-wa (1826) s. 38-39.

Estr. nie notuje. Autorstwo ustalił B. Korzeniewski.
Wg Th. Sauvage (?).

28. Nowy teatr. Quodlibet ze śpiewkami. Wyst. W-wa, Teatr Rozmaitości, 27 września 1829.

Autorstwo wg Estr. (I, 1870, IV, 1966), dat. wg E. Szwankowskiego.

29. Mirandolina. Komedia w 3 aktach. Wyst. W-wa ok. 1835.

Autorstwo i dat. jw. poz. 28.

30. Mój zięć. Komedia w 1 akcie. Wyst. W-wa, Teatr Rozmaitości, 25 lutego 1842 (premiera ?).

http://rcin.org.pl

Autorstwo wg Estr. (I, 1870). Dat. wyst. za E. Szwankowskim: Alojzy Żółkowski (ojciec), s. 76. Wg J. Bayard, Laurentin (A. Chapelle).

31. Kat z Amsterdamu. Drama w 3 aktach.

Autorstwo wg Estr. (I, 1870). Wg V. Ducange, R. Ch. G. de Pixérécourt.

Listy

1. Od L. Osińskiego z 9 sierpnia 1817. Ogł. E. Szwankowski: Z korespondencji Ludwika Osińskiego. *Pam. Teatr.* 1962 z. 1.

OPRACOWANIA

Roczn. Teatru Nar. Warsz. 1808-1816. Fragm. przedr. L. Bernacki w: Teatr, dramat i muzyka za Stanisława Augusta. T. 1. Lw. 1925; E. Szwankowski w: Teatr Wojciecha Bogusławskiego w l. 1799-1814. Wr. 1954 *jn.* — Recenzje teatralne Towarzystwa Iksów, 1815-1819. Oprac. i wyd. J. Lipiński. Wr. 1956 *Materiały do Dziejów Teatru w Pol.* 4. — (K. Kurpiński): Krótki rys Teatru Narodowego od r. 1818. W-wa 1831. — J. Elsner: Summariusz moich utworów muzycznych. (Powst. 1840-1849). Przeł. K. Lubomirski. Oprac. i wyd. A. Nowak-Romanowicz. Kr. 1957 *Źródła Pamiętnikarsko-Lit. do Dziejów Muzyki Pol.* 4. — K.W. Wójcicki: Cmentarz Powązkowski pod Warszawą. T. 2. W-wa 1856. — W. Sowiński: Les Musiciens polonais et slaves anciens et modernes. Dictionnaire biographique... Paryż 1857. Wersja pol.: Słownik muzyków polskich dawnych i nowoczesnych. Paryż 1874. — F.S. Dmochowski: Wspomnienia od 1806 do 1830 r. W-wa 1858; wyd. nast. oprac. Z. Libera. W-wa 1959 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* — K. Skibiński: Pamiętniki aktora (1785-1858). Wyd. M. Rulikowski. W-wa 1912. — M. Karasowski: Rys historyczny opery polskiej. W-wa 1859. — A. Andrzejowski: Ramoty starego Detiuka o Wołyniu. T. 1-4. Wil. 1861-1862 i wyd. nast. — K. Wł. W. (Wójcicki). *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 16 (1864). —

W. Rapacki: Sto lat sceny polskiej w Warszawie. W-wa 1925. — S. Małachowski-Łempicki: Wykaz polskich lóż wolnomularskich i ich członków w l. 1738-1821. Kr. 1929. — B. Korzeniewski: „Drama" w warszawskim Teatrze Narodowym za dyrekcji Ludwika Osińskiego. W-wa 1934 *Studia z Zakresu Historii Lit. Pol.* 11. — M. Rulikowski: Teatr warszawski od czasów Osińskiego (1825-1915). Lw. (1938) *Wiedza o Teatrze* 1. — K. Michałowski: Opery polskie. Kr. 1954 *Materiały do Bibliografii Muzyki Pol.* 1. — E. Szwankowski: Teatr Wojciecha Bogusławskiego w l. 1799-1814. Wr. 1954 *Materiały do Dziejów Teatru w Pol.* 1. — J. Lipiński: Aktor i scena w recenzjach teatralnych Iksów. *Pam. Teatr.* 1955 z. 2. — E. Szwankowski: Alojzy Żółkowski (ojciec). W-wa 1956. — A. Nowak-Romanowicz: Józef Elsner. Monografia. Kr. 1957 *Studia i Materiały do Dziejów Muzyki Pol.* 4. — B. Korzeniewski, E. Szwankowski., J. Szczublewski: Alojzy Żółkowski — syn. *Almanachy poświęcone najwybitniejszym artystom sceny polskiej.* T. 2. W-wa 1959. — A. Papierzowa: Libretta oper polskich z l. 1800-1830. Kr. 1959. — S. Dąbrowski, R. Górski: Fredro na scenie. W-wa 1963. — E. Szwankowski. *Pol. słownik biogr.* (W przygot.).

KWIATKOWSKI KAJETAN (1769—1852)

Pseud. i krypt.: Bezstronny obywatel; K. K.; K... K...

Tłumacz, historyk, publicysta.

Ur. w 1769; syn Józefa, skarbnika trembowelskiego, i Marianny z Borkowskich. Podpisywał się „Kwiatkowski z Kwiatkowa". W czasie Sejmu Czteroletniego występował publicznie jako zwolennik reform politycznych. W 1790 nominowany szambelanem królewskim. Uczestniczył w insurekcji kościuszkowskiej: 27 kwietnia 1794 powołany na asesora Dyrekcji Wykonawczej Departamentu Policji, 30 kwietnia — na komisarza Deputacji Komisji Porządkowej Ziemi Warszawskiej, 2 sierpnia — na asesora Dyrekcji Biletów Skarbowych. Po rozbiorach mieszkał w Warszawie. Zgromadził znaczny zbiór książek i rękopisów historycznych. Członek czynny warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (od 17 listopada 1805). W Królestwie Kongresowym był radcą w Komisji Województwa Mazowieckiego i kuratorem szkół pijarskich w Warszawie, potem dyrektorem gimnazjum w Kielcach. W ostatnich latach życia wrócił do Warszawy, gdzie zmarł 30 października 1852.

http://rcin.org.pl

TWÓRCZOŚĆ

1. Próbka pióra bezstronnego obywatela nad stanem teraźniejszym i przyszłym Rzeczypospolitej Polskiej. W-wa 1791.

Autorstwo wg Estr. XX (1905), 430.
Przeróbka broszury H. Kołłątaja „Krótka rada względem napisania dobrej konstytucji rządu" (W-wa 1790).

2. Referat o odczycie Joachima Lelewela pt. Stosunki handlowe Fenicjanów, a później Kartagińczyków z Grekami. Powst. 1813. Wyd. A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 3. W-wa 1902.

Współautor: J. P. Woronicz.

3. Dzieje narodu polskiego za panowania Władysława IV, króla polskiego i szwedzkiego. W-wa 1823. Fragm. przedr. I. Szydłowski w: Przykłady stylu polskiego. T. 1. Wil. 1827.

Przekłady

1. S. Gessner: Pierwszy żeglarz, Noc i Wizerunek potopu. Trzy pisma wyjęte z dzieł Gessnera, przetłumaczone przez K. K. W-wa 1789. Wyd. nast. W-wa 1809.

2. J. R. Sigaud de La Fond: Szkoła szczęśliwości, czyli obraz cnót towarzyskich... T. 1-2. W-wa 1789. Wyd. nast.: Szkoła uszczęśliwienia... W-wa 1792.

3. C. T. Svetonius: Dzieje dwunastu cesarzów. T. 1-2. Wr. 1826.

Listy

1. Do J. Lelewela 5 listów z 1814-1823. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 4435.

2. Od J. U. Niemcewicza z 7 kwietnia 1822. Rkps Ossol. sygn. 12293/II.

OPRACOWANIA

Akty powstania Kościuszki. T. 3. Wyd. W. Dzwonkowski, E. Kipa, R. Morcinek. Wr. 1955. — A. Magier: Estetyka miasta stołecznego Warszawy. (Ukończ. ok. 1833). Wyd. H. Szwankowska, komentarz hist.-lit. oprac. J. W. Gomulicki. Wr. 1963. — K. W. Wójcicki: Cmentarz Powązkowski pod Warszawą. T. 3. W-wa 1856. — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 16 (1864). — R. Pilat: O literaturze politycznej Sejmu Czteroletniego (1788-1792). *Przegl. Pol.* 1871 listopad, 1872 styczeń-luty i odb. (Kr. 1872). — W. Smoleński: Szkoły historyczne w Polsce. *Ateneum* 1886 t. 4 i odb. (W-wa 1887). — E. Kipa: Nieznana broszura Kołłątaja. *Pam. Lit.* R. 11 (1912). — W. Smoleński: Publicyści anonimowi z końca w. XVIII. *Przegl. Hist.* t. 14 (1912) i odb. — N. Gąsiorowska: Wolność druku w Królestwie Kongresowym, 1815-1830. W-wa 1916 *Monogr. w Zakresie Dziejów Nowożytnych* 23 s. 179. — J. W. Gomulicki: Żale starego bibliofila. *Nowe Książki* 1958 nr 10. — E. Rabowicz: Stanisław Trembecki w świetle nowych źródeł. Wr. 1965 *IBL. Studia z Okresu Oświecenia* 3.

L

LACHNICKI IGNACY (1755— ok. 1830)

Pisarz społeczny, tłumacz, filozof.

Ur. w 1755; syn Józefa, skarbnika wiłkomierskiego. W 1772 uzyskał doktorat filozofii na Akademii Wileńskiej, po czym udał się na dwór hetmana wielkiego litewskiego Michała Kazimierza Ogińskiego w Słonimiu, gdzie stał się wkrótce jego zaufanym sekretarzem do spraw politycznych i marszałkiem dworu. Według relacji współczesnych miał być autorem niektórych dzieł literackich przypisywanych Ogińskiemu. W 1776 posiadał stopień chorążego wojsk litewskich, w 1780 awansował do stopnia rotmistrza, w 1789 do stopnia pułkownika. Wkrótce potem podał się do dymisji, opuścił dwór Ogińskiego i osiadł w dobrach uzyskanych od hojnego mecenasa (Hrajno, Zarubicze i część Telechan). Od 1790 — łowczy wiłkomierski; w 1793 — także stolnik. W insurekcji 1794 — komisarz Litewskiej Komisji Skarbowej i wiceprezydent Grodna. Po rozbiorach osiadł w Wilnie i pełnił różne funkcje ziemskie (m.in. członek komisji

http://rcin.org.pl

opracowującej sprawę żydowską, prezes sądu granicznego pow. grodzieńskiego). W 1812 wybrany delegatem do Petersburga, gdzie popierał politykę Michała Kleofasa Ogińskiego. Za doskonały zarząd dobrami odznaczony orderem Św. Włodzimierza; członek Towarzystwa Rolnego w Warszawie (1811). W 1815 — delegat szlachty na spotkanie Aleksandra I wracającego z Wiednia. Należał do wolnomularstwa: członek honorowy loży Świątynia Izis (1811-1812); mistrz grodzieńskiej loży Przyjaciele Ludzkości (do której przeszedł z loży Gorliwy Litwin); członek wileńskiej loży kapitulnej Doskonała Jedność (1820). Żonaty był z Antoniną Trembicką. Zmarł ok. 1830.

TWÓRCZOŚĆ

1. Propositiones ex universa philosophia. Wil. 1772.

Rozprawa doktorska.

2. Głos... delegowanego pow. grodzieńskiego, miany 17 stycznia 1812. (Wil. 1812).

3. Biografia włościanina nad brzegami Niemna powyżej Łososny mieszkającego. W-wa 1815.

Zob. też Ogiński Michał Kazimierz, Twórczość poz. 4-6.

Przekłady

1. Voltaire: Alcyra albo Amerykanie. Tragedia z francuskiego Jmci Pana de... Przetłumaczona dla teatrum słonimskiego za rozkazem Jaśnie Wielmożnego Jmci Pana Michała hrabi Ogińskiego. W-wa 1780.

OPRACOWANIA

Akty powstania Kościuszki. T. 2. Wyd. S. Askenazy, W. Dzwonkowski. Kr. 1918. — J. U. Niemcewicz: Pamiętniki czasów moich. T. 1. (Powst. 1823-1825). Wyd. J. Dihm. W-wa 1957 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* — S. Morawski: Kilka lat młodości mojej w Wilnie (1818-1825). (Powst. ok. 1848). Wyd. A. Czartkowski, H. Mościcki. W-wa 1924; wyd. 2 W-wa 1959 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* — F.M.S. (Sobieszczański). *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 16 (1864). — P. Chmielowski: Liberalizm i obskurantyzm na Litwie i Rusi, 1815-1823. W-wa 1898. — L. J. (Janowski). *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 41/42 (1908/09). — A. Boniecki: Herbarz polski. T. 13. W-wa 1909 s. 320. — S. Uruski: Rodzina. T. 8. W-wa 1911 s. 262. — J. Iwaszkiewicz: Litwa w r. 1812. Kr. 1912 *Monogr. w Zakresie Dziejów Nowożytnych* 9. — S. Małachowski-Łempicki: Wykaz polskich lóż wolnomularskich i ich członków w l. 1738-1821. Kr. 1929. — S. Małachowski-Łempicki: Wolnomularstwo na ziemiach dawnego Wielkiego Księstwa Litewskiego, 1776-1822. Wil. 1930. — L. Janowski: Słownik bio-bibliograficzny dawnego Uniwersytetu Wileńskiego. Wyd. pod kierunkiem R. Mienickiego. Wil. 1939. — A. Ciechanowiecki: Michał Kazimierz Ogiński und sein Musenhof zu Słonim. Kolonia 1961.

LACHNICKI IGNACY EMANUEL (1793—1826)

Pseud. i krypt.: Antoni Antymagnetystowicz brukowiec, szubrawiec i urwipołeć; Dzidzis Lado; I. E. L.; J. E. L.

Publicysta, przyrodnik, ekonomista.

Ur. w 1793; syn Antoniego Dyzmy, stolnika wiłkomierskiego i marszałka wileńskiego; bratanek Ignacego. W 1812 ukończył Uniwersytet Wileński ze stopniem doktora filozofii. Od tegoż roku — kamerjunkier dworu Aleksandra I. Był zwolennikiem i propagatorem nauki Mesmera o magnetyzmie zwierzęcym, następnie także — pod wpływem A. Poschmana — mistykiem, żywo reagującym na jednostronność poglądów racjonalistycznych. Brał czynny udział w życiu kulturalnym Wilna: redaktor i wydawca *Pamiętnika Magnetycznego* (1816-1818), inicjator (mimowolny) *Wiadomości Brukowych*, członek redakcji *Dziejów Dobroczynności Krajowej i Zagranicznej* (1820-1824). Należał do loży masońskiej Doskonała Jedność oraz do Towarzystwa Szubrawców w późniejszym okresie jego istnienia (pod pseud. Dzidzis Lado). Żonaty był z krewną, Anielą Trembicką. W ostatnich latach zajął się badaniami geologicznymi. Jego staraniem

http://rcin.org.pl

rząd Królestwa Polskiego wysłał na Litwę górników, z którymi jesienią 1825 odbył Lachnicki podróż od Białegostoku wzdłuż Niemna do granicy Prus i Kurlandii, w poszukiwaniu soli, siarki, kredy, gipsu, żelaza i węgli kopalnych. Przeziębiwszy się w czasie podróży, zmarł 20 stycznia 1826 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Rozprawa z chemii o rozpuszczaniu, napisana dla otrzymania stopnia doktora filozofii..., czytana publicznie 11 czerwca 1812. Wil. 1812.

2. Wiadomości brukowe, czyli rozmowa na placu pod ratuszem wielkiego X z małym x. (Wil. 21 sierpnia/2 września 1816). Przedr. Z. Skwarczyński w: „Wiadomości Brukowe". Wybór artykułów. Wr. (1962) *BN* I, 178.

3. Wiadomości brukowe, czyli przechadzka na Zamkowej Górze. (Wil. 27 sierpnia/8 września 1816).

4. Statystyka guberni litewsko-grodzieńskiej. Wil. 1917.

5. Statystyka guberni wileńskiej. Nie wyd.

6. Wiadomość o sposobie leczenia wścieklizny, powzięta z jasnowidzenia magnetycznego. Wil. 1821.

Liczne artykuły i utwory literackie ogł. w czasopismach: *Dzieje Dobroczynności Kraj. i Zagr.* (1820-1824); *Pam. Magnetyczny* (1816-1818; przedr. 1826-1828); *Tyg. Wil.* (tu m.in.: Powieść (wierszem). 1816 nr 3; List jednego członka Towarzystwa Szubrawców do drugiego. 1820 nr 175).

Listy i materiały

1. Convention volontaire entre la Rédaction du Mémoire Magnétique et le Sieur Joseph Zawadzki typographe. Dat. Wil. 6 kwietnia 1817. Wyd. T. Turkowski w: Materiały do dziejów literatury i oświaty na Litwie i Rusi. T. 1. Wil. 1935.

2. Do J. Zawadzkiego, dat. Lachnów 9 czerwca 1825. Wyd. T. Turkowski, jw.

OPRACOWANIA

Nekrolog. *Kur. Litewski* 1826 nr 9. — J. Lelewel: (Przedmowa do) Nowosilcow w Wilnie. W-wa 1831. — S. B. Jundziłł: Pamiętniki życia. (Powst. ok. 1835-1840). Wyd. A. M. Kurpiel. Kr. 1905 jako odb. z *Arch. do Dziejów Lit. i Oświaty w Pol.* t. 13 (1914). — S. Morawski: Kilka lat młodości mojej w Wilnie (1818-1825). (Powst. ok. 1848). Wyd. A. Czartkowski, H. Mościcki. W-wa 1924; wyd. 2 W-wa 1959 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* — F.M.S. (Sobieszczański). *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 16 (1864). — M. Malinowski: Księga wspomnień. (Powst. przed 1865). Wyd. J. Tretiak. Kr. 1907. — Z. Horodyński: Towarzystwo Szubrawców. *Przew. Nauk. i Lit.* 1882 s. 837-839, 939. — P. Chmielowski: Liberalizm i obskurantyzm na Litwie i Rusi, 1815-1823. W-wa 1898. — J. Bieliński: Uniwersytet Wileński. T. 3. Kr. 1899-1900. — A. Kraushar: Znachor. W-wa 1903. — L.J. (Janowski). *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 41/42 (1908/09). — A. Boniecki: Herbarz polski. T. 13. W-wa 1909 s. 320. — J. Bieliński: Szubrawcy w Wilnie (1817-1822). Zarys historyczny. Wil. 1910. — W. Ciechowski: Czasopisma polskie na Litwie. *Kwart. Litewski* t. 2-3 (1910-1911) i odb. — T. Turkowski: (Komentarz do) Materiały do dziejów literatury i oświaty na Litwie i Rusi. T. 1. Wil. 1935. — L. Janowski: Słownik bio-bibliograficzny dawnego Uniwersytetu Wileńskiego. Wyd. pod kierunkiem R. Mienickiego. Wil. 1939. — Z. Makowiecka, K. Kostenicz: Nieznany spis pseudonimów szubrawskich. W zbiorze: Miscellanea z okresu Romantyzmu. Wr. 1956 *Arch. Lit.* 1. — Z. Skwarczyński: Kazimierz Kontrym. Towarzystwo Szubrawców. Dwa studia. Łódź 1961 *Łódz. Tow. Nauk. Wydz. I* 48. — Z. Skwarczyński: (Wstęp do) „Wiadomości Brukowe". Wybór artykułów. Wr. (1962) *BN* I, 178.

LACHOWSKI SEBASTIAN FABIAN (1731—1794)

Kaznodzieja.

Ur. w grudniu (15 lub 31) 1731 na Rusi Czerwonej, w rodzinie szlacheckiej; syn Antoniego i Zuzanny. Chrzczony 23 stycznia 1732 w Rawie Ruskiej. 15 sierpnia 1745 wstąpił do jezuitów w Krakowie. Po odbyciu tamże dwuletniego nowicjatu — studiował retorykę w Krasnymstawie (1747/48) oraz filozofię w Jarosławiu (1748/49 — 1750/51).

http://rcin.org.pl

Następnie uczył gramatyki i poezji w kolegiach zakonnych we Lwowie (1751/52 — 1752/53, 1754/55) i w Lublinie (1753/54). W latach szk. 1755/56 — 1757/58 studiował teologię w Lublinie, kończąc ją we Lwowie w następnym roku szkolnym. W 1759/60 uczył retoryki w Żytomierzu. Po odbyciu „trzeciej probacji zakonnej" w Jarosławiu (1760/61) — wysłany został na stanowisko kaznodziei do Warszawy, do domu zakonnego prowincji małopolskiej na Marywilu. W 1764 powołany na kaznodzieję nadwornego („concionator regius") Stanisława Augusta. Uczestniczył w królewskich obiadach czwartkowych. Po kasacie jezuitów otrzymał tytuł kanonika inflanckiego oraz probostwo wilanowskie (nie wileńskie!). W kazaniach wygłaszanych wobec dworu wyróżniał się prawdomównością, krążył o nim wierszyk współczesny: „Lachowski prawdę mówił — jest tylko plebanem, Naruszewicz podchlebiał — biskupem i panem". Odznaczony medalem „Merentibus". Zmarł 24 listopada 1794 w Wilanowie; pochowany w tamtejszym kościele parafialnym.

TWÓRCZOŚĆ

1. Kazanie w dzień ś. Stanisława biskupa, przy postanowieniu nowego orderu. W kościele warszawskim Ś. Krzyża roku 1765 przed Królem J. Mością miane. B. m. (1765).

2. Kazanie podczas dorocznego obchodzenia koronacji Najjaśniejszego Pana Naszego Stanisława Augusta, Króla Polskiego, miane. W-wa (1765).

3. Kazanie krótkie na pogrzebie J.W.Jegomości Pana Eustachego Potockiego, Generała Artylerii W.X.Litewskiego... miane przez... Dnia 7 marca roku 1768 w Warszawie, w kościele X.X. Jezuitów. B. m. (1768).

4. Kazanie w dzień ś. Stanisława biskupa i męczennika, w kościele warszawskim Ś. Krzyża, roku 1768, przed Najjaśniejszym Królem J. Mcią miane. W-wa (1768).

5. Kazania niedzielne. T. 1-2. W-wa 1770. Wyd. nast. Supraśl 1793.

Dedyk. Stanisławowi Augustowi.

6. Kazanie podczas czterdziestogodzinnego nabożeństwa, kiedy Król JMĆ Pan N.M. pierwszy raz po swoim przypadku stawił się w kościele, na podziękowanie Panu Bogu za cudowne swoje od śmierci zachowanie wpośrzód zabójców na niego zasadzonych na dniu 3 listopada w roku 1771, miane. (Wygł. 8 stycznia 1772). W-wa 1772.

Drugi tyt. kazania: Kazanie przeciw szkaradnej zbrodni królobójstwa. Od s. 39: Kazanie na niedzielę 5 po Trzech Królach przeciwko złym przysięgom. To ostatnie zanotowane błędnie u J. Browna: Kazanie przeciwko złym przywilejom (!).

7. Kazania o Męce Pańskiej i inne przygodne. T. 1-7. Poz. 1772.

Poz. niepewna, notowana przez Estr. XXI (1906) 13 za Brownem.

8. Kazanie w dzień Zielonych Świątek na otwarciu Jubileuszu Wielkiego, przy wjeździe do swojej katedry J.O. Książęcia JMci Michała Jerzego Ciołka Poniatowskiego, Biskupa Płockiego... Miane w Płocku przez... W-wa 1776.

Brown, a za nim *Enc. powsz.* i *Enc. kościelna* wymieniają jeszcze, nie powtórzony jednak przez Estr., druk: Kazania na niedziele i święta. W-wa 1773.

Listy i materiały

1. Do Stanisława Augusta z 1788. Rkps Bibl. Czart. sygn. 926.

2. Wyciąg z metryki urodzenia, sporządzony 24 lipca 1745. Rkps Ossol. sygn. 100/II.

OPRACOWANIA

Catalogus personarum et officiorum provinciae Polonae Societatis Jesu ex anno 1745 in annum 1755. Rkpsy Arch. Romanum Soc. Jesu (Polonica 46). — Catalogus... provinciae Poloniae Minoris ex anno 1756 in annum 1773. Rkpsy jw. (Polonia 49). — Catalogus primus Domicilii Varsaviensis Societatis Jesu anno 1770. Rkps jw. (Polonica 42 f 83). — Korespondencja Adama Naruszewicza, 1762-1796. Wyd. J. Platt. Wr. 1959. — Ludzie Oświecenia o języku i stylu. T. 2. Oprac. Z. Florczak, L. Pszczołowska. W-wa 1958. — S. K. Potocki: Pochwała Józefa Szymanowskiego, miana w zgromadzeniu Przyjaciół Nauk. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 1 (1802) s. 94. — F. Karpiński: Pamiętniki. (Ukończ. 1822). Poz. 1844 i wyd. nast. — A. Magier: Estetyka miasta stołecznego Warszawy. (Ukończ. ok. 1833). Wyd. H. Szwankowska, komentarz hist.-lit. oprac. J. W. Gomulicki. Wr. 1963. — J. Brown: Biblioteka pisarzów asystencji polskiej Towarzystwa Jezusowego. *Przegl. Poz.* t. 33 (1862) i wyd. osob. Poz. 1862. —

http://rcin.org.pl

F.M.S. (Sobieszczański). *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 16 (1864). — *Enc. kościelna* Nowodworskiego. T. 11 (1878). — C. Sommervogel: Bibliothèque de la Compagnie de Jésus. Bibliographie. T. 4. Bruksela-Paryż 1893 szp. 1344. — J. S. Pelczar: Zarys dziejów kaznodziejstwa w kościele katolickim. Cz. 2: Kaznodzieje polscy. Kr. 1896; wyd. nast.: Zarys dziejów kaznodziejstwa w Polsce. Kr. 1917. — S. Załęski: Jezuici w Polsce. T. 3. Lw. 1902; t. 5 cz. 1. Kr. 1906. — *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 41/42 (1908/09). — X. J. N. (Niedzielski). *Podręczna enc. kościelna.* T. 23/24 (1911). — W. Bruchnalski: Historia wymowy w Polsce. *Dzieje literatury pięknej w Polsce. AU.* Cz. 2. Kr. 1918 s. 371. — S. Hrabec, F. Pepłowski: Wiadomości o autorach i dziełach cytowanych w „Słowniku" Lindego. W-wa 1963. — B. Natoński: Wypisy ze źródeł jezuickich i uwagi. (Maszynopis w posiadaniu redakcji).

LENGNICH GOTFRYD (1689—1774)

Krypt.: G. L.

Historyk, prawnik.

Ur. 4 grudnia 1689 w Gdańsku; syn Wincentego, kupca, i Katarzyny z domu Möllers. Uczył się w szkole parafialnej, od 1707 w Gimnazjum Gdańskim, a w 1710-1713 studiował prawo, historię oraz wymowę na uniwersytecie w Halle i współpracował z miesięcznikiem *Hällische Bibliothek*. W 1713 doktoryzował się z prawa. Po 1718, nie uzyskawszy katedry prawa na uniwersytecie hallskim, wrócił do Gdańska, gdzie zajął się pracą nauczycielską oraz, w oparciu o archiwum gdańskie, studiami nad historią Polski, Prus i Gdańska. W 1718-1719 wydawał czasopismo *Polnische Bibliothek*. W 1720 założył towarzystwo naukowe Societas Litteraria, które istniało do 1727. Od 1729 uczył wymowy i poezji w Gimnazjum Gdańskim. W 1733 ożenił się z Eufrozyną Florentyną Fischer (1° v. Hoheisel). W 1737 był nauczycielem historii synów wojewody mazowieckiego Stanisława Poniatowskiego (m.in. przyszłego króla). Podczas sejmu 1740 przebywał w Warszawie. W 1748 został inspektorem i nauczycielem prawa i historii w Gimnazjum Gdańskim, a w 1750 syndykiem Gdańska. W 1767 uczestniczył w zjeździe dysydentów w Toruniu. Zmarł 28 kwietnia (wg J. F. Juglera; wg G. Korbuta i F. M. Sobieszczańskiego: 28 grudnia) 1774 w Gdańsku.

TWÓRCZOŚĆ

1. De patria S. Aurelii Prudentii Clementis conjecturae. Halle 1713.

Wyd. pod krypt.: G. L.; mylnie przypisywane M. H. Gundlingowi.

2. Nachrichten und Urtheile von den lateinischen auctoribus classicis und ihren noch vorhandenen Schriften. Halle 1713.

Wg Estr. Toż przypisywano mylnie P. K. Hopffnerowi.

3. Praefatio de vita et scriptis Guillelmi Turcki. Wyd. w: W. Turcki: Specimen historiae sacrae. Halle 1718.

4. Dissertatio de origine et progressu poenae adulterum apud Romanos. Halle 1720. Wyd. nast. Halle 1740.

5. Dissertatio de Prussorum comitiis. Gdańsk 1720.

Wyd. pod nazwiskiem: J. J. Ammelung.

6. Geschichte der preussischen Lande Königlich-Polnischen Antheils... T. 1-9. Gdańsk (1722)-1755.

T. 1: ... seit dem Jahr 1526 bis auf den Todt Königes Sigismundi I... Gdańsk (1722).

Przekł. pol.: M. Modzelewski: Dzieje Prus polskich od r. 1526 do zgonu Zygmunta I. 1722. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 6012 II.

T. 2: ... unter der Regierung Sigismundi Augusti... Gdańsk 1723.

T. 3: ... seit dem Ableben Sigismundi Augusti, bis auf den Todt Königes Stephani, der zu Ende des Jahrs 1586 eingefallen... Gdańsk 1724.

T. 4: ... die sich seit dem Ableben Königes Stephani, unter der Regierung Sigismundi III bis ins Jahr 1605 zugetragen... Gdańsk 1726.

T. 5: ... seit dem Jahr 1606 bis auf das Ableben Königes Sigismundi III... Gdańsk 1727.

T. 6: ... unter der Regierung Vladislai IV... Gdańsk 1729.

T. 7: ... unter der Regierung Johannis Casimiri... Gdańsk 1734.

http://rcin.org.pl

T. 8: ... unter der Regierung der Könige Michaels und Johann des Dritten vornehmlich aus ungedruckten Nachrichten... Gdańsk 1748.
T. 9: ... unter dem Könige August dem Zweiten vornehmlich aus ungedruckten Nachrichten... Gdańsk 1755; toż z k. tyt.: Geschichte des Königreichs Polen unter dem Könige August den Zweiten. Gdańsk 1755.

Do każdego tomu dołączone dokumenty akt pruskich opatrzone odrębną paginacją. Wszystkie tomy poprzedzone przedmową, w niektórych ponadto rozprawy, opatrzone odrębną paginacją. W t. 1: Vorläufige Abhandlung von der Preuss. Regiments-Verfassung unter der Königlich-Polnischen Regierung nach den Grund-Besetzen.

Przekł. łac.: Commentatio succincta de norma regiminis, quae sub imperio serenissimorum Poloniae regum, Prussiae, ex praescripto iurium, ut vocant, fundamentalium competit. Gdańsk 1722.
W t. 2: Bescheidene Untersuchung des Königlichen Dekretes so auf dem Reichs-Tage zu Lublin A. 1569. wieder die Preussischen Stände, wegen Besuchung der Reichs-Tage, und des Sitzens im Polnischen Senat und in der Land--Boten-Stube, abgesprochen worden.
W t. 3: Kurtze Abhandlung von des Stanislai Karnkovii Schrifft De Jure Provinciali Terrarum Majorumq. Civitatum Prussiae.
W t. 4: Nachricht von der Religions-Aenderung in Preussen.
W t. 5: Heutiger Zustand der Preussischen Regiments-Verfassung.

Przekł. łac.: Hodierna Reipublicae Prutenae sub serenissimi Poloniarum regis imperio facies ad fidem actorum publicorum descripta. Gdańsk 1728.
W t. 6: Von dem Preussischen Landes-Rath, und denen Landes-Beamten.
W t. 9: Fortsetzung der Preussischen Landes--Räthe und Schatzmeister seit dem Ableben Königes Vladislaus des vierten bis auf den Todt Augusts des zweiten.

7. Dissertatio de muneris Thesaurarii in Prussia Occidentali antiquitate iuribus et praerogativis. Gdańsk 1722.

8. De incrementis studiorum per Polonos et Prussos autoritate ordinis philosophorum publice dissererit. Lipsk 1723.

9. Der Pilgrim auf Erden und Bürger im Himmel bei der Leichenbestattung Herrn Simon Christ. von Schrödern... welcher auf der Reise nach dem Embses Bade den 29 Mai 1723 zu Freyenwalde an der Oder seine Lebensreise beendiget. B. m. r.

Wyd. pod nazwiskiem: Ch. Tille.

10. Dissertatio de unionis qua Poloniae jungitur Prussia indole. Gdańsk 1727.

11. Programma quo ad lectiones suas audiendas Athenaei cives invitat. Gdańsk 1729.

12. Programma ad audiendam orationem saecularem in memoriam Augustanae confessionis ante ducentos annos Carolo Caesare tradidat. B. m. 1730.

Por. poz. 13.

13. De Prussorum in Augustanam Confessionem meritis oratio saecularis, quam d. 6 Julii 1730 in auditorio Athenaei maximo habuit. Gdańsk b. r.

Por. poz. 12.

14. De Polonorum Maioribus. Gdańsk (1732). Wyd. nast. zob. poz. 23.

15. Trauerrede auf Herrn David Schüllern, Accisrat in Leipzig und Agenten in Danzig. B. m. 1732.

16. Augusti optimi regis Poloniae... quondam indulgentissimi d. 1 Februarii saluti publicae erepti memoriam urbis senatus d. 5 Martii in auditorio Athenaei maximo oratione celebrari jussit ad quam audiendam maecenates patronos fautores suo quemque ordine et loco debite decenterque colendos, qua par est reverentia cultu studio invitat simul cives Athenaei in communem luctum convocat. (Gdańsk) 1733.

17. Augusti Secundi regis Poloniae... indulgentiam senatus iussu oratione celebravit. Gdańsk (1733).

Przekł. niem.: J. J. Schwabe: Lobrede auf König August den Andern... gehalten. (Lipsk) 1733; toż Gdańsk 1733.

18. Lengnich Godofredus (quod feliciter cedat) nuptias suas cum Euphrosina Florentina Fischer vidua civibus Athenaei nunciat. Gdańsk 1733.

19. Augusti Secundi laudatio. B. m. (1733).

20. Dissertatio de religionis christianae in Polonia initiis respondente N. F. Kautz. Wyd. 2. Lipsk 1734.

21. De Polonorum confederationibus praeside Gottfredo Lengnich D. Eloqu. et Poes. G.P.D. 26 Maii 1735... disputabit Carol Ernestus Kettner Gedanensis. Gdańsk 1735; toż Lipsk 1735.

Dedyk. J. A. Załuskiemu, podpisany Lengnich. Z dedyk. wynika, że jest to praca Lengnicha, nie Kettnera.
Przekł. niem.: Von den polnischen Konföderationen. *Anhang von Gelehrten Sachen.* Dod. do *Thornische Wöchentliche Nachrichten und Anzeigen* 1764 s. 69 n.

22. Pacta conventa Augusti III regis Poloniarum... commentario perpetuo illustrata. Lipsk 1736. Wyd. nast. powiększ. Gdańsk 1763. Fragm. z listem G. S. Lipińskiego do W. K. Starodobrskiego wyd. pt. Compendium iurium dissidentibus

http://rcin.org.pl

in religione christiana in regno Poloniae annexisque provinciis inservientium ex Gratiani Severini Lipinski... ad Vincent. Constant. Starodobrski... epistola annis 1712, typis vulgata nec non ex... Comment. ad pacta conventa seren. reg. Pol. Augusti Tertii excerptum. B. m. r.

Przekł. franc.: J. H. S. Formey: Mémoires pour servir à l'histoire et au droit public de Pologne, contenant particulièrement les Pacta conventa d'Auguste III. Haga 1741. Wyd. 2 Frankfurt 1754.

23. Historia Polona a Lecho ad Augusti II mortem. Lipsk 1740 (od s. 345: De Polonorum Maioribus, jw. poz. 14). Wyd. nast. powiększ.: Historia Polona a Lecho in annum 1748. Gdańsk 1750.

Przekł. pol. fragm. (od śmierci Stefana Batorego do śmierci Augusta II) wyd. F. Bohomolec jako dokończenie „Kroniki" M. i J. Bielskich w: Zbiór dziejopisów polskich we 4 tomach zawarty. T. 1. W-wa 1764.

Przekł. niem.: A. Schott: Polnische Geschichte von den Zeiten Lechi bis auf das Absterben Königs Augusti II. Lipsk 1741; toż wyd. tyt.: Polnische Geschichte von denen Zeiten Lechi an bis auf den Todt Augusti des II. Gdańsk b.r.

24. Ius publicum Regni Poloni. T. 1-2. Gdańsk 1742-1746. Wyd. 2 Gdańsk 1765-1766.

Przekł. pol.: M. Moszczeński: Prawo pospolite Królestwa Polskiego. T. 1-2. Kr. 1761. — Wyd. nowe, w poprawnym tłumaczeniu obydwa łacińskie połączające, za sprawą redakcji Kwartalnika Naukowego (A. Z. Helcla). Kr. 1836.

25. Programma ad exequias Samuelis Frid. Willenberg jurium doctoris, illorum et historiarum professoris publ. ordin. ac Athenaei inspectoris. Gdańsk 1748.

26. Historia Europae recentior ad finem anni 1748 in usum Athenaei Gedanensis breviter descripta. Gdańsk 1749.

Ks. 1 zamierzonego obszernego dzieła.

27. Programma quo Athenaei cives ad lectiones suas die 13 et 16 Januarii inchoandas vocat et invitat. B. m. 1749.

28. Ius publicum civitatis Gedanensis oder der Stadt Danzig Verfassung und Rechte. Powst. ok. 1751-1760. Z autografu Arch. Miejskiego w Gdańsku wyd. O. Günther. Gdańsk 1900 *Quellen u. Darstellungen z. Geschichte Westpreussens* 1.

Przekł. pol. dokonany pod kierunkiem W. Dutkiewicza, K. Bayera, F. M. Sobieszczańskiego: Urządzenie wewnętrzne i prawa miasta Gdańska. Druk zapowiedziany w 1862 nakładem E. B. Rastawieckiego, nie ukazał się (zob. Estr. II (1874), 575). Rkps ok. 1864 był w rękach Sobieszczańskiego.

29. Ius publicum Prussiae Polonae. Gdańsk 1758.

Przekł. niem.: G. Künhold: Staatsrecht des Polnischen Preussens. Gdańsk 1760.

30. Zulaga Gedanensium Civitati ab ordinibus asserta. Gdańsk 1761 (dwa wyd.).

Przekł. niem. współczesny.
Inform. Estr.

31. Zulagae Gedanensis Civitati ab ordinibus assertae supplementum. Gdańsk 1761.

Przekł. niem. współczesny.
Inform. jw.

32. Status causae affectatam a perillustri et reverendissimo domino referendario regni in civitate Gedanensi comissionem concernens. Gdańsk 1761.

33. Des berüchtigten Banquerouters Gotthilf Wernick Aufführung gegen die Stadt Danzig. B. m. 1761.

34. Tractatus portorii Gedanensis cum notis editi. Gdańsk 1762.

35. Von dem preussischen Adel angenommenes und den Städten abgelehntes polnische Tribunal. Gdańsk 1763.

Przekł. pol. współczesny.
Inform. Estr.

36. Civitatem Gedanensem decreto Tribunalitio Lublini nuper in se lato non teneri expositio. Gdańsk (1764).

37. Maiorum Prussiae civitatum pro iuribus suis vigilantia interregno 1764. Gdańsk (1764).

Przekł. niem.: Der grösseren preussischen Städte für ihre Rechte bezeigte Wachsamkeit zur Zeit des erledigten königlichen Throns 1764. Gdańsk 1764.

38. Quaedam civitatis Gedanensis iura defensa interregno 1764. Gdańsk (1764).

Przekł. niem.: Vertheidigung einiger Rechte der Stadt Danzig zur Zeit des erledigten königlichen Throns. Gdańsk 1764.

39. Der Obrigkeiten in den preussischen Städten Befugnis Edelleute zu richten. Gdańsk 1764.

40. Ad Illustrissimi Antonii Ostrovscii regii ad excipiendum a Civitate Gedanensi solenne iusiurandum legati... coram Civitatis ordinibus habitum die 26 Junii 1765 sermonem, ejusdem Civitatis Syndici responsio. Gdańsk (1765). Przedr. J. D. Janocki pt. Serenissimi ac potentissimi principis et domini Stanislai Augusti... W: Excerptum Polonicae litterature huius

http://rcin.org.pl

atque superioris aetatis. T. 4. Wr. 1766 s. 341-344.

41. Die Schicksale der polnischen Dissidenten von ihrem ersten Ursprunge an bis auf jetzige Zeit. Cz. 1-3. Hamburg 1768-1770.

Autorstwo domniemane; przypisuje Estr. XXVII (1929) 199-200.

Ponadto w czasie pobytu w Halle napisał rozprawę, prawdopodobnie doktorską, pt. Iuris Romani et Germanici differentias.

Artykuły umieszczał w czasopismach: *Hällische Bibliothek* (ok. 1713-1718), *Polnische Bibliothek* (1718-1719; tu m.in.: Erläuterung des preussischen Canonis: de nobis et in nos, nil sine nobis. 1719 s. 335).

Prace edytorskie

1. Vincentius Kadłubko et Martinus Gallus, scriptores historiae Polonae vetustissimi, cum duobus anonymis ex ms. (manuscripto) Bibliothecae Episcopalis Heilsbergensis editi. Gdańsk 1749. (Wyd. z kopii rkpsu z 1426 r.).

2. K. Schütz: Rerum Prussicarum historia ex codice manu auctoris scripto edita. Gdańsk 1769.

Inform. Estr.

OPRACOWANIA

J. F. Jugler: G. Lengnichs Lebensbeschreibung. W: Beyträge zur juristischen Biographie... T. 3 cz. 2. Lipsk 1777 i odb. — Ł. Gołębiowski: O dziejopisach polskich. W-wa 1826 s. 175, 233. — T. Hirsch: Geschichte des academischen Gymnasiums in Danzig. Gdańsk (1837).— (J. Popliński): Nowe wypisy polskie. Cz. 2. Leszno 1838 s. 304-306. — J. M. Ossoliński: G. Lengnich. *Bibl. Nauk. Zakładu im. Ossol.* t. 1 (1842). — F.M.S. (Sobieszczański). *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 16 (1864). — R. Pilat: Początki publicystyki literackiej w Polsce. Lw. 1882. — *Allgemeine deutsche Biographie.* T. 18 (1883). — O. Günther: Vorwort des Herausgebers. W: Ius publicum Civitatis Gedanensis oder der Stadt Danzig Verfassung und Rechte. Gdańsk 1900 *Quellen u. Darstellungen z. Geschichte Westpreussens* 1. [Rec.: M. Perlbach. *Göttingischen Gelehrten Anzeigen* 1902 nr 2 i nadb. (Gdańsk 1900)]. — G. Smólski: O polskim czasopiśmiennictwie najstarszej doby. *Bibl. Warsz.* 1910 t. 1. — W. Korotyński. *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 43/44 (1910). — W. Konopczyński: Spór o wrota Morza Bałtyckiego. W: Mrok i świt. W-wa 1911 s. 188 n. — K. Chodynicki: Poglądy na zadania historii w epoce Stanisława Augusta. Kr. 1915 *Prace Hist.-Lit.* 5. —

Ł. Kurdybacha: Polonica w Gdańsku. *Kwart. Hist.* 1936 s. 696-711. — Ł. Kurdybacha: Stosunki literacko-kulturalne polsko-gdańskie w XVIII w. *Spr. Tow. Nauk. we Lw.* 1936 z. 3. — T. Schieder: Deutscher Geist und ständische Freiheit im Weichsellande. Królewiec 1940 s. 134 n. — K. Piwarski: Dzieje Gdańska w zarysie. Gdańsk 1946. — A. Vetulani: Dzieje historii prawa w Polsce. Kr. 1948 *PAU. Historia Nauki Pol. w Monogr.* XVII a. — J. Lechicka: Z zagadnień Oświecenia na Pomorzu. Tor. 1957 *Roczn. Tow. Nauk. w Tor.* R. 60 (1955) z. 1. — J. Lechicka: Autorowi polemiki o „odpowiednim ustawianiu" historii. *Kwart. Hist.* 1958 nr 3. — M. Dunajówna: Z dziejów toruńskiego czasopisma „Thornische Wöchentliche Nachrichten und Anzeigen" (1760-1772). Tor. 1960 *Tow. Nauk. w Tor. Prace Wydz. Filol.-Filoz.* t. 9 z. 2. — H. Lemke: Die Brüder Załuski und ihre Beziehungen zu Gelehrten in Deutschland und Danzig. Studien zur polnischen Frühaufklärung. Berlin 1958 *Quellen u. Studien z. Geschichte Osteuropas* 2. — S. Salmonowicz: Krystian Bogumił Steiner (1746-1814), toruński prawnik i historyk. Tor. 1962 *Roczn. Tow. Nauk. w Tor.* R. 65 (1960) z. 2. — Z. Żukowski: Profesor „Aten Gdańskich". *Prawo i Życie* 1962 nr 15. — K. Kocot: Nauka prawa narodów w Ateneum gdańskim (1580-1793). Wr. 1965 *Prace Wr. Tow. Nauk. S.A* 97.

LENKIEWICZ WIKTOR (1791—1813)

Inne formy nazwiska: Leńkiewicz; Linkiewicz.

Poeta.

Ur. w 1791 w Huszczy (vel Hoszczy) na Wołyniu; syn Stanisława Kostki i Agaty z Michałowskich, 1° v. Gałeckiej, właścicieli klucza huszczanieckiego. Uczył się w szkołach pijarskich w Międzyrzeczu Koreckim, po ich ukończeniu — na Uniwersytecie Wileńskim. Naukę przerwała mu wojna 1812. Wziął w niej udział służąc w 3 pułku

http://rcin.org.pl

(litewskim) szwoleżerów gwardii, pozostającym pod dowództwem gen. J. Konopki. Po rozbiciu pułku pod Słonimiem (19 października 1812) zbiegł z niewoli i wrócił do Wilna, skąd wysłany został przez H. B. Mareta (ks. Bassano) do Napoleona do Moskwy, który z kolei wysłał go w charakterze kuriera do Neapolu. W przejeździe przez Warszawę rozchorował się. Przewieziony po pięciu miesiącach na Wołyń do rodziny przebywał tam czas pewien, następnie wyjechał w celach leczniczych do Wiednia i Włoch. W powrotnej drodze zmarł w Wiedniu w 1813.

TWÓRCZOŚĆ

Pisał bajki, wiersze żartobliwe i moralne, kilkanaście ogł. pośmiertnie w czasopismach: *Ćwiczenia Nauk. Oddz. Literatury* 1818 t. 2 s. 124-132 (tu bajki: Proces kryminalny na kanarka; Trójkąt; Robak i koło szczęścia; Muzyk i świerszcz; Bąk i człowiek; Rząd ludzki; Morze i niebo; Chłop i kosa; Niedźwiedź i lew; Potwarz na młodych; Potop i ryba; Chłop i Kopernik; Miłość macierzyńska; Ręka prawa i lewa), *Pam. Warsz.* t. 5 (1816) s. 339-340 (tu: Bajka o trójkącie ABC), *Tyg. Wil.* 1821 t. 2 nr 23 s. 241-250 (tu wiersz z prozą: Podróż z Wiednia do Włoch, opisana przez...).

Parę wierszy przedr. P. Hertz w: Zbiór poetów polskich XIX w. Ks. 1. W-wa 1959.

OPRACOWANIA

T. Zaborowski: Wiadomość o W. Lenkiewiczu. *Ćwiczenia Nauk. Oddz. Literatury* 1818 t. 2 s. 120-123; przedr. w: Pisma zebrane. Oprac. M. Danilewiczowa. W-wa 1936 *Bibl. Pisarzy Pol. 2-ej Poł. XVIII W. i 1-ej Ćwierci XIX W.* 2. — A. Kozieradzki: Wspomnienia z lat szkolnych (1820-1831). Oprac. S. Kawyn. Wr. 1962. — H. z Działyńskich Błędowska: Pamiątka przeszłości. Wspomnienia z l. 1794-1832. Oprac. K. Kostenicz, Z. Makowiecka. (W-wa) 1960 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* — K. Wł. W. (Wójcicki). *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 16 (1864). — L. Janowski: Słownik biobibliograficzny dawnego Uniwersytetu Wileńskiego. Wyd. pod kierunkiem R. Mienickiego. Wil. 1939.

LESZCZYŃSKI STANISŁAW BOGUSŁAW (1677—1766)

Pseud. i krypt.: Ariste; Un Habitant de Dantzic; Le Maître à Nancy; Philosophe bienfaisant (Filozof dobroczyńca; Der Wohlthätige Weltweise); R. D. P. D. D. L. E. D. B.; Un Roy; Sa Majesté le R. D. P. D. D. L. E. D. B.; Un Seigneur polonais; Szlachcic (A Citizen; Le Citoyen; Ein Bürger von Polen).

Pisarz polityczny, filozof, tłumacz.

Ur. 23 października 1677 we Lwowie; syn Rafała, stolnika koronnego, później podskarbiego w. koronnego, i Anny z Jabłonowskich. Uczył się w Lesznie, potem — już jako starosta odolanowski — wyjechał za granicę, przebywając w 1695-1696 w Wiedniu, Rzymie, Florencji, Wersalu, Holandii i Niemczech. We wrześniu 1696 brał udział w sejmie konwokacyjnym po śmierci Jana III. W 1697 został podczaszym koronnym, a w 1699 wojewodą poznańskim. W maju 1698 ożenił się z Katarzyną Opalińską, kasztelanką poznańską. W kwietniu 1704 posłował od konfederacji wielkopolskiej do króla szwedzkiego Karola XII do Lidzbarku Warmińskiego.

12 lipca 1704 wybrany przez nieliczny zjazd elekcyjny w obecności wojsk szwedzkich królem polskim. Wraz ze swymi zwolennikami wziął udział po stronie szwedzkiej w wielkiej wojnie północnej. 4 października 1705 koronowany (nielegalnie) w Warszawie. Po bitwie pod Połtawą wydał manifest opatowski, w którym składał koronę do dyspozycji Rzeczypospolitej, nie zaniechał jednak dalszej walki o tron. Uszedł na Pomorze szwedzkie, następnie do Szwecji, gdzie sprawował obowiązki pełnomocnika Karola XII. Jesienią 1712 był nominalnym dowódcą wyprawy szwedzkiej na odsiecz Pomorza. 5 grudnia t. r. abdykował.

http://rcin.org.pl

W lutym 1713 udał się incognito do Bender (do Karola XII), został jednak (na krótko) uwięziony w Jassach. W lecie próbował zorganizować wyprawę tatarsko-turecką w celu odzyskania tronu. W początku 1714 przekradł się na Węgry, po czym udał się do Nadrenii i osiadł w wyznaczonym mu przez Karola na rezydencję Księstwie Dwóch Mostów. W 1718 przeniósł się do Landau we Francji, a w marcu 1719 otrzymał od Księcia Regenta pensję i prawo pobytu w Wissemburgu w Alzacji. Po ślubie córki Marii z Ludwikiem XV (15 sierpnia 1725) zamieszkał w rezydencji królewskiej w Chambord, otrzymał order Św. Ducha i tytuł pułkownika regimentu kawalerii wojsk francuskich. Po śmierci Augusta II przekradł się w sierpniu 1733 (z paszportem pomocnika kupieckiego Brambaka) przez Niemcy do Polski i 12 września został wybrany królem ogromną większością głosów. Wkrótce jednak — zmuszony uchodzić przed wojskiem rosyjskim — schronił się do Gdańska, gdzie od stycznia do maja 1734 przeby oblężenie. Przed kapitulacją uszedł w chłopskim przebraniu do Kwidzyna, skąd udał się na zaproszenie króla pruskiego do Królewca. Po podpisaniu wiedeńskich preliminariów pokojowych abdykował 26 stycznia 1736, po czym udał się przez Berlin do Meudon.

Wkrótce osiadł w Lunéville w Lotaryngii, którą wraz z księstwem Baru otrzymał zgodnie z warunkami pokoju w dożywotnie nominalne władanie (pod zwierzchnictwem Francji) z zachowaniem tytułu króla. Jako władca Lotaryngii realizował ideał „króla-filozofa". Zabiega o ożywienie rolnictwa i handlu, zakładał szkoły, prowadził akcję charytatywną. W 1737 założył akademię rycerską w Lunéville, a w 1750 słynną akademię i bibliotekę publiczną w Nancy. Członek rzymskiej Arkadii (pod imieniem Eutimio Alifireo). Zmarł 23 lutego 1766 w Lunéville.

TWÓRCZOŚĆ

1. Avis du roi à la reine sa fille lors de son mariage. Powst. 1725. Wyd. zob. poz. 17 t. 1; inny wariant tekstu zob. Wyd. zbior. poz. 7.

Rkps (odpis) znajduje się w Bibl. Publ. w Nancy; różni się od tekstu druk.

Wg L. Lacroix i T. Ziemby tekst druk. został przeredagowany przez P. J. Solignaca.

Przekł. pol.: K. Lubicz-Niezabitowski: Rady Stanisława, króla, dane Marii córce, królowej francuskiej, w czasie jej zamężcia. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 7, przekł. pol. Przedr.: J. N. Czarnowski w: Stanisław Leszczyński i Polska w pierwszej poł. XVIII w. T. 2. W-wa 1858 (pt.: Rady... dane Marii córce swej przy odjeździe jej do Francji); zob. Wyd. zbior. poz. 8.

Przekł. niem.: Morale von dem allerdurchl. Könige Stanislao an die durchl. Königin seine Tochter in einer Abschieds-Rede gehalten, aus dem Französischen ins Deutsche übersetzt. B.m. 1725. — Ponadto zob. poz. 17 Przekł. niem. cz. 1.

2. Lettre du roi de Pologne Stanislas I, où il raconte la manière dont il est sorti de Dantzig durant le siège de cette ville. (Nancy 1734, wg Estr.; wg S. Duchińskiej: 1757). Wyd. nast.: b.m.r.; Amsterdam 1758; pt. Stanislas le Grand dans l'infortune ou lettre de cet auguste monarque à la reine de France, sa fille... Wiedeń 1759; toż Frankfurt 1759; pt. Lettre du roi de Pologne, zob. poz. 17 t. 1; zob. Wyd. zbior. poz. 7.

Przekł. pol.: Opis podróży z Gdańska do Kwidzyna. W-wa 1824. Wyd. nast.: z drobnymi zmianami stylistycznymi przedr. K. Lubicz-Niezabitowski: List Stanisława, króla polskiego, do córki Marii, królowej francuskiej, opisujący podróż z Gdańska do Kwidzyna r. 1734, wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 7, przekł. pol.; przedr. J. N. Czarnowski, jw. poz. 1 (pt. Stanisław Leszczyński do swej córki).

Przekł. niem.: Die Flucht des Königs Stanislaus aus Danzig von ihn selbst in einem Schreiben an die Königinn von Frankreich, seine Tochter, mit allen gefährlichen Umständen berichtet., Hamburg 1759. — Ponadto zob. poz. 17 Przekł. niem. cz. 1.

Istnieje również inna, bardziej szczegółowa relacja ucieczki z Gdańska: Lettre du roi Stanislas à un de ses amis, contenant les véritables circonstances de sa retraite de Dantzig. Wyd. razem z przekł. niem.: Schreiben des Königs Stanislai an einen seiner Freunde, worinnen die wahren Umstände seiner Retirade aus Dantzig enthalten. B. m. 1734; toż Hamburg 1734.

3. Lettre d'un seigneur polonais, écrite de Königsberg à un seigneur de ses amis. À Varsovie, 10 septembre 1735. Wyd. zob. poz. 17 t. 1.

Przekł. niem.: zob. poz. 17 Przekł. niem. cz. 1.

http://rcin.org.pl

4. Lettre d'un habitant de Dantzic en réponse à celle d'un de ses amis demeurant à Varsovie, 12 décembre 1735. Wyd. zob. poz. 17 t. 1.

Przekł. niem.: zob. poz. 17 Przekł. niem. cz. 1.

5. Règlement de vie. Powst. 1737. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 3 rozdz. 52. Inny wariant tekstu zob. Wyd. zbior. poz. 7.

Przekł. pol.: K. Lubicz-Niezabitowski: Nowa ustawa życia. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 7, przekł. pol. Przedr.: J. N. Czarnowski, jw. poz. 1; zob. Wyd. zbior. poz. 8.

6. Głos wolny wolność ubezpieczający. Wersja I — powst. 1 lutego 1733 — 12 września 1733 (wg hipotezy E. Rostworowskiego). Wyd. (anonim.) b. m. 1733 (trzy wyd. antydatowane; druk wyd. z wizerunkiem orła na k. tyt. lokalizuje Rostworowski w Nancy i jako jego datę przyjmuje za Janockim i Hery: 1743; druk wyd. z ornamentem roślinnym hipotetycznie lokalizuje w Polsce, przyjmując możliwość, iż poprzedziło ono wyd. w Nancy; wyd. z winietką z postylionem wprowadził do bibliografii Leszczyńskiego dopiero Rostworowski, ustalając dla niego jako terminus ad quem: 1775. Datę 1743 dla wydania „Głosu" wysunął również B. Krakowski. Badania wcześniejsze przyjmowały najpierw literalnie r. 1733, następnie za J. Tretiakiem i P. Boyé: Nancy 1749). Wyd. nast.: z przedmową S. Bukara. B. m. 1790; wyd. K. J. Turowski. Kr. 1858 *Bibl. Pol.* 148-149; zob. Wyd. zbior. poz. 8.

Wersja II — powst. 1734-1737 (wg hipotezy Rostworowskiego). Z autografu królewskiego Bibl. Krasiń. wyd. A. Rembowski. W-wa 1903 *Bibl. Ordynacji Krasiń. Muz. K. Świdzińskiego* 19.

14 kopii rękopiśmiennych (2 wersji I, 12 wersji II) rejestruje Rostworowski. Szereg rękopisów notuje również E. Rabowicz. *Arch. Lit.* 5 (Wr. 1960).

Autorstwo „Głosu", choć niejako autoryzowane przez Leszczyńskiego w wyd. przekł. franc. (zob. niżej), przekazane zostało głównie przez tradycję, równocześnie było przez nią również kwestionowane. Utwierdziły je w poł. w. XIX badania Haussonville'a, L. Lacroix i T. Ziemby nad francuskimi autografami Leszczyńskiego. Mimo to w 1898 zakwestionował je ponownie Boyé — wysuwając jako rzeczywistych autorów A. S. i J. A. Załuskich, J. P. Terciera i P. J. Solignaca. Polemikę z Boyém przeprowadził Rembowski, utwierdzając swe stanowisko odnalezieniem królewskiego autografu tekstu polskiego (wersji II). Ostatnio autorstwo Leszczyńskiego odnośnie do wersji I zakwestionował Rostworowski — przyznając królowi jedynie redakcję wersji II, potwierdzoną autografem Bibl. Krasiń. (obecnie nie istniejącym) i autoryzowanym wydaniem jej franc. przekładu. Jako rzeczywistego autora wersji I wysunął Rostworowski Mateusza Białłozora.

Autoprzekł. franc. wersji II (poprawiał P. J. Solignac): La Voix libre du citoyen, ou observations sur le gouvernement de Pologne. Part 1-2. Paryż 1749; (Paryż) 1749. (Oba wyd. anonim.). Wyd. nast.: b. m. 1753; wyd. autoryzowane zob. poz. 17 t. 2-3 (pt. Observations sur le gouvernement de Pologne); b. m. 1764; Paryż 1799. Liczne fragm. zob. Wyd. zbior. poz. 3 rozdz. 1, 11, 13-14, 23-26, 32, 34, 36.

Królewski autograf przekładu w Bibl. Publ. w Nancy.

Wg inform. J. A. Załuskiego, a także samego Solignaca, powtórzonych przez następnych badaczy — tłumaczem franc. „Głosu" był Solignac, co na podstawie zbadania rkpsu w Nancy zostało zakwestionowane przez historyków francuskich i T. Ziembę.

Przekł. pol. kilku fragm. z przekł. franc.: K. Lubicz-Niezabitowski: O niebezpieczeństwie, na jakie wystawiona jest Polska z powodu kształtu swojego rządu; O sprawiedliwości albo o prawach cywilnych i moralnych; Lud i możni. Wyciąg z Uwag nad rządem polskim. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 7, przekł. pol. Przedr. J. N. Czarnowski, jw. poz. 1 (fragm.); zob. Wyd. zbior. poz. 8.

Przekł. ang.: The Voice of a Free Citizen or Observations upon Government of Poland. T. 1-2. B. m. 1750 (wg Estr.; wg P. Boyé: Londyn; A. Rembowski wątpi w istnienie tego wyd.).

Przekł. niem.: zob. poz. 17 Przekł. niem. cz. 2-3. — F. L. Lachmann: Freimüthige Beherzigungen eines Bürgers von Polen. Lemgo 1772.

7. Réponse d'Ariste aux conseils de l'amitié. Lyon 1747-1750. Wyd. nast. zob. poz. 17 t. 4. Liczne fragm. zob. Wyd. zbior. poz. 3 rozdz. 6-8, 12, 16, 21, 39, 41, 42, 45, 46, 49. Inny wariant tekstu (fragm.) zob. Wyd. zbior. poz. 7 (tu: fragm. De la religion; Des plaisirs; Des passions; De la société; Le Vrai philosophe).

Przekł. pol. fragm.: K. Lubicz-Niezabitowski: O religii; O rozkoszach; O namiętnościach; O społeczności; Prawdziwy filozof. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 7, przekł. pol. Przedr. zob. Wyd. zbior. poz. 8.

Przekł. niem.: zob. poz. 17 Przekł. niem. cz. 4.

8. Le Philosophe chrétien. Cz. 1-2. B. m. 1749. (Wg T. Ziemby: 1747). Wyd. nast. zob. poz. 17 t. 3.

Autograf cz. 2 w Bibl. Publ. w Nancy.

Przekł. pol.: K. Lubicz-Niezabitowski: Filozof chrześcijański. Cz. 1-2. W-wa 1830.

http://rcin.org.pl

Przekł. niem.: zob. poz. 17 Przekł. niem. cz. 3.

9. Combat de la volonté et de la raison. Nancy 1749.

10. Pensées sur les dangers de l'esprit. B. m. (ok. 1749). Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 17 t. 1. Fragm. zob. Wyd. zbior. poz. 3 rozdz. 15; inny wariant tekstu (fragm.): Des dangers de l'esprit. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 7.

Przekł. pol. fragm.: K. Lubicz-Niezabitowski: Niebezpieczeństwa dowcipu. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 7, przekł. pol. Przedr. zob. Wyd. zbior. poz. 8.

Przekł. niem.: zob. poz. 17 Przekł. niem cz. 1.

11. Réflexions sur divers sujets de morale. B. m. 1750. Wyd. nast. zob. poz. 17 t. 4. W innym układzie: Pensées diverses. Zob. Wyd. zbior. poz. 7.

Rkps (pisany ręką Solignaca) w Bibl. Publ. w Nancy.

Przekł. pol.: K. Lubicz-Niezabitowski: Myśli rozmaite. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 7, przekł. pol.

Przekł. niem.: zob. poz. 17 Przekł. niem. cz. 4.

12. Réponse au discours de Mr Rousseau, qui a remporté le prix de l'Académie de Dijon, sur cette question: si le rétablissement des sciences et des arts a contribué à épurer les moeurs. *Mercure de France* 1751 septembre; wyd. osob. b. m. 1751. Wyd. nast.: zob. poz. 17 t. 4; zob. Wyd. zbior. poz. 3 rozdz. 37 (nieco zmien.).

Z pismem tym polemizował J. J. Rousseau w: Observations sur la Réponse du roi de Pologne, 1751.

Przekł. pol.: K. Lubicz-Niezabitowski: Odpowiedź Stanisława na rozprawę uwieńczoną przez Akademią w Dijon, przez Obywatela Genewskiego napisaną na zadanie: „Czyli przywrócenie nauk i sztuk przyczyniło się do ukształcenia obyczajów?". Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 7, przekł. pol. Przedr. zob. Wyd. zbior. poz. 8.

Przekł. niem.: zob. poz. 17 Przekł. niem. cz. 4.

13. Discours adressé à l'Académie de Nancy. Powst. 1752. Wyd. zob. poz. 17 t. 4. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 7.

Autograf w Bibl. Publ. w Nancy.

Przekł. pol.: K. Lubicz-Niezabitowski: Mowa przesłana Akademii w Nancy. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 7, przekł. pol. Przedr. zob. Wyd. zbior. poz. 8.

Przekł. niem.: zob. poz. 17 Przekł. niem. cz. 4.

Przekł. włoski: jezuita O. Cordara, wygł. na posiedzeniu Akademii Arkadyjskiej w Rzymie, 22 marca 1753.

14. Entretien d'un Européen avec un insulaire du royaume de Dumocala. (Nancy) 1752. (Wyd. anonim., miejsce druku ustalił Rostworowski. Ziemba za S. Duchińską dat. ed. 1 na: 1742). Wyd. nast.: b. m. 1754. (Wg J. M. Quérarda: Paryż; podpisane krypt.: R.D.P.D.D.L.E. D.B.); Paryż 1755 (podpisane krypt.: Sa Majesté le R.D.P.D.D.L.E.D.B.); Paryż 1756; zob. poz. 17 t. 3. Liczne fragm. zob. Wyd. zbior. poz. 3 rozdz. 1, 5, 9, 25, 29. Całość z drobnymi zmianami zob. Wyd. zbior. poz. 7.

Autograf w Bibl. Publ. w Nancy.

Przekł. pol.: K. Lubicz-Niezabitowski: Rozmowa Europejczyka z wyspiarzem z królestwa Dumocala. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 7, przekł. pol. Przedr. zob. Wyd. zbior. poz. 8.

Przekł. niem.: zob. poz. 17 Przekł. niem. cz. 3.

15. Réponse à la lettre d'un ami. Wyd. (razem z poz. 14) b. m. 1754. Wyd. nast.: Paryż 1755; Paryż 1756; zob. poz. 17 t. 3. Liczne fragm. zob. Wyd. zbior. poz. 3 rozdz. 1, 4, 9, 10, 18, 25, 27, 28, 30, 36; Wyd. zbior. poz. 7 (tu fragm.: De la vraie politique; De l'agriculture et des greniers d'abondance; Du commerce et de luxe qu'il entraîne; De l'instruction publique).

Przekł. pol. fragm.: K. Lubicz-Niezabitowski: O prawdziwej polityce; O rolnictwie albo o magazynach obfitości; O handlu i o zbytku będącym jego skutkiem; O wychowaniu publicznym. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 7, przekł. pol. Przedr. zob. Wyd. zbior. poz. 8.

Przekł. niem.: zob. poz. 17 Przekł. niem. cz. 3.

Jest to odpowiedź na polemikę związaną z poz. 14. Wg J. Lechickiej fragm. „De la vraie politique" znany był wcześniej aniżeli „Głos wolny".

16. L'Incrédulité combattue par le simple bon sens. Essay philosophique par un roy. (Nancy 1760). Wyd. nast.: b. m. r. (dwa wyd.); zob. poz. 17 t. 4. Fragm.: Les Ennemis de la religion sont les ennemis de l'état. Zob. Wyd. zbior. poz. 3 rozdz. 3; De la religion (inny wariant tekstu). Zob. Wyd. zbior. poz. 7.

Przekł. pol.: X. S. H. S.: Niedowiarstwo zdrowym rozumem pokonane. Kr. 1824.— K. Lubicz-Niezabitowski: O religii. (Fragm.). Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 7, przekł. pol. Przedr. zob. Wyd. zbior. poz. 8.

Przekł. niem.: zob. poz. 17 Przekł. niem. cz. 4.

17. Oeuvres du philosophe bienfaisant. Wyd. P. J. Solignac. T. 1-4. Paryż 1763. Wyd. nast.: Paryż 1764; Amsterdam

http://rcin.org.pl

1764; wyd. Marin. Lipsk 1764; Paryż 1765; Paryż 1769.

Zawartość t. 1: Préface de l'éditeur; poz. 1-4; Le Vrai bonheur consiste à faire des heureux; L'Espérance est un bien dont on ne connait pas assez le prix; poz. 10; Lettre sur l'éducation des enfants, et particulièrement sur celle des princes; Entretien d'un souverain avec son favori sur le bonheur apparent des conditions humaines; De l'amitié; Des désirs; Discours sur le bonheur de la vie; Lettre à Messieurs de la Société Royale de Nancy. — T. 2: Avis du traducteur; Préface; poz. 6, przekł. franc. (cz. 1). — T. 3: poz. 6, jw. (cz. 2); poz. 14, 15, 8. — T. 4: poz. 16, 13, 11; Sur l'immortalité du nom; Lettre à un ami; Avertissement sur la réponse suivante; poz. 7, 12; Discours où l'on fait voir qu'une des principales causes de la décadence des lettres dans ce siècle...; Jugement sur un imprimé répandu en Pologne, en 1735; Avis de l'éditeur; Lettre du secrétaire du cabinet et des commandements du roi de Pologne ... à M. le Baron de*** à Amsterdam; Lettre de M. Le Chevalier de Solignac. Przekł. niem.: Des wohlthätigen Weltweisen moralische, philosophische und politische Werke. Cz. 1-4. Hamburg 1764.

18. Recueil de diverses matières. Nancy 1765. (Wg J. M. Quérarda: 1766).

19. Le Monde chrétien. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 3 rozdz. 2.

20. Réflexions sur l'éducation et particulièrement sur celle des princes adressés au dauphin, père de Louis XVI. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 3 rozdz. 20. Wyd. nast. zmien.: Réponse de Stanislas au dauphin, contenant un plan d'éducation pour les jeunes princes. Zob. Wyd. zbior. poz. 7.

Przekł. pol.: K. Lubicz-Niezabitowski: Odpowiedź Stanisława obejmująca plan wychowania młodych książąt. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 7, przekł. pol. Przedr. zob. Wyd. zbior. poz. 8.

21. Coup d'oeil politique sur les matières les plus importantes de l'administration monarchique. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 3 rozdz. 35. Wyd. nast. zmien.: Revue politique sur l'administration monarchique, adressée au dauphin. Zob. Wyd. zbior. poz. 7.

Przekł. pol.: K. Lubicz-Niezabitowski: Rzut oka na politykę i administrację narodową (francuską) dla użytku delfina. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 7, przekł. pol. Przedr. zob. Wyd. zbior poz. 8.

22. Mémoria] de l'affermissement de la paix générale. Z rkpsu Bibl. Publ. w Nancy sygn. 1137 (360) wyd. J. Życki. *Sprawy Obce* 1931 z. 8 i odb. W-wa 1932 (ze wstępem w jęz. pol.); inne wyd. W-wa 1932 (ze wstępem w jęz. franc.).

Przekł. pol.: L. A. Czernowa: Memoriał o utrwaleniu pokoju powszechnego. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 8.

Ponadto pisał uniwersały, edykty, manifesty (zob. Estr. XXI, 217-222) oraz pisma treści moralno-filozoficznej i religijnej (rkpsy Bibl. Publ. w Nancy; zob. L. Lacroix: Opuscules inédits du roi Stanislas Leszczyński. Paryż 1866; przekł. pol. S. Duchińska: Rękopisma króla Stanisława Leszczyńskiego. *Bibl. Warsz.* 1866 t. 4 s. 1-31).

Przekłady

1. M. Clément: Rozmowy duszy z Panem Bogiem wybrane z słów ś. Augustyna w medytacjach i inszych księgach jego. (Nancy) 1745.

Przekł. wierszowany.

2. N. Fontaine (pseud. Royaumont): Historia Starego i Nowego Testamentu... Z francuskiego wierszem polskim przetłumaczona. Nancy 1761.

Oryginał franc. prozą druk. pod nazwiskiem: Lemaistre de Sacy.

Wydania zbiorowe

1. Oeuvres du philosophe bienfaisant. Wyd. P. J. Solignac. T. 1-4. Paryż 1763. Wyd. nast.: Paryż 1764; Amsterdam 1764; wyd. Marin. Lipsk 1764; Paryż 1765; Paryż 1769. Zob. Twórczość poz. 17.

2. Pensées philosophiques, morales et politiques, ouvrage de main de maître à Nancy. Wyd. A. G. Contant d'Orville. Berlin 1768; toż wyd. w zbiorach: Pensées philosophiques, morales et politiques, ouvrage détirée des oeuvres de Stanislas Ier... et de Frédéric II... Amsterdam 1768; Pensées philosophiques, morales et politiques des philosophes Sans-Souci et Bienfaisant. Nancy 1768. (Estr. dat.: Berlin 1778; J. M. Quérard: Paryż 1778).

3. B. Proyart: Histoire de Stanislas I, roi de Pologne, duc de Lorraine et de Bar. T. 2. Lyon 1784. Wyd. nast.: Paryż 1785; Paryż 1789; Paryż 1825; Paryż 1826; Limoges 1846.

Z [illegible] 52 rozdz. znajdują się fragm. utworów wyd. w Twórczość poz. 17 oraz kilka pism przedtem nie wyd., a mianowicie: (rozdz. 2) Twórczość poz. 19; (rozdz. 20) poz. 20; (rozdz. 22) A. D. M. D. G. et B. M. S. V. Règlement relatif au maintien du bon ordre dans ma maison...; (rozdz. 31) Vues pacifiques du roi de Pologne, manifestées par sa correspondance avec les souverains de l'Europe; (rozdz. 35) Twórczość poz. 21; (rozdz. 38) Correspondance de la famille royale de France avec le roi de Pologne; (rozdz. 51) Extrait d'un Manuel de dévotion...; (rozdz. 52) Twórczość poz. 5.

4. Oeuvres complètes. Nouvelle édition classée par ordre de matières et ornée de 82 gravures. T. 1-8. B. m. 1790.

http://rcin.org.pl

Wyd. skądinąd nie znane, podaje Estr. (XXI 221) wg Katalogu Bibl. Uniw. w Kijowie.

5. Le Guide des adolescents ou recueil de principes élémentaires sur ce, que l'enfant doit apprendre et ce, que l'homme doit savoir, ouvrage utile aux jeunes gens de 12 à 20 ans dans lequel ils trouveront vingt deux chapitres écrits par Stanislas, roi de Pologne, sur les droits et les devoirs de l'homme en société. Wyd. P. Ch. Lecomte. Paryż 1818.

6. Maximes et réflexions politiques, morales et religieuses d'un administrateur couronné. Parma 1822.

Zawartość: Introduction; De la monarchie; Entretien d'un souverain...; De la justice, des magistrats et des lois; Des finances et de la richesse nationale; Du bonheur individuel; Des passions; De l'espérance; De la bienfaisance.

7. Oeuvres choisies de Stanislas, roi de Pologne, duc de Lorraine, de Bar, etc. précédées d'une notice historique par Mme de Saint-Oüen. Paryż 1825.

Zawartość: Préface; Notice sur Stanislas; Notes et documents historiques sur Stanislas; Récapitulation des fondations et principaux établissements faits en Lorraine par Stanislas roi de Pologne; Twórczość poz. 1, 2, 21; Lettre du dauphin à Stanislas...; Réponse de Stanislas...; Twórczość poz. 20, 5; Coup d'oeil sur la Russie...; Entretien d'un souverain...; Twórczość poz. 14; Lettre de Stanislas à un Polonais; Twórczość poz. 13, 11; ponadto liczne fragm. większych utworów oraz: Lettres de différents souverains etc. adressées à Stanislas.

Przekł. pol.: K. Lubicz-Niezabitowski: Rys życia i wybór pism Stanisława Leszczyńskiego, króla polskiego, księcia Lotaryngii i Baru, zwanego Filozofem dobroczyńcą. Podług edycji francuskiej przez panią Saint-Oüen ogłoszony w języku ojczystym. W-wa 1828. Częściowo przedr. J. Lechicka, zob. poz. 8.

Zawartość: Przemowa; Dzieła przez samego Stanisława napisane; Źrzódła dające wiadomość o wszelkich szczegółach życia Stanisława; Rys życia Stanisława Leszczyńskiego; Przypisy...; Spis celniejszych zakładów i gmachów...; Listy mające związek z historią życia Stanisława, króla polskiego (tu m.in. List Stanisława do pewnego Polaka; Twórczość poz. 2); Wybór pism... zawierający przekład utworów wyd. przez L. de Saint-Oüen, jw.; ponadto: Twórczość poz. 12.

8. Wybór pism. W: J. Lechicka: Rola dziejowa Stanisława Leszczyńskiego oraz wybór z jego pism. Cz. 2. Tor. 1951 *Roczn. Tow. Nauk. w Tor.* R. 54 (1949) z. 2.

Zawartość: Twórczość poz. 6; przedr. Wyboru pism..., dokonanego przez K. Lubicz-Niezabitowskiego, jw. poz. 7, z pominięciem: Myśli rozmaitych (Twórczość poz. 11); ponadto Twórczość poz. 22.

Listy

1. Do W. Ponińskiego z 1703-1709. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 980.

2. Do J., A. i K. Sobieskich 6 listów z 1703-1709; do W. Ponińskiego 12 listów z 1704-1725; od A. F. de Monti z 1733; do córki Marii 17 listów z 1733-1734 i 9 listów z 1762-1766; do żony Katarzyny 3 listy z 1734; do J. Ożarowskiego 7 listów z 1735; od córki Marii z 1762; do Stanisława Augusta z 20 lutego 1765; testament. Wyd. E. Raczyński: Materiały do historii Stanisława Leszczyńskiego, króla polskiego, z oryginałów w języku francuskim i łacińskim tłumaczone przez K. Raczyńską, J. Radolińską, J. Morawskiego i R. Ziołeckiego. Poz. 1841 *Obraz Polaków i Polski w XVIII W.* 13.

3. Do J. Potockiego z 26 sierpnia 1706 (w jęz. pol.). Podobizna listu zob. Wyd. zbior. poz. 7, przekł. pol.

4. Do W. Ponińskiego 10 listów z 1709-1713. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 83.

5. List z 1709 (w jęz. pol.) i z 1743 (w jęz. franc.). Podobiznę listów z rkpsu Bibl. Zamoyskich ogł. A. Rembowski przy wyd.: Głos wolny..., zob. Twórczość poz. 6.

6. Do cesarza Karola VI (w jęz. łac.) i do posła swego w Wiedniu z 1719 (w jęz. pol.). Wyd. w: K. Niesiołowski: Otia publica, vix domestica... B. m. 1743 s. 363-367.

7. Do nieznanego adresata z 3 listopada 1721; od Karola XII 2 listy z 1713; od Ulryki Eleonory 2 listy z 1723-1725; od Fryderyka, króla szwedzkiego, 3 listy — z 1723, 1725; od księcia d'Orléans z 1725; od kardynała de Rohan b. r.; od Jakuba, pretendenta angielskiego, z 1725; od Amadeusza, króla Sardynii, z 1725; od kardynała de Fleury z 1729; od Fryderyka II z 1740, 1754. W jęz. franc. ogł. L. de Saint-Oüen, zob. Wyd. zbior. poz. 7.

Przekł. pol.: K. Lubicz-Niezabitowski, zob. Wyd. zbior. poz. 7, przekł. pol.

8. Do J. Mniszcha z 1733-1734. Wyd. S. Barącz: Pamiętnik dziejów polskich z aktów urzędowych lwowskich i z rękopisów. Lw. 1855.

9. Lettres inédites du roi Stanislas... à Jacques Hulin, son ministre en cour de France (1733-1766). Publiées par P. Boyé. Paryż 1920.

10. Korespondencja z J. A. Załuskim z 1734-1736, 1761. Rkps Bibl. Nar. sygn. L. 3216.

http://rcin.org.pl

11. Correspondance inédite de Stanislas Leszczyński... avec les rois de Prusse Frédéric-Guillaume I et Frédéric II (1736-1766). Publiée avec une étude et des notes par P. Boyé. Paryż 1906.

12. Lettres inédites du roi Stanislas à Marie Leszczyńska (1754-1766). Publiées par P. Boyé. Paryż 1901.

13. Do J. A. Jabłonowskiego, w zbiorze listów z 1757-1770. Rkps Bibl. Czart. sygn. 1135.

14. Do panujących europejskich z 20 stycznia 1760 w sprawie kongresu pokoju; od Fryderyka, króla pruskiego, z 10 lutego 1760; od Jerzego, króla angielskiego, z 8 lutego 1760; od Augusta III, króla polskiego, z 23 lutego 1760; od Adolfa-Fryderyka, króla szwedzkiego, z 12 marca 1760; od Marii Teresy z 2 kwietnia 1760; od Stanisława Augusta z 15 września 1764, 12 stycznia i 27 kwietnia 1765; do Stanisława Augusta z 21 maja i 12 październ*i*ka 1765; korespondencja francuskiej rodziny królewskiej ze Stanisławem Leszczyńskim. Ogł. zob. Wyd. zbior. poz. 3 rozdz. 31, 38.

15. Correspondance inédite. Wyd. H. Gauthier-Villars: Le Mariage de Louis XV. Paryż 1900.

16. Korespondencja z córką Marią i z rodziną. Rkpsy Arch. du Ministère des Affaires Étrangères w Paryżu sygn. 141, 147-153, 212.

17. Do K. Urbanowicza. Wyd. A. Przeździecki: Krzysztof Urbanowicz. *Bibl. Warsz.* 1856 t. 3.

18. Listy i memoriały do Karola XII, senatu szwedzkiego, Ulryki Eleonory i Bielkiego. Rkpsy Arch. Państw. w Sztokholmie.

19. Do J. A. Jabłonowskiego. Rkps Bibl. Czart. sygn. 601.

20. Od Augusta II z 4 kwietnia 1707 wraz z odpowiedzią Leszczyńskiego; od posła franc. margrabiego A. F. de Monti z Gdańska; manifesty i uniwersały Leszczyńskiego z 1706 i 1734. Ogł. J. N. Czarnowski: Stanisław Leszczyński i Polska w pierwszej poł. XVIII w. T. 1-2. W-wa 1858 (t. 1 s. 115-116, 135-138; t. 2 s. 104-108, 114-121).

21. Od Augusta III z 7 stycznia 1739; od J. de Marthy z 10 września 1761. Ogł. P. Boyé: La Cour polonaise de Lunéville (1737-1766). Nancy 1926.

OPRACOWANIA

M o n o g r a f i a: J. Feldman: Stanisław Leszczyński. Wr. 1948; przedr. fotooffs. W-wa 1959. [Rec.: J. Gierowski. *Zesz. Wr.* 1948 nr 4; J. E. Płomieński: Książka o „królu filozofie". *Tyg. Powsz.* 1949 nr 26; E. Rostworowski. *Przegl. Hist.* t. 40 (1950)].

(M. Ranft): Merkwürdigstes Leben und Schicksal des weltberühmten Königs Stanislaus I von Polen. Frankfurt 1736; wyd. rozszerz.: Leben des wohlthätigen Philosophen oder vollständige Lebensgeschichte des weltberühmten polnischen Königs Stanislai Lesczinski... Lipsk 1767. — S. (M. Gerlach): Leben Stanislai I Königs von Polen... Sztokholm 1737; wyd. nast.: Magdeburg 1737, Magdeburg 1740, Sztokholm 1741. Przeróbka franc.: D. C***. (J. G. de Chevrières): Histoire de Stanislas I... T. 1-2. Frankfurt 1740. Przekł. pol.: Historia życia najjaśniejszego Stanisława I, króla polskiego... B. m. 1744. — J. D. Janocki: Polonia litterata nostri temporis. Cz. 1. Wr. 1750 s. 40-41. — J. Laporte: L'Esprit des monarques philosophes, Marc-Aurèle, Julien, Stanislas et Frédéric. Amsterdam 1764 (dwa wyd.); wyd. nast. Wiedeń 1765. — J. Bielski: Stanisława I, polskiego króla... pochwała miana w Poznaniu. Poz. 1766. — Materiały do historii Stanisława Leszczyńskiego, króla polskiego, z oryginałów w jęz. franc. i łac. tłum. przez K. Raczyńską, J. Radolińską, J. Morawskiego i R. Ziołeckiego. (Powst. 1703-1766). Wyd. E. Raczyński. Poz. 1841 *Obraz Polaków i Polski w XVIII W.* 13. — P. J. Solignac: Éloge historique de Stanislas I, roi de Pologne. Nancy (1766); tož Lyon 1766. — L. Tressan: Portrait historique de Stanislas le Bienfaisant. Nancy 1767. — A. Aubert: La Vie de Stanislas Leszczyński. Paryż 1769. Przekł. niem.: Leben des Stanislai Leszczyński. Lipsk 1770. — J. A. Załuski: Biblioteka historyków, prawników, polityków i innych uczonych autorów polskich lub o Polsce piszących. (Powst. przed 1774). Wyd. J. Muczkowski. Kr. 1832 s. 123-124. — M. Durival: Description de Lorraine et du Barrois. T. 1-4. Nancy 1778-1783. (W t. 1 — biografia). — M. Palissot: Mémoires pour servir à l'histoire de notre littérature. W: Oeuvres complètes. Liège 1778 s. 337. — B. Proyart: Histoire de Stanislas I, roi de Pologne, duc de Lorraine et de Bar. T. 1-2. Lyon 1784; wyd. nast.: Paryż 1785, Paryż 1789, Paryż 1825, Paryż 1826, Limoges 1846. —

Hery. *Biographie universelle.* T. 43.

http://rcin.org.pl

Paryż 1825. — L. De Saint-Oüen: Notice sur Stanislas. Wyd. jako wstęp do: Oeuvres choisies de Stanislas, roi de Pologne. Paryż 1825. Przekł. pol. K. Lubicz-Niezabitowski: Rys życia Stanisława Leszczyńskiego. Wyd. jako wstęp do: Rys życia i wybór pism Stanisława Leszczyńskiego. W-wa 1828. — J. M. Quérard: La France littéraire. T. 5, 6, 9. Paryż 1833-1838. — R. Mohl: Die Staatsromane. W: Geschichte und Literatur der Staatswissenschaften. T. 1. Erlangen 1855. — K. B. Hoffman: Król wygnaniec. Obrazek historyczny z l. 1714-1725. T. 1-2. Lipsk 1856. — (J. N. Czarnowski): Stanisław Leszczyński i Polska w pierwszej poł. XVIII w. T. 1-2. W-wa 1858. — Haussonville: Histoire de la réunion de la Lorraine à la France. T. 4. Paryż 1859. — A. d'Almbert: La Cour du roi Stanislas et la Lorraine en 1748. Paryż 1866. — L. Lacroix: Opuscules inédits du roi Stanislas. Nancy 1866. Przekł. pol. S. Duchińska: Rękopisma króla Stanisława Leszczyńskiego. *Bibl. Warsz.* 1866 t. 4. — K. Wł. W. (Wójcicki). *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 23 (1866). — A. Benoit: L'École des cadets gentilhommes du roi de Pologne à Lunéville. Lunéville 1867. — K. B. Hoffman: Historia reform politycznych w dawnej Polsce. Lipsk 1867. —

A. Rembowski: Stanisław Leszczyński jako statysta. *Niwa* t. 13-14 (1878) i osob. W-wa 1879. — L. Stein: Lehrbuch der Finanzwissenschaft. Wyd. 4. Lipsk 1878. — K. Jarochowski: Zamachy Augusta II na Leszczyńskiego. W: Nowe opowiadania i studia historyczne. W-wa 1882. — K. Jarochowski: Stanisław Leszczyński po Połtawie. W: Opowiadania i studia historyczne. Poz. 1884. — P. De Raynal: Le Mariage du roi 1721-1725. Paryż 1887. — T. Ziemba (Ziembicki): Filozof dobroczynny (Stanisław Leszczyński). Studium z filozofii i literatury w. XVIII. *Przew. Nauk. i Lit.* 1888; wyd. osob. Lw. 1888. (Tu także bibliografia). — P. Boyé: La Cour de Lunéville en 1748 et 1749, ou Voltaire chez le roi Stanislas. Nancy 1891. — F. Kleinwächter: Die Staatsromane. Wiedeń 1891. — J. Tretiak: Poszukiwania w bibliotekach wielkopolskich i Warszawie (o rkpsach dzieła „Głos wolny"). *Spr. AU* 1891 s. 38. — M. Drouon: Stanislas et la société royale des sciences et belles lettres. *Mémoire de l'Académie de Stanislas* t. 143 (1892). — (A. Kirchenheim): Schlaraffia politica. Lipsk 1892. — S. Askenazy: Przedostatnie bezkrólewie. *Bibl. Warsz.* 1895 t. 1. — De Réaulx: Le Roi Stanislas et Marie Lesczinska. Paryż 1895. — J. Marchlewski: Fizjokratyzm w dawnej Polsce. *Bibl. Warsz.* 1896 t. 4 i odb. (W-wa 1897); wyd. nast. rozszerz. w: Pisma wybrane. T. 1. W-wa 1952. — P. Boyé: Les Derniers moments du roi Stanislas. Nancy 1898. — P. Boyé: Stanislas Leszczyński et le troisième traité de Vienne. Paryż 1898. [Por. S. Askenazy. *Pamiętnik III Zjazdu Historyków Polskich w Kr.* T. 1. Kr. 1900 s. 17]. — P. Boyé: La Lorraine industrielle sous le règne de Stanislas (1737-1766). Nancy 1900. — H. Gauthier-Villars: Le Mariage de Louis XV. Paryż 1900. — A. Rembowski: Wygnańcze losy króla Stanisława Leszczyńskiego. *Tyg. Ilustr.* 1900 t. 2 nr 46-52. —

S. Askenazy: Dwa stulecia. XVIII, XIX. W: Badania i przyczynki. T. 1. W-wa 1901. — P. Boyé: Lettres inédites du roi Stanislas à Marie Leszczyńska. Paryż 1901. — J. Tretiak: O „Głosie wolnym", kwestia genezy. *Spr. AU* 1901 s. 3. — Ch. Pfister: Histoire de l'Académie de Stanislas (à Nancy). W: J. Favier: Table alphabétique des publications de l'Académie de Stanislas (1750-1900). Nancy 1902. — K. Waliszewski: Król-filozof. *Życie i Sztuka.* Dod. do czasopisma *Kraj* 1902 nr 42. — A. Rembowski: (Wstęp do) Głos wolny. W-wa 1903 *Bibl. Ordynacji Krasiń. Muz. K. Świdzińskiego* 19. [Rec.: A. Brückner. *Pam. Lit.* R. 3 (1904) s. 317-318, przedr. w: Pisma. T. 3. W-wa 1906 s. 147-238]. — J. Tretiak. *Enc. wych.* T. 6 (1903). — G. Maugras: La Cour de Lunéville au XVIII siècle. Paryż 1904. — P. Boyé:. Éloge historique du Chevalier de Solignac. Nancy 1905. — G. Maugras: Dernières années du roi Stanislas. Wyd. 5. Paryż 1906. — J. Reinhold: „Głos wolny" Stanisława Leszczyńskiego jako dzieło polityczne. (Szkic popularny). *Spr. Dyr. c.k. Wyższej Szkoły Realnej w Stanisławowie za r. szk. 1907/1908.* Stanisławów 1908. — P. Boyé: Les Châteaux du roi Stanislas en Lorraine. Paryż 1910. — W. Korotyński. *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 43/44 (1910). — T. Sinko: Polski Anti-Lukrecjusz. *Rozpr. AU Wydz. Filol.* t. 49 (1911) s. 318-325. — P. Ettinger: Stanisław Leszczyński i Jan Lamour. *Lamus* 1911/12. — M. Szyjkowski: Myśl Jana Jakuba Rousseau w Polsce XVIII w. Kr. 1913. — H. Zdzitowiecka: Projets de rétablissement du roi Stanislas en Pologne pendant son séjour en Lunéville (1737-1766). Paryż 1915. — N. Herlitz: Fran Thorn till Altranstadt. Sztokholm 1916. — W. Konopczyński: Geneza i ustanowienie Rady Nieustającej. Kr. 1917. — S. Bonnesen:

http://rcin.org.pl

Studier över August II-s ultrikespolitik 1712-1715. Lund 1918. —

B. Orłowski: Krytyka wartości kultury u Rousseau i przed Rousseau. Ze studiów nad genezą i znaczeniem rozpraw konkursowych Jana Jakuba Rousseau. Poz. 1921 *Prace Nauk. Uniw. Poz. Sekcja Hum.* 4. — P. Boyé: Le Roi Stanislas grand-père. Nancy 1922. — W. Konopczyński: Polska a Szwecja od pokoju oliwskiego do upadku Rzeczypospolitej, 1660-1795. W-wa 1924. — J. Feldman: Polska w dobie wielkiej wojny północnej. Kr. 1925. — P. Boyé: La Cour polonaise de Lunéville. Nancy 1926. — J. Feldman: Polska a sprawa wschodnia, 1709-1714. *Rozpr. Hist. Filoz. AU* 1926. — S. Łempicki: Mecenat kulturalny w Polsce. (Problem i postulaty). *Studia staropolskie. Księga ku czci A. Brücknera.* Kr. 1928. — A. Kirszbraun: Nieznane „Orędzie" króla Stanisława Leszczyńskiego. *Kwart. Hist.* R. 43 (1929) t. 1 s. 542-544. — A. Kirszbraun: Z działalności Stanisława Leszczyńskiego w Lotaryngii. (Akademia i Biblioteka Publiczna w Nancy). *Księga pam. ku uczczeniu... M. Handelsmana.* W-wa 1929. — K. Bartoszewicz: Józef Jędrzej Załuski i jego nie wydane dzieło. W: Szkice i portrety literackie. T. 1. Kr. 1930 s. 192-194. — M. Loret: Życie polskie w Rzymie w XVIII w. Rzym (1930). — J. Życki: (Wstęp do) Mémorial de l'affermissement de la paix générale. *Sprawy Obce* 1931 z. 8 i odb. (W-wa 1932). — M. Andrusiak: Zwjazky Mazepy z Stanysławom Leszczyńskym i Karłom XII. *Zapysky Tow. Nauk. im. T. Szewczenka* i odb. Lw. 1933. [Rec.: W. Zaikyn. *Kwart. Hist.* R. 55 (1947) s. 501-503]. — P. Boyé: Autour du mariage de Marie Leszczyńska. W: Quatre études inédites. Nancy 1933. — S. Łukasik: La France et la Pologne à travers les siècles jusqu'à la Grande Révolution. Paryż 1933. — J. Feldman: Stanisław Leszczyński. *Przegl. Współcz.* 1934 nr 144 i odb. — M. Sipayłłówna: Działalność kulturalna rodu Leszczyńskich. *Spr. Poz. Tow. Przyj. Nauk* 1936. — C. Biszyński: Akademia króla Stanisława. *Tyg. Ilustr.* 1937 nr 26. — S. Jägesköld: Sverige och Europa 1716-1718. Uppsala 1937. — A. M. Wodziński: Król Stanisław Leszczyński w gościnie pruskiej. *Roczn. Gdań.* 1937 s. 177-209. — P. Boyé: Stanislas Leszczijnski et la cour d'Espagne, 1723-1733. Nancy 1938. — Ł. Kurdybacha: Staropolski ideał wychowawczy. Lw. 1938 s. 97-98. — J. Lorentowicz: La Pologne en France. Essai d'une bibliographie raisonnée. T. 2. Paryż 1938. — W. Wąsik: Zagadnienia wartości kultury w Polsce w wieku Oświecenia. *Kultura i Wych.* 1938 z. 3 s. 226-230 i odb. — P. Boyé: Le Mariage de Marie Leszczyńska et l'Europe. Nancy 1939. —

Ciekawy proces o 42 listy króla Stanisława Leszczyńskiego. *Gaz. Lubel.* 1948 nr 322. — W. Pniewski: Przywiązanie do Polski i polskości w gdańskiej literaturze niemieckiej w XIX w. *Studia z dziejów kultury polskiej.* W-wa 1949. — G. Sinko: Dramaty Józefa Andrzeja Załuskiego. *Pam. Lit.* R. 41 (1950) z. 3/4. — J. Bieniarzówna: Projekty reform magnackich w połowie XVIII w. *Przegl. Hist.* t. 42 (1951). — J. Lechicka: Rola dziejowa Stanisława Leszczyńskiego oraz wybór z jego pism. Tor. 1951 *Roczn. Tow. Nauk. w Tor.* R. 54 (1949) z. 2. — Z. Libera: Pionierzy postępu — Stanisław Leszczyński i Stanisław Konarski. *Wszechnica Radiowa* 1951 skrypt 7. — J. Fabre: Stanislas-AugustePoniatowski et l'Europe des Lumières. Paryż 1952. — M. Garçot: Stanislas Leszczyński (1677-1766). Paryż 1953. — B. Suchodolski: Nauka polska w okresie Oświecenia. (W-wa) 1953; przedr. w: Studia z dziejów polskiej myśli filozoficznej i naukowej. Wr. 1958 *PAN. Monogr. z Dziejów Nauki i Techniki* 8. — J. Turska: Archiwum Wodzickich z Kościelnik w zbiorach Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu. *Roczn. Zakł. Nar. im. Ossol.* t. 4 (1953) s. 19 n. — Bibliografia filozofii polskiej 1750-1830. Red. A. Kadler. W-wa 1955. — B. Krakowski: Udział Leszczyńskiego w formowaniu podstaw ideologii polskiego Oświecenia. Praca magisterska. Wr. 1955. (Maszynopis Bibl. Katedry Lit. Pol. Uniw. Wr.). — B. Suchodolski: Rozwój i problematyka filozofii Oświecenia w Polsce. *Z dziejów polskiej myśli filozoficznej i społecznej.* T. 2. W-wa 1956; przedr. w: Studia z dziejów polskiej myśli filozoficznej i naukowej, jw. — W. Zakrzewski: Montesquieu a Leszczyński. Próba analizy porównawczej poglądów polityczno-społecznych. Cz. 1-2. *Kwart. Historii Nauki i Techniki* R. 1 (1956); R. 2 (1957). — E. Rostworowski: O polską koronę — polityka Francji w l. 1725-1733. Wr. 1958. — E. Rostworowski: Posag polityczny Marii Leszczyńskiej. *Księga pam. 150-lecia Archiwum Głównego Akt Dawnych w W-wie.* W-wa 1958. — E. Rabowicz: Polonica oświeceniowe w ZSRR. W zbiorze: Miscellanea z doby Oświecenia. Wr. 1960 *Arch. Lit.* 5. — I. Stasiewiczówna: Z problemów nauki okresu Oświecenia. Wr. 1960 *PAN. Monogr. z Dziejów Nauki i Techniki* 12. —

http://rcin.org.pl

K. Kosiński: Drogi staropolskiej literatury politycznej. *Przegl. Hum.* 1961 nr 1 s. 51. — H. Olszewski: Doktryny prawno-ustrojowe czasów saskich. W-wa 1961. — B. Krakowski: „Głos wolny" Leszczyńskiego z r. 1743. *Zesz. Nauk. Wydz. Hum. Wyższej Szk. Pedag.* (Gdańsk) t. 1 (1962). — M. Langrod Waughan: Stanislas Leszczyński administrateur bienfaisant en Lorraine (1737-1766). *Czasopismo Prawno-Hist.* t. 14 (1962) z. 1. — J. Fabre: Stanislas Leszczyński et le mouvement philosophique en France au XVIII siècle. *Utopie et institutions au XVIII siècle. Le Pragmatisme des Lumières* (red. P. Francastel), *École Pratique des Hautes Études — 6 Section, Congrès et Colloques.* T. 4. Paryż 1963 s. 24-41; przedr. w: Lumières et Romantisme. Paryż 1963. — S. Hrabec, F. Pepłowski: Wiadomości o autorach i dziełach cytowanych w „Słowniku" Lindego. W-wa 1963. — E. Rostworowski: Jeszcze o ślubie Marii Leszczyńskiej i polskiej koronie. W: Legendy i fakty XVIII w. W-wa 1963. — E. Rostworowski: Czy Stanisław Leszczyński jest autorem „Głosu wolnego"? W: Legendy..., jw. Por. *Spr. z Posiedzeń PAN Oddz. w Kr.* 1961 z. 1. [Rec.i polemiki: J. Ojrzyński, W. M. Grabski. *Przegl. Hist.* 1964 z. 4; E. Rostworowski, W. M. Grabski, J. Ojrzyński. *Tamże* 1965 z. 3; J. W. Gomulicki. *Roczn. Lit. 1963* (W-wa 1965) s. 201-203; B. Leśnodorski. *Kwart. Hist.* R. 72 (1965) nr 2]. — E. Rostworowski: Stanislas Leszczyński et les Lumières à la polonais. *Utopie et institutions au XVIII siècle. Le Pragmatisme des Lumières* (red. P. Francastel), *École Pratique des Hautes Études — 6 Section, Congrès et Colloques.* T. 4. Paryż 1963 s. 15-24. — J. Nowak-Dłużewski: Bibliografia staropolskiej okolicznościowej poezji politycznej XVI-XVIII w. (W-wa) 1964. — W. Roszkowska: Polacy w rzymskiej Arkadii. *Pam. Lit.* R. 56 (1965) z. 3. — W. Konopczyński: Polscy pisarze polityczni XVIII w. (do Sejmu Czteroletniego). W-wa 1966.

LEŚNIEWSKI FRANCISZEK MICHAŁ (1720—po 1790)

Inna forma nazwiska: Leszniowski; Leśniowski.

Pseud. i krypt.: Deiphilus Ismariensis Pastor Arcas; X. F. L. S. J.; X. F. M. L. S. J.

Poeta, tłumacz, pisarz religijny.

Ur. 29 września 1720 w Sandomierzu. 18 sierpnia 1735 wstąpił do jezuitów w Krakowie. Studiował przez rok w Krasnymstawie retorykę, trzy lata w Kaliszu i Krośnie filozofię, a następnie cztery lata teologię w Krakowie (w seminarium przy kościele Św. Piotra). Po studiach uczył cztery lata w kolegium lwowskim (kolejno: od infimy do poetyki), po czym, będąc słabego zdrowia, odpoczywał rok na wsi. Następnie przez dziesięć lat był nauczycielem retoryki w jezuickich seminariach zakonnych w Jarosławiu i Ostrogu, przez rok — historykiem prowincji jarosławskiej, a następnie w 1770-1773 — prokuratorem spraw sądowych i majątkowych kolegium krzemienieckiego. W tym czasie przebywał dwa lata w celach leczniczych na wsi. Po kasacie zakonu objął, na wezwanie Komisji Edukacji Narodowej, kierownictwo szkoły krzemienieckiej. W wyniku pomyślnej dla niego wizytacji, przeprowadzonej jesienią 1774 przez wizytatorów Komisji, A. Jakukiewicza i F. Zabłockiego, otrzymał nominację na prefekta. Jako prefekt kierował dokształcaniem dyrektorów. W maju 1775 witał wierszem okolicznościowym A. K. Czartoryskiego wizytującego szkołę. Obowiązki prefekta pełnił do 1776, po czym przeszedł na emeryturę. Jako emeryt mieszkał najpierw w Krzemieńcu, a od 1782 w Sandomierzu. Był członkiem rzymskiej Arkadii (pod imieniem Deifilo Ismariense; zapewne od pobytu we Włoszech w 1758). Zmarł po 1790 (wg F. M. Sobieszczańskiego i Estr. w 1798).

TWÓRCZOŚĆ

1. Beneficia optime collocata sive de maxima erga Leopolienses beneficentia divi Stanislai Kostcae e Societate Jesu nec non de eximia erga eundem divum pietate Leopoliensium oratio. Lw. 1751.

2. Luctus multiplex ex unica iactura viri, toga, sago, religione maximi; Celsissimi Domini Domini Josephi in Zbaraż et Niemirow Potocki castellani Cracoviensis... Anno Domini 1751... Lw. 1751.

http://rcin.org.pl

Wersja pol.: Żal bez miary, niezmiernej utracie równy; śmiercią Jaśnie Oświeconego Jmci Pana Józefa na Złotym Potoku Potockiego kasztelana krakowskiego... Lw. (1751).

3. Najświętsza Bogarodzica Maria... w obrazie jarosławskim kościoła polnego Soc. Jesu... w r. 1755 uroczyście ukoronowana. Panegiryków świętych dwa. Lubl. 1755.

Dedyk. F. K. Branickiemu.

4. Exemplum literarum R. P. Francisci a S. Sylvestro Scholarum Piarum ad R. P. Joannem a S. Facundo, Polonum eiusdem ordinis sacerdotem. In quibus controversia de scholis, inter PP. Scholarum Piarum et PP. Societatis Jesu, in regno Poloniae nuper exorta, discutitur. B. m. 1758.

5. De principe in Regno Poloniae pontificatu in celsissimum principem Caietanum Sołtyk Cracoviensem... Gratulatio facta nomine Provinciae Minoris Poloniae S. J. B. m. 1759.

6. Ad Josephum Alexandrum Jabłonovium... Ismariensis Pastoris Arcadis carmen. Lw. 1761 (3 wiersze poświęcone Jabłonowskiemu). Wyd. nast. zob. poz. 12.

7. Ad Illustrissimum Dominum D. Venceslaum Rzewuski palatinum Cracoviensem... Lw. (1763). (Z przekł. pol. G. Piramowicza). Wyd. nast. zob. poz. 12.

8. Carmen nuptiale illustrissimis excellentissimisque sponsis Joanni Chodkiewicz, sen atorio Samogitiae praefecto... et Ludovicae Rzewuska, lectissimae palatini Cracoviensis, campestris copiarum Regni ductoris filiae. Podhorce 1766. (Z przekł. pol. G. Piramowicza). Wyd. nast. zob. poz. 12.

9. Mat. Casim. Sarbievium Lyricorum saeculi superioris poetarum facile principem, magnam gloriae poeticae partem Łubienssiis debere... Ode. Lw. 1767. Wyd. nast. zob. poz. 12.

10. List w materii religii niegdyś do jednego p. dysydenta pisany, a dziś wszystkim tymże ichmościom, zacnym Korony Polskiej i W. X. Litew. obywatelom, najmilszym bliźnim i braci zbawienie duszy kochającym, na uwagę podany, z chętnym oczekiwaniem na respons, jeżeliby kto chciał odpisać w duchu prawdy i chrześcijańskiej miłości. Powst. 1781. Wyd. Lubl. 1784. Wyd. nast.: Uwagi nad religią panów dysydentów... Przemyśl (po 31 lipca 1792).

Wyd. 1 dedyk. F. P. Turskiemu.

11. Powinszowanie nowo narodzonego syna Jaśnie Wielmożnym Rodzicom Michałowi hrabi z Wielkich Konczyc Wandalinowi i Urszuli z Zamoyskich Mniszchom... Od szkół wydziału wołyńskiego Akademii Krzemienieckiej... złożone. B. m. 1785.

Druk zawiera dwa wiersze, pierwszy autorstwa Leśniewskiego, drugi — M. Popiela.

12. Lyrica, elegiae et epigrammata selectiora. Accedit de perpetuo humani generis consensu inconfitendo, quod Deus sit, dissertatio. Lw. 1790.

Tu m.in. przedr. poz. 6, 7, 8, 9.

Dedyk. S. Rzewuskiemu.

13. Oświadczenie życzliwej chęci Wielmożnej Jejmość Pani Katarzynie z Bobrowskich Łętkowskiej... w dzień jejże uroczystych imienin złożone. B. m. r.

14. Lyricorum libri tres nec non Elegiarum liber unicus. Rkps (częściowo autograf?) Bibl. Nar. nr akc. 6920 (Arch. Wilan. sygn. 181).

Związek z poz. 12 nie ustalony.

Ponadto wiersz w *Zabawach Przyjemnych i Pożytecznych* 1776 t. 14 cz. 2 (Jaśnie Oświeconemu Książęciu Jego Mości Adamowi na Klewaniu i Żukowie Czartoryskiemu).

Przekłady

1. L. Cornaro, L. Lessjusz: Nauka zdrowia, to jest skuteczny sposób, którym się zdrowie dobre i życie, a przy tym zmysłów, rozumu i pamięci całość aż do ostatniej starości dochować może. Traktatów dwa... Obadwa te traktaty z łacińskiego na polskie przełożył... Lw. 1765 (dwa wyd.). Wyd. nast. Kr. 1845.

2. J. P. Pinamonti: Ćwiczenia duchowne ku wzbudzeniu prawdziwej skruchy... włoskim językiem wydane i na siedm dni w tygodniu podzielone. Lw. 1771.

3. J. Crasset: Rozmowy o Najświętszym Sakramencie Ołtarza. Lw. 1780.

Prace edytorskie

1. Emmanuelis Alvari S. J. Institutiones grammatices auctae et illustratae. Kalisz 1747.

2. Auxilium tyronum Latine discentium ex Emmanuele Alvaro S. J. decerptum. B. m. r. Wyd. nast. Przemyśl 1769.

Listy

1. Do G. Piramowicza. Rkps Bibl. Nar. (Arch. Wilan. sygn. 421; zniszcz. w 1944).

http://rcin.org.pl

OPRACOWANIA

Catalogus primus Collegii Cremenecensis S. J. a. 1770. Rkps Arch. Romanum Soc. Jesu (Polonica 42 f. 24 nr 8). — Catalogus personarum et officiorum provinciae Poloniae Minoris ineunte a. 1773. Wyd. ok. 1773 (k. tyt. egz. bibl. jezuitów w Kr. uszkodzona). — J. Drzewiecki: Pamiętniki, 1772-1852. Wyd. Kr. 1891 s. 5. — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 16 (1864). — *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 43/44 (1910). — T. Sinko: Poezja nowołacińska. *Dzieje literatury pięknej w Polsce. PAU.* Cz. 1. Wyd. 2. Kr. 1935 s. 137-138. — W. Semkowicz: Przewodnik po zbiorach rękopisów wilanowskich. W-wa 1961 s. 145-146. — J. Poplatek: Udział byłych jezuitów w Komisji Edukacji Narodowej. Rkps w Wydawnictwie Apostolstwa Modlitwy, Kr., s. 155-156. — B. Natoński: Wyciągi ze źródeł jezuickich i uwagi. (Maszynopis w posiadaniu redakcji). — W. Roszkowska: Polacy w rzymskiej Arkadii (1699-1766). *Pam. Lit.* R. 56 (1965) z. 3.

LINDE SAMUEL BOGUMIŁ (GOTTLIEB, TEOFIL) (1771—1847)

Językoznawca, tłumacz, bibliograf, pedagog.

Ur. 24 kwietnia 1771 w Toruniu w mieszczańskiej rodzinie niemieckiej (wyznania ewangelicko-augsburskiego) pochodzenia szwedzkiego; syn Jana i Barbary z Langenhanów. Kształcił się w gimnazjum w Toruniu, od 1789 studiował w Lipsku teologię, potem także filologię. W 1792 uzyskał doktorat filozofii i został lektorem języka i literatury polskiej na uniwersytecie w Lipsku. W 1793 rozpoczął współpracę z lipskim ośrodkiem emigracji antytargowickiej (F. K. Dmochowskim, H. Kołłątajem, T. Kościuszką, J. U. Niemcewiczem, I. i S. Potockimi). W 1794 zamieszkał w Warszawie, gdzie pracował w Bibliotece Załuskich. W czasie insurekcji był członkiem jakobińskiego skrzydła Związku Rewolucyjnego. Po powstaniu przebywał w Wiedniu. Był tam bibliotekarzem J. M. Ossolińskiego i w oparciu o jego zbiory rozpoczął pracę nad słownikiem języka polskiego. Zyskał wówczas wsparcie T. Czackiego, A. K. Czartoryskiego, S. Małachowskiego i S. Staszica. W końcu 1803 wrócił do Warszawy, wezwany przez rząd pruski w celu zorganizowania Liceum Warszawskiego; po otwarciu uczelni w styczniu 1805 został jej dyrektorem. Od połowy 1805 członek Dozoru Szkolnego (eforatu). W 1804 ożenił się z Ludwiką Bürger, siostrą warszawskiego sekretarza poczty. W czasach Księstwa Warszawskiego członek Izby (potem Dyrekcji) Edukacyjnej, członek Rady Dozorczej Szkoły Prawa i Administracji, w 1810 prezes Towarzystwa Elementarnego. Po powstaniu Królestwa Kongresowego został nadto radcą Komisji Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz komisarzem rządowym przy konsystorzu ewangelicko-augsburskim. Był też generalnym dyrektorem bibliotek publicznych i gabinetów oraz korespondentem cesarskiej komisji praw w Petersburgu. Należał do organizatorów otwartego w 1818 Uniwersytetu Warszawskiego i przez pewien czas wykładał w nim psychologię i gramatykę powszechną, nie przestając pełnić obowiązków dyrektora (rektora) Liceum. W 1819 zorganizował Bibliotekę Główną (uniwersytecką). Po śmierci pierwszej żony (1823), ożenił się z Luizą Nusbaum. W 1831 deputowany m. Warszawy na sejm. Po powstaniu powierzono mu nadzór główny nad wychowaniem publicznym Królestwa. W 1833 dyrektor Gimnazjum Warszawskiego, prezes Komitetu Czuwającego nad Szkołami i Zakładami Panieńskimi i członek Rady Wychowania Publicznego. W 1835 zwolnił się ze służby publicznej i poświęcił się pracy naukowej (głównie nad słownikiem porównawczym języków słowiańskich). Członek licznych towarzystw naukowych: warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (od 1800), Królewsko-Czeskiej Akademii w Pradze, Cesarskiej Akademii w Petersburgu (1818), akademii w Getyndze, Wilnie, Berlinie i Królewcu, Instytutu Francuskiego w Paryżu, Towarzystwa Starożytności Północnych w Kopen

http://rcin.org.pl

hadze, uniwersytetu w Kazaniu i in. Kawaler orderów Św. Stanisława i Św. Włodzimierza. Otrzymał też trzy złote medale (od Księcia Warszawskiego w 1810; od namiestników Królestwa w 1816 i 1842). Zmarł 8 sierpnia 1847 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. De solatiis adversus mortis horrores in Platone et Novo Testamento obviis commentatio. Lipsk 1792.

2. Słownik języka polskiego. (Prospekt). *Nowy Pam. Warsz.* 1804; wyd. osob. W-wa 1804.

Wersja niem.: Pränumerationsanzeige meines Wörterbuches der polnischen Sprache. W-wa 1804.

3. Prawidła etymologii przystosowane do języka polskiego. *Na publiczny popis uczniów Król. Liceum Warsz.* 1805/06; wyd. osob. W-wa 1806. Przedr.: *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 4 (1807); Słownik języka polskiego. T. 1, wyd. 2 i 3, por. poz. 4.

W jęz. pol. i niem.

4. Słownik języka polskiego. T. 1-6. W-wa 1807-1814. Wyd. 2 „poprawne i pomnożone" wyd. A. Bielowski. Lw. 1854-1860 (1861); wyd. 3 fototyp. z wyd. 2. W-wa 1951. (Tu także przedr. poz. 3 i 6 oraz wyd. Listy i materiały poz. 1, 30).

T. 1 dedyk. A. K. Czartoryskiemu i J. M. Ossolińskiemu.

5. Uwagi... nad programem historii Polski. Powst. 1809. Wyd. A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 3. Kr. 1902.

6. Wstęp do Słownika polskiego. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 7 (1811). Wyd. nast. zob. poz. 4 wyd. 2 i 3.

7. O literaturze słowiańsko-rosyjskiej. *Pam. Warsz.* 1815-1816.

Przekł. ros.: *Wiestnik Jewropy.* Inform. J. Korpała.

8. O Statucie Litewskim, ruskim językiem i drukiem wydanym, wiadomość. W-wa 1816.

Rkps Bibl. Czart. sygn. 1419.

9. O języku dawnych Prusaków. Rozbiór dzieła profesora Vatera. Wygł. na posiedzeniu publ. Król. Tow. Warsz. Przyj. Nauk. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 15 (1821) i odb. W-wa 1822.

10. Słownik porównawczy języków słowiańskich. Fragm.: Matieriały dla srawnitielnogo russkogo słowaria... Bukwy K wypusk pierwyj. W-wa 1845. (Zeszyt próbny). Całość t. 1-4 (do R) w rkpsie Ossol. sygn. 1368/III.

11. Bibliotheca Polona. T. 1-22. Rkps Ossol. sygn. 1221-1242/I. (Bibliografia).

12. Podział historii Polski na okresy. Rkps Arch. Głównego Akt Dawnych (Teki Skimborowicza XVIII, 4/15).

Artykuły mowy umieszczał w czasopismach: *Gaz. Poranna* (tu: O zbliżeniu dialektów słowiańskich między sobą. Z listu p. Lindego z Warszawy do rosyjskiego ministra oświecenia. 1840; przedr. *Rozmaitości* (Lw.) 1840 nr 42), *Na publiczny popis uczniów Król. Liceum Warsz.* (1805-1823; tu m.in. szereg mów na otwarcie Liceum), *Pam. Warsz.*, *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* (1807-1822).

Przekłady

1. J. U. Niemcewicz: Die Rückkehr des Reichstagsgesandten, aus dem Polnischen übersetzt... W-wa-Lipsk 1792.

Wg A. Bielowskiego: Die Rückkehr des Landboten vom letzten Warschauer Reichstage. Lipsk 1794. (Przekł. pod tym tyt. zapisany u Estr. pod krypt. tłum. X. Y. von Z. wyd. 1:1792).

2. J. Mikosza: Reise eines Polens durch die Moldau nach der Türkei... Erster Teil. Lipsk 1793.

3. H. Kołłątaj, I. Potocki: Vom Entstehen und Untergange der polnischen Konstitution vom 3-ten Mai 1791. T. 1-2. (Lipsk) 1793.

4. J. U. Niemcewicz: Bruchstück der targowitscher Bibel oder Historia von der Schöpfung durch Felix Potocki. Ein Gegenstück zum Geist einer wahrhaft freien Regierung, gegründet durch die targowitscher Rekonföderation. Brześć 1793.

5. J. M. Ossoliński: Vinzent Kadlubek, ein historisch-kritischer Beitrag zur slavischen Literatur, aus dem Polnischen... nebst den hieher gehörigen Schriften des... Prażmowski, ... Czacki, ... Kownacki und Lelewel in sechs Anhängen. W-wa 1822.

6. M. Griecz: Rys historyczny literatury rosyjskiej. Z rosyjskiego... Z dodatkami z Batiuszkowa, Biestużewa, Bułharyna, Kaczanowskiego, Karamzina, Köppena, Korniłowicza, Wiaziemskiego. T. 1-2. W-wa 1823.

http://rcin.org.pl

7. I. Kajdanow: O korzyściach z nauki historii powszechnej. *Na publiczny popis uczniów Król. Liceum Warsz.* W-wa 1823.

Prace edytorskie

1. Janociana, sive clarorum atque illustrium Poloniae auctorum maecenatumque memoriae miscellae. T. 3. W-wa 1819.

Listy i materiały

1. Do J. M. Ossolińskiego z 1799 i 1804 oraz fragm. listów Ossolińskiego. Wyd. A. Bielowski w: Słownik... T. 1, wyd. 2, zob. Twórczość poz. 4.

2. Korespondencja z A. K. Czartoryskim z 1801-1804; od T. Czackiego z 1798, 1802-1804; od F. K. Dmochowskiego z 7 lutego 1808; od J. Albertrandiego z 18 czerwca 1801; od H. Kołłątaja z 12 lutego 1803, do tegoż z 13 kwietnia 1803. Z rkpsów wykorzystał i drobne fragm. ogł. J. Michalski: Spór o koncepcję Słownika Lindego. *Studia i Materiały z Dziejów Nauki Pol.* t. 2 (1954).

Rkpsy: Bibl. Czart. (Arch. Dom. nr 590, 1109); Bibl. Jagiel. sygn. 3468 (por. poz. 24); Muz. Nar. Kr. (Zbiór autografów, Teka Kołłątaja); Bibl. PAN Kr. sygn. 206, 714; Woj. Arch. Państw. Kr. (Arch. Krzeszowickie nr 234).

3. Do A. K. Czartoryskiego z 1802-1808. Fragm. ogł. L. Dębicki: Puławy. T. 3. Lw. 1888 rozdz. 2.

4. Do H. Kołłątaja z 3 października 1803. Wyd. F. Kojsiewicz: Ks. Hugona Kołłątaja korespondencja listowna z T. Czackim. T. 1. Kr. 1844 s. 281 n.

5. Do nieznanego adresata z 24 grudnia 1809. *Księga pam... A. Mickiewicza (1798-1898).* T. 1. W-wa (1898).

6. Do F. Bentkowskiego, do Komisji Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z 1818; od H. Kołłątaja, J. M. Ossolińskiego (1807-1819), F. K. Dmochowskiego, W. Surowieckiego (1808), J. U. Niemcewicza, G. E. Grodka, T. Szumskiego, W. Wielądki (1819), M. Wirtemberskiej, M. Paszkowskiego, F. Bobrowskiego (1822), L. Sobolewskiego, A. J. Czartoryskiego, J. Lelewela, A. Prażmowskiego, A. T. Chłędowskiego, J. S. Bandtkiego (1802-1828). Wyd. T. Wierzbowski w: Materiały do dziejów piśmiennictwa polskiego. T. 2. W-wa 1904.

Nie był natomiast Linde adresatem wydanego tu listu Jana Śniadeckiego — jak ustalał Wierzbowski; wg M. Chamcówny i S. Tynca list ten adresowany był do M. Molskiego (Korespondencja Jana Śniadeckiego. Listy z Krakowa. T. 2: 1787-1807. Wr. 1954).

7. Listy z 1814-1824. Rkps Ossol. sygn. 5819/III.

8. Do S. K. Potockiego, S. Grabowskiego, J. Sierakowskiego, Komisji Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz różne pisma urzędowe pisane przez Lindego jako generalnego dyrektora bibliotek publicznych, z 1817-1831. Wyd. M. Łodyński w: Materiały do dziejów państwowej polityki bibliotecznej w Księstwie Warszawskim i Królestwie Polskim (1807-1831). Wr. 1958 *Książka w Dawnej Kulturze Pol.* 8.

M.in. ze zbiorów zapisanych w poz. 9, 32.

9. Listy do S. K. Potockiego. Rkps Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 265, 268, 271).

Por. też poz. 8.

10. Do G. E. Grodka z 1824. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 3097.

11. Do Jana Śniadeckiego 4 listy. Wyd. M. Baliński: Pamiętniki o Janie Śniadeckim. T. 2. Wil. 1865.

12. Do M. P. Pogodina. Wyd. Popow: Piśma k Pogodinu. 1880.

13. Do J. E. Purkyniego. Wyd. E. Jelínek. *Slovanský sborník* 1886.

14. Do V. Hanki. Wyd. W. A. Francew: Piśma k Wiaczesławu Gankie. W-wa 1905.

Tu także 2 listy od Hanki.

15. Do S. S. Uwarowa i in. Wyd. W. A. Francew: Srawnitielnyj sławianskij słowar' S. B. Linde. W-wa 1905.

16. Do J. Dobrovskiego, P. Koeppena i in. Wyd. W. A. Francew: Polskoje sławianowiedienije konca XVIII i pierwoj czetwierti XIX st. Praga 1906.

17. Do A. S. Szyszkowa. Wyd. A. S. Szyszkow: Zapiski, mnienija i pieriepiska. T. 2. Berlin 1870.

18. Kilka listów wyd. J. Papłoński: S. B. Linde. *Kłosy* 1871 nr 304-305.

19. Od króla pruskiego Fryderyka Wilhelma II. *Nowy Pam. Warsz.* t. 14 (1804). Przedr. I. Szydłowski w: Przykłady stylu polskiego. T. 1. Wil. 1827.

20. Od L. Osińskiego (?) z 1805. Rkps Bibl. Nar. sygn. 7112.

21. Od V. Vodnika z lipca 1806. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 3470.

http://rcin.org.pl

22. Od J. Dobrovskiego 5 listów — z 23 kwietnia 1808, 5 maja 1812, 28 kwietnia 1816, 24 października 1822, 24 marca 1823. Wyd. J. V. Jagić w: Istoczniki dla istorii sławianskoj fiłołogii. T. 1: Piśma Dobrovskogo i Kopitara w nawriemiennom poriadkie. Petersb. 1885 *Sbornik Otdielenija russkogo jazyka i słowiesnosti Impieratorskoj Akadiemii Nauk* 39.

Rkpsy niektórych listów w Bibl. Jagiel. sygn. 3468.

23. Od F. Bentkowskiego z 1809 i S. K. Potockiego b. d. Rkps Bibl. Nar. sygn. 2674.

24. Od J. Kopitara 4 listy — z 24 września 1814, 30 grudnia 1815, 3 marca 1816, 20 października 1820; od K. Hebdowskiego z 1815; od J. M. Ossolińskiego z 1815-1828; od W. Surowieckiego z 1815; od V. Hanki z 2 kwietnia 1823; i in. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 3468.

Por. poz. 2, 22.

25. Od J. Kopitara z 14 października 1817. Wyd. J. V. Jagić w: Istoczniki dla istorii sławianskoj fiłołogii. T. 2: Nowyja piśma Dobrovskogo, Kopitara i drugich jugo-zapadnych Sławian. Petersb. 1897 *Sbornik Otdielenija russkogo jazyka i słowiesnosti Impieratorskoj Akadiemii Nauk* 62.

26. Od J. Dobrovskiego. Wyd. J. V. Jagić w: Briefwechsel zwischen Dobrovský und Kopitar. Berlin 1885.

27. Od J. M. Ossolińskiego. Wyd. K. Petelenz. *Spr. Gimn. Św. Jacka w Kr. za r. szk. 1888.*

28. Od J. E. Purkyniego 3 listy — z 24 grudnia 1839, 29 stycznia 1845, 15 września 1846. Rkpsy Bibl. PAN Kr. sygn. 718, Bibl. Jagiel. sygn. 3475.

29. Drobne pisma edukacyjne. Wyd. Z. Kukulski w: Źródła do dziejów wychowania i szkolnictwa w Polsce z doby Izby Edukacji Publicznej, 1807-1812. Lubl. 1931.

30. Zdanie sprawy z całego ciągu pracy. Autobiografia, powst. 1814. Wyd. A. Bielowski w: Słownik... T. 6 wyd. 2, zob. Twórczość poz. 4.

31. Deklaracja, sprawozdanie, program wykładów filozofii z 1817-1818. Wyd. T. Wierzbowski, jw. poz. 6.

32. Raporty Lindego jako rektora Liceum Warszawskiego z 1819-1820 i jako dyrektora Biblioteki Publicznej. Rkps Arch. Głównego Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 152).

Por. też poz. 8.

OPRACOWANIA

Materiały do dziejów państwowej polityki bibliotecznej w Księstwie Warszawskim i Królestwie Polskim (1807-1831). Wyd. M. Łodyński. Wr. 1958 *Książka w Dawnej Kulturze Pol.* 8. — (Słownik języka polskiego. Rec.): (K. Wolski). *Pam. Warsz.* 1809 t. 1 s. 37-83; Wypis z doniesień göttyngskich o dziełach uczonych. *Tamże* 1809 t. 1 s. 206-218; F. N. Golański. *Dzien. Wil.* 1815 t. 2. — K. (P. Koeppen): S. G. Linde, eine biographische Skizze. Wiedeń 1823. — K. Trojański: Uwagi o słowniku Lindego. *Kwart. Nauk.* 1835 t. 1. — J. Papłoński: O trudach Linde. *Moskwitianin* 1842 cz. 6 ks. 11; 1854 nr 5, 20, 21. — A. Bielowski: Żywot S. B. Lindego. W wyd.: Słownik języka polskiego. T. 1. Lw. 1854 i wyd. nast. — O Słowniku Lindego. *Gaz. Warsz.* 1854 nr 291. — S. B. Linde i jego słownik przedrukowany. *Czas* 1855 nr 221 i n. — E. Saint-Maurice Cabany: Notice nécrologique sur S. T. de Linde. Paryż 1856. — K. Koźmian: Pamiętniki. T. 1-2. Poz. 1858; t. 3. Kr. 1865. — K. W. Wójcicki: Grób rodziny Linde, 1847. W: Cmentarz Powązkowski pod Warszawą. T. 3. W-wa 1858. — M. Baliński: Pamiętniki o Janie Śniadeckim. T. 1. Wil. 1864 rozdz. 18; t. 2 Wil. 1865 s. 346-352. — I. Humnicki: Pamiętniki. (Powst. przed 1864). *Sfinks* 1913 z. 1-3 i odb. — K. W. Wójcicki. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 17 (1864). —

Kuczyński. *Opiekun Domowy* 1871. — J. Papłoński: S. B. Linde. *Kłosy* 1871 nr 304-305. — J. Przyborowski: S. B. Linde. *Tyg. Ilustr.* 1871 nr 179-180. — F. Skarbek: Pamiętniki. Poz. 1878. — L. Dębicki: Ossoliński i Linde. W: Puławy. T. 3. Lw. 1888 rozdz. 2. — K. Petelenz: Listy do B. Lindego (J. M. Ossolińskiego). *Spr. Gimn. Św. Jacka w Kr. za r. szk. 1888.* — A. Pypin: Istorija russkoj etnografii. T. 4. Petersb. 1892 s. 30-36. — R. Prümers: Ein Brief über S. Linde. *Zeitschr. f. Geschichte Posen* 1896. — A. Brückner: Język Wacława Potockiego. *Rozpr. AU. Wydz. Filol.* t. 31 (1900) i odb. — A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 1-9. Kr. 1900-1911. — Šnk. *Ottův slovník naučný.* T. 16 (Praga 1900). — G. Korbut: S. B. Linde. *Album biogr. zasłużonych Polaków i Polek w. XIX.* T. 1. W-wa 1901. — G. Korbut. *Enc. wych.* T. 6 (1903). — W. A. Francew: Srawnitielnyj sławianskij słowar' S. B. Linde. W-wa 1905. — W. A. Francew: Polskoje sławianowiedienije konca XVIII i pierwoj

http://rcin.org.pl

czetwierti XIX st. Praga 1906 s. 102 n. — J. Bieliński: Królewski Uniwersytet Warszawski (1816-1831). T. 1-3. W-wa 1907-1912. — B. Chlebowski. *Sto lat myśli pol.* T. 2 (1907). — A. Fischer: Linde a Ossoliński. *Kron. Powsz.* 1914 nr 19. — Z. Klarnerówna: Słowianofilstwo w literaturze polskiej l. 1800 do 1848. W-wa 1926. — W. Bobkowska: Nowe prądy w polskim szkolnictwie ludowym w początku XIX w. Kr. 1928. — J. Kallenbach: Zakładowi Narodowemu im. Ossolińskich. *Przegl. Współcz.* t. 25 (1928) nr 73 s. 177. — M. Szyjkowski: Polská účast w českém národním obrození. Cz. 1. Praga 1931. — T. Lehr-Spławiński: Polnische Sprachpflege in Vergangenheit und Gegenwart. *Slavische Rundschau* 1933. Wersja pol.: Troska o rozwój i kulturę języka polskiego w przeszłości i obecnie. Lw. 1938. — W. Tokarz: Insurekcja warszawska. Lw. 1934; wyd. 2 W-wa 1950. — K. Chłędowski: Józef Sygiert. W: Z przeszłości naszej i obcej. Lw. 1935 s. 325-338. — E. Suchan: Historyczny zarys organizacji szkolnictwa elementarnego w Polsce od Komisji Edukacji Narodowej po dobę obecną. Brześć n/Bugiem 1937 s. 92 n. —

Z. Klemensiewicz: Miłośnictwo języka w dziejach polszczyzny. *Jęz. Pol.* 1945 z. 1; przedr. w: W kręgu języka literackiego i artystycznego. W-wa 1961. — S. Folfasiński: O S. B. Lindem w stulecie zgonu. *Odrodzenie* 1947 nr 32. — S. Hrabec: O „toruńskim" słownikarzu. (W setną rocznicę zgonu S. B. Lindego). *Arkona* 1947 nr 11/12. — J. Korpała: Twórca pomnika języka literackiego. (W setną rocznicę zgonu). *Dzien. Lit.* 1947 nr 27. — K. N. (Nitsch): Linde. *Jęz. Pol.* 1947 z. 6. — H. Barycz: Dziejowe związki Polski z Uniwersytetem Karola w Pradze. *Przegl. Zach.* 1948 półr. I s. 349. — W. Bobkowska: Pruska polityka szkolna na ziemiach polskich w l. 1793-1806. W-wa 1948. — K. Nitsch: Studia z historii polskiego słownictwa. Kr. 1948 *Rozpr. PAU. Wydz. Filol.* t. 67 nr 6. — W. Doroszewski: O słowniku Lindego. *Poradnik Język.* 1951 z. 7. — J. Michalski: Kołłątaj a Warszawskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. *Pam. Lit.* R. 42 (1951) z. 3/4. — J. Siwkowska: Linde o swoim słowniku. *Poradnik Język.* 1951 z. 2-3. — (Słownik języka polskiego. Wyd. 3. W-wa 1951. Rec.): A. K. *Kultura i Życie* (Dod. do: *Sztandar Ludu*) 1952 nr 14; F. Przyłubski. *Życie Lit.* 1952 nr 5 s. 5; B. Wieczorkiewicz. *Poradnik Język.* 1953 z. 7, 10; W. Doroszewski: Z zagadnień leksykografii polskiej. (W-wa) 1954. — A. Czerminski: Żyłem w Lipsku jak w Polszcze. *Widnokrąg* (Dod. do *Gaz. Poz.*) 1952 nr 25. — J. Korpała: Zarys dziejów bibliografii w Polsce. Wr. 1953. — W. Łukaszewicz: Targowica i powstanie kościuszkowskie. (W-wa 1953). — J. Michalski: Z dziejów Towarzystwa Przyjaciół Nauk. W-wa 1953. — T. Modelski: Ossolineum i czeskie Muzeum Narodowe. (Pierwsze związki i zawiązki). *Roczn. Zakł. Nar. im. Ossol.* t. 4 (1953). — B. Suchodolski: Nauka polska w okresie Oświecenia. (W-wa) 1953; przedr. w: Studia z dziejów polskiej myśli filozoficznej i naukowej. Wr. 1958 *PAN. Monogr. z Dziejów Nauki i Techniki* 8. — J. Michalski: Spór o koncepcję Słownika Lindego. *Studia i Materiały z Dziejów Nauki Pol.* t. 2 (1954). [Rec.: K. Nitsch. *Jęz. Pol.* 1955 nr 3]. — A. Obrębska-Jabłońska: „Słowo" w przekładach polskich. W wyd.: Słowo o wyprawie Igora. (W-wa) 1954. — C. Pankowski: Bliziński, jakiego nie znamy. III: Geneza suplementu do Lindego. *Poradnik Język.* 1954 z. 5. — F. Przyłubski: Opowieść o Lindem i jego słowniku. W-wa 1955 *Wiedza Powsz.* [Rec.: K. Nitsch. *Jęz. Pol.* 1955 nr 3; Z. Jakubowska. *Polonistyka* 1956 nr 1; S. Makowski. *Poradnik Język.* 1956 z. 2]. — F. Przyłubski: S. B. Linde. *Życie Szkoły Wyższej* 1955 nr 1. — J. Siwkowska: Lindiana. Linde a Pomorszczyzna. *Jęz. Pol.* 1955 nr 3. —

T. Mikulski: Narodziny Biblioteki. *Zakład im. Ossolińskich 1827-1956. W dziesięciolecie działalności we Wrocławiu.* Wr. 1956 i odb. — L. Kukulski: Kilka omyłkowych haseł „Słownika" Lindego. *Poradnik Język.* 1957 z. 2. — J. Michalski: „Słownik języka polskiego" S. B. Lindego w opinii współczesnych. *Studia i Materiały z Dziejów Nauki Pol. Historia Nauk Społ.* t. 6 z. 2-3 (1958-1959). — J. W. Gomulicki: Słownik, ślub i słodycze. *Nowe Książki* 1959 nr 15. — J. Michalski: Nie zrealizowane plany naukowe Lindego. *Pam. Lit.* R. 50 (1959) z. 3/4. — B. Leśnodorski: Polscy jakobini. Karta z dziejów insurekcji 1794 r. (W-wa) 1961 *Studia i Materiały z Dziejów Pol. w Okresie Oświecenia* 3. — J. Michalski: Dzieje wydania „Słownika" Lindego. *Studia i Materiały z Dziejów Nauki Pol.* S. A z. 4 (1961). Por. *Spr. z Prac Nauk. Wydz. Nauk Społ. PAN* R. 4 (1961) z. 4. — F. Pepłowski: O cytatach w „Słowniku" Lindego. *Pam. Lit.* R. 52 (1961) z. 4. — J. Otrębski: Na 150 rocznicę ukazania się „Słownika" Lindego. *Problemy* 1962 nr 8. — Wykaz listów autorów zachodnio- i południowosłowiańskich w bibliotekach polskich.

http://rcin.org.pl

Red. J. Śliziński. Wr. 1962. — S. Hrabec, F. Pepłowski: Wiadomości o autorach i dziełach cytowanych w „Słowniku" Lindego. W-wa 1963. — H. Auderska: O prospekcie „Słownika języka polskiego" S. B. Lindego. *Prace Filol.* t. 18 (1965) cz. 4.

LINOWSKI ALEKSANDER (ok. 1760—1820)

Publicysta.

Ur. ok. 1760 w Krakowie; syn Prokopa, łowczego kruszwickiego. W 1771 wpisany do Akademii Krakowskiej. W 1784 poseł krakowski na sejm. Został podkomorzym nadwornym królewskim, wszedł do stronnictwa dworskiego i w czasie Sejmu Czteroletniego, na który posłował w 1790 z województwa krakowskiego, spełniał funkcję królewskiej „transmisji" do patriotów. Brał żywy udział w pracach nad konstytucją majową. Osobiście, pod dyktando króla, spisał polską wersję jego projektu „Reformy Konstytucji". Za rządów Targowicy przebywał w swych dobrach w Galicji i w Krakowie. W 1794 należał do prawicy spiskowej, organizował powstanie w Krakowie i 24 marca czytał w obecności Kościuszki „Akt powstania". Pracował w sztabie Kościuszki jako jego sekretarz przyboczny (przed J. U. Niemcewiczem). 28 maja powołany na zastępcę radcy Rady Najwyższej Narodowej. Będąc ławnikiem sądowym przeciwstawiał się sądzeniu biskupa W. Skarszewskiego, ostro występował przeciwko Kołłątajowi i lewicy powstańczej. 12 października wszedł z ramienia Rady Najwyższej do Rady Wojennej; 16 t. m. wysłany jako pełnomocnik Rady Najwyższej do województwa sandomierskiego.

Po trzecim rozbiorze często odwiedzał Czartoryskich w Sieniawie. W grudniu 1806 — członek Najwyższej Izby Wojennej i Administracji Publicznej w Warszawie. W 1807 — referendarz stanu, w 1808 radca stanu. Cieszył się zaufaniem ks. Józefa Poniatowskiego, który uczynił go egzekutorem swego testamentu; on również eksportował zwłoki Poniatowskiego do kraju. W Królestwie Polskim był od 1815 dyrektorem generalnym policji w Komisji Spraw Wewnętrznych i dyrektorem poczt. W 1817, gdy naraził się w. ks. Konstantemu, zwolniony ze służby i mianowany senatorem-kasztelanem. Zmarł 20 października 1820 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Głos... miany na sejmikach poselskich dnia 19 Augusti, roku 1788 w Proszowicach. Kr. (1788).

2. Głos... względem wniesionej przysięgi dnia 23 grudnia r. 1790 miany. B. m. r. Rkps Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 96 7)).

3. Głos... z okoliczności miast koronnych i litewskich, na sesji sejmowej d. 14 mca kwietnia r. 1791 miany. B. m. 1791.

4. Przymówienie się... naprzeciw projektowi JW. Czerniechowskiego na sesji sejmowej dnia 7 listopada r. 1791. B. m. (1791).

5. Głos na sesji 19 paźdź. miany. B. m. r. (XVIII w.).

6. Doniesienie pilne współobywatelom z Warszawy. B. m. r. (XVIII w.). Wyd. anonim.

7. List do przyjaciela, odkrywający wszystkie czynności Kołłątaja w ciągu insurekcji, pisany roku 1795. (Kr. 1795, dwa wyd.). Wyd. nast.: Kołłątaj w rewolucji kościuszkowskiej. Leszno 1846; wyd. 3: List do przyjaciela. Wr. 1846 *Przedruk Rzadszych Materiałów do Historii Pol. od r. 1750* 1.

8. Mowa. Wyd. w: Zbiór pism tyczących się powstania Królestwa Polskiego. Nr 1. Kr. 1812.

9. Mowa... przy oddaniu onemuż ciała J.O. Ks. J. Józefa Poniatowskiego, ministra wojny i naczelnego wodza wojsk polskich, jako egzekutora testamentu, przez J. W. Sokolnickiego, jenerała dywizji i kawalera orderów wojskowych, z Lipska do Warszawy przywiezionego d. 9 września 1814 r. B. m. (1814).

10. Mowa na pogrzebie i obchodzie żałobnym ś.p. hr. Tomasza Ostrowskiego,

http://rcin.org.pl

wojewody, prezesa senatu Królestwa Polskiego. W-wa 1817.

Napisał nadto (wg K. Koźmiana) Akt powstania Kościuszki, Manifest do obcych dworów i pierwsze Proklamacje do narodu.

W rkpsie Bibl. Czart. sygn. 3956 s. 229-232 znajduje się wiersz podpisany nazwiskiem Linowskiego: Herbata z winem (inc.: Na balu w przemyskiej ziemi...).

Wg hipotezy E. Kipy, Linowski ma być też autorem przypisywanych błędnie J. U. Niemcewiczowi „Trenów, to :est Narzekań Szczęsnowych". B. m. r. (dwa wyd.); wyd. nast.: Lamentacje, to jest Narzekania Szczęsnowe. Wiedeń 1793 (wyd. zakwestionowane przez G. Frydrychowicz); przedr. Z. Kostkiewicz: Fragment Biblii Targowickiej. Księgi Szczęsnowe. Kr. 1895. Hipotezę Kipy zakwestionował J. Nowak-Dłużewski, wysuwając możliwość napisania przez Linowskiego pisma anonim.: Odpowiedź na odezwę do wojska. Żołnierz do JW. Szczęsnego Potockiego d. 15 stycznia 1793 pod Zieleńcami. B. m. (1793).

Listy i materiały

1. Do Stanisława Augusta z różnych lat. Rkpsy: Arch. Główne Akt Dawnych (Zbiór Popielów vol. 184); Bibl. Czart. sygn. 697, 728, 732, 929; Bibl. PAN Kr. sygn. 2680. Facsimile fragm. listu z 2 stycznia 1792 ogł. E. Rostworowski: Legendy i fakty XVIII w. W-wa 1963 s. 353.

2. Podanie do króla z 1793 i brulion odpowiedzi królewskiej.
Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 7 (A).

3. Do A. B. Batowskiego z 1807. Rkps jw., sygn. 2049 k. 138-139.

4. Do A. Horodyskiego. Rkps jw., sygn. 163.

4a. Do S. Staszica b. d. Rkps Bibl. Nar. sygn. II 3066 (przejściowo 4001).

5. Od J. U. Niemcewicza z 17 czerwca 1797 (z dopiskim T. Kościuszki). *Kur. Warsz.* 1914 nr 46, toż *Kur. Lw.* 1914 nr 56.

6. „Reforma konstytucji" pisana ręką Linowskiego. Rkps Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 98 s. 785-810). Facsimile fragm. ogł. E. Rostworowski, jw. poz. 1 s. 352.

OPRACOWANIA

Akty powstania Kościuszki. T. 3. Wyd. W. Dzwonkowski, E. Kipa, R. Morcinek. Wr. 1955. — Archiwum Wybickiego. T. 1-2. Wyd. A. M. Skałkowski. Gdańsk 1948-1950. — J. U. Niemcewicz: Pamiętniki czasów moich. T. 1-2. (Powst. 1823-1838). Wyd. wersji 1: W-wa 1957 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych*; wyd. wersji 2: Paryż 1848. — K. Koźmian: Pamiętniki. T. 2. Poz. 1858 s. 299-331. — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 17 (1864). — H. Schmitt: Ksiądz Hugo Kołłątaj i jego prześladowcy. Lw. 1873 s. 36 n. — W. Tokarz: Ostatnie lata Hugona Kołłątaja (1794-1812). T. 1. Kr. 1905 s. 28 n. — S. Krzemiński. *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 43/44 (1910). — M. Janik: Hugo Kołłątaj. Monografia. Lw. 1913. —
B. Leśnodorski: Dzieło Sejmu Czteroletniego. W-wa 1951. — W. Łukaszewicz: Targowica i powstanie kościuszkowskie. (W-wa 1953). — E. Kipa: Na marginesie literatury Sejmu Wielkiego. *Pam. Lit.* R. 48 (1957) z. 1; przedr. w: Studia i szkice historyczne. Wr. 1959. — G. Frydrychowicz: Na marginesie literatury Sejmu Wielkiego. W związku z niektórymi propozycjami Emila Kipy. *Pam. Lit.* R. 49 (1958) z. 3. — J. Dihm: Sprawa Konstytucji Ekonomicznej z 1791 r. Wr. 1959 *PAN. Monogr. z Dziejów Nauki i Techniki* 10. — B. Leśnodorski: Jakobini polscy. W-wa 1960 *Studia i Materiały z Dziejów Pol. w Okresie Oświecenia* 3. — J. Michalski: Sejmiki poselskie 1788. Cz. 2. *Przegl. Hist.* t. 51 (1960) z. 2 s. 345. — J. Nowak-Dłużewski: W sprawie spornych autorstw dzieł literackich. *Przegl. Hum.* 1961 nr 3. — E. Rostworowski: „Marzenie dobrego obywatela", czyli królewski projekt konstytucji. W: Legendy i fakty XVIII w. W-wa 1963.

LIPIŃSKI JÓZEF (1764—1828)

Krypt.: J. L.; J. L. R. D. E.; X.;

Powieściopisarz, poeta, tłumacz, krytyk literacki i teatralny, pedagog.

Ur. w 1764 w mieście Tetyjowie, w Kijowskiem. Kształcił się w Warszawie u pijarów na Żoliborzu. Zbliżył się do I. Potockiego. Po ostatnim rozbiorze osiadł na wsi. W czasach Księstwa Warszawskiego był członkiem Izby Wojennej i Administracyjnej

http://rcin.org.pl

oraz sekretarzem generalnym Izby Edukacyjnej (1807 — 17 stycznia 1812). W Królestwie Kongresowym — członek Dyrekcji Edukacyjnej i generalny wizytator szkolny. Od 1805 należał do Towarzystwa Przyjaciół Nauk, od 1809 jako członek czynny. W 1814 wszedł w skład Dyrekcji Rządowej Teatru Narodowego, obejmując stanowisko jej prezesa. W 1815-1819 członek Towarzystwa Iksów. Od stycznia 1817 — członek Rady Ogólnej Uniwersytetu Warszawskiego. Był również jednym ze współzałożycieli warszawskiego Towarzystwa Dobroczynności. Zmarł 23 września 1828 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Głos... obywatela powiatu radomskiego na sejmikach wojew. sandom. w Opatowie, d. 17 listopada r. 1790, w materii sukcesji tronu (Actum in castro Radomiensi etc. d. 10 Decembr. 1790). B. m. r.

Autorstwo wątpliwe; temu Lipińskiemu przypisuje Estr. XXI (1906), 306. Tamże przypisanie mu oczywiście błędnie (rzekomy autor miał wówczas lat 12!): Relacji o Komisji Edukacji Narodowej przez Józefa Lipińskiego, podkomorzego latyczewskiego, posła wojew. podolskiego... na sesji sejmowej die 18 Octobris 1776 anno uczynionej. B. m. r.

2. Halina i Firlej, czyli niebezpieczne zapały. *Wybór Powieści Moralnych i Romansów*. T. 1. W-wa 1804.

3. Idda z Tokenburgu. Powieść. *Wybór*..., jw. t. 4. W-wa 1804. Wyd. nast. (razem z poz. 6) W-wa 1817.

4. Ismenida i Hylas. *Wybór*..., jw. t. 9. W-wa 1804.

5. Artur i Sofronia, czyli miłość i tajemnica. *Wybór*..., jw. t. 14. W-wa 1805.

6. Rotmistrz Gorecki. Powieść. Powst. przed 1807. Wyd. W-wa 1817 (razem z poz. 3).

Przekł. franc.: G. Münnich: Le Capitaine Goerecki. Getynga 1824.

W. Pękalski przerobił tę powieść na libretto opery (z muzyką J. Stefaniego). Zob. PĘKALSKI W., Twórczość poz. 6.

7. List 19. W zbiorze: Korespondencja w materiach obraz kraju i narodu polskiego rozjaśniających. Cz. 1. W-wa 1807, wyd. jako dod. do *Gaz. Warsz.* 1807.

8. Regulament dla pensji i szkół płci żeńskiej. W-wa 1810.

9. Plan nauk dla szkół departamentowych. (W-wa 1812).

10. Sprawa z pięcioletniego urzędowania Izby Edukacyjnej, zdana przez... sekretarza tejże Izby. (W-wa) 1812. Przedr. Z. Kukulski w: Źródła do dziejów wychowania i szkolnictwa w Polsce z doby Izby Edukacyjnej Publicznej, 1807-1812. Lubl. 1931 (tu wyd. nadto, z rkpsów Arch. Oświecenia Publ. w W-wie, kilka drobniejszych pism edukacyjnych Lipińskiego).

Przekł. niem.: K. Lauber. W-wa 1812.

11. Wewnętrzne urządzenie szkół departamentowych. W-wa 1812.

12. Wewnętrzne urządzenie szkół wydziałowych. W-wa 1812.

13. Wspomnienie o życiu Feliksa Potockiego... Mowa na posiedzeniu publicznym Towarzystwa Przyjaciół Nauk d. 2 stycznia 1812. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 9 (1816) s. 377-404 i odb.

14. Katechizm dla korpusów kadeckich. W-wa 1813.

15. Mowa... miana przy końcu popisu publicznego konwiktorów na Żoliborzu, pod dozorem księży pijarów, dnia 30 lipca 1813. (W-wa 1813).

16. O edukacji publicznej i o jej udoskonaleniu w kraju naszym. W-wa 1815.

17. Projekt do urządzenia hierarchii akademicznej w krajach Księstwa Warszawskiego. W-wa 1815, toż. *Pam. Warsz.* t. 2 (1815).

Lipińskiemu autorstwo „Projektu" przypisuje Estr. II (1874), 604, i III (1876), 544. W innych hasłach przypisuje je S. K. Potockiemu wraz z W. Surowieckim lub samemu Surowieckiemu (III, 506; IV (1878), 412). W „Projekcie" znajdują się podpisy urzędujących w 1815 członków Dyrekcji Edukacyjnej: Potockiego (dyrektora) i Surowieckiego (sekretarza generalnego). Suponowanie autorstwa Lipińskiemu jest może jednak uzasadnione wobec faktu, iż „Projekt", wydany wprawdzie w 1815, powstał niewątpliwie w okresie istnienia Księstwa Warszawskiego i działalności Lipińskiego na stanowisku sekretarza generalnego Izby Edukacyjnej.

18. Wiadomość o życiu księcia Józefa Poniatowskiego, naczelnego wodza wojska polskiego, ministra wojny Księstwa Warszawskiego, marszałka państwa francuskiego. *Pam. Warsz.* t. 1 (1815) s. 27-47 i odb.

19. O poemacie sielskim. *Pam. Warsz.* t. 1 (1815) s. 282-312. Wyd. nast.: *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 10 (1817) s. 380-432; fragm. przedr. P. Chmielowski w przypisach do: K. Brodziński: O klasyczności i romantyczności. Brody 1904 s. 122-125; *Przegl. Krytyki* 1910.

http://rcin.org.pl

20. Zegar. Bajka. *Pam. Warsz.* t. 5 (1823) s. 148-149; *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 17 (1824) s. 114-115; *Kron. Rodz.* 1877 nr 6.

Przekł. niem.: J. Colberg. *Polnische Miscellen.* W-wa 1826 s. 44-46.

Artykuły i drobne utwory umieszczał w czasopismach: *Dzien. Wil.* (1806), *Gaz. Korespondenta Warsz.* (tu recenzje teatralne podpisywane literą X, używaną również przez innych członków Towarzystwa), *Gaz. Poz.* (1814), *Gaz. Warsz.* (1808, 1815), *Melitele* (1829), *Nowy Pam. Warsz.* (1803, 1804), *Pam. Umiejętności, Sztuk i Nauk* (1824), *Pam. Warsz.* (1807, 1809, 1815, 1819, 1821, 1823), *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk, Tyg. Wil.* (tu: Wierzba płacząca i brzoza; Do J. Kopecia. 1818).

Przekłady

1. T. Tasso: Jerozolima wyzwolona. Fragm. pieśni 2. *Nowy Pam. Warsz.* t. 9 (1803) s. 237-241; Olind i Sofronia. Poezja z Jerozolimy wyzwolonej. *Wybór Powieści Moralnych i Romansów.* T. 9. W-wa 1804; fragm. pieśni 4 i 16. *Pam. Warsz.* t. 13 (1819) s. 219-239; fragm. pieśni 4. *Rozmaitości* (Lw.) 1823 nr 10.

2. P. M. Vergilius: Bukoliki. W-wa 1805 (razem z tekstem łac.). Wyd. nast. w: Sielanki polskie z różnych pisarzów zebrane. Wyd. T. Mostowski. W-wa 1805; wyd. osob. Złoczów 1892 *Bibl. Powsz.* 63.

3. P. N. Ovidius: Fasti. Fragm. ks. 5. *Pam. Warsz.* 1809 t. 1 s. 298-301.

4. J. F. Collin d'Harleville: Zamki na lodzie, albo słodkie marzenia. Komedia w 5 aktach. Wyst. W-wa 7 maja 1816. Wyd. W-wa 1816.

5. L. E. Dupaty: Młoda osoba romansowa, czyli Julia. Opera w 3 aktach z muzyką J. Catrufo. Wyst. W-wa 15 grudnia 1816.

6. L. de Bonald: O wychowaniu i instrukcji. Myśli z pana Bonald. *Pam. Umiejętności, Sztuk i Nauk* 1824 s. 253-260.

7. J. M. De Gérando: Opiekun ubogich... na polski język przełożone 1824 r. W-wa 1825. Wyd. 2 W-wa 1847.

8. D. Frayssinous: Obrona chrystianizmu. Przekład M. Watta Kosickiego. T. 4. W-wa 1827. Wyd. nast. W-wa 1828.

Wg Estr. I (1870): przekład zaczęty przez Lipińskiego dokończył Watt Kosicki.

Prace edytorskie

1. Zbiór uchwał i ogólnych urządzeń Izby Edukacyjnej od czasu jej ustanowienia. W-wa 1809.

2. G. Piramowicz: Instrukcja dla nauczycieli szkół początkowych. W-wa 1817. Wyd. nast. Wil. 1819; Kr. 1820; Poz. 1849.

Przeróbka „Powinności nauczyciela". Por. Piramowicz G., Twórczość poz. 27.

3. J. Lankaster: Wykład wzajemnego uczenia. W-wa 1834.

Wydawał również instrukcje dla nauczycieli i przepisy dla uczniów; zob. Estr. II (1874), 604-605.

Listy i materiały

1. Korespondencja z A. K. Czartoryskim. Rkps Bibl. Czart. sygn. Ew. 589-591 (Arch. Dom. nr 21-23). List do A. K. Czartoryskiego z 23 stycznia 1806 ogł. J. Platt: Tadeusz Mostowski jako wydawca. Z problemów „polskich Didotów". *Ze skarbca kultury* 1960 z. 1 s. 116-117.

2. Do S. K. Potockiego, w zbiorze z 1814-1822. Rkps Arch. Głównego Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 271).

3. Od J. U. Niemcewicza z 3 lutego 1817. Ogł. A. J. Czartoryski: Żywot J. U. Niemcewicza. Paryż 1860 s. 323-324; przedr. Jacek Lipiński w: Recenzje teatralne Towarzystwa Iksów, 1815-1819. Wr. 1956 *Materiały do Dziejów Teatru w Pol.* 4.

4. Rozporządzenia z okresu urzędowania w Izbie Edukacyjnej. Ogł. H. J. Rygier w: Materiały do dziejów oświaty w Polsce. W-wa 1917.

OPRACOWANIA

Gaz. Poz. 1814 nr 23. — K. z L. L. (K. z Lipińskich Lewocka): Jeszcze kilka słów o Towarzystwie Dobroczynności. *Gaz. Codz.* 1826 nr 67. — S. Witwicki: Uczczenie pamięci J. Lipińskiego. W-wa 1828. — Uczczenie pamiątki J. Lipińskiego. W-wa 1828. — K. Brodziński: O życiu i pismach J. Lipińskiego. *Pam. Warsz.* 1829 t. 1; *Rozmaitości Warsz.* 1829 nr 10 (skróc.); *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 21 (1830) s. 184-198; przedr. w: Pisma. T. 5. Poz. 1873 s. 119-129; Pisma estetyczno-krytyczne. T. 2. W-wa 1934 i wyd. nast. Wr. 1964. A. Mickiewicz: O krytykach i recenzentach warszawskich. (Wyd. jako przedmowa do) Poezje. T. 1. Petersb. 1829 i wyd. nast. — *Kur. Pol.* 1830 nr 80. — F. M. S. (Sobieszczański). *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 17 (1864). — A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 1-3, 5, 7. Kr. 1900-1905. — J. Bieliński. *Enc. wych.* T. 6 (1903). — J. Bieliński: Królewski Uniwersytet Warszawski (1816-1831). T. 1, 3. W-wa 1907, 1912. —

http://rcin.org.pl

M. Szyjkowski: Génie du christianisme a prądy umysłowe w Polsce porozbiorowej. Lw. 1908 s. 109-111. — M. Straszewski: Dzieje filozoficznej myśli polskiej w okresie porozbiorowym. T. 1. Kr. 1912 s. 492. — M. Szyjkowski: Osjan w Polsce na tle genezy romantycznego ruchu. *Rozpr. AU Wydz. Filol.* t. 52 (1913) s. 107-108 i odb. (Kr. 1912). — M. Szyjkowski: Gessneryzm w poezji polskiej. *Rozpr. AU Wydz. Filol.* t. 53 (1916). — H. Życzyński: Badania nad historią estetyki i teorii literatury w Polsce. I: Estetyka „Pamiętnika Warszawskiego" (1815-1822). *Pam. Lit.* R. 16 (1918). — W. Gorzycki: Oświata publiczna w Księstwie Warszawskim i organizacja władz i funduszów. W-wa 1921 *Rozpr. Hist. Tow. Nauk. Warsz.* t. 1 z. 2. — R. Pollak: „Goffred" Tassa-Kochanowskiego. Poz. 1922 s. 162 n. — K. Wojciechowski: Historia powieści w Polsce. Lw. 1925. — W. Bobkowska: Nowe prądy w polskim szkolnictwie ludowym w początku XIX w. Kr. 1928. — Z. Kukulski: (Wstęp do) Źródła do dziejów wychowania i szkolnictwa w Polsce z doby Izby Edukacyjnej Publicznej, 1807-1812. Lubl. 1931. — J. Ujejski: Dzieje polskiego mesjanizmu do powstania listopadowego włącznie. Lw. 1931. — Z. Ciechanowska: Twórczość Goethego a romantyzm polski. *Spr. PAU* 1932 nr 10 s. 15-19. — E. Suchan: Historyczny zarys organizacji szkolnictwa elementarnego w Polsce od Komisji Edukacji Narodowej po dobę obecną. Brześć n/Bugiem 1937 s. 92 n. — J. S. Bystroń: Literaci i grafomani z czasów Królestwa Kongresowego, 1815-1831. Lw. 1938. —

C. Zgorzelski: Duma poprzedniczka ballady. Tor. 1949. — E. Szwankowski: Teatr Wojciecha Bogusławskiego w l. 1799-1814. Wr. 1954 *Materiały do Dziejów Teatru w Pol.* 1. — J. Lipiński: Recenzje teatralne Towarzystwa Iksów, 1815-1819. Wr. 1956 *Tamże* 4. — Z. Sudolski: Inedita w. XIX w zbiorach Skimborowicza. *Pam. Lit.* R. 47 (1956) z. 3. — J. Platt: Tadeusz Mostowski jako wydawca. Z problemów „polskich Didotów". *Ze skarbca kultury* 1960 z. 1. — E. Podgórska: Szkolnictwo elementarne Księstwa Warszawskiego i Królestwa Kongresowego. W-wa 1960 *PAN. Monogr. z Dziejów Oświaty* 4. — A. Kowalska: Warszawa literacka w okresie przełomu kulturalnego 1815-1822. (W-wa 1961) *Bibl. Syrenki.* — Z. Sinko: Powieść angielska osiemnastego wieku a powieść polska l. 1764-1830. W-wa 1961 *IBL. Historia i Teoria Lit.* 6. — M. Piszczkowski: Zagadnienia wiejskie w literaturze polskiego Oświecenia. Cz. 2. Wr. 1963 *PAN. Prace Komisji Hist.-Lit.* 9. — M. Jasińska: Narrator w powieści przedromantycznej 1776-1831. W-wa 1965 *IBL. Historia i Teoria Lit.* 15.

LIPSKI TADEUSZ STANISŁAW KOSTKA (1725—1796)

Pseud. i krypt.: Bogumiła Cubiska; J. L. K. L. K. O. O. B. G. M.

Komediopisarz, prawnik, polityk.

Ur. 17 sierpnia 1725 w Boniowicach na Rusi; syn Józefa h. Grabie, kasztelana łęczyckiego (od r. 1750), i Anny Łętkowskiej. W 1737-1742 uczył się w kolegium jezuickim w Poznaniu, następnie wyjechał do Włoch i studiował w Rzymie prawo kanoniczne i cywilne. Wróciwszy do kraju rozpoczął karierę państwową jako poseł z województwa bełskiego. W 1748 został szambelanem Augusta III; w 1757-1758 był deputatem na trybunał koronny w Lublinie; w 1760 mianowany generał majorem wojsk koronnych, w dwa lata później kasztelanem brzezińskim, a w 1763 kasztelanem łęczyckim. Od stycznia do lipca 1763 pełnił (wraz z K. L. Platerem) funkcję pełnomocnika Senatu w Mitawie, broniąc tam interesów Polski i królewicza Karola przeciw polityce Rosji wobec Kurlandii. Po śmierci Augusta III należał do partii J. K. Branickiego. Z mandatu Stanisława Augusta sprawował od lutego 1766 do marca 1767 funkcję kontrolera i opiekuna publicznej sceny polskiej. W 1766 i 1769 współpracował z *Monitorem*. Na sejmie 1767 wyznaczony został deputatem do korektury praw, od 1768 pracował w asesorii koronnej i sądach marszałkowskich. Brał udział w konfederacji barskiej i angażował się w publicystyce antykrólewskiej. W 1776 wybrany konsyliarzem Rady Nieustającej, w 1782-1784 i 1786-1788 sprawował funkcję komisarza w Departamencie Policji, a w 1784-1786 w Departamencie Skarbu. W pracach Sejmu Czteroletniego nie odegrał wybitniejszej roli; upamiętnił się jedynie zdecydowanym popar-

http://rcin.org.pl

ciem akcji za przywróceniem zakonu jezuitów i oddaniem im spraw edukacji. Był zwolennikiem Konstytucji 3 Maja. Na sejmie grodzieńskim 1793 obarczono go funkcją w Komisji Lustracji i Likwidacji Wojska Koronnego, nadto powołano go w skład sądów asesorskich koronnych. W czasie insurekcji znalazł się bez środków do życia, Kościuszko wyznaczył mu we wrześniu pensję 500 złp. na utrzymanie. Żonaty był z Joanną z Siemieńskich. Zmarł 11 czerwca 1796 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Mowa... na pogrzebie... Józefa z Lipego na Lipsku Grabi Lipskiego... ojca swego, w kościele poznańskim WWXX Jezuitów miana. Dnia 30 miesiąca stycznia R. P. 1753. B. m. (1753).

2. Mowa... Sędziego Deputata na Trybunał Główny Koronny z Województwa Podlaskiego z Ziemi Drohickiej przy kończeniu funkcji swojej przystępując do przysięgi, w Lublinie in Decembri 1758 miana. B. m. r. Wyd. nast. w zbiorze: Mowy wyborne. Lubl. 1759.

3. Mowa... na obradach senatorskich w Warszawie złożonych, 29 października 1762 miana. (Kr. 1762).

4. Mowa... miana na Radzie Warszawskiej u J. O. Xsiążęcia Jmci Prymasa die 8 Octobris 1763. B. m. (1763).

5. (Projekt reorganizacji publicznej sceny polskiej), sporządzony dla Stanisława Augusta, z 23 lutego 1766. Rkps Arch. Głównego Akt Dawnych (Arch. Jabłonny sygn. 17/178a). Ogł. K. Wierzbicka w: Źródła do historii teatru warszawskiego. Cz. 1. Wr. 1951 s. 25-28. (Por. tamże listy J. Bielawskiego do Stanisława Augusta).

6. Żona poczciwa (inny tyt.: Małżonka poczciwa). Komedia we 3 aktach. Wyst. W-wa 15 kwietnia 1766. Rkpsy Ossol. sygn. 567/II, Bibl. PAN Kr. sygn. 250 (Zbiór komedii granych na theatrum w Dukli).

Wg C. Goldoni: La Moglie saggia.

7. Mąż poczciwy. Komedia we 3 aktach. Wyst. W-wa 13 maja 1766. Rkpsy Ossol. sygn. 567/II, Bibl. PAN Kr. jw.

8. Regulament dla aktorek i aktorów polskich z 1 sierpnia 1766. (W-wa 1766). Przedr. K. Wierzbicka, jw. poz. 5 s. 100-102.

9. Małżeństwo podejrzliwe. Wyst. W-wa 16 grudnia 1766. Tekst nieznany.

Inform. L. Bernacki i M. Klimowicz.

10. Mowa... na sesji sejmowej dnia 28 sierpnia 1776. W-wa 1776.

W czasie tego sejmu wyd. osob. jeszcze dwie mowy: dat. 23 września i 11 października 1776.

11. Regiment polowy, 8 października 1788. Druk ulotny.

Inform. E. Rostworowski (s. 71).

12. Głos... na sesji dnia 8 stycznia 1789 miany. B. m. (1789).

W czasie tego sejmu wyd. nadto osob. następujące mowy: dat. 19 stycznia, 21 stycznia 1789, 16 czerwca 1791.

Ponadto mowy sejmowe nie drukowane z 1763, 1767, 1769 i 1772 w rkpsach Ossol. sygn. 1403, 566/II oraz Bibl. Czart. sygn. 878, 940b.

Artykuły ogł. w *Monitorze* (1766 nr 52, 1769 nr 39-40).

Zob. też: Listy i materiały poz. 8-9.

Listy i materiały

1. 27 listów dat. 25 stycznia — 22 lipca 1763 (m.in. do Jerzego Mniszcha). Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 1136.

2. Do Jerzego Flemminga, ministra saskiego, z 26 lutego 1766. Kopia w Sächsische Landeshauptarchiv w Dreźnie sygn. 3503 (Polonica vol. VIII k. 208).

3. Do Stanisława Augusta — Respons... na list... okólny, zwołujący na Radę Senatu, z 6 czerwca 1770. Kopie w rkpsach Ossol. sygn. 567/II, 1409/II, 1479/II. Listy z 1780-1784 w rkpsie Bibl. Czart. sygn. 671.

4. Do i od A. S. Młodziejowskiego z 1770. Kopie w rkpsach Ossol. sygn. 194/III, 567/II, 1409/II, 1479/II, 12770/II.

5. Do Feliksa Czackiego z 1774. Rkps Bibl. Czart. sygn. 1192.

6. Do Michała Radziwiłła, kopie listów z 1780-1784. Rkps jw., sygn. 686.

7. Do Józefa Wodzickiego z 1782. Rkps Ossol. sygn. 11638/II.

8. Diariusze historyczne z 1769-1773 (zbiory Lipskiego), zawierające obok wiadomości tygodniowych z Warszawy, „Ciekawości różnych", odpisów akt i literatury politycznej — także korespondencję

http://rcin.org.pl

i pisma własne Lipskiego. Rkpsy Bibl. Jagiel. sygn. 6670-6674 II.

9. Ciekawości anni 1771, 1772 (zbiór Lipskiego). Rkpsy jw., sygn. 3049-3050.

OPRACOWANIA

J. Heine: Teatr Narodowy 1765-1766. Raporty szpiega. Podpatrzył i opisał... Przeł. i oprac. M. Klimowicz. W-wa 1962 (druk bibliofil.). — J. Bleszczyński: Spis senatorów i dygnitarzy koronnych (świeckich) z XVIII w. W-wa 1862. — J. Bartoszewicz. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 17 (1864). — W. Smoleński: Żywioły zachowawcze i Komisja Edukacyjna. W: Pisma historyczne. T. 2. Kr. 1901. — A. Jelski: (Nota o pracach historycznych T. Lipskiego. Z ok. 1909). Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 6673 s. V-VI. — W. Konopczyński: Polska w dobie wojny siedmioletniej. Cz. 2 (1759-1763). Kr. 1911 *Monogr. w Zakresie Dziejów Nowożytnych* 26. — A. Stender-Petersen: Die Schulkomödien des Paters F. Bohomolec S. J. Heidelberg 1923 s. 193-194. — L. Bernacki: Teatr, dramat i muzyka za Stanisława Augusta. T. 1-2. Lw. 1925. — W. Konopczyński: Przegląd źródeł do konfederacji barskiej. *Kwart. Hist.* R. 48 (1934) s. 545-546. — W. Konopczyński: Konfederacja barska. T. 1-2. W-wa 1936-1938. —

S. Ozimek: Udział „Monitora" w kształtowaniu Teatru Narodowego (1765-1785). Wr. 1957 *Studia z Dziejów Teatru w Pol.* 2. [Rec.: J. Jackl. *Pam. Teatr.* 1960 z. 1]. — E. Rostworowski: Sprawa aukcji wojska na tle sytuacji politycznej przed Sejmem Czteroletnim. W-wa 1957. — A. Zahorski: Centralne instytucje policyjne w Polsce w dobie rozbiorów. W-wa 1959 *Studia z Dziejów Pol. w Okresie Oświecenia* 2. — J. Lewański: Teatr, dramat i muzyka za Stanisława Augusta w świetle nowych źródeł. *Pam. Teatr.* 1960 z. 1. — B. Piechowski: Komedie T. Lipskiego. Praca magisterska. Wr. 1960. Maszynopis. Bibl. Katedry Lit. Pol. Uniw. Wr. sygn. 254. — M. Klimowicz: Repertuar teatru warszawskiego w l. 1765-1767. *Pam. Teatr.* 1962 z. 2. — M. Klimowicz: Kształtowanie się i źródła polskiej doktryny teatralnej w l. 1765-1767. *Pam. Lit.* R. 54 (1963) z. 3. — M. Klimowicz: Początki teatru stanisławowskiego. W-wa 1965. — W. Konopczyński: Polscy pisarze polityczni XVIII w. (do Sejmu Czteroletniego). W-wa 1966.

LISIECKI DOMINIK (1801—1846)

Krypt.: D. L.

Tłumacz, poeta, dziennikarz.

Ur. 6 stycznia 1801 na Podlasiu. Uczył się w Sejnach i w Liceum Warszawskim. Od 1818 studiował na Uniwersytecie Warszawskim, w 1821 uzyskał dyplom magistra praw i administracji. W czasie studiów działacz liberalnych stowarzyszeń akademickich (Rady Związku Akademickiego), bywalec Gospody Akademickiej i jeden z autorów pisanego *Dziennika Akademickiego* (1820). Współpracował z *Tygodnikiem Polskim i Zagranicznym* B. Kicińskiego; od kwietnia 1820 do 21 września 1821 prowadził wraz z F. S. Dmochowskim redakcję literacką *Wandy*. Uczestnik zebrań literackich Pod Kopciuszkiem i obiadów W. Krasińskiego. Od 1821 do 1833 pracował jako urzędnik w Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu, dochodząc do stanowiska naczelnika wydziału w Dyrekcji Generalnej Kontroli. Przez krótki czas wykładał kurs nauk administracyjnych w Szkole Leśnej. W 1833 osiadł na wsi. Brał czynny udział w pracach Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego. Zmarł 15 kwietnia 1846 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Pan Pożyczka. Komedia w 1 akcie wierszem. Grana pierwszy raz na Teatrze Narodowym warszawskim dnia 3 marca 1822 r. Rkps Ossol. sygn. 10626/I.

2. Nowy Rok. Scena alegoryczna. Wyst. W-wa 23 grudnia 1822.
Współautor: K. Godebski.

3. List menipejski do Franciszka Salezego Dmochowskiego. Powst. po 1825. Wiersze w rkpsie Bib . PAN Kr. sygn. 716. Fragm. ogł. A. Bar: Kumoszk a Parnasie. Kr. 1947 s. 295-298, 80-81.

4. Ordynackie. Ballada. Powst. ok. 1826. Ogł. F. S. Dmochowski: Wspomnienia od 1806 do 1830 r. W-wa 1858 s. 369-372, toż wyd. nast. W-wa 1959 *Bibl. Pam.*

http://rcin.org.pl

Pol. i Obcych. Przedr. P. Hertz w: Zbiór poetów polskich XIX w. Ks. 2. W-wa 1961.

5. Wiersze w rkpsie Bibl. PAN Kr. sygn. 614 (Zbiór wierszy z różnych autorów w początku XIX w. żyjących).

Wiersze i artykuły ogł. w czasopismach: *Bibl. Pol.* (1825-1826), *Dzien. Akad.* (pisany w 1820, rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 752), *Flora* (tu m.in.: Triolet do zegarka. 1821), *Tyg. Pol. i Zagr.* (1818-1820), *Wanda* (tu m.in.: Do złapanych jaskółek. 1820 t. 1; Wszystko upływa. 1820 t. 2; Oddalenie się bez powrotu. Tamże; Odpowiedź na recenzję „Nieszporów sycylijskich"... 1821 t. 1, przedr. A. Kowalska: „Momus" Alojzego Żółkowskiego. W-wa 1956 aneks).

Druk: Pisma rozmaite Franciszka Dmochowskiego i Dominika Lesieckiego (!). T. 1-3. W-wa 1821 — jest wyd. tyt. czasopisma *Wanda* 1821 t. 1, 3-4, zawiera również utwory innych autorów.

Kilka wierszy Lisieckiego przedr.: P. Hertz, jw. poz. 4; Cz. Zgorzelski: Ballada polska. Wr. (1962) *BN* I, 177.

P r z e k ł a d y

1. Voltaire: Śmierć Cezara. Wyst. W-wa 1818; Wil. 29 listopada 1821. Rkps był w Bibl. Zamoyskich sygn. 1039.

2. C. J. Delavigne: Nieszpory sycylijskie. Tragedia w 5 aktach. W-wa 1820. Fragm.: *Wanda* 1820; *Dzien. Akad.* 1820 (rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 752).

3. Molière: Kto się kocha, ten się kłóci. Komedia w 2 aktach. Wyst. W-wa 15 grudnia 1820. Wyd. W-wa 1820.

Współtłumacz: F. S. Dmochowski.

4. J. F. Collin d'Harleville: Niestały. Komedia w 3 aktach. Wolny przekład... Wystawione po raz pierwszy na Teatrze Narodowym warszawskim d. 29 kwietnia 1821 r. W-wa 1821.

5. A. Lamartine: Dumania poety. W-wa 1822. Fragm. przedr. F. S. Dmochowski. *Bibl. Warsz.* 1847 t. 2 s. 357-362.

6. P. Corneille: Polieukt. Tragedia. Wyst. W-wa, Wil. Nie wyd.

Inform. F. S. Dmochowski.

7. C. J. Delavigne: Szkoła starców. Komedia. Wyst. W-wa. Fragm. z rkpsu wyd. F. S. Dmochowski. *Bibl. Warsz.* 1847 t. 2 s. 363-371.

8. G. G. Byron: Korsarz. Fragm.

Inform. Estr.

9. Gdzie się kurzy z komina, czyli żarłok bez pieniędzy. Wodewil w 1 akcie, z francuskiego przerobiony. Rkps Ossol. sygn. 10590/I.

P r a c e e d y t o r s k i e

1. H. Dąbrowski: Historia Legii pierwszej. Z pism... przez... zebrana. *Wanda* 1820 t. 1.

L i s t y

1. Do F. S. Dmochowskiego. Fragm. korespondencji z rkpsów Bibl. PAN Kr. sygn. 716, 717. Ogł.: J. Korpała. *Pam. Lit.* R. 28 (1931) s. 554-602; A. Kowalska: „Momus" Alojzego Żółkowskiego. W-wa 1956 (aneks).

OPRACOWANIA

(Nieszpory sycylijskie. Rec.). *Gaz. Lit.* 1821 nr 4-5. — F. S. Dmochowski: O życiu i pismach D. Lisieckiego. *Bibl. Warsz.* 1847 t. 2. — F. S. Dmochowski: Wspomnienia od 1806 do 1830 r. W-wa 1858; wyd. nast. oprac. Z. Libera. W-wa 1959 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* — K. W. Wójcicki. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 17 (1864). — A. Małecki: Juliusz Słowacki, jego życie i dzieła w stosunku do współczesnej epoki. Wyd. 2. T. 1. Lw. 1881 s. 33. — J. Korpała: Za kulisami młodej Warszawy literackiej przed powstaniem listopadowym. *Pam. Lit.* R. 28 (1931). — J. S. Bystroń: Literaci i grafomani z czasów Królestwa Kongresowego, 1815-1831. Lw. 1938. —

A. Bar: Kumoszki na Parnasie. Kr. 1947 s. 40, 57, 80-81, 295-296 i in. — C. Zgorzelski: Duma poprzedniczka ballady. Tor. 1949. — A. Kowalska: „Momus" Alojzego Żółkowskiego (1820-1821). Kartka z dziejów prasy i sceny warszawskiej. W-wa 1956. — A. Kowalska: Warszawa literacka w okresie przełomu kulturalnego 1815-1822. (W-wa 1961) *Bibl. Syrenki.* — W. Gieżyński: Prasa warszawska 1661-1914. W-wa 1962. — Materiały do słownika publicystów i dziennikarzy polskich. *Zesz. Prasoznawcze* 1965 nr 1.

http://rcin.org.pl

LUBOMIRSKI EDWARD KAZIMIERZ (1796—1823)

Pseud.: Obywatel Kaliski (?); Tłumacz tragedii Fausta.

Poeta, tłumacz, historyk.

Ur. w 1796 w Dubnie; syn Michała, generała lejtnanta wojsk koronnych, i Magdaleny z Raczyńskich. Kształcił się w Liceum Warszawskim, potem (od 1815) w Wiedniu, gdzie także rozpoczął pracę w poselstwie rosyjskim. Od 1820 kontynuował pracę w dyplomacji na placówkach w Berlinie i w Londynie. W 1821 wrócił do kraju, osiadł w swych dobrach w Radzyminie pod Warszawą, oddając się pracom literackim i zajęciom gospodarskim. Dokonał hojnych zapisów na rzecz różnych zakładów dobroczynnych. (Egzekutor testamentu E. Raczyński obrócił główną część sumy na założenie Instytutu Oftalmicznego w Warszawie, zamienionego później na szpital oftalmiczny przy ul. Smolnej). Zmarł 26 lutego 1823 w Warszawie (z rany odniesionej w pojedynku z Ignacym Grocholskim, oficerem strzelców konnych gwardii polskiej).

TWÓRCZOŚĆ

1. Obraz historyczno-statystyczny Wiednia oryginalnie 1815 r. wystawiony, z planem tegoż miasta. W-wa 1821. Fragm. przedr.: L. Komarnicki: Historia literatury polskiej w. XIX do r. 1830. Cz. 1. W-wa 1917 s. 113-114; J. W. Gomulicki: Życzenia dla warszawskich aktorów. *Nowe Książki* 1959 nr 22; A. Kowalska: Warszawa literacka w okresie przełomu kulturalnego 1815-1822. (W-wa 1961) *Bibl. Syrenki* (aneks).

Przedmowa podpisana krypt.: Obywatel Kaliski. Tradycyjnie przypisywane Lubomirskiemu autorstwo tej pozycji zakwestionowała A. Kowalska, wskazując przy okazji na wymienione w katalogu Bibl. Jagiel. sygn. 105668 I nazwisko Wincentego Niemojowskiego.

2. Groby w dniu śmierci Tadeusza Kościuszki. Dumy rycerskie oryginalnym wierszem napisane przez tłumacza tragedii Fausta. Cz. 1. W-wa 1821. Fragm. przedr. P. Hertz w: Zbiór poetów polskich XIX w. Ks. 1. W-wa 1959.

3. Rys statystyczny i polityczny Anglii... Dzieło pogrobowe. Wyd. E. Raczyński. Poz. 1829.

Przekłady

1. E. Klingemann: Faust. Tragedia w 5 aktach... z niemieckiego wolnym wierszem przetłumaczona. W-wa 1819.

Tekst poprzedzony obszernym wstępem w którym autor m.in. omawia zmiany wprowadzone w stosunku do oryginału.

Listy

1. Do E. Raczyńskiego z 24 stycznia 1823. Ogł. K. W. Wójcicki: Życiorysy znakomitych ludzi. T. 2. W-wa 1851 s. 244.

OPRACOWANIA

(Groby. Rec.): K. Brodziński. *Pam. Warsz.* 1822 marzec; A. T. Chłędowski. *Gaz. Lit.* 1822 nr 9. — (Przekł. Fausta. Rec.). F. S. Dmochowski. *Tamże* 1822. — E. Raczyński: (Wstęp do) Rys statystyczny i polityczny Anglii. Poz. 1829. — K. W. Wójcicki: Życiorysy znakomitych ludzi. T. 2. W-wa 1851. — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 17 (1864). — K. W. Wójcicki: Kawa literacka w Warszawie (r. 1829-1830). W-wa 1873 s. 52-53. — S. Wasylewski: U świtu romantyzmu. I: Edward Lubomirski. *Pam. Lit.* R. 9 (1910) i nadb. — M. Szyjkowski: Osjan w Polsce na tle genezy romantycznego ruchu. *Rozpr. AU Wydz. Filol.* t. 52 (1913) i odb. (Kr. 1912). — A. Kraushar: Niebezpieczna książka. *Tyg. Ilustr.* 1918 t. 1 nr 25-26. — S. Wasylewski: Jaśnie oświecony romantyk. W: U księżnej pani. Lw. 1918 i wyd. nast. — Z. Ciechanowska: Nieznane recenzje przekładu „Fausta" Klingemanna (1819). *Pam. Lit.* R. 20 (1923). — W. Melanowski: Dzieje Instytutu Oftalmicznego im. E. Lubomirskiego w Warszawie 1823-1944. W-wa 1948. [Rec.: S. Herbst. *Przegl. Hist.* 1949 z. 2]. — J. W. Gomulicki: Do dziejów „Rodu ludzkiego". *Nowe Książki* 1959 nr 21. — J. W. Gomulicki: Życzenia dla warszawskich aktorów. *Tamże* 1959 nr 22. — A. Kowalska: Warszawa literacka w okresie przełomu kulturalnego 1815-1822. (W-wa 1961) *Bibl. Syrenki.* — J. Dąbrowski: Polacy w Anglii i o Anglii. Kr. 1962.

http://rcin.org.pl

LUTYŃSKI TEODOR (zm. ok. 1795)

Poeta.

Pochodził zapewne z Prus Książęcych. Od 1750 pełnił obowiązki szypra generalnego na dworze Karola Radziwiłła, wojewody wileńskiego. W 1764 uchwałą sejmu koronacyjnego otrzymał nobilitację praeciso scartabellatu w rzędzie 48 „najdystyngowańszych" Żydów-neofitów, jako też osób od nich pochodzących. W 1768 nabył od Radziwiłła folwarczek Terebella k. Białej Podlaskiej (na prawie zastawnym, za 10 236 złp.). W 1776 z powodu choroby zrezygnował z obowiązków szypra. Od tego czasu przebywał w swym majątku, zajmując się uprawą roli i literaturą. 9 sierpnia 1777 zmarła mu żona i osierociła ośmioro dzieci, ożenił się zapewne powtórnie, bo w 1792 miał już trzynaścioro. W latach 80-tych jako pisarz usiłował zbliżyć się do środowiska dworu królewskiego w Warszawie. Żarliwy patriota. Zmarł w podeszłym wieku w Królewcu ok. 1795.

TWÓRCZOŚĆ

1. Na dzień imienin Jaśnie Wielmożnego Jmci Księdza Adama Naruszewicza, biskupa emauskiego, koadiutora biskupstwa smoleńskiego, 1781 roku. B. m. (1781).
Egz. unik. Bibl. Uniw. Warsz.

2. Odpisano w Terebelli. Z rkpsu Bibl. Czart. sygn. 938 ogł. R. Kaleta. *Przegl. Hum.* 1962 nr 1 s. 133-135.
Inna wersja wiersza w rkpsie Ossol. sygn. 3269/III s. 62, fragm. ogł. R. Kaleta, jw., s. 136.
Wierszowana replika na antykrólewski paszkwil: Sto tysięcy na pomnik..., puszczony w obieg z okazji odsłonięcia pomnika Jana III Sobieskiego w Łazienkach, 1788.

3. Ofiara ur. Teodora Lutyńskiego. (Wiersz patriotyczny). W-wa (1792). Przedr. R. Kaleta, jw., s. 142-143.
Egz. unik. pierwodruku Bibl. Czart.

Przekłady

1. Trogus Pompeius: Krótko zebrane przez Justyna dzieje całego świata początków i ziemi położenie, z Troga Pompeia. Najjaśniejszemu Stanisławowi Augustowi, królowi polskiemu etc. etc., za powrotem z podróży wiśniowieckiej ofiarowane w Warszawie... roku 1781. Rkps Bibl. Czart. sygn. 1357.

Listy

1. Do K. Radziwiłła i jego wyższych urzędników 47 listów z 1760-1787. Rkps Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Radziwiłłów V 185 nr 8727).

2. Do Stanisława Augusta z 29 listopada 1790 i brulion odpowiedzi królewskiej. Z rkpsu Bibl. Czart. sygn. 728 ogł. R. Kaleta, jw. Twórczość poz. 2, s. 141.

OPRACOWANIA

R. Kaleta: Turniej paszkwilancki z okazji odsłonięcia pomnika Jana III Sobieskiego w Łazienkach. *Przegl. Hum.* 1962 nr 1.

Ł

ŁADOWSKI REMIGIUSZ (1738—1798)

Tłumacz, przyrodnik, pedagog.

Ur. 5 kwietnia 1738 na Wołyniu, w rodzinie szlacheckiej. 14 sierpnia 1757 wstąpił do zgromadzenia pijarów. Po odbyciu nowicjatu w Podolińcu (do 1759) studiował w seminariach zakonnych retorykę (Rzeszów, do 1760) i filozofię (Międzyrzecz Korecki, do 1762). Następnie uczył w kolegiach pijarskich w Chełmie (1762/63), Łowiczu (1763/64) i Wieluniu (1764/65). Po odbyciu studiów teologicznych w Chełmie (1765/66)

http://rcin.org.pl

— uczył w Piotrkowie (1766/67) i Radomiu (od 1767/68), gdzie też pełnił obowiązki administratora jednej z parafii (1770) i opiekuna konwiktorów (1771). W 1772-1775 był wiceregensem Konwiktu Szaniawskiego w Łukowie. Następnie przebywał na dworze Scypionów (1776-1780), Gołuchowskich (1781-1782) i w domu zakonnym w Krakowie (1783). W 1787-1792 — nauczyciel A. Sapiehy, krajczyca w. litewskiego. Potem, emerytowany w zakonie, przebywał w Wisznicach T. Sapieżyny. Zmarł w 1798 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. O hodowaniu pszczół, ich rozmnożeniu i chorobach. W-wa 1781.

2. Historia naturalna Królestwa Polskiego, czyli zbiór krótki przez alfabet ułożony zwierząt, roślin i minerałów, znajdujących się w Polszcze, Litwie i prowincjach odpadłych. Zebrana z pisarzów godnych wiary, rękopismów i świadków oczywistych. Kr. 1783. Wyd. nast.: Historia naturalna kraju polskiego... T. 1-2. Kr. 1804. Fragm. przedm. przedr. Z. Florczak, L. Pszczołowska w: Ludzie Oświecenia o języku i stylu. T. 2. W-wa 1958.

Wyd. 1 dedyk. A. z Sapiehów Jabłonowskiej.

Głównie wg dzieła G. Rzączyńskiego„ Auctarium historiae naturalis" (b. m. 1742). Ze słowniczkiem użytych terminów zoologicznych, botanicznych i in.

Przekł. niem.: J. Ch. Bockshammer: Naturgeschichte des Königreichs Polen aus dem Polnischen. Graz-Salzburg 1793.

3. Powinności dla osób szlachetnie urodzonych. Lubl. 1788.

4. Prawo natury, prawo polityczne i prawo narodów krótkim i jasnym sposobem dla użytku szlachetnej młodzi spisane. Lubl. 1793.

Przekłady

1. Gramatyka geograficzna albo zbiór dokładny geografii, nowym ułożony i zebrany sposobem. (Przekł. z franc.). T. 1. W-wa 1774; t. 2: Gramatyki geograficznej tom II, zamykający opisanie Azji, Afryki i Ameryki, z wyspami do nich należącymi. W-wa 1784.

2. Ch. A. J. Leclerc de Montlinot: Dykcjonarz służący do poznania historii naturalnej i różnych osobliwszych starożytności, które ciekawi w gabinetach znajdują... Dzieło... z francuskiego przełożone. T. 1-2. Kr. 1783.

3. J. Baudory: Dzieła... dla szlachetnej młodzieży wielce użyteczne, do odkrycia i wydoskonalenia przymiotów im potrzebnych. We czterech rozprawach zamknięte. Z francuskiego przełożone. Lubl. 1785.

Dedyk. A. z Sapiehów Jabłonowskiej.

4. N. G. Clerc: Wiadomość o chorobach zaraźliwych bydła oraz podane sposoby do uleczenia i zaradzenia onym skutecznie. (1786).

Inform. Estr. XIV (1896), 299.

5. S. F. de Genlis: Teatr dla użytku młodych, czyli komedie pani de Genlis tłumaczone z francuskiego. T. 1-3. W-wa 1787-1788.

Zawartość t. 1: Agar na puszczy. Komedia w 1 akcie; Piękna i bestia pod wiadomym nazwiskiem Zemira i Azor. Komedia we 2 aktach; Flaszeczki. Komedia w 1 akcie; Wyspa szczęśliwa. Komedia we 2 aktach; Dziecię zepsute. Komedia we 2 aktach; Niebezpieczeństwa świata. Komedia we 3 aktach. —

T. 2: Ślepa w Spa. Komedia w 1 akcie; Gołąbek. Komedia w 1 akcie; Nieprzyjaciółki wspaniałe. Komedia we 2 aktach; Dobra matka. Komedia we 3 aktach; Intrygantka. Komedia we 2 aktach.—

T. 3: Bal dziecinny albo pojedynek. Komedia we 2 aktach; Wędrownik. Komedia we 2 aktach; Watek. Komedia we 2 aktach; Fałszywi przyjaciele. Komedia we 2 aktach; Trybunał. Komedia we 3 aktach.

6. (Ph. Avril): Podróż do różnych krajów Europy i Azji przez misjonarzów Societatis Jesu odprawiona w r. 1790, końcem odkrycia nowej drogi do Chin, z opisaniem Tatarii Wielkiej. (Przekł. z franc.). W-wa 1791.

7. (G. Keate): Opisanie Wysp Pelew, w części zachodniej Oceanu Spokojnego leżących. Ułożone z dzienników i podania kapitana Henryka Wilson i ludzi jego, którzy się rozbił (!) na okręcie Kompanii Indii Wschodnich nazwanym Antelope, a teraz na polski język tłomaczone. T. 1-2. W-wa 1792.

8. S. F. de Genlis: Teatr dla społeczności, czyli komedie pani Genlis tłumaczone. T. 1-2. W-wa 1793.

Zawartość t. 1: Matka współzalotnica. Komedia w 5 aktach; Amant bezimienny. Komedia w 5 aktach; Miłość macierzyńska. Komedia w 1 akcie; Więzienie. Komedia w 1 akcie. —

T. 2: Zelia albo szczera. Komedia w 5 aktach; Zły z miny. Komedia w 5 aktach; Fałszywa delikatność. Komedia we 3 aktach.

OPRACOWANIA

D. M. Krajewski: Podolanka wychowana w stanie natury, życie i przypadki

http://rcin.org.pl

swoje opisująca. Lw. 1784 s. 94 i wyd. nast.; odnośny fragm. przedr. Z. Florczak, L. Pszczołowska w: Ludzie Oświecenia o języku i stylu. T. 2. W-wa 1958. — A. Horányi: Scriptores Piarum Scholarum. T. 2. Buda 1809. — S. Bielski: Vita et scripta. W-wa 1812. — Ł. Gołębiowski: O dziejopisach polskich, ich duchu, zaletach i wadach. W-wa 1826 s. 226. — I. Chodynicki: Dykcjonarz uczonych Polaków. T. 2. Lw. 1833. — F. M. S. (Sobieszczański). *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 17 (1864). — Red. *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 43/44 (1910). — *Podręczna enc. kościelna.* T. 25/26 (1911). —

L. Bernacki: Teatr, dramat i muzyka za Stanisława Augusta. T. 2. Lw. 1925. — J. Kołodziejczyk: Ks. Ładowski i jego „Historia naturalna przez alfabet ułożona". *Ziemia* t. 12 (1927). — J. Bergerówna: Księżna Pani na Kocku i Siemiatyczach. (Działalność gospodarcza i społeczna Anny z Sapiehów Jabłonowskiej). Lw. 1936 *Arch. Tow. Nauk. we Lw.* dz. 2 t. 18 z. 1. — G. Brzęk: Historia zoologii w Polsce. Cz. 1. *Annales Univ. M. Curie-Skłodowskiej* Suppl. 2 Sectio C (1947). — S. Hrabec, F. Pepłowski: Wiadomości o autorach i dziełach cytowanych w „Słowniku" Lindego. W-wa 1963. — J. Rudnicka: Bibliografia powieści polskiej 1601-1800. Wr. 1964 *Książka w Dawnej Kulturze Pol.* 13. — J. Buba: Wypisy z „Matricula Provinciae Polonae Scholarum Piarum 1742-1865". (Maszynopis w posiadaniu redakcji).

ŁAWRYNOWICZ ANTONI TOMASZ (1750—po 1796)

Inna forma nazwiska: Łaurynowicz.

Bajkopisarz.

Ur. 20 grudnia 1750 na Żmudzi; syn Józefa Janowicza z Poszyl h. Białynia i Barbary z Dowsinów. Uczył się w gimnazjum jezuickim w Poszawszu. Do zakonu jezuitów wstąpił 21 sierpnia 1766. Studiował przez rok retorykę, następnie filozofię w Akademii Wileńskiej (w 1770/71 słuchacz drugiego roku). W chwili kasaty zakonu był klerykiem po ukończeniu filozofii. Po kasacie wyjechał do Mińska i do 1776 uczył w Szkole Wojewódzkiej. Następnie wrócił do Wilna na stanowisko nauczycielskie w Akademii. Wtedy też zapewne uzyskał doktorat filozofii. Otrzymał również święcenia kapłańskie, probostwo puńskie (koło Sejn) i kanonię inflancką. Zmarł po 1796.

Z osobą tego Ławrynowicza wiąże autora bajek już K. Kolbuszewski. Równocześnie (w latach 80-ych i 90-ych) działał w Wilnie inny Antoni Ławrynowicz, przyrodnik i doktor medycyny, niesłusznie — zdaniem Kolbuszewskiego — utożsamiony przez Estr. z bajkopisarzem.

Nie należy natomiast również (jak czyni Kolbuszewski) utożsamiać Ławrynowicza eks-jezuity z inspektorem szkół kowieńskich i adresatem listów Jana Śniadeckiego z 1811-1813, ponieważ był nim zapewne Symeon Ławrynowicz (1766-1839), dyrektor gimnazjum kowieńskiego i doktor filozofii (zob. L. Janowski: Słownik bio-bibliograficzny dawnego Uniwersytetu Wileńskiego. Wil. 1939).

TWÓRCZOŚĆ

1. Pół kopy bajek. Grodno 1789. (Z przedmową poetycką do J. Kleczkowskiego). Kilka bajek przedr.: I. Chrzanowski w: Wybór staropolskich bajek ezopowych. W: Biernat z Lublina: Ezop. Kr. 1910 *Bibl. Pisarzy Pol.* 55; A. Łysakowski w: Bajki o książce wybrane z „Pół kopy bajek" Wilnianina A. T. Ławrynowicza, wydanej w Grodnie 1789. Wil. 1931 (druk bibliofil.).

2. (Mowa pogrzebowa miana przez księdza... w Sejnach w 1793 przy wyprowadzeniu zwłok Róży z Platerów Strutyńskiej). Grodno 1793.

Druk nie notowany u Estr.; tyt. opisowy wg inform. K. Kolbuszewskiego.

OPRACOWANIA

Catalogus primus Collegii Academici Vilnensis S.J. a. 1770 Scholastici. Rkps Arch. Romanum S. J. (Lithuanica 32 f. 123 nr 57). — Catalogus personarum et officiorum provinciae Lithuaniae S. J. ex a. 1770 in a. 1771. Wil. (1771). — W. Wielądko: Heraldyka, czyli opisanie familii i krwi związku szlachty polskiej i W. Ks. Litewskiego. T. 4. W-wa 1796. —

J. Bieliński: Uniwersytet Wileński. T. 3. Kr. 1899-1900 s. 251. — I. Chrzanowski: (Wstęp do) Biernat z Lublina: Ezop. Kr. 1910 *Bibl. Pisarzy Pol.* 55. — K. Kolbuszewski: A. T. Ławrynowicz. Kartka z dziejów polskiego bajkopisarstwa XVIII w. *Pam. Lit.* R. 33 (1936). —

http://rcin.org.pl

J. Poplatek: Udział byłych jezuitów w Komisji Edukacji Narodowej. Maszynopis w Wydawnictwie Apostolstwa Modlitwy Kr. s. 392-393. — B. Natoński: Wyciągi ze źródeł jezuickich i uwagi. (Maszynopis w posiadaniu redakcji).

ŁOBARZEWSKI IGNACY ŁADA (ok. 1750—1822)

Pseud.: Autor „Testamentu politycznego".

Publicysta.

Ur. ok. 1750. W 1784-1785 był kapitanem regimentu pieszego ordynacji rydzyńskiej szefostwa Sułkowskich i plenipotentem Augusta Sułkowskiego w sporze między nim a F. Ryxem (o niepłacenie przez Ryxa czynszu za dzierżawę teatru warszawskiego). Później służył w stopniu majora w tymże regimencie (od 1788 szefostwa Działyńskich) i pracował jako regent w Departamencie Wojskowym. W okresie Sejmu Czteroletniego podróżował po Europie, przebywał w Madrycie i Paryżu i był używany do rozmaitych misji politycznych. Po ogłoszeniu konstytucji w 1791 udał się do Prus, a stamtąd do Petersburga, gdzie — „skasowany" w 1792 z regimentu Działyńskich — wstąpił do armii rosyjskiej (w stopniu majora). Jako poseł czernihowski na sejmie grodzieńskim (1793) przedstawił wniosek o zmniejszenie liczby wojska. Następnie — odznaczony orderami rosyjskimi — zasiadał w Komisji Wojskowej. Należał także do deputacji „do egzaminu" Komisyj Policji i Edukacji. Był zaufanym agentem ambasadora rosyjskiego J. J. Sieversa. W 1794 pracował nad reaktywowaniem konfederacji targowickiej dla stłumienia insurekcji. Miał wówczas stopień podpułkownika. Wybuch powstania zaskoczył go w Warszawie, skąd uciekł z ambasadorem Igelströmem. Po trzecim rozbiorze przybył do Petersburga, osiadł tam i pracował jako wyższy urzędnik carski. Zmarł w 1822.

TWÓRCZOŚĆ

1. Zaszczyt wolności polskiej, angielskiej wyrównywający, z uwagami do tego stosownymi i opisaniem rządu angielskiego. W-wa 1789; Lw. (W-wa) 1789 (wyd. tyt.).

2. Testament polityczny synowi ojczyzny zostawiony, z planem bezpiecznej formy republikańskiego rządu. W-wa 1789.

3. Odpowiedź autora „Testamentu politycznego" na list do niego drukiem przesłany. W-wa (1789).

4. Sekretna konferencja między śp. książęciem Sułkowskim, wojewodą poznańskim, a marszałkiem Gurowskim w wieczności. B. m. 1791 (dwa wyd.).

5. Zlecenie deputacji do formy rządu. Grodno 1793.

5a. Przymówienie się... posła czernihowskiego, kawalera orderu Św. Włodzimierza 4 klasy, na sesji sejmowej dnia 6 Julii 1793. B. m. (1793).

W czasie tego sejmu ogłosił nadto drukiem mowy dat.: 11, 15 i 16 lipca oraz 27 września.

6. Plan pour remettre l'ordre en Pologne. Powst. 1794. Rkps Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Królestwa Pol. nr 354).

7. Respect dû à la tête couronnée, ou exposé historique, politique et moral des grands événements relatifs à la Pologne, en réponse aux écrits calomniant la mémoire du feu Stanislas Auguste. Petersb. 1818.

8. Observations chrétiennement politiques sur le système subversif de l'autel et du trône. Petersb. 1819; c.d.: L'Autel et le trône. Petersb. 1823.

Wg Estr. XXI (1906), 361-362, autorem poz. 1-5 jest Łobarzewski Piotr, wg Estr. III (1876), 12, autorem poz. 7-8 jest Łobarzewski Ignacy Łada. *Enc. powsz.* Orgelbranda — przypisuje autorstwo wszystkich pism Łobarzewskiemu Piotrowi, Korbut (II (1929), 191-192) — Łobarzewskiemu Ignacemu.

Listy

1. Do Stanisława Augusta 4 listy dat. 29 grudnia 1790, 4 maja 1791, 14 maja 1791, 5 lipca 1791. Rkps Ossol. sygn. 6846/I (odpis).

2. Listy w zbiorze: Odpisy korespondencji dyplomatycznej z różnych archiwów, prze-

http://rcin.org.pl

ważnie z moskiewskiego, z 1769-1793. Rkps Ossol. sygn. 6851/I.

3. Do W. Modzelewskiego z 30 września 1798 z Petersburga. Rkps Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 305/III).

OPRACOWANIA

Warszawski Teatr Sułkowskich. Dokumenty z l. 1774-1785. Przygot. M. Rulikowski, oprac. B. Król. Wr. 1957 *Materiały do Dziejów Teatru w Pol.* 5. — Tajna korespondencja z Warszawy do Ignacego Potockiego 1792-1794. Oprac. M. Rymszyna, A. Zahorski. W-wa 1961 *Studia i Materiały z Dziejów Pol. w Okresie Oświecenia* 4. — Wypisy źródłowe do historii polskiej sztuki wojennej. Z. 10: Polska sztuka wojenna w okresie powstania kościuszkowskiego. Oprac. A. Zahorski. W-wa 1960. — *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 17 (1864). — R. Pilat: O literaturze politycznej Sejmu Czteroletniego (1788-1792). *Przegl. Pol.* 1871 listopad — 1872 luty i odb. (Kr. 1872). — W. Smoleński: Publicyści anonimowi z końca w. XVIII. *Przegl. Hist.* t. 14 (1912) i odb. —

W. Tokarz: Insurekcja warszawska. Lw. 1934; wyd. 2 W-wa 1950. — B. Suchodolski: Filozofia polska w dobie rozkładu feudalizmu. *Myśl Filoz.* 1952 nr 1 s. 160; przedr. w: Studia z dziejów polskiej myśli filozoficznej i naukowej. Wr. 1958 *PAN. Monogr. z Dziejów Nauki i Techniki* 8. — W. Łukaszewicz: Targowica a powstanie kościuszkowskie. (W-wa 1953). — J. Szczepaniec: Reedycje tytułowe druków w Polsce XVIII w. *Ze skarbca kultury* 1957 z. 1. — B. Leśnodorski: Polscy jakobini. W-wa 1960 *Studia i Materiały z Dziejów Pol. w Okresie Oświecenia* 3.

ŁOJKO FELIKS FRANCISZEK (1717—1779)

Przydomek rodowy: Rędziejowski; Rędziewski; Rydzewski.

Pseud.: Eleuthère Patridophile (?); Gentil-homme de la Grande-Pologne (?); Gentil-homme polonois (?); Patridophilis Eleutherus (?).

Pisarz polityczny, dyplomata, prawnik, ekonomista.

Ur. w początku 1717 w majątku matki Grzybowie (woj. kaliskie); syn Karola, łowczego orszańskiego, i Teresy (lub Teofili) z Wojnarowskich. Rodzina ojca (h. Wąż) pochodziła z Litwy. Uczył się w kolegium jezuickim w Poznaniu i akademii wojskowej w Legnicy. Wykształcenie zakończyła dalsza podróż zagraniczna. Po powrocie przebywał na dworze kasztelana krakowskiego Janusza Wiśniowieckiego, skąd w charakterze pazia dostał się na dwór Augusta III. W 1746 postąpił na urząd nadwornego kamerjunkra, a w 1754 — szambelana. Prócz tego otrzymał w 1749 godność podczaszego orszańskiego, a następnie starostwo szropskie na Pomorzu. Stanisław August w 1765 potwierdził jego szambelanię, a w 1766 powierzył mu funkcję posła nadzwyczajnego, mającego oficjalnie powiadomić dwór francuski o jego wyniesieniu na tron. Za wykonanie tej misji udekorowany orderem Św. Stanisława. Już w czasie pobytu w Paryżu został wybrany do dyrekcji Kompanii Manufaktur (21 czerwca 1766), a po powrocie — do Komisji Skarbowej. Przebywał wówczas głównie (do 1772?) na dworze Wiśniowieckich, zajmując się intensywnie pracą naukową. Urząd komisarza skarbowego powierzano mu jeszcze czterokrotnie w 1772-1778. Od 1777 uczestniczył w pracach Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych. W 1778 wybrany głosami Wielkopolski do Rady Nieustającej, został członkiem Departamentu Skarbowego Rady. W 1765-1766 współpracował z *Monitorem*. Przypisywany mu przez niektórych historyków udział w dyplomacji konfederacji barskiej — w świetle badań W. Konopczyńskiego nie odpowiada prawdzie. Zmarł 19 maja 1779 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Relation de mes audiences... à Versailles en qualité d'envoyé extraordinaire du roi. Anonim. przekł. pol. (z franc. rkpsu): Sprawozdanie z audiencji udzielanych szambelanowi Łojko... w Wersalu 1766 r. *Kółko Domowe* t. 7 (1867) s. 129-133,

http://rcin.org.pl

145-148. Przedr. A. Przyboś, R. Żelewski pt. Relacja F. Łojki z pobytu na dworze francuskim w r. 1766. W: Dyplomaci w dawnych czasach. Relacje staropolskie z XVI-XVIII stulecia. Kr. 1959.

Streszcz. ogł. J. Bartoszewicz. *Tyg. Ilustr.* 1866 nr 334.

2. Wywód praw polskich do Pomeranii. B. m. 1772. (Tu również: Wiadomości szczególne o Nowej Marchii; Suplement wywodu praw Korony Polskiej do Pomeranii). Wyd. nast. zob. poz. 8.

Wyd. anonim.

Przekł. franc.: Précis des recherches sur la Pomeranie. B. m. 1773; toż b. m. 1773 (razem z tekstem niem.). Wyd. nast.: zob. poz. 8, 11, 13.

Przekł. niem.: Kurze Untersuchung wegen Pommern. B. m. 1773 (razem z tekstem franc.).

3. Réflexions d'un Gentil-homme de la Grande Pologne sur les Lettres-Patentes du Roi du Prusse en date du 13 septembre 1772 émanées... B. m. (1773) (przedr. z nieznanego wcześniejszego pierwodruku). Toż w druku pruskim: Remarques d'un Gentilhomme du Royaume de Prusse sur les Réflexions d'un Gentilhomme de la Grande Pologne etc. B. m. 1773. Toż wyd. w poz. 11 i 12 (w wersji opartej na nieznanym wydaniu).

Wyd. anonim., autorstwo Łojce przypisuje Estr., wg S. Huberta autor nieustalony.

4. Recherches sur la Nouvelle Marche pour servir de suite au: Précis des recherches sur la Pomeranie. B. m. 1773. Wyd. nast.: zob. poz. 8, 11, 13.

Przekł. pol.: Wywód pretensji do Nowej Marchii, służący za kontynuacją do Zbioru pretensji do Pomeranii. Z francuskiego na polski. B. m. (1773). Wyd. nast. zob. poz. 8.

5. Odpowiedź na Wykład poprzedzający praw Korony Węgierskiej do Rusi Czerwonej i Podola, tak jako Korony Czeskiej do Księstw Oświęcimskiego i Zatorskiego. B. m. 1773. Wyd. nast. zob. poz. 8.

Przekł. franc.: Réponse à l'Exposé préliminaire des droits de la Couronne de Hongrie... B. m. r. Wyd. nast.: zob. poz. 8, 13.

6. Wywód historyczny, prawo Najjaśniejszego Króla JMCi Pruskiego do Pomerelli, trzech powiatów wielkopolskich i Prus Polskich roztrząsający, oraz odpowiedź na pismo pod tytułem Wykład praw pruskich. B. m. 1773.

Wyd. anonim. Autorstwo Łojki wg L. Łukaszewicza i Estr., wg Huberta tylko domniemane.

Przekł. franc.: Discussion des raisons alleguées dans l'Exposé des droits de S. M. le Roi de Prusse... par Eleuthère Patridophile. Philalithopoli 1773. Wyd. nast.: Réponse à l'Exposé des droits de Sa Majesté le Roi de Prusse... B. m. 1775 (razem z tekstem niem.); zob. poz. 13.

Przekł. łac.: Disquisitio historica, qua excutiuntur iura potentissimi Regis Borusiae in Pomereliam... B. m. 1775.

Przekł. niem.: Antwort auf das Exposé der Rechte... B. m. 1775 (razem z tekstem franc.).

7. Odpowiedź na skrypt pod tytułem Wykład postępku Dworu Imperatorskiego Rosyjskiego względem Najjaśniejszej Rzeczypospolitej Polskiej, z dedukcją praw, na których on funduje wzięcie w posesją wartości wyrównywającej pretensjom do tejże Rzeczypospolitej. B. m. 1773. Wyd. nast. zob. poz. 8.

Wyd. anonim.

Przekł. franc.: Réponse à l'écrit intitulé Exposé de la conduite de la Cour Impériale de Roussie... Wyd. zob. poz. 8. Wyd. nast.: zob. poz. 13; wyd. osob. b. m. 1775.

8. Zbiór deklaracji, not i czynności główniejszych, które poprzedziły i zaszły podczas sejmu pod węzłem konfederacji odprawiającego się od dnia 18 września 1772 do 14 maja 1773. B. m. r.

Wyd. anonim. Por. poz. 14.

Zawartość: noty i manifesty dworów zaborczych oraz odpowiedzi Łojki (tu m.in. poz. 2, 4, 5, 7).

Przekł. franc.: Recueil des déclarations, notes et faits principaux... B. m. r. Wyd. nast. zob. poz. 12 i 13.

9. Examen du système des Cours de Vienne, de Pétersbourg et de Berlin concernant le démembrement de la Pologne. Untersuchung des Systems der Höfe von Wien, Petersburg und Berlin... B. m. 1773. Inne wyd. Londyn 1773.

Druk. anonim.; autorstwo Łojce przypisuje Estr.; wg Huberta autor nieznany, wg W. Konopczyńskiego broszurę napisał I. Pokubiatto.

10. Analyse d'une brochure: „Observations sur les déclarations des Cours de Vienne, de Pétersbourg et de Berlin au sujet du démembrement de la Pologne". B. m. 1773.

Wyd. anonim., autorstwo wg Estr.

11. Insuffisance des Prétentions de Sa Majesté Prusienne sur la Grande-Pologne etc. démontrée avec une Préface de l'éditeur pour servir d'introduction... Londyn 1773.

Wyd. anonim.

Zawiera wersję franc. poz. 2, 3, 4.

12. Les Droits des trois puissances alliées sur plusieurs provinces de la République de Pologne; Les réflexions d'un Gentilhomme polonois sur les Lettres-Patentes et prétentions de ces trois puissances, avec une Préface de l'éditeur pour servir d'introduction. T. 1. Londyn 1773.

http://rcin.org.pl

Wyd. anonim.
Zawartość: teksty not i manifestów dworów zaborczych przedr. z poz. 8; poz. 3; Préface d'éditeur.
Tom ten błędnie przypisany przez Estr. „krasomowcom" dworów zaborczych, Lindsayowi lub Raynevalowi (prostuje S. Hubert).
T. 2 zob. poz. 13.

13. L'Insuffisance et la nullité des droits des trois puissances co-partageantes sur plusieurs provinces de la République de Pologne, authentiquement démontrées et prouvées par l'histoire, les actes les plus authentiques et les traités les plus solemnels, conclus entre ces mêmes puissances et la sérénissime République, garantis par plusieurs Cours de l'Europe, avec le manifeste de la Confédération de Bar... T. 2. Londyn 1774.
Wyd. anonim.
Zawartość: teksty odpowiedzi na noty i manifesty zaborców przedr. z poz. 8 (poz. 2, 4, 5, 7); poz. 6; dodany manifest konfederacji barskiej.
T. 1 zob. poz. 12.

14. Krótkie roztrząśnienie prawa trzech dworów do Korony Polskiej. B. m. 1782. Wyd. nast.: b. m. 1788; W-wa (Lw.) 1831.
Wyd. anonim. Zapewne skrót poz. 8.

Nadto artykuły w *Monitorze* (1765 nr 35-38, 1766 nr 2-13).

Listy i materiały

1. Do H. Brühla z 1745. Rkps Landeshauptarchiv w Dreźnie loc. 3588.

2. Korespondencja z Paryża z 1766. Rkps Bibl. Czart. sygn. 652.

3. Rkpsy nie ukończonych prac ekonomicznych (notaty, wypisy, kopie aktów, tablice genealogiczne i statystyczne, bruliony rozpraw), poświęconych numizmatyce, skarbowości, handlowi, górnictwu, ludności, wojsku, miastom, geografii, polityce zagranicznej i in. w Bibl. Czart. sygn. 1066-1133.

Szczegółowy przegląd zawartości podaje (E. Łojko): F. Łojko jako ekonomista. Kr. 1885.

OPRACOWANIA

Correspondance inédite du roi Stanislas-Auguste et Mme Geoffrin. Wyd. de Mouy. Paryż 1875 s. 214-218, 220-224. — (Nekrolog). *Gaz. Warsz.* 1780 nr 41 *Suplement.* — F. K. Dmochowski: O życiu i pismach Karola Wyrwicza. *Nowy Pam. Warsz.* 1803; przedr. w: Pisma rozmaite. T. 2. W-wa 1826. — K. A. Vieilh de Boisjoslin: Biographie universelle. Paryż 1826-1831. — K. W. Wójcicki: Życiorysy znakomitych ludzi. T. 2. W-wa 1851. — J. Bartoszewicz: Znakomici mężowie polscy w XVIII w. T. 1. Petersb. 1853. — L. Łukaszewicz: Rys dziejów piśmiennictwa polskiego. Poz. 1860. — *Kur. Warsz.* 1862 nr 26 (zapowiedź wydania dzieł Łojki). — K. Sienkiewicz: Pisma historyczne i publicystyczne. Paryż 1862 s. 438. — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 17 (1864). — J. Bartoszewicz: F. Łojko. *Tyg. Ilustr.* 1866 nr 334-335. — F. Łojko jako ekonomista i treść dwunastu tomów jego rękopisów. *Ekonomista* 1867 s. 223-233. — *Kłosy* t. 28 (1879) nr 728. — (E. Łojko): F. Łojko jako ekonomista. Życiorys i treść sześćdziesięciu dziewięciu tomów jego rękopisów. Kr. 1885. (Tu bibliografia rkpsów). — E. Łojko: Monografia rodziny Rędziejowskich Łojko. Kr. 1888; wyd. nast. Kr. 1891. [Rec.: A. Rombowski. *Niwa* t. 30 (1888) s. 714; F. Bostel. *Kwart. Hist.* t. 7 (1893) s. 349-351]. — K. Chodynicki: Poglądy na zadania historii w epoce Stanisława Augusta. Kr. 1915 *Prace Hist.-Lit.* 5. — L. Bernacki: Materiały do życia i twórczości Ignacego Krasickiego. *Pam. Lit.* R. 30 (1933). — W. T. Wisłocki: Tajne druki Zakładu Ossolińskich. Opis bibliograficzny tajnych wydawnictw. *Tamże* R. 31 (1934). — W. Olszewicz: F. Łojko. *Roczn. Dziejów Społ. i Gosp.* t. 4 (1935). — W. Konopczyński: Konfederacja barska. T. 1. W-wa 1936. — K. Buczek: Z przeszłości Biblioteki Muzeum Ks. Ks. Czartoryskich oraz przyczynki do dziejów Biblioteki Poryckiej. *Przegl. Bibl.* 1936 nr 4, 1937 nr 1. — S. Głąbiński: Historia ekonomiki polskiej. T. 2. Lw. 1939. — J. Fabre: Stanislas-Auguste Poniatowski et l'Europe des Lumières. Paryż 1952. — R. Kaleta, M. Klimowicz: Prekursorzy Oświecenia. „Monitor" z r. 1763 na tle swoich czasów. Mitzler de Kolof, redaktor i wydawca. Wr. 1953 *IBL. Studia Hist.-Lit.* 20. — J. Rutkowski: Historia gospodarcza Polski (do 1864 r.). W-wa 1953. — B. Suchodolski: Nauka polska w okresie Oświecenia. (W-wa) 1953; przedr. w: Studia z dziejów polskiej myśli filozoficznej i naukowej. Wr. 1958 *PAN. Monogr. z Dziejów Nauki i Techniki* 8. — A. Przyboś, R. Żelewski: Poselstwo komplementacyjne szambelana F. Łojki do Wersalu w 1766 r. W: Dyplomaci w dawnych czasach. Relacje staropolskie z XVI-XVIII stulecia. Kr. 1959. — K. Głombiowski: Polska literatura polityczna na Śląsku od XVI do końca XVIII w. Katowice 1960. — S. Hubert: Poglądy na prawo narodów w Polsce czasów Oświecenia. Wr. 1960 *Prace Wr. Tow. Nauk. S. A* 66. — J. Lubieniecka: Towarzystwo

http://rcin.org.pl

do Ksiąg Elementarnych. W-wa 1960 *PAN. Monogr. z Dziejów Oświaty* 4. — S. Salmonowicz: Krystian Bogumił Steiner (1764-1814), toruński prawnik i historyk. Tor. 1962 *Roczn. Tow. Nauk. w Tor. R. 65 za r. 1960* z. 2. — H. Madurowicz-Urbańska: Pierwsze próby obliczania powierzchni i ludności Polski w drugiej poł. XVIII w. (F. Łojko). *Spr. Wydz. Nauk Społ. PAN* R. 7 (1964) z. 2. — E. Rostworowski: La Suisse et la Pologne au XVIII siècle. *Échanges entre la Pologne et la Suisse du XIV au XIX siècle. Choses — Hommes — Idées.* Genewa 1964. — W. Konopczyński: Polscy pisarze polityczni XVIII w. (do Sejmu Czteroletniego). W-wa 1966. — W. Konopczyński: Życiorys F. Łojki. Rkps w red. *Pol. słownika biogr.*

ŁUBIEŃSKA Z BIELIŃSKICH TEKLA (1767—1810)

Dramatopisarka, poetka, tłumaczka.

Ur. 6 czerwca 1767 w Warszawie; córka Franciszka Bielińskiego, starosty czerskiego, późniejszego pisarza w. koronnego, oraz Krystyny z Sanguszków. Osierocona przez matkę (w 1778) wychowywała się u babki, Barbary Sanguszkowej, wdowy po marszałku wielkim litewskim, najpierw na Litwie, a następnie w Warszawie i Poddębicach (letnia rezydencja Sanguszków). Wychowanie otrzymała francuskie. 6 listopada 1782 wyszła za mąż za Feliksa Łubieńskiego, starostę nakielskiego, i zamieszkała w majątku męża w Szczytnikach (pow. kaliski). W okresie Sejmu Czteroletniego pisała wierszyki patriotyczne. Za Targowicy przebywała wraz z dziećmi w Pradze. Po powrocie osiadła z rodziną w Zagości w Krakowskiem (nabytej w 1785 przez Łubieńskiego jako starostwo), poświęcając się życiu rodzinnemu (matka dziesięciorga dzieci). Pod koniec lat 90-tych przeniosła się na stałe do Guzowa k. Sochaczewa, gdzie mąż jej, wówczas pruski hrabia, założył główną rezydencję rodzinną. Pisała podobno „różne komedyjki" dla dzieci. Po objęciu przez męża ministerstwa sprawiedliwości Księstwa Warszawskiego w 1806 zamieszkała z rodziną w stolicy (w pałacu Bielińskich). Zmarła nagle 15 sierpnia 1810 w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. (Wiersze liryczne). Nie wyd. Kilka utworów przytaczają: H. Skimborowicz. *Zorza* 1843; S. z Ż. P. (Pruszakowa). *Tyg. Ilustr.* 1863 nr 191-192.

Wg Skimborowicza: „wiele przez nią wierszem pisanych modlitw znajduje się drukiem ogłoszonych w niedawno nawet wydanych książkach polskich do nabożeństwa, ale bez podpisu".

2. Wanda. Tragedia w 5 aktach. Powst. przed 2 marca 1806. Wyst. W-wa 17 kwietnia 1807. Z rkpsu Bibl. Teatrów Miejskich w W-wie nr 9 wyd. J. Ujejski. W-wa 1927 *Bibl. Zapomnianych Utworów Dramatycznych* 1.

3. Karol Wielki i Witykind. Drama historyczne we 2 aktach wierszem, z muzyką J. Elsnera, reprezentowane pierwszy raz na Teatrze Narodowym dnia 5 grudnia 1807... W-wa 1808 (dwa wyd.).

4. Wiersz do Ludwika Osińskiego, w odpowiedzi na jego wiersz „Do JW Hrabiny Tekli z Bielińskich Łubieńskiej w dzień jej imienin dn. 23 września 1808". Wyd. w: L. Osiński: Dzieła. T. 1. W-wa 1861 s. 410.

Przekłady

1. Elfryda. Tragedia na wzór dramatów greckich, z angielskiego. Nie wyd.

O tej pozycji i następnych inform. S. Pruszakowa.

2. P. A. Metastasio: Siroe. Nie wyd.

3. J. Racine: Andromaka. Nie wyd.

4. Wzór męża i ojca. Komedia z francuskiego. Nie wyd.

5. Voltaire: Szczebiotliwy. Nie wyd.

Wg Skimborowicza: „kilka tłumaczeń teatralnych Woltera — winna scena polska" Łubieńskiej, ale tytułów nie wymienia.

Urywek tłum. Łubieńskiej z wiersza A. Deshoulières ogł. *Tyg. Ilustr.* 1863 t. 1 nr 191-192.

Listy

1. Do syna, Tomasza, z 14 czerwca 1806. Ogł. R. Łubieński: Generał Tomasz Pomian hr. Łubieński. T. 1. W-wa 1899 s. 13.

http://rcin.org.pl

OPRACOWANIA

(Wanda. Rec.). *Gaz. Warsz.* 1807 dod. do nru 32. — (Karol Wielki. Rec.). *Gaz. Warsz.* 1807 nr z 8 grudnia. — (Nekrologi i spr. z pogrzebu): *Gaz. Warsz.* 1810 dod. do nrów z 21 i 28 sierpnia, z 10 września; *Gaz. Korespondenta Warsz.* 1810 nr 68, 69. — I. Dembowski: Wanda. Tragedia w 5 aktach. Kr. 1810 (Przedmowa). — J. P. Woronicz: (Mowa na nabożeństwie żałobnym). W: Mowy pogrzebowe i homilie, dotąd drukiem nie ogłoszone. Kr. 1861 s. 69-84. — Recenzje teatralne Towarzystwa Iksów, 1815-1819. Oprac. J. Lipiński. Wr. 1956 *Materiały do Dziejów Teatru w Pol.* 4 (s. 305). — J. Sowiński: O uczonych Polkach. W-wa 1821 s. 112-121. — H. Skimborowicz. *Zorza* 1843. — F. Łubieński: Moje wspomnienia. (Powst. przed 1848). Fragm. ogł. W. Chomętowski: Pamiętnik hr. Feliksa Łubieńskiego, ministra sprawiedliwości. W streszczeniu i wyjątkach. *Kron. Rodz.* 1874 nr 14-22; red. rozszerz. wyd. osob.: W-wa 1876; wyd. 2 W-wa 1890. — K. Estreicher: Polki literatki. *Niewiasta* 1861 nr 2. — S. z Ż. P. (Pruszakowa): T. z Bielińskich Łubieńska. *Tyg. Ilustr.* 1863 t. 1 nr 191-192. — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 17 (1864). — R. Łubieński: Generał Tomasz Pomian hrabia Łubieński. T. 1-2. W-wa 1899. — M. Szyjkowski: Dzieje nowożytnej tragedii polskiej. Typ pseudoklasyczny. 1661-1831. Kr. 1920. [Rec.: I. Chrzanowski. *Przegl. Warsz.* 1922 t. 1]. — S. Windakiewicz: Dzieje Wawelu. Kr. 1925. — H. Mortkowiczówna: Podania o Wandzie. Dzieje wątku literackiego. W-wa 1927 *Studia z Zakresu Historii Lit. Pol.* 7. — J. Ujejski: (Wstęp do) Wanda. W-wa 1927 *Bibl. Zapomnianych Utworów Dramatycznych* 1. — J. Ujejski: Dzieje polskiego mesjanizmu do powstania listopadowego włącznie. Lw. 1931. — A. Miller: Teatr polski i muzyka na Litwie... Wil. 1936. — S. Windakiewicz: Epika polska. Kr. 1939 s. 129. — T. Mencel: Feliks Łubieński, minister sprawiedliwości Księstwa Warszawskiego. W-wa 1952 *Tow. Nauk. Warsz. Wydz. II.* — E. Szwankowski: Teatr Wojciecha Bogusławskiego w l. 1799-1814. Wr. 1954 *Materiały do Dziejów Teatru w Pol.* 1.

ŁUBIEŃSKI WŁADYSŁAW ALEKSANDER (1703—1767)

Geograf, pamiętnikarz, polityk, kaznodzieja.

Ur. 1 listopada 1703; syn Macieja, łowczego sieradzkiego, i Marianny ze Stokowskich. Po śmierci ojca pozostawał pod opieką stryja Aleksandra, sędziego ziemskiego kaliskiego i kasztelana gnieźnieńskiego. Ukończył szkoły jezuickie w Kaliszu. Na dalsze studia wyjechał za granicę; zwiedził Włochy, Francję, Holandię, Belgię i Niemcy. W 1727 przyjął święcenia kapłańskie, następnie został kanonikiem krakowskim. Podczas bezkrólewia po Auguście II wraz z całą kapitułą krakowską oświadczył się za Augustem III, czemu zawdzięczał dalszą karierę. Uzyskał kanonię gnieźnieńską, probostwo w Łasku, a w 1740 z poręki biskupa J. Lipskiego został pisarzem wielkim koronnym. W 1741 zwrócił na siebie uwagę Augusta III przez ofiarowanie mu książki „Świat we wszystkich swoich częściach". Od 1741 przez lat 15 przebywał stale na dworze królewskim w Dreźnie. W 1748 nominowany opatem komendataryjnym klasztoru cystersów w Paradyżu. W 1757 został arcybiskupem lwowskim, a w 1759 (11 marca) arcybiskupem gnieźnieńskim i prymasem. Za siedzibę obrał sobie Łowicz.

Po śmierci Augusta III jako interrex sprawował władzę w czasie bezkrólewia, przewodniczył elekcji, ogłosił królem i koronował Stanisława Augusta. Potem odsunął się od życia politycznego, osiadł w Skierniewicach, oddał się sprawom kościelnym i rodzinnym (głównie wychowaniu wnuka Feliksa, późniejszego ministra sprawiedliwości Księstwa Warszawskiego). Zmarł 21 czerwca 1767 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Świat we wszystkich swoich częściach większych i mniejszych, to jest: w Europie, Azji, Afryce i Ameryce, w monarchiach, królestwach, księstwach, prowincjach, wyspach i miastach, geograficznie, chronologicznie i historycznie okryślony. Opisaniem religii, rządów, rewolucji, praw, zwyczajów, skarbów, ciekawości i granic każdego kraju, z autorów francuskich, włoskich, niemieckich i polskich zebranym,

http://rcin.org.pl

przyozdobiony. T. 1. Wr. 1740 (z przypisaniem Augustowi III). Fragm.: Wiadomości podczas interregnum wybrane z księgi „Świat we wszystkich swoich częściach określony..." (Wil. 1763); Historia polska z opisaniem rządu i urzędów polskich... Na cztery części podzielona, a na żądanie wielu przedrukowana. (Wyd. F. Paprocki). Wil. 1763, toż wyd. nast. Wil. 1771.

Zob. też PAPROCKI F., Prace edytorskie poz. 3.

2. Mowy... arcybiskupa lwowskiego podczas wjazdu swego miane. B. m. (1758?).

W jęz. pol. i łac.

3. Mowa pasterska na zaczęciu wizyty w kościele katedralnym lwowskim do duchowieństwa i stanów świeckich r. 1759 dnia 11 lutego miana... (Ogł.) J. Grygołowicz. Łowicz 1761.

4. Mowa... podczas Senatus Consilium w Warszawie miana d. 25 Octob. 1762. B. m. (1762).

5. Mowy pasterskie szczególnie dla powszechnego duchownych i świeckich owieczek pożytku do druku podane. Łowicz 1763.

6. Mowa... na zagajeniu Rady Senatu, dnia 6 9bris 1763 miana. B. m. (1763).

7. Mowa... przy złączeniu się z Senatem Izby Poselskiej na Sejmie Convocationis anno 1764 die 10 Maii miana. B. m. (1764).

W czasie tego sejmu wyd. osob. jeszcze dwie inne mowy: „mianą na pożegnanie przez Kscia Marszałka Stanu Rycerskiego", i dat. 23 czerwca 1764.

8. Mowa miana przeciw dysydentom na Sejmie Warszawskim 1766. B. m. (1766).

Wyd. osob. również mowę dat. 22 października 1766.

9. Diarium peregrinationis. Nie wyd. Fragm. ogł. S. Askenazy: Z pamiętników prymasa... *Ateneum* 1895 t. 1-2; przedr.: Pamiętnik prymasa... W: Dwa stulecia, XVIII i XIX. T. 2. W-wa 1910.

W 1758-1766 ukazały się nadto w druku jego listy pasterskie, uniwersały urzędowe i vota senatorskie.

Listy i materiały

1. Korespondencja i akta w sprawie opactwa paradyskiego z 1748-1754. Rkps Bibl. Uniw. Warsz. sygn. 117.

2. Acta saecularia zbierane od początków dostojeństwa prymacjalnego... Tu m.in. bogata korespondencja z 1759-1760. Rkps Ossol. sygn. 353/II 31)-56).

3. Do A. Małachowskiego 13 listów z 1759-1763. Rkps Ossol. sygn. 11828/II.

4. Korespondencja z J. Małachowskim z 1759. Rkps Bibl. Uniw. Warsz. sygn. 99 a 6).

5. Korespondencja z W. Sierakowskim w sprawie akademii jezuickiej we Lwowie z października-listopada 1760. Rkpsy: Bibl. Jagiel. sygn. 2635; Ossol. sygn. 20/II 7) 8) 9) 10) (obecnie we Lw.?), sygn. 95/II 71).

6. Korespondencja z Lubomirskim miecznikiem kor. z czerwca 1761 (kopia listu i odpowiedzi); kopia listu od A. B. Jabłonowskiego z 12 lutego 1764. Rkpsy Ossol. sygn. 20/II 14) 15) 20) (obecnie we Lw.?).

7. Listy do I. Twardowskiego i A. B. Jabłonowskiego z 1764 oraz od Jabłonowskiego i A. S. Krasińskiego. Rkpsy Ossol. sygn. 451/III 30) 35) 36).

8. Autografy listów. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 2734, 2735.

9. Korespondencja z okresu interregnum po Auguście III. Rkps Bibl. Uniw. Warsz. sygn. 116.

10. Od I. Krasickiego z 30 kwietnia 1762. Ogł.: A. M. Kurpiel: Kilka szczegółów do żywota i twórczości Ignacego Krasickiego. *Pam. Lit.* R. 3 (1904) s. 113; Z. Goliński, M. Klimowicz, R. Wołoszyński w: Korespondencja Ignacego Krasickiego. T. 1. Wr. 1958.

11. Dziennik czynności... prymasa W. Łubieńskiego w czasie bezkrólewia po Auguście III. Rkps Bibl. Uniw. Warsz. sygn. 116.

12. Kopiariusze akt, dokumentów i różnych pism, skopiowane dla W. Łubieńskiego jako kanclerza w. kor. i prymasa. Rkpsy Bibl. Uniw. Warsz. sygn. 111-115, 118.

OPRACOWANIA

F. ŁUBIEŃSKI: Moje wspomnienia. (Powst. przed 1848). Fragm. ogł. W. Chmętowski: Pamiętnik hr. Feliksa Łubieńskiego, ministra sprawiedliwości. W streszczeniu i wyjątkach. *Kronika Rodz.* 1874 nr 14-22; red. rozszerz. wyd. osob.: W-wa 1876; wyd. 2 W-wa 1890. — K. W. WÓJCICKI: Życiorysy znakomitych ludzi. T. 1. W-wa 1850. — J. BARTOSZEWICZ: Znakomici mężowie polscy w XVIII w. T. 2. Petersb. 1856. — J. KORYTKOWSKI: Arcybiskupi gnieźnieńscy, prymasowie i metropolici polscy od r. 1000 aż do r. 1821. T. 5. Poz. 1862. — F. M. SOBIESZCZAŃSKI. *Enc. powsz.* Orgelbranda.

http://rcin.org.pl

T. 17 (1864). — *Enc. kościelna* Nowodworskiego. T. 12 (1879). — S. Askenazy: (Wstęp do) Z pamiętników prymasa. *Ateneum* 1895 t. 1; przedr. w: Dwa stulecia, XVIII i XIX. T. 2. W-wa 1910. — *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 45/46 (1911). —

M. Loret: Życie polskie w Rzymie w XVIII w. Rzym (1930). — Z. Mierzyński: Wybrane żywoty książąt kościoła polskiego w okresie rozbiorowym. W-wa 1949 s. 66-69. — T. Mencel: Feliks Łubieński, minister sprawiedliwości Księstwa Warszawskiego. (1758-1848). W-wa 1952 *Tow. Nauk. Warsz. Wydz. II.* — R. Kaleta, M. Klimowicz: Prekursorzy Oświecenia. Monitor z r. 1763 na tle swoich czasów. Mitzler de Kolof, redaktor i wydawca. Wr. 1953 *IBL. Studia Hist.-Lit.* 20. — W. Konopczyński: Polscy pisarze polityczni XVIII w. (do Sejmu Czteroletniego). W-wa 1966.

ŁUSKINA STEFAN (SZCZEPAN) (1725—1793)

Dziennikarz, publicysta, astronom.

Ur. 31 grudnia 1725. Pochodził ze szlachty białoruskiej z okolic Witebska. W 1742 wstąpił do zakonu jezuitów, po czym studiował w Akademii Wileńskiej. Na początku 1751 wyjechał na dalsze studia do Wiednia; od 1752 studiował w Rzymie teologię; w 1757-1758 przebywał we Francji. Do kraju wrócił w 1759; w 1759/60 był prefektem Collegium Nobilium w Wilnie; od 1760/61 uczył matematyki, fizyki i filozofii w kolegium warszawskim. W 1765 wysłany do Lunéville na stanowisko spowiednika Stanisława Leszczyńskiego. W jesieni 1766 wrócił do Polski z bogatym zbiorem instrumentów matematycznych i astronomicznych. W 1767 skierowany ponownie do pracy nauczycielskiej w kolegium warszawskim. W 1770 został prokuratorem zakonnej prowincji mazowieckiej; 4 października 1772 — rektorem warszawskiego kolegium, na którym to stanowisku pozostawał do kasaty zakonu. W 1769-1773 współpracował przy wydawaniu *Wiadomości Warszawskich*. Po kasacie przekazał Stanisławowi Augustowi prywatny zbiór instrumentów matematycznych i astronomicznych, w zamian za co uzyskał od króla przywilej cum iure exclusivo (dat. 9 listopada 1773) na wydawanie gazet, dzięki któremu wszedł w posiadanie pojezuickiego monopolu prasowego. Odtąd działalność dziennikarska stała się jedynym jego zajęciem. Przejął redakcję *Wiadomości Warszawskich* i od nru 2 z 1774 kontynuował je (aż do śmierci) pt. *Gazeta Warszawska*. Broniąc swego monopolu prasowego walczył z czołowymi redaktorami, wydawcami i drukarzami. W okresie Targowicy solidaryzował się z jej działalnością. Zmarł w Warszawie 21 sierpnia 1793.

TWÓRCZOŚĆ

1. Virtus amore et timore fortior sive Titus. Tragoedia auspiciis Serenissimi Francisci Xaverii Regni Poloniae et Saxoniae Principis acta in Regio Collegio Varsaviensi S. Jesu ludis metagymnasticis anno 1750 (30 lipca). W-wa (1750).

Wyd. anonim. Autorstwo domniemane.

2. Wenera w słońcu, czyli obserwacja astronomiczna przejścia planety Wenery przez płaszczyznę słoneczną. B. m. 1761.

Przekł. franc.: b. m. 1761.

3. Relacja o obserwacji astronomicznej przejścia planety Wenus przez płaszczyznę słoneczną, którą uczynił w Warszawie na górnej galerii Publicznej Biblioteki Załuskich roku 1761 dnia 6 czerwca ks. Stefan Łuskina. B. m. (1761).

Przekł. franc.: b. m. (1761).

4. Starodawna sława prześwietnej Akademii Zamojskiej obroniona. B. m. (1761).

5. Kopia listu... pisanego z Warszawy do Imci Pana Obserwatora Zamojskiego dnia 15 października roku 1761. B. m. (1761).

6. Kopia drugiego listu... pisanego z Warszawy do Imci Pana Obserwatora Zamojskiego dnia 22 października roku 1761. B. m. (1761).

7. Propositiones aliquot ex geometria in usus astronomiae, opticae, catoptricae, physicae, architecturae civilis et militaris, geometriae practicae, geographiae etc. a variis auctoribus, potissimum Ximenesio traductae. B. m. 1763.

8. Propositiones ex universa philosophia notis illustratae publicaeque disputationi

http://rcin.org.pl

expositae in Regio Collegio Varsaviensi Soc. Jesu. B. m. 1763.

9. De solis eclypsi anni 1764 exercitatio astronomica. Habita in Regio Collegio Varsaviensi S. J., praeside P. Stephano Łuskina. B. m. 1764.

10. Nauka krótka i łacna ku pomocy tym wszystkim, którzy by za małym nakładem i pracą chcieli czynić obserwacje służące do wynalezienia wysokości poli, czyli szerokości geograficznej, na każde miejsce. W-wa 1767. Wyd. nast. Lw. b. r.

Tekst pol. i łac.

11. Odpis ks. S. Łuskiny dany Krasickiemu w Warszawie 1780 r. na Monachomachię. *Przyj. Ludu* 1845 nr 26. Wyd. nast.: *Warta* 1890 nr 627; W. Smoleński w: Przewrót umysłowy w Polsce w. XVIII. Wyd. 2 W-wa 1923 i wyd. 3 W-wa 1949.

Autorstwo wątpliwe.

Artykuły i polemiki ogł. w *Gaz. Warsz.* 2 — 1774-1793.

Prace edytorskie i redakcyjne

1. *Wiadomości Warszawskie.* (W-wa) 1769-1774 nr 1.

Pismo wychodziło dwa razy na tydzień od 1761, numery nieparzyste od 1763 miały tytuł *Kurier Warszawski.* Redagował F. Bohomolec, od 1769 współredagował Łuskina, od 1773 — sam Łuskina, który z dniem 5 stycznia 1774 zmienił tytuł pisma na *Gazetę Warszawską* (zob. poz. 2).

2. *Gazeta Warszawska.* (W-wa) 1774 nr 2 — 1793.

Pismo było kontynuacją poz. 1, po śmierci Łuskiny wychodziło nadal (do maja 1935).

Materiały i listy

1. Konspekt kancelarii królewskiej z prośby Łuskiny do Stanisława Augusta z 1773 o przywilej na wydawanie „Gazety Warszawskiej". Z rkpsu Bibl. Czart. sygn. 782 ogł. J. Łojek: „Gazeta Warszawska" ks. Łuskiny, 1774-1793. W-wa 1959 s. 149.

2. Przywilej królewski na wydawanie gazety z 9 listopada 1773, wpis w Liber Metrices Sigillatorum. W przekł. pol. ogł.: S. Mękarski. *Gaz. Warsz.* 1924 nr jubileuszowy; J. Łojek, jw. poz. 1 s. 20-21.

3. List od J. Ogrodzkiego, sekretarza Gabinetu JKMci, z 24 września 1778. Ogł.: K. W. Wójcicki: Cmentarz Powązkowski pod Warszawą. T. 2. W-wa 1856 s. 208 n.; J. Łojek, jw. poz. 1 s. 65-66.

4. Prośba... przełożonego nad „Gazetą Warszawską" do generalnej konfederacji Obojga Narodów. Dan w Warszawie dnia 19 grudnia r. 1792. (W-wa 1792). Przedr. skróc. *Przyj. Ludu* 1843; J. Łojek, jw poz. 1 s. 130-134.

OPRACOWANIA

S. Szymański: Odezwa w odpowiedzi na zaczepkę Łuskinie. B. m. r. — *Przyj. Ludu* 1843 t. 1. — J. Bartoszewicz: Gazeta księdza Łuskiny. W: Znakomici mężowie polscy w XVIII w. T. 1. Petersb. 1853. — J. Brown: Biblioteka pisarzów asystencji polskiej Towarzystwa Jezusowego. *Przegl. Poz.* t. 33 (1862) i wyd. osob. Poz. 1862. — K. W. Wójcicki. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 17 (1864). — J. I. Kraszewski: Polska w czasie trzech rozbiorów. T. 3. Poz. 1875 s. 289-290; wyd. nast. W-wa 1903 s. 261. — *Enc. kościelna* Nowodworskiego. T. 12 (1879). — A. Kraushar: Pamflety astronomiczne. *Tyg. Ilustr.* 1888 t. 2 nr 292-295; przedr. w: Drobiazgi historyczne. T. 1. Kr. 1891 s. 63 n. — W. Smoleński: Żywioły zachowawcze i Komisja Edukacyjna. *Ateneum* 1889 t. 2; przedr. w: Pisma historyczne. T. 2. Kr. 1901. — W. Smoleński: Przewrót umysłowy w Polsce w. XVIII. Kr. 1891; wyd. 3 W-wa 1949. — W. Czajewski: Czasopiśmiennictwo. *Warszawa ilustrowana.* T. 4. W-wa 1895-1896 s. 93-99. — W. Smoleński: Konfederacja targowicka. Kr. 1903. — J. Załęski: Jezuici w Polsce. T. 3. Lw. 1902. — E. Chwalewik. *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 45/46 (1911). — W. Smoleński: Mieszczaństwo warszawskie w końcu XVIII w. W-wa 1917. — S. Mękarski: Rys kronikarsko-historyczny „Gazety Warszawskiej". *Gaz. Warsz.* 1924 nr jubileuszowy. — P. Boyé: La Cour polonaise de Lunéville. Nancy 1926. — S. Bednarski: Upadek i odrodzenie szkół jezuickich w Polsce. Kr. 1933. — K. Drewnowski: Dziennikarstwo polskie za czasów powstania kościuszkowskiego. *Przegl. Hist.* 1935 z. 1 s. 184. — J. Nowak: Satyra polityczna konfederacji targowickiej i sejmu grodzieńskiego. Kr. 1935 *Prace Hist.-Lit.* 47. — K. Zbyszewski: Niemcewicz od przodu i tyłu. W-wa 1939 s. 163-167. — A. Jobert: La Commission d'Éducation Nationale en Pologne (1773-1794). Son oeuvre d'instruction civique. Paryż 1941. — H. Rzadkowska: Stosunek polskiej opinii publicznej do rewolucji francuskiej. W-wa 1948 *Bibl. Hist.* — R. Kaleta: Poezja antytargowicka i jakobińska. *Pam. Lit.* R. 41 (1950) z. 3/4 i odb. — J. Kott: Trembeciana. *Tamże* R. 41 (1950) z. 3/4 i odb. — R. Kaleta: „Poselstwo do Rzymu". *Zesz. Wr.* 1952 nr 1 i odb. —

http://rcin.org.pl

T. Mikulski: Adresaci „Listów" Krasickiego. *Tamże* 1952 nr 1; przedr. w: W kręgu oświeconych. W-wa 1960. — F. Weber: Jezuici a upadek kultury w okresie kontrreformacji w Polsce. *Wiedza i Życie* 1952 nr 7 s. 637. — A. Goriaczko: Gazeta Narodowa i Obca. Wr. 1953 *IBL. Studia Hist.-Lit.* 12. — L. Chmaj: Kartezjanizm w Polsce w XVII i XVIII w. *Myśl Filoz.* 1956 z. 5 s. 98. — J. Łojek: Pierwszy proces prasowy w Warszawie. *Kwart. Prasoznawczy* 1957 nr 1. — J. Łojek: Dochody z monopolu prasowego w Polsce XVIII w. *Prasa Współcz. i Dawna* 1959 nr 1-2. — J. Łojek: „Gazeta Warszawska" ks. Łuskiny. W-wa 1959. [Rec.: J. Rudnicka. *Przegl. Hum.* 1961 nr 5]. — S. Mękarski: Początki 150-letniej „Gazety Warszawskiej". Z badań nad czasopiśmiennictwem polskim. *Ostatnie Wiad. Dod. Tyg.* (Mannheim) 1959 nr 20. — I. Homola-Dzikowska: „Pamiętnik Historyczno-Polityczny" Piotra Świtkowskiego, 1782-1792. Kr. 1960. — J. Łojek: Dziennikarze i prasa w Warszawie w XVIII w. W-wa 1960. [Rec.: J. Szczepaniec. *Pam. Lit.* R. 53 (1962) z. 2]. — J. Łojek: Ks. Łuskina. W: Strusie króla Stasia. W-wa 1961. — J. Szczepaniec: Monopol prasowy S. Łuskiny w Koronie w l. 1773-1793. *Ze skarbca kultury* z. 13 1961. [Rec.: J. Łojek. *Roczn. Historii Czasopiśmiennictwa Pol.* t. 1 (1962)]. — W. Giełżyński: Prasa warszawska 1661-1914. W-wa 1962. — Z. Libiszowska: Opinia polska wobec rewolucji amerykańskiej XVIII w. Łódź 1962 *Łódz. Tow. Nauk. Wydz. II* 44. — S. Hrabec, F. Pepłowski: Wiadomości o autorach i dziełach cytowanych w „Słowniku" Lindego. W-wa 1963. — Dramat staropolski od początków do powstania sceny narodowej. Bibliografia. T. 1. (Red. W. Korotaj). Wr. 1965 *Książka w Dawnej Kulturze Pol.* 14.

M

MACKIEWICZ MICHAŁ STANISŁAW (ok. 1757—1824)

Inna forma nazwiska: Maćkiewicz.

Poeta, dramatopisarz.

Ur. ok. 1757; syn Jacka, sędziego ziemskiego oszmiańskiego, cioteczny brat A. Naruszewicza. Był kapitanem dragonów Radziwiłłowskich wojsk ordynackich w Białej, „jakby dowódcą przybocznej straży księcia podkomorzego" Hieronima. Pisał też sztuki dla sceny bialskiej. W czasie Sejmu Czteroletniego przebywał w Warszawie i pisał patriotyczne wiersze, łączyła go wówczas znajomość z F. Gawdzickim, S. Trembeckim i in. Następnie mieszkał w Niechrymowie w Nowogródzkiem, ciesząc się w okolicy opinią „poety żartobliwego". W 1820 był wicemarszałkiem szlachty nowogródzkiej, potem marszałkiem. Od ok. 1790 należał do masonerii, osiągając VII stopień wtajemniczenia (kawalera Różanego Krzyża). Piastował urząd mistrza katedralnego nowogródzkiej loży Węzeł Jedności, w 1820 był członkiem honorowym loży Szczęśliwe Oswobodzenie na Wschodzie Nieświeża, a w 1821 — loży Przyjaciele Ludzkości na Wschodzie Grodna. Zmarł w 1824.

Nie należy go utożsamiać z Michałem Mackiewiczem, prezydentem zawilejskim, teściem A. E. Odyńca i I. Chodźki.

TWÓRCZOŚĆ

1. Nagrobek napisany ojcu, zmarłemu 17 maja 1782. Z rkpsu ogł. J. Bartoszewicz: Zamek Bialski. Lw. 1881 s. 130 (przypis).

2. Pan Podstoli. Komedia napisana w 1785 dla sceny w Białej. Tekst nieznany. Inform. list Mackiewicza do H. Radziwiłła z 17 października 1785, fragm. cyt. R. Kaleta, s. 137.

3. Do p. Jana Mariańskiego, kowala. Z okazji darowanych przez niego dwóch wozów dla wojska Rzeczypospolitej. W-wa (koniec 1789 lub pocz. 1790, 2 odbicia).

http://rcin.org.pl

Wyd. anonim. Toż przedr. pod nazwiskiem S. Trembeckiego *Pam. Warsz.* t. 10 (1818) s. 507-512. Autorstwo sprostował Mackiewicz za pośrednictwem E. Dobronokiego w *Pam. Warsz.* t. 18 (1820) s. 87-91, ogłaszając następnie (na s. 92-98) obszerniejszą od druk. w XVIII w. wersję utworu. Stąd przedr. J. Kott w: Poezja polskiego Oświecenia. Antologia. W-wa 1954, wyd. 2 W-wa 1956.

Wiersz wszedł do „Poezji Stanisława Trembeckiego" wyd. przez B. Kicińskiego (T. 1. W-wa 1819), a następnie, mimo sprostowania, do szeregu wydań następnych jego poezji, w wersji podanej przez *Pam. Warsz.* 1818, uzupełnionej jednak 30 wersami z *Pam. Warsz.* 1820 — ogłaszanymi pod osob. tyt.: Ułomek (Por. TREMBECKI S., Wydania zbiorowe).

Data druku XVIII-wiecznego podana wg ustaleń J. Kotta; Estr. XXII (1908), 16 — podaje za *Pam. Warsz.* (1818 i 1820): 1792.

4. Dzień Trzeci Maja 1791. Stat Capitolium Fulgens... (W-wa 1791).

Wyd. anonim., autora wskazuje *Pam. Warsz.* t. 18 (1820) s. 88, przedrukowując jednocześnie dwuwiersz (Lecz oto spojrzał z góry ten, co światy włada...)

5. Wiersz na dzień imienin J. O. Aleksandra Pocieja hrabi Ś. P. Rzymskiego, W. Obożnego W. Ks. Litewskiego, Prezesa Komisji Radziwiłłowskiej, Kawalera orderów polskich. W imieniu obywateli W. Ks. Litewskiego. B. m. r.

A. E. Odyniec przytacza w „Listach z podróży" żartobliwy wierszyk Mackiewicza: Te kanały kosztowały... (wyd. 3, t. 2. W-wa 1961 s. 407). W Bibl. Czart. sygn. 3955 (s. 55) zachowany fragm. epitalamium Catullusa jego tłumaczenia.

Listy

1. Do różnych osób z różnych lat. Rkps Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Radziwiłłowskie V, 191). Fragm. listów do H. Radziwiłła z 23 marca 1779 i 17 października 1785 oraz listu do Rogozińskiego, marszałka dworu Radziwiłłowskiego, z 23 kwietnia 1808 — cyt. R. Kaleta. *Przegl. Hum.* 1962 nr 1 s. 136-137.

2. Do Adama Chmary, wojewody mińskiego, z 1790. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 6662 II k. 58.

3. Fragm. listu ogł. E. Dobronoki. *Pam. Warsz.* t. 18 (1820) s. 88-90.

OPRACOWANIA

Korespondencja Adama Naruszewicza, 1762-1796. Wyd. J. Platt. Wr. 1959. — E. DOBRONOKI: List do redakcji „Pamiętnika Warszawskiego". *Pam. Warsz.* t. 18 (1820) s. 87-91. — A. E. ODYNIEC: Listy z podróży. T. 4. W-wa 1878; wyd.3 t. 2. W-wa 1961 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych* (s. 406-407). — J. BARTOSZEWICZ: Zamek Bialski. Lw. 1881. — S. MAŁACHOWSKI-ŁEMPICKI: Wykaz polskich lóż wolnomularskich i ich członków w l. 1738-1821. Kr. 1929. — J. KOTT: (Przypisy do) Poezja polskiego Oświecenia. Antologia. W-wa 1954; wyd. 2 W-wa 1956. — R. KALETA: Turniej paszkwilancki z okazji odsłonięcia pomnika Jana III Sobieskiego w Łazienkach. *Przegl. Hum.* 1962 nr 1 s. 136-137.

MAGIER ANTONI (1762—1837)

Krypt.: A.M.

Pamiętnikarz, meteorolog, fizyk.

Ur. 2 czerwca 1762 w Warszawie; syn Rajmunda, urzędnika gospodarczego na dworze Franciszka Bielińskiego, marszałka wielkiego koronnego, i Marianny z Małcińskich. Jako 8-letnie dziecko uczył się w Gdańsku pod dozorem ks. Rogowskiego, później w szkołach pojezuickich. Wiele przebywał na dworze Bielińskich i kolegował z dziećmi Franciszka Bielińskiego, pisarza wielkiego koronnego, w którego kancelarii znalazł też, podrósłszy, zatrudnienie, lecz nie wiadomo w jakim charakterze. Potem pracował w kancelarii biskupa Andrzeja Młodziejowskiego, w Komisji Skarbowej i następnie w domu handlowym Prota Potockiego w Chersoniu (do 1793). Wróciwszy do Warszawy został mianowany członkiem Komisji Porządkowej Cywilno-Wojskowej ziemi czerskiej. W insurekcji brał udział jako członek Deputacji Pocztowej Wydziału Bezpieczeństwa i asesor Dyrekcji Biletów Skarbowych. W 1804 zgłoszono jego kandydaturę na członka przybranego warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. W 1809 mianowano go członkiem czynnym. Po założeniu Liceum Warszawskiego mianowany w 1806 profesorem fizyki i astronomii. W 1807 wybrano go radnym miasta Warszawy.

http://rcin.org.pl

Przez wiele lat zajmował się prywatnie obserwacjami meteorologicznymi i położył duże zasługi w dziedzinie technologii. Prowadził doniesienia o pogodzie w gazetach warszawskich (m.in. w *Gazecie Codziennej* i *Orle Białym* B. Kicińskiego). Zmarł 7 lutego 1837 w swoim rodzinnym domu przy ul. Piwnej.

TWÓRCZOŚĆ

1. O próbach, czyli sposobach próbowania mocy lub tęgości wódek, spirytusów, piwa lub innych napojów. B. m. 1801. Wyd. nast.: W-wa 1808; wyd. 3 W-wa 1814; wyd. 4 W-wa 1817; wyd. 5 W-wa 1822; wyd. 6 Kr. 1830; Kr. 1842.

2. O używaniu barometrów, termometrów i innych instrumentów meteorologicznych. W-wa 1802. Wyd. nast. W-wa 1815.

3. Estetyka miasta stołecznego Warszawy. Ukończ. ok. 1833. Autograf w Bibl. Nar., BOZ sygn. 1210; kopia tamże, sygn. 1211. Inna kopia, sporządzona przez siostrzenicę Magiera, Józefę z Czarnowskich Łuszczewską, z licznymi poprawkami i dodatkami autora, znajduje się w Muz. Nar. Kr. sygn. 25. Fragm. wyd.: *Rozmaitości Warsz.* (dod. do *Gaz. Korespondenta Warsz. i Zagr.*) 1824 (bezimiennie); F. M. Sobieszczański. *Bibl. Warsz.* 1848 t. 1-4 (tu także streszcz.); *Kalendarz Powsz. na r. 1854* s. 1-9 (pt. Warszawa w 1792 a 1826 r. List byłego szambelana króla Stanisława Augusta, opisujący przyjacielowi porównanie czasów teraźniejszych z dawnymi, z Warszawy 1826 r.); J. Bartoszewicz. *Dzien. Warsz.* 1855 nr 299-313; K. W. Wójcicki: Archiwum domowe. W-wa 1856 (pt. Dwór i zarysy domowego życia króla Stanisława Augusta); W. Korotyński. *Wędrowiec* 1904 t. 1 (pt. Obraz Warszawy na schyłku XVIII i początku XIX stulecia); A. Kraushar: Obrazek Warszawy z trzeciego dziesiątka bieżącego stulecia. *Kłosy* 1890 nr 1296-1303, przedr. w: Drobiazgi historyczne. T. 2. Petersb. 1892 s. 129-179; J. W. Gomulicki: O fryzjerach warszawskich za Stanisława Augusta. *Nowe Książki* 1958 nr 6.

Całość wyd. z autografu: Wr. 1963. Wstęp oprac. J. Morawiński. Tekst, przedmowę, komentarz, indeksy oprac. H. Szwankowska; komentarz teatralny E. Szwankowski; komentarz hist.-lit. J. W. Gomulicki.

4. Fizyka dla dzieci, czyli łatwe i proste tłumaczenie niektórych tej nauki części. Przez A. M. W-wa 1825.

5. Karta meteorologiczna stolicy Królestwa Polskiego, czyli obraz odmian powietrza... z dostrzeżeń meteorycznych czynionych w Warszawie od 1803 do 1828. Z dołączeniem osobnego Objaśnienia potrzebnego do użycia tej karty. W-wa 1828.

6. Karta meteorologiczna stolicy Królestwa Polskiego. Z objaśnieniami w języku polskim i francuskim. W-wa 1829 (odbicie małej liczby egz.).

7. Tabela do zamiany wielkiej ilości spirytusów jakiejkolwiek próby na próbę 10-tą. W-wa 1845.

OPRACOWANIA

Sprawozdanie z posiedzenia warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. *Pam. Umiejętności Moralnych i Literatury* 1830 t. 2 s. 227. — (Nekrologi): *Gaz. Warsz.* 1837 nr 37; *Kur. Warsz.* 1837 nr 37. — W. Jastrzębowski: Wypadki dostrzeżeń meteorologicznych czynionych w Warszawie blisko przez pół wieku, to jest od 1779 do 1828 r. włącznie, przez Karola Bystrzyckiego, A. Magiera i przez innych, oraz uwagi nad nimi dotyczące klimatu Polski. Rzecz wypracowana r. 1829. *Bibl. Warsz.* 1841 t. 2 s. 687. — F. M. Sobieszczański: Rys historyczny wzrostu i stanu miasta Warszawy od najdawniejszych czasów aż do r. 1847. W-wa 1848 s. 499. — J. Bartoszewicz: Pyłki historycznoliterackie. Estetyka Magiera. *Dzien. Warsz.* 1855 nr 299-313. — K. W. Wójcicki: Cmentarz Powązkowski pod Warszawą. T. 1. W-wa 1855. — K. W. Wójcicki. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 17 (1864). — Wielisław (W. Skrodzki): Wieczory piątkowe. *Bluszcz* 1875 nr 38-39; wyd. osob. oprac. M. Opałek. W-wa 1962. — K. W. Wójcicki: Społeczność Warszawy w początkach naszego stulecia (1800-1830). W-wa 1877 s. 176. —

A. Kraushar: A. Magier i jego „Estetyka Warszawy" (1762-1837). Notatka biograficzno-literacka. W-wa 1903. — W. Korotyński: (Wstęp do) Obraz Warszawy na schyłku XVIII i początku XIX stulecia. *Wędrowiec* 1904 t. 1. — W. Tokarz: Insurekcja warszawska. Lw. 1934; wyd. 2. W-wa 1950. — T. Mikulski: Nad tekstami Kniaźnina. Wr. 1947 *Prace Wr. Tow. Nauk. S. A* 3 (s. 26); przedr. w: W kręgu oświeconych. W-wa 1960. — F. Przyłubski: Opowieść o Lindem i jego słowniku. W-wa 1955 *Wiedza*

http://rcin.org.pl

Powsz. — J. W. Gomulicki: Magier. (Z galerii warszawskich oryginałów, 16). *Stolica* 1960 nr 32. — J. W. Gomulicki: Na dworze marszałka Bielińskiego. *Tamże* 1962 nr 17. — J. W. Gomulicki: Magier redivivus. (W dwóchsetną rocznicę urodzin). *Tamże* 1962 nr 24. — H. Szwankowska: A. Magier, fizyk i meteorolog warszawski. *Przegl. Geofizyczny* 1962 z. 1. — H. Szwankowska: Fizyk, matematyk, historyk Warszawy. *Życie Warszawy* 1962 nr 127. — J. W. Gomulicki, J. Morawiński, H. i E. Szwankowscy: (Oprac. wyd.) Estetyka miasta stołecznego Warszawy. Wr. 1963 [Rec. wyd.: J. W. Gomulicki. *Roczn. Lit. 1963* (W-wa 1965) s. 211-212; J. Jarowiecki. *Ruch Lit.* 1965 z. 3]. — K. Małcużyński: Obserwacje pana profesora w Warszawie. *Trybuna Ludu* 1964 nr 94.

MAIMON SALOMON (ok. 1754—1800)

Inna forma nazwiska: Majmon.

Nazwisko właściwe: Heiman Ben Jehoszua.

Filozof.

Ur. ok. 1754 w Suchowyborzu k. Nieświeża; syn Jozuego Heimana, ubogiego rabina żydowskiego i dzierżawcy w dobrach Radziwiłłowskich. Uczył się w chederze w Mirze i szkole talmudycznej w Iwieńcu. Ok. 11 roku życia ożeniony z Sarą, córką właścicielki zajazdu. Utrzymywał rodzinę pracując jako nauczyciel domowy u ubogich współwyznawców. W 16 roku życia zyskał uprawnienia rabina. Ok. 1770 (lub 1772) wyjechał do Królewca z zamiarem studiowania medycyny, a stamtąd wkrótce udał się do Berlina (morzem do Szczecina, dalej pieszo). Z Berlina został wydalony przez starszych gminy żydowskiej z powodu „kacerskiego sposobu myślenia" (zwolennik filozofii Maimonidesa). Po ok. półrocznej tułaczce żebraczej po Brandenburgii znalazł się w Poznaniu, gdzie dzięki poparciu nadrabina Janowa był przez 2 lata guwernerem w domu jednego z bogatych współwyznawców. Naraziwszy się na zarzut wolnomyślicielstwa zrezygnował z pracy i wyjechał do Berlina, gdzie znalazł opiekę u działacza żydowskiego Oświecenia, Mojżesza Mendelsona, i 3 lata (1775-1778) uczył się „aptekarstwa w aptece p. Rosen".

Następnie przebywał kolejno w Hamburgu, Amsterdamie, Hadze, Hanowerze, Hamburgu i Altonie (w 1779-1780 uczył się w altońskim gimnazjum). Do Berlina wrócił ok. 1781. Nieudane przedsięwzięcie wydawania pisma dla Żydów poróżniło go z przyjaciółmi i spowodowało wyjazd do Wrocławia, gdzie nawiązał stosunki z poetą niemieckim Ephraimem Kuh. Równocześnie z protekcji prof. Garve uzyskał od bankiera Meiera Lipmanna pensyjkę na utrzymanie oraz pracę nauczyciela w domu Arona Cadiga. We Wrocławiu przeprowadził rozwód z żoną (na jej żądanie). Ok. lata 1786 wrócił do Berlina i podjął studia filozoficzne nad Kantem, wspomagany finansowo przez fabrykanta skór z Poczdamu. Rozpoczął też współpracę z czasopismami filozoficznymi. Pierwszą swą książkę, „Versuch über die Transcendentalphilosophie", zadedykował Stanisławowi Augustowi (jako poddany „aus Litthauen in Polen") i zaniósł ją rezydentowi polskiemu. Ok. 1795 zaopiekował się nim hr. Adolf von Kalkreuth, u którego odtąd zamieszkał — najpierw w Berlinie, potem w Zebrzydowej (Siegersdorf) na Dolnym Śląsku. Zmarł w Zebrzydowej 22 listopada 1800; pochowany na cmentarzu żydowskim w Głogowie (Gross-Glogau).

TWÓRCZOŚĆ

1. Versuch über die Transcendentalphilosophie. Mit einem Anhang über die symbolische Erkenntnis und Anmerkungen von... aus Litthauen in Polen. Berlin 1790 (z listem dedyk. do Stanisława Augusta, króla polskiego).

Przekł. pol. dedyk.: L. Belmont (Blumental). Wyd. w: Autobiografia S. Maimona... Z oryginału niemieckiego. Cz. 1. W-wa 1913.

2. Philosophisches Wörterbuch, oder Beleuchtung der wichtigsten Gegenstände

http://rcin.org.pl

der Philosophie in alphabetischer Ordnung... Erstes Stück. Berlin 1791.

Dalsze części nie ukazały się.

3. Ein Komentar zur More Newochim des Maimonides. Tyt. łac. (wg anonsu *Allgemeine Literatur Zeitung* 1792 cz. 2 s. 260): More Nebuchim sive Doctor perplexorum auctore R. Mose Majemonide Arabico idiomate conscriptus a R. Samuele Abben. Thibbone in linguam Hebraeam translatus—novis commentariis uno R. Mosis Narbonnensis altero anonymi cuiusdam, sub nomine Gibeath Hamore adauctus, nunc in lucem editus cura et impensis Isaaci Eucheli. 1791 (druk nie zachowany nawet w Bibl. Królewskiej w Berlinie). Wyd. nast. Salzburg 1800.

4. Salomons Maimons Lebensgeschichte. Von ihm selbst geschrieben und herausgegeben von K. P. Moritz. In zwei Teilen. Berlin 1792.

Przekł. pol.: L. Belmont (Blumental): Autobiografia Salomona Maimona... Z oryginału niemieckiego wyd. w r. 1792... Cz. 1-2. W-wa 1913.

Przekł. hebrajski: 1898-1899.
Inform. S. Łastik, s. 55.

Przekł. żydowski skróc.: 1871.
Inform. jw.

5. Ankündigung und Aufforderung zu einer allgemeinen Revision der Wissenschaften. Einer Königl. Akademie zu Berlin vorgelegt von... Berlin 1792.

6. Anmerkungen von... (do) Bacons von Verulam Neues Organon. Aus dem Lateinischen übersetzt von G. W. Bartholdy. Band 1. Berlin 1793.

7. Streifereien im Gebiete der Philosophie. Erster Teil. Berlin 1793.

Tu weszło wiele prac ogł. poprzednio w czasopismach. Dalsze tomy nie ukazały się.

8. Anmerkungen und eine Vorrede von... (do) Anfangsgründe der Newtonischen Philosophie von Dr. Pemberton. Berlin 1793.

9. Über die Progressen der Philosophie, veranlasst durch die Preisfrage der Königl. Akademie zu Berlin für das Jahr 1792: Was hat die Metaphysik seit Leibniz und Wolf für Progressen gemacht? von... Berlin 1794.

10. Anmerkungen erläutert und als Propädeutik zu einer neuen Theorie des Denkens dargestellt von... (do) Die Kathegorien des Aristoteles. Berlin 1794. Wyd. 2 Berlin 1798.

11. Versuch einer neuen Logik, oder Theorie des Denkens. Nebst angehängten Briefen des Philaletes an Änesidemus. Berlin 1794. Wyd. 2 zmien. Berlin 1798.

12. Kritische Untersuchungen über den menschlichen Geist, oder das höhere Erkenntnis-und Willensvermögen. Lipsk 1797.

Dedyk. hr. A. von Kalkreuth.

13. Die Mysterien der Philosophie. Rkps.

Znajdował się wraz z wielką spuścizną rękopiśmienną Maimona (w niej wiele dzieł nie ogł., przeważnie nie ukończ.) u S. J. Wolfa, następnie u B. Fränkla w Gross-Glogau (Głogowie). Dalsze losy nieznane.

Artykuły, korespondencję, materiały ze spuścizny ogł. w czasopismach: *Berlinisches Archiv d. Zeit u. ihres Geschmackes* (1800), *Berlinisches Journal f. Aufklärung* (1789, 1790), *Berlinische Monatschr.* (1789-1795), *Deutschen Monatschr.* (Berlin 1791, 1792), *Neues Museum d. Philosophie u. Literatur* (Lipsk 1803-1804), *Neue Berlinische Monatschr.* (Berlin-Szczecin 1799, 1800, 1801), *Philosophisches Journal einer Gesellschaft Teutscher Gelehrten* (Jena-Lipsk 1795, 1797), ΓΝΩΘΙ ΣΑΥΤΟΝ *oder Magazin zur Erfahrungsseelenkunde als ein Lesebuch f. Gelehrte u. Ungelehrte* (Berlin 1791-1793; red. S. Maimon i K. P. Moritz).

Bibliografię szczegółową pism Maimona podają: S. J. Wolf: Maimoniana... Berlin 1813; F. Kuntze w: Die Philosophie S. Maimons. Heidelberg 1912. Przekł. pol. skróc.: L. Belmont: Spis pism Maimona. W: Autobiografia S. Maimona... Z oryginału niem. przeł... Cz. 1. W-wa 1913 s. LXXXI-LXXXIV.

OPRACOWANIA

Allgemeine Literaturzeitung 1801 nr 63. — Memorabilien Maimons von Rambach und über S. Maimon und seine letzten Stunden von Prediger Tscheggy in Freistadt. *Kronos* 1801 s. 20-30. — *Neue Berlinische Monatschr.* 1800 t. 8, 1801. — S. J. Wolf: Maimoniana, oder Rhapsodien zur Charakteristik S. Maimons. Berlin 1813. — K. Urmowski: Rzecz o S. Maimonie, filozofie polskim. *Posiedzenie Publ. Król. Uniw. odbyte 31 VII 1821.* W-wa 1821 s. 5-34 i odb.; przedr. *Izraelita* 1904 nr 8-14 i odb. — *Gaz. Lit.* 1822 I 46. — J. E. Jankowski: Krótki rys logiki wraz z jej historią. Kr. 1822 s. 217. — K. Kaszewski: S. Maimon. *Tyg. Ilustr.* 1861 t. 4 s. 165-166. — K. Kaszewski: Życie i pisma S. Maimona. *Bibl. Warsz.* 1862 t. 1 s. 1-22, 283-302. — K. Wł. W. (Wójcicki). *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 17 (1864). — H. Graetz: Geschichte der Juden. Lipsk

http://rcin.org.pl

1870. Przekł. pol.: Historia Żydów. Tłum. S. Szenhak. Wyd. 6. T. 9. W-wa 1939 s. 16-17. —

J. H. Witte: S. Maimon. Die merkwürdigen Schicksale und die wissenschaftliche Bedeutung eines jüdischen Denkers aus der Kantischen Schule. Berlin 1876. — R. Zimmermann: Der „Jude" Kants. *Deutsche Revue* 1878. — A. Rembieliński: S. Maimon. Przyczynek do dziejów filozofii w Polsce. W-wa 1881. [Rec.: A. G. Bem. *Prawda* 1881 s. 355-356; R. B. *Niwa* t. 20 (1881) s. 698-699; H. Struve. *Wiek* 1881 (dod. do nru 231)]. — Arvède Barisse: Un Juif polonais, S. Maimon. *Revue des Deux Mondes* 1889 nr 5 s. 771-802. — H. Nussbaum: Historia Żydów od Mojżesza do epoki obecnej. T. 4. W-wa 1889 s. 277-280. — A. Möltner: S. Maimons erkenntnisstheoretische Verbesserungsversuche der Kantischen Philosophie. Greifswald 1890. — L. Rosenthal: S. Maimons Versuch über die Transzendentalphilosophie in seinem Verhältnis zu Kants Transzendentalästhetik und Analitik. *Zeitschr. f. Philosophie* 1893 s. 233-302. — J. Böck: Die Ethik Maimons. Würzburg 1896. — S. Rubin: Die Erkenntnisstheorie Maimons und ihrem Verhältnis zu Cartesius, Leibniz, Hume und Kant. Berno 1897 *Berner Studien z. Philosophie u. ihrer Geschichte.*— H. Kar: Słówko o S. Maimonie. *Przegl. Filoz.* 1905 s. 102-104. — L. Gottselig: Die Logik S. Maimons. Berno 1908 *Berner Studien z. Philosophie u. ihrer Geschichte.* — J. Lewkowicz: S. Maimon i jego filozofia. W-wa 1908. [Rec.: F. Honowski. *Prawda* 1908 s. 551-552]. — L. Belmont (Blumental:) Polski Żyd XVIII stulecia. *Wolne Słowo* 1910 nr 70/71-84/85. — S. P. *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 45 (1910). —

F. Kuntze: Die Philosophie S. Maimons. Heidelberg 1912. — L. Belmont (Blumental): Przedmowa tłumacza. W: Autobiografia S. Maimona... W-wa 1913. [Rec. wyd.: I. Halpern. *Książka* 1913 s. 345-346]. — A. Pawłowski: Z dziejów myśli. S. Maimon. *Świat* 1913 t. 2 nr 33. — B. Katz: Die Erkenntnisstheorie S. Maimons. Lipsk 1914. — B. Katz: Zur Philosophie S. Maimons. *Archiv f. Geschichte d. Philosophie* t. 28 (1915) s. 54-60. — M. Gogiberidse: S. Maimons Theorie des Denkens. Marburg 1922. — F. Überweg: Grundriss der Geschichte der Philosophie. T. 3. Berlin 1924. — Zapomniany filozof polski 18 w. *Kur. Lit.-Nauk.* 1931 nr 31. — Bibliographia philosophica 1934-1945. Wyd. G. A. De Brie. T. 1. Utrecht nad Renem 1950 s. 421. — Bibliografia filozofii polskiej 1750-1830. Red. A. Kadler. W-wa 1955.— S. Łastik: Z dziejów Oświecenia żydowskiego. (W-wa 1961). — R. Kozłowski: S. Maimon, krytyk i kontynuator Kanta. *Ruch Filoz.* 1965 nr 1/2.

MAJCHROWICZ SZYMON (1717—1783)

Historyk, pisarz religijny.

Ur. 9 listopada 1717 w Małopolsce. 3 sierpnia 1741 wstąpił do nowicjatu jezuitów w Krakowie; przedtem uczył się filozofii w Koszycach (Słowacja). W 1743/44 uczył w kolegium w Łęczycy (w syntaksie), a w roku następnym w Chojnicach (w gramatyce). W 1746-1749 odbył studia teologiczne w Poznaniu. W 1750 przebywał w trzecim nowicjacie zakonnym w Jarosławiu. W 1752-1753 był misjonarzem jezuickim w diecezji poznańskiej (z siedzibą w Poznaniu), po czym przez lat 19 w diecezji przemyskiej (najpierw z siedzibą w Samborze, a od 1758 w Przemyślu). 23 kwietnia 1771 został rektorem domu zakonnego w Przemyślu i zarządcą budowy kolegium. Po kasacie zakonu pracował w Przemyskiem jako misjonarz diecezjalny (missionarius apostolicus dioecesanus) i proboszcz w Lisku. Zmarł przed 2 lipca 1783 w Krośnie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Trwałość szczęśliwa królestw, albo ich smutny upadek, wolnym narodom przed oczy stawiona na utrzymanie nieoszacowanej szczęśliwości swojej. Cz. 1-4. Lw. 1764. Wyd. nast. Kalisz 1783.

Zawartość cz. 1: Upadłe królestwa; cz. 2: Szczęśliwość polskiego narodu; cz. 3: Znaki i przyczyny trwałości królestw albo ich upadku; cz. 4: Trwałości albo upadku królestw sposoby, którymi w szczęśliwość trwają albo nieszczęśliwie giną.

2. Nauka zbawienna na misji Societatis Jesu zwyczajna, krótko objaśniająca, co każdy powinien wiedzieć, czynić i czego się wystrzegać. Wyd. przed 1767. Wyd. nast.: Lw. 1767; pt. Nauka zbawienna na misji zwyczajna... Przemyśl 1776.

http://rcin.org.pl

3. Początki życia niebieskiego na ziemi: przez złączenie się z Bogiem i świętymi Jego... Przemyśl 1772. Wyd. nast.: Berdyczów 1778; Kr. 1797; Przemyśl 1834; Lw. 1835; Bochnia 1846; wyd. pomnoż. Bochnia 1867; „wyd. 2 popr." Lw. 1868; „wyd. 3 popr." Lw. 1879.

Przekł. ukraiński: Naczatki żytyja nebesnaho na zemły: czerez sojedynenyje so Bohom i światymi Jeho. B. m. r. (XVIII w.).

4. Cel miłości naszej, serc naszych jedyna pociecha w tym mizernym życiu: Najświętsze Jezusowe Serce... Kalisz 1781.

OPRACOWANIA

Catalogus primus Collegii Premislensis S. J. a. 1770. Rkps Arch. Romanum S. J. (Polonica 42 f. 129 nr 11). — Catalogus personarum et officiorum provinciae Poloniae Minoris S. J. ineunte a. 1773. (Wyd. 1773; k. tyt. egz. bibl. jezuickiej Kr. uszkodzona). — Rkps nr 23 Arch. Prowincji Małopol. T. J. Kr. (r. 1783 s. 26). — J. Brown: Biblioteka pisarzów asystencji polskiej Towarzystwa Jezusowego. *Przegl. Poz.* t. 33 (1862) i wyd. osob. Poz. 1862. — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 17 (1864). — *Enc. kościelna* Nowodworskiego. T. 13 (1880). — W. Smoleński: Szkoły historyczne w Polsce. *Ateneum* 1886 t. 4 i odb. (W-wa 1887) s. 2-3. — W. Smoleński: Przewrót umysłowy w Polsce w. XVIII. Kr. 1891; wyd. 3 W-wa 1949. — H. Struve: Historia filozofii w Polsce. W-wa 1900 s. 47, 57. — S. Załęski: Jezuici w Polsce. T. 4-5. Kr. 1905-1906. — S. Bednarski: Upadek i odrodzenie szkół jezuickich w Polsce. Kr. 1933. — S. Grzybowski: Spóźniona synteza ks. Sz. Majchrowicza. *Studia i Materiały z Dziejów Nauki Pol.* S. A z. 7 (1965). — W. Konopczyński: Polscy pisarze polityczni XVIII w. (do Sejmu Czteroletniego). W-wa 1966. — B. Natoński: Wyciągi ze źródeł jezuickich i uwagi. (Maszynopis w posiadaniu redakcji).

MAJERANOWSKI KONSTANTY (1790—1851)

Pseud. i krypt.: Autor „Parafianów"; Autor „Wiska"; Bałamut; Incognito; K.M.; M.; Pielgrzym z Tęczyna; Świstek Filozoficzny; T.; Wydawca „Pszczółki Krakowskiej"; X.X.; Bonawentura Pleciuch (?); Joz Kar...ko...ki (?); NN. (?);****ski (?); W. (?).

Dramatopisarz, poeta, powieściopisarz, tłumacz, dziennikarz.

Ur. w 1790 w krakowskiej rodzinie mieszczańskiej. Służył w wojsku, potem osiadł na stałe w Krakowie. W czasach Księstwa Warszawskiego był kalkulatorem departamentu krakowskiego. W 1810 debiutował jako pisarz dramatyczny komedią „Dla króla i ojczyzny wszyscy w mundurach", wiążąc się odtąd długoletnią współpracą z teatrem, głównie ze sceną krakowską. W 1819-1822 wydawał *Pszczółkę Krakowską*, w 1821 *Telegraf* (dod. do *Pszczółki Krakowskiej*), w 1822 *Krakusa. Towarzysza Liberalnego „Pszczółki Krakowskiej"*, w 1823 *Muzę Nadwiślańską, Kronikę Codzienną Krajową i Zagraniczną, Pszczółkę Polską, Pielgrzyma z Tęczyna* oraz *Poezje i Romanse tudzież Pisma Rozmaite*, w 1826-1827 *Rozrywki Przyjemne i Pożyteczne* (od t. 5 pod zmien. tyt.: *Flora Polska, czyli...*), w 1827 *Kurier Krakowski Płci Pięknej i Literaturze Poświęcony*, w 1828-1830 dziennik *Goniec Krakowski*, a od 1830 do kwietnia 1848 *Gazetę Krakowską*. Czasopisma te w dużej mierze zapełniał własnymi utworami i przekładami. W 1820 — członek komitetu budowy mogiły Kościuszki, później — agent na usługach gen. A. Rożnieckiego, szefa tajnej policji politycznej Królestwa Kongresowego. W czasie powstania 1830 uszedł z Krakowa. W 1836-1848 zajmował stanowisko naczelnego cenzora Rzeczypospolitej Krakowskiej. W 1848 emerytowany. Zmarł 16 lutego 1851 w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Dla króla i ojczyzny wszyscy w mundurach. Komedia. Wyst. W-wa 15 czerwca 1810. Nie wyd. Przeróbka z niem. (zob. *Gaz. Warsz.* 1810 nr 49 dod.).

2. Pan Drzymała, czyli tajemne zaślubienie. Komedia w 2 aktach. Wyst. Kr. maj 1817. Nie wyd.

http://rcin.org.pl

Albo wg F. W. Zieglera (Estr. I (1870), 406), albo przeróbka z franc. (K. Estreicher: Teatra... t. 1 s. 209).

3. Towarzystwo dobroczynności. Komedia w 1 akcie. Wyst. Kr. 23 sierpnia 1817. Nie wyd.

4. Pomniki Aleksandra. Scena liryczna. Wyst. Kr. 11 września 1817. Fragm. *Pszczółka Kr.* 1819 t. 1 s. 25-29, 121-126. Całość wyd. Kr. 1820.

5. Jan Sobieski, król polski. Dramat w 5 aktach. Wyst. Kr. 21 lutego 1818. Nie wyd.

Wg Estr. I (1870), 349: dramat ten nie ma nic wspólnego z poz. 31.

6. Niedowierzanie i przekora, czyli wet za wet. Komedia w 1 akcie. Wyst. Kr. 1818. *Poezje i Romanse tudzież Pisma Rozmaite* 1823 t. 2 s. 57-104 i osob. Kr. 1823.

Wg J. M. Dieulafoy: Défiance et malice.

7. Wielki kontrabant, czyli denuncjanci skarbowi. Komedia w 1 akcie. Wyst. Kr. 1818. Nie wyd.

8. Kazimierz Wielki i Brózda. Powieść historyczna. *Pszczółka Kr.* 1819 t. 1 s. 235-253. Przedr. *Rozmaitości* (Lw.) 1820 nr 74, 76.

Zob. też poz. 15.

9. Kobiety, czyli strach w zameczku. Komedia w 3 aktach. Wyst. Kr. 14 grudnia 1819. Fragm. *Pszczółka Kr.* 1820 t. 3 s. 145-156.

Rkps Ossol. sygn. 10555/I.

Wg powieści A. Mostowskiej: Strach w zameczku.

10. Wisk. Poemat żartobliwy w 4 pieśniach. *Pszczółka Kr.* 1820 t. 1 s. 105-110, 125-130, 133-138, 145-150.

11. Wolna gromada. (Satyra). *Pszczółka Kr.* 1820 t. 1 s. 113-118. Wyd. nast. Kr. 1828.

12. Mieczysław I i Oda. Powieść historyczna. *Pszczółka Kr.* 1820 t. 1 s. 207-210, 217-223.

13. Młodość Zygmunta Augusta. Powieść polska. *Pszczółka Kr.* 1820 t. 1 s. 235-241, 248-252, t. 2 s. 2-7. Wyd. nast. Kr. 1843 (razem z poz. 49).

14. Mysz, czyli okropne znalezienie panny Balbiny. Poema w 2 pieśniach. Przez autora „Wiska". *Pszczółka Kr.* 1820 t. 2 s. 217-229, 244-258.

15. Kazimierz Wielki, król chłopków, i Brózda, wójt łobzowski. Opera w 3 aktach. Wyst. Kr. 2 lipca 1820 (pt. Król chłopków, czyli Kazimierz Wielki i Brózda). Fragm. *Pszczółka Kr.* 1820 t. 3 s. 25-34. Całość *tamże* 1822 t. 3 s. 113-138, 145-187 i osob. Kr. 1822 (odb. z *Pszczółki Kr.* z kilkoma szczegółami odmiennymi). Przedr. *Poezje i Romanse tudzież Pisma Rozmaite* 1823 t. 1 s. 117-138, 145-187.

Egz. druk. z rękopiśmiennymi poprawkami, wstawkami i notatkami w rkpsie Ossol. sygn. 11533/I.

Muzyka: J. Wygrzywalski; B. Boguński (1821, w Poz.).

Treść wg wcześniejszej powieści (zob. poz. 8).

16. Pierwsza miłość Kościuszki. Scena liryczna. Wyst. Kr. lato 1820. *Pszczółka Kr.* 1820 t. 4 s. 18-40 i odb. Kr. 1820.

17. Listy o okolicach Ojcowa. (I-IV). *Pszczółka Kr.* 1820 t. 3 s. 171-185, 268-279; *Muza Nadwiślańska* 1823 t. 1 s. 103-112.

18. Opis święta narodowego założenia mogiły Tadeuszowi Kościuszce w d. 16 października 1820 na górze Bronisławy pod Krakowem. *Pszczółka Kr.* 1820 t. 4 s. 56-69, 135-139, 177-185, 237-241 i odb. Kr. 1820.

19. Miłośnicy teatru. Komedia w 1 akcie. Fragm. *Pszczółka Kr.* 1820 t. 4 s. 93-100.

Autorstwo wg Estr. I (1870) 349.

20. Świstek filozoficzny: Podróż do Szarogrodu. (Powieść). *Pszczółka Kr.* 1820 t. 4 s. 106-113, 152-163, 243-260, 1821 t. 1 s. 84-91, 243-256, t. 2 s. 169-184, t. 3 s. 106-119, 205-221, 1822 t. 1 s. 204-220.

Naśladowanie „Podróży do Ciemnogrodu" S. K. Potockiego.

21. Parafianie. Poemat żartobliwy w 2 pieśniach. Przez autora „Wiska". *Pszczółka Kr.* 1821 t. 1 s. 50-67, 137-161.

22. Kościuszko nad Sekwaną. Opera narodowa w 2 aktach. Wyst. Kr. 24 czerwca 1821 (pt. Kościuszko nad Sekwaną i polscy ułani). Wyd. Kr. 1821. Wyd. nast. („korsarskie") Kr. (W-wa) 1821.

Muzyka: F. S. Dutkiewicz.

Wg K. Holtei: Der alte Feldherr.

23. Wielki świat. Poemat heroiczno-komiczny w 6 pieśniach. Przez autora „Parafianów". Fragm. (pieśń I i II) *Pszczółka Kr.* 1821 t. 3 s. 277-294, 1822 t. 2 s. 37-48.

24. Elżbieta Kikuta. Powieść historyczna. *Pszczółka Kr.* 1821 t. 4 s. 111-123.

25. Burmistrz oberżysta. Krotofila w 2 aktach. Wyst. Kr. 6 grudnia 1821. Fragm. *Pszczółka Kr.* 1822 t. 1 s. 103-114. Całość wyd. Kr. (1822).

Wg N. Brazier, P. F. A. Carmouche, J. T. Merle.

http://rcin.org.pl

26. Ali Basza Janiny. Krotofila w 2 aktach. Wyst. Kr. 16 maja 1822. *Pszczółka Kr.* 1822 t. 2 s. 175-225 i odb. Kr. 1822.

Treść sztuki osnuta na wypadkach współczesnych, zob.: Upadek tyrana Alego, baszy Janiny. *Pszczółka Kr.* 1821 t. 4 s. 84-86.

27. Wesele na Pocieszce. Opera narodowa w 1 akcie. (Inne tyt.: Krakowskie wesele na Pocieszce; Po pijanemu; Oberża pod koszem kwiatów; Powrót Stanisława żołnierza). Wyst. Kr. 14 lipca 1822. Fragm. *Pszczółka Kr.* 1822 t. 3 s. 48. Całość *Muza Nadwiślańska* 1823 t. 1 s. 2-44 i odb. Kr. 1823. Przedr. K. Bartoszewicz w: Księgi humoru polskiego. T. 4. Petersb. 1897.

Muzyka: J. Wygrzywalski; J. Krzesiński (1841); W. Szlagórski (ok. 1850).

28. Historia Marka Jakimowskiego, Polaka. Rzecz prawdziwa. *Pszczółka Kr.* 1822 t. 3 s. 3-16, 191-200, 206-222.

29. Dziecię. Powieść prawdziwa polska z dawnego rękopisu przerobiona. *Pszczółka Kr.* 1822 t. 4 s. 39-56. Przedr. *Poezje i Romanse tudzież Pisma Rozmaite* 1823 t. 2 s. 39-56; *Goniec Kr.* 1831 nr 226-230.

30. Pielgrzym z Tęczyna, czyli obraz dobroczyńcy. Komedia w 3 aktach. Wyst. Kr. 9 marca 1823. *Muza Nadwiślańska* 1823 t. 2 s. 1-88 i odb. Kr. 1823.

31. Król Jan Sobieski, czyli oblężenie Trembowli. Dramat w 4 aktach. Wyst. Kr. przed 1824. (Inny tyt.: Chrzanowska, czyli oblężenie Trembowli — tak wyst. Kr. 1862, zob. *Dzien. Lit.* 1862 nr 17). Nie wyd.

Por. poz. 5.

32. Pan Kasper z Olkusza, czyli kiermasz w Krzeszowicach. Komedioopera w 2 aktach. Wyst. Kr. 27 stycznia 1824. Fragm. *Kur. Kr.* 1827 nr 2.

Muzyka: J. Wygrzywalski.
Przeróbka z franc. Może identyczna z poz. 66?

33. Nauczka z pistoletami. Komedia w 2 aktach. Powst. 1824. Nie wyd.

Inform. Estr. I (1870), 349.
Wg A. F. Kotzebue (?). Współcześnie (od 1811) grana była komedia A. F. Kotzebuego: Pistolety ślepo nabite. Zob. Żółkowski A. F., Utwory o niepewnym autorstwie poz. 2.

34. Franuś pod Raszynem. Powieść prawdziwa. *Rozrywki Przyjemne i Pożyteczne* 1826 t. 1 s. 23-45.

35. Panienka z pensji, czyli nowy Don Kiszot. Romans prawdziwy. *Rozrywki Przyjemne i Pożyteczne* 1826 t. 2 s. 13-88.

36. Przypadki pana Stanisława Czerwonki przez niego opowiadane. Z rękopismów p. Moraczewskiego, rotmistrza pancernego, w drugiej połowie XVII wieku pisanych. *Rozrywki Przyjemne i Pożyteczne* 1826 t. 3 s. 22-42 (fragm.: Grzesio i król Jan Kazimierz), t. 5 s. 3-29, t. 6 s. 3-30. Wyd. osob. W-wa 1829.

37. Szlachcic w pułapce. Romans prawdziwy. *Rozrywki Przyjemne i Pożyteczne* 1826 t. 3 s. 49-65. Przedr. *Rozmaitości Kr.* 1834 nr 35-36.

38. Prolog na rocznicę uroczystości ogłoszenia ustawy konstytucyjnej dla Rzeczypospolitej Krakowskiej, w dniu 11 września 1826 obchodzoną, dany w Teatrze Narodowym. *Flora Pol., czyli Rozrywki Przyjemne i Pożyteczne* 1826 t. 5 s. 30-32.

39. Wiadomość historyczno-krytyczna o pismach periodycznych w Polszcze. *Flora Pol., czyli Rozrywki Przyjemne i Pożyteczne* 1826 t. 5 s. 34-64, t. 6 s. 37-61, 1827 t. 8 cz. 1 s. 37-44. Przedr. zmien.: O pismach periodycznych polskich. *Motyl* 1829 nr 1, 4, 8, 10.

Polemika zob. *Rozmaitości* (Lw.) 1827 nr 3.

40. Brzytweida. Poema w 4 pieśniach. *Flora Pol., czyli Rozrywki Przyjemne i Pożyteczne* 1826 t. 6 s. 31-36, 1827 t. 7 s. 5-15, t. 8 cz. 1 s. 3-19, cz. 2 s. 3-14.

41. Historia szarego płaszcza, znaleziona w jego rękawie. (Powieść). *Flora Pol., czyli Rozrywki Przyjemne i Pożyteczne* 1827 t. 7 s. 16-21, t. 8 cz. 1 s. 20-30, cz. 2 s. 34-42. Przedr. *Rozmaitości Kr.* 1834 nr 33-34.

42. Marysia z Andrychowa. Powieść z roku 1793 i 1794. Fragm. (?) *Flora Pol., czyli Rozrywki Przyjemne i Pożyteczne* 1827 t. 8 cz. 1 s. 45-76. Przedr. *Rozmaitości Kr.* 1834 nr 14-18, 28-37.

43. Damy romansowe. Komedia. (Inny tyt.: Damy romantyczne). Wyst. Kr. 30 grudnia 1830. Nie wyd.

Wg M. E. G. Théaulon: Les Femmes romantiques.
Autorstwo wg K. Estreichera (Teatra... T. 1 s. 256-257); Estr. I (1870), 391 zna jedynie przeróbkę K. Łopuszańskiego.

44. 24 widoków miasta Krakowa i jego okolic, zdjętych podług natury przez J. N. Głowackiego. Z. 1-6. Kr. 1832-1836. Wyd. nast. Kr. (1848).

Objaśnienia w jęz. pol., franc. i niem.; tekst pol. Majeranowskiego.

45. Przewodnik krakowski na rok 1835, obejmujący w sobie kalendarz rzymski,

http://rcin.org.pl

ruski, żydowski i mahometański, genealogię panujących w Europie, szematyzm wszelkich władz krajowych Wolnego Miasta Krakowa, rys historyczny statystyczny tegoż kraju... Kr. 1835.

46. Dwaj sierżanci. Komedia w 3 aktach. Wyst. Kr. 14 października 1840. Nie wyd.

Wg J. B. d'Aubigny (J. M. Baudouin).

47. Pan Marchewka, czyli mała intryga w małym miasteczku. Komedia w 3 aktach. Wyst. Kr. 3 kwietnia 1842. Nie wyd.

48. Historia żon. Z najpewniejszych kronik wiernie zebrał... T. 1-2. Kr. 1842.

Na k. tyt. tomu 1 błąd w dat. wyd.: 1824 (!).

49. Rej z Nagłowic. Przysłowie w 3 aktach. Wyst. Kr. 8 stycznia 1843. Wyd. Kr. 1843 (razem z poz. 13).

Komedia „napisana w myśl przyłączonej powieści", zob. poz. 13.

50. Przeszłość i teraźniejszość. Prolog napisany na otwarcie teatru pod nową antrepryzą w Krakowie. Wyst. Kr. 11 listopada 1843. Wyd. Kr. 1843.

51. Hrabianka Krasińska. Komedia w 3 aktach. Wyst. Kr. 26 listopada 1843. Nie wyd.

52. Jan Kazimierz na łowach. Obrazek dramatyczny w 3 odsłonach. (Inny tyt.: Pan Czerwonka, czyli król Jan Kazimierz na łowach). Wyst. Kr. 28 stycznia 1844. Fragm. *Dwutyg. Lit.* 1844 nr 16. Całość wyd. Kr. 1855.

53. Pamiątka z Krzeszowic, czyli zbiór wszystkich opisów tego ustronia wierszem i prozą, ze wspomnieniem Artura hr. Potockiego połączony. Kr. 1846.

54. Urszula Meierin. Dramat w 5 aktach. (Inny tyt.: Śmierć Zygmunta III, czyli panna Urszula). Wyst. Kr. 2 lutego 1846. Fragm. w rec. H. Meciszewskiego. *Bibl. Nauk. Zakł. im. Ossol.* 1847 t. 2 s. 51-83, 185-198, 284-320.

55. Wojna o emancypację kobiet. Komedia. Wyst. Kr. 1847. Nie wyd.

Inform. Estr. I (1870), 406.
Przeróbka z niem.

56. Zamek Ogrodzieniec. Powieść historyczna z XII wieku. Kr. 1847.

57. Studnia artezyjska. Komedioopera w 4 aktach. Wyst. Kr. 1848. Fragm.: Śpiewki narodowe ze „Studni artezyjskiej" i krakowiaki z „Wesela krakowskiego" (Drozdowskiego-Wygrzywalskiego). Kr. 1848.

Rkps Bibl. Teatru im. Słowackiego Kr. sygn. 367.

58. Koniec panowania Stanisława Augusta. Dramat w 5 aktach. Fragm.: Noc 4 listopada. Ustęp z nie wydanego dotąd dramatu... Kr. 1848.

59. Sen i przeczucia Kościuszki w latach 1790, 1814 i 1815. Kr. 1848.

60. Kronika czterdziestu dni Krakowa 1848, poprzedzona prologiem dziejów Polski i Krakowa. Kr. 1848 (dwa wyd.).

61. Dwory (albo: Domy) polskie w XVII wieku, czyli córka miecznika. Dramat w 5 aktach. Wyst. Kr. 21 maja 1850. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 4470.

Treść osnuta na powieści poetyckiej A. Malczewskiego: Maria.

62. Kady Bagdadu. Komedia w 3 aktach. Nie wyd.

Inform. Estr. I (1870), 349.
Może przekład libretta opery F. A. Boieldieu: Kalif Bagdadu (wyst. Kr. 6 grudnia 1821)?

63. Królowa Bona i Wolter. Komedia w 1 akcie. Nie wyd.

Inform. jw.

64. Pieśń huzara węgierskiego o kampanii roku 1809. Kr. b. r.

Współautor: K. Soczyński.

65. Ślusarze. Komedia patriotyczna. Nie wyd.

Inform. jw. poz. 62.

66. Trzy dni w Krzeszowicach. Komedia w 1 akcie. Nie wyd.

Inform. jw. poz. 55.
Wg F. de Courcy, E. A. Scribe i de Seuntier; zob. też poz. 32.

67. Dwaj Ruszczyce. Dramat w 5 aktach. Nie wyd.

Inform. jw.
Akty 4 i 5 nie dokończone.

Artykuły, wiersze i opowiadania zamieszczał w czasopismach: *Bibl. Nauk. Zakł. im. Ossol.* (1847); *Dwutyg. Lit.* (1844); *Flora Pol., czyli Rozrywki Przyjemne i Pożyteczne* (1827); *Gaz. Kr.* (1830-1849); *Goniec Kr.* (1828-1831); *Krakus* (1822); *Kronika Codz. Kraj. i Zagr.* (1823); *Kur. Kr.* (1827); *Muza Nadwiślańska* (1823); *Pam. Lw.* (1818); *Pielgrzym z Tęczyna* (1823); *Poezje i Romanse tudzież Pisma Rozmaite* (1823); *Pszczółka Kr.* (1819-1822); *Pszczółka Pol.* (1823); *Rozmaitości* (Lw. 1820, 1827); *Rozmaitości Kr.* (1834); *Rozrywki Przyjemne i Pożyteczne* (1826-1827); *Telegraf* (1821).

Kilka wierszy Majeranowskiego przedr. P. Hertz w: Zbiór poetów polskich XIX w. Ks. 1. W-wa 1959.

http://rcin.org.pl

Utwory o niepewnym autorstwie

1. Dwaj lichwiarze. Komedia. Wyst. Kr. 1818. Fragm. podpisany krypt. NN. *Pszczółka Kr.* 1819 t. 1 s. 69-73.

2. Historia Zuzi. (Powieść). *Pszczółka Kr.* 1820 t. 1 s. 10-13, 19-24, 47-50, 66-69, 78-81, 87-90.

3. Reduta. Powieść. *Pszczółka Kr.* 1820 t. 1 s. 130-132, 138-144.

4. Trzy mężatki. Powieść. *Pszczółka Kr.* 1820 t. 1 s. 155-164, 175-180, 186-190.

5. Zielona wstążeczka. Powieść prawdziwa. *Pszczółka Kr.* 1820 t. 2 s. 117-120, 130-136.

6. Mieszko z Olsztyna. Powieść polska z XIII wieku. *Pszczółka Kr.* 1821 t. 3 s. 75-93.

7. Kantata (śpiewana na uroczystości zatwierdzenia na nowo prezesem senatu Rzeczypospolitej Krakowskiej hr. Stanisława Wodzickiego, 9 grudnia 1821). *Pszczółka Kr.* 1821 t. 4 s. 257-260 i osob. Kr. 1821.

8. Wiersz do Stanisława hr. Wodzickiego z powodu wybrania go przez naród po trzeci raz prezesem Rzeczypospolitej Krakowskiej. *Pszczółka Kr.* 1821 t. 4 s. 260-261 i osob. Kr. 1821.

9. Śpiewki noworoczne do „Krakowiaków i górali" J. N. Kamińskiego. *Pszczółka Kr.* 1822 t. 1 s. 7-11.

10. Śpiewki do komedioopery L. A. Dmuszewskiego „Woltyżer". *Pszczółka Kr.* 1822 t. 1 s. 22-24.

11. Kantata śpiewana przez członków Towarzystwa Muzycznego w imieniny prezesa, ks. S. hr. Sierakowskiego. *Krakus* 1822 nr 16.

12. Diabli w Radziwiłłowskim pałacu. Zdarzenie prawdziwe. *Pszczółka Kr.* 1822 t. 2 s. 103-114.

13. Pamiętniki Polaka, który służył w wojsku francuskim w latach 1806 i 1807. *Pszczółka Kr.* 1822 t. 2 s. 229-239, t. 3 s. 17-32, 36-48, 54-64, 70-80, 84-96, 105-112, 138-144.

14. Kantata śpiewana przez Towarzystwo Przyjaciół Muzyki w dniu imienin M. Knotza, 24 lutego 1822. *Krakus* 1822 nr 41.

15. Wędrówka syna Melpomeny. Historia za butelkę piwa i talerz sztufady nabyta. (Ogł. pod krypt. Joz Kar... Ko...ki). *Kur. Kr.* 1827 nr 6-11.

Wg O. Goldsmitha.

16. Tygodniczek panny Zofii Zuborowskiej, podczaszanki ziemi czerskiej. Wypisany z rękopismu z roku 1758. *Rozmaitości Kr.* 1834 nr 19-23.

Przekłady

1. Voltaire: Brutus. Tragedia w 5 aktach. Wyst. Kr. czerwiec 1818. Fragm. *Pszczółka Kr.* 1820 t. 4 s. 213-222.

2. P. L. Belloy: Gabriela de Vergis. Tragedia w 5 aktach. Wyst. Kr. 1821. Nie wyd.

Inform. K. Estreicher: Teatra... T. 1 s. 219; Estr. I (1870), 365.

3. C. J. Delavigne: Nieszpory sycylijskie. Tragedia w 5 aktach. *Pszczółka Kr.* 1821 t. 2 s. 113-136, t. 3 s. 17-38, t. 4 s. 22-45; 1822 t. 1 s. 87-97, t. 2 s. 17-27. Wyd. osob. Kr. 1822.

4. Klauren (K. G. S. Heun): Zielony płaszczyk z Wenecji. Prawdziwe zdarzenie z r. 1813. T. 1-2. Kr. 1826.

5. Kocioł garnkowi przygania. (Komedia?). Powst. 1827. Nie wyd.

Inform. Estr. I (1870), 406.

6. T. Barrière: Ulicznik paryski. Komedia w 3 aktach. Wyst. Kr. przed 1839. Wyd. Poz. 1928 *Naród sobie!*

Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 4518 (pt. Niedorostek, czyli ulicznik paryski).

7. V. Hugo: Ruy Blas. Dramat w 5 aktach. Wyst. Kr. 3 kwietnia 1841. Nie wyd.

Autorstwo przekł. wg *Czasu* (1860 nr 269); liczne odstępstwa od oryginału ze względu na cenzurę polityczną i obyczajową. Estr. nie notuje.

8. Ch. P. Kock: Historia mężów. Kr. 1842.

9. Trafiła kosa na kamień. Komedia. Wyst. Kr. 1843.

Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 4522.

Autorstwo przekł. wg M. Romankówny („Pszczółka Krakowska" (1819-1822). Kr. 1939 s. 17). Szwankowski notuje istnienie komedii pod tym tyt. pióra W. Pękalskiego (wg J. B. Dubois); zob. PĘKALSKI W., Twórczość poz. 2.

10. R. J. Benedix: Doktor Wespe. Komedia w 3 aktach. Wyst. Kr. 1847 (po raz pierwszy?). Nie wyd.

Inform. K. Estreicher: Teatra... T. 2 s. 136; Estr. I (1870), 365.

11. E. A. Scribe: Diamenty koronne, czyli fałszerze monet. Melodramat w 5 aktach. Wyst. Kr. 1848.

Muzyka: D. F. Auber.
Inform. Estr. I (1870), 406.

http://rcin.org.pl

12. R. J. Benedix: Wujaszek całego świata. Komedia w 3 aktach. Wyst. Kr. 1849. Nie wyd.

Inform. K. Estreicher: Teatra... T. 2, s. 269; Estr. I (1870), 365.

13. A. Pauli: Wódka nie jest trucizną, jest napojem dobroczynnym i ochronnym przeciw cholerze. Kr. 1850.

14. Zawieszenie broni. Komedia w 2 aktach. Wyst. W-wa 1852 (po raz pierwszy?). Nie wyd.

15. J. F. A. Bayard, T. M. F. Sauvage: Rękawiczki i wachlarz. Komedia w 3 aktach. Nie wyd.

Inform. Estr. I (1870), 364.

16. C. Varin, V. Ducange, Saint-Marcellin (J. V. Fontanes) i in.: Morderca, czyli poświęcenie się synowskie. Dramat w 5 aktach. Nie wyd.

Inform. jw., 397.

17. Dominikanie francuscy. Dramat w 4 aktach. Nie wyd.

Inform. jw., 406.

18. Dwa parawany. Komedia w 1 akcie. Nie wyd.

Inform. jw.

Czy przekł. libretta M. J. Paina do opery F. A. Boieldieu, granej współcześnie (od 1819) w Warszawie pt. Nic nadto, czyli dwa parawany (zob. Bogusławski W., Twórczość poz. 78)?

19. Klemencja Waldemar, czyli malarz dla miłości. Dramat w 3 aktach. Nie wyd.

Inform. jw. poz. 17.

20. Zorajda. Opera w 2 aktach. Nie wyd.

Inform. jw. poz. 17.

Czy przekład libretta opery Rossiniego „Zorajda" (wyst. Kr. 1 lipca 1822)?

21. Cień prababki, czyli zamieszanie. Komedia z niemieckiego przełożona w 5 aktach.

Rkps Ossol. sygn. 10509/I.

Drobne przekłady ogł. w czasopismach (jw. Twórczość).

Listy

1. Do Jana Śniadeckiego z 1822. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 3131.

INDEKS TYTUŁÓW

(N — Utwory o niepewnym autorstwie, P — Przekłady, T — Twórczość)

Ali Basza Janiny T-26
Brutus (Voltaire) P-1
Brzytweida T-40
Burmistrz oberżysta (wg N. Brazier, P. F. A. Carmouche, J. T. Merle) T-25
Chrzanowska, czyli oblężenie Trembowli T-31
Cień prababki, czyli zamieszanie P-21
Damy romansowe (wg M. E. G. Théaulon) T-43
Damy romantyczne T-43
Diabli w Radziwiłłowskim pałacu N-12
Diamenty koronne, czyli fałszerze monet (E. A. Scribe) P-11
Dla króla i ojczyzny wszyscy w mundurach T-1
Doktor Wespe (R. J. Benedix) P-10
Dominikanie francuscy P-17
Domy polskie w XVII w., czyli córka miecznika T-61
Dwadzieścia cztery widoków miasta Krakowa T-44
Dwaj lichwiarze N-1
Dwaj Ruszczyce T-67
Dwaj sierżanci (wg J. B. d'Aubigny) T-46
Dwa parawany (M. J. Pain?) P-18
Dwory polskie w XVII w., czyli córka miecznika T-61
Dziecię T-29
Elżbieta Kikuta T-24
Franuś pod Raszynem T-34
Gabriela de Vergis (P. L. Belloy) P-2
Grzesio i król Jan Kazimierz T-36
Historia Marka Jakimowskiego, Polaka T-28
Historia mężów (Ch. P. Kock) P-8
Historia szarego płaszcza T-41
Historia Zuzi N-2
Historia żon T-48
Hrabianka Krasińska T-51
Jan Kazimierz na łowach T-52
Jan Sobieski król polski T-5
Kady Bagdadu T-62
Kantata N-7
Kantata śpiewana przez członków Towarzystwa Muzycznego N-11
Kantata śpiewana przez Towarzystwo Przyjaciół Muzyki N-14
Kazimierz Wielki i Brózda T-8
Kazimierz Wielki, król chłopków, i Brózda T-15
Klemencja Waldemar, czyli malarz dla miłości P-19
Kobiety, czyli strach w zameczku T-9
Kocioł garnkowi przygania P-5
Koniec panowania Stanisława Augusta T-58
Kościuszko nad Sekwaną (wg K. Holtei) T-22
Krakowskie wesele na Pocieszce T-27
Kronika czterdziestu dni Krakowa 1848 T-60
Król chłopków, czyli Kazimierz Wielki i Brózda T-15
Król Jan Sobieski, czyli oblężenie Trembowli T-31
Królowa Bona i Wolter T-63
Listy o okolicach Ojcowa T-17
Marysia z Andrychowa T-42
Mieczysław I i Oda T-12
Mieszko z Olsztyna N-6
Miłośnicy teatru T-19
Młodość Zygmunta Augusta T-13
Morderca, czyli poświęcenie się synowskie (C. Varin, V. Ducange, J. V. Fontanes) P-16
Mysz, czyli okropne znalezienie panny Balbiny T-14

http://rcin.org.pl

Nauczka z pistoletami (wg A. F. Kotzebue?) T-33
Niedowiarek, czyli ulicznik paryski (T. Barrière) P-6
Niedowierzanie i przekora, czyli wet za wet (wg J. M. Dieulafoy) T-6
Nieszpory sycylijskie (C. J. Delavigne) P-3
Noc 4 listopada T-58
Oberża pod koszem kwiatów T-27
O pismach periodycznych polskich T-39
Opis święta narodowego założenia mogiły Kościuszce T-18
Pamiątka z Krzeszowic T-53
Pamiętniki Polaka N-13
Pan Czerwonka, czyli król Jan Kazimierz na łowach T-52
Pan Drzymała, czyli tajemne zaślubienie (wg F. W. Ziegler?) T-2
Panienka z pensji, czyli nowy Don Kiszot T-35
Pan Kasper z Olkusza, czyli kiermasz w Krzeszowicach T-32
Pan Marchewka, czyli mała intryga w małym miasteczku T-47
Parafianie T-21
Pielgrzym z Tęczyna, czyli obraz dobroczyńcy T-30
Pierwsza miłość Kościuszki T-16
Pieśń huzara węgierskiego T-64
Podróż do Szarogrodu T-20
Pomniki Aleksandra T-4
Po pijanemu T-27
Powrót Stanisława żołnierza T-27
Prolog na rocznicę uroczystości ogłoszenia ustawy konstytucyjnej dla Rzeczypospolitej Krakowskiej T-38
Przeszłość i teraźniejszość T-50
Przewodnik krakowski na rok 1835 T-45
Przypadki pana Stanisława Czerwonki T-36
Reduta N-3
Rej z Nagłowic T-49
Rękawiczki i wachlarz (J. F. A. Bayard, T. M. F. Sauvage) P-15
Ruy Blas (V. Hugo) P-7
Sen i przeczucia Kościuszki T-59
Studnia artezyjska T-57
Szlachcic w pułapce T-37
Ślusarze T-65
Śmierć Zygmunta III, czyli panna Urszula T-54
Śpiewki do komedioopery L. A. Dmuszewskiego „Woltyżer" N-10
Śpiewki noworoczne do „Krakowiaków i górali" N-9
Świstek filozoficzny: Podróż do Szarogrodu T-20
Towarzystwo dobroczynności T-3
Trafiła kosa na kamień P-9
Trzy dni w Krzeszowicach (wg F. de Courcy, E. A. Scribe, de Seuntier) T-66
Trzy mężatki N-4
Tygodniczek panny Zofii Zuborowskiej N-16
Ulicznik paryski (T. Barrière) P-6
Upadek tyrana Alego, baszy Janiny T-26
Urszula Meierin T-54
Wesele na Pocieszce T-27
Wędrówka syna Melpomeny (wg O. Goldsmitha) N-15
Wiadomość historyczno-krytyczna o pismach periodycznych w Polszcze T-39
Wielki kontrabant, czyli denuncjanci skarbowi T-7
Wielki świat T-23
Wiersz do Stanisława hr. Wodzickiego N-8
Wisk T-10
Wojna o emancypację kobiet T-55
Wolna gromada T-11
Wódka nie jest trucizną (A. Pauli) P-13
Wujaszek całego świata (R. J. Benedix) P-12
Zamek Ogrodzieniec T-56
Zawieszenie broni P-14
Zielona wstążeczka N-5
Zielony płaszczyk (K. G. S. Heun) P-4
Zorajda P-20

OPRACOWANIA

(Dla króla i ojczyzny wszyscy w mundurach. Rec.). *Gaz. Warsz.* 1810 nr 49 dod. — (Pomniki Aleksandra. Rec.). *Gaz. Kr.* 1817 nr 74. — (Nieszpory sycylijskie. Przekł. Rec.). *Pszczółka Kr.* 1820 nr 36. — (Kazimierz Wielki i Brózda. Rec.). A. S. (Siemieński). *Gaz. Kr.* 1821 nr 192. — (Wesele na Pocieszce. Rec.): *Krakus* 1822 nr 141; xx. (W. Zaleski). *Rozmaitości* (Lw.) 1825 nr 39. — Uważnicki i literatura polska. *Tamże* 1827 nr 3. — (Damy romansowe. Rec.). *Gaz. Kr.* 1831. — (H. Meciszewski): Korespondencja z Krakowa. *Orędownik Nauk.* 1842 nr 34-37. — XX.: Korespondencja z Krakowa. *Tamże* 1843 nr 47. — H. Meciszewski: Kilka słów do redaktora „Gazety Poznańskiej". Kr. 1845. — (Urszula Meierin. Rec.): W. Kalinka. *Gaz. Poz.* 1847; H. Meciszewski. *Bibl. Nauk. Zakł. im. Ossol.* 1847 t. 2 s. 51-83, 185-198, 284-320. — (Dwory polskie w XVII w. Rec.). *Pam. Lit.* 1850 nr 11. — F. Hechel: Człowiek nauki, taki, jakim był. Pamiętnik profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego. T. 2. (Powst. przed 1851). Kr. 1939 (1945). — (Zawieszenie broni. Rec.). *Kur. Warsz.* 1852 nr 343. —

(K. Estreicher): Rys ogólny piśmiennictwa dramatycznego polskiego. *Dzien. Lit.* 1854 nr 20-22. — J. Łepkowski: Legendy i podania krakowskie. *Gaz. Warsz.* 1854 nr 170-184. — W. Szymanowski: List do redakcji. *Dzien. Warsz.* 1855 nr 52. — (Ruy Blas. Przekł. Rec.). *Czas* 1860 nr 269. — J. Łepkowski: Przegląd krakowskich tradycji. Kr. 1860. — K. Estreicher: Dziennikarstwo w Galicji. *Bibl. Warsz.* 1861 t. 2 s. 156-157. — K. Estreicher: Z powodu muzyki do Konika Zwierzynieckiego i dawnych zabytków muzykalności polskiej. Korespondencja. *Ruch Muz.* 1861 nr 50. — (Chrzanowska, czyli oblężenie Trembowli. Rec.). *Dzien. Lit.* 1862 nr 17. — (Kazimierz Wielki i Brózda. Rec.). *Wiek* 1864 nr 16. — K. W. Wójcicki. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 17 (1864). — (Dwory polskie

http://rcin.org.pl

w XVII w. Rec.): *Gaz. Nar.* 1867 nr 265; J. S. (Starkel). *Dzien. Lit.* 1867 nr 47; *Kalina* 1869 nr 92. — (Urszula Meierin. Rec.). *Dzien. Poz.* 1867 nr 131. — A. Grabowski: Wspomnienia. (Powst. przed 1868). T. 2. Kr. 1909. — A. Grabowski: Chronique scandaleuse. Rkps Wojew. Arch. Państw. Kr. (Arch. Akt Dawnych Kr. sygn. 633). — W. K. Stattler: Przypomnienie starych znajomości. *Kłosy* 1873 nr 431. — K. Estreicher: Teatra w Polsce. T. 1-3. Kr. 1873-1879; wyd. 2 fotooffs. W-wa 1953. — (Rej z Nagłowic. Rec.). *Czas* 1878 nr 116. — (Dwory polskie w XVII w. Rec.). *Dzien. Pol.* 1881 nr 255. — (Kazimierz Wielki i Brózda. Rec.). *Przegl. Polit., Społ. i Lit.* 1895 nr 24. — (Rej z Nagłowic. Rec.). *Dzien. Pol.* 1896 nr 263. — Z. Gloger: Encyklopedia staropolska. T. 2: Sprostowania i dopełnienia. W-wa 1901 s. I-II; wyd. nast. W-wa 1958. — K. Sosnowski: Poezja krakowska z czasów Wolnego Miasta. Kr. 1901 s. 100-110. — H. Ł. (Łopaciński): Chodzenie z konikiem. *Wisła* t. 16 (1902). —

K. Bąkowski: Kronika krakowska 1796-1848. Cz. 1-3. Kr. 1905-1909. — K. Bąkowski: Dziennikarstwo krakowskie do 1848. *Roczn. Kr.* t. 8 (1906) i odb. — (Dwory polskie w XVII w. Rec.): Cz. J. (Jankowski). *Tyg. Ilustr.* 1911 nr 51; *Kur. Warsz.* 1911 nr 344. — A. Kraushar: Nowosilcow i cenzura za Królestwa Kongresowego, 1819-1829. Kr. 1911. — T. Gutkowski: Cenzura w Wolnym Mieście Krakowie, 1832-1846. Kr. 1914.— W. Hahn: Kościuszko w polskiej poezji dramatycznej. Poz. 1918. — L. Simon: Sfałszowana edycja opery K. Majeranowskiego „Kościuszko nad Sekwaną" (1821). *Życie Teatru* 1926 nr 24. — W. Hahn: Do genezy „Marii" Antoniego Malczewskiego. *Kur. Lit. i Nauk.* 1926 nr 30. —

M. Romankówna: „Pszczółka Krakowska" (1819-1822). Kr. 1939 *Bibl. Kr.* 101. — S. Windakiewicz: Epika polska. Kr. 1939 s. 70-72. — K. Michałowski: Opery polskie. Kr. 1954. — J. Pachoński: Zmierzch sławetnych. Kr. 1956 s. 374. — A. Papierzowa: Libretta oper polskich z l. 1800-1830. Kr. 1959. — H. Barycz: Wśród gawędziarzy, pamiętnikarzy i uczonych galicyjskich. T. 1-2. Kr. 1963. — M. Piszczkowski: Zagadnienia wiejskie w literaturze polskiego Oświecenia. Cz. 2. Wr. 1963 *PAN. Oddz. w Kr. Prace Komisji Hist.-Lit.* 9. — jk (J. Krzyżanowski): Majeranowski K. *Słownik folkloru pol.* (W-wa) 1965. — H. Stankowska: Początki powieści historycznej w Polsce. Opole 1965 *Zesz. Nauk. Wyższej Szkoły Pedag. w Opolu. S. B: Studia i Rozprawy* 11.

MAJEWSKI WALENTY SKOROCHÓD (1764—1835)

Krypt.: M.; W. S. K. R. Mi; W. S. M.

Sanskrytolog, slawista, archiwista, tłumacz.

Ur. w 1764 w Skorochodach k. Goniądza (na Podlasiu) w zubożałej rodzinie szlacheckiej. Ojciec zginął prawdopodobnie w czasie konfederacji barskiej. Od 1779 uczył się (bezpłatnie) w pijarskim Collegium Nobilium w Warszawie. W 1783, z powodu nielegalnego przekroczenia granicy, wcielony został do wojska austriackiego, wkrótce potem był przez tydzień pisarzem w kopalni wielickiej, następnie wyjechał do Włoch (jako towarzysz nieznanego z nazwiska pana). Po powrocie ożenił się (w 1787); dwa lata pracował w palestrze; w 1791 miał otrzymać nominację na zastępcę profesora języka francuskiego w Szkole Rycerskiej, ale wykładów nie podjął (K. Mrozowska w monografii Szkoły Rycerskiej nie wymienia w ogóle jego nazwiska). W tymże roku przydzielony do deputacji kurlandzkiej na Sejmie Czteroletnim. Za Targowicy był krótko sekretarzem przy K. J. Bühlerze, radcy ambasady rosyjskiej. 19 kwietnia 1794 podpisał akces do powstania kościuszkowskiego i wziął w nim udział. 13 lipca otrzymał nominację na kapitana w milicji miasta Warszawy (cyrkuł pierwszy). Ranny pod Maciejowicami. Po rozbiorach mieszkał w Warszawie i utrzymywał się z pracy nauczycielskiej. Przez pewien czas wykonywał „przykrą i trudną dyplomatyczną robotę" dla b. ambasadora austriackiego De Caché; od 1797 pracował w Komisji Trzech Dworów dla Likwidacji Długów Rzeczypospolitej.

1 lipca 1800 został archiwistą odesłanego z Petersburga Archiwum Metryk Koronnych; w Księstwie Warszawskim był metrykantem Archiwum; w 1816 — archi-

http://rcin.org.pl

wistą krajowym Metryk Koronnych. Równocześnie pełnił urząd notariusza publicznego i pisarza aktowego. Od 1809 — członek Towarzystwa Przyjaciół Nauk. W 1815 założył w Warszawie pierwszą w Słowiańszczyźnie drukarnię sanskrycką, łożąc na nią cały swój majątek. Był pierwszym polskim sanskrytologiem i specjalistą w zakresie językoznawstwa porównawczego. W 1820, 1826 i 1828 posłował na sejm Królestwa. Zmarł 3 lipca 1835 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Rzecz o archiwach. Wygł. 19 stycznia 1809. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 8 (1812); wyd. osob. b. m. 1813. Przedr. zob. poz. 4.

2. Rzecz o sztuce dyplomatycznej, czyli umiejętności rozpoznawania i oceniania dyplomatów i rękopismów. Wygł. 10 stycznia 1814. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 10 (1817). Przedr. zob. poz. 4.

3. O języku samskryckim. Rozprawa odczytana na posiedzeniu publicznym Tow. Przyj. Nauk d. 30 kwietnia 1816 r. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 11 (1817) (z tabelką pisma sanskryckiego). Przedr. zob. poz. 4.

4. O Sławianach i ich pobratymcach. Cz. 1, obejmująca czytane na posiedzeniach działowych w latach 1813, 1814, 1815 tudzież na posiedzeniu publicznym Towarzystwa Królewskiego Przyjaciół Nauk dn. 30.IV.1816 rozprawy o języku samskryckim (por. poz. 3) tudzież o literaturze Indian w tymże języku, z przydatkiem wyciągu gramatyki tegoż języka, tablic rycin, czyli pisma i liczbowanych postaci osnowy wiersza bohatyrskiego pod nazwą Rama-Jana, wyciągów z tegoż wiersza (por. Przekłady poz. 2), słowniczka, nie mniej dwóch poprzednich rozpraw o archiwach i umiejętności dyplomatycznej (por. poz. 1-2). W-wa 1816. Wyd. 2: Badania słowiańskie. W-wa 1816.

5. Rozkład i treść dzieła o początku licznych sławiańskich narodów tudzież każdego w szczególności, we czterech tomach. W-wa 1818. Fragm. przedr. S. Krzemiński. *Sto lat myśli pol.* T. 1 (1906).

Prospekt i objaśnienie obszerne dzieła, które pozostało w rkpsie.

6. Pochwała Jana Krystyna Schucha. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 12 (1818).

7. Zbiór rozpraw podług działów nauk i umiejętności, historią wędrówek, przesiedleń i przenosin, ogólną i szczególną ludów i narodów odrębnych ras, czyli plemieni, z jednej do drugiej krawędzi kuli ziemskiej wyjaśniających i za przypisy do tejże historii rozbiorowo i chronologicznie zebranej służących, w miejsce wstępu do obszernego dzieła rozpoczęty. T. 1-2. W-wa 1827-1828.

8. Przedmowa do drugiej części Gramatyki samskryckiego języka oraz do zarysu dzieł dotąd ogłoszonych i do ogłoszenia przygotowanych, autora tejże Gramatyki. W-wa 1833.

9. Gramatyka języka tureckiego. B. m. r. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 1378 pt. Gramatyka języka tureckiego. Na podstawie pierwszego litograficznego wydania do druku wygotował... Damian Rolicz Lieder. 1894.

Rozprawy ogł. nadto w czasopismach: *Pam. Nauk. Oddz. Literatury* (tu: O Sławianach. 1819 t. 1 s. 166-179; Siedziby Sławian za czasów starożytnej Germanii. 1819 t. 1 s. 193-208 — ogł. pod krypt. W. S. K. R. Mi.; Wiadomość o dziełach Wuka Stefanowicza Serblanina. 1819 t. 1 s. 358 n.); *Pam. Warsz.*; *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk.*

Przekłady

1. Kodeks handlowy. Ze zlecenia JW. Ministra Sprawiedliwości przełożony. W-wa 1808. Wyd. nast.: wyd. 2 popr. W-wa 1811; wyd. 3 popr. W-wa 1834.

Do wyd. 2 i 3 dod.: Powody do ustanowienia kodeksu handlowego.

2. Ramajana. Fragm.: 1) Jadzina Datta Badha, czyli jedynak ojcu upada, albo lament rodziców nad śmiercią jedynaka; 2) Walka Lakszmona, brata Ramy, z olbrzymem Attykają, synem Rawana. Wyd. zob. Twórczość poz. 4 s. 147-158, 160-165. Przedr. w: Ramajana. Śmierć Dżajadatty z II księgi Ramajany, Ajodhjakandy. Przełożył w r. 1816... W-wa 1920.

3. V. Hanka: Rękopis Królodworski. Pieśni: Zabój, Sławój, Ludiek. Wyd. w: List do Redakcji „Pamiętnika Warszawskiego", z przyłączeniem pieśni pod tytułem... *Pam. Warsz.* t. 17 (1820) s. 89-109.

4. Gramatyka mowy starożytnych Skuthów, czyli skalnych górali, Indoskythów, Indyków, Budhynów Herodota, samskrytem, czyli dokładną mową zwanej. Z oryginału samskryckiego, przekładu Colebrocke, Carey, Wilkins, Yates, Forster

http://rcin.org.pl

i innych, a szczególniej podług poprawniejszego wydania pana Bopp w Berlinie już ukończonego, do dialektu polskiego i innych sławiańskich zastosowana i ulepszona... W-wa 1828. Wyd. nast. (ze zmien. tyt.) W-wa 1833.

Do wyd. 1 dołączona autobiografia Majewskiego.

5. Brahma Waiwarta-Puranam. Osnowa z rękopismu Biblioteki Królewsko-Berlińskiej przepisana, z przydatkiem przekładu łacińskiego przez Adolfa Fryderyka Stenzlera Pomorzanina... w r. 1829 ogłoszona, a przez... na polskie brzmienie wyrazów samskrytu przepisana i do znaczenia w języku narodowym zbliżona, w zamiarze porównania trzech tak odległych języków i ułatwienia nauki czytania, pisania i obeznania się ze brzmieniem tej tak starożytnej mowy, za niewymawialną w obcych językach uważanej, szanownym spółziomkom i innym Słowianom poświęca. W-wa 1830.

Znaczna część prac Majewskiego pozostała w rkpsach przechowywanych w 21 tomach w lwowskich Zbiorach Baworowskich.

Bibliografię podaje A. Batowski: W. Skorochód Majewski i jego naukowe prace. *Pismo zbiorowe*. Wyd. J. Ohryzko. T. 2. Petersb. 1859 (tu również szczegółowy opis zawartości rękopisów).

Listy i materiały

1. Do E. Czarneckiego z 3 stycznia 1820 oraz inne pisma Majewskiego. Rkps Arch. Głównego Akt Dawnych (Arch. Tow. Przyj. Nauk v. 18).

2. Od A. J. Jungmanna z 30 czerwca 1819. Ogł. I. B. Rakowiecki w: Prawda Ruska... T. 1. W-wa 1820 s. 229-230.

3. Autobiografia spisana 3 kwietnia 1807 na żądanie min. sprawiedliwości F. Łubieńskiego. Ogł. K. W. Wójcicki: Cmentarz Powązkowski pod Warszawą. T. 1. W-wa 1855 s. 250-254; przedr. z pewnymi skrótami A. Batowski. *Pismo zbiorowe*. Wyd. J. Ohryzko. T. 2. Petersb. 1859.

4. Autobiografia z 1828. Wyd. zob. Przekłady poz. 4; przedr. K. W. Wójcicki, jw. s. 85-87 (przypis).

Akta kancelarii Majewskiego zachowane w Arch. Państw. M. St. Warszawy i Wojew. Warsz.

OPRACOWANIA

Akty powstania Kościuszki. T. 3. Wyd. W. Dzwonkowski, E. Kipa, R. Morcinek. Wr. 1955. — W. Surowiecki: Uwagi nad rozprawą W. Skorochoda Majewskiego o śledzeniu początku narodów słowiańskich. (Powst. 1816). Ogł. A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 4. W-wa 1902. — E. Dembowski: Rys życia W. Skorochoda Majewskiego. *Przegl. Nauk.* 1842 t. 3 nr 22-23. — A. Tyszyński: Rękopisma W. Skorochoda Majewskiego. *Bibl. Warsz.* 1842 t. 1. — Wiadomość o życiu i pismach W. Skorochoda Majewskiego. *Niezapominajki. Noworocznik na r. 1842*. W-wa (1842). — J. Rosenblatt: Uwagi nad „Kodeksem handlowym". W-wa 1845. — K. W. Wójcicki. Cmentarz Powązkowski pod Warszawą. T. 1. W-wa 1855. — A. Batowski: W. Skorochód Majewski i jego naukowe prace. *Pismo zbiorowe*. Wyd. J. Ohryzko. T. 2. Petersb. 1859. — K. W. Wójcicki. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 17 (1864). — K. W. Wójcicki: Społeczność Warszawy w początkach naszego stulecia (1800-1830). W-wa 1877. — A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 1-7. Kr. 1900-1905. —

W. A. Francew: Polskoje sławianowiedienije konca XVIII i pierwoj czetwierti XIX st. Praga 1906 s. 166-183. — S. Krzemiński. *Sto lat myśli pol.* T. 1 (1906). — E. Kołodziejczyk: Słowianofilstwo Warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (1800-1832). *Świat Słowiański* 1909 t. 2 s. 211. — W. Gomulicki: Opowiadania o starej Warszawie. W-wa 1913; wyd. nast. W-wa 1960 *Bibl. Syrenki*. — Z. Klarnerówna: Słowianofilstwo w literaturze polskiej l. 1800-1848. W-wa 1926. — M. Szyjkowski: Polská účast w českém národním obrození. Cz. 1. Praga 1931. — J. Ujejski: Dzieje polskiego mesjanizmu do powstania listopadowego włącznie. Lw. 1931. — R. Ganszyniec: Językoznawstwo w Polsce. W: J. Handel: Dzieje językoznawstwa. Lw. 1935. — A. Nowaczyński: Skorochód. W: Słowa, słowa, słowa... W-wa 1938. — T. Lehr-Spławiński: Zarys dziejów słowianoznawstwa polskiego. Kr. 1949.

http://rcin.org.pl

MAKULSKI FRANCISZEK JAXA (ok. 1740—po 1795)

Inne formy przydomka: Jaxyc; Jaxydc.

Krypt.: F. J. M.; F. J. M. N. K. N. S. D. R.; F. M.; F. M. T. K. N.

Publicysta, poeta, tłumacz.

Ur. ok. 1740; pochodził z Ukrainy. Uczył się w Szkołach Nowodworskich w Krakowie (z S. Trembeckim). W latach osiemdziesiątych uczył w krótko istniejącej szkole kadetów w Niemirowie (założonej przez Wincentego Potockiego). Następnie przeniósł się do Warszawy, gdzie w 1792 pełnił funkcję sekretarza Departamentu Registratury Magistratu Warszawskiego. W okresie Sejmu Czteroletniego związał się ze stronnictwem patriotycznym i prowadził ożywioną działalność publicystyczną i literacką. Potem służył jako towarzysz w kawalerii narodowej, akces do powstania z 19 kwietnia 1794 podpisał już w stopniu namiestnika. Związany był z ruchem jakobińskim. Dalsze losy nieznane.

Być może, utożsamić go należy z nauczycielem warszawskich szkół pijarskich, wymienionym (bez imienia) we „Wspomnieniach" F. S. Dmochowskiego.

TWÓRCZOŚĆ

1. Rocznica sejmu polskiego warszawskiego pod konfederacją dnia 6 Oktobra 1788 roku zaczętego. W czterech pieśniach... dnia 5 Oktobra 1789 roku opisana. (W-wa 1789).

2. Bunty ukraińskie, czyli Ukraińca nad Ukrainą uwagi. Z przydanym kazaniem w czasie klującego się buntu. (W-wa) 1790. Przedr. *Materiały do dziejów Sejmu Czteroletniego*. T. 1. Wr. 1955.

Dedyk. Sewerynowi Potockiemu.

3. Bajka i nie bajka, czyli szczęśliwość ojczyzny przywidziana. Wierszem i prozą. W-wa 1790. Wyd. 2: Bajka nie bajka. W-wa 1790.

Wyd. 2 dedyk. Stanisławowi Augustowi.

4. List wieśniaka do dworaka. (W-wa 1790).

5. List do Adama, ojca całego świata. Nr 1. W-wa (1790).

6. List do Adama, ojca całego świata. W materii obierania przyjaciół, w materii miłości niewolnej i miłości wolnej. (Nr 2). W-wa 1790.

7. List w materii obierania stanu duchownego i w materii sądów, jakie są i jakie być powinny. (Nr 3). W-wa 1790.

8. List z pożegnaniem do... B. m. (ok. 1790).

9. Marsz i pobudka Polaków. W kilkunastu piosenkach wierszem. W-wa 1790.

10. Nieprzyjaciel kobiet i mężczyzn. W-wa 1790. Wyd. 2 (rozszerz.): Przyjaciel i nieprzyjaciel kobiet i mężczyzn. W-wa b. r.

Wyd. pod krypt. F. M.

11. Polak odrodzony na nowo. W-wa 1790.

12. Portret Moskwy, czyli odpowiedź na pytania: Co jest Moskwa? I w jakim dziś znajduje się stanie? Jakie krzywdy Moskwa poczyniła Polszcze? I dlaczego Polska z Moskwą poszła do rozwodu? W-wa 1790.

13. Radość Polski po smutku, czyli po Wielkim Piątku Wielkanoc. Wierszem. W-wa 1790.

14. Sejmiki przez F. M. 1790 roku. Wierszem. B. m. (1790).

15. Balik Marwaniego roku 1791. (W-wa 1791).

Wyd. pod krypt. F. M.

16. Czamarka i sarafan w czasie sejmu patriotycznego w Polskę wprowadzone. W-wa 1791.

Pisemko wywołało kilka odpowiedzi: a) List Stanisława Szczęsnego Potockiego... do autora pisma pt. „Czamarka i sarafan". B. m. r.; b) W. Horalek: Na pismo pt. „Czamarka i sarafan"... odpowiednie pismo. W-wa (1791) (przedr. *Materiały do dziejów Sejmu Czteroletniego*. T. 4. Wr. 1961).

17. Wiersz patriotyczny z okoliczności konstytucji d. 3 maja 1791 r. zapadłej. (W-wa) b. r.

Wyd. pod krypt. F. M. T. K. N.

18. Opisanie iluminacji w dniu 8 maja 1791 roku na anniwersarz imienin Najjaśniejszego Pana, nie tylko miasta Warszawy, ale i innych miast, tak Korony, jako i Litwy, z okoliczności nadanej im wolności i zapadłej zbawiennej dla narodu konstytucji w dniu trzecim maja tegoż roku. W-wa (1791). Przedr. *Materiały*... jw. T. 4. Wr. 1961.

Dedyk. Stanisławowi Augustowi.

http://rcin.org.pl

19. Triumf dnia 17 miesiąca kwietnia roku 1794. W-wa b. r.

20. Polskie bohaterki... w d. 5 m. czerwca 1794. B. m. r.

Por. poz. 22.

21. Łatwy sposób nauczenia się po rosyjsku i po polsku czytać i pisać w różnych odmianach liter... W-wa 1795.

Wyd. pod krypt. F. J. M. Na końcu: Oda rosyjska.

22. Do dam. B. m. r.

Wg przypuszczenia Estr. XXII (1906), 64, może to być inne wyd. poz. 20.

Przekłady

1. Voltaire: Biały i czarny. Z francuskiego. B. m. 1790.

Wyd. pod krypt. F. M.

2. E. Skerlet: Oda Szczęśliwość narodu pod rządem rozumnym. Na rocznicę koronacji J. Królewskiej Mości. W-wa 1790.

3. E. Skerlet: Oda Czas. W-wa (1790).

4. J. B. de Boyer d'Argens: Niestałość w miłości, czyli awantury markiza de Vaudreville. Napisane po francusku przez markiza d'Argens, a teraz nowo przełożone na polski język przez... W-wa 1793. Wyd. nast. W-wa 1803.

Z wierszem dedyk. do W. i K. Zakrzewskich.

5. Siedem psalmów patriotycznych i hymn patriotyczny. Z francuskiego na polski język przetłumaczonych w czasie narodowego powstania w roku 1794 pod naczelnictwem Tadeusza Kościuszki. W-wa (1794).

Wyd. pod krypt. F. J. M.

OPRACOWANIA

J. Łukaszewicz: Historia szkół w Koronie i w Wielkim Księstwie Litewskim. T. 2. Poz. 1850 s. 95. — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 17 (1864). — R. Pilat: O literaturze politycznej Sejmu Czteroletniego (1788-1792). *Przegl. Pol.* 1871 listopad — 1872 styczeń, luty i odb. (Kr. 1872). — B. Gubrynowicz: Romans polski za panowania Stanisława Augusta. Lw. 1904. — W. Smoleński: Publicyści anonimowi z końca w. XVIII. *Przegl. Hist.* t. 14 (1912) i odb. —

J. Nowak-Dłużewski: Poezja powstania kościuszkowskiego. Kielce 1946 s. XXXIX-XL. — W. Borowy: O poezji polskiej w w. XVIII. Kr. 1948. — J. Lekczyńska: Franciszek Salezy Jezierski w „Diogenesie w kontuszu" Berenta. *Prace Polon.* S. XII (1955) s. 252. — R. Wołoszyński: Tadeusza Mikulskiego rozprawa o hymnie „Święta miłości kochanej ojczyzny". *Pam. Lit.* R. 50 (1959) z. 3/4 s. 93-94. — G. Dragan: Krótki zarys życia i twórczości F. Jaxy Makulskiego. Praca magisterska. Wr. 1960. (Maszynopis w Bibl. Katedry Hist. Literatury Pol. Uniw. Wr. sygn. 226). — B. Leśnodorski: Polscy jakobini. W-wa 1960 *Studia i Materiały z Dziejów Pol. w Okresie Oświecenia* 3. — J. Rudnicka: Bibliografia powieści polskiej, 1601-1800. Wr. 1964 *Książka w Dawnej Kulturze Pol.* 13. — E. Rabowicz: Stanisław Trembecki w świetle nowych źródeł. Wr. 1965 *IBL. Studia z Okresu Oświecenia* 3.

MALECKA Z FRYZÓW WANDA (1800—1860)

Pseud. i krypt.: Pustelniczka z ulicy Wiejskiej; W. M.

Redaktorka, poetka, powieściopisarka, tłumaczka.

Ur. w 1800 w Warszawie; z domu Fryze. Otrzymała staranne wychowanie i wykształcenie domowe. Wyszła za mąż za Klemensa Maleckiego, b. audytora wojsk polskich i literata. Wydawała dla rodziny i przyjaciół rękopiśmienną gazetę *Domownik*, z której fragmenty ogłosił B. Kiciński w *Tygodniku Polskim i Zagranicznym* (1818-1820). W 1820-1822 redagowała utworzoną z inicjatywy Kicińskiego i tłoczoną w jego drukarni serię wydawniczą *Biblioteka Romansów, Powieści, Podróży, Biografii, Poematów*. W 1822-1823 wydawała krótko (4 nry) czasopismo *Bronisława, czyli Pamiętnik Polek*, w 1828 *Wandę. Tygodnik Nadwiślański*, a w 1829 *Rozrywki dla Dobrych Dzieci*. W 1826-1831 wydawała nadto serię wydawniczą *Wybór Romansów*. Następnie współpracowała w wydawnictwach F. S. Dmochowskiego *Muzeum Domowe* (1835-1840) i *Nowy Kolumb. Pamiętnik Podróży i Wiadomości Statystycznych* (1838-1840). Zmarła w 1860 w Warszawie.

http://rcin.org.pl

TWÓRCZOŚĆ

1. Wanda. (Poemat). *Wanda* 1828.

2. Teraz dopiero kocham prawdziwie. Powieść. *Wianek. Noworocznik na r. 1836.* W-wa 1836.

3. Opuszczona. Powieść. *Niezapominajki.* W-wa 1838 s. 193-252.

4. Fabiana. Powst. ok. 1840. Rkps Bibl. Nar. (depozyt prezydenta z Arch. Wilan. nr 153; zniszcz. w 1944).

Tamże pod nrem 114 znajdowała się powiastka Maleckiej: Dwa ogródki.

Utwory ogł. w czasopismach i zbiorach: *Bronisława, czyli Pamiętnik Polek* (1822-1823), *Muz. Domowe* (1835-1840), *Niezapominajki* (1838), *Rozrywki dla Dobrych Dzieci* (1829), *Tyg. Pol. i Zagr.* (1818-1820, pod pseud.: Pustelniczka z ulicy Wiejskiej), *Wanda. Tygodnik Nadwiślański* (1828), *Wianek. Noworocznik na r. 1836* (1836).

Przekłady

1. J. de Krüdener: Waleria, czyli listy Gustawa Linar do Ernesta G.***. T. 1-2. W-wa 1822 *Bibl. Romansów, Powieści, Podróży, Biografii, Poematów.*

2. W. Scott: Matylda Rokeby. Romans poetyczny. T. 1-2. W-wa 1826.

3. T. Moore: Lalla-Rukh, księżniczka mogolska. T. 1-2. W-wa 1826 *Wybór Romansów* 1-2.

4. W. Scott: Pan dwóchset wysp. Romans poetyczny. W-wa 1826 *Wybór Romansów* 3.

5. M. R. Cottin: Amelia Mansfield. T. 1-4. W-wa 1827 *Wybór Romansów* 4-7.

6. J. L. Campan: Rady dla młodych dziewcząt. Dzieło pani Kampan, uwieńczone przez Akademię Francuską. Wolny przekład z zastosowaniem do miejsca. W-wa 1827.

7. F. R. de Chateaubriand: Wspomnienia Włoch, Anglii i Ameryki. W-wa 1827.

8. G. G. Byron: Powieści... Tłomaczone z angielskiego przez W. M. W-wa 1828 *Wybór Romansów* 13. Wyd. nast. W-wa 1831.

Zawartość: Mazepa, hetman kozaków; Paryzina; Giaur; Upiór.

Wg Estr. II (1961), 648 (w tomie „Powieści" nie jest to zaznaczone): „Mazepę" przekładał H. Dembiński.

9. Ch. P. Kock: Co za powabny młodzieniec. Romans obyczajowy. T. 1-4. W-wa 1841.

10. Ch. P. Kock: Zawsze ten człowiek. Romans. T. 1-4. W-wa 1844.

11. E. Souvestre: Człowiek i pieniądze. T. 1-2. W-wa 1845.

12. P. Lacroix (Jacob): Pojedynek bez świadków. T. 1-2. W-wa 1845.

13. G. A. Saint-Mars (Dash): Ekran. Powieść. T. 1-2. W-wa 1846.

14. V. Denoir: Nowe rozmowy francuskie. W-wa 1858. Wyd. nast. W-wa 1860.

W jęz. franc. i pol.

OPRACOWANIA

F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 17 (1864). — J. Kucharzewski: Czasopiśmiennictwo polskie w. XIX w Królestwie, na Litwie i Rusi oraz na emigracji. W-wa 1911 s. 27. — H. Mortkowiczówna: Podania o Wandzie. Dzieje wątku literackiego. W-wa 1927 *Studia z Zakresu Historii Lit. Pol.* 7. — M. Straszewska: Czasopisma literackie w Królestwie Polskim w l. 1832-1848. Cz. 1. Wr. 1953 *IBL. Studia Hist.-Lit.* 22. — A. Kowalska: Warszawa literacka w okresie przełomu kulturalnego 1815-1822. (W-wa 1961) *Bibl. Syrenki.* — W. Giełżyński: Prasa warszawska 1661-1914. W-wa 1962.

MALESZEWSKI PIOTR PAWEŁ JAN (1767—1828)

Inna forma nazwiska: Maliszewski.

Pseud. i krypt.: Jean Woytynski (Jan Woytyński); P. M.

Ekonomista, historyk, publicysta.

Ur. w 1767 na Mazowszu; naturalny syn Michała Poniatowskiego, opata czerwińskiego, późniejszego prymasa, i Marii Wiśniewskiej. Wg wystawionej mu metryki był synem Jana Maliszewskiego, wiceburmistrza Lidzbarka, i urodził się w Lidzbarku w 1762. W 1778-1780 uczył się w Szkole Podwydziałowej w Płocku, w 1781-1783 studiował matematykę i fizykę w Szkole Głównej Koronnej. Następnie mianowany

http://rcin.org.pl

adiunktem w szkołach Komisji Edukacji Narodowej. W lutym 1786 przyjęty do loży masońskiej Świątynia Izis, w 1787 — do Wielkiego Wschodu Polski. Jesienią 1786 wyjechał na dalsze studia do Paryża, gdzie wszedł do loży La Réunion des Étrangères. W 1789-1791 podróżował z prymasem do Włoch i Anglii, potem przebywał we Francji jako tajny agent Stanisława Augusta i informator prasy francuskiej o sprawach polskich. Od lata 1792 do końca grudnia bawił w Polsce (mieszkał u Elżbiety Branickiej), po czym wysłany został przez Stanisława Augusta z misją dyplomatyczną do patriotów emigrantów w Lipsku i rządu francuskiego, gdzie go nieufnie przyjęto, a nawet aresztowano.

W 1794 (lub 1793) ożenił się z Wiktorią Franciszką Venture i uzyskał obywatelstwo francuskie. Zabiegał o stanowisko agenta francuskiego w Anglii i Holandii. Przyjaźnił się z Józefem Sułkowskim, nie należał do Agencji ani Deputacji, choć łączyły go związki ideowe z tą ostatnią. W 1798 przebywał w niejasnej misji politycznej w Mediolanie, skąd po nominacji J. B. Bernadotte'a na ambasadora w Wiedniu udał się z nim do stolicy Austrii jako jego prywatny sekretarz (7-16 kwietnia 1798). Po antyfrancuskich zajściach był kurierem Bernadotte'a do Dyrektoriatu. Niechęć Kościuszki i Agencji względem b. agenta Stanisława Augusta powodowała kilkakrotne usuwanie Maleszewskiego z różnych stanowisk. Po objęciu przez Bernadotte'a ministerium wojny — 15 lipca 1799 mianowany kontrolerem w armii „Alpy", 25 t. m. — przeniesiony do armii „Włochy" (do grudnia). Od 18 maja 1800 do marca 1801 był kontrolerem generalnym kontrybucji przy armii „Ren". We wrześniu 1802 przybył do Warszawy; wybrany wówczas na wniosek T. Czackiego członkiem warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Uzyskawszy spadek po prymasie, zaangażował się w liczne przedsięwzięcia handlowe, m.in. został akcjonariuszem Kompanii Handlu Czarnomorskiego; latem 1803 jeździł do Odessy. Następnie przez Warszawę wrócił do Paryża.

Usamodzielniony materialnie i niechętny Napoleonowi, odsunął się od życia czynnego i zajął się pracą naukową oraz opieką nad przyjeżdżającymi do Paryża niezamożnymi studentami polskimi, dla których prowadził nadto prywatne seminarium ekonomiczne. Uczniami jego byli m.in.: Fryderyk Skarbek, Adrian Krzyżanowski, Maurycy Gerard Witowski, Leon Sapieha. Po śmierci pierwszej żony (1815), z którą pozostawał w separacji już od 1803, ożenił się w 1816 z Joanną Garran. W 1823 utracił wzrok, przebywał wówczas w majątku swej żony, gdzie zmarł 28 sierpnia 1828; pochowany w Maison Neuve pod Châtellerault.

TWÓRCZOŚĆ

1. O związkach i przystosowaniu wzajemnym rolnictwa, rękodzieł i handlu. W-wa 1786.

Wyd. anonim., autorstwo (również innych pozycji wyd. anonim.) przysądził A. Grodek.
Streszcz. poglądów É. B. de Condillac.

2. Opisanie porządku sejmowania w Parlamencie Angielskim. W-wa 1790.

Wyd. anonim., autorstwo przed pracą Grodka przypisywane ks. Petrykowskiemu.

3. Recherches politiques sur l'état ancien et moderne de la Pologne appliquées à sa dernière révolution. Paryż (1795).

Wyd. pod nazwiskiem J. Ph. Garran de Coulon.

4. Lettre de Jean Woytynski Polonais, au général Dombrowski commandant les Légions Polonaises. W-wa (Paryż) 1798.

Przekł. pol.: Listy Jana Woytyńskiego do generała Dąbrowskiego, komenderującego Legiony Polskie. (Paryż) 1798.

Autorstwo przed pracą Grodka przypisywane F. K. Dmochowskiemu i J. K. Szaniawskiemu. Paszkwil został napisany przez Maleszewskiego na podstawie materiałów dostarczonych mu przez Dmochowskiego, Szaniawskiego i J. Neymana.

5. Vues sur la triple alliance conclue à Petersbourg. Par P. M. *Moniteur* (Paryż) 1796 nr 279 s. 1111/2, nr 280 1115/6.

6. Sur le commerce de la Mer Noire. *Mercure de France* t. 9 (1802) sierpień-wrzesień.

7. Mowa na obchód pamiątki Ignacego Zaborowskiego, członka Towarzystwa Przyjaciół Nauk, na sesji publicznej miana... Dnia 5 maja 1803 r. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 2 (1803) i odb.

http://rcin.org.pl

Fragm.: Wypis z mowy... JP. Maleszewskiego. *Nowy Pam. Warsz.* t. 10 (1803).

8. Pro memoria. O zaszłych odmianach w edukacji publicznej w Warszawie po upadku Polski. Powst. 1803. Ogł. A. Grodek. *Zesz. Nauk. Szk. Głównej Planowania i Statystyki* z. 37 (1962) s. 167-172.

Autograf był w posiadaniu Bibl. Wyższej Szk. Handlowej w W-wie, prawdopodobnie wraz z niektórymi innymi rkpsami Maleszewskiego zaginął w 1944.

9. Essai historique et politique sur la Pologne depuis son origine jusqu'en 1788. Écrit en français par... Publié par sa veuve. Paryż 1832. Wyd. nast.: wyd. 2 Paryż 1833; nieco zmien. Berlin 1833.

10. Joseph Sulkowski. W: J. Sułkowski: Mémoires historiques, politiques et militaires sur les révolutions de Pologne... Par Hortensius de St. Albin. Paryż 1832 (cz. 1) s. 13-183.

Przekł. pol.: L. Miłkowski w: Jenerała Józefa Sułkowskiego Życie i pamiętniki historyczne, polityczne i wojskowe... Napisał i zebrał p. Hortenzjusz de St. Albin. Poz. 1864 *Pam. Pol. XVIII w.* 4.

Biografia Sułkowskiego wyd. pod nazwiskiem H. de Saint Albin i z jego wtrętami. Autorstwo Maleszewskiemu przypisał A. Grodek (Kradzież literacka...).

Autorstwa Maleszewskiego są zapewne nadto podpisane krypt. P.M. sprawozdania z książek w *Mercure de France* (1801-1802). Pisywał również (anonim.) do wielu pism francuskich, m.in. zapewne do *Bibliothèque Britannique* (Genewa; wyd. następnie pt. *Bibliothèque Universelle*).

W rkpsach pozostały memoriały Maleszewskiego składane władzom francuskim, A. J. Czartoryskiemu w 1814; zarysy prac ekonomicznych, historycznych i politycznych; lekcje ekonomii politycznej dla Leona Sapiehy; prace o handlu czarnomorskim i opinii publicznej we Francji. Rkpsy były w Bibl. Wyższej Szk. Handlowej w W-wie. Prace wykonane dla Tow. Przyj. Nauk znajdują się w Arch. Głównym Akt Dawnych (Arch. Tow. Przyj. Nauk).

Listy i materiały

1. 32 listy z okresu rewolucji francuskiej, wyd. błędnie jako: Lettres inédites de Garran de Coulon. *Revue III des Provinces de l'Ouest* t. 2 (1890), t. 20 (1897), t. 21 (1898).

Maleszewskiemu przypisuje je Grodek.

2. Do A. Horodyskiego z 25 lipca 1803. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 163.

3. Do F. K. Dmochowskiego. Rkpsy były w Bibl. Krasiń., zniszcz. w 1944.

4. Do Anny Sapieżyny 59 listów z 1811-1825. Rkpsy były w Ossol. (Arch. Sapiehów z Krasiczyna sygn. 762); obecnie we Lw.

5. Do A. J. Czartoryskiego z 26 września 1815. Rkps Bibl. Czart. sygn. 5476.

6. Do żony i córek oraz korespondencja tych ostatnich; do S. K. Potockiego z 1819; do F. Skarbka z 1820-1821 (bruliony); do L. Sapiehy; do J. A. Czartoryskiego. Rkpsy były w Bibl. Wyższej Szk. Handlowej w W-wie.

7. Od T. Czackiego z 1803-1806 w sprawie Liceum Krzemienieckiego, od Józefa Czartoryskiego w sprawie manufaktury korzeckiej z 1804, od I. Sobolewskiego w sprawach handlowych z 1804 i in. Rkpsy jw. poz. 6.

8. Od J. Neymana z 1 czerwca 1807. Wyd. w zbiorze: Korespondencja w materiach obraz kraju i narodu rozjaśniających. W-wa 1807 s. 67, 302.

9. Od A. J. Czartoryskiego z 9 sierpnia 1818. Rkps Bibl. Czart. sygn. 5442.

10. Dziennik z 1806-1824. Rkps jw. poz. 6.

11. Papiery osobiste, wyciągi z pism, gazet i książek, myśli własne i uwagi. Rkps jw. poz. 6.

12. Uwagi na marginesie streszczenia F. Skarbka: Krótki rys ogólnych prawideł ekonomii politycznej podług A. Smitha. Rkps Ossol. sygn. 5544/I.

Autorstwo przypisuje Grodek.

Liczna korespondencja prywatna i urzędowa oraz dokumenty znajdują się nadto w archiwach paryskich: Arch. Nationales, Arch. du Ministère des Affaires Étrangères, Arch. de la Guerre.

OPRACOWANIA

Monografia: A. Grodek: P. Maleszewski i jego nauka społeczna. W-wa 1936 *Bibl. Szk. Głównej Handlowej w W-wie*; przedr. w: Studia z historii myśli ekonomicznej. W-wa 1963. [Rec.: J. Świdrowski. *Roczn. Dziejów Społ. i Gospodarczych* t. 7 (1938)].

J. Sułkowski: List do A. Świderskiego z 25 kwietnia 1796. Wyd. w: Amilkar Kosiński we Włoszech. Poz. 1877 s. 314. — Archiwum Wybickiego. T. 1: 1768-1801. Oprac. A. M. Skałkowski. Gdańsk 1948. — T. Czacki: List do Jana Śniadeckiego z 1 grudnia 1802. Wyd. J. Baliński:

http://rcin.org.pl

Pamiętniki o Janie Śniadeckim. T. 2. Wil. 1865 s. 175-176. — F. Skarbek: (Przedmowa do) Gospodarstwo narodowe. T. 1. W-wa 1820 i wyd. nast. — J. Maleszewska: Notice sur P. Maleszewski. Paryż 1829; wyd. nast. w: Essai historique et politique... Paryż 1832 i wyd. nast. — J. U. Niemcewicz. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 21 (1829) s. 123. — J. Drzewiecki: Pamiętniki. Wil. 1858. — F. H. L. (Lewestam). *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 17 (1864). — F. Skarbek: Pamiętniki. (Powst. przed 1866). Poz. 1878. — Encykłopediczeskij słowar'. T. 18. (Petersb. 1896). — A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 1, 3-5. 8. Kr. 1900-1906. — A. Kraushar: P. Maleszewski, pierwszy korespondent zagraniczny Towarzystwa Warszawskiego Przyjaciół Nauk. *Biesiada Lit.* 1902 nr 4-5. — S. Grabski: Zarys rozwoju idei społeczno-gospodarczych w Polsce. T. 1. Kr. 1903. — *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 45/46 (1910). — A. M. Skałkowski: O kokardę legionową. Lw. 1912. — S. Askenazy: Napoleon a Polska. T. 1-2. W-wa 1918-1919. —

K. Krzeczkowski: Zapomniany nauczyciel Fryderyka Skarbka. *Ekonomista* 1928 t. 4. — S. Małachowski-Łempicki: Wykaz polskich lóż wolnomularskich i ich członków w l. 1738-1821. Kr. 1929. — A. Grodek: Puścizna rękopiśmienna P. Maleszewskiego. *Roczn. Dziejów Społ. i Gospodarczych* t. 2 (1932/33) i odb. (Lw. 1933). — S. Głąbiński: Historia ekonomiki. T. 2. Lw. 1939. — A. Jobert: La Commission d'Éducation Nationale en Pologne (1773-1794). Paryż 1941. — W. Szubert: Studia o Fryderyku Skarbku jako ekonomiście. Łódź 1954 *Prace z Historii Myśli Społ.* 3. — A. Grodek: Memoriał P. Maleszewskiego o szkolnictwie warszawskim w l. 1794-1803. *Zesz. Nauk. Szk. Głównej Planowania i Statystyki* z. 37 (1962) s. 165-172. — J. Górski: Polska myśl ekonomiczna a rozwój gospodarczy 1807-1830. W-wa 1963. — A. Grodek: Kradzież literacka przed stu laty. O autorstwo pierwszej biografii Sułkowskiego. W: Studia z historii myśli ekonomicznej. W-wa 1963. — M. Brandys: Oficer największych nadziei. W-wa 1964. — Materiały do słownika publicystów i dziennikarzy polskich. *Zesz. Prasoznawcze* 1965 nr 1.

MARCINKOWSKI KAJETAN JAXA (ok. 1788—1832)

Krypt.: Jaxa M. K.; K. J. M.; Kaj. Jaxa Marc...; M... Jaxa K.

Poeta, tłumacz, pedagog.

Ur. ok. 1788, prawdopodobnie na Wołyniu. Sławę poetycką zdobył w salonach ziemiaństwa wołyńskiego, u Czackich, Jabłonowskich, Rzewuskich. W czasie kuratorii T. Czackiego pracował przez 2 lata jako zastępca wizytatora szkolnego guberni wołyńskiej. W 1818 przybył do Warszawy, wprowadzony do salonów warszawskich przez J. Tarnowskiego, stał się bywalcem obiadów literackich W. Krasińskiego, otrzymał nadto mieszkanie w jego pałacu. Pseudoklasycy warszawscy z inspiracji K. Koźmiana i L. Osińskiego uznali go za grafomana. Ośmieszające go wiersze, podpisywane często nawet jego nazwiskiem, pisali m.in. F. Morawski, D. Lisiecki, G. Olizar, K. Gaszyński, I. Moll, a nawet W. Kiszka Zgierski. Ok. 1820-1822 bawił u Morawskiego w Lublinie, następnie u Czartoryskich w Puławach. Po powrocie do Warszawy uzyskał za staraniem Koźmiana posadę inspektora szkolnego w Płocku (z warunkiem nieogłaszania swoich wierszy) i osiadł tam na stałe. Niedługo przed powstaniem listopadowym zaniemógł poważnie z objawami choroby umysłowej i utratą mowy. Przywieziony do Warszawy zmarł w 1832 w obłędzie, w szpitalu bonifratrów.

TWÓRCZOŚĆ

1. Zabawy wierszem dla płci pięknej poświęcone, własne i tłumaczenia. W-wa 1818. Fragm. przedr. P. Hertz w: Zbiór poetów polskich XIX w. Ks. 1. W-wa 1959.

Zawartość: Gorset. Poema heroi-comicum, wiersz rycersko-wesoły; Przypadek Abdula. Powieść arabska; Bajki; Przekłady poz. 2 oraz różne wiersze drobniejsze oryginalne i tłumaczone.

2. Upominek dla młodzieży polskiej płci obojga. W-wa 1819. Wyd. 2 rozszerz. W-wa 1819.

3. Wierszyki ofiarowane Kajetanowi Koźmianowi. (W-wa 1819).

4. Rzeki polskie. Poema pomniki sławy narodowej opiewające... napisane w roku 1821. W-wa 1826.

Dedyk. I. Czartoryskiej.

http://rcin.org.pl

5. Pobyt u przyjaciela w Lublinie. Lubl. 1822.

6. Rzut oka na stan tegoczesny oświecenia i sposoby dalszego rozwinięcia instrukcji krajowej w Polsce. W-wa 1823.

7. Pszonka. Utwór dramatyczny. Wyst. Lubl. Nie wyd.

Inform. J. S. Bystroń (s. 228) i A. Bar (s. 45--46).

8. Irena, księżna kijowska. Utwór dramatyczny. Nie wyd.

Inform. Bar (jw.).

9. Teraźniejsza przyjaźń. Komedia. Nie wyd.

Inform. Bystroń (s. 233) i Bar (s. 46).

Liczne jego wiersze znajdowały się w rkpsie Bibl. Krasiń. sygn. 4476.

Przekłady

1. A. Pope: Wiersz o krytyce. W angielskim języku napisany, a przez... z różnych francuskich tłumaczeń na ojczysty język przełożony. Berdyczów 1816.

2. Ch. A. Demoustier: O wychowaniu bóstwa piękności przez jej nauczycielki, Godziny. Wyjątek z dzieła o mitologii. Wyd. zob. Twórczość poz. 1.

3. Rozrywka w samotności. Tłumaczenia wierszem. W-wa 1821.

Dedyk. J. M. Fredrze.

Tu m.in. przekł. wierszy N. M. Karamzina (Do niestałej kochanki, Wybór osobliwszy w miłości), I. I. Dmitriewa (Żona modna), J. P. C. Floriana (Koń w Andaluzji).

OPRACOWANIA

F. S. Dmochowski: Wspomnienia od 1806 do 1830 r. W-wa 1858; wyd. nast. W-wa 1959 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* — K. Koźmian: Pamiętniki. T. 1. Poz. 1858 s. 280-285, t. 3. Kr. 1865 s. 334-354. — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 17 (1864). — L. Zienkowicz: Wieczory Lacha z Lachów. Lipsk 1864. — L. Siemieński: Ostatni wierszokleta starej daty. *Kółko Domowe* 1865 sierpień; przedr. w: Dzieła. T. 2. W-wa 1881 s. 72-90. — A. E. Koźmian: Wspomnienia. T. 1. Poz. 1867 s. 221-225. — K. W. Wójcicki: Kawa literacka w Warszawie. W-wa 1873. — L. Siemieński: Franciszek Morawski. W: Dzieła. T. 4. W-wa 1881 s. 17-23. —

Red. *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 45/46 (1910). — J. Krasiński: W pierwszych latach Królestwa Kongresowego. Ze wspomnień. *Bibl. Warsz.* 1913 t. 2 s. 59-60. — A. Kraushar: Typy i oryginały warszawskie. T. 1. W-wa 1913. — S. Helsztyński: Polskie przekłady Miltona i Pope'a. *Pam. Lit.* R. 25 (1928). — J. S. Bystroń: Literaci i grafomani z czasów Królestwa Kongresowego. 1815-1831. Lw. 1938. — A. Grychowski: Lublin w twórczości pisarzy polskich. Cz. 1. Lubl. 1939; wyd. nast. Lubl. 1965. —

A. Bar: Kozioł ofiarny warszawskich pseudoklasyków. W: Kumoszki na Parnasie. Kr. (1947) s. 23-50 (także s. 19-22, 310 n.). — W. Kieszkowska: Żywot K. Jaxa Marcinkowskiego. Studium o absorbującym charakterze miernoty. *Dziś i jutro* 1948 nr 12-13/14. — C. Zgorzelski: Duma poprzedniczka ballady. Tor. 1949. — P. Hertz: K. Jaxa Marcinkowski. W: Zbiór poetów polskich XIX w. Ks. 1. W-wa 1959. — F. German: Chopin i literaci warszawscy. (Kr. 1960). — M. Kaczmarek, K. Pecold: Nieznane fragmenty „Pamiętników" Kajetana Koźmiana. *Pam. Lit.* R. 51 (1960) z. 1 s. 212. — A. Kowalska: Warszawa literacka w okresie przełomu kulturalnego 1815-1822. (W-wa 1961) *Bibl. Syrenki.*

MAREWICZ WINCENTY IGNACY (1755—1822)

Krypt.: J. P. H...; W. I. M.; W. I. M. R. W. T.; W. M.

Poeta, komediopisarz, publicysta.

Ur. w 1755 na Litwie; syn Antoniego Bazylego h. Kościesza. Posiadał wykształcenie prawnicze. Był rotmistrzem województwa trockiego. Mieszkał w Wilnie, lecz często przebywał w Warszawie. Popierał reformatorską działalność Sejmu Czteroletniego. W czasie kampanii 1792 oddał na potrzeby wojska swój wileński dworek z ogrodem, znaczną sumę pieniędzy oraz wyznaczył nagrodę „dla tego obywatela [...], który najpierw pojmie lub zgładzi z tego świata któregokolwiek wyrodnego Polaka i szkodzącego ojczyźnie, lub dla ochotnika, który najlepiej podczas wojny popisze się". W tymże zapewne roku („w czasach zagrożonej wojną ojczyźnie") „wraz z żoną, jako prości żołnierze, zaciągnęli się do nowo tworzących się pułków". W w. XIX był urzędnikiem

http://rcin.org.pl

Stanu Cywilnego w Warszawie. Współcześni (np. A. Feliński) uważali go za grafomana i zestawiali z J. Baką i W. Kiszką Zgierskim. Pod jego imieniem pisywał niektóre wiersze S. Trembecki. Zmarł 5 marca 1822 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. O dobrowolnych podatkach. Projekt na sejm. W-wa 1786.

2. Samotne zabawki wierszem. W-wa 1786.
Dedyk. W. Gurowskiemu.

3. Zdarzenia, czyli sny... Wierszem i prozą. T. 1-2. W-wa 1786-1787.
Dedyk. I. Krasińskiemu.

4. Miłość dla cnoty. Komedia oryginalna we 3 aktach... Ułożona roku 1787. W-wa (1787).
Dedyk. A. Sapieże.

5. Dorywcze zabawki wierszem i prozą. W-wa 1788.
Dedyk. A. Sapieże. Na końcu: Rejestr dzieł Marewicza.

6. Doświadczenie, czyli myśl w chorobie. W-wa 1788. Wyd. nast. b. m. 1793.

7. Do Stanów sejmujących... w czasie ordynaryjnego sejmu w Warszawie. Wiersz. B. m. 1788.

8. Gołąbek. W-wa 1788.
Na końcu: Rejestr dzieł Marewicza.

9. Miłość wszystkich porównywa. Komedia oryginalna w 5 aktach. Wyst. W-wa 14 i 24 lutego 1788. Wyd. b. m. (po 1788). Wyd. nast.: Wil. 1796 (tu w tyt.: ...po kilkakroć na teatrach warszawskim, lwowskim i wileńskim grana).
Dedyk. A. Butkiewiczowi.

10. Ostatnia do Laury odezwa. Wierszem i prozą. W-wa 1788.

11. Różne wiersze. W-wa 1788. Fraszkę „Do sąsiada" przedr. J. Tuwim w: Cztery wieki fraszki polskiej. W-wa 1937, wyd. 2 W-wa 1957.

12. Sielanki. W-wa 1788.
Dedyk. K. Rzewuskiemu.

13. Projekt nieuskuteczniony. Prozą i wierszem. W-wa 1788. Fragm. przedr. S. Tync w: Komisja Edukacji Narodowej. Wr. (1954) *BN* I, 126 s. 346-348.
Dedyk. A. K. Czartoryskiemu.

14. Przysłowia i maksymy. W-wa 1788.

15. Wariacja. Wiersz nowego rodzaju. W-wa 1788.

16. Interesowanie się W.I.M.R.W.T. do szlachetnego Magistratu Krakowskiego, za biedną wdową Imć Panią Salomeą z Banasiewiczów Nowicką. B. m. (1789). Toż wyd. w poz. 18.

17. Polusia, córka kołodzieja, czyli wolność oswobodzona. Opera tragiczna w 2 aktach, z rosyjskiego na polski język przetłomaczona (!). B. m. 1789 (dwa wyd.). Wyd. nast.: (Lw.) 1791.
Rkps przedmowy „Do czytelnika" w Ossol. sygn. 1198/I.
Utwór mylnie przypisywany J. U. Niemcewiczowi.
Przekł. ros.: W. Anastasiewicz: Polusia, docz kolesnika, ili oswoboždionnaja wolnost'. Opiera tragiczeskaja w 2 diejstwijach. Pieriewod z polskogo... 1794-1796. Rkps Bibl. im. Sałtykowa Szczedrina w Leningradzie.

18. Ustronne zabawki wierszem i prozą. Kr. 1789.
Tu m.in. poz. 16.
Dedyk. J. Olechowskiemu. Na końcu: Rejestr dzieł.

19. Uwaga nad losem biednej Tekluni z prośbą do króla. Kr. 1789. Wyd. nast. b. m. 1791.

20. Zaraza powszechna, czyli mody damskie. B. m. 1789.

21. Na imieniny Jaśnie Wielmożnego Imci Pana Józefa Krasińskiego, obożnica wielkiego koronnego, roku 1790 marca dnia 19. W-wa 1790.

22. Satyra na J. O. Księcia JMci Aleksandra Sapiehę... w czasie limity Trybunału r. 1790 dnia kwietnia 15 w Wilnie. Wil. (1790).

23. Kłamstwo, czyli wiersz do Jaśnie Oświeconej Księżny JMości Elżbiety z hrabiów Chodkiewiczów Radziwiłłowej, kasztelanowej wileńskiej, w oktawę oktawy jej imienin, roku 1791 grudnia d. 3. Wil. (1791). (Dwa wyd.).

24. Szczere interesowanie się Marewicza za Marewiczem do Jaśnie Oświeconego Księcia Macieja Radziwiłła... podane w Nieświeżu w rękopiśmie, roku 1791 mca kwietnia d. 2. B. m. 1791.

25. Satyra zamiast wdzięczności na J. O. Księcia Jmci Macieja Radziwiłłę... mca września 1791. (Wil. 1792).

26. Kolęda na Nowy Rok dla JW. Pana Roberta Brzostowskiego, kasztelana połockiego... 1792 stycznia dnia 1. B. m. r.

27. Węzeł przyjacielski na oktawę imienin W.J.O. Macieja Pawłowskiego, assesora

http://rcin.org.pl

sądów magistratu wileńskiego, r. 1792 marca d. 3. B. m. r.

Wyd. pod krypt. W. M.

28. Na imieniny Jaśnie Wielmożnej Jmci Pani Józefy z książąt Radziwiłłów Grabowskiej, koniuszynej wielkiej W. Ks. Lit. Przez... roku 1792 marca dn. 19. B. m. (1792; dwa wyd.).

29. Mowa po ukończonym obiorze urzędników drugiego cyrkułu wileńskiego, r. 1792 kwietnia d. 8 miana. (Wil.) 1792. Przedr. *Materiały do dziejów Sejmu Czteroletniego*. T. 5. Wr. 1964.

30. Opis iluminacji danej w dniu 3 maja r. 1792 na przedmieściu wileńskim, ku Łukiszkom idąc na ulicy Podgórskiej pod numerem 465, w chałupie Wincentego Ignacego Marewicza... (Wil.) 1792.

31. Kolęda na Nowy Rok dla króla i nieszczęśliwego narodu d. 5 stycznia 1794. (Wil.) 1794 (dwa wyd.).

W wyd. 2 na k. tyt.: "...d. 24 stycznia".

31a. Nefelonikones, urywki z ociemiecielstwa. Zbiór osobliwych obrazów z dzieł dawnego świata, w rękopiśmie Marewicza między powieściami tegoż autora ku wiecznej pamięci zachowany... (Powst. po 4 listopada 1794). Przepisane i wydane przez L. K. Paryż 1836.

Autorstwo temu Marewiczowi przypisuje Estr. III (1876) 69. K. tyt. nie podaje imienia autora, pod „Przedmową autora" podpisany: „Józef Marewicz z starej daty Polak". Można by wprawdzie zmianę imienia uznać za pomyłkę druku (są i inne) — zwłaszcza że za autorstwem Wincentego Ignacego przemawiałaby patriotyczna tematyka, patos i sposób wierszowania.

32. Do Elżbiety z Chodkiewiczów Radziwiłłowej. (Wil.) 1795.

33. Wszystko się skończyło na projekcie. Komedia oryginalna we 2 aktach. Napisana przez... roku 1795, w tymże roku dnia 26 kwietnia grana na teatrze wileńskim. B. m. (po 1795).

Dedyk. Mariannie z Sapiehów Puzyninie.

34. Zdanie obywatelskie o J. W. Panu Aleksandrze Butkiewiczu, brygadierze wojsk rosyjskich, r. 1795 lipca 12 w Wilnie. (Wiersz). Wil. 1795.

35. Szczęście w nieszczęściu, czyli wzór stałości, ludzkości i cierpliwości. Drama oryginalne we 4 aktach. Wil. 1797. Wyd. nast. b. m. 1798.

W wyd. 2 dod.: Rejestr różnych i w różnych miejscach drukowanych dzieł JMość Pana Marewicza.

36. Żona opuszczona na bezludnej wyspie. Drama w 1 akcie, z intrygi wziętej z opery włoskiej. Napisana przez... roku 1798 w Wilnie, i tegoż roku na wileńskim teatrze grana dnia 19 kwietnia. B. m. r.

Dedyk. K. z Brzostowskich Wołodkowiczowej.

37. Co to jest wielkość? czyli wiersz z powodu nominacji na biskupstwo lwowskie i z powodu oktawy imienin... Mikołaja Skorodyńskiego... Lw. 1798.

38. Przemiana. Wierszem i prozą. (Wg E. Tyszkiewicza wyd.; wg Estr. — nie wyd.).

39. Rozbrat z Warszawą. Wierszem (jw. poz. 38).

OPRACOWANIA

Korespondent Warsz. 1792 nr 140. — (Nekrologi): *Gaz. Lit.* 1822 nr 6; *Kur. Warsz.* 1822 nr 56. — *Wizerunki i Roztrząsania Nauk. Oddz. 2.* t. 187 (1840) s. 100. — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 18 (1864). — E. T. (Tyszkiewicz): W. Marewicz. Studium obyczajowe. *Gaz. Warsz.* 1870 i odb. — M. Rulikowski: Teatr polski na Litwie. Wil. 1907 s. 23. — *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 45/46 (1911). — H. Mościcki: Generał Jasiński i powstanie kościuszkowskie. W-wa 1917. — L. Bernacki: Teatr, dramat i muzyka za Stanisława Augusta. T. 1-2. Lw. 1925. — A. Miller: Teatr polski i muzyka na Litwie. Wil. 1936. — P. N. Bierkow: Russko-polskije swiazi w XVIII w. Moskwa 1958. — T. Mikulski: W kręgu oświeconych. W-wa 1960. — R. Łużny: Bohomolec i Bogusławski w Rosji. (Z dziejów powiązań literackich polsko-rosyjskich doby Oświecenia). *Slavia Orientalis* 1961 nr 2.

MASSALSKA (DE LIGNE; POTOCKA) HELENA APOLONIA (1763—1815)

Pamiętnikarka.

Ur. w 1763; córka Józefa, podskarbiego nadwornego litewskiego, i Antoniny z Radziwiłłów. Po śmierci ojca (w 1770) opiekował się nią stryj, Ignacy Massalski, biskup wileński. Za radą pani Geoffrin wychowywała się we Francji, na pensji przy klasztorze

http://rcin.org.pl

w Abbaye-aux-Bois. 29 lipca 1779 wyszła w Paryżu za mąż za księcia Karola Józefa Emanuela de Ligne. Mieszkała kolejno w Brukseli, Paryżu (od 1784) i w Wiedniu (od 1786). W 1788 pozostawiła męża i córkę (Sydonię) i wyjechała do Warszawy. Tu poznała Wincentego Potockiego, podkomorzego wielkiego koronnego, i w 1792, po śmierci księcia de Ligne, doprowadziła do rozwodu Potockiego z Anną z Mycielskich i zawarła z nim związek małżeński. Mieszkała w majątku męża, Kowalówce k. Niemirowa, następnie w Petersburgu, później w Brodach, a od 1806 w Paryżu. Zmarła 30 października 1815 w Paryżu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Pamiętniki. Fragm. wyd. L. Perey (L. Herpin) w: Histoire d'une grande dame au XVIII siècle. (1). La Princesse Hélène de Ligne. Paryż 1887. Wyd. nast.: wyd. 7 Paryż 1887; wyd. 9 Paryż 1888; wyd. 11 Paryż 1888; wyd. 15 Paryż 1889; Paryż 1894; Paryż 1923-1924 (t. 1-2).

Przekł. pol. fragm.: *Dod. Mies. Przegl. Tyg.* 1887 t. 1; *Tyg. Ilustr.* 1887 t. 9 nr 224-227; *Ateneum* 1888 t. 2.

Listy

1. Korespondencja. Fragm. wyd. L. Perey (L. Herpin) w: Histoire d'une grande dame au XVIII siècle. (1). La Princesse Hélène de Ligne. Paryż 1887 i wyd. nast.; (2). La Comtesse Hélène Potocka. Paryż 1888 i wyd. nast.

Przekł. pol. fragm.: *Tyg. Ilustr.* 1887 t. 9 nr 224-227; *Ateneum* 1888 t. 2-3.

OPRACOWANIA

L. Perey (L. Herpin): Histoire d'une grande dame au XVIII siècle. (1). La Princesse H. de Ligne. Paryż 1887 i wyd. nast.; (2). La Comtesse H. Potocka. Paryż 1888 i wyd. nast. [Rec.: *Kur. Poz.* 1887 nr 76-78; W. Łoziński. *Kwart. Hist.* 1887-1888; P. M. *Przegl. Pol.* R. 21 (1886/87) kwartał IV s. 362-364; W. W. *Dod. Mies. Przegl. Tyg.* 1887 t. 1; T. W. *Przegl. Powsz.* R. 5 (1888) t. 19 półrocz. 3 s. 232-268]. — A. Kraushar: H. z Massalskich, księżna de Ligne. Kartka obyczajowa z końca XVIII w. *Tyg. Ilustr.* 1887 t. 9 nr 224-227. — K. Waliszewski: H. Massalska. *Ateneum* 1888 t. 2-3. — W. Dworzaczek: Genealogia. W-wa 1959 tabl. 141, 183.

MATUSZEWICZ MARCIN (1714—1773)

Inne formy nazwiska: Matusewicz; Matusiewicz; Matuszewic.

Pseud.: Jeden z obywatelów litewskich.

Pamiętnikarz, poeta.

Ur. w 1714 w Jelnej na Podlasiu; syn Jerzego, starosty stokliskiego. Do szkół uczęszczał w Drohiczynie, Brześciu i Warszawie. Był muszkieterem Augusta II. Po 1733 walczył po stronie Stanisława Leszczyńskiego. W 1739 został brzeskim pisarzem grodzkim, a w 1740 podstolim brzesko-litewskim. W 1748 posłował na sejm. W 1752 — stolnik brzeski, a w 1765 — sędzia ziemski brzeski. W 1756 ożenił się z Anną ze Szczytów Chełchowską, miecznikową kowieńską. Wysługiwał się Sapiehom, Czartoryskim, Radziwiłłom, trzymając się partii to jednych, to drugich. W 1760-1761 mieszkał u niego w Ratnie O. Korytyński. W 1767 — sekretarz generalny konfederacji radomskiej, poseł na sejm i sekretarz sejmowy; w 1768 nagrodzony kasztelanią brzeską. Wielokrotny deputat na Trybunał Litewski. Udział jego w konfederacji barskiej niejasny. Zmarł w 1773.

TWÓRCZOŚĆ

1. Mowa... do J. K. Mci od Trybunału W. Ks. Lit. Powst. 1740. Wyd. J. Daneykowicz Ostrowski w: Swada polska i łacińska. T. 1. Lubl. 1745.

2. Mowy... (miane) dnia 27 września 1762 przy pożegnaniu trybunału duchownego przy wyjeździe... bisk. Massalskiego. *Wiad. Lit.* dod. *Kur. Litewskiego* 1762.

3. Przestrogi na „Monitora". Powst. wrzesień 1763. Rkps (kopia) Bibl. PAN Kr. sygn. 1135 (pt. Przestroga na skrypt rozrzucony pod tytułem „Przyczyny do wzruszenia konfederacji").

http://rcin.org.pl

4. Diariusz życia mego, ile pamiętać mogę. Dla wiadomości potomkom moim spisany oraz dla przestróg, czego się wystrzegać, a co do naśladowania jest pożyteczne. Powst. od 1754. Wyd. A. Pawiński pt. Pamiętniki... 1714-1765. T. 1-4. W-wa 1876.

Diariusz rady wschowskiej z r. 1755 zaginął.

Miał ponadto pisać: „Dialog prozą z wierszem o bogaczu rzucającym świat", erotyki (1755), „Odę do Najświętszej Panny z prośbą o protekcję nad sobą biednym" (1764) i wiersze panegiryczne (zob. J. Bartoszewicz: O kasztelanie brzeskim Matuszewiczu jako poecie).

Wg własnych wyznań miał pomagać Onufremu Korytyńskiemu w pisaniu „Olkinickiej potyczki" i przekładaniu pieśni Horacjusza; wg przypuszczeń A. Sajkowskiego: raczej Korytyński pomagał Matuszewiczowi w jego pracy literackiej (zob. Korytyński O., Przekłady poz. 3).

Przekłady

1. Q. F. Horatius: Satyry wszystkie. Wierszem polskim przez jednego z obywatelów litewskich wyłożone. Powst. 1752-1762. Wyd. Wil. 1784. Fragm. z rkpsu (tekst odmien. od wersji druk.) wyd. J. Bartoszewicz: Dzieła. T. 9. Kr. 1881 s. 63-71. (Tu: Przedmowa tłumacza do czytelnika; urywek kończący przydatek do satyry 2 ks. 1; ustęp z satyry „Qui fit Maecenas..."; satyra 8 ks. 2).

Rkps Ossol. sygn. 12432/II.

Niektóre satyry tłumacz przerobił.

Miał nadto tłumaczyć odę Horacjusza „Ne forte credas interitura..." (IV, 8), list „Cum tot sustineas et tanti negotio solus..." (II, 1), oraz — przypuszczalnie — satyrę Boileau „O prawdziwym punkcie honoru" (zob. Bartoszewicz, jw.).

Listy

1. Do J. A. Mniszcha z 1763. Rkps Bibl. Czart. sygn. 3859.

2. Korespondencja z J. A. Załuskim z 1767. Rkps Bibl. Nar. sygn. 3267.

3. Do A. Krasińskiego z 24 sierpnia 1769. Rkps Bibl. Czart. sygn. 942. Fragm. ogł. W. Konopczyński w: Wybór tekstów do dziejów konfederacji barskiej. Kr. (1928) *BN* I, 102.

4. Do Stanisława Augusta. Rkps Bibl. Czart. sygn. 672.

5. Od króla pruskiego z 20 września 1769, kopia G. Benoit. Rkps Ossol. sygn. 1407 s. 480.

6. Od J. Ogrodzkiego z 26 stycznia 1771. Fragm. ogł. H. Schmitt w: Źródła odnoszące się do pierwszego okresu panowania Stanisława Augusta do r. 1773. Lw. 1884 s. 120-121.

OPRACOWANIA

J. Bartoszewicz: O kasztelanie brzeskim Matuszewiczu jako poecie. *Dzien. Warsz.* 1854 nr 279; przedr. w: Dzieła. T. 9. Kr. 1881 s. 51-63. — J. Bartoszewicz: Konkury Matuszewicza o pannę Ossolińską. Romans z XVIII w. *Kółko Domowe* 1863 sierpień. — J. Bartoszewicz. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 18 (1864). — A. Pawiński: O życiu i pismach M. Matuszewicza. (Wstęp do) Pamiętniki. T. 1. W-wa 1876. [Rec. wyd.: *Przegl. Tyg. Warsz.* 1876; H. Schmitt. *Ruch Lit.* 1876 t. 2 s. 27, 45, 76; K. Liske. *Przegl. Kryt.* 1877 s. 45-52; A. Tyszyński. *Bibl. Warsz.* 1877]. — W. Spasowicz: M. Matuszewicz jako pamiętnikarz. *Ateneum* 1876 t. 4; przedr. w: Studia nie z natury. Wil. 1881; Pisma. T. 1. Petersb. 1892. —

W. Konopczyński: Polska w dobie wojny siedmioletniej. T. 2. W-wa 1911. — *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 45/46 (1911). — W. Ogrodziński: Polskie przekłady Horacego. *Commentationes Horatianae.* T. 2. Kr. 1935 i odb. — W. Konopczyński: Konfederacja barska. T. 1-2. W-wa 1936-1938. — R. Kaleta, M. Klimowicz: Prekursorzy Oświecenia. Wr. 1953 *IBL. Studia Hist.-Lit.* 20. — T. Tatarkiewiczowa: O polskich teoretykach przekładów w XVIII w. i na przełomie XIX w. *Przegl. Hum.* 1959 nr 4. — S. Hrabec, F. Pepłowski: Wiadomości o autorach i dziełach cytowanych w „Słowniku" Lindego. W-wa 1963. — A. Sajkowski: Onufry Korytyński. *Pam. Lit.* R. 55 (1964) z. 3.

MATUSZEWICZ TADEUSZ (ok. 1765—1819)

Inne formy nazwiska: Matusewicz; Matusiewicz; Matuszewic.

Pseud.: X.

Mówca, publicysta, tłumacz, poeta, krytyk teatralny.

Ur. ok. 1765, prawdopodobnie w Ratnie na Litwie; syn Marcina, stolnika, późniejszego kasztelana brzeskiego, i Anny ze Szczytów. Uczył się w kolegium Konarskiego

http://rcin.org.pl

w Warszawie. W 1784 był posłem z powiatu brzesko-litewskiego na sejm grodzieński, w 1786 zasiadał w sądzie sejmowym, a w 1788 posłował na Sejm Wielki. Należał do zwolenników reform i działał w Deputacji do Spraw Zagranicznych oraz w Deputacji do Ułożenia Konstytucji. Współpracował z *Gazetą Narodową i Obcą* (1791-1792). W 1794 — zastępca radcy w Radzie Najwyższej Narodowej i kierownik Wydziału Potrzeb Wojskowych. Po trzecim rozbiorze osiadł na wsi, najpierw na Litwie, potem w Jasieńcu w Sandomierskiem. Ożenił się z Marianną Przebendowską.

Należał do grona organizatorów i pierwszych członków Towarzystwa Przyjaciół Nauk. W 1809 jako członek Rządu Centralnego Tymczasowego w Galicji jeździł w deputacji do Napoleona do Wiednia. W styczniu 1810 mianowany radcą stanu i komisarzem Księstwa Warszawskiego w sprawie umowy o nadanie dóbr w nowo przyłączonym kraju. W czerwcu 1811 jeździł do Paryża z memoriałem o potrzebach skarbowych Księstwa. 1 października 1811 mianowany ministrem skarbu. W 1812 spotykał się z Napoleonem w Poznaniu i (w grudniu) w Warszawie, równocześnie był inicjatorem pertraktacji prowadzonych z Aleksandrem I. W 1813 przebywał w Dreźnie, Paryżu, Ratyzbonie i Pradze. 20 maja 1815 otrzymał nominację na dyrektora głównego prezydującego w Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu, ze stanowiska tego ustąpił w 1817; równocześnie otrzymał tytuł kasztelana. Należał do masonerii, dochodząc w niej stopnia kawalera Różanego Krzyża (VII); w 1811 piastował urząd w. mówcy Wielkiego Wschodu Narodowego Polskiego, a w roku następnym — w. namiestnika. Członek warszawskiego Towarzystwa Dobroczynności (od 1814) i Towarzystwa Iksów (1815-1819). Zmarł 30 listopada 1819 w Bolonii.

TWÓRCZOŚĆ

1. Głos... in turno na sesji d. 3 listopada miany. B. m. (1788).

Z mów wygł. w czasie Sejmu Czteroletniego wyszły nadto osob. następujące: z 14 i 24 listopada, 5 grudnia 1788; z 13 i 23 marca, 27 kwietnia, 17 lipca, 28 sierpnia, 7 września, 28 grudnia 1789; z 21 maja, 24 września 1790; z 5 maja 1791.

2. Posiedzenie nadzwyczajne Wielkiego Wschodu Narodowego. Pamiątka w d. 1 grudnia 1811 r. zmarłego Ludwika Gutakowskiego. (Mowa). W-wa (1811).

3. Mowa... miana w izbie poselskiej przy wprowadzeniu projektów skarbowych d. 17 grudnia 1811. W-wa b.r.

Przekł. niem.: Drezno-Lipsk 1812.

4. Mowa... (W-wa 1812); toż bez tyt. (inc.: Szanowny Senacie, Prześwietna Izbo Poselska...) (W-wa 1812); toż pt. Mowa na sejmie nadzwyczajnym 1812 r., wypowiedziana 28 czerwca. *Gaz. Warsz.* 1812 nr 52. Przedr. S. Krzemiński. *Sto lat myśli pol.* T. 1 (1906) s. 364-372.

Artykuły i drobne utwory znajdują się w czasopismach: *Dzien. Wil.* (tu: Wiersz do ks. A. Czartoryskiego. Naśladowanie z Horacjusza. 1805), *Gaz. Korespondenta Warsz.* (1815-1819), *Gaz. Nar. i Obca* (1791-1792), *Gaz. Warsz.* (1815-1819), *Kron. Rodz.* (tu: Objaśnienia niektórych synonimów. 1885), *Pam. Warsz.* (tu: Osobliwi goście, t. 16 (1820) s. 110-127), *Przegl. Nauk.* (tu: Historia zbytku. 1842).

Wyd. pod nazwiskiem Matuszewicza list poetycki: Odpis na list Kropińskiego... z Łańcuta do Sieniawy 1796 r. *Kron. Rodz.* 1885 — wyszedł faktycznie spod pióra Kropińskiego. Zob. Kropiński L., Twórczość poz. 2.

Przekłady

1. J. Delille: O imaginacji. Fragm. *Dzien. Wil.* 1805; *Pam. Warsz.* t. 1 (1815) s. 75, 150, t. 2 s. 92, 323.

2. Tomasz a Kempis: O naśladowaniu Chrystusa. Tłum. 1818. Wyd. W-wa 1820. Wyd. nast.: W-wa 1824; Lw. 1833; Kr. 1841; Wil. 1841; Leszno 1845; Leszno 1855; Petersb. 1862; Poz. 1865; Lipsk 1866; Wr. 1870 (dwa wyd.); Wil. 1874; „wyd. 4" Tor. 1874; Tor. 1894.

3. Q. F. Horatius: O spoczynek błaga bogi. *Przegl. Nauk.* 1842 t. 1.

4. J. Delille: Do wdzięczności. *Przegl. Nauk.* 1842.

5. P. M. Vergilius: Eurialus i Nisus. Fragm. z ks. 9 Eneidy. Rkps.

Inform. K. Koźmian, powtarza J. Birkenmajer (s. 143).

http://rcin.org.pl

Listy i materiały

1. Do Stanisława Augusta 3 listy. Rkps Bibl. Czart. sygn. 734.

2. Do J. Kruszyńskiego z 1807. Ogł. K. W. Wójcicki: Cmentarz Powązkowski pod Warszawą. T. 1. W-wa 1855 s. 119.

3. Korespondencja dyplomatyczna z 1809-1813. Rkpsy Arch. du Ministère des Affaires Étrangères w Paryżu (Pologne sygn. (m.in.) 328-333, Saxe sygn. (m.in.) 83); Hauptstaatsarchiv w Dreźnie i in. Fragm. cyt. M. Handelsman w: Instrukcje i depesze rezydentów francuskich w Warszawie. 1807-1813. T. 1-2. Kr. 1914 *Źródła do Dziejów Pol. Porozbiorowych* 7.

4. Do K. Koźmiana 7 listów z — 1814-1816 i b.d. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 2031 t. 1-3. List z 6 kwietnia 1814 ogł. A. E. Koźmian w: Wspomnienia moje. T. 1. Poz. 1867.

5. Do J. Wybickiego. Fragm. 2 listów z 1814 ogł. A. M. Skałkowski w: Archiwum Wybickiego. T. 2. Gdańsk 1950.

6. Zbiór listów. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 15, 209 (tu m.in. do H. Kołłątaja).

7. Do G. E. Grodka. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 3097.

8. Do Aleksandra Potockiego. Rkps Arch. Głównego Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 287).

9. Do S. K. Potockiego. Rkps jw. sygn. 268.

10. Od J. U. Niemcewicza z 1802. *Nowy Pam. Warsz.* t. 3 (1802); fragm. przedr. J. W. Gomulicki. *Nowe Książki* 1959 nr 15.

OPRACOWANIA

Akty powstania Kościuszki. T. 1-3. Wyd. S. Askenazy, W. Dzwonkowski, E. Kipa, R. Morcinek. Kr. 1918 — Wr. 1955. — Archiwum Wybickiego. T. 2 (1802-1822). Wyd. A. M. Skałkowski. Gdańsk 1950. — Instrukcje i depesze rezydentów francuskich w Warszawie. 1807-1813. T. 1-2. Wyd. M. Handelsman. Kr. 1914 *Źródła do Dziejów Pol. Porozbiorowych* 7. — J. U. Niemcewicz: Mowa miana na obchodzie pogrzebowym T. Matuszewicza. (Wygł. 1819). Wyd. w: Dzieła poetyczne. T. 12. Lipsk 1840. — J. U. Niemcewicz: Pamiętniki... 1811-1820. T. 1-2. Wyd. Poz. 1871. — S. K. Potocki: Pochwała T. Matuszewicza. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 14 (1821); wyd. osob. W-wa 1828. — K. Koźmian: Ziemiaństwo polskie. Wr. 1839 s. 226 (przypis 21). — F. S. Dmochowski: Wspomnienia od 1806 do 1830 r. W-wa 1858; wyd. nast. W-wa 1959 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* — K. Koźmian: Pamiętniki. T. 2. Poz. 1858; t. 3. Kr. 1865. — J. Bartoszewicz. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 18 (1864). — H. Biegeleisen: Towarzystwo Iksów. *Bibl. Warsz.* 1885. — Szczątki spuścizny po T. Matuszewicu. *Kron. Rodz.* 1885. — L. Dębicki: Puławy. T. 3. Lw. 1888 s. 228. —

J. Bojasiński: Rządy tymczasowe w Królestwie Polskim. Maj-grudzień 1815. W-wa 1902. — J. Bojasiński: T. Matuszewic. *Album biogr. zasłużonych Polaków i Polek w. XIX.* T. 2. W-wa 1903. — S. Krzemiński. *Sto lat myśli pol.* T. 1 (1906). — M. Szyjkowski: Osjan w Polsce na tle genezy romantycznego ruchu. *Rozpr. AU. Wydz. Filol.* t. 52 (1913) s. 123 i odb. (Kr. 1912). — J. Birkenmajer: Les Traductions polonaises de Virgile. *Eos* 1930/31. — W. Ogrodziński: Polskie przekłady Horacego. *Commentationes Horatianae.* T. 2. Kr. 1935 i odb. — C. Zgorzelski: Duma poprzedniczka ballady. Tor. 1949. — T. Mencel: Feliks Łubieński, minister sprawiedliwości Księstwa Warszawskiego (1758-1848). W-wa 1952 *Tow. Nauk. Warsz. Wydz. II.* — J. Lipiński: (Wstęp do) Recenzje teatralne Towarzystwa Iksów, 1815-1819. Wr. 1956 *Materiały do Dziejów Teatru w Pol.* 4.

Zob. też Towarzystwo Iksów.

MĘCIŃSKI JÓZEF WOJCIECH (1743—1813)

Kaznodzieja.

Ur. w 1743 w Siemichowie (pow. szczerzycki); syn Jacka, dzierżawcy ziemskiego, i Reginy z Kozubowskich. Uczył się w szkołach jezuickich w Przemyślu i Krakowie. W 1765 wstąpił do zakonu reformatów w Wieliczce, przybierając imię Józefa (imię chrzestne: Wojciech). Wyświęcony na księdza w Krakowie. Przebywał w klasztorach w Krakowie, Wieliczce, Stobnicy, Pilicy, Lublinie i na Górze Św. Anny (tu w 1800-1801 jako gwardian), piastując na przemian urzędy kaznodziei, gwardiana, definitora, wi-

http://rcin.org.pl

kariusza prowincji małopolskiej i komisarza generalnego konwentów wielkopolskich. Kazania jego, wygłaszane m.in. na Śląsku w Wielkim Dobrzyniu, Lubecku, Chróścicach, Popielowie i Brynicy, zyskały mu dużą i długotrwałą popularność. Pod koniec życia został kapelanem i kaznodzieją więzień krakowskich. Zmarł w 1813 (wg *Enc. kościelnej*: w 1815) w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Kazanie na pogrzeb uroczystego pochowania kości pod pamiętnym sławy nieśmiertelnej godnym imieniem... Jana Chrzciciela, pułkownika wojsk koronnych, tudzież Jana Kantego podkomorzego JKM, z Raciborska Morstynów... dnia 20 kwietnia R.P. 1780 miane. Kr. 1780.

2. Kazania podwójne na niedziele całego roku. T. 1-4. Kr. 1782-1784.
Ogólnego zbioru wyd. przez I. Grebla t. 1-4.

3. Kazania na święta całego roku. T. 1-2. Kr. 1786-1787. Wyd. nast.: t. 1-2. Kr. 1790-1791.
Ogólnego zbioru t. 7-8.

4. Kazanie na pogrzebie W. śp. Józefa Skarbka Kiełczewskiego, starosty kachorlickiego... dnia 17 lipca 1787. Lubl. 1787.

5. Uroczyste podziękowanie Najjaśniejszemu Trybunałowi oświadczone w kazaniu... za dopełnienie sprawiedliwości w zniesieniu złych zwyczajów religii i obywatelstwu szkodzących. B. m. 1788.

6. Kazania przygodne w różnych nabożeństwa okolicznościach. T. 1-2. Kr. 1788-1789. Wyd. nast.: Kazania i mowy przygodne w różnych nabożeństwa okolicznościach. Kr. 1808; toż wyd. tyt. Kr. 1809.
Wyd. 1 stanowi t. 5-6 ogólnego zbioru; wyd. nast.: t. 28.

7. Kazanie o dobrowolnej ofierze na naglące potrzeby ojczyzny, w dzień Oczyszczenia Najświętszej Marii Panny w kościele Ś. Ducha... miane. Lubl. (1789).

8. Kazanie o potrzebie krajowego wojska i jego podległości, z Ewangelii na niedzielę III po Trzech Królach o setniku żołnierzu, miane w kościele lubelskim Świętego Ducha. B. m. 1790.

9. Kazania niedzielne i świętalne. T. 1-2. Kr. 1791-1793.
Ogólnego zbioru t. 9-10.

10. Kazanie na pogrzebie Jaśnie Wielmożnej Heleny z Trejerów Skarszewski, podstoliny urzędowskiej... dnia 7 listopada 1792. Lubl. 1792.

11. Kazania odświętne w różnych nabożeństwa okolicznościach. T. 1-2. Kr. 1795-1796.
Ogólnego zbioru t. 11-12.

12. Kazania odświętne. T. 1-2. Kr. 1799.
Ogólnego zbioru t. 13-14.

13. Kazanie na pogrzebie Marianny z Jaworskich Dembińskiej. Kr. 1802.

14. Kazanie podczas pogrzebu śp. Macieja Sołtyka... d. 31 maja 1802 r. miane. Kr. 1802.

15. Nauki wiejskie do oświecenia prostego ludu w powinnościach wiary i obyczajów... T. 1-3. Kr. 1805.
Ogólnego zbioru t. 15-17.

16. Nauki wiejskie świętalne... Kr. 1805.
Ogólnego zbioru t. 20.

17. Dzieło homilijno-kaznodziejskie niedzielne, objaśnienie Ewangelii, nauki wiary i obyczajów, także wytłumaczenie św. katolickich obrzędów w sobie zawierające. Cz. 1-4. Kr. 1807 (dwa wyd.).
Ogólnego zbioru t. 21-24.

18. Dzieło homilijne odświętne... Cz. 1-3. Kr. 1808. (Cz. 3: Dodatek do dzieła...).
Ogólnego zbioru t. 25-27.

19. Mowy kaznodziejskie w różnych nabożeństwa (osobliwie parafialnego) okolicznościach, dla wygody JJ. Mości Księży Pasterzów i ich pomocników... T. 1-2. Kr. 1808.
Ogólnego zbioru t. 18-19.

20. Kazanie o nauce życia i śmierci tudzież o długach należących się zmarłym od żyjących, w czasie pogrzebu śp. Józefa Konopki, łowczego sanockiego... d. 27 września 1811 r. miane. Kr. 1811.

21. Kazanie podczas pogrzebowego obrządku śp. J. W. Zofii z Romiszowskich hr. Moszyński... na dniu 6 miesiąca października w 1812... miane. Kr. 1812.

22. Dzieło dogmatyczne polityczno-moralne do czytania osobom tak duchownym, jako i świeckim ciekawe, potrzebne i wielce pożyteczne, w 2 częściach.
Dzieło zapowiedziane przy t. 28 i ostatnim wyd. przez Grebla ogólnego zbioru kazań Męcińskiego, lecz nie wyd.

Wydania zbiorowe

1. Kazania... T. 1-28. Kr. 1782-1808. Zob. Twórczość poz. 2, 3, 6, 9, 11, 12, 15-19.

http://rcin.org.pl

OPRACOWANIA

A. Grabowski: Starożytności historyczne polskie. T. 1. Kr. 1840. — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 18 (1864). — X.W.K. *Enc. kościelna* Nowodworskiego. T. 14 (1881). — J. S. Pelczar: Zarys dziejów kaznodziejstwa w kościele katolickim. Cz. 2: Kaznodzieje polscy. Kr. 1896; wyd. 2 uzup.: Zarys dziejów kaznodziejstwa w Polsce. Kr. 1917. — A. Jougan: O kazaniach jubileuszowych polskich. Lw. 1902. — W. Ogrodziński: Związki duchowe Śląska z Krakowem na przełomie w. XVIII i XIX. Kat. 1935 s. 7-8.

MĘCIŃSKI WOJCIECH (1715—po 1783)

Dramatopisarz, tłumacz.

Ur. 1 kwietnia 1715 w parafii tarnowskiej; syn Stefana i Heleny. 6 sierpnia 1731 wstąpił do jezuitów w Krakowie. Po ukończeniu nowicjatu odbył w seminarium zakonnym w Jarosławiu roczne studia retoryczne (1733/34); w roku następnym uczył w infimie kolegium jarosławskiego. Od jesieni 1735 studiował przez 3 lata filozofię w Lublinie; potem uczył poezji w Jarosławiu (1738/39) i Lublinie (1739/40). W 1740-1744 studiował w Lublinie teologię. 14 lipca 1743 wyświęcony na kapłana. W 1744/45 uczył poezji w kolegium w Jarosławiu, a następnie w Krośnie (od 1748 retoryki). Od jesieni 1750 przebywał w Przemyślu jako nauczyciel retoryki i kronikarz domu zakonnego; następnie pełnił te same funkcje w Jarosławiu (od jesieni 1759). W drugiej połowie 1762 wrócił do Przemyśla, gdzie powierzono mu kierownictwo drukarni (do jesieni 1768) i urząd duchownego domu („praefectus spiritus"). Ten ostatni pełnił również po przeniesieniu do Ostroga (w jesieni 1769); od 1770 był także magistrem nowicjatu. Po kasacie zakonu podjął kierownictwo konwiktu ostrogskiego, ale już w 1774 z powodu słabego zdrowia przeszedł na emeryturę. Jako emeryt żył jeszcze w Łucku w 1783.

TWÓRCZOŚĆ

1. Regulus. Tragedia prześwietnym... Tadeusza Stanisława Kostki i Joanny... Lipskich... imieniem ozdobiona, od prześwietnej krasomówskiej młodzi na sali przemyskiego Collegium Societatis Jesu roku 1753 dnia 3 marca... na publiczny widok wydana. Lubl. br.

Streszcz. ogł. H. Biegeleisen. *Bibl. Warsz.* 1897 t. 3.

2. Drama o powołaniu ś. Stanisława Kostki do zakonu S. J., pierwej ślubem, potem przez wyraźne napomnienie Marii Matki Boskiej utwierdzonym i odważną ucieczką z Wiednia do Rzymu wykonanym... podana na publiczny widok od szlachetnej młodzi ćwiczącej się w nauce krasomówskiej Collegii przemyskiego Societatis Jesu. Roku Pańskiego 1755. Dnia 8 lutego wyprawiona, do druku podana. Przemyśl (1755).

3. Mulej Mahomet, król Fezański, a potem Baltazar de Loyola-Mendez S. J. Drama na publiczny widok od prześwietnej młodzi ćwiczącej się w naukach krasomówskich szkół przemyskich S. J. Roku P. 1756 podana. B. m. (1756).

Poz. nie notowana przez bibliografię „Dramat staropolski od początków do powstania sceny narodowej" (t. 1).

Przekłady

1. Ks. Ptolomeus: Drama o powołaniu ś. Alojzego do Zakonu Societatis Jesu... Od W. X. Ptolomeusza tegoż Zakonu... napisana.... Teraz na ojczysty język przełożona i na publiczny widok od szlachetnej młodzi szkół przemyślskich Societatis Jesu Roku Pańskiego 1754 podana. Sandomierz (1754). Wyst. Przemyśl 28 maja 1754.

Materiały

1. Odpis metryki chrztu. W: Liber Metricae novitiorum Societatis Jesu (1709-1773). Rkps Ossol. sygn. 100/II k. 38.

OPRACOWANIA

Catalogus personarum et officiorum provinciae Polonae S. J. (Metryka za l. 1718-1755). Rkps Arch. Romanum S. J. (Polonica 46). — Catalogus triennalis primus Collegii Ostrogiensis S. J. anno 1770. Rkps jw. (Polonica 42 folio 94 nr 2). — F. Siarczyński: Wiadomość historyczna i statystyczna o mieście Jaro-

http://rcin.org.pl

sławiu. Lw. 1826. — J. Brown: Biblioteka pisarzów asystencji polskiej Towarzystwa Jezusowego. *Przegl. Poz.* t. 33 (1862) i wyd. osob. Poz. 1862. — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 18 (1864). — H. Biegeleisen: Nieznane prace Stanisława Trembeckiego. *Bibl. Warsz.* 1897 t. 3 s. 299-300. — N. Gąsiorowska. *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 45/46 (1911). — J. Poplatek: Udział byłych jezuitów w Komisji Edukacji Narodowej. (Maszynopis w Wydawnictwie Apostolstwa Modlitwy w Kr. T. 1 s. 212). — B. Natoński: Wyciągi ze źródeł jezuickich i uwagi. (Maszynopis w posiadaniu redakcji). — Dramat staropolski od początków do powstania sceny narodowej. Bibliografia. T. 1. (Red. W Korotaj). Wr. 1965 *Książka w Dawnej. Kulturze Pol.* 14.

MICHNIEWSKI ANTONI TADEUSZ (1743—1776?)

Pseud. i krypt.: A. M.; A. Stylski; Mieściuszko Gminowicz R. M. N.; X. A. T. M. P. S.

Dramatopisarz, poeta, publicysta.

Ur. w Warszawie 24 (lub 26) maja 1743. 24 września 1761 przyjęty do seminarium Zgromadzenia Ks. Ks. Misjonarzy w Warszawie. 25 września 1763 złożył śluby zakonne. W 1773 opuścił Zgromadzenie Misjonarzy, następnie pełnił zapewne obowiązki proboszcza (parafii Służew pod Warszawą?). W tym czasie związał się z warszawskim środowiskiem literackim. W 1773 ogłaszał artykuły w *Monitorze*, w 1775 wiersze w *Zabawach Przyjemnych i Pożytecznych*, w 1775-1776 współpracował z teatrem publicznym w Warszawie (7 listopada 1775 odebrał z kasy teatru 15 dukatów jako honorarium za dwie pierwsze komedie). Zmarł w 1776 (?).

Błędnie uważano Michniewskiego za członka zgromadzenia pijarów.

TWÓRCZOŚĆ

1. (Artykuły). *Monitor* 1773 nr 24-27, 29, 34.

2. (Wiersze): Melancholia; Do biedy; Do czwartku. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1775 t. 11 cz. 2, t. 12 cz. 1.

3. Teresa, albo tryumf cnoty. Komedia dla teatru warszawskiego napisana. Z załączeniem wielkiej części myśli przedniejszych, wybranych z komedii francuskich Imć p. V(oltaire'a). Przez... W-wa 1775. Wyst. W-wa 2 sierpnia 1775. Fragm. przedr. J. Kott, S. Lorentz w: Warszawa wieku Oświecenia. W-wa 1954.

Z wierszem dedyk. do ks. K. Sanguszkowej.

Wg Voltaire: Nanine, ou le préjugé vaincu.

4. Tryumf łaskawości. Komedia w 3 aktach, dla teatru warszawskiego napisana. Przez... Roku 1775. (W-wa) 1775. Wyst. W-wa 5 listopada 1775.

Z wierszem dedyk. do Stanisława Augusta.

5. Ludwika, albo miłość stateczna. Komedia w 3 aktach, dla teatru warszawskiego napisana. Przez... W-wa 1775. Wyst. W-wa 1 lutego 1776. Fragm. przedr. J. Kott, S. Lorentz, jw. poz. 3.

Rkps (odpis z XIX w.) w Ossol. sygn. 11181/I.

6. Trzewiki morderowe, albo szewcowa niemiecka. Komedia w 3 aktach. Najpierwszy raz po francusku na teatrze francuskim w Paryżu reprezentowana dnia 11 stycznia 1777, dla teatru warszawskiego z niektórymi przydatkami przez A. M. napisana. Wyst. W-wa lipiec 1776. Wyd. W-wa 1777.

Autorstwo wg L. Bernackiego.

Wg A. Ferrières: Les Souliers mordorés, ou la cordonnière allemande.

OPRACOWANIA

Catalogus Seminaristarum Seminarii Interni Congregationis Missionis Domus Varsaviensis (1676-1864), Annus 1761; Catalogus domorum et personarum Congregationis Missionis Provinciae Polonae ab a. 1686, nr 402. Rkpsy Arch. Ks. Ks. Misjonarzy w Kr. na Stradomiu. — Theatralische Ausgaben. (Księga kasowa teatru warsz. z 1775-1778). Rkps Instytutu Sztuki PAN (Zbiór M. Rulikowskiego, teka 61). — W. Mitzler de Kolof: Vierter Brief eines Gelehrten aus Wilna..., Verzeichnis. W-wa 1776; przedr. L. Bernacki w: Teatr, dramat i muzyka za Stanisława Augusta. T. 1. Lw. 1925 s. 95-96. — *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 18 (1864). — W. Smoleński: Towarzystwa naukowe i literackie w Polsce w. XVIII. *Ateneum* 1887 t. 3 i odb. — Catalogue du personnel de la Congrégation de la Mission depuis l'origine

http://rcin.org.pl

(1625) jusqu'à la fin du XVIII siècle. Paryż 1911 s. 432. —

M. Smolarski: Studia nad Wolterem w Polsce. Lw. 1918 *Arch. Nauk. Wydawnictwa Tow. dla Popierania Nauki Pol.* dz. 1 t. 9 z. 3. — L. Bernacki: Teatr, dramat i muzyka za Stanisława Augusta. T. 1-2. Lw. 1925. — I. Z. Turowska-Barowa: Zabawy Przyjemne i Pożyteczne (1770-1777). Ze studiów nad literaturą stanisławowską. Kr. 1933 *Prace Hist.-Lit.* 40. — E. Aleksandrowska: Zabawy Przyjemne i Pożyteczne, 1770-1777. Monografia bibliograficzna. Wr. 1959 *Książka w Dawnej Kulturze Pol.* 9. — Z. Raszewski: Staroświecczyzna i postęp czasu. O teatrze polskim (1765-1865). W-wa 1963. — A. Schletz: Wypisy ze źródeł misjonarskich. Maszynopis w posiadaniu redakcji.

MIER ALBERT (WOJCIECH) (1751/1752—1831)

Inna forma nazwiska: Mir.

Krypt.: W. M. S. B.

Poeta, tłumacz.

Ur. w końcu 1751 lub na początku 1752; syn Józefa, starosty buskiego i sokalskiego, późniejszego wojewody pomorskiego, i Anastazji z Bohuszów, 1° v. Kajetanowej Tarnowskiej. Uczył się u pijarów w Warszawie. Przyjaciel Rzewuskich oraz Szczęsnego, Ignacego i S. K. Potockich. Zimą 1778/79 bawił w Paryżu. Utrzymywał kontakty literackie z S. Trembeckim, Potockimi, A. K. Czartoryskim, J. Szymanowskim, K. Ustrzyckim. W czasie sejmu 1782 przebywał w Warszawie, popierając wystąpienia opozycji antykrólewskiej; bawił tam również w 1785, deklarując się jako stronnik Czartoryskich w aferze Dogrumowej. W czasie Sejmu Czteroletniego przeciwnik stronnictwa patriotycznego. Za Targowicy konsyliarz i brygadier, uczestnik uroczystego poselstwa do Petersburga; po powrocie wyznaczony na posła do Wiednia. Miał być „autorem pryncypalnym" targowickiej *Gazety Narodowej*. Po upadku państwa często przebywał w Wiedniu jako tajny radca i podkomorzy cesarstwa austriackiego. Odznaczony orderem Św. Szczepana. Ożenił się z hrabianką austriacką Karoliną Weissenwolff. Następnie sprzedał odziedziczone po ojcu dobra buskie, zakupił leżajskie i zamieszkał w Leżajsku. Często gościł u Czartoryskich w Sieniawie i u Potockich w Tulczynie. Pod koniec życia pobierał od Alfreda Potockiego dożywotnią pensję roczną w zamian za „wypuszczenie" mu klucza leżajskiego. Od 1827 członek Towarzystwa Naukowego Krakowskiego. Zmarł 22 sierpnia 1831 w Kętach — w drodze powrotnej z zagranicy.

TWÓRCZOŚĆ

1. Ode... starościca buskiego. Do matki. Poczajów 1769.

Egz. unik. w rkpsie Ossol. sygn. 566/II s. 9-12.

Druk ulot., na s. 11 zawiera także odę „Do profesora".

2. Bajki i powieści. Rkpsy: Bibl. Akademii Nauk USRR Lw. (Zbiory Baworowskich sygn. 438/I, autografy; sygn. 765/I, autografy i kopie); Bibl. Miejska w Bydgoszczy sygn. 528; Bibl. Śląska w Kat. sygn. 173 IV; Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 221); Bibl. Jagiel. sygn. 3760; Bibl. PAN Kr. sygn. 2059 (papiery po K. Koźmianie).

Bajki druk. lub błędnie (?) przypisywane autorstwu innych:

Dąb i trzcina (z La Fontaine'a). *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1773 t. 8 cz. 1 s. 193-194 (anonim.); przedr. pod nazwiskiem Miera: *Motyl* 1828 nr 18. W rkpsie Bibl. PAN zapisana pod nazwiskiem J. Chreptowicza, w Bibl. Czart. Ew. 1958 w rkpsach J. Koblańskiego. —

Kraska i sroka, ogł. poczynając od wyd. T. K. Węgierskiego Wiersze różne. W-wa 1803 — jako utwór T. K. Węgierskiego. —

Młody ptaszek i kraska, ogł. jw., jako utwór Węgierskiego. —

Myszka młoda i kot stary, ogł. jw., jako utwór Węgierskiego. —

Dwa wróble, ogł. jw., jako utwór Węgierskiego, przypisywana także J. Ancucie. —

Lew i ślimak. *Dzien. Lit.* 1869 nr 18. —

Kamiennik i statua Jowisza (z La Fontaine'a). *Tamże*. —

http://rcin.org.pl

Dwa byki i żaba (z La Fontaine'a). *Tamże.*

Wg spisu (W. Baworowskiego?) umieszczonego na początku rkpsu Baworowskich, sygn. 765/I, Mier napisał więcej bajek, niż zachowało się w wymienionych wyżej rkpsach i drukach. Wymieniona jest tam m.in. bajka „Dwa gołąbki" — prawdopodobnie chodzi tu o utwór „Gołąbki", znany jako bajka S. Trembeckiego. Fragm. te bajki zawiera rkps Baworowskich sygn. 765/I.

3. Wiersze różne. Rkpsy: Bibl. Akademii Nauk USRR Lw. (Zbiory Baworowskich sygn. 438-439/I, autografy; sygn. 765/I, autografy i kopie); Bibl. Miejska w Bydgoszczy sygn. 528; Bibl. Śląska w Kat. sygn. 173 IV; Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 204, 221, 246); Arch. Hist. w Kijowie zbiór 49 rejestr 2 nr 72; Ossol. sygn. 1021/II, 1286/II, 6776/III; Bibl. Czart. sygn. 1461; Bibl. Jagiel. nr akc. 161/51, 185/51; Bibl. Nar. nr akc. 5140; Wojew. Arch. Państw. Kr. (Arch. Dzikowskie Tarnowskich sygn. 265).

Wiersze druk. lub błędnie (?) przypisywane autorstwu innych:

Do Jaśnie Wielmożnej JMć Pani Aleksandry z Książąt Czartoryskich Ogińskiej hetmanowy W. X. Lit. ode. W.M.S.B. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1774 t. 10 cz. 2 s. 367-369. —

Do pana pisarza (Ignacego) Potockiego, z Kamieńca pisany dnia 14 listopada 1781. Błędnie przypisywany przez J. W. Gomulickiego T. K. Węgierskiemu (Kłopoty „ostrego piórka". *Twórczość* 1955 nr 4 s. 172-173); Sprostowania: J. W. Gomulicki. *Roczn. Lit. 1957* (W-wa 1962) s. 189; E. Rabowicz. *Pam. Lit.* R. 53 (1962) z. 4 s. 547, wyd. nast. w: Stanisław Trembecki w świetle nowych źródeł. Wr. 1965 *IBL. Studia z okresu Oświecenia* 3. — Bilet do pana Trembeckiego. Wyd. 1 pod nazwiskiem Tyminieckiego w: K. Tymieniecki: Pisma. W-wa 1817; przedr. pod nazwiskiem Miera: *Pam. Umiejętności Moralnych i Lit.* 1830 z. 2 (razem z „Odpisem" Trembeckiego), przedr. J. W. Gomulicki: Trembeciana. *Nowe Książki* 1957 nr 11; wyd. z autografu E. Rabowicz, jw. s. 546-547 (razem z „Odpisem"). —

Zob. poz. 4. —

Do pana Stanisława Potockiego, który w Bernisie przeczytawszy czterosylabne wiersze i sam chciał takie po polsku robić, i mnie na to namawiał. Wyd. Rabowicz, jw., s. 554-555. —

Do pana Trembeckiego. Wyd. Rabowicz, jw., s. 561-562. (W odpowiedzi napisał Trembecki „Do Wojciecha Miera bawiącego na wsi). —

List do pana Stanisława Potockiego. Fragm. cytuje J. W. Gomulicki w komentarzu do: T. K. Węgierski: Organy. (W-wa 1956) s. 126 — przypisując z wahaniem jego autorstwo Węgierskiemu; tenże fragm. cytuje z autografu Miera Rabowicz, jw., s. 543. —

Pieśń do pani N. (inne tyt.: Do Roziny; Do Rozyny; Pieśń), ogł. od wyd. T. K. Węgierskiego Wiersze różne. W-wa 1803 — jako utwór T. K. Węgierskiego. (W rkpsie Ossol. sygn. 930/II — kopia z podpisem „K.W" (!)). —

Do Z(ofii) z X. Cz(artoryskich) Z(amoyskiej) (mającej jedno oko przewiązane). *Dzien. Lit.* 1869 nr 18. —

Do Jadwisi Z. *Tamże.* —

Ciekawość, do JPani Starzeńskiej. *Tamże.*

4. Do izby poselskiej. (W-wa 1782).

Rkpsy: Bibl. Miejska w Bydgoszczy sygn. 528 k. 87 (pod nazwiskiem Miera); Bibl. Czart. sygn. 1461 s. 14-16 (anonim.); Bibl. Jagiel. nr akc. 185/51 (anonim.); Ossol. sygn. 6615/I s. 152-153 (anonim.).

Druk anonim. Autorstwo wg Rabowicza.

Wg W. Smoleńskiego (Publicyści anonimowi) Mier miał być także autorem pism politycznych kolportowanych w czasie Sejmu Czteroletniego.

Rkps Ossol. sygn. 879/I wbrew sugestii notatki proweniencyjnej nie jest autografem Miera, lecz W. Wielądki.

P r z e k ł a d y

1. J. de La Fontaine: (Bajki wybrane). Zob. Twórczość poz. 2.

2. Q. F. Horatius: (Pieśni:) Dopókim tobie bywał jeszcze miły...; Matka lubego Kupida sroga... Autografy w rkpsie Zbioru Baworowskich sygn. 765/I k. 70, 77.

3. Tibullus: (Elegie:) Elegia do przyjaciółki. *Nowy Pam. Warsz.* t. 17 (1805) s. 375; przedr. *Czasop. Nauk. od Zakładu Nar. im. Ossol. Wyd.* 1832 z. 1 s. 175-178. Rkpsy: Wojew. Arch. Państw. Kr. (Arch. Dzikowskie Tarnowskich sygn. 265, autograf); Zbiory Baworowskich sygn. 765/I k. 53-55; Bibl. Czart. sygn. 1894 II s. 161, 375; Bibl. Jagiel. nr akc. 161/51 s. 236; Bibl. Śląska w Kat. sygn. 173 IV s. 96-97. — Nieś wino ból gojące ode mnie daleki... Rkpsy: Bibl. Czart. sygn. 2457b s. 227-230; Bibl. Śląska w Kat. sygn. 173 IV s. 1-2.

4. P. N. Ovidius: Erosiklea i Proteusz. Wyjęte z „Przeobrażeń" Owidiusza. Autograf Zbioru Baworowskich sygn. 765/I k. 92.

5. Anakreon: (Ody:) Oda tłumaczona z Anakreonta (Bachus wszelki smutek tłumi...); Oda druga tegoż (Ty, co me wzniesiesz upały...). Rkps Zbioru Baworowskich sygn. 765/I k. 108.

6. A. Piron: Une Imitation de Piron

http://rcin.org.pl

(Jakoż to mi... jak słodkie wspomnienie, o Boże...). Rkps jw., k. 57.

7. P. A. Metastasio: Oda do Nice. Z włoskiego (Twej obłudzie, Nice, dzięki...). Rkpsy: Bibl. PAN Kr. sygn. 2059 s. 64-70; Bibl. Śląska w Kat. sygn. 173 IV s. 60-63; Wojew. Arch. Państw. Lubl. (Arch. Woronieckich sygn. II 375); Bibl. Jagiel. nr akc. 161/51 s. 11-13.

8. T. Tasso: Jerozolima wyzwolona. Przekł. początku ks. 4 w przekładzie S. Trembeckiego z ewentualnymi poprawkami Miera, ogłoszony pod nazwiskiem Miera: *Nowy Pam. Warsz.* t. 4 (1801) s. 240-246; przedr. F. K. Dmochowski w: I. Krasicki: Dzieła poetyckie. T. 3. W-wa 1803 s. 280-291 (O rymotwórstwie i rymotwórcach). Wcześniejsza wersja przekładu miała być ogł. „w sporym fragmencie w r. 1808" (inform. J. W. Gomulicki. *Roczn. Lit. 1962* (W-wa 1964) s. 192 — bez podania adresu bibliograficznego (!)). Pod nazwiskiem Trembeckiego ogł. J. Kott w: S. Trembecki: Pisma wszystkie. T. 2. W-wa 1953 s. 48-57.

Rkps Bibl. Śląskiej w Kat. sygn. 173 IV s. 15-23.

Mier (wg A. Batowskiego) miał tłumaczyć także inne księgi, teksty nie są jednak znane. Autorstwo przekładu Trembeckiemu przypisuje rkps z 1799 M. Wołodkowicza z Wilna (Muz. Nar. Kr. sygn. 235 s. 1-12).

9. J. Racine: Andromacha. Tragedia w 5 aktach. Przekł. wierszem. Trzy rkpsy (kopie) z popr. Miera w Zbiorze Baworowskich sygn. 840-842/II, fragm. aktu 4 w Bibl. Miej. w Bydg. sygn. 527. Wyst. Kr. 31 marca 1829. Fragm. wyd.: *Dzien. Wil.* 1818 t. 2 s. 587; *Rozmaitości Nauk.* 1829 s. 53-70; *Kur. Warsz.* 1829 nr 28.

Akt 1-2 tłum. faktycznie S. Trembecki; akt 3 T. K. Węgierski. Zob. Trembecki S., Przekłady poz. 1, Węgierski T. K., Przekłady poz. 5.

10. J. Addison: Fragment z tragedii „Katon" p. Addisona (z franc. przekładu Voltaire'a). (Prawdę, Katonie, mówisz, nie umiera dusza...). Autografy: Zbiór Baworowskich sygn. 438/I k. 55-56, sygn. 765/I k. 94-95; Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 246 t. 1 s. 164).

Nadto szereg drobnych przekł. w rkpsach jw. Twórczość poz. 3.

Listy

1. Do I. Potockiego z 1777-1779. Rkps Arch. Głównego Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 279a (241)).

OPRACOWANIA

Tajna korespondencja z Warszawy do Ignacego Potockiego, 1792-1794. Oprac. M. Rymszyna, A. Zahorski. W-wa 1961 *Studia i Materiały z Dziejów Pol. w Okresie Oświecenia* 4. — F. K. Dmochowski: (Przekł. A. Ryszczewskiego tragedii Racine'a. Rec.). *Nowy Pam. Warsz.* t. 8 (1802) s. 102-103. — S. K. Potocki: Pochwała Józefa Szymanowskiego. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 1 (1802). — *Gaz. Warsz.* 1808 nr 29. — J. U. Niemcewicz: Pamiętniki czasów moich. T. 2. Wyd. J. Dihm. W-wa 1957 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* — A. B. (Batowski): Wiadomość o W. Mierze. *Czasop. Nauk. od Zakładu Nar. im. Ossol. Wyd.* 1832 z. 1. — S. P.: Rozmaite wiadomości. *Gaz. W. Księstwa Poz.* 1835 nr z 24 lutego s. 219. — F. K. Prek: Czasy i ludzie. (Powst. przed 1856). Wyd. H. Barycz. Wr. 1960. — (H. Rzewuski): Pamiętniki Bartłomieja Michałowskiego od r. 1786 do 1815. W-wa 1857; wyd. nast. oprac. H. Mościcki. W-wa 1934. — W. Zawadzki: (Wstęp do) W. Kopystyński: Celniejsze tragedie Rasyna przekładania... Lw. 1859 s. VII. — L. Siemieński: Obóz klasyków. *Czas* 1865 nr 230-245 (z przerwami); wyd. osob. Kr. 1866 s. 85-88; przedr. w: Dzieła. T. 5. W-wa 1881. — A. E. Koźmian: Wspomnienia. T. 2. Poz. 1867 s. 55-59. —

W. B. (Baworowski): A. Mier i jego poezje. *Dzien. Lit.* 1869 nr 28. — (U. Tarnowska): Wspomnienia damy polskiej z XVIII w. *Arch. Wróblewieckie.* Z. 1. Poz. 1869 s. 50. — K. Estreicher: Teatra w Polsce. T. 3. Kr. 1879 s. 210-212; wyd. 2 fotooffs. W-wa 1953. — R. Plenkiewicz: Wiadomość o przekładzie pieśni IV „Jerozolimy wyzwolonej" Tassa dokonanym przez Stanisława Trembeckiego. *Kłosy* 1880 nr 791. — S. Schnür-Pepłowski: Zapomniani. (Kartka z przeszłości Galicji). *Gaz. Lw.* 1895 s. 61. — J. Dunin Borkowski: Almanach błękitny. Lw. (1908) s. 631. — L. Płoszewski: Trembecki jako tłumacz Tassa. *Pam. Lit.* R. 11 (1912) s. 594. — W. Smoleński: Publicyści anonimowi z końca w. XVIII. *Przegl. Hist.* t. 14 (1912) i odb. s. 34-35. — K. Chłędowski: Dwór Czartoryskich w Sieniawie. W: Z przeszłości naszej i obcej. Lw. 1935 s. 416-420. —

J. W. Gomulicki: Trembeciana. *Nowe Książki* 1957 nr 11. — J. W. Gomulicki: Cztery anegdoty o Mierze. *Tamże* 1958 nr 18. — J. W. Gomulicki: Dziwne losy „Andromachy". *Tamże* 1959 nr 5. — E. Rabowicz: Literackie kontakty Trembeckiego z Mierem. *Pam. Lit.* R. 53 (1962) z. 4; przedr. popr. i zmien. w: Stanisław Trembecki w świetle nowych źródeł. Wr. 1965 *IBL. Studia z Okresu Oświecenia* 2. [Rec.: J. W. Gomulicki. *Roczn. Lit. 1962* (W-wa 1964) s. 189-193].

http://rcin.org.pl

MIKOSZA JÓZEF (1744—ok. 1825)

Korespondent polityczny.

Ur. w 1744, pochodził z ubogich mieszczan ormiańskich lub ze szlachty białoruskiej. W maju 1782 wysłany został do Stambułu (podróż odbył morzem od Gałaczu), gdzie przybył w lipcu t. r. i przystąpił do pracy w polskiej szkole orientalnej. Miał pilnować, by uczniowie „do nauki języka narodowego, historii i geografii krajowej tudzież do znajomości państwa ottomańskiego pilnie się aplikowali". Pełnił czasowo obowiązki kierownika szkoły oraz handlowego chargé d'affaires — przewidziany był na stanowisko konsula w Akermanie lub na Krymie. Jesienią i zimą 1783 wysyłał do Warszawy raporty o stanie politycznym i obyczajowym państwa tureckiego. W 1784 — współzałożyciel polskiej loży wolnomularskiej w Stambule, działającej pod nazwą Jutrzenki Bizantyńskiej (pracowała w języku francuskim). W 1791 podejrzewano go o kontakty z ambasadą rosyjską, z tego względu poseł polski Piotr Potocki nie przyjął jego kandydatury na kierownika szkoły; przewidywany był wówczas na konsula w Smyrnie. W jesieni 1793 po bezskutecznych staraniach o utrzymanie się przy likwidującej się placówce polskiej przeszedł oficjalnie na służbę rosyjską i został radcą tytularnym cesarstwa rosyjskiego. Osiadł w Kamieńcu Podolskim, gdzie nadal pełnił obowiązki konfidenta rosyjskiego. Od 1820 członek loży Ozyrys pod Gwiazdą Płomieniejącą. Zmarł ok. 1825 w Kamieńcu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Obserwacje polityczne państwa tureckiego, rządu, religii, sił jego, obyczajów i narodów pod tymże żyjących panowaniem, z przydatkiem myśli partykularnych o człowieku moralnym i o edukacji krajowej... Cz. 1-2. W-wa 1787.

Dzieło dedyk. Stanisławowi Augustowi, powst. z raportów przesyłanych ze Stambułu w 1783. Przekł. niem.: Reise eines Polens durch die Moldau nach der Türkei... Erster Teil. Aus dem Polnischen übersetzt von S. G. Linde. Lipsk 1793.

Estr. (XXXII (1938), 419) przypisuje mu nadto autorstwo dziełka: Wiadomości o państwie tureckim przez jednego Polaka w listach do przyjaciela pisanych przesłane... W-wa 1786; wyd. 2 W-wa 1797. Wg J. Reychmana, wykluczającego autorstwo Mikoszy, „Wiadomości" wyszły raczej spod pióra innego rezydenta w Stambule, Kajetana Chrzanowskiego.

Listy i materiały

1. Do O. Bieżyńskiego z Konstantynopola, dat. 25 sierpnia 1783. *Pam. Polit. i Hist.* 1783 listopad (pod zbiorowym tyt.: Rozpoczęcie handlu polskiego z Konstantynopolem).

2. Ekspedycja do Mikoszy z 9 października 1782. Rkps Arch. Główne Akt Dawnych nr 123.

OPRACOWANIA

F.M.S. (Sobieszczański). *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 18 (1864). — Dr Antoni J. (Rolle): Wycieczka do Kamieńca. *Kłosy* t. 27 (1878) s. 117. — Dr Antoni J. (Rolle): Zameczki podolskie na kresach multańskich. W-wa 1880. — W. Smoleński: Polska szkoła orientalna w Stambule na koszcie Rzeczypospolitej (1766-1795). *Kwart. Hist.* R. 1 (1887) z. 1; przedr. w: Pisma historyczne. T. 2. Kr. 1901. — S. Małachowski-Łempicki: Wykaz polskich lóż wolnomularskich i ich członków w l. 1738-1821. Kr. 1929 s. 42, 272. — J. Reychman: Polska szkoła orientalna w Stambule za Stanisława Augusta. *Wschód* 1930 nr 1. — J. Reychman: Znajomość i nauczanie języków orientalnych w Polsce XVIII w. Wr. 1950 *Prace Wr. Tow. Nauk. S.A.* 35. [Rec.: T. Mikulski. *Pam. Lit.* R. 42 (1951) z. 3/4; przedr. w: W kręgu oświeconych. W-wa 1960]. — J. Reychman: Życie polskie w Stambule w XVIII w. W-wa 1959. — S. Hrabec, F. Pepłowski: Wiadomości o autorach i dziełach cytowanych w „Słowniku" Lindego. W-wa 1963. — J. Reychman: Orient w kulturze polskiego Oświecenia. Wr. 1964.

http://rcin.org.pl

MINASOWICZ JÓZEF DIONIZY (1792—1849)

Pseud. i krypt.: Br. Członek Honorowy; F.Y.Z; J. D. M; J. D. M. P. P. O. P. G.

Tłumacz, poeta, teoretyk literatury.

Ur. 3 października 1792 w Warszawie; syn Augustyna, warszawskiego kupca pochodzenia ormiańskiego; stryjeczny wnuk Józefa Epifaniego. Kształcił się w Liceum Warszawskim, w 1810-1814 studiował prawo na uniwersytecie w Lipsku. Po powrocie do Warszawy zdał egzamin w Szkole Prawa i Administracji i 1 sierpnia 1814 wszedł do służby rządowej jako aplikant przy Trybunale Cywilnym Departamentu Warszawskiego. W 1815 mianowany aplikantem honorowym przy rządzie Królestwa Polskiego. 1 lutego 1817 został tłumaczem Prokuratorii; równocześnie pełnił obowiązki sekretarza Towarzystwa Rolniczego i wydawał *Pamiętnik Rolniczy Warszawski*. W 1818-1821 wykładał na Uniwersytecie Warszawskim prawo handlowe i historię prawa rzymskiego. W 1820-1821 redagował wspólnie z K. Kurpińskim *Tygodnik Muzyczny*. W 1819 mianowany zastępcą obrońcy sądowego Prokuratorii, a w 1821 obrońcą. W 1827 został przeniesiony do Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu jako urzędnik służby ogólnej; w 1830 delegowany do wykonania konwencji między cesarzem rosyjskim a królem pruskim w przedmiocie nabycia kapitałów pruskich. W tymże roku w nagrodę tych usług otrzymał nominację na referendarza stanu. W 1828 ożenił się z Ludwiką Anthonin. Bywał na obiadach literackich W. Krasińskiego. 18 września 1842 mianowano go referentem przy ogólnym zebraniu warszawskich departamentów senatu, a w 1843 członkiem senatu. Ok. 1832 nabył majątek Potycz k. Czerska, gdzie odtąd często przebywał. Należał do wolnomularstwa (VI stopień): był członkiem honorowym loży Astrea (1819), reprezentantem loży Szczęśliwe Oswobodzenie na Wschodzie Nieświeża przy Wielkim Wschodzie Narodowym Polskim, członkiem kapitularnej loży Rycerze Gwiazdy z loży Bracia Zjednoczeni, a także mówcą tej ostatniej. Kawaler orderu Św. Anny, Św. Stanisława (1828), pruskiego Czerwonego Orła (1830) i Św. Włodzimierza (1840). Zmarł 26 sierpnia 1849 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Świątynia nadziei w początku r. 1814. B. m. r.

2. Mowa przy obchodzie żałobnym po BB.·. Członkach spr.·. i dosk.·. □ Ś. Jana pod nazwiskiem BB.·. Polaków Zjednoczonych, w przeciągu lat siedmiu przeniesionych do wieczności, na posiedzeniu tejże □.·. w dniu 11 mca X. r.·. p.·. ś.·. 5816 odbytym, miane przez B.·. mówcę... i wiersz obrzędowy ułożony przez tegoż do muzyki B.·. Karola Kurpińskiego, na dzień powyższy przeznaczony. W-wa 1816. Wyd. nast.: Obchód żałobny. Kantata do muzyki... zob. poz. 6 t. 1.

3. O polskim Białego Orła orderze rzecz historyczna. Powst. 1820. *Nowy kalendarzyk polityczny na rok 1821* i odb. W-wa 1820.

4. Pienia nabożne na coroczne tajemnic świętych obchody i Modlitwa Pańska w hymnie... oraz pienia do Mszy św. przez Alojzego Felińskiego napisane, wszystkie do śpiewania z organem przez Karola Kurpińskiego skomponowane. W-wa 1825; toż pt. Pieśni nabożne dla rzymsko-katolickiego chrześcijaństwa w Polsce... W-wa 1825. Wyd. nast.: Pieśni nabożne do śpiewania przy organie... Jako uzupełnienie pieśni A. Felińskiego do Mszy św... Wydanie wtóre. Zob. poz. 6 t.1.

5. Śpiew na dzień imienia najdoskonalszego B.·. Jana Ant. Nofoka przew.·. M.·. K.·. Spr.·. i dosk.·. □ Bogini w Eleusis, w imieniu tejże □.·. ułożony... Z muzyką Br.·. J. Kaszewskiego 5829/4 17. B. m. (1829).

6. Twory. Wyd. J. N. Bobrowicz. T. 1-4. Lipsk 1844. Wyd. nast. (tyt.): Lipsk 1872.

Zawartość t. 1: Twórczość: poz. 2, 4; (Wiersze różne z 1812-1843, m. in. cykle:) Wrażenia i dźwięki, Nenje, Triolety, Pamiątki dla przyjaciół, Ona, Rodzina, Śpiewy stołowe, Bajki dla dzieci i nie dla dzieci (tu m. in. hymn koronacyjny z 1825: Niech żyje król! czyli polskie „God save the King", Dumka włościan Jabłonny o panu, do muzyki K. Kurpińskiego — pierwodr. *Tyg. Muzyczny* 1820 nr 11); Przekłady poz. 12.

T. 2: Kilka rad dla piszących poezje do śpiewania, a w szczególności dla tłomaczów tekstów operowych; Przekłady poz. 3. 4.

http://rcin.org.pl

T. 3: Fraszki własne i naśladowane, 1812-1815; Pokosy, pomysły własne i innych; (Wiersze różne z 1829, 1841, b.d., m. in. cykle:) Fraszki po ulicy, Pięć napisów, Dwie szarady; Przekłady poz. 2, 5, 6, 7, 8, 9, 10.

T. 4: Przekłady poz. 1, 11.

7. Wiersz na dzień imienin przewielebnego M.K.·. spr.·. i dosk.·. □ Św.·. Jana pod nazwą: Astrea. Najd.·. Br.·. Karola Woydy w imieniu tejże □ złożony przez Br.·. Członka honorowego z harm. B.·. Karola Kurpińskiego. B. m. r.

Drobne utwory ogł. w czasopismach i zbiorach: *Album Malownicze* (1849); *Astrea*; *Bibl. Warsz.*; *Pam. Warsz.*; *Pam. Rolniczy Warsz.* (1817); *Tyg. Muzyczny* (1820-1821).

Kilka wierszy przedr.: J. Tuwim w: Księga wierszy polskich XIX w. T. 1. W-wa 1956; P. Hertz w: Zbiór poetów polskich XIX w. Ks. 1. W-wa 1959.

Odpisy wierszy i prac Minasowicza w rkpsach Bibl. Jagiel. sygn. 3025, 3746, 3761.

Przekłady

1. F. Schiller: Bogowie Grecji. Powst. 1809. Wyd. zob. Twórczość poz. 6 t. 4 (Przypiski).

Tłum. szkolne; w tymże tomie wersja z 1829.

2. Różne przekłady młodociane (1810-1816). Wyd. zob. Twórczość poz. 6 t. 3.

Przekł. z Horacjusza, J. Delille'a, Ch. F. Gellerta, F. von Hagedorna, O. Kopczyńskiego, F. Lope de Vega, M. K. Sarbiewskiego i in.

Przekł. z Kopczyńskiego wyd. nadto osob.: Do kongresu wiedeńskiego. Z łacińskiego, w dniu 1 października 1814. B. m. 1814.

3. C. W. Contessa: Zagadka. Igraszka dramatyczna w 1 akcie. Z niemieckiego... wierszem przełożona. Wyst. W-wa 23 marca 1816. Wyd. zob. Twórczość poz. 6 t. 2.

4. P. A. Wolff: Precjoza. Drama liryczne w 4 aktach. Z niemieckiego. (Muzyka: K. M. Weber). Wyst. W-wa 17 marca 1827. Wyd. W-wa 1827. Wyd. nast.: W-wa 1835 *Teatra Warsz. S. II* 5; wyd. 3 zob. Twórczość poz. 6 t. 2.

5. J. N. Kamiński: Śpiewki wieśniacze z opery narodowej „Krakowiaki i górale cz. II"... Przekład miarowy niemiecki wykonał w r. 1827... Wyd. zob. Twórczość poz. 6 t. 3 (z dołączeniem tekstów oryginalnych).

6. Othello, czyli Murzyn z Wenecji. Trajedia liryczna we 3 aktach. Z włoskiego ściśle-miarowo przetłumaczona i pod muzykę J. Rossiniego podłożona. Wyst. W-wa 14 czerwca 1828. Wyd. W-wa 1828. Wyd. nast. zob. Twórczość poz. 6 t. 3 (pt. Otello. Opera we 3 aktach).

7. G. Delavigne, E. A. Scribe: Niema z Portici. Opera w 5 aktach... Z muzyką p. (D.F.) Auber, z francuskiego ściśle-miarowo tłomaczona i pod muzykę podłożona. Wyst. W-wa 15 stycznia 1831. Wyd. W-wa 1831 (dwa wyd.). Wyd. nast.: „wyd. 2" zob. Twórczość poz. 6 t. 3.

8. A. Czajkowski: Przekład niemiecki miarowy wiersza... na dzień urodzin następcy tronu połączonych Królestw W. Brytanii i Irlandii, złożony wraz z pierwotworem polskim Królowej, przez autora poezji pierwotnej. Powst. 1841. Wyd. zob. Twórczość poz. 6 t. 3 (z dołączeniem tekstu oryginalnego).

9. J. W. Goethe: Kilka poezji. Wyd. zob. Twórczość poz. 6 t. 3.

Zbiór przekładów z 1815-1842.

10. Różne przekłady późniejsze (z 1825-1842). Wyd. zob. Twórczość poz. 6 t. 3.

M. in. z A. Lamartine'a.

11. F. Schiller: Poezje... po polsku. Cz. 1. Wyd. zob. Twórczość poz. 6 t. 4 (ze słowem wstępnym).

Zbiór przekł. z 1812-1843.

„Nurek" i „Godność niewiast" ogł. *Bibl. Warsz.* 1816; „Do radości" *Tamże* 1817.

12. Anakreon: Anakreontyki miarami własnego składu. Wyd. zob. Twórczość poz. 6 t. 1.

13. F. Schiller: Hrabia z Habsburga. *Bibl. Warsz.* 1844 t. 3.

14. E. Geibel: Głosy czasu... Powtórzył po swojemu F.Y.Z. Poz. 1845.

15. F. Schiller: Przechadzki między lipami. (Z przedmową: Portret Schillera). *Album Malownicze* W-wa 1849.

Drobne przekłady ogł. w czasopismach jw. Twórczość.

Wydania zbiorowe

1. Twory. Wyd. J. N. Bobrowicz. T. 1-4. Lipsk 1844. Wyd. nast. (tyt.): Lipsk 1872. Zob. Twórczość poz. 6.

Materiały

1. Odezwa do Komisji Wyznań i Oświecenia z 1830. Wyd. T. Wierzbowski w: Materiały do dziejów piśmiennictwa polskiego. T. 2. W-wa 1904.

2. Mowa wygłoszona w imieniu swoim i przyjaciół do Magdaleny Łuszczewskiej, luty 1848. Autograf w Bibl. Nar. sygn. 7105.

http://rcin.org.pl

Pisma urzędowe pisane w imieniu Prokuratorii generalnej notuje Estr. III (1876), 139.

OPRACOWANIA

Wiadomość o zajęciach się piśmienniczych rolnika-poety. *Przegl. Nauk.* 1844 t. 1 s. 23. — (Twory. Rec.): A. Czajkowski. *Bibl. Warsz.* 1845 t. 3; T. (A. Tyszyński): Poezje J. D. Minasowicza przekładane i własne. *Bibl. Warsz.* 1849 t. 3; przedr. w: Rozbiory i krytyki. T. 3. Petersb. 1854 s. 3-35. — K. W. Wójcicki: Życiorysy znakomitych ludzi. T. 2. W-wa 1851. — S. Barącz: Żywoty sławnych Ormian w Polsce. Lw. 1856 s. 219-232. — K. W. Wójcicki: Cmentarz Powązkowski pod Warszawą. T. 2. W-wa 1856. — K. W. Wójcicki. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 18 (1864). — K. W. Wójcicki: J. D. Minasowicz. *Tyg. Ilustr.* 1864 t. 2 nr 269. — F. S. Dmochowski: Znakomici literaci z okresu od 1800 do 1830 r. *Kłosy* 1871; przedr. Z. Libera w: F. S. Dmochowski: Wspomnienia od 1806 do 1830 r. W-wa 1959 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* — K. W. Wójcicki: Ostatni klasyk. W-wa 1872 s. 14. — A. Lange: J. D. Minasowicz. *Kur. Codz.* 1899 sierpień. — J. Bieliński: Królewski Uniwersytet Warszawski (1816-1831). T. 1-3. W-wa 1907-1912. — M. Szyjkowski: Schiller w Polsce. Kr. 1915 s. 60 n. — A. Bar: Kumoszki na Parnasie. Kr. 1947 s. 74 n. — C. Zgorzelski: Duma poprzedniczka ballady. Tor. 1949. — J. W. Gomulicki: J. D. Minasowicz. W: J. Tuwim: Księga wierszy polskich XIX w. T. 1. W-wa 1956. — K. Budzyk: Spór o polski sylabotonizm. W-wa 1957. — T. Tatarkiewiczowa: O polskich teoretykach przekładów w XVIII w. i na przełomie XIX w. *Przegl. Hum.* 1959 nr 4. — F. German: Chopin i literaci warszawscy. (Kr. 1960). — Z. Kopczyńska, L. Pszczołowska: O wierszu romantycznym. (W-wa 1963) *IBL. Historia i Teoria Lit.* 3.

MINASOWICZ JÓZEF EPIFANI (1718—1796)

Pseud. i krypt.: Author Speciminis Musae Latinae; Brykacy Staruszkiewicz wojski derpski; Eudox Prawdzicki; Filon Achacy Patriałowski; Gaudenty Radoszycki; I. E. M.; I. E. M. K. K. K.; I. E. M. K. K. S. I. K. M.; J. E. M.; J. E. M. C. C. K.; J. E. M. K. K.; J. E. M. K. K. K.; J. K. Mci Sekr.; J. E. M. K. K. J. K. M. S.; Muzofil wierszpolski; M. T. A.; Patriałowski; Radosz Ochotnicki cześnik parnawski; Rzetelnicki; X. I. M.; X. Tomasz Czytelnicki proboszcz utopiński.

Tłumacz, poeta, wydawca, publicysta, redaktor.

Ur. 7 kwietnia 1718 w Warszawie; syn Mikołaja, sekretarza Augusta II, bogatego kupca i obywatela warszawskiego, pochodzącego z ormiańskiej rodziny szlacheckiej (h. Przyjaciel), i Anny. Kształcił się w warszawskich szkołach jezuickich. W 1737 zapisał się na wydział prawa Akademii Krakowskiej, który ukończył ze stopniem doktora obojga praw. Po studiach przebywał czas jakiś u krewnych we Lwowie. Powtarzana przez niektórych biografów wiadomość o jego paroletniej przynależności do zakonu jezuitów nie znajduje potwierdzenia w XVIII-wiecznych źródłach jezuickich. Z rąk Augusta III otrzymał godność (tytularną) sekretarza królewskiego. Następnie za protekcją J. A. Załuskiego, biskupa kijowskiego, został — bez święceń kapłańskich — kanonikiem katedry kijowskiej. Uczestniczył w pracach kulturalnych Załuskiego: imprezach literackich Academiae Marianae, przedsięwzięciach edytorskich i porządkowaniu jego zbiorów bibliotecznych. Posiadał również własny zbiór książek i rękopisów. Po śmierci Załuskiego (1774) — egzekutor jego testamentu. Od początku istnienia *Monitora* (1765) należał do jego współpracowników, był autorem, korektorem i cenzorem pisma, a w 1769-1773 poł. i 1778-1781 poł. — redaktorem. Był również korektorem i stylistą wydawanych przez W. Mitzlera de Kolof *Nowych Wiadomości Ekonomicznych i Uczonych.* W 1765-1770 — aktywny członek Towarzystwa Literatów w Polszcze Ustanowionego. W 1771-1773 współpracownik *Zabaw Przyjemnych i Pożytecznych.* Po bankructwie majątkowym rodziców i po śmierci popierającego go Załuskiego znalazł się w niedostatku. W początkach 1777, w rok po śmierci swego brata stryjecznego

http://rcin.org.pl

Ignacego Piotra, kanonika gremialnego warszawskiego, bezskutecznie zabiegał u Stanisława Augusta o wakującą po krewniaku kanonię. Na starość — zapewne po drugim rozbiorze, odłączającym od Polski katedrę żytomierską, z której jako kanonik kijowski czerpał skromny dochód — popadł w nędzę. Zaopiekował się nim wówczas I. Krasicki, wyznaczając mu pensję na utrzymanie. Zmarł 15 października 1796 w Warszawie; pochowany w podziemiach kościoła Św. Krzyża.

TWÓRCZOŚĆ

1. Tron ojczysty, albo życia książąt i królów polskich z dziejopisów ojczystych krótko zebrane, rytmem domowym przez J.E.M. określone. 1752. Wyd. zob. Twórczość poz. 2 t. 1 cz. 2 (s. 3-60).

2. Zbiór rytmów polskich. T. 1 (cz. 1-2) — 2 (cz. 3-4). W-wa 1755-1756 *Zebranie Rytmów przez Wierszopisów Żyjących lub Naszego Wieku Zeszłych Pisanych* t. 4-5.

Zawartość t. 1 cz. 1: Wiersz dedyk. do J. W. Mniszcha; Przemowa do łaskawego czytelnika; Przekłady poz. 3, 4, 6, 7, 9, 10. —

T. 1 cz. 2: Twórczość poz. 1; Siedm cudów świata sarmackiego siedm najjaśniejsze królowe polskie z arcyksiążęcego rakuskiego domu, ojczystą mową ogłoszone; Przekłady poz. 2, 11, 12, 13, 14; J. Secundus: Orfeusz, sielanka. —

T. 2 cz. 3: Dedyk. dla J. A. Załuskiego; Zbiór krótki życia ś. Józefa hymnopisa, rymopisów patrona; Sapho słowiańska (hymny i ody, m. in. Hymn o błogosławionym Janie Kantym, Hymn o błogosławionym Ładysławie z Gielniowa, Sława profesorskich imion); Gazety parnaskie (wiersze okolicznościowe); Suplement do Gazet parnaskich; Twórczość poz. 3; Przekłady poz. 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24; drobne przekłady, m. in.: Apologia franc-masonów (z franc.), wiersze C. de Rue, P. M. Vergiliusa, C. Claudiana, Biona, J. Scopona, M. K. Sarbiewskiego, F. Malavala, Homera, J. Addisona, F. Fénelona. —

T. 2 cz. 4: Przekłady poz. 1, 25, 26, 27, 28; Twórczość poz. 4, 5, 6; Sto i oko fraszek; drobne przekłady.

3. Historia o Walterze, hrabi z Tyńca, i Alegundzie, żonie jego, wybrana z kroniki starej łacińskiej Boguchwała II Różyca biskupa poznańskiego, dziejopisa polskiego. Wyd. zob. poz. 2 t. 2 cz. 3 (s. 261-269). Wyd. nast.: Walgierz hrabia z Tyńca. *Monitor* 1778 nr 68-69 i odb. W-wa 1778.

4. Przysłowia niektóre mów potocznych, z aforyzmów moralnych i politycznych Andrzeja Maksymiliana Fredry wybrane, z prozy na wiersz przełożone. Wyd. zob. Twórczość poz. 2 t. 2 cz. 4 (s. 204-213).

5. Przypowieści niektóre obyczajowe z Oekonomiki politycznej Jakuba Haura wyjęte (z prozy na wiersz przełożone, także z Etyki polskiej). Wyd. zob. Twórczość poz. 2 t. 2 cz. 4 (s. 214-224). Wyd. nast. *Monitor* 1777 nr 7 s. 53-55 (wybór).

6. Parodia Carminis macaronici Jana Kochanowskiego de eligendo vitae genere. Wyd. zob. Twórczość poz. 2 t. 2 cz. 4 (s. 273-280). Wyd. nast.: zob. poz. 11; przedr. M. Pełczyński: Studia macaronica. Stanisław Orzelski na tle poezji makaronicznej w Polsce. Poz. 1960 *Poz. Tow. Przyj. Nauk. Prace Komisji Filol.* t. 20 z. 1 (aneks).

7. Mantissa brevis carminum miscellaneorum. W-wa 1756.

Od s. 47: Przydatek rytmów polskich obcego pióra.

8. Tetrasticha vitas singulorum archiepiscoporum Leopoliensium inclytae nationis Armenae in Polonia brevi carmine designantia... (W-wa) 1762. Wyd. nast. zob. poz. 11.

9. Próba pióra kaznodziejskiego we dwóch kazaniach w seminarium warszawskim Ś. Krzyża przez... mianych. W-wa 1765.

Z wierszem dedyk. do I. P. Minasowicza.

10. Oda na imieniny... Józefa Andrzeja... Załuskiego... wierszem ojczystym przez... wynucona. R.P. 1767 dnia 19 marca. B. m. (1767).

11. Carminum variorum manipulus. (W-wa) 1771. (Tu m. in. poz. 6, 8).

Dedyk. A. M. Duriniemu.

12. Carmen decastichon in laudem Simonidis. Wyd. w: S. Szymonowic: Poetarum elegiographorum... nobili iuventuti Polonae propositi in exemplum. W-wa 1771.

13. Uwagi o przyczynie namiętności ludzkiej, o samych tudzież namiętnościach. *Monitor* 1771 nr 86-89, 91-94, 98-102.

14. Illustrissimo... Angelo Mariae Durini... Hancce epigrammatum trigam... W-wa 1772 (po 7 IX).

15. Ad bibliothecam Varsaviensem reduce suo conditore. (W-wa 1773).

16. Na przygody znaczniejsze w areszcie kałuskim J. W. Pasterza trzody kijowskiej i jego towarzyszów. Z przydatkiem krótkim okoliczności powrotu. Wiersz od ręki J.E.M.K.K.K. Wyd. w: J. A. Załuski:

http://rcin.org.pl

Przypadki niektóre... które mu się w niewoli moskiewskiej połszostoletniej trafiły r. 1767-1773, wierszem od niego podróżnym w Regnowie opisane. B. m. 1773.

Druk zawiera nadto w Przydatku kilka drobnych wierszyków Minasowicza.

17. Załuszczyny, albo zbiór rymów ojczystych wielkiemu imieniowi... Józefa Andrzeja... Załuskiego... przypisanych. W-wa 1773.

18. Wiersz muzofila wierszpolskiego o poetach żyjących. B. m. (ok. 1775).

19. Myśli moralne o przymiotach niewiasty zamężnej. Dla wzoru i pożytku płci białej, tak w zamęściu żyjącej, jako też do niego zabierającej się, krótko zebrane. *Monitor* 1776 nr 87-89 i odb. Wyd. nast. W-wa 1795.

20. In aedes augustas... Antonii Ostrowski... Varsaviae vico Senatorio sumptu eiusdem Principis Regali erectas anno 1779. Heptas epigrammatum Latinorum totidemque Polonicorum J.E.M.C.C.K. utrosque modulos cavente. Na pałac wspaniały J.O. Książęcia Prymasa w Warszawie... Wiersz ojczysty. B. m. (1779). Wyd. nast. zob. poz. 21 (s. 8-9, 231-232).

Tekst pol. i łac.

21. Zbiór mniejszy poezji polskich drobniejszych, albo suplement do Zbioru większego rytmów jego ojczystych, wydanego w II tomach, a w IV częściach w Warszawie R. P. 1755-56. Przydane są na końcu łacińskie tegoż autora poezje. W-wa 1782.

Zawartość: Dedyk. dla A. K. Czartoryskiego; Przedmowa do czytelnika; wiersze różne i epigramaty; Hexasticha; Tetrasticha; Disticha; Z łacińskiego (drobne przekłady m. in. Vergiliusa, Horatiusa, Catullusa, Ovidiusa, Propertiusa, Petroniusa, Persiusa, Seneki, Ausoniusa, Claudiana, Dantyszka, J. Kochanowskiego, Sarbiewskiego, Inesa i Owena); Z greckiego (drobne przekłady); Disticha łacińsko-polskie porządkiem abiecadłowym; Przekłady poz. 45, 48, 63, 64; Z francuskiego (drobne przekłady, m. in. z G. de Scudéry, Voltaire, W. Congreve); Sylloge brevis carminum sive auctarium Manipuli carminum variorum eodem auctore. Varsaviae... A. 1771 editorum; Zbiór pism, częścią własnych, częścią obcych, różnymi czasy przez autora wydanych, porządkiem lat ułożony (spis).

22. Gnesnensium archipraesul divinissimus Regnique Poloniae princeps patronus. Per praecipua actorum vitae suae capita brevibus metris sive epigrammatis descripta. W-wa 1784.

23. D. Hiacinthus, Cracoviensis primum canonicus, ordinis dein praedicatorum confessor, Regni Poloniae tutelaris, dioecesis porro Kijoviensis tutor peculiaris et patronus... W-wa 1786.

Na końcu dodany przekł. epigramatu A. M. Duriniego.

24. Specimen Musae Latinae vatis Poloni. (W-wa) 1792.

25. In primum lapidem templi aeterni numinis servatrici Regnorum Providentiae a Rege regnique ordinibus ex voto sacrati pro fundamentis positum anno reparatae salutis 1792 die 3 Maii in fastis memorabili. B.m. (1792).

26. Memorabilia de gente regno regibusque Armeniae... (Historia Ormian). Autograf był w Ossol. we Lw. sygn. 625.

Liczne drobne utwory ogł. nadto w czasopismach: *Monitor* (1765, 1768-1771, 1773-1782, 1784); *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* (1771-1773); oraz w książkach: F. Bohomolec: Zabawki poetyckie niektórych kawalerów... W-wa 1758; E. Drużbacka: Zbiór rytmów duchownych, panegirycznych, moralnych i światowych. W-wa 1752 *Zebranie Rytmów przez Wierszopisów Żyjących lub Naszego Wieku Zeszłych Pisanych* t. 1 (s. 249); F. A. Muratowicz: Próżnowanie niepróżnujące. W-wa 1759 (s. 70); F. A. Pomey: Pantheum mithicum, albo bajeczna bogów historia... Z łacińskiego na polski język przez ks. P. Wojnę tłumaczona. W-wa 1768 (tu teksty wierszowane tłum. Minasowicz); M. K. Sarbiewski: Opera posthuma. W-wa 1769; Sielanki polskie z różnych autorów zebrane. W-wa 1770, wyd. 2 W-wa 1778; J. A. Załuski: Vota onomastica Regi Poloniarum Stanislao Augusto nuncupata 8 Maii 1766. B. m. (1766); J. A. Załuski: Zebranie rytmów. W-wa 1754 *Zebranie Rytmów przez Wierszopisów Żyjących lub Naszego Wieku Zeszłych Pisanych* t. 2 (s. 349, 390-393), t. 3 (s. 492-494, Additament iuvenalium s. 71-72, 76-77, 82-83, 84).

Kilka wierszy Minasowicza przedr. antologie i zbiory, m. in.: J. Tuwim: Cztery wieki fraszki polskiej. W-wa 1937, wyd. 2 W-wa 1957; J. Kott: Poezja wieku Oświecenia. Antologia. W-wa 1954, wyd. 2 W-wa 1956; J. W. Gomulicki. *Nowe Książki* 1957 nr 18, 1958 nr 4, 1959 nr 13, 17, 22; Z. Florczak, L. Pszczołowska: Ludzie Oświecenia o języku i stylu. T. 2. W-wa 1958.

Przekłady

1. Phaedrus: Phaedrus, Augusta cesarza wyzwoleniec, w polski strój przybrany. (Ks. 1-5). Przekładania... R. P. 1746. Wyd. zob. Twórczość poz. 2 t. 2 cz. 4

http://rcin.org.pl

(s. 1-66). Wyd. nast.: Bajek Ezopowych ksiąg 5. Przydane są Gabriasza Greczyna Rytmy poczwórne. W-wa 1777.

Tekst łac. i pol.

2. F. Petrarca: Wizerunek wiary, posłuszeństwa i miłości małżeńskiej w osobie Bryzeldy, Waltera margrabi Salucjana małżonki, tak zamężnym, jako i do związku małżeńskiej przyjaźni aspirującym damom na wzór i przykład wystawiony. Z łacińskiej... prozy na wiersz polski przełożony i do druku podany. Lw. 1751. Wyd. nast.: Wzór wiary... zob. Twórczość poz. 2 t. 1 cz. 2 (s. 165-194).

3. J. Libenus: Józef. Tragedia od Jakuba Libena... po łacinie napisana, od... po polsku wierszem (wyjąwszy chory) nie rytmowym wytłumaczona R. P. 1752. Wyd. zob. Twórczość poz. 2 t. 1 cz. 1 (s. 237-276).

4. J. de la Chapelle: Kleopatra. Tragedia przez... po francusku napisana 1683, przez... na wiersz polski przetłumaczona 1753. Wyd. zob. Twórczość poz. 2 t. 1 cz. 1 (s. 109-169).

5. Préchac: Kawaler polski w przyjaźni stateczny. Z francuskiej prozy... (Le Beau Polonois) rytmem ojczystym przełożony An. 1753. Wyd. zob. Twórczość poz. 2 t. 1 cz. 2 (s. 91-164).

6. N. Pradon: Trojanki. Tragedia z francuskiego tekstu... na wiersz polski przełożona przez J.E.M. 1754. Wyd. zob. Twórczość poz. 2 t. 1 cz. 1 (s. 47-108).

7. P. J. Crébillon: Radamist i Zenobia. Tragedia po francusku przez... napisana, przez... wierszem polskim przetłumaczona 1754. Wyd. zob. Twórczość poz. 2 t. 1 cz. 1 (s. 170-236).

8. T. C. Donatus: Życie Publiusza Wirgiliusza Marona. Wyd. w: P. M. Vergilius: Księgi wszystkie. W-wa 1754 (tu również parę drobnych przekładów Minasowicza z Vergiliusa). Toż wyd. osob. (W-wa ok. 1754).

Bezpośrednim źródłem był przekł. franc. R. i A. d'Agneaux z 1607.

9. P. A. Metastasio: Bohatyr chiński. Melodramma na theatrum sali królewskiej w Warszawie... przez muzyków i wokalistów włoskich śpiewane R. P. 1754, dnia 7 miesiąca października. Tekst włoski na wiersz polski przełożył J.E.M. Wyd. zob. Twórczość poz. 2 t. 1 cz. 1 (s. 1-46).

Muzyka: J. A. Hasse.

10. Lukian z Samosaty: Charon (dialog); Aukcja sekt filozofskich (dialog); Rozmowa Dorydy i Galatei; Rozmowa Polyfema z Neptunem; Pochwała muchy. Wyd. zob. Twórczość poz. 2 t. 1 cz. 1 (s. 277-331).

11. M. Le Clerc: Virginia Rzymianka. Tragedia przez... wierszem francuskim ułożona 1645, przez... rytmem polskim przełożona 1755. Wyd. zob. Twórczość poz. 2 t. 1 cz. 2 (s. 195-248).

12. J. Barclay: Metamorphosis Apista... Z prozy łacińskiej na wiersz polski przeistoczona. Wyd. zob. Twórczość poz. 2 t. 1 cz. 2 (s. 249-260). Wyd. nast.: Apist, wiernek wiarołomny... *Monitor* 1778 nr 64-65 i odb. W-wa 1778; W-wa (ok. 1790).

13. G. F. Le Jay: Wiersze wybrane ex Libro Carminum; Maria; Sielanka na Boże Narodzenie. Wyd. zob. Twórczość poz. 2 t. 1 cz. 2 (s. 268-303), t. 2 cz. 3 (s. 26-29). Wyd. nast.: Przypadki znakomite, częścią z historii Pisma Świętego, częścią z dziejów starożytnych greckich i rzymskich wzięte, wierszem łacińskim... określone, rytmem zaś polskim... przełożone. Przydane są na końcu Przypadki różne z Emanuela Thesaura wybrane. W-wa 1779 (razem z poz. 15).

Kilka wierszy z Le Jaya ogł. nadto w *Monitorze* 1776 nr 1.

14. T. A. Petronius: Z Satyryku; Farsalia, albo wojna domowa z annotacjami. Wyd. zob. Twórczość poz. 2 t. 1 cz. 2 (s. 303-324). Wyd. nast.: Farsalia, albo wiersz o wojnie domowej... Przydane są drobniejsze tegoż autora poezje i przypiski tłumacza na końcu. W-wa 1772.

15. E. Thesaurus: Dzieła heroiczne Ś. Franciszka Ksawiera; Józef Starozakonny; Piktur i skulptur rozmaite napisy; Różne ewenta z tegoż. Wyd. zob. Twórczość poz. 2 t. 2 cz. 3 (s. 30-38, 157-171). Wyd. nast. W-wa 1779 (razem z poz. 13).

16. Anakreon: Ody niektóre. Wyd. zob. Twórczość poz. 2 t. 2 cz. 3 (s. 55-62).

17. F. Fénelon: Historia o Haly-begu. Wyd. zob. Twórczość poz. 2 t. 2 cz. 3 (s. 261-8). Wyd. nast. *Monitor* 1778 nr 71-72 i odb. W-wa 1778 (pt. Haly-beg. Historia perska).

18. J. Owen: Ex libris epigrammatum (tekst łac. i pol.). Wyd. zob. Twórczość poz. 2 t. 2 cz. 3 (s. 172-226). Drobne przedr. w *Monitorze*.

19. A. Ines: Epigrammata (tekst łac. i pol.). Wyd. zob. Twórczość poz. 2 t. 2 cz. 3 (s. 227-243). Drobne przedr. w *Monitorze*.

http://rcin.org.pl

20. J. Camerarius: Sposób zachowania zdrowiu służącej diety, w każdym miesiącu przez cały rok. Z łacińskich wierszy. Wyd. zob. Twórczość poz. 2 t. 2 cz. 3 (s. 250-253). Przedr. *Monitor* 1778 nr 1-2.

21. Q. F. Horatius: Ody. Wyd.: zob. Twórczość poz. 3 t. 2 cz. 3; *Monitor* 1769 nr 25, 56, 62, 65, 71, 78, 85, 95, 104; 1770 nr 10, 20, 30, 40, 50, 60, 70; 1773 nr 37; *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1771 t. 4 cz. 1 s. 41-48, 89-96, 125-128; t. 4 cz. 2 s. 291-293, 379-382; 1773 t. 7 cz. 2 s. 301-304; Pieśni wszystkie Horacjusza przekładania różnych. T. 1-2. W-wa 1773.

22. M. V. Martialis: Epigrammata. Wyd. zob. Twórczość poz. 2 t. 2 cz. 3 (s. 82-97). Wyd. nast. W-wa 1766 (razem z poz. 29). Drobne przedr. w *Monitorze*.

23. D. M. Ausonius: Epigramaty; Nagrobki bohatyrów greckich i trojańskich; Edylie. Wyd. zob. Twórczość poz. 2 t. 2 cz. 3 (s. 97-110). Wyd. nast.: Epigrammata, nagrobki i edyllia wybrane. W-wa 1765. Przedmowę przedr. Z. Florczak, L. Pszczołowska w: Ludzie Oświecenia o języku i stylu. T. 1. W-wa 1958. Drobne przedr. epigramatów w *Monitorze*.

24. A. Poniński: Satyry i epigramaty (wybrane). Wyd. zob. Twórczość poz. 2 t. 2 cz. 3 (s. 111-156). Stąd kilka wierszy przedr. *Monitor* 1779 nr 1; wiersz: Opisanie krwawej przygody... wyd. w osob. odb. W-wa 1779. Nowy przekład satyry Ponińskiego ogł. Minasowicz w *Monitorze* 1778 nr 103.

25. M. Gaudius: Przydatek bajek. Wyd. zob. Twórczość poz. 2 t. 2 cz. 4 (s. 67-69).

26. Aesopus: Zbiór różnych bajek Ezopa. Wyd. zob. Twórczość poz. 2 t. 2 cz. 4 (s. 70-98).

27. Gabriasz Greczyn: Tetrasticha (tekst łac. i pol.). Wyd. zob. Twórczość poz. 2 t. 2 cz. 4 (s. 104-121). Wyd. nast. W-wa 1777 (razem z poz. 1).

28. L. A. Seneca, P. Syrius Mimographus: Singulares sententiae (tekst łac. i pol.). Wyd. zob. Twórczość poz. 2 t. 2 cz. 4 (s. 122-175).

29. M. V. Martialis: Księga widoków rzymskich Domicjana cesarza. W-wa 1759 (tekst łac. i pol.). Wyd. nast.: Księga widoków rzymskich... tudzież Epigrammata z ksiąg... XII. W-wa 1766 (z dedyk. dla A. K. Czartoryskiego).

30. List diabła do JMci pana Woltera. Z francuskiego, przekładania J.E.M. wierszem nierytmowym. W-wa 1761.

31. Nic francuskie na nic polskie przenicowane, albo pochwała niczego przypisana nikomu. Edycja trzecia mało jak nic przejrzana, cale nic poprawna i wielu nic powiększona. W-wa 1761. Wyd. 2 W-wa 1769 (razem z poz. 32).

32. Pochwała czegoś przypisana komuś z przemową śpiewaną. Z francuskiego. W-wa 1762. Wyd. nast. W-wa 1769 (razem z poz. 31).

33. Ks. Goussault: Wyobrażenie poczciwego człowieka... po francusku określone, przez J.E.M. ojczystym piórem wyrażone. W-wa 1762. Wyd. 2 W-wa 1769 (tu na końcu dod.: Uwagi i niektóre maksymy moralne... J. Oxenszтyrna). Fragm. przedr. *Monitor* 1771 nr 78; 1782 nr 50, 51.

34. Sumariusz wiary i nauki powszechnej katolickiej, dla snadniejszego pojęcia na pytania rozłożony, z krótkim zebraniem zwyczajnych zarzutów i odpowiedzi na nich, niegdyś po łacinie napisanych... a teraz... światu polskiemu na pożytek duchowny ojczystym piórem przełożony. W-wa 1762.

35. Henryk Maksymilian, arcybiskup i elektor kolońki: Krótki zbiór sporów o wierze dla nauki rozmowy z nowowiernikami albo z nowymi luterskiej i kalwińskiej szkoły sekretarzami (!). Niegdyś... po łacinie napisany i R. P. 1677 w Kolonii wydany, a teraz... po polsku przełożony. W-wa 1762. Wyd. 2 W-wa 1772.

36. J. P. Boudier de Villermet: Przyjaciel białychgłów. Z francuskiego, z przedmową i z różnymi wierszem i prozą na końcu przydatkami. W-wa 1766.

37. Satyra przeciw bożnikom, czyli bezbożnym deistom. Z francuskiego wierszem polskim nierytmowym przez J.E. M.K.K.J.K.M.S. z innymi przydatkami przełożona. (W-wa) 1766. Wyd. 2 W-wa 1786.

Wyd. 1 dodawano do *Monitora* i *Nowych Wiadomości Ekonomicznych i Uczonych* (t. 2 1767 cz. 4).

38. Tigranes. Tragedia we 3 aktach, z włoskiego, wierszem polskim. W-wa 1767. Wyd. nast.: wyd. 2 W-wa 1773 (dedyk. I. Krasickiemu); W-wa 1793.

39. Ph. D. Chesterfield: Filozof indyjski, abo sposób uszczęśliwienia życia ludzkiego w społeczności. Zawarty w krótkiej liczbie nauk czystych obyczajowych, zebranych i złożonych przez jednego starożytnego bramina, z chińskiego języka na angielski, z angielskiego na francuski, a teraz świeżo

http://rcin.org.pl

z francuskiego na polski dla pożytku rodaków przełożony. W-wa 1767. Wyd. nast. W wa 1769.

40. C. Schonaeus (Schoone): Józef Starozakonny. Tragikomedia w 5 aktach, wierszem nierytmowym... z innymi drobniejszymi na końcu przydatkami z łacińskiego przełożona. W-wa 1768.

41. Q. F. Horatius: Satyry i listy (wybrane). *Monitor* 1769 nr 85, 95; 1773 nr 77, 90; 1774 nr 94; 1775 nr 24, 31, 35, 39, 45, 56, 68, 78, 94, 95.

42. J. T. Oxenstierna: Uwagi i niektóre maksymy moralne. Wyd. zob. poz. 33 wyd. 2. Wyd. przekł. całości: Uwagi i maksymy moralne... Z francuskiego na polski język przetłumaczone. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1772 t. 5 cz. 1 i odb. W-wa 1772. Wyd. nast.: W-wa 1775; *Monitor* 1784 nr 91-103 (wybór).

43. A. M. Durini: Jaśnie Wielmożnej... Urszuli... Zamoyskiej... wianek ten z wierszów uwity... dla przysługi ofiaruje, 1770. Wiersz polski... W-wa 1770.

Tekst łac. i pol.

44. (J. T. Oxenstierna): Myśli (wybrane). *Monitor* 1770 nr 26, 29, 32, 36, 38, 39, 41-43, 45, 46, 48, 49, 54-56, 58, 59, 73, 75, 77-79, 82, 85, 86-89, 91-95, 97-99, 101-104; 1771 nr 3, 7, 9, 12, 15, 19, 21, 26, 27, 32, 34, 39, 55.

45. J. B. L. Gresset: Wiek pasterski. Idyllium. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1772 t. 5 cz. 2. Wyd. nast. zob. Twórczość poz. 21 (s. 200-206).

46. Voltaire: O naukach wyzwolonych w Europie za czasów Ludwika XIV. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1772 t. 5 cz. 2.

47. F. Fénelon: Dowody jawne o jestności Boga. Przez... przywiedzione, a przez I.E.M.K.K.K. z francuskiego na polskie przełożone. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1772 t. 6 cz. 1 i wyd. osob. W-wa 1772 („...z innymi wespół przydatkami", por. poz. 48).

48. L. Racine: Religia. Wiersz... poety francuskiego. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1772 t. 6 cz. 1. Toż wyd. razem z poz. 47. Wyd. nast. zob. Twórczość poz. 21 (s. 194-196).

49. S. Szymonowic: Joël prorok starozakonny. Do Klemensa VIII papieża. Z łacińskiego wierszem polskim nierytmowym przełożony. W-wa 1772.

50. (A. T. de Lambert): Listy Erasta do Lucyndy. Z francuskiego. *Monitor* 1773 nr 14-15 i odb. W-wa 1773.

Wyd. anonim.

51. G. F. Le Jay: Żądze ludzkie. Komedia w 1 akcie prozą, z łacińskiego. W-wa 1773.

52. C. Schonaeus: Tabasz, albo Tobiasz Stary. Tragikomedia w 5 aktach, z łacińskiego wierszem polskim nierytmowanym. W-wa 1773.

53. G. F. Le Jay: Zgoda między fortuną i cnotą przywrócona. Drama w 1 akcie prozą. W-wa 1774.

54. A. M. Durini: Carmina selecta... Wiersze wybrane. Przekładania... W-wa 1775.

Dedyk. A. Zamoyskiemu.

55. Q. Sextius: Ksysta, czyli Seksta filozofa pitagorejskiego Zdania co przedniejsze, z przydatkiem innych, skądinąd wybranych. *Monitor* 1776 nr 19, 21, 22, 24.

56. (J. Gengel): Stopnie w przepaść ateizmu wiodące. Przez Eudoxa Prawowierskiego dla przestrogi i naprawy libertynów swobodne zdania z rozwiązłym życiem łączących odkryte. *Monitor* 1776 nr 38-42 i odb. W-wa 1776.

Źródło wskazała E. Aleksandrowska.

57. Osnowa polska myśli francuskich, częścią moralnych, częścią politycznych. Przydany jest na końcu Zbiór krótki powieści pamiętnych, jako też dowcipnych, z francuskiego. *Monitor* 1776 nr 48-57 i odb. W-wa 1776.

58. G. de Scudéry: Mowa Liwii cesarzowej do Mecenasa o poezji. *Monitor* 1776 nr 72-75 i odb. W-wa 1776.

59. F. Fénelon: (Powieści prozą i Rozmowy zmarłych. Wybór). *Monitor* 1777 nr 14, 19, 25, 44, 45, 52, 57-59, 84, 85, 89, 91, 92, 95, 96, 98, 101, 102, 104.

Autorstwo przekł. wg E. Aleksandrowskiej.

60. E. Sixtus: De thermarum Sclanarum usu recto maloque. W-wa 1780.

Tłum. z pol., współtłumacz — W. Mitzler de Kolof.

61. M. Bobrykowicz: Męka Chrystusowa ze wszystkimi jej okolicznościami... Z łacińskiego na polski przełożona. W-wa 1780.

62. Lekarstwo niebieskie przeciwko nagłej i niespodziewanej śmierci... Z łacińskiego Antidotum Coeleste... na polski przełożone, z przydatkiem niektórych rzeczy osobnych. W-wa 1780.

63. Pochwała dobrej a nagana złej niewiasty z ksiąg Pisma Ś. wybrana i z prozy

http://rcin.org.pl

na wiersz przełożona. Wyd. zob. Twórczość poz. 21 (s. 180-185). Fragm. przedr. *Monitor* 1781 nr 56.

64. Wiersz łaciński z polskim wykładem na suppressją jezuitów pisany i wydany roku 1775. Wyd. zob. Twórczość poz. 21 (s. 186-193).

Drobne przekłady (m. in. ze *Spectatora*) ogł. nadto w czasopismach i książkach (jw. Twórczość). Zob. nadto Twórczość poz. 2, 21.

Prace edytorskie i redakcyjne

1. P. M. Vergilius: Księgi wszystkie, to jest ksiąg dwanaście. W-wa 1754.

Współpraca z J. A. Załuskim.

2. *Zebranie Rytmów przez Wierszopisów Żyjących lub Naszego Wieku Zeszłych Pisanych*. T. 4-5. W-wa 1755-1756.

Por. Twórczość poz. 2.

Współpracował zapewne z Załuskim również przy t. 1-3.

3. J. A. Załuski: Obraz nędzy ludzkiej. Tragikomedia w 5 aktach. W-wa 1768.

Na końcu wiersz Minasowicza: Obraz ten nędzy ludzkiej...

4. *Monitor*. W-wa 1769-1773 poł., 1778-1781 poł.

Redakcja (współpraca także w 1765-1768, 1774-1777).

5. T. Krusiński: Pragmatographia de legitimo usu ambrozji tureckiej, to jest opisanie sposobu należytego zażywania kawy tureckiej... Rzecz wybrana z rękopisma... S.J. misjonarza perskiego i do druku podana. W-wa 1769.

6. Q. F. Horatius: De arte poetica liber ad Pisones, tj. Q. Horacjusza Flakka O sztuce rymotwórskiej księga do Pizonów. Przekładania O. Korytyńskiego, dzieło pogrobkowe, czyli pozostałe. W-wa 1770.

7. Sielanki polskie z różnych autorów zebrane. W-wa 1770. Wyd. nast. W-wa-Lipsk 1778.

Dedyk. dla A. K. Czartoryskiego podpisana przez A. Naruszewicza, z przedmowy wynika jednak, że wydaniem zajmował się głównie Minasowicz. Zob. też Naruszewicz A., Prace edytorskie poz. 3.

8. A. Persius: Aulus Persius Flaccus — dowcipny wierszopis rzymski. Z łacińskiego na wiersz polski przez Marcina Słonkowicza... przełożony w Krakowie... 1651... a teraz staraniem J.E.M. powtórnie do druku dla rzadkości pierwszych egzemplarzy podany. W-wa 1771.

9. Sententiae selectae rytmicae, sive carmine Leonino contextae... W-wa 1771.

10. C. Claudianus: O porwaniu Prozerpiny... Ksiąg 3. Przekładania Andrzeja Wincentego z Uniechowa Ustrzyckiego. Edycja... trzecia: przydatkiem nowych dzieł rymotworskich tegoż autora, od innych przełożonych powiększona. W-wa 1772.

11. Pieśni wszystkie Horacjusza przekładania różnych. T. 1-2. W-wa 1773-(1775).

Współpraca. Zob. też Naruszewicz A., Prace edytorskie poz. 4.

12. J. A. Załuski: Przypadki niektóre... które mu się w niewoli moskiewskiej połszostoletniej trafiły r. 1767-1773 wierszem od niego podróżnym w Regnowie opisane. B. m. 1773.

13. O przyjeździe królowej Bony do Polski. Lipsk 1774. Wyd. nast. Lipsk 1790.

14. J. A. Załuski: Polska w obszernych wiadomościach swoich skrócona, z podziałem na 3 części... Rzecz... ułożona R. P. 1768... przez J. E. Minasowicza przejrzana, poprawiona, w niektórych miejscach dopełniona i drukiem na widok podana... w Warszawie 1774. Nie wyd. Rkps Bibl. Nar. nr akc. 5317; odpisy w Bibl. Jagiel. sygn, 210, 5655, Ossol. (Zb. Pawlikowskich sygn. 163). Cz. 2 rkpsu wyd. J. Muczkowski pt. Biblioteka historyków, prawników i polityków i innych autorów polskich lub o Polsce piszących. Kr. 1838 (przeróbki i odpisy tej części m. in. pt. Historia literatury polskiej, wierszem nierymowanym napisana... a przez J. E. Minasowicza przypiskami pomnożona, w Bibl. Czart. sygn. 1861, Ossol. sygn. 600/I, 12642/II. Bibl. Akademii Nauk USRR we Lw. sygn. 813/I).

15. S. Muratowicz: Relacja... obywatela warszawskiego, od Zygmunta III, króla polskiego, dla sprawowania rzeczy wysłanego do Persji w r. 1602. Rzecz z starego rękopisma wybrana i teraz dopiero do druku podana. W-wa 1777.

16. M. Jaśkiewicz: Skarb w ziemi ukryty, nieśmiertelna w śmiertelnym ciele dusza, albo szacunek duszy ludzkiej. Przez... opisany wierszem ojczystym. R. P. 1775. Dzieło pogrobkowe, staraniem J.E.M.K. K.K. z rękopisma autora wydane. W-wa 1779.

Kilka drobniejszych pism ze spuścizny literackiej Załuskiego ogł. w *Monitorze*, wydał tam nadto szereg tekstów z literatury staropolskiej (por. E. Aleksandrowska: Wiersze siedemnastowieczne i saskie w „Monitorze").

http://rcin.org.pl

Listy

1. Korespondencja z J. A. Załuskim z 1752-1756, 1758-1763, 1767, 1773. Rkpsy Bibl. Nar. sygn. 3252-3256, 3258-3263, 3267, 3268.

2. Prośba do Stanisława Augusta (z 1777). Ogł. K. W. Wójcicki: Archiwum domowe. W-wa 1856 s. 91-93. Rkps Bibl. Uniw. Warsz. sygn. 132 59).

INDEKS TYTUŁÓW

(E — Prace edytorskie, P — Przekłady, T — Twórczość)

Ad bibliothecam Varsaviensem T-15
Apist, wiernek wiarołomny (J. Barclay) P-12
Apologia franc-masonów T-2
Aukcja sekt filozofskich (Lukian z Samosaty) P-10
Aulus Persius Flaccus — dowcipny wierszopis rzymski... przez M. Słonkowicza... przełożony E-8
Bajek Ezopowych ksiąg 5 P-1
Biblioteka historyków, prawników, polityków... J. A. Załuskiego E-14
Bohatyr chiński (P. A. Metastasio) P-9
Carmen decastichon in laudem Simonidis T-12
Carmina selecta (A. M. Durini) P-54
Carminum variorum manipulus T-11
Charon (Lukian z Samosaty) P-10
D. Hiacinthus Cracoviensis primum canonicus T-23
De arte poetica... Przekładania O. Korytyńskiego E-6
De thermarum Sclanarum (E. Sixtus) P-60
Disticha T-21
Disticha łacińsko-polskie porządkiem abiecadłowym T-21
Dowody jawne o jestności Boga (F. Fénelon) P-47
Dzieła heroiczne Ś. Franciszka Ksawiera (E. Thesaurus) P-15
Edylie (D. M. Ausonius) P-23
Epigrammata (D. M. Ausonius) P-23
Epigrammata (A. Ines) P-19
Epigrammata (M. V. Martialis) P-22
Ex libris epigrammatum (J. Owen) P-18
Farsalia, albo wiersz o wojnie domowej (T. A. Petronius) P-14
Farsalia, albo wojna domowa (T. A. Petronius) P-14
Filozof indyjski (Ph. D. Chesterfield) P-39
Gazety parnaskie T-2
Gnesnensium archipraesul divinissimus Regnique Poloniae princeps patronus T-22
Haly-beg (F. Fénelon) P-17
Hexasticha T-21
Historia literatury polskiej, wierszem nierymowanym... J. A. Załuskiego E-14
Historia o Haly-begu (F. Fénelon) P-17
Historia o Walterze, hrabi z Tyńca T-3
Hymn o błogosławionym Janie Kantym T-2
Hymn o błogosławionym Ładysławie z Gielniowa T-2
Illustrissimo... A. M. Durini T-14
In aedes augustas... A. Ostrowski T-20
In primum lapidem templi aeterni numinis servatrici Regnorum Providentiae... T-25
Jaśnie Wielmożnej... U. Zamoyskiej... wianek (A. M. Durini) P-43
Joël prorok starozakonny (S. Szymonowic) P-49
Józef (J. Libenus) P-3
Józef Starozakonny (C. Schonaeus) P-40
Józef Starozakonny (E. Thesaurus) P-15
Kawaler polski w przyjaźni stateczny (Préchac) P-5
Kleopatra (J. de la Chapelle) P-4
Krótki zbiór sporów o wierze (Henryk Maksymilian) P-35
Księga widoków rzymskich (M. V. Martialis) P-29
Księgi wszystkie... P. M. Vergiliusa E-1
Ksysta, czyli Seksta filozofa ...Zdania co przedniejsze P-55
Lekarstwo niebieskie przeciwko nagłej i niespodziewanej śmierci P-62
List diabła do JMci pana Woltera P-30
Listy Erasta do Lucyndy (A. T. de Lambert) P-50
Mantissa brevis carminum miscellaneorum T-7
Maria (G. F. Le Jay) P-13
Memorabilia de gente regno regibusque Armeniae T-26
Metamorphosis Apista (J. Barclay) P-12
Męka Chrystusowa (M. Bobrykowicz) P-61
Monitor E-4
Mowa Liwii cesarzowej do Mecenasa o poezji (G. de Scudéry) P-58
Myśli (J. T. Oxenstierna) P-44
Myśli moralne o przymiotach niewiasty zamężnej T-19
Na pałac wspaniały J. O. Książęcia Prymasa w Warszawie T-20
Na przygody znaczniejsze w areszcie kałuskim J. W. Pasterza trzody kijowskiej T-16
Nagrobki bohatyrów greckich i trojańskich (D. M. Ausonius) P-23
Nic francuskie na nic polskie przenicowane P-31
Obraz nędzy ludzkiej... J. A. Załuskiego E-3
Oda na imieniny... J. A. Załuskiego T-10
Ody (Horatius) P-21
Ody niektóre Anakreona P-16
O naukach wyzwolonych w Europie (Voltaire) P-46
Opisanie krwawej przygody (A. Poniński) P-24
O porwaniu Prozerpiny... Przekładania A. W. Ustrzyckiego (C. Claudianus) E-10
O przyjeździe królowej Bony do Polski E-13
Orfeusz, sielanka (J. Secundus) T-2
Osnowa polska myśli francuskich P-57
O sztuce rymotwórskiej... Przekładania O. Korytyńskiego E-6
Parodia Carminis macaronici J. Kochanowskiego T-6
Phaedrus, Augusta cesarza wyzwoleniec P-1
Pieśni wszystkie Horacjusza przekładania różnych E-11
Piktur i skulptur rozmaite napisy (E. Thesaurus) P-15
Pochwała czegoś P-32
Pochwała dobrej a nagana złej niewiasty P-63
Pochwała muchy (Lukian z Samosaty) P-10
Polska w obszernych wiadomościach swoich... J. A. Załuskiego E-14

http://rcin.org.pl

Powieści prozą (F. Fénelon) P-59
Pragmatographia de legitimo usu ambrozji tureckiej... T. Krusińskiego E-5
Próba pióra kaznodziejskiego T-9
Przydatek bajek (M. Gaudius) P-25
Przyjaciel białychgłów (J. P. Boudier de Villermet) P-36
Przypadki niektóre... J. A. Załuskiego E-12
Przypadki różne (E. Thesaurus) P-13
Przypadki znakomite (G. F. Le Jay) P-13
Przypowieści niektóre obyczajowe z Oekonomiki... J. Haura T-5
Przysłowia niektóre mów potocznych z aforyzmów... A. M. Fredry T-4
Radamist i Zenobia (P. J. Crébillon) P-7
Relacja... S. Muratowicza E-15
Religia (L. Racine) P-48
Rozmowa Dorydy i Galatei (Lukian z Samosaty) P-10
Rozmowa Polyfema z Neptunem (Lukian z Samosaty) P-10
Rozmowy zmarłych (F. Fénelon) P-59
Różne ewenta (E. Thesaurus) P-15
Rytmy poczwórne Gabriasza Greczyna P-1
Sapho słowiańska T-2
Satyra przeciw bożnikom P-37
Satyry i epigramaty (A. Poniński) P-24
Satyry i listy (Horatius) P-41
Satyryk (T. A. Petronius) P-14
Sententiae selectae rytmicae E-9
Siedm cudów świata sarmackiego T-2
Sielanka na Boże Narodzenie (G. F. Le Jay) P-13
Sielanki polskie z różnych autorów zebrane E-7
Singulares sententiae (L. A. Seneca, P. Syrius Mimographus) P-28
Skarb w ziemi ukryty, nieśmiertelna w śmiertelnym ciele dusza... M. Jaśkiewicza E-16
Sława profesorskich imion T-2
Specimen Musae Latinae T-24
Sposób zachowania zdrowiu służącej diety (J. Camerarius) P-20
Sto i oko fraszek T-2
Stopnie w przepaść ateizmu wiodące (J. Gengel) P-56
Sumariusz wiary i nauki powszechnej katolickiej P-34
Suplement do Gazet parnaskich T-2
Sylloge brevis carminum sive auctarium Manipuli carminum T-21
Tabasz, albo Tobiasz Stary (C. Schonaeus) P-52
Tetrasticha T-21
Tetrasticha Gabriasza Greczyna P-27
Tetrasticha vitas singulorum archiepiscoporum Leopoliensium T-8
Tigranes P-38
Trojanki (N. Pradon) P-6
Tron ojczysty, albo życia książąt i królów polskich T-1
Uwagi i maksymy moralne (J. T. Oxenstierna) P-42
Uwagi i niektóre maksymy moralne (J. T. Oxenstierna) P-42
Uwagi o przyczynie namiętności ludzkiej T-13
Virginia Rzymianka (M. Le Clerc) P-11
Walgierz hrabia z Tyńca T-3
Wiek pasterski (J. B. L. Gresset) P-45
Wiersz... do I. P. Minasowicza T-9
Wiersz... do J. W. Mniszcha T-2
Wiersz łaciński z polskim wykładem na suppressją jezuitów pisany P-64
Wiersz muzofila wierszpolskiego T-18
Wiersze wybrane (A. M. Durini) P-54
Wiersze wybrane ex Libro Carminum (G. F. Le Jay) P-13
Wizerunek wiary, posłuszeństwa i miłości małżeńskiej (F. Petrarca) P-2
Wyobrażenie poczciwego człowieka (Ks. Goussault) P-33
Wzór wiary, posłuszeństwa i miłości małżeńskiej (F. Petrarca) P-2
Załuszczyny, albo zbiór rymów T-17
Zbiór krótki powieści pamiętnych P-57
Zbiór krótki życia ś. Józefa hymnopisa T-2
Zbiór mniejszy poezji polskich drobniejszych T-21
Zbiór pism, częścią własnych, częścią obcych, różnymi czasy przez autora wydanych, porządkiem lat ułożony T-21
Zbiór różnych bajek Ezopa P-26
Zbiór rytmów polskich T-2
Zebranie Rytmów przez Wierszopisów Żyjących E-2
Zgoda między fortuną i cnotą (G. F. Le Jay) P-53
Żądze ludzkie (G. F. Le Jay) P-51
Życie Publiusza Wirgiliusza Marona (T.C. Donatus) P-8

OPRACOWANIA

J. A. Załuski: Bibliotheca poetarum Polonorum. W-wa 1754. — J. D. Janocki: Janociana. T. 3. (Powst. przed 1786). Wyd. W-wa 1819. — *Gaz. Warsz.* 1796 nr 30. — I. Krasicki: O rymotwórstwie i rymotwórcach. W: Dzieła. T. 3. W-wa 1803. — J. U. Niemcewicz: Rozprawa o bajce. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 10 (1817) s. 301-302. — K. Brodziński: Literatura polska. (Powst. 1822-1823). W: Pisma. T. 4. Poz. 1872 s. 252.— *Przyj. Ludu* R. 5 (1838) t. 2 s. 387. — L. Gąsiorowski: Zbiór wiadomości do historii sztuki lekarskiej w Polsce. T. 1. Poz. 1839 s. 339. — S. Barącz: Żywoty sławnych Ormian w Polsce. Lw. 1856 s. 206-217. — K. W. Wójcicki: Cmentarz Powązkowski pod Warszawą. T. 3. W-wa 1858. — J. Brown: Biblioteka pisarzów asystencji polskiej Towarzystwa Jezusowego. *Przegl. Poz.* t. 33 (1862) i wyd. osob. Poz. 1862. — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 18 (1864). — *Enc. kościelna* Nowodworskiego. T. 14 (1881). — W. Smoleński: Towarzystwa naukowe i literackie w Polsce. W-wa 1887; wyd. nast. w: Pisma historyczne. T. 2. Kr. 1901. — C. Sommervogel: Bibliothèque de la Compagnie de Jésus. T. 5. Bruksela-Paryż 1890 k. 1104. — W. Smoleński: Przewrót umysłowy w Polsce w. XVIII. Kr.

http://rcin.org.pl

1891; wyd. 3 W-wa 1949. — I. Chrzanowski: Z dziejów satyry polskiej XVIII w. W-wa 1909. — A. Brückner: (T. Sinko: Polski głosiciel „stanu natury" z początku XVIII w. Kr. 1908. Rec.). *Pam. Lit.* R. 9 (1910) s. 142-143. — A. Goldberg. *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 47/48 (1912). —

B. Gubrynowicz: Na marginesie „Monitora". *Studia staropolskie. Księga ku czci A. Brücknera.* Kr. 1928. — K. Bartoszewicz: Józef Jędrzej Załuski i jego niewydane dzieło. W: Szkice i portrety literackie. T. 1. Kr. 1930 s. 204-208. — Z. Leśnodorski: Lucjan w Polsce. Kr. 1933 *Prace Hist.-Lit.* 43. [Rec.: A. Brückner. *Pam. Lit.* R. 30 (1933) s. 578; O.M. *Czas* 1933 nr 272 (dod.); R. *Ilustr. Kur. Codz.* (*Dod. Lit.-Nauk.*) 1933 nr 47]. — L. Korwin: Ormiańskie rody szlacheckie. Kr. 1934. — W. Ogrodziński: Polskie przekłady Horacego. *Commentationes Horatianae.* T. 2. Kr. 1935 i odb. —

W. Borowy: O poezji polskiej w w. XVIII. Kr. 1948. — R. Kaleta: Karuzel. *Pam. Lit.* R. 42 (1951) z. 3/4 i odb. — T. Mikulski: Adresaci „Listów" Krasickiego. *Zesz. Wr.* 1952 nr 1; przedr. w: W kręgu oświeconych. W-wa 1960. — R. Kaleta, M. Klimowicz: Prekursorzy Oświecenia. „Monitor" z r. 1763 na tle swoich czasów. Mitzler de Kolof, redaktor i wydawca. Wr. 1953 *IBL. Studia Hist.-Lit.* 20. — J. Korpała: Zarys dziejów bibliografii w Polsce. Wr. 1953. — J. Pawłowiczowa: Dwa wydania „Obrazu nędzy ludzkiej" J. A. Załuskiego. *Pam. Lit.* R. 44 (1953) z. 1. — Z. Sinko: „Monitor" wobec angielskiego „Spectatora". Wr. 1956 *IBL. Studia Hist.-Lit.* 31. — S. Ozimek: Udział „Monitora" w kształtowaniu Teatru Narodowego (1765-1785). Wr. 1957 *Studia z Dziejów Teatru w Pol.* 2. — Z. Florczak, L. Pszczołowska: (Komentarz do) Ludzie Oświecenia o języku i stylu. T. 1. W-wa 1958 s. 386. — H. Lemke: Die Brüder Załuski und Ihre Beziehungen zu Gelehrten in Deutschland und Danzig. Berlin 1958 *Quellen u. Studien z. Geschichte Osteuropas* 2. —

E. Aleksandrowska: Johan Turesson Oxenstierna w Polsce. Z warsztatu bibliografa „Monitora" (1). *Pam. Lit.* R. 50 (1959) z. 3/4. — E. Aleksandrowska: „Zabawy Przyjemne i Pożyteczne" 1770-1777. Monografia bibliograficzna. Wr. 1959 *Książka w Dawnej Kulturze Pol.* 9. — J. W. Gomulicki: Pięć fraszek Minasowicza. *Nowe Książki* 1959 nr 13 (Podróże po Szpargalii). — P. Matuszewska: Z problematyki „Monitora". *Pam. Lit.* R. 50 (1959) z. 3/4. — E. Aleksandrowska: Wiersze siedemnastowieczne i saskie w „Monitorze". Z warsztatu bibliografa „Monitora" (2). *Tamże* R. 51 (1960) z. 4. — M. Pełczyński: Studia macaronica. Stanisław Orzelski na tle poezji makaronicznej w Polsce. Poz. 1960 *Poz. Tow. Przyj. Nauk. Prace Komisji Filol.* t. 20 z. 1. — E. Aleksandrowska: Nieznany przekład epigramatów Owena. *Pam. Lit.* R. 53 (1962) z. 2. — E. Aleksandrowska: Monitorowe „autopowtórzenia". Z warsztatu bibliografa „Monitora" (3). *Pam. Lit.* R. 54 (1963) z. 4. — S. Hrabec, F. Pepłowski: Wiadomości o autorach i dziełach cytowanych w „Słowniku" Lindego. W-wa 1963. — Dramat staropolski od początków do powstania sceny narodowej. T. 1. (Red. W. Korotaj). Wr. 1965 *Książka w Dawnej Kulturze Pol.* 14. — E. Aleksandrowska: Ostatnie lata „Monitora" w świetle „autopowtórzeń". Propozycje periodyzacyjne. *Prace o literaturze i teatrze ofiarowane Z. Szweykowskiemu.* Wr. 1966.

MINIEWSKI WŁADYSŁAW (1795—1865)

Krypt.: Wł. M.; Wł. M-i.

Dramatopisarz, poeta, krytyk literacki.

Ur. w 1795 (wg nekrologu w *Gaz. Pol.* w 1793) we wsi Magnajowo w Galicji. Ukończył Uniwersytet Warszawski. Do 1832 był urzędnikiem w Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu (sekretarz ministra F. K. Lubeckiego). W 1832-1833 współpracował z *Tygodnikiem Polskim Wiadomości Przyjemnych i Użytecznych.* Po przejściu na emeryturę piastował jeszcze urząd sędziego pokoju. Zmarł 9 lutego 1865.

TWÓRCZOŚĆ

1. Siedmiochwilowe życie Sieciecha. Powieść alegoryczna wierszem. W-wa 1822.

Wg k. tyt.: „wyjęta z niewiadomego autora" (mistyfikacja czy przeróbka?).

2. Kamma. Tragedia oryginalna wierszem w 3 aktach. Wyst. W-wa 22 września 1822. Wyd. W-wa 1823.

Rkps w Bibl. Nar. (BOZ sygn. 799).

http://rcin.org.pl

3. Trafił swój na swego. Komedia w 3 aktach. Wyst. W-wa 27 czerwca 1824. Nie wyd.

4. Bajki. Cz. 1. W-wa 1828. Wyd. nast. rozszerz.: Filozofia nie filozofia w bajkach. T. 1-2. Lipsk 1857; t. 1-2. Bruksela 1862 *Bibl. Domowa* 10-11 (wyd. tyt.). Kilka wierszy przedr. P. Hertz w: Zbiór poetów polskich XIX w. Ks. 1. W-wa 1959.

5. Pisma do żony, wierszem i prozą. Kr. 1852.

Zawartość: drobne wiersze; powiastka: Złe rady.

6. Biedna żona. Komedia wierszem. Powst. 1861. Nie wyd.

Inform. Estr. I (1870), 350.

7. Dytyramb. W-wa b. r.

Artykuły i drobne utwory ogł. w czasopismach i zbiorach: *Astrea* (1822, 1823), *Bibl. Pol.* (1826), *Dzien. Warsz.* (tu art. w obronie tragedii klasycznej, 1855 nr 83, 84, 87), *Gaz. Kr.* (1826), *Kolęda na r. 1827* (W-wa 1826), *Kur. Warsz.* (1829, 1854), *Motyl* (1828, 1829), *Niewidania* (W-wa 1826), *Pielgrzym* (1842), *Przyj. Dzieci* (1863), *Rozmaitości Warsz.* (1827, 1828), *Tyg. Pol. Wiad. Przyjemnych i Użytecznych* (1832-1833), *Wanda* (1823, 1825), *Wieniec. Pismo zbior. ofiarowane S. Jachowiczowi* (W-wa 1858), *Zgoda* (Chicago 1912), *Zorza* (1843).

Przekłady

1. Molière: Doktor z musu. Komedia w 3 aktach. Wyst. W-wa 12 września 1815. Nie wyd.

2. J. Racine: Mitrydat. Tragedia w 5 aktach. Wyst. W-wa 1822. Nie wyd.

3. P. Corneille: Śmierć Pompejusza. Tragedia w 5 aktach. Wyst. W-wa ok. 26 listopada 1824. Nie wyd.

4. Dinaux (J. F. Beudin, M. Goubaux), V. Ducange: Trzydzieści lat życia szulera. Melodrama w 3 porach. Wyst. W-wa 10 maja 1828. Wyd. W-wa 1828.

Autorstwo przekł. wg nekrologów. Estr. I (1870), 373, 406, 420; dwukrotnie wymienił jako tłumacza Oskara Milewskiego, raz odnotował przekł. jako anonim. U B. Korzeniewskiego (s. 99) tłumacz nie wymieniony, wymienia go za nekrologami P. Hertz.

5. W. Shakespeare: Król Ryszard III. Nie wyd.

Inform. Estr., jw. s. 395.

6. A. de Lafosse: Manliusz kapitoliński. Tragedia. Nie wyd.

Inform. Estr., jw. s. 383.

7. F. A. Planard: Triumf pierwszej miłości. Komedia w 3 aktach. Nie wyd.

Inform. Estr., jw. s. 390.

Listy

1. List Miniewskiego (bez imienia) do J. Lelewela z 1829. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 4435.

OPRACOWANIA

X: (Doktor z musu. Rec.). *Gaz. Koresp. Warsz.* 1815 nr 75 dod.; przedr. J. Lipiński w: Recenzje teatralne Towarzystwa Iksów, 1815-1819. Wr. 1956 *Materiały do Dziejów Teatru w Pol.* 4 (s. 60). — *Gaz. Warsz.* 1822. — (Kamma. Rec.). *Roczn. Warsz. na r. 1823* (W-wa 1824) s. 131-140. — (Mitrydat. Rec.). *Tamże* s. 140-141. — (Trafił swój na swego. Rec.). *Kur. Warsz.* 1824 nr 153. —

(Nekrologi): *Gaz. Pol.* 1865 nr 36; *Gaz. Warsz.* 1865 nr 36. — F. S. Dmochowski: Znakomici literaci z okresu od 1800 do 1830 r. *Kłosy* 1871; przedr. Z. Libera w wyd.: Wspomnienia od 1806 do 1830 r. W-wa 1959 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* — P. Chmielowski: Dzieje krytyki literackiej w Polsce. W-wa 1902 s. 568. — M. Szyjkowski: Dzieje nowożytnej tragedii polskiej. Typ pseudoklasyczny. 1661-1831. Kr. 1920. — W. Hahn: Γυναικῶν ἀρεταί Plutarcha w literaturze polskiej. *Charisteria C. de Morawski... oblata.* Kr. 1922. — M. Szyjkowski: Dzieje nowożytnej tragedii polskiej. Typ szekspirowski. Kr. 1923. — B. Korzeniewski: „Drama" w warszawskim Teatrze Narodowym podczas dyrekcji Ludwika Osińskiego (1814-1831). W-wa 1934 *Studia z Zakresu Historii Lit. Pol.* 11. — P. Hertz: W. Miniewski. W: Zbiór poetów polskich XIX w. Ks. 1. W-wa 1959.

http://rcin.org.pl

MITZLER DE KOLOF WAWRZYNIEC KRZYSZTOF (LORENZ CHRISTOPH) (1711—1778)

Inne formy nazwiska: Micler de Koloff; Mizler.

Pseud. i krypt.: Eine Gelehrte aus Wilna; M. de K.

Filozof, muzykolog, lekarz, wydawca, redaktor czasopism, historyk, tłumacz.

Ur. 25 lipca 1711 w Heidenheim w Wirtembergii; syn Jana Jerzego, urzędnika w służbie margrafa von Ausbach. Uczył się w Ausbach, potem w Lipsku, gdzie od 1731 studiował na uniwersytecie teologię, następnie filozofię (w 1734 uzyskał stopień magistra filozofii) i muzykę (uczeń J. S. Bacha). Następnie podjął studia prawnicze i medyczne w Wittenberdze. Od 1736 był redaktorem lipskiego czasopisma *Neu-Eröffnete Musikalische Bibliothek*. W 1738 założył korespondencyjne Towarzystwo Muzyczne, do którego m. in. należeli J. S. Bach i G. F. Haendel. W 1743 przyjechał do Polski, sprowadzony przez Jana Małachowskiego, kanclerza wielkiego koronnego, i zamieszkał w Końskich, jako nauczyciel najstarszego syna kanclerza. W 1747 uzyskał na uniwersytecie w Erfurcie doktorat medycyny, po czym wrócił do Końskich.

W 1749 osiadł na stałe w Warszawie i zajął się praktyką lekarską. W 1753 otrzymał tytuł konsyliarza nadwornego i został lekarzem Augusta III. Później nosił też tytuł: „historiographus Regni Poloniae". W tymże czasie podjął wydawanie pierwszych w Warszawie czasopism „uczonych": *Warschauer Bibliothek* (1753-1755), *Acta Litteraria Regni Poloniae et Magni Ducatus Lithuaniae* (1755-1756), *Nowe Wiadomości Ekonomiczne i Uczone* (1758-1761, 1766-1767). W 1756 otworzył drukarnię (na Dunaju), którą następnie (w 1768) przeniósł do Pałacu Kazimierzowskiego i przekazał Korpusowi Kadetów, zachowując dożywotnio stanowisko jej kierownika. Jednocześnie prowadził księgarnię przy ul. Piwnej. W 1764 otrzymał z rąk Stanisława Augusta nobilitację oraz medal „Merentibus". W kontakcie z J. A. Załuskim i w oparciu o jego bibliotekę rozwinął szeroką działalność wydawniczą, a w 1765 zorganizował Societas Litteraria ad Edendos Optimos Libros. Od 1765 wydawał *Monitora*, a w 1769-1777 współpracował w redakcji pisma. Zmarł 8 maja 1778 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Dissertatio quod musica ars sit et pars eruditionis philosophicae. Lipsk 1734. Wyd. nast.: wyd. 2: Dissertatio quod musica scientia sit et pars... Lipsk 1736; wyd. 3 Lipsk 1740.

2. Medizinische Abhandlung vom Nutzen und Gebrauch des Universal-Wundbalsams. B. m. (1744). Wyd. nast. Lipsk 1747.

3. De usu ac praestantia medicamentorum chemicorum. W-wa 1751.

4. Consultatio de necessitate collegii medici auctoritate Regia Varsaviae erigendi. W-wa 1752.

5. De usu et praesentia philosophiae in theologia, iurisprudentia, medicina. W-wa (przed 1769).

6. Anfangsgründe des Generalbasses aus der Natur und Grössenlehre. W-wa 1769.

7. Briefe eines Gelehrten aus Wilna an einen bekannten Schriftsteller in Warschau die polnischen Schaubühnen betreffend. W-wa 1775-1776. Przedr. L. Bernacki w: Teatr, dramat i muzyka za Stanisława Augusta. T. 1. Lw. 1925.

8. Historia numizmatyki polskiej. Nie wyd.

Inform. G. Korbut.

Artykuły umieszczał w czasopismach: *Neu-Eröffnete Musikalische Bibliothek* (1736-1752), *Acta Litteraria Regni Poloniae et Magni Ducatus Lithuaniae* (red. 1755-1756; tu m. in. Epistola ad Polonos litteratos. 1755), *Monitor* (1769, 1770, red. 1773-1777), *Nowe Wiad. Ekonomiczne i Uczone* (red. 1758-1761, 1766-1767), *Warschauer Bibliothek* (red. 1753-1755).

Przekłady

1. Musikalischer Staarstechter in welchem rechtschaffene Musickverständigen Fehler bescheiden angemerket, eingebildeter und selbstgewachsener so genannter Com-

http://rcin.org.pl

ponisten Thorheiten aber lächerlich gemachet werden. Als ein Anhang ist der Hrn. Riva, des Herzogs von Modena Residenten zu London, Nachricht für die Sänger und Componisten beigefüget, und aus dem Italiänischen ins Deutsche übersetzt. Lipsk 1740.

2. J. J. Fux: Gradus ad Parnassum oder Anführung zur regelmässigen musikalischen Composition, auf eine neue, gewisse und bisher noch niemals in so deutlicher Ordnung an das Licht gebrachte Weise... Aus dem Lateinischen ins Deutsche übersetzt und mit nötigen und nützlichen Anmerkungen versehen. Lipsk 1748.

3. *Monitor* auf das Jahr 1765. Aus dem Polnischen ins Deutsche übersetzt, mit einer Vorrede. W-wa 1766.

4. *Monitor* auf das Jahr 1766. Aus dem Polnischen ins Deutsche übersetzt. W-wa 1767.

5. E. Sixtus: De thermarum Sclanarum usu recto maloque. W-wa 1780.

Tłum. z jęz. pol. Współautor przekładu — J. E Minasowicz.

Prace edytorskie

1. W. J. Rudawski: Historiarum Poloniae ab excessu Vladislai IV ad pacem Olivensem usque libri IX seu Annales regnante Ioanne Casimiro Poloniarum Sueciaeque rege, ab anno 1648 usque ad annum 1660... Ex manuscripto celeberrimae Bibliothecae Zaluscianae edidit, notas, ubi opus videbatur, et historiam in compendio ab anno 1660 usque ad annum 1668 adiecit ac praefatus est... W-wa 1755.

2. S. Starowolski: De claris oratoribus Sarmatiae... Cum praefatione. *Acta Litteraria Regni Poloniae et Magni Ducatus Lithuaniae* 1756 trim. 2 s. 77-106 i odb. W-wa 1758.

3. J. Ch. Gottsched: Pierwsze prawdy całej filozofii. W-wa 1760.

Z przedmową Mitzlera.

4. Historiarum Poloniae et Magni Ducatus Lithuaniae scriptorum quotquot ab initio Reipublicae Polonae ad nostra usque tempora extant omnium, collectio magna ordine chronologico digesta ob exemplarium raritatem iterum typis exscriptorum suppeditante celeberrima Bibliotheca Zalusciana. Edidit, varias adnotationes adiecit ac praefatus est... T. 1-5. W-wa 1761-1777.

5. S. Konarski: Von einem nützlichen Mittel zum Bestande der ordentlichen Reichstäge in Pohlen. Aus dem Polnischen ins Deutsche übersetzt. Cz. 1-2. W-wa 1762.

6. Kalendarz nowy gospodarski i historyczny. W-wa 1764-1767.

7. A. M. Fredro: Monita politico-moralia et icon ingeniorum. W-wa 1765.

Z przedmową Mitzlera.

8. Catalogus omnium librorum et scriptorum. W-wa 1766.

9. J. P. Boudier de Villermet: Przyjaciel białogłów. *Nowe Wiad. Ekonomiczne i Uczone* 1766 z. 7 — 1767 z. 12.

10. F. A. Pomey: Pantheum mithicum, albo bajeczna bogów historia. W-wa (1768).

Z przedmową Mitzlera. Teksty wierszowane przeł. J. E. Minasowicz.

Listy

1. Do J. Ch. Gottscheda 7 listów — z 1740, 1743. Rkps Sächsische Landesbibliothek w Dreźnie sygn. M. 166.8. (Odpisy).

2. Do J. A. Załuskiego z 1748, 1755, 1758, 1760, 1763, 1767. Rkpsy Bibl. Nar. sygn. 3248, 3255, 3258, 3260, 3263, 3267.

3. Do A. S. Załuskiego z 7 grudnia 1754. Rkps jw., sygn. 3226.

4. Do Clodiusa z 17 czerwca 1759. Rkps Sächsische Landesbibliothek w Dreźnie sygn. C. 110a.

5. Korespondencja z U. Radziwiłłem. Fragm. ogł. W. Konopczyński w: Mrok i świt. W-wa 1911.

6. Do Stanisława Augusta z 16 stycznia 1774. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. T. 2220/I.

7. Od J. A. Załuskiego z 19 września 1748. Rkps Bibl. Nar. sygn. 3248.

OPRACOWANIA

Protokoły zasiedanij konfierencij Impieratorskoj Akadiemii Nauk s 1725 do 1803 goda. T. 1. Petersb. 1897 s. 589. — Matheson: Musikalische Ehrenpforte. 1740. — L. Gąsiorowski: Zbiór wiadomości do historii sztuki lekarskiej w Polsce. T. 2. Poz. 1853. — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 18 (1864). — R. Pilat: Początek publicystyki literackiej w Polsce. Cz. 1: Czasopisma uczone. *Przew. Nauk. i Lit.* 1882 i odb. — W. Smoleński: Przewrót umysłowy w Polsce w. XVIII. Kr. 1891; wyd. 3 W-wa 1949. — W. Czajewski:

http://rcin.org.pl

Czasopiśmiennictwo. W: Warszawa ilustrowana. T. 4. W-wa 1895-1896. — G. Smólski: O polskim czasopiśmiennictwie najstarszej doby. *Bibl. Warsz.* 1910 t. 1.— H. Struve: Historia logiki jako teorii poznania w Polsce. W-wa 1911 s. 201-203. — Wagner: Warschauer deutsche Zeitungen in der Vergangenheit. IV: L. Mitzler von Kolof, Friese und ihre literarische Zeitschriften. *Deutsche Warschauer Zeitung* 1916 nr 84, 87, 89. —

H. J. Mooser: Geschichte der deutschen Musik. T. 2. Stuttgart 1922 s. 312. — L. Bernacki: Teatr, dramat i muzyka za Stanisława Augusta. T. 1. Lw. 1925. — B. Gubrynowicz: Na marginesie „Monitora". *Studia staropolskie. Księga ku czci A. Brücknera.* Kr. 1928.— W. Sternbach: Dr W. Mitzler de Kolof a „Monitor". *Pam. Lit.* R. 26 (1929). — Z. Ciechanowska: Literatura niemiecka a polska w XVIII w. *Tamże* R. 33 (1936). — T. Stein: Vater der polnischen Publizistik. *Ostland* 1938 nr 23 s. 522-523. — K. Grundmann: Der Vater der Publizistik in Polen: L. Mitzler von Kolof (1711-1778). *Ostdeutsche Forschungen.* T. 12: *Deutsche Gestalter u. Ordner im Osten.* Poz. 1940 i odb. — F. Wöhlke: L. Ch. Mizler. Würzburg 1940. — A. Jobert: La Commission d'Éducation Nationale en Pologne (1773-1794). Son oeuvre d'instruction civique. Paryż 1941. —

K. Wierzbicka: Życie teatralne w Warszawie za Stanisława Augusta. W-wa 1949. — B. Leśnodorski, K. Opałek: Nauka polskiego Oświecenia w walce o postęp. (W-wa) 1951. — B. Suchodolski: U źródeł postępowych tradycji nauki w Polsce. *Myśl Współcz.* 1951 nr 6/7 s. 241. — R. Kaleta, M. Klimowicz: Prekursorzy Oświecenia. „Monitor" z r. 1763 na tle swoich czasów. Mitzler de Kolof, redaktor i wydawca. Wr. 1953 *IBL. Studia Hist.-Lit.* 20. — B. Suchodolski: Nauka polska w okresie Oświecenia. W-wa 1953; wyd. nast. w: Studia z dziejów polskiej myśli filozoficznej i naukowej. Wr. 1958 *PAN. Monogr. z Dziejów Nauki i Techniki* 8. — Bibliografia filozofii w Polsce. Red. A. Kadler. W-wa 1955. — E. Rzadkowska: Encyklopedia i Diderot w polskim Oświeceniu. Wr. 1955 *IBL. Studia Hist.-Lit.* 24. — H. Lemke: L. Mitzlers Anfänge in Polen. *Deutsch Slavische Wechselseitigkeit in sieben Jahrhunderten. Gesammelte Aufsätze.* Berlin 1956 i odb. — B. Suchodolski: Rozwój i problematyka filozofii Oświecenia w Polsce. *Z dziejów polskiej myśli filozoficznej i społecznej.* T. 2. W-wa 1956; przedr. w: Studia z dziejów polskiej myśli filozoficznej i naukowej, jw. — S. Ozimek: Udział „Monitora" w kształtowaniu teatru narodowego (1765-1785). Wr. 1957 *Studia z Dziejów Teatru w Pol.* 2. — H. Lemke: Die Brüder Załuski und ihre Beziehungen zu Gelehrten in Deutschland und Danzig. Studien zur polnischen Frühaufklärung. Berlin 1958 *Quellen u. Studien z. Geschichte Osteuropas* 2. — J. Szczepaniec: Drukarnia Mitzlerowska Korpusu Kadetów w Warszawie. *Roczn. Bibl.* R. 2 (1958) z. 1/2. — J. W. Gomulicki: Dwieście lat polskiej recenzji literackiej. *Nowe Książki* 1959 z. 24. — P. Matuszewska: Z problematyki „Monitora". *Pam. Lit.* R. 50 (1959) z. 3/4. — M. Dunajówna: Z dziejów toruńskiego czasopisma „Thornische Wöchentliche Nachrichten und Anzeigen" (1760-1772). Tor. 1960 *Tow. Nauk. Tor. Prace Wydz. Filol.-Filoz.* t. 9 z. 2. — I. Stasiewiczówna: Z problemów nauki okresu Oświecenia. Wr. 1960 *PAN. Monogr. z Dziejów Nauki i Techniki* 12. — W. Giełżyński: Prasa warszawska 1661-1914. W-wa 1962. — E. Aleksandrowska: Monitorowe „autopowtórzenia". Z warsztatu bibliografa „Monitora" (3). *Pam. Lit.* R. 54 (1963) z. 4. — I. Stasiewicz: Mitzler de Kolof, zapomniana postać dawnej Warszawy. *Mówią wieki* 1965 nr 3. — W. Konopczyński: Polscy pisarze polityczni XVIII w. (do Sejmu Czteroletniego). W-wa 1966. — S. Pietraszko: Doktryna literacka polskiego klasycyzmu. Wr. 1966 *IBL. Studia z Okresu Oświecenia* 4.

MNIŃSKI PATRYCY (XVIII w.)

Tłumacz, poeta.

Żył w XVIII w. Należał do zgromadzenia paulinów. Był plebanem sieradzkim. Bliższe szczegóły życia nieznane.

TWÓRCZOŚĆ

Przekłady

1. Ecclesiastes Salomona. Wierszem polskim tłumaczony przez księdza... zakonu św. Pawła w r. 1761. Wyd. z rękopismu i wstępem o stanie literatury polskiej za Augustów Sasów powiększył E. M. Galli 1859. Żytomierz 1860.

Po przekł. wiersz oryginalny: Powitanie.

http://rcin.org.pl

Listy

1. Korespondencja z J. A. Załuskim z 1758. Rkps Bibl. Nar. sygn. 3258.

OPRACOWANIA

E. M. Galli: (Wstęp do) Ecclesiates Salomona, jw.

MNISZECH MICHAŁ JERZY WANDALIN (1748—1806)

Inna forma nazwiska: Mniszek.

Krypt.: M. M.

Filozof, pedagog, historyk, prawnik.

Ur. w 1748 w Wiśniowcu na Wołyniu; syn Jana Karola, podkomorzego w. litewskiego, i Katarzyny z Zamoyskich, wojewodzianki smoleńskiej. W 1755-1756 towarzyszył ojcu w jego legacji do Stambułu, a w 1757 uzyskał tytuł pułkownika regimentu konnego imienia królowej (szefostwa swego ojca). W 1762-1765 kształcił się w Szwajcarii (w Bernie i Orbe) pod kierunkiem E. Bertranda, sekretarza berneńskiej Société Économique. Następnie podróżował po Niemczech, Holandii, Anglii, Francji i Włoszech. Był przyjęty przez Voltaire'a w Ferney, zawarł znajomość z M. T. Geoffrin i V. R. de Mirabeau. Po powrocie do kraju (w lecie 1768) osiadł w Wiśniowcu i w 1771 ożenił się z Pelagią Teresą Potocką.

W 1777 powołany na członka Komisji Edukacji Narodowej, w której powierzono mu kierownictwo finansów i opiekę nad Wydziałem Wołyńskim. W 1778 został sekretarzem w. litewskim i sekretarzem Rady Nieustającej (do 1780). W 1780 objął stanowisko szefa Kancelarii Nadwornej; uczestniczył w pracach Komisji Skarbowej. W 1781 ożenił się z rozwiedzioną z Wincentym Potockim Urszulą z Zamoyskich. W tymże roku otrzymał urząd marszałka nadwornego litewskiego, w 1783 — marszałka w. koronnego. W 1782-1786 kierował Departamentem Policji Rady Nieustającej. W 1785 został starostą lubaczowskim, już poprzednio posiadał starostwa: jaworowskie, słonimskie, roztockie i prosiatkowskie. Wraz z żoną towarzyszył królowi w podróży kaniowskiej. W czasie Sejmu Czteroletniego był zwolennikiem sojuszu z Rosją i przeciwnikiem Konstytucji 3 Maja. Złożył jednak na nią przysięgę i w czerwcu 1791 objął przewodnictwo Komisji Policji Obojga Narodów.

Do spisku targowickiego nie należał, a nie chcąc uczestniczyć w sejmie grodzieńskim, 8 lipca 1793 złożył laskę marszałkowską i usunął się od życia publicznego. W 1797 obdarzony rangą rzeczywistego tajnego radcy cesarstwa rosyjskiego; miał również austriacki tytuł hrabiego. W 1805 uczestniczył w uroczystości otwarcia Liceum Krzemienieckiego. Zmarł 2 marca 1806 w Wiśniowcu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Myśli względem założenia Musaeum Polonicum. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1775 t. 11 cz. 2 s. 211-226.

2. Myśli o geniuszu. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1775 t. 11 cz. 2 s. 273-284. Przedr. w: A. K. Czartoryski: Kawa. Komedia w 1 akcie. W-wa 1779 s. 89-98 (w dod.: Listy krytyczne o różnych literatury rodzajach i działach).

3. Kazimierz Wielki. W-wa 1777. Wyd. nast.: wyd. T. Mostowski w: Życia sławnych Polaków. T. 1. W-wa 1805 *Wybór Pisarzów Pol.*; pt. Krótki rys dziejów panowania Kazimierza Wielkiego. Kr. 1863.

4. Układ prawodawstwa. W-wa 1777.

5. Mowa w zgromadzonych stanach d. 23 października 1784 w Grodnie miana. B. m. (1784).

6. Głos... na sesji d. 26 października 1786 miany. W-wa (1786).

7. Głos... miany w stanach skonfederowanych Rzeczypospolitej dnia 27 października 1788. B. m. (1788).

W czasie Sejmu Czteroletniego ogł. nadto osob. następujące mowy: z 3 i 21 listopada 1788; 29 stycznia i 23 grudnia 1789; z 8 sierpnia, 2 i 7 września 1790; 6 marca i 3 maja 1792.

Przekł. franc.: Discours... prononcé à la séance des états du 23 décembre 1789. W-wa 1789.

http://rcin.org.pl

8. Głos... przy rozpoczęciu nowo ustanowionej Komisji Policji Obojga Narodów, d. 4 lipca 1791. B. m. (1791).

9. Przepisy dla korzystnego zwiedzania cudnych krajów od młodzi. W kilku tomach. Nie wyd.
Inform. A. Osiński.

10. Układ zawierający przepisy do czytania korzystnego dziejów narodu polskiego. Nie wyd.
Inform. jw.

Listy i materiały

1. Journal du voyage du comte... à Constantinople l'an 1755, contenant différentes observations faites par lui même. Rkps Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 79).

2. Mowa... na pogrzebie Anny z Potockich Mniszek. B. m. (1758).

3. Listy z Berna i podróży europejskich z 1765-1768, notaty i dzienniki podróży. Rkpsy znajdowały się w Bibl. Nar. w tece „Litteraria" nr 268-274, 12; zniszcz. w 1944. Fragm. listów ogł. S. Tomkowicz: Z wieku Stanisława Augusta. (T. 1). Kr. 1882 s. 49-54, 37. Streszcz. „Voyage du comte M. G. Mniszech en Suisse 1762-1767" podaje M. Chodzkiewicz. *Bulletin Littéraire et Scientifique de l'École Polonaise* (Paryż) 1884 mai.

4. Observations sur Rome et l'Italie faites depuits le 15 Octobre au 15 Décembre 1767. Journaux de voyage par... (T.) 5. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 7564 X.
Dziennik kończy się na dniu 7 lipca 1768.

5. Listy od I. Potockiego z 1775-1780 i korespondencja z różnymi osobami z 1784-1791. Fragm. ogł. Koronowicz (W. Wróblewski): Korespondencja... marszałka w. k. znajdująca się w Archiwum Wiszniowieckim. *Kółko Domowe* 1866 t. 6 z. 1, 12.

6. Do Ludwiki z Mniszchów Potockiej 3 listy — z 1780, 1781. Rkps Ossol. sygn. 11628/II.

7. Fragm. korespondencji z różnymi osobami i streszcz. Na podstawie odpisów W. Wróblewskiego ogł. K. Puławski: Z korespondencji M. J. Mniszcha, marszałka w. kor., z l. 1783-1793. *Niwa* t. 21 (1892) nr 1-3, 7; przedr. pt. Korespondencja... w: Szkice i poszukiwania historyczne. S. II. Petersb. 1898.

8. Do P. Kicińskiego z 1785. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 1662.

9. Do S. Sz. Potockiego 8 listów z 1792-1793. Rkps Ossol. sygn. 6851/I.

10. Do E. Wodzickiego z 29 sierpnia 1796. Rkps Ossol. sygn. 11668/II.

11. Od. J. J. Rousseau z 27 lipca 1764. Ogł. M. Chodzkiewicz, jw. poz. 3; przedr. W. Olszewicz: Documents polonais sur J. J. Rousseau et T. Levasseur. Odb. *Annales sur J. J. Rousseau* 1911 s. 1-2.

OPRACOWANIA

A. Naruszewicz: Życiorys M. Mniszcha. (Powst. 1780). Rkps Bibl. Czart. sygn. 1748. — A. Osiński: Kazanie na pogrzebie... M.J. hr. W. Mniszcha... miane w Wiśniowcu... dnia 13 marca 1806. W-wa 1806. — J. Bartoszewicz: M. J. Mniszech. *Bibl. Warsz.* 1852 t. 4.— J. Bartoszewicz: M. J. Mniszech. *Tyg. Ilustr.* 1863 t. 8 nr 2. — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 18 (1864). — S. Tomkowicz: Z wieku Stanisława Augusta. (T. 1). Kr. 1882 s. 47-54. — Un Gentilhomme polonais à Paris en 1767, notes de M. Mniszech. 1887. — W. Smoleński: Przewrót umysłowy w Polsce w. XVIII. Kr. 1891; wyd. 3 W-wa 1949. — W. Kalinka: Sejm Czteroletni. T. 1. Kr. 1896. — P. Chmielowski: Dzieje krytyki literackiej w Polsce. W-wa 1902. — W. Smoleński: Konfederacja targowicka. Kr. 1903. —

T. Mańkowski: O poglądach na sztukę w czasach Stanisława Augusta. Lw. 1929. — M. Loret: Życie polskie w Rzymie w XVIII w. Rzym (1930). — I. Turowska-Barowa: Zabawy Przyjemne i Pożyteczne (1770-1777). Ze studiów nad literaturą stanisławowską. Kr. 1933 *Prace Hist.-Lit.* 40. — J. Dobrzański: Z dziejów ruchu naukowego na Wołyniu w XIX w. *Nauka Pol.* 1934. — A. Jobert: La Commission d'Éducation Nationale en Pologne (1773-1794). Paryż 1941. — B. Suchodolski: Nauka polska w okresie Oświecenia. (W-wa) 1953; przedr. w: Studia z dziejów polskiej myśli filozoficznej i naukowej. Wr. 1958 *PAN. Monogr. z Dziejów Nauki i Techniki* 8.— E. Aleksandrowska: Zabawy Przyjemne i Pożyteczne, 1770-1777. Monografia bibliograficzna. Wr. 1959 *Książka w Dawnej Kulturze Pol.* 9. — W. Dworzaczek: Genealogia. W-wa 1959 tabl. 137. — J. Reychman: Życie polskie w Stambule w XVIII w. W-wa 1959. — A. Zahorski: Centralne instytucje policyjne w Polsce w dobie rozbiorów. W-wa 1959 *Studia z Dziejów Pol. w Okresie Oświecenia* 2. — D. Ciepieńko-Zielińska: Królewięta na Tulczynie. W-wa 1962 *Światowid.* — E. Rostworowski: La Suisse et la Pologne au XVIII siècle.

http://rcin.org.pl

Échanges entre la Pologne et la Suisse du XIV au XIX siècle. Choses — Hommes — Idées. Genewa 1964. — S. Pietraszko: Doktryna literacka polskiego klasycyzmu. Wr. 1966 *IBL. Studia z Okresu Oświecenia* 4.

MOLSKI MARCIN (1751—1822)

Pseud. i krypt.: Dawny podkomendny; Jeden z wysłużonych w wojsku; M.; M...; M... M.; M. M.; Przyjaciel; Przyjaciel domu; X. J. S. P.

Poeta.

Ur. w 1751 w Poznańskiem, prawdopodobnie w Pełczynie k. Śremu; syn Mateusza, stolnika smoleńskiego (?). Do szkół uczęszczał w Poznaniu. Jako siedemnastoletni chłopiec walczył wraz z ojcem w konfederacji barskiej. Następnie służył w wojsku. W 1786 podpisywał się „kapitan auditor kaw. narod. D. W. P.". Ożenił się z Franciszką Osińską; w 1790 rozwiedziony. W momencie wybuchu insurekcji kościuszkowskiej był porucznikiem w 1 brygadzie Wielkopolskiej Kawalerii Narodowej. W czasie powstania pełnił urząd komisarza porządkowego Księstwa Mazowieckiego (do 30 czerwca), członka Departamentu Żywności Komisariatu Wojennego Rady Zastępczej Tymczasowej, później członka Departamentu Umundurowania Komisariatu Wojennego Rady Najwyższej Narodowej. 9 sierpnia awansowany do stopnia majora; od 1 września służył w 7 brygadzie Kawalerii Narodowej (H. Dąbrowskiego), biorąc udział w wyprawie wielkopolskiej.

Po upadku powstania wyjechał do Francji. W lutym 1797 bawił w Grodnie i ofiarował Stanisławowi Augustowi poemat „Stanislaida". Mieszkał w Warszawie. W 1802 jeździł z T. Czackim po Prusach i Warmii. Od 1807 — członek Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Służył w armii Księstwa Warszawskiego, w 1807 jako komisarz 3 legii, od 24 czerwca 1808 w 1 dywizji. W tymże roku odznaczony krzyżem kawalerskim Virtuti Militari. W 1809 pełnił funkcję komisarza wojennego w Warszawie (w stopniu pułkownika); 19 września t. r. został komisarzem wojennym klasy I. W następnym (17 września) — przeszedł na reformę. W 1814 udekorowany orderem Św. Stanisława III klasy. Członek loży wolnomularskiej Bracia Zjednoczeni (w I stopniu wtajemniczenia). Napisał mnóstwo wierszy okolicznościowych („Jakikolwiek jest los Polski, zawsze wiersze pisze Molski", „Idzie Molski, w ręku oda do Chrystusa i Heroda"). Zmarł 13 kwietnia 1822 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Wiersz na śmierć... Magdaleny z Brzechffów Łubiny, starościny stawiszyńskiej... przez... kapitana auditora kaw. narod. D.W.P. napisany d. 30 marca 1786. Leszno (1786). Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 1 s. 1-4.

2. Stanislaida, albo uwagi nad panowaniem Stanisława Augusta króla polskiego, obejmujące wydarzenia w Polsce aż po rok 1796. Powst. przed lutym 1797. Wyd. W-wa 1831.

Liczne kopie w rkpsach (przeważnie pt. Uwagi nad panowaniem Stanisława Augusta): Bibl. Jagiel. sygn. 4355, 4356, 5830, 5796; Bibl. PAN Kr. sygn. 11, 12, 445; Ossol. sygn. 884/II, 1028/II, 1559/I, 1795/I (tu z przedmową do króla), 2121/I, 3515/I, 5307/I, 5600/II, 6265/I, 8063/I, 9801/I, 9802/I, 12359/I (Zbiory Pawlikowskich sygn. 62); Bibl. Akademii Nauk USRR we Lw. (Zbiory Baworowskich sygn. 784/I, 1248/I); Bibl. Uniw. Wil. sygn. 2378; Bibl. Kórn. sygn. 2611.

3. Na dzień 19 marca do... Józefa Poniatowskiego. B. m. (1809 ?). Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1 S. II s. 22-25.

4. Do wojska narodowego powracającego do Warszawy po wojnie austriackiej 18 grudnia 1809. (W-wa 1809). Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1 S. II s. 53-63.

5. Na przyjazd Najjaśniejszego Pana (Fryderyka Augusta) do Warszawy... d. 17 maja 1810 roku. B. m. (1810). Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1 S. II s. 14-17.

Przekł. łac.: J. Przybylski. *Gaz. Kr.* i osob. (Kr.) 1811.

http://rcin.org.pl

6. Śpiew historyczny na obchód Sz.·. Z.·. S.·. J.·. pod nazwiskiem BB.·. Zjednoczonych Polaków, w dzień imienin NP.·. B.·. Aleksandra Rożnieckiego M.·. tejże Loży, d. 3 maja 1810 przez M.M. B.m. (1810).

7. Duma z okoliczności wojny 1812 roku do moich współbraci. B.m. (1812). Toż zapewne przedr. w Wyd. zbior. poz. 1 S. II pt.Uwagi nad wypadkami kampanii 1812.

8. W dzień Nowego Roku ruskiego 1814 do JW. Senatora Państwa Rosyjskiego... Łańskiego. B. m. (1814).

9. Kolęda obywatelska na rok 1814 do JW. Antoniego Korwin Bieńkowskiego, sędziego apelacyjnego Księstwa Warszawskiego. B. m. (1814). Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1 S. II s. 250-261.

10. Do JW. X. Antonina Malinowskiego, biskupa cynneńskiego... w dzień imienin, 10 maja 1814. W-wa (1814). Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1 S. II s. 334-336.

11. Bukiet dla JW. Zofii z książąt Czartoryskich... Zamoyskiej, w oktawie imienin, d. 22 maja 1814. B. m. 1814. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1 S. II s. 369-372.

12. Do Generała Dywizji Jana Henryka Dąbrowskiego, na powrót jego z Paryża w dzień imienin, 24 czerwca 1814. B. m. (1814). Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1 S. II s. 132-134.

Podpisane: Dawny podkomendny.

13. Do... Teresy z książąt Lubomirskich księżnej Jabłonowskiej dnia 24 lipca 1814. B. m. (1814).

14. Do... Ignacego hr. Nałęcz z Małoszyna i Raczyna Raczyńskiego, arcybiskupa gnieźnieńskiego... na dzień imienin, d. 31 lipca 1814 r. B. m. (1814). Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1 S. II s. 76-82.

15. Na obchód imienin Najjaśniejszego Aleksandra Pawłowicza Imperatora... d. 30 sierpnia (11 września) 1814 roku. B. m. (1814). Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1 S. II s. 163-166.

16. Do J. Cesarzewiczowej Mości Konstantego Pawłowicza W.X. Ros., Najwyższego Dowódcy Wojsk Polskich, na przyjazd do Warszawy d. 14/26 września 1814. B. m. (1814).

17. Z powinszowaniem imienin JW. Ksaweremu Kosseckiemu generałowi... dnia 4 grudnia 1814. B. m. (1814).

18. Święto narodowe z powodu przywrócenia Królestwa Polskiego i ogłoszenia zasad konstytucyjnych d. 20/8 czerwca 1815 roku. Lubl. (1815) (dwa wyd.). Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1 S. II s. 64-69.

19. Na dzień imienin J.O. Księcia Jmci p. hr. Nałęcz z Małoszyna i Raczyna Raczyńskiego, arcyb. gnieźń. 1815. B. m. 1815. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1 S. II s. 94-98.

20. Na pożądane przybycie N. Aleksandra I... do Warszawy... 1815, 12 listopada (31 października). B. m. 1815. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1 S. II s. 167-172.

21. W dzień imienin... Tomasza Wawrzeckiego... ministra sprawiedliwości... 1815 r., d. 21 grudnia. B. m. r. Toż zapewne przedr. w Wyd. zbior. poz. 1 S. II s. 397.

22. Do Jaśnie Oświeconego... Adama Czartoryskiego, Vice-Prezesa w Rządzie Najwyższym... d. 24 grudnia 1815 r. B. m. r. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1 S. II s. 181-182.

23. Właściciel domku w Warszawie uciążony kwaterunkiem od 1806 do 1815 roku. B. m. (1815). Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1 S. II s. 216-226.

Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 3729.

24. Na dzień imienin J.W. Józefa Zajączka generała piechoty... namiestnika w Królestwie Pol... dnia 19 marca 1816. B. m. 1816. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1 S. II s. 183-186.

25. Do JW. Antoniego Korwina Bieńkowskiego... w dzień imienin, dnia 13 czerwca 1816. Od przyjaciela. B. m. (1816). Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 1 s. 119-123.

26. Do J. Ośw. Księcia Jeg. Namiestnika Królewskiego (Zajączka) w dzień imienin, d. 19 marca 1818 r. B. m. (1818). Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1 S. II s. 190-191.

27. Do JW. Kajetana Koźmiana... w dzień imienin, d. 7 sierpnia 1818 r. B. m. (1818). Toż zapewne przedr. w Wyd. zbior. poz. 1 S. II s. 367-368.

28. Na dzień imienin JWnego... Jacka Małachowskiego... dnia 16 sierpnia 1818. B. m. (1818). Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1 S. II s. 325-327.

29. Wiersz na obchód weselny... Hermolausa Jordana majora wojsk polskich z... Martyną Zaborowską... dnia listopada 1818 r. Przez X.J.S.P. B. m. (1818).

http://rcin.org.pl

30. Bukiet w dzień imienin J.W. Barbary z Chłapowskich Dąbrowskiej generałowej... ręką dziewięcioletniej Anieli Molskiej uwity d. 4 grudnia 1818 r. B. m. (1818). Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 1 s. 135-137.

31. Kolęda na rok 1819. Do JW. Hiacynta... Małachowskiego... B. m. (1818). Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1 S. II s. 328-330.

32. Podziękowanie... Szulcowi kreisfizykowi... za utrzymanie przy życiu... Arcyb. Hrabi Raczyńskiego. W-wa d. 12 marca 1819. B. m. 1819.

33. Do J. Ośw. Księcia Jeg. Namiestnika Królewskiego w dzień imienin, d. 19 marca 1819 r. B. m. (1819). Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1 S. II s. 194-195.

34. W dzień rocznicy urodzin JW. Kazimierza hr. Raczyńskiego... kończącego w tym dniu rok 80 życia, w imieniu przyjaciół solenizanta od przyjaciela domu d. 20 marca 1819. B. m. (1819). Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 1 s. 104-105.

35. Do J.W. Ignacego Sobolewskiego, ministra sekr. stanu... wiersz na dzień imienin, posłany z Warszawy do Petersburga d. 20/8 lipca 1819 roku. B. m. (1819). Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 1 s. 140-141.

36. M.M. z powinszowaniem imienin J.W. Ignacemu Plichcie, sędziemu Najw. Tryb... dnia 3 sierpnia 1819. B. m. (1819). Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 2 s. 278-279.

37. Z powinszowaniem imienin J.W. Dominikowi Borakowskiemu, sędziemu Najw. Tryb... d. 4 sierpnia 1819. B. m. (1819). Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 2 s. 270.

38. Na dzień 17 sierpnia 1819 r. Wiersz posłany JW. Hiacynt. hr. Nałęcz Małachowskiemu... B. m. (1819). Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 1 s. 106.

39. Z powinszowaniem imienin W. Ł. Dahlen. B. m. 1819.

40. Na dzień imienin J.O. Magdaleny z hr. Raczyńskich księżny Lubomirskiej. Wiersz posłany na Wołyń do Krzywina 1819. B. m. (1819). Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 1 s. 126-128.

41. Na śmierć Józefa Księcia Poniatowskiego, naczelnego dowódcę (!) Wojsk Polskich, marszałka państwa francuskiego, poległego w bitwie pod Lipskiem w d. 19 października 1813. Przez jednego z wysłużonych w wojsku. B. m. (1819). Wyd. nast. pt. Na zgon księcia... zob. Wyd. zbior. poz. 1 S. II s. 29-36.

Rkpsy: Bibl. Jagiel. sygn. 3729; Ossol. sygn. 884/II, 5600/II.

42. Do J.W. Jana Węgleńskiego. B.m. 1819. Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 1 s. 155-157; S. II s. 391-393.

43. Śmierć księcia Zajączka. (Wiersz satyryczny). B. m. (1819).

44. Do obywatela Franciszka Ksawerego Wyszkowskiego brygadiera. (W-wa 181.). Dat. podana za Estr.

45. Do dziedzica Pęcic w dzień imienin J.W. Antoniego Korwin Bieńkowskiego... d. 13 czerwca 1820. B. m. (1820). Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 3 s. 186-188; S. II s. 247-249.

46. Na dzień imienin Aleksandra I... B. m. (1820). Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1 S. II s. 175-177.

47. Z powinszowaniem imienin JW. Marcinowi Badeniemu... d. 11 listopada 1820. B. m. (1820). Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1 S. II s. 344-346.

48. Na dzień imienin Najjaśniejszego Cesarza Wszech Rosji, Króla Polskiego. W-wa d. 30 sierpnia (11 września) 1821. W-wa 1821. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 3 s. 23-24.

49. Na dzień imienin do J.C.M. Konstantego Pawłowicza. W-wa 1821.

50. Pochwała pogrzebowa, czyli prawdziwy obraz Łykacego Gintera, malarza ciążeńskiego. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 3 s. 98-103. Fragm. przedr. J. W. Gomulicki: Testament człowieka poczciwego. *Nowe Książki* 1959 nr 17.

Wiele utworów nie ogł. za życia wyd. w Wyd. zbior.

Szereg wierszy ogł. nadto w zbiorach i czasopismach, m.in.: *Dzien. Wil.* (1821); *Przegl. Poz.* (1856 s. 40-43); *Przyj. Ludu* (tu wiersz: Do Matusiewicza przy objęciu ministerstwa skarbu w r. 1811. 1843 t. 2); Wybór powieści erotycznych wierszem i prozą. Nowa edycja. Knidos (W-wa) 1809; Zbiór pism tyczących się powstania Królestwa Polskiego. Nr 1. Kr. 1812; Zbiór pism wierszem i prozą, tyczących się dziejów Polski. Gdańsk b. r.

Wiersze: Do Adama Bronic... z 24 grudnia 1812 r.; Do Łusi kucharki — ogł. K. W. Wójcicki w: Życiorysy znakomitych Polaków. T. 2. W-wa 1851.

Liczne utwory znajdują się w rkpsach: Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 221); Bibl. Jagiel. sygn.

http://rcin.org.pl

3729, 3760, 3761, 5522; Bibl. PAN Kr. sygn. 614, 615, 1285; Ossol. sygn. 327/II, 780/II, 884/II, 930/II, 1087/III, 1285/I, 1595/I, 2584/III (Wiersz na sejm grodzieński), 2875/I, 5345/I (Dzieła poetyckie... zebrane w 1829 przez J. Kruszyńskiego), 5346/I, 5599/I, 5600/II, 6265/I, 8063/I, 12252/I, 12980/I, 12982/II (Zbiory Pawlikowskich sygn. 13, 60, 273).

Przekłady

1. Kolęda na rok 1800, czyli dwie sowy. Bajka z pism Saadego wyjęta. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 1 S. II s. 234-238.

2. P. M. Vergilius: Eneida. Fragm. ks. 2, 4 i 6. Wyd. w prospekcie: Ogłoszenie dzieła pt. Eneida Wirgiliusza. (W-wa 1801); *Nowy Pam. Warsz.* 1801 s. 339-348. Przedr. zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 1 s. 22-32 i IX-XII.

Wydania zbiorowe

1. Pisma... Z pośmiertnych rękopisów zebrał W. Radliński. T. 1-3. W-wa 1856-1857; S. II. W-wa 1865.

Zawartość t. 1 (1856): Twórczość poz. 1, 25, 30, 34, 35, 38, 40, 42; Przekłady poz. 2; nadto inne wiersze okolicznościowe do ponad 60 adresatów. —
T. 2 (1856): Twórczość poz. 36, 37 oraz inne wiersze okolicznościowe do ponad 100 adresatów, m. in.: Do pewnej drukarni 18.XI. 1817; Pająk (bajka); Żaba (bajka). —
T. 3 (1857): Twórczość poz. 45, 48, 50, liczne wiersze okolicznościowe oraz: Powrót do Boga; Rezygnacja; Gość w Ciążeniu; Opis wojny zdrowia z chorobą; Sic tulerunt fata; Obywatel mazowiecki do obywatela kaliskiego. Na s. 85-88 zamieszczony błędnie jako utwór Molskiego słynny wiersz „Do bizuna" przypisywany A. Naruszewiczowi, F. Bohomolcowi i F. Zabłockiemu. —
S. II (właściwie t. 4 Pism): Twórczość poz. 3-5, 7, 9-12, 14, 15, 18-24, 26-28, 31, 33, 41, 42, 45-47; Przekłady poz. 1; liczne wiersze okolicznościowe, m. in.: Obywatel powiatu kościańskiego do obywateli sejmujących w Warszawie 1811 roku; Hymn o świętym Ignacym Loyoli. Do Ignacego Raczyńskiego (powst. ok. 1814); Pożegnanie Francuzów opuszczających Drezno dnia 12 listopada 1813 r.; Do ludzkości 1796. Nadto szereg wierszy przedr. z t. 3.

Zob. też Listy poz. 4.

2. Wyjątki z pism... W-wa 1858.

Listy

1. Do Jana Śniadeckiego z 1802. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 3131.

2. Do Barbary z Chłapowskich Dąbrowskiej z 1816. Rkps Ossol. sygn. 12192/II.

3. Do nieznanego adresata (lekarza) z 24 czerwca 1819. Wyd. zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 1 s. VII.

W wyd. tym przeważająca liczba wierszy — to listy wierszem, adresowane i dat., często pisane w sprawach bardzo konkretnych. Poza tym jest tam kilka listów prozą przetykanych tylko wierszami z 1807-1821 i b. d., pisanych m. in. do J. H. Dąbrowskiego, I. Raczyńskiego, K. Wichlińskiego.

4. Od T. Czackiego 3 listy z 1801-1802. Ogł. T. Wierzbowski w: Materiały do dziejów piśmiennictwa polskiego. T. 2. W-wa 1904.

5. Od Jana Śniadeckiego z 9 października 1802. Ogł. T. Wierzbowski, jw. poz. 1 s. 154 (z błędnym wskazaniem S. B. Lindego jako adresata). Przedr. w: Korespondencja Jana Śniadeckiego. Listy z Krakowa. T. 2: 1787-1807. Wyd. M. Chamcówna, S. Tync. Wr. 1954 (z ustaleniem M. Molskiego jako adresata).

6. Od J. H. Dąbrowskiego z 7 sierpnia 1808. Ogł. B. Pawłowski: Nieznany list gen. J. H. Dąbrowskiego. *Kur. Warsz.* 1928 nr 257.

OPRACOWANIA

Akty powstania Kościuszki. T. 1-3. Wyd. S. Askenazy, W. Dzwonkowski, E. Kipa, R. Morcinek. Kr. 1917 — Wr. 1955. — S. K. Potocki: Pochwały, mowy i rozprawy. T. 2. W-wa 1816. — A. Kamieński: Mowa na pogrzebie śp. M. Molskiego. *Gaz. Warsz.* 1822 nr 73. — Nekrolog. *Dzien. Wil.* 1823 t. 1 s. 362. — K. Brodziński: Literatura polska. (Powst. 1822-1823). W: Pisma. T. 4. Poz. 1872 s. 406-410. — K. W. Wójcicki: Życiorysy znakomitych Polaków. T. 2. W-wa 1851. — W. Radliński: (Wstęp do) Pisma. T. 1. W-wa 1856. [Rec. wyd.: *Przegl. Poz.* 1856 s. 37-43]. — K. Koźmian: Pamiętniki. T. 1. Poz. 1858 s. 239-240. — K. W. Wójcicki. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 18 (1864). — K. W. Wójcicki: (Pisma. S. II. Rec.). *Bibl. Warsz.* 1866 t. 2. — A. Grabowski: Wspomnienia. (Powst. przed 1868). Wyd. S. Estreicher. Kr. 1909. — K. W. Wójcicki: Warszawa, jej życie umysłowe i ruch literacki w ciągu lat trzydziestu (od 1800 do 1830 r.). *Bibl. Warsz.* 1878 t. 2 s. 63 i osob. W-wa 1880 s. 6. — K. E.: Próba przekładu „Eneidy". *Ateneum* 1888 t. 4. —
T. Wierzbowski: Materiały do dziejów piśmiennictwa polskiego. T. 2. W-wa 1904. — B. Gembarzewski: Wojsko polskie 1807-1814. W-wa 1905. — M. Smolarski: Poezja legionów. Kr. 1912. — K. Bartoszewicz: Napoleon w rymach polskich. Od 1806-1812. W: Szkice i portrety literackie. T. 1. Kr. 1930 s. 284-

http://rcin.org.pl

287. — Z. Wasilewski: Z pogranicza literatury. *Kur. Poz.* 1930 nr 430. — J. S. Bystroń: Literaci i grafomani z czasów Królestwa Kongresowego 1815-1831. Lw. 1938. — F. Fenikowski: M. Molski — żołnierz i rymopis spod Śremu. *Świat* 1948 nr 5. — R. Kaleta: Rozkład feudalizmu w Polsce w świetle nieznanej satyry bibliograficznej. *Pam. Lit.* R. 44 (1953) z. 2 s. 609. — R. Kaleta: Zarzucone wiersze z ostatnich lat Rzeczypospolitej szlacheckiej, 1788-1795. *Ze skarbca kultury* 1953 z. 1 s. 11-12. — M. Chamcówna, S. Tync: (Przypisy do) Korespondencja Jana Śniadeckiego. T. 2. Wr. 1954.

MORAWSKI FRANCISZEK DZIERŻYKRAJ (1783—1861)

Pseud. i krypt.: Autor „Wizyty w sąsiedztwie"; F. M.; Fr. M.; X.

Poeta, tłumacz, dramatopisarz, krytyk literacki.

Ur. 2 kwietnia 1783 w Pudliszkach w Poznańskiem; syn Wojciecha i Zofii ze Szczanieckich. Uczył się w domu w Belęcinie i na pensji w Lesznie. Potem studiował (cztery lata) prawo we Frankfurcie nad Odrą; tamże praktykował w sądzie. Po powrocie pracował dwa lata jako prawnik w Kaliszu, następnie gospodarował w Kotwiecku i Luboni k. Poznania. W listopadzie 1806 zaciągnął się w Poznaniu do napoleońskiej gwardii honorowej, następnie służył w stopniu podporucznika w 1 pułku piechoty A. Sułkowskiego (późniejszym 9 pułku piechoty 3 legii). Pod Tczewem (luty 1807) awansował na porucznika, a w oblężeniu Gdańska na kapitana. Po oblężeniu Kołobrzegu odznaczony krzyżem kawalerskim Virtuti Militari. W 1809 — adiutant polowy generała inspektora piechoty S. Fiszera; w bitwie pod Raszynem awansowany na podpułkownika. 4 maja t. r. został szefem batalionu w 12 pułku piechoty. 27 grudnia 1810 mianowany grosmajorem tegoż pułku; po zdobyciu Smoleńska został szefem sztabu 18 dywizji (gen. K. Kniaziewicza) V korpusu. 8 października 1812 awansowany do stopnia pułkownika, po Tarutino odznaczony krzyżem kawalerskim Legii Honorowej. Po kampanii 1812 — adiutant-komendant w sztabie ks. Józefa Poniatowskiego; w kampanii saskiej — szef sztabu 1 dywizji (gen. Sułkowskiego) IV korpusu jazdy. Pod Lipskiem odznaczony złotym krzyżem oficerskim Legii Honorowej. Po upadku Napoleona wysłany po jeńców polskich do Danii.

Od 5 lutego 1815 do 1819 był podszefem sztabu głównego armii Królestwa Kongresowego, w 1819 mianowany generałem brygady. W 1820-1826 — dowódca 3 brygady 2 dywizji piechoty w Zamościu (chwilowo dowodził nią już w 1818); od 1826 — dowódca 1 brygady tejże dywizji w Lublinie. Brał czynny udział w ówczesnym życiu literackim, należał do Towarzystwa Iksów (1815-1819), Towarzystwa Przyjaciół Nauk (od 1819), uczestniczył w obiadach literackich W. Krasińskiego, był częstym gościem Puław — ożeniony z wychowanką puławską, Anielą Wierzchowską. W 1825 owdowiał. W powstaniu listopadowym dowodził swoją brygadą, następnie był generałem dyżurnym armii, a od 8 marca do 11 września 1831 — ministrem wojny. Po upadku powstania zesłany do Wołogdy, skąd powrócił w drugiej poł. 1833. Od 1834 gospodarował w Luboni. Zmarł 12 grudnia 1861 w Luboni.

TWÓRCZOŚĆ

1. Oda na powrót wojska. B. m. 1812. Przedr.: zob. Wyd. zbior. t. 1; P. Hertz w: Zbiór poetów polskich XIX w. Ks. 1. W-wa 1959.

2. Mowa przy obchodzie pogrzebowym J.O. Książęcia Józefa Poniatowskiego. Miana... w Sedan d. 23 grudnia 1813. Paryż 1814 (dwa wyd.). Wyd. nast.: W-wa 1830; *Feniks* 1831 nr 1-2; Lw. 1848; zob. Wyd. zbior. t. 4.

Rkpsy: Bibl. Jagiel. sygn. 9296/II, Ossol. 9888/I, Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 136, kopia).

3. Oda na przybycie wojska narodowego do Warszawy d. 8 września 1814. *Gaz. Kr.* 1814 nr 77. Wyd. nast.: *Bard Oswobodzonej Pol.* 1831 nr 5; zob. Wyd. zbior. t. 1.

http://rcin.org.pl

4. (Niektóre recenzje teatralne pisane pod krypt. X.). *Gaz. Korespondenta Warsz. i Zagr.* 1815-1819; *Gaz. Warsz.* 1815-1819.

Przypisywane mu recenzje: Hamlet. *Dod. do Gaz. Korespondenta Warsz. i Zagr.* 1816 nr 63; Bolesław Wtóry. *Tamże* 1816 nr 102-104; Tankred. *Tamże* 1817 nr 35; Cyd. *Tamże* 1818 nr 3; Fiesko. *Tamże* 1818 nr 92, przedr. J. Lipiński w: Recenzje teatralne Towarzystwa Iksów, 1815-1819. Wr. 1959 *Materiały do Dziejów Teatru w Pol.* 4; „Hamleta" i „Fiesko" przedr. nadto *Polska krytyka literacka (1800-1918). Materiały.* T. 1. W-wa 1959; „Hamleta" — J. Michalski. *Sto lat myśli pol.* T. 3 (1907) s. 266-268.

5. Nowy Parnas; Do Jaśnie Wielmożnego Generała Dywizji Krasińskiego Wincentego. Wyd. w nie zachowanym druku odb. w 12 egz.: Niesnaski Parnasu. W-wa 1818, toż wyd. 2 rozszerz. W-wa 1821 (egz. był w Bibl. Krasiń.). Fragm. wyd. F. S. Dmochowski w: Wspomnienia od 1806 do 1830 r. W-wa 1858 i wyd. nast. Całość wyd. tenże w: Wspomnienia literackie z dawnych czasów. *Bibl. Warsz.* 1866 t. 3, toż przedr. Z. Libera w wyd.: Wspomnienia... W-wa 1959 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych*; fragm. przedr. A. Bar (s. 14-15).

Wiersze satyryczne na współpracowników *Tyg. Warsz.*, pierwszy — głównie na A. Goreckiego, drugi — na K. Jaxę Marcinkowskiego.

6. Sen poety. Scena liryczna. Wyst. W-wa 1818. Fragm. przytacza K. W. Wójcicki: Warszawa i jej społeczność w początkach naszego stulecia. W-wa 1875 s. 79-80.

7. Parchatka. Poema. Powst. Puławy 1822. Wyd. zob. Wyd. zbior. t. 1.
Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 9313/II.

8. Klasycy i romantycy polscy. W dwóch listach wierszem. Powst. 1825. Wyd. W-wa 1829. (Z dedyk. dla J. U. Niemcewicza). Wyd. nast.: zob. poz. 11; zob. Wyd. zbior. t. 1; pt. Listy poetyckie. W-wa 1909 *Bibl. Uniw. Lud. i Młodzieży Szk.* 113 (razem z poz. 10), toż W-wa 1925; *Polska krytyka literacka*, jw. poz. 4; P. Hertz, jw. poz. 1; S. Kawyn: Walka romantyków z klasykami. Wr. (1963) *BN* I, 183. Fragm. przedr.: I. Chrzanowski. *Sto lat myśli pol.* T. 3 (1907) s. 395-400; S. Kawyn: Walka romantyków z klasykami. Lubl. 1947.

9. Wisła i zima. Bajka. Powst. przed 1834. *Gaz. Warsz.* 1841 i osob. W-wa 1841. Przedr. (pt. Wisła) zob. poz. 11, 17; zob. Wyd. zbior. t. 2; P. Hertz, jw. poz. 1.
Przekł. franc. prozą: *Le Polonais. Journal des Intérêts de la Pologne* (Paryż) 1834 t. 2 s. 27-28.

10. Wizyta w sąsiedztwo. *Przyj. Ludu* 1837 nr 51. Wyd. nast.: zob. poz. 11, 15 a; Wyd. zbior t. 1; wyd. S. Zathey. Brody 1905 *Arcydzieła Pol. i Obcych Pisarzy* 37 (razem z poz. 15); W-wa 1909 *Bibl. Uniw. Lud. i Młodzieży Szk.* 113 (razem z poz. 8), toż W-wa 1925.

11. Pisma. T. 1. (Poezje). Wr. 1841.
Zawartość: Przedmowa autora; Przekłady poz. 5, 6, 7; Twórczość poz. 10, 8, 9; Brzoza Gryżyńska (wyd. osob. Poz. 1884); nadto różne drobne wiersze i przekł. (z F. Schillera, T. Moore'a, P. D. E. Lebruna).

12. Panna na wylocie. Krotochwila w 1 akcie. Wyst. W-wa 1845. Rkps był w Bibl. Teatr. Warsz. (Nar.) nr 1901.

13. Filozofomania. Komedia ze śpiewami w 1 akcie. Wyst. W-wa 26 stycznia 1845. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 4466 („...napisana przez Mariana Septimiusza Lionskiego"); inny był w Bibl. Teatr. Warsz. (Nar.) nr 1861.

14. Odpowiedź na list szlachcica polskiego (A. Wielopolskiego) do Metternicha, z daty 15 kwietnia 1846... Paryż 1847. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. t. 4 (pt. Odpis...).
Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 9296/II.

15. Dworzec mego dziadka. Przez autora „Wizyty w sąsiedztwo". Rozpoczęty w Mińsku Mazowieckim w końcu 1847 lub na pocz. 1848. Wyd. Leszno 1851. Wyd. nast.: wyd. 2 Leszno 1861; wyd. A. Kaczurba (z k. tyt.: Poezje F. Morawskiego). Lw. 1881 *Bibl. Uniwersalna Arcydzieł Pol. i Obcych*; zob. Wyd. zbior. t. 1; Złoczów (1891) *Bibl. Powsz.* 31; wyd. S. Zathey. Brody 1905 *Arcydzieła Pol. i Obcych Pisarzy* 37 (razem z poz. 10).

Poemat dedyk. K. Koźmianowi.

15a. Poezje. Petersb. 1855 *Skarbczyk Poezji Pol.* 7.
Zawartość: poz. 10 oraz drobne wiersze.

16. Życie Kajetana Koźmiana. *Przegl. Poz.* 1856 s. 344-361 i odb. Poz. 1856. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. t. 4.

17. Bajki. Poz. 1860. Wyd. nast.: pt. Bajki i wiersze, przedr. S. Koźmian: I z bliska, i z daleka. Poz. 1861 s. 402 n.; zob. Wyd. zbior. t. 2; pt. Bajki. Wybór. W-wa 1909 *Bibl. Uniw. Lud. i Młodzieży Szk.* 106, toż W-wa 1925.

Bajki nie druk. i inne wiersze zachowane w rkpsie Wojew. Arch. Państw. Kr. (Arch. Krzeszowickie nr 136); zbiory bajek Morawskiego w rkpsach: Bibl. Jagiel. sygn. 9302/II-9307/II, 9310/IV; Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 136).

http://rcin.org.pl

18. Towarzystwo antypojedynkowe. (Projekt ustaw). Wyd. L. Siemieński: Portrety literackie. T. 2. Poz. 1867 s. 368-374. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. t. 4.

19. Moje wspomnienia. Fragm. wyd.: *Przyj. Ludu* 1837/38 nr 41; *Czas* 1851 nr 12-13; zob. Wyd. zbior. t. 4.

Art. i drobne utwory ogł. w: *Almanach Lubel. na r. 1815*, *Astrea* (1821-1822), *Bibl. Pol.* (1826), *Czas* (1851), *Czas. Dod. Mies.* (1856-1857), *Dzien. Lit.* (1852 nr 24, 81), *Dzien. Poz.* (1860 nr 184), *Dzien. Warsz.* (1828 nr 33), *Echo Miast Pol.* (Paryż 1843 nr 1), *Feniks* (1831), *Gaz. Codz. Nar. i Obca* (1819 nr 125, 177), *Gaz. Korespondenta Warsz. i Zagr.* (1815-1819, 1826 nr 188), *Gaz. Kr.* (1814), *Gaz. Warsz.* (1816-1819, 1827; tu głośna, wyd. anonim. bajka: Kogutek i gąsięta. 1827 nr 105 — przedr. S. Kawyn... Wr. (1963), jw. poz. 8, przedr. W. Billip w: Mickiewicz w oczach współczesnych... Wr. 1962), *Kron. Emigracji Pol.* (1834 t. 2), *Kron. Wiad. Kraj. i Zagr.* (1857 nr 194, 1858 nr 159), *Kur. Warsz.* (1829 nr 27), *Magazyn Mód* (1843), *Melitele* (1829, 1830), *Motyl* (1828), *Narodowość* (Paryż 1841), *Niezapominajki* (1838), *Noworocznik Lit.* (Petersb. 1838), *Noworocznik Litewski na r. 1831*, *Pam. Warsz.* (1815-1821), *Pątnik Nar.* (1827), *Przegl. Poz.* (1850-1861), *Przyj. Ludu* (1837-1842), *Rozmaitości* (Lw. 1819, 1828), *Tyg. Pol.* (1818-1820), *Tyg. Pol. i Zagr.* (1818), *Wanda* (1820, 1828) *Wiad. Pol.* (Paryż 1856 z. 21).

Kilka wierszy z rkpsów ogł: *Bibl. Warsz.* (1866 t. 3, 1877 t. 1), *Pam. Lit.* (R. 47 (1956) z. 3), *Przegl. Lw.* (1875-1882), *Unia* (1882 nr 12), A. Bar: Kumoszki na Parnasie. Kr. (1947).

Ponadto drobne wiersze i pisma prozą zob. Wyd. zbior. t. 1-2, 4.

Wiele utworów Morawskiego przedr. różne antologie i zbiory, m. in.: W. Borowy: Od Kochanowskiego do Staffa. Lw. 1930 i wyd. nast.; J. Tuwim: Księga wierszy pol. XIX w. T. 1. W-wa 1954, wyd. 2 W-wa 1956; S. Czernik, J. Huszcza, J. Saloni: Księgi humoru pol. Łódź 1958; P. Hertz, jw. poz. 1.

Rkpsy z autografami i kopiami utworów Morawskiego: Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 136); Bibl. Jagiel. sygn. 4344, 9296/II, 9297/IV, 9298/IV (Odpowiedź na krytykę „Dworca"), 9299/IV (pisma prozą nie objęte wyd. zbior.), 9308/II-9312/II, 9314/II; Bibl. Nar. sygn. 2932, 2981; Ossol. sygn. 1285/I, 1286/I, 12160/I, 12162/I, 12323/I, 12372/I, 12895/II, 12979/I; wiele rkpsów z Bibl. Krasiń. zniszcz. w 1944.

Kilka wierszy w przekł. na jęz. obce ukazało się w publikacjach:

Przekł. ang.: *The Polish Exile* 1833 nr 7. — P. Sobolewski: Poets and Poetry of Poland. Chicago 1881; wyd. nast.: Chicago 1883, Milwaukee 1929.

Przekł. czeski: F. Čelakovský: Všeslovanské počateční čtení. Praga 1850.

Przekł. franc.: A. Łubieńska: Fables et poésies polonaises. Paryż (1855).

Przekł. niem.: H. Nitschmann: Der polnische Parnass. Ausgewählte Dichtung der Polen. Wyd. 4. Lipsk 1875. — H. Nitschmann: Iris. Dichterstimmen aus Polen. Lipsk 1880.

Przekł. ros.: Polskaja poezija. T. 1. Moskwa 1963 (tłum. A. Eppiel).

Przekł. włoski: D. Ciampoli, L. Morandi: Poeti stranieri... nelle migliori traduzioni italiane. T. 2. Lipsk 1902.

Przekłady

1. A. V. Duval: Szekspir rozkochany. Komedia w 1 akcie. Przekł. powst. 1814. Wyst. W-wa 28 stycznia 1816. Rkpsy Bibl. Jagiel. sygn. 30/50 (z datą 1814), sygn. 9322/II.

2. Z. Werner: 24 lutego. Tragedia w 1 akcie... skrócona i przerobiona w przekładzie... Przekł. powst. po 1815. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 9327/IV.

3. F. Destouches: Zmyślone niewiniątko. Komedia w 3 aktach. Wyst. W-wa 1 marca 1816. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 9321/II.

4. J. Racine: Andromacha. Wyst. W-wa 1827. Wyd. zob. Wyd. zbior. t. 3.

Autograf był w Bibl. Krasiń.; inne rkpsy w Bibl. Jagiel. sygn. 9323/II, 9324/II, 9325/II.

5. W. Shakespeare: To be, or not to be. (Monolog Hamleta). *Melitele* 1830 s. 51-52. Wyd. nast.: przedr. A. M. Pieńkiewicz: Wybór poezji z pisarzów polskich. Wil. 1835 z. 3 s. 38-39; zob. Twórczość poz. 11; zob. Wyd. zbior. t. 3.

6. W. Shakespeare: Julia i Romeo. Akt IV scena 3. *Przyj. Ludu* 1837/38 nr 1. Wyd. nast. zob. Twórczość poz. 11; zob. Wyd. zbior. t. 3.

7. G. G. Byron: Więzień Czyllonu. Wyd. zob. Twórczość poz. 11. Wyd. nast.: zob. poz. 9; W-wa 1911 *Bibl. Uniw. Lud. i Młodzieży Szk.* 162.

8. G. G. Byron: Manfred. Wyd. zob. poz. 9. Wyd. nast.: Złoczów (1911) *Bibl. Powsz.* 851; W-wa 1911 *Bibl. Uniw. Lud. i Młodzieży Szk.* 161, toż wyd. 2 W-wa 1925.

http://rcin.org.pl

9. G. G. Byron: Pięć poematów. Leszno 1853. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. t. 3.
Zawartość: poz. 8; Mazepa; Oblężenie Koryntu; Paryzyna; poz. 7.

Rkpsy poszczególnych poematów w Bibl. Jagiel. sygn. 9318/IV, 9319/III (Oblężenie Koryntu); 9320/II (Paryzyna).

10. E. Tegner: Saga Frythofa. Fragm. zob. Wyd. zbior. t. 3.
Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 9326/II.

11. N. T. Barthé: Zmyślona niewierność. Komedia. Rkps był w Bibl. Zamoyskich sygn. 986. Autograf brulionu zachowany w Bibl. Jagiel. sygn. 9317/IV.

Ponadto drobne przekł. z G. G. Byrona, J. F. La Harpe'a, P. D. E. Lebruna, H. W. Longfellowa, T. Moore'a, F. Raynouarda, F. Schillera i in. wyd. w poz. 11 Twórczości, t. 3 Wyd. zbior. oraz w czasopismach (jw. Twórczość).

Wydania zbiorowe

1. Pisma zbiorowe wierszem i prozą. Z przedmową S. Tarnowskiego. T. 1-4. Poz. 1882.
Zawartość t. 1: Poezje (m. in. Twórczość poz. 15, 10, 1, 3, 7, 8). —
T. 2: Bajki (m. in. Twórczość poz. 9, 17). —
T. 3: Przekłady (Przekłady poz. 4, 9, 5, 6, 10; nadto drobne tłum. z G. G. Byrona, J. F. La Harpe'a, P. D. E. Lebruna, H. W. Longfellowa, F. Raynouarda, F. Schillera, P. M. Vergiliusa, i in.). —
T. 4: Proza (Twórczość poz. 2, 16, 14, 18, fragm. poz. 19 pt.: Ostatni pobyt Karpińskiego; Śniadanie u Dąbrowskiego; Rys życia Niemcewicza; a nadto: Co się działo w wojsku polskim po bitwie pod Lipskiem; Nekrolog L. Platera; Anegdoty o Krasickim; Kilka słów o Trembeckim; Kilka słów do historii napisów w Polsce; Gen. M. Grabowski; Widmo w zamku Rydzyńskim; i in.).

Listy i materiały

1. Do K. Koźmiana 9 listów b. d. w zbiorze z 1813-1839. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 2031 k. 152-160, 163-170.

2. Do K. Koźmiana z 1824-1827 oraz od K. Koźmiana list b. d. Rkps jw. sygn. 2032. Listy częściowo ogł.: L. Siemieński (zob. poz. 11); W. Billip w: Mickiewicz w oczach współczesnych... Wr. 1962.

3. Do W. Krasińskiego z 1824-1830 oraz do H. O. Milberga list b. d. Rkps jw. sygn. 2033. Listy częściowo ogł. L. Siemieński (zob. poz. 11).

4. Do A. E. Koźmiana 112 listów — z 1824-1838 i b. d., oraz 2 listy b. d. od A. E. Koźmiana; do K. Koźmiana 8 listów — z 1824 i b. d.; do W. Krasińskiego (?) list z 1831. Rkps jw. sygn. 2034 t. 1. Fragm. ogł. W. Billip, jw. poz. 2.

5. Do K. Koźmiana z 1827 oraz od K. Koźmiana z 1850, S. Koźmiana z 1858, M. Michałowskiej b. d. Rkps jw. sygn. 2042.

6. Do K. Świdzińskiego 7 listów z 1827-1828. Ogł. G. Korbut. *Pam. Lit.* R. 22/23 (1925/26). Fragm. przedr. W. Billip, jw. poz. 2.

7. Do A. Goreckiego i A. E. Odyńca z 13 lutego 1829. *Kron. Rodz.* 1882 nr 14. List do Odyńca przedr. W. Billip, jw. poz. 2.

8. Do I. Czartoryskiej w zbiorze z 1791-1834. Rkps Bibl. Czart. Ew. 624 (Arch. Dom. 56). List przysłany na Nowy Rok (1830?), ogł. L. Dębicki. *Gaz. Lw.* 1888, toż w maszynopisie Ossol.: Puławy. T. 5.

9. Do W. Krasińskiego z Wołogdy (1831-1833). Rkps był w Bibl. Krasiń.; fragm. ogł. A. Bar: Kumoszki na Parnasie. Kr. (1947) s. 132-134.

10. Do A. E. Koźmiana 7 listów z 1838-1859, 4 listy z 1843, 12 listów z 1852-1853. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 2040 t. 1-3.

11. Do K. Koźmiana, J. Koźmiana, W. Krasińskiego, S. Koźmiana z różnych lat. Fragm. ogł. L. Siemieński: F. Morawski. *Przegl. Pol.* 1866/67 t. 1-2; przedr. w: Obóz klasyków. Kr. 1866, Portrety literackie. T. 2. Poz. 1867. Fragm. do K. Koźmiana przedr. S. Kawyn: Walka romantyków z klasykami. Wr. (1963) *BN* I, 183.

12. Do J. Grabowskiego 3 listy z 1840-1851. Rkps Ossol. sygn. 4187/II.

13. Do K. Morawskiego 4 listy z 1841-1842. Rkps Bibl. Nar. sygn. II 6427.

14. Do R. Załuskiego 23 listy z 1841-1851. Rkps Ossol. sygn. 11890/II.

15. Do A. E. Koźmiana 26 listów — z 1845-1850 i b. d., do K. Koźmiana 40 listów z 1845-1849. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 2034 t. 2.

16. Do córki, M. Jezierskiej, z 1846-1850. Rkps Bibl. Nar. sygn. 2929.

17. Listy z 1847-1860: 259 do syna, Tadeusza; 37 do synowej, Z. z Taczanowskich; 2 do córki, M. Jezierskiej; 1 do bratanicy, I. de Bodenham; 4 do wnuków. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 9329/II.

18. Do A. E. Koźmiana b. d., K. Jezierskiego z 1847 i b. d., ks. Metelskiego

http://rcin.org.pl

z 1855. Rkps Bibl. Nar. sygn. 2930.

19. Do S. Koźmiana z 1850-1859. Fragm. ogł. S. Koźmian: Pisma wierszem i prozą. T. 2. Poz. 1872.

20. Do S. Koźmiana z 1851. Ogł. J. Birkenmajer. *Pam. Lit.* R. 35 (1938) s. 222-234.

21. Do H. Wodzickiego z 1852. Rkps Ossol. sygn. 11757/II.

22. Do J. Majera z 1856. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 2020 k. 250.

23. Do F. K. Malinowskiego z 27 listopada 1856. Ogł. J. Kostrzewski. *Pam. Lit.* R. 15 (1917).

24. Do F. Wężyka z 1857. Rkps Ossol. sygn. 12319/III.

25. Do L. Łętowskiego z 3 października 1858. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 5040. Ogł. L. Dębicki. *Przegl. Lw.* 1872 t. 4 s. 299.

26. Do A. E. i S. Koźmianów, F. Skarbka, redaktora „Biblioteki Warszawskiej", księgarza Wolffa i in. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 9330/IV.

27. Od K. Wierzchowskiej 2 listy z 1818-1828, od syna Tadeusza 2 listy z 1841, od córki M. Jezierskiej list z 1852. Rkps jw. sygn. 9335/II.

28. Od K. Koźmiana 43 listy z 1824-1830, od A. E. Koźmiana 39 listów z 1824-1830. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 2035. Fragm. ogł. W. Billip, jw. poz. 2.

29. Od K. Koźmiana 8 listów — z 1829 i b. d. Rkps jw. sygn. 2036. Fragm. ogł. W. Billip, jw. poz. 2.

30. Od M. Wirtemberskiej z 22 sierpnia b. r. (ok. 1833). Ogł. L. Dębicki. *Gaz. Lw.* 1888, toż w maszynopisie Ossol.: Puławy. T. 5.

31. Od M. Wirtemberskiej z 1842. *Kron. Rodz.* 1886 nr 5.

32. Od K. Koźmiana 2 listy z 1842-1856, od S. Koźmiana. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 9331/II.

33. Od J. Koźmiana 3 listy z 1847-1856. Rkps jw. sygn. 9333/II.

34. Od E. Koźmiana 36 listów z 1851-1861. Rkps jw. sygn. 9334/II.

35. Od A. E. Koźmiana 24 listy z 1853-1858, od S. Koźmiana list z 1858. Rkps jw. sygn. 9332/III.
Por. poz. 37.

36. Od A. E. Koźmiana z 1859-1860. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 2041.
Por. poz. 37.

37. Od A. E. Koźmiana. Wyd. w: Listy (1830-1864). *Przew. Nauk. i Lit.* 1893.
Por. poz. 35-36.

38. Od różnych osób z różnych lat. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 9336/III.

39. Stan służby F. Morawskiego, przez niego samego dla syna spisany. Ogł.: L. Siemieński. *Przegl. Pol.* 1866/67 i wyd. nast. (zob. poz. 11); L. Dębicki. *Gaz. Lw.* 1888, toż w maszynopisie Ossol.: Puławy. T. 5. (Z odpisu F. Kojsiewicza).

40. Notatki i szkice prozą, tyczące spraw technicznych i gospodarczych. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 9301/II.

OPRACOWANIA

Wł. Węż. (Wężyk): (Pisma F. Morawskiego. T. 1. Wr. 1841. Rec.). *Tyg. Lit.* 1841 nr 48.— A. E. K. (Koźmian): Uwagi nad krytyką poezji F. Morawskiego umieszczoną w „Tygodniku Literackim" z dnia 29 listopada roku ubiegłego. *Przyj. Ludu* 1841/42 nr 47. — (Dworzec mojego dziadka. Rec.). *Czas* 1851 nr 2-3. — K. Estreicher: Rys ogólny piśmiennictwa dramatycznego polskiego. *Dzien. Lit.* 1854 nr 19. — Korespondencja literacka Kajetana Koźmiana z Franciszkiem Wężykiem (1845-1856). Wyd. S. Tomkowicz. *Arch. do Dziejów Lit. i Oświaty w Pol.* t. 14 (1914). — Kilka słów z powodu przedruku poezji jenerała F. Morawskiego w zbiorze pt. Skarbczyk poezji polskiej. *Przegl. Poz.* 1856 s. 65-66. — F. S. Dmochowski: Wspomnienia od 1806 do 1830 r. W-wa 1858; wyd. nast. W-wa 1959 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* — (A. E. Koźmian): Dom starego wieszcza wielkopolskiego. (Opis domu F. Morawskiego). Poz. 1858. — (Bajki. Rec.). *Czas* 1860 nr 168-171. — (L. Tatomir): F. Morawski. *Czytelnia dla Młodzieży* 1860 nr 24. — Generał F. Morawski. *Niewiasta* 1861 nr 52. — H. Kajsiewicz: Mowa pogrzebowa po śp. jenerale Morawskim. (Wygł. 1861). Wyd. w: Pisma. T. 2. Berlin 1870. — S. G. (Gruszczyński): F. Dzierżykraj Morawski jako pisarz. *Tyg. Poz.* 1862 nr 1. — E. Kierski: F. Morawski. *Tyg. Ilustr.* 1862 t. 1 nr 131, 133.— K. Wł. W. (Wójcicki): Wiadomości literackie. *Bibl. Warsz.* 1862 t. 1 (nekrolog). — A. E. Koźmian: Listy (1830-1864). *Przew. Nauk. i Lit.* 1893 t. 1-2, 1894 t. 1-2; wyd. osob. t. 1-4. Lw. 1894-1896. — K. W. Wójcicki. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 18 (1864). — K. Koźmian: Pamiętniki. T. 3. Kr. 1865 s. 409-423. — S. Koźmian: Jenerał F. Morawski. *Przegl. Poz.* 1865 t. 38; przedr. w: Pisma wierszem i prozą. T. 2.

http://rcin.org.pl

Poz. 1872 s. 303-365. — L. Siemieński: Obóz klasyków. *Czas* 1865 nr 230-245 (z przerwami); wyd. osob. Kr. 1866; przedr. w: Dzieła. T. 5. W-wa 1881. — F. S. Dmochowski. Wspomnienia literackie z dawnych czasów. *Bibl. Warsz.* 1866 t. 3; przedr. w: Wspomnienia... W-wa 1959 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* — L. Siemieński: F. Morawski. *Przegl. Pol.* 1866/67 t. 1-2; przedr. w: Portrety literackie. T. 2. Poz. 1867, Dzieła. T. 4. W-wa 1881. — Zdanie jenerała F. Morawskiego o p. Józefie Kraszewskim. *Przegl. Lw.* 1871 t. 1 s. 608-612. — Pamiątka po jenerale F. Morawskim. *Dzien. Pol.* 1873 nr 207. — K. W. Wójcicki: Warszawa i jej społeczność w początkach naszego stulecia. W-wa 1875 s. 79-80. — S. Przerowa (K. Jarochowski): Literatura poznańska w pierwszej poł. bieżącego stulecia. *Przegl. Pol.* 1879/80 t. 4; wyd. osob. Poz. 1880 s. 158-165. — S. Koźmian: I z bliska, i z daleka. Poz. 1881. — L. Siemieński: Wierszokleta starej daty. W: Dzieła. T. 2. W-wa 1881 s. 72-90. —

S. Tarnowski: (Wstęp do) Pisma zbiorowe wierszem i prozą. T. 1. Poz. 1882. [Rec. wyd.: *Bulletin Polonais Littéraire, Scientifique et Artistique* 1883 nr 17; L.D. (Dębicki). *Czas* 1883 nr 71, 73; L. *Przegl. Lw.* 1883 t. 25 s. 248]. — J.N.: F. Morawski. *Tyg. Powsz.* 1883 nr 30. — H. Kopia: Wiersz przypisywany Mickiewiczowi. *Pam. Tow. Lit. im. A. Mickiewicza* R. 1 (1887) s. 134-138. — L. Dębicki: Puławy. T. 5: Poeci w Puławach. *Gaz. Lw.* 1888 i maszynopis Ossol. — W. Hahn: „Giermek". Śpiew historyczny F. Morawskiego. *Muzeum* 1896. — Człowiek starej daty: Stara, ale dobra bajka. *Dzien. Pol.* 1897 nr 19. — A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 2-4, 8. Kr. 1901-1906. — S. Zdziarski: Pierwiastek ludowy w poezji polskiej XIX w. W-wa 1901 s. 239-244. — I. Chrzanowski: F. Morawski. *Album biogr. zasłużonych Polaków i Polek w. XIX.* T. 2. W-wa 1903. — B. Gembarzewski: Wojsko polskie 1815-1830. W-wa 1903 s. 57, 83, XIV. — B. Gembarzewski: Wojsko polskie 1807-1814. W-wa 1905 s. 39, 95, XXVII. — S. Zathey: (Wstęp do) Dworzec mego dziadka. Brody 1905 *Arcydzieła Pol. i Obcych Pisarzy* 37. — I. Chrzanowski. *Sto lat myśli pol.* T. 3 (1907). — S. Witkowski: F. Morawski o wstrzemięźliwości. *Wyzwolenie* 1907 nr 11. — W. Nakonieczny: (Ślady Kryłowa w bajkach Morawskiego). *Izwiestija Otdielenija russkogo jazyka i słowiesnosti* t. 14 (1909) z. 4. [Rec.: J. Łoś. *Pam. Lit.* R. 25 (1928) s. 320]. — J. Klimczyk: O „Listach do klasyków i romantyków" F. Morawskiego. *Spr. dyrektora c.k. Gimn. Nowodworskiego, czyli Św. Anny w Kr. za r. szk. 1910/11.* Kr. 1911. — W. Hahn: O rzekomym wpływie „Giermka" F. Morawskiego na „Dumę ukraińską" Juliusza Słowackiego. *Pam. Lit.* R. 14 (1916); przedr. w: „Przyszłość moja! — I moje będzie za grobem zwycięstwo!" Szkice literackie o Juliuszu Słowackim. Poz. (1921). —

T. Korzon: Dzieje wojen i wojskowości w Polsce. Wyd. 2 uzup. T. 3. Lw. 1923. — G. Korbut: Nieznane listy F. Morawskiego o Mickiewiczu. *Pam. Lit.* R. 22/23 (1925/26). — G. B. Baumfeld: F. Morawski, generał i poeta Wielkopolski. *Dzien. Poz.* 1930 nr 170-172. — G. B. Baumfeld: W gnieździe rodzinnym poety z Luboni. *Tamże* 1930 nr 238. — G. B. Baumfeld: Gen. F. Morawski, minister wojny r. 1831. *Kur. Lit.-Nauk.* 1931 nr 37. — J. Ujejski: Dzieje polskiego mesjanizmu do powstania listopadowego włącznie. Lw. 1931. — W. Arcimowicz: F. Morawski, prekursor akcji antypojedynkowej. *Prąd* 1932 nr 33. — G. Korbut: F. Morawski o Mickiewiczu. W: Szkice i drobiazgi historycznoliterackie. W-wa 1935 s. 35-38. — J. Birkenmajer: F. Morawski w obronie „Dworca mojego dziadka". *Pam. Lit.* R. 35 (1938) i odb. — J. S. Bystroń: Literaci i grafomani z czasów Królestwa Kongresowego, 1815-1831. Lw. 1938. [Rec.: Z. Libin. *Życie Lit.* 1939 z. 2 s. 68]. — A. Grychowski: Lublin w twórczości pisarzy polskich. Cz. 1. Lubl. 1939; wyd. nast. Lubl. 1965. —

Z. Klemensiewicz: Miłośnictwo języka w dziejach polszczyzny. *Język Pol.* 1945 z. 1; przedr. w: W kręgu języka literackiego i artystycznego. W-wa 1961. — M. Rulikowski: Shakespeare na scenach polskich. *Teatr* 1946 nr 5 s. 5. — A. Bar: Klasyk mimo woli. W: Kumoszki na Parnasie. Kr. (1947) s. 91-138, nadto s. 13, 15, 17, 25, 57. — C. Zgorzelski: Duma poprzedniczka ballady. Tor. 1949. — J. W. Gomulicki: F. Morawski. W: J. Tuwim: Księga wierszy polskich XIX w. T. 1. W-wa 1954; wyd. 2 W-wa 1956. — J. Lipiński: (Wstęp i oprac.) Recenzje teatralne Towarzystwa Iksów, 1815-1819. Wr. 1956 *Materiały do Dziejów Teatru w Pol.* 4. — Z. Sudolski: Inedita w. XIX w zbiorach Skimborowicza. *Pam. Lit.* R. 47 (1956) z. 3. — W. Hahn: Shakespeare w Polsce. Wr. 1958. — J. Staszewski: Wojsko polskie na Pomorzu w r. 1807. Gdańsk 1958 *Bibl. Gdań. Seria Monogr.* 6. — W. Billip: Mickiewicz w krytyce literackiej przed r. 1830. *Przegl. Hum.* 1959 nr 3. —

http://rcin.org.pl

P. Hertz: F. Morawski. W: Zbiór poetów polskich XIX w. Ks. 1. W-wa 1959. — E. Warzenica: F. Morawski. *Polska krytyka literacka (1800-1918). Materiały.* T. 1. W-wa 1959. — F. German: Chopin i literaci warszawscy. (Kr. 1960). — S. Kawyn: (Wstęp do) Walka romantyków z klasykami. Wybór tekstów. Wr. (1963) *BN* I, 183. — A. Kowalska: Warszawa literacka w okresie przełomu kulturalnego 1815-1822. (W-wa 1961) *Bibl. Syrenki.* — W. Billip: (Wstęp i oprac.) Mickiewicz w oczach współczesnych. Dzieje recepcji na ziemiach polskich w l. 1818-1830. Antologia. Wr. 1962. — A. Aleksandrowicz: Puławy — środowisko kulturalne i literackie (w. XVIII-XIX). *Puławy. Materiały sesji popularnonaukowej Prezydium Miej. Rady Nar. w Puławach.* Lubl. 1964.

MORELOWSKI JÓZEF (1777—1845)

Poeta, tłumacz.

Ur. 5 marca 1777 w pow. orszańskim (woj. witebskie); syn Jana. 8 sierpnia 1790 wstąpił do zakonu jezuitów w Połocku. Nowicjat odbył w 1790-1792, po czym uczył się francuskiego i retoryki w seminarium zakonnym. Pracę pedagogiczną rozpoczął w 1794 jako nauczyciel w infimie kolegium mścisławskiego. W roku następnym uczył w Mohylewie, a w 1796/97 w Orszy (retoryki, poezji i francuskiego). Po dwuletnich studiach filozoficznych, odbytych w Połocku, uczył w kolegium tamtejszym retoryki (1799/1800). Od jesieni 1800 studiował teologię, uzyskując w 1803 stopień doktora. W tymże roku (12 czerwca) wyświęcony na księdza. W 1804-1806 był wychowawcą petersburskiego Collegium Nobilium, w 1806-1809 uczył w nim poezji i języka rosyjskiego, w 1809/10 pełnił znowu funkcję wychowawcy. W następnym r. szk. przeniesiony do Orszy, gdzie do jesieni 1814 wykładał retorykę w seminarium zakonnym i zarządzał biblioteką. Następnie przebywał w Połocku jako sekretarz prowincjała na Białej Rusi. Od 1816/17 sprawował obowiązki zarządcy kolegium połockiego, a od 1818/19 — kolegium w Romanowie k. Żytomierza, gdzie zastał go dekret carski nakazujący jezuitom opuszczenie Rosji. Wyjechał wówczas do Galicji. W 1821 przebywał we Lwowie, następnie w Starej Wsi w Rzeszowskiem. W 1822 został sekretarzem prowincjała, z początkiem 1829 — rektorem w Tyńcu. Po pożarze klasztoru tynieckiego (1832) pełnił ten sam urząd w Nowym Sączu. W 1836 wrócił do Starej Wsi na stanowisko duchownego domu, rektora i magistra nowicjatu (do 1839). Zmarł 12 sierpnia 1845 w Starej Wsi.

TWÓRCZOŚĆ

1. Treny na rozbiór Polski. Powst. 1795. Fragm. *Przegl. Poz.* t. 19 (1854). Całość pt. Poezje... z r. 1795. Poz. 1854. Wyd. nast.: pt. Treny i Sen. Wyd. K. Lubecki. Kr. 1910; fragm. przedr. P. Hertz w: Zbiór poetów polskich XIX w. Ks. 1. W-wa 1959.

2. Chronologia książąt i królów polskich, w r. 1818 wierszem napisana. Kr. 1848. Wyd. nast.: pt. Latopismo, czyli Chronologia... Lw. 1849; wyd. 3 pt. Chronologia... Tarnopol 1873; pt. Książęta i królowie polscy. Lw. 1902.

Por. poz. 9.

3. Alcyd młody. Powieść (dla uczącej się młodzi w Szkołach Tarnopolskich). (Poz.) b. r.

Autograf Arch. Prowincji Małopol. T. J. Kr. sygn. 955 I s. 168-177.

4. Poezje i legendy. Rkps Arch. Prowincji Małopol. T. J. Kr. sygn. 702 s. 1-242 (z popr. autorskimi).

Zawartość: Pieśni; Poezje (tu m. in. wiersze: Muza; Syreny; Lutnia; Sumienie; Faunus — poprzedzone krótkimi rozważaniami teoretyczno-literackimi); Wiersze; Epigramaty.

5. Elegie, wiersze różne, bajki. Rkps jw. sygn. 187 k. 327-353.

Tu m. in. wiersze: Żal, czyli elegia na zgon Franciszka I cesarza Austrii; Nowe mury Kolegium Starowiejskiego witają pierwszych gości na św. Jerzy 1837; Biedna myszka polska i żaba francuska.

6. Wiersze przy iluminacie. Rkps jw. poz. 4 sygn. 858 s. 15-16.

7. Hymn do N.M. Panny i różne pieśni. Rkps jw. poz. 4 sygn. 908 VI s. 1-36, 45-62.

Tu m. in. 1 red. znanej pieśni kościelnej: O, której berła ląd i morze słucha... (z popr. autora).

http://rcin.org.pl

8. Do uczącej się młodzi w Szkołach Tarnopolskich. Dwa szczyty Parnasu. Wiersz. Rkps jw. poz. 4 sygn. 909 IX s. 1-8, 125-126.

9. Historia narodu polskiego... Dla jednego z uczniów. Rkps jw. poz. 4 sygn. 1208.

Stosunek do poz. 2 nie badany.

10. Utwory literackie. Rkps jw. poz. 4 sygn. 955 I s. 1-177.

Tu: Pieśni; Utwory wierszem (m. in. Przekłady poz. 1); poz. 3.

11. Utwory literackie pisane w Tarnopolu i Starej Wsi w 1823-1840. Rkps jw. poz. 4 sygn. 911.

Tu także kopie utworów Morelowskiego.

J. Brown, a za nim G. Korbut odnotowują jeszcze: „w rkpsie rozpr.: O poezji lirycznej i Prawidła poezji". Wobec braku tych pozycji zarówno w Arch. Prowincji Małopol. T. J. w Kr., jak i w Arch. T. J. w Starej Wsi nasuwa się wątpliwość, czy nie obdarzył Brown tymi tytułami poz. 4 ?

Utwory drukował w czasopiśmie: *Mies. Połocki* (tu m.in.: Lutnia zawieszona przed rozpoczęciem ćwiczeń duchownych; Wiersz o Wołyniu; Wiersz o Syrenie; Pieśń do cnoty. 1818).

Wiersze znajdują się w publikacjach: *Kalendarz księgarni katolickiej na r. 1867*; Zbiór pieśni i wierszy ojców i braci Towarzystwa Jezusowego Prowincji Galicyjskiej. Wyd. 1904; Z nieznanych poezji ks. J. Morelowskiego. *Kwart. Chyrowski* 1913 czerwiec; P. Hertz: Zbiór poetów polskich.., jw. poz. 1.

Przekłady

1. Józef. Drama w 5 aktach. Tłumaczenie. Rkps Arch. Prowincji Małopol. T. J. Kr. sygn. 955 I.

W rkpsie notatka: „Pisane to drama ostatniego roku pobytu w Rosji dla uczniów Gimnazjum Romanowskiego na teatr JW. Grafa Senatora Józefa Arcyksięcia Ilińskiego w dzień jego imienin. Do skutku nie przyszło dla wypędzenia jezuitów z Rosji."

Listy i materiały

1. List. Rkps Arch. Prowincji Małopol. T.J. Kr. sygn. 879 s. 26-27.

2. Krótkie prawidła robienia kazań. Wykłady Morelowskiego spisane przez J.Bustacińskiego w Orszy na retoryce. Zakończone 2 stycznia 1812. Rkps jw. sygn. 121.

3. Zeszyt z proroctwami dotyczącymi zakonu jezuitów, zebranymi przez Morelowskiego. Rkps jw. sygn. 573.

OPRACOWANIA

Catalogus personarum et officiorum S. J. in Alba Russia. Połock. (Wyd. 1790-1820). — Katalog trzyletni S. J. z 1803. Rkps Arch. Prowincji Małopol. Kr. sygn. 298 s. 159 nr 77. — Vitae defunctorum Provinciae Galicianae S. J. Rkps jw. sygn. 273 I s. 165. — J. Perkowski: Wiadomość o naukowym żywocie śp. ks. J. Morelowskiego. *Przegl. Poz.* t. 19 (1854) i odb. — J. Brown: Biblioteka pisarzów asystencji polskiej Towarzystwa Jezusowego. *Przegl. Poz.* t. 33 (1862) i wyd. osob. Poz. 1862. — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 18 (1864). — S. Załęski: Historia zniesienia jezuitów w Polsce i ich zachowanie na Białej Rusi. T. 2. Lw. 1875. — Berlicz Sas (J. Strutyński): Dwie babki. W-wa 1876 s. 74 n. — *Enc. kościelna* Nowodworskiego. T. 15 (1883). — C. Sommervogel: Bibliothèque de la Compagnie de Jésus. Bibliographie. T. 5. Bruksela-Paryż 1894 szp. 1312-1313. — T. Wall: Catalogi sociorum et officiorum Provinciae Galicianae S. J. ex annis 1821-1832. Kr. 1900. —

S. Załęski: Jezuici w Polsce porozbiorowej. T. 5. Kr. 1906/07. — Redakcja (K. Lubecki?): (Przedmowa do) Treny i Sen. Kr. 1910. — Stanisław z Kutnego: Studium nad Trenami. W: Treny i Sen, jw. — W. Włoch: Polska elegia patriotyczna w epoce rozbiorów. Kr. 1916 *Prace Hist.-Lit.* 6. — W. Prokesch: Nieznane perły polskiej poezji patriotycznej. *Kur. Warsz.* 1921 nr jubileuszowy. — W. Borowy: O poezji polskiej w XVIII w. Kr. 1948. — B. Natoński: Wypisy ze źródeł jezuickich i uwagi. (Maszynopis w posiadaniu redakcji).

MORSKI TADEUSZ (1752 lub 1754—1825)

Pseud. i krypt.: Un Polonais; T. M.

Publicysta, poeta, tłumacz.

Ur. w 1752 (wg. K. Mrozowskiej: w 1754) w Małopolsce (ziemi przemyskiej?); syn Antoniego h. Topór, późniejszego kasztelana lwowskiego, i Anny z Siemianowskich. Kształcił się u teatynów w Warszawie, w 1766-1768 w Szkole Rycerskiej, następnie służył (podobno) w wojsku saskim. W 1776 został szambelanem Stanisława Augusta

http://rcin.org.pl

i kasztelanem przemyskim. W czasie Sejmu Czteroletniego współpracował jako publicysta ze stronnictwem patriotycznym. W czerwcu-lipcu 1790 prowadził tajne pertraktacje z rządem pruskim jako prywatny poseł I. Potockiego, godząc się na cesję Torunia i Gdańska (wg H. Mościckiego misję tę pełnił jego brat stryjeczny, Ignacy). Jesienią t. r. mianowany posłem polskim w Hiszpanii. W styczniu 1791, w drodze do Madrytu, z polecenia Potockiego prowadził w Dreźnie pertraktacje z elektorem saskim w sprawie przyjęcia korony polskiej przez dynastię saską. W połowie września 1791 wyjechał z Madrytu (przez Paryż) do Londynu — zapewne w misji politycznej. W 1792, odwołany z poselstwa, wrócił do kraju. Przebywał wówczas we Lwowie; zabiegał u Stanisława Augusta o poparcie dla prowadzonej przez jego brata, Onufrego, działalności antytargowickiej na Podolu. W czasie insurekcji kościuszkowskiej powołany na pełnomocnika Rady Najwyższej Narodowej dla powiatów stężyckiego i garwolińskiego, prowadził nadto akcję zwalczania szpiegostwa nieprzyjacielskiego (w związku z tym więziony krótko przez władze austriackie w Krakowie).

Po powstaniu osiadł w Warszawie. W 1807 został wydalony przez marszałka L. N. Davouta z miasta jako podejrzany o prowokację na rzecz Austrii. W 1809 podejrzewany był o konszachty z marszałkiem J. Bernadotte. Dwukrotnie ofiarowywał (bezskutecznie) swe usługi Fryderykowi Augustowi w nadziei dostąpienia godności senatorskiej W karierze politycznej przeszkadzało mu małżeństwo z Francuzką, Łucją Vallabrigue (1°v. Ginguené, 2°v. Paerts), rozwódką podejrzanej reputacji, oraz niechęć rezydenta francuskiego, D. de Pradta. W czerwcu 1812 uczestniczył w spotkaniu delegatów polskich z Napoleonem; w sierpniu powierzono mu (wraz z gen. L. Kropińskim) organizację powstania na Wołyniu. 17 t. m. mianowany przez Radę Konfederacji Generalnej komisarzem ziem południowych. Szczegółowe raporty z swej działalności (nie uwieńczonej zresztą większym powodzeniem) przesyłał na ręce min. H. Mareta. W czasie Królestwa Kongresowego podobno zabiegał o względy w. ks. Konstantego, pragnąc zostać ministrem policji. Należał do wolnomularstwa (w VII stopniu); był członkiem honorowym loży Bouclier du Nord (1821). W ostatnich latach życia mieszkał w Krakowie. Zmarł 1 września 1825 w Krakowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Uwagi o chłopach. W-wa (1788). Przedr.: *Materiały do dziejów Sejmu Czteroletniego*. T. 1. Wr. 1955.

Wg H. Mościckiego autorem był brat Tadeusza — Onufry.

2. Uwagi nad pismem Seweryna Rzewuskiego, hetmana polnego kor., „O sukcesji tronu w Polszcze". (W-wa 1790). Przedr. jw.

3. Myśli o potrzebie i sposobach przysposobienia młodzieży do służby dyplomatycznej w Polszcze. W-wa 1792. Wyd. nast.: wyd. H. Mościcki. W-wa 1919.

4. Do Kościuszki w dniu imienin w Sieniawie. Powst. 1792. Z rkpsu Bibl. Pol. w Paryżu wyd. W. Dzwonkowski: Kościuszko w Galicji jesienią 1792 r. *Tyg. Ilustr.* 1917 nr 43.

5. Lettre... à M. l'Abbé de Pradt, ex-archevêque de Melines, ci-devant chevalier de l'ordre de la Réunion de Hollande et ambassadeur de France à la cour de Varsovie. W-wa 1815. Wyd. nast.: Paryż 1815; Lipsk 1816.

Autograf Bibl. Pol. w Paryżu.

6. Lettre d'un Polonais à la grandeur Mr. de Pradt, sur la politique de sastreusse pour l'Europe en général et en particuliers très funeste pour la Pologne. Getynga 1816.

Zapis i autorstwo wg H. Mościckiego.

Przekłady

1. J. B. L. Gresset: Vert-vert, czyli szpak klasztornego chowania. W-wa 1779. Wyd. nast.: wyd. 2 uzup. W-wa 1781 (dod. wiersz: Manifest szpaka przeciw dudkowi); wyd. 3 Złoczów 1894.

2. J. B. L. Gresset: Pulpit żyjący. Poema polskie na model Gresseta... Gdańsk (W-wa) 1781.

Listy i materiały

1. Do E. Wodzickiego z 1780. Rkps Ossol. sygn. 11668/II.

http://rcin.org.pl

2. Do Stanisława Augusta 21 listów z ok. 1780-1792, oraz 1 list od Stanisława Augusta z 1792. Rkpsy Bibl. Czart. sygn. 672, 673, 697, 699, 721, 723, 734, 927.

3. Do I. Potockiego 20 listów — z 1788-1794 i b. d. Rkpsy Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 280, 372). Listy z 18 czerwca i 11 lipca 1790 cyt. B. Dembiński w: Polska na przełomie. W-wa (1913).

4. Korespondencja z 1791-1793 z K. Zbyszewskim (8 listów), J. d'Andũaga, A. Qũeneaũ, min. de Florida Blanca (13 listów), S. de Velasco y Coello. Rkps Ossol. sygn. 923/I.

5. 38 raportów do min. H. Mareta z 1812; zeszyty „Opisu statystycznego guberni wołyńskiej, podolskiej i ukraińskiej" oraz list od Mareta z 22 lipca 1812. Rkpsy Arch. Nationales w Paryżu sygn. AF IV 1650, AF 1648.

6. Do D. de Pradta i H. Mareta z 1812. Rkps Arch. du Ministère des Affaires Étrangères w Paryżu (Pologne 331).

7. Do A. Kosińskiego z 1812. Rkps był w Bibl. Tow. Przyj. Nauk Poz. sygn. 515.

8. Korespondencja z M. Wielhorskim z 1812 (5 listów). Rkpsy były w Bibl. Krasiń. sygn. 4694, 4696.

9. Do K. Koźmiana b. d. w zbiorze z 1813-1839. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 2031 t. 2.

Materiały dotyczące Morskiego znajdują się nadto w rkpsach Ossol. sygn. 487/III, 720/I.

OPRACOWANIA

Instrukcje i depesze rezydentów francuskich w Warszawie, 1807-1813. Wyd. M. Handelsman. T. 2. Kr. 1914. — D. De Pradt: Histoire de l'ambassade dans le Grand-Duché de Varsovie en 1812. Paryż 1815. — (Nekrologi): *Gaz. Warsz.* 1825 nr 147; *Kur. Warsz.* 1825 nr 217. — J. U. Niemcewicz: Pamiętniki czasów moich. T. 1. (Powst. 1823-1825). Wyd. J. Dihm. W-wa 1957 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* — (M. Czacki): Wspomnienia z r. 1788 po 1792. (Powst. przed 1828). Poz. 1862 s. 55-58. — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 18 (1864). — W. Smoleński. Przewrót umysłowy w Polsce XVIII w. Kr. 1891; wyd. 3 W-wa 1949. —

Sérignan: Le Maréchal Davout. *Revue des questions historiques.* Paryż 1905. — *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 47/48 (1911). — W. Smoleński: Publicyści anonimowi z końca w. XVIII. *Przegl. Hist.* t. 14 (1912) i odb. — B. Dembiński: Polska na przełomie. W-wa (1913). — M. Handelsman: Rezydenci napoleońscy w Warszawie, 1807-1813. Kr. 1915 s. 163-164 n. — H. Mościcki: (Wstęp do) Myśli o potrzebie i sposobach przysposobienia młodzieży do służby dyplomatycznej w Polsce. W-wa 1919. — J. Willaume: Misja polityczna Morskiego w r. 1812. *Kwart. Hist.* 1933 s. 31-72. — W. Borowy: O poezji polskiej w XVIII w. Kr. 1948. — K. Mrozowska: Szkoła Rycerska Stanisława Augusta Poniatowskiego (1765-1794). Wr. 1961 *Monogr. Pedag.* 8. — G. Zych: Armia Księstwa Warszawskiego, 1807-1812. W-wa 1961. — J. Łojek: Polska misja dyplomatyczna w Hiszpanii w l. 1790-1794. *Kwart. Hist.* 1965 nr 2.

MOSTOWSKA Z RADZIWIŁŁÓW ANNA (ANTONINA?) BARBARA OLIMPIA (ok. 1762 — przed 1833)

Powieściopisarka.

Ur. ok. 1762 na Litwie; córka Stanisława Radziwiłła, podkomorzego litewskiego, i Karoliny z Pociejów, wojewodzianki trockiej. W 1778 wyszła za mąż za Augusta Dominika Przeździeckiego. Po jego zgonie w 1782 poślubiła (ok. 1787) Tadeusza Mostowskiego. W 1792 wyjechała z mężem do Drezna, potem prawdopodobnie do Francji. W 1794 była w kraju, w okresie więzienia męża w twierdzy Pietropawłowskiej przebywała przez jakiś czas w Petersburgu, czyniąc starania o uwolnienie go. Później bawiła w Warszawie, którą opuściła w maju 1799, udając się prawdopodobnie do Francji. Po 1802 rozwiodła się z Mostowskim i osiadła w Wilnie, a następnie w Zasławiu pod Mińskiem. Zmarła przed 1833.

http://rcin.org.pl

TWÓRCZOŚĆ

1. Matylda i Daniłło. Powieść żmudzka, oryginalnie napisana. Wil. 1806; zob. poz. 5 t. 2.

2. Strach w zameczku. Powieść prawdziwa. Wil. 1806; zob. poz. 5 t. 1.

3. Zamek Koniecpolskich. Powieść ruska oryginalna. Wil. 1806; zob. poz. 5 t. 3.

4. Nie zawsze tak się czyni, jak się mówi. Powieść białoruska przez stuletnią damę opowiadana. Wil. 1806; zob. poz. 5 t. 3.

5. Moje rozrywki. T. 1-3. Wil. 1806.

Zawartość t. 1: poz. 2; Przekłady poz. 2.— T. 2: poz. 1; Przekłady poz. 1. — T. 3: poz. 3, 4.

6. Astolda, księżniczka ze krwi Palemona, pierwszego księcia litewskiego, czyli nieszczęśliwe skutki namiętności. Powieść oryginalna z historii litewskiej. T. 1-2. Wil. 1807.

7. Zabawki w spoczynku. Wil. 1809.

Zawartość: Pokuta. Powieść polska; Historia filozoficzna Adyla. Powieść moralna; Sen wróżbity; Miłość i Psyche. Powieść mitologiczna; Lewita z Efraim. Powieść izraelska.

Przekłady

1. S. F. de Genlis: Szafir, czyli talizman. Powieść wschodnia. Wil. 1806; zob. Twórczość poz. 5 t. 2 (pt. Cudowny szafir, czyli talizman szczęścia).

2. Ch. M. Wieland: Posąg i salamandra. Powieść. Wil. 1806; zob. Twórczość poz. 5 t. 1.

Listy

1. Do Stanisława Augusta 2 prośby — z 1793 i 1794, prawdopodobnie Mostowskiej (w papierach J. Albertrandiego). Rkpsy Bibl. PAN w Kr. sygn. 7, 6.

2. Do J. Zawadzkiego 29 listów z 1805-1807 oraz rachunek Zawadzkiego z podziału nakładu „Rozrywek". Ogł. T. Turkowski w: Materiały do dziejów literatury i oświaty na Litwie i Rusi. T. 1. Wil. 1935.

3. Do T. Mostowskiego z 3 listopada 1808. Rkps Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 287).

OPRACOWANIA

J. U. Niemcewicz: Pamiętniki czasów moich. (Powst. 1823-1838). T. 1-2. Wyd. J. Dihm. W-wa 1957 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* — E. Kotłubaj: Galeria nieświeska portretów radziwiłłowskich. Wil. 1857 s. 374. — A. Andrzejowski: Ramoty starego Detiuka. T. 1. Wil. 1861 i wyd. nast. — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 18 (1864). — K. Wojciechowski: Przedmowy do pierwszych powieści polskich XIX w. *Pam. Lit.* R. 4 (1905). — M. Szyjkowski: Génie du christianisme a prądy umysłowe w Polsce porozbiorowej. Lw. 1908 s. 112-116. — M. Szyjkowski: Osjan w Polsce na tle genezy romantycznego ruchu. *Rozpr. AU. Wydz. Filol.* t. 52 (1913) i odb. (Kr. 1912). — W. Borowy: Ignacy Chodźko. Kr. 1914 *Prace Hist.-Lit.* 4.— M. Szyjkowski: Dzieje polskiego upiora przed wystąpieniem Mickiewicza. *Rozpr. AU. Wydz. Filol.* t. 55 (1917) s. 375-378.—

J. Gebethner: Poprzedniczka romantyzmu. Kr. 1918 *Prace Hist.-Lit.* 12. — K. Wojciechowski: Historia powieści w Polsce. Lw. 1925. — M. Szyjkowski: Polská účast v českém národním obrození. Cz. 1. Praga 1931. — C. Zgorzelski: Duma poprzedniczka ballady. Tor. 1949. — Z. Żabicki, J. Maciejewski: Poprzednicy romantycznego przełomu. Wyd. K. Budzyk, J. Z. Jakubowski w: Materiały do nauczania historii literatury polskiej... dla kl. X. W-wa 1951 s. 20-22. — W. Dworzaczek: Genealogia. W-wa 1959. — J. Platt: Tadeusz Mostowski jako wydawca. Z problemów „polskich Didotów". *Ze skarbca kultury* 1960 z. 1. — Z. Sinko: Powieść angielska XVIII w. a powieść polska l. 1764-1830. (W-wa 1961) *IBL. Historia i Teoria Lit.* 6. — M. Jasińska: Autentyzm i „literackość" a wiedza powieściowego narratora. *Pam. Lit.* R. 54 (1963) z. 1 s. 12. — M. Jasińska: Narrator w powieści przedromantycznej 1776-1831. (W-wa 1965) *IBL. Historia i Teoria Lit.* 15. — H. Stankowska: Początki powieści historycznej w Polsce. Opole 1965 *Zesz. Nauk. Wyższej Szkoły Pedag. w Opolu. S. B: Studia i Rozpr.* 11.

MOSTOWSKI TADEUSZ ANTONI (1766—1842)

Krypt.: M-I; X.

Publicysta, wydawca, krytyk literacki.

Ur. 19 (wg Michauda: 29) października 1766 w Warszawie; syn Pawła, wojewody mazowieckiego, i Anny Rozalii z Hylzenów. Uczył się w pojezuickim Collegium Nobilium w Warszawie, po czym przez pewien czas przebywał we Francji. W 1790

http://rcin.org.pl

został podstolim wyszogrodzkim, a w grudniu t. r. kasztelanem raciąskim. W czasie Sejmu Czteroletniego brał udział w pracach stronnictwa patriotycznego. W 1791-1792 wydawał własnym nakładem założoną i redagowaną wspólnie z J. U. Niemcewiczem i J. Weyssenhoffem *Gazetę Narodową i Obcą*, której kantor mieścił się w ówczesnej rezydencji Mostowskich przy ul. Bielańskiej 602. W styczniu 1792 nabył drukarnię, przenosząc do niej druk *Gazety*. Po przystąpieniu króla do Targowicy w sierpniu 1792 wyemigrował przez Drezno i Szwajcarię (Lozanna i Chamonix) do Paryża (październik 1792), gdzie pośredniczył między polskimi emigrantami a francuskimi władzami rewolucyjnymi. Po upadku żyrondystów dwukrotnie więziony. Do Warszawy wrócił 25 listopada 1793 i osiadł w Tarchominie pod Warszawą, gdzie 6 grudnia został internowany (na rozkaz Sieversa). Ok. 20 lutego 1794 uwolniony. W czasie insurekcji sprawował funkcję radcy Wydziału Dyplomatycznego Rady Zastępczej Tymczasowej, następnie — zastępcy radcy w Wydziale Instrukcji Rady Najwyższej Narodowej oraz w Wydziale Żywności. 19 października wszedł do Rady Wojennej. Po kapitulacji Warszawy więziony w twierdzy Pietropawłowskiej, od 15 lutego 1795 w areszcie domowym w Petersburgu; uwolniony po amnestii.

W 1797 bawił we Francji. W listopadzie 1800 wybrany na członka Towarzystwa Przyjaciół Nauk. W 1802 założył w pałacu na Nowolipiu drukarnię, która do 1806 wytłoczyła ponad 85 tytułów, m. in. wydawany jego nakładem i inicjatywą *Wybór Pisarzów Polskich*. W 1806-1812 przebywał we Francji, po powrocie mianowany ministrem spraw wewnętrznych Księstwa Warszawskiego; urząd ten sprawował również w Królestwie Kongresowym. Był jednym z założycieli Towarzystwa Iksów (1815-1819), zbierającego się w salonach jego pałacu. W 1825 otrzymał godność senatora wojewody. Po powstaniu listopadowym przeniósł się do Francji, gdzie posiadał dobra ziemskie. Żenił się dwukrotnie, pierwszą jego żoną była Anna Barbara Olimpia z Radziwiłłów (1° v. Przeździecka), drugą — Maria z Potockich (1° v. Szymanowska). Zmarł 6 grudnia 1842 w Paryżu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Podziękowanie i przemówienie się... kasztelana raciąskiego na sesji sejmowej dnia 13 grudnia 1790. B. m. r.

2. Ordynacja sejmowa. (Projekt). B. m. r. Wyd. 2 (po pol. i franc.) b. m. r.

3. Głos... kasztelana raciąskiego na sesji sejmowej dnia 6 czerwca 1791 miany. B. m. 1791.

4. Uwagi... nad odpowiedzią Dworu Saskiego, pisane 5 marca 1792, w związku ze sprawą przyjęcia Korony Polskiej. Rkps Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 97 poz. 7).

5. Ma confession. (Zeznania spisane w Petersburgu w 1795 na życzenie Katarzyny II). Z rkpsu wyd. M. Sokolnicki. *Przegl. Hist.* t. 6 (1908).

6. Wybór pisarzów polskich dawniejszych i świeższych. Drukowany literami Didota, z kopersztychami. (Prospekt wydawniczy). *Nowy Pam. Warsz.* t. 5 (1802) s. 802; Dod. do *Gaz. Warsz.* z dnia 26 marca 1802.

7. Mowa Jaśnie Wielmożnego... Ministra Spraw Wewnętrznych i Policji, miana na pierwszej sesji w Izbach złączonych dnia 27 marca 1818. W-wa (1818).

Przekł. franc.: Discours prononcé... le 27 mars 1818. W-wa (1818).

8. Rachunek z administracji funduszów Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Policji za rok 1818. W-wa 1818.

9. Mowa... na pierwszej sesji sejmowej w Izbach złączonych dnia 13 września 1820 r. W-wa (1820).

Przekł. franc.: Discours prononcé... le 13 septembre 1820. W-wa b. r.

10. Przemówienie się... na posiedzeniu Izby Poselskiej dnia 9 października 1820. (W-wa 1820).

11. Mowa... na pierwszej sesji sejmowej w Izbach złączonych dnia 13 maja 1825. W-wa 1825.

Przekł. franc.: Discours prononcé... le 13 mai 1825. W-wa 1825.

12. Przemówienie się w Izbie Poselskiej. W-wa 1825.

http://rcin.org.pl

13. Mowa... Senat. Woj. Ministra Spraw Wewn. i Policji, miana na pierwszej sesji sejmowej w Izbach złączonych d. 28 maja 1830. W-wa (1830).

Przekł. franc.: Discours prononcé... le 28 mai 1830. W-wa 1830.

14. Wyrabianie cukru z buraków sposobem domowym. Podług rękopismu nadesłanego. W-wa 1838. Wyd. 2 (zmien. i pomnoż.) W-wa 1841.

15. Pamiętniki. T. 1-4. Rkps zaginiony.

Inform. E. Maliszewski.

Kilka artykułów (m.in. o T. Czackim i A. Naruszewiczu) ogł. pod krypt. M-I w: *Biographie universelle* L. G. Michauda. Paryż 1811-1835 (wg inform. L. G. Michauda (juniora), t. 29 s. 412).

Ponadto ogł. artykuły, sprawozdania, krytyki literackie i poezje w czasopismach: *Gaz. Korespondenta Warsz.* (1814-1819), *Gaz. Nar. i Obca* (1791-1792), *Gaz. Warsz.* (tu: rec. teatralna z „Ludgardy" L. Kropińskiego. 1816 nr 91 — przedr.: *Sto lat myśli pol.* T. 2 (1907); J. Lipiński: Recenzje teatralne Towarzystwa Iksów, 1815-1819. Wr. 1959 *Materiały do Dziejów Teatru w Pol.* 4; *Polska krytyka literacka (1800-1918). Materiały.* T. 1. W-wa 1959), *Nowy Pam. Warsz.*

Prace edytorskie

1. *Gazeta Narodowa i Obca.* W-wa 1 stycznia 1791 — 4 sierpnia 1792 (wychodziła 2 razy na tydzień).

Nadto współredaktorstwo oraz autorstwo działu: Z polityki zagranicznej.

2. J. Kochanowski: Dzieła polskie. T. 1-2. W-wa 1803 *Wybór Pisarzów Pol.*

3. Pisma rozmaite współczesnych, wierszem i prozą. T. 1. W-wa 1803 *Wybór Pisarzów Pol.*

Tu: J. Szymanowski: Wierszem i prozą pisma różne; T. K. Węgierski: Wiersze różne.

4. C. J. Caesar: O wojnie francuskiej ksiąg siedmioro... Przekładania A. Wargockiego. W-wa 1803 *Wybór Pisarzów Pol.*

Tu nadto: C. C. Tacyt: Kronika od zejścia Cezara Augusta. Przekładania K. Kojałowicza.

5. A. S. Naruszewicz: Historia narodu polskiego. T. 2-7. W-wa 1803-1804 *Wybór Pisarzów Pol.*

6. J. U. Niemcewicz: Pisma różne wierszem i prozą. T. 1-2. W-wa 1803-1805 *Wybór Pisarzów Pol.*

7. C. C. Tacyt: Dzieła wszystkie. Przekładnia A. S. Naruszewicza. T. 1-4. W-wa 1804 *Wybór Pisarzów Pol.*

8. A. S. Naruszewicz: Wiersze różne. T. 1-2. W-wa 1804-1805 *Wybór Pisarzów Pol.*

9. *Wybór Powieści Moralnych i Romansów.* T. 1-20. W-wa 1804-1805.

Tu m. in. przekł. Jakuba Adamczewskiego, J. Lipińskiego i kilka prac oryginalnych. *Wybór* obejmuje m. in.: „Tysiąc dni i jeden. Powieści perskie. Tłumaczenie na francuski Pétis de la Croix, na polski przez J. A." (t.: 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12). Tomy miały charakter wydawnictwa ciągłego, zawierały też mody, szarady, zagadki.

Krypt. autorów i tłumaczy: A.P.S.M; A.W; J.A; J.D (Drozdowski?); J.L; J.N. (Niemcewicz?).

10. A. S. Naruszewicz: Historia Jana Karola Chodkiewicza. T. 1-2. W-wa 1805 *Wybór Pisarzów Pol.*

11. A. S. Naruszewicz: Tauryka, czyli wiadomości starożytne i późniejsze o stanie i mieszkańcach Krymu do naszych czasów. W-wa 1805 *Wybór Pisarzów Pol.*

Tu nadto: Diariusz podróży Stanisława Augusta króla na Ukrainę w roku 1787; Głos Adama Naruszewicza przy założeniu pierwszego kamienia na kościół Opatrzności Boskiej.

12. S. Orzechowski: Kroniki polskie od zgonu Zygmunta I-go. W-wa 1805 *Wybór Pisarzów Pol.*

Tu nadto: Ł. Górnicki: Dzieje w koronie Polskiej.

13. Sielanki polskie z różnych pisarzów zebrane. W-wa 1805 *Wybór Pisarzów Pol.*

Tu sielanki: J. Gawińskiego, S. Szymonowica, B. Zimorowica, S. Zimorowica oraz przekł. J. Lipińskiego „Bukolik" Wergiliusza.

14. Życia sławnych Polaków. T. 1-3. W-wa 1805 *Wybór Pisarzów Pol.*

Zawartość t. 1: M. J. Mniszech: Kazimierz Wielki; S. Orzechowski: Żywot i śmierć Jana Tarnowskiego (wg wyd. F. Bohomolca); (K. Kognowicki): Życie Lwa Sapiehy. (Tu także listy różnych panujących do Sapiehy). —
T. 2: F. Bohomolec: Życie Jana Zamoyskiego; D. M. Krajewski: Historia Stefana na Czarncy Czarnieckiego. —
T. 3: F. Bohomolec: Życie Jerzego Ossolińskiego.

15. Wybór podróży znakomitszych naokoło ziemi i w różne jej strony, czyli geografia historyczna dla zabawy i nauki młodzieży tudzież dojrzalszych osób. T. 1-12. W-wa 1805-1806. Wyd. nast. (tyt.): W-wa 1815.

Listy

1. Do Stanisława Augusta 10 listów wśród korespondencji królewskiej z 1771-1792. Rkps Bibl. Czart. sygn. 734.

2. Do I. Potockiego 15 listów wśród korespondencji Potockiego z 1788-1794.

http://rcin.org.pl

Rkps Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 280).

3. Do A. J. Czartoryskiego z 25 i 29 czerwca 1801. Rkps Bibl. Czart. sygn. 5503 s. 5-9.

4. Do A. J. Czartoryskiego 2 listy z 1803, do A. K. Czartoryskiego z 1804, do S. K. Potockiego z 1807. Ogł. J. Platt: Tadeusz Mostowski jako wydawca. *Ze skarbca kultury* 1960 z. 1.

Autografy: Bibl. Czart. sygn. 5447, 5503, Ew. XVII 591; Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 265 vol. 2).

5. Do nieznanej osoby z 1814. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 1054.

6. Do S. Wodzickiego z 1816, wśród korespondencji Wodzickiego. Rkps Ossol. sygn. 11655/II.

7. Do S. K. Potockiego. Rkps Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 268 I-III).

8. Do K. Koźmiana 3 listy z 1820-1828. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 2031 t. 1.

9. List z 1832, wśród korespondencji Grabowskich. Rkps Ossol. sygn. 4187/II.

10. List z 1834, wśród korespondencji G. i R. Hubickich i K. Wielogłowskiego. Rkps jw. sygn. 12294/III.

11. Do J. U. Niemcewicza. Rkps Bibl. Pol. w Paryżu sygn. 492.

12. Fragm. listów od M. z Czartoryskich Wirtemberskiej z 1798-1799. Ogł. H. Lisicki. *Gaz. Lw.* 1885 nr 171-176.

13. Bilet od J. Albertrandiego z listopada 1800. Ogł. A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 1. Kr. 1900 s. 132.

14. Od b. żony Anny Olimpii z Radziwiłłów Mostowskiej z 3 listopada 1808. Rkps Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 287).

15. Od N. Glücksberga. Rkps jw. sygn. 271.

OPRACOWANIA

Archiwum Wybickiego (1768-1822). T. 1-2. Wyd. A. M. Skałkowski. Gdańsk 1948-1950. — Tajna korespondencja z Warszawy do Ignacego Potockiego, 1792-1794. Oprac. M. Rymszyna, A. Zahorski. W-wa 1961 *Studia i Materiały z Dziejów Nauki Pol.* 4. — Akty powstania Kościuszki. T. 1-3. Wyd. S. Askenazy, W. Dzwonkowski, E. Kipa, R. Morcinek. Kr. 1917 — Wr. 1955. — J. U. Niemcewicz: Pamiętniki czasów moich. T. 1-2. (Powst. 1823-1838). Wyd. J. Dihm. W-wa 1957 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* — J. U. Niemcewicz. Pamiętniki, 1811-1820. T. 2. Wyd. Poz. 1871 s. 36, 46, 73, 416.— L. G. Michaud (junior): T. Mostowski. *Biographie universelle.* Nouvelle édition. T. 29. Paryż (1854-1858). — F. S. Dmochowski: Wspomnienia od 1806 do 1830 r. W-wa 1858; wyd. nast. W-wa 1959 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* —

F. M. S. (Sobieszczański): T. hr. Mostowski. *Tyg. Ilustr.* 1860 t. 1 nr 15. — F. S. Dmochowski: O wydawnictwie warszawskim od początku bieżącego stulecia do r. 1840. *Przegl. Europejski Nauk. Lit. i Artyst.* t. 3 (1863). — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 18 (1864). — K. Koźmian: T. Mostowski, senator, wojewoda i minister spraw wewnętrznych. W: Pamiętniki. T. 3. Kr. 1865 s. 262-267. — A. E. Koźmian: Wspomnienia. T. 1-2. Poz. 1867. — K. W. Wójcicki: Społeczność Warszawy w początkach naszego stulecia (1800-1830). W-wa 1877 s. 11-21. — A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 1-9. Kr. 1900-1911. — M. Sokolnicki: Józef i T. Mostowscy i działalność polityczna Polski w r. 1792-1797. *Przegl. Hist.* t. 6 (1908). [Rec.: W. Smoleński: Bracia Mostowscy. *Tamże* t. 7 (1908); przedr. w: Studia historyczne. W-wa 1925 s. 166-170]. — W. Tokarz: Warszawa przed wybuchem powstania 17 kwietnia 1794 r. Kr. 1911. — *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 47/48 (1912). — N. Gąsiorowska: Wolność druku w Królestwie Kongresowym 1815-1830. W-wa 1916 *Monogr. w Zakresie Dziejów Nowożytnych* 23. — N. Gąsiorowska: Ministrowie Królestwa Kongresowego jako gospodarze Warszawy. W-wa 1919. —

Ż. Grotowski: Statyści polscy początku XIX stulecia. Kr. 1923. — W. Bobkowska: Nowe prądy w polskim szkolnictwie ludowym w początku XIX w. Kr. 1928. — S. Wasylewski: Różyczka z Czarnobyla. W: Twarz i kobieta. Poz. 1930 i wyd. nast. — K. Drewnowski: Dziennikarstwo polskie za czasów powstania kościuszkowskiego. *Przegl. Hist.* 1935 z. 1 s. 184. — A. Bar: Kumoszki na Parnasie. Kr. 1947. — H. Rzadkowska: Stosunek polskiej opinii publicznej do rewolucji francuskiej. W-wa 1948 *Bibl. Hist.* — A. Goriaczko: Gazeta Narodowa i Obca. Wr. 1953 *IBL Studia Hist.-Lit.* 12. — J. Michalski: Z dziejów Towarzystwa Przyjaciół Nauk. W-wa 1953. — B. Suchodolski: Nauka polska w okresie Oświecenia. (W-wa) 1953; przedr. w: Studia z dziejów polskiej myśli filozoficznej i naukowej. Wr. 1958 *PAN.*

http://rcin.org.pl

Monogr. z Dziejów Nauki i Techniki 8. — A. Kowalska: Przedmickiewiczowska krytyka krytyki Iksów. *Zesz. Nauk. Univ. Łódz.* 1956 z. 3. — W. Mincer: Miscellanea bibliograficzne XVIII w. *Pam. Lit.* R. 47 (1956) z. 1. — J. Lipiński: (Wstęp i objaśnienia do) Recenzje teatralne Towarzystwa Iksów, 1815-1819. Wr. 1956 *Materiały do Dziejów Teatru w Pol.* 4. — S. Herbst: (Oprac.) J. Kiliński: Pamiętniki. W-wa 1958 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* — J. W. Gomulicki: Aa, kotki dwa. *Nowe Książki* 1958 nr 5. — F. German: Chopin i literaci warszawscy. (Kr. 1960). — J. Platt: T. Mostowski jako wydawca. Z problemów polskich „Didotów". *Ze skarbca kultury* 1960 z. 1. Streszcz. *Spr. Wr. Tow. Nauk.* z. 14 1959 (1962) S.A. — A. Kowalska: Warszawa literacka w okresie przełomu kulturalnego 1815-1822. (W-wa 1961) *Bibl. Syrenki.* — S. Hrabec, F. Pepłowski: Wiadomości o autorach i dziełach cytowanych w „Słowniku" Lindego. W-wa 1963.

MOSZCZEŃSKI ADAM (1742—1823)

Błędna forma nazwiska: Moszczyński.

Krypt.: A. M.; Adam Mosz.

Pamiętnikarz.

Ur. w 1742 w Wielkopolsce (prawdopodobnie w Otorowie); syn Bolesława h. Nałęcz, łowczego kaliskiego, i Marianny z Bronikowskich. Uczył się w szkołach jezuickich w Poznaniu, które ukończył w 1763. Następnie służył w wojsku pruskim w Berlinie (w regimencie fizylierów ks. Franciszka Fryderyka von Braunschweig — numer 39), dochodząc stopnia majora fizylierów. W czasie konfederacji barskiej walczył w szeregach konfederackich.

Wkrótce po upadku konfederacji zbliżył się do S. Sz. Potockiego, uzyskał jego przyjaźń, protekcję i przeniósł się na Humańszczyznę (ok. 1775). W 1776 mianowany szambelanem Stanisława Augusta. W tymże czasie (po 1776) ożenił się ze Świejkowską, powinowatą Potockiego, córką późniejszego wojewody podolskiego.

Posłował na sejmy 1780, 1784, 1786, 1788-1791. Był dowódcą (w stopniu pułkownika) 14 regimentu pieszego im. Potockich — ofiarowanego przez Szczęsnego Rzeczypospolitej na sejmie 1784 (do 5 marca 1792). W tym też mniej więcej czasie został chorążym winnickim, później był chorążym bracławskim. Kawaler orderu Św. Stanisława.

W okresie Targowicy — konsyliarz generalny konfederacji, marszałek konfederacji w województwie bracławskim, szef (w stopniu pułkownika) powołanego przez konfederację (2 lipca 1792) pułku pieszego im. Konfederacji Wolnych.

W czasie emigracji Potockiego po trzecim rozbiorze — zarządzał jego dobrami. Miał tytuł generała wojsk rosyjskich. Pod koniec życia osiadł w majątku Ryżawka w pow. humańskim, gdzie zmarł w 1823.

TWÓRCZOŚĆ

1. Głos... szambelana J.K.Mci, posła kaliskiego, dnia 2 9bra roku 1780 w Izbie poselskiej miany. B.m. (1780).

2. Głos... w Izbie Senatorskiej d. 23 października 1782. (W-wa 1782).

3. Głos... chorążego winnickiego, posła z wwdztwa bracławskiego w czasie przymawiania się o uchylenie rezolucji Rady Nieustającej prawu przeciwnych, na d. 28 paźdź. 1786 w Izbie poselskiej miany. W-wa (1786).

4. Głos... sekretarza W. Xięstwa Litewskiego, posła bracławskiego, miany na sesji sejmowej dnia 19 kwietnia 1790 r. B.m. (1790).

5. Protestacja przeciwko sukcesji tronu w Polsce, 11 października 1790 r. B.m. (1790).

Współautor: B. Hulewicz.

6. Pamiętnik do historii polskiej w ostatnich latach panowania Augusta III i pierwszych Stanisława Poniatowskiego. Fragm.: Rzeź humańska. Wyjątek z pamiętników Adama Mosz., udzielony redakcji przez

http://rcin.org.pl

Hr. E. R. (Raczyńskiego). *Tyg. Lit.* 1838 nr 11-13; Panowanie Augusta III i ówczesne obyczaje. Wyciąg z pamiętników A. M., dotąd drukiem nie ogłoszonych. *Przyj. Ludu* R. 12 (1845) nr 17-26, R. 13 (1846) nr 2, 4, 9-11. Całość (wyd. W. Broel Plater). Poz. 1858. Wyd. nast.: Poz. 1863; Poz. 1867 *Pam. z XVIII W.* 9; Kr. 1888 *Nowa Bibl. Uniwersalna*; fragm. pt. Bunt Gonty i Żeleźniaka w r. 1768. Według własnoręcznego manuskryptu... Ogł. S. Korwin (Kossakowski) w: Trzeci Maj i Targowica. Kr. 1890 s. 227-240; fragm. pt. Pamiętnik rzezi humańskiej. Ogł. A. Darowski. *Niwa* 1890 nr 3-4; wyd. skróc. (wg wyd. z 1858) W-wa 1905 (z przedmową H. Mościckiego), toż wyd. tyt. W-wa 1907.

Rkpsy: Bibl. Racz. sygn. 110; Ossol. sygn. 841/I; odpis sporządzony dla K. Świdzińskiego był w Bibl. Krasiń.

Listy

1. Do Stanisława Augusta, w zbiorach z 1764-1792. Rkpsy Bibl. Czart. sygn. 672, 673, 682, 734.

2. Do S. Sz. Potockiego. Rkps Bibl. Czart. sygn. 3474. Fragm. cytuje W. Smoleński w: Konfederacja targowicka. Kr. 1903.

3. Fragm. z listów od S. Sz. Potockiego i jego żony, J. z Mniszchów Potockiej, z 1789-1795. Ogł. A. Czartkowski: Pan na Tulczynie. Lw. (1925) *Gawędy o Dawnym Obyczaju* 9 s. 224-228.

OPRACOWANIA

Lista imienna szambelanów króla Stanisława Augusta. Wyd. H. Szwankowska w: A. Magier: Estetyka miasta stołecznego Warszawy. Wr. 1963. — J. U. Niemcewicz: Pamiętniki czasów moich. T. 1-2. (Powst. 1823-1838). Wyd. J. Dihm. W-wa 1957 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* — A. Chrząszczewski: Pamiętniki. (Powst. przed 1851). Wyd. J. I. Kraszewski w: Pamiętniki Jana Duklana Ochockiego. T. 4. Wil. 1857, toż wyd. 2 W-wa 1882. — (Pamiętnik... Rec.). *Czas* 1858 nr 68. — F.M.S. (Sobieszczański). *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 18 (1864). — W. Smoleński: Konfederacja targowicka. Kr. 1903. — H. Mościcki: (Wstęp do): Pamiętniki do historii polskiej... W-wa 1905; toż wyd. tyt. W-wa 1907. [Rec. wyd.: *Kur. Warsz.* 1907 nr 83]. — A. Czartkowski: Pan na Tulczynie. Wspomnienia o Stanisławie Szczęsnym Potockim, jego rodzinie i dworze. Lw. (1925) *Gawędy o Dawnym Obyczaju* 9. — B. Gembarzewski: Rodowody pułków polskich i oddziałów równorzędnych od r. 1717 do r. 1831. W-wa 1925. — E. Maliszewski: Bibliografia pamiętników polskich i Polski dotyczących. W-wa 1928. — J. Czernecki: Mały król na Rusi. Kr. 1939.

MRONGOWIUSZ KRZYSZTOF CELESTYN (1764—1855)

Inne formy nazwiska: Mrongovius; Mrongowius; (błędne:) Morengoriusz; Morengovius; Murengovius.

Krypt.: M.; Mr.

Językoznawca, tłumacz, edytor, kaznodzieja, filozof.

Ur. 19 lipca 1764 w Olsztynku (pow. ostródzki); syn Bartłomieja, noszącego pierwotnie nazwisko: Maręga, pastora i rektora szkoły w Olsztynku, potem w Marwałdzie, i Julianny Estery z Weberów. Dzieciństwo spędził w Marwałdzie. Uczył się w Zalewie, a od 1780 w królewieckiej Szkole Katedralnej na Knipawie. Następnie studiował teologię i filozofię na Uniwersytecie Królewieckim (immatrykulowany 21 marca 1782). W 1790-1796 był nauczycielem języka polskiego i greki w Collegium Fridericianum, w tymże czasie (do 1798) pełnił obowiązki młodszego nauczyciela języka polskiego w Szkole Katedralnej. Jednocześnie pracował jako tłumacz urzędowy języka polskiego i korektor druków polskich w oficynach: gdańskiej Hartunga i kwidzyńskiej Kantera. W 1796 ożenił się z Ludwiką Paarmann.

W maju 1798 został pastorem i kaznodzieją gminy ewangelickiej przy kościele Św. Anny w Gdańsku oraz lektorem języka polskiego w Gdańskim Gimnazjum Akademickim (do 1817). Od 1812 uczył języka polskiego i w Szkole Świętojańskiej. Udzielał też lekcji prywatnych i pełnił obowiązki tłumacza sądowego. W 1806 otrzymał od T. Czackiego propozycję objęcia katedry języków słowiańskich i kierownictwa biblio-

http://rcin.org.pl

teki w Liceum Krzemienieckim (propozycja nie została zrealizowana zapewne z powodu niechętnego stanowiska G. E. Grodka).

Obok prac nad podręcznikami języka polskiego i słownikami polsko-niemieckimi zajmował się zbieraniem pieśni mazurskich i kaszubskich oraz wszelkich dokumentów języka kaszubskiego. W 1826-1827 prowadził badania ludoznawcze w okolicach Słupska (w Cecenowie i Główczycach). Obok ożywionych kontaktów z uczonymi polskimi nawiązał kontakty z uczonymi rosyjskimi, czeskimi i niemieckimi. 2 lutego 1823 powołany na członka korespondenta warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, w 1827 — na członka szczecińskiego Gesellschaft für Pommersche Geschichte und Altertumskunde, 15 kwietnia 1833 został członkiem korespondentem Towarzystwa Naukowego Krakowskiego. Ok. 1835 współpracował z Wydziałem Literackim Kasyna Gostyńskiego. W 1852 odznaczony medalem Towarzystwa Historyczno-Literackiego w Paryżu i zaproszony na członka Towarzystwa. Odznaczony też był orderem pruskim Czerwonego Orła, IV klasy (1843). Zmarł 3 czerwca 1855 w Gdańsku, pozostawiając cenną bibliotekę, która przeszła w 1864 w posiadanie gdańskiej Biblioteki Miejskiej.

TWÓRCZOŚĆ

1. Polnisches Lesebuch, Lexikon und Sprachlehre für die ersten Anfänger mit grammatisch erläuternden Anmerkungen... Zabawki pożyteczne, czyli książka elementarna dla uczących się polskiego lub niemieckiego języka, z słownikiem i krótką gramatyką podług ustaw sławnego Adelunga. Królewiec 1794. (Najpierw wyd. osob. Lesebuch, potem Sprachlehre pt. Kurzgefasste polnische Sprachlehre. Królewiec 1794 — i Lexikon, następnie połączył wszystkie części w całość pod jedną kartą tyt.). Wyd. nast.: Polnisches Handbuch bestehend aus einem Lesebuch, Vörterbuch und einer Sprachlehre... Ręczna książka zamykająca w sobie wyborny zbiorek... Królewiec 1803; Królewiec 1807 (wyd. nie znane z autopsji Pniewskiemu ani Bieńkowskiemu). Wyd. nadto osob.: Polnische Sprachlehre für Deutsche... Królewiec 1805; wyd. nast. Królewiec 1845.

Czytanki oryginalne i przekł. z F. Gedikego.

2. Nowy słownik polsko-niemiecki, w którym osobliwie na dobrą niemczyznę wzgląd miano. Kwidzyn 1794. Wyd. nast.: Słownik polsko-niemiecki... Handwörterbuch der polnischen Sprache... Królewiec 1803.

3/4. Rocznik kazań chrześcijańskich, to jest zbiór mów duchownych na niedziele i uroczyste święta całego roku, według ewanieliów. Gdańsk 1802.

Druk not. u Estr. III (1876) 177 pod błędnym tyt.: Polnisches Predigtenbuch auf alle Sonn-und Festtage des ganzen Jahres. Królewiec 1803.

5. Anleitung zum Übersetzen aus dem Polnischen ins Deutsche und aus dem Deutschen ins Polnische. Polnisches Handbuch für die Deutschen die Polnisch erlernen wollen. Królewiec 1803 (druk not. u Estr., nie znany z autopsji Pniewskiemu ani Bieńkowskiemu). Wyd. nast. (?): ...ins Polnische. Als Anhang zu der ausführlichen Grammatik der polnischen Sprache. Gdańsk 1837.

6. Polnische Formenlehre nebst Anleitung zum Übersetzen aus dem Deutschen ins Polnische. Erste Lieferung. Informacja do tłumaczenia z języka niemieckiego na polski. Królewiec 1811. Wyd. nast. (nie znane z autopsji Pniewskiemu ani Bieńkowskiemu): Królewiec 1837.

7. Versuch einer Anleitung zum Übersetzen aus dem Deutschen ins Polnische nebst Phraseologie als Erleichterungsmittel zur Erlehrung der polnischen Sprache. Informacja do tłumaczenia z języka niemieckiego na polski. Królewiec 1811.

8. Polnischer Wegweiser, oder versuchte Analyse des Verbi, nebst Materialien zum Übersetzen. Królewiec 1812. Wyd. nast. rozszerz.: Polnischer Wegweiser, oder neuversuchte Analyse des Verbi, nebst Materialien zum Übersetzen aus dem Deutschen ins Polnische und einem deutsch-polnischen Krämerwaaren-Verzeichniss. Lekcje do tłumaczenia z języka niemieckiego na polski, ze słowniczkiem. Królewiec 1816; zob. poz. 9 t. 2.

9. Polnischer Wegweiser, enthaltend eine neu versuchte Aufklärung der polnischen Sprachformen nebst Materialien zum Übersetzen... Mentor polski, czyli nowy sposób ułatwiający naukę o formach mowy polskiej... T. 1-2. Gdańsk 1821 (w t. 2: poz. 8). Wyd. nast. (tyt. ?): Gdańsk 1836 (egz. unik. w posiadaniu Bieńkowskiego).

Dedyk. A. K. Czartoryskiemu.

http://rcin.org.pl

10. Słownik niemiecko-polski, Deutsch-polnisches Handwörterbuch nach Adelung und Linde bearbeitet. T. 1-2. Gdańsk (1820-1823). Wyd. nast.: wyd. 2 popr. pt. Dokładny niemiecko-polski słownik. Ausführliches deutsch-polnisches Wörterbuch... Królewiec 1837; wyd. 3 popr. Królewiec 1854 (wyd. zeszytami, 1-3, w 1852-1854).

Wyd. 1 dedyk. A. K. Czartoryskiemu.

11. Polnischer Wegweiser, oder neu versuchte Darstellung der polnischen Zeitwörter in ausführlichen Paradigmen... Przewodnik polski, czyli nowy sposób ułatwiający naukę o czasosłowie polskim. Gdańsk 1830.

Egz. unik. w posiadaniu Bieńkowskiego.

12. Einige philologische Bemerkungen über die als neu entdeckt angepriesenen grammatischen Leistungen im Polnischen, veranlasst durch die Erscheinung der polnischen Sprachlehre von Suchorowski und Popliński... Gdańsk 1831.

Egz. unik. w posiadaniu Bieńkowskiego.

13. Zbiór kazań podwójnych na niedziele i święta uroczyste całego roku. Cz. 1-2. Królewiec 1834-1835; cz. 1-2 połączone razem noszą tyt.: Postyla kościelna i domowa, to jest zbiór kazań podwójnych... Królewiec 1835.

14. Ogłoszenie prenumeraty na „Dokładny słownik polsko-niemiecki". Królewiec 1834.

Egz. unik. Bibl. Uniw. Wr. (Inform. Bieńkowski).

15. Dokładny słownik polsko-niemiecki, krytycznie wypracowany. Ausführliches polnisch-deutsches Wörterbuch... Królewiec 1835.

Dedyk. E. Raczyńskiemu.

16. Ausführliche Grammatik der polnischen Sprache nebst einem besonderen Anhange mit Übungsstücken zum Übersetzen. Gdańsk 1837.

17. Słowniczek polsko-niemiecki, zawierający w sobie treść wyrazów najpotrzebniejszych w rozmowie potocznej. Królewiec 1838.

Druk nie not. przez Bieńkowskiego.

18. Polnisch-deutsches Stammwörterbuch und Nomenclator enthaltend die zur gegenseitigen Mittheilung im Verkehr notwendigsten Ausdrücke... Królewiec 1838.

19. Ogłoszenie literackie. Gdańsk 1853.

Anons o druku przekł. Kanta (zob. Przekłady poz. 14). Inform. Bieńkowski.

20. O pijaku. Pieśń (!). Królewiec (przed 1870).

Inform. Bieńkowski za W. Chojnackim. Druk ma zawierać tekst kazania.

Drobne utwory, recenzje i anonse ogł. w czasopismach: *Gaz. Lit.* (1822 nr 6 s. 68), *Pam. Warsz.* (1822 t. 1 s. 324 n.), *Przyj. Ludu Łecki* (1842), *Przyj. Ludu* (Leszno, tu: Dorywcze uwagi... nad L. Siemieńskiego tłumaczeniem polskim „Odyssei". 1848 nr 19), *Tyg. Lit.* (Poz., 1841 nr 35-36).

Przekłady

1. Kalendarz Pruski Polski na rok zwyczajny po Narodzeniu Chrystusowym 1791. Królewiec (Kwidzyn) 1791.

2. Kalendarz Pruski Polski na rok przybyszowy po Narodzeniu Chrystusowym 1792. Królewiec (Kwidzyn) 1792.

3. Kalendarz Pruski Polski na rok zwyczajny po Narodzeniu Chrystusowym 1793. Królewiec (Kwidzyn) 1793.

Tu m. in. zamieszczona sielanka A. Naruszewicza: Pacierz staruszka.

4. Kalendarz Pruski Polski na rok pospolity po Narodzeniu Chrystusowym 1794. Królewiec (Kwidzyn) 1794.

5. Kalendarz Pruski Polski na rok pospolity po Narodzeniu Chrystusowym 1795. Królewiec (Kwidzyn) 1795.

6. B. K. Faust: Katechizm zdrowia dla użytku szkół i domowej edukacji... z niemieckiego na polskie wytłumaczony. W-wa 1795. Wyd. nast. W-wa 1805.

Z przedmową z polskiego zielnika Sz. Syreniusza.

7. S. Björn: Rzut oka na pożytki z przyzwoitego traktowania wierzb pruskich wynikające... Przez... Seren Bierna. Z niemieckiego tłumaczył... Gdańsk 1804.

8. Niedzielne i świętne ewanielie i lekcje, gdzieniegdzie przypiskami objaśnione. Z dodatkiem Agendy i Katechizmu, jako Przydatek do Rocznika kazań. Gdańsk 1806.

9. Ksenofont: Słowo... o wyprawie wojennej Cyrusa, po grecku Anabasis. Przełożył z greckiego na polski język... Gdańsk (1831).

Książka dedyk. Tow. Przyj. Nauk, z podziękowaniem dla K. Sienkiewicza i pochwałami A. J. Czartoryskiego.

10. Teofrast: Charaktery obyczajowe. Wyd. w: Teofrasta Charaktery obyczajowe, Epikteta Rękoksiąg i Cebesa Obraz

http://rcin.org.pl

życia ludzkiego. Przełożył z greckiego na język polski... Gdańsk 1845.

Druk zawiera jedynie przekł. Teofrasta.

11. Epiktet: Rękoksiąg. Wyd. w: Epikteta Rękoksiąg i Cebesa Tablica, czyli obraz życia ludzkiego. Gdańsk 1845.

Druk nie not. przez Bieńkowskiego. Por. poz. 10.

12. Cebes: Obraz życia ludzkiego. Wyd. jw. poz. 11.

13. (J. G. F. Drentell): Nauka chrześcijańska, obejmująca wykład prawd religijnych w dokładnym katechiśmie, z załączeniem wypisów biblijnych w pytaniach i odpowiedziach. Z niemieckiego na język polski przełożona. Gdańsk 1851.

14. I. Kant: Rozprawa filozoficzna o religii i moralności. Gdańsk 1854.

15. J. H. D. Zschokke: Nauki nabożne. Rkps Bibl. Miejskiej w Gdańsku sygn. Ms. 2066.

16. Platon: Fedon. Rkps zaginął.

Inform. A. Wojtkowski.

Drobne przekłady ogł. w czasopismach: *Przyj. Ludu Łecki* (tu: Szczęśliwość poczciwego. Piosnka z niemieckiego. 1842 nr 4; Przyjaciele i pieniądze. Z rosyjskiego przez M-a. 1842 nr 7), *Przyj. Ludu* (Leszno; tu: Homer: Odyseja. Śpiew I-II. Przekład. 1848 nr 20-26).

Zob. nadto: Twórczość poz. 1, Prace edytorskie poz. 2, 7.

Prace edytorskie

1. J. Hübner: Dwakroć pięćdziesiąt i dwie wyborne Pisma Świętego historie ze Starego i Nowego Testamentu. Dla młodzi chrześcijańskiej od... zebrane, a teraz na polski język wiernie przetłumaczone. Królewiec (między 1795 a 1798).

Inform. W. Chojnacki.

2. Wybór niektórych piosnek nabożnych, między którymi się mieszczą i takie, co z powodu uroczystego obchodzenia nowego stolecia śpiewać się mogą. Dla użytku zborów polskich, a w szczególności zboru Św. Anny i Św. Ducha w Gdańsku. Gdańsk 1800. Posłowie przedr. Z. Florczak, L. Pszczołowska w: Ludzie Oświecenia o języku i stylu. T. 2. W-wa 1958.

3. Pieśnioksiąg, czyli Kancjonał gdański, zamykający w sobie treść i wybór pieśni nabożnych, z większej części starych, tak teraz wyporządzony, iż może obok Prusko-Polskiego tudzież łącznie z Nowym Pruskim Pieśnioksięgiem przy nabożeństwie być używany, oraz modlitwami, kollektami i dogodnymi trzema rejestrami opatrzony. Gdańsk 1803.

Wyd. zmodernizowane przez Mrongowiusza pod względem językowym, uzupełnione trzema pieśniami F. Karpińskiego i własnymi przekładami (nr 529, 739, 770). Por. poz. 6.

4. (M. Luter:) Mały katechizm D. Marcina Lutra, z niemieckiego języka w słowiański wystawiony, przez Michała Pontana... Nowa edycja z przydatkiem niektórych pytań nauki chrześcijańskiej. *Jahresbericht des Gesellschaft für Pommersche Geschichte und Alterthumskunde* R. 3 (1828) s. 132-170 i odb.: Wörtlicher Abdruck des durch Michael Pontanus ins Kaschubische, oder (wie er es nennt) Slovenische übersetzen kleinen Katechismus Lutheri, mit einigen Anmerkungen begleitet. Szczecin 1828.

5. S. F. Klonowic: Flis, to jest spuszczenie statków Wisłą i inszymi rzekami do niej przypadającymi... Na nowo wydrukowany. Gdańsk 1829.

Z życiorysem Klonowica oraz objaśnieniami.

6. Nowy pieśnioksiąg, czyli Kancjonał prusko-polski... Królewiec 1840.

Nowe oprac. poz. 3.

7. S. Dambrowski: Kazania pogrzebowe... oczyszczone z makaronizmów łacińskich, oraz mowy pogrzebowe z nowszych autorów. Kwidzyn 1843.

Tu nadto przekł. Mrongowiusza z niem. (Zschokkego „Stunden der Andacht"?): Uwagi o przeznaczeniu człowieka; Myśl o wieczności.

8. Śpiewnik dla użytku ewangielików. Królewiec 1851.

Listy i materiały

1. Korespondencja z 1794-1854: I. Korespondencja urzędowa; II. Korespondencja prywatna. Wyd. W. Pniewski. *K. C. Mrongowiusz 1764-1855. Księga pam.* Gdańsk 1933.

Zawartość: do N.N. z 1794; Korespondencja z Radą Miejską w Gdańsku z 1797, 1798, 1845; z Kolegium Kościelnym w Gdańsku z 1804-1805; z władzami pruskimi; z J. Łukaszewiczem z 1835, 1838-1840, 1842, 1843, 1850; list do arcybiskupa Dunina z 1841; korespondencja z A. Bielowskim z 1854; listy od A. K. Czartoryskiego z 1820; A. Poplińskiego z 1836; A. Mundta z 1838; A. Woykowskiego z 1839, 1841; dyr. gimn. Stoca z 1840; J. Pozorskiego z 1841; Marcelego Kamieńskiego z 1842; J. Muczkowskiego z 1842; G. Gizewiusza z 1842; nadto przedruki poz.: 5-10, 12-14.

2. Do J. Przybylskiego 2 listy z 1799-1800; do Rady Miejskiej w Gdańsku z 28 lipca 1808; do S. K. Potockiego z 1 grudnia 1811; do A. J. Czartoryskiego z 30 listo-

http://rcin.org.pl

pada 1822; do A. K. Czartoryskiego z 30 listopada 1822; do Warsz. Tow. Przyj. Nauk z 4 lipca 1823; do E. Czarneckiego z 10 października 1825; do urzędu cenzury w W-wie z 17 listopada 1851; do K. W. Wójcickiego 3 listy z 1851-1853. Wyd. A. Jałosiński: Nieznane listy K. C. Mrongowiusza. *Roczn. Gdań.* t. 14 (1955).

Te same listy do Przybylskiego ogł. nadto: Z. Florczak, L. Pszczołowska w: Ludzie Oświecenia o języku i stylu. T. 2. W-wa 1958; E. Rabowicz. *Gdańskie Gimnazjum Akademickie. Księga pam.* Gdynia 1959.

3. Do G. E. Grodka 3 listy z 1806-1822. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 3097. Ogł. K. Mężyński. *Roczn. Gdań.* t. 21 (1962).

4. Do J. F. Tarnowskiego z 1817, 1820, 1827, 1829. Ogł. A. Polarczykowa. *Roczn. Gdań.* t. 19/20 (1960/61).

5. Do E. Czarneckiego 2 listy z — 1823 i b. d.; do K. Brodzińskiego z 1824 i S. Staszica z 1824. Ogł. A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 5-6. Kr. 1904-1905; przedr. W. Pniewski, jw. poz. 1.

6. Do P. I. Köppena 3 listy z 1825. Ogł. W. A. Francew. *Izwiestija Otdielenija russkogo jazyka i słowiesnosti Impieratorskoj Akadiemii Nauk* R. 17 (1912) t. 3; przedr. W. Pniewski, jw. poz. 1.

7. Do Warsz. Tow. Przyj. Nauk z 18 kwietnia 1831; do W. A. Maciejowskiego z 1 listopada 1832. Ogł. W. A. Francew. *Gryf* R. 4 (1912) s. 316-317; przedr. W. Pniewski, jw. poz. 1.

8. Do Kubicha, kandydata kaznodziejskiego (Skubicha?), z 12 lutego 1842. Ogł. J. Łęgowski-Nadmorski. *Zapiski Tow. Nauk. w Tor.* t. 5 (1921) z. 8; przedr. W. Pniewski, jw. poz. 1.

9. Do Fryderyka Wilhelma IV z 7 kwietnia 1842 i odpowiedź z 28 maja. *Königsberger Zeitung* 1842 nr 133; przedr.: G. Gizewiusz: Die polnische Sprachfrage in Preussen. *Jahrbücher f. slavische Literatur, Kunst u. Wissenschaft...* Lipsk 1845 s. 56-57; W. Pniewski, jw. poz. 1.

10. Do Towarzystwa Historyczno-Literackiego w Paryżu z 15 marca 1852 (w odpowiedzi na list A. Mickiewicza). Ogł.: L. Gadon: Z życia Polaków we Francji. Paryż 1885; W. Mickiewicz. *Przegl. Bibl.* t. 1 (1908); W. Pniewski, jw. poz. 1.

Por. poz. 14.

11. Fragmenty listów do pastora M. B. Głąba (Glomba). *Evangelisches Gemeindeblatt* 1855 nr 39.

12. Od A. Szyszkowa, N.P. Rumiancewa i w. ks. Konstantego z 1823. Ogł. w przedmowie do: Dokładny słownik polsko-niemiecki... Królewiec 1835 (zob. Twórczość poz. 15); przedr. W. Pniewski, jw. poz. 1.

13. Od min. J. A. F. Eichhorna z 1842, 1843. Ogł. G. Gizewiusz, jw. poz. 9; przedr. W. Pniewski, jw. poz. 1.

14. Od A. Mickiewicza z 24 lutego 1852. Ogł. jw. poz. 10.

15. Skrypty uniwersyteckie Mrongowiusza. Rkpsy Bibl. Miejskiej w Gdańsku sygn. 2213-2215, 2217-2218.

16. Zapiski domowe w książce: Oekonomika ziemiańska Haura. Kr. 1675, egz. Bibl. Miejskiej w Gdańsku, sygn. Va 641.

17. Notatki własnoręczne w różnych książkach z jego zbioru, egz. Bibl. Miejskiej w Gdańsku, sygn. Ms. 1550, 1551, 1549, 2004, 2124, 2430, 2431-2433. Zapisek z k. przedtyt. „Nowego kancjonału pruskiego" (sygn. XX B. o. 2047) ogł. Z. Florczak, L. Pszczołowska, jw. poz. 2.

18. Gedanken über den neu zu errichtenden polnischen Lehrstuhl. Dat. 25 VIII 1797. Tekst oryginalny i przekł. pol. wyd. W. Bieńkowski: Uwagi Mrongowiusza o projekcie stworzenia katedry języka polskiego na uniwersytecie w Królewcu. *Komunikaty Mazursko-Warmińskie* 1964 nr 1.

Bibliografię twórczości Mrongowiusza podają: W. Pniewski: Bibliografia wydawnictw i rękopisów Mrongowiusza. *K. C. Mrongowiusz 1764-1855. Ks. pam.* Gdańsk 1933. — W. Bieńkowski: Bibliografia dzieł K. C. Mrongowiusza za l. 1791-1870. W: K. C. Mrongowiusz (1764-1855) w służbie umiłowanego języka. Olsztyn 1964.

OPRACOWANIA

(Polnisches Lesebuch... Rec.). *Jenaische Allgemeine Literatur-Zeitung* 1806 nr 98 szp. 176. — (Handwörterbuch der polnischen Sprache... Rec.): *Hallische Allgemeine Literatur-Zeitung* 1806 nr 258 szp. 192; *Jenaische Allgemeine Literatur-Zeitung* 1822 nr 82. — (Polnische Sprachlehre... Rec.). *Hallische Allgemeine Literatur-Zeitung* 1807 nr 206 szp. 406-408.— (G. Trendelenburg): (Polnische Formenlehre... Rec.). *Hallische Allgemeine Literatur-Zeitung* 1812 nr 250 szp. 305-309.— P. I. Köppen: (Słownik niemiecko-polski. Rec.). *Bibliograficzeskije listki* t. 1 (1825) nr 18 s. 250-251. — Erster (und Zweiter) Jahresbericht der Gesellschaft für Pommersche Geschichte und Alterthumskunde. *Neue Pommersche Provinzialblätter*

http://rcin.org.pl

(Szczecin) 1827 t. 1 s. 45-48, 239-244, 261, 289; przedr. W. Pniewski. *K. C. Mrongowiusz... Ks. pam.* Gdańsk 1933 s. 101-104. — Dritter Jahresbericht..., jw. Szczecin 1829 s. 64-75. — Vierter Jahresbericht..., jw. Szczecin 1830 s. 48.— (Ausführliches polnisch-deutsches Wörterbuch... Rec.): (L. Łukaszewicz). *Powsz. Pam. Nauk i Umiejętności* 1835 t. 2 s. 324-326; *Repertorium der gesammten Deutschen Literatur* t. 5 (1835) z. 6 nr 15. — (Słowo... Xenofonta... Rec.): (L. Łukaszewicz). *Powsz. Pam. Nauk i Umiejętności* 1835 t. 2 s. 270-277; *Przegl. Warsz.* t. 2 (1841) s. 187-188. — *Tyg. Lit.* (Poz.) 1842 nr 28. — Preis: O narzeczu kaszubskim, z raportu p. Preisa. *Orędownik Nauk.* 1843 s. 203. — (J. Łukaszewicz): (Kazania pogrzebowe S. Dambrowskiego. Rec.). *Orędownik Nauk.* 1843 s. 240. — K. V. Zap: (Dokładny niemiecko-polski słownik. Rec.), *Jahrbücher f. slavische Literatur, Kunst u. Wissenschaft von Dr J. P. Jordan.* Lipsk 1844 s. 338. — (G. H. Gisevius): Die polnische Sprachfrage in Preussen. *Tamże.* Lipsk 1845. — K. W. Wójcicki. *Bibl. Warsz.* 1851 t. 1. — I. Srezniewski: Uwagi o narzeczu kaszubskim. *Spr. Ces. Akad. Umiejętności za r. 1850, Wydz. Jęz. i Lit. Ros.*, Petersb. 1852 s. 288-291. — A. Bielowski: (Przedmowa do) S. B. Linde: Słownik języka polskiego. Lw. 1854 i wyd. nast. — (Nekrologi:) M. B. Glomb (Głąb). *Evangelisches Gemeindeblatt* 1855 nr 39; *Przegl. Poz.* t. 20 (1855) s. 540; *Westpreussiche Nachrichten* 1855 nr 20; Löschina. *Jahresbericht d. St. Johannisschule* 1856; *Danziger Dampfboot* R. 25 (1856) nr 129. —

F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 18 (1864). — G. Pobłocki: (Wstęp do) Słownik kaszubski. Chełmno 1887. — J. Sembrzycki: Przyczynek do narzecza kaszubskiego. *Prace Filol.* t. 3 (1891) s. 297-301. — S. Ramułt: Słownik języka pomorskiego, czyli kaszubskiego. Kr. 1893 s. XXXVII, XLV. — S. Matusiak: Panslawizm na Kaszubach. *Przegl. Powsz.* 1894 t. 3 s. 1-25. — F. Lorentz: Zur älteren kaschubischen Literatur. *Archiv f. Slavische Philologie* t. 20 (Berlin 1898). — R. Arnold: Geschichte der deutschen Polen-literatur von den Anfängen bis 1800. Halle 1900. — P. Chmielowski: Kant w Polsce. *Przegl. Filoz.* 1904. — A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 5-6. Kr. 1904-1905. — O. Günther, K. Kleefeld: Die Danziger Stadtbibliothek, ihre Entwicklung und ihr Neubau. Gdańsk 1905. — K. Kościński: Kaszubi giną. Poz. 1905. — W. A. Francew: Polskoje sławianowiedienije konca XVIII i pierwoj czetwierti XIX st. Praga 1906. — W. A. Francew: Sławianskije zamietki. W-wa 1908. — K. Kościński: Idea słowiańska na Kaszubach. Szkic historyczny. Poz. 1908. [Polemika: W. A. Francew. *Russkij filołogiczeskij wiestnik* R. 30 (1908) t. 60 s. 441-452]. — A. Majkowski: Kwestia kaszubska a Rosjanie. *Gryf* R. 1 (1909) s. 189-191. — A. Mańkowski: Dzieje drukarstwa i piśmiennictwa polskiego w Prusiech Zachodnich wraz z szczegółową bibliografią druków polskich zachodniopruskich. *Roczn. Tow. Nauk. w Tor.* R. 18 (1911).— W. A. Francew: F. Cenowa i prof. I. Srezniewski. Przyczynek do historii stosunków naukowych kaszubsko-rosyjskich. *Gryf* R. 4 (1912) s. 81-93. — W. A. Francew: K istorii t. n. kaszubskogo wozrożdienija (Ch. C. Mrongowius i Cejnowa w ich snoszenijach s russkimi uczonymi). Petersb. 1912 *Izwiestija Otdielenija russkogo jazyka i słowiesnosti Impieratorskoj Akadiemii Nauk* R. XVII (1912) t. 3. — W. A. Francew: Przyczynki do odrodzenia kaszubskiego. *Gryf* R. 4 (1912) i odb. — M. Straszewski: Dzieje filozoficznej myśli polskiej w okresie porozbiorowym. T. 1. Kr. 1912 s. 243-244. — B. Ślaski: W obronie Mrongowiusza. *Gryf* R. 4 (1912). — B. Pomocki: Literaturgeschichte der Provinz Westpreussen. Gdańsk 1915. — Mrongowiusz. *Głos Narodu* 1917 nr 238. —

S. Askenazy: Danzig und Polen. W-wa 1919; wersja pol. W-wa 1923. — B. W. (J. Karnkowski): Dr F. Ceynowa. *Gryf* R. 5 (1921) s. 59-61. — J. Łęgowski-Nadmorski: List Mrongowiusza. *Zapiski Tow. Nauk. Tor.* t. 5 (1921) nr 8. — W. Recke: War C. C. Mrongovius ein Kaschube? *Mitteilungen des Westpreussischen Geschichtsvereins* 1922 s. 50-52. — T. Grabowski: Literatura polska na Pomorzu. *Roczn. Hist.* t. 3 (1927) s. 212-213. — A. Mańkowski: Pod rządami pruskimi. *Tamże* t. 3 (1927) s. 271. — B. Ślaski: Mrongowiusz jako leksykograf kaszubski. *Slavia Occidentalis* t. 6 (1927). — W. Sobieski: Walka o Pomorze. Poz. 1928 s. 177-178, 217. — W. Faber: Die polnische Sprache im Danziger Schul- und Kirchenwesen von der Reformation bis zum Weltkrieg. *Zeitschr. d. Westpreussischen Geschichtsvereins* (Gdańsk) 1930 nr 70 s. 126-128. — H. Barke, K. Jaroszyk: Walka o Mazowsze Pruskie. Poz. 1931. — W. Pniewski: K. C. Mrongowiusz. Żywot i dzieła; W. Pniewski: Korespondencja Mrongowiusza; S. Słoński: Mrongowiusz jako gramatyk; K. Michejda: Postylla Mrongowiusza; A. Kawecka: Pieśnioksiąg Mrongowiusza.

http://rcin.org.pl

K. C. Mrongowiusz 1764-1855. Księga pam. Gdańsk 1933. [Rec.: A. Kawecka. *Reformacja w Pol.* R. 6 (1934, wyd. 1935) s. 292-296; R. Skulski. *Pam. Lit.* R. 32 (1935) s. 608]. — P. Medzeg: Ch. C. Mrongovius. *Wacht im Osten.* Reihe 2 Folge 9 (1935). [Polemika: W. Pniewski: O Mrongowiuszu kilka nowych szczegółów i replika. *Teka Pomorska* t. 1 (1936) nr 1]. — E. Sukertowa-Biedrawina: Zarys piśmiennictwa polskiego na Mazurach Pruskich. Działdowo 1935. — R. Skulski: Krasicki jako autor szkolny. *Pam. Lit.* R. 33 (1936); *Księga referatów Zjazdu Nauk. im. I. Krasickiego.* Lw. 1936. — M. Wańkowicz: Na tropach Smętka. W-wa 1936 s. 174-175; wyd. 5 W-wa 1958. — J. Kahané: Ewangelista polskiego Wybrzeża. *Przegl. Ewangelicki* R. 5 (1938) s. 404 n., 426 n., 444 n., 480 n. — J. Kahané: Towarzystwo Polaków Ewangelików im. Ks. Pastora Mrongowiusza w Gdańsku. *Tamże* R. 5 (1938) s. 558-559. — W. Pniewski: Język polski w dawnych szkołach gdańskich. Gdańsk 1938. — W. Szuniawski: Ks. K. C. Maręga-Mrongowiusz w świetle opinii nowoczesnej historii Kaszubów. *Przegl. Ewangelicki* R. 5 (1938) s. 585. — Ch. Krollmann. *Altpreussische Biographie.* T. 2 (1942) s. 448-449. [Rec.: K. Górski. *Roczn. Hist.* R. 17 (1948) s. 562 n.]. —

Z. Klemensiewicz: Miłośnictwo języka w dziejach polszczyzny. *Język Pol.* 1945 z. 2; przedr. w: W kręgu języka literackiego i artystycznego. W-wa 1961. — A. Kawecka-Gryczowa: Zarys dziejów piśmiennictwa polskiego w Prusach Wschodnich. W-wa 1946. — E. Sukertowa-Biedrawina: K. C. Mrongowiusz. *Wiad. Mazurskie* 1946 nr 66. — I. Pietrzak-Pawłowska: Wymowa druków mazurskich. *Przegl. Zach.* 1947 z. 3 s. 237.— I. Pietrzak-Pawłowska: Budziciele polskości na Mazurach w połowie w. XIX. *Wiad. Hist.* 1948 nr 4. — Z. Brodzki: „Sam wśród obcego języka". *Rejsy* 1950 nr 28. — A. Bukowski: Regionalizm kaszubski. Poz. 1950 *Prace Instytutu Zach.* 15. — E. Sukertowa-Biedrawina: Ks. Glomb z Marwałdu o Mrongowiuszu. *Strażnica Ewangeliczna* 1950 nr 15. — Z. Brodzki: K. C. Mrongowiusz, pierwszy badacz kaszubszczyzny. *Problemy* 1951 nr 8. — E. Bartkowiak: Pierwszy badacz kaszubszczyzny. *Głos Tygodnia* (dod. *Głosu Koszalińskiego*) 1953 nr 13. — E. Sukertowa-Biedrawina: K. C. Mrongowiusz. *Słowo Powsz.* 1953 nr 14. — W. Gębik: Mrongowiusz. *Kalendarz Mazur i Warmii na r. 1955.* (W-wa 1954). — a. o.: Ks. K. C. Mrongowiusz. *Strażnica Ewangeliczna* 1955 nr 11. — A. Bukowski: Wspomnienie o Mrongowiuszu. *Rejsy* 1955 nr 5. — A. Bukowski: „Bojownikowi o polskość w Prusach" — K. C. Mrongowiuszowi. *Tamże* 1955 nr 22. — A. Jałosiński: Nieznane listy K. Mrongowiusza. *Roczn. Gdań.* t. 14 (1955). [Rec.: A. Wojtkowski. *Zapiski Hist.* t. 24 (1958/59) nr 2 s. 222-223]. — T. Oracki: „Bojownik o polskość w Prusach". *Słowo Powsz.* 1955 nr 203. — T. Oracki: Mickiewicz i Mrongowiusz. *Nowa Kultura* 1955 nr 23. — J. Odrowąż-Pieniążek: Nie Mickiewicz, tylko Sienkiewicz. *Nowa Kultura* 1955 nr 26. — A. Wakar: K. C. Mrongowiusz. *Mazury i Warmia* 1955 nr 6. — A. Wojtkowski: K. C. Mrongowiusz (1764-1855). *Wr. Tyg. Katolików* R. 3 (1955) nr 35. — E. Biedrawina, T. Grygier: Działacze Mazur i Warmii epoki Mickiewicza. Przewodnik po wystawie. Olsztyn 1956.— A. Kunzendorf: Sprawozdanie z uroczystości i wystawy ku czci K. C. Mrongowiusza. *Studia i Materiały do Dziejów Wielkopolski i Pomorza* t. 2 (1956) z. 2.— A. Wojtkowski: K. C. Mrongowiusz (1764-1855). *Zapiski Hist.* t. 21 (1955, wyd. 1956) z. 3/4. — A. Wakar: K. C. Mrongowiusz. Olsztyn 1956 *Biblioteczka Pisma „Mazury i Warmia".*—

W. Bieńkowski: Przyczynek do znajomości twórczości K. C. Mrongowiusza w pierwszej poł. XIX w. w Krakowie. *Roczn. Olsztyński* t. 1 (1958). — A. Bukowski: (Wstęp i objaśnienia do) Pomorze Gdańskie, 1807-1850. Wybór źródeł. Wr. 1958. — Z. Florczak, L. Pszczołowska: (Objaśnienia do) Ludzie Oświecenia o języku i stylu. T. 2. W-wa 1958. — T. Mikulski: „Kurdesz nad kurdeszami". Zagadnienia tekstu i autorstwa. *Pam. Lit.* R. 50 (1959) z. 1 s. 7, 36; przedr. w: W kręgu oświeconych. W-wa 1960. — E. Rabowicz: Na straży polskości. (Z pierwszych lat pobytu Mrongowiusza w Gdańsku). *Gdańskie Gimnazjum Akademickie. Księga pam. dla uczczenia czterechsetnej rocznicy założenia Gimnazjum Gdańskiego, 1558-1958.* Gdynia 1959. — T. Cieślak: K. C. Mrongowiusz. *Szkice z dziejów Pomorza.* T. 3. W-wa 1961. — A. Polarczykowa: Listy K. C. Mrongowiusza do Jana Feliksa Tarnowskiego. *Roczn. Gdań.* t. 19/20 (1960/61). — K. Mężyński: K. C. Mrongowiusz jako kandydat na profesora gramatyki powszechnej języków słowiańskich w Gimnazjum Krzemienieckim. (Nieznane listy Mrongowiusza do G. E. Grodka). *Tamże* t. 21 (1962). —W. Bieńkowski: Badania ludoznawcze K. C. Mrongowiusza w okolicy Słupska w 1826 r. *Lud* t. 49

http://rcin.org.pl

(1963) cz. 1-2. Streszcz.: *Prace i Materiały Etnograficzne Pol. Tow. Ludoznawczego* t. 22 (1960); *Szczecin* 1960 nr 6/7. — S. Hrabec, F. Pepłowski: Wiadomości o autorach i dziełach cytowanych w „Słowniku" Lindego. W-wa 1963. — T. Oracki: Słownik biograficzny Warmii, Mazur i Powiśla od poł. XV w. do 1945 r. W-wa 1963. — M. Wańkowicz: Walczący gryf. W-wa 1963. — W. Bieńkowski: Uwagi Mrongowiusza o projekcie stworzenia katedry języka polskiego na uniwersytecie w Królewcu. *Komunikaty Mazursko-Warmińskie* 1964 nr 1. — W. Bieńkowski: K. C. Mrongowiusz (1764-1855) w służbie umiłowanego języka. Olsztyn 1964.— B. M. K.: Sesja naukowa w Olsztynku poświęcona K. C. Mrongowiuszowi. *Komunikaty Mazursko-Warmińskie* 1964 nr 2. — A. Wakar: C. K. Mrongowiusz. *Warmia i Mazury* 1964 nr 6.

MROZIŃSKI JÓZEF (1784—1839)

Językoznawca, wojskowy.

Ur. 19 marca 1784 we wsi Koniuchy (pow. brzeżański) w Galicji. Uczył się w szkołach niemieckich we Lwowie. 25 maja 1807 wstąpił w Warszawie do 1 pułku huzarów polsko-francuskich, 7 czerwca t. r. przeszedł w randze podporucznika do 1 pułku piechoty Legii Nadwiślańskiej, awansując już 15 sierpnia do stopnia porucznika, a 23 października — kapitana. W 1808-1814 walczył w Hiszpanii, uczestnicząc m. in. w dwóch oblężeniach Saragossy, oblężeniu Murviedra i Walencji, w bitwach pod Tudellą i Casteli oraz w odsieczy Tarragony. Ranny pod Col d'Ordal. 29 grudnia 1809 odznaczony Legią Honorową. 1 sierpnia 1811 został adiutantem polowym marszałka L. G. Sucheta. 31 marca 1812 uzyskał tytuł „kawalera państwa francuskiego". 7 kwietnia 1813 przeszedł do służby francuskiej na stanowisko kapitana adiunkta. 20 stycznia 1814 awansował na szefa batalionu.

W 1815 wszedł do służby w wojsku Królestwa Polskiego, uzyskując stopień podpułkownika i stanowisko szefa sztabu 1 dywizji piechoty. W 1820 awansowany do stopnia pułkownika. W tymże czasie — pod wpływem krytyki F. Bentkowskiego dotyczącej języka i stylu wydanej przez niego w 1819 książki batalistycznej „Oblężenie i obrona Saragossy" — podjął studia językoznawcze. Brał najaktywniejszy udział w powołanej przez Towarzystwo Przyjaciół Nauk Deputacji do Ustalenia Prawideł Pisowni Polskiej (nie będąc członkiem Towarzystwa ani Deputacji). W 1830 został generałem brygady, zajmował wówczas stanowisko szefa sztabu korpusu piechoty. W powstaniu listopadowym — od 7 grudnia 1830 do 26 lutego 1831 — był szefem sztabu głównego, a następnie dyrektorem generalnym w Komisji Rządowej Wojny. Po upadku powstania dymisjonowany. Zajął się wtedy botaniką i gromadzeniem biblioteki botanicznej. Zmarł 16 stycznia 1839 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Oblężenie i obrona Saragossy w latach 1808 i 1809, ze względem szczególniejszym na czynności Korpusu Polskiego. *Pam. Warsz.* t. 13 (1819). Wyd. nast.: wyd. K. J. Turowski. Kr. 1858 *Bibl. Pol.* 7.

2. Pierwsze zasady gramatyki języka polskiego. W-wa 1822. Wyd. 2 Lw. 1850.

3. Odpowiedź na umieszczoną w „Gazecie Literackiej" recenzję dzieła pod tytułem: Pierwsze zasady gramatyki języka polskiego. W-wa 1824.

4. Przymówienie się... na pierwszym posiedzeniu Deputacji; O znamionach nad samogłoskami; O końcowej samogłosce rzeczowników rodzaju nijakiego (imię, plemię, brzemię itp.); Wyszczególnienie przypadków, w których może zachodzić wątpliwość, czy pisać należy spółgłoskę słabą, czy też odpowiadającą jej spółgłoskę mocną, szczególniej czy s, czy z; Uwagi nad zakończeniem trybu bezokolicznego; Zakończenie trybu rozkazującego w czasownikach: rwiéj, tniéj, drzéj, zwiéj itp.; Postrzeżenia nad niektórymi szczegółami rozprawy Brodzińskiego; O sposobie pisania nazwisk cudzoziemskich. *Rozprawy i wnioski o ortografii polskiej przez Deputacją od Król. Tow.*

http://rcin.org.pl

Warsz. Przyj. Nauk wyznaczoną. W-wa 1830. Fragm. (O znamionach nad samogłoskami) przedr. B. Chlebowski. *Sto lat myśli pol.* T. 2 (1907).

Rkpsy Mrozińskiego odnoszące się do gramatyki polskiej, różne art., pisma wojskowe i wypisy — Ossol. sygn. 1458/III, 1459/I.

Listy i materiały

1. List z 1816 o „Krakowiakach i góralach" J. N. Kamińskiego. Rkps. Inform. G. Korbut.

2. List z 15 września 1823 z Siedlec. Fragm. ogł. K. W. Wójcicki: Cmentarz Powązkowski pod Warszawą. T. 2. W-wa 1856; przedr. pt. Wiadomość o życiu i pismach J Mrozińskiego. W: Oblężenie i obrona Saragossy. Wyd. K. J. Turowski. Kr. 1858 *Bibl. Pol.* 7.

3. Do J. Zawadzkiego z 7 sierpnia 1839 (!) z Warszawy. Ogł. T. Turkowski w: Materiały do dziejów literatury i oświaty na Litwie i Rusi. T. 2. Wil. 1937.

4. Od S. Staszica z 1824. Rkps Ossol. sygn. 6524/II.

5. Od K. Brodzińskiego 3 listy z 1830. Ogł. B. Gubrynowicz: Nieznane listy K. Brodzińskiego. *Pam. Lit.* R. 3 (1904).

6. Od K. Brodzińskiego. Ogł. K. Kantecki: Z autografów Biblioteki Poturzyckiej. *Przegl. Nauk. i Lit.* 1878; *Myśl Nar.* 1935 t. 2.

7. Stan służby szefa batalionu J. Mrozińskiego; Notaty tegoż odnoszące się do kampanii 1807. Rkps Ossol. sygn. 1454/III.

OPRACOWANIA

(Pierwsze zasady gramatyki języka polskiego. Rec.): A. Kucharski. *Gaz. Lit.* 1822 nr 26, 28, 29, 32. — A. Tyszyński: O jenerale Mrozińskim. *Tyg. Petersb.* 1839 nr 67. — J. Paszkowski: Przypomnienie o Mrozińskim. *Pielgrzym* 1845 t. 1. — K.W. Wójcicki: Cmentarz Powązkowski pod Warszawą. T. 2. W-wa 1856; przedr.: Wiadomość o życiu i pismach J. Mrozińskiego. W: Oblężenie i obrona Saragossy. Wyd. K. J. Turowski. Kr. 1858 *Bibl. Pol.* 7. — K. W. Wójcicki, L. Jenike: J. Mroziński. *Tyg. Ilustr.* 1860 t. 2 nr 59. — K. W. Wójcicki. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 18 (1864). — K. W. Wójcicki: Warszawa, jej życie umysłowe i ruch literacki w ciągu lat trzydziestu (od 1800 do 1830 r.). *Bibl. Warsz.* 1879 t. 1 s. 86-88; wyd. osob. W-wa 1880 s. 87-89. — B. Gembarzewski: Wojsko polskie, 1815-1830. W-wa 1903 s. 56, 82. — B. Chlebowski. *Sto lat myśli pol.* T. 2 (1907). — K. A. (Appel). *Wielka enc. powsz. ilustr.* T. 47/48 (1912). — T. Benni: Jenerał Mroziński jako psychofonetyk. *Spr. z Posiedzeń Tow. Nauk. Warsz. Wydz. I i II* R. 6 (1913). —

W. Pniewski: Krzysztof Celestyn Mrongowiusz. Żywot i dzieła; W. Pniewski: Korespondencja Mrongowiusza; S. Słoński: Mrongowiusz jako gramatyk. *Krzysztof Celestyn Mrongowiusz, 1764-1855. Księga pam.* Gdańsk 1933. — Z. Klemensiewicz: Miłośnictwo języka w dziejach polszczyzny. *Jęz. Pol.* 1945 z. 2; przedr. w: W kręgu języka literackiego i artystycznego. W-wa 1961. — A. Wojtkowski: Krzysztof Celestyn Mrongowiusz, 1764-1855. *Zapiski Hist.* 1955 z. 3/4 s. 66-67. — M. Rudnicki: Językoznawstwo polskie w dobie Oświecenia. Poz. 1956 *Prace Komisji Filol. Poz. Tow. Przyj. Nauk* t. 17 z. 2. — Z. Kawyn-Kurz: Mroziński jako gramatyk. *Poradnik Język.* 1957 z. 3-5. — M. Kossowska: Generał J. Mroziński w opozycji do „Gramatyki narodowej" ks. O. Kopczyńskiego. *Spr. Tow. Nauk. KUL* t. 7 (1958) s. 193-197. — Z. Kawyn-Kurz: Poglądy gramatyczne Kopczyńskiego w świetle krytyki J. Mrozińskiego. *Spr. Poz. Tow. Przyj. Nauk* t. 50 (1959) nr 2. — A. Koronczewski: Polska terminologia gramatyczna. Wr. 1961 *PAN. Prace Językozn.* 23.

MUŚNICKI NIKODEM (1765—1805)

Poeta, dramatopisarz, historyk, teolog.

Ur. 16 lutego 1765 w pow. upickim na Żmudzi. Uczył się w kolegium jezuickim w Połocku. 25 lipca 1781 wstąpił tamże do jezuitów. Po nowicjacie studiował w Orszy retorykę, a w Połocku filozofię. W 1786-1788 uczył retoryki w Mścisławiu i prowadził kronikę tamtejszego domu zakonnego. W 1788-1792 — słuchacz teologii w Połocku, na ostatnim roku studiów otrzymał święcenia kapłańskie. W r. szk. 1792/93 wykładał retorykę w kolegium połockim i pisał kronikę domu; w następnych pełnił

http://rcin.org.pl

funkcję dyrektora szkół w Orszy, a w 1795/96 — kaznodziei w Połocku. Jesienią 1796 został regensem konwiktu witebskiego, uczył tam również języka francuskiego i filozofii. Od połowy 1800 — profesor teologii, prawa kanonicznego i historii w Połocku Powierzono mu nadto pracę nad historią jezuitów na Białej Rusi, następnie nad podręcznikiem teologii dla szkół jezuickich. Zmarł 16 stycznia 1805 w Połocku.

TWÓRCZOŚĆ

1. Dziwak. Komedia (w 3 aktach). Połock 1800.

2. Historia Societatis Jesu Rossiacae, conservatae in Alba Russia et propagatae. Powst. po 1800. Autograf Arch. Prowincji Małopol. T. J. Kr. sygn. 375.

3. Podejrzliwość. Komedia (w 3 aktach). Połock 1802.

4. Praelectiones theologicae ad usum Scholae Polocensis 1802. Rkps Arch. Prowincji Małopol. T. J. Kr. sygn. 906.

5. Pułtawa. Poema epiczne. Połock 1803. Fragm. z pieśni 3 przedr. P. Hertz w: Zbiór poetów polskich XIX w. Ks. 1. W-wa 1959.

6. Zabawki teatralne. T. 1-2. Połock 1803. Zawartość t. 1: Flawius Klemens męczennik. Tragedia (w 5 aktach); Przyjaciel wszystkich i niczyj. Komedia (w 3 aktach); Heli. Tragedia (w 5 aktach); Marnotrawstwo. Komedia (w 3 aktach); Pogarda nauk. Komedia (w 3 aktach). — T. 2: Śmierć Cycerona. Tragedia (w 5 aktach); Bezwiarek w nieszczęściu. Komedia (w 5 aktach); Piotr nad Prutem. Drama epiczne (w 3 aktach); Bogaty Diogenes. Komedia (w 3 aktach); Muzeum fizyczne. Komedia (w 3 aktach).

7. Drobniejsze poetyckie zabawki. T. 1. Połock 1804. Kilka wierszy przedr.: J. Tuwim w: Cztery wieki fraszki polskiej. W-wa 1937, wyd. 2 W-wa 1957; P. Hertz, jw. poz. 5; J. W. Gomulicki. *Nowe Książki* 1958 nr 24, 1959 nr 3, 4, 7.

8. De Christi ab inferis reditu. (Poemat łac.). Dwa autografy Arch. Prowincji Małopol. T. J. Kr. sygn. 171, 907. Streszcz. i fragm. ogł. D. Richardot. *Mies. Połocki* 1818 nr 1.

9. Traktat o sakramencie pokuty. Rkps. Inform. A. Lustyg.

W Arch. Prowincji Małopol. T. J. zachowały się nadto dwa zbiory pism Muśnickiego: Wiersze (sygn. 463) i Utwory literackie (sygn. 882 I). Stosunek zawartości tych rkpsów do zawartości pozycji druk. nie zbadany.

Wg J. Browna Muśnicki ma być nadto autorem tragedii: „Celsus" (brak tekstu w rkpsach jezuickich).

OPRACOWANIA

Catalogus personarum et officiorum S. J. in Alba Russia. Połock. (Wyd. 1781-1805). — A. Lustyg: Compendium vitae N. Muśnicki. (Powst. 1805). Rkps Arch. Prowincji Małopol. T. J. Kr. sygn. 350 s. 84 (inne życiorysy pod sygn. 845 II k. 52-52 v., 974 I). — J. G. Styczyński: Uwagi nad „Pułtawą", poematem ks. Muśnickiego. *Dzien. Wil.* 1817. [Polemika: X.W.B. (W. Buczyński): Nad uwagami Jana Styczyńskiego o „Pułtawie" uwagi. *Dzien. Wil.* 1817 t. 5, wyd. osob.: Rozbiór wiadomości pomieszczonych w recenzji poematu „Pułtawa". Połock 1818; J. G. Styczyński: Odpowiedź... ks. Buczyńskiemu. *Dzien. Wil.* 1817 t. 6; W. Buczyński: Na zarzuty J. Styczyńskiego przeciw obronie poematu ks. N. Muśnickiego pt. „Pułtawa". *Mies. Połocki* 1818 nr 2 s. 113]. — D. R. (Richardot): Wiadomości o życiu i pismach ks. N. Muśnickiego T. J. z przyłączeniem treści i wyjątków tłumaczonych z jegoż poematu łacińskiego „De Christi ab inferis reditu". *Mies. Połocki* 1818 nr 1. — J. Brown: Biblioteka pisarzów asystencji polskiej Towarzystwa Jezusowego. *Przegl. Poz.* t. 33 (1862) i wyd. osob. Poz. 1862. — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 19 (1865).— S. Załęski: Historia zniesienia jezuitów w Polsce i ich zachowanie na Białej Rusi. T. 2. Lw. 1875. — E. Heleniusz (Iwanowski): Z przeszłości minionej. T. 1. W-wa 1879 s. 568, 570. — *Enc. kościelna* Nowodworskiego. T. 15 (1883). — Dr Antoni J. (Rolle): J. G. Styczyński. W: Szkice i opowiadania. S. 5. Kr. 1887. — P. Chmielowski: Liberalizm i obskurantyzm na Litwie i Rusi. (1815-1823). W-wa (1898). — S. Załęski: Jezuici w Polsce porozbiorowej. T. 5. Kr. 1906/07. — J. W. Gomulicki. *Nowe Książki* 1958 nr 24. — B. Natoński: Wypisy ze źródeł jezuickich i uwagi. (Maszynopis w posiadaniu redakcji).

http://rcin.org.pl

N

NAGŁOWSKI ANTONI FELICJAN (1742 — ok. 1810)

Krypt.: A.N.; An. Nag.; Ant. Nag.; Ant. Nagł.; F. A. N.; F. N.

Poeta, tłumacz, korespondent.

Ur. w 1742 w Kościanie; syn Ludwika, regenta grodzkiego kościańskiego, i Heleny z Leśniowskich. W 1772 był oficerem w wojsku konfederacji wielkopolskiej, służąc w oddziale A. Sieraszewskiego; w maju t. r. przebywał w Warszawie z komendantem konfederacji wielkopolskiej J. Zarembą, przybyłym tam dla podpisania kapitulacji. W 1773 był korespondentem warszawskim M. Lipskiego, pisarza wielkiego koronnego i opata komendataryjnego lubińskiego; od 1774 korespondentem z Warszawy, Rawicza i Leszna — generała lejtnanta F. Sułkowskiego. W poł. 1775 otrzymał za poparciem A. Sułkowskiego, wojewody gnieźnieńskiego, posadę subalterna w kancelarii Departamentu Policji Rady Nieustającej i pracował tam aż do momentu jego likwidacji w październiku 1788. Równocześnie rozpoczął działalność literacką na łamach *Zabaw Przyjemnych i Pożytecznych* (1775-1777). W 1776 towarzyszył A. Sułkowskiemu w podróży do Włoch, a z początkiem 1777 podjął rozpoczęte już w latach poprzednich obowiązki jego korespondenta warszawskiego, które pełnił do 1786. Prawdopodobnie był również korespondentem Joachima Potockiego i T. I. Łopacińskiego.

W czasie Sejmu Czteroletniego pobierał pensję ze Skarbu Obojga Narodów i uczestniczył w pracach koekwacyjnych i w spisie ksiąg ziemiańskich. Po ukonstytuowaniu się w lipcu 1791 Komisji Policji Obojga Narodów objął w niej stanowisko regenta ekonomicznego Wielkopolski, które piastował do chwili zniesienia Komisji przez władze targowickie, nie wchodząc w skład wskrzeszonego przez nie Departamentu Policji. W powstaniu kościuszkowskim należał do Dyrekcji Wykonawczej Departamentu Policji (na stanowisku pierwszego asesora). Losy jego popowstaniowe nie są znane. W styczniu 1809 był sekretarzem wskrzeszonej loży wolnomularskiej Świątynia Izis, do której członków liczył się już w 1787. Zmarł w Warszawie ok. 1810 (między 9 stycznia 1809 a 12 grudnia 1811).

TWÓRCZOŚĆ

1. Genealogia rozumu i dowcipu oraz cała awantura ich życia, dopiero 1776 wydana co w Warszawie. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1776 t. 14 cz. 1 s. 20-75.

2. Diariusz podróży do Włoch z 1776.

Rkps nieznany, inform. w liście do A. Sułkowskiego z 26 kwietnia 1777.

3. Bazyliszek. Powieść A. N. (wierszem). *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1777 t. 16 cz. 1 s. 148-154.

4. Pobudki (lub Pobudka?) do radzenia publicznego o już nie mogących dać sobie rady subalternach Rady Nieustającej, w 12 artykułach. Powst. w kwietniu 1777.

Pismo nieznane, inform. jw. poz. 2.

5. Listy (gazetki pisane) do Antoniego Sułkowskiego z Warszawy 1777-1786. Autografy z Arch. Sułkowskich w Rydzynie zaginęły w 1944; z fragm. odpisów B. Erzepkiego Bibl. Racz. sygn. 1329/8 wyd. E. Aleksandrowska: Materiały do życia i twórczości A. F. Nagłowskiego. W zbiorze: Miscellanea z doby Oświecenia. Wr. 1960 *Arch. Lit.* 5. Fragm. nie wyd. w rkpsie Bibl. Racz. sygn. 1330/35.

Niektóre listy z tego zbioru powtarzają się w zbiorze gazetek pisanych dla Tomasza Ignacego Łopacińskiego (rkps Bibl. Kórn. sygn. 1327 k. 66). Zidentyfikował J. Jackl.

Drobne wiersze ogł. w *Zabawach Przyjemnych i Pożytecznych* (1775-1777; tu m.in.: Szacunek oświadczony Trembeckiemu dopiero dnia 9 maja 1777; Serdeczne przypomnienie się Królowi dnia 8 maja 1777. 1777 t. 15 cz. 2 s. 315, 319-320).

Rkps Bibl. Nar. sygn. 5396 (dawniej Zbiory Morstinów sygn. 87) k. 65 v. — 67 zapisuje pod nazwiskiem Nagłowskiego wiersz: Do Pawła I-go Cesarza Rosji (Pawle? Coż słyszy Europa zdziwio-

http://rcin.org.pl

na...) — przysądzony w innych źródłach rękopiśmiennych J.U. Niemcewiczowi i pod tegoż nazwiskiem ogł. przez L. Kamykowskiego (por. Niemcewicz J. U., Twórczość poz. 20).

Przekłady

1. Ch. F. Gellert: Kapelusz przetłumaczony inaczej. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1775 t. 12 cz. 1 s. 72-78; Niedźwiedź tancmistrz. *Tamże* s. 90-94; Kloris. *Tamże* 1777 t. 15 cz. 1 s. 191-199; Starzec. *Tamże* s. 199-200; Kraj kulawiejących. *Tamże* s. 201-203.

2. Voltaire: Oda... na wojnę 1771 Rosjaków z Turczynem. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1775 t. 12 cz. 1 s. 175-179; List... do Najjaśniejszej Katarzyny II... r. 1772 pisany Sławie Tryumfującej Północnej. *Tamże* 1777 t. 15 cz. 1 s. 68-79; Wiersz... do młodej Delii. *Tamże* cz. 2 s. 335-338; Do Hrabiny B**. *Tamże* s. 338; Wiersz... do Króla Szwedzkiego. *Tamże* t. 16 cz. 1 s. 145-148.

3. A. Houdar de La Motte: Bajki: Osieł; Chameleon; Mężczyzna i syrena. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1777 t. 15 cz. 1 s. 175-190.

4. J. Delille: Oda do dobroczynności. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1777 t. 15 cz. 2 s. 323-331.

Tamże ogł. w 1775-1777 drobniejsze przekłady (z A. G. de Chaulieu, A. Pirona i in.).

Listy i materiały

1. Oświadczenie przed księgami grodzkimi kościańskimi z 1769; List do J. Zaremby z 1772; List do Stanisława Augusta z 1791 oraz zbiór haseł dla uczczenia Konstytucji 3 Maja. Wyd. E. Aleksandrowska, jw. Twórczość poz. 5.

OPRACOWANIA

W. Pękalski: Mowa przy obchodzie pamiątki zeszłych B.·. B.·. ś.·. i d.·. □ Świątynia Izis pod Wschodem Warszawy, miana na posiedzeniu dnia 10 mca X.R.·.P.·.ś.·.5811. (W-wa 1811).— S. Małachowski-Łempicki: Wykaz polskich lóż wolnomularskich i ich członków w l. 1738-1821. Kr. 1929. — I. Z. Turowska-Barowa: Zabawy Przyjemne i Pożyteczne. Ze studiów nad literaturą stanisławowską. Kr. 1933 *Prace Hist.-Lit.* 40. — J. Kott: Trembeciana. *Pam. Lit.* R. 41 (1950) z. 3/4 s. 921. — E. Aleksandrowska: Zabawy Przyjemne i Pożyteczne (1770-1777). Monografia bibliograficzna. Wr. 1959 *Książka w Dawnej Kulturze Pol.* 9. — E. Aleksandrowska: Materiały do życia i twórczości A. F. Nagłowskiego. W zbiorze: Miscellanea z doby Oświecenia. Wr. 1960 *Arch. Lit.* 5. — S. Hrabec, F. Pepłowski: Wiadomości o autorach i dziełach cytowanych w „Słowniku" Lindego. W-wa 1963.

NAGURCZEWSKI IGNACY (1725—1811)

Tłumacz, poeta, historyk literatury, pedagog.

Ur. 12 marca 1725 w Nagurkach (w pow. pińskim); syn Karola, regenta pińskiego, i Joanny Hołowianki Ostrzeżeckiej. Aż do retoryki włącznie uczył się prawdopodobnie u jezuitów w Pińsku. 20 sierpnia 1740 wstąpił do ich zakonu. Nowicjat odbył w Wilnie (1740/41-1741/42), po czym studiował retorykę w seminarium zakonnym w Słucku (1742/43) i filozofię w Nowogródku (1743/44-1745/46). Następnie uczył: w infimie kolegium warszawskiego (1746/47), w gramatyce (1747/48) i syntaksie (1748/49) w Pułtusku oraz w syntaksie w Płocku (1749/50). Jesienią 1750 rozpoczął w Warszawie czteroletnie studia teologiczne. W 1753 wyświęcony na księdza. W r. szk. 1753/54 przebywał w Nieświeżu; następnie był profesorem wymowy, spowiednikiem i kaznodzieją w warszawskim Collegium Nobilium. W 1760/61 — kaznodzieja „odświętny" i „praefectus Congregationis Literarum" w Drohiczynie. Po powrocie do Warszawy pełnił dalej funkcję profesora wymowy i spowiednika w Collegium Nobilium, od 1764/65 także dyrektora studiów. W 1765/66 był nadto wychowawcą Radziwiłłów. Od r. szk. 1767/68 uczył wymowy, literatury polskiej i historii w Szkole Rycerskiej. Ze stanowiska tego ustąpił wiosną 1778 (wg Łukaszewicza i Poplatka; wg Mrozowskiej w 1774, pozostając nadal mieszkańcem Korpusu), kiedy Stanisław August powierzył mu obowiązki wychowawcy księcia Józefa. Za zasługi obdarzony medalem „Merentibus", a po kasacie zakonu kanonią warszawską i paru probostwami (w Brańsku,

http://rcin.org.pl

Radzyminie, Zboczyni i Ostrowiu Lubelskim), z których jednak wkrótce zrezygnował. Po rozbiorach mieszkał nadal w Warszawie. Od 1801 członek czynny warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk; od 16 marca 1803 członek przybrany. Zmarł w lutym 1811 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Rozmowa filozofa z politykiem o trojakim w Polszcze młodzi wychowaniu. W-wa 1756.

Dedyk. Anastazji Tarnowskiej.

Wyd. pod nazwiskiem ucznia, Jana Amora Tarnowskiego.

2. Najjaśniejszemu Stanisławowi Augustowi Królowi Polskiemu... w czasie pożądanej koronacji łącząc swą radość z powszechną. Kawalerowie Collegii Nobilium Warszawskiego Soc. Jesu roku 1764. B. m. (1764).

Autorstwo domniemane wiersza pol. (Estr. XXV, 31); tamże wiersze w jęz. łac. i franc.

3. Do czytelników... (Wstęp do) (H. K. Hirzel): Sokrates. Wieśniak, albo opisanie życia gospodarskiego i cnotliwego, filozofa rolą bawiącego się. Przez... Katarzynę i Ludwikę Sosnowskie... z francuskiego na polskie przetłumaczony. W-wa 1770.

4. O literaturze polskiej. Rkps zaginiony.

Inform. F. M. Sobieszczański.

W czasopiśmie *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* ogł.: Wiersz do J.K.M. od Korpusu Kadetów. 1771 t. 4 s. 335.

Przekłady

1. P. M. Vergilius: Bucolica, albo pasterki... Eklog, albo wyborów dziesięć. Przekładania... Wyd. J. A. Załuski w: Wergiliusza Księgi wszystkie, to jest ksiąg dwanaście. W-wa 1754. Przedr. w zbiorze: Sielanki polskie z różnych autorów zebrane. W-wa 1770, toż W-wa 1778.

2. M. T. Cicero: Mowy... przeciwko Katylinie i za Markiem Marcellem. Przekładania... W-wa 1763. Wyd. nast. Poczajów 1771.

Wyd. 1 dedyk. J. Sosnowskiemu.

3. Demostenes: Filipiki... z przyłączeniem uwag historycznych i politycznych. Przekładania... T. 1. W-wa 1774.

Dedyk. Stanisławowi Augustowi i I. Potockiemu.

4. Homer: Iliada. Ks. 1-19. Całość nie wyd. Ks. 3-4 wyd. w: Iliada Homera. Przekładania F. Dmochowskiego. T. 3. W-wa 1801.

Wg K. Koźmiana tłum. nadto dzieło: F. Juvenel de Carlencas: Historia nauk wyzwolonych. Przez... francuskim językiem pisana, na polski przełożona ad usum Korpusu Kadetów JKMci. W-wa 1766. Autorstwo Nagurczewskiego wątpliwe, przypisywane także A. K. Czartoryskiemu i W. Górskiemu (zob. Czartoryski A. K., Przekłady poz. 1).

OPRACOWANIA

Rkpsy Arch. Romanum S. J. (Lithuanica 29 folio 188 nr 14; Lithuanica 32A, Catalogi Masoviae folio 10 nr 24; Lithuanica 58). — Rkpsy Arch. Główne Akt Dawnych (Zbiór Popielów sygn. 366 c. II nr 3, sygn. 367 c. II nr 8, 13, 14; Arch. Król. Pol. sygn. 186). — Osoby medalem zaszczycone. Rkps Bibl. Czart. sygn. 775. — A. Naruszewicz: Życiorys I. Nagurczewskiego. (Autograf Bibl. Czart. sygn. 1748 s. 13). *Rozmaitości Warsz.* 1828 nr 36. — K. Koźmian: Mowa o życiu i pismach I. Nagurczewskiego. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 9 (1816); przedr.: Mowa na uczczenie pamięci I. Nagurczewskiego. W: Pisma prozą. Kr. 1888 s. 131 n. — J. Łukaszewicz: Historia szkół w Koronie i w Wielkim Księstwie Litewskim. T. 2. Poz. 1849 s. 82. — Kościół radzymiński. Uroczystość poświęcenia. Proboszcze: Nagurczewski i Narbutt. *Pam. Religijno-Moralny* t. 18 (1850). — J. Brown: Biblioteka pisarzów asystencji polskiej Towarzystwa Jezusowego. *Przegl. Poz.* t. 33 (1862) i wyd. osob. Poz. 1862. — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 19 (1865). — *Enc. kościelna* Nowodworskiego. T. 15 (1883). — A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 1. Kr. 1900. —

S. Załęski: Jezuici w Polsce. T. 3 cz. 2. Lw. 1902. — P. Chmielowski. *Wielka enc. powsz. ilustr.* S. II. T. 1/2 (1903). — S. Bednarski: Upadek i odrodzenie szkół jezuickich w Polsce. Kr. 1933. — W. Borowy: O poezji polskiej XVIII w. Kr. 1948. — R. Kaleta, M. Klimowicz: Prekursorzy Oświecenia. „Monitor" z r. 1763 na tle swoich czasów. Mitzler de Kolof, redaktor i wydawca. Wr. 1953 *IBL. Studia Hist.-Lit.* 20. — K. Mrozowska: Szkoła Rycerska Stanisława Augusta Poniatowskiego (1765-1794). Wr. 1961 *PAN. Monogr. Pedag.* 8. — J. Poplatek: Udział byłych jezuitów w Komisji Edukacji Narodowej. Maszynopis w Wydawnictwie Apostols-

http://rcin.org.pl

twa Modlitwy Kr. (t. 1 rozdz. 9). — B. Natoński: Wyciągi ze źródeł jezuickich i uwagi. (Maszynopis w posiadaniu redakcji). — S. Pietraszko: Doktryna literacka polskiego klasycyzmu. Wr. 1966 *IBL. Studia z Okresu Oświecenia* 4.

NAKWASKA Z KRAJEWSKICH ANNA (1781—1851)

Pseud. i krypt.: A...; Anna Nak...; Autorka „Odwiedzin babuni"; Pani T...ska (Trzaska); Polka; Une Polonaise.

Powieściopisarka, pamiętnikarka, autorka książek dla dzieci.

Ur. 28 marca 1781 w Warszawie (wg Tyszyńskiego i Estr.: w 1779 w Gołębiu k. Puław); córka Stanisława Kostki Krajewskiego, instygatora koronnego, i Franciszki z Kluszewskich. Kształciła się w domu w Warszawie i w Gołębiu (ucząc się w języku francuskim). W 1799 poślubiła Franciszka Nakwaskiego, prefekta departamentu warszawskiego — w Księstwie Warszawskim i senatora-kasztelana (następnie wojewodę) Królestwa Polskiego. Zamieszkała wówczas w Lipinach (w ziemi płockiej), często jednak odwiedzała Warszawę, gdzie należała do towarzystwa pałacu Pod Blachą. Brała udział w życiu kulturalnym stolicy. W domu Stanisławostwa Sołtyków poznała F. K. Dmochowskiego, L. Osińskiego i O. Kopczyńskiego. W Księstwie Warszawskim była wizytatorką szkół żeńskich i członkiem rady nadzorczej nad wychowaniem kobiet, równocześnie sama dokształcała się w języku polskim. Od 1816 utrzymywała popularny przez wiele lat salon literacki (przy ul. Świętojerskiej 1790). Po powstaniu listopadowym zimy spędzała w Warszawie, latem mieszkała w majątku Mała Wieś (w ziemi płockiej). W 1837 jeździła do Szwajcarii; w 1844 była na Śląsku, odwiedziła Wrocław i leczyła się w Szczawnie. Zmarła 21 października 1851 w Małej Wsi.

TWÓRCZOŚĆ

1. Trois nouvelles, publiées par une Polonaise. W-wa 1821.

2. Suite des Trois nouvelles, publiées par une Polonaise. W-wa 1821.

3. Obraz warszawskiego społeczeństwa w dwóch powieściach. Powst. przed 31 grudnia 1830. Wyd. Poz. 1842.

Zawartość: Przedmowa; Szczęśliwa przygoda; Obligacja udziałowa.

Wymienioną przez H. Skimborowicza w 1840 (i powtórzoną przez J. Bartoszewicza) pozycję o tyt. franc.: Tableau de Varsovie sous le rapport de la société, des moeurs, des usages, décrit en février 1829-1830 — należy zapewne albo utożsamić z pozycją powyższą, albo jedną z nich uznać za przekł. drugiej.

4. Aniela, czyli ślubna obrączka. Powieść narodowa. W-wa 1831.

Przekł. franc.: Angélique ou l'anneau nuptial. Nouvelle polonaise. Épisode de la dernière révolution. Publié par Adolphe comte de Krosnowski. Paryż 1833 (dwa wyd.).

Przekł. niem.: b.m.r.

Przekł. włoski: L'Anello nuziale. Episodio della revoluzione polacca del 1830. W: Novelle polacche di diversi autori. Mediolan 1863 *Biblioteca Nuova* 19.

5. Powstaniec litewski. Obraz romantyczny z czasów rewolucji w Polsce 1831 r. Powst. 1832. Wyd. Lipsk 1845.

Wyd. pod pseud.: pani T...ska — który Estr. rozwiązuje: pani T(rza)ska.

6. Odwiedziny babuni, czyli powieści dla zabawy grzecznych dzieci. W-wa 1833-1834. Wyd. 2: t. 1-2. W-wa 1843-1844.

7. Wody karlsbadzkie. Powieść z wydarzeń towarzyskich. Powst. 1834.

Wymienia Skimborowicz.

8. Młodość Kopernika. *Jutrzenka* 1834. Przedr. I. Polkowski w: Kopernikijana. T. 3. Gniezno 1875.

Przekł. franc.: tłum. Leonardowa Chodźkowa. *La Pologne historique, littéraire, monumentale et illustrée*. Paryż 1839-1841 s. 227-234. Przekł. pol. z tego tłum. ogł. noworocznik *Niezabudka* (Petersb.) 1844.

9. Marguerite de Zembocin. *Revue du Nord* 1835.

10. Wspomnienia z podróży po Szwajcarii i Tyrolu w roku 1837. *Przyj. Ludu* 1838.

Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 1289.

11. Czarna mara. Powieść historyczna. Kronika dawnego zamku książąt mazo-

http://rcin.org.pl

wieckich. Powst. 1838. Wyd. W-wa 1841. Wyd. nast.: Gródek 1890; W-wa 1898.

12. Wspomnienia z czasów pruskich i Księstwa Warszawskiego (1792-1830). Powst. ok. 1840. Fragm.: Wyjątki z pamiętników współczesnych. Ogł. J. Korzeniowski. *Gaz. Warsz.* 1852 nr 197-219; Ze wspomnień wojewodziny Nakwaskiej. *Kron. Rodz.* 1891 nr 4, 109, 135, 169, 197, 258, 293, 335, 356.

Rkps był w posiadaniu S. Wasylewskiego.

F. Skarbek osnuł na tych wspomnieniach powieść: Pamiętniki Seglasa; wykorzystał je ponadto J. Falkowski w: Obrazy z życia kilku ostatnich pokoleń w Polsce. T. 1-5. Poz. 1877-1887.

13. Niedzielne wieczory starego stolarza. Powieści dla rzemieślników. Leszno 1843. Wyd. 2 Leszno 1858.

14. Otton i Berta. *Pielgrzym* 1844 t. 1.

15. Chrzestna matka w koronie, czyli pierwsze róże. *Pielgrzym* 1844 t. 2.

Wymieniony przez Skimborowicza utwór o tyt. franc.: La Marraine couronnée, ou les premières roses — potraktować zapewne należy analogicznie do „Tableau de Varsovie" w poz. 3.

16. Wspomnienia krótkiej podróży 1844 r. do Śląska. *Pielgrzym* 1845 t. 1-2.

17. Testament. Powieść. Nie wyd.

Inform. G. Korbut.

Artykuły i utwory umieszczała w czasopismach: *Jutrzenka* (1834), *Pam. Warsz.* (tu: Odpowiedź na art. A. G. „O przyczynach oziębłości mężczyzn dla kobiet". 1819; Krótki rzut oka na teraźniejsze wychowanie Polek, przez Polkę. 1820 — przedr. J. Sowiński: O uczonych Polkach. W-wa 1821 s. 122), *Pielgrzym* (1844-1845), *Pierwiosnek* (1840-1843), *Przyj. Ludu* (1838), *Revue du Nord* (1835).

Przekłady

1. M. Wirtemberska: Malvina, ou l'instinct du coeur. Traduit du polonais par une Polonaise. T. 1-2. W-wa 1817. Wyd. 2: La Polonaise, ou l'instinct du coeur... T. 1-2. Paryż 1822.

Listy

1. Od M. Radziwiłłówny (później Krasińskiej) z 1794-1802, do T. i E. Rastawieckich z 1807-1815. Z rkpsu Muz. Archeologicznego Uniw. Jagiel. fragm. ogł. J. Falkowski w: Obrazy z życia kilku ostatnich pokoleń w Polsce. T. 1-5. Poz. 1877-1887.

2. Listy z 1799-1830. Ze zbiorów rodziny Rastawieckich.

Rkps był od 1870 w Bibl. Poz. Tow. Przyj. Nauk sygn. 361; obecnie zaginiony.

3. Do siostry, T. Rastawieckiej, z 1806-1816 (w jęz. franc.). Fragm. z rkpsu Muz. Archeologicznego Uniw. Jagiel. ogł. A. Bełcikowski: A. z Krajewskich Nakwaska. *Ateneum* 1887 t. 2.

4. Do siostry, T. Rastawieckiej, z 1808. Ogł. E. Rastawiecki: Obrazy towarzystwa warszawskiego w r. 1808, w dwóch wówczas pisanych listach przechowane. *Niezapominajki* 1845; fragm. listu z 26 marca przedr. S. Szenic: Ochmistrzyni i faworyty królewskie. W-wa 1961 s. 142.

O listach do M. z Radziwiłłów Krasińskiej wspomina S. Pruszakowa. *Tyg. Ilustr.* 1862 t. 2 nr 166-167.

OPRACOWANIA

J. Sowiński: O uczonych Polkach. W-wa 1821 s. 122. — H. Skimborowicz: A. Nakwaska. *Piśmiennictwo Kraj.* 1840 nr 14; przedr. w: Obraz warszawskiego społeczeństwa w dwóch powieściach. Poz. 1842. — (Czarna mara. Rec.): A. T. (Tyszyński). *Bibl. Warsz.* 1841 t. 4; R. Z. (Zmorski). *Przegl. Warsz.* 1841 t. 2; M. Grabowski: Korespondencja literacka. T. 2. Wil. 1843 s. 43 n. — E. Ziemięcka: (Niedzielne wieczory starego stolarza. Rec.). *Pielgrzym* 1844 t. 2. — A. Tyszyński: A. Nakwaska. (Wspomnienie). *Bibl. Warsz.* 1851 t. 4.— J. Bartoszewicz: A. Nakwaska. *Dzien. Warsz.* 1852 nr 75. — S. Pruszakowa: A. Nakwaska. *Tyg. Ilustr.* 1862 t. 2 nr 166, 167. — F. M. S. (Sobieszczański). *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 19 (1865).— P. Wilkońska: Wieczory niedzielne u wojewodziny Nakwaskiej. W: Moje wspomnienia o życiu towarzyskim w Warszawie. Poz. 1871; wyd. nast. oprac. Z. Lewinówna. W-wa 1959 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* — K. W. Wójcicki: Fryderyk hr. Skarbek. *Bibl. Warsz.* 1871 t. 1 s. 416 i odb. (W-wa 1873). — J. Falkowski: Obrazy z życia kilku ostatnich pokoleń w Polsce. T. 1. Poz. 1877. — Dr H. S. (Skimborowicz): Polki autorki i artystki. *Bluszcz* 1879 nr 9-11. — A. Bełcikowski: A. z Krajewskich Nakwaska. *Ateneum* 1887 t. 2. —

P. Chm. (Chmielowski). *Wielka enc. powsz. ilustr.* S. II. T. 1/2 (1903). — M. Szyjkowski: Génie du christianisme a prądy umysłowe w Polsce porozbiorowej. Lw. 1908 s. 174-183. — W. Borowy: Ignacy Chodźko. Kr. 1914 *Prace Hist.-Lit.* 4. — A. Kraushar: Salony i zebrania literackie warszawskie na schyłku w. XVIII i w ubiegłym stuleciu. W-wa

http://rcin.org.pl

1916. — A. KRAUSHAR: Pałac Pod Blachą. W-wa 1925. — J. ENDER: Polska powieściopisarka u wód śląskich w r. 1844. *Zesz. Wr.* 1951 nr 2. — M. STRASZEWSKA: Czasopisma literackie w Królestwie Polskim w l. 1832-1848. Cz. 1-2. Wr. 1953-1959 *IBL. Studia Hist.-Lit.* 22-23. — S. WASYLEWSKI: Czterdzieści lat powodzenia. Wr. 1959. — S. SZENIC: Ochmistrzyni i faworyty królewskie. W-wa 1961 rozdz.: Vaubanka. — K. BARTOSZYŃSKI: O powieściach Fryderyka Skarbka. W-wa 1963 *IBL. Historia i Teoria Lit.* 8. — M. JASIŃSKA: Narrator w powieści przedromantycznej 1776-1831. (W-wa 1965) *IBL. Historia i Teoria Lit.* 15.

NARBUTT KAZIMIERZ DANIEL (1738—1807)

Filozof, pedagog, tłumacz.

Ur. 3 stycznia 1738 w Dokudowie lub Krupie k. Lidy; syn Kazimierza, chorążego lidzkiego, i Marianny z Nowickich. Kształcił się w Szczuczynie u pijarów i tam w 1755 wstąpił do ich zgromadzenia, przyjmując imię Kazimierza (imię chrzestne: Daniel). Nowicjat odbył w Lubieszowie, następnie studiował filozofię w Dąbrowicy, a od 1759 filozofię i matematykę w Wilnie (pod kierunkiem M. Dogiela). Wysłany na studia do Rzymu spędził tam cztery lata i 6 czerwca 1761 otrzymał święcenia kapłańskie. Po powrocie do kraju uczył historii, wymowy i francuskiego w Dąbrowicy, gdzie był prefektem, a następnie filozofii w wileńskim Collegium Nobilium. Przez pewien czas był guwernerem synów M. Brzostowskiego, podskarbiego wielkiego litewskiego, i bawił z nimi do 1774 w Paryżu. Po powrocie zamieszkał w Warszawie przy M. Czartoryskim, kanclerzu wielkim litewskim; wkrótce potem uzyskał doktorat praw w Krakowie, wystąpił z zakonu i otrzymał probostwo w Radzyminie oraz opactwo paradyskie. W 1775-1792 aktywny członek Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych. W 1784-1786 proboszcz lidzki. W czasie Sejmu Czteroletniego Stanisław August starał się dla niego o sakrę biskupią w mającej powstać diecezji grodzieńskiej; w listopadzie 1793 udekorował go orderem Św. Stanisława. Po trzecim rozbiorze wycofał się z życia publicznego i osiadł przy bracie Dominiku w Radziwoniszkach k. Lidy. Zmarł 17 marca 1807 w Radziwoniszkach.

TWÓRCZOŚĆ

1. Logika, czyli rozważania i rozsądzania rzeczy nauka, według której każdy ma we wszystkim prawdy dochodzić i strzec się fałszu. Wil. 1769 (dedyk. P. K. Brzostowskiemu). Wyd. nast.: wyd. 2 zmien. Wil. 1775; Wil. 1782; Wil. 1791; 1799 (?). Przedmowę przedr. Z. Florczak, L. Pszczołowska w: Ludzie Oświecenia o języku i stylu. T. 2. W-wa 1958.

2. Z filozofii wybrane zdania, które Najjaśniejszemu Stanisławowi Augustowi... przypisane, dowodzili i utrzymywali publicznie Stefan Wereszczaka... i Stanisław Godlewski... uczący się filozofii w Konwikcie Szlacheckim Wileńskim Ks. Ks. Scholarum Piarum pod nauczycielem Kazimierzem Narbuttem... Wil. 1771.

Autorstwo Narbutta uzasadnił O. Narbutt.

3. Examen prospektu: Éléments d'Histoire naturelle... Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 5335. Wyd. J. Lubieniecka pt. Cel i metoda nauczania przyrody. W: Reforma programu szkolnego Komisji Edukacji Narodowej. Wybór źródeł. W-wa (1962).

4. Ułatwienie wątpliwości wyrażonych in Actis Eruditorum Lipsiensibus względem niektórych Artykułów Programma Prześw. Komisji Eduk., publikowanego na książki elementarne do szkół wojewódzkich. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 5335. Wyd. Z. Florczak, L. Pszczołowska, jw. poz. 1.

5. O rozkładzie godzin szkolnych (projekt na Rozporządzenie nauk w szkołach wojewódzkich z października 1777 r.); O matematyce. (Uwagi o prospekcie L'Huilliera); O nauce moralnej. (Z zespołu: Uwagi Towarzystwa względem ułożenia programma na książki elementarne...). Rkps Arch. Główne Akt Dawnych E. 26, zniszcz. w 1944.

6. Wizyta szkół przez wizytatora akademickiego; O szkołach parafialnych. Rozdziały w zbiorze: Projekt. Ustawy Komisji Edukacji Narodowej dla stanu akademic-

http://rcin.org.pl

kiego i na szkoły w krajach Rzeczypospolitej przepisane. W-wa 1781. Wyd. nast. zmien. i popr. pt. Ustawy... W-wa 1783 (tu: rozdz. IV: Wizyta zgromadzeń akademickich i szkół narodowych; rozdz. XXII: Szkoły parafialne); toż wyd. parokrotnie, m. in. przedr. je: J. Lewicki w: Ustawodawstwo szkolne za czasów Komisji Edukacji Narodowej... Kr. 1925; S. Tync w: Komisja Edukacji Narodowej. Wr. (1954) *BN* I, 126.

7. O logice; O fizyce. (Uwagi o prospektach...). Rkps.

Inform. Protokoły posiedzeń Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych 1775-1792. Wyd. T. Wierzbowski. W-wa 1908.

8. Słownik geograficzny świata antycznego. (Praca zlecona przez Towarzystwo do Ksiąg Elementarnych).

Inform. jw.

Wg Estr. (XXIII, 39): „Lubił poezję, dużo zatem napisał wierszy i przełożył z włoskiego; kilka poezji swoich pomieścił w *Monitorze Warszawskim* i *Zabawach Przyjemnych i Pożytecznych* — ale bezimiennie". Informację tę G. Korbut opatrzył znakiem zapytania. Badania szczegółowe nie ujawniły dotąd jakichkolwiek utworów K. Narbutta na łamach wyżej wymienionych czasopism. Autorem wierszy w *Zabawach* był natomiast jego bratanek, Wojciech Narbutt.

Przekłady

1. Fryderyk II król pruski: Nauka żołnierska króla pruskiego dla jego generałów dana. Z niemieckiego wytłumaczona na francuski język przez P. Faesch, oberszlejtnanta wojsk saskich, a teraz na polski. Wil. 1771.

Dedyk. M. Kazimierzowi Ogińskiemu.

2. La Religion chrétienne méditée. Przekł. z franc. powst. ok. 1774. Rkps zaginął.

Inform. A. Moszyński.

3. Évangile méditée. Przekł. z jęz. franc. powst. ok. 1774. Rkps zaginął.

Inform. jw.

Listy

1. Listy do różnych adresatów, m. in. Stanisława Augusta z 1771 i okresu Sejmu Czteroletniego. Rkpsy Bibl. Czart. sygn. 647 s. 205-211, sygn. 734 s. 903-904. Facsimile listu w sprawie biskupstwa grodzieńskiego ogł. O. Narbutt.

OPRACOWANIA

Monografia: O. Narbutt: O pierwszym polskim podręczniku logiki. Z rozważań nad filozofią Oświecenia. Łódź 1958 *Łódz. Tow. Nauk. Wydz. I* 33 (z bibliografią).

Protokoły posiedzeń Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych 1775-1792. Wyd. T. Wierzbowski. W-wa 1908 *Komisja Edukacji Nar.* z. 36. — J. E. Jankowski: Krótki rys logiki wraz z jej historią. Kr. 1822. — W. Pinnock: Początki logiki. Tłum. z ang. i uzup. J. Waszkiewicz. Wil. 1830. — J. I. Kraszewski: Wilno od początków jego do r. 1750. T. 4. Wil. 1842. — A. Moszyński: K. Narbutt. *Athenaeum* 1842 t. 4. — Kościół radzymiński. Uroczystość poświęcenia. Proboszcze: Nagurczewski i Narbutt. *Pam. Religijno- Moralny* t. 18 (1850). — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 19 (1865). — *Enc. kościelna* Nowodworskiego. T. 15 (1885). — W. Smoleński: Nowa filozofia w Polsce w. XVIII. *Bibl. Warsz.* 1891 t. 2 s. 29-31. — W. Krynicki. *Wielka enc. powsz. ilustr.* S. II. T. 1/2 (1903). — W. Biegański: Podręcznik logiki i metodologii ogólnej. W-wa 1907. — H. Struve: Historia logiki jako teorii poznania w Polsce. W-wa 1911. —

M. Straszewska: Myśl filozoficzna polska. *Polska w kulturze powszechnej.* Cz. 1. Kr. 1918 s. 198-199. — S. Tync: Nauka moralna w szkołach Komisji Edukacji Narodowej. Kr. 1922. — Z. Iwaszkiewiczowa: Nauczanie arytmetyki w szkołach Komisji Edukacji Narodowej. *Epoka wielkiej reformy.* Lw. 1923. — Z. Kukulski: Pierwiastkowe przepisy pedagogiczne Komisji Edukacji Narodowej z l. 1773-1776. Lubl. 1923.— J. Lewicki: (Wstęp do) Ustawodawstwo szkolne za czasów Komisji Edukacji Narodowej. Kr. 1925. — Ephemerides Calasantianae. Rzym 1936 s. 204. — J. Kołodziejczyk: Nauki przyrodnicze w działalności Komisji Edukacji Narodowej. W-wa 1936. — E. Suchan: Historyczny zarys organizacji szkolnictwa elementarnego w Polsce od Komisji Edukacji Narodowej po dobę obecną. Brześć n/Bugiem 1937 s. 47-52. — A. Jobert: La Commission d'Éducation Nationale en Pologne (1773-1794). Son oeuvre d'instruction civique. Paryż 1941. —

B. Suchodolski: Idee społeczne doby stanisławowskiej. W-wa 1948 s. 217. — T. Czeżowski: Kilka danych o dziejach logiki w pracach Komisji Edukacji Narodowej. *Myśl Filoz.* 1952 nr 2/4. — B. Suchodolski: Nauka polska w okresie Oświecenia. (W-wa) 1953; przedr. w: Studia z dziejów polskiej myśli filozoficznej i naukowej. Wr. 1958 *PAN. Monogr. z Dziejów Nauki i Techniki* 8. — W. Wąsik: Historia filozofii polskiej. T. 1. W-wa 1958. — L. Chmaj: (Przypisy do) Historia Domus Varsaviensis

http://rcin.org.pl

Scholarum Piarum. Wr. 1959 *PAN. Arch. Dziejów Oświaty* 1. — J. Lubieniecka: Towarzystwo do Ksiąg Elementarnych. W-wa 1960 *Tamże* 4. — J. Lubieniecka: (Wstęp do) Reforma programu szkolnego Komisji Edukacji Narodowej. Wybór tekstów. W-wa (1962).

NARBUTTOWA Z GROZMANICH ANNA (druga poł. XVIII w.)

Tłumaczka powieści.

Ur. zapewne na Mazowszu; córka Józefa Grozmaniego (Grossmaniego), z pochodzenia Włocha, kapitana wojsk koronnych (w korpusie pontonierów). Wychowywała się na Pradze w Warszawie, doskonale znała język francuski. W 1772 (lub nieco wcześniej) poślubiła Józefa Narbutta, chorążego lidzkiego, zamożnego ziemianina. Często przebywała w Warszawie, mieszkając przy ul. Długiej (nr hipot. 542) — gdy mąż gospodarował na Litwie. Słynęła z lekkiego życia.

TWÓRCZOŚĆ

Przekłady

1. A. R. Le Sage: Diabeł kulawy. Przez... po francusku napisany, a na polski język przez... chorążynę powiatu lidzkiego przetłumaczony. T. 1-2. Wil. 1777; (Wil. ok. 1777).

2. (M. C. H. de Villedieu Desjardins): Astrea, albo Tamerlan. Z francuskiego na polski język przetłumaczony przez... chorążynę powiatu lidzk. Wil. 1778.

Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 2828.

OPRACOWANIA

B. Gubrynowicz: Romans w Polsce za czasów Stanisława Augusta. Lw. 1904. — J. W. Gomulicki: Piękna dusza od teatynów. *Stolica* 1962 nr 49. — J. Rudnicka: Bibliografia powieści polskiej, 1601-1800. Wr. 1964 *Książka w Dawnej Kulturze Pol.* 13.

NARUSZEWICZ ADAM TADEUSZ STANISŁAW (1733—1796)

Krypt.: Ad. Na.; A. N.; A. N. B. K. S.; A. N. B. K. S. P. W. W. X. L.; A. N. S. J.; A. S. N. E. S. I. S.; A. S. N. Z. T. J.; F. S. P. P.; N.; X. A. N. S. J.; X. N. S. J.; X. N. Soc. J.

Poeta, dramatopisarz, tłumacz, historyk.

Ur. 20 października 1733 w Pińszczyźnie k. Łahiszyna; syn Jerzego, łowczego pińskiego, i Pauliny z Abrahamowiczów. Na chrzcie otrzymał imiona: Adam Tadeusz, później przybrał jeszcze imię Stanisława. W 1748 ukończył kolegium jezuickie w Pińsku i 14 sierpnia tego roku wstąpił do zakonu jezuitów. Po wysłuchaniu filozofii w Akademii Wileńskiej podjął w niej (w 1753-1756) pracę nauczyciela gramatyki, a następnie poetyki i retoryki. Przypisywana mu podróż na studia do Francji, z której miał powrócić ok. 1755, nie znajduje potwierdzenia w wykazach katalogów zakonnych „personarum et officiorum". Do Warszawy przeniesiony został ok. 1758, skąd (w 1758) wyjechał za poparciem Czartoryskich na studia teologiczne do Lyonu. Zwiedził Francję (przyjęty w Wersalu przez królową Marię z Leszczyńskich), Włochy i Niemcy, był również (prawdopodobnie z pielgrzymką) w Hiszpanii. Wyświęcony na księdza 17 stycznia 1762 w Vienne. Do kraju wrócił latem 1762, a od jesieni objął obowiązki profesora wymowy, historii i francuskiego w jezuickim Collegium Nobilium w Warszawie. Przez krótki czas był również prefektem biblioteki Collegium. W 1766/67 uczył nadto historii w Szkole Rycerskiej. Profesem został 2 lutego 1767. Związany był początkowo z grupą literatów skupioną wokół Czartoryskiego i Biblioteki Załuskich. W 1764 Czartoryski przedstawił go królowi, którego nadwornym poetą stał się z początkiem

http://rcin.org.pl

lat 70-tych. Uczestnik obiadów czwartkowych. W 1771 otrzymał od Stanisława Augusta medal „Merentibus" oraz medal specjalny (z wizerunkiem swoim i Sarbiewskiego). Z początkiem t. r. przejął po J. Albertrandim redakcję *Zabaw Przyjemnych i Pożytecznych*. 22 października (lub września) 1773 — doktor teologii Akademii Wileńskiej.

Po kasacie zakonu obdarzony przez króla probostwem w Niemenczynie i dwoma altariami w Oniksztach na Litwie. W 1777 otrzymał nadto od M. H. Radziwiłła, kasztelana wileńskiego, probostwo w Cimkowiczach w Nowogródzkiem. 1 września 1774 mianowany przez króla koadiutorem biskupa smoleńskiego; konsekrację na biskupa emauskiego przyjął 25 maja 1775. W 1776 odznaczony orderem Św. Stanisława. W 1776-1779 przebywał przeważnie w Powieci k. Pińska, w domu Kazimierza Jezierskiego, pracując nad „Historią narodu polskiego" — pomagał mu (jako kopista) Jezierski. Z Powieci parokrotnie wyjeżdżał do Warszawy, Niemenczyna i Wilna. Z końcem 1779 wrócił do Warszawy, aby przygotować ostatnią redakcję gotowych tomów „Historii" i dopilnować ich druku. W 1781-1792 kierował zbieraniem materiałów do historii Polski („Teki Naruszewicza"). 24 marca 1781 mianowany pisarzem wielkim litewskim i sekretarzem Rady Nieustającej (do 1786). W 1783 odznaczony orderem Orła Białego. Towarzyszył królowi do Kaniowa (1787), odwiedzając również Kijów. Od początku grudnia 1788 — biskup smoleński; uczestniczył odtąd w obradach Sejmu Czteroletniego, pośrednicząc między królem a H. Kołłątajem, do którego odnosił się bardzo życzliwie. 3 czerwca 1790 mianowany przez Stanisława Augusta biskupem łuckim, zatwierdzenie od Stolicy Apostolskiej uzyskał 29 listopada. Przeniósł się wówczas do Janowa Podlaskiego, większość czasu spędzał jednak nadal przy królu. W styczniu i lutym 1792 angażował się w przygotowaniach sejmików gospodarczych i deputackich na terenie swej diecezji.

Po przystąpieniu króla do Targowicy wycofał się z życia politycznego. W sejmie grodzieńskim nie uczestniczył, wymawiając się chorobą, nie przyjął również wyznaczonej mu przez ten sejm funkcji sędziego sejmowego. Zmarł 6 lipca 1796 w Janowie Podlaskim; pochowany tamże w kościele Św. Trójcy.

TWÓRCZOŚĆ

1. In nuptiis Com. Joannis Nicolai Chodkiewicz cum Ludovica Rzewuska epithalamium oblatum ab A.S.N.E.S.I.S. B. m. 1756.

2. Dziedziczce imienia wielkiego pobożnością ku Bogu, miłością i wiernością ku swej ojczyźnie sławnego itd. Księżnie JMci Karolinie z książąt Radziwiłłów Jabłonowskiej, wojewodzinej nowogrodzkiej itd. podczas wjazdu publicznego do stołecznego wojewódzkiego swojego miasta, rymy swoje, pobożnych, możnych i mądrych jej antecesorów imiona, pamięci nieśmiertelnej godne, opiewające, nowogrodzka muza na oświadczenie wdzięczności za łaski i dobrodziejstwa wiekopomne ofiaruje. Wil. 1757.

Autorstwo przypisuje Estr. XXIII (1910) 46.

3. Na śmierć Augusta III w r. 1763. Wyd. pt. Wiersz polski. B. m. r. Wyd. nast.: zob. poz. 58 t. 1; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

4. Do Stanisława Augusta, Króla Polskiego, W. Książęcia Litewskiego, Collegium Nobilium Varsov. Soc. Jesu. B. m. (1764 lub 1765). (W wersji łac. i pol.). Przedr. J. D. A. Janocki: Excerptum Polonicae litteraturae huius atque superioris aetatis. T. 4. Wr. 1766 s. 377-381. Wyd. nast.: zob. poz. 58 t. 1 (tylko wersja pol.); zob. Wyd. zbior. poz. 3-6 (jw.).

5. Na fajerwerk, który dawał pod Młocinami August Graf Moszyński, Stolnik Koronny, z okazji elekcji zgodnej J. K. Mci. B. m. 1765. (W wersji łac. i pol.). Przedr. J.D.A. Janocki, jw. poz. 4 t. 4 s. 382-385. Wyd. nast. wersji pol.: zob. poz. 58 t. 3 (jako epigramaty XII-XV); zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

6. Fajerwerk życia ludzkiego. Wyd. w zbiorze: Wiersze podczas Akademii Załuskich mówione w Warszawie 1766. B. m. r.

Por.: Fajerwerk z ludzi. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1770 t. 2 cz. 2 s. 268-270. Wyd. nast. zob. poz. 58 t. 2. (Przekł. niem.: Fn (J. G. Fülleborn): Das Feuerwerk. *Der Breslauische Erzähler* 1801 nr 31).

7. Elegia nomine Provinciae Masoviticae Soc. J. exhibita Episcopo Premysliensi

http://rcin.org.pl

Andreae Stanislao Młodziejowski. B. m. (1766). Przedr. J. D. A. Janocki: Musarum Sarmaticarum specimina nova. Wr. 1771 s. 2-4.

8. Celsissimo S. R. J. Principi Ignatio Comiti Krasicki, Episcopo Varmiensi et Sambiensi, Terrarum Prussiae Praesidii recens inaugurato Societas Jesu Provinciae Masoviae gratulatur. B. m. (1767). Przedr. J. D. A. Janocki, jw. poz. 7 s. 4-7.

9. Elegia in funus Martini Załuski ex-Episcopi Soc. Jesu Presbyteri. B. m. (1767). Przedr. J. D. A. Janocki, jw. poz. 7 s. 58-61.

10. Elegia nomine Provinciae Masoviticae Soc. Jesu ad neoconsecratum Gnesnensem Archiepiscopum Gabrielem Podoski. B. m. (1767). Przedr. J. D. A. Janocki, jw. poz. 7 s. 19-20.

11. Ad Illustrissimum A. Młodziejowski die suae in pontificem inaugurationis Societas Jesu Provinciae Masoviae. B. m. 1767.

12. Cztery inskrypcje na pamiątkę wyczyszczonej rzeki w Litwie. B. m. (1767?). Jedna (epigramat) przedr. w poz. 58 t. 3 oraz w Wyd. zbior. poz. 3-6.

13. Elegia nomine Provinciae Masoviticae Soc. Jesu ad neoconsecratum Episcopum Uranopolitanum Christophorum Szembek. B. m. r. Przedr. J. D. A. Janocki, jw. poz. 7 s. 21.

14. Elegia nomine Provinciae Masoviticae in diem onomasticam Andreae Stanislai Comitis in Młodziejowice Młodziejowski Episcopi Posnaniensis et Varsaviensis et Supremi Regni Cancellarii. B. m. r. Przedr. J. D. A. Janocki, jw. poz. 7 s. 80-82.

15. Wiersz do Księcia Adama Czartoryskiego, generała ziem podolskich, z cudzych krajów do ojczyzny szczęśliwie powracającego. B. m. 1769. Wyd. nast.: zob. poz. 58 t. 1; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

16. Do Najjaśniejszego Pana konwikt swój... łaskawie odwiedzającego... Oda. B. m. (przed 1770).

Inform. rkps Litteraria 262-M (zob. Biblioteka Narodowa w Warszawie. Rękopisy, nabytki, dary. Z. 2. W-wa 1935).

17. Gwido, hrabia Blezu. Tragedia we 3 aktach. (W-wa ok. 1770). Fragm. przedr.: J. W. Gomulicki. *Nowe Książki* 1959 nr 14; zob. Wyd. zbior. poz. 10.

Egz. unik.: Bibl. IBL W-wa, Bibl. Uniw. Wil.

18. Do Jaśnie Oświeconego Książęcia Jegomości Adama na Klewaniu i Żukowie Czartoryskiego... (wiersz dedyk.). W zbiorze: Sielanki polskie z różnych autorów zebrane. W-wa 1770. Wyd. nast.: Sielanki polskie... W-wa 1778; zob. poz. 58 t. 3 (jako Sielanka 1); zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

19. Horacjusza życie, z pism jego po części zebrane. B. m. r.; inna red. (lub może inne tłum. z tego samego źródła). *Monitor* 1770 nr 67-68.

Por. Prace edytorskie poz. 4.

20. Oświadczenie wdzięczności za wyświadczone dobrodziejstwa Jego Mości Panu Janowi Dupont, medycyny doktorowi, uczynione od Kolegium Warszawskiego Societatis Jesu. (W-wa) 1770. Wyd. nast.: zob. poz. 58 t. 1; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

21. Na dzień siedemnasty stycznia, urodzeniem Jego Królewskiej Mości znakomity. Oda. B. m. r. Wyd. nast.: zob. poz. 58 t. 1 (jako Oda XVIII); zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

22. Do króla Jegomości w dzień urodzenia Jego. Oda. (W-wa) 1771 i *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1771 t. 3 cz. 1 s. 97-107. Wyd. nast.: zob. poz. 58 t. 1; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

23. Satyra o prawdziwym szlachectwie. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1771 t. 3 cz. 1 s. 161-174. Wyd. nast.: w zbiorze Muza dobrej myśli. T. 1. (Sandomierz 1773?); zob. poz. 58 t. 3; zob. Wyd. zbior. poz. 2; J. K. Bogusławski: Mowy i wiersze moralne autorów klasycznych. T. 2. Wil. 1801 s. 146-163; zob. Wyd. zbior. poz. 3-9.

Wg N. Boileau Despréaux.

24. Do J. O. X... Michała... i Heleny z Przeździeckich... Radziwiłłów... Oda. B. m. 1771 i *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1771 t. 3 cz. 2 s. 297-302. Wyd. nast.: zob. poz. 58 t. 1; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

25. Podziękowanie Królowi Jegomości za dane numisma Pańskim portretem ozdobione. B. m. (1771) i *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1771 t. 3 cz. 2 s. 319-328. Wyd. nast.: zob. poz. 58 t. 1; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

26. Do Króla Jegomości, nauk i uczących się ojca, młódź Collegium Nobilium Warszawskiego S. J. (W-wa 1771) i *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1771 t. 4 cz. 1 s. 104-112. Wyd. nast.: zob. poz. 58 t. 1; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

27. Wiek zepsuty. Satyra. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1771 t. 4 cz. 1 s. 129-

http://rcin.org.pl

135. Wyd. nast.: w zbiorze Muza dobrej myśli, jw. poz. 23; zob. poz. 58 t. 3; zob. Wyd. zbior. poz. 2; J. K. Bogusławski, jw. poz. 23; S. Bielski: Wybór różnych gatunków poezji z rymotwórców polskich. Cz. 1. W-wa 1806 s. 56-60 (i wyd. nast.); zob. Wyd. zbior. poz. 3-9.

28. Na Pokój Marmurowy... Oda... B. m. 1771 i *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1771 t. 4 cz. 1 s. 177-199. Wyd. nast.: zob. poz. 58 t. 2; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

29. Oda do ojczyzny z okazji niesłychanego przypadku Jego Królewskiej Mości. B. m. (1771) i *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1771 t. 4 cz. 2 s. 321-334. Wyd. nast.: zob. poz. 58 t. 1; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

Przekł. łac.: F.D. Kniaźnin: Ad patriam e Polonico... W: Carmina. W-wa 1781 s. 65-72. Przekł. niem.: *Thornische Wöchentliche Nachrichten* 1771 nr 49. — J. G. Guzowiusz: Ode an das Vaterland bei der Errettung Ihro Königl. Majestät von Polen, unsers Gnädigsten Königes und Herrn, aus einer nahen Lebensgefahr. Aus dem Polnischen übersetzt... Gdańsk 1771 (egz. Bibl. PAN w Gdańsku).

30. Do Króla Jegomości w dzień doroczny szczęśliwej Jego koronacji. B. m. (1771) i *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1771 t. 4 cz. 2 s. 367-378. Wyd. nast.: zob. poz. 58 t. 2; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

Przekł. niem.; J. G. Guzowiusz: An Ihro Majestät den König an Höchstdero jährigem Krönungsfeste den 25 d. Windmonats 1771 eine Ode. Aus dem Polnischen übersetzt... Gdańsk 1772 (egz. Bibl. PAN w Gdańsku).

31. Wieśniak do poety dziennego. Powst. 1771. Z autografu Bibl. Cesarskiej w Petersb. wyd. I. Chrzanowski: Z dziejów satyry polskiej XVIII w. W-wa 1909 s. 11-19.

32. Suum cuique. B. m. (1771?). Wyd. nast.: z rkpsu (pod nazwiskiem S. Konarskiego) wyd. R. Pilat. *Przegl. Pol.* 1869 z. 4 s. 417-436.

Autorstwo sporne. Zob. Czartoryski A. K., Twórczość poz. 5. Naruszewicz miał pomagać przy pisaniu.

33. Wiersz radosny, który Grecy z Łacinnikami dithyrambem zowią, z okazji zupełnego ozdrowienia J.K.M. B. m. (1772) i *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1772 t. 5 cz. 1 s. 3-22. Wyd. nast.: zob. poz. 58 t. 1; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6, 10 (tu fragm.).

Przekł. niem.: *Polnische Bibliothek* 1787 cz. 1 s. 50-60.

34. O pożytku z nauk nadgrodą w kraju rozkrzewionych. Wiersz z okazji odebranego numisma z rąk Jego Królewskiej Mości, Pana mojego Miłościwego. B. m. (1772) i *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1772 t. 5 cz. 1 s. 169-190. Wyd. nast.: zob. poz. 58 t. 1; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

Przekł. niem.: *Thornische Wöchentliche Nachrichten* 1772 nr 11.

35. Do JO. JPani Elżbiety z Książąt Poniatowskich Hrabinej Branickiej, Kasztelan. Krakow., Hetmanowej W. K. Oda. B. m. (1772) i *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1772 t. 5 cz. 1 s. 191-193. Wyd. nast.: zob. poz. 58 t. 1; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

36. Do Wielkiego Księstwa Litewskiego, wiernością ku swojemu Królowi znakomitego, z okazji uroczystej Delegacji, z powinną Majestatowi rekognicją i powinszowaniem ocalonego przez Boską Opatrzność życia i zdrowia... Oda. B. m. (1772) i *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1772 t. 5 cz. 2 s. 299-308. Wyd. nast.: zob. poz. 58 t. 1; w zbiorze Zebranie rytmów z różnych okoliczności pisanych. Wil. 1779; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

37. Na dzień imienin J. O. X. Jmości Augusta Aleksandra... Czartoryskiego. Oda. B. m. (1772) i *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1772 t. 6 cz. 1 s. 55-64. Wyd. nast.: zob. poz. 58 t. 1; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

38. Do J. K. Mości... młódź Collegii Nobilium Warszawskiego S. J. przytomnością Pańską podczas danego dowodu rocznej aplikacji udarowana. (W-wa 1772) i *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1772 t. 6 cz. 1 s. 65-76. Wyd. nast.: zob. poz. 58 t. 1; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

39. Na dzień ocalenia życia i zdrowia Jego Królewskiej Mości pieśń doroczna. B. m. (1772) i *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1772 t. 6 cz. 2 s. 277-285. Wyd. nast.: zob. poz. 58 t. 2; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

40. Wesele. Pasterka z okoliczności ślubnego aktu JW. Ignacego Potockiego z... Elżbietą Lubomirską... B. m. (1772) i *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1772 t. 6 cz. 2 s. 386-400. Wyd. nast.: w zbiorze Sielanki polskie z różnych autorów zebrane. W-wa 1778; zob. poz. 58 t. 3; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

41. O zwierzchności krajowej w Tebach. (Rozdz. podpisany krypt. Ad. Na.). W zbiorze: Historia polityczna państw starożytnych, od pewnego Towarzystwa napisana. W-wa 1772.

http://rcin.org.pl

42. Chudy literat. Satyra. Powst. 1772. (W-wa 1773) i *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1773 t. 7 cz. 1 s. 49-64. Wyd. nast.: w zbiorze Muza dobrej myśli, jw. poz. 23; przedr. G. J. Piotrowski w: Satyr przeciwko zdaniom i zgorszeniom wieku naszego. T. 1. W-wa 1773; zob. poz. 58 t. 3; zob. Wyd. zbior. poz. 2-9.

43. Tankred. Tragedia. Powst. 1772 lub 1773. Nie wyd. Fragm. ogł. M. N. Rutkowska (Bishop Adam Naruszewicz... s. 34-35) z papierów B. Erzepkiego Bibl. Racz. sygn. 1322. Przedr. J. W. Gomulicki, zob. Wyd. zbior. poz. 10.

Fragm. ów został przepisany z nie istniejącego obecnie rkpsu Bibl. Tow. Przyj. Nauk w Poz. sygn. 755.

44. Powązki. B. m. (1772-1773). Wyd. nast.: zob. poz. 58 t. 2; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

45. Na ruinę jezuitów. B. m. (1773). Wyd. nast.: b. m. r.; *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1775 t. 12 cz. 2 s. 211-256; zob. poz. 58 t. 3; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

46. Suplika do Jego Królewskiej Mości. B. m. (1773) i *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1773 t. 8 cz. 2 s. 298-300. Wyd. nast.: zob. poz. 58 t. 1; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

47. Oświadczenie uprzejmej wdzięczności Najmilszemu w Chrystusie Bratu Piotrowi Netzelowi, uczynione przez obowiązanego sługę X.A.N.S.J. B. m. r.

48. Na powszechną radość z okazji oddanej buławy polnej koronnej Seweryнowi Rzewuskiemu. B. m. (1774) i *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1774 t. 9 cz. 1 s. 165-169. Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

49. Do Jego Królewskiej Mości, Pana Swojego Najmiłościwszego. (W-wa 1774) i *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1774 t. 10 cz. 1 s. 113-120. Wyd. nast.: zob. poz. 58 t. 2; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

50. Niemenczyn. B. m. (1774) i *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1774 t. 10 cz. 1 s. 121-123. Wyd. nast.: zob. poz. 58 t. 2; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6, 10.

51. Warszawa do J.K.Mci w czasie oddalenia się do Wolborza. Parodia z Horacjusza. (W-wa 1775) i *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1775 t. 11 cz. 2 s. 397-400. Wyd. nast.: zob. poz. 58 t. 2; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

52. Memoriał względem pisania historii narodowej. Powst. 1775. Wyd. w: Historia narodu polskiego. T. 1. W-wa 1824 s. I-XXVI (por. poz. 66). Wyd. nast.: w Historia.., jw. Lipsk 1836 s. XVII-XXXII; zob. Wyd. zbior. poz. 6; B. Suchodolski w: Nauka polska w okresie Oświecenia. W-wa 1953 s. 542-557; M. H. Serejski w: Historycy o historii. Od A. Naruszewicza do S. Kętrzyńskiego. W-wa 1963.

53. Przy oddaniu pierścienia JKMości ks. Kazimierzowi Naruszewiczowi... Oda. B. m. (1775) i *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1775 t. 12 cz. 1 s. 118-125. Wyd. nast.: zob. poz. 58 t. 2; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

54. Rok 1776. B. m. r.

Wg inform. jw. poz. 16.

55. Na dzień zaślubienia Wincentego Potockiego... z Urszulą Zamoyską. B. m. (1776) i *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1776 t. 13 cz. 2 s. 227-230.

Autorstwo wg inform. jw. poz. 16.

56. Proemiando incitat. B. m. (1776) i *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1776 t. 14 cz. 1 s. 96-109. Wyd. nast.: zob. poz. 58 t. 2; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

57. Na ozdobne mieszkanie w Pióromoncie Wielmożnego Jmci Pana Stanisława Pióry, st(arost)y Rumszyckiego. B. m. r. Wyd. nast.: zob. poz. 58 t. 1; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6, 10.

58. Dzieła. T. 1-4. W-wa 1778. Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 3, 4, 5, 6 (tu bez t. 4).

Wyd. ułożył F. Bohomolec przy współpracy autora.

Zawartość: t. 1 (Liryka ks. 1-2) m. in.: Twórczość poz. 3, 4, 15, 20-22, 24-26, 29, 33-38, 46, 57; Przekłady poz. 5, 6, 11, 15, 18, 22. —

T. 2 (Liryka ks. 3-4) m. in.: Twórczość poz. 6, 28, 30, 39, 44, 49-51, 53, 56; Przekłady poz. 4, 8, 12, 16, 21. —

T. 3 (Sielanki, satyry, bajki i epigrammata) m. in.: Twórczość poz. 5, 12, 18, 23, 27, 40, 42, 45; Przekłady poz. 3, 7-10, 13, 14. —

T. 4 (Tłomaczenia rozmaite): Przekłady poz. 2, 19, 20, 23.

59. Głos umarłych. (Gdańsk 1778). Wyd. nast.: W-wa 1791; W-wa 1792; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6, 10 (tu fragm.).

Przekł. ros.: N. Gierbiel: Gołos miertwiecow (fragm.). W: Poezija Sławian. Petersb. 1871 s. 418-419. Przedr. w: Połnoje sobranije stichotworienij. T. 2. Petersb. 1882 s. 284-286.

60. Do bizuna. (Oda). B. m. r. (dwa wyd. anonim. z XVIII w.; wg Estr. wyd. 1 z 1779). Wyd. nast.: Staropolska pochwała bizuna. Kr. (1871); Kr. 1888; zob. Wyd. zbior. poz. 6; *Warta* 1889 nr 786. Przedr. w antologiach, m. in.: K. Bartoszewicz: Księgi humoru pols-

http://rcin.org.pl

kiego. T. 2. Petersb. 1897 (tu jako utwór F. Bohomolca); J. Kott, A. Ważyk: Wiersze, które lubimy. Antologia. W-wa 1951 (jako utwór Bohomolca); J. Kott: Poezja polskiego Oświecenia. W-wa 1954, wyd. 2 W-wa 1956.

Obok Naruszewicza i Bohomolca autorstwo przypisywano także F. Zabłockiemu.

61. Historia Jana Karola Chodkiewicza, wojewody wileńskiego, hetmana W.X.L. T. 1-2. Powst. przed 1780. W-wa 1781. Wyd. nast.: wyd. T. Mostowski, zob. Wyd. zbior. poz. 3; wyd. J. N. Bobrowicz pt. Żywot Jana Karola Chodkiewicza. Lipsk 1837 *Życia Sławnych Polaków*; wyd. K. J. Turowski. Przemyśl 1857-1858.

W 1774 ukazała się druk. k. tyt., wykonana w Dreźnie na zamówienie M. Grölla; dzieło nie było wtedy jeszcze gotowe, Naruszewicz pracował nad nim również po 1775.

Tu dod. fragm. „Diariusza wyprawy chocimskiej" Jakuba Sobieskiego, por. Prace edytorskie poz. 5.

62. Na pogrzebie Jacka Ogrodzkiego, sekretarza w. koronnego. Wiersz. B. m. (1780).

63. Luciński, podczaszy J.K.M., do autora „Podstolego". Wyd. w zbiorku: Spór rymotwórski między chwalcami miodu i wina, koncyliacją pośredniczą zagodzony. W-wa 1780. Wyd. nast.: wyd. T. Mikulski. *Zesz. Wr.* 1952 nr 1, przedr. w: W kręgu oświeconych. W-wa 1960; zob. Wyd. zbior. poz. 10.

Zob. też Krasicki I., Twórczość poz. 26.

64. Na wesele książęcia de Nassau z księżną z Gozdzkich Sanguszkową. B. m. (1780). Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

Autograf brulionu w Bibl. Czart. sygn. 972.

65. Życiorysy sławnych Polaków. Powst. 1780-1781. 26 życiorysów w rkpsie Bibl. Czart. sygn. 1748; odpisy w rkpsie Ossol. sygn. 608/I. Kilka życiorysów „ze zbioru rękopismów Bibl. Wilan." wyd. H. Kownacki. *Rozmaitości Warsz.* 1826 nr 29-32, 1828 nr 36; życiorys „Książę (Stanisław) Poniatowski" z rkpsu Bibl. Czart. wyd. R. Kaleta: Odrodny kuzyn księcia Józefa. (Uwagi w związku z książką M. Brandysa „Nieznany książę Poniatowski"). *Przegl. Hum.* 1961 nr 4 s. 120-121.

66. Historia narodu polskiego od początku chrześcijaństwa. T. 2-6: Panowanie Piastów. W-wa 1780-1785; t. 7: Panowanie Węgrów. W-wa 1786; t. 1 z rkpsów Bibl. Puławskiej i J. Sierakowskiego wyd. Tow. Warsz. Przyj. Nauk. Cz. 1-2. W-wa 1824 (tu także wyd. poz. 52). Wyd. nast.: t. 2-7 wyd. T. Mostowski, zob. Wyd. zbior. poz. 3; całość wyd. J. N. Bobrowicz. T. 1-10. Lipsk 1836-1837; t. 2-7 wg wyd. 1 wyd. K. J. Turowski. T. 1-6. Kr. 1859-1860 (tu dod. Skorowidz). Fragm. z t. 1 przedr. I. Szydłowski w: Przykłady stylu polskiego... T. 1. Wil. 1827.

Przekł. franc.: G. Gley. Nie wyd. — J. B. Lavoisier. Nie wyd.

Przekł. ros.: P. Hułak-Artemowski. 1835.

67. Na dzień imienin Jaśnie Oświeconego Stanisława Książęcia Poniatowskiego, Marszałka Rady Nieustającej. (W-wa 1781). Przedr. R. Kaleta, jw. poz. 65 s. 121-122.

Druk anonim., autorstwo wg J. W. Gomulickiego.

68. Pod bytność Jego Królewskiej Mości w Jabłonie dnia 8 maja. B. m. (1781). Fragm. przedr. i wskazał autorstwo J. W. Gomulicki. *Nowe Książki* 1958 nr 24; zob. Wyd. zbior. poz. 10.

69. Podróż królewska d. 9 października zaczęta, a d. 8 grudnia zakończona. R. P. 1781. B. m. r. Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

70. Arkadia. (W-wa 1783?, druk anonim.). Wyd. nast. (pod nazwiskiem Naruszewicza) zob. Wyd. zbior. poz. 10.

Od publikacji na podstawie błędnego odpisu w 1818 (*Pam. Warsz.* t. 11) utwór stale druk. pod nazwiskiem S. Trembeckiego, mimo zastrzeżeń B. Kicińskiego, który w swojej edycji „Poezji" Trembeckiego umieścił go między dubiami. Naruszewiczowi przypisał ten wiersz J. W. Gomulicki.

71. Diariusz podróży Najjaśniejszego Stanisława Augusta Króla Polskiego na sejm grodzieński, zacząwszy od dnia wyjazdu z Warszawy, to jest 26 miesiąca sierpnia r. 1784, aż do przybycia do Grodna. W-wa 1784.

72. Objaśnienie kwestii, czyli JW Zughoer użyć może praw w Polszcze ministrom dworów cudzoziemskich służących. B. m. (1785).

Przekł. franc.: W-wa 1785.
Przekł. niem.: W-wa 1785.

73. Sprawa między księciem Adamem Czartoryskim, g. z. podolskich, oskarżającym, a Janem Komarzewskim... i Franciszkiem Ryxem... oskarżonymi jakoby o zamysł strucia tego księcia. B. m. 1785 (dwa wyd.).

Druk anonim., autorstwo przypisywane za A. Magierem.

74. Powinszowanie Jaśnie Oświeconemu Książęciu JMci Prymasowi, złożone z delegacji Biskupa Smoleńskiego przez jego koadiutora. B. m. 1785.

http://rcin.org.pl

75. Przy otwarciu Sali Narodowej w Zamku J.K.M. (Wiersz). B. m. 1786.

76. Wiadomość o Siewierzu i dowody tak na stronę tego Księstwa, jako też Udzielnych jego Książąt Biskupów Krakowskich. (W-wa 1786).

Druk anonim. Autorstwo wg notatki K. Kwiatkowskiego na posiadanym przez niego egzemplarzu.

77. Tauryka, czyli wiadomości starożytne i późniejsze o stanie i mieszkańcach Krymu do naszych czasów. W-wa 1787. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 3.

78. Wiersz do Najjaśniejszej Katarzyny II, Imperatorowej Rosyjskiej, przy oddaniu dzieła pod tytułem: Tauryka, czyli wiadomości starożytne. (W-wa) 1787. Przedr. zob. Wyd. zbior. poz. 10.

79. Diariusz podróży Najjaśniejszego Stanisława Augusta króla polskiego na Ukrainę i bytność w Krakowie, aż do powrotu do Warszawy dnia 22 lipca roku 1787. W-wa (wyd. „Kontynuacjami" od 3 marca 1787). Wyd. nast.: zmien. pt. Dziennik podróży Króla Jegomości Stanisława Augusta na Ukrainę i do innych ziem koronnych, roku 1787 dnia 23 lutego rozpoczętej, a dnia 22 lipca zakończonej. Cz. 1: Wyjazd do Kaniowa. Cz. 2: Bytność w Kaniowie. W-wa 1788; zob. Wyd. zbior. poz. 3.

Rkps fragm. Ossol. sygn. 5834/III.

80. Kantata w dzień inauguracji statui króla Jana III, dnia (14) września roku 1788. W-wa (1788); toż ze wstępem pt. Opisanie festynu danego w Łazienkach... z okoliczności inauguracji statui króla Jana III, dnia 14 września roku 1788. (W-wa 1788, kolportowane było razem z *Gaz. Warsz.*). Wyd. nast.: fragm. przedr. w zbiorze: Rozrywka w smutku, czyli piosnki i arie zebrane roku 1796. B. m. (1796); z rkpsów Bibl. Teatr. wyd. A. Wejnert. *Bibl. Warsz.* 1878 t. 4 s. 415-420; wg pierwodruku wyd.: L. Bernacki: Teatr, dramat i muzyka za Stanisława Augusta. T. 1. Lw. 1925 s. 440 n.; J. Prosnak: Kultura muzyczna Warszawy XVIII w. Kr. 1955 (Dod. muzyczny; z muzyką M. Kamieńskiego); zob. Wyd. zbior. poz. 10 (fragm.).

Rkps w Bibl. Ossol. sygn. 3336/I.

Pierwodr. anonim.

Przekł. franc.: Stanisław August Poniatowski: Traduction libre de la cantate exécutée en langue polonaise à l'inauguration de la statue du roi Jean Sobieski. W-wa (1788). (Rkps Bibl. Czart. sygn. 938 s. 391—398).

81. Kuplety do baletu „Kleopatra" (Wodzu, coś miecza...; Do Augusta). Powst. 1788. Wyst. W-wa 7 września 1791. Z rkpsu Bibl. Czart. sygn. 938 wyd. L. Bernacki, jw. t. 1 (w t. 2 facsimile tekstu). Przedr. zob. Wyd. zbior. poz. 10.

82. Consulite vobis, prospicite patriae. B. m. (wrzesień-październik 1788). Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 6.

Dat. wg J. Platta. Wg P. Chmielowskiego: po 1775.

83. Balon. B. m. (1789; druk anonim.). Wyd. nast. (pod nazwiskiem Naruszewicza) zob. Wyd. zbior. poz. 10.

Utwór od publikacji w *Gaz. Warsz.* 1817 nr 8 i *Tyg. Wil.* 1817 t. 3 — wszedł na stałe do edycji poezji S. Trembeckiego, choć B. Kiciński (jw. poz. 70) zamieścił go wśród dubiów. Naruszewiczowi przypisał ten wiersz J. W. Gomulicki.

Przekł. ang.: P. Sobolewski: Poets and Poetry of Poland. Chicago 1861 s. 153-154. Wyd. nast. Chicago 1883; Milwaukee 1929.

Przekł. ros.: W. Bieniediktow: Wozdusznyj szar. W antologii: Polskaja poezija. T. 1. Moskwa 1963.

84. Głos... Biskupa Smoleńskiego za duchowieństwem, na sesji sejmowej r.1789 d. 16 marca. B. m. (1789).

W czasie tego sejmu wyd. nadto osob. następujące mowy: z 20 lipca i 13 września 1790; z 5 i 31 stycznia oraz z 6 grudnia 1791.

85. List senatora do przyjaciela. (W-wa 1790).

Autorstwo domniemane. Jest to odpowiedź na broszurę H. Kołłątaja: Co się też to dzieje z nieszczęśliwą ojczyzną naszą. (W-wa 1790). A. M. Kurpiel na podstawie wzmianki w liście Naruszewicza przypuszcza, że autorem pisma był Naruszewicz (Kilka słów o A. Naruszewiczu. *Pam. słuchaczy Uniw. Jagiel.* Kr. 1887 s. 542; por. Korespondencja A. Naruszewicza... s. 380).

86. Głos... przy założeniu pierwszego kamienia na kościół Opatrzności Boskiej, r. 1792 d. 3 maja na placu Ujazdowskim miany. B. m. r. Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 3, 6.

87. Rodowód... Biskupa Łuckiego. Wyd. A. E. Koźmian: Wyciągi piotrowickie. Wr. 1842 s. 55-56.

Wyd. ponadto listy pasterskie.

Drobne utwory Naruszewicza ogł. też współcześnie w czasopismach i zbiorach: *Gaz. Warsz.* (1784 nr 55: Na piorunochron umieszczony na Zamku Warszawskim, fragm. przedr. J. W. Gomulicki, zob. Wyd. zbior. poz. 10); *Monitor* (1766 nr 95, 1780 nr 71, 1784 nr 53, 1785 nr 22, 26); Muza dobrej myśli. T. 1 (Sandomierz 1773?), wyd. nast. niepełne: Książka pod tytułem Pijak. B. m. (1773?; tu obok poz. 23, 27, 42, wiersze: Ktoś (Głupstwo — wg N. Boileau Despréaux),

http://rcin.org.pl

Fircyk, Staruszek, Pijak, Potwarca (Do potwarców), Do mądrości); Sielanki polskie z różnych autorów zebrane. W-wa 1778; *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* (1770-1777).

Pośmiertnie utwory Naruszewicza ogł. nadto:

Wybór powieści erotycznych wierszem i prozą. Nowa edycja. W Knidzie (W-wa) 1809 (poemat anonim. „Hilary", autorstwo Naruszewiczowi przypisał W. Mincer. *Pam. Lit.* R. 47 (1956) z. 1). —
Pam. Warsz. t. 8 (1817) (O małżeństwie Zygmunta I z Boną). —
Pam. Lw. 1818 nr 52 (Wanda). —
S. Grzegorzewska. *Bibl. Warsz.* 1856 (Do JMci Pana Badeniego; wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 10). —
K. Estreicher w: K. Węgierskiego Pisma wierszem i prozą. Lw. 1882 *Bibl. Klasyków Pol.* 6 (tu: Nowy przypadek w lasku; autorstwu Naruszewicza przywrócił i inną wersję, pt. Do Węgierskiego. Nowy przypadek w lasku, ogł. M. Klimowicz. *Ze skarbca kultury* 1955 z. 1).—
S. Tomkowicz: Z wieku Stanisława Augusta. T. 2. Kr. 1882 (Ocalenie życia i zdrowia JKMci; wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 10). —
J. Nowak-Dłużewski, 1946 (Pod bytność Stanisława Augusta... w Końskich, anonim.; Naruszewiczowi przypisał i przedr. J. W. Gomulicki, zob. Wyd. zbior. poz. 10). —
J. Kott. *Twórczość* 1950 nr 11 (Daniel Kalwiński na zniesienie zakonu jezuitów, ogł. pod nazwiskiem S. Trembeckiego; Naruszewiczowi przypisał i wyd. J. W. Gomulicki, zob. Wyd. zbior. poz. 10).—
J. W. Gomulicki. *Nowe Książki* 1958 nr 22-24 (Przy odmianie stroju na księdza świeckiego; Suplika poetów do Apollina. Przedr. zob. Wyd. zbior. poz. 10). —
J. Platt: Korespondencja A. Naruszewicza, 1762-1796. Wr. 1959 (Na Polesiu; Rozmowa ogrodnika z drzewem. Przedr. zob. Wyd. zbior. poz. 10).

Zob. też: Wyd. zbior. poz. 3 i 10.

Wiele wierszy Naruszewicza przedr. w różnych antologiach, m. in.: Sz. Bielski: Wybór różnych gatunków poezji. W-wa 1806, wyd. nast. W-wa 1820; W. Borowy: Od Kochanowskiego do Staffa. Lw. 1930 i wyd. nast.; J. Kott, A. Ważyk: Wiersze które lubimy. W-wa 1951; J. Kott, S. Lorentz: Warszawa wieku Oświecenia. W-wa 1954; J. Kott: Poezja polskiego Oświecenia. W-wa 1954, wyd. 2 W-wa 1956.

Utwory przypisywane Naruszewiczowi zawierają nadto rkpsy (m. in.): Bibl. PAN Kr. sygn. 615; Ossol. sygn. 5833/III, 5834/III, 7070/II, Zbiory G. Pawlikowskiego sygn. 246.

P r z e k ł a d y

1. Nabożeństwo do św. apostołów Piotra i Pawła, najprzedniejszych obrońców całego chrześcijaństwa, na dziesięć dni święta ich przypadające rozłożone, a ku pożytkowi wiernych przez... z włoskiego przetłumaczone. Wyd. 1-4 nieznane; wyd. 5 W-wa 1785; wyd. 6 W-wa 1887.

2. M. K. Sarbiewski: Ody niektóre. Wyd. F. Bohomolec w: M. K. Sarbiewski: Opera posthuma. W-wa 1769. Wyd. nast.: zob. Twórczość poz. 58 t. 4; zob. Wyd. zbior. poz. 3-5.

3. S. Gessner: Mirtyl; Dafne; Wiosna; Pacierz staruszka; Folwark; Oczekiwanie pasterza na towarzyszów. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1770-1771 t. 1-3. Wyd. nast.: zob. Twórczość poz. 58 t. 3; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6, 10 (fragm.). Kilka przekładów (i parafraz) wyd. nadto w zbiorze: Sielanki polskie... W-wa 1778.

4. A. L. Thomas: Czas; Do gminu; Oda o powinności człowieka w towarzystwie. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1770 t. 2. Wyd. nast.: zob. Twórczość poz. 58 t. 2; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

5. J. B. Rousseau: Duma do słowika; Oda do fortuny. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1770-1771 t. 1, 3. Wyd. nast.: zob. Twórczość poz. 58 t. 1; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

6. (P. J. Gentil-Bernard): Nic nadto (Króla Jmci Pruskiego(!)). *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1770 t. 2 cz. 1 s. 13-16. Wyd. nast.: zob. Twórczość poz. 58 t. 1; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6, 10.

7. (P. Patrix): Równość po śmierci. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1770 t. 2 cz. 1 s. 57-58. Wyd. nast.: zob. Twórczość poz. 58 t. 3; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6. P r z e k ł. r o s.: J. Błaginina: Posle smierti wsie rawny. W antologii: Polskaja poezija. T. 1. Moskwa 1963.

8. W. Ines: Do pijaków. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1770 t. 2 cz. 2 s. 229-232. Wyd. nast.: zob. Twórczość poz. 58 t. 2; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

9. G. A. Lemonnier: Dziecię poprawione. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1770 t. 2 cz. 2 s. 407-422. Wyd. nast.: zob. Twórczość poz. 58 t. 3; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

10. P. J. Sautel: Przymierze śmierci z miłością; Narcys. Sielanka. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1770-1771 t. 2, 4. Wyd. nast.. zob. Twórczość poz. 58 t. 3; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

http://rcin.org.pl

11. A. M. Durini: Na pogrzebie J.O. Księżny Jmci Marii Zofii Czartoryski. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1771 t. 3 cz. 2 s. 347-350. Wyd. nast.: zob. Twórczość poz. 58 t. 1; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

12. A. A. J. Feutry: Kościół śmierci. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1771 t. 4 cz. 1 s. 139-141. Wyd. nast.: zob. Twórczość poz. 58 t. 2; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

13. A. Deshoulières: Strumień. Sielanka. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1771 t. 4 cz. 1 s. 200-208. Wyd. nast.: zob. Twórczość poz. 58 t. 3; w zbiorze: Sielanki polskie... W-wa 1778; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

14. J. de La Fontaine: (Bajki:) Sakwy; Jaskółka; Wyprawa na wojnę; Kot stary. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1771-1775 t. 4-5. Wyd. nast.: zob. Twórczość poz. 58 t. 3 (tu nadto: Szczur pustelnik); zob. Wyd. zbior. poz. 2-6.

14a. A. M. Durini: Catharinae Potociae, castellanae Caminensi... B. m. 1772 (tekst łac. i pol.).

O autorstwie Naruszewicza tekstu pol. inform. wiersz Duriniego zamieszczony na s. 10: Ad poetam Polonum qui Latina haec mea epigramma fecit. Por. Estr. XV (1897) 417.

15. Fryderyk II: Wiersz Króla JMci Pruskiego do Woltera. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1772 t. 5 cz. 2 s. 221-224. Wyd. nast.: zob. Twórczość poz. 58 t. 1; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

16. Pindar: Oda pierwsza z pytejskich, na pochwałę Hierona króla. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1772 t. 6 cz. 2 s. 369-385. Wyd. nast.: zob. Twórczość poz. 58 t. 2; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

17. P. C. Tacyt: Dzieła wszystkie. T. 1. W-wa 1772; t. 2. W-wa 1773; t. 3. W-wa 1776; t. 4. W-wa 1783. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 3. Fragm. przedr.: I. Szydłowski w: Przykłady stylu polskiego... T. 1. Wil. 1827; pt. Germania, wyd. K. J. Turowski. Kr. 1861.

18. A. M. Durini: Na powrót Józefa Załuskiego, biskupa kijowskiego. Powst. na pocz. 1773. Wyd. zob. Twórczość poz. 58 t. 1. Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

19. Q. F. Horatius: Pieśni zebrane. Wyd. w zbiorze: Pieśni wszystkie Horacjusza przekładania różnych. T. 1-2. W-wa 1773, toż wyd. 2 W-wa 1819. Wyd. nast.: zob. Twórczość poz. 58 t. 4 (tu nadto fragm. przekładu satyry); zob. Wyd. zbior. poz. 3-5.

Pierwodr. kilku przekł. ogł. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1770-1772.

20. Anakreon: Pieśni wybrane. Wyd. pt. Anakreon, poeta grecki. W-wa 1774 (tu także 5 przekł. z J. Kochanowskiego). Wyd. nast.: zob. Twórczość poz. 58 t. 4; zob. Wyd. zbior. poz. 3-5.

Pierwodr. 12 przekł. ogł. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1773 t. 7 cz. 2 s. 337-352.

21. (Voltaire): Vanitas vanitatum. Próżność nad próżnościami. Z Salomona. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1775 t. 13 cz. 2 s. 231-246. Wyd. nast.: zob. Twórczość poz. 58 t. 2; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

22. (A. G. Rezzonico della Torre): Do Katarzyny Carowej Moskiewskiej. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1777 t. 15 cz. 2 s. 402-403. Wyd. nast.: zob. Twórczość poz. 58 t. 1; zob. Wyd. zbior. poz. 3-6.

23. Niektóre epigrammata z not Tacyta tłomaczonego wyjęte. Wyd. zob. Twórczość poz. 58 t. 4. Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 3-5.

Tu przekł. ze Swetoniusza, Juwenalisa, Lukana, Seneki, Claudiana, Horacjusza, Martialisa.

24. (J. de La Fontaine): Słowik. Powieść z francuskiego na polski język przełożona. B. m. r.

Druk anonim. Źródło wskazał J. W. Gomulicki.

Ogł. nadto w *Zabawach Przyjemnych i Pożytecznych* kilka przekładów dotąd nie zidentyfikowanych autorsko (Do wina, Diament, Rada zwierząt, Nagrobek pijanicy i in.).

Prace edytorskie i redakcyjne

1. M. K. Sarbiewski: Poemata ex vetustis manuscriptis et variis codicillis olim ab authore dissimulato nomine editis deprompta et in unum collecta. Wil. 1757.

2. Sielanki polskie z różnych autorów zebrane, a teraz świeżo dla pożytku i zabawy czytelników przedrukowane. Nakładem Towarzystwa Literatów w Polszcze Ustanowionego. W-wa 1770.

Inform. J. D. A. Janocki: Sarmaticae litteraturae nostri temporis fragmenta. Lipsk 1773 s. 108. Współwydawca — J. E. Minasowicz. Zob. Minasowicz J.E., Prace edytorskie poz. 7.

3. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne ze sławnych wieku tego autorów zebrane.* T. 3-16. W-wa 1771-1777.

Redaktorstwo t. 15-16 kwestionowane przez E. Aleksandrowską.

4. Pieśni wszystkie Horacjusza przekładania różnych. T. 1-2. W-wa 1773 (-1775).

http://rcin.org.pl

Z przedmową i życiorysem Horacego, pióra Naruszewicza. Współwydawca — J. E. Minasowicz. Zob. MINASOWICZ J. E., Prace edytorskie poz. 11.

5. Jakub Sobieski: Diariusz wyprawy chocimskiej. Fragm. (25 IX—15 X 1621) wyd. w: Historia Jana Karola Chodkiewicza. Zob. Twórczość poz. 61 t. 2 s. 453-498

Wydania zbiorowe

1. Dzieła. T. 1-4. W-wa 1778. Zob. Twórczość poz. 58.

2. Satyry i bajki. Połock (ok. 1800).

3. (Dzieła zupełne). (Tomów 15). Wyd. T. Mostowski. W-wa 1803-1805 *Wybór Pisarzów Pol.*

Zawartość: Twórczość poz. 61, 66, 77, 79 oraz Wiersze różne (t. 1-2) zawierające poz. 58, a nadto poz. 59, 64, 69, 86. Odpis od Dzieduszyckiego Karpińskiemu.

Tu także, błędnie jako utwór Naruszewicza, przekł. F. D. Kniaźnina: Z Anakreona.

4. Dzieła poetyczne. Nowe, zupełne wydanie. T. 1-2. Wr. 1826.

Zawartość: jw. poz. 3: Wiersze różne.

5. Poezje. Wyd. J. N. Bobrowicz. T. 1-3. Lipsk 1835 *Bibl. Kieszonkowa Klasyków Pol.* 11-13.

Zawartość: jw. poz. 3: Wiersze różne.

6. Wybór poezji z dołączeniem kilku pism prozą oraz listów. Wyd. P. Chmielowski. W-wa 1882 *Bibl. Najcelniejszych Utworów Lit. Europejskiej.*

Zawartość: jw. poz. 3: Wiersze różne (ale bez przekładów zawartych w tomie: Tłomaczenia rozmaite), ponadto: Twórczość poz. 52, 60, 82, 86; Listy poz. 6, 13.

7. Satyry. Lw. 1883 *Bibl. Mrówki* 70.

8. Satyry. W-wa 1910 *Bibl. Uniw. Lud i Młodzieży Szk.* 155. Wyd. 2 W-wa 1925

9. Satyry. Oprac. S. Grzeszczuk. Wr. (1962) *BN* I, 179.

10. Liryki wybrane. Wybrał i wstępem poprzedził J. W. Gomulicki. (W-wa 1964) *Bibl. Poetów.*

Zawartość: 42 utwory z poz. 58 Twórczości i z *Zabaw Przyjemnych i Pożytecznych* (m. in. przypisany tu po raz pierwszy Naruszewiczowi wiersz „Do kominka"); fragm. poz. 17 i 43; przedr. z druków ulot. (poz. 57, 59, 63, 68 fragm., 70, 78, 80 fragm., 81, 83), z *Gaz. Warsz.*, niektórych pierwodr. pośmiertnych; 2 wiersze z rkpsów (Do astronoma, Do Ignacego Zapolskiego).

Uwaga: w rkpsie poezji J. Koblańskiego Bibl. Czart. sygn. 1958 jest wiersz „Komin", zbieżny z tekstem ogł. wyżej „Do kominka".

Listy i materiały

1. Do J. M. Chodkiewicza z 1773. Ogł. W. Konopczyński. *Pam. Lit.* R. 43 (1952) z. 3/4. Przedr. tej poz. i nast. (do 20, bez 10) zob. poz. 21.

2. Do M. Poczobuta 6 listów z 1774-1789; do Mierzejewskiego z 1793; „rachunek pieniędzy królewskich na druki" z 1780. Ogł. E. Rabowicz: Inedita A. Naruszewicza. *Pam. Lit.* R. 49 (1958) z. 3.

3. Do Stanisława Augusta z 10 sierpnia 1775. Fragm. ogł. W. Olszewicz w: Biblioteka króla Stanisława Augusta. *Przegl. Bibl.* 1931 z. 1 i odb.

4. Korespondencja ze Stanisławem Augustem z 1776-1777 (7 listów). Z rkpsów Ossol. sygn. 780/II i 7067/II ogł. J. Platt. *Ze skarbca kultury* 1952 z. 1.

5. Do Stanisława Augusta — z 29 października 1776, 2 b. d., z marca 1780, 15 kwietnia 1780, 15 października 1780. Ogł. J. Bartoszewicz. *Dzien. Warsz.* 1852 nr 334-342.

6. Do Stanisława Augusta 16 listów z 1776-1784; do S. Trembeckiego z 1790. Ogł. K. W. Wójcicki w: Archiwum domowe. W-wa 1856; przedr. P. Chmielowski, zob. Wyd. zbior. poz. 6.

7. Do L. Bruneta z 1779 (w jęz. franc.); do nieznanego z 1794. Ogł. T. Wierzbowski: Materiały do dziejów piśmiennictwa polskiego. T. 2. W-wa 1904 s. 142-146.

8. Do Stanisława Augusta z 23 marca 1781. Ogł. A. J. Nowowiejski: Płock. Monografia historyczna. Płock 1930 s. 483-484.

9. Do J. Albertrandiego z 1782. Z autografu Bibl. PAU nr 1 ogł. L. Bernacki. *Pam. Lit.* R. 25 (1928) s. 603-605.

10. Do Stanisława Augusta z 30 marca 1785; do A. Gorzeńskiego 2 listy — z 4 stycznia i 25 marca 1790. Z Arch. Młynowskiego Chodkiewiczów w Arch. Państw. Kr. ogł. S. Pełeszowa. *Ruch Lit.* 1965 z. 6.

11. Korespondencja ze Stanisławem Augustem z 1788 (3 listy w sprawie „Kantaty w dzień inauguracji statui Jana III"). Ogł. R. Kaleta. *Pam. Lit.* R. 42 (1951) z. 3/4.

12. Do S. Trembeckiego z 1790. *Gaz. Codz.* 1854 nr 265.

13. Do Stanisława Augusta z 10 grudnia 1793. *Tyg. Ilustr.* 1881 nr 296; przedr. P. Chmielowski, zob. Wyd. zbior. poz. 6.

14. Do Stanisława Augusta z 4 sierpnia 1794 i od Stanisława Augusta z 10 sierpnia i 4 września 1794. Ogł. E. Kipa, M.

http://rcin.org.pl

Kukiel: Z korespondencji insurekcyjnej Stanisława Augusta. *Kwart. Hist.* 1917 s. 249-251.

15. Do Stanisława Augusta z 14 lutego 1796. *Bibl. Warsz.* 1863 t. 1 s. 201-203.

16. Do K. Wężyka z 1796. Ogł. S. Tomkowicz w: F. Wężyk: Poezje z pośmiertnych rękopisów. T. 2. Kr. 1878 s. 297-298.

17. Korespondencja ze Stanisławem Augustem (4 listy); do J. Ogrodzkiego (2 listy, ogł. mylnie jako do J. Małachowskiego). Ogł. A. Batowski. *Przyj. Ludu* 1843/44 nr 44, 47.

18. Od Stanisława Augusta z 1773-1796 (31 listów). Wyd. A. E. Koźmian w: Wyciągi piotrowickie. Wr. 1842.

19. Od Stanisława Augusta (2 listy). Wyd. M. Baliński: Dawna Akademia Wileńska. Petersb. 1862 s. 521-522.

20. Od H. Kołłątaja z 1 sierpnia 1792. Wyd. w: H. Kołłątaj: Listy pisane z emigracji, 1792-1794. Poz. 1872.

21. Korespondencja A. Naruszewicza, 1762-1796. Z papierów po L. Bernackim uzup., oprac. i wyd. J. Platt pod red. T. Mikulskiego. Wr. 1959.

Zawiera 383 listy Naruszewicza i 118 listów do niego, w tym wszystkie listy wymienione wyżej w poz. 1-20 (bez 10), nadto kwity.

22. Korespondencja ze Stanisławem Augustem z 1793-1794. Ogł. A. F. Grabski: Nieznane fragmenty korespondencji A. Naruszewicza z królem Stanisławem Augustem z l. 1793-1794. *Przegl. Hist.* R. 51 (1960) z. 4.

Rkpsy korespondencji Naruszewicza znajdują się w Bibl. Czart., Bibl. Nar., Bibl. Uniw. Warsz., Ossol., Arch. Głównym Akt Dawnych (Arch. Nieświeskie), Arch. Państw. Kr., Bibl. Uniw. w Wil.

Bibliografię twórczości podaje P. Chmielowski w: Wybór poezji. W-wa 1882 s. XXVI-XXVIII, 497-498.

INDEKS TYTUŁÓW

(Cz — wykaz czasopism, E — Prace edytorskie, P — Przekłady, T — Twórczość, U — uwagi po Twórczości lub Przekładach, Z — Wydania zbiorowe)

Ad Illustrissimum A. Młodziejowski T-11
Ad patriam T-29
Anakreon, poeta grecki P-20
An Ihro Majestät den König an Höchstdero jährigem Krönungsfeste T-30
Arkadia T-70
Bajki (J. de La Fontaine) P-14
Balon T-83
Bytność w Kaniowie T-79
Catharinae Potociae (A. M. Durini) P-14a
Celsissimo... I. Comiti Krasicki T-8
Chudy literat T-42
Consulite vobis, prospicite patriae T-82
Czas (A. L. Thomas) P-4
Cztery inskrypcje na pamiątkę wyczyszczonej rzeki w Litwie T-12
Dafne (S. Gessner) P-3
Daniel Kalwiński na zniesienie zakonu jezuitów T-U
Diament P-U
Diariusz podróży... Stanisława Augusta na sejm grodzieński T-71
Diariusz podróży... Stanisława Augusta na Ukrainę T-79
Diariusz wyprawy chocimskiej (Jakub Sobieski) E-5
Do astronoma Z-10
Do Augusta T-81
Do bizuna T-60
Do gminu (A. L. Thomas) P-4
Do I. Zapolskiego Z-10
Do Jaśnie Oświeconego... Adama na Klewaniu i Żukowie Czartoryskiego T-18
Do Jego Królewskiej Mości, Pana Swojego Najmiłościwszego T-49
Do J. K. Mości... młódź Collegium Nobilium T-38
Do JMci Pana Badeniego T-U
Do JO. JPani Elżbiety z Książąt Poniatowskich... Branickiej T-35
Do J. O. X... Michała i Heleny z Przeździeckich... Radziwiłłów T-24
Do Katarzyny Carowej Moskiewskiej (A. G. Rezzonico della Torre) P-22
Do kominka Z-10
Do Króla Jegomości, nauk i uczących się ojca T-26
Do Króla Jegomości w dzień doroczny szczęśliwej Jego koronacji T-30
Do Króla Jegomości w dzień urodzenia Jego T-22
Do mądrości T-U
Do Najjaśniejszego Pana konwikt swój.. odwiedzającego T-16
Do pijaków (W. Ines) P-8
Do potwarców T-U
Do Stanisława Augusta... Collegium Nobilium Varsov. Soc. Jesu T-4
Do Węgierskiego. Nowy przypadek w lasku T-U
Do Wielkiego Księstwa Litewskiego T-36
Do wina P-U
Duma do słowika (J. B. Rousseau) P-5
Dziecię poprawiane (G. A. Lemonnier) P-9
Dziedziczce... Karolinie z książąt Radziwiłłów Jabłonowskiej T-2
Dzieła (t. 1-4) T-58
Dzieła poetyczne Z-4
Dzieła wszystkie (Tacyt) P-17
(Dzieła zupełne) Z-3
Dziennik podróży... Stanisława Augusta na Ukrainę T-79
Elegia in funus M. Załuski T-9
Elegia nomine Provinciae Masoviticae in diem onomasticam A. S... Młodziejowski T-14
Elegia nomine Provinciae Masoviticae

http://rcin.org.pl

Soc. Jesu ad neoconsecratum... Ch. Szembek T-13
Elegia nomine Provinciae Masoviticae Soc. Jesu ad neoconsecratum... G. Podoski T-10
Elegia nomine Provinciae Masoviticae Soc. J. exhibita Episcopo Premysliensi A. S. Młodziejowski T-7
Fajerwerk z ludzi T-6
Fajerwerk życia ludzkiego T-6
Feuerwerk T-6
Fircyk T-U
Folwark (S. Gessner) P-3
Głos... na sesji sejmowej T-84
Głos... przy założeniu pierwszego kamienia na kościół Opatrzności Boskiej T-86
Głos umarłych T-59
Głupstwo (wg N. Boileau) T-U
Gołos miertwiecow T-59
Gwido, hrabia Blezu T-17
Hilary T-U
Historia J. K. Chodkiewicza T-61
Historia narodu polskiego od początku chrześcijaństwa T-66
Horacjusza życie T-19
Germania (Tacyt) P-17
In nuptiis... J. N. Chodkiewicz T-1
Jaskółka (J. de La Fontaine) P-14
Kantata w dzień inauguracji statui króla Jana III T-80
Kościół śmierci (A. A. J. Feutry) P-12
Kot stary (J. de La Fontaine) P-14
Ktoś T-U
Kuplety do baletu „Kleopatra" T-81
Liryka (ks. 1-4) T-58
Liryki wybrane Z-10
List senatora do przyjaciela T-85
Luciński... do autora „Podstolego" T-63
Memoriał względem pisania historii narodowej T-52
Mirtyl (S. Gessner) P-3
Nabożeństwo do św. apostołów Piotra i Pawła P-1
Na dzień imienin... A. A. Czartoryskiego T-37
Na dzień imienin... S. książęcia Poniatowskiego T-67
Na dzień ocalenia życia i zdrowia J.K.M. T-39
Na dzień 17 stycznia urodzeniem J.K.M. znakomity T-21
Na dzień zaślubienia W. Potockiego T-55
Na fajerwerk, który dawał pod Młocinami A. Graf Moszyński T-5
Nagrobek pijanicy P-U
Na ozdobne mieszkanie w Pióromoncie T-57
Na piorunochron umieszczony na Zamku Warszawskim Cz-GW
Na pogrzebie J. O... Marii Zofii Czartoryski (A. M. Durini) P-11
Na pogrzebie J. Ogrodzkiego T-62
Na Pokój Marmurowy T-28
Na Polesiu T-U
Na powrót J. Załuskiego (A. M. Durini) P-18
Na powszechną radość z okazji oddanej buławy... S. Rzewuskiemu T-48
Narcys (P. J. Sautel) P-10
Na ruinę jezuitów T-45
Na śmierć Augusta III T-3
Na wesele książęcia de Nassau T-64
Nic nadto (P. J. Gentil-Bernard) P-6
Niektóre epigrammata z not Tacyta P-23
Niemenczyn T-50
Nowy przypadek w lasku T-U
Objaśnienie kwestii, czyli JW Zughoer użyć może praw... T-72
Ocalenie życia i zdrowia JKMci T-U
Oczekiwanie pasterza na towarzyszów (wg S. Gessnera) P-3
Oda do fortuny (J. B. Rousseau) P-5
Oda do ojczyzny z okazji niesłychanego przypadku J.K.M. T-29
Oda o powinności człowieka w towarzystwie (A. L. Thomas) P-4
Oda pierwsza z pytejskich, na pochwałę Hierona króla (Pindar) P-16
Ode an das Vaterland T-29
Odpis od Dzieduszyckiego Karpińskiemu Z-3
Ody niektóre (M. K. Sarbiewski) P-2
O małżeństwie Zygmunta I z Boną T-U
Opisanie festynu danego w Łazienkach T-80
O pożytku z nauk nadgrodą w kraju rozkrzewionych T-34
Oświadczenie uprzejmej wdzięczności... P. Netzelowi T-47
Oświadczenie wdzięczności... J. Dupont T-20
O zwierzchności krajowej w Tebach T-41
Pacierz staruszka (S. Gessner) P-3
Panowanie Piastów T-66
Panowanie Węgrów T-66
Pieśni wszystkie Horacjusza przekładania różnych E-4
Pieśni wybrane (Anakreon) P-20
Pieśni zebrane (Horatius) P-19
Pijak T-U
Pod bytność Jego Królewskiej Mości w Jabłonie T-68
Pod bytność Stanisława Augusta... w Końskich T-U
Podróż królewska... R. P. 1781 T-69
Podziękowanie Królowi Jegomości za dane numisma T-25
Poemata (M. K. Sarbiewski) E-1
Poezje Z-5
Posle smierti wsie rawny P-7
Potwarca T-U
Powązki T-44
Powinszowanie Jaśnie Oświeconemu Prymasowi T-74
Proemiando incitat T-56
Próżność nad próżnościami. Z Salomona (Voltaire) P-21
Przymierze śmierci z miłością (P. J. Sautel) P-10
Przy oddaniu pierścienia JKMości ks. K. Naruszewiczowi T-53
Przy odmianie stroju na księdza świeckiego T-U
Przy otwarciu Sali Narodowej w Zamku J. K. M. T-75
Rada zwierząt P-U
Rodowód T-87
Rok 1776 T-54
Rozmowa ogrodnika z drzewem T-U
Równość po śmierci (P. Patrix) P-7
Sakwy (J. de La Fontaine) P-14
Satyra o prawdziwym szlachectwie (wg N. Boileau) T-23
Satyry Z-7, 8, 9
Satyry i bajki Z-2
Sielanki polskie z różnych autorów zebrane E-2
Sielanki, satyry, bajki i epigrammata T-58
Słowik (J. de La Fontaine) P-24
Sprawa między księciem A. Czartoryskim... a J. Komarzewskim... i F. Ryxem T-73

http://rcin.org.pl

Staruszek T-U
Strumień (A. Deshoulières) P-13
Suplika do Jego Królewskiej Mości T-46
Suplika poetów do Apollina T-U
Suum cuique T-32
Szczur pustelnik (J. de La Fontaine) P-14
Tankred T-43
Tauryka T-77
Tłomaczenia rozmaite T-58
Traduction libre de la cantate à... l'inauguration de la statue du roi Jean Sobieski T-80
Vanitas vanitatum. Próżność nad próżnościami. Z Salomona (Voltaire) P-21
Wanda T-U
Warszawa do J. K. Mci T-51
Wesele. Pasterka z okoliczności ślubnego aktu... I. Potockiego T-40
Wiadomość o Siewierzu T-76
Wiek zepsuty T-27
Wiersz do księcia A. Czartoryskiego... do ojczyzny szczęśliwie powracającego T-15
Wiersz do Najjaśniejszej Katarzyny II... T-78
Wiersze różne Z-3
Wiersz Króla JMci Pruskiego do Woltera (Fryderyk II) P-15
Wiersz polski (Na śmierć Augusta III) T-3
Wiersz radosny, który Grecy z Łacinnikami dithyrambem zowią T-33
Wieśniak do poety dziennego T-31
Wiosna (S. Gessner) P-3
Wodzu, coś miecza... T-81
Wozdusznyj szar T-83
Wybór poezji Z-6
Wyjazd do Kaniowa T-79
Wyprawa na wojnę (J. de La Fontaine) P-14
Zabawy Przyjemne i Pożyteczne E-3
Życiorysy sławnych Polaków T-65
Żywot J. K. Chodkiewicza T-61

OPRACOWANIA

F. Bohomolec: (Wstęp do) M. K. Sarbiewski: Opera posthuma. W-wa 1769. — J. D. A. Janocki: Sarmaticae litteraturae nostri temporis fragmenta. T. 1. W-wa-Lipsk 1773 s. 51-53, 107-109, 117. — (Wzmianka o wyjściu z druku t. 3 „Historii" i uzasadnienie niewydania t. 1). *Gaz. Warsz.* 1781 nr 61 *Suplement.* — Ch. G. Steiner: (Historia narodu polskiego. Rec.). *Polnische Bibliothek* 1787-1788 s. 74-98. — (Nekrologi): *Gaz. Warsz.* 1796 dod. do nr 3 (23 lipca); *Korespondent Warsz. i Zagr.* 1796 nr 59. — F. K. Dmochowski: Mowa na obchód pamiątki Ignacego Krasickiego. W-wa 1801; przedr. w: I. Krasicki: Dzieła. W-wa 1802 t. 1; przedr. w: Pisma rozmaite. T. 2. W-wa 1826. — T. Mostowski: (Przedmowa do) Historia narodu polskiego. T. 2. W-wa 1803. —

J. Lelewel: Opisu północnej Europy... Ammiana Marcelina wykład przeciw Naruszewiczowi. W: Rzut oka na dawność litewskich narodów i związki ich z Herulami. Wil. 1808 s. 51-67; przedr. w: Narody na ziemiach sławiańskich przed powstaniem Polski. Poz. 1853. — E. Słowacki: O sztuce dobrego pisania w języku polskim. (Powst. 1811). Wyd. w: Dzieła. T. 2. Wil. 1826 s. 236. — E. Słowacki: Rozbiory pisarzów. (Powst. przed 1815). Wyd. jw. t. 3. — K. Brodziński: O klasyczności i romantyczności. *Pam. Warsz.* 1818 czerwiec i wyd. nast.; wyd. A. Łucki. Kr. (1920) *BN* I, 10 s. 104-105. — K. Brodziński: Literatura polska. (Powst. 1822-1823). Wyd. w: Pisma. T. 4. Poz. 1872 s. 274-292; t. 5. Poz. 1873 s. 62-63, 515-519. — J. Lelewel: Porównanie Karamzina i Naruszewicza. *Monitor Warsz.* 1824 nr 46, 61; przedr. w: Polska, dzieje i rzeczy jej. T. 18. Poz. 1865. — (Historia narodu polskiego. T. 1. Rec.). *Bibl. Pol.* 1825 t. 1 s. 197-211, 245-256. — Ł. Gołębiowski: O dziejopisach polskich, ich duchu, zaletach i wadach. W-wa 1826. — J. Lelewel: Rozbiór prac historycznych A. Naruszewicza i Tadeusza Czackiego, czytany na publ. posiedzeniu 20 kwietnia r. 1826. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 19 (1827); przedr. w: Rozbiory dzieł. Poz. 1844; Polska, dzieje i rzeczy jej. T. 17. Poz. 1865. — Z Francji. (O ostatnich chwilach życia Naruszewicza, przedr. z „Revue Encyclopédique" nr 40). *Rozmaitości* (Lw.) 1827 nr 19. — K. Tańska (Hoffmanowa): O A. Naruszewiczu. *Rozrywki dla Dzieci* t. 7 (1827) nr 40. — T. Mostowski: Naruszewicz A. S. *Biographie universelle ancienne et moderne* L. G. Michauda. T. 30. Paryż 1829 s. 573-574; wyd. 2 Paryż (1854-1858) s. 216-217. — H. Klimaszewski: Porównanie Trembeckiego z Naruszewiczem. W: Rozbiór poezji Stanisława Trembeckiego. Wil. 1830 s. 137-141. — L. Osiński: Wykład literatury porównawczej, czytanej w Uniw. Warsz. (Wygł. 1818-1830). Wyd. w: Dzieła. T. 3. W-wa 1861 s. 222-224. — A. Magier: Estetyka miasta stołecznego Warszawy. (Ukończ. ok. 1833). Wyd. H. Szwankowska. Komentarz hist.-lit. oprac. J. W. Gomulicki. Wr. 1963. — A. Naruszewicz. *Przyj. Ludu* 1835 nr 33. — J. U. Niemcewicz: Żywoty znacznych w XVIII w. ludzi. (Powst. ok. 1839-1840). Wyd. A. M. Kurpiel. Kr. 1904. —

M. Wiszniewski: Pomniki historii i literatury polskiej. T. 1. Kr. 1835 s. XXVI-XXIX. [Polemika: K. Sienkiewicz: O A. Naruszewiczu. W: Skarbiec historii polskiej. T. 1. Paryż 1839 s. 251-287, przedr. w: Pisma. T. 1. Prace historyczne i polityczne. Paryż 1862; M. Wiszniewski: Myśl o ukształceniu siebie samego. W-wa 1873 s. 86-87]. — Fałszo-

http://rcin.org.pl

wanie historii Polski. Naruszewicz — Ossoliński — Czacki. *Nowa Polska* (Paryż) 1837 t. 4 s. 513-518. — K. Podwysocki: A. Naruszewicz. *Piśmiennictwo Kraj.* (Dod. do *Gaz. Por.*) 1840 nr 22-23. — A. E. Koźmian: Wyciągi piotrowickie. Cz. 1-2. Wr. 1842-1845. — J. I. Kraszewski: Naruszewicz jako poeta. W: Nowe studia literackie. T. 2. W-wa 1843 s. 129-157; przedr. w: Wybór pism. T. 10. W-wa 1894 s. 428 n. — J. Bartoszewicz: Biskup Naruszewicz. W: Znakomici mężowie polscy w XVIII w. T. 1. Petersb. 1853. — *Kur. Wil.* 1862 nr 90 s. 722. — J. Brown: Biblioteka pisarzów asystencji polskiej Towarzystwa Jezusowego. *Przegl. Poz.* t. 33 (1862) i wyd. osob. Poz. 1862. — J. Bartoszewicz: Wiadomość o ks. A. Naruszewiczu i pismach tegoż. B. m. r. — K. Mecherzyński: O poetach czasów Stanisława Augusta. *Roczn. Tow. Nauk. Kr.* 1864 s. 364-375. — K. W. Wójcicki. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 19 (1865). —

A. Bełcikowski: A. Naruszewicz jako poeta. *Tyg. Ilustr.* 1869 nr 72-73; przedr. w: Ze studiów nad literaturą polską. W-wa 1886. — S. Badeni: O satyrze. Lw. 1870. — S. M. Rzętkowski: Satyry Naruszewicza. *Tyg. Ilustr.* 1871 t. 1 nr 167. — J. Szlachtowski: O piśmie politycznym „Suum cuique" i jego autorze. *Przegl. Pol.* 1870/71 t. 4 s. 464-469. — J. Łoski: Pamiątki po A. Naruszewiczu w Janowie. *Tyg. Ilustr.* 1876 t. 1 nr 15. — R. Gryf (P. Bykowski): Z dziejów sławy. A. Naruszewicz. *Wieczory Rodz.* 1880 nr 30. — P. Chmielowski: A. Naruszewicz jako poeta. (Wstęp do) Wybór poezji. W-wa 1882. — S. Tomkowicz: Wiersze nieznane tudzież warianty Naruszewicza, Krasickiego, Trembeckiego. *Przegl. Pol.* 1882/83 t. 1 s. 3-26; toż w: Z wieku Stanisława Augusta. T. 2. Kr. 1882. — X. W. K. *Enc. kościelna* Nowodworskiego. T. 15 (1883). — F. Suryn: Sielankopisarze polscy. *Tyg. Powsz.* 1884 nr 1-4. — W. Smoleński: Szkoły historyczne w Polsce. *Ateneum* 1886 t. 4. — A. M. Kurpiel: Kilka słów o A. Naruszewiczu. *Pam. słuchaczy Uniw. Jagiel... na uroczystość otwarcia „Collegii Novi".* Kr. 1887. [Rec.: O. B. (Balzer). *Kwart. Hist.* 1888 z. 1 s. 79-80; *Ateneum* 1889 t. 1]. — L. Dębicki: Poeci w Puławach. *Gaz. Lw.* 1888 nr 49-55; *Tyg. Ilustr.* 1889 nr 315-316; w: Puławy. T. 5. Maszynopis Ossol. — T. Mandybur: Ślady wpływu satyryków rzymskich na polskich. *Spr. Dyr. c. k. Wyższej Szk. Realnej w Jarosławiu za r. szk. 1888.* — Z. Morawska: Sławni w piśmiennictwie. A. Naruszewicz. *Wieczory Rodz.* 1888 nr 27. — L. Mizerski: Anakreon i jego pieśni. *Roczn. Tow. Przyj. Nauk. Poz.* t. 21 (1895) s. 50-51. — A. Szyc: Dzieci w literaturze polskiej. Wychowanie w poezjach A. Naruszewicza. *Przegl. Pedag.* 1897 s. 77-78. — A. P. z W. (A. Pechnik): A. Naruszewicz. *Przegl. Katolicki* 1898 nr 4-5. — W. Maślak: Charakterystyka ód Naruszewicza i ich znaczenie we współczesnej literaturze. *Spr. Dyr. c. k. Gimn. I w Przemyślu za r. szk. 1899* i odb. —

A. G. Bem: Nowy obraz dziejów literatury polskiej. *Prawda* 1900, 1901. — I. Chrzanowski: O satyrach Naruszewicza. *Pam. Lit.* R. 1 (1902) i odb.; przedr. w: Z dziejów satyry polskiej XVIII w. W-wa 1909. [Rec.: B. Chlebowski. *Książka* 1902 nr 11]. — P. Chmielowski, J. K. Kochanowski. *Wielka enc. powsz. ilustr.* S. II. T. 1/2 (1903). — M. Sokolnicki: Polska myśl historyczna od Naruszewicza do Lelewela. *Bibl. Warsz.* 1905 t. 3 s. 213-215. — H. Galle: „Nie chcom chcieć..." (O woli mocy w literaturze polskiej). *Tyg. Ilustr.* 1909 t. 1 s. 104. — Jadwiga z Łobzowa (J. Strokowa): A. Naruszewicz. Kr. 1909. — M. Szyjkowski: Gessneryzm w poezji polskiej. *Rozpr. AU. Wydz. Filol.* t. 53 (1916) s. 173-179 i odb. (Kr. 1914 s. 37-43). Przekł. franc.: Le Préromantisme en Pologne: Le Gessnerisme. *Revue des Études Slaves* 1926 t. 6 s. 88. — K. Chodynicki: Poglądy na zadania historii w epoce Stanisława Augusta. Kr. 1915 *Prace Hist.-Lit.* 5. — W. Włoch: Polska elegia patriotyczna w epoce rozbiorów. Kr. 1916 *Tamże* 6 (s. 17). — M. Smolarski: Studia nad Wolterem w Polsce. Lw. 1918 *Arch. Nauk. Wydawnictwo Tow. dla Popierania Nauki Pol.* dz. I t. 9 z. 3 s. 105-110. —

M. Handelsman: Zagadnienia teoretyczne historii. W-wa 1919 s. 11-14. — J. Łoś: Wiersze polskie w ich dziejowym rozwoju. W-wa (1920) s. 143-145. — M. Handelsman: Historyka. Zamość (1921); wyd. 2 W-wa 1928 s. 80-82. — K. Wojciechowski: Wiek Oświecenia. Lw. 1926. — S. Bednarski: Geneza Naruszewiczowego wiersza „Na ruinę jezuitów". *Przegl. Powsz.* t. 183 (1929). — A. Bronarski: Stosunki intelektualne polsko-szwajcarskie w ciągu wieków. *Przegl. Współcz.* t. 38 (1931) nr 112/113. — S. Wasylewski: Naruch i Trembiec. *Tyg. Ilustr.* 1931 nr 1. — Z. Leśnodorski: Źródło listu Krasickiego „Do Adama Naruszewicza — o pisaniu historii". *Ruch Lit.* 1932 nr 4. — S. Bednarski: Upadek i odrodzenie szkół jezuickich w Polsce.

http://rcin.org.pl

Kr. 1933. — L. Bernacki: Materiały do życiorysu i twórczości Ignacego Krasickiego. Cz. 2. *Pam. Lit.* R. 30 (1933) s. 140. — S. Łukasik: La France et la Pologne à travers les siècles jusqu'à la Grande Révolution. Paryż 1933. — L. H. Morstin: Ecce poeta! Lw. 1933 *Bibl. Filomaty* 3 (s. 188-191). — H. Sieliszczański: Biskup Naruszewicz i szambelan Trembecki. (W 200 rocznicę urodzin). *Kur. Warsz.* 1933 nr 290 (wiecz.).— I. Z. Turowska-Barowa: Zabawy Przyjemne i Pożyteczne (1770-1777). Ze studiów nad literaturą stanisławowską. Kr. 1933 *Prace Hist.-Lit.* 40. — M. Piszczkowski: Literatura staropolska jako twórczość warstwy posiadającej. *Pam. Lit.* R. 31 (1934). —

W. Berent: Diogenes w kontuszu. W-wa b. r. s. 276-277; wyd. nast. W-wa 1958. — I. Chrzanowski: Poezja stanisławowska. *Dzieje literatury pięknej w Polsce. PAU.* Cz. 1. Kr. 1935; przedr. w: Studia i szkice. T. 1. Kr. 1939 *Prace Hist.-Lit.* 51. — R. Ganszyniec: Bibliografia horatiańska. *Przegl. Klas.* 1935 z. 5/6 s. 621.— G. Korbut: Początki wpływu Boileau'a w Polsce. W: Szkice i drobiazgi historyczno-literackie. W-wa 1935 s. 87. — W. Ogrodziński: Polskie przekłady Horacego. *Commentationes Horatianae.* T. 2. Kr. 1935 i odb. — K. Buczek: Przyczynki do dziejów Biblioteki Poryckiej. *Przegl. Bibl.* 1936 nr 4 s. 208-212, 1937 nr 1 s. 23, 27-33. — A. Drogoszewski: Woronicz a Naruszewicz. *Pam. Lit.* R. 33 (1936); *Księga referatów Zjazdu Nauk. im. I. Krasickiego.* Lw. 1936. — R. Ganszyniec: Sądy Polaków o Horacym. *Przegl. Klas.* 1936 z. 2 s. 118-122. — T. Mikulski: U grobu polskiego Owidiusza. *Prace historycznoliterackie. Księga zbior. ku czci I. Chrzanowskiego.* Kr. 1936. — S. Kościałkowski: Historiografia polska w dobie Naruszewicza i jego szkoły. Wil. 1937. (Maszynopis powielany). — J. Birkenmajer: Epika polska przed Mickiewiczem. *Prąd* t. 36 (1938) s. 77 n. — S. Windakiewicz: Dawni poeci warszawscy. *Księga pam. na 90-lecie dziennika „Czas".* W-wa 1938 s. 103-105. — S. Wasylewski: Na marginesie Naruszewicza. *Silva Rerum* 1939 z. 3 s. 61-62. — A. Jobert: La Commission d'Éducation Nationale en Pologne (1773-1794). Son oeuvre d'instruction civique. Paryż 1941. — M. N. Rutkowska: Bishop A. Naruszewicz and His History of the Polish Nation. A Critical Study. Waszyngton 1941. —

Z. Klemensiewicz: Miłośnictwo języka w dziejach polszczyzny. *Jęz. Pol.* 1945 z. 1; przedr. w: W kręgu języka literackiego i artystycznego. W-wa 1961. — T. Mańkowski: Genealogia sarmatyzmu. W-wa 1946 s. 25. — S. Papée: Krasicki. Naruszewicz. Wybicki. Mickiewicz. Wyd. 2. Kr. 1946. — T. Mikulski: Nad tekstami Kniaźnina. Wr. 1947 *Prace Wr. Tow. Nauk. S. A* 3; przedr. w: W kręgu oświeconych. W-wa 1960. — M. H. Serejski: Rozwój nowoczesnej myśli historycznej od Oświecenia do czasów najnowszych. *Wiedza i Życie* 1947 nr 11 s. 930 n. — W. Borowy: O poezji polskiej w w. XVIII. Kr. 1948. — M. Piszczkowski: Rola składni w języku poetyckim A. Naruszewicza. *Spr. PAU* 1948 nr 4. — K. Tymieniecki: Zarys dziejów historiografii polskiej. Kr. 1948 *PAU Historia Nauki Pol. w Monogr.* XIX a. — W. Konopczyński: Dzieje nauki historycznej w Polsce. (Okres I). *Przegl. Powsz.* 1949 nr 78. — S. Śreniowski: O szkołach historycznych w Polsce. *Kwart. Hist.* 1949 s. 46. — J. Kott: O nową syntezę polskiego Oświecenia. *Pam. Lit.* R. 41 (1950) z. 3/4; przedr. *Przegl. Hist.* 1951; *Kołłątaj i wiek Oświecenia.* W-wa 1951; Trwałe wartości literatury polskiego Oświecenia. (W-wa 1951). — R. Kaleta: Karuzel. *Pam. Lit.* R. 42 (1951) z. 3/4 i odb. — J. Kott: Nieznane wiersze polskiego Oświecenia. *Twórczość* 1951 nr 3. — T. Mikulski: Walka o język polski w czasach Oświecenia. *Pam. Lit.* R. 42 (1951) z. 3/4 i odb.; przedr. w: Ze studiów nad Oświeceniem. Wr. 1956. —

H. Barycz: O niedoszłym wrocławskim wydaniu „Historii narodu polskiego" A. Naruszewicza. *Zesz. Wr.* 1952 nr 3. — W. Konopczyński: Pociecha w historii. Nieznany list A. Naruszewicza. *Pam. Lit.* R. 43 (1952) z. 3/4. — T. Mikulski: Adresaci „Listów" Krasickiego; J. G. Fülleborn, zapomniany tłumacz Krasickiego. *Zesz. Wr.* 1952 nr 1; przedr. w: W kręgu oświeconych. W-wa 1960. — J. Platt: Z korespondencji A. Naruszewicza. *Ze skarbca kultury* 1952 z. 1. — S. S. Sowietow: Do zagadnienia języka polskich poematów satyrycznych w. XVIII. *Zesz. Wr.* 1952 nr 1. — N. Gąsiorowska-Grabowska: Proces formowania się narodu burżuazyjnego w ramach kształtowania się stosunków kapitalistycznych w Polsce. *Pierwsza Konferencja Metodologiczna Historyków Polskich.* T. 2. W-wa 1953. — R. Kaleta: Rozkład feudalizmu w Polsce w świetle nieznanej satyry bibliograficznej. *Pam. Lit.* R. 44 (1953) z. 2 i odb. — R. Kaleta, M. Klimowicz: Prekursorzy Oświecenia. Monitor z r. 1763 na tle swoich czasów. Mitzler de Kolof, redaktor i wydawca. Wr. 1953

http://rcin.org.pl

IBL. Studia Hist.-Lit. 20. — J. KLEINER: Naruszewicz — pionier demokracji antymagnackiej. *Życie Lit.* 1953 nr 17. — J. KOTT: (Oprac. wyd.) S. Trembecki: Pisma wszystkie. T. 1-2. W-wa 1953. — J. KOZŁOWSKI: Boileau-Despréaux w polskich przekładach i przeróbkach. *Pam. Lit.* R. 44 (1953) z. 3/4. — M. H. SEREJSKI: Pojęcie narodu w historiografii polskiej XVIII i XIX w. *Pierwsza Konferencja Metodologiczna Historyków Polskich.* T. 2. W-wa 1953. — B. SUCHODOLSKI: Nauka polska w okresie Oświecenia. (W-wa) 1953; przedr. w: Studia z dziejów polskiej myśli filozoficznej i naukowej. Wr. 1958 *PAN. Monogr. z Dziejów Nauki i Techniki* 8. — W. TASZYCKI: (Wstęp do) Obrońcy języka polskiego. Wiek XV-XVIII. Wr. (1953) *BN* I, 146. — R. WOŁOSZYŃSKI: Postawa ideowa Ignacego Krasickiego po r. 1780. Wr. 1953 *IBL. Studia Hist.-Lit.* 19. — R. KALETA, J. KOTT: (Oprac. wyd.) S. Trembecki: Listy. T. 1-2. W-wa 1954. — T. MIKULSKI: „Czytywałem Polaka Modrzewskiego". *Pam. Lit.* R. 45 (1954) z. 1; przedr. w: Ze studiów nad Oświeceniem. W-wa 1956. — M. H. SEREJSKI: Zarys historii historiografii polskiej. Cz. 1. Łódź 1954 s. 30-37. — J. W. GOMULICKI: Ankieta personalna Stanisława Trembeckiego. *Twórczość* 1955 nr 6. — C. ZGORZELSKI: Naruszewicz — poeta. *Roczn. Hum.* t. 4 (1955) z. 1. — W. MINCER: Miscellanea bibliograficzne XVIII w. *Pam. Lit.* R. 47 (1956) z. 1. [Rec.: J. W. GOMULICKI. *Roczn. Lit. 1957* (W-wa 1962) s. 183-184]. — S. PIETRASZKO: (Wstęp do) F. K. Dmochowski: Sztuka rymotwórcza. Wr. (1956) *BN* I, 158. — S. ŚWIERZEWSKI: Kraszewski o języku Kochanowskiego, Sępa-Szarzyńskiego i Naruszewicza. *Poradnik Język.* 1956 z. 3. — J. W. GOMULICKI: Blaski i nędze poezji polskiego Oświecenia. *Przegl. Hum.* 1957 z. 1. — M. KLIMOWICZ: „Sen Patrixa" w poezji polskiego Oświecenia. *Pam. Lit.* R. 48 (1957) z. 4. [Rec.: J. W. GOMULICKI. *Roczn. Lit. 1957*, jw.]. — P. BAŃKOWSKI: Archiwum Stanisława Augusta. W-wa 1958. — J. W. GOMULICKI: Podróże po Szpargalii. *Nowe Książki* 1958 nr 22-24, 1959 nr 14. — Z. LIBERA: Z problemów sentymentalizmu w literaturze polskiej. *Z polskich studiów slawistycznych.* T. 2. W-wa 1958 s. 172-173. — E. RABOWICZ: Inedita A. Naruszewicza. *Pam. Lit.* R. 49 (1958) z. 3. — H. WIĘCKOWSKA: Jeszcze jedno niedoszłe wydanie „Historii" Naruszewicza. *Roczn. Bibl.* R. 2 (1958) z. 1-2. — E. ALEKSANDROWSKA: Johan Turesson Oxenstierna w Polsce. Z warsztatu bibliografa „Monitora" (1). *Pam. Lit.* R. 50 (1959) z. 3/4 s. 486. — E. ALEKSANDROWSKA: Zabawy Przyjemne i Pożyteczne, 1770-1777. Monografia bibliograficzna. Wr. 1959 *Książka w Dawnej Kulturze Pol.* 9 [Rec.: J. PLATT. *Roczn. Bibl.* R. 4 (1960) z. 1-2]. — J. W. GOMULICKI: Naruszewicz A. *Enc. współcz.* 1959 nr 12 (24). — J. PLATT: (Wstęp i komentarz do) Korespondencja A. Naruszewicza, 1762-1796. Wr. 1959. [Rec. wyd.: E. BRAŃSKA. *Archeion* 1960 z. 33; S. GRACIOTTI. *Ricerche Slavistiche* 1960 vol. 8; J. MICHALSKI. *Przegl. Hist.* t. 51 (1960) z. 2; E. TOMASZEWSKI. *Kwart. Historii Nauki i Techniki* R. 5 (1960) z. 2; M. KLIMOWICZ. *Pam. Lit.* R. 53 (1962) z. 2; F. BRONOWSKI. *Studia Źródłoznawcze* t. 8 (1963)]. — A. ALEKSANDROWICZ: Z techniki artystycznej satyr A. Naruszewicza. (Wybrane zagadnienia). *Annales Univ. M. Curie-Skłodowska.* Vol. 11 Sectio F 1956 (1960). — E. ALEKSANDROWSKA: Materiały do życia i twórczości Antoniego Felicjana Nagłowskiego. W zbiorze: Miscellanea z doby Oświecenia. Wr. 1960 *Arch. Lit.* 5. — J. W. GOMULICKI: Z galerii warszawskich oryginałów. „Naruch". *Stolica* 1960 nr 5. — S. GRZYBOWSKI: Teki Naruszewicza „Acta regum et populi Poloni". Wr. 1960 *PAN. Monogr. z Dziejów Nauki i Techniki* 13. [Rec.: A. F. GRABSKI. *Kwart. Hist.* R. 70 (1963) nr 4; J. MICHALSKI. *Studia Źródłoznawcze* t. 9 (1964)]. — M. PISZCZKOWSKI: Zagadnienia wiejskie w literaturze polskiego Oświecenia. Cz. 1. Kr. 1960 *PAN. Oddz. w Kr. Prace Komisji Hist.-Lit.* 6. [Rec.: J. W. GOMULICKI. *Roczn. Lit. 1958-1960* (W-wa 1964) s. 233-234]. — J. PLATT: Pani Kasztelanowa Owrucka. Przyczynek do biografii A. Naruszewicza. *Przegl. Hum.* 1960 nr 1. — J. PLATT: Tadeusz Mostowski jako wydawca. Z problemów „polskich Didotów". (Rozdz.: Kanon wydawniczy utworów literackich w „Wyborze Pisarzów Polskich"). *Ze skarbca kultury* 1960 z. 1. Streszcz. *Spr. Wr. Tow. Nauk.* z. 14 1959 S.A (1962). — S. SALMONOWICZ: Krystian Bogumił Steiner (1746-1814), zapomniany krytyk Naruszewicza. *Kwart. Hist.* R. 67 (1960) nr 1. — T. SŁOWIKOWSKI: Poglądy na nauczanie historii w Polsce w w. XVIII oraz dydaktyczna koncepcja Joachima Lelewela. Kr. 1960. — R. KALETA: Odrodny kuzyn księcia Józefa. (Uwagi w związku z książką M. Brandysa „Nieznany książę Poniatowski"). *Przegl. Hum.* 1961 nr 4. — K. MROZOWSKA: Szkoła Rycerska Stanisława Augusta (1765-1794). Wr. 1961 *Monogr. Pedag.* 8. —

S. GRZESZCZUK: Problematyka satyr A. Naruszewicza. *Ruch Lit.* 1962 z. 4. —

http://rcin.org.pl

S. Grzeszczuk: Warsztat satyryczny A. Naruszewicza. *Pam. Lit.* R. 53 (1962) z. 1. — S. Grzeszczuk: (Wstęp do) Satyry. Wr. (1962) *BN* I, 179. [Rec.: M. Piszczkowski. *Ruch Lit.* 1963 z. 5/6; J. W. Gomulicki. *Roczn. Lit. 1962* (W-wa 1964) s. 185-188; A. Aleksandrowicz-Ulrich. *Pam. Lit.* R. 56 (1965) z. 2]. — S. Salmonowicz: Krystian Bogumił Steiner (1746-1814), toruński prawnik i historyk. Studium z dziejów nauki prawa doby Oświecenia w Polsce. Tor. 1962 *Roczn. Tow. Nauk. w Tor. R. 65 na r. 1960* z. 2. — S. Zabłocki: Stanisław August jako inic ıtor przekładów z Horacego. *Eos* 1962 s. 191-207 i odb. — S. Hrabec, F. Pepłowski: Wiadomości o autorach i dziełach cytowanych w „Słowniku" Lindego. W-wa 1963. — M. H. Serejski: Przedmowa (do) Historycy o historii. Od A. Naruszewicza do S. Kętrzyńskiego. W-wa 1963. — A. Aleksandrowicz: Twórczość satyryczna A. Naruszewicza. Wr. 1964 *IBL. Studia z Okresu Oświecenia* 1. [Rec.: W. Błachut. *Życie Lit.* 1964 nr 7; M. Szpakowska. *Przegl. Hum.* 1965 nr 3; J. Platt. *Pam. Lit.* R. 57 (1966) z. 1]. — S. Grzeszczuk: A. Naruszewicza satyra „Sekret" i jej źródła literackie. *Pam. Lit.* R. 55 (1964) z. 2. Por. S. Grzeszczuk: O nieznanych antycznych źródłach „Sekretu" A. Naruszewicza. *Spr. z Posiedzeń PAN Kr.* 1962 z. 1. — B. Kumor: Nieznane przyczynki źródłowe do biografii biskupa A. Naruszewicza. *Pam. Lit.* R. 55 (1964) z. 2. — J. W. Gomulicki: Krzywda Naruszewicza. (Wstęp do) Liryki wybrane. (W-wa 1964). [Rec. wyd.: A. Międzyrzecki. *Nowe Książki* 1964 nr 24; A. Witkowska. *Tamże* 1964 nr 19; H. Stankowska. *Polonistyka* 1965 nr 1; M. Szpakowska. *Przegl. Hum.* 1965 nr 3]. — C. Hernas: W kalinowym lesie. T. 1: U źródeł folklorystyki polskiej. W-wa 1965. — R. Łyczywek: Ksiądz biskup jako prawnik i sprawozdawca sądowy. *Prawo i Życie* 1965 nr 26. — J. Nowak-Dłużewski: O A. Naruszewiczu, poecie panegirycznym. *Prace Filol.* t. 18 (1965) cz. 4. — S. Pełeszowa: Nieznane listy A. Naruszewicza. *Ruch Lit.* 1965 z. 6. — E. Rabowicz: Stanisław Trembecki w świetle nowych źródeł. Wr. 1965 *IBL. Studia z Okresu Oświecenia* 3. — S. Pietraszko: Doktryna literacka polskiego klasycyzmu. Wr. 1966 *Tamże* 4. — J. Platt: Sielanki i poezje sielskie A. Naruszewicza. Wr. 1967 *Tamże* 6.

NAX JAN FERDYNAND (1736—1810)

Pseud.: Sandomierzanin.

Publicysta, ekonomista.

Ur. 11 (lub 2) kwietnia 1736 w Gdańsku, w rodzinie mieszczańskiej wyznania ewangelicko-augsburskiego; syn kapitana Milicji Gwardii Gdańskiej. Studiował matematykę, fizykę i botanikę; po przyjeździe do Warszawy w oparciu o zbiory Biblioteki Załuskich zajął się architekturą i hydrauliką. Przyjaźnił się ze sławnym architektem J. Fontaną. W 1759-1784 podejmował liczne podróże naukowe; w 1759-1765 przebywał na Ukrainie i Krymie, w 1773-1775 badał spławność Pilicy i Warty oraz szukał źródeł solnych. W 1774 otrzymał nobilitację i urząd hydraulika Rzeczypospolitej. Zajmował się również budownictwem, m. in. kierował budową pałacu Małachowskich w Nałęczowie. Był członkiem założonego w 1777 Towarzystwa Fizycznego. W początkach lat 80-ych dokonał pomiarów i badań spławności Dniestru (1781) i Nidy. Ok. 1783-1784 osiadł na dzierżawie w Sandomierskiem. W 1794 utracił dzierżawę, cały posiadany majątek, plany i rękopisy; powrócił wówczas do Warszawy i zajął się działalnością naukową i praktyczną. Od 1806 członek Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Zmarł 19 stycznia 1810 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Uwagi nad uwagami, czyli obserwacje nad książką, która w roku 1785 wyszła pod tytułem Uwagi nad życiem Jana Zamoyskiego, kanclerza i hetmana w. kor. W-wa 1789. (Wyd. anonim.). Wyd. nast.: wyd. K. J. Turowski. Kr. 1861 *Bibl. Pol.* S. 5 z. 17-18; zob. Wyd. zbior. (wyjątki).

2. Wykład początkowych prawideł ekonomiki politycznej z przystosowaniem przepisów gospodarstwa narodowego do onego wydźwignienia i polepszenia, stosownie do aktualnego stanu, w którym rzeczy zostają. W-wa 1790. (Z przedmową podpisaną nazwiskiem autora). Wyd. nast.:

http://rcin.org.pl

W-wa 1914 *Bibl. Dzieł Społ.-Ekonomicznych S.I: Ekonomiści polscy* 8; zob. Wyd. zbior.

Przypisuje się też Naxowi autorstwo korespondencji i artykułów druk. pod pseud. Sandomierzanina w czasopiśmie *Dzien. Handlowy* 1787-1788, a nadto artykułu „O spławności rzek polskich" w *Pam. Hist.-Polit.* 1785 t. 1 s. 317-323. W w. XIX ogł. swe prace w *Dzien. Ekonomicznym Zamojskim* (1803-1804, korespondencje) i *Pam. Warsz.* (tu: O spławności i połączeniu niektórych rzek krajowych. 1809 nr 10).

Kilka rkpsów jego prac znajduje się w Arch. Głównym Akt Dawnych (Akta TPN nr 28 C, nr 17).

Wydania zbiorowe

1. Wybór pism. Wyboru dokonał i wstępem opatrzył W. Sierpiński. W-wa 1956. Zawartość: Twórczość poz. 1-2; artykuły i korespondencje Sandomierzanina z *Dzien. Handlowego.*

OPRACOWANIA

Z. Vogel: Pochwała J. F. Naxa (z. r. 1815). Rkps Arch. Główne Akt Dawnych (Akta TPN nr 21). — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 19 (1865). — R. Pilat: O literaturze politycznej Sejmu Czteroletniego (1788-1792). *Przegl. Pol.* 1871 listopad — 1872 styczeń-luty i odb. (Kr. 1872). — J. B. Oczapowski: Kameralista polski z czasów Sejmu Czteroletniego. W: Roztrząsania i rozbiory w naukach politycznych i ekonomicznych. W-wa 1889.— J. B. Marchlewski: Fizjokratyzm w dawnej Polsce. W-wa 1897 s. 59. — S. Grabski: Zarys rozwoju idei społeczno-gospodarczych w Polsce. T. 1. Kr. 1903 s. 99-104. — H. *Wielka enc. powsz. ilustr.* S. II. T. 1-2 (1903). — Ż. Grotowski: (Wstęp do) Wykład początkowych prawideł ekonomiki politycznej. W-wa 1914 *Bibl. Dzieł Społ.-Ekonomicznych. S. I: Ekonomiści polscy* 8. —

S. Garcas: Geschichte der Nationalökonomie in alten Polen. Berlin 1925. — W. Hoyer: Zagadnienie wolnego handlu w literaturze i publicystyce polskiej końca XVIII w. *Roczn. Wyższej Szk. Handlowej w W-wie.* W-wa 1925. — S. Łoza: Słownik architektów i budowniczych Polaków. W-wa 1930. — B. Olszewicz: Kartografia polska XVIII w. Lw. 1932. — A. Patkowski: Nieznany Sandomierzanin, ekonomista z XVIII w. *Sandomierskie.* Sandomierz 1933. — S. Głąbiński: Historia ekonomiki polskiej. T. 2. Lw. 1939. — A. Grodek. *Enc. nauk polit.* T. 4 (1939) s. 21-22; przedr. w: Studia z historii myśli ekonomicznej. W-wa 1963. — B. Suchodolski: Nauka polska w okresie Oświecenia. (W-wa) 1953; przedr. w: Studia z dziejów polskiej myśli filozoficznej i naukowej. Wr. 1958 *PAN. Monogr. z Dziejów Nauki i Techniki* 8. — W. Sierpiński: (Wstęp do) Wybór pism. W-wa 1956. — W. Tatarkiewicz: Opole i Nałęczów — Merlini i Nax. *Biul. Historii Sztuki* 1956 nr 2 i odb. — I. Homola-Dzikowska: „Pamiętnik Historyczno-Polityczny" Piotra Świtkowskiego, 1782-1792. Kr. 1960. — S. Hubert: Poglądy na prawo narodów w Polsce czasów Oświecenia. Wr. 1960 *Prace Wr. Tow. Nauk. S. A* 66. — J. Górski: Polska myśl ekonomiczna a rozwój gospodarczy 1807-1830. Studia nad początkiem zacofania gospodarczego. W-wa 1963. — W. Konopczyński: Polscy pisarze polityczni XVIII w. (do Sejmu Czteroletniego). W-wa 1966.

NIEMCEWICZ JULIAN URSYN (1758—1841)

Pseud. i krypt.: Anonim; Iwan Wasilewicz, oficjer w wojsku moskiewskim; J. N.; J.U.N.; J. Ur.N.; Julius Orion; Mośko Jankiele.

Poeta, dramatopisarz, powieściopisarz, historyk, pamiętnikarz, publicysta, tłumacz.

Ur. 16 lutego 1758 (wg A. J. Czartoryskiego w 1757) w Skokach k. Brześcia nad Bugiem. Syn Marcelego, podczaszego mielnickiego, i Jadwigi z Suchodolskich; ochrzczony w Wistyczach. Dzieciństwo spędził w Skokach oraz w Neplach i Adamkowie, pobliskich dobrach stryjów. W 1764 był z ojcem w Warszawie na koronacji Stanisława Augusta. Od 1770 kształcił się w Szkole Rycerskiej w Warszawie. W czasie nauki okazał pierwsze zainteresowania literackie. Egzamin końcowy złożył w 1776, a opuścił Szkołę w stopniu porucznika w sierpniu 1777. Z końcem t. r. został adiutantem dowódcy wojsk litewskich A. K. Czartoryskiego i zamieszkał przy nim w Warszawie, a potem

http://rcin.org.pl

w Puławach. Za namową księcia zajął się pracami przekładowymi z literatury francuskiej. Towarzyszył Czartoryskiemu w licznych podróżach. Za granicę wyjechał po raz pierwszy w 1780 (m. in. bawił w Holandii). W 1781 był z Czartoryskim w Wiedniu oraz uczestniczył w otwarciu zreformowanej Szkoły Głównej W. Księstwa Litewskiego. W 1783-1785, podróżując po Europie, zwiedził Austrię, Włochy, Sycylię, Maltę, Francję, Anglię, Holandię i Niemcy. W 1784 był mistrzem i członkiem honorowym warszawskiej loży wolnomularskiej Bouclier du Nord. W tymże roku bawił znów w Wilnie. W 1786 był na Wołyniu. W 1787-1788 towarzyszył S. K. Potockiemu w podróży do Paryża i Londynu.

W 1788 wybrany posłem inflanckim na Sejm Czteroletni, w którym wziął czynny udział, popierając działalność stronnictwa patriotycznego. Od grudnia 1790 uczestniczył w potajemnych naradach nad projektem konstytucji, uchwalonej 3 maja 1791. W tym czasie współpracował z Komisją Edukacji Narodowej, a w lutym 1792 objął przewodnictwo Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych. W 1791 odznaczony orderem Św. Stanisława. Od 1 stycznia 1791 do lipca 1792 był jednym z redaktorów *Gazety Narodowej i Obcej*. Podczas wojny polsko-rosyjskiej 1792 przebywał w obozie księcia J. Poniatowskiego. Po zwycięstwie Targowicy wyjechał do Lipska, skąd jesienią 1792 udał się do Wiednia. W 1793 przebywał we Florencji, a w 1794 w Rzymie.

Na emigracji uczestniczył w przygotowaniach do insurekcji, w której brał udział od czerwca 1794 jako adiutant i sekretarz Kościuszki. W bitwie pod Maciejowicami (10 października) został ranny, wzięty do niewoli i od grudnia uwięziony w twierdzy Pietropawłowskiej w Petersburgu. Uwolniony przez Pawła I w grudniu 1796 udał się wraz z Kościuszką przez Finlandię, Szwecję i Anglię do Stanów Zjednoczonych A. P., dokąd przybył w sierpniu 1797. Tu zatrzymał się w Filadelfii, następnie podróżował po wschodnich Stanach, latem 1798 osiadł w Elizabethtown w stanie New Jersey. W 1798 wybrany członkiem Amerykańskiego Towarzystwa Filozoficznego. W 1800 ożenił się z Zuzanną Karoliną Livingston, córką pierwszego wiceprezydenta Stanów, wdową po Johnie Kean.

W lipcu 1802 na wieść o zgonie ojca opuścił Amerykę i we wrześniu przyjechał do Warszawy. 4 listopada 1802 wybrany członkiem Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Zimą 1802/03 bawił w Krakowie, w sierpniu i wrześniu 1803 u wód w Bardiowie w Słowacji. W tymże roku odwiedził też Łańcut i Puławy. W marcu 1804 powrócił do Ameryki, gdzie w 1806 otrzymał obywatelstwo amerykańskie. Po utworzeniu Księstwa Warszawskiego przyjechał do kraju (w listopadzie 1807), zostawiając w Ameryce żonę i pasierba Petera. Brał czynny udział w życiu politycznym i publicznym Księstwa jako sekretarz Rady Stanu i sekretarz Senatu (1807), prezes Dyrekcji Rządowej Teatru Narodowego (1810) i członek Dyrekcji Edukacyjnej (1811). Z jego inicjatywy założono szkołę dramatyczną w Warszawie (1811). Działał też na terenie Towarzystwa Przyjaciół Nauk. W czasie wojny polsko-austriackiej 1809 był członkiem Dyrekcji do Spraw Bezpieczeństwa Publicznego, dozorcą szpitala dla rannych, a następnie objął też dozór nad pocztą Księstwa. Od sierpnia do października 1809 przebywał w Skokach. Latem 1811 zwiedził Krakowskie, Sandomierskie i Lubelskie, rozpoczynając szereg podróży „historycznych" po dawnych ziemiach polskich w celu odszukania i inwentaryzacji pamiątek narodowych. Przed kampanią 1812 współpracował z francuskim wywiadem wojskowym. We wrześniu t. r. odbył drugą podróż „historyczną" do Prus Królewskich. W lutym 1813 wyemigrował z rządem Księstwa do Saksonii (Bayreuth, Ratyzbona), skąd w maju i czerwcu jeździł do Pragi i Karlowych Warów. Po upadku Napoleona wrócił z Drezna do Warszawy (w końcu listopada 1813).

W okresie Królestwa Kongresowego piastował stanowiska sekretarza Rady Stanu członka Wydziału Oświecenia (1815), później (1817) Komisji Wyznań Religijnych

http://rcin.org.pl

i Oświecenia Publicznego, w której kierował Wydziałem Wolności Druku (ustąpił z nich w październiku 1821), oraz sekretarza Senatu. Udzielał się nadal w Towarzystwie Przyjaciół Nauk, a także w Towarzystwie Dobroczynności. W 1815-1819 był jednym z krytyków teatralnych w gronie Iksów. W tym czasie odbywał kolejne podróże „historyczne": na Wołyń i w Brzeskie (1816), do Prus Królewskich i Książęcych (1817), na Wołyń, Podole i do Odessy (1818), na Litwę (1819), do wschodniej Galicji (1820), na Górny i Dolny Śląsk oraz do Wielkopolski (1821). Odsunięty od życia politycznego, w 1822 przeprowadził się z Wilanowa, gdzie mieszkał u Potockich, do pobliskiego majątku Rozkosz, który zakupił i przemianował na Ursynów. 13 lutego 1822 wybrany przewodniczącym Wydziału Nauk Towarzystwa Przyjaciół Nauk, a 7 stycznia 1827 (po zgonie S. Staszica) prezesem Towarzystwa. W maju 1828 jeździł na Podlasie. We wrześniu 1830 J. Słowacki odwiedził go w Ursynowie.

Był wtajemniczony w przygotowania do powstania listopadowego, któremu się zrazu sprzeciwiał, z chwilą wybuchu jednak poparł je, wszedł w skład Rady Administracyjnej, a potem Rządu i był nadal sekretarzem Senatu. W czasie powstania przewodniczył też Komisji Rozpoznawczej, czyli Śledczej. Delegowany przez władze powstańcze, jeździł w marcu i kwietniu 1831 do Miechowa i Krakowa. W czerwcu wybrano go senatorem i kasztelanem; w lipcu wysłany z misją dyplomatyczną do Londynu. Przez Drezno, gdzie 7 sierpnia poznał Mickiewicza, i Frankfurt n. Menem przybył do Londynu w końcu sierpnia. Tutaj zabiegał u rządu i społeczeństwa o poparcie sprawy polskiej, m. in. zakładając w tym celu Literary Association of the Friends of Poland. W czasie pobytu w Wielkiej Brytanii podróżował po Anglii i Szkocji: w 1832 był. m. in. w Bristolu i Birmingham, w 1833 w Edynburgu i Glasgow.

We wrześniu 1833 przeniósł się do Paryża, gdzie związał się z działalnością polityczną A. J. Czartoryskiego. Uczestniczył w życiu kulturalnym emigracji (organizator, a w 1838 prezes rady Wydziału Historycznego przy Towarzystwie Literackim Polskim; wespół z K. Sienkiewiczem twórca Biblioteki Polskiej). Zmarł 21 maja 1841 w Paryżu; pochowany na cmentarzu w Montmorency.

TWÓRCZOŚĆ

1. Wojna kobiet. Poemat heroikomiczny w 4 pieśniach. Powst. 1774. Zaginiony.

2. Wiersz listowny do Szymanowskiego. Powst. 1783. Wyd. pt. Do Józefa Szymanowskiego. Opis podróży na Podole. 1782 (!), zob. poz. 25 t. 1.

Rkpsy: Bibl. Czart. sygn. 2954, Bibl. Jagiel. sygn. 888 (tekst odmienny od wersji druk.).

3. Do J. W. Stanisława Szczęsnego Potockiego, wojewody ruskiego, w anniwersarz ofiarowanego przezeń Rzeczypospolitej regimentu i 24 harmat. W-wa 1786; b. m. r.

Druk anonim., przypisywany także D. Bończy Tomaszewskiemu.

4. Duma o Żółkiewskim. Powst. 1786. Wyd. (W-wa 1788 lub 1789); wyd. tyt.: Dumy polskie. (W-wa 1789?, razem z poz. 6). Wyd. nast.: zob. poz. 10, poz. 25 t. 1, poz. 54; w zbiorze: Rozrywka w smutku, czyli piosnki i arie zebrane roku 1794, a na końcu dumy polskie. W-wa (1794); zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 12; przedr. S. Windakiewicz w: Epika polska. Kr. 1939; przedr. C. Zgorzelski w: Ballada polska. Wr. (1962) *BN* I, 177.

Przekł. czeskie: V. S. Štulc. *Květy české* 1834 nr 45 s. 379-380. — J. B. Pichl w: Společenský krasořečnik český. T. 3. 1853 s. 40-43. Przedr. w: Slovanská poezije. Brno 1878 s. 77.

Przekł. niem.: Zolkiewski's Helm. *Morgenblatt* 1822 nr 180.

5. Władysław pod Warną. Tragedia w 5 aktach. Powst. 1787-1788. Wyd. zob. poz. 25 t. 1; przedr. fragm. w zbiorze: Wybór różnych gatunków poezji... Cz. 3. W-wa 1807 s. 150-158, toż wyd. 2 W-wa 1820. Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 6, poz. 2 t. 3. Wyst. Wil. styczeń 1804.

Rkps zaginął w 1794 w Puławach.

6. Duma o Stefanie Potockim. (W-wa 1788); wyd. tyt.: Dumy polskie. (W-wa 1789?, razem z poz. 4). Wyd. nast.: zob. poz. 10, poz. 25 t. 1, poz. 54; w zbiorze: Rozrywka w smutku..., jw. poz. 4; *Wybór pięknych dzieł muzycznych i pieśni polskich* 1805 z. 1 (muzyka J. Elsnera); zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 12.

http://rcin.org.pl

Przekł. ang.: J. Bowring. *London Magazine* 1827 t. 19 s. 267-270. Przedr. w: Specimens of the Polish Poets. Londyn 1827 s. 153-159; P. Sobolewski: Poets and Poetry of Poland. Chicago 1881, tož wyd. nast.: Chicago 1883, Milwaukee 1929.

Przekł. czeskie: J. P. Koubek. *Česká včela* 1834. — J. Jungmann w: Slovesnost. 1845 s. 705-708; wyd. nast.: 1846. — J. B. Pichl. *Časopis Českého Musea* 1852 t. 4 s. 115. Przedr. w: Společenský krasořečnik český. T. 3. 1853 s. 64-68; Slovanská poezije. Brno 1878 s. 78.

7. Sowa, zięba i krogulec. Bajka tłumaczona z perskiego. (W-wa 1788). Wyd. nast.: „z przydatkiem" 8 wierszy innego autora (W-wa 1788); zob. poz. 8, 10, 25 t. 2, poz. 55; zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 2; przedr. K. Bartoszewicz. *Księga pam. setnej rocznicy ustanowienia Konstytucji 3 Maja*. T. 1. Kr. 1891.

Przekł. niem.: Der Finke, die Eule und der Sperber. *Thornische Historische Nachrichten* 1789 nr 18 s. 76-77.

8. Bajki (polityczne z okresu Sejmu Czteroletniego). Powst. 1788-1790. Wyd. w dod. do: Powrót posła. Wyd. 2. W-wa 1791 (zob. poz. 10). Wyd. nast.: zob. poz. 25 t. 2, poz. 55; zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 1, poz. 2 t. 4.

Zawartość: poz. 7; Gmach podupadły. Powieść wyjęta z manuskryptów przeduniowych. (Wyd. osob. b.m. (1790); przedr.: *Zbiór mów i pism niektórych w czasie sejmu stanów skonfederowanych roku 1788*. T. 4. Wil. b.r. s. 102-105, *Motyl* 1830 nr 23, K. Bartoszewicz, jw. poz. 7); Mucha i pszczoła. Bajka z nauką. (Wyd. osob. b.m.r.; przedr. *Zbiór mów*... (jw.)... *roku 1789*. T. 9. Wil. b.r. s. 291-293, K. Bartoszewicz, jw. poz. 7); Brat i siostra. Powieść. (Wyd. osob. b.m.r.; przedr. S. Kot, zob. poz. 10); Plotki; Kundle. Powieść z francuskiego. (Wyd. osob. 1790); Krety. (Wyd. osob. b.m.r.; przedr.: K. Bartoszewicz, jw. poz. 7, S. Kot, zob. poz. 10); Bekieszka; Okręt. (Wyd. osob. 1788?).

9. Od Polek do marszałka sejmowego i konf. kor. przy publicznym obchodzie święta jego. (W-wa 1789). Przedr.: w art. Opisanie uroczystości danej z okoliczności imienin J. P. Stanisława Małachowskiego... dnia 14 maja r. 1789. *Gaz. Warsz.* 1789 nr 39; L. Kamykowski, jn. poz. 20 s. 40-41.

10. Powrót posła. Komedia we 3 aktach. W-wa 1790 (styczeń 1791). Wyst. W-wa 15 stycznia 1791; Wil. 1810 (pt. Dawne wspomnienia).

Wyd. nast.: W-wa 1790 (1791, wyd. „korsarskie"); wyd. 2 W-wa 1791 (tu w dod. przedr. poz. 4, 6, 7, 8 i Pieśń (inc.: Raz patrząc na mą Zosię, przedr. pt. Do Zosi, w zbiorze: Piosnki i arie z różnych operów i komedii zebrane. T. 1. B. m. 1799 s. 26, zob. poz. 25 t. 1)); zob. poz. 25 t. 2; fragm. w zbiorze: Wybór różnych gatunków poezji... Cz. 2. W-wa 1807 s. 112-116, tož wyd. 2 W-wa 1818; zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 4; wyd. K. J. Turowski. Sanok 1855 *Bibl. Pol.* 20, tož wyd. 2 Sanok 1858; wyd. K. Mecherzyński w: Przykłady i wzory z najcelniejszych poetów i prozaików polskich. Wyd. 2. T. 1. Kr. 1877 s. 447-503; zob. Wyd. zbior. poz. 2 t. 2; Lw. 1885 *Bibl. Mrówki* 200; oprac. J. Wójcik. Lw. 1893 *Bibl. dla Młodzieży* 9; Złoczów 1896 *Bibl. Powsz.* 186; oprac. J. Michalski. W-wa 1907; oprac. K. Król. W-wa 1908; oprac. S. Kot. Kr. (1919) *BN* I, 4 (tu także trzy bajki, zob. poz. 8), tož wyd. 2 Kr. (1923), tož wyd. 3 Kr. (1924), tož wyd. 4 Kr. (1927), tož wyd. Jerozolima 1943 *Szkolna Bibl. na Wschodzie* 3, tož wyd. 5 Wr. (1948) *BN* I, 4, tož wyd. 6 Wr. (1950); oprac. wg wyd. z 1791 S. Vrtel-Wierczyński. W-wa 1922 *Wielka Bibl.* 26, tož wyd. 2 W-wa 1928, tož wyd. 3 oprac. R. Kubiński. W-wa 1930; oprac. A. Münnich. Przemyśl 1925; wyd. S. Papée. Kr. 1945, tož wyd. 2 Kr. 1946; oprac. I. Turowska-Barowa. Kr. 1947 *Bibl. Arcydzieł Poezji i Prozy* 34, tož wyd. 2 Kr. 1948, tož wyd. 3 Kr. 1949; Kr. 1947 *Bibl. Arcydzieł Literatury Pol.*; oprac. W. Hahn. W-wa 1947 *Bibl. Pisarzy Pol. i Obcych* 8; oprac. J. Maciejewski. Wr. 1952 *Nasza Bibl.*, tož wyd. 2 Wr. 1952, tož wyd. 3 Wr. 1953, tož wyd. 4 Wr. 1956, tož wyd. 5 Wr. 1958, tož wyd. 6 Wr. 1959, tož wyd. 7 Wr. 1961, tož wyd. 9 Wr. 1964; oprac. Z. Libera. W-wa 1952 (współwyd.: W. Bogusławski: Dowód wdzięczności narodu).

Rkps Bibl. Pol. w Paryżu sygn. 130 (kopia współczesna).

Przekł. niem.: S. B. Linde: Die Rückkehr des Reichstagsgesandten. W-wa-Lipsk 1792. — X. Y. von Z.: Die Rückkehr des Landboten vom letzten Warschauer Reichstage. Strasburg (Lipsk) 1792; wyd. nast. Lipsk 1794.

11. Herostrat. Powieść wierszem. Wyd. w: S. J. de Boufflers: Królowa Golkondy. W-wa 1792 s. 65-70 (zob. Przekłady poz. 4). Wyd. nast.: zob. poz. 25 t. 2, poz. 55; zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 2, poz. 2 t. 4; przedr. K. Bartoszewicz, jw. poz. 7.

Paszkwil na S. Sz. Potockiego.

12. Kazimierz Wielki. Drama w 3 aktach. Wyst. W-wa 3 maja 1792. Wyd. W-wa 1792. Fragm. w zbiorach: Rozrywka w smutku..., jw. poz. 4, tož wyd. nast. W-wa 1796; Piosnki i arie z różnych operów i komedii..., jw. poz. 10 s. 55; Pieśni światowe z najnowszych oper... W-wa 1810 s. 157. Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 5, poz. 2 t. 3.

http://rcin.org.pl

13. Forma prawdziwego wolnego rządu przez konfederacją targowicką ułożona. W Tulczynie. Drukiem z Jaryszewa zabranym, nakładem Rzpltej Targowickiej. Roku pierwszego podźwignionej wolności i niepodległości narodu. (W-wa 1792); toż (Lipsk lub Wiedeń 1792). Przedr. *Warta* 1886.

Przekł. niem.: Geist einer wahrhaft freien Regierung gegründet durch die targowitscher Rekonföderation. Tor. 1792: toż Brześć 1793 (z poz. 14).

14. Fragment Biblie targowickiej. Księgi Szczęsnowe. W Frankforcie (Wiedeń 1792). Wyd. nast.: W-wa 1831 (mylnie pod krypt. Kołłątaja: X.H.K.); *Roczn. Tow. Przyj. Nauk Poz.* T. 2. Poz. 1863 s. 705-712; wyd. L. Kurtzmann. *Warta* 1885 i wyd. osob. Poz. 1885 (mylnie pod krypt. X.H.K.; razem z przekł. niem.); *Tydzień* 1895 nr 21 s. 161-162 (fragm.); wyd. Z. Kostkiewicz. Kr. 1895 (tu także: Treny, to jest narzekania Szczęsnowe).

Rkpsy: Bibl. Kórn. sygn. 1606 (autograf?) oraz 1015 i A.B. 149 (kopie); Bibl. Uniw. Warsz. sygn. 744.

Przekł. niem.: (S. B. Linde): Bruchstück der targowitscher Bibel oder Historia von der Schöpfung durch Felix Potocki. Ein Gegenstück zum Geist einer wahrhaft freien Regierung, gegründet durch die targowitscher Rekonföderation. Brześć 1793; Poz. 1885 (razem z tekstem oryginalnym).

Treny, to jest narzekania Szczęsnowe (inny tyt.: Lamentacje...), wyd. anonim. w Wiedniu 1793 (maj), wzorowane na Księgach Szczęsnowych, przypisywano Niemcewiczowi. Autorstwo Niemcewicza podtrzymuje J. Dihm (zob. *Księga pam. ku czci S. Pigonia*. Kr. 1961 s. 235 n.).

Rkps Bibl. Kórn. sygn. 927.

15. Na hersztów targowickich. (Wiedeń 1792). Przedr. fragm. I. Chrzanowski: Historia literatury niepodległej Polski. Wyd. 10. Kr. 1930 s. 695; całość R. Kaleta. *Ze skarbca kultury* 1951 z. 1 s. 16-19.

16. Obrona wojska moskiewskiego w Polszcze. Przez Iwana Wasilewicza, oficjera w tymże wojsku. W Supraślu (Wiedeń 1793). Toż wyd. jako utwór J. P. Woronicza w: Poezje patriotyczne. (W-wa 1831).

17. Wiosna. Wyd. pt. Cum patriam amisi, tum me periisse putato. (Wiedeń 1793). Wyd. nast.: pt. Elegia. (Wiedeń 1794?); pt. Wiosna. Elegia 1793, zob. poz. 25 t. 1; pt. Wiosna, przedr. W. Włoch: Polska elegia patriotyczna w epoce rozbiorów. Kr. 1916 s. 115-118 (opuszczony w. 42).

18. Głupiada. Pieśń 1-2. Powst. 1793. Z rkpsu wyd. I. Chrzanowski w: Z dziejów satyry polskiej XVIII w. W-wa 1909 s. 208-220.

Paszkwil na S. Rzewuskiego, S. Sz. Potockiego i F. K. Branickiego.

19. Szuba. Apolog patriotyczny. Powst. 1794. Wyd. b. m. (ok. 1815).

20. Smutki... w więzieniu moskiewskim pisane do przyjaciela. Powst. w marcu 1795. Wyd. L. Kamykowski. Lubl. 1932 *Tow. Przyj. Nauk w Lubl. Prace Komisji Filol.* 1 (trzy elegie; tu także poz. 9, wiersz Do Pawła, 1796, i kilka domniemanych utworów Niemcewicza). Fragm. Smutków i wiersz Do Pawła — przedr. P. Hertz w: Zbiór poetów polskich XIX w. Ks. 1. W-wa 1959.

Rkpsy: Ossol. sygn. 4332/I, Arch. Główne Akt Dawnych (Zbiory Suskie sygn. 268: wiersz Do Pawła).

Por. Nagłowski A. F., Twórczość — Uwagi.

21. Pamiętniki Bielawskiego. Romans polski. Powst. w więzieniu Petersb. 1795-1796. Nie ukończ. Tekst nieznany.

22. Konstanty, książę Ostrogskie. Śpiew historyczny. B. m. (ok. 1800). Wyd. nast.: zob. poz. 54; zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 12.

23. Puławy. Poema w 4 pieśniach. Powst. 1802-1804. Fragm. (z popr.) wyd. F. Morawski. *Przegl. Poz.* t. 21 (1855) s. 151-176; fragm. pt. Opis ogrodu w Puławach, przedr. *Pokłosie. Zbieranka literacka na korzyść sierot* t. 4 (1855) s. 158-164. Wyd. nast.: oprac. J. Kallenbach. Brody 1907 *Arcydzieła Pol. i Obcych Pisarzy* 61.

Autograf Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 216, 221 — kopia); rkps Bibl. Czart. sygn. 2843 (kopia z 1805). Inny rkps (kopia A. Wierzbowskiej-Morawskiej) był w bibl. pałacowej w Rogalinie.

24. Duma o kniaziu Michale Glińskim. Czyt. na posiedzeniu Tow. Warsz. Przyj. Nauk 5 maja 1803. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 2 (1803) s. 455-459. Przedr.: zob. poz. 25 t. 1, poz. 54; zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 12; C. Zgorzelski, jw. poz. 4.

Rkps Ossol. sygn. 4332/I.

Przekł. ang.: J. Bowring. *London Magazine* 1827 t. 19 s. 267. Przedr. w: Specimens of the Polish Poets. Londyn 1827 s. 147-153; N. F. Żaba: The Principal Features of the History and Literature of Poland. Londyn 1856 s. 122-127; P. Sobolewski: Poets and Poetry of Poland, jw. poz. 6 s. 167-171.

Przekł. czeskie: V. Štulc. *Jindy a nyní* 1833 nr 4 s. 25-26.

Przekł. niem.: F. Gaudy: Elegie auf den Fürsten Michael Gliński. *Mickiewicz-Blätter* 1963 nr 23 s. 136-138.

Przekł. ros.: K. F. Rylejew: Glinskij. *Soriewnowatiel* 1822 nr 9 s. 314-321; wyd. osob

http://rcin.org.pl

Petersb. 1822. Przedr. w antologii: Polskaja poezija. T. 1. Moskwa 1963.

Inne przekł. zob. poz. 54.

25. Pisma różne wierszem i prozą. T. 1-2. Wyd. T. Mostowski. W-wa 1803-1805 *Wybór Pisarzów Pol. Pisma Rozmaite Współczesnych Wierszem i Prozą* 2-3.

Zawartość t. 1: Twórczość poz. 2, 4, 5, 6, 17, 24; Przekłady poz. 7, 8, 11, 13, 14; nadto: Krótka wiadomość o życiu i sprawach generała Washington; wiersze z 1783-1803 i przekł. (m. in. z B. de Bonnarda, V. da Filicaia, F. F. Frugoni, J. J. L. Pompignana i J. Thomsona), m. in.: Alondzo i Helena. Duma naśladowana z angielskiego (M. G. Lewisa). Dat. „na morzu... 29 lipca 1802"; Zima. Duma naśladowana z angielskiego (J. Aikin), przedr. C. Zgorzelski, jw. poz. 4. —

T. 2: Twórczość poz. 7, 8, 10, 11; Przekłady poz. 5 (fragm.), 6, 9; nadto: „pisma różne" z 1791-1804; 19 nowych bajek; przekł. (m. in. z Ch. Cottona, O. Goldsmitha, Hātifīego, Pliniusza Młodszego, Sulpicjusza oraz kilka powieści wschodnich — zob. Przekłady poz. 6); korespondencja z I. Krasickim (zob. Listy i materiały poz. 6, 97).

Rkps Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 216) zawiera brulion wierszy przygotowanych do tego wyd.

Przekł. ang. „Krótkiej wiadomości...": P. Sobolewski: Poets and Poetry of Poland, jw. poz. 6.

Przekł. z przekładu pol.

26. Cztery pory życia ludzkiego. Poemat dydaktyczny. Powst. 1804-1807 we Francji, na morzu i w Ameryce. Całość nie wyd. Fragm. czyt. na posiedzeniu Tow. Warsz. Przyj. Nauk 9 stycznia 1808 i 11 stycznia 1815. Fragm.: Ułomki z nie wydanego, pisanego w Ameryce poema „Czterech pór życia ludzkiego". *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 7 (1811) s. 273-292. Przedr.: zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 6, poz. 2 t. 1; fragm. (pt. Młodość) przedr. P. Hertz, jw. poz. 20.

Autoryzowana kopia fragm. rkps Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 219, zniszcz. w 1944); rkps Centralne Państw. Arch. Hist. w Kijowie (Zbiór 49: Potoccy, rejestr 2 nr 72); kopia fragm. była w bibl. pałacowej w Rogalinie.

Poemat obejmował ok. 4000 w.

27. Iskra. Powieść (bajka wierszem). Dat. Drezno 16 września 1807. *Gaz. Korespondenta Warsz. i Zagr.* 1807 nr 95 *Dod.* i odb. Przedr.: M. Chmielewski: Krótki zbiór wierszy, pieśni i mów patriotycznych... W-wa 1809 s. 67-69; *Kalendarzyk polityczny, chronologiczny i historyczny na Rok Pański 1809* s. 163-165; zob. poz. 55 t. 2; zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 2, poz. 2 t. 4.

28. Mémoire sur le nouveau système des prisons établi dans les États-Unis d'Amérique. Powst. 1807. Nie wyd. Autograf Landesbibliothek w Dreźnie sygn. e 16.

Przekł. pol.: W. Stankiewiczowa, S. Walczak: Memoriał o nowym systemie więzień, ustanowionym w Stanach Zjednoczonych Ameryki. W-wa 1962 *Biblioteczka Przegl. Więziennictwa.*

29. Mowa w sprawie monografii historycznych. Wygł. na posiedzeniu Tow. Warsz. Przyj. Nauk w 1808. Z autografu wyd. A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 2. Kr. 1902 s. 126-128.

30. Mowa na pochwałę Jana Kochanowskiego. Czyt. 10 listopada 1808. *Gaz. Korespondenta Warsz. i Zagr.* 1808 nr 93 *Dod.* Wyd. nast.: *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 8 (1812) s. 33-35 i osob.; zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 12; *Polska krytyka literacka (1800-1918). Materiały.* T. 1. W-wa 1959 s. 43-53.

31. Giermkowie króla Jana. Komedia w 1 akcie, z pieśniami. Naśladowana z francuskiego i z odmianami do Teatru Narodowego przystosowana. Wyst. W-wa 23 grudnia 1808. Wyd. W-wa 1808. Przedr.: zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 5, poz. 2 t. 2.

Egz. pierwodruku z popr. i notatkami Niemcewicza oraz pismem cenzury rkps Ossol. sygn. 11527/I.

Utwór jest naśladownictwem komedii M. Dieulafoy, L. E. Dupaty: Les Pages du duc de Vendôme. Paryż 1807.

Muzyka J. Elsnera (1808) i K. Kurpińskiego (1815).

32. Dzieje współczesne. Pamiętniki wybicia się narodu polskiego od miesiąca października r. 1806 aż do pokoju w Tylży 9 lipca r. 1807. — (Wyswobodzenie Galicji w roku 1809). Nie ukończ. *Przegl. Poz.* t. 35 (1863) s. 257-314.

Autograf był w bibl. pałacowej w Rogalinie.

33. Pochwała pogrzebowa Ignacego Potockiego. Wygł. 20 grudnia 1809. Wyd. W-wa 1809. Przedr. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 8 (1812) s. 100-122.

34. Synonimy polskie. Odezwa do publiczności. *Pam. Warsz.* 1809 t. 1 s. 22 n. Przedr. A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 3. Kr. 1902 s. 228-231.

35. Mowa na publicznym obchodzie pogrzebu Stanisława Nałęcz Małachowskiego. Wygł. 5 stycznia 1810. *Gaz. Korespondenta Warsz. i Zagr.* 1810 nr 5 i wyd. osob. (W-wa 1810). Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 12.

http://rcin.org.pl

36. Dzieje panowania Zygmunta III. Powst. 1811-1812, 1815-1816. Wyd. t. 1-3. W-wa (1818-) 1819. Wyd. nast.: Wr. 1836; wyd. K. J. Turowski. Sanok 1860 *Bibl. Pol.*

Autograf Bibl. Racz. sygn. 40.

Przekł. niem. fragm.: Demetrius I, Zar von Moskau. Hamburg 1824.

37. Pan Nowina, czyli dom pocztowy. Komedia w 3 aktach wierszem. Powst. 1811. Wyst. W-wa 31 grudnia 1815. Wyd. W-wa 1815. Wyd. nast.: W-wa 1816; zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 4, poz. 2 t. 2.

Autograf Bibl. Nar. (BOZ sygn. 1053); rkps Ossol. sygn. 11065/I.

38. Samolub. Komedia w 5 aktach wierszem. Wyst. W-wa 22 grudnia 1811. Wyd. W-wa 1814. Przedr. zob. Wyd. zbior. poz. 2 t. 2. Przedmowę z wyd. 1 przedr. E. Szwankowski: Teatr Wojciecha Bogusławskiego w l. 1799-1814. Wr. 1954 *Materiały do Dziejów Teatru w Pol.* 1 (s. 124-127).

Autograf brulionu aktu III i części aktu IV Bibl. Racz. sygn. 41.

39. Dwaj panowie Sieciechowie. Powieść. Powst. 1811 (wg J. Dihma: 1814). Wyd. W-wa 1815. Wyd. nast.: wyd. 2 pt. Dwaj Sieciechowie. W-wa 1817; zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 10; Kr. 1850; wyd. J. Dihm. Wr. (1950) *BN* I, 135.

40. Pieśń wojenna (inc.: Do koni, bracia, do koni...). Dat. 28 czerwca 1812. *Gaz. Korespondenta Warsz. i Zagr.* 1812 nr 52 *Dod.* s. 802; *Gaz. Poz.* 1812 nr 54; *Zbiór pism tyczących się powstania Królestwa Polskiego.* Kr. 1812; wyd. osob. W-wa 1812. Przedr. S. Dąbrowski, S. Straus w: W. Bogusławski: Cud mniemany, czyli krakowiacy i górale. Wr. (1956) *BN* I, 162 (s. LXXXI-LXXXII).

Muzyka K. Kurpińskiego.

41. Oda z okoliczności ogłoszenia Polski dnia 28 czerwca 1812 w Warszawie. *Gaz. Korespondenta Warsz.* 1812 nr 66; *Gaz. Warsz.* 1812 nr 66; *Gaz. Lw.* 1812 nr 68; *Gaz. Kr.* 1812 nr 69; *Gaz. Poz.* 1812 nr 69; wyd. osob. (W-wa 1812).

Jako kantatę muzyczną oprac. J. Elsner.

42. Listy litewskie. W-wa 1812; przedr. *Gaz. Poz.* 1812.

Rkps Bibl. Kórn. sygn. 1173 (kopia).

Wyd. arkuszami w formie czasopisma — nr 1-12. Zawierają, oprócz 24 listów politycznych, bajki: Przekszta; Sowa; Wasil, Kiryło i Fedko. Ekloga moskiewska (powst. w 1795-1796 w więzieniu).

43. Coup d'oeil sur la conduite et les desseins des Coalisés, sur leurs vrais intérêts et sur les moyens d'avoir une paix durable. Powst. Ratyzbona 1813. Wyd. b. m. 1813.

Autograf Bibl. Racz. sygn. 38.

44. Nieszczęścia występnej zalotności. Powieść w listach. Powst. Bayreuth 1 marca 1813 — Wilanów 16 sierpnia 1814. Nie wyd. Fragm. ogł. A. Nowicki. *Przegl. Lit. Dod. do Kraju* (Petersb.) 1887 nr 51.

Autograf Bibl. Nar. (BOZ sygn. 1054); tamże kopia z 1823 (BOZ sygn. 1058).

45. Jadwiga, królowa polska. Drama muzyczne w 3 aktach wierszem. Wyst. W-wa 23 grudnia 1814. Wyd. W-wa 1814 (dwa wyd.). Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 5, poz. 2 t. 3. Fragm. pt. Arietka Jana z Tęczyna z opery Jadwiga, z akompaniamentem klawikordu. B. m. r. (tekst z nutami).

Rkpsy: Ossol. sygn. 10170/I, Bibl. Czart. sygn. 2490, Bibl. PAN Kr. sygn. 1926.

Muzyka K. Kurpińskiego.

46. Napomknienia względem dobra publicznego. W-wa 1814.

47. Rozprawa o bajce. Czyt. na posiedzeniu Tow. Warsz. Przyj. Nauk 30 kwietnia i 22 grudnia 1814. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 10 (1817) s. 291-318; przedr. jako przedmowa do poz. 55 (s. 1-37). Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 1; *Oświata* (Poz.) 1866 nr 541 n.; *Polska krytyka literacka (1800-1918).* *Materiały.* T. 1. W-wa 1959 s. 54-60 (fragm.).

Rkps Bibl. Kórn. sygn. 1705.

48. Przemowa do bajek. Powst. 1814-1815. Wyd. B. Gubrynowicz. *Księga pam. ku czci O. Balzera.* T. 1. Lw. 1925 s. 439-455 i odb.

Autograf Bibl. Nar. (BOZ sygn. 1059).

Zamiast tej przedmowy, pisanej w formie dialogu autora z przyjacielem, Niemcewicz na czele bajek wydał poz. 47.

49. Jan Kochanowski w Czarnym Lesie. Komedioopera we 2 aktach wierszem. Powst. 1815. Wyst. W-wa 1 stycznia 1817. Wyd. W-wa 1817. Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 4, poz. 2 t. 2. Fragm. w zbiorze: Sześć śpiewów polskich wyjętych z oper: Jan Kochanowski i Nowe Krakowiaki. B. m. r.

Autograf Bibl. Racz. sygn. 41 (brulion i tekst do druku). Egz. pierwodr. z popr. i notatkami Niemcewicza rkps Ossol. sygn. 11534/I.

Muzyka K. Kurpińskiego.

http://rcin.org.pl

50. Zbigniew. Tragedia w 3 aktach, z chórami. Powst. 1815. Wyst. W-wa 5 listopada 1819. Wyd. W-wa 1819. Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 5, poz. 2 t. 3.

Autograf Bibl. Racz. sygn. 155; rkps Bibl. Pol. w Paryżu sygn. 398. Egz. pierwodr. z autografem i dedyk. dla ks. Józefowej Lubomirskiej w Ossol. sygn. 277840/I.

Muzyka K. Kurpińskiego.

Przekł. franc.: J. H. Burgaud des Marets. 1835. Rkps Bibl. Pol. w Paryżu sygn. 505.

51. Powóz złamany. Powieść. Powst. 1815-1816. Nie wyd. Autograf Bibl. Racz. sygn. 41; rkps z 1820 (kopia) Bibl. Nar. (BOZ sygn. 1074).

52. Mowa miana przy ukończeniu popisu z nauk w Konwikcie Wielkim na Żoliborze dn. 31 lipca 1816 r. W-wa 1816.

53. O więzieniach publicznych, czyli domach pokuty, rzecz krótka. Powst. 1816. Wyd. W-wa 1818. Przedr. zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 11.

Autograf Bibl. Racz. sygn. 38.

54. Śpiewy historyczne. Większość powst. 1808-1811, Pogrzeb księcia Józefa Poniatowskiego — 1814. Zbiór przygotowano do wyd. w 1811, włączając doń dumy — zob. poz. 4, 6, 22, 24. Sześć śpiewów ogł. *Pam. Warsz.* 1809 t. 1-3; trzy śpiewy przedr. *Gaz. Korespondenta Warsz. i Zagr.* 1809 nr 27 *Dod.*; Śpiew o Władysławie Łokietku przedr. w zbiorze: Pieśni narodowe z różnych autorów polskich zebrane. W-wa 1812 s. 34-47.

Wyd. osob. całości: W-wa 1816 (nakł. 1500 egz.; z nutami i rycinami; muzykę skomponowali: C. Beydale, T. K. Chodkiewiczowa, J. Deszczyński, F. Kochanowska, K. Kurpiński, F. Lessel, K. Narbuttówna, S. Parys, L. Potocka, W. S. Rzewuski, F. Skibicki, M. Szymanowska, M. Wirtemberska, Z. Zamoyska).

Wyd. nast.: wyd. 2 W-wa 1818; fragm. w zbiorze: Wybór różnych gatunków poezji... Wyd. 2. Cz. 1. W-wa 1818 s. 154-163; wyd. 3 W-wa 1819; wyd. 4 (z uwagami J. Lelewela) Kr. 1835; zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 12; wyd. 5 (z uwagami Lelewela) Lw. 1849; wyd. 6 (wyd. A. W. Cybulski) Przemyśl 1850; Wadowice 1852 *Bibl. Klasyków Pol.* 2 (dwa wyd.); Petersb. 1859; kilka śpiewów wyd. T. Klonowski w zbiorze: Pieśni i piosenki szkolne z melodiami na 2, 3 i 4 głosy. Poz. 1860; śpiew o Piaście wyd. J. Lelewel: Tysiączna rocznica wstąpienia na tron Ziemowita. Gniezno 1860; śpiewy o Piaście i Janie III wyd. S. Pawicki. Poz. 1861; „fantazje" muzyczne ze Śpiewów wyd. K. Budkiewicz. Żytomierz 1861 i K. Miller. Kijów 1861-1862; Petersb. 1862; Lipsk 1866; *Przyj. Ludu* (Chełmno) 1866 nr 51-52 (dwa śpiewy); t. 1-6. Paryż 1868 *Bibl. Lud. Pol.* 31-36; Chełmno 1869; kilka śpiewów pt. Wyimki ze Śpiewów historycznych. Lw. 1870; Lipsk 1873; Petersb. 1877; Lw. 1877 *Bibl. Mrówki* 41, toż Lw. 1884; kilka śpiewów wyd. K. Mecherzyński w: Przykłady i wzory z najcelniejszych poetów i prozaików polskich. Wyd. 2. T. 1. Kr. 1877; Lipsk 1877; Lipsk 1881; Petersb. 1893; Petersb. 1897; wyd. z życiorysem autora i objaśnieniami W. Czermaka. Lw. 1895 *Wyd. Macierzy Pol.* 65; W-wa 1897; Łódź 1899; W-wa 1903-1904; W-wa 1904; Lw. 1904; W-wa 1907 *Biblioteczka Nar.* 18, toż W-wa 1922; W-wa 1909 *Bibl. Uniw. Lud. i Młodzieży Szk.* 142, toż W-wa 1910, toż W-wa (ok. 1917); Złoczów 1912 *Bibl. Powsz.* 916-917; I red. trzech śpiewów (Piast, Bolesław Krzywousty, Henryk Walezjusz) wg wyd. *Pam. Warsz.* oraz rkpsów — wyd. L. Płoszewski *Pam. Lit.* R. 14 (1916) s. 285-290; wyd. W. Bruchnalski. W-wa 1922 *Wielka Bibl.* 30; śpiewy: Władysław Jagiełło, Bitwa pod Grunwaldem z Krzyżaki, Zawisza Czarny, Władysław Warneńczyk, Duma o Żółkiewskim — wyd. S. Windakiewicz w: Epika polska. Kr. 1939; wyd. Z. Libera. W-wa 1947 *Bibl. Pisarzy Pol. i Obcych* 27, toż wyd. 2 W-wa 1948; śpiewy: Leszek Biały, Pogrzeb księcia Józefa Poniatowskiego — przedr. P. Hertz, jw. poz. 20.

I red. przedmowy ogł.: *Gaz. Korespondenta Warsz.* 1811 nr 80; *Gaz. Kr.* 1811 nr 90; *Gaz. Poz.* 1811 nr 90-91.

Poszczególne śpiewy ogł. często w czasopismach XIX i XX w.

Autograf Bibl. Nar. (BOZ sygn. 921); rkpsy (kopie) Ossol. sygn. 3293/I, 3997/I, 5311/I, 6266/II.

Przekł. franc.: w: *La vieille Pologne. Album historique et poétique, composé de chants et légendes.* Paryż 1833, toż wyd. 2 Paryż 1836, toż wyd. 3 Paryż 1839. — A. Tastu: Edvige-la-Belle. W: K. Ostrowski: Edvige ou la Pologne au moyen âge. Paryż 1851. — T. Gautier: (Władysław IV). W: Poésies complètes. T. 2. Paryż 1876. — Ch. de Noire-Isle (K. Przeździecki) w: Poètes illustres de la Pologne du XIXe siècle. Cycle lithuanien. 2e part. Paryż 1880 (tu 15 śpiewów).

Przekł. niem.: F. Gaudy: Geschichtliche Gesänge der Polen. Lipsk 1833 (całość); fragm. *Blätter für literarische Unterhaltung* 1833 nr 356.

Przekł. ros. (fragm.): rkps Bibl. Jagiel. sygn. 857.

„Śpiewy historyczne" były realizacją projektu „Pieśnioksięgu", podanego w Tow. Warsz. Przyj. Nauk przez J. P. Woronicza i S. Staszica.

http://rcin.org.pl

55. Bajki i powieści. T. 1-2. W-wa 1817. Wyd. nast.: wyd. 2 („Edycja druga, do której przydane są nowe i nie wydane jeszcze bajki, powieści, dumy i inne rymy") t. 1-2. W-wa 1820; zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 1-2, poz. 2 t. 1, 4 (w zmienionym układzie i wyborze); *Oświata* (Poz.) 1886 nr 541 n., toż wyd. osob. (jako wyd. 3 t. 1) Poz. 1887.

Autograf z 1813 Bibl. Nar. (BOZ sygn. 1059).

Tu m. in.: przedr. poz. 47 (jako przedmowa), poz. 7, 8, 11, 25 (fragm.), 27, Przekłady poz. 16; w wyd. 2: Malwina. Ballada; Zamek Jazłowiecki. Duma; G.G. Byron: Bądź zdrowa.

Przekł. ang.: J. Bowring: Fastidiana (Panna Guzdralska). W: Specimens..., jw. poz. 6 s. 159-172. Przedr. P. Sobolewski w: Poets and Poetry of Poland, jw. poz. 6 s. 175-183. — F. Wassell: The Firefly and the Toad (Świecący robaczek i ropucha). *Wayside Willow* 1945 s. 13. — H.Orze, M. M. Coleman: The Cats (Koty); Gold and Iron (Złoto i żelazo). W: A. H. Sidwa, M. M. Coleman: Niemcewicz. An Anniversary Tribute. Cambridge Springs 1958 s. 9.

Przekł. franc.: Boyer-Nioche: Fables choisies. *La Pologne Littéraire*. Paryż 1839. — Boyer-Nioche: L'Ours, le lion et le cousin (Niedźwiedź, lew i komar). *Journal des Enfants* 1858 z. 2. Przedr. *Przegl. Poz.* t. 26 (1858) s. 41-42.

Przekł. ros.: W. Arcimowicz: Kuwszin i czaszka. *Sławianie* 1957 nr 4 s. 27. — M. Żiwow: Czaszka i żban; Pawlin i sołowiej. W antologii: Polskaja poezija, jw. poz. 24.

56. Bohdan Chmielnicki. Tragedia w 5 aktach. Powst. 1817. Nie ukończ. Nie wyd. Fragm. i streszcz. ogł. I. Chrzanowski. *Pam. Lit.* R. 5 (1906) s. 437-459.

Rkps (kopia) Bibl. Pol. w Paryżu sygn. 398; rkps Bibl. Nar. (depozyt prezydenta z Arch. Wilan. sygn. 220 (531) — zniszcz. 1944). Inny rkps był w bibl. pałacowej w Rogalinie.

57. Moszkopolis. Rok 3333, czyli sen niesłychany. Powst. 1817. Wyd. pt. Rok 3333, czyli sen niesłychany. *Przegl. Poz.* t. 26 (1858) s. 346-356. Wyd. nast.: wyd. osob. W-wa 1911 *Bibl. im. J. Jeleńskiego*; *Dzien. Poz.* 1912 nr 203-205; W-wa 1913 (tu wstęp o sprawie żydowskiej w Polsce, podpisany: „Nie wiem kto" (S. Bełza?)); wyd. ze wstępem J. M. Ch. (Chudek). Kościan 1926 (dod. do *Gaz. Pol.*).

Autograf Bibl. Racz. sygn. 41.

58. Modne życie pod schodami. Komedia w 2 aktach, naśladowana z angielskiego. Powst. 1817. Wyst. W-wa 4 kwietnia 1830. Wyd. pt. Ton modny pod schodami. W-wa 1830 *Teatr Rozmaitości* 1. Fragm. (obok fragm. ang. pierwowzoru: D. Garrick: High Life Below Stairs) przedr. W. Hahn: Przyczynki do twórczości J. U. Niemcewicza. *Księga pam. ku czci M. Fulmana*. Lubl. 1939 i odb.

Autograf Bibl. Racz. sygn. 41; rkps Centralne Państw. Arch. Hist. w Kijowie (Zbiór 228, rejestr 1 nr 134).

59. Nasze Verkehry. Ekloga dramatyczna. Powst. 1818. Wyd. pt. Nasze przebiegi. *Przegl. Pol.* 1873 t. 2 s. 72-81 i wyd. osob. Kr. 1873. Wyd. nast. pt. Nasze Verkehry. Wyd. W. Bełza. Lw. 1919 *Z Teki Poetów Pol.* 1.

Rkps Ossol. sygn. 11510/I; inny rkps był w Bibl. Uniw. Lw. sygn. 1001.

60. Piast. Tragedioopera w 3 aktach. Powst. 1818-1819. Nie wyd. i nie wyst. Tekst dziś nie znany. Muzykę miał skomponować w 1822 F. Mirecki.

Rkpsy były w bibl. pałacowej w Rogalinie i w Bibl. Zamoyskich sygn. 39 A t. 2.

61. Próżny (Graf Purchawka). Komedia w 5 aktach. Powst. 1819. Wyd. M. Witkowski w zbiorze: Miscellanea z doby Oświecenia, 2. Wr. 1965 *Arch. Lit.* 9.

Autograf Bibl. Racz. sygn. 41.

62. Podejrzliwy. Komedia w 5 aktach wierszem. Powst. 1819. Wyst. i wyd. W-wa 1831.

Autograf Bibl. Racz. sygn. 39 i 41.

63. Kiejstut. Tragedia w 5 aktach. Powst. 1820. Wyd. T. Pazdanowski. *Przegl. Pol.* 1901 t. 1 s. 181-204, 363-397.

Odpis autoryzowany rkps Bibl. Czart. sygn. 2488; inny odpis autoryzowany rkps Bibl. Nar. nr akc. 6941 (z Arch. Wilan. sygn. 219, dziś zaginiony).

64. Lejbuś i Sióra. Romans żydowski. Powst. 1820. Wyd. pt. Lejbe i Siora, czyli listy dwóch kochanków. T. 1-2. W-wa 1821 (w t. 2 poz. 18 Przekładów). Wyd. nast.: Kr. 1837; zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 7; W-wa 1861; *Goniec Wielkopol.* 1877 nr 2-121 i osob. Poz. 1877; Lw. 1881 *Bibl. Mrówki* 118-120; zob. Wyd. zbior poz. 2 t. 3-4; wyd. F. Bielak. Kr. 1931.

Autograf Bibl. Nar. (BOZ sygn. 1053).

Przekł. ang.: Jacob: Levi and Sarah or the Jewish Lovers. Londyn 1830.

Przekł. holenderski: Levi en Sara. Eene Joodsche familie geschiedenis in Polen. Amsterdam 1825. (Przekł. z niem.).

Przekł. niem.: E. v. Oelsnitz: Levi und Sara. Briefe polnischer Juden. Ein Sittengemälde. Berlin 1825.

65. Żywot Tadeusza Rejtana. Ogł. A. Chodkiewicz w: Portrety wsławionych Polaków. W-wa 1820. Przedr. *Sybilla Nadwiślańska* 1821.

http://rcin.org.pl

66. Monseigneur Staś. Komedia. Powst. 1821-1823. Tekst nieznany. Rkps był w bibl. pałacowej w Rogalinie.

67. Jan z Tęczyna. Powieść historyczna. Powst. 1821-1823. Wyd. T. 1-3. W-wa (1824-) 1825. Wyd. nast.: t. 1-2. Lipsk 1838; zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 8-9; wyd. K. J. Turowski. Sanok 1855 *Bibl. Pol.*; W-wa 1874; Lw. 1878; Lw. 1881 *Bibl. Mrówki* 129-130; Poz. 1882-1884; zob. Wyd. zbior. poz. 2 t. 5; wyd. skróc. dla młodzieży przez A.M. W-wa 1899; oprac. M. Wieliczko. W-wa 1936 *Bibl. Klejnotów Lit. Pol.* 5; oprac. J. Dihm. Wr. (1954) *BN* I, 150.

Rkpsy: Bibl. Racz. sygn. 42, Bibl. Jagiel. sygn. 2765. Autograf „Przedmowy" do powieści był w bibl. pałacowej w Rogalinie.

Przekł. holenderski: Johan Tenczynski. Een verhaal uit de geschiedenis van Polen in de 16e eeuw. T. 1-2. Amsterdam 1829. (Przekł. z niem.).

Przekł. niem.: Johann von Tenczyn. Eine geschichtliche Erzählung aus dem Polnischen. T. 1-3. Berlin 1828; wyd. 2 Berlin 1834. — Przekł. skróc. w zbiorze powieści: *Pantheon*. Stuttgart 1830.

68. Dumania w Ursynowie. Poemat w 5 częściach. Powst. ok. 1825-1826. Nie wyd. Fragm. (36 w.) *Przegl. Poz.* t. 26 (1858) s. 38; inne fragm. (199 w.) ogł. A. J. Czartoryski w: Żywot J. U. Niemcewicza. Paryż 1860; Dumanie II. *Przegl. Lw.* 1872 t. 4 s. 827-833.

Autograf (pt. Dumania obejmujące wspomnienia) Bibl. Nar. (BOZ sygn. 1061), rkps Bibl. Pol. w Paryżu sygn. 492.

69. Mniemana sierota, czyli obraz czasów. Powieść. Powst. 1825-1829. Fragm. I red. *Przegl. Poz.* t. 26 (1858) s. 47-64, 140-170; całość nie wyd.

Autograf Bibl. Nar. (BOZ sygn. 1055); kopia z popr. i uzup. Niemcewicza Bibl. Czart. sygn. 2264. Autograf red. I części 1 powieści był w bibl. pałacowej w Rogalinie.

70. Napomknienia J.O. Księciu Imci Lubeckiemu jadącemu do Petersburga. Powst. ok. 1825. *Przegl. Poz.* t. 35 (1863) s. 314-318.

Autograf był w bibl. pałacowej w Rogalinie.

71. Prometeusz. Poema. Powst. 1826. Wyd. J. N. Bobrowicz. Lipsk 1854. Wyd. nast. Bruksela 1862 *Bibl. Domowa*.

Rkps (autograf?) pt. Dobroć Prometeusza. Poemat satyryczny w 4 pieśniach — był w Bibl. Branickich w Suchej sygn. 186.

72. Obraz życia i czynów Stanisława Staszica. Powst. 1827. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 20 (1828). Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 12; *Staszyc* 1889 nr 9-10.

73. Władysław Bojomir. Powieść. Nie ukończ. Powst. ok. 1827-1828. Nie wyd. Streszcz. podał A. M. Kurpiel. *Pam. księga 1866-1906. Prace byłych uczniów S. hr. Tarnowskiego*. T. 1. Kr. 1904 s. 131-173.

Autograf Bibl. Nar. (BOZ sygn. 1057); rkps Bibl. Czart. sygn. 2221.

74. Moje przemiany. Poemat. Cz. 1-3. Powst. ok. 1828-1829. Nie wyd. Fragm. i streszcz. podał *Przegl. Poz.* t. 26 (1858) s. 39-41.

Autograf Bibl. Nar. (BOZ sygn. 1056); odpis był w bibl. pałacowej w Rogalinie.

75. Dyliżans. Krotochwila w 1 akcie. Powst. 1829 (1830?). Wyst. W-wa 1830 (zimą, u Aleksandry Potockiej, amatorsko). Ogł. *Kur. Poz.* 1872 nr 201, 203, 205, 211; wyd. osob. Poz. 1880.

Rkps był w bibl. pałacowej w Rogalinie.

76. Dwa stołki. Komedia w 5 aktach. Powst. 1830. Nie wyd. Rkps Bibl. Czart. sygn. 3461.

77. Pieśń Dawida z rozdz. XXII Ks. Regum. Czyt. 3 maja 1831 na posiedzeniu Tow. Warsz. Przyj. Nauk. *Kur. Pol.* 1831 nr 504; fragm. przedr. A. Kraushar, jw. poz. 34 t. 8 s. 70.

78. Nadzieja. Powieść (wierszem). Czyt. jw. poz. 77. Wyd. W-wa 1831. Przedr. *Przegl. Lw.* 1872 t. 3 s. 400-402.

79. Treny wygnańca. Dat. 24 stycznia 1832. *Bard Nadwiślański* (Avignon) 1833 nr 3; wyd. osob. Lipsk (Lw.; tajny druk Ossol.) 1833; inne wyd. w: Ostatnie rymy... pod tytułem: Treny wygnańca tudzież Reduta Ordona przez Adama Mickiewicza i Zgon Sowińskiego. Lipsk (Wr.) 1833.

Autograf Bibl. Pol. w Paryżu sygn. 386.

80. Ostatnie słowo do ziomków moich. *Pam. Emigracji* z.: *Kazimierz II Jagiellończyk*, dat. 15 maja 1833; wyd. osob. (Lw.) 1833 (bez k. tyt.; tajny druk Ossol.).

Rkps Ossol. sygn. 9807/I.

81. List do Kniaziewicza, jenerała wojsk polskich, napisany we Francji roku 1834 w czasie pobytu obydwóch w Montmorency. (Wiersz). B. m. (1834). Fragm. ogł. *Kron. Emigracji Pol.* 1834 t. 2 s. 147. Wyd. nast.: wyd. 2 wyd. A. Jełowicki. Paryż 1835; *Lamus* 1908/09 t. 1 s. 134-141.

http://rcin.org.pl

Przekł. ang.: J. Allen: Letter to General Kniaziewicz. W: The Experiences of an Exil. N. Jork 1854 s. 132-133. — Wachowski. W: M. Haiman: Poland and the American Revolutionary War. Chicago 1932 s. 174.

Przekł. franc.: K. Ostrowski. *Le Polonais* 1835 i odb. Paryż 1836. — A. Klewański. Tuluza (1835) (przekł. prozą; tłumacza wskazała M. Strzałkowa).

82. Biographie du prince Adam Georges Czartoryski, exprésident du gouvernement national de Pologne. Wyd. J. Straszewicz. Paryż 1835. Wyd. nast. Londyn 1853.

83. Moje marzenia. Powst. ok. 1835-1836. Fragm. i streszcz. podał A. M. Kurpiel. *Pam. Lit.* R. 12 (1913) s. 78 n. Cz. 2-6 (na podstawie odpisów S. Pigonia i I. Chrzanowskiego, fragm. ogłoszonego przez Kurpiela oraz rkpsów i mikrofilmu brulionów cz. 2-5) wyd. J. Komar w zbiorze: Miscellanea z doby Oświecenia, 2. Wr. 1965 *Arch. Lit.* 9.

Autograf czystopisu (niepełny) i brulionów Bibl. Pol. w Paryżu sygn. 159, 385, 492, 496.

84. Oda na podniesienie obelisku w Paryżu dnia 26 października 1836. Paryż 1837.

Przekł. franc.: K. Ostrowski: Ode à l'obélisque par l'octogénaire. W: Semaine d'exil· Paryż 1837. Przedr. w: Larmes d'exil. Paryż 1867. — *La Brise du Nord* (Paryż) 1838 s. 63-68 (inny przekł.).

85. Congrès. Dramat polityczny prozą. Powst. ok. 1837. Nie ukończ. Nie wyd. Autograf Bibl. Pol. w Paryżu sygn. 495.

86. Zofia z Czartoryskich Zamoyska. *Kron. Emigracji Pol.* 1837 t. 6 s. 65-72 i wyd. osob.: Zofia Zamoyska. Paryż 1837. Przedr. L. Dębicki: Puławy. T. 4. Lw. 1888 s. 329-336.

87. Powieść bez tytułu z czasów powstania listopadowego. Powst. 1839. Nie ukończ. Nie wyd. Streszcz. podał A. M. Kurpiel. *Pam. księga 1866-1906*..., jw. poz. 73.

Autograf Bibl. Pol. w Paryżu sygn. 504.

88. Żywoty znacznych w XVIII w. ludzi. Powst. ok. 1839-1840. Wyd. A. M. Kurpiel: fragm. *Czas* 1902 nr z 7 sierpnia; całość wyd. osob. Kr. 1904.

Autograf Bibl. Pol. w Paryżu sygn. 503.

89. Wspomnienie. (Przedmowa do poematu A. J. Czartoryskiego: Bard polski). Dat. 19 marca 1840. Ogł. K. Sienkiewicz: Skarbiec historii polskiej. T. 1. Paryż 1840 s. 465. Wyd. nast. przy edycjach „Barda": Paryż 1840; Paryż 1860; Brody 1912.

Wg I. Chrzanowskiego i W. Włocha tekst poematu Czartoryskiego uzup. i przygot. do druku Niemcewicz (zob. *Pam. Lit.* R. 15 (1917) s. 80 n.).

90. O wolnym mularstwie w Polszcze. Wyd. J. Wagnerówna. Kr. 1930 *Prace Hist.-Lit.* 36.

Autorstwo sporne; S. Małachowski-Łempicki przypisuje utwór J. Wilczewskiemu.

91. Oblężenie Warszawy w roku 1792. Komedia. B. m. r.

Wg *Gaz. Rządowej* 1794 nr 114 s. 474; przy wziętym do niewoli pod Maciejowicami Niemcewiczu znaleziono rkps komedii pt. Powrót z tamtego świata.

92. Pamiętniki i dzienniki.

Niemcewicz przez niemal całe życie prowadził dziennik lub spisywał wspomnienia. Sam wyd. część tych prac, lecz większość jego pism pamiętnikarskich ogł. drukiem po zgonie pisarza. Reszta pozostała w rkpsach, z których nie wszystkie dochowały się.

a) Pamiętniki czasów moich. Red. I, obejmująca wspomnienia do 1796, powst. w W-wie 1823-1825. Red. II, doprowadzona do 1829, powst. w Paryżu 1834-1838. Red. II wyd. K. Niemcewicz. Paryż 1848. Wyd. nast.: Lipsk 1868 *Bibl. Pisarzów Pol.* 54; wyd. A. Kaczurba. Tarnów 1880 *Bibl. Uniwersalna*. Cz. 1-2 wg red. I oraz cz. 3 wg pierwodr. wyd. J. Dihm. T. 1-2. W-wa 1957 *Bibl. Pamiętników Pol. i Obcych.*

Autograf red. I Bibl. Czart. sygn. 5559; autograf red. II Bibl. Pol. w Paryżu sygn. 496 i 503 (notatki z 1797-1825); cz. 3 red. II rkps Bibl. Czart. sygn. 2795.

Przekł. ang. (fragm.): M. Haiman: J. U. Niemcewicz in America. W: Poland and the American Revolutionary War. Chicago 1932. Przedr. *Polish Review* 1958 t. 3; *J. U. Niemcewicz and America*. N. Jork 1961 s. 8-13, 31-39. — M.J.E. Budka: America Remembered, 1799-1802. Wyd. w: Under Their Vine and Fig Tree. Travels through America in 1797-1799, 1805 with some further account of life in New Jersey. Elizabeth N. J. (1965) cz. 3 s. 267-273 (wg red. II).

b) Dziennik podróży do Włoch w 1784. Autograf zaginął w 1812 w Neplach. Rkps (kopia) był w bibl. pałacowej w Rogalinie.

c) Przypomnienia moje. Więzienie moje w krepości nad Newą. Powst. w marcu 1833. Nie wyd. Autograf Bibl. Pol. w Paryżu sygn. 505; rkps Bibl. Czart. sygn. 5505.

Pisane na życzenie A. Mickiewicza jako materiał źródłowy do zamierzonej przezeń dalszej części „Dziadów". Obejmują wspomnienia od bitwy pod Szczekocinami (1794) do wyjazdu z Petersburga (1796).

d) Bitwa pod Maciejowicami. Powst. w Ameryce ok. 1800. *Pamiętniki z XVIII w.* T. 2. Poz. 1862 s. 51-61.

Wykorzystane przy oprac. Pamiętników czasów moich, red. I, zob. poz. a).

http://rcin.org.pl

e) Notes sur ma captivité en Russie. Powst. 1800. Wyd. K. Sienkiewicz pt. Notes sur ma captivité à Saint-Petersbourg en 1794, 1795 et 1796. Paryż 1843.

Autograf Bibl. Pol. w Paryżu sygn. 506.

Przekł. pol.: M. Pr.: Noty o moim więzieniu w Petersburgu. Rkps Bibl. Kórn. sygn. 738.

Przekł. ang.: J. U. Niemcewicz. (Fragm.). Autograf w Zbiorach rodziny Kean w Elizabeth. — A. Łaski: Notes of my Captivity in Russia in the Years 1794-96. Edynburg 1844.

Przekł. niem.: A. Eichler: Meine Gefangenschaft zu St. Petersburg in dem Jahren 1794, 1795 und 1796. Lipsk 1843.

Przekł. ros.: *Russkij wiestnik* 1895.

f) Dziennik z 1796-1799. Pisany po franc. i pol. Autograf z. 1 był w bibl. pałacowej w Rogalinie; autograf z. 2-9 Bibl. Nar. (BOZ sygn. 918).

Przekł. pol.: Część z. 1 pt. Podróż z Petersburga do Ameryki w r. 1796. *Przegl. Poz.* t. 25 (1858) s. 438-461 i odb. pt. Podróż z Petersburga do Szwecji w drodze do Ameryki w r. 1796. Poz. 1858. Przedr. w: J. Tretiak: Finis Poloniae. Kr. 1921 s. 58-88; J. U. Niemcewicz: Podróże po Ameryce, 1797-1807. Wyd. A. Wellman-Zalewska. Wr. 1959 s. 3-31. — Fragm. z. 2-9 w: Krótka wiadomość..., jw. zob. poz. 25 t. 1 s. 209-328. Przedr.: zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 11; W. M. Kozłowski: Pobyt Kościuszki i Niemcewicza w Ameryce. *Bibl. Warsz.* 1906 t. 4 s. 241-284, toż *Kwart. Hist.* R. 20 (1906). — Całość przeł. i wyd. wraz z częścią pol. A. Wellman-Zalewska, jw. s. 33-283.

Przekł. ang.: fragm. w tekście przekł. utworu: Krótka wiadomość o życiu i sprawach generała Washington, zob. poz. 25. — W. M. Kozłowski: A Visit to Mount Vernon a Century Ago. *The Century Illustrated Monthly Magazine* LXIII (1902 luty) s. 510-522. — M. Haiman: J. U. Niemcewicz in America, jw. poz. a). Przedr.: *Polish Review* 1958 t. 3; *J. U. Niemcewicz and America...*, jw. poz. a) s. 15-30. — M. J. E. Budka. *The New York Historical Society Quarterly* vol. 44 (1960) nr 1 s. 73-113. — Całość przeł. i wyd. M. J. E. Budka w: The American Diaries of J. U. Niemcewicz (1797-1799, 1805). Harvard 1962. Wyd. nast. pt. Travels through America, in 1797-1799... W: Under Their Vine and Fig Tree..., jw. poz. a) cz. 1 s. 3-232.

g/h) Dziennik pięciotygodniowej żeglugi z Ameryki do Europy (4 lipca do 6 sierpnia 1802). Tekst dziś nie znany. Rkps był w bibl. pałacowej w Rogalinie.

i) Notatnik z 1804. Nie wyd. Autograf Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 216).

j) Pamiętniki 1804-1807. Dziennik drugiej podróży do Ameryki. Wyd. W. W. (Wisłocki). *Przegl. Lw.* 1873 z. 1-20 i osob. Lw. 1873. Wyd. nast.: wyd. 2 Lw. 1883 *Bibl. Powieści, Podróży, Pam., Opowiadań Hist.* (tu opuszczono obsceniczny fragm. rozdz. VII); przedr.: fragm. *Twórczość* 1951 z. 9 s. 113-127; całość A. Wellman-Zalewska, jw. poz. f) s. 285-389.

Dotyczą okresu od 1802.

Przekł. ang.: M. J. E. Budka: Journey to America. Diary of Second Visit, 1804-1807. W: Under Their Vine and Fig Tree..., jw. poz. a) cz. 3 s. 274-292.

k) Voyage à Niagara (1805). Autograf Bibl. Nar. (BOZ sygn. 918).

Przekł. pol.: W. M. Kozłowski: Niemcewicz u Niagary. (Fragm.). *Bluszcz* 1917 nr 28-29, toż *Głos Wielkopolanek* 1917 nr 38-39, 41. — Całość przeł. i wyd. A. Wellman-Zalewska, jw. poz. f) s. 391-420.

Przekł. ang.: M. J. E. Budka: Journey to Niagara, 1805. *The New York Historical Society Quarterly* vol. 45 (1960) nr 1 s. 77-113. Wyd. nast. w: The American Diaries..., jw. poz. f); Under Their Vine and Fig Tree..., jw. poz. a) cz. 2 s. 233-260.

l) Dziennik kieszonkowy (12 czerwca do 9 listopada 1807). Wyd. A. Wellman-Zalewska w zbiorze: Miscellanea z doby Oświecenia. Wr. 1960 *Arch. Lit.* 5 s. 470-511.

m) Pamiętnik o czasach Księstwa Warszawskiego (1807-1809). Wyd. A. Kraushar pt. Nieznany pamiętnik... Z autografu Bibl. Cesarskiej Publ. w Petersburgu. *Bibl. Warsz.* 1902 t. 1-2 i osob. W-wa 1902.

n) Pamiętniki 1811-1820. Wyd. J. I. Kraszewski. T. 1-2. Poz. 1871.

Autograf z 1812-1820 rkps Ossol. sygn. 5201/I.

Dotyczą okresu od 1809.

o) Podróże historyczne po ziemiach polskich między rokiem 1811 a 1828 odbyte. Fragm. pt. Wołyńska podróż. Ogł. S. K. Potocki w: Pochwała Tadeusza Czackiego. W-wa 1818 s. 41-54 (z dziennika z 1816). Całość wyd. E. Januszkiewicz. Paryż 1858. Wyd. 2 Petersb. 1859. Część w odmiennej wersji pt. Podróż do Wielkopolski i Szląska w roku 1821. Z nie wydanych dotąd rkpsów ogł. *Kur. Poz.* 1872 nr 54 n. i osob. Poz. 1872.

Autograf Bibl. Czart. sygn. 3001. Autograf „Przedmowy do podróży historycznych po Polszcze" z końca 1820 rkps Bibl. Nar. (BOZ sygn. 1053). Rkps dzienników z 1811, 1819-1821 i fragm. 1817-1818 był w bibl. pałacowej w Rogalinie (stąd wyd. Poz. 1872).

Dzienniki podróży w 1811-1812, 1816-1821 przygotował Niemcewicz do druku ok. 1820-

http://rcin.org.pl

1821; dziennik podróży „familijnej" na Podlasie w 1828 dołączył później przed niedoszłym drukiem całości w Puławach w 1830. Fragm. czytał na posiedzeniach Tow. Przyj. Nauk w 1816-1823.

p) Pamiętniki z 1820-1828. Autograf Bibl. Czart. sygn. 3514. Przygot. do wyd. w 1939 J. Iwaszkiewicz. Fragm. z 1825-1828 ogł. W. Zawadzki w: Pamiętniki dekabrystów. T. 3. W-wa 1960 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych* s. 535-595.

r) Dziennik z 1822-1831. Autograf Bibl. Nar. (BOZ sygn. 919).

Notatki gospodarcze i domowe.

s) Pamiętniki z 1830-1831. Cz. 1-3. Cz. 1 i 3 wyd. A. M. Kurpiel. Kr. 1909 *Źródła do Dziejów Pol. Porozbiorowych* 4. Cz. 2 nie ukończ., pt. Podróż do Krakowa w marcu r. 1831, wyd. M. Witkowski w zbiorze: Miscellanea z okresu romantyzmu. Wr. 1956 *Arch. Lit.* 1 s. 22-28.

Autograf cz. 1 i 3 Bibl. Nar. (BOZ sygn. 1262); cz. 2 Bibl. Racz. sygn. 336.

t) Dziennik od 12 lipca 1831 do 31 grudnia 1840. Całość nie wyd. Część z opuszczeniami i błędami ogł. pt. Pamiętniki. Dziennik pobytu za granicą od dnia 21 (zamiast 12!) lipca 1831 r. do 20 maja 1841 r. *Dzien. Poz.* 1873-1874; wyd. osob.: t. 1: 1831-1832; t. 2: 1833-1834. Poz. 1876-1877.

Autografy Bibl. Pol. w Paryżu sygn. 497 (1831-19 IV 1832), 498 (20 IV-31 XII 1832; kopia streszcz. tamże sygn. 507), 499 (1833; kopia streszcz. jw.), 500 (1834-1835), 501 (1836-1837), 502 (1838-1839), 503 (1840); tamże był, dziś zaginiony, rkps dziennika z 1 stycznia — 20 maja 1841 (kopia streszcz. jw.).

u) Urywek z pamiętnika.

Autograf był w Bibl. Nar. (Zbiory Rapperswilskie; zniszcz. 1944).

Przekł. ros. (fragm.): J. Kuczyński. *Istoriczeskij wiestnik* t. 91 (1903) s. 1109.

Ponadto wyd. liczne mowy sejmowe i okolicznościowe (zob. Estr. II (1874) 571; III (1876) 227-231; VI (1881) 543; XXIII (1910) 116). — Mowy na Sejmie Czteroletnim wyd. w: Diariusz Sejmu Ordynaryjnego. W-wa 1788-1791; Zbiór mów i pism niektórych w czasie sejmu stanów skonfederowanych r. 1788/1789 i 1790. T. 1-12. Wil. b. r. — Wystąpienia w sejmie i senacie powstańczym w 1830-1831 wyd. w: Diariusz sejmu z r. 1830-1831. Wyd. M. Rostworowski. T. 1-3. Kr. 1907-1909; Diariusz senatu z r. 1830-1831. Wyd. S. Pomarański. Kr. 1930 *Arch. Komisji Hist. PAU* S. II t. 2 (14). — Niektóre mowy wyd. A. J. Czartoryski: Żywot J. U. Niemcewicza. Paryż 1860 (tu także wiersze). — Dwie mowy (z 30 marca 1789 i Głos na sesji sejmowej d. 16 września 1790 o sukcesji) wyd. A. Małecki w: Wybór mów staropolskich świeckich. Kr. 1860. — Rkps mów sejmowych z XVIII w. posiada Bibl. Czart. sygn. 2252. — Odezwy, sprawozdania i pisma ogł. przez Niemcewicza jako prezesa Towarzystwa Przyjaciół Nauk zob. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* 1827-1830 oraz A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 1-8. Kr. 1900-1906. Fragm. sprawozdania wygł. na posiedzeniu 30 kwietnia 1830 przedr. S. Kawyn pt. Stanowisko w sporze między romantykami i klasykami. W: Walka romantyków z klasykami. Lubl. 1947 s. 61-64; przedr. tenże w: Walka romantyków z klasykami. Wr. (1963) *BN* I, 183. — Pióra Niemcewicza są też niektóre publikacje organizacyjne paryskiego Wydziału Historycznego (np. Uwiadomienie o zamiarach Wydziału Historycznego i o sposobach ich wykonania. Paryż 1839).

Artykuły i utwory znajdują się w wyd.: Przekłady poz. 2, 3, 4 oraz w czasopismach: *Astrea* (tu: Gęś i bociany, Ostatnia róża. 1821), *Bibl. Konwersacyjna, Bluszcz* (1917 nr 28-29), *Feniks. Nowe pismo emigracji pol.* broszura pt. *Powstanie polskie* (dat. 30 kwietnia 1833; tu: Naśladowanie ody Horacego II, 11), *Flora* (tu: Do Temiry, z muzyką J. Elsnera. 1822 s. 23), *Gaz. Korespondenta Warsz. i Zagr., Gaz. Kr., Gaz. Nar. i Obca* (współwyd. i red. 1791-1792), *Gaz. Pol., Gaz. Poz.* (tu: Koniec ostatniej wyprawy. 1813 nr 6), *Gaz. Warsz.* (tu: odpowiedź na paszkwil „Allgemeine Zeitung". 1808, 5 marca; odpowiedź na rec. „Władysława pod Warną" podpisaną: Hiacynt Sufflerowicz (W. Pękalski?). 1810; mowa na otwarcie szkoły dramatycznej w Warszawie. 1811 nr 46), *Goniec Kr.* (tu: O obaleniu cenzury. 1831 nr 10, 19), *Journal de Varsovie* (1807), *Korespondencja Obywatelska* (red. 1791), *Kron. Emigracji Pol.* (1834-1839; tu: Matka Polka. Wiersz. 1834 t. 1 s. 127; Wygnanie (naśladowanie z ks. Lamennais). 1834 t. 1 s. 225; Trzech łotrów. 1835 t. 3 s. 210; Głupstwo i próżność. 1835 t. 3 s. 288; Zegar. 1836 t. 4 s. 94; Rozkosz samodzierżstwa. 1836 t. 4 s. 231 — przedr. A. Lewak: Z nieznanych wierszy J. U. Niemcewicza. *Kur. Warsz.* 1921 nr 331; Kolebka. 1837 t. 5 s. 171 — przedr. jw.; Wiadomość o ogłoszeniu się jen. Chłopickiego dyktatorem. 1837 t. 5 s. 305-312; Ul pszczół. 1837 t. 6 s. 256 — przedr. jw.; Kursa w błocie. 1837 t. 6

http://rcin.org.pl

s. 408 — przedr. jw.; Kupiec korzenny i księgarz. 1837 t. 6 s. 410; Niektóre wypisy z podróży Edmunda Spencer wzdłuż Dunaju do Morza Czarnego, Carogrodu, Krymu i Czerkasji, nadesłane przez J.U.N. 1838 t. 7 s. 58 n.; Wyjątki z trzech różnych podróży Anglików do Petersburga w r. 1836 i 1837. 1839 t. 8 s. 138 n.; Głos podczas otwarcia Biblioteki Publicznej Polskiej. 1839 t. 8), *Kur. Pol.* (tu: Stary żołnierz polski. Wiersz. 1831 nr 412), *Kur. Poz.* (tu: odezwa Dyrekcji Teatru Narodowego z 1810. 1910 nr 229; Nowosilcow nad Styksem. 1919 nr 299), *Kur. Warsz.* (tu: Przemówienie wygłoszone podczas odsłonięcia pomnika Kopernika. 1830 nr 120), *Melitele* (tu: Sen żołnierza (z Lewisa); Dymnik. Bajka. 1829; Dziecię na ręku starca; Dumanie w wieczór. 1837), *Nowy Pam. Warsz.* (tu: O handlu polskim z różnych autorów wypisy. Powst. w Wenecji 8 kwietnia 1784. 1803 t. 10 s. 290-295), *Orędownik Nauk.* (tu: O gazetach cenzurowanych. Bajka. 1841 nr 361), *Orzeł Biały* (tu: Mowa zamykająca popis publiczny Liceum Warszawskiego. 1820 nr 7), *Pam. Emigracji Pol.* (1833 nr z 15 maja), *Pam. Nauk.* (tu: Jest nas siedmioro. Ballada. 1819 t. 1 s. 315-317), *Pam. Warsz.* (tu: Kozieł i orzeł. Bajka. 1809 t. 2 nr 5; O życiu Ignacego Potockiego. 1809 t. 2 nr 6; Dwanaście prawdziwie złotych reguł, czyli przyjacielska rada dla ubogich (z angielskiego). 1815 t. 1 s. 214-217; Z powodu pism o reformie Żydów list Mośka Jankiele. 1816 t. 3 s. 546 n.), *Polak Sumienny, Le Polonais* (1833-1837), *Przegl. Lit.* (tu: Do W-nej Panny Tańskiej. Wiersz. 1897 nr 13), *Przegl. Lw.* (tu: Z księgi IV Ezdrasza. Rozdz. X. 1872 t. 3 s. 617-619; Purchawka. 1872 t. 4 s. 321), *Przegl. Poz.* (tu: ostatni wiersz Niemcewicza, inc.: Wygnańcy, co tak długo błądzicie... 1857 t. 23 s. 163), *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* (tu: Naśladowanie pieśni Mojżesza po przejściu suchą nogą Morza Czerwonego. 1821 t. 14 s. 515-518; Wiersz... z powodu sadzenia... ziarnka jabłoni; Orzeł i żaba. Bajka. 1824 t. 17 s. 358-360), *Skarbiec historii Polski.* T. 1. Paryż 1840, *Sybilla Nadwiślańska* (1821), *Tyg. Pol.* (tu: Pieśń dla ludu śpiewana po kościołach w lubelskim województwie. 1819 t. 4 s. 73-75), *Wiestnik Jewropy* (tu przekł. ros. mowy na pogrzebie S. K. Potockiego. 1821 nr 120 s. 219-226), *Wanda* (1820-1822; tu: Do przyjaciela w Europie; Naśladowanie pieśni Mojżesza), *Wiad. Kraj. i Emigracyjne* (tu: Strofy z okoliczności kopca Kościuszki; Skarby morza. Wiersz. 1837 nr 24), *Wybór pięknych dzieł muzycznych i pieśni polskich* (W-wa 1803-1805).

W czasie pobytu w Anglii w 1831-1833 Niemcewicz publikował artykuły, utwory i przekłady (na jęz. ang.) w licznych tamtejszych czasopismach, m. in.: *Edinburgh Review, Morning Chronicle, The Polish Hull Record, Polonia, Times.*

Z rkpsów utwory w całości lub fragm. ogł. także: W. Mickiewicz: Korespondencja A. Mickiewicza. Wyd. 4. T. 1. Paryż 1874 s. 160-161 (tu: Do Marysi Mickiewiczównej dytyramba). —
A. M. Kurpiel: Dwie nieznane powieści J. U. Niemcewicza. *Pam. księga 1866-1906. Prace byłych uczniów S. hr. Tarnowskiego.* T. 1. Kr. 1904 s. 102 przypis (tu: Nowosilcow na brzegach Styksu); *Słowo Pol.* 1906 nr 585. —
I. Chrzanowski: Treny wygnańca. *Myśl Pol.* 1907 nr 34; przedr. w: Z epoki romantyzmu. Kr. 1918 (tu wiersze emigracyjne). —
A. M. Kurpiel: Nieznane utwory J. U. Niemcewicza. *Pam. Lit.* R. 7 (1908), R. 12 (1913) (tu utwory poetyckie z 1830-1841). —
B. Gubrynowicz: Z nieznanych autografów J. U. Niemcewicza. *Księga pam. ku czci O. Balzera.* Lw. 1925 (tu m. in.: Przemowa do Zbioru pamiętników; Wiersz do Lubeckiego; Do X.L.). —
J. Kott: Trembeciana. *Pam. Lit.* R. 41 (1950) z. 3/4 s. 904, 914 (tu: dwa wiersze do Józefa Bielawskiego). —
M. Witkowski: Misja J. U. Niemcewicza do Miechowa i Krakowa w r. 1831. W zbiorze: Miscellanea z okresu romantyzmu. Wr. 1956 *Arch. Lit.* 1 s. 29-33 (tu trzy wiersze z 1831). —
J. Odrowąż-Pieniążek: Un Poème canado-américain de J. U. Niemcewicz. *Études Slaves et Est-européenne* (Montreal) t. 7 (1962) z. 1-2 s. 78-80 (wiersz z 1829: Sam jeden w głuchym milczeniu...). —
J. Odrowąż-Pieniążek: Materiały niemcewiczowskie w Bibliotece Polskiej i Muzeum Mickiewicza w Paryżu. W zbiorze: Miscellanea z l. 1800-1850. Wr. 1963 *Arch. Lit.* 7 s. 151-197. —
R. Kaleta: Pieśń J. U. Niemcewicza napisana w setną rocznicę zwycięstwa wojsk polskich pod Wiedniem. W zbiorze: Miscellanea z doby Oświecenia, 2. Wr. 1965 *Arch. Lit.* 9 (wiersz z 1783: W dzień obchodzenia setnej rocznicy zwycięstw króla Jana pod Wiedniem).

Wiersz Niemcewicza „Do Polek" został błędnie włączony do poezji Kniaźnina w wyd. F. D. Kniaźnin: Poezje. T. 2. Wil. 1820 s. 47.

Przedr. wierszy Niemcewicza znajdują się w licznych antologiach, m. in.: W. Bo-

http://rcin.org.pl

rowy: Od Kochanowskiego do Staffa. Antologia liryki polskiej. Lw. 1930 i wyd. nast.; J. Kott, A. Ważyk: Wiersze, które lubimy. W-wa 1951; P. Hertz, jw. poz. 20; C. Zgorzelski, jw. poz. 4.

Zob. też: HULEWICZ B., Twórczość poz. 8. 9.

Wydawcy francuscy tomu: Chefs-d'oeuvre du théâtre polonais (Paryż 1823 *Chefs-d'Oeuvre des Théâtres Étrangers* 23) ogł. przekł.: Vanda. Tragédie en 5 actes et en vers, par Julien Niemcovitz (!). Autorstwo Niemcewicza (powtórzone za źródłem franc. przez Estr. III (1878)) — należy tu jednak wykluczyć. Skądinąd bowiem nic nie wiadomo o takiej tragedii Niemcewicza (wg wydawców tragedia ta była „fort estimée, faisant partie du répertoire du théâtre polonais"!); do krytycznego potraktowania informacji francuskich edytorów skłania nadto oczywiście błędna wiadomość Gustave'a de Baer w „Notice sur Vanda", głosząca: „cette pièce fût représentée pour la première fois à Varsovie le 6 septembre 1764, lors de l'élection du Poniatowsky..." Konfrontacje tekstów wykazały, że nie było to również tłumaczenie tragedii I. Dembowskiego, J. M. Fredry, T. Łubieńskiej, E. Słowackiego i F. Wężyka.

Przekłady

1. Voltaire: Henriada. 2 pieśni. Przekł. powst. 1777. Nie dochowany.

2. N. Baudot de Juilly: Historia sekretna Jana de Bourbon, książęcia z Karansi. Cz. 1-2. W-wa 1779.

Przekł. rozpoczęty 1777.
Z wierszem dedyk. do A. K. Czartoryskiego.

3. Ch. R. de Caumont de La Force: Historia Małgorzaty z Walezji, królowej Nawarry. T. 1-4. Powst. 1778-1781. Wyd. W-wa 1781 (tu także kilka wierszy, m. in.: Do kobiet). Wyd. nast. Kr. 1807.

Z wierszem dedyk. do I. Czartoryskiej.

4. S. J. de Boufflers: Królowa Golkondy. Powieść. Powst. 1781. Wyd. W-wa 1792 (tu także: Herostrat, zob. Twórczość poz. 11, oraz: Hymn do piękności; Tancerz na linie). Wyd. nast.: zob. Twórczość poz. 25 t. 2; Wyd. zbior. poz. 1 t. 3.

5. C. A. Guérin de Tencin, A. de Pont de Veyle: Oblężenie miasta Kale. Wiadomość historyczna. Wil. 1782.

6. J. Potocki: Podróż do Turek i Egiptu, z przydanym dziennikiem podróży do Holandii podczas rewolucji 1787. W-wa 1789. Wyd. nast.: Podróż do Turcji i Egiptu. Wyd. Ż. Pauli. Kr. 1849; wyd. P. Smolik. Kr. 1924; wyd. L. Kukulski w: Podróże. W-wa 1959 (przekł. popr.).

Autorstwo przekł. wg hipotezy I. Turowskiej-Barowej (zob. *Ruch Lit.* 1931 nr 4 s. 106-111) potwierdza przedr. sześciu powieści wschodnich z przekł. Podróży — w wyd.: Pisma różne, zob. Twórczość poz. 25 t. 2.

7. A. Pope: Pukiel włosów ucięty. Powst. 10 listopada — 10 grudnia 1795 w więzieniu w Petersburgu. Fragm. ogł. F. K. Dmochowski w: I. Krasicki: Dzieła poetyckie. T. 3. W-wa 1803 s. 429-462. Całość zob. Twórczość poz. 25 t. 1. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 3, poz. 2 t. 1.

Autograf Bibl. Racz. sygn. 41 (pt. Pierścień włosów porwany).

8. S. Johnson: Historia Rasslasa, królewicza Abisynii. Powst. 1795-1796, jw. poz. 7. Wyd. zob. Twórczość poz. 25 t. 1. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 10.

9. J. Racine: Atalia. Powst. jw. poz. 8. Wyd. zob. Twórczość poz. 25 t. 2. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 6. Wyst. W-wa 13 stycznia 1816.

Autograf Bibl. Kórn. sygn. 480.

10. B. de Saint-Pierre: Chatka indyjska. Powst. jw. poz. 8. Przekł. nie dochowany.

11. Voltaire: Co się damom podoba. Powst. i wyd. jw. poz. 8. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 3, poz. 2 t. 1.

12. Plutarch: Życie Katona. Powst. jw. poz. 8. Przekł. nie dochowany.

13. A. Pope: Moc muzyki. Oda. Dzieło... w sposobie naśladowniczym przełożone. *Gaz. Warsz.* 1801 nr 65; *Nowy Pam. Warsz.* 1801 t. 3 s. 233-237; wersja odmienna wyd. zob. Twórczość poz. 25 t. 1. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 3, poz. 2 t. 1.

14. T. Gray: Elegia pisana na cmentarzu wiejskim. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 2 (1803) s. 460 n.; zob. Twórczość poz. 25 t. 1. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 3, poz. 2 t. 1.

15. H. Blair: Kazania. Przekł. ukończ. 1807. Nie wyd. Autograf Bibl. Nar. (BOZ sygn. 918).

16. J. Dryden: Uczta Aleksandra, albo władza muzyki. Oda na cześć św. Cecylii. Czyt. na posiedzeniu Tow. Przyj. Nauk 22 lipca 1809. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 8 (1812) s. 247-255. Wyd. nast.: zob. Twórczość poz. 55 t. 2; zob. Wyd. zbior. poz. 1 t. 3.

17. H. P. Brougham: Odezwa do sprzymierzeńców i narodu angielskiego o przywrócenie Królestwa Polskiego. Powst. 1814. Nie wyd. Autograf Bibl. Racz. sygn. 15, 38, 107; rkps Bibl. Jagiel. sygn. 3780.

18. J. Flavius: Opisanie kościoła Salomona przed zburzeniem go przez cezara Tyta

http://rcin.org.pl

Wespazjana. — Historia Sabatei Sewi, sławnego oszusta. Wyd. zob. Twórczość poz. 64 t. 2.

19. B. O'Connor: History of Poland. Przekł. skróc. Wyd. zob. Prace edytorskie poz. 1 t. 4.
Autograf Bibl. Nar. (BOZ sygn. 1314).

20. Q. F. Horatius: Ody, satyry i listy. Przekłady i naśladowania. Powst. 1830-1839. Wyd. jako: Pisma pośmiertne. T. 1. Lipsk 1867 (tu także przekł. z Lukrecjusza i Wergiliusza).

21. F. R. de Lamennais: Do Polski. Hymn. *Polonia* (Londyn) 1832 nr 2 s. 88 n.

22. U. Foscolo: Groby. Przekł. powst. 12-26 stycznia 1840. Wyd. T. Ulewicz w zbiorze: Miscellanea z okresu romantyzmu. Wr. 1956 *Arch. Lit.* 1 s. 56-63.
Autograf Bibl. Pol. w Paryżu sygn. 492; kopia I. Chrzanowskiego w zbiorach S. Pigonia.

Przekłady znajdują się także w wyd. zbior. utworów (zob. Twórczość poz. 25, 55), w Pracach edytorskich (poz. 1) i w czasopismach: *Feniks. Nowe pismo emigracji pol.* broszura pt. *Powstanie polskie* (dat. 30 kwietnia 1833), *Melitele* (tu: T. Campbell: Ostatni człowiek. 1829), *Nowy Pam. Warsz.* (tu m. in.: A. Pope: Modlitwa powszechna. 1802 t. 8 s. 248-249), *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk.*

Prace edytorskie

1. Zbiór pamiętników historycznych o dawnej Polszcze. Z rękopismów tudzież dzieł w różnych językach o Polszcze wydanych, wraz z listami oryginalnymi królów i znakomitych ludzi w kraju naszym. T. 1-4. W-wa 1822; t. 5. Puławy 1830. Wyd. nast.: t. 1-5. Wyd. J.N. Bobrowicz. Lipsk 1838-1840.
Teksty obcojęzyczne w przekł. Niemcewicza. T. 6 wyd. K. Słotwiński. Lw. 1833.

2. Diariusz senatu sejmu Królestwa Polskiego 1825. T. 1-3. W-wa 1828.

Wydania zbiorowe

1. Dzieła poetyczne wierszem i prozą. Wyd. J. N. Bobrowicz. T. 1-12. Lipsk 1838-1840.
Zawartość t. 1: Rozprawa o bajce; Bajki. —
T. 2: Bajki. —
T. 3: Przekł. z Pope'a; Różne wiersze; Powieści wschodnie; Listy. —
T. 4: Pan Nowina; Powrót posła; Jan Kochanowski w Czarnym Lesie. —
T. 5: Giermkowie króla Jana; Zbigniew; Jadwiga królowa polska; Kazimierz Wielki. —
T. 6: Racine: Atalia; Władysław pod Warną; Różne wiersze; Ułomki z poema Cztery pory życia ludzkiego. —
T. 7: Lejbe i Siora; Opisanie kościoła Salomona. —
T. 8: Jan z Tęczyna t. 1. —
T. 9: Jan z Tęczyna t. 2; Dowody historyczne (tu m. in.: listy Zygmunta Augusta); Jan Kochanowski; Pamiątka... hrabi na Tęczynie. —
T. 10: Johnson: Historia Rasslasa; Dwaj Sieciechowie. —
T. 11: Krótka wiadomość o życiu i sprawach generała Washington; O więzieniach publicznych, czyli domach pokuty. —
T. 12: Śpiewy historyczne; Mowy pochwalne i pogrzebowe; Obraz życia i czynów Stanisława Staszica. —

2. Dzieła. Wyd. K. Bartoszewicz. T. 1-5. Kr. 1883-1886 *Wydawnictwa K. Bartoszewicza* 17-21.
Zawartość t. 1: Powieści poetyczne; A. Pope: Pukiel włosów ucięty; Voltaire: Co się damom podoba; Różne wiersze. —
T. 2: Powrót posła; Giermkowie króla Jana; Pan Nowina; Jan Kochanowski w Czarnym Lesie; Samolub. —
T. 3: Kazimierz Wielki; Władysław pod Warną; Zbigniew; Jadwiga; Lejbe i Siora cz. 1. —
T. 4: Lejbe i Siora cz. 2; Bajki. —
T. 5: Jan z Tęczyna. —

3. Bajki oryginalne. Wyd. K. Bartoszewicz. Kr. 1885.

4. Wybór poezji. W-wa 1909 *Bibl. Uniw. Lud. i Młodzieży Szk.* 105. Wyd. nast. W-wa 1922.
Wybór 9 ballad, 9 bajek i 7 wierszy różnych.

Listy i materiały

1. Do K. Radziwiłła z 15 listopada 1782. *Kur. Warsz.* 1902 nr 303.

2. Do I. Czartoryskiej z 1786-1802. Rkps Bibl. Czart. sygn. 1961. — Z ok. 1804. Rkps Bibl. Nar. nr akc. 6939 (z Arch. Wilan. sygn. 216).

3. Do Aleksandry Potockiej 55 listów z 1787-1831. Rkps Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 293).

4. Do S. Małachowskiego 2 listy z 1788-1791. Ogł. B. Gubrynowicz. *Ruch Lit.* 1932 s. 17-19. — List ze stycznia 1791. Druk. jako dedyk. do wyd.: Powrót posła. W-wa 1791 (zob. Twórczość poz. 10).

5. Do F. Oraczewskiego z 7 września 1789. Rkps Arch. Uniw. Jagiel. sygn. 6. Ogł. L. Kamykowski. *Ruch Lit.* 1931 nr 8 s. 243-244.

6. Do I. Krasickiego 2 listy z 1790-1791. Wyd. zob. Twórczość poz. 25 t. 2; przedr. Z. Goliński, M. Klimowicz, R. Wołoszyński w: Korespondencja Ignacego Krasickiego. T. 2. Wr. 1958 s. 447-448, 507-508.

http://rcin.org.pl

7. Do I. Potockiego z 1791-1792. Rkps Ossol. sygn. 1855/II; fragm. 2 listów cyt. A. Goriaczko: Gazeta Narodowa i Obca. Wr. 1953 *IBL. Studia Hist.-Lit.* 12 (s. 27-31). — 57 listów. Rkps Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 280); fragm. z 1792-1794 ogł. E. Kipa. *Pam. Lit.* R. 48 (1957) z. 1. — List z 29 marca 1803. *Archiwum Wróblewieckie*. Z. 3. Poz. 1878 s. 24 (dat. błędnie: 1813). — Z ok. 1804. Rkps Bibl. Nar. nr akc. 6939 (z Arch. Wilan. sygn. 216).

8. List z 24 grudnia 1793. Rkps Bibl. Czart. sygn. 2457.

9. Do A. K. Czartoryskiego z 1793-1823. Rkps Bibl. Czart. (Arch. Dom. Ew. XVII/1109). Fragm. cyt. A. Aleksandrowicz: J. U. Niemcewicz w Puławach. *Roczn. Lubel.* t. 3 (1960) i odb.; fragm. z 1793-1806 ogł. L. Dębicki: Puławy. T. 3. Lw. 1888 rozdz. 5. — List z 6 lutego 1798. Rkps Bibl. Nar. sygn. 2674. Ogł. A. Wellman-Zalewska w: Podróże po Ameryce (zob. Twórczość poz. 92 f) s. 431-434. — Bruliony listów z ok. 1804. Rkps Bibl. Nar. nr akc. 6939 (z Arch. Wilan. sygn. 216).

10. Do Aleksandra Potockiego (koniuszego) w zbiorze listów z 1795-1827. Rkps Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 286).

11. Do cara Pawła I z 25 czerwca 1797. *Postęp* (Wiedeń) 1860 z. 2 s. 37-38.

12. Do A. Linowskiego z 17 czerwca 1797 (z dopiskiem T. Kościuszki). Rkps Bibl. Pol. w Paryżu sygn. 48. Ogł. *Kur. Warsz.* 1914 nr 46; przedr. *Kur. Lw.* 1914 nr 56.

13. Do G. Washingtona z 14 czerwca 1798. Ogł. E. Kusielewicz. *Polish Review* 1958; przedr. *J. U. Niemcewicz and America*. N. Jork 1961 s. 62-63.

14. Do T. Jeffersona 7 listów z 1798-1810. Ogł. W. M. Kozłowski. *Bibl. Warsz.* 1906 t. 4 s. 272-280, *Revue de Littérature Comparée* 1928 t. 1. W wersji oryg. ogł. E. Kusielewicz. *Polish Review* 1957 t. 2 nr 4; przedr. *J. U. Niemcewicz and America*, jw. s. 42-51. Facsimile listu z 4 września 1810 ogł. J.W. Hoskins. *The Quarterly Journal of the Library of Congress* vol. 22 (1965) nr 3 s. 233. — 2 listy z 1801. Ogł. E. Kusielewicz. *Tamże* s. 51-52.

14a. Do żony Zuzanny w Ameryce ponad 200 listów z 1799-1833. Autografy w zbiorach rodziny Kean w Elizabeth

15. Do T. Matuszewicza z 1802. *Nowy Pam. Warsz.* t. 3 (1802); fragm. przedr. J. W. Gomulicki. *Nowe Książki* 1959 nr 15.

16. Do R. Livingstone'a z 14 maja 1803. Ogł. E. Kusielewicz. *J. U. Niemcewicz and America*, jw. poz. 13 s. 67-68.

17. Do Stadnickiej z 24 września 1803. Fragm. ogł. K. Kantecki: Szkice i opowiadania. Poz. 1883 s. 390; facsimile ogł. H. Biegeleisen: Ilustrowane dzieje literatury polskiej. T. 5. Wiedeń 1908.

18. Do A. J. Czartoryskiego 87 listów z 1803-1840. Ogł. A. J. Czartoryski: Żywot J. U. Niemcewicza. Paryż 1860 s. 299-453. — Rkpsy: Bibl. Czart. sygn. 5447, 5478, 5504; Bibl. Kórn. sygn. 2438; Ossol. sygn. 12158/III.

19. Do A. Węgorzewskiej 6 listów z 1803-1804. Ogł. W. Czapliński. *Zesz. Wr.* 1951 nr 2 s. 38-42. — 6 listów z 1818-1820. Ogł. M. Witkowski. *Pam. Lit.* R. 43 (1952) z. 3/4.

20. Do A. Sapieżyny z 18 października 1804. Rkps Ossol. sygn. 6524/II. — 3 listy z 1815-1816. Ogł. A. J. Czartoryski, jw. poz. 18. — Z 4 sierpnia 1819. Rkps Bibl. Czart. (Arch. Dom. sygn. Ew. XVII/1473).

21. Do T. Vaughana 2 listy z 1805. Ogł. E. Kusielewicz. *J. U. Niemcewicz and America*, jw. poz. 13 s. 65-66.

22. Do Uniwersytetu Wileńskiego z 12 lipca 1805. *Gaz. Lit. Wil.* 1806 nr 22 szp. 329-330.

23. Do K. Kossakowskiej z 23 listopada 1805. *Gaz. Warsz.* 1806; *Gaz. Południowo-Pruska* 1806 nr 24-25. Przedr. *Archiwum Wróblewieckie*, jw. poz. 7.

Przekł. ang.: M. J. E. Budka: Letter about the Journey to Niagara, 23 November 1805. Wyd. w: Under Their Vine and Fig Tree. Travels through America... by J. U. Niemcewicz. Elizabeth N. J. (1965) cz. 2 s. 261-266.

24. Do K. Luxa z 16 marca 1807. *Orzeł Biały* 1820 nr 10 s. 152-153. Przedr. *Kur. Pol.* 1831 nr 532 s. 789.

25. Do K. de Bose z 3 października 1807. Rkps Landesbibliothek w Dreźnie sygn. e16. Ogł. S. Walczak: Memoriał o nowym systemie więzień... (zob. Twórczość poz. 28) s. 23-24 (przekł. z franc.).

26. Do A. B. Batowskiego 4 listy z 1807-1810. Ogł. A. J. Czartoryski, jw. poz. 18. — 1 list ogł. E. Kipa. *Kur. Lw.* 1907 nr 604.

27. Do Jana Śniadeckiego 12 listów z 1807-1824. Rkps Bibl. Jagiel. sygn.

http://rcin.org.pl

3115. — 4 listy z 1809-1811 i 1830. Ogł. M. Baliński: Pamiętniki o Janie Śniadeckim. T. 2. Wil. 1865.

28. List z 19 kwietnia 1809. Rkps Instytutu Historii Akad. Nauk ZSRR w Leningradzie (dz. 479 Polonica sygn. 67).

29. Do NN. z 27 grudnia 1811. Rkps Landesbibliothek w Dreźnie sygn. e16 (mikrofilm w posiadaniu M. Klimowicza).

30. Do S. K. Potockiego. Rkpsy Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 265, 268, 271, 293); fragm. cyt. A. Aleksandrowicz, jw. poz. 9 s. 138; fragm. z 1812-1816 ogł. J. Rudnicka. *Przegl. Hum.* 1958 z. 5.

31. Do S. B. Lindego z 1812. Ogł. T. Wierzbowski: Materiały do dziejów piśmiennictwa polskiego. T. 2. W-wa 1904 s. 169.

32. Do S. Wodzickiego 2 listy — z 1812 i 1828. Rkps Ossol. sygn. 11655/III.

33. Do J. Dobrovskiego z 17 lipca 1813. Ogł. M. Szyjkowski: Polskie peregrynacje do Pragi i Karlowych Warów. Bydgoszcz 1936 s. 111.

34. Do K. A. Varnhagen von Ense z 29 października 1815. Ogł. T. Wierzbowski, jw. poz. 31 s. 173.

35. Do L. Kropińskiego z kwietnia 1816. Ogł. L. Kropiński: Rozmaite pisma. Lw. 1844 s. 228.

36. Do G. E. Grodka z 1816. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 3097.

37. Do Józefa Lipińskiego z 3 lutego 1817. Ogł. A. J. Czartoryski, jw. poz. 18. Przedr. Jacek Lipiński: Recenzje teatralne Towarzystwa Iksów. Wr. 1956 *Materiały do Dziejów Teatru w Pol.* 4 s. 578-579.

38. Do J. Dzierzkowskiego z 3 maja 1818. Ogł. W. Jankowski. *Pam. Lit.* R. 11 (1912) s. 454-455.

39. Do S. Staszica z 20 czerwca 1818. Ogł. W. A. Francew. *Ruch Lit.* 1932 s. 268-269. — List z 27/30 czerwca 1818. Rkps Centralne Państw. Arch. Akt Dawnych w Moskwie. Ogł. T. Nowacki. *Pam. Lit.* R. 50 (1959) s. 174-175.

40. Do C. Działyńskiej i T. Działyńskiego 6 listów — z 1818-1821, 1831 i 1838. Rkps Bibl. Kórn. (Arch. Działyńskich).— Do T. Działyńskiego (?) 3 listy z 1827-1828. *Kur. Poz.* 1876 nr 80.

41. Do A. Osińskiego 8 listów z 1818-1820. Ogł. S. Vrtel-Wierczyński. *Pam. Lit.* R. 10 (1911) s. 83-85 (część we fragm.). — 2 listy z 1819-1820. Rkps Bibl. Akad. Nauk USRR Lw. sygn. 794 I; fragm. ogł. E. Woroniecki. *Kwart. Historii Nauki i Techniki* 1959 nr 4 s. 657.

42. Do J. Zawadzkiego z 8 marca 1819. Ogł. T. Turkowski: Materiały do dziejów literatury i oświaty na Litwie i Rusi. T. 1. Wil. 1935 s. 354.

43. Do E. z Kickich Sułkowskiej 2 listy z 1821. Rkps Bibl. Racz. sygn. 1328 (odpis).

44. Do P. Wiaziemskiego 5 listów — z 1821-1822, 1824 i 1827-1828. Ogł. S. Fiszman. *Studi in onore di E. Lo Gatto e G. Maver.* Florencja 1962; przedr. w: Archiwalia Mickiewiczowskie. W-wa 1962 s. 50-60.

45. Do K. Kwiatkowskiego z 7 kwietnia 1822. Rkps Ossol. sygn. 12293/II.

46. Do L. Osińskiego z 11 kwietnia 1822. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 6233 III.

47. Do J. Glińskiego z 16 lipca 1822. Rkps Bibl. Racz. sygn. 336.

48. Do K. F. Rylejewa z 30 października 1822. Ogł. W. E. Jakuszkin. *Wiestnik Jewropy* 1888 t. 11 s. 202-203; odpis z notatnika I. Łobojki ogł. S. Fiszman: Z problematyki pobytu Mickiewicza w Rosji. W-wa 1956 s. 16-17.

49. Do różnych osób z 1822-1823 w sprawie prenumeraty na „Zbiór pamiętników" i „Podróże historyczne". Rkps Bibl. Czart. sygn. 3924.

50. Do M. Sarneckiego z 13 kwietnia 1823. Rkps Bibl. Jagiel. (Zbiory Górskiego).

51. Do K. Koźmiana 3 listy z 1824-1826. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 2031.

52. Do B. Dąbrowskiej z 5 maja 1824. Rkps Bibl. Uniw. Poz. sygn. 5.

52a. Do J. Buczyńskiego 2 listy z 1824-1832. Rkps Ossol. sygn. 12295/III.

53. Do K. Potockiej-Raczyńskiej i E. Raczyńskiego 29 listów — z 1824 i 1831-1837. Ogł. S. E. Koźmian, K. Morawska. *Kur. Poz.* 1879 sierpień-wrzesień; przedr. w: I z bliska, i z daleka. Poz. 1881 s. 243 n. (częściowo przekł. z franc.). — Do K. Raczyńskiej z 26 września 1835. Ogł. L. Kurtzmann: Katalog der Raczyńskischen Bibliothek in Posen. T. 1. Poz. 1885 s. 28. — 10 listów z 1835-1840. Ogł. A. J. Czartoryski, jw. poz. 18.

54. Do B. Thorvaldsena z 22 lutego 1826. Ogł. A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 6. Kr. 1905 s. 442-443.

http://rcin.org.pl

55. Do M. Szymanowskiej z 7 września 1826. Rkps Bibl. Muz. Mickiewicza w Paryżu sygn. 969.

56. 2 listy z 4 grudnia 1827 i nie dat. Rkps Bibl. Publ. W-wa (Zbiory autografów).

57. Do T. Wolickiego z 9 września 1828. *Kur. Poz.* 1876 nr 80.

58. Do A. Mickiewicza 6 listów z 1828-1840. Rkps Bibl. Muz. Mickiewicza w Paryżu sygn. 617. Ogł. W. Mickiewicz: Korespondencja A. Mickiewicza. T. 3-4. Paryż 1876 i wyd. nast. — List z 4 lutego 1836. Rkps jw. Ogł. J. Odrowąż-Pieniążek w zbiorze: Miscellanea z l. 1800-1850. Wr. 1963 *Arch. Lit.* 7 (s. 194).

59. Do F. Bentkowskiego z 27 marca 1829. Ogł. A. Kraushar, jw. poz. 54 t. 7 s. 467.

60. Do H. Lubomirskiego z 28 listopada 1829. Ogł. A. Kraushar, jw. poz. 54 t. 7 s. 483.

61. Do W. Oleszczyńskiego z lutego 1830. Ogł. A. Kraushar, jw. poz. 54 t. 7 s. 488.

62. List z maja 1830. Facsimile ogł. A. Kraushar, jw. poz. 54 t. 7 s. 341.

63. Do P. Mohrenheima z 4 maja 1830. Ogł. A. Kraushar, jw. poz. 54 t. 7 s. 496-497.

64. Do Ł. Gołębiowskiego z 21 czerwca 1830. Fragm. ogł. A. Kraushar, jw. poz. 54 t. 7 s. 372.

65. Do F. K. Druckiego-Lubeckiego z 12 lipca 1830. Ogł. A. Kraushar, jw. poz. 54 t. 7 s. 499.

66. Do F. K. Preka z 21 sierpnia 1830. Rkps Ossol. sygn. 897/I.

67. Do A. Oleszczyńskiego z 1830. Rkps jw. sygn. 12167/III.

68. Do J. Wodzickiego z 1830. Rkps jw. sygn. 11746/II.

69. Do J. Chłopickiego z 17 grudnia 1830. Ogł. A. M. Kurpiel. *Kwart. Hist.* 1902 s. 591-592.

70. Do Rady Municypalnej w Warszawie z 14 lutego 1831. Ogł. A. Kraushar, jw. poz. 54 t. 8 s. 25.

71. Do H. J. T. Palmerstona z 27 września 1831. Rkps Bibl. Pol. w Paryżu sygn. 359. — Z 10 października 1831. Rkps jw. sygn. 360.

72. Do K. Kniaziewicza 3 listy z 1831. Rkps jw. sygn. 357.

73. Do T. Morawskiego z 1831. Rkps Ossol. sygn. 12039/II. — Fragm. 2 listów z 1832. *Pielgrzym Pol.* 1832 nr z 2 grudnia, 1833 nr z 6 stycznia.

74. Do posłów Misji Polskiej w Paryżu 10 listów z 1831-1832. Rkps Bibl. Pol. w Paryżu sygn. 359-361.

75. Do A. Sułkowskiego z 5 stycznia 1832. Rkps Bibl. Racz. sygn. 1328 (odpis).

76. Do A. Klewańskiego z 1832-1841. Rkps Bibl. Czart. sygn. 849.

77. Do T. Attwooda z 5 czerwca 1832. Rkps Bibl. Racz. sygn. 1809.

78. Do różnych osób z 1832-1841. Rkps Bibl. Czart. sygn. 5505.

Tu nadto: Notaty o urodzeniu J. U. Niemcewicza, jego rodzicach i stosunkach z familią.

78a. Do A. Witwickiego (?) z 5 lutego 1833. Rkps Bibl. Muz. Mickiewicza w Paryżu sygn. 1017. Streszcz. J. Odrowąż-Pieniążek, jw. poz. 58 s. 195.

79. Do K. Forstera z 21 października 1833. Fragm. ogł. A. Knot. *Roczn. Zakładu Nar. im. Ossol.* t. 3 (1948) s. 120.

80. Do przewodniczącego francuskiej Izby Deputowanych z 7 stycznia 1834. Rkps Bibl. Racz. sygn. 1809.

81. Do Polaków w Stanach Zjednoczonych A.P. z 1835 r. *Gaz. Wielkiego Księstwa Poz.* 1835 s. 403.

82. Do S. Witwickiego 2 listy z 1836-1837. Rkps Bibl. Muz. Mickiewicza w Paryżu sygn. 1017. Ogł. i streszcz. J. Odrowąż-Pieniążek, jw. poz. 58 s. 195-196. — List z 1837. Ogł. W. Mickiewicz w: Korespondencja A. Mickiewicza, jw. poz. 58. — 2 listy z 1838-1839. Rkps Bibl. Muz. Mickiewicza w Paryżu sygn. 778. Ogł. J. Odrowąż-Pieniążek, jw. s. 194. — List z 24 marca 1841. Ogł. S. Witwicki. *Przyj. Ludu* 1841 s. 402.

83. Do E. Januszkiewicza z 1837. Rkps Ossol. sygn. 11910/III.

83a. Do A. de Lamartine z 12 lutego 1837. Rkps Bibl. Pol. w Paryżu sygn. 495.

84. Do E. B. z redakcji Przyjaciela Ludu z 1838. Facsimile fragm. podał *Przyj. Ludu* 1838 s. 384.

85. Do H. Błotnickiego. Rkps Bibl. Czart. (Arch. Dom. Ew. XVII/1473). Fragm. z 1839 cyt. A. Aleksandrowicz, jw. poz. 9 s. 149.

86. Do W. Zamoyskiego z 19 stycznia 1840. Rkps Bibl. Kórn. (Arch. Zamoyskich sygn. 3).

http://rcin.org.pl

87. Do A. Thiersa z 21 kwietnia 1840. Ogł. A. Kraushar: Okruchy przeszłości. W-wa 1913 s. 270-271.

88. Do J. N. Bobrowicza z 3 czerwca 1840. *Przegl. Lw.* 1872 t. 4 s. 322.

89. Do L. Sapiehy z 8 maja 1841. Rkps Bibl. Uniw. Poz. sygn. 27.

90. Do J. Falkenhagen Zaleskiego. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 3774.

91. Do J. Grabowskiego. Rkps Ossol. sygn. 4187/II.

92. Do K. z Tańskich Hoffmanowej i K. Hoffmana. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 121.

93. Do A. Pstrokońskiego. Rkps Bibl. Czart. sygn. 3303.

94. Do K. Lacha Szyrmy. Rkps Bibl. Czart. sygn. 5521.

95. Do J. Wybickiego. Ogł. J. Jastrzębska: Kilka listów z epoki Legionów. Lw. 1903.

96. Do NN. Rkps Bibl. Nar. sygn. 702

97. Od I. Krasickiego 3 listy z 1791-1792 Ogł. jw. poz. 6.

97a. Od S. Trembeckiego bilet z 1794. *Kron. Rodz.* 1884 s. 738.

98. Od T. Jeffersona 6 listów z 1798-1807. Ogł. W. M. Kozłowski, jw. poz. 14. — List z 15 grudnia 1813. Ogł. E. Kusielewicz, jw. poz. 14. Facsimile ogł. J. W. Hoskins, jw. poz. 14 s. 234-235.

99. Od G. Washingtona z 15(18) czerwca 1798. Wyd. J. C. Fitzpatrick w: The Writings of George Washington. Waszyngton 1941.

Rkps (odpis) w zbiorach rodziny Niemcewicza w Elizabeth.

100. Od żony, Zuzanny, 5 listów — z 1802 i 1831. Rkps (odpis) jw.

Inform. M. J. E. Budka. *Pam. Lit.* R. 56 (1965) z. 3.

101. Od I. Potockiego z 25 kwietnia 1803. Rkps Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 178).

102. Od S. Małachowskiego 2 listy z 1807. Ogł. B. Gubrynowicz, jw. poz. 4.

103. Od L. Platera z 8 marca 1819. Ogł. T. Turkowski, jw. poz. 42.

104. Od J. Dzierzkowskiego z 1820. Fragm. ogł. A. Kraushar, jw. poz. 54 t. 5 s. 107.

105. Od K. F. Rylejewa z 11 września 1822 (w jęz. pol.). Ogł. A. Kraushar: Obrazy i wizerunki historyczne. W-wa 1906 s. 330-331 (tu facsimile); fragm. przedr. *Kamena* 1946 nr 1/3 s. 36; z rkpsu Instytutu Literatury Ros. Akad. Nauk ZSRR ogł. w: K.F. Rylejew: Połnoje sobranije soczinienij. Moskwa 1954.

106. Od A. J. Czartoryskiego. Rkpsy Bibl. Czart. sygn. 5450, 5452, 5462, 5472; fragm. listu z 17 września 1822 ogł. B. Gubrynowicz. *Pam. Lit.* R. 21 (1924/25) s. 288.

107. Od K. Brodzińskiego z 14 grudnia 1825. Ogł. B. Gubrynowicz, jw.

108. Od A. Malczewskiego z 1825. Ogł. jako dedyk. do książki: A. Malczewski: Maria. W-wa 1825 i wyd. nast.

109. Od A. Mickiewicza 3 listy z 1827-1833. Wyd. w: A. Mickiewicz: Dzieła. T. 14-15. W-wa 1955.

110. Od J. P. Norblina z 18 września 1827. Ogł. A. Kraushar, jw. poz. 54 t. 6 s. 448-450.

111. Od H. Storcha z 5 lutego 1828. Ogł. A. Kraushar, jw. poz. 54 t. 7 s. 442-443.

112. Od M. A. Jullien 2 listy z 1828-1829. Ogł. A. Kraushar, jw. poz. 54 t. 7 s. 226, 446-447.

113. Od P. Köppena z 22 maja 1828. Ogł. A. Kraushar, jw. poz. 54 t. 7 s. 453-454.

114. Od I. Simonowa z 19 sierpnia 1828. Ogł. A. Kraushar, jw. poz. 54 t. 7 s. 457-458.

115. Od P. Mohrenheima z 15 września 1828. Ogł. A. Kraushar, jw. poz. 54 t. 7 s. 458-459.

116. Od A. Fredry z 5 stycznia 1829. Ogł. A. Kraushar, jw. poz. 54 t. 7 s. 463.

117. Od T. Wolickiego z 23 stycznia 1829. Ogł. A. Kraushar, jw. poz. 54 t. 7 s. 469-470.

118. Od A. Humboldta z 3 marca 1829. Ogł. A. Kraushar, jw. poz. 54 t. 7 s. 466-467.

119. Od T. Bułharyna 3 listy z 1829-1830. Ogł. A. Kraushar, jw. poz. 54 t. 7 s. 312-313, 464, t. 8 s. 252-253, 395-396.

120. Od J. B. Saya z 8 kwietnia 1829. Ogł. A. Kraushar, jw. poz. 54 t. 7 s. 467-468.

121. Od A. Bronikowskiego z 29 kwietnia 1829. Ogł. A. Kraushar, jw. poz. 54 t. 7 s. 470-471.

http://rcin.org.pl

122. Od J. S. Bandtkiego z 16 maja 1829. Ogł. A. Kraushar, jw. poz. 54 t. 7 s. 471.

123. Od F. Siarczyńskiego z 6 czerwca 1829. Ogł. A. Kraushar, jw. poz. 54 t. 7 s. 472.

124. Od J. Berzeliusa z 6 lipca 1829. Ogł. A. Kraushar, jw. poz. 54 t. 7 s. 475.

125. Od W. Żukowskiego z 18 lipca 1829. Ogł. A. Kraushar, jw. poz. 54 t. 7 s. 206, 475-476.

126. Od W. Oleszczyńskiego 2 listy z 1829-1830. Ogł. A. Kraushar, jw. poz. 54 t. 7 s. 476-477, 486-487.

127. Od J. N. B. d'Abrahamsona z 6 listopada 1829. Ogł. A. Kraushar, jw. poz. 54 t. 7 s. 479-480.

128. Od S. Dunin Borkowskiego 3 listy z 1829-1830. Ogł. A. Kraushar, jw. poz. 54 t. 7 s. 378-379, 471, 478.

129. Od J. Korzeniowskiego z 7 stycznia 1830. Ogł. A. Kraushar, jw. poz. 54 t. 7 s. 279, 485.

130. Od A. Bieńkowskiego z 4 lutego 1830. Ogł. A. Kraushar, jw. poz. 54 t. 7 s. 487-488.

131. Od K. Oekonomidesa z 10 lutego 1830. Ogł. A. Kraushar, jw. poz. 54 t. 7 s. 493-494.

132. Od K. Rottecka z 10 marca 1830. Ogł. A. Kraushar, jw. poz. 54 t. 7 s. 493-494.

133. Od J. P. Šafařika z 1 kwietnia 1830. Ogł. A. Kraushar, jw. poz. 54 t. 7 s. 324-325, 495.

134. Od Jana Śniadeckiego z 10 maja 1830. Facsimile ogł. A. Kraushar, jw. poz. 54 t. 7 s. 344.

135. Od B. Kopitara z 24 maja 1830. Ogł. A. Kraushar, jw. poz. 54 t. 7 s. 378, 498.

136. Od B. Trentowskiego z 10 sierpnia 1830. Ogł. A. Kraushar, jw. poz. 54 t. 7 s. 392-394.

137. Od J. Jungmanna z 10 września 1830. Ogł. A. Kraushar, jw. poz. 54 t. 7 s. 500.

138. Od A. K. Batowskiego z 18 września 1830. Ogł. A. Kraushar, jw. poz. 54 t. 7 s. 501-502, t. 8 s. 266-267.

139. Od posłów Misji Polskiej w Paryżu 4 listy z 1831. Rkpsy Bibl. Pol. w Paryżu sygn. 357, 360.

140. Od markiza de Lafayette 4 listy — z 1831, 1834. Rkps (odpis) w zbiorach rodziny Niemcewicza w Elizabeth.

Inform. M. J. E. Budka, jw. poz. 100.

141. Od E. Livingstone'a, ministra pełnomocnego Stanów Zjednoczonych we Francji, z 24 maja 1831. Rkps jw.

142. Od J. Backhouse'a, sekretarza lorda Palmerstona, 4 listy z 1831-1833. Rkps jw. poz. 140.

143. Od K. Kniaziewicza z 7 września 1831. Rkps Bibl. Pol. w Paryżu sygn. 358. — Inne listy tegoż. Rkps jw. sygn. 482.

144. Od W. Irvinga z 1831. Rkps (odpis) w zbiorach rodziny Niemcewicza w Elizabeth.

Inform. jw. poz. 100.

145. Od W. Tyszkiewicza z 1 lutego 1832. Rkps Bibl. Pol. w Paryżu sygn. 361.

146. Od T. Campbella 2 listy — z 19 czerwca 1832 i b. d. Rkps (odpis) w zbiorach rodziny Niemcewicza w Elizabeth.

Inform. jw. poz. 100.

147. Od J. C. Stapletona z 28 listopada 1832. Rkps jw.

148. Od Sary S. Baker, wdowy po pasierbie pisarza, 2 listy z 1833 (dat. 30 maja 1833 opisuje śmierć i pogrzeb żony Niemcewicza). Rkps jw. poz. 146.

149. Od Julii Ursin Niemcewicz Kean, wnuczki żony pisarza, 3 listy — z 1833, 1834, 1836. Rkps jw. poz. 146.

150. Od P. J. D. d'Angersa z 28 stycznia 1834. Rkps jw. poz. 146.

151. Od lorda Dudleya Stuarta 5 listów — z 1834, 1837, 1840. Rkps jw. poz. 146.

152. Od E. Lyttona Bulwera z 22 czerwca 1834. Rkps jw. poz. 146.

153. Od A. Klewańskiego — z 1835-1836, 1838. Rkps Bibl. Czart. sygn. Ew. 3212.

154. Od F. Grzymały. Rkpsy w papierach Grzymały z 1835-1858 w Bibl. Pol. w Paryżu sygn. 466.

155. Od A. de Lamartine'a z 15 lutego 1837. Rkps jw. sygn. 492. Ogł. L. Płoszewski. *Pam. Lit.* R. 21 (1924/25) s. 295. — Ze stycznia 1841. Rkps (odpis) w zbiorach rodziny Niemcewicza w Elizabeth.

Inform. jw. poz. 100.

156. Od wnuka żony, Johna Keana, 2 listy — z 1837, 1838. Rkps jw.

http://rcin.org.pl

157. Od Hamiltona Fisha z 1 lipca 1839. Rkps jw.

158. Od pani Thomson Hankey 2 listy — z 2 października (1839?) i 20 października 1840. Rkps jw. poz. 156.

159. Od księcia Hamiltona b. d. Rkps jw. poz. 156.

160. Od P. J. Bérangera z 1 marca b. r. Rkps jw. poz. 156.

161. Testament Niemcewicza z 3 maja 1807 oraz odpisy dokumentów dotyczących naturalizacji pisarza w Stanach, z 1806. Rkps jw. poz. 156.

162. Testament. Powst. 12 grudnia 1838, uzup. 22 lipca 1840. Ogł. A. J. Czartoryski jw. poz. 18 s. 292-295 (zob. S. Pigoń: Nie wyzyskane testamenty. *Tęcza* 1929 z. 51).

163. Dyplom członkowski Amerykańskiego Tow. Filozoficznego w Filadelfii z 1804; dyplom członkowski Tow. Warsz. Przyj. Nauk. Reprodukcje podał A. Kraushar, jw. poz. 54 t. 7 s. 277-281.

164. Rachunki i spisy garderoby z 1798-1799. Wyd. A. Wellman-Zalewska, jw. poz. 9.

165. On Reading Gibbon Interpolation from Manuscript Notebook Numbered VIII; General Notes and Quotations from Cover Leaves of Notebooks Numbered II, IV, V, VII and VIII; Lists, Expense Accounts and Calculations from Notebooks Numbered III, IV, V, VI, VII and VIII. Wyd. M. J. E. Budka w: Under Their Vine and Fig Tree..., jw. poz. 23 Appendices.

Oryginały w zbiorach rodziny Kean w Elizabeth.

Swoją korespondencję Niemcewicz umieszczał także w niektórych pracach pamiętnikarskich (zob. Twórczość poz. 92).

Listy Niemcewicza i do niego znajdują się też w niektórych zbiorach zagranicznych, m. in. w Centralnym Państw. Arch. Hist. w Kijowie, w Bibl. Kongresu w Waszyngtonie, w zbiorach rodziny Kean w Elizabeth, w Princeton Uniw., Eleutherian Mills, Delaware, Wilmington, w Bibl. Pol. w Paryżu (m. in. sygn. 359-360 434, 466, 490, 492, 495, 508, 542, 556, 575) i w Muz. Mickiewicza w Paryżu.

Rkpsy Niemcewicza znajdują się w: Arch. Główne Akt Dawnych, Arch. Uniw. Jagiel., Arch. Państw. Poz., Bibl. Czart. (m. in. sygn. 1962, 2157b, 2594, 2952, 3956-3958), Bibl. Jagiel., (m. in. sygn. 6180 III, 6357 IV), Bibl. Kórn. (m. in. sygn. 2523), Bibl. Nar., Ossol., Bibl. PAN Kr. (m. in. sygn. 2059, 2063), Bibl. Racz. (m. in. sygn. 9-10), Bibl. Uniw. Poz., Bibl. Uniw. Warsz. (m.in. zbiór TPN 28, 55), Bibl. Muz. im. Mickiewicza w Paryżu (m. in. sygn. 209-210: Niemcewicza angielskie przekł. prozą, fragm. Ustępu III cz. Dziadów Mickiewicza — Road to Russia, The Suburbs of the Capital, St. Petersburg, The Parade), Bibl. Pol. w Paryżu, Bibl. Uniw. w Buffalo, Arch. Hist. w Kijowie, Instytut Hist. Akad. Nauk ZSRR w Leningradzie, Bibl. Akad. Nauk USRR Lw., Bibl. im. Lenina w Moskwie i Arch. Hist. Wil. — Liczne rkpsy w bibl. rodzinnej w Skokach n. Bugiem prawdopodobnie zniszcz. w czasie drugiej wojny światowej.

O rkpsach Niemcewicza informują publikacje: Wydział Historyczny w roku 1841. (Spr.). Paryż 1842 (spis rkpsów pozostałych po Niemcewiczu w Bibl. Pol. w Paryżu). — Spis prac członków Towarzystwa Literackiego Polskiego w Paryżu. W: Zdanie sprawy z dziesięcioletnich prac Towarzystwa Literackiego Polskiego w Paryżu. Paryż 1843. — Wiadomość o rękopismach pozostałych po J. U. Niemcewiczu. *Przegl. Poz.* t. 26 (1858) s. 34-46. — Wykaz rękopismów pozostałych po J. U. Niemcewiczu. *Czas* 1866 nr 164. — A. M. Kurpiel: Nieznane utwory J. U. Niemcewicza. *Pam. Lit.* R. 7 (1908) s. 350 n. (tu spis rkpsów Niemcewicza w Bibl. Pol. w Paryżu). — L. Płoszewski: Pierwsza redakcja „Śpiewów historycznych". *Pam. Lit.* R. 14 (1916) s. 276 n. (tu o rkpsach w zbiorze rodziny w Skokach). — B. Gubrynowicz: W sprawie pamiętników i pism publicystycznych J. U. Niemcewicza. *Pam. IV Zjazdu Historyków Polskich w Poznaniu 6-8 grudnia 1925.* T. 1: Referaty. Lw. 1925 (tu o rkpsach i drukach pamiętników). — K. Buczek: Biblioteka Puławska w czasie walk powstania listopadowego. *Silva Rerum* 1930 z. 10/12 i odb. (tu o rkpsach puławskich). — E. Rabowicz: Polonica oświeceniowe w bibliotekach i archiwach ZSRR. W zbiorze: Miscellanea z doby Oświecenia. Wr. 1960 *Arch. Lit.* 5. — P. Lewin: Polonica w Dziale Rękopisów Instytutu Literatury Światowej im. Gorkiego w Moskwie. *Przegl. Hum.* 1962 nr 4 s. 155-156 (tu o zeszytach notatek z 1772-1774). — J. Odrowąż-Pieniążek: Materiały niemcewiczowskie w Bibliotece Polskiej i Muzeum Mickiewicza w Paryżu. W zbiorze: Miscellanea z l. 1800-1850. Wr. 1963 *Arch. Lit.* 7. — M. J. E. Budka: Ze Skoków do Ursino. Niektóre dokumenty niemcewiczowskie w Ameryce. *Pam. Lit.* R. 56 (1965) z. 3.

http://rcin.org.pl

INDEKS TYTUŁÓW

(Cz — wykaz czasopism (w dziale Twórczość), E — Prace edytorskie, P — Przekłady, T — Twórczość, U — uwagi w zakończeniu działu, Z — Wydania zbiorowe. Duże litery po skrócie Cz — pierwsze litery tytułów czasopism)

Alondzo i Helena T-25
American Diaries... (1797-1799, 1805) T-92 f) k)
America Remembered, 1799-1802 T-92 a)
Arietka Jana z Tęczyna z opery Jadwiga T-45
Atalia (J. Racine) P-9
Bajki (polityczne z okresu Sejmu Czteroletniego) T-8
Bajki i powieści T-55
Bajki oryginalne Z-3
Bądź zdrowa (G.G. Byron) T-55
Bekieszka T-8
Biographie du prince Adam Georges Czartoryski T-82
Bitwa pod Grunwaldem z Krzyżaki T-54
Bitwa pod Maciejowicami T-92 d)
Bohdan Chmielnicki T-56
Bolesław Krzywousty T-54
Brat i siostra T-8
Bruchstück der targowitscher Bibel T-14
Cats T-55
Chatka indyjska (B. de Saint-Pierre) P-10
Congrès T-85
Co się damom podoba (Voltaire) P-11
Coup d'oeil sur la conduite et les desseins des Coalisés T-43
Cum patriam amisi, tum me periisse putato T-17
Czaszka i żban T-55
Cztery pory życia ludzkiego T-26
Dawne wspomnienia T-10
Demetrius I, Zar von Moskau T-36
Diariusz senatu sejmu Królestwa polskiego E-2
Dobroć Prometeusza T-71
Do Józefa Szymanowskiego T-2
Do J. W. Stanisława Szczęsnego Potockiego... w anniwersarz ofiarowanego przezeń Rzeczypospolitej regimentu i 24 harmat T-3
Do kobiet P-3
Do koni, bracia, do koni T-40
Do Marysi Mickiewiczównej T-U
Do Pawła T-20
Do Polek T-U
Do Polski (F. R. de Lamennais) P-21
Do przyjaciela w Europie Cz-W
Do Temiry Cz-F
Do W-nej Panny Tańskiej Cz-PL
Dowody historyczne Z-1
Do X. L. T-U
Do Zosi T-10
Duma o kniaziu Michale Glińskim T-24
Duma o Stefanie Potockim T-6
Duma o Żółkiewskim T-4, 54
Dumania obejmujące wspomnienia T-68
Dumania w Ursynowie T-68
Dumanie II T-68
Dumanie w wieczór Cz-M
Dumy polskie T-4, 6
Dwaj panowie Sieciechowie T-39
Dwaj Sieciechowie T-39
Dwanaście prawdziwie złotych reguł Cz-PW
Dwa stołki T-76
Dyliżans T-75
Dymnik Cz-M
Dziecię na ręku starca Cz-M
Dzieje panowania Zygmunta III T-36
Dzieje współczesne T-32
Dzieła Z-2
Dzieła poetyczne wierszem i prozą Z-1
Dziennik drugiej podróży do Ameryki T-92 j)
Dziennik kieszonkowy T-92 l)
Dziennik od 12 lipca 1831 do 31 grudnia 1840 T-92 t)
Dziennik pięciotygodniowej żeglugi z Ameryki do Europy T-92 g/h)
Dziennik pobytu za granicą od dnia 21 lipca 1831... T-92 t)
Dziennik podróży do Włoch w 1784 T-92 b)
Dziennik z 1796-1799 T-92 f)
Dziennik z 1822-1831 T-92 r)
Edvige-la-Belle T-54
Elegia pisana na cmentarzu wiejskim (T. Gray) P-14
Elegie auf den Fürsten Michael Gliński T-24
Fastidiana T-55
Finke, die Eule und der Sperber T-7
Firefly and the Toad T-55
Forma prawdziwego wolnego rządu przez konfederacją targowicką ułożona T-13
Fragment Biblie targowickiej T-14
Geist einer wahrhaft freien Regierung T-13
Gęś i bociany Cz-A
Giermkowie króla Jana T-31
Glinskij T-24
Głos na sesji sejmowej d. 16 września 1790 o sukcesji T-U
Głos podczas otwarcia Biblioteki Publicznej Polskiej Cz-KEP
Głupiada T-18
Głupstwo i próżność Cz-KEP
Gmach podupadły T-8
Gold and Iron T-55
Graf Purchawka T-61
Groby (U. Foscolo) P-22
Henriada (Voltaire) P-1
Henryk Walezjusz T-54
Herostrat T-11
Historia Małgorzaty z Walezji (Ch. R. de Caumont de la Force) P-3
Historia Rasslasa (S. Johnson) P-8
Historia Sabatei Sewi P-18
Historia sekretna Jana de Bourbon (M. Baudot) P-2
History of Poland (B. O'Connor) P-19
Hymn do piękności P-4
Iskra T-27
Jadwiga, królowa polska T-45
Jan Kochanowski w Czarnym Lesie T-49
Jan z Tęczyna T-67
Jest nas siedmioro Cz-PN
Johan Tenczynski T-67

http://rcin.org.pl

Journey to America. Diary of Second Visit T-92 j)
Journey to Niagara, 1805 T-92 k)
Kazania (H. Blair) P-15
Kazimierz Wielki T-12
Kiejstut T-63
Kolebka Cz-KEP
Koniec ostatniej wyprawy Cz-GP
Konstanty, książę Ostrogskie T-22
Koty T-55
Kozieł i orzeł Cz-PW
Krety T-8
Królowa Golkondy (S. J. Boufflers) P-4
Krótka wiadomość o życiu i sprawach generała Washington T-25, 92 f)
Księgi Szczęsnowe T-14
Kundle T-8
Kupiec korzenny i księgarz Cz-KEP
Kursa w błocie Cz-KEP
Kuwszin i czaszka T-55
Lamentacje Szczęsnowe T-14
Lejbe i Siora, czyli listy dwóch kochanków T-64
Lejbuś i Sióra T-64
Leszek Biały T-54
Letter to General Kniaziewicz T-81
Levi and Sarah or the Jewish Lovers T-64
Levi en Sara T-64
Levi und Sara T-64
List do Kniaziewicza... napisany we Francji roku 1834 T-81
Listy litewskie T-42
Malwina T-55
Matka Polka Cz-KEP
Meine Gefangenschaft zu St. Petersburg T-92 e)
Mémoire sur le nouveau système des prisons T-28
Memoriał o nowym systemie więzień T-28
Mniemana sierota T-69
Moc muzyki (A. Pope) P-13
Modlitwa powszechna (A. Pope) P-Cz-NPW
Modne życie pod schodami T-58
Moje marzenia T-83
Moje przemiany T-74
Monseigneur Staś T-66
Moszkopolis. Rok 3333, czyli sen niesłychany T-57
Mowa miana przy ukończeniu popisu z nauk T-52
Mowa na otwarcie szkoły dramatycznej Cz-GW
Mowa na pochwałę Jana Kochanowskiego T-30
Mowa na publicznym obchodzie pogrzebu S. Nałęcz Małachowskiego T-35
Mowa w sprawie monografii historycznych T-29
Mowa zamykająca popis publiczny Liceum Warszawskiego Cz-OB
Mowy pochwalne i pogrzebowe Z-1
Mowy sejmowe i okolicznościowe T-U
Mucha i pszczoła T-8
Nadzieja T-78
Na hersztów targowickich T-15
Napomknienia J. O. Księciu Imci Lubeckiemu T-70
Napomknienia względem dobra publicznego T-46
Nasze przebiegi T-59
Nasze Verkehry T-59
Naśladowanie ody Horacego II, 11 Cz-F
Naśladowanie pieśni Mojżesza Cz-RTWPN, W
Niedźwiedź, lew i komar T-55
Niektóre wypisy z podróży Edmunda Spencer Cz-KEP
Nieszczęścia występnej zalotności T-44
Nieznany pamiętnik... o czasach Księstwa Warszawskiego T-92 m)
Notatnik z 1804 T-92 i)
Notes of my Captivity in Russia T-92 e)
Notes sur ma captivité à Saint-Petersbourg en 1794, 1795 et 1796 T-92 e)
Notes sur ma captivité en Russie T-92 e)
Noty o moim więzieniu w Petersburgu T-92 e)
Nowosilcow na brzegach Styksu T-U
Oblężenie miasta Kale (C. A. Guérin de Tencin, A. de Pont de Veyle) P-5
Oblężenie Warszawy w roku 1792 T-91
Obraz życia i czynów Stanisława Staszica T-72
Obrona wojska moskiewskiego w Polszcze. Przez Iwana Wasilewicza T-16
Oda (A. Pope) P-13
Oda na cześć św. Cecylii (J. Dryden) P-16
Oda na podniesienie obelisku w Paryżu 26 października 1836 T-84
Oda z okoliczności ogłoszenia Polski T-41
Ode à l'obélisque T-84
Odezwa do sprzymierzeńców i narodu angielskiego (H. P. Brougham) P-17
Odezwa dyrekcji Teatru Narodowego Cz-KP
Od Polek do marszałka sejmowego i konf. kor. przy publicznym obchodzie święta jego T-9
Ody, satyry i listy (Horatius) P-20
O gazetach cenzurowanych Cz-ON
O handlu polskim z różnych autorów Cz-NPW
Okręt T-8
O obaleniu cenzury Cz-GK
Opis ogrodu w Puławach T-23
Opisanie kościoła Salomona (J. Flavius) P-18
Orzeł i żaba Cz-RTWPN
Ostatnia róża Cz-A
Ostatni człowiek (T. Campbell) P-Cz-M
Ostatnie rymy pod tytułem: Treny wygnańca T-79
Ostatnie słowo do ziomków moich T-80
Ours, le lion et le cousin T-55
O więzieniach publicznych, czyli domach pokuty, rzecz krótka T-53
O wolnym mularstwie w Polszcze T-90
O życiu Ignacego Potockiego Cz-PW
Pamiętnik o czasach Księstwa Warszawskiego T-92 m)
Pamiętniki... 1804-1807 T-92 j)
Pamiętniki... 1811-1820 T-92 n)
Pamiętniki Bielawskiego T-21
Pamiętniki czasów moich T-92 a)
Pamiętniki i dzienniki T-92
Pamiętniki wybicia się narodu polskiego T-32
Pamiętniki z 1820-1828 T-92 p)
Pamiętniki z 1830-1831 T-92 s)
Panna Guzdralska T-55
Pan Nowina, czyli dom pocztowy T-37
Pawlin i sołowiej T-55
Piast (Śpiewy historyczne) T-54
Piast. Tragedioopera T-60

http://rcin.org.pl

Pierścień włosów porwany (A. Pope) P-7
Pieśń (inc.: Raz patrząjąc na mą Zosię...) T-10
Pieśń Dawida z rozdz. XXII Ks. Regum T-77
Pieśń dla ludu śpiewana po kościołach w lubelskim województwie Cz-TP
Pieśń wojenna T-40
Pisma pośmiertne P-20
Pisma różne wierszem i prozą T-25
Plotki T-8
Pochwała pogrzebowa Ignacego Potockiego T-33
Podejrzliwy T-62
Podróż do Krakowa w marcu r. 1831 T-92 s)
Podróż do Turcji i Egiptu (J. Potocki) P-6
Podróż do Turek i Egiptu (J. Potocki) P-6
Podróż do Wielkopolski i Szląska w roku 1821 T-92 o)
Podróże historyczne po ziemiach polskich, między rokiem 1811 a 1828 odbyte T-92 o)
Podróże po Ameryce 1797-1807 T-92 f)
Podróż z Petersburga do Ameryki w r. 1796 T-92 f)
Podróż z Petersburga do Szwecji w drodze do Ameryki w r. 1796 T-92 f)
Pogrzeb księcia Józefa Poniatowskiego T-54
Powieść bez tytułu z czasów powstania listopadowego T-87
Powieści wschodnie T-25
Powóz złamany T-51
Powrót posła T-10
Powrót z tamtego świata T-91
Prometeusz T-71
Próżny T-61
Przekszta T-42
Przemowa do bajek T-48
Przemowa do zbioru pamiętników T-U
Przemowy do podróży historycznych po Polszcze T-92 o)
Przemówienie wygłoszone podczas odsłonięcia pomnika Kopernika Cz-KW
Przypomnienia moje T-92 c)
Pukiel włosów ucięty (A. Pope) P-7
Puławy T-23
Purchawka Cz-PL
Raz patrząjąc na mą Zosię... T-10
Rok 3333, czyli sen niesłychany T-57
Rozkosz samodzierżstwa Cz-KEP
Rozprawa o bajce T-47
Rückkehr des Landboten T-10
Rückkehr des Reichstagsgesandten T-10
Sam jeden w głuchym milczeniu... T-U
Samolub T-38
Sen żołnierza (Lewis) Cz-M
Skarby morza Cz-WKE
Smutki... w więzieniu moskiewskim T-20
Sowa T-42
Sowa, zięba i krogulec T-7
Sprawozdania... z czynności Tow. Warsz. Przyj. Nauk T-U
Stary żołnierz polski Cz-KP
Strofy z okoliczności kopca Kościuszki Cz-WKE
Synonimy polskie T-34
Szuba T-19
Śpiew o Piaście T-54
Śpiew o Władysławie Łokietku T-54
Śpiewy historyczne T-54
Świecący robaczek i ropucha T-55
Tancerz na linie P-4
Ton modny pod schodami T-58
Travels through America in 1797--1799, 1805 T-92 a) f)
Treny, to jest narzekania Szczęsnowe T-14
Treny wygnańca T-79, T-U
Trzech łotrów Cz-KEP
Uczta Aleksandra, albo władza muzyki (J. Dryden) P-16
Ul pszczół Cz-KEP
Urywek z pamiętnika T-92 u)
Uwiadomienie o zamiarach Wydziału Historycznego T-U
Voyage à Niagara T-92 k)
Wasil, Kiryło i Fedko T-42
W dzień obchodzenia... zwycięstw króla Jana pod Wiedniem T-U
Wiadomość o ogłoszeniu się jen. Chłopickiego dyktatorem Cz-KEP
Wiersz do Lubeckiego T-U
Wiersze do Józefa Bielawskiego T-U
Wiersz listowny do Szymanowskiego T-2
Wiersz... z powodu sadzenia... ziarnka jabłoni Cz-RTWP N
Więzienie moje w krepości nad Newą T-92 c)
Wiosna T-17
Władysław Bojomir T-73
Władysław Jagiełło T-54
Władysław pod Warną T-5
Władysław Warneńczyk T-54
Wojna kobiet T-1
Wołyńska podróż T-92 o)
Wspomnienie T-89
Wybór poezji Z-4
Wygnanie (F. R. de Lamennais) Cz-KEP
Wygnańcy, co tak długo błądzicie... Cz-PP
Wyimki ze Śpiewów historycznych T-54
Wyjątki z trzech różnych podróży Anglików do Petersburga Cz-KEP
Wyswobodzenie Galicji w roku 1809 T-32
Zamek Jazłowiecki T-55
Zawisza Czarny T-54
Zbigniew T-50
Zbiór pamiętników historycznych o dawnej Polszcze E-1
Zegar Cz-KEP
Zima T-25
Z księgi IV Ezdrasza Cz-PL
Złoto i żelazo T-55
Zofia Zamoyska T-86
Zofia z Czartoryskich Zamoyska T-86
Zolkiewski's Helm T-4
Z powodu pism o reformie Żydów list Mośka Jankiele Cz-PW
Życie Katona (Plutarch) P-12
Żywot Tadeusza Rejtana T-65
Żywoty znacznych w XVIII w. ludzi T-88

OPRACOWANIA

Zarysy monograficzne

A. J. Czartoryski: Żywot J. U. Niemcewicza. Paryż 1860. [Rec.: L. Siemieński. *Czas. Dod. Mies.* t. 19 (1860) s. 542-561, przedr. w: Dzieła. T. 2. W-wa 1881 s. 236-252; *Przegl. Poz.* t. 31 (1861) s. 270-314]. —

http://rcin.org.pl

K. Zbyszewski: Niemcewicz od przodu i tyłu. Fragm.: Niemcewicz w więzieniu. *Prosto z mostu* 1939 nr 5. Całość wyd. ze wstępem S. Mackiewicza. W-wa 1939. [Rec.: J. Bajkowski. *Myśl Nar.* 1939 nr 24; J. Dihm. *Prosto z mostu* 1939 nr 28; S. Piasecki. *Tamże* 1939 nr 18; A. M. Skałkowski. *Wiad. Lit.* 1939 nr 11; A. Słonimski. *Tamże* 1939 nr 10; A. Hertz. *Przegl. Socjolog.* 1946 s. 228-231].

Biografie i pamiętniki

J. Potocki: Pochwała J. U. Niemcewicza. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 8 (1812). — J. Kochański: Do J.Niemcewicza. *Pam. Warsz.* t. 12 (1818) s. 219-222. — *Kur. Litewski* 1819 nr 146. (O pobycie Niemcewicza w Wilnie). — F. S. Dmochowski: Do J. Niemcewicza od uczniów Uniwersytetu Warszawskiego. *Tyg. Pol.* 1820 t. 1 s. 169-170. — S. Jaszowski: Wiersz z powodu mianowania J. U. Niemcewicza prezesem Towarzystwa Warszawskiego Przyjaciół Nauk. *Rozmaitości* 1827 nr 8. — T... Z...: Niemcewicz. *Tamże* 1827 nr 15. — F. R. (Rodecki): Wiersz do J. U. Niemcewicza. W-wa 1830. — Krótkie wspomnienie dawnych czynów J. U. Niemcewicza. *Goniec Kr.* 1831 nr 4. — Niemcewicz w Birmingham. W: Zdanie sprawy z czynności Komitetu Narodowego Polskiego. (Red. J. Lelewel). Paryż 1832 s. 192. — J. Straszewicz: Les Polonais et les Polonaises de la Révolution du 29 novembre 1830. Paryż 1832. Przekł. niem. Stuttgart 1832-1837. Przekł. włoski Capolago 1833-1834. — F. W. Thomas: The Polish Chiefs. T. 2. N. Jork 1832. — Katalog książek w różnych językach z księgozbioru J. U. Niemcewicza. Poz. 1833. — Wiadomość o pobycie J. U. Niemcewicza w Glasgowie. *Rozmaitości* 1833 nr 1. — A. Magier: Estetyka miasta stołecznego Warszawy. Ukończ. ok. 1833. Wyd. H. Szwankowska. Komentarz hist.-lit. oprac. J. W. Gomulicki. Wr. 1963. — A. Mickiewicz: (Toast na cześć J. U. Niemcewicza 31 XII 1834 w Paryżu). *Czas* 1871 nr 294; przedr. w: Dzieła wszystkie. T. 11. W-wa 1933 s. 483-485. — Kilka słów o Niemcewiczu. *Tyg. Litewski* 1840. — S. Wodzicki: Wspomnienia z przeszłości od r. 1788 do r. 1840. Kr. 1873 s. 179. — A. J. Czartoryski: Odezwa do ziomków (w sprawie uczczenia pamięci J. U. Niemcewicza). Paryż 1841. — M. M. (Motty): O J. U. Niemcewiczu. *Orędownik Nauk.* 1841 nr 25. — S. Witwicki: Jeszcze słów kilka o J. U. Niemcewiczu. *Tamże* 1841 nr 25. — S. Witwicki: J. U. Niemcewicz. *Przyj. Ludu* 1841 nr 51. — S.Witwicki: (Notatki z opowiadań Kniaziewicza i Niemcewicza. Powst. ok. 1841?). Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 6248 III. Fragm. *Kron. Rodz.* 1884 nr 13-17, 21, 23-24. — K. Lach Szyrma: Mowa w rocznicę śmierci śp. J. U. Niemcewicza. Paryż 1842. — S. Witwicki: Wieczory pielgrzyma. T. 2. Paryż 1842 s. 354-361 i wyd. nast. —

K. Morozewicz: Notice biographique sur J. U. Niemcewicz. W wyd.: Notes sur ma captivité... Paryż 1843 s. 213-236. (Tu na s. 229-236: A. Mickiewicz: Fragm. wykładu 21 z II kursu literatury słowiańskiej w dniu 26 IV 1842, dotyczący Niemcewicza; przekł. pol. zob. A. Mickiewicz: Dzieła. T. 10. W-wa 1955 s. 262-268). — (Notes sur ma captivité. Rec.) *Dzien. Nar.* (Paryż) 1843/44 t. 3 nr 130. — Mistress Niemcewicz. *Przyj. Ludu* 1846 nr 19. — (Pamiętniki czasów moich. Rec.). *Przegl. Poz.* t. 8 (1849) s. 255-257. — O pamiętnikowej literaturze, a mianowicie o pamiętnikach Niemcewicza. *Czas. Dod. Lit.* 1850 nr 8-10. — F. M. (Morawski): Rys z życia Niemcewicza. *Przegl. Poz.* t. 16 (1853) s. 239-240; przedr. w: Pisma zbiorowe. T. 4. Poz. 1882 s. 123 n. — Bonawentura z Kochanowa (L. Potocki): Na święcone, czyli Pałac Potockich w Warszawie. Poz. 1854. — F. K. Prek: Czasy i ludzie. (Powst. przed 1856). Wyd. H. Barycz. Wr. 1959. — (A. E. Koźmian): Niemcewicz w społeczeństwie warszawskim. *Przegl. Poz.* t. 23 (1857) s. 152-163; przedr. rozszerz. w: Wspomnienia. T. 1. Poz. 1867 s. 258-277. — (Podróże historyczne. Rec.). L. Hubert. *Bibl. Warsz.* 1859 t. 1 s. 473-481. — F. Dienheim-Chotomski: Niektóre uzupełnienia „Podróży po ziemiach polskich" J. U. Niemcewicza... mianowicie pod względem artystycznym. *Tamże* 1860 t. 4 s. 176-183. — K. z Lipińskich Lewocka: Urywek z moich pamiętników. *Kółko Domowe* 1861 grudzień s. 257-260. — C. De Mazade. *Revue des Deux Mondes* 1861 i odb. (Życiorys Niemcewicza). — K. W. Wójcicki. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 19 (1865). — J. Gordon: Kościuszko i Niemcewicz w Ameryce. W: Przechadzki po Ameryce. Berlin 1866 s. 99-114. — Doprosy Kostiuszkie, Niemcewiczu i drugich i ich pokazanija. *Cztienija w Moskowskom obszczestwie istorii i driewnostjej* 1867 t. 1 s. 60-130. — L. Mierosławski: Powstanie narodu polskiego. T. 4-5. Paryż 1867. (W aneksach dokumenty z 1831 dotyczące Niemcewicza). — W. Zamoyski: 1803-1868. (Pamiętniki). T. 5. Wyd. Poz. 1922.—

http://rcin.org.pl

J. I. Kraszewski: Pamiętniki nieznane J. U. Niemcewicza, 1809-1820. *Tydzień* (Drezno) 1871 nr 17. — S. Grzegorzewska: Dziesięć dni w Puławach w r. 1828. Urywek z pamiętnika... (Powst. przed 1872). *Przegl. Pol.* 1898 t. 1 i odb. (s. 45-52). — (Pamiętniki 1811-1820. Rec.): * (B. Moraczewska). *Tyg. Wielkopol.* 1872 nr 11 s. 110-152; L. Powidaj. *Przegl. Pol.* 1872 t. 3 s. 132-135; S. Tarnowski. *Tamże* 1872 t. 1 s. 418-428. — Pamiętniki Niemcewicza. *Przegl. Lw.* 1873 z. 1 s. 104. — K. W. Wójcicki: Społeczność Warszawy w początkach naszego stulecia (1800-1830). *Bibl. Warsz.* 1875 t. 3 i odb.: Warszawa i jej społeczność w początkach naszego stulecia. W-wa 1875. — (Dziennik 1831-1840. Rec.): *Czas* 1876 nr 191-193; J. I. Kraszewski. *Dzien. Poz.* 1877 nr 7; L. (L. Powidaj?). *Przegl. Pol.* 1877 t. 3 s. 298-306; *Ruch Lit.* 1877 s. 92-93. — W. Marrené (Morzkowska): J. U. Niemcewicz. Studium. *Przegl. Tyg. Dod.* 1880 t. 2. — A. Pług (A. Pietkiewicz): Kartka z przeszłości. *Kłosy* 1881 t. 2 s. 344. — S. Duchińska: Wspomnienie z życia Marii z ks. Czartoryskich ks. Wirtemberskiej. W-wa 1886. — L. Dębicki: Puławy. T. 1-4. Lw. 1887-1888. — I. Domeyko: Pamiętniki. (Powst. przed 1889). Wyd. Kr. 1908. — Fr. Kr. (F. Krysiak). *Trzeci Maj. Książka pam.* Poz. 1891 s. 146-148. — *Przegl. Poz.* t. 46 (1895) s. 552. (O ros. przekł. „Notes sur ma captivité"). — W. Smoleński: Ostatni rok Sejmu Wielkiego. Kr. 1896. — J. Hodi-Tokarzewicz: W Montmorency. *Ateneum* 1898 t. 2. — J. U. Niemcewicz. *Ziarno* 1899 nr 36. — T. Żychliński: Złota księga szlachty polskiej. R. 21. Poz. 1899 s. 147-157. —

A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 1-9. Kr. 1900-1911. — A. Kraushar: Nieznany pamiętnik J. U. Niemcewicza. *Czas* 1901 nr 198; *Kur. Poz.* 1901 nr 400; *Kur. Warsz.* 1901 nr 236. — W. M. Kozłowski: A Visit to Mount Vernon a Century Ago. *The Century Illustrated Monthly Magazine* LXIII (1902 luty) s. 510-522. — *Kur. Warsz.* 1902 nr 303. — (Pamiętnik 1807-1809. Rec.): W. Tokarz. *Kwart. Hist.* 1902 s. 501-503; G. *Przegl. Powsz.* t. 16 (1904) s. 84. — W. Bruchnalski: Mickiewicz — Niemcewicz. *Pam. Lit.* R. 2 (1903), R. 4 (1905) i odb. popr. (Lw. 1907). [Rec.: A. Mazanowski. *Przew. Oświat.* 1908 s. 9-10]. — P. Chmielowski. *Wielka enc. powsz. ilustr.* S. II. T. 1/2 (1903). — J. Klaczko: J. U. Niemcewicz. *Biesiada Lit.* 1903 nr 6-7, 20. — J. Mills: Historical Houses of New Jersey. N. Jork 1903. — A. Jensen: Svenska bilder i polska vitterhetten. Sztokholm 1904. — A. Kraushar: Pamiątki po J. U. Niemcewiczu. *Tyg. Ilustr.* 1904 s. 347-348; przedr. w: Okruchy przeszłości. W-wa 1913. — A. Kraushar: Rylejew i Niemcewicz. *Życie i Sztuka.* Dod. lit. *Kraju* 1904. — Fr. Kr. (F. Krysiak): Niemcewicz J.U. *Praca* 1905 nr 22. — S. Witwicki: Złota przędza drogich wspomnień. *Biesiada Lit.* 1905 t. 2 s. 106-108, 128-129, 203-205. — H. Galle. *Sto lat myśli pol.* T. 1 (1906). — C.K. Jankowski: Niemcewicz w Ameryce. *Ziarno* 1906 t. 2 nr 52; *Praca* 1907 nr 5. — W. M. Kozłowski: Pobyt Kościuszki i Niemcewicza w Ameryce (w l. 1797 i 1798). *Bibl. Warsz.* 1906 t. 4 s. 244-284. [Rec.: T. Korzon. *Kwart. Hist.* 1908 s. 469-475]. — W.M. Kozłowski: Rozstanie się Kościuszki z Niemcewiczem w Filadelfii. *Kwart. Hist.* R. 20 (1906) s. 225-252. — H. Galle: Niemcewicz na Wielkim Sejmie. *Tyg. Ilustr.* 1907 nr 18. — J. Kallenbach: (Wstęp do) Puławy. Brody 1907 *Arcydzieła Pol. i Obcych Pisarzy* 61. — W rocznicę śmierci Niemcewicza i Kniaziewicza wycieczka do Montmorency. *Kur. Poz.* 1908 nr 125. — Z życia J. Niemcewicza. *Ziarno* 1908 nr 26. — (Pamiętniki z 1830-1831. Rec.): I. Chrzanowski. *Książka* 1909 s. 306-307; J. Iwaszkiewicz. *Bibl. Warsz.* 1910 t. 2 s. 373-375; E. K. (Kipa). *Na ziemi naszej* 1910 nr 15. — S. Szpotański: Emigracja polska w Anglii (1831-1848). *Bibl. Warsz.* 1909 t. 2. — F. Jaworski: Lwów stary i wczorajszy. Lw. 1910 s. 394. — A. Kraushar: Na odjazd J. Niemcewicza do Ameryki (r. 1803). *Pam. Lit.* R. 9 (1910) s. 110-113. — L. Bernacki: Autor wiersza: Na odjazd Niemcewicza. *Pam. Lit.* R. 9 (1910) s. 291. — *Roczn. Tow. Pol. Lit.-Artyst. w Paryżu* 1911/12. — S. Vrtel-Wierczyński: Korespondencja ks. Alojzego Osińskiego. *Pam. Lit.* R. 10 (1911) s. 84-85. — W. Jankowski: List Niemcewicza. *Tamże* R. 11 (1912) s. 454-455. — A. Kraushar: Odczyt Niemcewicza na Kanoniach w r. 1819; Ostatnie przechadzki J. U. Niemcewicza w Paryżu (r. 1840). W: Okruchy przeszłości. W-wa 1913. — I. Chrzanowski: Niemcewicz w Anglii. *Nowa Reforma* 1917 nr 592. — W. Hahn: J. U. Niemcewicz i S. J. Boufflers. *Pam. Lit.* R. 15 (1917). — W. M. Kozłowski: Niemcewicz u Niagary. *Bluszcz* 1917 nr 28-29; *Głos Wielkopolanek* 1917 nr 38-39. — A. Kraushar: Obchody pozgonne kościuszkowskie w Warszawie w XIX stuleciu. W-wa 1918 *Miscellanea Hist.* 75. —

T. Dubiecki: Niemcewicz na Górnym Śląsku (przed stu laty). *Słowo Pomorskie*

http://rcin.org.pl

1921 nr 205, 207; *Głos Narodu* 1922 nr 164-165; *Praca* 1923 nr 1. — J. Tretiak: J. Niemcewicz. Jego dziwna pamięć. W: Finis Poloniae. Kr. 1921 *Z Historii i Lit.* 3. — H. Likowski: Sąd Niemcewicza o Poznaniu sprzed stu laty. *Dzien. Poz.* 1922 nr 175. — Galicjanin w Warszawie. *Tyg. Ilustr.* 1922. — J. Dihm: „Pamiętniki czasów moich" J. U. Niemcewicza pisane w l. 1823-1825. *Ilustr. Kur. Codz.* 1923 nr 108. — B. Gubrynowicz: W sprawie pamiętników i pism publicystycznych J. U. Niemcewicza. *Pam. IV Powsz. Zjazdu Historyków Polskich w Poznaniu 6-8 grudnia 1925.* T. 1: Referaty. Lw. 1925. — S. L.: J. U. Niemcewicz. *Polska Zach.* 1927 nr 198. — J. Dihm: Niemcewicz jako polityk i publicysta w czasie Sejmu Czteroletniego. Kr. 1928 *Prace Hist.-Lit.* 29. [Rec.: I. Chrzanowski. *Ruch Lit.* 1928 nr 9]. — W. M. Kozłowski: Niemcewicz en Amérique et sa correspondance inédite avec Jefferson (1797-1810). *Revue de Littérature Comparée* 1928 nr 1. — S. Małachowski-Łempicki: Wolnomularstwo za okupacji pruskiej (1795-1807). *Wiedza i Życie* 1928 z. 3. — H. Regenweter: Dzieje jednego epigramu. *Ruch Lit.* 1928 s. 255. — S. Małachowski-Łempicki: Wykaz polskich lóż wolnomularskich i ich członków w l. 1738-1821. Kr. 1929. — S. Pigoń: Nie wyzyskane testamenty. *Tęcza* 1929 z. 51. — M. Loret: Życie polskie w Rzymie w XVIII w. Rzym (1930). — M. Tyrowicz: Działalność publiczna Niemcewicza w l. 1807-1813. *Ateneum Wil.* 1930 i odb. [Rec.: S. Kawyn. *Słowo Pol.* 1931 nr 312]. — M. Tyrowicz: J. U. Niemcewicz w dobie Królestwa Kongresowego i nocy listopadowej. *Przegl. Współcz.* t. 35 (1930) nr 102-103. — J. Dihm: O dwu redakcjach „Pamiętników czasów moich" J. U. Niemcewicza. *Ruch Lit.* 1931 nr 4. — L. Kamykowski: J. U. Niemcewicz do Feliksa Oraczewskiego. *Ruch Lit.* 1931 nr 8; *Pam. Lit.* R. 28 (1931). — S. Pigoń: Księcia kuratora Adama Czartoryskiego troski o język i literaturę polską. *Źródła Mocy* 1931 z. 7; przedr. w: Wśród twórców. Kr. 1947. — K. W. Zawodziński: Z powodu Ursynowa. *Słowo* 1931 nr 244. — W. A. Francew: Nieznany list J. U. Niemcewicza do Stanisława Staszica. *Ruch Lit.* 1932 nr 9. — B. Gubrynowicz: Stanisław Małachowski i J. U. Niemcewicz. *Tamże* 1932 nr 1. — M. Haiman: J. U. Niemcewicz in America. W: Poland and the American Rewolutionary War. Chicago 1932. — S. J. P.: Dzień Polski w prasie szwedzkiej. *Kur. Poz.* 1932 nr 364. (Materiały do pobytu Niemcewicza w Szwecji). —

W. Berent: Nurt. W: Pisma. T. 8. W-wa 1934 s. 93-122; wyd. osob. W-wa 1956. — W. Borowy: Niemcewicz w Anglii (1831-1833). *Wiad. Lit.* 1933 nr 55; przedr. w: Studia i rozprawy. T. 1. W-wa 1952. — W. Konczyńska: Tadeusz Rejtan i jego „Manifest" z grudnia 1773. *Kwart. Hist.* R. 47 (1933) t. 1 z. 4. — S. Łukasik: La France et la Pologne à travers les siècles jusqu'à la Grande Révolution. Paryż 1933. — W. Borowy: Pamiętniki londyńskie Niemcewicza. *Wiad. Lit.* 1934 nr 8; przedr. w: Studia i rozprawy, jw. — W. Borowy: Niemcewicz w Paryżu. *Tamże* 1934 nr 19. — M. Szyjkowski: J. U. Niemcewicz w Czechach. *Przegl. Współcz.* t. 52 (1935) nr 155; przedr. w: Polskie peregrynacje do Pragi i Karlowych Warów. Bydg. 1936; pt. Polacy w Karlowych Warach. *Przegl. Zach.* 1948 półrocze 2 s. 225-226. — E. Oppman: Warszawskie Towarzystwo Patriotyczne 1830-31. W-wa 1937 *Bibl. Hist. im. T. Korzona* 25. — J. S. Bystroń: Literaci i grafomani z czasów Królestwa Kongresowego 1815-1831. Lw. 1938. — T. Grzebieniowski: Anglia wobec sprawy polskiej. *Przegl. Współcz.* t. 67 (1938) nr 12. — Pamiętnik J. U. Niemcewicza odnaleziony w Ameryce. *Dzien. Poz.* 1938 nr 149; *Kur. Poz.* 1938 nr 149. — Z. Prumbs: Tam, gdzie żył adiutant T. Kościuszki J. U. Niemcewicz. *Nowy Świat* (N. Jork) 1938 nr z 19 czerwca. — I. Turowska: Lata dziecięce J. U. Niemcewicza. (Na podstawie niedrukowanych pamiętników). *Myśl Nar.* 1938 nr 20-21. — H. Barycz: Podróże polskie do Neapolu w w. XV-XVIII. *Przegl. Współcz.* t. 68 (1939) nr 1; przedr. w: Spojrzenia w przeszłość polsko-włoską. Wr. 1965. — W. Berent: Zmierzch wodzów. Opowieści biograficzne. W-wa 1939. — A. Knot: J. U. Niemcewicz na emeryturze. *Ilustr. Kur. Codz. Dod. Lit.-Nauk.* 1939 nr 153, 160, 174. — A. Jobert: La Commission d'Éducation Nationale en Pologne (1773-1794). Son oeuvre d'instruction civique. Paryż 1941. — M. Haiman: Washington and Kościuszko. Chicago 1942. —

R. Kean: Memoirs of Niemcewicz. *Polish Review* 1944 t. 4 nr 21; przedr. *The Congressional Record* 1958 maj. — R. W. Kean: Speech on Niemcewicz. *The Congressional Record* t. 90 1944 nr 78. — W. M. Kozłowski: Thomas Jefferson and Niemcewicz. *Polish Review* 1944 t. 4 nr 25. — S. H. Umiński: J. U. Niemcewicz in America. *Polish-American Studies* 1945 t. 2 nr 3/4. —

http://rcin.org.pl

I. Barowa: Dzieje jednej przyjaźni. *Odrodzenie* 1946 nr 9. — I. Barowa: Niemcewicz nad polskim morzem. *Rejsy* 1946 nr 2. — W. Hahn: Święcone ku czci Mickiewicza. *Tyg. Warsz.* 1946 nr 16. — H. Hoffmanowa-Muszyńska: Pan Julian we Wrocławiu. *Zwierciadło* 1946 nr 2. — B. Zakrzewski: Z podróży Niemcewicza do Wrocławia. *Głos Wielkopol.* 1946 nr 157. — T. Mikulski: Niemcewicz na koźle. *Zeszyty Wr.* 1947 nr 1; przedr. w: Spotkania wrocławskie. Wr. 1950, też wyd. 2 Kr. 1954. [Rec.: J. Kulczycka-Saloni. *Życie Lit.* (Poz.) 1947 z. 1; I. Kucharska. *Polonistyka* 1949 nr 4]. — C. Miłosz: Na Independence Day. *Odrodzenie* 1947 nr 29. — J. Piechocki: Gdy ziemia zaczęła gromadzić prochy. *Ziemia Pomorska* 1947 nr 94. — J. Dihm: „Pamiętniki czasów moich" J. U. Niemcewicza. *Spr. PAU* 1948 nr 3 s. 130. — S. Helsztyński: Ave Roosevelt. W-wa 1949 s. 286-292.— J. Nowak-Dłużewski: Końmi od wsi do wsi. *Odra* 1949 nr 25. —

P. Biegański: Pałac Staszica. W-wa 1951. — W. Czapliński: Kilka nowych szczegółów z pobytu J. U. Niemcewicza w Polsce w l. 1802-1804. *Zeszyty Wr.* 1951 nr 2.—B. Suchodolski: Rola Towarzystwa Warszawskiego Przyjaciół Nauk w rozwoju kultury umysłowej w Polsce. W-wa 1951. — S. Kozakiewicz: Warszawskie wystawy sztuk pięknych w l. 1819-1845. Wr. 1952. — M. Witkowski: J.U. Niemcewicz i Aniela Węgorzewska. 6 nieznanych listów poety z l. 1818-1820. *Pam. Lit.* R. 43 (1952) z. 3/4 i odb. — F. Fenikowski: Przez nadbałtyckie przedwczoraj. (Wspomnienia z podróży J. U. Niemcewicza na trasie Malbork, Gdańsk, Elbląg, Frombork). *Morze* 1953 nr 2. — A. Goriaczko: Gazeta Narodowa i Obca. Wr. 1953 *IBL. Studia Hist.-Lit.* 12. — W. Łukaszewicz: Targowica i powstanie kościuszkowskie. W-wa 1953. — J. Michalski: Z dziejów Towarzystwa Przyjaciół Nauk. W-wa 1953. — J. Białostocki: Gros i Niemcewicz. *Biul. Historii Sztuki* 1955 nr 3. — F. Przyłubski: Opowieść o Lindem i jego „Słowniku". W-wa 1955. — P. Czech: Nieznany portret Niemcewicza. *Syrena* 1956 nr 9.— T. Oracki: Z podróży po Polsce J. U. Niemcewicza. *Życie Olsztyńskie* 1956 nr 41. — M. Rotterowa: Księgarnia i wydawnictwo Z. Schlettera we Wrocławiu (1833-1855). Wr. 1956. — M. Witkowski: Misja J. U. Niemcewicza do Miechowa i Krakowa w r. 1831. W zbiorze: Miscellanea z okresu romantyzmu. Wr. 1956 *Arch. Lit.* 1. — A. Czermiński: Zorza nad Elizabethtown. 7 *Dni w Polsce* 1957 nr 2. — J. Dihm: (Wstęp do): Pamiętniki czasów moich. T. 1. W-wa 1957 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* [Rec. wyd.: Z. G. (Goliński). *Odra* 1958 nr 8-9; P. Hertz. *Przegl. Kult.* 1958 nr 7; W. Kubacki. *Trybuna Lit.* 1958 nr 22; M. Kukiel. *Teki Hist.* (Londyn) 1958 t. 9; S. Mękarski. *Orzeł Biały* (Londyn) 1958 nr 17; A. Międzyrzecki. *Świat* 1958 nr 6; T. S. (Syga). *Stolica* 1958 nr 6; W. *Nowe Książki* 1958 nr 8; A. B. Boswell. *The Slavonic a. East European Review* 1959 nr 89; J. Maciejewski. *Nowa Kultura* 1959 nr 42; M. Stępień. *Ruch Lit.* 1962 z. 2; T. Syga. *Przegl. Hum.* 1962 nr 6]. — I. Fabiani-Madeyska: Odwiedziny Gdańska w XIX w. Gdańsk 1957. — E. Kipa: Na marginesie literatury Sejmu Wielkiego. *Pam. Lit.* R. 48 (1957) z. 1; przedr. w: Studia i szkice historyczne. Wr. 1959. [Polemika: G. Frydrychowicz. *Pam. Lit.* R. 49 (1958) z. 3; J. Nowak-Dłużewski: *Tamże*]. — E. Kusielewicz: The Jefferson—Niemcewicz Correspondence. *Polish Review* 1957 t. 2 nr 4; przedr. *J. U. Niemcewicz and America.* N. Jork 1961.— Listy Niemcewicza w Dziale Polskim Uniwersytetu w Buffalo. 7 *Dni w Polsce* 1957 nr 20. — J. Reiter: Niemcewicz na Śląsku. *Słowo Pol.* 1957 nr 40. — T. Syga: Woda z Niemna. W-wa 1957.—

A. Aleksandrowicz: Niemcewicz w Puławach. *Kamena* 1958 nr 18; przedr. rozszerz. *Roczn. Lubel.* t. 3 (1960) i odb. — E. Kusielewicz: Niemcewicz in America. *Polish Review* 1958; przedr. *J. U. Niemcewicz and America.* N. Jork 1961. — E. Kusielewicz, L. Krzyżanowski: J. U. Niemcewicz's American Diary. *Polish Review* 1958 t. 3 nr 3 s. 83-115; przedr. *J. U. Niemcewicz and America*, jw. — J. J. Lerski: An Polish Chapter in Jacksonian America. *The United States and the Polish Exiles of 1831.* Madison 1958. — Z. Lewinówna: Niemcewicz J. U. *Enc. współcz.* 1958 nr 2 (14) s. 64-66. — W. Pełczyńska: Na śladach Niemcewicza w Bath. *Wiadomości* (Londyn) 1958 nr 51/52. — B. Pleśniarski: Pomorskie J. U. Niemcewicza wizytacje szkolne. *Ilustr. Kur. Pol.* 1958 nr 110. — M. Warneńska: Odwiedziny u pana Niemcewicza. *Trybuna Mazowiecka* 1958 nr 69. — M. Warneńska: Odwiedziny w Ursynowie. *Stolica* 1958 nr 33; *Ogniwo* (N. Jork) 1959 nr 16. — A. Wellman-Zalewska: Niemcewicz w USA. 7 *Dni w Polsce* 1958 nr 35. — J. Dużyk: Krajoznawcze peregrynacje J. U. Niemcewicza. *Turysta* 1959 nr 1. — T. Nowacki: Nieznany list Niemcewicza do Staszica. *Pam. Lit.*

http://rcin.org.pl

R. 50 (1959) z. 1. — J. Odrowąż-Pieniążek: Sprawozdanie z podróży naukowej do Paryża i do Włoch. *Biul. Polon.* 1959 z. 6. — W. Pełczyńska: Na śladach Niemcewicza w Bristolu. *Wiadomości* 1959 nr 51/52. — (Podróże po Ameryce 1797-1807. Rec.): J. W. Gomulicki. *Nowe Książki* 1959 nr 13, *Polish Perspectives* 1959 nr 10; J. Maciejewski. *Nowa Kultura* 1959 nr 42; P. M. (Matuszewska). *Odra* 1959 nr 39; W. Błachut. *Życie Lit.* 1960 nr 4. — J. Reychman: Kim był polski tłumacz Hātifi'ego. *Pam. Lit.* R. 50 (1959) z. 3/4. — T. Syga: W warszawskim salonie. *Stolica* 1959 nr 13. —

M. J. E. Budka: (Wstęp i oprac. wyd.) Journey to Niagara, 1805. *The New York Historical Society Quarterly* vol. 45 (1960) nr 1 s. 73-113. — *Bulletin Centre Polonais de Recherches Scientifiques* (Paryż) 1960 nr 18 (poświęcony Niemcewiczowi). — Big Ben (S. Kossowska): Ich Londyn. Ostatni pobyt Niemcewicza. *Wiadomości* 1960 nr 17 s. 4. — E. Kusielewicz: Niemcewicz in America. *Polish Review* 1960 t. 5 nr 1. — M. Strzałkowa: Adam Klewański (1763-1843). Kr. 1960 *PAN. Oddz. w Kr. Prace Komisji Hist.-Lit. Prace Monogr.* 7. — A. Wellman-Zalewska: Dziennik kieszonkowy J. U. Niemcewicza. W zbiorze: Miscellanea z doby Oświecenia. Wr. 1960 *Arch. Lit.* 5. — I. Bar: J. U. Niemcewicz na Śląsku. *Biul. Nauczyciela Opolskiego* 1961 nr 3.— A. Prosnak: O wznowieniach kilku pamiętników z XVIII i XIX w. *Przegl. Hum.* 1961 nr 5. — M. J. E. Budka: (Wstęp i oprac. wyd.) The American Diary of J. U. Niemcewicz. Harvard 1962. — D. Ciepieńko-Zielińska: Królewięta na Tulczynie. W-wa 1962. — J. Dąbrowski: Niemcewicz. W: Polacy w Anglii i o Anglii. Kr. 1962. — S. Fiszman: Piotr Wiaziemski w Warszawie. *Studi in onore di E. Lo Gatto e G. Maver.* Florencja 1962; przedr. w: Archiwalia Mickiewiczowskie. W-wa 1962. — P. Lewin: Polonica w dziale rękopisów Instytutu Literatury Światowej im. Gorkiego w Moskwie. *Przegl. Hum.* 1962 nr 4. — J. Piaskowski: Relacja J. U. Niemcewicza o górnictwie i hutnictwie w Polsce w l. 1811-1821. *Wiad. Hutnicze* 1962 nr 5. — A. Witkowska: Rówieśnicy Mickiewicza. W-wa 1962. — M. Witkowski: Oczyma Niemcewicza. *Literackie przystanki nad Wartą.* Poz. 1962 s. 33-62. — S. Hrabec, F. Pepłowski: Wiadomości o autorach i dziełach cytowanych w „Słowniku" Lindego. W-wa 1963. — J. Odrowąż-Pieniążek: Materiały niemcewiczowskie w Bibliotece Polskiej i w Muzeum Mickiewicza w Paryżu. W zbiorze: Miscellanea z l. 1800-1850. Wr. 1963 *Arch. Lit.* 7. — A. Aleksandrowicz: Puławy — środowisko kulturalne i literackie (w. XVIII-XIX). *Puławy. Materiały z sesji popularnonauk. Prezydium MRN w Puławach.* Lubl. 1964. — M. J. E. Budka: The American Notebooks of J. U. Niemcewicz. An Early Source of the Polish Ballad. *The Slavonic a. East European Review* 1964 nr 100. — Parnas polski we wspomnieniu i anegdocie. Od Niemcewicza do Wyspiańskiego. Oprac. H. Przewoska. W-wa 1964. — W. Podgórski: Panegiryk dla Niemcewicza. *Stolica* 1964 nr 46. — W. Strzałkowski: Niemcewicz w Londynie. *Orzeł Biały* 1964 nr 13/14. — H. Świderska. *British Museum Quarterly* t. 28 (1964) nr 1/2 (o darach Niemcewicza dla Muzeum). — M. J. E. Budka: (Wstęp i oprac. wyd.) Under Their Vine and Fig Tree. Travels through America in 1797-1799, 1805 with some further account of life in New Jersey. Elizabeth N.J. (1965). — M.J.E. Budka: Ze Skoków do Ursino. Niemcewicziana w Ameryce. *Pam. Lit.* R. 56 (1965) z. 3. — J.W. Hoskins: The Image of America in accounts of Polish Travelers of the 18th and 19th Centuries. *The Quarterly Journal of the Library of Congress* vol. 22 (1965) nr 3.

Opracowania twórczości o charakterze ogólnym

L. Borowski: Uwagi nad poezją i wymową pod względem ich podobieństwa i różnicy, z ćwiczeniami w niektórych gatunkach stylu. Wil. 1820. — A. Lange: O romantyzmie przed Mickiewiczem. *Życie* 1898 nr 31-37; przedr. *Głos* 1899 t. 2. — A. Szycówna: Pedagogia samorodna w poezjach Niemcewicza. *Tyg. Pol.* 1899 nr 39. — J. Klaczko: J. U. Niemcewicz. *Biesiada Lit.* 1903 nr 6, 7, 20. — H. C. (Cepnik): J. U. Niemcewicz. *Naród* 1906 nr 13. — A. Kraushar: O naukowości polskiej w l. 1821-1861. *Przegl. Poranny* 1909 nr 12. — M. Szyjkowski: Osjan w Polsce na tle genezy romantycznego ruchu. *Rozpr. AU. Wydz. Filol.* t. 52 (1913) i odb. (Kr. 1912). — W. Włoch: Polska elegia patriotyczna w epoce rozbiorów. Kr. 1916 *Prace Hist.-Lit.* 6. — M. Szyjkowski: Dzieje polskiego upiora przed wystąpieniem Mickiewicza. *Rozpr. AU. Wydz. Filol.* t. 55 (1917). —

M. Rolle: Poeci-żołnierze. *Placówka* (Lw.) 1919 nr 8. — G. Maver: Alle fonti del romanticismo polacco. *Rivista di Letterature Slave* 1926 i osob. Rzym 1926. — I. Chrzanowski: Niemcewicz

http://rcin.org.pl

jako miłośnik i obrońca mowy ojczystej. *Prace Filol.* t. 12 (1927); przedr. w: Studia i szkice. T. 1. Kr. 1939 *Prace Hist.-Lit.* 51. — I. Chrzanowski: Pochwała Niemcewicza. *Roczn. Tow. Nauk. Warsz.* t. 20 (1927) i odb.; przedr. w: Literatura a naród. Lw. 1936. — K. Bartoszewicz: Napoleon w rymach polskich od 1806-1812. W: Szkice i portrety literackie. T. 1. Kr. 1930 s. 264-265. — M. Szyjkowski: Polská účast v českém národním obrození. Cz. 1. Praga 1931.— I. Turowska: Upodobania orientalne Niemcewicza. *Ruch Lit.* 1931 nr 4. — J. Ujejski: Dzieje polskiego mesjanizmu do powstania listopadowego włącznie. Lw. 1931. — S. Windakiewicz: Angielszczyzna Niemcewicza. *Przegl. Współcz.* t. 36 (1931) nr 107. — A. Załuska: Poezja opisowa Delille'a w Polsce. Kr. 1932 *Prace Hist.-Lit.* 44. — J. Nowak: Satyra polityczna Sejmu Czteroletniego. Kr. 1933 *Prace Hist.-Lit.* 41. [Rec.: E. P. (T. Mikulski). *Myśl Nar.* 1933 s. 365; A. Grzymała-Siedlecki. *Kur. Warsz.* 1933 nr 161 wiecz.; J. Prosnak. *Tyg. Ilustr.* 1933 s. 828]. — J. Nowak: Satyra polityczna konfederacji targowickiej i sejmu grodzieńskiego. Kr. 1935 *Prace Hist.-Lit.* 47. — W. Kühne: Polnische Bekenntnisse zu deutschen Menschen und zum deutschen Geist. *Mitteilungen d. Deutschen Akademie z. Wissenschaftlichen Erforschung u. Pflege d. Deutschtums* 1936 z. 2 s. 201-210. [Rec.: K. Bittner. *Germanoslavica* 1936 s. 343]. — M. Brahmer: Z dziejów polsko-włoskich stosunków kulturalnych. W-wa 1939. — I. Chrzanowski: Kult przeszłości narodowej w literaturze polskiej. W: Studia i szkice. T. 1. Kr. 1939 *Prace Hist.-Lit.* 51. — A. Grychowski: Lublin w twórczości pisarzy polskich. Cz. 1. Lubl. 1939; wyd. nast. Lubl. 1965. —

Z. Klemensiewicz: Miłośnictwo języka w dziejach polszczyzny. *Jęz. Pol.* 1945 z. 5; przedr. w: W kręgu języka literackiego i artystycznego. W-wa 1961. — R. Pisarski: Pierwiastek ludowy i społeczny w piśmiennictwie polskim. Kr. 1946 s. 56-58. — Życie i dzieło J. U. Niemcewicza. *Łódź Teatr.* 1946/47 nr 3.— M. Szyjkowski: Polski romantyzm w czeskim życiu duchowym. Poz. 1947. — W. Borowy: O poezji polskiej w w. XVIII. Kr. 1948. — H. Rzadkowska: Stosunek polskiej opinii publicznej do rewolucji francuskiej. W-wa 1948 *Bibl. Hist.* — C. Zgorzelski: Duma — poprzedniczka ballady. Tor. 1949. Por. C. Zgorzelski: Pojęcie dumy w polskiej poezji przedromantycznej. *Spr. Tow. Nauk. w Tor.* 1947/48 s. 132-137. — R. Wołoszyński: Postawa ideowa Ignacego Krasickiego po r. 1780. Wr. 1953 *IBL. Studia Hist.-Lit.* 19. — K. Piwocki: Rozwój badań nad sztuką narodową i zagadnienie starożytnictwa. W-wa 1955. —

A. Czermiński: W 200-lecie urodzin Niemcewicza. *Gaz. Poz.* 1957 nr 41; *Głos Robot.* 1957 nr 41; *Nowiny Tygodnia* 1957 nr 6. — G. Kosińska: Żołnierz, polityk i literat. *Ilustr. Kur. Pol.* 1957 nr 77. — M. Mączyńska: Niemcewicz — poeta bliski narodowi. (Projekt lekcji). *Polonistyka* 1957 nr 3. — J. Nowak-Dłużewski: J. U. Niemcewicz. *Tamże* 1957 nr 3; przedr. *Przegl. Hum.* 1958 nr 2. — J. Powidzki: Starożytnictwo J. U. Niemcewicza. *Spr. Poz. Tow. Przyj. Nauk 1956* (1957) nr 1. — J. Krzyżanowski: J. U. Niemcewicz. W dwóchsetną rocznicę urodzin. *Wiadomości* 1958 nr 25; przedr. w: W świecie romantycznym. Kr. 1961 *Bibl. Studiów Lit.* — Z. Libera: Z problemów sentymentalizmu w literaturze polskiej. *Z polskich studiów slawistycznych.* T. 2. W-wa 1958. — J. Rudnicka: Mecenat Stanisława Kostki Potockiego w świetle jego spuścizny rękopiśmiennej. *Przegl. Hum.* 1958 nr 5 i odb. — A. H. Sidwa, M. M. Coleman: Niemcewicz. An Anniversary Tribute. Cambridge Springs, Penna. 1958. (Zawiera m. in.: Ursyn and Ursino; Niemcewicz and English Balladry). — A. Banach: Polska książka ilustrowana 1800-1900. Kr. 1959. — T. Tatarkiewicz: O polskich teoretykach przekładów w XVIII w. i na przełomie XIX w. *Przegl. Hum.* 1959 nr 4. — M. Piszczkowski: Zagadnienia wiejskie w literaturze polskiego Oświecenia. Cz. 1. Kr. 1960 *PAN. Oddz. w Kr. Prace Komisji Hist.-Lit.* 6; cz. 2. Wr. 1963 *tamże* 9. — J. Dihm: Niemcewicz jako historyk. *Spr. PAN Kr.* 1961 z. 1. — A. Kowalska: Warszawa literacka w okresie przełomu kulturalnego 1815-1822. W-wa 1961 *Bibl. Syrenki.* — Z. Libiszowska: Opinia polska wobec rewolucji amerykańskiej w XVIII w. Łódź 1962 *Łódz. Tow. Nauk. Wydz. II* 44. — J. Reychman: Orient w kulturze polskiego Oświecenia. Wr. 1964.

Opracowania poszczególnych utworów

D. Żebrowski: Rozprawa o dwóch pierwszych wysokości źrzódłach. *Mies. Połocki* 1818 t. 2 s. 128-129. — (Dzieje panowania Zygmunta III. Rec.). F. Siarczyński. *Pszczoła Pol.* 1820. (Autograf rkps Ossol. sygn. 5684/II). — Uwagi

http://rcin.org.pl

niektóre nad rozbiorem „Dziejów Zygmunta III" w Pszczole lwowskiej. *Pam. Warsz.* t. 17 (1820) s. 422. — (Zbiór pamiętników historycznych. Rec.). *Gaz. Lit.* 1822 nr 8 s. 93-95. — (Treny wygnańca. Rec.). *Blätter f. Literarische Unterhaltung* 1835 nr z 30 czerwca. — L. Siemieński: Improwizowana literatura i podróże historyczne J. U. Niemcewicza. W: Kilka rysów literatury i społeczeństwa od r. 1848-1858. T. 2. W-wa 1859. — (Horacjusza Ody, satyry i listy. Rec.). W. Miłkowski. *Przegl. Tyg.* 1867 nr 33 s. 262-263. — K. Kantecki: Z autografów Biblioteki Poturzyckiej. *Przew. Nauk. i Lit.* 1878. — (Dzieła. Rec.). S. Matusiak. *Przegl. Powsz.* 1885 t. 4 s. 100.— S. Nowiński: O bajkach J. U. Niemcewicza. *Bibl. Warsz.* 1888 t. 1-3. [Rec.: *Kwart. Hist.* 1889 z. 2]. — A. M. Kurpiel: O nieznanych utworach Niemcewicza. *Spr. AU* t. 8 (1903) nr 4.— „Małpa na reducie". Ze wspomnień warszawskich. (Geneza bajki Niemcewicza). *Gaz. Świąteczna* (Lw.) 1904 nr 5. — I. Chrzanowski: (Żywoty znacznych w XVIII w. ludzi. Rec.). *Książka* 1905 s. 225. — I. Chrzanowski: Pieśń wygnańca. *Myśl Pol.* 1906 nr 35; *Słowo Pol.* 1906 nr 585; przedr. w: Z epoki romantyzmu. Kr. 1918. — I. Chrzanowski: Stosunek rękopisu „Barda polskiego" (1795) do jego pierwodruku (1840). *Spr. z Posiedzeń Tow. Nauk. Warsz.* 1908. — A. M. Kurpiel: Nieznane utwory J. U. Niemcewicza. *Pam. Lit.* R. 7 (1908). — (Puławy. Rec.): *Kur. Poz.* 1908 nr 21; K. Wojciechowski. *Pam. Lit.* R. 7 (1908); *Ziemia Lubel.* 1908 nr 37-38. — I. Chrzanowski: Dwa nieznane paszkwile Niemcewicza. W: Z dziejów satyry polskiej XVIII w. W-wa 1909. — A. Kraushar: Stulecie pamfletu obyczajowego Niemcewicza (1812-1912). *Kur. Warsz.* 1912 nr 1; przedr. w: Okruchy przeszłości. W-wa 1913. — W. Włoch: Kto jest autorem przeróbek w pierwodruku „Barda polskiego" Adama Czartoryskiego. *Pam. Lit.* R. 15 (1917). —

I. Górski: Ballada polska przed Mickiewiczem. Kr. 1920 *Prace Hist.-Lit.* 13. — J. Kleiner: Przyczynki do dziejów romantyzmu w Polsce. I: Lewis i jego „Tales of Wonder" jako źródło ballad Niemcewicza. *Pam. Lit.* R. 19 (1921); przedr. w: Studia z zakresu literatury i filozofii. W-wa 1925. — H. Mościcki: Nieznana satyra polityczna Niemcewicza. *Tyg. Ilustr.* 1922 t. 1 nr 7. — B. Gubrynowicz: Z nieznanych autografów J. U. Niemcewicza. *Księga pam. ku czci O. Balzera.* T. 1. Lw. 1925. — B. Gubrynowicz: Wiersz o Kościuszce J. U. Niemcewicza. *Pam. Lit.* R. 21 (1924/25). — L. Płoszewski: Przyczynki mickiewiczowskie. Cz. 2. J. U. Niemcewicz o Mickiewiczu. *Tamże* R. 21 (1924/25) i odb. — (aw): Biblia Targowicka. *Kur. Poz.* 1928 nr 26. — B. Gubrynowicz: Z nieznanej puścizny J. U. Niemcewicza. *Ruch Lit.* 1928 nr 2. — S. Helsztyński: Polskie przekłady Miltona i Pope'a. *Pam. Lit.* R. 25 (1928). — H. Ułaszyn: Suhak-sumak. *Tamże.* [Polemika: K.W. Zawodziński: Słowotwórczy błąd drukarski. *Ruch Lit.* 1928 s. 254; H. Ułaszyn: Jeszcze w sprawie sumaka i suhaka. *Tamże* s. 286-287]. —W. Bruchnalski: „Listy litewskie" Niemcewicza a „Pan Tadeusz". *Gaz. Warsz.* 1930 nr 377, 379. — I. Turowska: „O dwóch gołąbkach", czyli historia jednej bajki. *Silva Rerum* 1930 z. 1/3. — J. Wagnerówna: J. U. Niemcewicza „O wolnym mularstwie w Polszcze". Kr. 1930 *Prace Hist.-Lit.* 36. [Rec.: S. Małachowski-Łempicki. *Ruch Lit.* 1930 nr 9; Z. Ciechanowska. *Przegl. Powsz.* t. 189 (1931)]. — L. Kamykowski: (Wstęp do) Smutki w więzieniu moskiewskim, pisane do przyjaciela. Lubl. 1932. [Rec.: B. Gubrynowicz. *Ruch Lit.* 1932 nr 10; T.M. (Mikulski). *Myśl Nar.* 1932 nr 25]. — S. Pigoń: „Pan Tadeusz" — wzrost, wielkość i sława. W-wa 1934. — W. T. Wisłocki: Tajne druki Zakładu Ossolińskich. *Pam. Lit.* R. 31 (1934) i odb. rozszerz. (Lw. 1935 s. 45-47). [Rec.: M. Tyrowicz. *Kwart. Hist.* 1935 s. 441-445]. — A. Knot: J. U. Niemcewicza „legat niepodległości". *Tydzień Pol.* 1935 nr 3. — W. Ogrodziński: Polskie przekłady Horacego. *Commentationes Horatianae.* T. 2. Kr. 1935 i odb. — W. Hahn: Przyczynki do twórczości J. U. Niemcewicza. *Księga pam. ku czci M. Fulmana.* Lubl. 1939 i odb. — I. Turowska: Czy naprawdę sielanka? *Myśl Nar.* 1939 nr 11. —

J. Kott: Trembeciana. *Pam. Lit.* R. 41 (1950) z. 3/4. — R. Kaleta: Zapomniane wiersze z ostatnich lat Rzeczypospolitej szlacheckiej. *Ze skarbca kultury* 1951 z. 1. — S. Pigoń: Jan Kochanowski w aureoli wieszcza. W: studia literackie. Kr. 1951. — J. Dihm: Nieznane pieśni paszkwilu J. U. Niemcewicza na Targowicę. *Spr. PAU* 1952 (1954) nr 5.— R. Kaleta: Nieznana satyra antytargowicka. *Ze skarbca kultury* 1954 nr 2 i odb. — E. Rostworowski: Z dziejów genezy Targowicy *Kwart. Hist.* 1954 z. 1. — J. Dihm: Nieznana relacja o zrabowaniu polskich insygniów koronnych w r. 1794. *Studia do dziejów Wawelu.*

http://rcin.org.pl

T. 1. Kr. 1955 s. 370. — M. Miterzanka-Dobrowolska: O pierwszym podręczniku do nauki historii i teorii literatury w języku polskim. *Zesz. Nauk. Wyższej Szk. Pedag. w Kat.* 1956. — T. Syga: Te księgi proste. W-wa 1956. — T. Ulewicz: J. U. Niemcewicza „Groby". W zbiorze: Miscellanea z okresu romantyzmu. Wr. 1956 *Arch. Lit.* 1. Por. T. Ulewicz: Niemcewicza przeróbka „Grobów" U. Foscola. *Spr. PAU* 1947 nr 5. — A. Nowak-Romanowicz: Józef Elsner. Kr. 1957 *Studia i Materiały do Dziejów Muzyki Pol.* 4. — J. Rudnicka: W poszukiwaniu starych czasopism. *Pam. Lit.* R. 49 (1958) z. 4. — M. Senkowska: „O więzieniach publicznych, czyli domach pokuty, rzecz krótka". *Prawo i Życie* 1959 nr 21. — M. Witkowski: O niedoszłym wydaniu zbiorku pism antytargowickich (1793). *Pam. Lit.* R. 50 (1959) z. 3/4. — R. Kaleta: Stan badań nad polską poezją polityczną z l. 1788-1795. *Tamże* R. 51 (1960) z. 2. — J. Dihm: Lamentacje, tj. narzekania Szczęsnowe J. U. Niemcewicza. (Analiza i interpretacja tekstu). *Księga pam. ku czci S. Pigonia.* Kr. 1961. — R. Kaleta: Odrodny kuzyn księcia Józefa. *Przegl. Hum.* 1961 nr 4 s. 112 n. — J. Nowak-Dłużewski: W sprawie spornych autorstw dzieł literackich. *Tamże* 1961 nr 3. — J. W. Gomulicki. *Roczn. Lit. 1957* (W-wa 1962). — Z. Modzelewski: Trzy tłumaczenia Psalmu 137. *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 1962 nr 2. — J. Odrowąż-Pieniążek: Un Poème canado-américain de J. U. Niemcewicz. *Études Slaves et Est-Européennes* t. 7 (1962) z. 1/2. — S. Walczak: Poglądy penitencjarne J. U. Niemcewicza. *Przegl. Penitencjarny* 1962 nr 1. — S. Walczak: (Wstęp do) Memoriał o nowym systemie więzień. W-wa 1962 *Biblioteczka Przegl. Więziennictwa.* — C. Zgorzelski: (Wstęp do) Ballada polska. Wr. (1962) *BN* I, 177. — A. Kowalska: John Bowring — tłumacz poetów słowiańskich. *Slavia Orientalis* 1963 nr 3. — S. Walczak: Poglądy J. U. Niemcewicza na prawo karne i wykonanie kary. *Przegl. Penitencjarny* 1963 nr 1. — W. Podgórski: Niemcewicz — moralista w pierwszych latach Księstwa Warszawskiego. *Przegl. Hum.* 1964 nr 3. — W. Podgórski: Oświeceniowa teoria bajki — wzbogacona. *Tamże* 1964 nr 4. — K. Terlecki: Uwagi nad „Memoriałem o systemie więzień ustanowionym w Stanach Zjednoczonych Ameryki" J. U. Niemcewicza. W związku z publikacjami S. Walczaka o J. U. Niemcewiczu jako penitencjarzyście. *Przegl. Penitencjarny* 1964 nr 3. — A. Kowalska: John Bowring, tłumacz i propagator literatury polskiej w Anglii. Łódź 1965 *Łódz. Tow. Nauk. Wydz. I* 62. — J. Komar: „Moje marzenia" J. U. Niemcewicza. W zbiorze: Miscellanea z doby Oświecenia, 2. Wr. 1965 *Arch. Lit.* 9. — Z. Skwarczyński: „Napowietrzne podróże" J. U. Niemcewicza. *Prace Polon.* S.XXI 1965 (wyd. 1966). — H. Tadeusiewicz: Na marginesie Niemcewiczowskich przekładów z literatury angielskiej. *Łódz. Tow. Nauk. Spr. z Czynności i Posiedzeń Nauk.* R. 20 (1966) nr 2.

Utwory dramatyczne: (Władysław pod Warną. Polemiki i rec. teatr.): *Gaz. Korespondenta Warsz.* 1810 listopad-grudzień; *Gaz. Warsz.* 1810 listopad-grudzień; X. *Gaz. Warsz.* 1815 nr 102, przedr. J. Lipiński: Recenzje teatralne Towarzystwa Iksów, 1815-1819. Wr. 1956 *Materiały do Dziejów Teatru w Pol.* 4 s. 106-107; *Pam. Warsz.* 1817 s. 464-488. —

(Jadwiga. Rec. teatr.): *Gaz. Korespondenta Warsz.* 1814 nr 104; *Gaz. Poz.* 1815 nr 1; X. *Gaz. Korespondenta Warsz.* 1815 nr 54, przedr. J. Lipiński, jw. s. 26-28; S. P.: List do Pana X. *Gaz. Warsz.* 1815 nr 69, przedr. J. Lipiński, jw. s. 407-408; X. *Gaz. Korespondenta Warsz.* 1816 nr 41, *Gaz. Warsz.* 1816 nr 41, przedr. J. Lipiński, jw. s. 158-160; X. *Gaz. Korespondenta Warsz.* 1817 nr 6, przedr. J. Lipiński, jw. s. 237-239; *Gaz. Codz. Nar. i Obca* 1818 nr 57; X. *Gaz. Korespondenta Warsz.* 1818 nr 96, *Gaz. Warsz.* 1818 nr 96, przedr. J. Lipiński, jw. s. 338-340; K. *Gaz. Warsz.* 1821 nr 168; *Kur. dla Płci Pięknej* 1823 t. 2 nr 3 s. 24; *Kur. Warsz.* 1823 nr 54, 82; T. *Gaz. Warsz.* 1823 nr 58. —

(Giermkowie króla Jana. Rec. teatr.): X. *Gaz. Korespondenta Warsz.* 1815 nr 72, 86, przedr. J. Lipiński, jw. s. 56-57, 94; M. B. (Braun). *Gaz. Wielkiego Księstwa Poz.* 1844 nr 149. —

(Samolub. Rec. teatr.): I. Borowski. *Dzien. Wil.* 1815 t. 2 s. 82 n.; X. *Gaz. Korespondenta Warsz.* 1819 nr 22, przedr. J. Lipiński, jw. s. 372-373. —

(Pan Nowina. Rec. teatr.): X. (K. Koźmian). *Gaz. Korespondenta Warsz.* 1816 nr 2, przedr. w: Pisma prozą. Kr. 1888 s. 377 n., przedr. J. Lipiński, jw. s. 111-112; *Gaz. Korespondenta Warsz.* 1816 nr 3 (polemika); *Pam. Warsz.* 1816 s. 364; X. *Gaz. Korespondenta Warsz.* 1817 nr 19, przedr. J. Lipiński, jw. s. 263, 418. —

(Atalia. Rec. teatr.): X. *Gaz. Korespondenta Warsz.* 1816 nr 6, 21, 92, przedr. J. Lipiński, jw. s. 119-122, 134-136, 187-189. —

http://rcin.org.pl

(Jan Kochanowski w Czarnym Lesie. Polemiki i rec. teatr.): X. *Gaz. Korespondenta Warsz.* 1817 nr 4, przedr. J. Lipiński, jw. s. 231-237; 1/16 Tow. Przyj. Prawdy: Do pana X. *Tamże* 1817 nr 5, przedr. J. Lipiński, jw. s. 453-455; Y... *Tamże* 1817 nr 6, przedr. J. Lipiński, jw. s. 458-459; J. K. *Gaz. Warsz.* 1817 nr 8; xxx: Do Przyjaciół Prawdy i do pana X. *Gaz. Korespondenta Warsz.* 1817 nr 11, przedr. J. Lipiński, jw. s. 469-471; *Tyg. Pol. i Zagr.* 1818 nr 6; X. *Gaz. Korespondenta Warsz.* 1818 nr 13, przedr. J. Lipiński, jw. s. 318-320; *Kur. Litewski* 1819 nr 146; *Kur. Warsz.* 1822 nr 99. —

(Zbigniew. Rec. teatr.): J. K. *Gaz. Warsz.* 1819 nr 92; K. J. M. (Jaxa-Marcinkowski): Do J. U. Niemcewicza po trzecim wystawieniu w jednym tygodniu tragedii „Zbigniew". *Tyg. Pol. i Zagr.* 1819 nr 48. —

(Podejrzliwy. Rec. teatr.): *Kur. Pol.* 1831 nr 531. —

P. Chmielowski: Nasza literatura dramatyczna. T. 1. Petersb. 1898. — T. Pazdanowski: (Wstęp do) Kiejstut. *Przegl. Pol.* t. 139 (1901). — T. Pini: Rękopisy Z. Krasińskiego. *Pam. Lit.* R. 1 (1902) s. 104. — I. Chrzanowski: „Bohdan Chmielnicki", tragedia Niemcewicza. *Pam. Lit.* R. 5 (1906). — B. Kielski: O wpływie Moliera na rozwój komedii polskiej. Kr. 1906. — W. Hahn: Bogusławski czy Kołłątaj? W sprawie autorstwa „Cudu". *Pam. Lit.* R. 11 (1912). — B. Kąsinowski: Kilka uwag o komedii Niemcewicza „Podejrzliwy". *Tamże* R. 14 (1916) s. 290-300. — S. Pigoń: Oddźwięki procesu filaretów w twórczości J. U. Niemcewicza. *Kur. Poz.* 1919 nr 299; przedr. w: Z epoki Mickiewicza. Lw. 1922. —

(Nasze Verkehry. Rec.): A. Fischer. *Wiek Nowy* (Lw.) 1919 nr 5502; J. P. *Świat* 1919 nr 35; S. Łempicki. *Gaz. Lw.* 1919 nr 216; E. Łoziński. *Gaz. Warsz.* 1919 nr 292; *Czas* 1919 nr 201; *Dzien. Poz.* 1919 nr 220. —

M. Szyjkowski: Dzieje nowożytnej tragedii polskiej. Typ pseudoklasyczny, 1661-1831. Kr. 1920. — I. Chrzanowski: „Władysław pod Warną" Niemcewicza jako utwór tendencyjny. *Pam. Lit.* R. 19 (1921); przedr. w: Studia i szkice. T. 1. Kr. 1939 *Prace Hist-Lit.* 51. — M. Szyjkowski: U progu nowożytnej dramaturgii w Polsce. *Przegl. Współcz.* 1922 t. 2 s.173-186. — M. Szyjkowski: Dzieje nowożytnej tragedii polskiej. Typ szekspirowski. Kr. 1923. — L. Bernacki: Teatr, dramat i muzyka za Stanisława Augusta. T. 1-2. Lw. 1925. — J. Kallenbach: „Dwa stołki" J. U. Niemcewicza. *Przegl. Powsz.* t. 175 (1927). — W. Brumer: Służba narodowa Wojciecha Bogusławskiego. W-wa 1929. — S. Pietrusiewicz: „Zbigniew", tragedia Niemcewicza. *Ruch Lit.* 1930 nr 8. — L. Simon: „Giermkowie króla Jana" Niemcewicza w stosunku do źródeł. *Pam. Lit.* R. 27 (1930) i odb. — L. Simon: Jan Kochanowski bohaterem dramatycznym. *Scena Pol.* 1931 z. 1. — W. Jankowski: Drobiazgi bibliograficzne. *Pam. Lit.* R. 30 (1933) s. 299-300. — Katalog wystawy zbiorów teatralnych i muzycznych Biblioteki Narodowej w W-wie. W-wa 1934. — B. Korzeniewski: „Drama" w warszawskim teatrze narodowym podczas dyrekcji Ludwika Osińskiego (1814-1831). W-wa 1934. — I. Chrzanowski: „Dwa stołki" Niemcewicza. *Głos Narodu* 1935 nr 352. —

W. Hahn: Wpływ Szekspira na polską literaturę dramatyczną. *Teatr* 1947 nr 1/2. — K. Wierzbicka: Życie teatralne w Warszawie za Stanisława Augusta. W-wa 1949. [Rec.: E. Szwankowski. *Kwart. Hist.* 1950/51 z. 1/2]. — A. Maliszewski: Jan Kochanowski jako postać sceniczna. *Teatr* 1952 nr 9. — E. Szwankowski: Teatr Wojciecha Bogusławskiego w l. 1799-1814. Wr. 1954 *Materiały do Dziejów Teatru w Pol.* 1. — K. Wierzbicka: Źródła do historii teatru warszawskiego. Cz. 2: 1795-1814. Wr. 1955. — K. Wyka: (Wstęp do) A. Fredro: Pisma wszystkie. T. 1. W-wa 1955 rozdz. 11-15. — J. Kelera: Tragedia oświeceniowo-sentymentalna w Polsce przed r. 1795. *Pam. Lit.* R. 49 (1958) z. 3. — A. Papierzowa: Libretta oper polskich z l. 1800-1830. Kr. 1959. — M. Witkowski: „Próżny". Nieznana komedia J. U. Niemcewicza. W zbiorze: Miscellanea z doby Oświecenia, 2. Wr. 1965 *Arch. Lit.* 9.

Powrót posła: J. Suchorzewski: (Mowa na sesji sejmowej w dniu 17 stycznia 1791, żądająca sądu nad Niemcewiczem z powodu wystawienia „Powrotu posła"). W-wa b. r. (Streszcz.: *Gaz. Nar. i Obca* 1791 nr z 21 stycznia; Diariusz sejmu ordynaryjnego... W-wa 1791). — A. Tyszyński: Komedia polska w XVIII w. *Bibl. Warsz.* 1870 t. 3 s. 427-433; przedr. w: Wizerunki polskie. W-wa 1875. — W. Kalinka: Sejm Czteroletni. T. 2. Lw. 1881 s. 168 n. — J. Wójcik: (Wstęp do) Powrót posła. Lw. 1893 *Bibl. dla Młodzieży* 9. — J. Flach. *Przedświt* 1901 s. 105. — Or-Ot (A. Oppman): Prolog do „Powrotu posła" J. U. Niemcewicza. *Kur. Kaliski* 1905 nr 201. — J. Michalski: (Wstęp do) Powrót posła. W-wa 1907. — K. Król: (Wstęp do) Powrót posła. W-wa 1908. — B. Gubrynowicz.

http://rcin.org.pl

Gaz. Lw. 1911 nr z 12 października. — W. Tokarz: Zakaz wystawienia „Powrotu posła" na scenie warszawskiej. *Goniec Poranny i Wiecz. Kalendarz ilustr. na r. 1914* (1913). —

S. Kot: (Wstęp do) Powrót posła. Kr. (1919) *BN* I, 4 i wyd. nast.; odb.: J. Niemcewicz jako autor „Powrotu posła". Kr. 1920. [Rec. wyd.: *Czas* 1919 nr 201; *Dzien. Poz.* 1919 nr 307; *Gaz. Warsz.* 1919 nr 353; *Nowa Reforma* 1919 nr 413; M. Piszczkowski. *Pam. Lit.* R. 25 (1928) s. 333-334]. — S. Vrtel-Wierczyński: (Wstęp do) Powrót posła. W-wa 1922 *Wielka Bibl.* 26; wyd. 2 W-wa 1928. — S. Pigoń: J. U. Niemcewicza „Powrót posła". *Dzien. Wil.* 1923 nr 273-274. — G. Zapolska: I Sfinks przemówi... Lw. 1923. — E. Urbańska: „Powrót posła" J. U. Niemcewicza. Biografia autora, treść utworu, charakterystyka osób, rozbiór, tematy. W-wa 1924. — A. Münnich: (Wstęp do) „Powrót posła". Przemyśl 1925. — A. Münnich: Z powodu „Powrotu posła" J. U. Niemcewicza *Słowo Pomorskie* 1926 nr 118. — L. Bernacki: „Elegia na śmierć szambelana". *Ruch Lit.* 1927 nr 1. — M. Brahmer: O „Elegii na śmierć szambelana" — raz jeszcze. *Tamże* 1928 nr 9. — Z. Hajkowski: Jeszcze o „Elegii na śmierć szambelana". *Tamże* 1928 nr 8. — J. Lorentowicz: Dwadzieścia lat teatru. T. 1. W-wa 1929. — R. Kubiński: (Wstęp do) Powrót posła. W-wa 1930 *Wielka Bibl.* 26. —

I. Barowa: Powroty posła. *Kur. Codz.* 1946 nr 246. — S. Papée: (Wstęp do) Powrót posła. Kr. 1945; wyd. 2 Kr. 1946. — W. Hahn: (Wstęp do) Powrót posła. W-wa 1947 *Bibl. Pisarzy Pol. i Obcych* 8. — I. Turowska-Barowa: (Wstęp do) Powrót posła. Kr. 1947 *Bibl. Arcydzieł Poezji i Prozy* 34; wyd. 3 Kr. 1949. — J. Z. Jakubowski: Teatr epoki Oświecenia w walce o reformy społeczne i wyzwolenie narodowe. *Teatr* 1951 nr 6. — S. Dąbrowski: „Powrót posła" na scenie. *Program Teatru Kameralnego* (W-wa 1952) s. 17-27. — Z. Libera: „Powrót posła". *Tamże* s. 7-12. — Z. Libera: (Wstęp do) Powrót posła. W-wa 1952. — J. Maciejewski: (Wstęp do) Powrót posła. Wr. 1952 *Nasza Bibl.*; wyd. 9 Wr. 1964. — M. Piszczkowski: Kwestia chłopska i chłopi w teatrze polskiego Oświecenia. *Pam. Teatr.* 1952 z. 2/3. — J. Dihm: Nikczemny podrzutek parnasowy. *Biul. Mies. Bibl. Jagiel.* 1953 nr 5. — A. Jendrysik: „Powrót posła" przed sądem publiczności. *Nowe Sygnały* 1958 nr 7. — R. Kaleta: Nawracanie posła. *Pam. Lit.* R. 49 (1958) z. 3 s. 161-162, 172-173, 180. — J. Dihm: „Powrót posła" dokumentem i obrazem epoki. *Spr. PAN. Oddz. Kr.* 1959 s. 40-41.

Śpiewy historyczne: K. Koźmian: Raport o „Śpiewach historycznych" Niemcewicza. (Powst. 1807-1815). W: Pisma prozą. Kr. 1888 s. 323 n. — J. Lelewel: „Śpiewy historyczne" J. U. Niemcewicza pod względem historii uważane. *Dzien. Wil.* 1817 t. 5 s. 266-292, 296; wyd. osob. uzup. W-wa 1817; przedr. w wyd.: Śpiewy historyczne. Kr. 1835, toż Lw. 1849; przedr. w: Rozbiory dzieł... Poz. 1844 s. 57-86; Materiały do dziejów polskich. Poz. 1847 s. 57-86; Polska, jej dzieje i rzeczy jej. T. 17. Poz. 1865 s. 57-86. — *Gaz. Lit.* 1822 nr 29 s. 95-96. — R. O. Spazier: (Rec. przekł. franc.). *Journal de l'Institut Historique* (Paryż) 1834. — *Teraźniejszość i Przyszłość* (Paryż) 1843 z. 1 s. 16-17. — Korespondencja Lubeckiego. (Powst. przed 1846). Wyd. S. Smolka. T. 2. Kr. 1909 s. 462-474. — (M. Dzieduszycki): Zbigniew Oleśnicki. T. 1-2. Kr. 1853-1854. Por. *Przegl. Poz.* t. 20 (1855). — W. Sowiński: Les Musiciens polonais et slaves anciens et modernes, dictionnaire biographique... Paryż 1857. Wersja pol.: Słownik muzyków polskich dawnych i nowoczesnych. Paryż 1874 s. 283. — K. W. Wójcicki. *Bibl. Warsz.* 1877 t. 1 (rec. wyd. z 1859). — W. E. Jakuszkin: Iz istorii litieratury 20-ch godow. Nowyje matieriały dla biografii K. F. Rylejewa. *Wiestnik Jewropy* 1888 t. 11. — A. Kraushar: Niemcewicz i Rylejew. *Przegl. Lit. Dod. do Kraju* 1889. — W. Czermak: (Wstęp i objaśnienia do) Śpiewy historyczne. Lw. 1895 *Wyd. Macierzy Pol.* 65. — A. N. Sirotinin: Rylejew i Niemcewicz. *Russkij archiw* 1898 nr 1. — A. Kraushar: Rylejew i Niemcewicz. *Kraj* 1904 nr 11; przedr. w: Obrazki i wizerunki historyczne. W-wa 1906. — W. Jankowski: Geneza i dzieje „Śpiewów historycznych" Niemcewicza. *Pam. Lit.* R. 9 (1910). — A. Kraushar: Senator Nowosilcow i cenzura za Królestwa Kongresowego (1819-1829). Kr. 1911 *Miscellanea Hist.* 54. — L. Płoszewski: Pierwsza redakcja „Śpiewów historycznych" (z r. 1809). *Pam. Lit.* R. 14 (1917) s. 276-290.—

W. Hahn: Stanisław Żółkiewski w poezji polskiej 1620-1920. Poz. 1921. — W. Bruchnalski: (Wstęp do) Śpiewy historyczne. W-wa 1922 *Wielka Bibl.* 30. — H. Mościcki: Pozgonna cześć dla księcia Józefa. W-wa 1922. — E. Kipa: Metternich a „Śpiewy historyczne" Niemcewicza. *Silva Rerum* 1930 z. 10/12. — M. Terszakowec: „Śpiewy historyczne"

http://rcin.org.pl

J. U. Niemcewicza przedmiotem zabiegów dyplomatycznych. *Pam. Lit.* R. 27 (1930) i odb. — J. Wokulska-Piotrowiczowa: Powieści kozackie i „Ukrainki" Michała Czajkowskiego. *Tamże* R. 28 (1931) s. 63. — A. Knot: Geneza francuskiego przekładu „Śpiewów historycznych" J. U. Niemcewicza. *Spr. Tow. Nauk. Lw.* t. 16 (1936) z. 2 i odb. — R. Skulski: Sieniawscy w literaturze. *Ziemia Czerwieńska* 1937 i odb. (Lw. 1938 s. 42-43).— *Roczn. Lit. 1939.* — S. Windakiewicz: Epika polska. Kr. 1939. —

A. Knot: Dzieje „Śpiewów historycznych" J. U. Niemcewicza. *Roczn. Zakładu Nar. im. Ossol.* R. 3 (1948) s. 91-120 i odb. — Z. Libera: (Wstęp do) Śpiewy historyczne. W-wa 1947 *Bibl. Pisarzy Pol. i Obcych* 27; wyd. 2 W-wa 1948. — S. Ziembicki: „Śpiewy historyczne" w Czechosłowacji. *Radio i Świat* 1948 nr 28. — S. Teofilski: Żywot pewnej książki. *Kur. Codz.* 1950 nr 159. — L. Gomolicki: Poezja gniewu i czynu. O Konradzie Rylejewie i jego związkach z kulturą polską. *Życie Lit.* 1951 nr 19. — J. Krzyżanowski: „Tyrteusz polski" i dekabryści. *Kwart. Instytutu Pol.-Radzieckiego* 1954 nr 2; przedr. w: W świecie romantycznym. Kr. 1961 *Bibl. Studiów Lit.* [Rec.: Z. Libera. *Roczn. Lit. 1961* (W-wa 1962)]. — I. Kunert: J. U. Niemcewicz: Śpiewy historyczne. Geschichtsauffassung und Darstellung. Monachium 1955. — S. Fiszman: Z problematyki pobytu Mickiewicza w Rosji. W-wa 1956. — B. Galster: Twórczość Rylejewa a literatura polska. *Kwart. Instytutu Pol.-Radzieckiego* 1956 nr 1. — T. Strumiłło: „Śpiewy historyczne" do słów J. U. Niemcewicza — ich historia i problematyka. *Studia Muzykologiczne* t. 4 (1956) s. 105-140 i odb. — T. Strumiłło: Źródła i poczatki romantyzmu w muzyce polskiej. Kr. 1956 *Studia i Materiały do Dziejów Muzyki Pol.* 3. — M. Żmigrodzka: „Ballady i romanse" wobec tradycji niemcewiczowskiej. *Pam. Lit.* R. 47 (1956) z. specjalny s. 124-149 i odb. — O. Spirydowicz: Niemcewicz — Rylejew. *Język Ros.* 1957 nr 4. — M. Berndt: J. Niemcewicz und Konrad Ryleev. Berlin 1960. — J. Gabryś: Początki polskiej pieśni solowej w l. 1800-1830. *Z dziejów polskiej pieśni solowej.* Kr. 1960. — I. Bełza: Epoka „Śpiewów historycznych". W: Między Oświeceniem i Romantyzmem. Polska kultura muzyczna w początkach XIX w. Przeł. z ros. S. Prus-Więckowski. Kr. 1961. — T. Orłoś: Polonizmy w tłumaczeniu Jungmanna „Dumy o hetmanie Potockim". *Zesz. Nauk. Uniw. Jagiel.* nr 60 *Prace Językozn.* 1963 z. 5.

P o w i e ś c i: (Lejbe i Siora. Rec.). *Wanda* 1821 t. 1 s. 369-383. — Philopolski (T. Dzieduszycki): Uwagi nad powieścią Niemcewicza „Jan z Tęczyna". *Rozmaitości* (Lw.) 1825 nr 27-28. [Omów.: W. Chłędowski: Rozbiór Uwag Philopolskiego nad „Janem z Tęczyna". Lw. 1825; przedr. *Polska krytyka literacka (1800-1918). Materiały.* T. 1. W-wa 1959]. — J. M. Ossoliński: Nieszczęśliwe zaloty Jana Chrzciciela Tęczyńskiego z Cecylią królewną szwedzką. *Czasopism Nauk. Księgozbioru Publ. im. Ossol.* 1829 z. 2.— O rękopisie powieści „Sierota mniemana". *Czas. Dod. Mies.* t. 11 (1858). — S. Tarnowski: Romans polski w początku XIX w. *Przegl. Pol.* 1871 luty i odb. — (Jan z Tęczyna. Rec.). *Kron. Rodz.* 1878 s. 152. — W. Marrené (Morzkowska): Kwestia żydowska w powieści spółczesnej. *Tyg. Ilustr.* 1879 t. 2 nr 194-203. — (Jan z Tęczyna. Rec.). *Echo Muzyczne, Teatr. i Artyst.* 1886 nr 157. — *Kron. Rodz.* 1887 s. 639 (o „Lejbe i Siora"). — A. Nowicki: Nieszczęścia występnej zalotności. Nieznana powieść J. U. Niemcewicza. *Przegl. Lit. Dod. do Kraju* 1887 nr 50-51; *Przew. Nauk. i Lit.* 1888. — T. Jeske-Choiński: Historyczna powieść polska. W-wa 1889 s. 15 n. — B. Gubrynowicz: Romans w Polsce za czasów Stanisława Augusta. Lw. 1904. — A. M. Kurpiel: Dwie nieznane powieści J. U. Niemcewicza. *Pam. księga 1866-1906. Prace byłych uczniów S. hr. Tarnowskiego.* T. 1. Kr. 1904 („Mniemana sierota" i „Władysław Bojomir"). [Rec.: K. Wojciechowski. *Pam. Lit.* R. 3 (1904) s. 339-341]. — B. Czarnik: Spór literacki o „Jana z Tęczyna". *Pam. Lit.* R. 4 (1905) — R. 5 (1906) i odb. — H. Galle: Żydzi w beletrystyce dzisiejszej. *Bibl. Warsz.* 1905 t. 1. — K. Wojciechowski: Przyczynek do dziejów reakcji przeciw wszechwładztwu uczucia po r. 1820. *Pam. Lit.* R. 4 (1905) s. 275. — K. Wojciechowski: Zagadnienia społeczne w powieści polskiej w w. XVIII i w początkach w. XIX. *Spr. Gimn. VI we Lw. za r. szk. 1905/06* s. 1-35 i odb. (Lw. 1906). — T. Jeske-Choiński: J. U. Niemcewicza „Lejbe i Siora". W: Żyd w powieści polskiej. W-wa 1914. —

K. Wojciechowski: Dwa romanse walterskotowskie. *Przew. Nauk. i Lit.* 1919. [Rec.: I. Chrzanowski. *Przegl. Warsz.* 1922 t. 1 s. 236]. — K. Wojciechowski: Historia powieści w Polsce. Lw. 1925. — W. Borowy: Z historii równouprawnienia Żydów w powieści polskiej. *Pam. Lit.* R. 22/23 (1925/26);

http://rcin.org.pl

przedr. w: Kamienne rękawiczki. W-wa 1932. — B. Gubrynowicz: Do genezy „Jana z Tęczyna" J. U. Niemcewicza. *Pam. Lit.* R. 28 (1931) s. 622-634 i odb.; przedr. w: Studia literackie. W-wa 1935. — R. Brandstätter: „Moszkopolis" J. U. Niemcewicza. *Mies. Żydowski* 1932 t. 2. — J. Dihm: Nieznana powieść J. U. Niemcewicza z czasów Królestwa Kongresowego. *Pam. Lit.* R. 29 (1932).— W. Hahn: Chronologia w „Dwóch panach Sieciechach" J. U. Niemcewicza. *Ruch Lit.* 1933 nr 8. — J. Krzyżanowski: Z dziejów walterskotyzmu polskiego. *Przegl. Współcz.* t. 44 (1933) nr 130 s. 166-167. Przekł. ang.: Scott in Poland. *The Slavonic and East European Review* t. 12 (1933) nr 34. Wyd. nast.: O walterskotyzmie polskim. W: W świecie romantycznym. Kr. 1961 *Bibl. Studiów Lit.*

N. M. Gelber: Kwestia żydowska w Królestwie Polskim w l. 1815-1830. *Bleter far Geszichte* 1948 nr 3/4. (W jęz. hebrajskim). — J. Dihm: Nowe spojrzenie na „Dwóch panów Sieciechów" J. U. Niemcewicza. *Spr. PAU* 1949 nr 5. — M. Tyrowicz: Dorobek naukowy Tytusa Dzieduszyckiego (1796-1870) i jego wkład do teorii nauki i krytyki literackiej. *Księga pam. ... J. Kleinera.* Łódź 1949. — J. Dihm: (Wstęp do) Dwaj panowie Sieciechowie. Wr. (1950) *BN* I, 135. [Rec.: T. Mikulski. *Zeszyty Wr.* 1950 nr 3/4, przedr. w: W kręgu oświeconych. Wr. 1960]. — J. Dihm: Nowe oblicze „Jana z Tęczyna". *Spr. PAU* 1950 nr 2. — Z. Skwarczyński: Próba charakterystyki „Dwóch Sieciechów" Niemcewicza. *Prace Polon.* S. VIII (1950). — J. Dihm: Czy nasz pierwszy romans historyczny jest walterskotowski, czy oryginalny. *Spr. PAU* 1951 nr 1. — J. Dihm: (Wstęp do) Jan z Tęczyna. Wr. (1954) *BN* I, 150. [Rec.: Z. Najder. *Pam. Lit.* R. 46 (1955) z. 3]. — J. Dihm: Prawdziwa historia „Jana z Tęczyna". *Pam. Lit.* R. 46 (1955) z. 1. — Z. Sinko: Powieść angielska XVIII w. a powieść polska l. 1764-1830. W-wa 1961 *IBL. Historia i Teoria Lit.* 6. — K. Bartoszyński: O powieściach Fryderyka Skarbka. W-wa 1963 *IBL. Historia i Teoria Lit.* 8. — I. K. Gorskij: Polskij istoriczeskij roman. Moskwa 1963. — A. Kowalska: Nieznana karta publicystyki literackiej J. U. Niemcewicza. „Powóz złamany" — powieść obyczajowa z 1816 r. *Łódz. Tow. Nauk. Spr. z Czynności i Posiedzeń Nauk.* R. 17 (1963) nr 2. — J. Rudnicka: Ostatnio zidentyfikowane przekłady powieści francuskich w Polsce w. XVIII. *Pam. Lit.* R. 54 (1963) z. 3. — J. Rudnicka: Bibliografia powieści polskiej 1601-1800. Wr. 1964 *Książka w Dawnej Kulturze Pol.* 13. — M. Jasińska: Narrator w powieści przedromantycznej 1776-1831. W-wa 1965 *IBL. Historia i Teoria Lit.* 15. — H. Stankowska: Początki powieści historycznej w Polsce. Opole 1965 *Zesz. Nauk. Wyższej Szkoły Pedag. w Opolu. S. B: Studia i Rozpr.* 11.

Zob. też: III. Literatura polska okresu Oświecenia 3 C.

NIEMOJOWSKI WINCENTY (1784—1835)

Pseud.: Iuvenis; Obywatel Kaliski (?); Veritas.

Polityk, krytyk literacki, tłumacz, historyk (?).

Ur. 5 kwietnia 1784 we wsi Słupia (pow. wieluński); syn Feliksa i Anieli z Walkowskich. Uczył się w domu rodzinnym, szkołach wieluńskich oraz (od 1798) u pijarów w Warszawie. W 1800-1803 studiował prawo na uniwersytecie w Halle i Erlangen. Po powrocie do kraju pracował w sądownictwie w Kaliszu. W 1806 powołany na członka Izby Administracyjnej Departamentu Kaliskiego Księstwa Warszawskiego. W 1810 ożenił się z Katarzyną Umińską, osiadł na wsi i studiował nauki polityczne. W 1818 wybrany (wraz z bratem Bonawenturą) posłem kaliskim na sejm; posłował również na sejm 1820 — stojąc na czele legalnej opozycji liberalnej. (Ośrodkiem stronnictwa było założone w 1820 Towarzystwo Czytelnicze, grupujące ziemian kaliskich). Naraził się wówczas rządowi Królestwa, który usiłował nie dopuścić do wybrania go posłem na sejm następny (usunięcie go z Rady Obywatelskiej Województwa Kaliskiego), a posłującego na sejm 1825 — nie wpuścił do Warszawy. Równocześnie zakazano mu opuszczać majątek, gdzie roztoczono nad nim nadzór policyjny. W powstaniu listopadowym powołany na wiceministra Spraw Wewnętrznych i Policji (6 stycznia 1831), a następnie na członka Rządu Narodowego (31 stycznia 1831). Po upadku po-

http://rcin.org.pl

wstania ujęty na granicy pruskiej, był więziony u karmelitów na Lesznie i na Pradze, a następnie (w 1832) skazany przez sąd wojenny na kilka lat ciężkich robót w kopalniach syberyjskich. W drodze na Syberię ciężko zachorował, wskutek czego zatrzymano go w więzieniu zamkowym w Moskwie, gdzie zmarł w styczniu 1835 (wg starego stylu: w grudniu 1834).

TWÓRCZOŚĆ

1. Obraz historyczno-statystyczny Wiednia, oryginalnie 1815 r. wystawiony, z planem tegoż miasta. W-wa 1821. Fragm. przedr.: L. Komarnicki: Historia literatury polskiej w. XIX do r. 1830. Cz. 1. W-wa 1917 s. 113-114; J. W. Gomulicki. *Nowe Książki* 1959 nr 22; A. Kowalska: Warszawa literacka w okresie przełomu kulturalnego 1815-1822. (W-wa 1961) *Bibl. Syrenki* (aneks).

Przedmowa podpisana pseud.: Obywatel Kaliski. Tradycyjnie przypisywane E. Lubomirskiemu autorstwo tej pozycji zakwestionowała A. Kowalska, wskazując przy okazji na wymienione w katalogu Bibl. Jagiel. (sygn. 105668 I) nazwisko Wincentego Niemojowskiego jako autora „Obrazu". Sprawę uznać trzeba za otwartą.

2. Głosy posła kaliskiego na Sejmie Królestwa Polskiego 1818 r. Poz. (1819).

3. Myśli dorywcze o romantyczności i romantykach. Kalisz 1830. Fragm. przedr.: S. Kawyn w: Walka romantyków z klasykami. Lubl. 1947; S. Kawyn w: Walka romantyków z klasykami. Wr. (1963) *BN* I, 183; W. Billip w: Mickiewicz w oczach współczesnych... Antologia. Wr. 1962.

4. Głos... zastępcy ministra Spraw Wewnętrznych i Policji miany w Izbach połączonych na sesji 24 stycznia 1831 r. (W-wa 1831).

Artykuły ogł. w czasopismach: *Gaz. Pol.* (ok. 1827), *Kur. Pol.* (1831).

Przekłady

1. C. J. Delavigne: Do Napoleona. Jedna z Messenien. W-wa 1830.

2. B. Constant: O monarchii konstytucyjnej i rękojmiach władz publicznych. Rzecz wyjęta z dzieł... Cz. 1-2. W-wa 1831.

Listy i materiały

1. Do S. Kaczkowskiego 3 listy — z 1820, 1823. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 4359.

2. Do brata, Bonawentury Niemojowskiego, prawdopodobnie z 1827 (nie 1824!) oraz fragm. i streszcz. listu z 29 grudnia 1834; do gen. J. N. Umińskiego z 1830; od Stefana Grabowskiego, ministra Sekretarza Stanu z 1825; a nadto szereg dokumentów dotyczących działalności politycznej i więzienia Niemojowskiego. Ogł. A. Kraushar: Kaliszanie Niemojowscy. W: Echa przeszłości. W-wa 1917.

3. Do gen. J. N. Umińskiego z 16 listopada 1828. Rkps Ossol. sygn. 5427/III.

OPRACOWANIA

T. Morawski: List do redakcji. *Kron. Emigracji Pol.* 1836 t. 4 s. 251-255. — K. Koźmian: Pamiętniki. T. 3. (Powst. przed 1856). Wyd. Kr. 1865. — K.Wł.W. (Wójcicki). *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 19 (1865). — W. Hahn: W. i Bonawentura Niemojowscy w „Anhellim". Szkic historycznoliteracki. *Gaz. Lw.* 1903 nr 92-94, 98-100, 103-104 i odb. (Lw. 1904); przedr. w: Szkice literackie o Juliuszu Słowackim. Brody 1909 s. 31-59, 135-161. — *Wielka enc. powsz. ilustr.* S. II. T. 1/2 (1903). — A. Kraushar: Przedzgonne chwile W. Niemojowskiego, członka Rządu Narodowego z r. 1831. *Głos Pol.* (Moskwa) 1914 nr 1. — N. Gąsiorowska: Wolność druku w Królestwie Kongresowym, 1815-1830. W-wa 1916 *Monogr. w Zakresie Dziejów Nowożytnych* 23. — A. Kraushar: Kaliszanie Niemojowscy. W: Echa przeszłości. W-wa 1917 s. 85 n. —

B. Gubrynowicz: Z dziejów walki klasyków z romantykami. Ostatni atak klasyków. *Kur. Warsz.* 1921 nr jubileuszowy. — H. Braunsteinówna (Więckowska): Charakterystyka braci Niemojowskich (w dobie Królestwa Kongresowego). *Przegl. Hist.* t. 23 (1922) s. 61-85. — W. Kwiatkowski: W. Niemojowskiego „Myśli dorywcze o romantyczności i romantykach". *Ziemia Kaliska* 1930 z. 4-5 i odb. — S. Kawyn: (Wstęp do) Walka romantyków z klasykami. Lubl. 1947. — A. Kowalska: Warszawa literacka w okresie przełomu kulturalnego 1815-1822. (W-wa 1961) *Bibl. Syrenki.* — W. Billip: (Wstęp i komentarz do) Mickiewicz w oczach współczesnych. Dzieje recepcji na ziemiach polskich w l. 1818-1830. Antologia. Wr. 1962. — W. Gielżyński: Prasa polska 1661-1914. W-wa 1962. — S. Kawyn: (Wstęp do) Walka romantyków z klasykami. Wr. (1963) *BN* I, 183.

http://rcin.org.pl

NIKUTA MARCIN (1739 lub 1741—1812)

Filozof.

Ur. w 1739 (wg K. Mrozowskiej) lub w 1741 w Tylkowie k. Pasymia (Scheufelsdorf k. Passenheim) w pow. Szczytno w mazurskiej rodzinie wyznania luterańskiego. Studiował na uniwersytecie królewieckim, uzyskując w 1765 stopień magistra filozofii, a następnie doktora. Przez dwa lata pracował tamże jako bibliotekarz i wykładowca. Wezwany w 1766 przez Stanisława Augusta, przybył do Warszawy, gdzie otrzymał w Szkole Rycerskiej stanowisko profesora poetyki i retoryki łacińskiej. W r. szk. 1768/69 wykładał obok tych przedmiotów prawo natury, w następnym — logikę i prawo cywilne, a w 1773/74 również naukę moralną, ekonomię i kameralistykę. W 1775 nobilitowany. Miał też tytuł „konsyliarza JKMci". W Szkole Rycerskiej uczył do 1788, po czym założył prywatną pensję w Pałacu Ordynackim (Ostrogskich na Tamce), którą prowadził do 1794. Po rozbiorach pozostał w Warszawie, poświęcając się nauczaniu ubogiej młodzieży. Zmarł 5 kwietnia 1812 w Warszawie; pochowany na cmentarzu ewangelicko-augsburskim.

TWÓRCZOŚĆ

1. Dissertatio de harmonia appetitus sensitivi et rationalis. Królewiec 1765. Rozprawa magisterska.

2. Zasady nauki moralnej, przepis sposobu do życia w towarzystwie ludzkim okazujące. W-wa 1796.

3. Teinture de la morale. W-wa 1796.

4. Przyzwoity i stosowny do szczęśliwego życia myślenia sposób, w gruntownej nauce krótko zebrany. W-wa 1796.

5. Recueil des idées élémentaires, pour servir des principes aux sciences morales. Cz. 1-6. W-wa 1797.

6. Sciographie de l'art de penser. W-wa 1798.

Rkpsy prac Nikuty, w różnych językach, były w Bibl. Chodkiewiczów (obecnie znajdują się prawdopodobnie wśród papierów z Arch. Chodkiewiczów w Muz. Nar. Kr. lub w Wojew. Arch. Państw. na Wawelu).

OPRACOWANIA

Rkps Arch. Głównego Akt Dawnych (Zbiór Popielów sygn. 366). — K. W. Wójcicki: Życiorysy znakomitych ludzi. T. 1. W-wa 1850. — K. W. Wójcicki: Cmentarz Powązkowski pod Warszawą. T. 3. W-wa 1858. — W. Szymanowski: 300 portretów zasłużonych w narodzie Polaków. W-wa 1860 s. 143-144. — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 19 (1865). — G. Ch. Pisanski: Entwurf einer preussischen Literärgeschichte. Królewiec 1886 s. 707. — M. S. *Wielka enc. powsz. ilustr.* S. II. T. 3 (1904). — H. Struve: Historia logiki jako teorii poznania. W-wa 1911 s. 211. — J. Bieliński: Królewski Uniwersytet Warszawski (1816-1831). T. 3. W-wa 1912 s. 409. — M. Straszewski: Dzieje filozoficznej myśli polskiej w okresie porozbiorowym. T. 1. Kr. 1912 s. 339-341. — M. Straszewski: M. Nikuta, zapomniany myśliciel polski. *Kur. Warsz.* 1912 nr 138; *Straż Pol.* 1912 nr 4. — W. Tatarkiewicz: Zapytanie w sprawie filozofa warszawskiego z 1784. *Przegl. Filoz.* R. 30 (1927) s. 338-340. — M. Miterzanka: Działalność pedagogiczna Adama ks. Czartoryskiego, generała ziem podolskich. Kr. 1931. — W. Wąsik: Historia filozofii polskiej. T. 1. W-wa 1958. — W. Wernic: Jak Mazur ze Szczytna profesorem w Warszawie został. *Warmia i Mazury* 1959 nr 12. — K. Mrozowska: Szkoła Rycerska Stanisława Augusta Poniatowskiego (1765-1794). Wr. 1961 *Monogr. Pedag.* 8. — Szczytno. Z dziejów miasta i powiatu. Olsztyn 1962. — T. Oracki: Słownik biograficzny Warmii, Mazur i Powiśla od poł. XV w. do 1945 r. (W-wa) 1963.

NOWACZYŃSKI TADEUSZ JAN (1717—1794)

Wersolog, językoznawca, tłumacz.

Ur. w 1717 na Mazowszu. Uczył się w szkołach pijarów; w 1733 wstąpił do ich zakonu (w Podolińcu), przyjmując imię Tadeusz (imię chrzestne: Jan). Przez pięć lat uczył gramatyki i składni, a po ukończeniu studiów teologicznych (w 1744 w Warszawie,

http://rcin.org.pl

w 1745-1746 w Krakowie) poetyki (w 1747 w Warszawie) oraz retoryki (w 1749-1750 w Piotrkowie, w 1751 w Łowiczu, w 1752 w Warszawie, w 1753 w nowicjacie w Międzyrzeczu, w 1754 w warszawskim Collegium Nobilium). W 1755-1758 był wychowawcą synów Stanisława Czartoryskiego, łowczego Wielkiego Księstwa Litewskiego. Następnie — prefekt szkół w Warszawie, a w 1760-1763 prefekt kolegium cywilnego. W dalszych latach piastował szereg godności zakonnych (superior 1764, konsultor prowincji 1766-1768, asystent 1769-1771). W 1772 brał udział w odbywającej się w Rzymie kapitule generalnej zakonu. W 1779-1789 był rektorem w Warszawie, a od 1790 proboszczem w Raszynie. W 1794 wysługiwał się władzom carskim i nawoływał do niepłacenia podatków rządowi powstańczemu. Zmarł 28 czerwca 1794 w Raszynie.

TWÓRCZOŚĆ

1. O prozodii i harmonii języka polskiego. W-wa 1781. Fragm. przedr.: K. Budzyk: Spór o polski sylabotonizm. W-wa 1957 (aneks); Z. Florczak, L. Pszczołowska w: Ludzie Oświecenia o języku i stylu. T. 2. W-wa 1958.

P r z e k ł a d y

1. Voltaire: Alzyra. Akt IV. Wyst. (całości) W-wa Collegium Nobilium Scholarum Piarum 1754.

Wg J. A. Załuskiego: akt I tłum. A. Orłowski, akt II — G. Baxter, akt III — L. Jordan, akt IV — T. Nowaczyński, akt V — M. Stadnicki. Zob też Orłowski A., Przekłady poz. 2.

2. U. Mignonius: Do... Konstancji z książąt Czartoryskich Poniatowskiej, wojewodziny mazowieckiej, elegia. (W-wa 1752).

Tekst łac. i pol.

3. S. Konarski: Wiersz III. O fortunie. W: S. Konarski: Wiersze wszystkie z łacińskich na polskie przełożone. W-wa 1778.

L i s t y

1. Do Caroline Treut 5 listów — z 31 października 1764, 2 lutego i 5 listopada 1765, 12 marca 1766 i 2 sierpnia 1767. Rkpsy w zbiorze korespondencji Mme de Treut, zdeponowanej (chwilowo) w Bibl. Pol. w Paryżu. Fragm. listu z 2 lutego 1765 ogł. J. Odrowąż-Pieniążek. *Stolica* 1965 nr 27.

OPRACOWANIA

Historia Domus Varsaviensis Scholarum Piarum. Wyd. L. Chmaj. Wr. 1959 *PAN. Arch. Dziejów Oświaty* 1. — J. A. Załuski: Bibliotheca poetarum Polonorum, qui patrio sermone scripserunt. W-wa 1754. — S. Bielski: Vita et scripta. W-wa 1812 s. 98. — J. F. Królikowski: Prozodia polska. Poz. 1821. — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 19 (1865). — M. Rowiński: Uwagi o wersyfikacji polskiej jako przyczynek do metryki porównawczej. *Prace Filol.* t. 4 (1893). — *Wielka enc. powsz. ilustr.* S. II. T. 3/4 (1904). —

J. Łoś: Wiersze polskie w ich dziejowym rozwoju. W-wa (1920). — A. Nowaczyński: Ks. T. Nowaczyński. Epitaphium. W: Góry z piasku. W-wa 1922.— M. Dłuska: Prozodia języka polskiego. Kr. 1947 *Prace Komisji Język. PAN* 31. — K. Budzyk: Nowaczyński, Elsner, Królikowski — rzekomi prekursorzy obecnej „szkoły metrystów". W: Spór o polski sylabotonizm. W-wa 1957. — T. Tatarkiewicz: O polskich teoretykach przekładów w XVIII w. i na przełomie XIX w. *Przegl. Hum.* 1959 nr 4. — S. Hrabec, F. Pepłowski: Wiadomości o autorach i dziełach cytowanych w „Słowniku" Lindego. W-wa 1963. — J. Odrowąż-Pieniążek: Lat temu równo dwieście. Nieznana relacja o koronacji Stanisława Augusta. *Stolica* 1965 nr 27.

O

OCHOCKI JAN DUKLAN (1766—1848)

P a m i ę t n i k a r z.

Ur. w 1766 w woj. kijowskim; syn Stanisława Józefa, cześnika mozyrskiego, szlachcica z ziemi łukowskiej, i Eufrozji z Suszczewiczów. Uczył się u bazylianów, po ukończeniu szkół (w 1784) praktykował w palestrze w Żytomierzu. W 1786-1787 przebywał

http://rcin.org.pl

w Łabuniu na dworze wojewody kijowskiego, Józefa Stępkowskiego. Wiosną 1786 otrzymał patent na towarzysza sowitego w III Ukraińskiej Brygadzie Kawalerii Narodowej; z początkiem 1788 tytuł wiceregenta grodzkiego kijowskiego. Od 1788 mieszkał w Lublinie, pilnował spraw prawnych Stępkowskiego i jego protegowanych (m. in. metropolitów ruskich). Często przebywał w Warszawie, zyskał rozległe stosunki, w końcu 1790 otrzymał tytuł szambelana królewskiego. Na sejmikach żytomierskich 1792 obrany komisarzem cywilno-wojskowym; w czasie kampanii antyrosyjskiej sprawował urząd komisarza żytomierskiego w obozie ks. Józefa Poniatowskiego. Za rządów Targowicy przebywał u ojca w Januszpolu i Sidaczówce, dzierżawił Zubkowicze i Zubrowicze. 17 grudnia 1792 ożenił się z Faustyną Siemianowską i osiadł w Sidaczówce. W czasie insurekcji kościuszkowskiej przebywał przez krótki czas w Warszawie, po powrocie do Sidaczówki został aresztowany pod zarzutem udziału w spisku przygotowującym powstanie (4 lipca 1794), sądzony w Smoleńsku i wywieziony do Turyńska w guberni tobolskiej (przybył tam 28 kwietnia 1795). Po powrocie z zesłania (w 1796?) gospodarzył na wsi. Zmarł 9 września (wg starego stylu: 28 sierpnia) 1848 w Żytomierzu.

Życiorys skonstruowany na podstawie „Pamiętników". Tekst nasuwa podejrzenie, że „Pamiętniki" Ochockiego są XIX-wiecznym apokryfem.

TWÓRCZOŚĆ

1. Pamiętniki... Z pozostałych po nim rękopisów przepisane i wydane przez J. I. Kraszewskiego. *Gaz. Warsz.* 1855 nr 288-334, 1856 nr 80-120, 161-164, 304-342; fragm. przedr. *Nowiny* 1856 nr 41-43 (pt. Magnat wielkopolski). Wyd. osob.: t. 1-4. Wil. 1857 (w t. 4: Wyjątki z pamiętników Seweryna Bukara; Wyciągi z pamiętnika pana Chrząszczewskiego; Z pamiętników Anonima Podolanina). Wyd. nast.: Pamiętniki... Cz. 1-4. W: J. I. Kraszewski: Wybór pism. T. 1-4. W-wa 1882; Pamiętniki... T. 1-6. W-wa (1910) *Bibl. Dzieł Wyborowych* 626, 627, 629, 631, 637, 638; pierwsze pełne wyd. z rkpsu oprac. Z. Lewinówna. W-wa *Bibl. Pam. Pol. i Obcych* (w przygot.).

Autograf był w Bibl. Kórn., obecnie zaginął; odpis w Bibl. Ukraińskiej Akad. Nauk Lw. (Zbiory Ossol. sygn. 5612/II).

Przekł. ros.: Rasskazy o polskoj starinie. Zapiski XVIII wieka... T. 1-2. Petersb. 1874.

OPRACOWANIA

J. I. Kraszewski: Słówko od wydawcy. W: Pamiętniki. T. 1. Wil. 1857. — F. M. S. (Sobieszczański): Ochocki Stanisław Józef. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 19 (1865); przedr.: *Wielka enc. powsz. ilustr.* S. II. T. 3/4 (1904). — E. Heleniusz (Iwanowski): Wspomnienia lat minionych. T. 1. Kr. 1876 s. 264 n. — J. K. Plebański: O pamiętnikach historycznych wydanych przez J. I. Kraszewskiego. *Książka jubileuszowa... J. I. Kraszewskiego.* W-wa 1880. — J. W. Gomulicki: Z dziennika starego dziada. *Nowe Książki* 1960 nr 2.

OGIŃSKI MICHAŁ KAZIMIERZ (1728—1800)

Pseud.: Obywatel Słonimski.

Poeta, dramatopisarz, tłumacz.

Ur. w 1728; syn Józefa, generała majora wojsk litewskich, późniejszego wojewody trockiego, i Anny z Wiśniowieckich. W 1744 otrzymał godność cześnika litewskiego, a w 1748 pisarza polnego litewskiego. W tymże roku został generałem majorem wojsk litewskich, a w 1749 pułkownikiem królewskim petyhorców. W młodości spędził siedem lat we Francji. W 1757 przebywał na dworze Stanisława Leszczyńskiego w Lunéville, następnie w Paryżu jako „aide de camp" Księcia Orleańskiego. Zbliżył się wówczas do encyklopedystów (przez salon pani Geoffrin). W 1761 ożenił się z Aleksandrą z Czartoryskich Sapieżyną. W 1764 był w Petersburgu, podczas bezkrólewia pretendował do tronu polskiego. Po obiorze Stanisława Augusta został wojewodą wileńskim (do 1768), a w 1768 — hetmanem wielkim litewskim. W lecie 1771 przystąpił z wojskiem litewskim do konfederacji barskiej, po klęsce pod Stołowiczami emigrował. W 1773-1774 miał

http://rcin.org.pl

romans ze słynną awanturnicą, księżną Tarakanową. Po otrzymaniu amnestii (ok. 1774) wrócił do kraju.

Zajmował się działalnością gospodarczą i kulturalną. W swej rezydencji w Słonimiu założył drukarnię, utrzymywał kapelę i teatr operowy. Pisał teksty i komponował muzykę do wystawianych tam sztuk. Przypuszczalnie był również autorem „Sonaty A-dur" na skrzypce i bas cyfrowany. W 1783 przyczynił się do ukończenia budowy kanału pińskiego, który nazwano jego imieniem. W 1793 (6 lipca) złożył buławę hetmańską i emigrował do Wiednia. Po upadku Rzeczypospolitej osiadł na stałe w Warszawie, gdzie zmarł 31 maja 1800.

TWÓRCZOŚĆ

1. Filozof zmieniony. Opera w muzyce, reprezentowana na zamkowym teatrum słonimskim podczas karnawału 1771. (Wil. 1771). Wyst. też W-wa 1779.

Autorstwo przypisuje L. Bernacki, za nim A. Miller, Z. Jachimecki, A. Ciechanowiecki.

2. Zdanie... na sesji sejmowej dnia 23 września 1776 na projekt pod tytułem Powinności i władza departamentów w Radzie. W-wa 1776.

Przekł. franc.: Avis... proféré en pleine diète dans la séance du 23 sept. 1776... B. m. (1776); toż pt. Discours prononcé... B. m. (1776).

3. Pola Elizejskie. Drama z muzyką. Wyst. Słonim 1781. Wyd. zob. poz. 6 cz. 2.

4. Książka in octavo majori. (Lw. lub Słonim) 1781.

Autorstwo tej poz., a także poz. 5 i 6, przysądzano również Michałowi Kleofasowi Ogińskiemu. G. Korbut zapisuje je pod Michałem Kazimierzem, a A. Ciechanowiecki i S. Bereziuk wykluczają autorstwo Michała Kleofasa, dopuszczając możliwość współpracy Ignacego Lachnickiego, sekretarza Michała Kazimierza.

5. Powieści historyczne i moralne. Napisane wierszem przez Obywatela Słonimskiego. W-wa 1782. Wyd. nast. W-wa 1784.

Autorstwo jw.

6. Bajki i nie bajki. Przez Obywatela Słonimskiego napisane. Cz. 1-2. W-wa 1788.

Zawartość cz. 1: bajki, wiersze różne, piosenki (czasem z nutami). — Cz. 2: Przekłady poz. 1; Twórczość poz. 3; Opera Mocy świata, grana na teatrum słonimskim.

Autorstwo jw. poz. 4.

7. Mowa... miana na sesji sejmowej dn. 30 października 1788. B. m. (1788); toż pt. Głos... na sesji sejmowej dnia 30 Octobra 1788 r. miany. B. m. (1788).

W czasie Sejmu Czteroletniego wyd. nadto osob. następujące mowy: z 16 grudnia 1788, 30 lipca 1789, 13 stycznia i 15 maja 1792.

8. Przywitanie J.W. Imci Pana Branickiego, hetmana w. k., oraz J.W. Komisarzy Wojskowych przy rozpoczęciu się Komisji Wojskowych... 27 Decembra 1788 roku oświadczone. B. m. r.

9. Myśli o rzeczy wojennej. W-wa 1789.

Był nadto autorem artykułu „Harpe" w *Encyclopédie*. T. 8. Neufchâtel 1765 s. 56-57 (podpisanego przez wydawców: „comte de Hoghenski").

Przypisuje mu się też autorstwo librett innych oper; jak np.: Opera Telemaka, grana roku 1780 w Słonimie. B. m. r.; Kondycje stanów. Opera we 2 aktach na teatrze słonimskim reprezentowana. W-wa 1781 (muzyka Ogińskiego).

Przekłady

1. E. Young: Nocy Jiunga. Wyd. zob. Twórczość poz. 6 cz. 2.

Listy

1. Do ks. Tarakanowej 7 listów z 1773-1774. Wyd. E. Łuniński: Księżna Tarakanowa. Lw. (1907) s. 273-280.

2. Do P. Małachowskiego z 1779. Rkps Ossol. sygn. 11860/II.

W rkpsach Ossol., Bibl. Uniw. Warsz. i in. znajduje się korespondencja polityczna Ogińskiego; korespondencja dyplomatyczna — w rkpsach Arch. du Ministère des Affaires Étrangères w Paryżu.

OPRACOWANIA

K. H. Heyking: Aus Polens und Kurlands letzten Tagen. Memoiren... 1752-1796. Berlin 1897 s. 112-113. Przekł. pol.: Wspomnienia z ostatnich lat Polski i Kurlandii. Tłum. W. Zawadzki. W: Polska stanisławowska w oczach cudzoziemców. T. 1. W-wa 1963 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych*. — S. K. Potocki: Mowa na pogrzebie hetmana Ogińskiego 11 czerwca 1800 r. Rkps Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 233). — J. P. Woronicz: Mowa na pogrzebie M. K. Ogińskiego. W: Mowy pogrzebowe i homilie. Kr. 1861. — C. Rulhière: His-

http://rcin.org.pl

torie de l'anarchie en Pologne. T. 2. Paryż 1807 s. 119-125. — M. Ogiński, hetman w. litewski. (Materiał do historii konfederacji barskiej). *Przyj. Ludu* 1840/41 nr 43. — K. W. Wójcicki: Cmentarz Powązkowski pod Warszawą. T. 2. W-wa 1856. — L. G. Michaud. *Biographie universelle ancienne et moderne.* T. 31. Paryż b. r. — W. Sowiński: Les Musiciens polonais et slaves, anciens et modernes. Paryż 1857 s. 438-439. Wersja pol.: Słownik muzyków polskich. Paryż 1874. — T. Święcki: Historyczne pamiątki znamienitych rodzin i osób dawnej Polski. T. 1. W-wa 1858 s. 384-385. — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 19 (1865).— J. Wolff: Senatorowie i dygnitarze Wielkiego Księstwa Litewskiego 1386-1795. Kr. 1885. — J. N. Dufort de Cheverny: Mémoires sur les règnes de Louis XV et Louis XVI et sur la Révolution. T. 2. Paryż 1886 s. 43. — M. Jelski: Twórca polonezów. *Kur. Warsz.* 1902 nr 1. — M. Handelsman, A. Poliński. *Wielka enc. powsz. ilustr.* S. II. T. 3/4 (1904). — E. Łuniński: Księżna Tarakanowa. Lw. (1907). —

S. Windakiewicz: Teatr polski przed powstaniem sceny narodowej. Kr. 1921.— L. Bernacki: Teatr, dramat i muzyka za Stanisława Augusta. T. 2. Lw. 1925. — P. Boyé: La Cour polonaise de Lunéville. Nancy 1929. — A. Miller: Teatr polski i muzyka na Litwie. Wil. 1936. — W. Konopczyński: Konfederacja barska. T. 1-2. W-wa 1936-1938. — J. Willaume: Scheda po hetmanie w. lit. Ogińskim. *Ateneum Wil.* 1936 i odb. — H. Dorabialska: Polonez przed Chopinem. W-wa 1938. —

A. Chybiński: Słownik muzyków dawnej Polski. Kr. 1949. — Z. Jachimecki: Muzyka polska w rozwoju historycznym. T. 1 cz. 2. Kr. 1951. — J. Fabre: Stanislas-Auguste Poniatowski et l'Europe des Lumières. Paryż 1952. — W. Łukaszewicz: Targowica i powstanie kościuszkowskie. (W-wa 1953). — I. Bełza: Istorija polskoj muzykalnoj kultury. T. 1. Moskwa 1954 s. 269-293. — K. Michałowski: Opery polskie. Kr. 1954. — E. Rzadkowska: Encyklopedia i Diderot w polskim Oświeceniu. Wr. 1955 *IBL. Studia Hist.-Lit.* 24. — J. W. Reiss. *Mała encyklopedia muzyki.* W-wa 1960. — A. Ciechanowiecki: M. K. Ogiński und sein Musenhof zu Słonim. Kolonia 1961. [Rec.: J. Gołos. *Muzyka* 1963 nr 3]. — S. Bereziuk: Twórczość literacka M. K. Ogińskiego. Praca magisterska. Wr. 1962. (Maszynopis w Bibl. Katedry Lit. Pol. Uniw. Wr. sygn. 404). — J. Wegner: Michał Kazimierz, a nie Michał Kleofas, i pomarańcze... *Stolica* 1963 nr 7. — J. Prosnak: Opera polska w teatrach magnackich XVIII w. *Muzyka* 1965 nr 1.

OGIŃSKI MICHAŁ KLEOFAS (1765—1833)

Pamiętnikarz, teoretyk muzyki, pisarz polityczny.

Ur. 7 października (wg starego stylu: 25 września) 1765 w Guzowie; syn Andrzeja, miecznika litewskiego, późniejszego wojewody trockiego, i Pauli z Szembeków (1° v. Celestynowej Łubieńskiej, 2° v. Janowej Potockiej); brat przyrodni Feliksa Łubieńskiego i Prota Potockiego. W 1786 i 1788 posłował na sejmy z województwa trockiego; komisarz skarbowy i kawaler orderu Orła Białego. W 1789 ożenił się z Izabelą Lasocką, w tymże roku został miecznikiem litewskim. Od lipca 1790 do lutego 1791 — poseł polski w Holandii, w grudniu i styczniu przebywał w Londynie w misji specjalnej do premiera W. Pitta. W końcu 1791 — deputat municypalny Wilna do sejmu. W wojnie 1792 — rotmistrz w Husarskiej Brygadzie Kawalerii Narodowej (I Litewskiej), w lecie emigrował do Altwasser (Stary Zdrój k. Wałbrzycha), wkrótce złożył akces do konfederacji targowickiej i przyjął podskarbiostwo wielkie litewskie (po bytności w Petersburgu w styczniu-lutym 1793). Uczestniczył w obradach sejmu grodzieńskiego i wszedł do nowo ukonstytuowanej Rady Nieustającej.

24 kwietnia 1794 złożył urząd podskarbiego i zgłosił akces do powstania, wystawiając oddział strzelców. W maju — delegat do Rady Najwyższej Litewskiej z ramienia Komisji Wileńskiej. W wyprawie na Mińsk dowodził przednią strażą w stopniu ziemiańskiego generała majora i poniósł klęskę pod Wiszniewem. W czerwcu — kurier do Kwatery Głównej; w sierpniu zdobył i spalił Dyneburg. Od 18 sierpnia do października przebywał w Warszawie, po czym wyjechał do korpusu J. H. Dąbrowskiego w Wielko-

http://rcin.org.pl

polsce. Po upadku powstania emigrował do Wenecji. Opuścił ją w listopadzie 1795, a wiosną 1796 przybył przez Neapol do Stambułu, gdzie był łącznikiem i nieoficjalnym przedstawicielem emigracji. W listopadzie t. r. wyjechał przez Galicję do Paryża i Brukseli. Po zawarciu pokoju w Campo Formio wycofał się z działalności emigracyjnej i za wstawiennictwem Łubieńskiego uzyskał (w 1798) zezwolenie króla pruskiego na zamieszkanie pod Warszawą. W październiku 1801 Aleksander I pozwolił mu wrócić na Litwę. Od maja 1802 do 1807 mieszkał w Zalesiu pod Wilnem. W 1802, rozwiódłszy się z pierwszą żoną, ożenił się z Marią Neri (1° v. Kajetanową Nagurską). We wrześniu 1807 wyjechał do Włoch, w 1808-1809 mieszkał we Florencji, następnie w Paryżu.

W połowie 1810 jeździł do Petersburga, uzyskując nominację na senatora cesarstwa rosyjskiego. Po powrocie na Litwę reprezentował orientację prorosyjską, przygotowując wraz z F. K. Lubeckim projekty autonomii Litwy. Demonstracyjnie opuścił Litwę na wieść o wkroczeniu Napoleona w 1812. Po śmierci Aleksandra I osiadł we Włoszech. Był twórcą słynnych polonezów, „Wojennego marsza" legionów, komponował także pieśni, romance i opery. Zmarł 18 października 1833 we Florencji.

TWÓRCZOŚĆ

1. Głos... w Izbie senatorskiej dnia 24 października 1786 miany. B. m. (1786).

2. Uwagi względem potrzebnych w Komisji Skarbu Litewskiego odmian, podane Prześwietnej Delegacji od Stanów zgromadzonych do słuchania rachunków tejże Komisji wyznaczonej... R. 1788 miesiąca 9-bra 7 dnia. B. m. (1788).

3. Głos... na sesji sejmowej dnia 24 lipca 1793 r. miany. B. m. (1793).

W czasie tego sejmu druk. nadto osob. głosy z 2 i 23 września 1793.

4. Projekt... Ustanowienie deputacji dla ułożenia projektu formy rządu. B. m. (1793).

5. Zagajenie sesji publicznej Towarzystwa Dobroczynności d. 25 stycznia 1820 r. *Dzieje Dobroczynności Kraj. i Zagr.* 1820 i odb. Wil. 1820.

6. Mémoires... sur la Pologne et les Polonais, depuis 1788 jusque'à la fin de 1815. Powst. 1820. T. 1-4. (Wyd. L. Chodźko). Paryż 1826-1827. Wyd. 2 Paryż 1833.

Przekł. pol.: Pamiętniki... o Polsce i Polakach od r. 1788 do końca r. 1815. Przełożone z języka francuskiego. T. 1-4. Poz. 1870-1873 *Pam. z XVIII W.* 11.

Przekł. niem.: F. Gleich: Denkwürdigkeiten über Polen und die Polen vom Jahre 1788 bis 1815. T. 1-2. Lipsk 1827. Wyd. nast.: Denkwürdigkeiten über Polen, das Land, und seine Bewohner. *Bibliothek ausgewählter Memoiren des XVIII u. XIX Jahrhunderts.* T. 1-3. B. m. 1845

W CGADA Gosarchiw w Moskwie (fond XII nr 273) znajduje się rękopiśmienne wspomnienie o Rivarolu „Rivarol. Particularités interessantes qui ont rapport à lui", uzupełniające wzmiankę o tej postaci w pamiętnikach. U dołu strony znajduje się własnoręczny przypis Ogińskiego do tyt.: „Voyez ce que j'ai dit dans mes Mémoires imprimeés, t. II p. 308".

7. Lettres sur la musique. Powst. prawdopodobnie 1828. Rkps (odpis autoryzowany) Bibl. Jagiel. sygn. 6731.

Przekł. pol.: Listy o muzyce. 2 listy w całości oraz 3 listy we fragm. i streszcz. ogł. *Kron. Rodz.* 1879 s. 134-141, 165-169. — Streszcz. ogł. E. Altberg. *Express Poranny* 1933 nry z 21 i 22 października; przedr. skróc. *Muzyka* 1934 nr 1. — Całość (przekł. wydawnictwa) wyd. T. Strumiłło. Kr. 1956 *Źródła Pamiętnikarsko-Lit. do Dziejów Muzyki Pol.* 2.

Przemówienia ogł. nadto w *Dziejach Dobroczynności Kraj. i Zagr.* (od 1820) oraz w *Posiedzeniach Publ. Wileń. Tow. Dobroczynności* (od 1818).

Przypisywano mu nadto błędnie autorstwo dzieł: Książka in octavo majori; Powieści historyczne i moralne; Bajki i nie bajki (zob. Ogiński Michał Kazimierz, Twórczość poz. 4-6).

W CGADA Gosarchiw w Moskwie (fond XII nr 266, 273; mikrofilm w posiadaniu M. Klimowicza) znajduje się rkps zawierający, jak głosi k. tyt.: Dzieła Michała Kleofasa Ogińskiego. Całość napisana jest nieznaną ręką po francusku, w jednym tylko utworze pt. Rivarol (por. poz. 6) widać interwencję pióra Ogińskiego. Już pobieżna analiza wykazuje, że przepisano tu niektóre prace S. K. Potockiego. Inne, np. pamflet polityczny: Le Perroquet. Conte (znane jest wyd. anonim. w jęz. franc. i pol.: Le Perroquet. W-wa 1788), czy też list „à Leonard Chodźko sur son Histoire de Légions Polonais en Italie", wymagają dokładniejszych badań. I. Bełza (Istorija polskoj muzykalnoj kultury. T. 1. Moskwa 1954 s. 292) zbyt pochopnie przysądza całość Ogińskiemu.

Przekłady

1. Katarzyna II carowa rosyjska: Imianiny gaspaszy Worczałkinoj. Przekł. pol., tekst nieznany; posłużył do przekł. franc. J. Brykczyńskiego i G. de Baera: La Fête

http://rcin.org.pl

du jour de nom. Comédie en 5 actes traduite du polonais. *Chefs-d'Oeuvre des Théâtres Étrangers... Livraison 23: Chefs-d'Oeuvre du Théâtre Polonais*. Paryż 1823 s. 287-405.

Tłumacz i źródło wg Estr. VI, 561 i L. Bernackiego. Wg A. Ciechanowieckiego tłumaczem nie mógł być żaden z Ogińskich (s. 80).

Listy

1. Do Weygtynowskiego (S. Sołtyka) 8 listów ze Stambułu i Drezna z 1796-1797; do Piotra Potockiego ze Stambułu z 31 sierpnia 1796; do K. Dąbrowskiego ze Stambułu z 26 września 1796; do F. K. Rymkiewicza z 6 grudnia 1796; do H. Dąbrowskiego z Paryża z 28 kwietnia 1797; od K. Dąbrowskiego z Bukaresztu z 11 września 1796; od Deputacji z 22 września 1796. Wyd. W. Smoleński: Emigracja polska w l. 1795-1797. *Przegl. Hist.* t. 11 (1910) i odb. W-wa 1911.

2. Do Napoleona I z 16 września 1796. Ogł. E. Iwanowski: Z przeszłości minionej. T. 2. W-wa 1876 s. 74-75.

3. Do Jana Śniadeckiego z 1807-1824. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 3116.

4. Do J. Zawadzkiego z Zalesia z 28 marca 1820. Wyd. T. Turkowski w: Materiały do dziejów literatury i oświaty na Litwie i Rusi. T. 1. Wil. 1935 s. 339.

Kilka pism procesowych Ogińskiego notuje Estr. XXIII (1910) 297.

OPRACOWANIA

Tajna korespondencja z Warszawy do Ignacego Potockiego, 1792-1794. Wyd. M. Rymszyna, A. Zahorski. W-wa 1961 *Studia i Materiały z Dziejów Pol. w Okresie Oświecenia* 4. — M. Nielubowicz: Kilka uwag nad dziełem pod tytułem: Mémoires de M. Ogiński sur la Pologne et les Polonais, czyli dopełnienie niektórych okoliczności nie pomieszczonych przez autora, a niektórych sprostowanie przez naocznego i nieodstępnego świadka, od r. 1788 do końca r. 1793. Wyd. 1826; przedr. *Przyj. Ludu* 1844/45 nr 1-3. — (L. Chodźko:) Observations sur la Pologne et les Polonais pour servir d'introduction aux „Mémoires" de M. Oginski. Paryż 1827. (Jest to replika M. Nielubowiczowi). — Extrait de plusieurs articles des journaux qui ont donné leur opinion sur „Les Mémoires" de M. Ogiński (zawierający 28 wypowiedzi przepisanych z czasopism zagranicznych z 1826-1827). Rkps CGADA Gosarchiw w Moskwie (fond XII nr 273; mikrofilm w posiadaniu M. Klimowicza). — Rzecz nad dziełem mającym tytuł: Mémoires de M. Oginski sur la Pologne et les Polonais, z zastrzeżeniem i objaśnieniem. Rkps z XIX w. Bibl. Akad. Nauk w Kijowie sygn. 348(513). — Ogińscy. *Rozmaitości* (Lw.) 1831 nr 51. — L. Chodźko: La Pologne historique... T. 2. Paryż 1836 s. 329-356, 425-432. — W. Sowiński: Les Musiciens polonais et slaves anciens et modernes. Paryż 1857. Wersja pol.: Słownik muzyków polskich. Paryż 1874 s. 292. — T. Święcki: Historyczne pamiątki znamienitych rodzin i osób dawnej Polski. T. 1. W-wa 1858 s. 385. —

F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 19 (1865). — Przedmowa tłumacza (do) Pamiętniki... o Polsce i Polakach od r. 1788 do końca r. 1815. T. 1. Poz. 1870 *Pam. z XVIII W.* 11. — K. Tyszkiewicz: Wilia i jej brzegi. T. 4. Drezno 1871. — „Listy o muzyce" M. K. Ogińskiego. *Kronika Rodz.* 1879. — H. Schmitt: Stosunki ks. Czartoryskiego i Ogińskiego z Aleksandrem I. *Strzecha* 1879. — C. Jankowski: Powiat oszmiański. Materiały do dziejów ziemi i ludzi. T. 2. Petersb. 1897. — M. Handelsman, A. Poliński. *Wielka enc. powsz. ilustr.* S. II. T. 3/4 (1904). — W. Smoleński: Emigracja polska w l. 1795-1797. *Przegl. Hist.* t. 11 (1910) i odb. (W-wa 1911). — H. Mościcki: Generał Jasiński i powstanie kościuszkowskie. W-wa 1917. — L. Bernacki: Teatr, dramat i muzyka za Stanisława Augusta. T. 1-2. Lw. 1925. — J. Lorentowicz: Zarys dziejów teatru w Polsce. *Wiedza o Polsce.* T. 2. W-wa (1932) s. 460 i odb. zbior.: Literatura i teatr polski. W-wa b. r. — E. Altberg: „Listy o muzyce" Ogińskiego. *Express Poranny* 1933 nry z 21 i 22 października; przedr. skróc. *Muzyka* 1934 nr 1. — W. Poźniak: Romans wokalny w twórczości M. K. Ogińskiego. *Rozpr. i Notatki Muzykologiczne* 1934. — A. Miller: Teatr polski i muzyka na Litwie. Wil. 1936. — J. Willaume: Scheda po hetmanie w. litewskim Ogińskim. *Ateneum Wil.* 1936 i odb. — W. Poźniak: Do genezy polskiego hymnu narodowego. *Śpiewak* 1939 nr 2-3.—

A. Chybiński: Słownik muzyków dawnej Polski. Kr. 1949. — Z. Jachimecki: Muzyka polska w rozwoju historycznym. T. 1 cz. 2. Kr. 1951. — T. Mencel: Feliks Łubieński, minister sprawiedliwości Księstwa Warszawskiego. W-wa 1952 *Tow. Nauk. Warsz. Wydz. II.* — W. Łukaszewicz: Targowica i powstanie kościuszkowskie. (W-wa 1953). — I. Bełza: Istorija polskoj muzykalnoj kultury. T. 1.

http://rcin.org.pl

Moskwa 1954. — T. Strumiłło: Wstęp (do) Listy o muzyce. Kr. 1956 *Źródła Pamiętnikarsko-Lit. do Dziejów Muzyki Pol.* 2. — A. Nowak-Romanowicz: Józef Elsner. Kr. 1957 *Studia i Materiały do Dziejów Muzyki Pol.* 4. — W. Dworzaczek: Genealogia. W-wa 1959 tabl. 179. — J. Reychman: Życie polskie w Stambule w XVIII w. W-wa 1959. — J. W. Reiss. *Mała encyklopedia muzyki.* W-wa 1960. — T. Syga, S. Szenic: Maria Szymanowska i jej czasy. W-wa 1960. — A. Ciechanowiecki: Michał Kazimierz Ogiński und sein Musenhof zu Słonim. Kolonia 1961. — S. Bereziuk: Twórczość literacka Michała Kazimierza Ogińskiego. Praca magisterska. Wr. 1962. (Maszynopis Bibl. Katedry Lit. Pol. Uniw. Wr. sygn. 404). — I. Krasińska: M. K. Ogiński w Warszawie. *Stolica* 1962 nr 49. — I. Krasińska: M. K. Ogiński. *Życie i Myśl* 1963 nr 5/6. — J. Wegner: Michał Kazimierz, a nie Michał Kleofas, i pomarańcze... *Stolica* 1963 nr 7. — H. Harley: M. K. Ogiński. *Poradnik Muzyczny* 1965 nr 10.

OKRASZEWSKI STANISŁAW (1785—1865)

Krypt.: S. O.; S. Okr.

Poeta, krytyk literacki, autor wspomnień podróżniczych.

Ur. w 1785 w Lubelskiem, w rodzinie szlacheckiej pochodzącej z Prus; syn Stanisława Samuela, pensjonariusza i nadwornego chemika, sprawującego dozór nad królewskim gabinetem mineralogicznym. Studia uniwersyteckie odbył w Wiedniu, zwiedził Austrię, Paryż i Neapol. Jesienią 1811 został prywatnym nauczycielem Leona Sapiehy, towarzyszył mu w podróżach do Krakowa i na Wołyń. W 1815-1819 współpracował z *Pamiętnikiem Warszawskim.* Latem 1820 jeździł z Sapiehą przez Austrię do Paryża. Ok. 1824 ożenił się i osiadł na osiemnaście lat w majątku w Lubelskiem. Z końcem 1841 podjął znów podróż za granicę (przypuszczalnie w towarzystwie swych siostrzeńców Kurtzów). Wrażenia z Galicji i Austrii ogłosił w *Bibliotece Warszawskiej.* Pod koniec życia często przebywał na Wołyniu. Zmarł 6 października 1865 w Tychowsku na Wołyniu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Uwagi nad aktorami i widzami warszawskimi. *Pam. Warsz.* t. 2 (1815) s. 108-120. Przedr. J. Lipiński w: Recenzje teatralne Towarzystwa Iksów (1815-1819). Wr. 1956 *Materiały do Dziejów Teatru w Pol.* 4.

W tymże tomie *Pam. Warsz.* (s. 230-237) replikował Okraszewski na wypowiedzi polemiczne A. K. i K. K. (Kurpińskiego ?).

2. Józef w Egipcie. (Rec. opery E. H. Méhula). *Gaz. Korespondenta Warsz.* 1816 dod. do nru 90. Przedr. J. Lipiński, jw.

3. Izora i Artur. Duma. *Pam. Warsz.* t. 7 (1817) s. 355-373.

4. Panegiryk nowych a szczęśliwie wynalezionych rymów. *Pam. Warsz.* t. 8 (1817) s. 68-69. Przedr. P. Hertz w: Zbiór poetów polskich XIX w. Ks. 1. W-wa 1959.

5. Piosnki z muzyką. W-wa 1817.

Druk rzadki, nie udało się go odnaleźć w żadnej z większych bibliotek polskich.

6. Myśli moje nad pracą pana Franciszka Królikowskiego o zastosowaniu poezji do muzyki. *Pam. Warsz.* t. 10 (1818).

Art. wywołał wystąpienia polemiczne S. P. i Parafianina znad Buga.

7. Wspomnienie okolic Rzymu. Elegia. *Pam. Warsz.* t. 10 (1818) s. 96-102. Wyd. nast.: *Polihymnia* (Lw.) 1828 t. 1; przedr. P. Hertz, jw. poz. 4.

8. Rysy celniejsze charakteru polskiego. *Pam. Warsz.* t. 14 (1819) s. 349-361.

Zapowiedziany c. d. nie ukazał się.

9. Szkice podróżnego w przelocie przez Europę w r. 1842. Przez S. O. Cz. 1-7. *Bibl. Warsz.* 1842 t. 2-4, 1843 t. 1, 3.

Zapowiedziany c. d. nie nastąpił ani w 1843, ani w 1844-1845. Z „przelotu przez Europę" ogł. więc tylko opis Galicji i Wiednia.

10. Edwin i Minna. Legenda. *Bibl. Warsz.* 1842 t. 4 s. 146-157.

Ogł. nadto utwory drobniejsze w czasopismach: *Bibl. Warsz.* (1842-1843; tu: Do mojej córki. 1842 t. 2 s. 573, I to nie nada. 1842 t. 3 s. 551, Śpiewak. 1843 t. 1), *Gaz. Korespondenta Warsz.*, *Pam. Warsz.* (1815-1819; tu: Szarada. Na posąg strzelającego z łuku Amorka. T. 7 (1817) s. 494).

http://rcin.org.pl

OPRACOWANIA

(Odpowiedzi na „Uwagi nad aktorami i widzami warszawskimi"): A.K. i K.K. *Pam. Warsz.* t. 2 (1815); Y. *Gaz. Korespondenta Warsz.* 1815 nr 47, przedr. J. Lipiński w: Recenzje teatralne Towarzystwa Iksów (1815-1819). Wr. 1956 *Materiały do Dziejów Teatru w Pol.* 4. — L. Sapieha: Wspomnienia (z l. 1803-1863). Kr. 1912. — *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 19 (1865). — W. Marrené (Morzkowska): Kazimierz Brodziński. Studium. Kr. 1881 s. 49. — A. Lange: Ballada przed Mickiewiczem. *Głos* 1890.— H. Galle. *Wielka enc. powsz. ilustr.* S. II. T. 5 (1905). — M. Szyjkowski: Dzieje polskiego upiora przed wystąpieniem Mickiewicza. *Rozpr. AU. Wydz. Filol.* t. 55 (1917) s. 380-381 i odb. s. 44-45. — I. Górski: Ballada polska przed Mickiewiczem. Kr. b. r. *Prace Hist.-Lit.* 13. —

J. Ujejski: Dzieje polskiego mesjanizmu do powstania listopadowego włącznie. Lw. 1931. — C. Zgorzelski: Duma poprzedniczka ballady. Tor. 1949. — M. Straszewska: Czasopisma literackie w Królestwie Polskim w l. 1832-1848. Cz. 2: (1840-1848). Wr. 1959 *IBL. Studia Hist.-Lit.* 23. — P. Hertz: (Oprac. wyd.) Zbiór poetów polskich XIX w. Ks. 1. W-wa 1959.

OLECH JERZY (1757—1820)

Inna forma nazwiska: Ollech.

Tłumacz, pierwszy na Mazurach twórca polskiej literatury świeckiej dla ludu, zbieracz pieśni.

Ur. 3 listopada 1757 we wsi Szczepankowo pod Szczytnem. W 1795-1820 był proboszczem polsko-ewangelickim przy kościele Św. Mikołaja w Królewcu. Od 1798 — nadto dyrektor seminarium polskiego przy uniwersytecie królewieckim. Propagował czytelnictwo wśród ludu mazurskiego. W 1817 odwiedził go J. U. Niemcewicz. Zmarł 29 grudnia 1820 w Królewcu.

TWÓRCZOŚĆ

Przekłady

1. F. E. Rochow: Przyjaciel dzieci, to jest księga do czytania i używania dla uczącej się młodzieży, pierwej po niemiecku pisana... Królewiec 1795.

2. Ch. G. Salzmann: Sebastian Mądry. Książka dla pospólstwa po niemecku (!) przez... napisana, a przez... na polski język przetłomaczona. Królewiec 1799.

3. Ch. G. Salzmann: Konstantego ciekawa albo wiedzenia godna historia życia i osobliwe jego przypadki. Księga dla pospólstwa, osobliwie dla rzemieślniczych towarzyszów, czyli pachołków, po niemiecku przez... napisana, a na polski język przetłumaczona przez... Cz. 1-3. Królewiec 1800.

4. A. G. Spangenberg: Idea fidei fratrum, czyli krótkie wyobrażenie chrześcijańskiej nauki ewangielicznych braci zgromadzeń, wydane przez... z niemieckiego na polski język przetłumaczone. Królewiec 1802.

5. R. Dapp: Kazania dla chrześcian na wsiach, z niemieckiego na polski język przetłumaczył... T. 1-3. Królewiec 1803-1822.

Niektóre utwory Olecha przedr. *Przyj. Ludu Łecki* (1842).

OPRACOWANIA

J. K. Sembrzycki: Krótki przegląd literatury ewangelicko-polskiej Mazurów i Szlązaków od r. 1670. Nawsie 1888. — Z. Mocarski: Kultura umysłowa na Pomorzu. Zarys dziejów i bibliografia. Tor. 1931. — E. Sukertowa-Biedrawina: Zarys piśmiennictwa polskiego na Mazurach Pruskich. Działdowo 1935. — A. Kawecka-Gryczowa: Zarys dziejów piśmiennictwa polskiego w Prusach Wschodnich. W-wa 1946. — Sprawy Mazur i Warmii w korespondencji Wojciecha Kętrzyńskiego. Oprac. W. Chojnacki. Wr. 1952 s. 292. — *Słowo na Warmii i Mazurach* dod. *Słowa Powsz.* 1953 nr 36. — W. Chojnacki: Zbory polsko-ewangelickie w byłych Prusach Wschodnich w XVI-XX w. *Reformacja w Pol.* 1956 s. 349-351. — T. Grygier: Seminarium polskie w Królewcu. *Komunikaty Mazursko-Warmińskie* 1957 s. 133.— T. Oracki: (Wstęp do) Poezja ludowa Warmii i Mazur. Antologia. W-wa 1957 s. 52. — W. Chojnacki: Sylwetki kaszubskie. *Szkice z dziejów Pomorza.* T. 3. W-wa 1961 s. 96-97. — T. Oracki: Słownik biograficzny Warmii, Mazur i Powiśla od połowy XV w. do 1945 r. (W-wa) 1963.

http://rcin.org.pl

ONACEWICZ IGNACY (ŻEGOTA) BAZYLI (1780 lub 1781—1845)

Pseud.: Żegota z Małej Brzostowicy.

Historyk, edytor.

Ur. w 1780 (wg J. Iwaszkiewicza w 1781) w Małej Brzostowicy (pow. wołkowyski); syn Szymona, proboszcza unickiego. Od 1789 kształcił się w Szkole Podwydziałowej w Wołkowysku, a w 1796-1797 w Grodnie. W 1797-1801 był guwernerem Kozierowskiego i A. Szabuniewicza na Suwalszczyźnie. Od 1801 uczył się w seminarium nauczycielskim w Ełku. W 1802 wpisany na Wydział Filozofii uniwersytetu w Królewcu; po ukończeniu studiów przez pewien czas wykładał tam język polski i początki rosyjskiego, pełniąc równocześnie obowiązki królewskiego urzędowego tłumacza. Prawdopodobnie w tym czasie zaczął opiekować się K. Lachem Szyrmą. W 1809 przebywał w Homlu, posiadłości N. P. Rumiancewa. We wrześniu 1810 zapisał się na Wydział Moralny Uniwersytetu Wileńskiego, uzyskując w 1811 dyplom magisterski. Następnie wykładał na kursach publicznych historię powszechną, prawo przyrodzone i polityczne oraz ekonomię polityczną. W 1812 był guwernerem w pow. lucyńskim za Dźwiną i u Kublickich w pow. święciańskim. W 1813 (od 1 września) otrzymał nominację na nauczyciela literatury i języków starożytnych w gimnazjum w Białymstoku. W 1815 uczył również języka niemieckiego, a od 1816 historii powszechnej i prawa. W 1817 awansował na pomocnika dyrektora gimnazjum. W Białymstoku ożenił się z Julią Rochówną, która wkrótce zmarła. W tymże czasie przyjaźnił się z J. Lelewelem.

W 1818-1821 jako zastępca profesora wykładał na Uniwersytecie Wileńskim historię, od 1820 statystykę, od 1821 — statystykę Rosji, a od 1822 — dyplomację. W 1820 ożenił się powtórnie — z Werą z Święcickich Markowską. W 1821 brał udział w konkursie na Katedrę Historii Powszechnej w Uniwersytecie Wileńskim (bez powodzenia). W 1827 otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego. W 1828, oskarżony o namawianie młodzieży do stowarzyszania się, został usunięty z uczelni, w maju t. r. odstawiony pod eskortą do Grodna, a następnie do Małej Brzostowicy. Dopiero w 1832 wrócił do Wilna, skąd ok. 1834 przeniósł się do Petersburga. Za protekcją W. Anastasiewicza pracował w Komisji Archeograficznej nad porządkowaniem rękopisów polskich w bibliotekach petersburskich. W 1838 został pomocnikiem bibliotekarza w Muzeum Rumiancewa. Zmarł 18 lutego 1845 w Petersburgu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Rozprawa konkursowa na Katedrę Historii Powszechnej, pod godłem: Praecipuum munus annalium, reor, ne virtutes sileantur, utque pravis dictis factisque ex posteritate et infamia metus sit. Powst. 1820-1821. Fragm.: Uwagi nad historią powszechną. *Magazyn Powsz.* 1840 z. 11-12. Całość nie wyd., zaginęła.

2. Nota; Genealogia familii Jagiellońskiej. Wyd. w: A. B. Hlebowicz: Krótki rys życia Witołda, w. księcia litewskiego. Wil. 1821.

3. Krótki rys dziejów Litwy. (Wstęp do) J. Albertrandi: Panowanie Kazimierza, Jana Alberta i Aleksandra Jagiellończyków... zob. Prace edytorskie poz. 2.

4. Nota o kuratorii Nowosilcowa, podana na ręce generała Rosen. Powst. w styczniu 1830. Wyd. J. Lelewel w: Nowosilcow w Wilnie w roku szkolnym 1823/4. W-wa 1831.

5. Pamiętniki — kronika. Powst. 1800-1835 (wg J. Iwaszkiewicza; wg L. Janowskiego od 1810). Nie wyd. Rkps zaginął.

Inform. Iwaszkiewicz.

6. Rzut oka na pierwotne dzieje Litwy. *Roczn. Lit.* 1846; Rzut oka na dzieje W. Ks. Litewskiego. *Pam. Nauk.-Lit.* 1849-1850.

Wg Iwaszkiewicza są to fragm. historii Litwy, której Onacewicz nigdy w całości nie opracował; zebrał natomiast bogate materiały i notaty oraz ułożył plan zamierzonego dzieła. Strzępy materiałów rozproszone po różnych bibliotekach.

7. Panowanie Zygmunta Starego. Rkps zaginął.

Inform. Janowski.

http://rcin.org.pl

W rkpsie Bibl. Nar. sygn. 3912 zachowały się notaty K. Antoszewskiego z wykładów Onacewicza z 1822: Statystyka państwa rosyjskiego; Dyplomacja.

Artykuły ogł. w czasopismach: *Bibl. Warsz.* (tu: Franciszek Krasiński, podkanclerzy koronny, biskup krakowski. 1849 t. 3), *Magazyn Powsz.* (1840), *Pam. Nauk.-Lit.* (1849-1850), *Roczn. Lit.* (1846), *Siewiernyj archiw* (tu: Otrywok iz putiewych zapisok profiessora Wilenskogo Uniwiersitieta... wo wremia projezda jego czerez odnu czast' grodnienskoj gubiernii 1822 g. 1822 t. 4).

Prace edytorskie

1. J. Albertrandi: Panowanie Henryka Walezjusza i Stefana Batorego, królów polskich. Wyjęte z rękopismów. T. 1-2. W-wa 1823.

2. J. Albertrandi: Panowanie Kazimierza, Jana Alberta i Aleksandra Jagiellończyków, królów polskich i w. książąt litewskich. Wyjęte z rękopismów. T. 1-2. W-wa 1827.

3. J. Albertrandi: Dwadzieścia sześć lat panowania Władysława Jagiełły, króla polskiego. Przygot. do druku I. Onacewicz przed 1828. Wyd. E. Raczyński. Wr. 1845.

Inform. Iwaszkiewicz.

Listy i materiały

1. Do Jana Śniadeckiego z 20 lipca 1811. Z rkpsu Arch. Kuratorii Wil. wykorzystał i drobny fragm. ogł. J. Iwaszkiewicz: I. Ż. Onacewicz — historyk Litwy... *Studia i Materiały z Dziejów Nauki Pol.* S. A z. 4 (1961).

2. Do J. Lelewela 110 listów z 1817-1830. Z rkpsu Bibl. Jagiel. sygn. 4435 t. 4 wykorzystał i drobne fragm. ogł. J. Iwaszkiewicz, jw.

3. Do A. J. Czartoryskiego z 1821-1822. Z rkpsów Arch. Kuratorii Wil. Bibl. Czart. wykorzystał i drobne fragm. ogł. J. Iwaszkiewicz, jw. poz. 1.

4. Do W. Anastasiewicza z 1824-1832. Z rkpsu Bibl. Prześdzieckich (obecnie spalony) wykorzystał i drobne fragm. ogł. J. Iwaszkiewicz, jw. poz. 1.

5. Do M. Balińskiego z 1827. Z rkpsów Arch. w Jaszunach i Bibl. Uniw. Wil. wykorzystał i drobne fragm. ogł. J. Iwaszkiewicz, jw. poz. 1.

6. Do M. Mianowskiego z 1828. Ogł. J. Iwaszkiewicz, jw. poz. 1.

7. Do gen.-gubernatora wileńskiego z 28 października 1828. Z rkpsu Arch. Gen.-Gubernatora Wil. drobny fragm. ogł. J. Iwaszkiewicz, jw. poz. 1.

8. Do M. Malinowskiego z 1835. Z rkpsu Bibl. Uniw. Wil. drobny fragm. ogł. J. Iwaszkiewicz, jw. poz. 1.

9. Pro memoria z Petersburga do Radzimińskiego z 31 sierpnia 1839. Rkps Ossol. sygn. 3109/II.

10. Do A. Jochera z 30 grudnia 1839 z Moskwy. Wyd. T. Turkowski: Materiały do dziejów literatury i oświaty na Litwie i Rusi. T. 2. Wil. 1937 s. 271-273.

11. Do A. Mickiewicza 2 listy z 1842. Wyd. W. Mickiewicz w: Korespondencja A. Mickiewicza. T. 4. Paryż 1876. Przedr. w: Dzieła A. Mickiewicza. T. 11. Paryż 1885.

12. Do R. Podbereskiego z 1844. Facsimile ogł. *Roczn. Lit.* 1846.

13. Do M. Homolickiego i M. Polińskiego. Rkps dawnej Bibl. Wróblewskich w Wil.

14. Do K. Sienkiewicza. Rkps Bibl. Czart.

15. Od K. Lacha Szyrmy z 1811-1829, od J. Lelewela z 1830. Z rkpsu Bibl. Krasiń. (obecnie spalony) wykorzystał i drobne fragm. ogł. J. Iwaszkiewicz, jw. poz. 1.

16. Obrona własna. Rkps Arch. PAN.

OPRACOWANIA

H. Skimborowicz: Piśmiennictwo krajowe. *Dod. do Gaz. Por.* 1840 nr 11. — (J. Łukaszewicz?): Ż. Onacewicz. *Orędownik Nauk.* 1845 nr 8. — M. Stoc: Kilka słów o szkołach polskich za Prus Południowych. *Tamże* 1845 nr 13-14. — J. Lelewel: Przygody w poszukiwaniach. Poz. 1858. — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 19 (1865).— J. Bieliński: Uniwersytet Wileński (1579-1831). T. 3. Kr. 1899-1900 s. 282-284.— L. Tur (L. Janowski): Uniwersytet Wileński i jego znaczenie. Lw. 1903 *Wyd. Macierzy Pol.* 79. — L. J. (Janowski). *Wielka enc. powsz. ilustr.* S. II. T. 5/6 (1908). — L. Janowski: Lata uniwersyteckie Juliusza Słowackiego. Lw. 1909 *Dod.* 4 do *Muzeum*; przedr. w: W promieniach Wilna i Krzemieńca. Wil. 1923. — L. Janowski: Prof. Onacewicz. Kartka z dziejów Uniwersytetu Wileńskiego. *Spr. AU* 1914. —

J. Iwaszkiewicz: „Plemię Sarmatów". *Ateneum Wil.* 1923 z. 3-4. — T. E. Modelski: Sprawa powołania Joachima

http://rcin.org.pl

Lelewela na Katedrę Historii w Wilnie. *Ateneum Wil.* 1929 z. 1-4 i odb. — F. Pohorecki: Teki i zbiory Ż. Onacewicza. (Próba rekonstrukcji). *Pam. VI Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich w Wilnie.* Lw. 1935 i nadb. — J. Iwaszkiewicz: I. Ż. Onacewicz — historyk Litwy. Z dziejów dawnego Uniwersytetu Wileńskiego. (Powst. 1944). Wyd. L. Żytkowicz. *Studia i Materiały z Dziejów Nauki Pol.* S. A z. 4 (1961). — K. Mężyński: Studia historyczne Mickiewicza w Wilnie. *Gdań. Zeszyty Hum.* R. 8 (1965) *Prace Hist.-Lit.* nr 18.

ORACZEWSKI FELIKS (SZCZĘSNY) (1739—1799)

Krypt.: F. O.; F. O. P. K.

Poeta, dramatopisarz, publicysta, pedagog.

Ur. 14 stycznia 1739 w Przybysławicach (pow. olkuski); syn Aleksandra h. Szreniawa, starosty rogowskiego, i Elżbiety z Miaskowskich. W 1750-1756 uczył się w Szkołach Nowodworskich w Krakowie; od kwietnia 1757 studiował w Szkole Rycerskiej w Lunéville. Następnie kształcił się podobno w Padwie; zwiedził Francję, Włochy i Austrię. Wróciwszy do kraju wstąpił do wojska, uzyskując stopień pułkownika wojsk koronnych. W 1771 przebywał w Paryżu.

Poseł krakowski na sejmie delegacyjnym 1773-1774, przemawiał na nim za laicyzacją szkół i obróceniem dóbr pojezuickich na cele edukacji; wystąpieniami przeciw polityce państw zaborczych ściągnął na siebie represje materialne (konfiskata majątku). W tymże czasie współpracował z *Zabawami Przyjemnymi i Pożytecznymi* i zbliżył się do Stanisława Augusta. W 1774 i 1776 wyjeżdżał do Wiednia. W 1778-1780 był komisarzem Departamentu Policji i konsyliarzem Rady Nieustającej. W 1779 powołany na członka Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych. Mieszkał przeważnie w Krakowie, zabiegał o podniesienie poziomu kulturalnego i ekonomicznego Małopolski. Z jego inicjatywy otwarto w 1781 stały teatr polski w Krakowie. W okresie od sierpnia 1780 do maja 1782 odbył podróż naukową do Saksonii, Niemiec, Palatynatu, Francji i Austrii, zwiedzając „srebrne, ołowiane, miedziane, solne, żelazne, węglowe kopalnictwa". Po powrocie powołany do Komisji Kruszcowej. 19 sierpnia 1782 przedstawił na sejmiku w Proszowicach program ekonomiczny dla województwa krakowskiego. Od kwietnia 1783 do maja 1784 studiował w Paryżu nauki przyrodnicze, równocześnie był korespondentem prywatnym Stanisława Augusta. Po powrocie rozpatrywał z ramienia Komisji Edukacji Narodowej sprawę prokuratora Szkoły Głównej Koronnej, K. Marxena. We wrześniu 1785 wszedł w skład Komisji Boni Ordinis dla Olkusza, Kazimierza i kilku innych miast w Krakowskiem, w 1787 — dla miasta Krakowa.

Od 3 marca 1786 — członek Komisji Edukacji Narodowej; 28 kwietnia wyznaczony wizytatorem Szkoły Głównej Koronnej, a 2 czerwca mianowany rektorem tejże uczelni (uroczyste objęcie urzędu miało miejsce 3 października 1786). W czerwcu 1787 przyjmował oficjalną wizytę króla; jesienią t. r. założył Związek Filantropów. Stanowisko doraźnie praktycystyczne i autokratyzm rządów doprowadziły do poważnego konfliktu między rektorem a częścią profesury (z Janem Śniadeckim na czele). Jesienią 1789 został wezwany przez Komisję Edukacji Narodowej do Warszawy w celu rozsądzenia sporu. Do Krakowa już nie powrócił, choć formalnie sprawował urząd rektora aż do wygaśnięcia patentu w czerwcu 1790. W 1790 przewodniczył Towarzystwu do Ksiąg Elementarnych i uczestniczył w obradach Komisji Edukacji Narodowej. Pod koniec roku wyznaczony posłem polskim w Paryżu, urzędowanie objął w marcu 1791; odwołany z tego stanowiska w maju 1792, wyjechał w sierpniu do Szwajcarii, a pod koniec roku do Monachium. W maju 1793 bawił w Wiedniu w przejeździe w Krakowskie, dokąd udał się dla uregulowania spraw majątkowych. Potem przebywał w Monachium i Wiedniu. Żoną jego była od ok. 1780 Francuzka, Anna Chazel. Zmarł 12 sierpnia 1799 w Wiedniu.

http://rcin.org.pl

TWÓRCZOŚĆ

1. Mowy... posła województwa krakowskiego. Pierwsza dnia 29 kwietnia miana. (Mowa druga dnia 10 maja miana. Mowa trzecia dnia 11 maja miana). B. m. (1773).

W czasie tegoż sejmu wyd. nadto osob. następujące mowy: z 21 września 1773; 22 i 28 stycznia (razem z projektem), 6 maja, 1 i 3 października 1774 (razem z projektem).

Fragm. mowy z 21 września 1773 przedr.: J. Lewicki w: Geneza Komisji Edukacji Narodowej. W-wa 1923 *Bibl. Filomacka* 7; S. Tync w: Komisja Edukacji Narodowej. Wybór źródeł. Wr. (1954) *BN* I, 126.

2. Wiersze ogł. w *Zabawach Przyjemnych i Pożytecznych* 1774-1775 (Myśl przyjaciela na dzień urodzenia J. Wielmożnego Potockiego, pisarza litewskiego, 28 lutego 1774. 1774 t. 9 cz. 1; Święto natury. Z okoliczności imienin J. O. Kscia Jmci A. Czartoryskiego. 1775 t. 11 cz. 1; O słodyczach przyjaźni. Jw.; Do przyjaciela. Jw.).

3. Pieniacz. Komedia w 3 aktach. Wyst. W-wa 13 lutego 1775. Wyd. W-wa 1775.

Z przedmową: Do dam polskich.

Autorstwo na podstawie współczesnej adnotacji ustalił L. Bernacki. Por. także J. Bernoulli.

4. Relacja z poselstwa odprawionego na Sejmie Ekstraordynaryjnym Warszawskim, zaczętym w roku 1771, a skończonym w roku 1776, ... na sejmiku poselskim w roku 1776, dnia 15 Julii uczyniona... w Proszowicach. B. m. (1776).

5. Zwycięstwo pod Orszą. Tragedia. Powst. przed 1777. Tekst nieznany.

Dwuwiersz z aktu II użyty jako motto dzieła M. J. Mniszcha: Kazimierz Wielki. W-wa 1777.

6. Polak cudzoziemiec w Warszawie. Komedia we 3 aktach. Wyst. i wyd. W-wa 1778.

Odpis w rkpsie Ossol. (Zbiory Pawlikowskich sygn. 50).

Hipotezę o autorstwie Oraczewskiego wysunęła Z. Wołoszyńska. Por. także J. Bernoulli.

7. Zabawy, czyli życie bez celu. Komedia we 3 aktach. Wyst. W-wa 1779. Wyd. W-wa 1780. Wyd. nast. oprac. Z. Wołoszyńska w: Komedia obyczajowa warszawska. T. 1. W-wa 1960 *Teatr Pol. Oświecenia*.

Odpis w rkpsie Ossol. sygn. 11250/I.

8. Zdanie... przed podaniem kandydatów od laski w Proszowicach na sejmiku dnia 19 sierpnia roku 1782 słyszane. (Kr. 1782).

9. Rywale, czyli capstrzyk w Krakowie. Opera w 2 aktach z muzyką p. (W.) Zagórskiego. Kr. 1786.

Wyd. anonim. Hipotezę o autorstwie Oraczewskiego wysunął Z. Raszewski.

10. Mowa w dzień rozpoczęcia wizyty Szkoły Głównej Koronnej na sesji dnia 19 maja roku 1786... miana. Kr. (1786).

11. Mowa przy objęciu rządów Stanu Akademickiego w Koronie dnia 3 października roku 1786... miana. Kr. (1786).

12. Feliks z Przybysławic Oraczewski... (Ordynacja Sądów Rektorskich Szkoły Głównej Koronnej). Działo się w Krakowie roku 1786 dnia 3 października. (Kr. 1786).

13. Powitanie... Stanisława Augusta... imieniem Akademii Krakowskiej... 1787 dnia 17 czerwca. B. m. (1787); toż W-wa (1787).

Druk. wraz z „Odpowiedzią Jego Królewskiej Mci".

14. Projekt Związku Filantropów, uwieczniający w Krakowskim Województwie pamięć bytności Stanisława Augusta... (Kr. 1787). Przedr. *Pam. Hist.-Polit.* 1787 t. 4 cz. 10 s. 924-941. Pierwodr. zawierał też: Obwieszczenie powtórne. Obie poz. przedr. K. Zathey. *Ze skarbca kultury* 1952 z. 1.

15. Mowa na inauguracji Departamentu Regencji Kandydatów 29 stycznia 1788. Ogł. w: Porządek materii z nauk moralnych... Kr. 1788. Przedr. J. Leniek w: Kandydaci stanu akademickiego... Tarnopol 1891.

16. List do przyjaciela z Warszawy. B. m. (ok. 1789).

Autorstwo domniemane; na Oraczewskiego wskazał F. Bentkowski, za nim Estr. XXIII (1910) 386.

17. Uwagi z przyczyny Zakusu nad zaciekami Wszechnicy Krakowskiej. B. m. (1789). Fragm. przedr. Z. Florczak, L. Pszczołowska w: Ludzie Oświecenia o języku i stylu. T. 1. W-wa 1958.

Druk anonim. Autorstwo Oraczewskiego lub M. Fijałkowskiego (?) wg domniemania M. Chamcówny. Por. DMOCHOWSKI F. K., Twórczość poz. 10.

Niektóre pisma Oraczewskiego ukazały się w czasopismach i książkach: *Pam. Hist.-Polit.* (Listy z Paryża względem jednego osobliwszego wynalazku. 1783 t. 2 cz. 9 s. 319-329), *Pam. Warsz.* (Pieśń, inc.: Na dolinie przy olszynie... T. 12 (1818) s. 222-224), S. Tomkowicz: Z wieku Stanisława Augusta. T. 2. Kr.

http://rcin.org.pl

1882 s. 74-75 (fragm. wiersza: Powrót do zdrowia Sylwii).

Wiele wierszy Oraczewskiego znajdowało się w nie istniejącym dziś rkpsie Bibl. Nar. Litteraria 262-M (zob. Biblioteka Narodowa w Warszawie. Rękopisy, nabytki, dary. Z. 2. W-wa 1935). W rkpsie Ossol. sygn. 780/II k. 438 znajduje się wiersz: Z okoliczności promocji J. WW. Hetmanów (Niepodchlebne, nieskore pióro do wielbienia...).

Listy i materiały

1. Do S. K. Potockiego w zbiorze korespondencji z 1771-1777. Rkps Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 260).

2. Do Stanisława Augusta 6 listów z Krakowa z 5 czerwca 1774 - 28 stycznia 1778. Rkps Bibl. Czart. sygn. 679. — 2 listy, z Krakowa z 3 lutego 1778 i z Wrocławia z 15 lutego 1791. Rkps jw. sygn. 735. — 32 listy z Krakowa, Wiednia i Paryża, z 6 sierpnia 1780 - 5 czerwca 1784. Rkps jw. sygn. 678. — List z 15 maja 1783. Rkps jw. sygn. 674. — 5 listów z Paryża, Krakowa i Warszawy, z 9 stycznia 1784 - 28 stycznia 1791. Rkps jw. sygn. 729. — List z Krakowa z 27 października 1784. Rkps jw. sygn. 698.— 3 listy z Krakowa, z 15 sierpnia 1787- 22 września 1789. Rkps jw. sygn. 700. — 3 listy z Krakowa, z 16 stycznia 1788- 28 maja 1788. Rkps jw. sygn. 723. — 2 listy, z Krakowa (?) b. d. (z drugiej poł. 1790) i z Warszawy z 3 grudnia 1790. Rkps jw. sygn. 926. — 126 listów z Paryża, Szwajcarii, Monachium i Wiednia, z 1791-1794. Rkps Arch. Główne Akt Dawnych (Zbiór Popielów sygn. 418). — List z Wiednia (?) z 8 kwietnia 1795. List nieznany, wzmianka o nim w liście Stanisława Augusta do E. Grabowskiej z 27 kwietnia 1795. Rkps Bibl. Czart. sygn. 3157.

3. Do I. Potockiego w zbiorze korespondencji z 1783-1784. Rkps Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 279 b t. 2). — W zbiorze korespondencji z 1786-1788. Rkps jw. sygn. 279 b t. 4. List z 28 grudnia 1788 ogł. M. Skorzepianka: F. Oraczewski. Rektor Krakowskiej Szkoły Głównej. Kr. 1935 *Bibl. Kr.* 84 s. 183-192. — W zbiorze z 1789-1790. Rkps jw. sygn. 279 b t. 5.

4. Do Jana Śniadeckiego z Krakowa z 12 lipca 1787. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 3131. Ogł. M. Baliński: Pamiętniki o Janie Śniadeckim. T. 2. Wil. 1865 s. 106-108. — List z Krakowa z 9 września 1787. Był w Zbiorach Jaszuńskich I s. 95-98; odpis L. Kamykowskiego w Bibl. PAN Kr. sygn. 2816.

5. Do J. Przybylskiego z 1788-1790. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 148 t. 2 i 3.

6. Do Szkoły Głównej Koronnej z Paryża z 5 czerwca 1791. Rkps Arch. Uniw. Jagiel. (Arch. Senatu sygn. 8).

7. Do I. Czartoryskiej list b. d. (po 1788). Rkps Bibl. Czart. sygn. III 1961 (podpis: Oraczewscy).

8. Od Stanisława Augusta 3 listy z 2 lipca 1774 - 28 sierpnia 1779. Rkps Bibl. Czart. sygn. 679. — 19 listów z sierpnia 1780 - 9 czerwca 1784. Rkps jw. sygn. 678. — 4 listy z 11 lutego 1784-21 czerwca 1790. Rkps jw. sygn. 729. — 4 listy z 19 stycznia 1788 - 31 maja 1788. Rkps jw. sygn. 723. — 14 listów z 1791-1794. Rkps Arch. Główne Akt Dawnych (Zbiór Popielów sygn. 418).

9. Od H. Kołłątaja z 31 maja 1786. Rkps Arch. Główne Akt Dawnych (Metryka Litewska dz. IX t. 95).

10. Od I. Lisieckiego z 12 lipca 1787. Rkps Arch. Uniw. Jagiel. sygn. 3.

11. Od A. Badurskiego z 5 marca 1788. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 148 t. 2.

12. Od J. U. Niemcewicza z 7 września 1789. Rkps Arch. Uniw. Jagiel. sygn. 6. Ogł. L. Kamykowski. *Ruch Lit.* 1931 nr 8 s. 243-244.

13. Od M. Poniatowskiego z 1789. Rkps Arch. Uniw. Jagiel. (Arch. Senatu sygn. 6).

14. Wizyta Szkoły Głównej Koronnej przez... r. 1786. Wyd. W. Seredyński w: Zapiski i dokumenta do dziejów instrukcji publicznej w Polsce. *Arch. do Dziejów Lit. i Oświaty w Pol.* t. 3 (1884) i odb.

15. Memoriał profesorów Szkoły Głównej Koronnej wniesiony do Komisji Edukacji Narodowej w sierpniu 1789 (przeciw Oraczewskiemu). Wyd. S. Tync: Rządy Oraczewskiego. W: Komisja Edukacji Narodowej. Wybór źródeł. Wr. (1954) *BN* I, 126.

OPRACOWANIA

Protokoły posiedzeń Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych 1775-1792. Wyd. T. Wierzbowski. W-wa 1908 *Komisja Edukacji Nar.* 36. — J. Bernoulli: Reisen durch Brandenburg, Pommern, Preussen, Curland, Russland und Polen... T. 6. Lipsk 1780 s. 120. Przekł. pol.

http://rcin.org.pl

w zbiorze: Polska stanisławowska w oczach cudzoziemców. Tłum. i oprac. W. Zawadzki. T. 1. W-wa 1963 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* — Korespondencja Jana Śniadeckiego. Listy z Krakowa. T. 1 (1780-1787). Wyd. L. Kamykowski. Kr. 1932; t. 2 (1787-1807). Wyd. M. Chamcówna, S. Tync. Wr. 1954. — *Theater-Kalender auf das Jahr 1782.* Gotha b. r. s. 284-285. — J. Muczkowski: Wiadomość o związku filantropijnym w Krakowie. *Dwutyg. Lit.* 1844 nr 2. — M. Baliński: Wiadomość o Janie Śniadeckim, jego życiu prywatnym i publicznym i dziełach jego. T. 1-2. Wil. 1865. — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 20 (1865). — S. Tomkowicz: Z wieku Stanisława Augusta. T. 2. Kr. 1882 s. 74-75. — W. Smoleński: Towarzystwa naukowe i literackie w Polsce w. XVIII. *Ateneum* 1887 t. 4 i odb. — J. Leniek: Kandydaci stanu akademickiego. Przyczynek do dziejów szkolnictwa z czasów Komisji Edukacji Narodowej. *Spr. Dyr. c.k. Wyższego Gimn. w Tarnopolu za r. szk. 1891* i odb. — B. Dembiński: F. Oraczewski, rektor Akademii Krakowskiej, jako poseł w Paryżu podczas rewolucji w r. 1791 i 1792. *Księga pam. Uniwersytetu Lwowskiego.* Lw. 1900. — S. K. (Krzemiński). *Wielka enc. powsz. ilustr.* S. II. T. 5 (1905). — K. Bąkowski: Teatr krakowski 1780-1815. Kr. 1907 *Bibl. Kr.* 37. — K. M. Morawski: Ignacy Potocki. Cz. 1: 1750-1788. W-wa 1911 *Monogr. w Zakresie Dziejów Nowożytnych* 21. —

S. Kot: Geneza Komisji Edukacji Narodowej. *Spr. AU* 1919 nr 6. — K. Bartoszewicz: Aeronautyka w korespondencji Stanisława Augusta. *Tyg. Ilustr.* 1923. — J. Lewicki: Geneza Komisji Edukacji Narodowej. W-wa 1923 *Bibl. Filomacka* 7. — W. Tokarz: Komisja Edukacyjna i Uniwersytet Jagielloński. W-wa 1924; przedr. w: Rozprawy i szkice. T. 1. W-wa 1959. — L. Bernacki: Teatr, dramat i muzyka za Stanisława Augusta. T. 1-2. Lw. 1925. — W. Szumowski: Krakowska Szkoła Lekarska po reformach Kołłątaja. Kr. 1929 *Bibl. Kr.* 63. — K. Bartoszewicz: F. Oraczewski, inicjator Komisji Edukacyjnej, oraz „Filantropi" krakowscy. W: Szkice i portrety literackie. T. 1. Kr. 1930. — M. Skorzepianka: F. Oraczewski. Rektor Krakowskiej Szkoły Głównej. Kr. 1935 *Bibl. Krak.* 84. — L. Kamykowski: Katedra literatury w Krakowie za czasów Komisji Edukacji Narodowej. *Zjazd Naukowy im. I. Krasickiego. Księga referatów.* Lw. 1936. — H. Barycz: Historia Szkół Nowodworskich od założenia do reformy Hugona Kołłątaja (1588-1777). Kr. 1939-1945. — A. Jobert: La Commission d'Éducation Nationale en Pologne (1773-1794). Paryż 1941. —

H. Barycz: Zagadnienie uniwersyteckie w epoce Oświecenia. *Pam. VII Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich.* T. 2. W-wa 1948. — M. Chamcówna: Dyskusja nad katedrą literatury w Szkole Głównej Koronnej. *Pam. Lit.* R. 41 (1950) z. 3/4. — B. Leśnodorski K. Opałek: Nauka polskiego Oświecenia w walce o postęp. W-wa 1951. — J. Pazdur: Górnictwo i przemysł polski w drugiej poł. XVIII w. *Myśl Współcz.* 1951 nr 6-7. — J. Fabre: Stanislas-Auguste Poniatowski et l'Europe des Lumières. Paryż 1952. — K. Zathey: (Objaśnienia do) Projekt Związku Filantropów. *Ze skarbca kultury* 1952 z. 1. — B. Suchodolski: Nauka polska w okresie Oświecenia. W-wa 1953; przedr. w: Studia z dziejów polskiej myśli filozoficznej i naukowej. Wr. 1958 *PAN. Monogr. z Dziejów Nauki i Techniki* 8. — S. Tync: (Wstęp i przypisy do) Komisja Edukacji Narodowej. Wybór źródeł. Wr. (1954) *BN* I, 126. — K. Opałek: Myśl Oświecenia w Krakowie. Kr. 1955. — M. Chamcówna: Szkoła Główna Koronna w walce o autonomię uniwersytecką. *Kwart. Historii Nauki i Techniki* 1957 nr 2 i nadb. — M. Chamcówna: Uniwersytet Jagielloński w dobie Komisji Edukacji Narodowej. Szkoła Główna Koronna w okresie wizyty i rektoratu H. Kołłątaja 1777-1786. Wr. 1957 *PAN. Monogr. z Dziejów Nauki i Techniki* 2. — E. Aleksandrowska: Zabawy Przyjemne i Pożyteczne, 1770-1777. Monografia bibliograficzna. Wr. 1959 *Książka w Dawnej Kulturze Pol.* 9. — M. Chamcówna: Uniwersytet Jagielloński w dobie Komisji Edukacji Narodowej. Szkoła Główna Koronna w l.1786-1795. Wr. 1959 *PAN. Monogr. z Dziejów Nauki i Techniki* 9. — Z. Wołoszyńska: (Wstęp oraz notka biograficzna do) Komedia obyczajowa warszawska. T. 1. W-wa 1960 *Teatr Pol. Oświecenia.* — J. Dianni: Studium matematyki na Uniwersytecie Jagiellońskim do poł. XIX w. Kr. 1963 *Univ. Jagellonica* 7. — Z. Raszewski: Staroświecczyzna i postęp czasu. O teatrze polskim (1765-1865). W-wa 1963. — M. Chamcówna, K. Mrozowska: Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego w l. 1765-1850. T. 2 cz. 1. Kr. 1965 *Univ. Jagellonica* 21/2.

http://rcin.org.pl

ORDYNIEC JAN KAZIMIERZ ROMUALD (1797—1863)

Krypt.: J. K. O.

Redaktor, tłumacz, poeta i krytyk literacki.

Ur. w 1797 na Wołyniu. Kształcił się w Liceum Krzemienieckim, następnie na Uniwersytecie Wileńskim. Po studiach mieszkał w Warszawie, gdzie był początkowo sekretarzem prefektury policji, potem bibliotekarzem Stanisława Zamoyskiego, prezesa Senatu Królestwa, oraz nauczycielem jego syna. Ok. 1829 został dyrektorem Drukarni Komisji Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Od poł. 1826 do 1829 wydawał i redagował po M. Podczaszyńskim *Dziennik Warszawski*, a w 1830 *Dekameron Polski*. W czasie powstania listopadowego działał w Towarzystwie Patriotycznym (od 23 stycznia 1831). Po powstaniu wyemigrował do Francji, gdzie utrzymywał się z pracy nauczycielskiej i literackiej. W 1832 zgłosił akces do Towarzystwa Demokratycznego Polskiego, pełnił w nim funkcję bibliotekarza i wchodził do redakcji *Pisma Towarzystwa Demokratycznego Polskiego*. 30 listopada t. r. (lub 16 stycznia 1833) wykluczony z Towarzystwa (oskarżony o defraudację pieniędzy ze sprzedaży 1 nru *Pisma*). W 1835 redagował *Pospolite ruszenie*; w 1836 był sekretarzem Komisji Funduszów Emigracji Polskiej; w 1837-1843 współpracował z *Pismem Komisji Korespondencyjnej* (Poitiers). W 1854-1863 był kustoszem Biblioteki Polskiej w Paryżu oraz członkiem Towarzystwa Historyczno-Literackiego. W 1861 redagował paryskie *Wiadomości Polskie*. Zmarł w maju 1863 w Paryżu.

TWÓRCZOŚĆ

Artykuły i drobne utwory umieszczał w czasopismach i zbiorach: *Dekameron Pol.* (1830), *Dzien. Warsz.* (1826-1829; tu m. in.: O dalszym wychodzeniu „Dziennika Warszawskiego". 1827 t. 10 s. 250 n.; O związku i powinowactwie sztuk pięknych, a szczególniej poezji z muzyką. 1828 t. 11 s. 1-27, 216-234; O dalszym wychodzeniu „Dziennika Warszawskiego". 1829 t. 18 s. 341-342), *Dzien. Wil.* (tu: Trzy krzyże pod Brykowem. Ballada. 1826 t. 1 s. 32-40, przedr. C. Zgorzelski w: Ballada polska. Wr. (1962) *BN* I, 177), *Gaz. Pol.* (tu: Odpowiedź na krytykę w „Rozmaitościach Warszawskich". 1827 s. 975), *Pismo Komisji Korespondencyjnej* (Poitiers 1837-1843), *Pismo Tow. Demokratycznego Pol.* (Paryż 1832 nr 1), *Pospolite ruszenie*. T. 1. Paryż 1835.

Przekłady

1. K. L. Schaller (J. Schwaldopler): Zasady poezji i wymowy... Z niemieckiego języka przełożone, a do polskiej literatury zastosowane. T. 1-2. W-wa 1826-1827.

2. A. Bronikowski: Zawieprzyce. Powieść historyczna. W-wa 1828.

3. A. Bronikowski: Hipolit Boratyński. Romans historyczny... tłumaczony z niemieckiego. T. 1-6. W-wa 1828-1829. Wyd. nast.: przejrzane i uzup. przez K. Kaszewskiego. W-wa 1867; też W-wa 1875 *Bibl. Najcelniejszych Utworów Lit. Europejskiej. Lit. Pol.*; W-wa 1904.

4. A. Bronikowski: Elekcja. Powieść... przełożona z niemieckiego. W-wa 1829. Wyd. nast.: W-wa 1877 *Bibl. Najcelniejszych Utworów Lit. Europejskiej. Lit. Pol.*; Przemyśl 1882 *Bibl. Uniwersalna Arcydzieł Pol. i Obcych*; W-wa 1904.

5. J. Czyński: La Nuit du 15 Août 1831 à Varsovie, précédée d'un aperçu rapide de toute la révolution... Traduction, notes et détails de J.-C. Ordyniec. Paryż 1832.

Prace edytorskie

1. Życie Napoleona Bonapartego, poprzedzone obrazem rewolucji francuskiej. Ułożone według różnych autorów przez... T. 1. W-wa 1830.

2. *Pospolite ruszenie. Dzieło poświęcone sprawie narodowej*. T. 1. Paryż 1835.

Ukazał się tylko z. 1 (początek t. 1). Redaktor był równocześnie autorem niektórych artykułów.

Listy

1. Do J. Lelewela 3 listy z 1825. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 4435.

OPRACOWANIA

Korespondencja Adama Jerzego Czartoryskiego z Józefem Twardowskim, 1822-

http://rcin.org.pl

1824. Wyd. J. Ogończyk. *Roczn. Tow. Przyj. Nauk Poz.* t. 26 (1899). — (F. S. Dmochowski?): (Trzy krzyże. Rec.). *Rozmaitości Warsz.* 1827 s. 365-368. — S. Morawski: Kilka lat młodości mojej w Wilnie (1818-1825). (Powst. ok. 1848). Wyd. A. Czartkowski, H. Mościcki. W-wa 1924; wyd. 2 W-wa 1959 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* — W. Sowiński: Les Musiciens polonais et slaves, anciens et modernes. Paryż 1857 s. 44. Wersja pol.: Słownik muzyków polskich. Paryż 1874. — F. S. Dmochowski: Wspomnienia od 1806 do 1830 r. W-wa 1858; wyd. nast. oprac. Z. Libera. W-wa 1959 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* —

F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 20 (1865). — M. K.: Zmarli na wychodźtwie. Ordyniec J. K. *Roczn. Tow. Hist.-Lit. w Paryżu. Rok 1867.* Paryż 1868 s. 395. — A. E. Odyniec: Listy z podróży. T. 1-4. W-wa 1875-1878; wyd. nast. oprac. M. Toporowski. W-wa 1961 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* — J. Bieliński: Uniwersytet Wileński (1579-1831). T. 3. Kr. 1899-1900 s. 459. — L. Janowski: Słownik bio-bibliograficzny dawnego Uniwersytetu Wileńskiego. Wyd. pod kierunkiem R. Mienickiego. Wil. 1939. — F. German: Chopin i literaci warszawscy. (Kr. 1960). — W. Gielżyński: Prasa warszawska 1661-1914. W-wa 1962. — C. Zgorzelski: (Przypisy do) Ballada polska. Wr. (1962) *BN* I, 177 s. 164-165.— L. Krawiec: Spis członków Towarzystwa Demokratycznego Polskiego w l. 1832-1851. *Materiały do biografii, genealogii i heraldyki polskiej.* Paryż 1963. — M. Tyrowicz: Towarzystwo Demokratyczne Polskie 1832-1863. Przywódcy i kadry członkowskie. (W-wa) 1964.

ORŁOWSKI AUGUSTYN JÓZEF (1716—1794)

Tłumacz tragedii, pedagog.

Ur. w 1716. W 1732 wstąpił w Podolińcu do zakonu pijarów, przyjmując imię Augustyna od św. Stanisława (imię chrzestne: Józef). Studia teologiczne odbywał w Warszawie. W r. szk. 1742/43 — podprefekt kolegium warszawskiego, w roku następnym uzupełniał studia za granicą. W latach 1746/47-1753/54 pełnił obowiązki podprefekta Collegium Nobilium; w 1754/55-1755/56 i w 1764/65 — „patris spiritualis"; a w 1756/57-1758/59 — rektora (w nowym gmachu kolegium, którego budowę ukończył). W 1760 przebywał w Rzymie jako asystent generalny zakonu. W 1761/62-1763/64 i w 1765/66-1767/68 pełnił ponownie obowiązki rektora Collegium Nobilium. Lata 1769-1770 spędził za granicą. Po powrocie mieszkał w Collegium jako „ex-assistens". Następnie był proboszczem w Goniądzu. Jako emeryt wrócił do Warszawy, gdzie zmarł 27 listopada 1794.

TWÓRCZOŚĆ

Przekłady

1. Voltaire: Zaira. Tragedia w 5 aktach wierszem, z Woltera przełożona. Wyst.: W-wa Collegium Nobilium Scholarum Piarum 1747, 1750; W-wa Teatr Narodowy 1774. Wyd. W-wa 1787 (druk anonim.).

Rkps Ossol. sygn. 3584/I (Zaira. Tragedia od IMciów Kawalierów w Kolegium Warszawskim Księży Scholarum Piarum... reprezentowana R. P. 1747).

Współtłumacz: S. Konarski.

2. Voltaire: Alzyra. Tragedia w 5 aktach p. de Voltaire, z francuskiego na polski język przełożona. Wyst.: W-wa Collegium Nobilium Scholarum Piarum 1750 (tekst tłum. obok Orłowskiego — S. Konarski. Druk. program przedstawienia: Amerykanie. Tragedia w Warszawie 1750 podczas karnawału w Kolegium IchMciów konwiktorów Scholarum Piarum reprezentowana. W-wa 1750; przedr. L. Bernacki w: Teatr, dramat i muzyka za Stanisława Augusta. T. 1. Lw. 1925 s. 419-421); W-wa, jw. 1754 (tekst tłum. obok Orłowskiego — G. Baxter L. Jordan, T. Nowaczyński, M. Stadnicki, może też A. Ożga). Wyd. W-wa 1779 (druk anonim., autorstwo przypisywane Orłowskiemu).

Rkpsy tekstów przedstawień pijarskich były w Bibl. Krasiń. sygn. 3310 (pt. Amerykanie...), 838.

Stosunek tekstów rkpsów do druku nie ustalony.

3. Voltaire: Henriada. Tłum. 1750.

Poz. niepewna; wymieniona przez Estr. odsyłaczowo pod hasłem Orłowski (XXIII (1910) 426), nie potwierdzona pod hasłem Voltaire.

http://rcin.org.pl

4. J. Racine: Attalia. Tragedia. Wyst.: W-wa Collegium Nobilium Scholarum Piarum 1751, 1752 (druk. program: Joas. Tragedia z Pisma Świętego, w Warszawie 1752 r. podczas karnawału in Collegio Nobilium reprezentowana. B. m. r.), 8 lutego 1766 (druk. program: Attalia, tragedia polska z Pisma Świętego... w Warszawie r. 1766 podczas karnawału in Collegio Nobilium Scholarum Piarum reprezentowana. B. m. r.; przedr. L.Bernacki, jw. s. 426-427). Fragm. wyd.: Prolog tragedii Attalii w Collegium Nobilium warszawskim Scholarum Piarum R. P. 1766 reprezentowanej. (W-wa 1766); przedr. L. Bernacki, jw. s. 428-429. Rkps całości w Ossol. sygn. 684/I (Joas. Tragedia... Przez p. Racine, francuskiego poetę, napisana, a potem na wiersz polski przełożona, w Warszawie 1752... in Collegio Nobilium, w Rzeszowie 1777 dnia 4 lipca... od kawalerów reprezentowana).

Współtłumacz: S. Konarski.

5. J. Racine: Esther. Tragedia. Tekst nieznany.

Współtłumacz: S. Konarski.

6. Voltaire: Meropa. Tragedia w 5 aktach p. de Voltaire, na polski język z francuskiego przełożona. Wyst.: W-wa Collegium Nobilium Scholarum Piarum styczeń 1755; W-wa Teatr Narodowy 26 listopada 1792 (druk. argument: Tragedia Meropy. B. m. r.). Wyd. W-wa 1779 (druk anonim.).

Rkpsy były w Bibl. Teatrów Warsz. sygn. 528, 529.

Uczestniczył nadto w pracy nad wydaniem: Ordinationes visitationis Apostolicae... pro Provincia Polona... Scholarum Piarum. Pars 4-5. (W-wa) 1753; Pars 1-3. (W-wa) 1754. Zob. KONARSKI S., Twórczość poz. 30.

Przypisywany przez J. A. Załuskiego Orłowskiemu i Konarskiemu przekład tragedii P. Corneille'a „Polyeucte" — wg źródeł pijarskich sporządził A. Ożga.

OPRACOWANIA

Listy Stanisława Konarskiego, 1733-1771. Zebrał i oprac. J. Nowak-Dłużewski. (W-wa) 1962. — J. D. A. JANOCKI: Polonia litterata nostri temporis. Wr. 1750. — J. A. ZAŁUSKI: Bibliotheca poetarum Polonorum, qui patrio sermone scripserunt. W-wa 1754. — J. D. A. JANOCKI: Lexicon derer itztlebenden Gelehrten in Polen. T. 1-2. Wr. 1755. — S. BIELSKI: (Wstęp i objaśnienia do) Wybór różnych gatunków poezji z rymotwórców polskich. Cz. 3. W-wa 1807. — A. HORÃNYI: Scriptores Piarum Scholarum. T. 2. Buda 1809. — S. BIELSKI: Vita et scripta. W-wa 1812 s. 65. — W. TRĘBICKI: Uwagi nad dziełem „Starożytny teatr w Polsce" przez K. W. Wójcickiego. *Bibl. Warsz.* 1843 t. 4. — K. ESTREICHER: Teatra w Polsce. T. 1. Kr. 1873; wyd. 2 fotooffs. W-wa 1953.— F. ŁAGOWSKI: Collegium Nobilium. *Przegl. Pedag.* 1887-1888 i odb. — W. CZAJEWSKI: Teatr w konwikcie pijarskim w Warszawie. *Wędrowiec* 1897.— W. CZAJEWSKI: Szkice teatralne. Łódź 1907. —

M. SMOLARSKI: Studia nad Wolterem w Polsce. Lw. 1918 *Arch. Nauk. Wydawnictwa Tow. dla Popierania Nauki Pol.* dz. 1 t. 9 z. 3. — M. SZYJKOWSKI: Dzieje nowożytnej tragedii polskiej. Typ pseudoklasyczny, 1661-1821. Kr. 1920. — W. HAHN: Ksiądz Stanisław Konarski jako reformator teatru szkolnego. *Epoka wielkiej reformy.* Lw. 1923 i odb. — L. BERNACKI: Teatr, dramat i muzyka za Stanisława Augusta. T. 1-2. Lw. 1925. — S. KOT: (Wstęp do) Ustawy szkolne. Kr. 1925 *Bibl. Pol. Pisarzy Pedag.* 1. — W. KONOPCZYŃSKI: Stanisław Konarski. W-wa 1926. — M. SZYJKOWSKI: Dramat w Polsce. *Dzieje literatury pięknej w Polsce. PAU.* Cz. 2. Kr. 1936. — L. CHMAJ: (Przypisy do) Historia Domus Varsaviensis Scholarum Piarum. Wr. 1959 *PAN. Arch. Dziejów Oświaty* 1. — W. HAHN: Pijarski teatr szkolny w Polsce. *Nasza Przeszłość* t. 15 (1962).

OSIŃSKI ALOJZY (1770—1842)

Krypt.: A. O.; X. A. O.

Historyk, bibliograf, językoznawca, kaznodzieja.

Ur. w 1770 w Sandomierskiem (wg autobiografii, F. M. Sobieszczańskiego i E. Woronieckiego; wg S. Bielskiego, S. Krzemińskiego i G. Korbuta: w ziemi chełmskiej); syn Jana i Barbary z Markowskich, brat Ludwika. Kształcił się w szkołach pijarskich w Radomiu i Drohiczynie, gdzie w 1784 wstąpił do pijarów. Śluby zakonne złożył w 1787; święcenia kapłańskie uzyskał 31 marca 1793. Pracę nauczycielską rozpoczął

http://rcin.org.pl

w 1791 jako nauczyciel matematyki, logiki i fizyki w Chełmie i w Łomży (od 1793), następnie uczył w Szczuczynie. W r. szk. 1797/98 wykładał wymowę i prawo, w 1798-1800 — literaturę łacińską i polską. W 1802-1806 — prefekt szkół szczuczyńskich. Jesienią 1806 powołany do Krzemieńca na stanowisko profesora literatury polskiej i łacińskiej oraz starożytności rzymskich w Gimnazjum Wołyńskim; uczył tam do 1824. 12 grudnia 1812 zwolnił się z obowiązków zakonnych, uzyskując probostwo Gimnazjum Wołyńskiego (1813-1816). Od 1816 — proboszcz dubieński; od 1818 kanonik katedralny łucki i prałat kantor katedry żytomierskiej. W tymże roku przyjęty do Towarzystwa Przyjaciół Nauk. W 1820 zaszczycony przez papieża Piusa VII tytułem towarzysza dworu laterańskiego i orderem Złotej Ostrogi.

W 1824 przeniósł się do Wilna, wybrany „od Uniwersytetu Wileńskiego" na kanonię wileńską. W 1825 został deputatem do I Departamentu Sądu Głównego Litewsko-Wileńskiego i do Sądu Gubernialnego Wileńskiego Granicznego, a równocześnie — asesorem konsystorza wileńskiego. W roku następnym powołany „na członka Uniwersytetu Wileńskiego", gdzie w 1827 uzyskał stopień magistra teologii, a w 1828 — doktora. W 1829 otrzymał godność prałata scholastyka katedry wileńskiej; w 1831 wybrany prezydentem kapituły wileńskiej. W tymże roku został infułatem ołyckim i przeniósł się do Ołyki. Do Wilna wrócił jednak już w 1833, powołany na urząd rektora wileńskiej Akademii Duchownej. W 1839, zostawszy biskupem sufraganem łuckim, zrezygnował z rektorstwa Akademii i przeniósł się do Ołyki, gdzie zmarł 10 czerwca 1842.

TWÓRCZOŚĆ

1. Nauka ojca dana synowi jadącemu do akademii. W-wa 1801.

2. Kazanie na pogrzebie Panny Krystyny Radzimińskiej... W-wa 1803.

3. Ogłoszenie wychodzącego na widok publiczny Słownika mitologicznego z obrazopismem. B. m. r.; *Nowy Pam. Warsz.* t. 9 (1803) s. 111-115.

4. Kazanie na pogrzebie J. W. Michała Jerzego z Wielkich Kończyc hr. Wandalina Mniszcha... W-wa 1806.

5. Słownik mitologiczny z przyłączeniem obrazopisma. T. 1. W-wa 1806; t. 2. W-wa 1808; t. 3. W-wa 1812.

6. Kazanie na pogrzebie Franciszka Scheidta... w Krzemieńcu. B. m. (1807).

7. Kazanie na pogrzebie Marianny Radzimińskiej... w Wiszniowcu 29 kwietnia 1808 r. B. m. (1808).

8. Mowa... przy rozpoczęciu popisów rocznych w Gimnazjum Wołyńskim d. 10 lipca 1808 r. B. m. (1808).

9. Kazanie przy otwarciu nauk w Gimnazjum Wołyńskim... miane w Krzemieńcu 21 września 1808 r. B. m. (1808).

10. Kazanie na pogrzebie JW. Tomasza Leńczowskiego... miane ... 2 grudnia 1808 r. w Łanowcach. Krzemieniec 1808.

11. Mowa na obchód pamiątki Franciszka Scheidta, dawniej profesora chemii w Akademii Krakowskiej... tymczasowego profesora chemii w Gimnazjum Wołyńskim... Krzemieniec 1809.

12. Kazanie miane przy rozpoczęciu nauk w Gimnazjum Wołyńskim d. 26 września 1809. B. m. (1809).

13. Mowa przy zakończeniu roku szkolnego d. 17 lipca 1810. B. m. (1810).

14. Kazanie na obchód pamiątki Józ. Czecha... miane w Krzemieńcu d. 28 kwietnia 1811. Krzemieniec 1811.

15. Przemowa, gdy Michał Ściborski obejmował rząd Gimnazjum Wołyńskiego w Krzemieńcu d. 12 lipca 1812 r. B. m. (1812).

16. O życiu i pismach ks. Piotra Skargi. Rozprawa czytana na zebraniu Gimnazjum Wołyńskiego i obywatelów przy rozpoczęciu rocznych popisów z nauk d. 13 lipca 1812 r. Krzemieniec 1812.

17. Literatura polska na tle historii literatury powszechnej (wykłady z 1812). Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 288.

18. O życiu i pismach Tadeusza Czackiego... Rzecz czytana na zebraniu Gimnazjum Wołyńskiego i licznych obywatelów, w imieniu rzeczonego Gimnazjum i Tow. Król. Warsz. Przyj. Nauk 30 lipca 1813 r. Krzemieniec 1816. Wyd. 2 Kr. 1851.

http://rcin.org.pl

Tu ogł. m.in. szereg listów i materiałów dotyczących T. Czackiego.

Przekł. ros.: J. Aleksandrowski.

Inform. Osiński w liście do J. Lelewela z 26 lipca 1815.

19. Literatura łacińska i polska. (1.) Poezja (wykłady z 1814); (2.) Proza (wykłady z 1816). Rkpsy Bibl. PAN Kr. sygn. 285-286, Bibl. Akad. Nauk USRR Lw. (Zbiory Baworowskich sygn. 892/II).

Skrypt uczniowski wykładu o „Iliadzie" w Bibl. PAN Kr. sygn. 295.

20. Literatura polska. 1 lutego 1816 w Jabłonówce. Skrypt prelekcyjny literatury polskiej, dawanej... w Liceum Krzemienieckim. Kurs 3-cio letni. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 5639.

21. Kazanie na pogrzebie Jana Lerneta w Krzemieńcu. B. m. r.

22. Przemowa do Michała Ilkiewicza i Józefa Grocholskiego, wybranych na fundusz Lerneta 1817 r. B. m. (1817).

23. Pochwała ks. Onufrego Kopczyńskiego... czytana na posiedzeniu publicznym d. 4 maja 1818 r. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 12 (1818) i odb. Wyd. 2 W-wa 1819.

Tu fragm. listu do Kopczyńskiego.

24. Wstęp do rozprawy o języku polskim do ks. Adama Czartoryskiego. Fragm. odczytu wygłosz. w Gimnazjum Wołyńskim w 1818. Z rkpsu Akad. Nauk USRR Lw. wyd. E. Woroniecki. *Kwart. Historii Nauki i Techniki* 1959 nr 4.

25. Bogactwa mowy polskiej zebrane. (Słownik frazeologiczny języka polskiego). Ukończ. w 1818. Rkps niekompletny (brak liter: E, części O, P, R, S, T, U, W, Z, Ź, Ż) w Bibl. Akad. Nauk USRR Lw. (Zbiory Baworowskich sygn. 859-868/III, 890/III, 887-888/III, 891/III, t. 1-14; osob. pod sygn. 854-856/I: notaty do słownika i wybrany materiał kilku haseł).

Fragm. wyd.: Bóg. *Ćwiczenia Nauk.* 1818 t. 1; Dwa wyjątki, Łza i Nadzieja, z „Bogactw mowy polskiej zebranych". Wil. 1835, przedr. A. Kowalska. *Prace Polon.* S. XI (1953); Wypis „Błędu" ze słownika ks. A. Osińskiego. Z rkpsu Bibl. Czart. sygn. 2271 wyd. A. Kowalska. *Prace Polon.* S. XIII (1957); Hasło „Myśl". Wyd. Z. J. Nowak. *Zesz. Nauk. Wyższej Szk. Pedag. w Kat. Sekcja Językozn.* z. 2 (1962).

26. Mowa, gdy Alojzy Feliński obejmował rząd Liceum Wołyńskiego 1819. B. m. 1819.

27. Kazanie na pogrzebie Alojzego Felińskiego, dyrektora Liceum Wołyńskiego w Krzemieńcu, 1820. B. m. 1820.

28. Przemowa... do Mikołaja Kaszubskiego, ucznia wybranego na fundusz Lerneta d. 4 grudnia 1821 r. Krzemieniec 1821.

29. Kazanie na egzekwiach uroczystych J. O. Księcia A. (K.) Czartoryskiego... miane w kościele krzemienieckim licealnym d. 12 maja 1823 r. W-wa 1823.

30. Kazanie na pogrzebie Franciszka Zaliwskiego, nauczyciela mechaniki praktycznej w Gimnazjum Wołyńskim. B. m. r.

31. Przemowa przy obraniu na fundusz Lerneta Narcyssa Żurakowskiego, ucznia Gimnazjum Klewańskiego. B. m. r.

32. Przemowa przy wyjściu z obowiązków nauczycielskich literatury łacińskiej i polskiej 20 czerwca 1824. B. m. (1824).

33. Przemowa po egzaminie podczas wizyty Seminarium Diecezjalnego Wileńskiego d. 23 czerwca 1826 r. B. m. (1826).

34. Przemowa do Seminarium Głównego Wileńskiego przy zakończeniu wizyty dn. 29 kwietnia 1828. B. m. (1828).

35. Przemowa do P.P. Mariawitek po zakończeniu wizyty 20 paźdz. 1828 w Wilnie. B. m. (1828).

36. Przemowa... przy uroczystym otwarciu Akademii Duchownej Wileńskiej d. 11 lutego 1834 r. *Otwarcie publiczne Akademii Duchownej Wileńskiej...* Wil. 1834 s. 21-38.

37. Obraz życia i pism ks. Jakuba Wujka z Wągrowca... z przyłączeniem wiadomości o bibliach, psałterzach, kancjonałach rozmaitych wyznań. Powst. przed 1836. Rkps Bibl. Akad. Nauk USRR Lw. (Zbiory Baworowskich sygn. 899/III).

38. Opis biskupów wileńskich od wprowadzenia religii katolickiej do Litwy aż do ostatniego biskupa. Powst. przed 1836. Wyd. pt. Żywoty biskupów wileńskich. Do druku przysposobił H. Skimborowicz. T. 1-3. W-wa 1856.

Wyd. nie puszczone w obieg z powodu braku kilku arkuszy druku, nie dostarczonych przez wydawcę.

39. O jezuitach w Polsce w w. XVI we względzie nauk. Powst. przed 1836. Rkps Bibl. Akad. Nauk USSR Lw. (Zbiory Baworowskich sygn. 894/III).

40. Kazanie miane w Łucku na poświęcenie na biskupstwo Jana Michała Piwnickiego. B. m. r.

http://rcin.org.pl

41. Nauka pani dla swej wychowanki. Lubl. b. r.

42. Opis zakładów przy kolegiacie ołyckiej książąt Radziwiłłów. Rkps Bibl. Akad. Nauk USRR Lw. (Zbiory Baworowskich sygn. 893/III).

43. Wiadomość o życiu i pismach pisarzów polskich z rozbiorem ich dzieł. T. 1-20. Rkps jw., sygn. 896-898/III. Autograf: Wiadomość o życiu Trembeckiego i tłumaczeniu „Syna marnotrawnego", Ossol. sygn. 2872/II k. 91-92.

Nadto ogł. prace w czasopismach, m. in.: *Ćwiczenia Nauk.* (1818), *Nowy Pam. Warsz.* (1803), *Pam. Warsz.* (tu: O cierpieniach i śmierci Tadeusza Czackiego. 1816 t. 4 s. 311-322), *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk*, *Wizerunki Nauk. Poczet Nowy* (t. 11).

Przekłady

1. P. M. Vergilius: Osnowa Eneidy. (Przekł. prozą). Ks. 1-11. Powst. 1809-1824. Rkps Bibl. Akad. Nauk USRR Lw. (Zbiory Baworowskich sygn. 895/III).

Listy i materiały

1. Do różnych osób z 1802-1818. Rkpsy Bibl. Akad. Nauk USRR Lw. (Zbiory Baworowskich sygn. 794/II, 803-804/I). Por. poz. 4, 7, 12.

2. Do A. J. Czartoryskiego 2 listy — z 3 grudnia 1809 i 15 maja 1816. Rkps Bibl. Czart. sygn. 5476. List z 1809 ogł. A. Kowalska. *Prace Polon.* S. XIII (1957).

3. Korespondencja z A. J. i A. K. Czartoryskimi z 1809-1819, 5 listów. Ogł. Z. J. Nowak. *Zesz. Nauk. Wyższej Szk. Pedag. w Kat. Sekcja Językozn.* z. 1 (1959) s. 48-53.

4. Korespondencja z A. J. i A. K. Czartoryskimi, J. Lelewelem, S. Jarmundem, F. Łaszowskim, J. U. Niemcewiczem, F. Platerem, M. Ściborskim, Mniszchową, z 1809-1823. Z rkpsów Bibl. Akad. Nauk USRR Lw. (Zbiory Baworowskich) ogł. E. Woroniecki. *Kwart. Historii Nauki i Techniki* 1959 nr 4 s. 633-662. Por. poz. 1 i 12.

5. Do Jana Śniadeckiego z 1811. Ogł. T. Wierzbowski w: Materiały do dziejów piśmiennictwa polskiego. T. 2. W-wa 1904.

6. Do S. Staszica z 1811. Ogł. A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 3. W-wa 1902.

7. Do J. Lelewela 23 listy z 1811-1828 (z rkpsu Bibl. Jagiel. sygn. 4435 t. 4) oraz 7 listów od Lelewela (z rkpsów Zbiorów Baworowskich i Bibl. Jagiel. sygn. 232). Ogł. E. Woroniecki. *Blok-Notes Muz. Mickiewicza* R. 2 (1963) nr 1 (2). Por. poz. 1.

8. Do Jana Śniadeckiego 2 listy z 1816-1817. Ogł. Z. J. Nowak. *Zesz. Nauk. Wyższej Szk. Pedag. w Kat. Prace Hist.-Lit.* 1962 s. 237-241.

9. Do O. Kopczyńskiego. Fragm. wyd. zob. Twórczość poz. 23.

10. Jeden tom listów ks. biskupa A. Osińskiego. Ogł. J. Bartoszewicz. *Dzien. Warsz.* 1856 nr 37-38, 55-58, 60, 63, 66, 69, 70, 73, 74, 76, 79, 81, 84, 85.

11. Od T. Czackiego z 2 grudnia 1810. Wyd. pt. List Tadeusza Czackiego do... B. m. r.; toż zob. Twórczość poz. 18.

12. Od L. Osińskiego, J. U. Niemcewicza, F. Bentkowskiego, J. Lelewela, J. Elsnera, M. Żurowskiego, J. Korzeniowskiego, T. Wasilewskiego, z 1818-1820. Z rkpsów Bibl. Baworowskich Lw. ogł. S. Vrtel (Wierczyński). *Pam. Lit.* R. 10 (1911) i odb. Por. poz. 1 i 4.

13. Od J. Korzeniowskiego z 1820. Wyd. pt. List do ks. A. Osińskiego... W-wa 1820.

14. Autobiografia (do r. 1829). Ogł. T. Stypułkowski z przypisami J. Bartoszewicza. *Dzien. Warsz.* 1855 nr 291.

Spis rkpsów Osińskiego w rkpsie Bibl. Akad. Nauk USRR Lw. (Zbiory Baworowskich sygn. 1563/III).

OPRACOWANIA

Korespondencja listowna z Tadeuszem Czackim Hugona Kołłątaja, przedsięwzięta w celu urządzenia instytutów naukowych... (Powst. przed 1813). Wyd. F. Kojsiewicz. T. 3-4. Kr. 1845. — O doskonaleniu mowy ojczystej i o układzie nowego już ukończonego słownika. *Ćwiczenia Nauk.* 1818 t. 1. — Zdanie ks. Kopczyńskiego o nowym słowniku ks. A. Osińskiego. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 12 (1818) s. 309-317. — *Gaz. Lit.* 1822 nr 1 s. 11. (Wiadomość o wyróżnieniu przez papieża). — Korespondencja Jerzego Adama Czartoryskiego z Józefem Twardowskim... 1822-1824. Wyd. J. Ogończyk. *Roczn. Tow. Przyj. Nauk Poz.* t. 26 (1899). — (J. K. Ordyniec): O pracach A. Osińskiego. *Dzien. Warsz.* 1827 t. 9 s. 125-127. —

http://rcin.org.pl

(Dwa wyjątki... „Z bogactw mowy polskiej". Wil. 1835. Rec.): *Tyg. Petersb.* 1835 nr 87; K. M. *Pam. Nauk.* 1837 t. 1 s. 143-152. — Nowiny Literackie. *Przyj. Ludu* 1839/40 t. 2 nr 33. — J. I. Kraszewski: Słówko o ks. biskupie A. Osińskim. *Tyg. Petersb.* 1843 nr 15. — Jan ze Śliwina (A.H. Kirkor): A. Osiński (życiorys). *Pam. Umysłowe Wil.* 1845/46 t. 3 s. 35-56. [Rec.: *Bibl. Warsz.* 1846 t. 2 s. 627]. — *Gaz. Warsz.* 1846 nr 1. — F. Kowalski: Wspomnienia. T. 1-2. Kijów 1859; wyd. nast. Kijów 1912. — (Żywoty biskupów wileńskich. W-wa 1856. Rec.). *Gaz. Codz.* 1860 nr 136. — A. Andrzejowski: Ramoty starego Detiuka. T. 4. Wil. 1862 s. 5-6, 156-157 i wyd. nast. —

F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 20 (1865). — E. Heleniusz (Iwanowski): Z przeszłości minionej. T. 1. W-wa 1876 s. 529-530. — *Enc. kościelna* Nowodworskiego. T. 17 (1891). — A. S. Krasiński: Wspomnienia. (Powst. przed 1891). Kr. 1901 s. 49-50.— M. Rolle: Ateny wołyńskie. Lw. 1898 i wyd. nast. — A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 4, 6, 8. Kr. 1904-1906. — S. Krzemiński. *Wielka enc. powsz. ilustr.* S. II. T. 5/6 (1908). — S. Vrtel (Wierczyński): Korespondencja ks. A. Osińskiego. *Pam. Lit.* R. 10 (1911) i odb. — K. Kolbuszewski: Ks. A. Osiński jako tłumacz „Eneidy". *Księga Wergiliuszowa.* Wil. 1930 *Alma Mater Vilnensis Bibl.* 1 i odb. — M. Danilewiczowa: Życie naukowe dawnego Liceum Krzemienieckiego. *Nauka Pol.* 1937 s. 75. — M. Danilewiczowa: Plotki o rywalu Lindego. (Ze wspomnień o ks. A. Osińskim). *Silva Rerum* 1939 z. 5. — L. Janowski: Słownik biobibliograficzny dawnego Uniwersytetu Wileńskiego. Pod red. R. Mienickiego. Wil. 1939. —

A. Kowalska: „Bogactwa mowy polskiej" — zapomniany i nie wydany słownik języka polskiego z pocz. XIX w. *Prace Polon.* S. XI (1953). — J. Siwkowska: O słowniku języka polskiego Osińskiego. *Poradnik Język.* 1953 z. 5, 6, 8. — A. Lech: Czy ocalone „Bogactwa mowy polskiej"? Na tropie słownika A. Osińskiego. *Tamże* 1956 z. 5. — E. Woroniecki: A. Osiński. Materiały biograficzne i spuścizna rękopiśmienna. Maszynopis Bibl. IBL W-wa (teka 173). — A. Kowalska: Jeszcze jedno hasło z nie wydanego słownika języka polskiego A. Osińskiego. *Prace Polon.* S. XIII (1957). — E. Woroniecki. *Filolohicznyj zbirnyk. Akademija Nauk USRR* (Kijów) 1958 s. 198-202 (o rkpsie „Słownika" ze zbiorów Bibl. Akad. Nauk USRR we Lw.). — Z. J. Nowak: A. Osiński i Czartoryscy. Z dziejów „Bogactw mowy polskiej". *Zesz. Nauk. Wyższej Szk. Pedag. w Kat. Sekcja Językozn.* z. 1 (1959) s. 48-63 i odb. — W. Nowodworski: „Bibliograficznych ksiąg dwoje" Joachima Lelewela. Studium historyczno-bibliograficzne na tle epoki. Wr. 1959. — E. Woroniecki: Słowniki ks. Osińskiego odnalezione. *Poradnik Język.* 1959 z. 1/2. — E. Woroniecki: O „Przedmowie do Słownika" i „Układzie zbiorów mowy polskiej" A. Osińskiego. *Tamże* 1959 z. 5. — E. Woroniecki: Słownik A. Osińskiego w opinii książąt A. K. i A. J. Czartoryskich. *Kwart. Historii Nauki i Techniki* 1959 nr 4. — Z. J. Nowak: Zapomniany fragment „Bogactw mowy polskiej" A. Osińskiego. *Jęz. Pol.* 1960 z. 4. — Z. J. Nowak: Współzawodnik Lindego. *Tamże* 1961 z. 2. — Z. J. Nowak: Listy A. Osińskiego do Jana Śniadeckiego z l. 1816-1817. *Zesz. Nauk. Wyższej Szk. Pedag. w Kat. Prace Hist.-Lit.* 1962 s. 237-241. — Z. J. Nowak: Hasło „Myśl" z „Bogactw mowy polskiej" A. Osińskiego. *Zesz. Nauk. Wyższej Szk. Pedag. w Kat. Sekcja Językozn.* z. 2 (1962). — E. Woroniecki: „Prawdziwie poważam i uprzejmie kocham". Nieznana korespondencja Joachima Lelewela i A. Osińskiego. *Blok-Notes Muz. Mickiewicza* R. 2 (1963) nr 1 (2). — S. Szlifersztejnowa: Z prac nad polskim słownikiem narodowym w wieku Oświecenia. (Zbiory leksykograficzne ks. A. Osińskiego). *Prace Filol.* t. 18 (1965) cz. 4.

OSIŃSKI LUDWIK (1775—1838)

Krypt.: O...; O. L.

Poeta, tłumacz, dramatopisarz, krytyk i historyk literatury, mówca.

Ur. 24 sierpnia 1775 w Kocku na Podlasiu; syn Jana i Barbary z Markowskich, brat Alojzego. Uczył się u pijarów w Łomży (wg innych źródeł: w Radomiu), po czym wstąpił do nowicjatu pijarów i uczył w ich szkołach. Po kilku latach wystąpił z zakonu. W powstaniu kościuszkowskim walczył na froncie nadnarwiańskim w milicji bielsko-

http://rcin.org.pl

podlaskiej A. Karwowskiego. W 1801-1807 utrzymywał w Warszawie wraz z K. Wolskim pensjonat dla młodzieży męskiej, wykładając w nim język i literaturę polską. W 1801-1805 współpracował z *Nowym Pamiętnikiem Warszawskim* F. K. Dmochowskiego. Równocześnie rozwijał żywą działalność w Towarzystwie Przyjaciół Nauk (od 1801 — członek, w 1804-1814 — sekretarz). W 1805 jako guwerner Romana Sołtyka odbył podróż do Włoch i Francji. Za Księstwa Warszawskiego był urzędnikiem Dyrekcji, potem Ministerstwa Sprawiedliwości (sekretarzem generalnym, a następnie pisarzem Sądu Kasacyjnego), wsławił się wówczas obroną pułkownika Siemianowskiego W 1808 ożenił się z Rozalią Bogusławską, córką Wojciecha. W 1809-1810 redagował *Pamiętnik Warszawski*. W 1814 (10 lipca) objął po teściu dyrekcję Teatru Narodowego, którą prowadził do końca 1830 (od 1827 wspólnie z L. A. Dmuszewskim). W 1814-1824 wykładał język i literaturę polską w Szkole Dramatycznej.

Reskryptem z 15 lutego 1818 powołany został na zastępcę profesora literatury porównawczej na Uniwersytecie Warszawskim, wykłady rozpoczął 9 maja 1818 i prowadził je do 1830, uzyskując 6 sierpnia 1821 nominację na profesora nadzwyczajnego, a 13 listopada t. r. na zwyczajnego. Należał do masonerii, posiadał najwyższy, VII stopień wtajemniczenia, piastował kilkakrotnie urząd Wielkiego Mówcy Wielkiego Wschodu Narodu Polskiego, a w 1820-1821 był członkiem Najwyższej Kapituły. Sympatyk Towarzystwa Iksów (1816-1819).

W czasie powstania listopadowego pracował w redakcji *Kuriera Polskiego*; od lipca 1831 sprawował funkcję prezesa powstańczej Rady Municypalnej, opowiadając się za polityką układów z Rosją. Po powstaniu mianowany referendarzem w Radzie Stanu, pracował w Wydziale Wyznań i Oświecenia Publicznego. Zmarł 27 listopada 1838 w Warszawie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Zbiór zabawek wierszem. Cz. 1-2. W-wa 1799.

Zawartość cz. 1: Utwory liryczne; cz. 2: Sielanki.

Tu m.in. wiersz „Dziedzic i poddani" oraz satyra „Nabożny powierzchownie". Kilka wierszy przedr. P. Hertz w: Zbiór poetów polskich XIX w. Ks. 1. W-wa 1959.

2. Układ edukacji w pensji nowo utworzonej pod dozorem... W-wa 1801.

Współautor: K. Wolski.

3. Wiersz o sztuce aktorskiej, ofiarowany aktorce zaczynającej. *Nowy Pam. Warsz.* t. 10 (1803) s. 121-127. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. t. 1.

4. O dobroczynności. Wygł. na posiedzeniu Tow. Przyj. Nauk 24 maja 1804. *Nowy Pam. Warsz.* t. 14 (1804) s. 369-374; *Gaz. Kr.* 1804 nr 49; fragm. *Gaz. Warsz.* 1804 nr 43. Wyd. nast.: Wiersz o dobroczynności. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 4 (1807); zob. Wyd. zbior. t. 1.

5. Andromeda. Drama liryczne w 1 akcie, z muzyką Józefa Elsnera, reprezentowane pierwszy raz na Teatrze Narodowym w Warszawie dnia 14 stycznia 1807 w obecności Napoleona... W-wa 1808.

Rkpsy: Bibl. Nar. sygn. I 6152, Ossol. sygn. 7850/II.

6. Oda na cześć Kopernika. Wygł. na posiedzeniu Tow. Przyj. Nauk 10 listopada 1808. *Gaz. Warsz.* 1808. Wyd. nast.: Wiersz na pochwałę Kopernika. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 8 (1812) cz. 1 s. 56-61; Oda o Koperniku. *Rozmaitości Warsz.* 1830 nr 1; zob. Wyd. zbior. t. 1; Wiersz na cześć Mikołaja Kopernika. Kr. 1873; przedr. W. Borowy w: Od Kochanowskiego do Staffa. Antologia... Lw. 1930 i wyd. nast.; J. Tuwim w: Księga wierszy polskich XIX w. T. 1. W-wa 1954, wyd. 2 W-wa 1956; P. Hertz, jw. poz. 1.

Tekst Ody w wyd. zbior. różni się od tekstu pierwodruku.

7. O życiu i pismach Franciszka Dmochowskiego. Czyt. na posiedzeniu Tow. Warsz. Przyj. Nauk 19 stycznia 1809. Wyd. w: Wergiliusz: Eneida... Dzieło pośmiertne tłumaczone przez F. K. Dmochowskiego. W-wa 1809, toż *Pam. Warsz.* 1809 nr 3-4. Wyd. nast.: *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 8 (1812) s. 120-143; zob. Wyd. zbior. t. 4.

8. Wiersz na powrót zwycięskiego wojska do stolicy. Czyt. na posiedzeniu Tow. Król. Przyj. Nauk dn. 22 grudnia 1809 r.

http://rcin.org.pl

B. m. r.; *Pam. Warsz.* 1810 t. 1 nr 1. Wyd. nast.: *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 8 (1812) s. 123-128; Oda na powrót wojsk do stolicy. *Pszczółka Kr.* 1819 nr 14; przedr. W. Bełza w: Ojczyzna w pieśniach poetów polskich. Lw. 1901; P. Hertz, jw. poz. 1.

9. Obrona pułkownika Siemianowskiego. W-wa b. r.; *Pam. Warsz.* 1810 nr 1. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. t. 4.

10. Wykład literatury porównawczej, czytanej w Uniwersytecie Warszawskim. 1818-1830. Wyd. zob. Wyd. zbior. t. 2-4.

Oparte na dziele J. F. Laharpe: Lycée ou Cours de littérature. 1799-1805.

11. Program kursu literatury porównawczej. Powst. 1823. Ogł. J. Bieliński w: Królewski Uniwersytet Warszawski (1816-1831). T. 3. W-wa 1912.

12. Pieśń na taniec polski ułożona, a przy otwarciu balu przez Izby Sejmowe i Radę Stanu w dniu 9 czerwca 1825 roku danego wykonana, do muzyki K. Kurpińskiego. B. m. (1825).

Egz. w zbiorze rkpsów Bibl. PAN Kr. sygn. 2061.

13. O używaniu liter j, y, i. *Rozprawy i wnioski o ortografii polskiej przez Deputacją od Król. Tow. Warsz. Przyj. Nauk wyznaczoną.* W-wa 1830. Wyd. nast. zob. Wyd. zbior. t. 4.

14. Pierwsza reprezentacja, czyli kłopoty zakulisowe. Powst. ok. 1833. Z rkpsu ogł. E. Szwankowski: Nieznany utwór Ludwika Osińskiego. *Pam. Teatr.* 1956 z. 4 s. 651-662.

Artykuły i drobne utwory znajdują się w czasopismach: *Astrea* (1822), *Dzien. Wil.* (tu m. in.: Wiersz w imionniku Marii Szymanowskiej zapisany. 1828 s. 48), *Gaz. Codz.* (tu m. in.: Nauce i ludzkości poświęcony cały... 1833 nr 549; Kiedy radość sercem włada... 1834 nr 825), *Gaz. Kr.* (tu m. in.: Kantata na uroczystość imienin Najjaśn. Imperatora Wszech Rosji Aleksandra I... 1814 nr 76; Kiedy radość sercem włada... 1834 nr 107), *Gaz. Warsz.* (tu m. in.: Towarzystwo Warszawskie Przyjaciół Nauk... 1808 nr 18; Krótki rys życia i zasług J. W. Albertrandego. 1808 nr 66; rec. teatr. w rubryce „Teatr narodowy". 1809-1810), *Dod. do Gaz. Warsz.* (tu m. in.: Przyjaciel do kapitana Morawskiego w dzień, gdy ten został ozdobiony Krzyżem Wojskowym. 1808 nr 2; Pieśń odjazdu, napisana dla wychodzącej z Warszawy Gwardii Cesarsko-Polskiej. 1808 nr 8; rec. teatr. w dziale „Teatr". 1802-1803), *Kłosy* (tu: Oda do J. U. Niemcewicza. 1881 t. 2 s. 344), *Kur. Pol.* (1830-1831), *Kur. Warsz.* (tu m. in.: Do Redaktora „Kuriera Warszawskiego". 1822 nr 138), *Nowy Pam. Warsz.* (1801-1805), *Pam. Warsz.* (tu m. in.: Wiadomość o życiu i pismach Cypriana Godebskiego. 1809 nr 4; Poezja. 1809 nr 6; Język polski. 1809 nr 6-7; „Eneida" Wergiliusza. Dzieło pośmiertne przez F. K. Dmochowskiego (rec.). 1809 nr 8-9; Teatr Narodowy. 1809 nr 2, 10, 1810 nr 2-4; Niektóre anegdoty o teatrach. 1809 nr 4; Katon. Tragedia w pięciu aktach (rec.). 1809 nr 6; Raj utracony (rec.). 1809 nr 6; O życiu Ignacego Potockiego. 1809 nr 6), *Pszczółka Kr.* (1819), *Rozmaitości Warsz.* (tu m. in.: O pierwiastkowej dramatyce w Polszcze. 1821 nr 22, 52-54), *Sybilla Nadwiślańska* (tu m. in.: O pierwiastkowej dramatyce w Polszcze. 1821 nr 1, 3), *Świat Dramatyczny* (1838 nr 6), *Tyg. Pol. i Zagr.*, *Warszawianin* (tu m. in.: Ubogi do księżnej Czartoryskiej. 1822 nr 12; Wiersz do JPanny Józefy Truskolaskiej przy oddaniu jej roli Xymeny w tragedii „Cyd". 1822 nr 14; Do L. C. na imieniny. 1822 nr 31).

Ponadto drobne wiersze, mowy i krytyki lit. wyd. zob. Wyd. zbior. Stąd kilka wierszy przedr. P. Hertz, jw. poz. 1.

P r z e k ł a d y

1. Voltaire: Alzyra, czyli Amerykanie. Tragedia w 5 aktach wierszem. Wyst. W-wa 14 grudnia 1800. Fragm. (akt I sc. 1, akt V sc. 6 i 7). *Nowy Pam. Warsz.* t. 1 (1801) s. 92-95. Przekł. całości popr. w 1803 zob. Wyd. zbior. t. 1.

Rkps Bibl. Nar. sygn. III 6153.

2. W. Shakespeare: Otello, czyli Murzyn w Wenecji. Tragedia w 5 aktach. Wyst. W-wa 1801. Nie wyd.

Wg przeróbki J. F. Ducisa.

3. P. Corneille: Cyd. Tragedia w 5 aktach wierszem. Wyst. W-wa 10 maja 1801. Fragm.: akt I sc. 6 i 7, akt II sc. 2. *Nowy Pam. Warsz.* t. 2 (1801) s. 208-218; akt II sc. 7, akt III sc. 3. *Tyg. Pol. i Zagr.* 1818 t. 1 s. 60. Całość zob. Wyd. zbior. t. 1. Wyd. nast.: Lw. (1885); Brody 1907 *Arcydzieła Pol. i Obcych Pisarzy* 54; W-wa 1954 (razem z przekł. A. Morsztyna i S. Wyspiańskiego).

Rkps Bibl. Nar. sygn. III 6153. Rkpsy z Bibl. Zamoyskich zniszcz. Odpis w Bibl. PAN Kr. sygn. 1287.

4. P. L. Belloy: Gabryella de Vergy. Tragedia w 5 aktach prozą. Wyst. W-wa 1802. Wyd. zob. Wyd. zbior. t. 1.

http://rcin.org.pl

Rkpsy Bibl. Zamoyskich sygn. 1035 i Bibl. Teatrów Warsz. nr 547 zniszcz.

5. P. Corneille: Horacjusze. Tragedia w 4 aktach wierszem. Wyst. W-wa 28 kwietnia 1802 (przedstawienie amatorskie); 5 grudnia 1802 (w Teatrze Narodowym). Fragm.: akt II sc. 3, akt III sc. 4, przekleństwo Kamilli z aktu IV. *Dod. do Gaz. Warsz.* 1802 nr 35; akt I sc. 1, akt II sc. 1 i 3, akt III sc. 4. *Nowy Pam. Warsz.* t. 7 (1802) s. 346-348, 350-354, 356-358. Całość wyd. W-wa 1802. Wyd. nast.: zob. Wyd. zbior. t. 1; Lw. (1885).

Rkpsy: Bibl. Nar. sygn. III 6153 (z popr. autora), Ossol. sygn. 11343/I, 11375/I.

6. M. J. Chénier: Fénelon, czyli zakonnice w Kambré. Tragedia w 5 aktach wierszem. Wyst. W-wa 4 grudnia 1803. Wyd. zob. Wyd. zbior. t. 1.

Rkpsy: Bibl. Nar. (BOZ sygn. 972), Ossol. sygn. 12493/I.

Utwór ten tłum. również J. Czyżowski (wyst W-wa 7 stycznia 1803, wyd. W-wa 1803).

7. W. Shakespeare: Król Lear. Tragedia w 5 aktach. Powst. 1803. Wyst. W-wa 5 kwietnia 1805. Nie wyd.

Wg przeróbki J. F. Ducisa, który korzystał z kolei z przekł. franc. P. A. La Place'a.

8. P. Chiari: Wieśniaczka dowcipna, czyli markiz Tulipano. Opera w 2 aktach. Wyst. W-wa 17 lutego 1804. (Muzyka: J. Paisiello). Fragm. w zbiorze: Śpiewy i arie teatralne i światowe z różnych oper. T. 1. W-wa 1816 s. 50.

9. Żony przemienione, czyli szewc. Opera komiczna w 1 akcie. Fragm. (duet) wyst. W-wa 20 kwietnia 1804; całość wyst. W-wa 13 kwietnia 1810. (Muzyka: M. A. Portogallo). Fragm. ogł. L. A. Dmuszewski, A. F. Żółkowski w: Dykcjonarzyk teatralny z dodatkiem pieśni z najnowszych oper. Poz. 1808 s. 71-72.

10. P. N. Ovidius: Kłótnia Ajaksa i Ulissesa o broń Achillesową. Wygł. na posiedzeniu Tow. Warsz. Przyj. Nauk 1804. Fragm.: *Gaz. Warsz.* 1804 nr 94; *Gaz. Kr.* 1804 nr 98-99. Całość wyd. *Nowy Pam. Warsz.* t. 16 (1804) s. 350-362. Wyd. nast.: *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 4 (1807) s. 201-215; zob. Wyd. zbior. t. 1 (pt. Mowa Ajaksa i Ulissesa o zbroję Achillesa).

Fragm. „Metamorfoz".

11. Ch. A. G. Pigault-Lebrun: Rywale samych siebie. Komedia w 1 akcie. Wyst. W-wa 28 kwietnia 1805. Nie wyd.

12. J. N. Bouilly: Intryga w oknach. Opera w 1 akcie. Wyst. W-wa 1 marca 1807. (Muzyka: N. Isouard). Fragm. ogł. L. A. Dmuszewski, A. F. Żółkowski, jw. poz. 9 s. 67-69.

13. P. Corneille: Cynna, czyli łaskawość Augusta. Tragedia w 5 aktach wierszem. Wyst. W-wa 8 kwietnia 1808. Fragm. (akt II sc. 1). *Pam. Warsz.* 1809 t. 2 s. 1-12. Całość wyd. zob. Wyd. zbior. t. 1; wyd. osob. Lw. (1885).

Rkps Bibl. Nar. sygn. III 6153. Rkps Bibl. Zamoyskich sygn. 778 zniszcz.

14/15. J. B. Treilhard, L. J. Faure: Powody kodeksu przestępstw i kar. W-wa 1811.

Druk nie ukończ. Odbito tylko kilka arkuszy. Zapewne toż samo zapisane u Estr. III, 1876 Powody do kodeksu postępowania francuskiego Z francuskiego tłumaczył... W-wa 181 (1?).

16. Horacjusze i Kuracjusze. Opera heroiczna w 3 aktach, tłumaczona wierszem. Wyst. W-wa 22 października 1812. Nie wyd.

Treść zaczerpnięta z tragedii Corneille'a: Horacjusze (por. poz. 5).

17. Pan Wilhelm. Komedia z francuskiego. Wyst. W-wa 29 października 1814. Nie wyd.

18. P. A. de Beaumarchais: Wesele Figara. Wyst. W-wa 1814. Nie wyd.

19. Molière: Skąpiec. Komedia w 5 aktach. Wyst. (zapewne) 11 listopada 1815. Nie wyd.

20. Dziadek, czyli dwa wieki. Opera z francuskiego. Wyst. W-wa 13 października 1816. Nie wyd.

21. J. Racine: Ifigenia. Fragm. (akt IV sc. 6). *Pam. Warsz.* t. 17 (1820) s. 245-249.

22. F. Schiller: Prolog z „Dziewicy Orleańskiej". *Pam. Warsz.* t. 18 (1820) s. 213-226.

23. Q. F. Horatius: Pieśni. Pieśń 30 z ks. III. *Astrea* 1822 t. 2 s. 229; pieśń 22 z ks. I i 14 z ks. II zob. Wyd. zbior. t. 3.

24. Ch. G. Étienne: Janek i Stefanek. Komedioopera z francuskiego. Z muzyką J. Nicolo (N. Isouard). Wyst. W-wa 1822. Rkps w posiadaniu rodziny zaginął.

Toż przeł. W. Bogusławski, wyst. W-wa 11 grudnia 1817. Zob. Bogusławski W., Twórczość poz. 74.

25. Turek we Włoszech. Opera z muzyką G. Rossiniego. Wyst. W-wa 14 marca 1824. Rkps jw.

http://rcin.org.pl

26. Sroka złodziej. Opera z muzyką G. Rossiniego. Wyst. W-wa 22 lutego 1825. Rkps jw. poz. 24.

27. L. Lhérie (pseud. Brunswick), H. Barthélemy: Spis wojskowy. Komedia w 1 akcie. Nie wyd.

28. F. Romani: Napój miłosny. Opera w 2 aktach z muzyką G. Donizettiego. Nie wyd.

W zbiorach rkpsów pod nazwiskiem L. Osińskiego zapisuje się nadto pozycje: Fedra. Trajedia. Tłomaczenie z francuskiego Jana Rasina (Ossol. sygn. 12492/I, czystopis z pocz. XIX w., nazwisko Osińskiego dopisane na k. tyt.); Radamist i Zenobia, tłum. z Crébillona L. Osiński (Bibl. PAN Kr. sygn. 1287: Odpisy tragedii — może to przekład A. Felińskiego? Zob. FELIŃSKI A., Twórczość poz. 17).

Wydania zbiorowe

1. Dzieła. T. 1-4. Wyd. F. S. Dmochowski. W-wa 1861-1862.

Wyd. niezupełne i niekrytyczne. Nakł. wdowy. Zawartość t. 1: Przekłady poz. 3, 5, 13, 1, 6, 4; Poezje oryginalne i tłumaczone; Twórczość poz. 4, 3, 6; Przekłady poz. 10; wiersz: Do F. Morawskiego, i błędnie przypisany Osińskiemu wiersz J. U. Niemcewicza: Ostatni człowiek; Wiersze ulotne. —

T. 2: Twórczość poz. 10: Wstęp do wykładu literatury porównawczej; Epopeja; Poezja heroikomiczna; Poezja dramatyczna. —

T. 3: Twórczość poz. 10, c.d.: Poezja dramatyczna; Poezja liryczna; Poezja dydaktyczna; Poezja pasterska; Satyra; Listy; Bajki. —

T. 4: Twórczość poz. 10, c.d.: Wymowa; — Mowy pochwalne i obrony sądowe: Mowa na uczczenie pamiątki ks. Józefa Poniatowskiego; Przemowa na pogrzebie F. K. Łozińskiego; Twórczość poz. 7, 9; Obrona kapit. Bogdanowicza i Budziszewskiego; Obrona por. Sobolewskiego i Turowskiego; Krytyki i sprawozdania literackie; Twórczość poz. 13.

Listy

1. Do S. B. Lindego (?) z 1805. Rkps Bibl. Nar. sygn. 7112.

2. Do H. Rzewuskiego z 1809. Rkps Ossol. sygn. 5997/II.

3. Do F. Wężyka 2 listy z 1816-1817. Rkps Ossol. sygn. 12319/III. List z 3 stycznia 1817 ogł. Z. Goliński: Papiery Franciszka Wężyka w rękopisach Ossolińskich. Ze *skarbca kultury* 1953 z. 1.

4. Do B. Kudlicza z 9 sierpnia 1817 i J. Elsnera z 14 lipca 1821; od A. Felińskiego z 8/20 sierpnia 1814 i 24 marca 1817. Ogł. E. Szwankowski: Z korespondencji L. Osińskiego. *Pam. Teatr.* 1962 z. 1.

Por. poz. 15.

5. Do S. K. Potockiego z 14 kwietnia 1818 i do W. Szweykowskiego z 18 września 1818, 1 września 1821, 24 września 1821. Ogł. J. Bieliński: Królewski Uniwersytet Warszawski. T. 3. W-wa 1912 s. 467 n.

Por. poz. 17.

6. Do Komisji Wyznań i Oświaty z 1818, do S. Staszica z 1821. Ogł. T. Wierzbowski w: Materiały do dziejów piśmiennictwa polskiego. T. 2. W-wa 1904.

7. Do brata, Alojzego Osińskiego, 4 listy z 1818-1819. Ogł. S. Vrtel (Wierczyński): Korespondencja ks. Alojzego Osińskiego. *Pam. Lit.* R. 10 (1911) i odb.

8. Do NN. z 1819 i odpowiedź K. Brodzińskiemu. Rkps Bibl. Nar. sygn. 2674.

Por. poz. 20.

9. Do administratora gmachu teatralnego 3 listy — z 1821-1827. Ogł. K. Wierzbicka w: Źródła do historii teatru warszawskiego. Cz. 2. Wr. 1955.

Tu nadto szereg dokumentów dotyczących działalności teatralnej Osińskiego.

10. Do K. Koźmiana 7 listów — z 1831-1832 i b. d. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 2031 t. 1, 3. List z 18 października 1832 ogł. Z. Jabłoński: Listy o Adamie Mickiewiczu. *Roczn. Bibl. PAN w Kr.* R. 1 1955 (Wr. 1957).

11. Do J. Lelewela. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 4435.

12. Od J. Albertrandiego z 1804. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 6233 III.

13. Od K. Wolskiego z 1809. Ogł. A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 3. Kr. 1902 s. 231.

14. Od H. Kołłątaja b. d. (brulion). Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 1054.

15. Od A. Felińskiego z 1814. Ogł. E. Iwanowski (Heleniusz): Wspomnienia lat minionych. T. 1. Kr. 1876 s. 170.

Por. poz. 4.

16. Od W. Bogusławskiego 3 listy — z 1815 i 1823, z Poznania i Kalisza. Streszcz. i fragm. ogł. S. Dąbrowski. *Echo Kaliskie Ilustr.* 1936 nr 308-310; przedr. S. Kaszyński: Dzieje sceny kaliskiej. Łódź 1962 (aneks).

17. Od S. K. Potockiego 2 listy z 1818, od W. Szweykowskiego z 1821, od S. Grabowskiego z 1821, od Komisji Rządowej z 13 listopada 1821 (nominacja na profesora zwyczajnego). Ogł. J. Bieliński, jw. poz. 5.

http://rcin.org.pl

18. Od J. U. Niemcewicza z 1822. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 6233 III.

19. Od W. Bogusławskiego 2 listy i fragm. — z 1823, z Płocka i Poznania. Ogł. S. Dąbrowski: Z dziejów teatru płockiego. *Życie Mazowsza* 1935 nr 12. Fragm. listu z Poznania przedr. *Echo Kaliskie* 1936 nr 308-310.

20. Od K. Brodzińskiego z 29 lipca 1823 i 13 stycznia 1831. Z rkpsu Bibl. Nar. sygn. 2674 i Bibl. Jagiel. sygn. 6233 ogł. J. Korpała w zbiorze: Miscellanea literackie z l. 1800-1850. Wr. 1963 *Arch. Lit.* 7.

Por. poz. 8.

OPRACOWANIA

F. K. Dmochowski: O teatrze polskim, „Alzyra". *Nowy Pam. Warsz.* t. 1 (1801) s. 80-95. — F. K. Dmochowski: (M. J. Chénier: Fénelon, czyli zakonnice kambreryjskie. Rec.). *Tamże* t. 10 (1803) s. 114-119. — Teatr. *Dod. do Gaz. Warsz.* 1803 nr 27. — Teatr polski w Warszawie. *Tamże* 1803 nr 91, 97, 1807 nr 5, 1808 nr 30. — Recenzje teatralne Towarzystwa Iksów, 1815-1819. Oprac. J. Lipiński. W-wa 1956 *Materiały do Dziejów Teatru w Pol.* 4. — Teatr w Krakowie. *Gaz. Kr.* 1817 nr 70 dod. — Rozbiór nowego przekładu „Cyda", dokonanego przez L. Osińskiego, i uwagi nad katastrofą, czyli zakończeniem tragedii. *Dziedzilia, czyli Pam. Płocki* 1824 nr 1. — S. L. Jaszowski: Dzieje krótkie teatrów polskich. *Czasopism Nauk. Księgozbioru Publ. im. Ossol.* 1830 t. 2. — „Na wczorajszą lekcję profesora Osińskiego...". *Kur. Pol.* 1830 nr 71. — „Teatr Narodowy świetnie zapełnił wieczór wtorkowy..." *Tamże* 1830 nr 50. — (Nekrologi): F. S. D. (Dmochowski). *Kur. Warsz.* 1838 nr 320; F. S. D. (Dmochowski). *Rozmaitości Warsz.* 1838 nr 50; *Przyj. Ludu* 1838/39 nr 40; F. S. Dmochowski. *Młoda Polska* 1839 nr 2. — A. Jełowicki: Moje wspomnienia. Ks. 1-2. Paryż 1839. — D. S. Magnuszewski: Uwagi nad dramatem polskim. *Ziewonia* 1839 t. 2. — „L. Osiński jeszcze będąc w szkołach...". *Kur. Warsz.* 1845 nr 233. —

K. W. Wójcicki: Życiorysy znakomitych ludzi. T. 2. W-wa 1851. — H. S. (Schmitt?): Osiński. *Czas* 1853 nr 68, 70. — K. Estreicher: Rys ogólny piśmiennictwa dramatycznego polskiego. *Dzien. Lit.* 1854 nr 13. — K. W. Wójcicki: Cmentarz Powązkowski pod Warszawą. T. 1. W-wa 1855. — Korespondencja literacka Kajetana Koźmiana z Franciszkiem Wężykiem (1845-1856). Oprac. S. Tomkowicz. *Arch. do Dziejów Lit. i Oświaty w Pol.* t. 14 (1914). — K. Koźmian: Pamiętniki. T. 3. (Powst. przed 1856). Kr. 1865 s. 354-408. — J. Bartoszewicz: Jeden tom listów ks. biskupa Alojzego Osińskiego. *Dzien. Warsz.* 1856 nr 76, 81. — A. E. Koźmian: Wizerunki osób społeczeństwa warszawskiego z czasów Kongresowego Królestwa. L. Osiński. *Przegl. Poz.* t. 24 (1857) i odb. — F. S. Dmochowski: Wspomnienia od 1806 do 1830 r. W-wa 1858; wyd. nast. oprac. Z. Libera. W-wa 1959 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.* — F. S. Dmochowski: Życie, dzieła i epoka L. Osińskiego. *Świat Literatury* 1861 z. 3; toż (jako wstęp do) L. Osiński: Dzieła. T. 1. W-wa 1861 s. I-XVI. — K. W. Wójcicki: Kronika literacka. *Bibl. Warsz.* 1861 t. 4. — Bibliografia warszawska. *Dzien. Powsz.* 1863 nr 8. — (Dzieła wierszem i prozą. Rec.). *Gaz. Pol.* 1863 nr 16. — L. Siemieński: Obóz klasyków. *Czas* 1865 nr 230-245 (z przerwami) i osob. Kr. 1866; przedr. w: Dzieła. T. 5. W-wa 1881. — K. W. Wójcicki. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 20 (1865). — K. Strasburgier: L. Osiński. *Opiekun Domowy* 1866 nr 33. — A. E. Koźmian: Wspomnienia. T. 1-2. Poz. 1867. — F. S. Dmochowski: Znakomici literaci z okresu od 1800 do 1830 r. *Kłosy* 1871 nr 309; przedr. Z. Libera w: Wspomnienia od 1806 do 1830 r. W-wa 1959, *jw.* — K. W. Wójcicki: Ostatni klasyk. *Bibl. Warsz.* 1872 t. 1-2 i odb. — K. Estreicher: Teatra w Polsce. T. 1-3. Kr. 1873-1879; wyd. 2 fotooffs. W-wa 1953. —

S. M. Rzętkowski: L. Osiński. *Tyg. Ilustr.* 1875 t. 2 nr 400. — S. Tarnowski: Szekspir w Polsce. *Przegl. Pol.* 1877/78 t. 1. — A. Pług (Pietkiewicz): Kartka z przeszłości. *Kłosy* 1881 nr 857. — K. W. Wójcicki: Teatr warszawski za dyrekcji L. Osińskiego (1814-1820). *Bibl. Warsz.* 1885 t. 2. — L. Dębicki: Między Warszawą a Puławami. *Gaz. Lw.* 1887 nr 66. — A. Raczyński: Z pamiętników. *Ateneum* 1898 t. 2. — A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 1-2. Kr. 1900-1902. — T. Grabowski: L. Osiński i ówczesna krytyka literacka. Kr. 1901; streszcz. *Spr. PAU* 1901 nr 3. [Rec.: P. Chmielowski. *Gaz. Pol.* 1901 nr 356; I. Chrzanowski. *Książka* 1901 nr 9; S. Tarnowski. *Przegl. Pol.* 1901/02 t. 1; S. Zdziarski. *Ateneum* 1901 t. 2, *Przegl. Powsz.* t. 70 (1901); P. Chmielowski. *Pam. Lit.* R. 1 (1902)]. — R. Plenkiewicz: L. Osiński. *Album biogr. zasłużonych Polaków i Polek w. XIX.* T. 1. W-wa 1901. — P. Chmielowski: Dzieje krytyki

http://rcin.org.pl

literackiej w Polsce. W-wa 1902. — K. Ciołkosz: Teatr Narodowy w Warszawie za dyrekcji Osińskiego. *Spr. I Dyr. c.k. Wyższej Szk. Realnej w Tarnowie za r. szk. 1903/04.* — A. Kraushar: „Jedna kreska". *Tyg. Ilustr.* 1904 t. 2 nr 53. — H. Galle. *Sto lat myśli pol.* T. 2 (1907).— W. Ostrowski: Osińskiego kurs literatury powszechnej. *Spr. III c.k. Wyższej Szk. Realnej w Jarosławiu za r. szk. 1906/07.* [Rec.: S. Wasylewski. *Pam. Lit.* R. 6 (1907)]. — Red. *Wielka enc. powsz. ilustr.* S. II. T. 5/6 (1908). — J. Bieliński: Królewski Uniwersytet Warszawski (1816-1831). T. 3. W-wa 1912. — M. Szyjkowski: Schiller w Polsce. Kr. 1915. — M. Szyjkowski: Gessneryzm w poezji polskiej. *Rozpr. AU* t. 53 (1916). — T. Grabowski: Krytyka literacka w Polsce w epoce pseudoklasycyzmu. Kr. 1918. — W. Folkierski: „Cyd" Kornela w Polsce. *Rozpr. AU. Wydz. Filol.* t. 57 (1919). — T. Sinko: O tradycjach klasycznych Adama Mickiewicza. Kr. 1923 s. 29-31. — M. Szyjkowski: Dzieje nowożytnej tragedii polskiej. Typ szekspirowski. Kr. 1923. — W. Brumer: Jeszcze o „Andromedzie". *Muzyka* 1929 nr 2. — W. Brumer: Służba narodowa Wojciecha Bogusławskiego. W-wa 1929 s. 89-95, 184, 232-233. — Z. Jachimecki: Polskie opery o Napoleonie. *Muzyka* 1929 nr 1 s. 50. — S. Małachowski-Łempicki: Wykaz polskich lóż wolnomularskich oraz ich członków w l. 1738-1821. Kr. 1929. — K. Bartoszewicz: Napoleon w rymach polskich. Od 1806-1812. W: Szkice i portrety literackie. T. 1. Kr. 1930. — J. Korpała: Za kulisami młodej Warszawy literackiej przed powstaniem listopadowym. *Pam. Lit.* R. 28 (1931). — J. Ujejski: Dzieje polskiego mesjanizmu do powstania listopadowego włącznie. Lw. 1931. — J. Lorentowicz: Zarys dziejów teatru w Polsce. *Wiedza o Polsce.* T. 2. W-wa (1932) s. 465-467 i odb. zbior.: Literatura i teatr polski. W-wa b. r. — L. Simon: Teatr francuski w Warszawie za czasów Królestwa Kongresowego (1815-1830). *Pam. Lit.* R. 29 (1932). — B. Korzeniewski: „Drama" w warszawskim Teatrze Narodowym podczas dyrekcji L. Osińskiego (1814-1831). W-wa 1934 *Studia z Zakresu Historii Lit. Pol.* 11. [Rec. i polemiki: L. Simon: Drama za Osińskiego. *Ruch Lit.* 1934 nr 7; B. Korzeniewski: W sprawie recenzji książki o „Dramie". *Tamże* 1935 nr 2 s. 61-63; L. Simon: Odpowiedź recenzenta. *Tamże* 1935 nr 2 s. 63-64; E. P. (T. Mikulski). *Myśl Nar.* 1935 nr 9; C. Zgorzelski. *Przegl. Powsz.* t. 205 (1935)]. — W. Ogrodziński: Polskie przekłady Horacego. *Commentationes Horatianae.* T. 2. Kr. 1935 i odb. — K. Estreicher: Historia sceny warszawskiej do r. 1850. *Pam. Lit.* R. 33 (1936). — R. Ganszyniec: Sądy Polaków o Horacym. *Przegl. Klas.* 1936 z. 2 s. 123. — S. Witkowski: Sądy o Homerze w Polsce na przełomie XVIII i XIX w. *Munera philologica L. Ćwikliński oblata.* Poz. 1936 s. 426-428. — J. S. Bystroń: Literaci i grafomani z czasów Królestwa Kongresowego, 1815-1831. Lw. 1938. [Rec.: Z. Libin. *Życie Lit.* 1939 z. 2 s. 68]. — M. Rulikowski: Teatr warszawski od czasów Osińskiego (1825-1915). Lw. (1939). — S. Windakiewicz: Epika polska. Kr. 1939 s. 91. —

A. Bar: Kumoszki na Parnasie. Kr. 1947 s. 25, 57, 94, 102, 109, 284. — J. Michalski: Kołłątaj a Warszawskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. *Pam. Lit.* R. 42 (1951) z. 3/4. — K. Beylin: Teatry warszawskie w raportach Mackrotta z l. 1822-1830. *Pam. Teatr.* 1953 z. 2. — J. W. Gomulicki: L. Osiński. W: J. Tuwim: Księga wierszy polskich XIX w. W-wa 1954; wyd. 2 W-wa 1956. — E. Szwankowski: Teatr Wojciecha Bogusławskiego w l. 1799-1814. Wr. 1954 *Materiały do Dziejów Teatru w Pol.* 1. — K. Wierzbicka: Źródła do historii teatru warszawskiego od r. 1762 do r. 1833. Cz. 2. Wr. 1955. — A. Kowalska: „Momus" Alojzego Żółkowskiego. W-wa 1956. — E. Szwankowski: Nieznany utwór L. Osińskiego. („Pierwsza reprezentacja, czyli kłopoty zakulisowe"). *Pam. Teatr.* 1956 z. 4. — A. Nowak-Romanowicz: Józef Elsner. Monografia. Kr. 1957 *Studia i Materiały do Dziejów Muzyki Pol.* 4. — M. Strzałkowa: Początki hispanistyki polskiej — Leonard Rettel. *Kwart. Neofilol.* 1958 z. 4; przedr. w: Studia polsko-hiszpańskie. Kr. 1960 *Zesz. Nauk. Uniw. Jagiel. Rozpr. i Studia* 26. — W. Billip: Mickiewicz w krytyce literackiej przed r. 1830. *Przegl. Hum.* 1959 nr 3. — A. Papierzowa: Libretta oper polskich. Kr. 1959. — T. Tatarkiewiczowa: O polskich teoretykach przekładów w XVIII w. i na przełomie XIX w. *Przegl. Hum.* 1959 nr 4. — F. German: Chopin i literaci warszawscy. (Kr. 1960). — A. Kowalska: Warszawa literacka w okresie przełomu kulturalnego 1815-1822. (W-wa 1961) *Bibl. Syrenki.* — E. Szwankowski: Początki dyrekcji L. Osińskiego w Teatrze Narodowym. *Pam. Teatr.* 1961 z. 1. — W. Giełżyński: Prasa warszawska 1661-1914. W-wa 1962. — E. Szwankowski: Z korespondencji L. Osińskiego. *Pam. Teatr.* 1962 z. 1. — M. Piszcz-

http://rcin.org.pl

KOWSKI: Zagadnienia wiejskie w literaturze polskiego Oświecenia. Cz. 2. Wr. 1963 *PAN. Oddz. w Kr. Prace Komisji Hist.-Lit.* 9. — M. BRAHMER: L. Osiński. *Z dziejów polonistyki warszawskiej*. W-wa 1964.

OSSOLIŃSKI JÓZEF MAKSYMILIAN JAN (1748—1826)

Krypt.: J. H. O. K. C.; J. M. h. O.; J. M. h. T. O.; J. M. h. z. T. O.; J. M. O.

Historyk literatury, historyk, tłumacz, powieściopisarz, poeta.

Ur. w 1748 we wsi Wola Mielecka w Sandomierskiem; syn Michała, kasztelana czchowskiego, i Anny z Szaniawskich. Kształcił się w jezuickim Collegium Nobilium w Warszawie, które ukończył w 1771. Uczyli go: A. Naruszewicz, I. Nagurczewski, J. Albertrandi. W 1771-1773 współpracował z *Zabawami Przyjemnymi i Pożytecznymi*, prowadził studia historyczne i historycznoliterackie w bibliotece królewskiej i w Bibliotece Załuskich. Miał także współpracować z *Monitorem*. Po pierwszym rozbiorze osiadł w swych dobrach w Galicji wschodniej, gdzie zajmował się gospodarstwem oraz pracą naukową i literacką. Otrzymał tytuł hrabiowski. 18 września 1785 ożenił się z Teresą Jabłonowską (w 1791 rozwiedziony). W 1790-1793 przewodniczył delegacji stanów galicyjskich do Leopolda II. Ok. 1792 podróżował po Saksonii, Bawarii, Austrii, Czechach i Morawach. W 1793 zamieszkał na stałe w Wiedniu. Dzięki bliskim stosunkom z ministrem Thugutem pośredniczył między rządem wiedeńskim a insurgentami 1794, protegował lwowski *Dziennik Patriotycznych Polityków* (1792-1798), wstawiał się za więzionymi patriotami (H. Kołłątajem i in.).

W tymże okresie rozpoczął na wielką skalę gromadzenie zbiorów bibliotecznych, graficznych, numizmatycznych i malarstwa, które już w 1800 przeznaczał na fundację narodową. Pomagał S. B. Lindemu w pracy nad słownikiem i przyczynił się (także finansowo) do jego publikacji. 5 stycznia 1808 mianowany tajnym radcą dworu cesarskiego; 16 lutego 1809 — prefektem Nadwornej Biblioteki Cesarskiej. W 1808-1823 — kurator galicyjskiego instytutu ekonomicznego w Wiedniu. Zabiegał o utworzenie katedry języka i literatury polskiej na Uniwersytecie Lwowskim. 4 czerwca 1817 cesarz Franciszek I potwierdził statut dla fundacji narodowej Ossolińskiego, znanej następnie jako Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Lwowie (od 1946 we Wrocławiu). W tymże roku 1817 rozpoczął we Lwowie budowę gmachu przeznaczonego na pomieszczenie zbiorów (przewieziono je tam z Wiednia dopiero po jego ukończeniu w 1827). W 1819 mianowany najwyższym marszałkiem koronnym Galicji, w 1825 — ochmistrzem królestw Galicji i Lodomerii. Od ok. 1820, podupadłszy na zdrowiu, przebywał głównie w swej posiadłości w Baden; w 1823 utracił wzrok.

Członek wielu towarzystw naukowych: warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (od 1800), Towarzystwa Naukowego w Getyndze (od 1808) i Pradze (od 1811), wiedeńskiej Akademii Sztuk Pięknych (od 1812), Uniwersytetu Krakowskiego (od 1816) i Wileńskiego (od 1817), Towarzystwa Rolniczego w Wiedniu (od 1818), Towarzystwa Muzeum Czeskiego w Pradze (od 1825). Doktor honoris causa Uniwersytetu Lwowskiego. Kawaler orderu Św. Stefana (od 1807). Zmarł 17 marca 1826 w Wiedniu.

TWÓRCZOŚĆ

1. Mowa o danym publicznie dowodem z prawa o kontrakcie przedażnym... in Coll. Nob. Soc. J. miana dn. 16 lipca r. 1771. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1771 t. 4 cz. 1 s. 81-88, toż wyd. 2 1793.

2. Wiek mój. Rękopismo starożytne od końca panowania Zygmunta I aż do panowania Zygmunta III rozciągające się, znalezione przez J.M.h.T.O. Powst. ok. 1778. Nie wyd. Fragm. (dedyk. dla Krasickiego, przedmowa do czytelnika, początek rozdz. 3) w rkpsie Ossol. sygn, 1295/II k. 18-27. Dedyk. ogł. B. Gubrynowicz, s. 23-25.

Powieść wzorowana na „Historii" I. Krasickiego.

http://rcin.org.pl

W tymże rkpsie znajduje się nadto wiele, przeważnie brulionowych, próbek literackich Ossolińskiego, m.in.: fragm. dwóch komedii (k. 68-85); fragm. powieści bez tyt. (k. 100-110v.); sielanka: Dafne i Tytyr (k. 91-95v.); wiersz: Na miłość nie masz lekarstwa. Zob. też Przekłady poz. 3, 5, 6, 7.

3. Do... Pani z hrabiów Ossolińskich hrabiny Jabłonowski... z okoliczności śmierci jej męża wiersz cieszący. B. m. 1780.

Podpis: J.M.h.O.

4. Wieczory badeńskie, czyli powieści o strachach i upiorach, z dołączeniem bajek i innych pism humorystycznych. Powst. ok. 1793-1794. Fragm. *Przyj. Ludu* 1844 t. 2, 1845 t. 2, 1846. Całość wyd. J. Czech. Kr. 1852. (Tu m. in. przekłady poz. 8).

Rkpsy Ossol. sygn. 660-662/II, 2755/I, 12717/I.

Przekł. czeski fragm.: J. P.: Trefil svůj na svého. *Česká včela* 7 (1840) 6-7; *Květy* 1840.

5. O potrzebie nauki prawa w naszym kraju. W-wa 1814.

6. Projekt instrukcji dla katedry języka i literatury polskiej (z 1817); Instrukcja dla profesora języka i literatury polskiej na Uniwersytecie Lwowskim. Z kopii Bibl. Jagiel. sygn. 77 i rkpsu Ossol. sygn. 3612 (obecnie w Lw.) ogł. B. Czarnik. *Pam. Lit.* R. 1 (1902) s. 303 n.

Obie prace w jęz. niem.

7. Przedmowa (do) M. Juszyński: Krótkie przypowieści dawnych Polaków. Kr. (1819).

Autorstwo rozwiązuje T. Mikulski (W kręgu oświeconych, s. 410).

8. Wiadomości historyczno-krytyczne do dziejów literatury polskiej o pisarzach polskich, także postronnych, którzy w Polsce albo o Polsce pisali, oraz o ich dziełach, z roztrząśnieniem wzrostu i różnej kolei ogólnego oświecenia, jako też szczególnych nauk w narodzie polskim. T. 1-2. Kr. 1819 (druk rozpoczęty w 1815). Przedr. *Dzien. Wil.* 1820 t. 1, 2, 1821 t. 1-3, 1822 t. 2.
T. 3. Kr. 1822. Wyd. nast. (tyt.): Żywot i sprawy Stanisława Orzechowskiego. Kr. 1851.
T. 4 z rkpsów pośmiertnych wyd. A. Bielowski. Lw. 1851.

Rkpsy Ossol. sygn. 745-750/I, 935/I (przedmowa), sygn. 3232-3234/II (Ułomki Żywotu S. Orzechowskiego), 1214/II (jw.), 12718/II.

Przekł. niem. fragm. z t. 2: S. B. Linde: Vincent Kadłubek, ein historisch-kritischer Beitrag zur slavischen Literatur. W-wa 1822.

Przekł. ros. fragm. jw.: Grażyski. 1822.

„Wiadomości" stanowią tylko część opracowywanych przez Ossolińskiego „Żywotów", zachowanych m.in. w następujących rkpsach Ossol.: sygn. 725/I, 935/II-936/I, 1098/I, 3153-3156/II, 12712-12713/II; niektóre ogł. pośmiertnie *Czasopism Nauk. Księgozbioru Publ. im. Ossol.* 1828 t. 1 (Wiadomość o życiu... Szymona Czechowicza; O Mikołaju Danielu Chodowieckim...).

9. Uwagi... nad recenzją „Historii Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie" przez J. S. Bandtkiego napisanej w „Pszczółce Krakowskiej" r. 1821. T. IV s. 50-65 przez A.B.X.Z.R.C.K.N. umieszczoną. Poz. 1821. Przedr.: w t. 3 cz. 2 poz. 8; pt. Uwagi dotyczące się zasług J. S. Bandtkiego... *Mrówka Poz.* 1822 t. 7 s. 173-208.

10. List w przedmiocie historii literatury polskiej, pisany z Wiednia... do księcia A. C. (Czartoryskiego). Powst. 1823. *Dzien. Warsz.* 1825 t. 2 s. 37-57.

11. Początki Sławian. Rozprawy 1-4. Z rkpsów Ossol. sygn. 1291-1294/I wyd. K. Słotwiński. *Czasopismo Nauk. od Zakładu Narodowego im. Ossol. Wyd.* 1831 z. 1, 4; 1832 z. 1; 1833 z. 3-8.

Inne red., notaty i rozpr. do opracowywanej przez Ossolińskiego historii Słowian zachowane m.in. w rkpsach Ossol.: sygn. 1091-1093/I, 1097/I, 1287-1290/I, 12706-12711/II.

12. Historia życia i panowania Zygmunta I. Autograf był w Ossol. sygn. 488 (obecnie we Lw.). Zachowane fragm., inne red. i notaty, m. in. w rkpsach Ossol.: sygn. 1005/I, 1025-1026/I, 1031/II, 12696-12701/II. Fragm.: Poselstwa ważniejsze za Zygmunta I. *Czasopism Nauk. Księgozbioru Publ. im. Ossol.* 1830 t. 2; Historia młodości Zygmunta I, czyli życie jego aż do wstępu na tron. *Czasopismo Nauk. od Zakładu Nar. im. Ossol. Wyd.* 1831 z. 1-4, 1834 z. 1-4; Dzieje wieku i panowania Zygmunta I. *Tamże* 1832 z. 3-4, 1833 z. 1-2.

13. O rozmaitym następstwie na tron za dynastii Piastów. Rozprawa z rękopisów... wyjęta. *Czasopismo Nauk. od Zakł. Nar. im. Ossol. Wyd.* 1832 z. 3 i wyd. osob. Lw. 1833.

Rkps Ossol. sygn. 920a/I.

W rkpsach pozostały dziesiątki nie ukończonych rozpraw historycznych, historycznoliterackich, filozoficznych i in., notat i wypisów, m. in. w Ossol.: sygn. 484/III, 725/I, 783/I, 786-797/I, 907 (we Lw.; tu. m. in.: Monitor, Filozofia bałamutna), 920b/I, 931-933/I, 936/I, 1095/I, 1096/I, 1099/I (tu m. in.: Do przyjaciela myślącego się żenić), 1100/I (tu m. in.: Krytyka na Naruszewicza), 1284/I, 1296/I (tu m. in.: Do Rozyny o bajkach), 1797/I (tu: Biblioteka polska,

http://rcin.org.pl

czyli opisanie ksiąg...), 3157/I (tu: Bibliografia), 3158-3159/I, 12702-12705/II.

Niektóre rozprawy ogł. pośmiertnie *Czasopism Nauk. Księgozbioru Publ. im. Ossol.* (od 1831 tyt.: *Czasopismo Nauk. od Zakł. Nar. im. Ossol. Wyd.*) 1828 t. 1 — 1833 z. 7 (tu m. in.: Rozmyślania ślepego. 1828 t. 4; Obrona autorstwa. 1831 z. 1; O cnocie i powinnościach. 1831 z. 1).

Pisał także memoriały polityczne w jęz. franc. i niem. (por. rkpsy Ossol.: sygn. 451/III, 928 (we Lw.), 1295/II, 2427/I, 5819/III.

Nie jest natomiast autorem przypisywanego mu pisma politycznego: Stary kosmopolita Syrach do Konwencji Narodowej we Francji... W Sarmacji 1795 (zob. Glave Kolbielski K., Twórczość poz. 5).

Przekłady

1. T. Livius: Rozmowa Pyrra z Fabrycjuszem o dostatkach i ubóstwie obywatelskim. *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1771 t. 3 cz. 2 s. 209-222, toż wyd. 2 1780.

2. Rozmowa między Platonem a Ezopem (z franc.). *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1771 t. 4 cz. 1 s. 17-28, toż wyd. 2 1793.

Podpis: J.H.O.K.C.

3. B. Fontenelle: Rozmowy zmarłych (wybrane): Rozmowa między Sokratem i Montanem; Rozmowa między Bereniką i Kosmem; Rozmowa między Augustem i Piotrem Aretynem; Rozmowa między królową Elżbietą a książęciem d'Alençon; Rozmowa między Herostratem i Demetriuszem z Faleru (fragm.). Rkps (brulion) Ossol. sygn. 1295/II k. 59-67v.

Być może, autorstwa Ossolińskiego są przekł. „Rozmów" ogł. anonim. w *Zabawach Przyjemnych i Pożytecznych* 1772 t. 6 cz. 2 s. 339-368; 1773 t. 7 cz. 1 s. 113-121, 177-201 — Ossoliński współpracował bowiem w tym okresie z *Zabawami*; „Rozmowy" zawarte w rkpsie (poza „Rozmową między królową Elżbietą a książęciem d'Alençon") powtarzają się w tekście *Zabaw* (z tym, że są tu również inne, nie zachowane w rkpsie); różnice między tekstami można by sprowadzić do różnic zachodzących między wersją brulionową a ostateczną, na którą wpłynęła, być może, i redakcja czasopisma (obie wersje bardzo wierne w stosunku do oryginału).

4. Jerzy Ossoliński: Mowy... W-wa 1784. (Z przedmową tłumacza). Pierwodr. Mowy... do elektorów Rzeszy Niemieckiej... *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne* 1773 t. 7 cz. 2 s. 393-403.

Rkps Ossol. sygn. 1116/I (na k. 2-12: Życie Jerzego Ossolińskiego).

5. J. F. Marmontel: Annetka i Luben. Powieść z Marmontela. Rkps Ossol. sygn. 1295/II k. 51-58v.

6. A. Haller: Satyra... stosowana do stanów Rzeczypospolitej Berneńskiej. Rkps Ossol. sygn. 1295/II k. 67-67v.

Przekł. prozą.

7. L. A. Seneca: O pocieszeniu ksiąg troje. W-wa 1782.

Rkps Ossol. sygn. 763/I. W rkpsie sygn. 1295/II k. 3-13: Życie Seneki filozofa.

Z dedyk. dla Stanisława Augusta.

8. Lukian z Samosaty: Łgarze i niedowiarek. Rozmowa między Tychiadem a Filoklesem. Z Lucyna. Wyd. zob. Twórczość poz. 4.

9. T. Livius: Dzieje rzymskie. T. 1-3. „Tłumaczenia w czasie ślepoty zaczęte 1 maja 1823". Wyd. Lw. 1850.

Rkpsy Ossol. sygn. 3122-3147/I; fragm. brulionowe ks. 1 i 2 sygn. 12716/II s. 1-88.

10. Plinius Caecilius Secundus: Listów przyjacielskich ksiąg cztery. Przeł. 1825. Rkps Ossol. sygn. 1304/I.

11. S. Orzechowski: Uroczystość i obrządki wesela Zygmunta Augusta, króla polskiego... *Czasopism Nauk. Księgozbioru Publ. im. Ossol.* 1828 t. 3.

12. F. Baldwin: Z mowy... do Jana Syriusza Zamoyskiego. Przekł. z łac. *Czasopism Nauk. Księgozbioru Publ. im. Ossol.* 1830 t. 1.

Rkps Ossol. sygn. 1296/I.

13. Homer: Iliada. Ks. 1-3. Rkps Ossol. sygn. 1155/I; fragm. z ks. 1 sygn. 12716/II s. 89-119.

Przekł. prozą i obszerne streszcz. Wg przekł. franc. G. Massieugo.

14. D. I. Iuvenalis: Satyry. Rkps Ossol. sygn. 1032/I.

Przekł. prozą.

15. J. D. Hoffmann: Colloquium Thorunense, czyli historia literacka rozmowy braterskiej toruńskiej. Tłum., wyjaśnił i pomnożył... Rkps Ossol. sygn. 1040/I.

16. Xenophont: Rzecz na króla Agezylausza. Rozdz. 1. Rkps Ossol. sygn. 12716/II k. 117-124.

Listy i materiały

1/2. Korespondencja z J. Dzierzkowskim z 1790, 1815 i in. Rkpsy Ossol. sygn. 525 i 2338 (obecnie we Lw.). Fragm. wykorzystał i cyt. B. Gubrynowicz, s. 56. — Od Dzierzkowskiego z 1790. Z rkpsu Ossol. sygn. 780/I ogł. K. Kantecki: Szkice i opowiadania. Poz. 1883 s. 370.

3. Do T. Czackiego z 23 kwietnia 1798. Z rkpsu Bibl. Czart. sygn. 968 ogł.

http://rcin.org.pl

Przegl. Lw. 1873 t. 5 s. 78-81. — Z 1803 i b. r. oraz od tegoż z 1 maja 1798 i b. r. Z rkpsów Bibl. Jagiel. sygn. 3472, 3468, Ossol. 783/I, 1284/I wykorzystał i fragm. ogł. J. Michalski: Spór o koncepcję słownika Lindego. *Studia i Materiały z Dziejów Nauki Pol.* t. 2 (1954).

3a. Do S. Staszica z 1 grudnia 1798. Ogł. C. Leśniewski: Stanisław Staszic, jego życie i ideologia w dobie Polski Niepodległej (1755-1795). W-wa 1926 *Rozpr. Hist. Tow. Nauk. Warsz.* t. 5 z. 2.

Zob. też poz. 13.

4. Korespondencja z S. B. Lindem z 1799-1804, 6 listów. Ogł. A. Bielowski w: S. B. Linde: Słownik języka polskiego. Wyd. 2. T. 1 Lw. 1854 s. 20-32, toż wyd. 3 W-wa 1951. — Do Lindego 4 listy z 1807-1819. Wyd. T. Wierzbowski w: Materiały do dziejów piśmiennictwa polskiego. T. 2. W-wa 1904. — Do Lindego. Ogł. K. Petelenz. *Spr. Gimn. Św. Jacka w Kr. za r. szk. 1888.* — Do Lindego z 1815-1828. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 3468. — Do Lindego (?) z 16 sierpnia (po 1817). Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 1812.

5. Do A. K. Czartoryskiego z 5 września 1803. Ogł. L. Dębicki: Puławy. T. 3. Lw. 1888 s. 68. — 2 listy z 1803 ogł. W. A. Francew: Polskoje sławianowiedienije konca XVIII i pierwoj czetwierti XIX st. Praga 1906 s. 112 n. — 2 listy z 1803. Ogł. J. Kallenbach: Zakładowi Narodowemu im. Ossolińskich. *Przegl. Współcz.* t. 25 (1928) s. 177-181. — List z 14 sierpnia 1815. Rkps Bibl. Czart. sygn. 5476.

6/7. Do ks. Reptowskiego z 1 grudnia 1803. Ogł. A. Bielowski, jw. poz. 4.

8. Do T. Greblowej z 4 lutego 1807. Ogł. B. Horodyski w dod. do: Listy J. M. Ossolińskiego do Ambrożego Grabowskiego. Wr. 1950 s. 165.

9. Do NN. z ok. 1810. Rkps Arch. Akt Dawnych M. Kr. sygn. E 69.

10. Do A. Ankwicza, kopiowane z oryginałów przez A. Grabowskiego. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 2831, Ossol. sygn. 1448/I. — Do Ankwicza z 10 kwietnia 1811. Rkps Arch. Akt Dawnych M. Kr. sygn. E 70. — Do Ankwicza z 1817 i z 30 sierpnia b. r. Fragm. ogł. A. Bar: Z korespondencji J. M. Ossolińskiego. *Silva Rerum* 1928 z. 4/5.

11. Do A. Grabowskiego z 1813-1826. Z rkpsu Bibl. Nar. wyd. B. Horodyski: Listy J. M. Ossolińskiego do Ambrożego Grabowskiego. Wr. 1950.

Tu w dod.: poz. 8 oraz „Uwiadomienie" T. Mateckiego o przedsięwzięciu druku „Wiadomości o uczonych Polakach".

12. Do Aleksandra Potockiego, w zbiorze korespondencji z 1814-1822. Rkps Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Wilan. sygn. 289).

13. Do S. Staszica 2 listy — z 1815 i 1818. Ogł. A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 3. W-wa 1902 s. 319; t. 4. W-wa 1904 s. 330.

14. Do J. S. Bandtkiego 5 listów z 1816-1820. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 1874. — Do i od Bandkiego z 1818. Wykorzystał B. Czarnik. *Pam. Lit.* R. 1 (1902) s. 111.— Do Bandtkiego z 1822. Rkps Bibl. PAN Kr. sygn. 1812a).

15. Do J. Bąkowskiego. Rkps Ossol. sygn. 1448/I. — Fragm. z 1817 ogł. A. Bar, jw. poz. 10; cyt. B. Gubrynowicz, s. 56.

16. Do Jana Śniadeckiego z 1 września 1817. Z rkpsu Bibl. Czart. sygn. 678 ogł. J. Kallenbach. *Kron. Powsz.* 1913 nr 15.— Z 1821. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 3131.

17. Do S. K. Potockiego z sierpnia 1819. Z rkpsu Arch. Wilan. sygn. 271 ogł. M. Łodyński: Materiały do dziejów państwowej polityki bibliotecznej w Księstwie Warszawskim i Królestwie Polskim (1807-1831). Wr. 1958 *Książka w Dawnej Kulturze Pol.* 8 (s. 65).

18. Do F. Bentkowskiego fragm. listu z ok. 1819-1822. Rkps Ossol. sygn. 12718/II s. 23-25.

19. Do J. Dobrovskiego 3 listy. Ogł. W. A. Francew: Polskoje sławianowiedienije konca XVIII i pierwoj czetwierti XIX st. Praga 1906. — Od Dobrovskiego z 4 stycznia 1820. Ogł. J. V. Jagić: Neue Briefe von Dobrovský, Kopitar und anderen süd und vest Slaven. Berlin 1895 s. 628-634. — Z 28 czerwca 1823. Ogł. J. V. Jagić: Briefwechsel zwischen Dobrovský und Kopitar. Berlin 1885.

20. Do J. Lelewela z 2 stycznia 1821. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 4435. — Od Lelewela z 22 maja 1821. Rkps Bibl. Ossol. sygn. 921/II.

20a. Do F. Siarczyńskiego z 1823. Ogł. *Bibl. Nauk. Zakładu Nar. im. Ossol.* 1842 t. 1 s. 3 n. — Od F. Siarczyńskiego z t. r. Rkps Ossol. sygn. 2193 (kopia).

20b. Korespondencja z A. Rościszewskim. Rkps Ossol. sygn. 2193 (kopie).

http://rcin.org.pl

21. Korespondencja z A. Stadnickim. Rkpsy były w Ossol. sygn. 2200-2203 (Autografy; pozostały we Lw.).

22. Od I. Krasickiego z 5 września 1793. Ogł.: K. Kantecki. *Tyg. Ilustr.* 1877 t. 2 s. 61, przedr. w: Szkice i opowiadania. Poz. 1883 s. 377; Z. Goliński, M. Klimowicz, R. Wołoszyński w: Korespondencja Ignacego Krasickiego. T. 2. Wr. 1958.

23. Od T. Kościuszki z 1794. Ogł. H. Zeissberg: Quellen zur Geschichte der deutschen Kaiserpolitik Österreichs. T. 4. Wiedeń 1885.

24. Od M. G. Kovachicha z 30 stycznia 1801. Rkps Ossol. sygn. 780/II.

25. Od cesarza Franciszka I z 1809. Wyd. pt. Podobizna listu własnoręcznego... cesarza Franciszka I, pisanego do... Lw. 1851.
Rkps Ossol. sygn. 11655/I.

26. Od J. Maussa z 1817. Fragm. w przekł. pol. (oryginał niem.) ogł. S. Schnür-Pepłowski: Obrazy z przeszłości Galicji i Krakowa. T. 1. Lw. 1896 s. 53. Wykorzystał B. Czarnik s. 110. *Pam. Lit.* R. 1 (1902).

27. Od M. A. Fuegera z 1818. Wykorzystał B. Czarnik. *Pam. Lit.* R. 2 (1903) s. 604.

28. Podróże po Austrii i Niemczech. Fragmentaryczny dzienniczek dwóch podróży z ok. 1792 i po 1792. Rkps Ossol. sygn. 798/I.

Korespondencja w sprawie założenia biblioteki znajduje się w rkpsach Ossol.: sygn. 541/IV, 919/I, 11565/III, a nadto sygn. 4006 i 2969 (we Lw.).

Korespondencja z uczonymi w rkpsach Ossol.: sygn. 780/II, 783/I, 921/III, 1282/I, 1284/I, 1448/I, a nadto w rkpsach sygn. 488, 907, 1087 (we Lw).

Materiały do biografii, twórczości i fundacji zawierają m. in. rkpsy Ossol.: sygn. 151/II, 169/II, 451/III, 541/IV, 616/I, 763/I, 786-797/I, 934/I, 1005/I, 1007/I, 1091-1093/I, 1095-1098/I, 1155/I, 1169-1171/I, 1284/I, 1448/I, 3157/II, 3261/I, 4172/III, 12718/II, 12719/II, oraz: sygn. 173, 342, 546, 907, 928 (we Lw.).

Zbiory akt i dokumentów dotyczących fundacji biblioteki przynoszą wydawnictwa: J. Lubomirski: Zbiór ustaw i dokumentów tyczących się Zakładu im. Ossolińskich. Lw. 1851, wyd. 2: Ustawy Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Lw. 1857. — W. Bruchnalski: Zakładu Narodowego im. Ossolińskich Ustawy, przywileje i rzeczy dziejów jego dotyczące. Lw. 1928.

Bibliografię twórczości podają: J. A. Kamiński. *Skarbiec Pol.* 1859 t. 1 z. 1 (tu też szczegółowy wykaz rozpraw ogł. w *Czasopiśmie Nauk. Księgozbioru Publ. im. Ossol.*); W. Kętrzyński: Zakład Narodowy im. Ossolińskich. Lw. 1894 s. 10-12.

OPRACOWANIA

Próba monografii: B. Gubrynowicz: J. M. Ossoliński. Człowiek i pisarz. Lw. 1928.

J. M. Ossoliński. *Annalen der Literatur des Österreichischen Kaiserstaats.* Wiedeń 1804. — *Lemberger Zeitung* 1817 nr z 16 maja. — (O fundacji narodowej Ossolińskiego): *Gaz. Lw.* 1817 nr 80, 94, 187; 1819 nr 4, 132, 143; 1825 nr 17. — A. Chodkiewicz: Portrety wsławionych Polaków. W-wa 1820. — (Wiadomości historyczno-krytyczne. Rec.): *Revue Encyclopédique* t. 5 (1820) s. 552; (L. Sobolewski). *Dzien. Wil.* 1820 t. 1; *Götting. Anzeige* 1822 s. 1377; 1823 s. 737. — H. Bogdański: Dziennik podróży 1826-1827. Rkps Ossol. sygn. 3487/III.—(Nekrologi): *Gaz. Korespondenta Warsz. i Zagr.* 1826 nr 109; *Monitor Warsz.* 1826 nr 82-83; P. K. *Rozmaitości* (Lw.) 1826 nr 31; *Tamże* 1826 nr 14, 17, 21; R. Wężyk: Hołd publiczny oddany wiekopomnej pamięci J. M. Ossolińskiego. Lw. 1826; *Rozmaitości Lit.* 1827 t. 2 s. 227, 269. — S... (F. Siarczyński): Wspomnienie zasług i dzieł męża wiekopomnej pamięci. J. M. hr. z Tęczyna Ossolińskiego, jako dług wdzięczności narodowej. *Czasopism Nauk. Księgozbioru Publ. im. Ossol.* 1828 t. 1; przedr.: *Muz. Dom.* 1838 t. 1 i odb.; jako wstęp do: Żywot i sprawy Stanisława Orzechowskiego. Kr. 1851. — *Kur. Pol.* 1830 nr 221. — J. Tarnowski: Wspomnienie o życiu i dziełach J. hrabi Ossolińskiego. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 21 (1830). — *Biographie universelle* Michauda. T. 31 (Paryż b. r.). — I. Chodynicki: Dykcjonarz uczonych Polaków. T. 2. Lw. 1833. — Gräffer, Czikann. *Österreichische national Enzyklopädie.* T. 4 (1835). — S. Przyłęcki: J. M. hr. Ossoliński jako prefekt c.k. Nadwornej Biblioteki w Wiedniu. *Rozmaitości* (Lw.) 1835 nr 13. — J. M. hr. Ossoliński. *Przyj. Ludu* 1839 nr 51-52. — J. M. Ossoliński. *Tamże* 1843 nr 14. —

A. Bielowski: (Wstęp do) Wiadomości historyczno-krytyczne do dziejów literatury polskiej. T. 4. Lw. 1851. — *Dykcjonarz biogr. powsz.* T. 2. W-wa 1851 s. 158. — A. Bielowski: Żywot Samuela Bogumiła Lindego. W: S. B. Linde: Słownik języka polskiego. T. 1. Lw.

http://rcin.org.pl

1854, toż wyd. 3. W-wa 1951. — J. A. Kamiński: J. M. hr. z Tęczyna Ossoliński. *Skarbiec Pol.* 1859 t. 1 z. 1. — J. A. Kamiński: Zbiory naukowe, mianowicie Biblioteka J. M. hr. Ossolińskiego w Wiedniu i pierwsze jej urządzenie we Lwowie. *Tamże* 1859 t. 1 z. 2. — F. M. S. (Sobieszczański). *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 20 (1865). — A. Grabowski: Wspomnienia. T. 1. (Powst. przed 1868). Wyd. S. Estreicher. Kr. 1909 *Bibl. Kr.* 40. — C. von Wurzbach: Biographisches Lexikon des Kaiserthums Österreich... T. 21 (Wiedeń 1870). — W. Zawadzki: Literatura w Galicji (1772-1848). Lw. 1878 s. 33 n.; wyd. nast. w: Pamiętniki życia literackiego w Galicji. Oprac. A. Knot. Kr. (1961). — K. Chłędowski: J. M. Ossoliński. *Gaz. Lw.* 1879 nr 93-96; przedr. w: Z przeszłości naszej i obcej. Lw. 1935. — H. Zeissberg: Quellen zur Geschichte der deutschen Kaiserpolitik Österreichs. T. 4. Wiedeń 1885. — L. Dębicki: Ossoliński i Linde. W: Puławy. T. 3. Lw. 1888 rozdz. 2. — K. Petelenz: Listy do Bogumiła Lindego. *Spr. Gimn. Św. Jacka w Kr. za r. 1888.* — L. Finkel, S. Starzyński: Historia Uniwersytetu Lwowskiego. Lw. 1894. — W. Kętrzyński: Zakład Narodowy im. Ossolińskich. Lw. 1894. — P. Chmielowski: Metodyka historii literatury polskiej. W-wa 1899 s. 226. — A. Kraushar: Tow. Warsz. Przyj. Nauk. T. 1. Kr. 1900. —

W. Kętrzyński: J. M. Ossoliński, 1748-1826. *Album biogr. zasłużonych Polaków i Polek w. XIX.* T. 1. W-wa 1901. — B. Czarnik: Dwa dokumenty do dziejów katedry języka i literatury polskiej na Uniwersytecie Lwowskim. *Pam. Lit.* R. 1 (1902) s. 303-317. — B. Czarnik: Ossoliński i katedra języka i literatury polskiej na Uniwersytecie Lwowskim. *Tamże* R. 1 (1902) s. 108-119. — *Ottův slovník naučný.* T. 18 (Praga 1902). — B. Czarnik: Towarzystwo naukowe we Lwowie (1817-1818). *Pam. Lit.* R. 2 (1903) s. 603. — S. Krzemiński. *Wielka enc. powsz. ilustr.* S. II. T. 5/6 (1908). — I. Chrzanowski. *Sto lat myśli pol.* T. 1 (1906). — W. A. Francew: Polskoje sławianowiedienije konca XVIII i pierwoj cetwierti XIX st. Praga 1906. — J. W. Jagić: Istorija sławianskoj fiłołogii. Petersb. 1910 s. 141-142. — W. Bruchnalski: Czasopiśmiennictwo galicyjskie 1773-1811. *Stulecie Gaz. Lw. 1811-1911.* T. 1. Lw. 1911. — M. Kukiel: Próby powstańcze po trzecim rozbiorze, 1795-1797. Kr. 1912 *Monogr. w Zakresie Dziejów Nowożytnych* 19. — J. Kallenbach: List J. M. Ossolińskiego do Jana Śniadeckiego. *Kron. Powsz.* 1913 nr 15.— A. Fischer: Linde a Ossoliński. *Tamże* 1914 nr 19. — Z. Batowski: Przypomnienie Ossolińskiego. *Kur. Lw.* 1916 nr 644, 651. — A. Fischer: Zasługa J. M. Ossolińskiego. *Kwart. Hist.* R. 32 (1918) s. 41-52. [Rec.: W. Bełza. *Kur. Lw.* 1918 nr 197]. —

B. Komplikowicz: W setną rocznicę zgonu twórcy Ossolineum. *Słowo Pol.* 1926 nr 118. — A. Fischer: Zakład Narodowy im. Ossolińskich. Zarys dziejów. Lw. 1927. Przekł. franc.: J. Narkiewicz-Jodko. Lw. 1928. — A. Bar: Z korespondencji J. M. Ossolińskiego. *Silva Rerum* 1928 z. 4/5. — F. Biesiadecki: J. M. Ossoliński jako bibliofil. *Księga pam. 50-lecia Gimn. im. J. Długosza we Lwowie.* Lw. 1928 i odb.; *Pam. Trzeciego Zjazdu Bibliofilów Polskich we Lwowie w Zielone Świątki 26 V-29 V 1928 r.* Lw. 1929 i odb. — W. Bruchnalski: Zakład Narodowy im. Ossolińskich. *Myśl Nar.* 1928 nr 1-2. — W. Bruchnalski: Zakładu Narodowego im. Ossolińskich Ustawy, przywileje i rzeczy dziejów jego dotyczące. Lw. 1928. — B. Gubrynowicz: J. M. Ossoliński i Ambroży Grabowski. Kartka z dziejów przyjaźni bibliofilskiej. *Ruch Lit.* 1928 nr 5. — J. Kallenbach: Twierdza Ossolińskiego. *Przegl. Powsz.* 1928 nr 533. — J. Kallenbach: Zakładowi Narodowemu im. Ossolińskich. *Przegl. Współcz.* t. 25 (1928) nr 73. — S. Łempicki: Mecenat kulturalny w Polsce. (Problem i postulaty). *Studia staropolskie. Księga ku czci A. Brücknera.* Kr. 1928. — Ossoliński i Ossolineum. Szkic jubileuszowy. *Dzien. Lw.* 1928 nr 147. — M. Rolle: Pomnożyciele kultury polskiej. *Gaz. Lw.* 1928 nr 121. — S. Rygiel: Ossolińskiemu... Przemówienie na uroczystym posiedzeniu w auli Uniwersytetu Stefana Batorego w dn. 22 VI 1928 r. *Ateneum Wil.* 1928 z. 15 i odb. — K. Tyszkowski: Kopitar a Ossolineum. Z powodu 100-letniego jubileuszu otwarcia Zakładu (1827-1927). *Slavia* 1928/29. — K. Tyszkowski: W stulecie Ossolineum. *Lwów dawny i dzisiejszy.* Lw. 1928. — K. Tyszkowski: Założenie Ossolineum (1827-1927). *Ziemia* t. 13 (1928) s. 146-147. — W. Bruchnalski: Medal wybity na pamiątkę wielkodusznego założyciela i fundatora Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie. Bydgoszcz 1933. — Estr. XXX (1934) 170-172. — O. Doublier: Die Wiener Hofbibliothek. *Zeitschr. f. Bibliothekswesen* 53 (1936) s. 33-66. — B. Horodyski: Jak miało powstać Ossolineum w Zamościu. *Teka Zamojska* 1938. —

http://rcin.org.pl

A. KNOT: J. M. Ossolińskiego stosunki z Tadeuszem Kościuszką. *Słowo Pol.* 1946 dod. niedz. nr 1 z 10 listopada. — A. KNOT: Polityk. *Odra* 1949 nr 16. — T. MIKULSKI: J. M. Ossoliński jako pisarz i historyk literatury. *Polonistyka* 1949 nr 3 i odb.; przedr.: J. M. Ossoliński, pogrobowiec Oświecenia. W: Ze studiów nad Oświeceniem. W-wa 1956.— F. PAJĄCZKOWSKI: Założyciel. *Odra* 1949 nr 16. — Listy J. M. Ossolińskiego do Ambrożego Grabowskiego (1813-1826). Wyd. i oprac. B. Horodyski. Wr. 1950. [Rec.: T. MIKULSKI. *Pam. Lit.* R. 42 (1951) z. 2, przedr. w: W kręgu oświeconych. W-wa 1960]. — B. HORODYSKI: Zarys dziejów Biblioteki Ordynacji Zamoyskiej. *Studia nad książką poświęcone pamięci K. Piekarskiego.* Wr. 1951. — M. GÓRKIEWICZ: Bibliografia dotycząca Zakładu Nar. im. Ossolińskich (do r. 1939). *Roczn. Zakładu Nar. im. Ossol.* t. 4 (1953). — J. KORPAŁA: Zarys dziejów bibliografii w Polsce. Wr. 1953 *Książka w Dawnej Kulturze Pol.* 5. — T. MODELSKI: Ossolineum i czeskie Muzeum Narodowe. (Pierwsze związki i zawiązki). *Roczn. Zakładu Nar. im. Ossol.* t. 4 (1953). — J. MICHALSKI: Spór o koncepcję słownika Lindego. *Studia i Materiały z Dziejów Nauki Pol.* t. 2 (1954).— F. PRZYŁUBSKI: Opowieść o Lindem i jego słowniku. W-wa 1955 *Wiedza Powsz.* — T. MIKULSKI: Narodziny Biblioteki. *Zakład im. Ossolińskich 1827-1956. W dziesięciolecie działalności we Wrocławiu.* Wr. 1956 i odb. — T. MAŃKOWSKI: Dzieje zbiorów graficznych Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. (Rozdz. 1: Zbiór J. M. Ossolińskiego). *Roczn. Zakładu Nar. im. Ossol.* t. 5 (1957). — E. ALEKSANDROWSKA: Zabawy Przyjemne i Pożyteczne, 1770-1777. Monografia bibliograficzna. Wr. 1959 *Książka w Dawnej Kulturze Pol.* 9. — KRBEC: Soupis korespondence J. Dobrovského... *Sborník Národního Musea w Praze* z. 4 1959 Řada C č. 23 s. 45-96. — J. MICHALSKI: Niezrealizowane plany naukowe Lindego. *Pam. Lit.* R. 50 (1959) z. 3/4. — J. MICHALSKI: Dzieje wydania „Słownika" Lindego. *Studia i Materiały z Dziejów Nauki Pol.* S.A z. 4 (1961).— J. PACHOŃSKI: Drukarze, księgarze i bibliofile krakowscy 1750-1815. Kr. 1962. — C. GRUSZCZYŃSKA: Biblioteczne trudy J. M. Ossolińskiego. *Roczn. Bibl.* 1963 z. 1/2. — S. HRABEC, F. PEPŁOWSKI: Wiadomości o autorach i dziełach cytowanych w „Słowniku" Lindego. W-wa 1963. — W. JABŁOŃSKA: J. M. Ossoliński. Szkic biograficzny. Wr. 1967.

OSTROWSKI TEODOR (1750—1802)

Pseud. i krypt.: BEZSTRONNY OBYWATEL; O. P.

Prawnik i historyk, publicysta, korespondent.

Ur. 9 listopada 1750 w miejscowości Kopina (pow. łukowski). W 1765 wstąpił do zakonu pijarów w Podolińcu. Po ukończeniu nowicjatu odbył humanistyczne studia zakonne w Rzeszowie (1768-1770) i teologiczne w Warszawie (1771-1774). Pracę pedagogiczną rozpoczął od nauczania początków łaciny w Collegium Regium (1771), następnie pracował przez dwanaście lat (1773-1784) w Collegium Nobilium jako podprefekt (do 1775), profesor historii (1775-1780) i profesor prawa natury (1781-1784). W 1785 powrócił do Collegium Regium, gdzie pełnił obowiązki prefekta i wykładał nadal przedmioty prawne. Piastował szereg godności zakonnych w zarządzie prowincji (prokurator prowincji w 1787-1794, drugi konsultant w 1796, konsultant prowincji w 1797-1798, sekretarz prowincji w 1796-1798 i wreszcie asystent prowincji w 1799-1801). Na życzenie króla opracował inwentarz rzeczowy do VII i VIII tomu *Volumina legum*, za co został nagrodzony medalem „Merentibus". W czasie Sejmu Czteroletniego współpracował z deputacją kodeksową koronną. Po upadku insurekcji kościuszkowskiej przebywał w okolicach Lwowa. W 1800 posłował z ramienia zakonu do Fryderyka Wilhelma III, przedkładając mu obszerny memoriał, zawierający skargi pijarów na administrację pruską. Zmarł 12 lutego 1802 podczas pobytu we Lwowie.

TWÓRCZOŚĆ

1. Gazety pisane i informacje tygodniowe z Warszawy z l. 1771, 1773-1774, 1777-1781, dostarczane chorążemu nadwornemu koronnemu Adamowi Józefowi Mniszkowi. Rkps Bibl. Jagiel. sygn. 6799 II.

Autorstwo większości gazetek — Ostrowskiego (wg konstatacji E. Rabowicza, por. komentarz J.

http://rcin.org.pl

Jackla w: Teatr Narodowy 1765-1794. (Red J. Kott). W-wa 1967 s. 439).

2. Inwentarz nowy praw, traktatów i konstytucji koronnych i W. Ks. Lit. w czasie bezkrólewia r. 1764 i za panowania Najjaśniejszego Stanisława Augusta do roku 1780 uchwalonych, na wzór inwentarza dawniejszego ułożony. W-wa 1782; uzupełnienie: Suplement do inwentarza. W-wa 1785.

Dedyk. Stanisławowi Augustowi.

3. Prawo cywilne, albo szczególne, narodu polskiego z statutów i konstytucji koronnych i litewskich zebrane, rezolucjami Rady Nieustającej objaśnione, dodatkami z praw kanonicznego, magdeburskiego i chełmińskiego pomnożone i porządkiem praw rzymskich ułożone. T. 1-2. W-wa 1784. Wyd. 2 „poprawne" W-wa 1787. Fragm. przedr. B. Suchodolski w: Nauka polska w okresie Oświecenia. (W-wa) 1953.

Dedyk. A. Ostrowskiemu.

Przekł. niem.: F. B. Bröcker: (t. 1:) Civilrecht der polnischen Nation. Berlin 1797; (t. 2:) Beiträge zur Kenntnis des polnischen Rechtens. Lipsk 1802.

4. Roboty około przędziwa, albo uprawa lnu, konopi i innych roślin do przędzenia zdatnych. Wiadomość o chowie jedwabników tudzież nauka o blichowaniu i maglowaniu płócien. W-wa 1788.

Druk. anonim.

5. Odezwa bezstronnego obywatela do stanów Rzeczypospolitej względem podatków. B. m. 1788.

Druk. anonim.

6. Dzieje i prawa Kościoła polskiego. T. 1-3. W-wa 1793. Wyd. 2 Poz. 1846-1847.

7. Rozmowa do okoliczności dzisiejszych przystosowana. W Warce w miesiącu czerwcu r. 1794. (W-wa 1794).

Przekłady

1. W. Blackstone: Prawo kryminalne angielskie. Przez... zebrane, a przez... wytłumaczone i uwagami do prawa polskiego stosownymi pomnożone. T. 1-2. W-wa 1786. (Z przedm. tłumacza). Fragm. przedr. B. Suchodolski w: Nauka polska w okresie Oświecenia. (W-wa) 1953.

Ostrowski tłum. z przekł. franc. P. Coyer.

OPRACOWANIA

Monografia: Z. Zdrójkowski: T. Ostrowski (1750-1802), pisarz dawnego prawa sądowego. W-wa 1956 *Dawni Pol. Pisarze Prawnicy* 1. (Z bibliografia). [Rec.: W. Voisé. *Kwart. Historii Nauki i Techniki* R. 2 (1957) nr 2; W. Wegner. *Zeitschr. d. Savigny-Stift. f. Rechtsgesch.* Bd. 74 (1957) German. Abt. s. 418-421].

Polnische Bibliothek 1787 z. 2; przedr. Z. Zdrójkowski, jw. s. 304-305. — *Bibl. Warsz. Literatury Zagr. i Nar.* 1788 cz. 2 s. 71-77; przedr. jw. s. 306-308. — S. K. Potocki: Pochwała Józefa Szymanowskiego. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 1 (1802). — F. K. Dmochowski: Wiadomości o życiu i pismach Teodora Wagi i T. Ostrowskiego. *Nowy Pam. Warsz.* t. 9 (1803); przedr. Z. Zdrójkowski, jw. s. 309-310. — A. Horányi: Scriptores Piarum Scholarum. T. 1-2. Buda 1808-1809. — S. Bielski: Vita et scripta. W-wa 1812. — Ł. Gołębiowski: O dziejopisach polskich, ich duchu, zaletach i wadach. W-wa 1826. — J. Lelewei: Rozbiór prac historycznych Naruszewicza i Czackiego. *Roczn. Tow. Warsz. Przyj. Nauk* t. 19 (1827). — E. Marylski: Wspomnienia zgonu zasłużonych w narodzie Polaków. W-wa 1829. — I. Chodynicki: Dykcjonarz uczonych Polaków. T. 2. Lw. 1833. — F. M. Sobieszczański. *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 20 (1865). — *Enc. kościelna* Nowodworskiego. T. 17 (1891). —

H. Konic. *Wielka enc. powsz. ilustr.* S. II. T. 5 (1905). — T. Viñas: T. Ostrowski a S. Martino. W: Index biobibliographicus CC. RR. P.P. Matris Dei Scholarum Piarum. T. 1. Rzym 1908. — J. Niedzielski. *Podręczna enc. kościelna.* T. 29/30 (1913). — M. Miterzanka: Działalność pedagogiczna Adama ks. Czartoryskiego, generała ziem podolskich. (Kr. 1931). — K. Opałek, W. Wolter: Nauka filozofii prawa i prawa karnego w Polsce. Kr. 1948 *PAU. Historia Nauki Pol. w Monogr.* XVII b. — A. Vetulani: Dzieje historii prawa polskiego. Kr. 1948 *Tamże* XVII a. — B. Suchodolski: Nauka polska w okresie Oświecenia. (W-wa) 1953; przedr. w: Studia z dziejów polskiej myśli filozoficznej i naukowej. Wr. 1958 *PAN. Monogr. z Dziejów Nauki i Techniki* 8. — L. Chmaj: (Przypisy do) Historia Domus Varsaviensis Scholarum Piarum. Wr. 1959 *PAN. Arch. Dziejów Oświaty* 1. — S. Salmonowicz: Krystian Bogumił Steiner (1746-1814), toruński prawnik i historyk. Tor. 1962 *Roczn. Tow. Nauk. w Tor. R. 65* z. 2. — S. Tync: Pijarzy a sprawa włościańska. *Nasza Przeszłość* t. 15 (1962).

http://rcin.org.pl

OŻGA ALEKSY ANDRZEJ (1712—1771)

Pseud.: Jeden Ksiądz Scholarum Piarum Prowincji Polskiej.

Poeta i mówca łaciński, tłumacz.

Ur. 22 listopada 1712 w Iłży (Kieleckie), „gente Ruthenus, natione Polonus". W 1727 wstąpił do zakonu pijarów, przyjmując imię Aleksego od Matki Bożej (imię chrzestne: Andrzej). Uczył w klasach niższych w Podolińcu, Łowiczu, Rzeszowie i Warszawie. Po studiach w Rzymie (1743-1746) był prefektem i nauczycielem filozofii w Rzeszowie. W 1747 — „praeses studiorum" warszawskiego Collegium Nobilium; w 1748 uczył tamże teologii. Od 1751 przebywał za granicą jako wychowawca Marcina Lubomirskiego; w 1753 — jako wychowawca Alojzego Brühla — bawił w Dreźnie, Lipsku, Lejdzie, Francji i Anglii. W r. szk. 1756/57 — „pater spiritualis" Collegium Nobilium, w 1758-1759 — kaznodzieja w Warszawie. Od 1760 do 1762 był prokuratorem domu zakonnego we Lwowie; od 1762 do 1765 piastował urząd prowincjała zakonu. Następnie (1766-1767) przebywał z wojewodą podolskim, Michałem Józefem Rzewuskim, za granicą. W latach 1769-1770 był rektorem domu zakonnego w Warszawie. Zmarł tamże 23 stycznia 1771.

TWÓRCZOŚĆ

1. Domus fortunae et honoris in aviti luminis decus... Carolo Tarło... ac... Josephae Grabińska... sponsalitio nexu obligatis voto artifice erecta oratoriis luminibus a Collegio Resoviensi Scholar. Piarum... Anno quo lumen de lumine Domum... luce replevit... 1737 mens. 7 Januarii. Traktat fortuny i honoru nieśmiertelny przy poważnych zaślubinach... Józefy Grabińskiej... z... Karolem... Tarłem... podpisany. Sandomierz 1737.

2. Orbis gratia, Europae votum, Regni et Reipublicae corona, purpuratus Patriae et Ecclesiae, Pater Eminentissimus... Joannes Alexander... Lipski... post delatum sibi ab Universali Ecclesia in coronam meritorum Romanam purpuram voto et plausu totius Poloniae cultu et oecumenicae congratulationis homagio Calassantinae Schol. Piarum Provinciae Poloniae per Collegium Cracoviense panegyrico celebratus. Kr. 1738.

3. Celsissimo ac Rndmo Dno Theodoro ex Principibus Czartoryscis et Ducibus in Klewan, pio, felici, optimo, beneficentissimo episcopatum Posnaniensium auspicanti gratulationis atque devincti obsequii in argumentum orationem hanc et carmina d.l.l.m.c.q.d.n.c.q.e., clerici regulares eorumque Varsaviae alumni. B. m. (1739).

4. Illustrissimis et Excellentissimis Dominis... Hieronymo... Wielopolski... nec non... Ursulae... Potocka... penes nuptialem actum. Epithalamicon a Collegio Varsaviensi Scholarum Piarum anno 1741. W-wa 1741.

5. Gratulatio collati mareschalici Scipionis Celsissimo Sacri Romani Imperii Principi... Josepho Lubomirski Mareschalco supremi tribunalis Regni in accessu e Petricoviensi ad Lublinensem jurisdictionem e Resoviensi Scholarum Piarum Collegio facta A. D. 1742. Lw. 1742.

6. Ad Illustrissimos ac Excellentissimos Dominos... Joannem Zamoyski... et... Ludovicam Poniatowska... in solenni nuptiarum actu IV nonas Augusti 1745 a clericis regularibus Scholarum Piarum. W-wa 1745.

7. Plausus Andreae Stanislao Kostka Załuski Epo Cracoviensi penes ingressum ad Cracoviensem Cathedram. W-wa 1746.

8. Variorum poematum liber I. W-wa 1750.

Przekłady

1. D. A. de Brueys: Gabinia. Tragedia francuska przełożona na polskie. Wyst. W-wa Collegium Nobilium Scholarum Piarum 1746. Rkps był w Bibl. Tarnowskich w Dzikowie Dz. lit. szk. II fasc. 4 nr 22.

J. A. Załuski jako tłumacza wymienił błędnie Samuela (!) Ożgę, za nim Estr. XXIII (1910) 544.

2. P. Corneille: Polieukt męczennik. Tragedia chrześcijańska. Wyst. W-wa Collegium Nobilium Scholarum Piarum 1755. Fragm. wyd. S. Bielski w: Wybór różnych gatunków poezji z rymotwórców polskich. Cz. 3. W-wa 1807 s. 41-47. Rkps był w Bibl. Branickich w Suchej sygn. 276 4 (wymieniał jako tłumacza Piotra (!) Ożgę).

Przekład ten Załuski mylnie przypisywał S. Konarskiemu i A. Orłowskiemu.

http://rcin.org.pl

3. J. B. Bellegarde: Chrześcijanin poczciwy poczciwy człowiek, albo przymierze obowiązków życia chrześcijańskiego z obowiązkami życia obywatelskiego. Przez X. Bellegarde po francusku napisane, a przez jednego księdza Scholarum Piarum Prowincji Polskiej na ojczysty język przełożone. T. 1-2. W-wa 1769.

4. Obraz historyczny i polityczny Szwajcarów, gdzie są opisane ich położenie, ich stan dawny i teraźniejszy, ich podział na kantony, sejmy i zjednoczenie, czyli Unia Szwajcarska; gdzie się widzi początek, narodzenie, ustanowienie i wzrost tych rzeczypospolitych; ich obyczaje, polityka, religia i rząd ich ludzi. Z stanem oraz handlów ich, podatków i milicji, z przydatkiem także zawierającym opisanie ich sprzymierzeńców. Książka naprzód napisana po angielsku, potem na język francuski, a z tego na polski przez jednego księdza Scholarum Piarum Prowincji Polskiej przetłomaczona. W-wa 1770. Wyd. 2 W-wa 1793.

Wyd. 2 nie notowane przez Estr., egz. w Ossol.

Załuski zaliczał nadto Ożgę do tłumaczów „Alzyry" Voltaire a; o przekładzie tym wspominał też Janocki. Zob. Orłowski A., Przekłady poz. 2.

OPRACOWANIA

Historia Domus Varsaviensis Scholarum Piarum (1729-1788). Oprac. L. Chmaj. Wr. 1959 *PAN. Arch. Dziejów Oświaty* 1. — Listy Stanisława Konarskiego, 1733-1771. Zebrał i oprac. J. Nowak-Dłużewski. (W-wa) 1962. — J.D.A. Janocki: Polonia litterata nostri temporis. Wr. 1750. — J. A. Załuski: Bibliotheca poetarum Polonorum, qui patrio sermone scripserunt. W-wa 1754. — J. D. A. Janocki: Lexicon derer itztlebenden Gelehrten in Polen. T. 1-2. Wr. 1755. — S. Bielski: (Wstęp i objaśnienia do) Wybór różnych gatunków poezji z rymotwórców polskich. Cz. 3. W-wa 1807. — A. Horányi: Scriptores Piarum Scholarum. T. 2. Buda 1809. — S. Bielski: Vita et scripta. W-wa 1812. — F. M. S. (Sobieszczański). *Enc. powsz.* Orgelbranda. T. 20 (1865). — F. Łagowski: Collegium Nobilium. *Przegl. Pedag.* 1887-1888 i odb. — W. Czajewski: Teatr w konwikcie pijarskim w Warszawie. *Wędrowiec* 1897. — W. Czajewski: Szkice teatralne. Łódź 1907.

M. Smolarski: Studia nad Wolterem w Polsce. Lw. 1918 *Arch. Nauk. Wydawnictwa dla Popierania Nauki Pol.* dz. 1 t. 9 z. 3. — M. Szyjkowski: Dzieje nowożytnej tragedii polskiej. Typ pseudoklasyczny, 1661-1821. Kr. 1920. — W. Hahn: Ksiądz Stanisław Konarski jako reformator teatru szkolnego. *Epoka wielkiej reformy.* Lw. 1923 i odb. — L. Bernacki: Teatr, dramat i muzyka za Stanisława Augusta. T. 1-2. Lw. 1925. — W. Konopczyński: Stanisław Konarski. W-wa 1926. — T. Sinko: Poezja nowołacińska. *Dzieje literatury pięknej w Polsce. PAU.* Cz. 1. Kr. 1935.— M. Szyjkowski: Dramat w Polsce. *Tamże.* Cz. 2. Kr. 1936. — W. Hahn: Pijarski teatr szkolny w Polsce. *Nasza Przeszłość* t. 15 (1962).

http://rcin.org.pl

UZUPEŁNIENIA

http://rcin.org.pl

JABŁONOWSKI J. A.

s. 10

T w ó r c z o ś ć, dopisać:

w poz. 9: Fragm. egzemplarza korektowego z przedmową, uzupełnieniami i poprawkami w rkpsie Bibl. Kórn. sygn. 1886.

s. 11

L i s t y i m a t e r i a ł y, dopisać:

poz. 3a. Akta i korespondencja z klasztorem dominikanów w Lachowcach z ok. 1750-1767. Rkps Bibl. Kórn. sygn. 1863.

s. 13

K. Buczek: Dzieje kartografii polskiej od XV do XVIII w. Wr. 1963 *PAN. Monogr. z Dziejów Nauki i Techniki* 21. — J. Szczepaniec: Metryka wydawnicza „Monitora" z 1763 r. *Pam. Lit.* R. 57 (1966) z. 1.

JAKUBOWSKI J.

s. 14

T w ó r c z o ś ć, dopisać:

w poz. 1: Materiały zebrane przez autora do pisania podręcznika zachowane w rkpsie Bibl. Uniw. Warsz. sygn. 222 (dawniej 1.7.22).

JAKUBOWSKI WOJCIECH

s. 18

L i s t y, dopisać:

poz. 8. Do J. Zaremby w zbiorze z 1767-1772. Rkps Bibl. Kórn. sygn. 2113.

JAROŃSKI F.

s. 24

H. Hinz: F. Jaroński. (Nota do wyboru tekstów w zbiorze) Polska myśl filozoficzna. Oświecenie. Romantyzm. W-wa 1964. — W. Wąsik: Historia filozofii polskiej. T. 2. W-wa 1966.

JASIŃSKI JAKUB

s. 28

(S. Land, M. Plewkiewicz: Portret J. Jasińskiego. W-wa 1964. Rec.:) J. W. Gomulicki. *Roczn. Lit. 1964* (W-wa 1966) s. 220-221.

http://rcin.org.pl

JEZIERSKI F. S.

s. 63

H. Hinz: F. S. Jezierski. (Nota do wyboru z „Niektórych wyrazów" w zbiorze) Polska myśl filozoficzna. Oświecenie. Romantyzm. W-wa 1964. — J. W. Gomulicki: „Wulkan" Kuźnicy Kołłątajowskiej. *Polonistyka* 1966 nr 5.

JEZIERSKI J.

s. 38

(M o n o g r a f i a) (K. Zienkowska: J. Jezierski, kasztelan łukowski (1722-1805). Z dziejów szlachty polskiej XVIII w. W-wa 1963. Rec.:) A. Zahorski. *Roczn. Warsz.* t. 7 (1964, wyd. 1966).

KAMIŃSKI J. N.

s. 57

T w ó r c z o ś ć. W rkpsie Ossol. sygn. 11993/III zachowany zbiór (kopia) pt. Nie drukowane fragmenty poezji J. N. Kamińskiego.

s. 58

P r z e k ł a d y, dopisać:

w poz. 26: Przedr. Z. Ciechanowska, J. Gamska-Łempicka w: Niemiecka ballada romantyczna. Wr. (1963) *BN* II, 142.

s. 59

w poz. 55: Przedr. W. Bełza w: Ojczyzna w pieśniach poetów polskich. Lw. 1901; Z. Ciechanowska, J. Gamska-Łempicka, jw.

Przekład z dokomponowaną muzyką stał się jedną z najpopularniejszych pieśni patriotycznych (inc.: Walecznych tysiąc opuszcza Warszawę...).

s. 61

L i s t y i m a t e r i a ł y, dopisać:

poz. 8a. Do M. Bołoz Antoniewicza z 1854. Rkps Ossol. sygn. 12823/III.

w poz. 11: Przedr. w: Wspomnienia aktorów (1800-1925). Oprac. S. Dąbrowski, R. Górski. T. 1. (W-wa) 1963 *Bibl. Pam. Pol. i Obcych.*

KAMIŃSKI L.

s. 66

T w ó r c z o ś ć. Patriotyczne wiersze Kamińskiego ogł. też w zbiorach: Bard oswobodzonej Polski wznowiony. Lipsk 1881; J. Horoszkiewicz: Pieśni z muzyką. Kr. 1898.

s. 67

P. Lelewel: Pamiętniki i diariusz domu naszego. (Powst. przed 1884). Wyd. i oprac. I. Lelewel-Friemannowa. Wr. 1966.

KARCZEWSKI W. R.

s. 71

L i s t y, dopisać:

poz. 2. Do H. Kołłątaja. Rkps Arch. Główne Akt Dawnych (Metryka Litewska dz. IX).

Por. Kołłątaj H., Listy poz. 42.

KARPIŃSKI F.

s. 83

W y d a n i a z b i o r o w e, dopisać:

w poz. 14: Z a w a r t o ś ć: Sielanki i „Pieśni światowe"; Przykłady obyczajne i wiersze różne; „O szczęściu człowieka. List do Rozyny"; „Pieśni nabożne" i „Psałterz Dawida".

http://rcin.org.pl

s. 89
N. P. Bobrik: Nieopublikowannoje stichotworienije F. Karpińskogo. *Sławianskij archiw. Zbornik statjej i matieriałow.* T. 2. Moskwa 1959 s. 188-194. —

s. 90
(T. Kostkiewiczowa: Model liryki sentymentalnej w twórczości F. Karpińskiego. Wr. 1964. Rec.:) J. W. Gomulicki. *Roczn. Lit. 1964* (W-wa 1966) s. 219-221. — D. Ciepieńko-Zielińska: Miłość poety. W: Staropolskie romanse. Kr. 1965. — A. Żyga: Karpińskiego „Podróż z Dobiecka na Skałę". *Widnokrąg* (dod. do *Nowin Rzeszowskich*) 1965 nr 13. — A. Międzyrzecki: Dzisiejszy sens przypomnień. „Wieki różniące się poezją". *Świat* 1966 nr 41-42. — M. Szpakowska: Ogień i żal. O słownictwie wierszy miłosnych Kniaźnina i Karpińskiego. *Pam. Lit.* R. 57 (1966) z. 4.

KICIŃSKI B.

s. 103
P r z e k ł a d y, dopisać:
w poz. 22: „Pieśń o człowieku poczciwym" przedr. Z. Ciechanowska, J. Gamska-Łempicka w: Niemiecka ballada romantyczna. Wr. (1963) *BN* II, 142.

s. 104
w poz. 37: „Córkę złotnika" L. Uhlanda i „Przegląd nocny" J. Ch. von Zedlitza przedr. Z. Ciechanowska, J. Gamska-Łempicka, jw.
(O p r a c o w a n i a) (Poezje. W-wa 1840-1843. Rec.). *Kur. Warsz.* 1844 nr 86, 100. — P. Lelewel: Pamiętniki i diariusz domu naszego. (Powst. przed 1884). Wyd. i oprac. I. Lelewel-Friemannowa. Wr. 1966. — S. Latanowicz: Satyra i polemika prasowa sprzed 100 laty. Poz. 1931 s. 16-17, 113. —

s. 105
M. Tyrowicz. *Pol. słownik biogr.* T. 12/3 (1966).

KICIŃSKI P.

s. 106
P. Lelewel: Pamiętniki i diariusz domu naszego. (Powst. przed 1884). Wyd. i oprac. I. Lelewel-Friemannowa. Wr. 1966. — J. Dihm: Sprawa Konstytucji Ekonomicznej z 1791 r. Wr. 1959. [Polemika: E. Rostworowski: W sprawie Konstytucji Ekonomicznej 1791 r. *Przegl. Hist.* t. 51 (1960)]. — J. Michalski. *Pol. słownik biogr.* T. 12/3 (1966).

KILIŃSKI J.

s. 109
A. M. Skałkowski: Legenda i prawda o Kilińskim. *Przegl. Wielkopol.* R. 2 (1946) nr 3. — J. Wąsicki: Powstanie kościuszkowskie w Wielkopolsce. *Studia i materiały do dziejów Wielkopolski i Pomorza.* T. 2 z. 1. Poz. 1956. — A. Zahorski: Ignacy Wyssogota Zakrzewski, prezydent Warszawy. W-wa 1963. — S. Herbst. *Pol. słownik biogr.* T. 12/3 (1966).

KITOWICZ J.

s. 112
(P. Matuszewska: Proza J. Kitowicza. Wr. 1965. Rec.:) A. Guzek: Kitowicz i problemy metodologii. *Przegl. Hum.* 1966 nr 5. — R. Pollak: Kitowicz jako narrator (przedr. fragm. ze wstępu do „Opisu obyczajów"); „Opis" jako źródło historyczno-obyczajowe. W: Wśród literatów staropolskich. W-wa 1966.

http://rcin.org.pl

KLECZEWSKI S. D.

s. 112

dopisać: Pseud. i krypt.: JEDEN Z REFORMATÓW KUSTODII RUSKIEJ; JEDEN Z ZAKONNIKÓW ŚW. FRANCISZKA REFORMATA KUSTODII RUSKIEJ; X. S. K. R.

T w ó r c z o ś ć. Nadto kazanie Kleczewskiego ogł. w zbiorze: Hasło słowa Bożego Boga Rodzicy i Panny Marii w obrazie lwowskim ukoronowanej, czyli kazania przez całą solenną oktawę. Lw. 1754 (pt. Koronacja nieba i ziemi Królowej Marii Panny w obrazie lwowskim).

dopisać: P r z e k ł a d y

poz. 1. Św. Piotr z Alkantary: Rozmyślania codzienne ... zakonu św. Ojca Franciszka reformata z hiszpańskiego na łaciński, teraz na polski język, z przydatkiem zebranych afektów W. Tomasza a Kempis, przez jednego z zakonników św. Franciszka reformata Kustodii Ruskiej przetłumaczone. Zamość 1750. Wyd. nast. Zamość 1759.

poz. 2. O. Rafał reformat Prowincji Rzymskiej: Życie wielebnego sługi Bożego O. Leonarda Casanova z Portu Ś. Maurycego misjonarza apostolskiego Zakonu BB. Mniejszych Reformatów Prowincji Rzymskiej przez ... teraz zaś przez jednego z reformatów Kustodii Ruskiej z włoskiego na polski język, z skróceniem na niektórych miejscach, przetłomaczone. Lw. 1757.

P r a c e e d y t o r s k i e i r e d a k c y j n e.

poz. 1. Ordinarium caeremoniale pro fratribus Ordinis Minorum S. P. Francisci Reformatorum ad usum Provinciae Russiae B. V. Mariae Dolorosae ... typis mandatum. Berdyczów 1774.

poz. 2. Zbiór krótki obrządków i powinności braci laików w Prowincji Ruskiej pod tytułem Najśw. Marii Panny Bolesnej Zakonu O. Ś. Franciszka Reformatów ... do druku podany. Berdyczów 1774.

L i s t y i m a t e r i a ł y

poz. 1. Autografy listów. Rkps Arch. Prowincjonalnego Reformatów w Kr.: Acta originalia prowincjałów małopolskich z 1756-1775.

poz. 2. Itinerarium Romanum tempore Iubilaei Magni regnante Benedicto XIV P. M. Bononiensi de domo Lambertini, per ... definitorem Custodiae Russiae conscriptum. Rkps Arch. Prowincjonalnego Reformatów w Kr.

Diariusz podróży na kapitułę generalną do Rzymu w 1750.

Rkpsy Kleczewskiego zachowane nadto w następujących zespołach ww. Archiwum: Protocollum Conventus Varsaviensis (1738-1764) s. 294-298, 300-303; Protocollum Conventus Jaroslaviensis (1764-1781) k. 63v.-64v.; Volumen secundum protocolli Conventus Raviensis (1755-1821) s. 12-18, 23-71, 271-309, 330-336 (regulamin studiów zakonnych).

(O p r a c o w a n i a) O. MYSŁKOWSKI: Dalszy ciąg przydatku do Kronik Braci Mniejszych Ś. Franciszka. B. m. 1806 s. 52, 95. — B. SUCHODOLSKI: Nauka polska w okresie Oświecenia. (W-wa) 1953; przedr. w: Studia z dziejów polskiej myśli filozoficznej i naukowej. Wr. 1958 *PAN. Monogr. z Dziejów Nauki i Techniki* 8. — O. NARBUTT: O pierwszym polskim podręczniku logiki. Z rozważań nad filozofią Oświecenia. Łódź 1958 *Łódz. Tow. Nauk. Wydz. I* 33 s. 33-34, 39, 40, 124, 126, 127, 140. — A. J. SZTEINKE. *Pol. słownik biogr.* T. 12/4 (1967).

KLEWAŃSKI A.

s. 113

M. STRZAŁKOWA. *Pol. słownik biogr.* T. 12/4 (1967).

http://rcin.org.pl

KŁOKOCKI S.

s. 118
G. Frydrychowicz. *Pol. słownik biogr.* (w druku).

KNIAŹNIN F. D.

s. 121
W y d a n i a z b i o r o w e, dopisać:
poz. 4a. F. Karpiński, F. D. Kniaźnin: Wybór poezji. W-wa 1910 *Bibl. Uniw. Lud. i Młodzieży Szk.* 152; też wyd. nast. W-wa 1925.
poz. 7. (Wybór poezji). W-wa 1965 *Poeci Pol.*

s. 124
M. Jastrun: Kniaźnin. *Poezja* R. 2 (1966) nr 10. — M. Szpakowska: Ogień i żal. O słownictwie wierszy miłosnych Kniaźnina i Karpińskiego. *Pam. Lit.* R. 57 (1966) z. 4.

KOBLAŃSKI J.

s. 125
M. Szyjkowski: Edwarda Jounga „Myśli nocne" w poezji polskiej. *Rozpr. AU Wydz. Filol.* t. 55 (1917) s. 39-40.

KOŁŁĄTAJ H.

s. 128
T w ó r c z o ś ć, dopisać:
w poz. 5: Wyd. nast.: ogł. M. Baliński: Pamiętniki o Janie Śniadeckim. T. 2. Wil. 1865 s. 5-20.

s. 132
P r z e k ł a d y, dopisać:
w poz. 2: Wyd. nast.: Lw. 1882; *Bluszcz* 1907 (dod.).

s. 141
J. Berger-Mayerowa: Materiały dotyczące Kołłątaja w Bibliotece Śląskiej. *Spr. Wr. Tow. Nauk.* t. 10 (1964). — J. Berger-Mayerowa: Nieznane zarządzenie H. Kołłątaja jako rektora krakowskiej Szkoły Głównej Koronnej z 19 lipca 1783 r. *Roczn. Bibl.* 1964 z. 1/2. — W. Hejnosz: H. Kołłątaj a sprawa chłopska. *Rozprawy prawnicze.* Kr. 1964. — H. Hinz: H. Kołłątaj. (Nota do wyboru tekstów w zbiorze) Polska myśl filozoficzna. Oświecenie. Romantyzm. W-wa 1964. — J. Starzewski: System dziejów ziemi i aktualizm geologiczny H. Kołłątaja. *Kwart. Historii Nauki i Techniki* R. 9 (1964) nr 1. — K. Kozmiński: H. Kołłątaj. W-wa 1965 *Biblioteczka Hist.* — R. Żurkowa: Ferdynand Kojsiewicz — kolekcjoner i wydawca pism H. Kołłątaja. *Roczn. Bibl.* 1965 z. 3/4. — J. K.: Sesja poświęcona Kuźnicy Kołłątajowskiej. *Kwart. Hist.* R. 73 (1966) z. 4. — R. Podlewski: Szlachetne hobby — Kołłątaj. (Zbiory J. H. Górala). *Kamena* 1966 nr 17.

KONARSKI S.

s. 149
W. Konopczyński: Konfederacja barska. T. 1-2. W-wa 1936-1938. —

s. 150
E. Rostworowski: O polską koronę — polityka Francji w l. 1725-1733. Wr. 1958. — J. Michalski: Plan Czartoryskich naprawy Rzeczypospolitej. *Kwart. Hist.* R. 63 (1956) z. 4/5. — H. Hinz: S. Konarski. (Nota do wyboru tekstów w zbiorze) Polska myśl filozoficzna. Oświecenie. Romantyzm. W-wa 1964.

http://rcin.org.pl

KONTRYM K.

s. 153

L. Żytkowicz: Rządy Repnina na Litwie w l. 1794-1797. Wil. 1938 *Rozpr. Wydz. III Tow. Przyj. Nauk w Wil.* 10.

KOPCZYŃSKI O.

s. 155

T w ó r c z o ś ć, dopisać:

poz. 18a. Onuphrius Kopczyński CC. RR. Scholarum Piarum per utramque Novam Borussiam praepositus provincialis fratribus suis salutem. W-wa 1806.

Egz. w Ossol.

KOŹMIAN K.

s. 176

T w ó r c z o ś ć, dopisać:

w poz. 54a: Ogł. Z. Przesmycki (Miriam) wraz z wierszem i listem Norwida w: C. Norwid: Listy. T. 1. W-wa 1937 s. 101-102.

Datacja wierszy wg J. W. Gomulickiego (C. Norwid: Dzieła zebrane. T. 2. W-wa 1966 s. 68); Przesmycki datował na 1846.

s. 181

R. Rzewuska: Mémoires ... (1788-1865). Publiées par son arrière-petite fille G. Caetani Grenier. T. 1. Rzym (1939) s. 537-538.

KRAJEWSKI D. M. T.

s. 184

Uwagi Polaka Patrioty nad „Zdarzyńskim" tymi czasy z druku wyszłym. *Polak Patriota* 1785 cz. 10 rozdz. 7.

KRAJEWSKI M.

s. 185

W. Wielądko: Heraldyka, czyli opisanie familii i krwi związku szlachty polskiej i W. X. Lit. T. 4. W-wa 1796 (s. 216).

KRASICKI I.

s. 189

T w ó r c z o ś ć, dopisać:

w poz. 8, P r z e k ł. c z e s k i e: R. Brtáň. *Beseda* 1962 nr 21 (Malíři; Řepa; Vinná réva (Bajki nowe)).

s. 205

(B i o g r a f i a) k. k. (K. Koźniewski): Były biskup ... *Polityka* 1965 nr 27 s. 2. [Nawiązanie: S. Florczyk. *Tamże* 1965 nr 33 s. 9]. — H. Łyczywek: ... gdy biskup był prezesem sądu. *Prawo i Życie* 1966 nr 10. — J. Powidzki: Katalog gabinetu rycin I. Krasickiego (w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu). *Muzealnictwo* 1966 nr 13.

s. 209

(O g ó l n e c h a r a k t e r y s t y k i i p r z y c z y n k i) (J. Kleiner: Studia inedita. Lubl. 1964; Wiersze wybrane. Wyd. i oprac. J. Kott. W-wa 1964; I. Krasicki. Materiały zebrał i wstępem opatrzył J. Nowak-Dłużewski. W-wa 1964. Rec.:) J. W. Gomulicki. *Roczn. Lit. 1964* (W-wa 1966) s. 216-219. — A. W. Lipatow: Tworczeskije swiazi I. Krasickogo s żurnalistikoj i romanom jewropiejskogo proswieszczenija. *Wiestnik Moskowskogo Uniwiersitieta* nr 7 *Filołogija, Żurnalistika* 1965 nr 5.

http://rcin.org.pl

s. 214
(B a j k i) J. KOTT: O „Bajkach" Krasickiego. *Twórczość* 1966 nr 7.

s. 216
(I n n e u t w o r y) J. WIRSZYŁŁO: Uwagi na marginesie kazań Krasickiego. *Studia Warmińskie* t. 2 (1965). — K. KRYCIŃSKA: Brulion a czystopis „Pieśni Osjana" w tłumaczeniu I. Krasickiego. *Poradnik Język.* 1966 z. 4. — J. RUDNICKA: Z dziejów czasopisma I. Krasickiego „Co tydzień"; Spis zawartości czasopisma „Co tydzień". *Roczn. Bibl. Nar.* t. 2 (1966).

KROPIŃSKI L.

s. 220
T w ó r c z o ś ć, dopisać:
poz. 7a. Synonimy polskie zaczęte w r. 1808. Rkpsy Bibl. Czart. sygn. Ew. XVII/644, 3070 t. 1 s. 122-127.

s. 223
L. DEMBOWSKI: Moje wspomnienia. T. 1. Petersb. 1898 s. 93. — T. z POTOCKICH WODZICKA: Ze zwierzeń dziewczęcych. Pamiętnik Zofii z Matuszewiczów Kickiej 1798-1822. Kr. 1910.

KRÓLIKOWSKI J. F.

s. 225
dopisać: L i s t y
poz. 1. Do B. Hubickiego z 1837. Rkps Ossol. sygn. 12294/II.

KRZYŻANOWSKI A.

s. 229
T w ó r c z o ś ć, dopisać:
poz. 15a. O dziejowości i zasadach Talmudu i talmudystów. Rzecz z okoliczności sporu zaszłego w r. 1848 między talmudystami i antitalmudystami, i spowodowanego tym sporem wezwania rządowego, napisana przez ... Powst. 1849-1850. Rkps Bibl. Uniw. Warsz. sygn. 231 (dawniej 7.3.35); na k. 47-53 druk. odb. korektowa fragmentu.

poz. 18. Pogląd na powołanie, dzieje i sprawy zakonu trynitarzów w Polsce. *Pam. Religijno-Moralny* t. 20-21 (1851).

Brulion w rkpsie Bibl. Uniw. Warsz. sygn. 230 (dawniej 7. 2.5) k. 1-204, na dalszych bruliony innych rozpraw hist. Zob. też: Listy, poz. 7.

poz. 19. Mantely, podziw i ofiara uczoności. Wspomnienie o erudycie węgierskim żyjącym w Paryżu w pierwszej poł. XIX w. Powst. 1851. Rkps jw. sygn. 232.

poz. 20. Mikołaj Kopernik i Jan Śniadecki, astronomowie polscy. Ogł. S. Strąbski. *Roczn. na r. 1852.* W-wa 1852 s. 1-7.

Brulion autografu i odb. korektowa w rkpsie jw. sygn. 233 (dawniej 7.3.30).

L i s t y i m a t e r i a ł y, dopisać:
poz. 4a. Do Ambrożego Grabowskiego 2 listy z 1846 i 1852. Rkps Ossol. sygn. $12156/III_{1a}$.

poz. 4b. Od Karola Hubego 2 listy z 1826. Rkps Bibl. Uniw. Warsz. sygn. 234 (dawniej 7.3.43).

poz. 4c. Od Wydziału Wyznań Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Duchownych z 1/13 grudnia 1849. Rkps (kopia) jw. sygn. 231 (dawniej 7.3.35).

poz. 7. Materiały historyczne i publicystyczne. Rkps jw. sygn. 234 (dawniej 7.3.43).

http://rcin.org.pl

(O p r a c o w a n i a). A. Grabowski: O śmierci dwóch znakomitych mężów (Krzyżanowskiego i F. Bentkowskiego). Rkps Ossol. sygn. 12156/III s. 2068 (na s. 2077-8: wycinki druk. nekrologów i klepsydra).

KUDLICZ B.

s. 235

R. Wojcieszak: Uczeń i ... rywal Bogusławskiego. *Południowa Wielkopolska* 1966 nr 6.

LACHNICKI I. E.

s. 238

Nekrolog. *Dzien. Wil.* 1826 t. 1 s. 19.

LENGNICH G.

s. 243

K. Kubik: Życie naukowe Gdańska w XVII i XVIII w. *Gdań. Zesz. Hum.* R. 6 (1963) nr 11. — J. Kasprzyk: Życie literackie i naukowe w pierwszej poł. XVIII w. Praca doktorska Uniw. Tor. 1966 (maszynopis).

LESZCZYŃSKI S.

s. 244

(Pseud. i krypt.:) Szlachcic i ziemianin polski.

s. 245

T w ó r c z o ś ć, dopisać:

poz. 1a. Przestroga braterska w teraźniejszym podczas interregnum ojczyzny naszej zamieszaniu, stanom Rzeczypospolitej od Szlachcica i ziemianina polskiego podana. B. m. (1733); b. m. 1733.

Autorstwo uzasadnił E. Rostworowski (*Przegl. Hist.* R. 57 (1966) nr 2).

s. 247

w poz. 12: Nadto druk. razem z rozprawą i repliką Rousseau we wszystkich pełniejszych wydaniach pism Rousseau.

W redagowaniu odpowiedzi współpracował najprawdopodobniej z Leszczyńskim ks. Menoux.

W Przekł. pol.: — Oprac. H. Elzenberg: Odpowiedź króla polskiego ... Wyd. w: J. J. Rousseau: Trzy rozprawy z filozofii społecznej. W-wa 1956 *Bibl. Klasyków Filozofii.*

s. 249

W y d a n i a z b i o r o w e, dopisać:

poz. 9. Oeuvres choisies. Mediolan 1962.

s. 253

H. Hinz: Stanisław Leszczyński. (Nota do wyboru tekstów w zbiorze) Polska myśl filozoficzna. Oświecenie. Romantyzm. W-wa 1964. — E. Rostworowski: „Głos wolny" i „Przestroga braterska". *Przegl. Hist.* t. 57 (1966) nr 2 (c.d. polemiki o autorstwo „Głosu wolnego"). — M. Tobiasz: Warszawska koronacja Stanisława Leszczyńskiego. *Stolica* 1966 nr 26.

LINDE S. B.

s. 257

L i s t y i m a t e r i a ł y, dopisać:

poz. 10a. Do M. G. Fuchsa z 7 grudnia 1825 (w jęz. niem.). Ogł. J. Lassota. *Roczn. Elbląski* t. 13 (1965, wyd. 1966) s. 148-149.

w poz. 15: Brulion listu do Uwarowa z 1842 w rkpsie Bibl. Uniw. Warsz. sygn. 147.

http://rcin.org.pl

s. 260
Z. Brocki: W którym roku wydany został „Słownik" Lindego. *Poradnik Język.* 1963 z. 3/4. — A. Hermann: S. B. Linde. Studienzeit und Lehrtätigkeit in Leipzig. *Zeitschrift f. Slavistik* t. 8 (1963) z. 2. — (S. Hrabec, F. Pepłowski: Wiadomości o autorach i dziełach cytowanych w „Słowniku" Lindego. W-wa 1963. Rec.:) J. W. Gomulicki. *Roczn. Lit. 1963* (W-wa 1965) s. 206-207; J. Michalski. *Kwart. Historii Nauki i Techniki* R. 10 (1965) nr 1/2. — J. W. Opatrny: (O słowniku porównawczym języków słowiańskich). *Rozpr. Komisji Język. Wr. Tow. Nauk.* t. 4 (1963) s. 283-293. — R. Grzegorczykowa, Z. Kurzowa, J. Puzynina: Indeks a tergo do „Słownika języka polskiego" S. B. Lindego. W-wa 1965. [Rec.: J. Safarewicz. *Jęz. Pol.* 1966 z. 3]. — J. Lassota: Elbląski księgozbiór Abrahama Grübnaua w kręgu zainteresowań S. B. Lindego. *Roczn. Elbląski* t. 3 (1965, wyd. 1966).

LIPSKI T.
s. 265
L i s t y i m a t e r i a ł y, dopisać:
poz. 5a. Do J. Zarembiny w zbiorze z 1764-1774. Rkps Bibl. Kórn. sygn. 2122.

ŁOJKO F.
s. 274
T w ó r c z o ś ć, dopisać:
w poz. 3: Tekst pol. (przekład czy oryginał?) zachowany w autografie M. Kończy: Uwagi pewnego Wielkopolanina nad okólnym króla pruskiego listem pod datą 13 września 1772 r. w Berlinie wyszłym, z przyczyny wzięcia w posesją Prus Polskich przez tegoż monarchę. Rkps Bibl. Kórn. sygn. 1870.

s. 276
H. Madurowicz-Urbańska: Parę słów o F. Łojce i jego badaniach nad powierzchnią ziemi Polski w drugiej poł. XVIII w. *Śląski Kwart. Hist. Sobótka* 1966 nr 1. — E. Aleksandrowska: Kończa Michał. *Pol. słownik biogr.* (w druku).

MACKIEWICZ M. S.
s. 282
L. Siemieński: Portrety literackie. T. 3. Poz. 1868 s. 37.

MAIMON S.
s. 286
R. Kozłowski: Interpretacje i polemiki wokół Kanta do 1794 r. Fragm. pracy „S. Maimon jako krytyk i kontynuator Kanta". *Zesz. Nauk. Uniw. Poz.* nr 59 *Filozofia* z. 9 (1966). — W. Wąsik: Historia filozofii polskiej. T. 2. W-wa 1966.

MAJCHROWICZ SZ.
s. 287
H. Hinz: Sz. Majchrowicz. (Nota do wyboru z „Trwałości szczęśliwej królestw" w zbiorze) Polska myśl filozoficzna. Oświecenie. Romantyzm. W-wa 1964.

MAJERANOWSKI K.
s. 294
J. Tazbir: Z dziejów fałszerstw historycznych w Polsce XIX w. *Przegl. Hist.* t. 58 (1966) z. 4.

http://rcin.org.pl

MAREWICZ W. I.

s. 305

T w ó r c z o ś ć. Wg przypuszczenia R. Sobola jest zapewne autorem wiersza: Do Jego Książęcej Jegomości Mikołaja Repnina w dzień jego imienin, ogłoszonego błędnie pod nazwiskiem F. Karpińskiego (N. P. Bobrik: Nieopublikowannoje stichotworienije F. Karpińskogo. *Sławianskij archiw. Zbornik statjej i matieriałow.* T. 2. Moskwa 1959 s. 188-194).

(O p r a c o w a n i a) R. Sobol: Ze studiów nad Karpińskim. I. Wr. 1967 *IBL. Studia z Okresu Oświecenia* 7.

MATUSZEWICZ T.

s. 309

R. Rzewuska: Mémoires ... (1788-1865). Publiées par son arrière-petite fille G. Caetani Grenier. T. 1. Rzym (1939) s. 275. — T. z Potockich Wodzicka: Ze zwierzeń dziewczęcych. Pamiętnik Zofii z Matuszewiczów Kickiej, 1796-1822. Kr. 1910.

MIER A.

s. 314

T w ó r c z o ś ć, dopisać:
w poz. 2: Do X. A. C. (Czartoryskiej); Cztery pory roku do Kossakowskiej: Do X. G. Piramowicza. Ogł. R. Kaleta. *Poezja* R. 2 (1966) nr 10.

P r z e k ł a d y, dopisać:
w poz. 3: Z Tybula (Nie będzie twe dla innej opuszczone łoże...). Ogł. R. Kaleta, jw.

s. 315

R. Rzewuska: Mémoires... (1788-1865). Publiées par son arrière-petite fille G. Caetani Grenier. T. 1. Rzym (1939) s. 611-612.

MORAWSKI F.

s. 343

L i s t y i m a t e r i a ł y, dopisać:
poz. 28a. Od rodziny zbiór listów od 1826. Rkps Bibl. Kórn. sygn. 1698.

MORELOWSKI J.

s. 345

T w ó r c z o ś ć, dopisać:
w poz. 2: Rkps Ossol. sygn. 12360/I (bez zakończenia).

MOSTOWSKI T. A.

s. 352

L i s t y, dopisać:
poz. 16. Od F. Łubieńskiego z 1823. Rkps Ossol. sygn. 12911/III.

(O p r a c o w a n i a) R. Rzewuska: Mémoires... (1788-1865). Publiées par son arrière-petite fille G. Caetani Grenier. T. 1. Rzym (1939) s. 539-540.

MOSZCZEŃSKI A.

s. 354

Dr Antoni J. (Rolle): Dwór tulczyński. W: Opowiadania historyczne. S. III. T. 1. W-wa 1382; wyd. nast. w: Wybór pism. Oprac. W. Zawadzki. T. 2: Gawędy historyczne. Kr. 1966.

http://rcin.org.pl

MRONGOWIUSZ K. C.

s. 356

Przekłady, dopisać:

poz. 6a. Kalendarz Pruski Polski na rok przybyszowy po Narodzeniu Chrystusowym 1796. Królewiec (Kwidzyn) 1796.

Inform. „Bibliografia" W. Chojnackiego (nr 2603).

poz. 6b. Xiążka ogniowa, czyli krótki abrys podanych prawideł do należytego zachowania się w czasie przed powstaniem ognia, przy wybuchnieniu lub po ustaniu takiego niebezpieczeństwa. Ku powszechnej wiadomości z dodatkiem dwóch użytecznych dla przykładu służących powieści, jako też wiejskiego porządku ogniowego. Kwidzyn 1803.

Inform. jw. (nr 1115).

s. 361

W. Aleksandrowicz: K. C. Mrongowiusz i „Xiążka ogniowa". *Rejsy* 1964 nr 44 (dod. *Dzien. Bałtyckiego*). — (W. Bieńkowski: K. C. Mrongowiusz (1764-1855) w służbie umiłowanego języka. Olsztyn 1964. Rec.:) T. Bolduan. *Litery* 1965 nr 4; T. Oracki. *Słowo na Warmii i Mazurach* 1965 nr 1; J. Dużyk. *Twórczość* 1966 nr 4. — W. Chojnacki: Bibliografia polskich druków ewangelickich ziem zachodnich i północnych, 1530-1939. W-wa 1966.

MROZIŃSKI J.

s. 361

Twórczość, dopisać:

w poz. 2: Przekł. franc.: Premiers fondements de la grammaire de la langue polonaise. Rkps Bibl. Kórn. sygn. 2491.

NAGURCZEWSKI I.

s. 367

W. M. Grabski: Jezuickie kompromisy wychowawcze w świetle „Rozmowy filozofa z politykiem". *Zesz. Nauk. Uniw. Łódz.* S. I z. 45 (1966).

NARUSZEWICZ A. S.

s. 385

W. von Kratz: Exjesuiten als Bischöfe (1773-1822). *Archiwum Historicum Societatis Jesu* R. 6 (Rzym 1937) z. 2. —

s. 387

(A. Aleksandrowicz: Twórczość satyryczna A. Naruszewicza. Wr. 1964. Rec.:) J. W. Gomulicki. *Roczn. Lit. 1964* (W-wa 1966) s. 213-216; A. Aleksandrowicz-Ulrich: Sprostowanie, *Pam. Lit.* R. 58 (1967) z. 2. — S. Grzeszczuk: Pamiętnik życia i spraw A. Naruszewicza. *Ruch Lit.* 1966 z. 6.

NIEMCEWICZ J. U.

s. 413

(Biografie i pamiętniki) Zdanie sprawy z dziesięcioletnich prac Towarzystwa Literackiego Polskiego w Paryżu. Paryż 1843. — W Ursynowie. *Dzien. Lit.* 1852 nr 1. — R. Rzewuska: Mémoires... (1788-1865). Publiées par son arrière-petite fille G. Caetani Grenier. T. 1. Rzym (1939) s. 283, 535-537, 585. —

s. 417

(Under Their Vine and Fig Tree... Wyd. i oprac. M. J. E. Budka. Elizabeth N. J.

http://rcin.org.pl

1965. Rec.:) Z. Folejewski. *The Slavic a. East European Journal* 1965 nr 4. — W. J. Podgórski: Niemcewicz w Warszawie. *Stolica* 1966 nr 4.

s. 418
(Opracowania twórczości o charakterze ogólnym) H. Waszkis: Rodzaj gramatyczny niektórych nazw geograficznych w utworach J. U. Niemcewicza. *Studia językoznawcze poświęcone ... S. Rospondowi.* Wr. 1966.

s. 420
(Opracowania poszczególnych utworów) J. Dihm: „Dzieje współczesne" J. U. Niemcewicza. (Streszcz.) *Spr. z Prac Nauk. Wydz. Nauk Społ. PAN* 1965 nr 2. [Spr.: R. Dutkowa. *Kwart. Historii Nauki i Techniki* R. 10 (1965) nr 1/2].

s. 422
(Powrót posła) W. J. Podgórski: Przed 175 laty. Prapremiera „Powrotu posła". *Stolica* 1966 nr 12.

s. 423
(Śpiewy historyczne) J. Dihm: Recenzja Joachima Lelewela „Śpiewów historycznych" J. U. Niemcewicza. (Streszcz.). *Spr. z Prac Nauk. Wydz. Nauk Społ. PAN* 1965 nr 3. [Spr.: R. W. Wołoszyński. *Kwart. Historii Nauki i Techniki* R. 10 (1965) nr 4].

NIEMOJOWSKI W.

s. 425
W. Bortnowski: Udział „Kaliszan" we władzach powstania listopadowego. *Osiemnaście wieków Kalisza.* T. 3. Kalisz 1962.

OCHOCKI J. D.

s. 428
D. Ciepieńko-Zielińska: Złota tabakierka; Aktoreczka. Z miłosnych przygód Imć Pana J. D. Ochockiego. W: Staropolskie romanse. Kr. 1965.

OGIŃSKI M. KAZIMIERZ

s. 429
Twórczość. W rkpsie Bibl. Nar. zachowane: Pieśni przez ... złożone w r. 1770 w mcu 9brze w Słonimiu (teksty i nuty, m. in. „Bachus, pieśń stołowa").

s. 430
A. Nowak-Romanowicz: Muzyka polskiego Oświecenia i wczesnego Romantyzmu. *Z dziejów polskiej kultury muzycznej.* T. 2. Kr. 1966.

OGIŃSKI M. KLEOFAS

s. 433
D. Ciepieńko-Zielińska: Pigmalion i Galatea. W: Staropolskie romanse. Kr. 1965. — A. Nowak-Romanowicz: Muzyka polskiego Oświecenia i wczesnego Romantyzmu. *Z dziejów polskiej kultury muzycznej.* T. 2. Kr. 1966.

OKRASZEWSKI S.

s. 434
J. F. Królikowski: Zdanie o „Myślach" Okraszewskiego. *Pam. Warsz.* t. 10 (1818). —

http://rcin.org.pl

J. F. Królikowski: Uwagi nad jednozgłoskowym rymem z powodu „Panegiryka" Okraszewskiego. W: Prozodia polska. Poz. 1821.

OLECH J.

s. 434

Przekłady, dopisać:

w poz. 1: Wyd. nast. Królewiec 1826.

Inform. „Bibliografia" W. Chojnackiego (nr 1902).

w poz. 2: Wyd. nast. Królewiec 1845.

Inform. jw. (nr 1954).

dopisać: Prace edytorskie

poz. 1. Dwie pieśni na gody. Królewiec (1800).

O tym i dalszych drukach inform. jw. (nry 512-513, 1725-1730, 1735, 1738).

poz. 2. Dwie pieśni, na Święto Mędrców i o wysławieniu Boga. Królewiec (1800).

poz. 3. Pieśń gospodarza Marcina Rostropnickiego podczas zimy. (Królewiec 1800).

poz. 4. Pieśń gospodarza, zachęcającego robotników do żniwa. (Królewiec 1800).

poz. 5. Pieśń Jakuba wesołego po żniwie. (Królewiec 1800).

poz. 6. Pieśń kośników. (Królewiec 1800).

poz. 7. Pieśń na jutrznią. (Królewiec 1800).

poz. 8. Pieśń na Wielkanoc. (Królewiec 1800).

poz. 9. Pieśń zniwiarzów. (Królewiec 1800).

poz. 10. Piosnka ojca do Michała, co nierad rano wstaje. (Królewiec 1800).

(Opracowania). W. Chojnacki: Bibliografia polskich druków ewangelickich ziem zachodnich i północnych, 1530-1939. W-wa 1966.

OSSOLIŃSKI J. M.

s. 458

Listy, dopisać:

poz. 23a. Od Stanisława Augusta z 22 lutego 1796. Rkps Arch. Główne Akt Dawnych (Arch. Jabłonny nr 2).

http://rcin.org.pl

SPIS RZECZY

Iżycki Antoni 5
Iżycki Jakub 5
Jabłonowska z Sapiehów Anna 6
Jabłonowski Jan Kajetan 8
Jabłonowski Józef Aleksander 9
Jabłonowski Stanisław Wincenty 13
Jakubowski Józef 14
Jakubowski Wincenty 16
Jakubowski Wojciech 17
Janocki Jan Daniel Andrzej Józef 19
Jaraczewska z Krasińskich Elżbieta 21
Jaroński Feliks 22
Jasiński Jakub Krzysztof Ignacy 24
Jasiński Józef 28
Jaśkiewicz Mikołaj 29
Jaworski Stanisław 30
Jeleński Gedeon 31
Jezierski Franciszek Salezy 32
Jezierski Jacek (Hiacynt) 36
Jundziłł Stanisław Bonifacy 39
Jurkiewicz Marceli 42
Jurkowski Michał 42
Juszyński Michał Hieronim 44
Kaliński Wilhelm (Gwilhelm) 46
Kaliszewski Celestyn Adam 48
Kalnassy Joachim Otto Zygmunt 49
Kamieński Adolf Bartłomiej 50
Kamieński Wincenty Dadzibóg 51
Kamiński Jan Nepomucen 52
Twórczość 53
Indeks tytułów 61
Opracowania 63
Kamiński Ludwik 65
Kapostas Andrzej (Jędrzej) 67
Karczewski Wincenty Roch 69
Karmowski Kajetan 71

http://rcin.org.pl

Karniewski Kajetan 72
Karoli Teofil Jerzy 73
Karp' Maurycy Franciszek 74
Karpiński Franciszek 76
Twórczość 78
Indeks tytułów 84
Opracowania 86
Karpowicz Michał Franciszek 90
Kasperowski Adam 94
Katenbring Józef 95
Kaulfuss Jan Samuel 98
Kępmski Adam Jan Michał 100
Kiciński Bruno 101
Kiciński Pius 105
Kiełczewski Ignacy Skarbek 106
Kiełłpsz Michał 107
Kiliński Jan 108
Kitowicz Jędrzej 109
Kleczewski Stanisław Dominik 112
Klewański Adam 113
Kluk Jan Krzysztof 113
Kłokocki Stanisław Kostka 116
Kniaźnin Franciszek Borgiasz Dionizy 118
Koblański Józef 124
Kochański Józef 126
Kołłątaj Hugo Stumberg 127
Konarski Stanisław Hieronim 141
Kontrym Kazimierz 150
Kopczyński Onufry Andrzej 153
Kopeć Józef 158
Kopystyński Wincenty 159
Korczyński Kasjan 159
Korsak Rajmund 161
Korycki Michał 163
Korytyński Onufry Tomasz 165
Kossakowski Antoni Korwin 166
Kossakowski Jan Nepomucen Korwin 168
Kossakowski Józef Kazimierz Korwin 170
Koźmian Kajetan 172
Twórczość 173
Indeks tytułów 179
Opracowania 180
Krajewski Dymitr Michał Tadeusz 183
Krajewski Marcin Jasieńczyk 185
Krasicki Ignacy 185
Twórczość 187
Indeks tytułów 200
Opracowania 202
Monografie i zarysy monograficzne 202
Biografie 202

http://rcin.org.pl

Ogólne charakterystyki i przyczynki 205
Opracowania dotyczące poszczególnych utworów 209
Monitor 209
Myszeis 209
Monachomachia 210
Satyry i Listy 211
Powieści 211
Bajki 213
Dramaty 214
Inne utwory 214
Krasiński Adam Stanisław 216
Krasuski Piotr 218
Kropiński Ludwik 219
Królikowski Józef Franciszek 224
Kruszyński Jan 226
Krzyżanowski Adrian 228
Kublicki Stanisław 230
Kucharski Andrzej (Jędrzej) 231
Kudlicz Bonawentura 232
Kwiatkowski Kajetan 235
Lachnicki Ignacy 236
Lachnicki Ignacy Emanuel 237
Lachowski Sebastian Fabian 238
Lengnich Gotfryd 240
Lenkiewicz Wiktor 243
Leszczyński Stanisław Bogusław 244
Leśniewski Franciszek Michał 253
Linde Samuel Bogumił (Gottlieb, Teofil) 255
Linowski Aleksander 260
Lipiński Józef 261
Lipski Tadeusz Stanisław Kostka 264
Lisiecki Dominik 266
Lubomirski Edward Kazimierz 268
Lutyński Teodor 269
Ładowski Remigiusz 269
Ławrynowicz Antoni Tomasz 271
Łobarzewski Ignacy Łada 272
Łojko Feliks Franciszek 273
Łubieńska z Bielińskich Tekla 276
Łubieński Władysław Aleksander 277
Łuskina Stefan (Szczepan) 279
Mackiewicz Michał Stanisław 281
Magier Antoni 282
Maimon Salomon 284
Majchrowicz Szymon 286
Majeranowski Konstanty 287
Twórczość 287
Indeks tytułów 292
Opracowania 293
Majewski Walenty Skorochód 294

http://rcin.org.pl

Makulski Franciszek Jaxa 297
Malecka z Fryzów Wanda 298
Maleszewski Piotr Paweł Jan 299
Marcinkowski Kajetan Jaxa 302
Marewicz Wincenty Ignacy 303
Massalska (de Ligne, Potocka) Helena Apolonia 305
Matuszewicz Marcin 306
Matuszewicz Tadeusz 307
Męciński Józef Wojciech 309
Męciński Wojciech 311
Michniewski Antoni Tadeusz 312
Mier Albert (Wojciech) 313
Mikosza Józef 316
Minasowicz Józef Dionizy 317
Minasowicz Józef Epifani 319
Twórczość 320
Indeks tytułów 326
Opracowania 327
Miniewski Władysław 328
Mitzler de Kolof Wawrzyniec Krzysztof (Lorenz Christoph) 330
Mniński Patrycy 332
Mniszech Michał Jerzy Wandalin 333
Molski Marcin 335
Morawski Franciszek Dzierżykraj 339
Morelowski Józef 345
Morski Tadeusz 346
Mostowska z Radziwiłłów Anna (Antonina?) Barbara Olimpia 348
Mostowski Tadeusz Antoni 349
Moszczeński Adam 353
Mrongowiusz Krzysztof Celestyn 354
Mroziński Józef 361
Muśnicki Nikodem 362
Nagłowski Antoni Felicjan 364
Nagurczewski Ignacy 365
Nakwaska z Krajewskich Anna 367
Narbutt Kazimierz Daniel 369
Narbuttowa z Grozmanich Anna 371
Naruszewicz Adam Tadeusz Stanisław 371
Twórczość 372
Indeks tytułów 381
Opracowania 383
Nax Jan Ferdynand 387
Niemcewicz Julian Ursyn 388
Twórczość 390
Indeks tytułów 410
Opracowania 412
Zarysy monograficzne 412
Biografie i pamiętniki 413
Opracowania twórczości o charakterze ogólnym 417
Opracowania poszczególnych utworów 418

http://rcin.org.pl

Utwory dramatyczne 420
Powrót posła 421
Śpiewy historyczne 422
Powieści 423
Niemojowski Wincenty 424
Nikuta Marcin 426
Nowaczyński Tadeusz Jan 426
Ochocki Jan Duklan 427
Ogiński Michał Kazimierz 428
Ogiński Michał Kleofas 430
Okraszewski Stanisław 433
Olech Jerzy 434
Onacewicz Ignacy (Żegota) 435
Oraczewski Feliks (Szczęsny) 437
Ordyniec Jan Kazimierz Romuald 441
Orłowski Augustyn Józef 442
Osiński Alojzy 443
Osiński Ludwik 447
Ossoliński Józef Maksymilian Jan 454
Ostrowski Teodor 460
Ożga Aleksy Andrzej 462

Uzupełnienia

Jabłonowski J. A. 467
Jakubowski J. 467
Jakubowski Wojciech 467
Jaroński F. 467
Jasiński Jakub 467
Jezierski F. S. 468
Jezierski J. 468
Kamiński J. N. 468
Kamiński L. 468
Karczewski W. R. 468
Karpiński F. 468
Kiciński B. 469
Kiciński P. 469
Kiliński J. 469
Kitowicz J. 469
Kleczewski S. D. 470
Klewański A. 470
Kłokocki S. 471
Kniaźnin F. D. 471
Koblański J. 471
Kołłątaj H. 471
Konarski S. 471
Kontrym K. 472
Kopczyński O. 472
Koźmian K. 472
Krajewski D. M. T. 472
Krajewski M. 472

http://rcin.org.pl

Krasicki I. 472
Kropiński L. 473
Królikowski J. F. 473
Krzyżanowski A. 473
Kudlicz B. 474
Lachnicki I. E. 474
Lengnich G. 474
Leszczyński S. 474
Linde S. B. 474
Lipski T. 475
Łojko F. 475
Mackiewicz M. S. 475
Maimon S. 475
Majchrowicz Sz. 475
Majeranowski K. 475
Marewicz W. I. 476
Matuszewicz T. 476
Mier A. 476
Morawski F. 476
Morelowski J. 476
Mostowski T. A. 476
Moszczeński A. 476
Mrongowiusz K. C. 477
Mroziński J. 477
Nagurczewski I. 477
Naruszewicz A. S. 477
Niemcewicz J. U. 477
Niemojowski W. 478
Ochocki J. D. 478
Ogiński M. Kazimierz 478
Ogiński M. Kleofas 478
Okraszewski S. 478
Olech J. 479
Ossoliński J. M. 479

http://rcin.org.pl

WYKONANO W DRUKARNI IM. REWOLUCJI PAŹDZIERNIKOWEJ W WARSZAWIE POD DYREKCJĄ EWELINY GABIŃSKIEJ I KIEROWNICTWEM TECHNICZNYM TADEUSZA BONIEWICZA. SKŁADAŁ ZESPÓŁ BOLESŁAWA TRAWIŃSKIEGO I MARIANA GŁOWACKIEGO, TŁOCZYŁ ZESPÓŁ JÓZEFA SKORWIDERA. OPRAWIAŁ ZESPÓŁ JÓZEFA BUJARSKIEGO.

PRINTED IN POLAND

PAŃSTWOWY INSTYTUT WYDAWNICZY, NAKŁAD 6.000+250 EGZEMPL. ARK. WYD. 61,3 ARK. DRUK. 30,5 PAPIER MAT. 50 G. KL. III, 70×100 CM, Z PAŃSTWOWEJ WYTWÓRNI PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH W WARSZAWIE. PODPISANO DO DRUKU W LIPCU 1967 R. DRUK UKOŃCZONO W LIPCU 1967 R.

ZAM. 1399/65 T-81 CENA ZŁ 90.—

http://rcin.org.pl